N°: 29.

Derde boeck.

Register der brieven en papieren overgecomen in den jare 1652.

Batavia. Ingecomen missiven en rapporten

Oosterse quartieren.

1 a 52. Rapport van d'E. Arnold de Vlamingh van Oudtshoorn van sijn verrichten in de quartieren van Molucco, Amboi..na, Banda, Bouton ende Macassar in dato 25 Oct. 1651.

53. .... Ontbreekt. (N.B. kaartje van Batavia).

54 a 494. Daghregister van als voren tsedert 23 Dec. 1650 tot 25 Oct. 1651.

N°. 29.

In dit Tomus is begrepen

Al het gunt onder den E: Arnoldt de Vlamingh van Oudtshoorn Raadt van Indien, in het uytvoeren van zyne Commissie A°: 1651. inde Oosterse quartieren, is voorgevallen, als namentlyck eerstelyck zyn Relatie op zyn Wederkeeren aen myn Heere den Gouverneur Generaal ende Raden van Indien g'exhibeert, vervolgens oock zyn eygen mede gevoerde ordre ende Commissie, ten eynde daar door, by den curieusen lezer te beter gelet en naangezien can werden, of hy, conform dezelve zyn last al wel uytgevoert ende waargenomen heeft; de Scheepsbrieven door zyn E: de Schepen onderwegen gepraesenteert; alle getrocke Resolutien; verscheyde versonden Missiven; item oock de Sommarie dergeener, die aan zyn E: onderwyle van herwaarts en derwaarts zyn geconsigneert; verscheyde Ordres aende Gouverneurs en hoofden inde Plaatsen respective op zyn verscheyden van daar gelaten, midsgaders de vertreckende Schepen mede gegeven; mitsgaders alle de Caartiens of afbeeltsels vande Castelen en Plaatsen daar zyn E: aangeweest is, nevens noch verscheyde andere acten, hier alle onnodich t'extenderen, —

Connende by het Register, naar het Relaas volgende, op haar gestelde Fol°= bequamelyck naargezien ende gevonden werden, zynde by den Commissaris voornoemt goetgedacht, het eene ende andere, om niet gescheyden te maacken, als tot malcanderen behoorende, in deze maniere tosamen te voegen — dat zoo al een groot Stuck maackt, ende den lezer (zoo geraeden wordt) wel lichtelyck onaengenaam zal maacken, alles te overloopen

Voor de Caamer Tot Amsterdam

Hier uit genomen fol: 53. Een gezicht op de rede van Batavia
" 66 het Eiland Solombo.
" 74 Gezicht op Boeton
" 102 " " Macquian
" 112 Redoute op Tabelolo
" 114 het fort op Tafasoho
" 121 't Casteel oranje op Ternate
" 131 't fortje Tolucco op "
" 187 Caerte van Groot Ceram metsgaders alle d'Eylanden van amboina en de Banda
" 190 Het fort Hardenbergh op de Cust van Ceram op Cambello
" 213 Het Casteel Victoria in Amboina
" 215 als voren
" 216 als voren
" 262 de passe op Amboina
" 378 Caerte van de Provintie en Eylanden van Banda
" 391 het Casteel Nassauw en het fort Belgica en de reduit Nera op Banda
" 392 het Casteel Nassauw
" 395 het fort Hollandia op Lonthor 2/St.
" " het fort Revengie op Po Ay 2/St
" 400 de hoofde van Lonthoir
" 405 " van Wayer
" " op Lacuy
Orien
" Dender
" Culenburg

Dit mede inbinden.
C

117
119
122
124
126
127
128
130
132
133
135
136
136
138
140
142
143
144
147
148
149
153
153
155
158
159

Rapoort

O. ALMACHTIGE RECHT-

vaardige, goedertierene God ende vader, wy bidden u uyt
grondt onzer aller herten dat het uwe Goddelycke Mayt
believe, ons (die hier in uwen H: name vergadert zyn
omme te consuleren ende raet te spreecken) te verleenen
genoechsame wysheyt, goeden raet ende voorsichticheyt, op
dat wy daerdoor (als van uwe handt geleyt zynde) niet
anders en connen te besluyten, heel min uyt te wercken, dan
het geene daer alleen dienen, ende strecken zal, tot grootmaking
van uwe Goddelycke glorie, welvaeren onzes vaderlandts
en bysonder voordeel en dienst der geener, die ons zoo ge-
wichtige en voorname zaecken hebben toebetrouwt, daer
tegen O. alderginadichste God en vader weert uyt her-
herte van een ygelyck onder ons allen haat wraeckgiericheyt
eygene wysheyt midsgaders weder spannige en onbuygelycke
eygensinnicheyt, op dat wy alsoo onze conscientien gerust
stellen ende uwe Goddelycke gramschap van ons afkeeren
mogen, lydt in ons oock geensints, dat eenzydicheyt, conniven-
tie, ofte corruptie d'overhandt hebben, maer laet ons
altyds (tot handthoudinge vande gerechticheyt) gedachtich
zyn, dat gy (na uwe belofte) zyt in alle onze vergaderingen
tegenwoordich, om alsoo in d'oogen van u Godheyt niets te
beraedtslagen dan 't geen een yder van ons ten jongsten
dage voor den throon uwer gerichte onbecommerlyck sal
connen verantwoorden, vergeeft ons daertoe alle onze
sonden genadelyck door het dierbaer lyden ende sterven uwes
lieven soons Jesu Christi onses heeren die ons verder
aldus heeft leeren bidden sprekende doorden gelove. —

Onze vader &c.a

Rapport bij forme van nader advys gedaan bij den Commissaris Arnold de Vlamingh van Oudtshoorn, Raadt van India, aen mijn Heere den Gouverneur Generaal Carel Reniersz ende presente E: heeren Raden, van zijne Commissie ende verrichten inde quartieren van Molucco, Amboina, Banda, Bouton en Macassar, op zijn wedercomste op Batavia, inde maandt van October met de Jachten Zeeuwerick ende 't Sas, midsgaders de fluijte Berckhout.

N:a Alle de volgende Marginalia spectoeren op het generaal dagh Register.

Edele Eerntfeste, hooghachtbare, manhafte, wel wijze, voorzienige, zeer genereuze, bescheyde, discrete Ed:e Heeren.

Mijn heeren.

Door wat beletselen (namentlyck veel Stilte, contrarie Stroomen ende winden) wij met het principaelste vande macht en Schepen door U Ed:n A:o voorleden, dato 23:e December, van hier naar Molucco gezonden, eerst op 21. en 22. maart daar zijn aengelant

ende op wegen de groote genaamt de Ternaten met de Kerckens gepasseert zijnde, uijt het Schip Nassouw, tot acceleratie der voyagie, int kleijne Schip de Smient overgetreden, ende daarmede voor heenen d'andere tot het Eylandt Macquian gezeijlt waren.

Midsgaders wat impedimenten ons voorts spade overcomste heeft g'occasioneert, maar toe schoon daer de tow d'apparentie vertoonden, om d'Eylanden Macquian en Motir van nagelen geheelijck te hebben ontbloot, 't en waere d'Amboinse factien daar waaren tusschen beijden gecomen ende ons hadden gemoveert

illico

illico met alle de macht (als het swaarste het lichste moetende overslaan) derwaarts te rucken.

Hoe ongefundeert, ende met wat een ongerijmde opgenomen haat de Moluccanen tegen haaren Coningh zijn ingenomen geweest.

Ende wat menichvuldige debvoiren wij, om de saacken tusschen beijden t'assopiren, hebben aengewent, midsgaders

Hoe gehoorsaemelijck hem den Coningh daarinne ende voort in alle occasien heeft gedragen; maar

Hoe vierlijck haar daar en tegen de Rebellen hebben vertoont, sonder ons (te weten die van den Gilolo) eens toespraacke te hebben willen staan.

Item hoe suspect hem den Castiliaen in desen handel heeft geacquiteert.

Maar hoe verre wij met hem des aengaende een onderlinge te stabileren negotie zijn gecomen, waar bij sijlieden, namentlijck, aen ons souden afstaan alle de nagelen, die zij ende haaren bondtvriendt den Coningh van Tydore in Molucco becomen, ende wijluyden haar daar en tegen weder van cleeden ende andere behoefticheden &c.a beyde tot eenen vasten ende seeckeren prijs (daar op te namen) souden versorgen.

Hoe coel hem den Tidorees op ons aencomen aldaar heeft gehouden van mede inden vreede van Castilien te worden ingesloten.

Mede dat desen jaare in Molucco, tot der Castillianen groote verwonderinge geen Macassaren ofte andere vreemdelingen waaren verschenen.

Oock wanneer ende wat succours zij uijt Manilla hadden becomen

Hoe wij niet en connen begrijpen op wat insichten de voornoemde Castillianen daar nu soo lange jaaren naar malcanderen, alsulcke swaare guarnisoenen hebben gehouden, en oock als noch continueren

dat het over gantsch Molucco een groot nagel gewas staat te zijn.

Hoe de kinder pockiens daar alomme inde quartieren, soo wel onder de vrunden als vijanden, sterck hadden gegrasseert, ende

noch

noch quellerden, midtsgaders dagelijcks veel volcks wegnamen.

Wat bijsondere speculatien wij daer op hadden.

Hoe hem den Coningh Mandarsiah, voor de becomingh van d'Amboinse quade mare seer geneyght hadde vertoont, om met ons een keer tot UEd.le herwaerts te hebben gedaen, het gint wij hem oock, om goede inzichten, in cas van continuatie genegentheijt wel lichtelijcken g'accordeert hadden.

Dat wij de fortressen allenwegen (except eenlijck die op Batchian waer dat wij niet zijn aengeweest) ende de boecken exactelijcken hebben gevisiteert, ende daer bij bevonden, dat de zaecken vande Comp.e aldaer door den Gouverneur vander Bogaerden matelijck werden waergenomen ende gedirigeert, maer hare E: daer dies echter, om de verlichtinge der besettingen, jaerlijcks noch al een somma van 140. a 150. ℳ gl: bij aelteren quam, dat met een prudente mesnage bequaemelijck soude zijn te verminderen.

Wat provisien ende oorlochs munitien, wij uijt het Molucx cargasoen gelicht hadden, om in Amboina gebruijckt te werden.

Wat schepen naer ons vertreck uijt voorn.e Molucco noch daer hadden gelaten.

Hoe dat wij en passant oock Bouton waeren aengeweest, den Coningh daer in UEd.le name begroet, ende met het mede gebrachte geschencken, midtsgaders het volck A.o voorleden daer vande Comp.e verbleven, alle inder minne met ons van daer hadden gevoert.

Hoe wij het Jacht de Zierinwerck van het oosteijnde van Straet van Bouton, met onse impotenten, daer onder oock den heere vander Beeck zelve, op zijn instant versoeck hebben naer Amboina gelangeert, ende

Hoe spoedich voornoemde Jacht bij ons inde Molucco is aengelant wat gewenste tijdinge daermede bequamen vanden geluckigen toestant aldaer, maer hoe drovige mare weijnich tijdt daer naer met de fluijt de Wolf van het verloop der zaecken inde quartieren herwaerts over vernomen, ende hoe dat wij daer op resolveerden datelijck met alle de macht derwaerts over

over te rucken, midsgaders hoe wij bij gevolge met de schepen successive aldaer op Cambello waeren ten ancker gecomen, ende hoe of wij de saecken doen daer voorcomst hadden aengeleijt, ende bij gevolge de negrijen Cambello ende Lissidij t'eenemael geraseert, midsgaders sulcke duijsent nagelboomen, op Lu-Lissidij, Eleen, Hattouala, Moulutrenne tonalij &c.na hadden omgecapt ende geruineert.

Hoe verraderlijck en trouweloos den Quimelaha Madira met sijne partisanen verscheijde vastingen vande Comp.e overrompelt ende het volck daerinne hadde gemassacreert.

Midsgaders hoe het met de redoubt op Louhou (ten waere de bijsondere getrouwe naerstichheijt vanden orangcaij Abdul Rachman) mede met anders en was geraten geweest uijtte vallen.

Wat vereeringe wij den voornoemde Rachman wegens de Comp.ie voor sijne voorz. fidiliteijt en trouwe reets hadden uijtgereijckt, ende noch voornemens waeren toe te leggen, hoe groot het getal was van die geene die door voorsz. verraderije en massacre van Madira alomme waeren gemist.

Midsgaders wat schade de Comp.ie in veele effecten beleeft hoe canon ende verdere oorlochs munitien, item het bedragen van particuliere) daer door was comen te lijden.

Hoe wij U Ed.le vertoonen ons schrijven van Cambello, aldaer den volcke als Gouverneur Generael van Nederlandts India ende mij als commissaris, midsgaders den heere Willem vander Beeck als Gouverneur van Amboina, hadden doen voordragen ende bekent maecken.

Wat bedenckelijcke actie den Hatib van Dunien aldaer, op den persoon vanden Cap.n Moerlagh heeft in 't werck gestelt; nevens het gene, door ons ontrent hem ende den orangcaij Lacatoulun daer op was geresolveert.

Wat verclaringe voornoemde Lacatoulun ende seecker des hatibs slaef, eenwegen voor ons by confessie gedaen en daerinne den orangcaije Ronenijn Joan Pays, specialijck mede van hoogh-verraet beschuldicht hadden.

hoe

Hoe ons voornoemde Quimelaer stont bestaen te hebben verclaringh dapper hadde geattesteert, ende van ons voornemen, dat wij hadden van het eylandt Manipa door dater al te hebben gaen de bellerende door Supercoedoren, midsgaders besluyten den heere Gouverneur Vanden Beeck, met de Hlenoeck stracks voor eerst naer het Casteel te langeren, om de saecken aldaer bij te woonen, ende wij selve in persoone, naer dat handenbeck van alle noodtlijckheden wel hadden voorsien ende daer bequame ordre gestelt, met 7. corrocorren naer de custe van Hitoe over te steecken, om daer op alles requisite ordre te stellen, zijnde ondertusschen Louloe ter voorsz. fine mede aengevoert.

Hoe voornoemde Jan Pais over buyten gevisiteert, dapper gesterckt wondende, door de nadere verclaringe bij Lacatoulen Orangcay van Oumen gedaen, van onser gesubstitueerden den Oppercoopman Simon Cos ende Rade, in apprehensie was genomen.

Midsgaders om wat insichten daer naer, door ons gelangeert en met het schip de Hlenoeck een kort tot U Ed: naer Batavia is laten doen.

Item om wat redenen de custe van Hitoe noch met 4. ronde barricaden versterckt en hoedanich de plaetsen daer langhs heenen hadden gemonteert, geammuniteert ende bevolckt, midsgaders wat nieuwe instructie wij de hoofden inde respective vastigheden residerende, tot haere gouvernos hadden voorgeschreven.

Hoe wij daer naer die van het landt van Hitoe voornoemt ende die van Laytimor voor ons aen het Casteel geciteert zijnde, den heere Vanderbeeck, als Gouverneur en in deselve de Comp. met solemniteyt ende getrouwicheyt hadden doen sweeren.

Ende dat wij insgelijcks van voornoemen waren d'Orangcayen Camonas daer heenen te disponeren, dat zij eenige van haere kinderen, met ons naer Batavia souden willen laten vertrecken, omme aldaer inde Latijnsche schole geïnstrueert en opgetrocken te worden, ten eynde de Comp.e door dat middel (als zijnde d'ouders in de landen eenne kinderen bijzonderlijck bemminende) van Comp.s staet derwaerts over te geruster mochte wezen.

Mede

Mede dat wij den Oppercoopman Jacob Vock van Hijla tot ons -
in 't Casteel ontboden hadden, om daar als tweede Oppercoopman
g'employeert te werden ende in des selfs plaatse wederom gesurro-
geert den Oppercoopman Nicolaas van der Cappen.

Hoe wij UEd.e gedaane vereeringe aende getrouw gebleevene, hebben
uytgerecht, midsgaders als haar daar en boven noch het gunt voorde
rebellen was gesonden mede omgedeylt.

Dat het nagel gewasch in Amboina van seer groote apparentie scheen
te zijn,

Hoe wij voornemens waaren, naar het vertreck der schepen, de eylanden
Uliassers Ema ende Noussalaut te gaan besichtigen, daar op -
alles requisite ordre te stellen en mijn heere den Gouverneur
Generaal, mij ende den heere vanden Beeck als Gouverneur der -
volcke, gel. op Cambello ende aen het Casteel verts mede was -
geschiet, voor te dragen ende bekent te maacken.

Ende dat wij ondertusschen, deselve onse te doene visite in d'Uliassersche
eylanden, de fluyt de Wolf ende 't Jacht de Tourwenick (?), om tusschen
Quelangs (?) ende Manipa zonder afscheiden, om daar op 's vyands ende
andere vreemdelingen vaartuygen te cruyssen.

Dat den fiscaal Jan vanden Brielt en Abraham Pittavin -
met haare familie, p.r de fluyt de Salm, op UEd.s ordre per -
Macassar derwaerts aengecomen.

Maar dat wij aenden Coopman Buijs in Macassar verboden hadden
Engelsen daar aen landt te laten comen, met de redenen waarom
hoe seker haar die van het vrymans vaartuygh de Simson, daar -
schipper op was geweest eenen Daniel Daniels, eerst omtrent
den Malacka, ende daar naar een Maccassaars vaartuygh, bij welke
de koncanon ontmoet, naar Bima vertreckende, hadden verloopen
ende wat daar op tusschen Engelsen wedersijts was gepasseert.

Hoe de goederen vande voorz. jachten Simson en Coninginne
van Sweden publicquelijck waren geveyldeert, midsgaders dat
wij de penningen daar van geprocedeert, op wissel voor de Comp.e
getrocken hadden, om door UEd.e aende Heeren op Batavia
wederom gerembourseert te werden.

Was:

Wat ende hoe veel penningen wij oock noch daar en boven vande ontverkende vrunden uijt Amboina voor de Comp.e of wille hadden becomen.

Hoe den predikant D.nus Johannes Pontanus, mids zijne ongenoegentheijt tot continuatie p.r den Gillioen naar Cotty was vertrocken.

Item hoe Dom.nus Ponteanus en den geobaliseerden Octavius Macquelin metten eersten mede stonden te volgen.

Midsgaders wat ende hoe veel predikanten alsdoen inden gouvernemente van Amboina noch bleven resteren.

Insgelijcks hoe ongenegen deselve sich waren vertoonende om hier in d'Uliassers te resideeren, dat nochtans ten hoochsten nodich vereijst wort, en waaromme wij dan hartelijck versoecken, dat benevens de voorders ongeleerde Malaesche studenten noch oock eenige andere wel geschickte predikanten met den eersten derwaarts mochten werden gesonden.

Hoe wij U.E.des ordre van geen Timoreese ofte vrijeluijden meer p.r Comp.s schepen over te voeren, gedientelijcken sonden achtervolgen ende naacomen.

Dat wij eenen Intie Mattalauny, priamannes geboortich, ende ingeseten van Wayhouty, om verscheijde g'expresseerde consideratien, bij provisie in apprehensie hadden genomen.

Hoe de fluijte Castricum, ondvreets halven, op de strange van Amboina was gedaan opleggen.

Wat ende hoe veel schepen wij naar het verzenden van ons jongst aen U.Ed. in 't vaarwater van Amboina hebben bevonden ende waartoe deselve voornements waaren t'employeren.

Hoe dat wij daar naar van meijninge waaren, met alle de macht die wij eenichsins sonder hinder uijttemaacken, naar de Eijlanden Manipa, Amblauw en Kelangh te vertrecken, ende te tracteren deselve, als alle aencomende vijanden ende vreemdelingen ten gevoegelijckste zijnde geleegen, (want het doenelijck) te ruinieren en bederven.

Hebben wij U.Ed. alle successive in het breede geschreven met de fluijten Swint en Salm nevens het Jacht X den Gillioen den 12.en daar aen volgende uijt Amboina gesonden, daar van de copijen

X met het jacht den [illegible] dato vierden Majo mitsgaders met het jacht

copijen op voornoemden dato, in ons Journaal of dag-register
zijn geregistreert, waer aen ons refereren.

Ende vermits wij daermede alle de materie, die ons bij relatie —
zouden staan te verhandelen, reets seer hebben aengeroert, en ons selve
daer door gepraeveniert in een g'extendeert verhaal in forma, zoo —
dat vernyst, van alle onse voorgecomene saecken te stellen, ten —
waren wij, door een walchelijcke reditie, deselve alle, in deze —
andermaal gingen poseren, zoo zullen wij voortvaren ende vervolgen
die dingen, waer bij dat wij het doen in Amboina hadden gelaten,
ende eijndelijck tot besluijt commiteren noch remonstreren, de voornaemst:
vande quartieren in het bijzonder, maer dat wij al zijn aengeroert,
voor zoo veel deselve, voor deze g'interveniende Moluxse en —
aftendente Amboinse revolte waeren ende noch blijven, stellende
daer op eerstes voor begin van dezen dan, ende den gevolge van ons
voornoemde g'adviseerde; dat wij zedert ons voorsz schrijven —
met den Heere Gouverneur vander Beeck van 10en tot ult-
Maij zijn wezen besichtigen d'Eijlanden Hommoa, Oma en —
Noussalaut, waer dat het allen wegen, aengaende de positie —
(Godt lof) noch in goeden toestant, ende alle voornoemde volcken —
in onveranderlijcke genegentheijt ende getrouwicheijt tot
de Generale Compie hebben bevonden; maer zijn wij daerentegen
inde scholen, zoo als ons dat, door eijgen gedane examinatie —
heeft gebleecken, groote ja beclaechelijcke verachteringe gewaer
geworden, nergens anders, als vande cleijne toesicht der
curatoren predicanten, hercomende, waer van wij eens naer —
op zijn plaatse ampelder sullen tracteren.

De acte van UEd: autorisatie, mijne ende des heeren Gouvernrs
Committie hebben aende redoubte op Hommoa, waer dat wij —
alle de voornoemde Eijlanders hadden tesamen laten roepen —
als vooren gepubliceert, midsgaders haer met eenen oock een
gelijcken eede, gelijck aen het Casteel is geschiet, aenden Heere
Gouverneur voornoemt ende de Compie op nieuws verplichten,
daer naer zijn wij (de Jonge aen het Casteel den Heere —
Gouverneur vander Beeck latende gedestineert) op den 10en
Junij met het schip Nassouw de Jacht 't Sas ende Tamerenick —
midsgaders de fluijten Wolf ende Haes, nevens zoo vele
cleden

cleen vaertuijch, als wij hebben connen bij den Landt crijgen (is
uijtmaacken, overgestoocken, naar het Eijlandt Manipa in ver-
kaijtie vande Negrije Lonloe(?), aende N. Oost zijde van voornoemde
Eijlandt gelegen, daer meest onder een opperlagen(?), sterck zijnde,
boven het scheepsvolck, 300. soldaten Mardijckers(?), ende ontrent
1000. coppen swarte bijstandige, geliet, om door te meerdere
verscheijdentheijt van volckeren te minder swaricheijt in haere verlossinge,
in cas van collusie te hebben, uijt ijder negrije over het geheele
landt de Comp:e ende Coningh fidel gebleven, zoo wel mooren als
Christenen, 10. coppen, dat tesamen voornoemde getal is comen
uijttemaacken ende zijn wij daermede tot 20en Julij daar aen
op voornoemde Eijlandt verbleven, ondertusschen welcker tijdt het
zelve oock geheel hebben gedebelleert, is te verstaen alle de
negrijen daer op gelegen, d'eene voor en d'andere naer afgeloopen
geplondert ende eijndelijck door den brandt geconsumeert, midtsgaders
wijders van alle nagel ende andere vruchtdragende boomen, als
zijn sagoeus, calappus, pinangh en pisangh &ca item Laand(?)
vaertuijgen geheel berooft, zonder dat wij zijn connen wijs
worden, hoe dickwijl het selve oock over, deur ende weder deur
hebben gevisiteert ende doorcruijsst, daer op eenige vruchtdragende
boomen of vaertuijgen meer zijn overgebleven, bedragende het
getal der vernielde nagelboomen alleen, naer (onses beste
gissinge) ontrent van 10. a 12. m Stx: ende het jonge
gewas, midtsgaders sagou, calappus en andere boomen ontelbare
duijsenden, ende de vaertuijgen, zoo groot als cleijn, weijnich minder
als 200. Stx te monteren, waer onder geweest zijn 6. Corracorren
ende geluckig het [illegible] Chiampanties; de voorn:e nagelboomen
(waer van de vruchten al een begonden te rijpen) waeren zoo
vol met nagelen bezet, als bij menschen geheugen noijt was
gesien, in manieren daer van weijnich minder als 200. bharen
conden verwacht worden; dat nu geroemde ende destructie
van zoo bevolckten Coningl. en boomachtiger dicht beplanten Eijlant
ontrent 8. mijlen in het ronde groot, niet zonder groote moeijte
oock geheel buijten schade van volck is te wercke gestelt geworden.
zullen U Ed:e lichtelijck connen considereren, den eijsch het zelve
daermede, nu oock zoo ongestraft ende verwoest, dat Ed: daer

op

op geen menschen meer, door gebreck van leeftochte, zullen dienen
connen, den groot voordeel meijnen wij de generale Comp.e daer
bij gedient te zijn, want daermede de voornoemde Eylanders selve
niet alleenich al ende gantsch geruineert zijn, ende onder
datte van het ongoes de Comp.ie aengedaen tresses betaalt, maer
comt daermede oock te vallen de gewichtige gelegentheijt,
welcke anders alle vreemdelingen aen voornoemde Eylandt hadden
om daer op eenst aente landen, haer daer door de overvloet van
leeftochten, welcke daer zijn te becomen, gelegentheijt te connen
ontlonden, midtsgaders de reijse, midts de veijlicheijt der nagelen
die het selve hadde, genoech goet te maecken, en voort van daer
bij bequame gelegentheden, die wij haer niet en connen benemen,
het naeste voorn. Eylandt oock moeten hebben gevonden tevoren,
haere valsche meneeys, tegen de Comp.ie, ontrent d'andere
Eylanden, altoos uijt te voeren; soo blijven verijder al de
voorverhaalde, die van Cambello, Lissidy ende andere, door
voornoemde destructie oock noch gefrustreert, van het behulp
dat hen te voren, met het becomen van Sagou, door die van
geleë Manipa plach te geschieden; dit nu dan door Godes
genade, soo als verhaalt, wesende volbracht, zijn wij (naer dat
den Cap.n Verheijden, met de fluyten Wolf ende den Haes,
midtsgaders het Jacht 't Gentsche Sas, onder onse voorgeschrevene
instructie, ten fine voorn., mede naer Amblauw ende de bocht
van Cajely op Bouro hadden gesonden, midtsgaders het Schip
Nassouw voor de Strange van Crangh, tot blockeringe van die plaatse
geleijt) met het Jacht de Zierickzee naer de Cust van Hitoe
overgestreken, om daer te vernemen naer eenige geruchte ontrouwe
welcke bij die van Ouw, aende Comp.e onderdaene nagelbinders
die vande vijf negrijen, sonde zijn geschiet, ende zijn wij vervol-
gens van Ceyt, waer dat te lande quamen, gevoetreijst over Hila
ende Hitoelamma naer het Casteel daer op 23.en July
aengecomen ende verbleven zijn, tot den 30.e daeraen, dat wij
met voornoemde Jacht de Zierickzee, om groot Ceram te
vervisiten van onse last naer Banda zijn vertrocken, latende
de onse schepen van daer, in handen vanden heeren Gouverneur
Opgem., ende voorden Cap.n Verheijden, om hem te dienen. tot

ter

het omhacken der nagelen, op en omtrent Cambello te vinden
dat wij ons lieten bedencken, uijt de kennisse, welcke, bij eijgen
genomen inspectie, als door anderen berichtingen, van voornoemde
plaatse hadden becomen, zonder groot perijckel van dage te dage
wel zoude weezen te vernielen, gel: als wij dan oock den 16den
September daaraenvolgende, op ons wederkeeren uijt Banda
hebben vernomen, al het selve geluckel: g'executeert te zijn
zoodanich namentlijck, dat door voornoemde oure uijtgezonden
expleicteurs, volgens hunlieder relatie, het eijlandeken
Amblauw, mede als Manipa, al en gantschel: is vernielt, mids
gaders in de bosschen van Cajely eenige vaertuijgen zijn schadeloos
gemaackt, ende een nieuwe negrije bij de gebergte van Manipa,
daar stuckewercks de hoviere opgebouwt, weder was in asse
geleijt, midsgaders op Cambello wel anderkant van 15 m
vruchtdragende boomen waaren geheel geruineert, zonder van den
vijandt, in al haar voornoemt keelingseren, oyt merckelijcken
aenstoot te hebben geleden, ende wordt gemeijnt, dat die van
voorsz Cambello, daarmede van haare nagelen te meerendeele oock
al zijn ontbloot, ten waare noch yet van weijnich importantie gelegen
boven in het gebergte mochte zijn overgebleven, 'tweelcke af
breuck, en is, door ons, voor deze tijdt den vijandt niet connen
aengedaan werden, zoo door gebreck van goet weer ende
windt dat ons verhindert heeft, gel: als het omtrent dien
tijdt 's jaers daar veel doet, allerwegen te connen aencomen, als
wel uijt oorzaacke, dat wij van tijdt tot tijdt verscheijde impo
tanten bequamen ende oure bijstaende (waar onder de kinderen
pockiens zeer begonden te grasseren) zonder groot misnoegen
niet langer van lijs hebben houden connen; vertrouwende nu
van, om alle der amboinse vijanden landen van nagelen eenmaal geheel
t' ontblooten, ende gevoechlijck als tot desente plaatsen te
brengen, waar toe het onses gevoelens, successive dient te
werden aengeleijt, ende daar dan oock zoo voort gelonden,
maar noch ongetracht oft schadeloos gemaackt te werden,
de nagelen staande achter Erang, op het gebergte, inde
bocht van Laala, ende daar achter landtwaart leggen naar

gemotello

Hennetelle, midsgaders bij Waybonti, negrije op de 4. hoeck
van Ceel gelegen, waer dat wij in dit saysoen, als op alle voorn.
plaatsen meest een lager wal wesende, niet zijn connen aencomen.
Ende is voornoemde destructie der resterende nagelboomen, onses
bedenckens, onder ende Godes genade door twee middelen te bestellen,
waer van d'eerste met cracht ende gewelt van volck zoude moeten
zijn, in zodaniger vougen, dat ooc allet daer, binnen den tydt van
twee maanden en minder, Godt willende, staat besteet te worden;
het tweede middel nu, soude wesen, datmen haer paulatim
van haere ontwaerde tractide t'ontbloten, om haer, zoo door
gebruyck van het selve daer binnen te dringen, dat zij de landen
zelfs verlieten en voor ons open stelden, om daer naer daer inne
t'onsen believen te gaen, ende zoude zulcks, met de macht
daer nu vertoont zijnde, zonder meer wel wesen te verrichten
zoo bij aldien de vijanden ondertusschen, door uytlanders geweer,
niet worden gesterckt, waer van den, naardien men niet seecker
zijn can, zouden wij (onder verbeteringe van beter oordeel)
ten dienste vande Compe. als het haere E: gelegentheden
conden gedogen, het eerste middel, verre voor het tweede preferen
vermits daermede met allereerst het werck omtrent de rebellen
eenmaal was geexpedieert, maar zoude met het selve ooc me
eenen geprovenieert ende voorgecomen worden, d'oncosten en lasten
die andersints noodtsaeckelyck voor de Compe. moeten volgen,
uyt de besluytinge der adversen, (met schepen) voor de aencomste der vreemdelingen
daer toe nu ten minsten een getal van acht ste. zoo jachten als
fluyten, (daer van wy wel weten, dat de Compe. verthoont
groteluycks gebruyck heeft) zouden werden gerequireert, ende zoo
lange ooc moeten continueeren blyven, tot dat de zaecken daer
geheel waeren volbracht, het gunt sodanich noch al eenige
jaeren zoude connen naer hem slepen, ende ondertusschen de rebellen
van buyten op assistent ende met rys ende oorlochs munitien
worden gesterckt, waer door het werck daer noch, tot een langh
wyligen oorlog zoude connen worden geprotraheert; maer d'
nagelen eenmaal, als gezeyt, om wesende, dat d'eenige subjecten
zijn, waeromme de vreemdelingen voornoemde landen gedurich

zoo zeer

Zoo zeer hebben g'affecteert, zoo en heeftmen daer nae, voor lange
overcomste geen meer te duchten, ende zullen vervolgens oock dattes
(alsdan geen meer wenderde of geacquireert) tot ontlastinge vande
generale Comp.e ingetrocken connen werden, de vestingen op Cam-
bello ende Louhoe, tot noch gelaten, ende oock nodich te bewaren, tot
zoo lange het werck daer, het zy dan hoe dat men het practiseere,
al ende gantsches (als gezeyt) zal weren vernielt, item oock de
inmiddelst opgemaeckte baricaden op de custe van Hitoe,
nevens die op Hanoeco, op het landt van ____ma gelegen, de
oordeelen wy, dat tot voorsz exploict, al vereyschen zoude een
nomber van 11. a 1200. blancke coppen ten minsten, want moet,
myn heeren, gedacht werden, datmen niet alleenich machtige
macht zy, om zyn openbare vyanden t'opnemen, maar dienen
oock zoo accuratelyck te versekeren datmen bevynden dien oock
ontsachlyck ende bedenckelyck voor onze eygen bondtverwanten is,
welcker beter als de vyanden selve te betrouwen, om daer
voor in haer te proberen ende stutten, deze of geene heylle
machinatien die zy anders licht wel zouden ondernemen op ende
tegen de Comp.e tot totale ruptuere van haere zoo waerdige
ende duer vercregen conquesten, inde quartieren derwaerts over
te practiseren. daer toe uyt d'amboinse guarnisoenen om zaer
van volck niet te zeer t'ontblooten, niet boven 300. d'[illegible]
zouden connen werden uytgemaeckt, invoegen de resta van
Batavia dienen versorcht, met welcke macht wy dan de vyanden,
op verscheyde oorden, waer dat zy haer maer ontblooten, wilden
hebben g'infesteert, ende met de kette, nevens de swaerte
bystandige de vellen van haere nagelboomen ondertusschen door
snyden, het welcke, als veele handen (volgens het gemeyne
spreeckwoordt) licht werck maeckende, inden tydt voorts, zoo
ik vertrouwe, wel zoude uytt'voeren zyn, waermede men voor
gezamentlyck d'eylanden Hoelangh ende Honimoa wel zoude
connen gaen bezoecken, en die selven, beneffens alle d'andere,
almede aen het verraet handtdadich, oock tot extremiteyten
brengen, ten ware UEd.e verstonden, dat de macht (de nagelen
in amboina g'extirpeert zynde) andermael tot dit of geen

exploict

geploict inde Molucos zoude werden g'employeert, zoo als wij daar
van Eier naar op zijn plaatse dencken te tracteren, middelerwijle
blijft d' heer Gouverneur vander Beeck, van ons bij schriftel.
memorie gerecommandeert, met de macht ende middelen die hij daar
aende handt heeft, bestaande in 195. coppen, effective in dese
maandt van October, wanneer het daer inde landen bequaem weder
wort, om met Corracorren aller wegen te connen comen, de vijanden
zoo veel afbreuck ende schade, met het destrueren van haarlijcks
nootdruften, inde bosche van Caijbobo. omtrent Tonoere, des
Quimelahas voornaemste spijscamer, toe te voegen, als mogel.
zal zijn, ende oock met eenen, wil het de tijdt geven, de nagelen
omtrent voornoemde Waijhoenij te schellen, midsgaders 't eijlandt
Kelangh af te loopen ende van zijne vaartuijgen, als voornoemde
eijlandt der vijanden voornaemste timmerwerf zijnde, te beroven,
maar hebben zijn E. expresselijck verboden, voor en aleer hij door
U Ed. nader succours becomt, geen hasardeuse exploicten t'onder
nemen, omme de Staat vande Comp.e derwaerts over, in cas
van misluckinge (daar van men nooijt zeecker can zijn) in geen
swaricheijt te precipiteren.

Het welcke dan (onder Godes zegen) inden voegen vervult,
verstaan der rebellen nagelboomen, al ende gantsch vernielt zijnde
daar toe wij zeer goede hope houden, voornamentlijck als men can
maacken met de gecommandeerde macht, voorde verandering
daar aen te doen, zoo zal de generale Comp.e (onses oordeels) bij
voornoemde reboete g'adopteert hebben, voordelen, haare in staat
duijsenden waerdich, daar toe men anders nooijt gerechtelijck zoude hebben
connen comen, want haar E. uijt crachte van d' onderlinge
contracten verobligeert was 't ontfangen ende aenneemen alle
de gansche nagelen, die haar (wel geconditioneert) wierden
toegebracht, de quantiteijt quame dan soo veel te monteren
als het mochte, zonder dat zij nochtans, tot behoef van haare
negotie, eenich van voornoemde nagelen, benodicht, alzoo haar E.
daar van elders uijt andere plaatsen, naar wil ende believen kan
worden gedient, jae meijnen wij dat de landen in Amboina, onder

de

onder de Comp.e behoorende, alleenich sortere[?] geweest zijn, Zoo —
veel van dat Specery uyt te langen, als, om het selve in demande te
genieten, zal geweest zijn, wordende het reets ongevelde, maar voor
dit Jaar (staande doch allen wegen een sonderlinge swaer gewas
te zijn) op 4. a 500. baren begroot, ende meijnt men, dat het gine
op Waijbouty inde bocht van Laala, midsgaders op Hatuel[?] ende
daar achter landtwaart in naar Hennetelo[?], als verlaaet, toe
noch toe is staan blijven, weijnich minder dan de gemelte onge-
velde partije monteert, immers altans, dit wordt voorzeeckert
ende gewis gestatueert[?], dat het eene ende andere, te weten —
het voors.e reets ongevelde ende noch staan gebleven, voor die
groote Jaar te samen weijnich minder als 800. baren zoude
hebben bedragen, welcke, de voornoemde baar tot 70. courante
Realen gereeckent, beloopen zouden hebben in gelde, een —
somma van 56000. R.len maacken a 51. st.s ijder ƒ 142800.
die de Comp.e daar voor en zoude hebben moeten betalen, sonder
dat haare E.: deselve nagelen (onze ordres) eenichsints zoude
hebben te staten gecomen, vermids zij daar af, geel voor aengevoert[?]
al eerder uyt andere plaatsen, ten ovenvoorde[?] staat gediend te —
worden, want wordt het aanstaande gewas in amboina, eenes
maar op de plaatsen, de Comp.es fiscael[?] gebleven, begroot op —
2000. baaren, en zoude het selve van Jaar te Jaare noch —
dapper zijn toegenomen, doordien wij allen wegen, waar geweest
zijn, groote menichte van jonge boomen, daar van veele al
begonden te dragen, hebben aengeplant gevonden, zoo dat de —
Comp.e de quantiteijt eenters (buyten twijffel) zoude hebben
te lastich gevallen, ende dan wel, om eenich bequaam middel toe
voorcominge gewenst, die ons de vijanden in selve, met een
goeden titul van rechten probeeren; bezijden dat, zoo lange —
de voornoemde nagelen daar oock waaren staan gebleven lijfs de
Comp.e, behalven de groote lasten die zij vande guarnisoenen
droegen, welcke haare E.: daar om de nagelen genoodtsaeckt
waaren te houden, dit perijckel noch van daan, door de vijanden —
tegen die besworene trouwe, zoo als me reets zij gedaen[?], —
uyt gestooten, ende de verwandelingen daar en tegen van haar
woeden

weder ingelaten te werden, het gunt men altoos met seecker
sonde sijn, dat hem soo proper, als (Godt lof) nu tot noch toe
sij geschiet, weder sonde hebben geaccommodeert en gevoeght.

Sulcx naer andere dan uyt alle het boven gespecificeerde evidentelijck come
te consteren, hoe dat onse meyninge volcomentlijck daer heenen
tendeert, om den vyandt, die van ons, om sijne snoode gepleegde
moorderye, nooyt weder beloont betoont te werden, niet alleen
van alle sijne nottereude nagelen, voort mede t' ontbloten, maer
datmen hem daerenboven oock, door het ontsetten van sijn levens
noodtdruftige veroorde toevaerten soodanich te benauwen, ende
daer toe te dringen, dat hij selfs quam te verlaten die
quartieren te verlaten, ende voor een ydereeus binnen van daer
andere woonsteden te soecken, om van dat canaille in onse
vredige possessie op de custe van Hitoe en elders met geruste
ende onse goede vassalen, door haere snoode practycquen, van
de staet vande Compe. met afkeerigh gemaeckt en tegen deselve
opgeruyt te werden, gelijck als hij dat, vermids de nagelegentheyt
vande plaatse als sijnde Looky, den vyanden hooft vestinge, ter
hoochsten niet boven 5 mylen vande custe van Hitoe gesitueert,
in cas sij daer bleven residderen, altoos t' haeren believen liberelijck
souden doen connen, soo soude bij U E d: lichtelijcken daer tegen
gedaen ende swaricheyt gemaeckt mogen werden, dat sij door ons
uyt sijn naturele plaatse sijnde gedreven, en hem bij singuliere
elders op een ander oirt gecombineert ter nieuwer vestinde gestelt,
het sij dan op de buyten custe van groot Ceram; of het eylandt
Bouno. Otte waer dat het anders soude mogen sijn, daer een
alleenwegen van Sagou en andere leeftochten de volheyt is, ende
sij, vermids de spatieusheyt vande plaatsen, door ons niet
gebeurlijck souden connen werden van daer gejaecht, of sij dan
daer niet wel practiseren en onderleggen souden connen, of nieus
weder nagelen aende te planten, en (sulcx geschiedende) alle de
hooge concepten vande Compe. van eenige possessie van het nagel-
speceryj te werden, te destrueeren, soo dienen daer op voorcomentlijck
dat indien sij, Otte wie het anders soude mogen wesen een

mettewe

metterwoon wil laten zijn, ende die moeyten nemen, van nagelen
aen te planten, dat zij dat dan juist niet alleenich inde landen van
Amboina ofte in Molucco behoeft te beginnen, even eens of dat speci-
alijck van soodanigen specialen aert was, dat zij nergens anders als
in voornoemde twee plaatsen wilden groeyen, maer can zij dat
allerwegen doen, waer dat zij hem comt naer toe te begeven, dat is
alsoo wel op Macassar, Bima, Java, Celebes, Salayer, Banda
&c.a als in Amboina ende Molucco, nadien alle de voorz. landen
alsoo bequaem zijn, om nagelen, oock nooten, mitsgaders voort te
bringen, dan de voorsz. andere, gelijck men dan oock alsoo wel nagelen
in Banda als in Molucco of Amboina, ende oock weder alsoo wel
nooten in Amboina en Molucco, als in Banda comt gewaer te
werden, verwonderende ons mits dien dan oock wel zeer, dat
die van Macassar voornoemt, die men gesien heeft, dat successive
dapper g'arbeyt hebben, om benevens de Comp.ie inden specerij
handel mede te participeren, daer naer (d'ondoenlijckheijt bemerckt
hebbende van daer toe in Molucco of Amboina te comen) een
nooyt ondernomen hebben, nagelen ende nooten op haere eygen
landen mede voort te planten, maer souden wij, in cas vande
stellen, daer tegen loopen mogen, soo als wij aen onse zijde
dan oock sterck betrouwen, dat zij eyndelijck, nu al tot verscheyde
malen soeckens hebbende bevonden, hoe dat zij tegen het
vermogen vande Comp.e niet en hebben connen subsisteren
ende daer toe oock wel weetende, dat haere E: maxime ende
voornemen zijt, soo het altoos geweest is, van te werden
eenige besitters van nagelen, als haer voorsz. handel, sonder
voorsz: voornoemt, zijne vruchten niet beloonen connende, aff tui-
kenen, en daeromme dan oock (buyten allen twijffel) ~~tot~~
nooyt naerlaten souden, ten eynden aller wegen, waer naer toe
dat zij hen oock quamen te wenden, ende daer nagelen
aen te planten, te vervoegen, ende in haer voorsz. voornemen
soecken te verhinderen, als daer toe, mits het ongelijck
gewelt, haer nu doorde zelve aengedaen, eenwidich genoech
beijvende gevoelt, wert een om geen nagelplanten meer-

souden

Nota
hebben ons in tijden op
Bat.a zijnde, ontrent
eenige Macassaren
aenlangende verstaen
voort planten, aldaer
g'informeert
die ons berichten, soo
het scheen daer al
tot eenige malen
is onderlegt
geweest maer dat
het noijt niet heeft
willen gelucken
zijnde d'aengeplante
jonge spruyten
bevonden werden
uytgegaen.

zonder dencken, gelijck alsmen vermeent dat die van Xula, wie
mede al wij wat nagelen hebben, eenlyck maar uyt vreese, van
met de Compe.n in geen ongemacken te comen, naar laten haare —
nagelen te plucken, maar tracten haar. door andere middelen —
t'erneren, temeer doch, alsoo bij den nagel oegst, veel weijniger —
is te profiteren, dan als van ons wordt gemeent, comende na-
mentlyck een slaef inden nagel tydt selve in zijn eygen [illegible]=
bost niet boven $\frac{1}{4}$ tt.o s'daechs verdienen, het gint zij oock wel
ende noch meer, met andere neringen weet te profiteren, —
waeromme haar die van Bonoa dan oock noyt niet hebben onder-
winden willen, nagelen op haare landen aen te planten, maar
hebben haar alleenig getracht, met den landtbouw te behelpen,
daer bij men betrouwt, dat zij al veel beter, als d'andere met
de nagelen zijn geraeckt, ende indien het contrarie ons gebleken
andere geschiede, namentlyck dat zij onderstonden, ter plaetse
waar naer toe zij haar retireerden, op nieuws weder nagelen
aen te planten, zoo moesten wij (daer af kennisse becomende) —
gelijck als men die, buijten twijfel wel zonder weeren te crijgs)
inden beginne daer tegen maecken op te zijn, ende laer het
zelve tracten te verhinderen; Ende en weten wij in deze —
gelegentheyt, mijn heeren, geen salutairder middelen dan
als wij daer nu hebben voorgestelt, voor de Compe. te proponeren,
ten ware datmen (alsdat ons aengedaen leet vergetende) —
wilde tenteren met de vijanden weder tot verdrach te comen —,
omme daer door te verhoeden voornoemde swaricheyt, van door
haer, naermaals op andere plaetsen, nieuwelings weder —
nagelen aengeplant te werden, waerinne men dan onder —
andere voordeelige conditien, voor de Compe. moesten indachtich —
zijn te bedingen, dat voornoemde Rebellen, haare noch resterende
nagelen, of zelfs zonder onbracken ende conditionen door —
d'onze van gelycken omgehackt te werden, ende naermaals, —
daer of elders, oyt andere weder in stede te willen planten —,
midsgaders dat, boven de restitutie van onze geroofde goederen,
voornamentlyck het geschut ende ander schiet geweer,

aen

aen ons overgelevert souden worden, den Quimelaha Madjira —
ende sijne snoode partisanen om gestraft te werden, maer zijn
wij vaster van vertrouwen, dat zij indien vergeven nooijt met ons
sullen willen tracteren, want zij, tot sulcks gesint geweest zijnde —
waeren wij daer, niet eer dan al tot verdragh gecomen geweest,
alsoo haer van ons, op dien voet, de vrede al tot meermalen
is aengeboden geweest, maer hebben zij daernaer, als meest
alle, soo wel grooten als cleenen, aen het faict (soo het schijnt)
gaendtdadich zijnde, met ons willen luijsteren, ja ronduijt uijtge-
roepen, dat zij met de Hollanders nooijt weder in eenige alliance
wilden treden, ten zij dat wij onse vestingen, allerweegen van
haere landen lichten, en haer als vrijeluijden wilden laten
handelen en wandelen, doen en laten, wat haer belieffde ende —
goetdachte. Ofte indien wij niet gesint en waeren soodanich —
met haer te tracteren, soo wilden zij het soo lange tegens ons —
houden en harden blijven, tot dat zij alle ronde waren omgecomen.

Besijden dat de sonde, onses bedenckens, in voorn. verdragh, met
de Rebellen sonder advijs vanden Coningh in Ternaten, wiens
onderdanen zij zijn, noch handtdadich, tegens dien Coningh —
rebelleren, voordesweecht quasi te verantwoorden, vermids —
bij alsulcken verdragh de Rebellen (het wel verdient hebben)
niet alleenlijck sonder werden gestraft, maer oock den Coningh
(geheel aende misdaet onschuldich) door het ompellen van
voorz. nagelen, in het t'eenemael verliesen van sijne wettige —
gabellen, grootelijcks te cort geschieden. ten waere datmen
met hem deswegen, door het een of ander middel speciael quam
te contracteren. daer sulcks, ter contrarie, in cas van oorlogh,
als bij wrake, met goet recht, sonder dat zij daer over eenige
redenen van misnoegen betoonen, of de Comp.e door ijmant
wettelijck over beschuldicht mach werden, gevoeghlijck kan geschieden,
naerdien zij selfs onvermogen is, ons aen ons goet recht te —
helpen. Oock zijn wij eenter van verstande, datmen met sijne
May.t (te dien ende anders sijnde), sijn naer breder te deduceren,

met

met wy nu de Stellen in eygener persoone derwaerts overcomen)
vermogen eens beloont te comen in conferentie, ende zien hoe verre
of U Ed:le met hem in het selve connen verdragen en eens worden,
ende geven wy U Ed:le eerbiedelyck in haer wyse bedencken, dat, of
Zyne Ma:tt de Comp:ie voornoemde conditien quam t'accorderen —
(soo als wy soecken te vertrouwen dat hy (mits daerinne eenich
voordeel voor hem particulier bedingende) sal doen, haere Ed:le
deselve dan met hem niet en behoorden aen te gaen, want hy eene
doch al eerder, sonder tegen de discretie te willen misdoen, waerinne
haere E: noyt hebben gemancqueert, maer sullen t'onderhouden
dienen, vermits het Ed:le heeren, buyten twyfel sulckx is, dan
desen ongeluckigen Coningh, om geen andere oorsaecken van
Zyne onderdanen wordt verstooten, dan dat hy heere de Comp:ie —
te nauw aengeleynt en getracht heeft deselve te believen, maer
eyndelyck dan, in allen gevallen aen te nemen, ons binnen seeckeren
ruymen tydt, van 12. a 14. dagen, naer dat hy weder in Amboina
soude zyn gekeert, aen het effect van voornoemde verdrach —
selfs te helpen, ofte dat wy, by faute van dien, door het recht
van oorloge, ende sonder eenich consent t'requireren, gemachticht
souden blyven, op den vyandt selfs te vorderen, alles dat wy
(onder des Heeren godts genade) met de middelen, ons door hem —
verleent, sonder ongelds ende macht in wercke te doen, welcke —
macht daer toe dan oock, onaengesien voornoemde bedinge met
den Coningh al wierde aengegaen (waer van wy doch niet
meynen dat eenich effect soude volgen) om geen tydt verlooren
te laten gaen, by der handt gereet en vaerdich zyn moeste.

Ondertusschen wy nu (vervolgende weder onse materie) op de
Manipa (als verhaelt) waeren bezich onse dolleringe uyt te voeren,
zyn daer tot ons gecomen, twee van onse gevangen Nederlanders
ende op voornoemde eygen tydt, aende Noordoost op Louhoe —
van Looky, drie d:o waer van 4. soldaten zyn ende den vyfde
een barbier is, geheeten Hans Willemsz: van Hamborgh, Lambert
Pietersz van Haarlem, Antony Ulrich van Coblents Jan Boom

van

van Antwerpen, en Arent Cornelisz van Stool onderchirurgijn midsgaders op Cambello noch 3. Comp.s luytenanten, die ons gerelateert hebben, hoe datmen van alle Comp.s gemelte volcken (haeres volte kennis) zoo veel als daer noch inden leven zouden zijn, behalven eenige kettinghslaven, bij haerluyden bij gegeven, 13. zielen te weten.

Op Manipa

Pieter Hendricksz van Amst.m bossre:
Adriaen vander Penne uyt 's Graevenhage, zijnde de jongen vanden Ondercoopman Gerrit Couwenzaal: ende
beyde de dochterkens vanden Coopman Jan Coomans nevens noch eene van desselfs slavinne kinderen,

Op Tooky bij den Quimelaha.

Jan Conter van Eylant bossre:
Jan Pietersz van Valentijn corporael en desselfs vrouw Julia genaemt van slachte affcompste, ende kint, midsgaders d' huysvrouw, inlandts caste, vanden corporael den adelborsten Pieter Bruyn. op Laala vermoort, ende desselfs dochterke.

Op Erangh bij die van Lissidy

Jacob Geurtsz van Oma bossre:

Op Bonoa

Johannes Sigismundus van Donckenspiel soldaat.
uytmaeckende tsamen als boven geseyt 13. zynde meest alle d' andere inde furie vermoort, ofte oock daer naer met coelen bloede omgebracht, hebbende die verraders zelfs vrouwen noch kinderen niet verschoont, ende hadden zij derlaeten tien dagelyckx vanden vyandt veel hoons en smaets moeten verdragen, zoo dat zij (Godt lof) vastes verhoopende d' andere haere daer noch gebleven mede gevangenen, naer haere aenvangen, voor lichters mede alle zullen worden gemassacreert; ten waere zij de bosschieters, eenes maer inden leven hadden behouden

beloonden, vermits zij die voor haare contrapeels(?) gebruijcken maar zullen zij in dien gevalle noodtsaeckelijck het Christendom negeeren moeten, ende daarentegen d' abominabele Mahumetische religie aennemen. Waar dat zij deponenten, bevorens haare gevangenen, voor haar verloopen van daar, al tot verscheyde-malen, onder hooge dreijgementen knaetsen(?) waeren aengerochte(?) gebonden.

Den 8en Octob: Op Sooky, meijnden zij declaranten, dat, benevens Jaan Wel hadde connen wegh geraecken, indien hij het selve mede hadde gezocht, gelijck zij betuijgden dat hij niet en dede, maer trachte daar (waar hij vanden Quimelaha zeer wierde gecaresseert) te verblijven en Moors te worden, zijnde hem dan voor voornoemden Quimelaha reets al 2. wijven belooft, bij welcke beijde hij (more Mahumetico) vast beslaepen(?) ja d'eene aen hem niet meer volgende, reets al weder hadde van hem gestooten.

Grootelijcx hebben wij, op Manipa zijnde, aengewent gedaen(?) om onse voornoemde gevangenen, door voornamentlijck de twee dochters van den Coopman Jan Coomans uijt der vijanden gewelt te crijgen, dat niet heeft willen gelucken, doordien ons die fielten noijt eens mannelijck hebben dorven het hooft bieden, maer zijn successive voor ons, als wilde wouters(?), van den eenen bergh op den anderen, en door het eene bosch in het ander gevlooden, voerende alleenwegen(?), waer dat zij naer toe-liepen, voornoemde onse gevangenen ende kinderen mee-sen(?) voor haar heenen, dat wij willen hoopen den Heere Godt eenmael verdrijven, ende door zijne Almogentheijt, middelen zal aenwenden, waer door zij arme zielen weder in libertijs zullen geraecken, en mits dien meer ende meer occasie becomen, om hem, voor zijne genade te loven ende te dancken. Achtervolgende voornoemde declaranten unanime relatie, zoude daar bij de vijanden duijdelijck uijtgeroijt worden dat geheel Amboina, zoo wel Christenen als Mooren aen voornoemde verraet mede waeren schuldich, maer wierde

den

den Heeren Jan Pais daar mede bijsonderes belast, ja, soo de
gene van Looky zijn overgecomen specialijk verclaarden hadden
zy den quimelaha, wanneer den Capn. Verheijden (zijnde
gereijst voor onse comste uijt de Molucco in de landen derwaerts
over) met 10. man van onse Tattabos correcorren, in de maent
van Maert over naer de genoemde negorije, dicht voor bij de
strandt van Looky quam heen geschept, ende vervolgens naer
Caybobo pangayen, waar hij den vijandt eenige correcorren
schadeloos maeckte, op de strandt van Looky staende, met een
vrolijck gelaet, selfs deze formalia woorden gebruyckten —
, Siet daar comt u volck nu aan, ende meenen dat zy met
, haar swarten al vrij wel zijn voorzien; maar wacht-
, wat. laat zy hier maar aan landt zyn gecomen. Soo-
, staan zy te zien, hoe het daarmede vergaan zal. Van-
, ons sullen zy van vooren, en door haarzelve van achteren
, aengetast werden ik en den Heeren Jan Pais zyn dat
, zoo eens geworden, ende hadde het oock aen alle acten daer
geschreven, dat zy haar daar op vaster maeckten betrouwende —
want hadden er niemandt, noch cleijn noch groot, jonge noch
oude eenige alteratie bemerckt, doch sagen daar en tegen
ijveren voor ander, maar naar haar aencomen, om tot haar wil
te geraacken te verlangen, ende is het de goede Godt
bekent, indien Jan Pays over de geloofen genuchten van
zijn buijk bedrijf met al in apprehensie genomen ware, voor
dat voorz. correcorren wierden uijtgerust, maar dat hij was
mede gereijst, heel net met d'onse doenmaels waren gepasst:
immers mijn heeren, dit heijt ik, ende met mij ijder in
Amboina voor als noch vaster betrouwende, dat Jan Pais
ziende factie van den quimelaha, eerder heeft annexe —
gemaackt, dan als het een getrouwe vassael en onderdaen
van Compe. toestaat ende betaemt te doen, ende by gevolge —
dan oock, datter onder de christen cameraes, buyten hem noch
al meer anderen zijn, die mede eenige kennisse van zaacken
gehadt sullen hebben, dat wij dan het naaste van de radijs

van

Die aen hem geschieden, te bevrijden, zoo soude ons gedienstich advijs
zijn, dat beter waare men hem met des Comp.s schepen eens een
pelgrimagie naer Suratte, Persia en Mocha deden luijen, op dat
door het ongemack vande zee, als zij deselve niet gewent ende een
fracqien gast zijnde, haastelijck moeste comen te sterven, en de Comp.e
alzoo eenmaal van zijne buijtensporige machinatien bevrijt zijn, daar van
men anders, als een geboorene burger wesende, nooyt recht zeecker
zal mogen worden.

Hoe UEd.[e] het nu met voornoemde kinderen, gelieven aen te leggen
verlangen wij te vernemen, maar of UEd.: misschien ons speciael
oordeel daar over quamen te begeeren, zoo souden wij van gedienstich
advijs zijn, dat zij op Batavia inde Latijnse scholen besonder te
werden bestelt, de triviale en kunsten lessen geperfectioneert hebbende, bij den
een of ander predikant inde theologie studie onderwesen, ende
zoo verre gevordert, dat zij, door Godes genade, iets bequaem
moesten werden, om zijne kercke aldaar als leeraars te dienen,
wanneer wij souden hopen, dat die lieden eyntelijck noch eenmaal
tot grondige kennisse, ter zaligheyt dienende, souden geraacken
mogen, daar toe wij, buijten voornoemde middel, vreesen dat zij
anders nooyt recht comen sullen, vermids het een werck is, daarinne
met een onophoudelijcke sorchvuldigheyt moet gevordert worden,
welcke nodige qualiteyten, (wij spreecken het in geheel mijn heeren)
nochtans in vele van onze eygene ministers daar hebben gevonden
te gebreecken, soeckende deselve, het zij p.r faute van haar
eygen goeden nature, of wel door bewegingh van haare vrouwen,
het gunt wij eerder geloven zoo haast zij konnen wederom van
daar te zijn, ende elders naer haar zin, het zij dan in Tayouan
(waar dat andere harten zijn te vangen) of daar het haar anders
beter aenstaat, g'employeert te werden, wonderende daar onder en
tusschen in dat nodige werck. Godes kercke en den staat vande
Comp.e ten hoochsten aengelegen, weijnich of niet gevordert, maar
beyt het zoo al gestelyck op een wijse heeren scooren, daar wij ons
nochtans laten voorstaan, dat veeltevoort uyt de gezeggelijckheyt
welcke wij in die lieden, tot die zaacke hebben gevonden, met een

Op

Oorsaken onbehaaglyckheden, zoo veel zoude connen werden —
geweert, als oock zoude mogen geschieden, ende tot zoo grooter —
verzeeckeringe het voorsd. Staat vande Comp.e zoude zyn, dat
dieselve eenmaal tot de grondige kennisse van haare zaligheyt
werden gebracht, willen wy U.Ed. voorsienich oordeel laten
gedefereert, want behalven dat zy door voornoemde kennisse —
tot een delicate conscientie zouden werden gebracht, voor als noch in
zaak deficierende, die haar iets predikeren zoude, haar in haren
wandel, bedryf ende handel wel ende vroom te comporteren,
zoo zouden zy daar door oock de Comp.e wie de beweeglycke —
oorzaake van haare kennisse was, met een byzondere liefde —
blyven geadonneert, welcke liefde wy estimeeren, dat voor haar E.
Staat derwaarts over, tot meerder verzeeckeringe zoude dienen —
dan als de geheele helft van het guarnisoen, dat zy nu op voorn.e
plaatsen genoodtsaackt zyn te continueren, met en doet; —
Gedienstich willen wy U.Ed. mede in haar wyse bedencken stellen,
of voor de generale Comp.ie tot verzeeckeringe van haar E. Staat
op de custe van Hitou, niet goet ware, datmen, ter opsichte —
der trouwloosheyt door den Quimelaha ende andere Mooren, in dese
voorleden, oock iets door die van voorsz. Hitou de Comp.e gepleeght
van 4. a 5. der voornaemste Orangcayen, op voornoemde custe
residerende, dat is den Orangcay Boulange aen Hyla, op Hitoe
lamma den Hadia Hitoe, op Mamalo den Cap.n Mamalo. hen
zooft aende 5. negryen, ende op Lariqué den Iman, midsgaders —
vande Christenen noch den patty alange, en op het landt van
Oma den koning, midsgaders op Noussalaut den Hadie Titoway
yder een soon vorderde, om mede gelyck de voorigen als ostagiers —
by de Comp.e tot zy hier op Batavia ofte wel onder den
gouverneur in Amboina toe resideeren, waar aende costen (onses —
oordeels) in cas van een geluckiger vredigen Staat aldaar,
lichtelycken zouden connen gerecompenseert te werden.

Den Maleyer Intie Matta-kenny, brengen met syn gezelschap —
bestaande in 8. persoonen, beneevens desen herwaerts, om hier
(U.Ed. zoo gevallende) onder strict verbot, van noyt weder
derwaerts te keeren, gelangeert te werden, alzoo wy niet en
hebben gevonden, dat in deze mensche zoo swaren misdaat resideert

die

Vueren hem gelieden te beschrijden, zoo zoude ons goedunstich advijs zijn, dat beter waare men hem met des Comp.s schepen eens een pelgrimagie naar Suratte, Persia en Mocha doen sturen, op hope door het ongemack vande zee, als zij deselve niet gewent ende een fracquien gast zijnde, haastelijck moeste comen te sterven, en de Comp.e alzoo eenmaal van zijne vuyle machinatien bevrijt zijn, daar van men anders, als een geboorene vuylick wesende, noyt niet zeecker zal mogen werden.

Hoe U Ed.le het nu met voornoemde kinderen gelieven aen te leggen verlangen wij te vernemen, maar of U Ed.e mitsdien ons speciaer oordeel daar over quame te begeeren, zoo souden wij van goedunstich advijs zijn, dat zij op Batavia in de latijnsche scholen behoorden te werden bestelt, en na de triviale letteren geperfectioneert hebbende, by den een of ander predikant in de theologien studien onderweesen ende zoo verde gevordert, dat zij, door Godes genade, sulcx bequaem mosten werden, om zijne kercke aldaar als leeraers te dienen, wanneer wij souden hopen, dat die luyden eyntelijck noch eenmaal tot gronedige kennisse, ter zaligheyt dienende, souden geraacken mogen, daar toe wij, buyten voornoemde middel, vreesen dat zij anders noyt niet comen sullen, vermids het een werck is, daar inne met een onophoudelijcke sonderlingen yver moet gearbeydt worden, welcke nodige qualiteyten (wij spreecken het in geene mijn Heeren) nochtans in vele van onze eygene ministers daar hebben gevonden te gebruycken, soeckende deselve, het zij p.mo faulte van haar eygen goeden nature, of wel door beweginge van haare vrouwen, (het gunt wij eender geloven) zoo haest zij konnen weder van daan te zijn, ende elders naar haar zin, het zij dan in Tayouan (waar dat andere hunteren zijn te bangen) of daar het haar anders beter aenstaat, geemployeert te worden, wonderende daar onder en luttelen in dat nodige werck. Godes kercke en den Staat vande Comp.e ten hoochsten aengelegen, weynich of niet gevordert, maar leyt het zoo al geweldich op een wijse heemen sloeren, daar wij ons nochtans laten voorstaan, dat het te voorbeelt, uyt de gezeggelijckheyt welcke wij in die luyden, tot die zaacke hebben gevonden, met een

Op

Orencktien onversadelyckheijden, zoo veel zoude connen werden
gevondert, als ordens zoude mogen geschieden, ende tot een groote
verzeeckeringe het voorde Staat vande Comp.e zoude zijn, dat
deselven eenmaal tot de grondige remisse van haare saligheijt
werden gebracht, willen wij U.E.d. voorzichtich oordeel laten
gedefereert, want behalven dat zij door voornoemde remissie
tot een delicate conscientie zouden werden gevondert, voor als noch in
haar deficierende, die haar leets predicanten zouden, haar in haaren
wandel, bedrijf ende handel wel ende vromelijck te comporteren,
zoo zouden zij daar door oock de Comp.e wie de bewegelijcke
oorzaacke van haare remisse was, met een bijzondere liefde
blijven geadmoneert, welcke liefde wij estimeren, dat voor haar E.
Staat derwaarts over, tot minder verzeeckeringe zoude dienen
dan als de geheele helft van het guarnisoen, dat zij nu op voorn.e
plaatsen genoodtsaackt zijn te continueren, met en doet;
Gedienstich willen wij U.E.d. mede in haar wijs bedencken stellen,
of voorde generale Comp.es tot verzeeckeringe van haar E.: Staat
op de custe van Hitou, niet goet ware, datmen, ten opsichte
der trouwloosheijt door den Quimelaha ende andere Mooren, nu ende
voorderen, oock leets door die van voorsz. Hitou de Comp.e gepleecht
van 4. a 5. der voornaemste Orangcaijen, op voornoemde custe
residerende, dat is den Orangcaij Boulange aen Hyla, op Hitoe
lamma den Hadia Hitoe, op Mamalo den Cap.en Mamalo, hoe
groot aende 5. negrijen, ende op Larique den Iman, midsgaders
vande Christenen noch den pattij Alange, en op het landt van
Oma den konink, midsgaders op Noessalaut den Hadie Titouaij,
ijder een soon vorderde, om mede gevoeglijck als ostagiers
bij de Comp.e tot zij eens op Batavia of elders onder den
gouverneur in Amboina residerende, waar aende selve (ouders
vondels) in cas van een geluckiger vredigen Staat aldaar,
eindelijcken zouden comen gerecompenseert te worden.

Den Maleijer Intie Matta=herrij, brengen met sijn geselschap
bestaande in 8. persoonen, beneevens dezen herwaerts, om eens
(U.E.d. zoo gevallende) onder strict verbot, van noijt weder
derwaerts te keeren, gelangeert te werden, alzoo wij niet en
hebben gevonden, dat in dien mensche zoo swaren misdaat resideert

die

die een langer in verseeckeringe behoorde te houden.

De nieuwe Christenen in Amahaÿ, Amacarique, Swanco en Quelquepoeti blijven noch in gehoorsaemheijt tot de Comp.e ende bij haer aengenomen geboden continueren, maer hebben haer die van Caybobo geleijt ende Quimolala overgegeven, dat wij betrouwen meer door gewelt dan met gemoede te zijn geschiet, en dat zij dien volgende, naer dat het werck met den voornoemden Quimolala zal zijn afgesponnen wel weder aende handt comen sullen; onder-tusschen zijn door de predikanten hantwerckluijt d'illatien dijlan ende daer beneffens dan oock voornoemde volcken van Amahaÿ, Macarique, Swanco en Quelquepoetÿ, tot dato onses vertreckx van daer, sonder eenige onderrichtinge gebleven, dat zij oock weder hebben geresolveert, ijmandt uijt den haeren derwaerts te dimitteren, sonder dat zij tot het selve eenden hebben willen condescenderen, onaengesien door ons daer toe, tot drij distincte malen, expresselijcken zijn geordonneert geworden, ende dat niet uijt oorsaecke dat zij verstonden daer gerequireert ende aen een casteel gevisiteert conden werden of niet, maer en hebben, om dat zij van ons daer toe wierden belast, de saecke, als wij tot sulckx (soo zij een luten voorstaen) niet zijnde gequalificeert, alle [illegible], niet eens willen nemen in deliberatie, tot dat zij uw Edele als gezeijt, op onse jongste ende derde aenmaninge, selfs zijn comen te versoecken, om dat den dienst vande kercke sulckx respostulerende, soo zijn haere redenen, ijmant daer eerder te dimitteren, sonder van ons (quansuijs) daerinne geboden te zijn, 't welck wij goetgeacht hebben dan daer bij soo te laten, ende niet het selve te betoonen, dat wij niet eenmael voorgestaen souden hebben, gelijck zij een absolute luijten dincken, subject te soecken, om niet haer te critiseren, over d'auctoriteijt, welcke de politicquen over die vande kercke is competerende, vermids wij doch wel weten, dat daer over in het vaderlandt selfs noch al sterck werdt gedisputeert, maer dat ons oock niet in het selve, gelijck als wij bij desen voor een [illegible] deliberaties protesteren, ende maer gewoelt is, te verbonderen de saecke ten principale, dat is den toestant

vande

vande kercke en scholen. Doch alsoo ick in den dienst vande E:
Comp: ten oosten aengelegd, hoe veere UEd: in voorsz:
gelegentheyt zullen gelieven te ponderen, willen wy UEd: dies
sinnen oordeel bevolen laten; maer zal ondertusschen (onses
geboorlicks) ten minsten nodich wezen, dat UEd: haer, tot
gerustheyt vanden Gouverneur ende om te weten waer
naer hem, inden gevalle in aenstaende tyt te gouverneren
esclaircisseren hoe verre hem de Gouverneurs ende Raden vermogen
in die zaecke extenderen, dat is, of zy (volgens het 7. en 8. articule
vande speciale ordre, die aende kercke persoonen of haer beroepen
uyt het Vaderlandt, door onse heeren principalen werdt mede
gegeven) niet gequalificeert ende machtich zyn, haer, met
advys van d' aenwezenden kerckenraet (zoo luydt den text)
eldens in d' afgelegen eylanden te committeren, dan of den
Gouverneur (verstaen de politicque overheyt) de beoordeelinge
van die zaecke haer, te weten den kerckenrade al ende
alleenlick maer zal laten gedefereert, zonder hem, als maer
een gemeen litmaet vande kercke zynde, die zaecke eenichsints
aen te trecken. Gelyck als haer eenigen zeggen aen onse gecommit-
teerden, of het voorsz: poinct gevoelt is, vervolgens speciael
oock, wat exact het woordeken (advys) in hem comprehendeert,
te weten of daermede verstaen wordt, dat zy den met politicq:
daer over mede concensive hebben te brengen, gelyck als zy het
interpreteren, dan wel maer of de politicq: daer over haere
goede meninge (zynde zoo wy achten) maer hebben te toonen
en schoon zy met haer van gevoelen discreperen, des achter de
politicquen moeten gehoorzamen, mids aen haer ottroyeerde
Raden de actie (gelyck als wy nu noch gedaen hebben) eatende
gedefereert.

De boecken met haere appendentien hebben (voor zoo verre ons
den tyt heeft willen toelaten) selfs naergesien, en voort
door andere onse geadsisteerden (volgens onse voorgesz: methode)
zonderscheyd doen naerzien, die met geheel onbegrip hebben
gevonden, dat is inde maent al eenige baeten ende voort tot stand
tot dry maenden of daer omtrent verachtert, onaengesien
onse contrarie ordre aen onsen gesubstitueerden den oppercoopman

Simon

Simon Cos, op ons schrijven van daer gelaten, waer over wij dan oock voorsz: houdens, met goede redenen, gelijck wij ons laten bedencken, als haere faulten nergens anders dan uyt eenpure simpelheyt voortcomende, vermits hij geen beckwaemheden, zijn dingen, in minder dagen doen can, dan hij weecken daer toe heeft, doorden fiscael hebben laten calangeren, maer de saecke voldongen ende in staete van wijsen gebracht zijnde, heeft het ons daer, om te vermijden een rechters ontbrocken, als meest alle voornoemde geaccuseerde selfs mede rechters zijnde, waerom wij goet gedacht hebben de voorsz processen, ongedecideert met ons herwaerts te brengen om eens bij den Rade van Justitie gedecideert ende over gesen-tentieert te werden, zoo als haer E: naer rechten, redenen ende billijckheyt sullen mogen bevinden te behooren.

Den Heere Gouverneur Willem vander Beeck onsen successeur daer inden gouverno, hebben bij een corte memorie, bij forma van instructie vande hoedanicheyt der landen derwaerts over, zoo verre geinstrueert, als wij hebben gedacht tot een wel waerneming van voornoemde gouverno te vereysschen, ende voort tot d' oude-papieren gewesen, sijn door ons onder meer andere mobilien vande Comp.e onder behoorlijcke inventaris getradideert, daer ons toe refererende.

De Provintie van Amboina, met de bevolckte landen die daer onder ordinaris werden gestelt, bestaet in 11. ste eylanden geheten Hitoe & Laytimor dat een landt is, maer op een cleene passe naer, geen canon schoot vanden anderen gescheyden, ende mitsdien wel voor twee bijzondere landen wort gestelt, d' eylanden Oma, ofte anders Boang besy geheten, Honimoa, Noussalaut groot Ceram, Bouro, Amblauw, Manipa, Quelangh en Bonoa ofte Boangh ende Ceram laut, dat der wel zoo naer onder d' eylanden van Banda souden mogen gestelt werden, alle voorn: eylanden hebben noch, wanneer wij inden jaere 1647. daer inden gouverno succedeerden, (except eenich Boang) nagelen voortgebracht gehadt, oock vele onder die groote quantiteyt nooten muscaten welcke nooten wij successive alle hebben doen extirperen, zoo hebben

oock

oock in het begin van 1648. om goede redenen, (ons daer toe gegeven) de nagelen op Lonno geruineert, ende oock in het selve jaer, inde maent van October, d'inwoonders langs Groot Ceram binnen custe van Hoolongoely, de Z. hoeck af, tot Amalay toe, — door onze minnelycke persuasien daertoe wel gedisponeert, dat zy alle haere nagelen, selve mede hebben omgeslagen, behalve dat wy nu dezen jaere, in retorsie van het gewelt, ons door de buyten Madiora & consorten aengedaen, d'eylanden Manipa — ende Amblauw, nevens de Noordt zyde vanden uyttersten hoeck van Ciel, by d'inwoonderen met een eygen naem Honnimo geheten, dat is van Lissidy af, tot geheel het uyteynde van voors. hoeck toe, daer van mede gelycken hebben gesuyvert.

Van voornoemde Eylanden comen eenige de Compe. toe, als daer met 't recht van oorloge, d'eygendom daer af hebbende geacquireert, ende andere de Coningh in Ternaten. de gene die nu de Compe. eygen hooren, zyn het landt van Laysinon, d'eylanden Oma, Honimoa, Noessalaut en Ceram laut, midsgaders Halakit, plaatse op de buyten zyde van Groot Ceram gelegen, door ons voor twee jaeren met de wapenen gewonnen, ende meerendeel aende Staat vande Compe. gebracht, nevens de 4. negryen Hatalolo — Ouwen, Tanicque ende Waccassive, aen het eynde van Hitoes buyten custe, item de dry negryen, Alangh, Lissebey ende — Lative, aende Westelyke binnen custe bayewaert in te binden, zoo zyn aen haere Ed. A°. pass°. doorden opgemelten Coningh in Ternaten oock noch vereert, alle de meest gewonden Christenen, ende daer toe oock alle heydense volcken op voors. Groot Ceram onder zyne jurisdictie behoorende, zynde voort alle d'andere genoemde landen den Coningh toecomende, daer toe oock de 4. negryen Hatoua, Caylolo, Cabauw en Olesiuwa, op 's Compes. eylandt Oma aende W: & N: zyde van voornoemde eylandt ende — Ilamau met zyn suppositive geheten op Honimoas N: zyde gelegen, behoudende de Compe. bezyden dien noch over de volgende vyffentwintich negryen, langs Hitoes custe, van [illegible] Ouwen af oostwaert tot de Passo gelegen, als voors. landt van Hitoe in 30. negryen consisterende, den tytel van Bescermheer,

onder

onder speciale voorwaerden tusschen haer Ed: en deselve gemaeckt
maer wil voornoemde Maij:tt in Ternaten, daer over, van ouder
herkomen oock noch eenige superioriteijt pretenderen. gelijck dan den
wegen bij den overleden Coninck Hamsia en den heere Generael
Anthonij van Diemen loflijcker gedachte, inden jaere 1638.
eenige onderlinge repartitie zij gedaen, waer bij de Compe:den als
haer Ed het supreme gelaten, daer over belovende 7 zijn toe-
geworpen de voorsz 7. negrijen, ende de resterende 23. de Croon
Ternaten geadjudiceert, maer en vermagh zijne Maij:tt non
obstant. buijten toelatinge vande Compe:den, daer iets te doen
oock selve met voornoemde volcken, niet particulieres te contracteren
ende over een te comen, ten zij met speciale communicatie ende
believen vande Compe:n, invoegen dat hij, te dien aensien, genoechsaem
maer ende niet verder als een blooten tijtel Coninck mach
werden gerespecteert. gelijck dan oock d'inhabitanten, zijn hooftde-
gen de minste homage presteren ofte verbonden zijn, eenige
penningen te contribueren, in wat pertineert 't commandement
over deselvige, dat bestaet ten voornaemsten aenden Nederlandsen
Gouverneur, namentlijck der geenen die als wij gesijt hebben
de Compe: eijgen zijn, absolutelijck ende over die onder 's Coninghs
jurisdictie resorteren, door speciale commissie. bij gemelte
Hamsia eerst op den heere Caen, daer naer op den heere
Gerard Demmer midsgaders bij gelt Hamsia en Mandarsiaha
gevolgt gelijck op mij, ende nu oock (voor) Mandarsha (op den) heere Gouverneur
Willem vander Beeck beloonlijcker gedeposeert, soodanich
nochtans dat hij altoos in d'Amboinse landen, zijnen 't wegen
noch mede gelaten heeft een quimelaha ofte stadthouder, welcke
onder toesichte vanden Nederlandtsen Gouverneur, alle
kleine en gemeene voorcomende saecken, waernaer ende volstre-
maer en vermochte die (gelijck uijt 't gepasseerde te colligeren is)
niets van importo op zich te nemen ofte te determineren, ten
waere met speciael voorweten ende adveijement van voorsz
h:r Gouverneur wegens de Compe: daer residerende. zijnde
nochtans in deses, soodanige moderatie altoos gebruijckt, als men
(buijten prejudicie van Compe:s welstant derwaerts over eenige
mats

pas die zaet moeste begaen 17

maten heeft connen laten doorgaen, op dat alle stoffe van misnoegen t'eenemaal geeximeert, zijnde oock daeromme de prerogativen inde Regeringe resideerende, het zij dan in cas van confiscatie of andersints voortcomende, ofte alleene aende voorsz. quimelaha ofte Stadthouder gebleven, zonder dat den Nederlandtsen Gouverneur daerinne het aldenminste hebbe gepractiseert.

Dewijse van Regeringe ende tractament over dese luyden, beyde onder de Comp.e ende den Ternataensen Coningh resorteerende, is ten meesten uniform en over een comende, want gelijckerwijs als de Comp.e aen haere onderdanen, voor ijder bhaar nagelen van 550. lb hollandts, toegestaen heeft te betalen 60. Spaense realen, beyden, dat zij niet vermogen met eenige uytheemse volcken, buyten de Comp.e te trafficqueren, ofte vreemdelingen inde landen aldaer te voeren, ofte gebracht wordende te admitteren, zoo hebben haer oock alle geresorteerde andere Coninghs volckeren, nevens die van het landt van Hitoe, bij gereyde contractatie insgelijcken specialijck mede verobligeert; sijn tegen is wederom bij de Comp.e over gants Amboina benaemt, eenen vasten ende zekeren prijs, op alle cleeden, den rijs &c.a rondtsomme ten afgelegen comptoiren inde cleedewinckels tot ijders kennisse, zoo wel in Nederduyts als Maleyts gestelt, ten toon hangende, sijnde volgende gespecificeert.

Pryscourant van d'onderstaende ~~Nederlandtsche waeren~~ goederen, zoo als die ordinarie inde quartieren van Amboina bij de Comp.e verkoft werden, namentl.

			Rd.a
Guinees linnen	gebleeckt	stuck	6. —
Chiavonys witte ordinarie		"	1 " 3/4
Ditto fyne		"	2 " —
Ditto blauwe		"	2 " 1/4
ditto roode		"	2 " 1/4
betilles witte a 40. asta		"	4 " 1/2
D.o roode		"	5 " 1/2

	Stuck ƒ a	
ditto bruyne	5	1/2
ditto witte a 32. asta	4	—
ditto blauwe	4	1/2
ditto roode	4	1/2
ditto fyne witte offe Tornatanos	6	—
Catto bengale	6	—
percallen witte	2	—
bolatios d°:	2	—
battas. grove smalle & zy swant of wit	2	—
d°. breede	3	—
d°. fyne smalle	2	1/2
Candakins swarte	—	7/8
catoene garen. root ƒ	—	7/8
tattarolas } rolas madops } madapolons } pota malayo } salalos }	1	3/4
Saratta malayo	4	1/2
d°. leyn de Contein	4	—
d°. Gobans	4	1/2
Salampouris witte ordinarie	3	1/2
tapi saratte	1	3/4
tape rindes a 6. alta	1	1/4
cayn goulangh	1	3/4
ramboutins. witte a 340. alta	7	—
d°. a 24.	3	1/2
d°. a 16.	3	—
caniams offe rode clolas	1	3/4
borlos	1	1/4
negros cleeden a 12. alta	1	1/4
d°. a 8.	—	2/8
Syde gestwerent ƒ	5	1/4
Seyl cleeden	—	2/8
Allamanus	—	2/8
derkins suratse	3	—

ditto

	Rs	Ra
Do. Golcondase		2.
Zijde patolen a 20. atta		40.
ditto a 19.		36.
ditto a 18.		33.
ditto a 15.		28.
ditto a 12.		20.
ditto a 10.		15.
ditto a 9.		13.
ditto a 8.		11.
ditto a 6.		9.
ditto a 5.		7 1/2
ditto a 4.		6.
Chindse tangangs		1 2/3
Poelongs gebande witte		1 1/4
Do. met roode hoofden		2.
Drongangs witte van 16. atta		1 1/4
Do. a 12.		— 2/3
Drongams fijne		6.
Ditto grove		4.
Clitsen breede		3.
Do. smalle		1 3/4
Andias		1 1/4

Patanise cleeden na haar waerdije

Rijs witte . . . 50. lb } voor een [illegible].
Ditto graauwe . . 60. lb }

Overwogen dat daermede, zoo aengaende den incoop der nagelen als den vercoop van Comp.s goederen, ontrent den inboorlingh alle disputen connen werden geprecaveert; de negotie der voorsz: nagelen geschiet met gereden gelde ende werdt de specerije bij een expres beswooren weger, op de comptoiren alomme bij d'inwoonderen selve te keuren, onder speciale ons voorgeschreven ordre, ten overstaan van Comp.s coopluyden gewogen ende ontfangen, ende wie dan voor deselve yet van Comp.s goederen van nooden heeft, moet die insgelijcks met comptante penningen kaan afcoopen, sonder dat een ijmant hy zij dan oock wie hij zij, eenige schulden gelicentieert zijn te maecken.

Alle

Alle voornoemde Comp:s subjecten (buijten de Moorsche negrijen
Ourien, Assaloulo, Sarieque en Wacca sive of Hitou midsgaders
Rhaxhakit ende Coramlaut) zijn Christenen, ende werden
daeromme oock zeer nae (volgens de burgerl:e rechten ende wetten
onses vaderlandts) gegouverneert, maar om hen te min ongenoegen
ende geen reden van clagen te geven, is al, voor eenige jaaren
herwaerts daer opgerigt ofte opgericht een apart collegie van
judicature, den landtraat geheten, waarinne, namentlijck van de
Comp:e, als raden, compareren den heere gouverneur, ende die
van zijne vergaderinge zijn, midsgaders uijt die van den landz:e
de radius van Noussanive, Kielangh, Soya, den koninck van
hative, den Latouhalat, anatahoedij hooft der Mardijckers, de
hoofden van Ema, Poete, halou, den Patty van Noussanive
het hooft van hattemoeny, de hoofden van Way, tavino,
midsgaders den patty van Alangh ende het hooft van Baguala
hebbende oock dit collegium zijnen bijzonderen secretaris
Marcus du Roij geheten, wesende den broeder van voornoemden
Radia van Kielangh ende een van des Coninghs kinderen, welcke
voordezen met den heere Dijsels in het vaderlandt vertrocken
ende aldaer eenige jaaren, tot Comp:s costen, aende studie der
latijnsche tale zijn geweest, treckende daer voren van Comp:ie
boven zijn emolumenten, ondercoopmans gagie en tractement,
nevens oock eenen gegageerden bode, hun voorts genieten de
raden jaarlijcks, als tot een mantel de somma van 12½ r:a
van 8:en ijder, en wordt de vergaderinge ordinaris belegt op
saturdagh van 9. tot 11. uuren, tot welcken bij een comste
alle de geciteerde raden, twee dagen tevorens, door den voornoemden
bode, uijt last van den heere gouverneur (als president)
werden geinsinueert, ende handeltmen voor den selven, zaade af
alle zoo criminele als civile saacken, gemoveert tusschen de
christene inlanders, ende de Mooren van het territorium van
Hitou, midsgaders wie wij hier vooren noch meerder hebben
gezeijt dat de comp:e zijn onderhoorich, item oock gemengde
zaacken tusschen inlanderen ende andere geraiseert, wanneer,
namentlijck den inwoonder verweerder is, maar hebbende men
ijmanden te doen, geen inwoonder zijnde, heeft hij aenleggen
werden

werende te volgen de banck. het zij dan vanden ordinarien, Raadt
van Justitie of Schepenen, waar dat den gedaechdeerde onder-
sorteert, gelijckerwijs als zulcks naar coustume in ons vader-
lant allerwegen oock gepractiseert werdt, alle breucken, die bij
voornoemde Landtraade vallen, werden in drijen geparticeert
zijnde het eerste namentlijck ten proffijte vanden Heeren te verstaan
de Comp:e het tweede voorden fiscaal, ende het laatste ten voordele
der inlandtse camerans (?) is geroijt de Raden selve, 't geint, behalve
dat het onze maniere van rechten repugneert, oock bedencken
ende quade na spraecke is onderworpen, dat zij, namentlijck
(ten opsichte vande boete zijn proffiterende.) daaromme oock wel in
geen voordeel inigen (?) en buijten recht, zonder mogen sententieren
maar alzoomen sulcks van langen tijdt daar zoodanich hebbe
gepractiseert, en dat zelfs den heere Admiraal van Goens
zaliger ged:e, op zijn aenwezen daar in de lande, niet goetgevonden
heeft hierinne eenige reformatie te doen, zoo zouden wij oordelen
(gelijck dan den heere Gouverneur vanden Berck bij onze
memorie hebben gerecommandeert, dat men het zoo op den
ouden voet zonder eenige alteratie behoorden te continueren. behal-
ven voornoemden Lantraat hebtmen daar noch een secreten Raadt
ende Raat van Justitie, een ander van Schepenen, een ander van
weesmeesteren ende een ander van desolate boedels. item noch oock
een burgerlijcken crijchsraat, kerckmeesters, midsgaders
kerckenraat, in welcken secreten Raat bestelt en verandert
werden alle zaecken directelijck den dienst vande Comp:e concer-
nerende, ende dienen voorden Raat van Justitie de geene, het
zij civile of criminele, item oock militaire onder de suppoosten
vande Comp:e voorvallende, midsgaders noch zoodane, waarinne
een suppoost van ijmant buijten Comp:s dienst zijnde wordt
in rechten geprovoceert, en zoo oock vice versa vanden Raat
van Schepenen, in alle drij voornoemde Raden compareert den
Gouverneur als president, maar laat zijn plaatse in die van
Schepenen, om door te veel besoignes niet gebruijckt te werden,
veeltijds vanden eersten oppercoopman waarnemen. Van dit
collegie mach aenden Raadt van Justitie g'appelleert worden
mids den appellant eerst namptiseere de boete voor het foe-

appoe (?)

aspel geordonneert; bij den Raat ofte eygenen het collegie van
Weesmeesteren genoemt, worden der weezen middelen geadministreert
die op ons schrijven van daer tesamen monteerden ƒ 35000.16
die op ƒ 16041.3. naer op interest tegen 4½ p:o cento ter
maent (een gewoon opgelt aldaer) waeren g'exponeert.
voorsz collegie van Schepenen, nevens alle andere suppositive
collegien, wordt alle jaeren op den 23. februarij, zijnde den
dagh namentlijck dat het Casteel Victoria A:o 1605. (door
Godes genade) uyt het gewelt der Portugesen in handen vande
Comp:e is gecomen, verandert. den Secreten Raadt ende Raat van
Justitie voornoemt, bestaat eenel uyt suppoosten vande comp:e
de voornaemste daer in de plaatse ende alle d'andere collegien
uyt gemengelde leden, te weten dienaeren en vrijlieden, zoodanig
nochtans, dat den president van weesmeesteren, benevens het
Schepen Collegie altoos mede een Comp:s dienaar zij, hebben alle
wercken eens haeren zeeckeren sitdagh te weten die vanden Secrete
Rade op Saturdagh naer den noen ten drij uren, ende die vande Justitie
op vrijdagh ende van Schepenen op dingsdagh, beyde voorde noen
van 8:en tot 11. uren, maer houden daer beneffens noch soo veel
extraordinarie sessien, als het den president naer voorval van
zaecken, acht nodich ende dienstich te wezen, doch comen weesmeesteren
maer alle veertien dagen, namentlijck op woensdach eens bij den anderen
Schepenen te weten die buyten den dienst zijn, genieten jaerlijcks
eenwerf ende ten gelijcken opsichte als een voorens van die vande
Landtraede is geschreven, voor zijn Justitiele Rade ageert als oock
voorden Landtraede als Officier den fiscaal, genietende van alle
confiscatien onder de 6000. als een derde, gedurende dat twee
andere parten ten voordele vande Comp:e genoemt, except dat
d'inlandse landtraeden een derde (als verhaelt) uyt de vonnissen
daer gedecreteert, voor haer selve trecken, weder genoemt Secrete
Raat wordt bij een apart geagreert Secretaris bedient, ordinaris
den Secretaris vanden Gouverneur genoemt, maer de twee
andere Raden van Justitie, als oock het Collegie van weesmeesteren
worden bij een geagreert bestwoonen clerck in qualiteyt als Secretaris
ende bode waergenomen, welcke beneffens dien oock noch haere
gewoone emolumenten genieten.

[illegible]

Den Crijchstaat bestaat uijt Capn., Luitenant, Vendrich ende mindere Officieren, voor welcken staat getermineert werden alle zaacken de burgerlijcke wetten aengaande.

De kerckmeesters hebben het opsicht op de kercke goederen, en onderhouden vande kerck, het maacken van graven ende anders, — bestaande uijt drie persoonen, te weten, een dienaar vande Comp:e, een burger, en een uijt de landtsaten, haar Capitaal bedroeg op ons vertreck jongst vandaar ƒ 970. ƒ:o groot. De kercken staat nu bestaat uijt predikanten, ouderlingen en Diaconen, — hebben oock haaren eijgen bode, voor voornoemde staden werden afgehandelt alle kerckelijcke saacken, Zoo zijn zij oock over de zaacken van houwelijck ende de schole gecommitteert ende comparent daar inne mede, om kennisse van alle zaacken te hebben, (volgens het Synodaal Dordrecht besluijt) een politicq Commissaris gemeenelijck den eersten Opperkoopman zijnde, die door den kerckelijcke bodde, — alle vergader dagen mede verzocht wort geciteert, haare middelen ofte die vande Diaconie waaren op ons vertreck ƒ:o 1176 11/16; daar echter al van langer handt, tot ons nu jongst aen zijn (zoo gezegt werd), een zeer vremt gebruijck geweest, namentlijck dat den voornoemden politicquen Commissaris, op zijn eerste intrance inden kerckenraad, voor die van voornoemde staad, altoos is afgevordert geworden, — te beloven, niet alleen de secreten vanden staad, generael aen niemandt (daar aen niet dependeerende) te reveleren, maar speciael oock den Heere Gouverneur, van wie dat hij gezonden quam, maar een gelimiteerde opening vande voorgevallene — besoignes te doen, dat was, dat hij aen zijn E:, niet anders, als de finale conclusien, zonder eenige omstandicheden, vermochte bekent te maacken, het welcke naar dien wij geoordeelt hebben gants — onbillijck te weesen, als namentlijck niet geen schaduwe van fundament commende vast gemaackt worden, dat een Commissaris eenichsints geconstringeert can worden, in de verclaringe aen zijnen afzender te doen, naar dien in eenige plaatsen gebruijckelijck is, dat voornoemden Commissaris alles watter passeert accuratelijck aenteijckent, ende daar naar, de vergaderinge gescheijden zijnde, — voornoemde notule aen zijn overhooft tradideert, midsgaders —

oock

ooock dat die geene wie macht heeft ijmant elders te committeeren daar ooch (onses gevoelens) wanneer het hem zoo moest comen goet te dencken zelve zoude connen compareeren, ende dat immers alle de geenen ende verstaan wat datter passeerde, soo als tot de particuliere ad vijsen toe, zoo hebben wij, met advijs vanden Secreten Rade, voornoemden Commissaris, als ons dat verbandt door maar eens zijnde voorgecomen van die inique beletten, buijten onze kennisse, ende gevolgen ooch boven zijn vermogen zijnde, geeximeert ende van voornoemde onze resolutie met de geexpresseerde redenen waaromme, aen die vanden Kerckenraede, door expresse gecommitteerdens, ouvertuijre laten doen, waar op zij ons lieten andtwoorden, dat zij onze tegenwoordige met voornamen te refugneeren, maar dat het in amboina zoo van langer handt een gebruijck was geweest, ende dat zij dienvolgende daar van dan oock noch niet af en weecken, maar haar daar over met andere haare nabuurige kercken daerteen te beraden, latende onderwijlen voornoemde zaacke, zonder daar over met ons veel disputen te moveeren, in State, zoo als wij het hadden gelieven t'ordineeren, en is het daar bij zoo voort gebleven.

Alle voornoemde Raden ende Collegien, hebben haare bij een comsten ter plaatse hier onder genomineert, te weten.

Die Secreten Raadt ende Landtraat inde voorsaal vanden Heeren Gouverneurs wooninge, binnen het Casteel, ende die van Schepenen, weesmeesteren, boedelmeesteren, en den Burgerlijcken Crijghsraat inde steene wooninge, door ons, het voorleden jaar, omtrent een pistoolschoot aende Z.W. zijde van het Casteel geextrueert, eijgentlijck om te dienen tot een logement voorde aencomende gequalificeerde vreemdelingen, ooch Comp.e suppoosten, op de buijten plaatsen leggende, wanneer zij, bij wijlen aen het Casteel werden gerequireert item tot een vertreck plaatse vanden Gouverneur, wanneer hij hem inden hof (daar aen staande) komt te vermaacken, midsgaders die vanden Kerckenraade ende Kerckmeesters, in een aparte plaatse, daar toe inde kercke afgesondert, twee Compagnies burgers zijn daar op gericht, bestaande meest uijt bij geworde Nederlanders, ende d'andere uijt swarten van andere geweste

Successive

successive daer aengecomen, gemeijnelijck de quaetste geweest gemaeckt,
zijnde de jongste d'eerste onderkoninck, dat is voor haren stade mede —
contrabel, deze beijde loopen 's nachts de wacht inde Stadt ende —
zijn verobligeert haer, of het ontbieden vanden de Souverein —
op ende bij alle expleoicten mede te laten vinden, waer voore dan,
te weten, zoo lange zij uijt syn soldaten tractament genieten
maer hebbende veeltyds gebruijckers geladt, haer van uijtstrecken
om te min redenen van clagen te geven, zoo veel t' excuseren
alsmen heeft geconnen, ende in plaetse vande gelichte soldaten
tot bewaringe vant Casteel t' employeren.

In conformiteijt van het verdrach met meergezijden Coninge van
Ternaten ingegaan, en is de Comp.e niet mogens ymant zijner
May.ts onderdanen tot het Christen gelove te bringen, ja al waer
het oock zoo, dat zij het selfs aende Comp.e quamen te versoecken,
gelijck dan oock ter contrarie de mooren, aen haere zyde, tegens de
Christenen zijn verobligeert, het welcke wij, staende onze Regeringe,
hebben goetgedaen, zoo altoos oock t' observeren, ende naerte comen
omtrent die mooren, waerover de Comp.e becomende het superieur
gezach exerceert, ende het selve dan oock zoo van gelycken onze
naraet gerecommandeert mede t' achtervolgen, om daer door inden
mensche (welcke voornamentlyck in haere Religieus zaecken
geboorlick ende zeer licht te ontroeren zijn) geen ongenegentheijt tot de
Regeringe ende Staet vande Comp.e te occasioneren, zijnde daer toe
noch tevet geimpelleert geweest, om dat ons d'ervarentheijt —
claerlyck hadde aengewesen, dat noijt van een moor goet Christen
was deriverende; waeromme wij dan oock tot meermalen verscheijde
moorsche jongelieden, die hem van zelfs daer toe presenteerden —
gerecuseert hebben tot 't Christendom t' admitteren, alzoo eer-
naems bevonden zynde, maer enckele hypocrisie ende een wercke —
met haer was, daer eenen geniet, om door den wege deze of
gene Christen dochter, waer zy mede eenige liefde of wandel —
verkregen, ten eijnde t' acquireren, ende na voltrekkinge van dien
te gaen met eenen vroumen wederom van het Christen gelove tot
den Mahometische Afgoden dienst te lopen, maer hebben wij —
daer en tegen nu weder door goede ende sincere ondervindinge —

zoo

16en Septemb:

Zoo verre op alle onze Christenen onderdanen weten, t'obtineren dat zij zelve met ons geraamt hebben een vaste ende permanente ordre, de zaacke van huwelijcken concernerende, waar by t'eenemaal g'abomineert, ende geboden comt te werden, dat afgoden vuyle gebruyck tot onse genoemt, by haarluyden in voornoemde zaacke noch in gebruyck gewest, waar bij zij namentlijck haar dese vrijheyt quamen aen te trecken, dat zij etlijcke jaaren ongetrouwt by malcanderen, (als sy concubinage) bleven sitten, ende veele kinderen t'samen te procreëren, ende daar naar over dit of dat euvel intervenieert(?), de kinderen deelende, weder van malcanderen scheyden, ende yder een ander partuer(?) sochte, een zaacke immers gants [?] in den Christenen niet betamelijck zijnde. —

Maar dat tot nu den staat vande Compe: het zij in zaacke van oorloge of anderssints comt t'expostuleren, daar heeft alle onderdanen, zoo wel mooren heydenen, als Christenen verbonden jaarlycks eenmaal haar op eygen costen, met zinne connetten(?) ten dienste te zijn, 't gint gemeynelijck in october (wanneer tot daar bequamen saysoen, om deselve met cleene vaertuygh te gebruycken ende het den Gouverneur best gelegen zy) wordt ondernomen ende en boven zijn, alle noch gelooden(?), op de ontbiedinge vande Nederlandtsche Gouverneurs, zoo dick en menichmaal zinne conne-connen af te setten(?), als het de noodtsaackelijckheyt van Compe welvaren derwaarts over vereyst, waar over ijgelijck hooft dan een lb rijs 's daegs tot zijne mondtcost vande Compe: wordt gegeven, doch en wordt evenwel, onaengesien voorsz: macht tot rechten(?), zulcks noyt, dan om hooghdringende oorsaacken van saake(?) gebruyckt, zijnde niettemin nodich, gelijck wij dan mede onse successeurs hebben bevolen, dat de visite eenmaal 's jaers alleen wegen promptelijck geschiede, om alle differentien, die hier en daar tusschen de landtsaten mochten weesen ontstaan, te beslechten, — 't welck, om de bysondere styfsinnicheyt die zij tegen den anderen sustineeren, tusschen haerluyden onderlinge met wel en wil geluckt, als mede om haar daar door te houden in de devotie van zinne vaertuygen altoos gereet te hebben, die anderssints binnen cleenen tydt gantschelijck vergaan souden, ende deze requisite en

noodige

noodige gewoonte t'eenemaal mede obsoleet comen te werden
het welck by geval van overcomende vyant de Compe. nadelich
zoude wesen, ende daeromme noodtsaeckelyck moet werden voor-
gecomen, ende op dat yder mach weten, hoe ofte in welcken voege
hiertoe te procederen, zoo is ygelycke plaetse, byzonder op zyn
eygen vaartuygh gestelt, pangayende door een Corricorre van 5.
gione van 4. ende andere wederom van 3. Radjes, welcke
Corricorren oock haer vaste maat van lengte ende breete
hebben, item oock met hoeveel pangayers ende opsitters yder
moet zyn gemonteert; gelycken dienst zyn alle [illegible] Compe.
onderdanen, onder haeren hooft den Quimelaha aende Compe.
mede gehouden te doen, ende werden zy dan, om tydt te hebben
tot verzorginge van haere noodtlyckheden, daer toe gemeyne-
lyck een maent te voren geadverteert; zoo als wy gedurende
onze Regeringe in d'Amboinse landen, in practyck hebben
gehouden, met al te naauw op cleene ende geringe transgressie
der inwoonderen acht te geven, byzonder wanneer die van geen
nadeel ende quaet gevolge in haer selven waren bevonden
zoo hebben oock aen onze Successeurs van gelycken bevolen te doen,
maer daer en tegen wederom alle fauten van contrarie nature zynde
naer haere qualiteyten, tot voorbeelt van andere, te corrigeren
serieuselyck gerecommandeert.

Zoo hebben oock hoofden ende met privatie van haere ampten
respective belast te straffen, alle suppoosten ende ministers vande
Compe. die haer niet met beleefdelycke heuschheyt ende affabilen
ommegangh tegens de landtsaten gedragen, aengezien het een
volcksken is, dat zeer qualycken affronten can gedoogen, ofte
d'aengedane vergeten, ende voert de wraecke daer van dan
gemeynelyck met als tot schade vande Compe. ende haeren staet.
De fauten die zy alreede in comen te begaan, mogen zy wel verdra-
gen, dat haer met patroon, onder oogen gestelt werden, ende
nemen zulckx tot beteringe gaerne aen, maer die in cas van
reproche, met scheldende ende [illegible] yets op haer meynt te
vernietigen, zal tydt ende arbeyt quisten, en met een spottelyck
[illegible] van haer geëert ende bejegent werden, zynde
t'onbevoegde

't onbenoegen nochtans, dat hem niet comen aengedaen te worden met eenighe lints te ommeren, verstaende hiermede, dat d'eene noch al met meerder omsicht ende sachtsinnicheyt als d'ander moet worden gehandelt, als zynde namentlijck onse Christenen hem soo ongewoon, dat haer niet comen te gehinderen, soo dapper niet ter santen treckende, als wel de Mooren van Hitoe, ende die wederom omme zoo naeukeurich niet als de subjecten vanden Ternataenschen Coningh, doch onder die bysondere die vande negryen Soeloe Cambello ende Lissidy, welcke een seer speciale preeminentie, als de oudtste ende grootste zynde, boven alle andere imagineerende ende dierhalven oock altoos circumspecter gegouverneert zyn geworden, dan alzoo met de voorgecomene innovatie allen handel ende wandel tusschen de Comp.e ende Coninghs onderdanen is afgesneden, en sal 't niet nodich zyn deesen aengaende breeder uytspraecke maer, voortvarende, sullen UE. bekent maecken wat ende hoeveel vestingen, midtsgaders waer gelegen, dat de Comp.e alomme inde landen van Amboina jegenwoordelycken noch possideert, ende is daer van eerstelijck Victoria, ordinaris residentie plaatse vande Nederlandtschen Gouverneur, het principaalste, zynde een vier-puntich Casteel op de binnen cust van Leytimor gelegen.

'T Een steene redoubt aende oost [illegible], met een halve maen ongemetselt, gelegen op de passo, een plaats 3. mylen oostwaerts van het voornoemde Casteel, die het Leytimorse landt, met een smalle streeck op de distantie van een cleene canonschoot van Hitoe afscheyt, nu eerst doorde Comp.e op nieuws vastelycken gerepareert.

Twee steene redoubten, langhs voorz. Hitoese Custe, als op Larique ende Hila, groot ydere zyde binnens muers 36. ende de muragie onder dick 9. desonderde gelevnaer boven tot op 7. voeten, nu almede eerst van hout ende duerlaen, yserhout door ons uyt de grondt opgebouwt, zynde die op Hila voornoemt met een steene muragie, voorzien met twee puncten, die cruyswercks vanden anderen zyn leggende, noch ontogen

[signature]

Negen houte barricaden of retrenchement namentl.

Een op Ourien,
een aende C. Negrijer.
een op Passer Lobololu.
een op Ceyt.
een op Hitoelamma.
een op Mamalo.
een op Lieu.
een op Way.
een op Tiel.

} alle plaetsen op Hitoes buyten custe gelegen.

Worende die op voornoemde Tiel, Way, Lobololu ende aende Nyf-negrijen, mit naerde jongst geweesene rencontren, eenst nieuwelinghs van ons gefundeert, om eens door die custe (seer naer achter vyandt grensende) soo veel immers mogelijck, voor invasien te bevrijden, ende sijn wij van verstant, dat dese mitsgaders alle andere soo houtte als steene vestingen gecontinueert moeten werden, totter tijt, eens de saecken, derwaerts over, beter sullen hebben aengestelt.

Twee steene redoubten op het eylandt Oma, anders Hoang Bessij geheeten ende noch
een houtte barricade op het strandt van Haroucko, plaetse mede op voornoemde Oma gelegen, nu insgelijcx nieuws door ons gefundeert, om te sluyten d'entree welcke anderssints outer, sindert den vyant, over dien wegh, van Aertoner tot voornoemde Oma souden connen maecken.
een redoubten als vooren op Hominoa ende
een nieuwe massive steene redoubte op Tonhoe, worende aen yder zyde noch vier voeten grooter als de redoubten op Hila ende Larique voornoemt.

Het steenachtige handenwerck gelegen op Cambello, soo genoemt naer eenen steenachtigen heuvel daer deselve op is gefundeert, waerdes een houtte barricade gestelt in plaetse vande gedemanteleerde platte form, welcke binnen voorz. handenwerck voor desen heeft gelegen, ende is daer tusschen, in het hangen van gesegden heuvel voor desen noch seeckeren triangel gestichtet, waer van vyanden mede de cap hebben gebrant, ende nu daer als weynich meer

van 11 april tot ult.mo maij,

meer duurste zynde, zoo ongerepareert blyft leggen, invoege
dat de Comp.e alomme inde quartieren van Amboina noch
possideere blyft 19. vestingen, zoo groote als cleene, soo vaste als staende gemonteert me
tesamen met [illegible] stucken geschut, van wiens ider de soorte daar onder
metale d.o geef als sulcks specifice in ons gehouden
dagregister op wiens de datums, wanneer wy alle de voornoemde
vestingen successive, zijn wesen visiteren, kan werden naangesien
daar aen ons gedragen, ende zijn wy van advys dat al het selve
daar voor eerst noch nader werd gerequireert, maar sonde het
metaal canon wel tegen yser d.o connen werden verwisselt ende
van daar gelicht, vermids het selve met $\frac{1}{3}$ minder last de
schepen can gebruyckt worden.

Boven alle welcke voorgenoemde batteryen, heeft de Comp.e noch
ooch in haaren tranquillen ende vredigen staat zynde, verder
gelaadt te weten.
Op Tilliby eene platte forme met ongerotten stenen omningelt.
Op Manipa, Amblauw en Noussatello yder een steene redoubt,
ende op Assolonde ende Taala yder een houtte baricado midsgaders
drie redoutten, te weten op Sonoa, Bonoa en cleyn Hatuala
yder een, nu, door de quade practycken ende verraat vanden verder
Madjira, geimportueert ende t'eenemaal te gronde geworpen,
d'andere die wy (door Godes genade) noch hebben behouden
ende blyven possideeren, zyn van ons met volck, geschut, conclose
munitien ende vivres wel ende naar behooren geprovideert,
midsgaders de opperhoofden vande selve respective door ons met
een nauw voorschrift, tot haare naarrichtinge, voorsien, sullende
daar aen in langen jaaren als de meeste van die eerst meriteert
geretireert zynde, moet werden te verniéuen, maar voornaemelijck aen
het voorz. Casteel, waar al het binnenwerck, excepto eenes her-
huys vanden Gouverneur al in gantsch [illegible] is vergaan, als het
selve uyt de grondt t'eenemaal te werden opgehaalt, ende verniéuwt
zoo is ooch het Casteel selve een zeer ongefatsoeneert werck,
zonder eenige proportie, zijnde [illegible] beyden, zoo swack ende altoos
dat het gants geen force vande gewelt zoude connen uytstaen, als
hebbende voor aende zeekant, waar datmen het eerste geweld
zoo by alsulcken eenige macht quam, zoude hebben te verwachten
ende uyt te staen, midsgaders met schepen op pistools schoot

naer

naar kan werden onderleggen, maar een uytgeholde mijn, met boven
vier voeten dick, die buyten twyffel met de eerste schoot, welcke
daar op quame gedaan te worden, in stucken soude gesmeten, waar-
mede dan het geheele Casteel vanden vyant zoude connen ope te
leggen, zynde verder den derden(?) seepunter maar 10. voeten
hoogh, ende daar toe 300 ingl., datmen daar met bequamer mor-
tier canon spelen zoude connen, gelijck als U Ed. aen het selve bij de
caarten daar afgemaakt onder dato 25. april in ons gehouden
dagh register geregistreert gelieven te beoogen, alle welcke
gebreckelijckheden by ons aen voornoemde Casteel gemerckt zynde,
hebben wy deselve datelijck naar dat wy den heere ... Orande
Vermeer daar inden Gouverno waaren gesuccedeert, den heere
Generaal by onse particuliere missive geremonstreert, met
aenwysinge hoe datmen sulcks (mijns gevoelens) zoude connen
redresseren ende beteren, het gunt namentlijck waar, datmen
tusschen de voornoemde twee punten een quardyn trecke 15. a 16.
voeten wydt ende 25. do. hooch midtsgaders voort om yder punt
sloege twee geheele nieuwe punten, vande selve ofte meerder
hoochte, als voorende dende quardyn is, bestaende voort van
zoodanigen ruymte, dat op yder zyde aende zeecant vier ende
landtwaart drie stucken bequamelijck conden werden geplaetst, ende
zoudemen dan, om noch tot het versekeren te wesen, de gratt
die een aende drie landtzyden om het Casteel extendeert, aende
zeecant noch mede connen omgraven, ende met een valbrugge
overleggen, midtsgaders recht tegen de zeepoort over een hooft
maecken, tot aencominge der booten ende schuyten, om comps.
goederen, daar by op, bequamelijck uyt ende inde vestinge te
connen brengen, maar en heeft het zyne Ed. niet gelieft
my daar op yet te rescriberen, apparentelijck om dat hy onse
voorslach niet gefundeert sal hebben geoordeelt, maar alzoo wy
daarmede tot heden nu noch niet en weten, waarinne de onge-
ruymtheyt van onsen voorslach mach hebben bestaan, ende
dienvolgende voor als noch over sterck in zyne onwederbaerlijckheyt
difficulteren blyven, ende gelooven dat dat daar een reparatie
behoort gedaan te werden, het zy dan inder voegen, als wy
hier vooren hebben geremonstreert, ofte zoodanich anders
als men zoude mogen goetvinden. Zoo vinde my nu in myne
qualiteyt

qualiteyt van Commissaris of visitateurs speciael verobligeert, ende
die noodtsaackelyckheijt andermaal voort te dragen, met nederige
verzoeck, daar op, omme haare hoogemogentheyts wille, door —
mach gelet werden.

Onder het werck nu 't geen wij voorens gezeyt hebben, dat in het
Casteel wert vereyst te werden gemaackt, oordeelen wij voor alle
nodich te wezen dat bequame packhuysen om Comp.s costel: ende
nodige provisien in te bergen, gebouwt werden, alzoo wij niet en —
connen verstaan, datmen die in het packhuys, voor mijnen tyde
buyten het Casteel aende W: zyde van het selve gesitueert —
langer behoorde te vertrouwen, alzoo voornoemde packhuys, door
yders vagabont, alle uren, tot beroven, kan in koler gezocht werden
ende zoodanich de Comp.e niet alleen van haare costel: goederen
berooft, maar bezyden dien oock, met het selve, als met eenen —
oock het huys, vleesch ende speckhuys zynde, haaren staat verwaert
over, inde uyterste extremiteyten gebracht werden, ende zoude —
gezeyde packhuys dan, met weynich costen, ende moeyten bequamelijck
connen g'accommodeert werden, tot twee woningen voor predikanten
daarmede nodich gerequireert.

Het generaal nomber militaire persoonen, alomme inde quartieren —
van Amboina, naar ons schryven int jongst van daar gebleven
bestaat in 595. coppen, daarmede wij achten dat voornoemde —
territorie niet alleen wel bezet voorzien, omme alle geweldt ende
overlast te propulseren, maar houden wij het oock daar voor, dat
daarmede den vyandt met deze ende geene exploicten noch merckel.
afbreuck ende schade zal connen aengedaen werden, ende zijn daar
bezyden dien daar noch overgebleven het schip Nassouw dat geheel
oudt ende afgevaren, met de Jachten Wolf ende [illegible]aus, —
midsgaders noch een bequaem vaertuych met een vasten overloop —
ontrent 20. lasten groot, by ons daar van een geheel Maleyts
vaertuych doen opmaacken, nevens noch twee bequame chialoupen
ende was noch een gelyck vaertuych als het andere onderhanden
genomen te bouwen, alzoo wij wel weten dat het de Comp.e —
nietteboven alomme aen schepen gebreeckt, doch is daar en
tegen het voornoemde eerste geprojecteert naar Molucco te
werden

worden gevonden, alsoo zy daar met anders als handenwerck mede
geleve af zynde, in het varrewater hebben bevonden, maar zal
daar in november uyt banda, volgens onse gelaten ordre, werden —
verscheijnen het Jacht den haringh ende de chialoup Alckmaar, —
alle om den vyandt op haare custen gedurich te infesteren, —
ende van het gebruyck vande zee te beletten, midtgaders van alle
uytheemsche assistentie, zoo veel doenes af te snyden. het welcke —
eenelyck maar dit aenstaande Jaar connende werden gepractiseert
ofte dat zy zelfs comen achter te begeven, op het welcke wy ons God
niet en belooven te verlaten, maar het contrarie in te vertrouwen, en
onse zaecken daar naar maar te richten, zal het met de rebellen
voor Godes genade (als gezeyt) wel haast gedaan werck, ende
by gevolge den Staat vande Comp:e met deze gewesten in beter
vaster ende beknopter gelegentheyt gestelt zyn, dan als —
zy te vooren noch noyt niet geweest en is, waaromme wy u Ed:e
versocht ende geboden willen hebben, metten eersten doch bereidinge
derwaarts te doen, ten eynde alle adventuren tyden beslooten mogen
worden berecht, zullende daartoe, indien het de Comp:e aen
schepen gebreckt, Indiaensche vaertuygen, wijnich maar naar —
onse wyze geaccommodeert ende beschooten gemonteert zynde, —
(op Batavia gemeenlyck wel te becomen) al mede bequamen
dienst connen presteren, zoo houden oock zeer nodich te zyn, dat er waeren
twee wackere chialoupen, daarmede men zee bouwen kan, worden
gezonden, om herwaarts ende derwaarts spoedich mede te —
connen comen, het geent by wijlen met schepen niet geschieden kan
gedaan worden, — ende wanneer nu te zyner tydt, het werck —
in Amboina, met de rebellen eens geschiet zal worden voltoeit, dat is —
dat het eylant nagelen mede zal zyn omgevelt ende den —
vyandt daar uyt de landen gedreven, ofte dat zy dieselve, door
gebreck van leeftocht, zullen hebben verlaten, zoo zal het aldaar —
alomme geschieden met een nombre van 300. militaire coppen
kommen worden waargenomen, dat dan de lasten merckelyck zal
soulageren, ja zoodanich dat wy vertrouwen, daar metter tydt wel
een ander voeten Staat te werden, die nu dit Jaar (achtervolgende
de hier onder gestelde specificatie) noch ƒ 183280.11.10. —
monteren te wesen.

Ordinaire soldye . . . . ƒ	99861 " 7 " 11
Generale oncosten van kantooren . . . "	47389 " 5 " 15
Transporteere . ƒ	147250 . 13 . 10

Per Transport . ƒ	147250.13.10
Diverse oncosten - ,,	10232.—.13
Oncosten van slaven - ,,	6105.1.10
Scheeps oncosten - ,,	11031.13.6
't Hospitaal - ,,	4005.15.15
Fortificatien - ,,	3775.6.4
Zyn als vooren . ƒ	103200.11.10

Zynde ƒ 57094.12.2 minder dan als de gewinnen (winsten) belopen, welcke dit Jaar maar ƒ 126105.19.8 hebben bedragen, en is behalven de voornoemde militaire persoonen, ende die geene welcke te schepe haaren dienst presteren, de provintie van Amboina noch met [illegible] gegageerde koppen belast, uyt verscheyde qualiteyten bestaande, dat zyn defendenten vande peine, Suppoosten vande Kerck ende werckluyden, invoegen het generaal nombre gegageerde ministers in alle qualiteyten in Amboina te lande haaren dienst presterende, komt te bedragen coppen 854. ende daar toe gevoegt noch 164. persoonen op de schepen beschreven, maackt het een ende andere een getal van 1018. menschen, hebbende verders dien noch 197. slaven, zoo gevangenen, inde keten gaande, als geschotte lyfeygenen, welck getal, om den dienst vande Comp.e behoorlyck te presteren, veel te weynich is, invoegen noodsaackelyck wel een nombre van 100. coppen, moeten eerster vergysten (?) derwaarts te worden gesonden, zynde daar inne in 4. Jaaren tyds onachtsaemheyt (?) daar van successive eysch hebben gedaan met eener daar toe [illegible] besluyt. Wat ende hoeveel suppoosten nu wanneer de zaacken daar weder in voorigen staate zullen werden gereduceert, daar alomme ten noodigen dienste zullen werden vereyst, hebben wy die vanden Rade in naauw bedencken genomen, en met anders connen bevinden, of zal het met de repartitie by UEd.e zoo als in onze voorsz instructie gestelt, voor zoo veel de factuy daar inne geen veranderinge meriteren, daar gevoeghelyck connen werden waargenomen, zynde namentlyck.

Aen het Casteel Victoria, zoo tot het houden der Negotie boecken als omme den Gouverneur als tweede persoon by te woonen ende met zynen goedenraat ende daat t'assisteren, een Opperkoopman.

Op de Comptoiren Hitou ende inden Cleijnen Winckel op Amboina ijder een Coopman.

Op Larique, tot het houden der Guarnisoens boecken, ende om te bedienen de Secretarije vanden Gouverneur ijder een Ondercoopman.

Op Oma, derwijlen de Kerck van die plaetse inden Casteels boecken loopt, een Adsistent. Op Honimoa vermids daer dagelijcx aengaende de policie, al vrij wat meer als op Oma voorvalt, een Vendrich proper ter penne ende in de tale wel ervaren.

En alle mindere pasthuijsen[?], item oock op de redoubten voorhooftden vande militie ende naaste adjuncten vande coop of ondercoopluijden, zal het gewoonlijck met adsistenten off corporaels der adelborsten connen werden afgedaen, maer werden nu op Cambello en Loehoe, vermids daer geen negotie meer wordt gedaen, een krijchsvendrich[?] als coopluijden geemployeert, gelijck dan oock in voornoemde plaetsen ijder een Vendrich hebben geordonneert.

Tot bedieninge van het Fiscaels Ampt, om voor de natie te ontslaen[?] lijcker te werden, en zijn aengien met competente reputatie te administreren, een Coopman, doch in opsichte vande voordeelen, die uijt dat Officie dirigeren, niet hooger als met 50. gl. gagie ter maendt.

Tot het Secretaris Ampt vanden Raet van Justitie, Schepenen ende Weesmeesteren, benevens een clercque.

Nu over de militie een Capn:, Lieutenant ende Vendrich, Zullende gevolgelijck wanneer het werck (gelijck meermalen verclaert) daer weder zal werden gereduceert, alle d'andere van hoedanige qualiteijt die oock mogen zijn, wie daer uijt boven aengetogen repartitie werden gevonden, wel connen werden gemist, doch hebben wij al eerder goetgedacht, aen het Casteel tot den Opper coopman Simon Cos noch den Oppercoopman Jacob Verheij[?] van Hijla, als tweede Oppercoopman te ordonneren, meenende mer[?] eenen oock, in plaetse vanden verzonden Jan vanden Brink, het fiscaels ampt waer, ende dat om redenen voornoemden Opper coopman Cos, van natuijren traeg ende[?] slof oock practicabel[?] binnen het geselschap verswegt[?] is, waer door den dienst vande Compe: daer niet, haest in groot verloop zoude connen

comen

Zoek. Q

comen, zynde daar en tegen wel capax niet en despondent, oock stil ende modest, terwyl hy mitsdien van het bederven van laatdunckentheyt wat is gebeten, item melancolyq van aert, ende gehouden niet affabel genoech moste geoordeelt worden, met de natuur wel omtegaan. Sed nemo sine crimine vivit; ende en connen wy mi oock, tot quytinge van onze conscientie, niet voor by, U Ed:le, om de hoognoodicheyt vanden saacke, in haar wyse ende voorsichtige bedencken te stellen, of dienstelick, nu in dese becommerlycke tyden, dat alle saacken met een byzondere wackerheyt, infallibel oversicht ende accurate kennisse dienen te worden gemaniëert, met de persoone vanden heere Gouverneur Willem vanden Bercke nu al tot een hoogen ouderdom zynde gecomen, waar door hy belet wordt, de bergen te beklimmen ende de saacken alomme zelfs by te zyn, midsgaders daar, door zyn contre tydt aenweesens noch niet volcomentlyck is gepractiseert, al wel ende loffelyck heyst voorsien. Gelyck als wy ons, zonder pattien gelaudeert, onder verbeteringe van nyter oordeel, laten bedencken, dat zy niet en doet, maar dat het ten dienste vande Comp:e beter waere, zyn persoon in Banda, in plaatse van zeer eerlycke ontslach, ende eerlyck maar uyt 's Comp:s subjecten bestaande als haar E: de voorsz: presidie zelfs geheel in eygendom competerende, werde gesonden, te meer alsoo hy daar voor desen lange geest gemilitieert, ende overzulcks heeft propre kennisse van saacken becomen, ende zonden indien U Ed:le met ons eenmael consenteerde wy den heere Cornelis Willemsz Oudthoorn, Gouverneur in Banda, naar dien zyn E: ten, mids d' aenstaande expiratie van zyn verpligten dienst aenbiedt de Comp:e onder condigne verbeteringe van qualiteyt ende gage noch langer te dienen van wederom een bequaem persoon oordeelen te wesen, als van zeer goede gaven ende een gouverno zynde, ooch de Comp:e wel by twintich jaaren inde quartieren van Amboina hebbende gedient, ende dienvolgende daar volcomentlyck gepractiseert, om als Gouverneur aldaar te worden gebruyckt, ofte indien U Ed:le zyne persoon elders anders geliefden t'employeren, ende dienvolgende niemant by der handt hadden, welcke U Ed:le daar heenen conden dimitteren zoo bieden wy ons zelfs (onaengesien ge quaetyck daar ooch hebben connen achten, ende het meestendeel van onze gage, mids de schaarsheyt vande plaatse moeten verteeren)

des

des ertoe tot betuijginge dat ons niet meer als den dienste vande —
Comp.e is ter harten gaende, bij desen liberlijck aen, andermael
derwaerts te vertrecken, ende oock zoo lange te verblijven, tot dat
daer alle nevelen (den Staat vande Comp.e nadelich) weder
zullen wesen verdreven, dat wij betrouwen, U E.d aen dat voordeligh
werck verhoopelijck ter hand slaende (zoo niet twijffele of doch zullen)
binnen twee Jaeren ende (Godt willende) noch minder weder,
te zullen zijn geallerteert.

Die Generael geaccordeerde Articulen aen het Casteel Victoria, quame
op mijn scheyden vandaer, noch te bedragen - - - - - - -
daer onder 40000. R.a comptant, bestaende voort uyt verscheyde
geallenteerde doecken, bisnes &c.a beyderde verscheyden die D.D. af-
gelegen compleinen van het een ende ander mede noch materie geprovi-
videert, ende wert nu tot vervolch vande Negotie, betreft des —
quarinzoens ende andere, voor het aenstaende Jaer aerzulcken —
eijsch gedaen, als bij deselve specifice blijckt, die wij versoecken
dat ten principalen, als al het gevonderde, daer noodtsaeckelijck zullen
wesen van doen, tijdich mach werden derwaerts besteet. Ende —
naerdien wij nu achter niet al het voorgestelde meest —
alles te hebben gerelateert, wat tot het Gouverno van Amboina
pertinent, ende U E.d daer onder mede genoegh gedaen, zullen
sluijten ende overtreden naer Molucco, ende stellen al 't
geen, dat wij meijnen tot naerder ontledinge van die plaetse
noch mede te requireren.

Molucco. Ons op den 2.en April passato, inde Molucco op Macquian
p.r d'onverwachte overcomste vande fluijt de Wolf, notificatie
als voren aengehaelt, zijnde gedaen vande droevige verandering,
door de vuijle betijdingen vanden meijneedigen Madira ende —
consorten inde quartieren van Amboina gemoveert, ende mede
het selve bij ons geresolveert wordende, tot stuttinge van dien, met
alle de macht daer derwaerts over te trecken, dachte het ons —
goet om de Comp.e niet al te veel wercks te vens over den laes
te halen, den Heere Gouverneur vanden Boogaerde, bij —
zeecker ons naergelaten brieffken, te recommanderen, het werck
aldaer, alzoo wij niet zeecker conden zijn, hoe saen de saecken in
Amboina mochten comen te vertedragen, zoo zoetelijcken tractieren
te accommoderen ende te bemiddelen, gelijck hij daer toe, voor ons

vertreckt

verbreeck, met die van Macquian, welcke de beginselen hadden geleyt —
als eenichsints deelnyck souden worden, maer naderhant met —
d'arrivemente vande fluyt de Swaen ende het Schip Nassouw —
successive 12e en 15e May in Amboina aengelant, of ons schrijven
tot Molucco in haere ontladinge noch verbleven, door advysbrieve
vanden Heer Gouverneur, midtsgaders den Opperkoopman —
Jacob Hustaert, subalterne hooft op het eylandt Macquian voornt.
bericht becomende, hoe dat die van Talaffanus, Sabel, Tattasolo en
Guotabaniwa, contrarie haere beloften, ouzes noch aenwesende —
aldaer, gedaen, van meeninge af te zullen comen, ende mede die van
Guotaquina, Guotagita, Talane ende Motrin tot haere schuldige
gehoorsaemheyt te keeren, ende den Koningh weder voor haeren —
wettigen Souverain te comen begroeten, ende erkennen, niet alleene
tot dato noch niet waeren verschenen, maer dat zy haer een contra
rie te samen; als formele vyanden vanden Coningh ende de Comp.e
ende de hoofden van Bobano hadden voorderlick gestelt, ende daer
tractende waeren te versterken, hebben wy dienvolgen dienstich
geoordeelt, met het keeren van het Jaer inde maendt van Augusty
derwaerts, naer dat haer de saecken in Amboina, t' onzen genoeghe
naer tydts gelegentheyt, al weder mate hadden geaccommodeert,
immers altans het daermede niets soo verde was gecomen, —
dat wy (door de genade Godes) conderelder, den rebellen —
valsche menees weder al meest waeren geweken, ende
zy in haer vrije voornemen gestut, soo dat het eynde van het werck
apparent niet anders als tot haer eygen schade ende totale ruine
stont te sullen redunderen, den Coningh ende heere Gouverneur
vanden Bogaarde in deliberatie te geven, ende te versoecken
dat den Coningh soude gelieven te resolveren, nevens zyne broeder
Calematta ende den Singadie van Guotaquina, met voornoemde —
Jacht selfs in persoone derwaerts Amboina te comen, ende van
daer een keer met ons herwaerts te doen, om eens met U.E. —
over zyne saecken selfs te raetslaen, ende te spreecken. Want hebben
wy in bedencken ende vreese, dat den Coningh, siende het tergi,
versatien van die van Talaffanus, Sabel, Tattasolo ende —
Guotabaniwa opgemelt, ende by de Comp.e in Molucco geen —
middelen by der handt om voornoemde rebellanten met gewelt
tot haere schuldicheyt te brengen uyt desperatie mede met twee —
onder anderen wel kiezen, ende hem vande Comp.e afzonderen
midtsgaders aende zyde vande maligenanten mochten comen te begeven,
die

die hem in qualiteyt als vyandt vande Comp:e (buyten twyfel)
wel ontfangen, ende wedder voor haaren hooft, ende Coningh souden
recognosceeren, vermids het die gasten, niet werden tegen zyne May:t
gebeden, gelyck als bij ons vooren nochmaals is geposeert, dan dat
hij de Comp:ie te nauwe adhereert, ende vande contracten, onderlinge
met haar gemaackt, niet geliefft te recideeren, in welcken cas, de
zaacken vande Comp:ie daar, van quaat tot erger souden zyn vervallen,
vermids het dan te vreezen stondt, dat alle die Eylanders, waar
van nu eenige uyt aengeboorne respect, tot den Coningh, haaren
wettigen Souverain, ende gevolgelycke vreze van daar over in
toecomende gestraft te mogen worden, noch al simuleeren ende haar
als neutralen zyn blyven houden, dan sonder eenige verdere nader
tesamen spannen, ende de Comp:ie door clandestin behulp vande
Castillianen (die met eyeren en sagen) ende openbaren bystant
vanden Tidorees, martier, loos ende stout verst, de maximen
vande Comp:ie ten principalen wel vattende, daar dan de landen
vol wercks souden hebben gegeven, daar ter contrarie, zoo lange
zij, als van onze handt blyft hangen, noch niet voor een algemeene
complot is te duchten, maar wel vast te vertrouwen, dat eenen
noch altoos eenige zullen blyven adhereeren. behalven dat de Comp:e
met hem behoudt den titul ende het werck, om haare intentie
tot mondtstoppinge van alle vermoeten, dencken daar af quaet
te spreecken, wetten ende gerechten uyttevoeren, daar ter
contrarie, hij mede van ons zynde afgeweecken, ende tot den
wettigen hooft gekeert, haar doen bij dese werelt, onaengesien de
contracten, die tusschen onzen Staat ende die Croone zyn leggende
(of de deuchdelyckheyt van welcke misschien bij nauwkeurige
menschen mede noch al yt soude connen worden gesocht) een groote
schaduwe van gerechticheyt ende billickheyt souden crygen, dat nu
bij d'indische vorsten als zynde Macassar ende Bouton, voor ons
zoets niets gerespecteert, ja gehelycken geabomineert is geworden
ende hadden wy den Coningh in ons versoeck van eenwaerts te
comen, contenteerende, den Heere Van Doutevenen dat, gecommandeert
met de vereeninge vande zaacken op Maquian ende wyders, indien
zyt voorde receptie van voornoemde ons schryven noch niet in
was gesluyt, niet voort te willen, gelyck ons zyn E: hadde
geadviseert, dat hy voornemens waer daerinne met den eersten
te vorderen, maar slechts te tracteren, het werck daar zoo in

Stade

state te houden, gelijck als het was, verstaende daermede, dat sy niet
raer tot geen finaal verdrach comen, door haerluyden eysen, indien zij
haer quamen gerust te houden, niet sonder offensie, maer als
vrinden tot haer believen over ende weder gaen laten, gelijck uE. d[e]
sulcks breeder bij onse voornoemde advysen, aen d'heer Gouverneur
Gen: gelieven naer te sien, daer aen ons gedragen, om, door geschickte
middel voor ons (gesien den Coningh) open te houden, occasie van
haer over haere seditien naermaels noch te comen straffen, ende
onder dat pretext alle de Moluccse landen vanden Coningh mede tael
van nagelen te ontbloten, gelijck als wij het werck voorde ontfang-
tijdinge der Amboinse factien meest al daer toe hebben
gedisponeert gehadt; welcke goede occasie, in cas van gemaeckte
over den Coningh gelijcken stonde t'verandekomen; maer waerende
de saecken op Macquian, voor ons voornoemde ontfanginge schrijvens,
al bemiddelt, ende heeft het, onaengesien het selve der Gouverneur
daer eysen geheel gedaen, den Coningh te laten vertrecken, sonder
zijnen broeder Calimatta (sprost vertie) ofte den Singadie van
Guottaquina, ende Singadie en primier persoon van het geheele
eylandt Macquian, of welckes ende den Singadie van Guottagitas
bedrijf al het doen van voornoemde eylandt voornamentlijck beruste,
voegens ons expres versoeck daer benevens te senden, niet
aen schrijven daer en boven dat des Coninghs verschrijven van daer
niet sonder alteratie der vers aendehandt genomene welcke
was geschiet, tot gunt ons dan ooch gemoveert heeft, zijne Mayt.
nu al in Amboina zijnde aengecomen, te presenteren, indien sij
quam te oordeelen dat het ontworpen van zijnen persoon daer uyt
de landen, zijnen staet eenich nadeel sonde connen toebrengen, de(n)
selve jacht weder daer derwaerts te keeren laten, het welcke hij
doch als oordeelende hem ofte d' Comp.e daer bij geen achterdeel
te komen geschieden, gerecuseert ende versocht heeft, voorts met
ons herwaerts te navigeren, dat wij hem dan, als daerinne met
zijne hoocheijt van gelijck verstant zijnde, hebben g'accordeert, werde
gevolgelijck dato 7en stantij wanneer wij omtrent Macassar waren
gevonden, om goede insulten, van daer, met de fluijt Breckloon
van Banda in Amboina gecomen, voor seeckere eenwaerts gelangende
daer wij willen hoopen dat hij al voor eenigen tijdt behouden sae
weren aengelant.

Dat uE. nu van deesen vonst wel [illegible], ja selfs zoo verde, dat

Alle

dat alle zijne Amboinse, Moluccse, of andere landen, waar dat nagelen
ofte nooten zouden mogen groeijen, daar van geheel te zullen worden
ontbloot, zonder ooyt weder andere in stede aen te planten, ende 't welc
noch meer zij, dat U E.d: voor haaren staat inde quantiteijt derwaerts
over, zouden mogen oorsaken dienstich ende nodich te werden, laten
wij ons bedencken, dat U E.d: in alles, bij wedersz accoort van eenige
zulx connen obtineeren. Want zijne Maij:tt ofte zijne onderhoorige
heeren, haar op heden naer aende nagelen, zoo veel niet laten zijn
gelegen, als wij ons daar af inbeelden, alzoo het met de winste
welcke zij daar bij acquireeren, zoo bijster veel niet en beschrijven,
gelijck als wij, dat in ons Amboins tractaat, zeer vooren breeder
gebleken gedemonstreert, zijnde d'eenige swaricheijt dan maer, die
de Coningh ofte zijne getrouwe gebieders grooten, in het extirperen
der voornoemde nagelboomen, zouden maecken mogen, dat de
Comp:e derselve, eenmaal om zijnde, daer dan, als weijnich meer
met hen hebbende te bestellen met achten, ende tegen haare rebellen
ofte vijanden, zoo geheel, als nu geschiet, niet zouden zijn te helpen,
gelijck als zij dan oock vastersse beijden betrouwden, dat, al wat
wij nu dese jaaren daarinne gedaan hebben ofte getracht hebben te doen,
meer geweest zij, om het interest, dat daarinne aengaande de
nagelen voor ons zelve was resideerende, als wel uyt de byzondere
liefde die wij tot den Coningh ende haaren staat hebben, maer van
doch, indien U E.d: zijne Maij:tt onder andere poincten, contrarie
verzeeckeringh gelieven te doen, ende beloven, hem echter tegen
zijne vijanden ende ongehoorzame subjecten in billijckheijt te
willen helpen maintineeren, zoo zeggen wij andermaal zeeckerss
te betrouwen, dat U E.d: haaren wensch ende wil, daarinne, van
zijne hoocheijde volcomentheijt zullen obtineeren, maar zouden in allen
gevalle (zijnde dit de knoop) om tot het effect van het eene of
andere te comen, de macht ende middelen daar toe gerequireert,
vande Comp:e selfs moeten werden besteet, vermids zijne Maij:tt
buijten het selve, nergens zoo veel ontzagh zoude vinden, dat zij
hem daarinne zouden willen gehoorzamen, blijvende U E.d: wijs-
ende voorsienigh oordeel nu dan bevolen, wat daarinne ten dienste
vande Comp:e nodich gedaan ofte gelaten dient, mogende wij onder-
tusschen niet naerlaten te voegen, dat indien U E.d: dese occasie
nu eens laten glisseren, het zeer de gelegentheden naermaals dan
daar toe, al weder ooyt zoo proper zullen comen toe te dragen,

Fronte

fronte Capillata post est occasio Calva, hebbende wij
naeuwkeurelijck moet ondersocht, datmen met raet, daerinne tot
zoodanigh bedragh zoude connen geraecken, waer bij men een raeme
niet boven haer zooveel en noch vrij minder, zoude beloopen uytte
trecken, dan als het effectief bedragen der ingecochte nagelen —
(de Comp:e nimmer eerder door gewin hebbende, niet eenen Stuyver —
bevorende) tot noch toe heeft gemonteert, ende zoude, dan beneden die,
d'ongelden, mit eenes inde Moluccos, Jaerlijcks al ontrent d'ander
haer tonnegonts, boven alle winsten, beloopende, met d'intreckingh
van veele noodeloose guarnisoenen, wel tot op de helft ende meer
connen werden vermindert, behalven dat daermede dan noch oock, —
het gunt Courtos oorlochs) niet minder t'estimeren zij, gesproken
zonder blijven, het perijckel vande nagelen aen andere bij sluyckingh —
om het gunt zij daer voorders meer zouden mogen becomen, te —
werden vercocht, neffens het noch vorder aenplanten, gelijck —
alsmen van haerluyden Jaerlijcks heeft sien geschieden. op —
welcken ons handel ons dunckt, dat contrarie, het gevoelen
vande vrinden in Molucco, door de middelen bij haerluyden
g'allegeert, zoo naeuwe acht niet genomen can werden, vermits
Macquian een eylandt is twe 8. mijlen of daer ontrent in 't
ronde groot, daer toe dicht aen onze Posterijen [?] den Tidanees &
Spagnaert geleghen, ende maer op 4. plaetsen vand' onze bezet;
of zullen zij, het selve zoeckende des eenen t'haeren [?] beswaeren
altoos lichtelijcker, practiseren connen; voornoemde Coninghs —
nagelen nu dan alomme werende uytgeroeyt, die in groote menighte
zijn, op d'eylanden Maleye, maer niet wel tot een zeeckere —
quantiteyt te vergrooten, vermits deselve daer door den oorlogh —
welcke de Comp:e altoos met den Spagnaert heeft gevoert, noch
noyt niet zijn gepluckt geworden; Macquian het welck —
wanneer het een zeer goet gewas zij, machtich is een bedragen
van 400. bharen uyt te leveren, Motiere 100. d:o Mean 30. a 40.
Halmahera bij Gilolo ende Sapelullo [?], ontrent de Negrye —
Waysiema [?] ijder naer gis ontrent 20. a 30. bharen, Tagelando
op de Oostcust van Celebes geleghen ad idem, doch zijn geen van
dryen ~~[illegible]~~ noch oyt gepluckt geworden, zoude dan daer naer inde —
werelt, voor zooveel men noch weet, nergens meer nagelen
buyten de markt vande Comp:e weren tebinden, als eenes op 't
eylandt Tidore plaetse den Coninghs van Atrompsto tot Atrompsto

Zoets

zelfs verbeterende, ende met den Spagnaert eenmael of altoos,
uijtgevende bij tijde van een groot gewas, ontrent 80. bharen 's jaers
ende in de Jurisdictie, welcke voornoemde Spagnaerden pretenderen
op het eijlandt Malaijo te hebben, doch zoude over het selve, noch al
vrij wat connen vallen te disputeren, alzoo zij haer daer ingaen
geweldich, invitis Regibus Ternatanorum, wien het voorsz.
eijlandt van natueren eijgen toecomt, hebben ingedrongen, ende
onder dat pretext daerinne (als men de macht ende middelen
maer aende handt gehadt hadde) met de bijl al mede maer worden
voortgevaeren, latende Sijn Ed. Guarandt daer naer zoecken, zoo
als zij moesten tevrede wesen, daerinne wij (door Godes hulpe
gaen machtich inde landen, weijnich hebben verworven, ende zoude
daer tegen in rechte geen exceptien gebruycken, alswas het maer
dat haer die vrunden, in het zoo langh aenhouden van onze
trompetten, tegen de voorsz. Articulen hebben vercoopen, maer naerder
dat tot den Radt van Tidore, wel lichtelijck mede noch eenich expedient
waer uytte vinden, waerneer de Comp.^{nie} tot haer eyndelingh —
oock wit noch zoude zijn geroemen, ende den Nagel landen allereerst
zollidoren, want zal hem den machteloozen Batchianders, daer toe
(zoo wij houden) om een cleijntien mede wel laten gezeggen, vermids
zij doch, door gebruyck van menschen, het twintichste deel van zijn
nagelen niet en canplucken) zijnde klein ende voort ijgel. daer inde
quartieren, vermindert noch dit jaer, door de kinder pockens —
veel volcks afgestorven, dat den saecke alomme mede noch —
dapper faciliteert.)

De macht die in het voornoemde werck wordt geëxpostuleert, moest
buijten alle tegenspreecken, aenzienlijck ende van zulck vermogen
zijn, datmen daermede onder de genade Godes zonder eenich
twijffel, tot het voornemen konde geraecken, doch zoude het selfste
volck, het welck wij tot het Amboins reddres hebben geordonneert,
tot deze onze geproponeerde saecke van Molucco, mede connen
dienen, ende daer toe oock genoech zijn, verstaande nameentlijck
daermede, dat d'uytvoeddingh daer van eer zoo haest ende tijdich
moet geschieden, als immers conde worden te wege gebracht, —
ende daermede dan eerst naer Amboina gevaeren, lopende
en passant Macassar met alle de vloot aen, om daer naerder te
vernemen, hoe of de staet daer (gelijck men zeijt) inde vorck steeckt,

ende

eude slaen, indien zy van eenich quaet voornemen mochten weesen, daer
van, door de redoutabelheyt, van onse macht, te doen veranderen —
maer soo vernomen wordt, dat daer geen preparatie van equipage
geschieden, soo sonde ons advys wesen, datmen soo haest ter —
moesson goet wordt, om van daer naer Molucco over te trecken
het gunt gemeenlyck in Februario altydt wordt het zy datmen
daer het werck al eere afgedaen gecregen hadde of niet, van
daer naer voornoemde Molucco, opstrecht met noch soo veele macht
uyt Amboina als daer eenichsints soude connen werden gedorst,
bestroonde te vaeren, ende soo veel men daer conde bestellen, sien
te verrichten, keerende van daer naer, met alle de voorz: macht
weder naer voornoemde Amboina, om het gunt daer noch mocht —
zyn gebleven voltoeyen, mede te perficieren ende UEd:e soo te samen
inde maendt van July op Batavia weder by te zyn ten waere
UEd:e (die dient vande Comp:e het commende gedoogen) —
gelieffde te resolveren, de voornoemde macht daer, dat jaer —
in beyde voornoemde quartieren over te leyden, om alles —
simul et semel, volcomentelyck t'effectueren, ende ten eynde UEd:
onse meyninge wel ende klaer mocht begrypen, hoe wy verstaen
datmet den Coningh, in het overeencomen van syn offitiers ende —
anderen gemoetieerden, die hy, soo wel inde landen van Amboina —
als Molucco heeft te bevelen, midsgaders d'inwoonders eygenaers
der nagelen bestroonde te werden gehandelt, waer van ons sien —
woorden noch niet anders als maer p:o transitoriam hebben —
geopenbaert, soo seggen eerstelyck, aengaende den opgem:e Coningh,
dat wy gelooven hy hem, voor het voornoemde een ende anderen —
wel sonde laten te vreden stellen ende genoegen met een somma
van 10: a 12: @ ƒ jaerlycks te genieten, in plaatse van
1000. R:a die hy tot noch toe heeft genegen, ende vertrouwen
wy oock, dat hy wel met minder niet Coninglyck sonde weten t'en —
neren, hoedanich hem de Comp:e nochtans wel dient t'onderhouden,
want hy de nagelen quyt zynde, van niemands anders eenich —
incomen heeft te verwachten, of sonde het by faute van dien
selve, te vreesen zyn, hy andere practycquen mochte comen
aen te wenden, de Comp:e noch meerder, als voorn: bedragen naer —
volgen; nu moste dan daer en boven noch mede geen wonder
met d'eygenaers der nagelen t'accorderen, dat wy vertrouwen —
met die van Macquian Motir ende Moriis ten uyttersten

met de

met de helft van het effectiet bedragen, derselver wel zoude weten
te vernieten, ende zullen haar die van Xoula ende Batsian, met een
zeeckeren penningh wel laten uijtcoopen. belangende die van Malleijo
ende Ambon rebellen vanden Coningh, niet te werden gegeven, als
zulcks niet betalinge aen zijne May^tt voren verhaalt, zoude te
doen geweest zullende bestaan mogen, ten ware dat U E. de ter
overblevde aende geene, wie den Coningh zyn sidere gebleven, en
mede haar landen op Malleijo hebben leggen, te samen noch een
somma van 1000: a: 1500 R^a om haar, daar door, te beter aende landt
te binden, gelijcken te distribueren. welck voornoemt een ende ander,
betreuwen, dat hen uijttersten behalven de 4000. R^a, die den
Coningh door eerten worden gegeven. met boven 21: ⊙ dittos
zoude sijn, comen, dat uijt de restage der oncosten, ten
naasten by, wel weder zoude connen werden gevonden, ende dat wij
niet haar niet eens voor al, maar om Jaarlijcks yets te becomen
wilden verdragen, zoude geschieden, om haar, daar door, altoos
aende Comp^e verobligeert te binden, alzoo, contrarie geschiedende,
te vreesen zoude zijn, dat zy, als weijnich zynde te betrouwen, de
penningen vande Comp^e eenmaal wech hebbende, daar naar
van, niet veel meer op deselve zoude passen, maar deer ende laten,
het ware niet onderwijlen nagelen op nieuws aen te planten
Ofte hoe dat het anders moete zijn, dat een maar goet daarte ge-
inden sin quame, ende is het (onses oordeels) niet buijten
bedencken. of den Coningh van Tydore, van voornoemde agreabel
verdrach verstaande. ende daar toe van ons onder de handt te
komen gegeven werdende, dat, zoo by alder ly, op gelycken wijse,
met zyne nagelen geluckte te handelen, over zoodanich vande
Comp^e mede, is te verstaan naar rato der cleene quantiteyt
die hij daar van possideert, zoude getracteert ofte betaalt werden,
niet wel, daar toe, te zijner tijdt noch mede zoude comen te resolveeren,
voornamentelyck wanneer hem. boven het selve noch speciale
beloften wierden gedaan, van clandestine, met oorlochs inmiteren
voor de Comp^e ende haare bondtgenoten. den Coningh van Ternaten
ende zyne onderconingen, tegen den Spagnaert, in cas de selve
daar over moste willen beledigen, te zullen werden geassisteert
welcken Coningh ende vasallen niet twijffelen, of daar toe, onder
anderen wel mede zoude zyn t'animeren, ende (na't onses
gevoelens) geen nader ofte bequamer middel te practiseren

om

Om den Castilliaen, die landen te doen ruijmen, ende bij gevolge daar de Compe. alleen meester van het spel te worden.

De vestingen die wij vande Compe. in ende over gants Molucco. op ons scheijden van daar hebben gelaten, waeren op het eijlandt Ternate of Maleijo het Casteel Orange, de hooft plaatse vande Compe. in gants Molucco, ende gevolgelijck dan oock de ordinaris residentie vanden Gouverneur, Tolucco ende Cassela bocca, omtrent 150. rijnlandtsche roeden ijder wederzijts van het voornoemde Casteel gelegen, zijnde beijde vestingen van steen of retrenchement, hebbende Tolucco ten principalen gedient tot bevrijdinge van het Ternataense quartier, tusschen het selve ende het Casteel aende oost zijde gelegen, ende Cassela bocca om den vijandt. Spanjaart ende Tidoresen het vaarwater tusschen Maleijo ende Tidore onveijl te maecken, want van daar met een voorschoot, over inden Spagnaarden vestinge 't Siobo op Tidore kan geworpen werden, midsgaders oock het volck aen dien cant, vande dagelijcxe invasien des vijands te beschermen; ende op het eijlandt Macquian, binnen de negrije Guoffaquia een platte forme, bestaande in een steene tuijnsinge zijnde de wooninge vanden oppercoopman, subaltern hooft van voornoemde eijlandt, zijnde aende zee met een steene cat besloten, ende voorts rondtsomme met een muraggie omtogen, ende daar buijten stuckwerk, met een graft omringht, die den Gouverneur van meninge was, noch voorts te laten uijt delven, hebbende daaren boven inde negrije op den heuvel, een fort met 4. punten Mauritius genaemt dat over voornoemde platte forme al en gantschelijcken domineert hebbende binnen ingegraven, vermids daar boven op anders geen water is te becomen, een waterback in cement geleijt twee 300. leggers groot, te dienen voor het guarnisoen in tijde van noodt. Op de negrije Ponatten ende Tabelolo, ijder een steene redoubt, strekkende doch voornamentlijck die op Ponatte, tot weringe vande geene, wie daar, als een bequame ancker reede zijnde souden mogen dencken aen te comen, ende de Compe. in haare possessie op voornoemde eijlandt te turbeeren, midsgaders op Tabelolo van gelijcken een fort met 4. punten Tassaloho genaemt boven op de hoochte gebouwt. staande aende oost zijde van het voornoemde fort even in het hangen vanden heuvel, noch een steene werckie, Quitalosi ware genoemt het, ende overzulcks oock

Zoo

zoo genoemt, om zeeckere waterbouw, daar by staande (welck af-
het Casteel gebruyck heeft,) te beschermen; midsgaders op het
Eylandt Batsian een gelyck fort vernieuwt gesloten, doch zonder
punten, maar zijn de hoecken weynich punten uytgemetselt, doch,
gelyck als wy verstaan (want zijn daar, mids ons haastich —
scheyden van daar uyt de landen naar Amboina, niet aengeweest)
zoodanich niet, dat de muyren van het fort daar van behoorlyck —
connen worden gedefendeert; alle voornoemde Casteelen, forten
redouten &c: except dat op gerepareert Batsian, haare formen
goedaenicheden der muyren, dat is haare hoochten ende dickten, —
hoe op ons aencomen aldaar gemonteert, geammunitioneert geprovideert
ende bevolckt waaren, &c.: vinden U E.d: in ons dagh register
van dato den 2den meert tot den 12en d.o daar aen volgende
naeuwe afgebeelt, ende punctuelyck aengeteyckent daar toe —
wy U E.d: om in desen te corter te zijn, wysen, zullende daar by
onder anderen oock gevonden werden, hoe geheel Molucco, except
Batsian, tot gint wy vernemen met 8. yzere stucken is gemon-
teert met 116. stucken zoo groote als cleyne [illegible] —
daar onder 39. metale d.os van verscheyden soorte, welcke zoo —
lange de Comp.e daar de bezettinge in den voegen goet vinden te —
continueren, daar toe [illegible] de te verbeyden dienen, behalven
dat het metaal almede, als van Amboina geschreven tegen
goet yzer schut, wel zoude connen werden geruylt, beyde
voornoemde vestingen, hadde den gemelten heere gouverneur
goet gedacht, naar de opgecomene troublen, even op Tolucco, in 't
oudt verlaten fortien, andermaal guarnisoen te leggen, maar is
het selve onses aencomens aldaar, als ondienstich zynde, met
zijn eygen advys, weder daar geruymt, ende de vestinge tenemaal
gedemolieert, doch heeft zijn E: daar tegen, nu naar ons vertreck
zoo hy ons adviseert, op het eylandt Motier weder een houte
baricade gestelt, om daar door te proberen, gelyck als zijn E: —
verloopt, de Castilianen ende Tydorezen van voornoemde —
eylandt, clandestine geen nagelen comen halen, tot gint (onses
oordeels) maar onnutte costen ende moeyten te vergeefs zijn, —
vermids zy [illegible], om deselve moeyten, welcke zy te doen zouden
hebben, om de nagelen op Motier te becomen, dat is het plucken,
die nu zy met ons in vrede zijn, alzoo wel op het eylandt
Maciyo, haar vele nader als Motier gelegen, ende daar toe —

oock

oock veel nagevorderen, als het selve connen erlangen. De gagie treckende persoonen vande Comp:[e] zoo te water als te lande ende in alle qualiteyten ende bedieningen, zijn daar noch in alles stucx 819 coppen, daaronder 566 militaire, over de voornoemde fortén ende bezettingen respective verdeelt, gelijck als zulcks bij de hier onder volgende specificatie naarder consteert te wesen.

Op Ottee in het Casteel Orange		335 coppen
daaronder militaire d[o]	280.	
Op Toluco militaire	24.	24. —
Op Callela bocca militaire	10.	10. —
Op Marquian in S:t Maurits of Plattevorm		143. —
daaronder militaire	70.	
Op Tattaholo		94. —
daaronder militaire	61. —	
Op de Redoubt Tabelolo militaire	27.	27. —
Op de Redoubt Ponatte d[o]	25.	25. —
Op Kalkian int Fort Barneveld		60. —
daaronder militaire	45. —	
Op het Schip Harderwijck		93. —
Zijn t'samen als vooren, militaire tot	566.	819. —

Groote ende swaare lasten hadde de Comp:[e] jaarlijcks van alle de voorverhaalde bezettingen te dragen, zoo dat daar door, d'ongelden afgetrocken, de winsten dato ult:mo februarij, op het Reguster der boecken al weder ƒ 127873.7.2 uijtwijzende de hier naar gestelde specificatie quamen te beloopen, te weten de generale ongelden alomme inde Molucos bedragen een somma van ƒ 240487.5.15. namentlijck.

't Soldaten boeck	ƒ 89036.9.4
Mondcosten van guarnisoen	69792.1.–
Montcosten van (opperhoofden) commenten bedienden	4447.4.14
Soldije der Mardijckers	27593.11.–
Oncosten van guarnisoen	17855.5.9
Fortificatie	3076.3.3
Transporte	ƒ 211800.14.14

Schinckage

Per Transport	f 211800.14.14
Schenckagien . . . . "	297.7.12
Oncosten van Schepen . . . . "	36339.3.5
	248437.5.15
Daar tegen de generale winsten monteren . . . . . "	120563.18.13

Welcke winsten van voorsz ongelden getrocken zoo
blyven de lasten als vooren noch 127873.7.2

Dat den heere Gouverneur ende vrijeluyden aldaar oock meynde
zoolange die eylanden daar met nagelen bleven bezett, quasi te
minder offte immers gants weynich zoude te brengen zyn, want
bevinden daar, op verscheyde plaatsen, doch voornamentlyck in het Casteel
Orange zelve, ende aen het huys vanden Opperkoopman of Marginal
noch groote ende zwaare reparatien gerequireert. Ook zyn wy van
contrarien ende verstande, dat zoo men al niet tot het extirperen
der nagelen procedeert, en men met den Castilianen tot breucke geraeckt
zy, het voornoemde Casteel Orange, des echter, de zaecke daar wederom
tot haaren ouden staut zynde gereduceert merckelyck zoude connen
werden verkleynt, ende den ommeslach daarnaar ook vry wat
behoort, waar van wy de bequaemste uytvindinge, U Ed. wysheyt
ende ervarener oordeel willen laten gedefereert.

De Castillianen beleyven daar alomme haare vestingen, gelyck als
wy U Ed. in onze missive van dato 4en May hebben g'adviseert
ende noch continueeren, dat is op het eylandt Ternaten, haare
hooftplaatse Gammalamma een casteel, zoo als wy bevinden,
noch vry grooter van begryp, als Comp.s Casteel Orange, ende
datte, nijm zoo wydt als het Casteel hier op Batavia zy, ende
weynich boven het selve op een grondt, hier wat verheven,
noch een steene stercke, Dompedro geheeten, midtsgaders oostwaarts naar
Comp.s vestingen gelegen, Doutiel ende Calemattee, ende op het
eylandt Tydore, Tahoeo, Mariëco ende Toloeo, alle van schoon
fruit ende wydere ammonitie van oorloge ende volck wel voorsien
met connende berrochten, wat zaak tot het doen, dat zoo zwaare
en excessive costen maakt ..., als weynich of niet van
voornoemde landen profiteerende. Gelyck U Ed. in onzen voornoemde
missive breeder hebben gededuceert, van wat forme ende
gedaenteyt haare vestingen eygentlyck zyn, zouden wy niet
wel connen relateren, als maar eenige van dien, in het voorby

Varen

varen hebbende gezien, maar zoo wij daar van hebben verstaan
zijn zij alle (als gezijt) redoubtabel, ende van alle nodicheden, wel
ende beloonelijck geprovideert; de boecken hebben wij daar alleen wegen
exactelijck gevisiteert, ende van eenige misslagen ende faulten, welcke
daarinne vonden, doen betoonen, midsgaders oock op het doen ende
bedrijf vanden Gouverneur ende voornaame Suppoosten
vande Comp:e nauwe acht geslagen, ende zoo veel g'informeert
als ons eenichsints mogelijck is geweest, ende en hebben niet connen
bevinden dat hem zijn Gem: E. ofte Suppoosten elders inne
ontrouwelijck hadden gecomporteert, maar wel den dienst van
Comp:e daar, zoo veel ons heeft gebleecken, door zijn E: ende
anderen yder in het zijne beijveren, excepto voornoemde faulten
ende eenige cleene overtredingen van ordres inde boeckinge (als
gezijt) gecommitteert, daar van wij zijn E: ende Suppoosten
bij onse missive van ult:mo Junij, met het Jacht derwaerts
gesonden, serieuselijck hebben afgemaent, ende voort tot U Ed: appro-
batie in verscheyde andere zaacken zoodanige ordre gegeven
als wij g'oordeelt hebben, ten meesten dienste vande Generale
Comp:e te requireren, ende daar onder oock speciael dat zijn E:
(volgens U Ed: geraisonneerde resolutie) niemandt in qualiteyt
ofte gage souden verbeteren, schoon zijn tijdt uijt was, of niet,
ten zij zijnen dienst wierde bij de Comp:e noodtsaeckelijck vereijst
ende op dat daarinne altoos ordentelijck worde geprocedeert, zoo hebben
wij den Gouverneur ende Raden deze volgende lijste
van diennaaren voorgestelt, daarmede wij ons laten bedencken, dat
den dienst vande Comp:e daar wel ende beloonelijck can werden waar-
genomen, ende bij haare E: dan oock met weijnich veranderinge
inne te doen, is gecontinueert gevonden, te weten.

Aent Casteel Orange, tot het houden der Negotie boecken, midsgaders
omme den Gouverneur met raat ende daat bij te woonen
een Oppercoopman.

tot bedieninge van het fiscaals ampt een Coopman, doch uijt consideratie
vande emolumenten die in dat officie vervallen, niet hooger
dan met 50. gl:s gagie ter maent, getracteert,

In Comp:s Cleedewinckel op Maccije een Coopman

midsgaders tot het houden vande Casse, de guarnisoen ende Soldij-
boecken item 't waarnemen vande Secretarije vanden
Gouverneur

Aen Donbenein ijder een ondercoopman.

Om te bedienen de Collegien van Justitie en Schepenen, een besworen clercq in qualite als Secretaris,

Op Macquian ter plaatse Quottacquia een Coopman.

Op Tattasolo een ondercoopman.

Op Batchian als vooren een ondercoopman.

Tot hoofden vande Militie over gants Molucco, een Capitain Lieutenant ende Vendrich, te logeren namentlijck den Capitain ende Vendrich, binnen het Casteel Orange, midsgaders den Lieutenant op Quottacquia.

Op Cattolabocca, Tolucco, Tattalolo, Ponattin, Tabolloto ende Batchian Sergianten.

Twee Tolcken, omme den eenen ontrent den Aen Donbenein ende den anderen op Macquian g'employeert te werden.

30 = July

Gelijck U Ed: sulcks by onze missive gelieven naar te zien daar aen ons, om in desen redities te mijden, refereren, continuerende onder anderen byzonderlijck, dat altoos de prijs courant aengaande het vercoopen van Comp= goederen, ende den incoop der nagelen in Molucco, die in alle plaatsen uniform is, altoos tot te beter naerichtinge vanden visitateurs generaal, voor in alle de Journalen gestelt, ende tevens met deselve zal werden derwaarts gesonden, ende heeft het ons oock geraden gedacht tot U Ed: eigen speculatie, een afschrift daer van in desen t'inseren.

	tegens nagelen	tegens com zoo als 't zulckt der Coninge wort vergunt	aende soldaten ende andere dienaers oock com	Mardijckers
	cattij.	realen.	realen	realen
1 p: betillis a 30 asta	16.	4.	5.	6
1. d° a 40 asta	20.	5.	6.	8.
1. p: Tonnatanos a 30 asta	20.	5	6 1/2	8.
1. p: d° a 40 asta	28.	7.	8 1/2	10.
1. p: Salempouris	18.	4 1/2	5 3/4	7.
1. p: d° grove			4 1/2	
1. p: gemeene chiabony	7	1 3/4	2 3/5	3
1. p: d° fyne	7	1 3/4	2 1/2	4.
1. p: tercal	7	1 3/4	2 3/5	3.
1. p: Salaloes	8	2.	2 1/2	3.

1. p:

1.	ps Mouris	10.	2½	3¼	4.–
1.	ps Bolatios	12.	3.	3½	4.–
1.	ps Madapross ofte Madaps	8.	2.	2½	3.–
1.	ps Tattaserbas de Narcapour	8.	2.	2½	3.–
1.	ps Guinees Linnen	20.	7.	8½	10.–
1.	Asta van ypen petool zoo groot als cleyn	5.	1¼	1¼	1.½
1.	ps Brora-batta zoo wit als swart	12.	3.	3½	4.–
1.	ps Suratse Cangangs	6.	1½	2.	2.½
1.	ps Dongrys de 16. Ella	4.	1.	1¼	1.½
1.	ps Sanasso Malyo	16.	4.	5.	6.–
1.	Pansjes goutdraet groot	3.	¾	7/8	1.–
1.	do. clein	1½	3/8	½	½
1.	ps Gestreepte Gingangs	20.	5.	6.	7.–
1.	ps Gecatoeneerde deckens	8.	2.	2½	3.–
1.	el Terpetnaen	4	1.	1/8	1.¼
1.	elle Croonas	5.	1¼	1¼	1.½
1.	ps Dubbelt Cantons Damast	120.	30.	36.	40.–
1.	ps Suratse Conteyns	20.	7.	8½	10.–
1.	ps Dragam, Petamalyo of Samadramoury	8.	2.	2½	3.–
1.	ps Blauwe Boulou	4.	1.	1¼	1.½
1.	ps Negros cleden of Psola	3.	¾	1.	1.¼
1.	el Laacken	16.	4.	4.	4.–
1.	el Carmozyn root	20.	5.	6.	6.–
	de 100. ℔ rys	8.	2.	2½	2.½
1.	ps Bengaalse Gingangs	14.	3½	4.	5.–
1.	ps Kambouttyn groot	24.	6.	7.	8.–
1.	do. clein	12.	3.	3½	4.–
1.	Tapsaratte	8.	2.	2½	3.–
1.	ps Tapserindos	3.	¾	1.	1¼
1.	ps Chitsen ofte capdoeck	3.	¾	1.	—
1.	ps Cleeden vande Cust	8.	2.	2½	3.–
1.	ps Catte bengale	16.	4.	5.	6.–
1.	ps Seyldoeck	4.	1.	1½	2.–
1.	ps Drongingangs fyn	20.	5.	6.	—
1.	ps do. grof	10.	2½	3.	4.–

Met de scholen scheen het daar tot noch toe weynich bedunydt te hebben daar van den E. Predikant Do. Joannes Warmolo —
bontvoerde

vertoonende, dat de licentie ende vryheyt welcke de Spaansche paapen
ontrent onse Subjecten gebruycken, groote oorzaacke was, tot
zoeckende onsen goeden raat ende assistentie, om daar tegen te voorsien,
waar over wy dan met advys vanden Heere Gouverneur ende
Raade, goet ende nodich geacht hebben, daar inne by onsen expresse
edicte orde te stellen, ende in het selve onder anderen oock
speciael te bevelen, dat alle de geene wie daar onder de Mandyckers
noch in concubinagie waaren levende, (gelyck als verstaan wierde
dat van veele geschieden, daar van datelyck, naar de publicatie van
voornoemden onsen placcate, afstaen ende vanden anderen scheyden
of haar anders, binnen peremptoiren tyt van 14. dagen, voor
onse gecommitteerde Commissarizen over de Zaacken van Huwelycke
zaaken te voegen, om daar te worden ingeschr: ende vervolgens
naar drie Sonnendaachsche proclamatien te zamen wettelyck te laten
trouwen, op paene in texte g'expresseert (welcke onse ordre
willen verhoopen daar aende gewenste voordeelen zal te doen
comen, voornamentlyck indien daar nevens door voornoemden
predikant ende zyne adjuncte schoolmeester behoorlyck wordt t-
geyvert, zoo als wy van haarlieden gaarne willen vertrouwen.
ende alzoo wy bevonden dat daar tot heden noch anders geen
raat was geweest als den Secreten Raat, (gelyck die vanden
Gouverneur, by de welcke wierden afgehandelt alle zaacken
zoo wel den dienst vande Comp.e, als de Justitie aengaande,
beyde onder suppoosten vande Comp.e ende vrye luyden voorvallende
Item mede de geene welcke den cryg attineerden, midsga-
ders oock het administreeren der vrye middelen, het welcke
(onses oordeels) niet wel en voeckte, zoo hebben met eenparich
advys van Rade goetgeacht, daar inne, alzoo het daar toe een
geen stoffe gebracht, alteratie te doen, ende tot dezelve noch een
separaten Raadt van Justitie, collegie van Schepenen ende Wees-
meesteren t'erigeeren, voor welcken Raad van Justitie oock
niet eenich zullen worden getermineert, als speciael daar toe
zynde gequalificeert, alle moluten, faulten en transgressien
die by den volcke van Oorlogh zullen mogen comen begaan te
worden, ende voortaan de collegien van Schepenen ende Weesmeest.
uyt gemengde leden, te weten suppoosten vande Comp.e
ende burgeren, nevens het hooft der Clinoren ende der guarnisoenen

Den

der Mardijckers, is zoo veel gezeyt als haare Capitain; zijnde
ende ter weecke te weten op Donderdach; ende den Raat van
Justitie, alle beyde voornoemde haare vergaderinge op inde voorzaale
van des Heeren Gouverneurs wooninge, als in Molucco
geen apparte raadtcamer zijnde.

Zoo hebben daar noch mede opgerigt eenen Kerckenraadt, ten
dato daar noyt geweest, bestaande uyt predikant ouderlingen en
diaconen, hebbende in dezelve vergaderinge oock zitting der
politicquen Commissaris, als van Amboina is gez. maar zonder
eenige restrictie, in cas van het doen van zijne rapporten omtrent
den Gouverneur, de hooge overheyt ofte het hooft der
politie daar representeerende.)

De Lasten van Comp.e inde boecken getaxeert lopende, quamen
daar (achtervolgende het schrijven van den Heere Gouverneur
gemelt. Jongst met het, Zas aen ons gezonden) Lasten wel
ƒ 286076.7.13, bedraagende daar onder 23069. ƒ a contant
twelck zijn E: bedunckt was, dat in opsichte wij in daar op ordonn-
gadden ende soldaten voortaen, inplaatse van haar rantsoen
[illegible] en speck, om het geldt te trecken, als met veel van
voordeel zijnde, gelt uyttereijcken, haalt zonder zijn gecontinueert
verzoeckende mitsdien, daar af alle wyders volgens zijnde
overgezonden eysch tijdig te mogen werden gesuccureert, ende
zouden wy hiermede U Ed.e geremonstreert ende voorgedragen te
hebben, als het geene, achten tot voornoemde plaatse te rapporteren.

Banda.

De provintie van Banda hebben bevonden te bestaan in 9.
eylanden, zoo cleene als groote met namen Neyra, ay, Lonthoir
ofte het grootelandt, Pihan, Rosingain, de goenongh apy,
Pramphan (is gezeyt het vrouwen) eylandt, Capul ofte de
binge ende Suangy, van voornoemde eylanden zijn eenige bewoont
van volck ende dragen nooten muscaat boomen, ende andere zijn
onbevolckt, ende leggen deserts, de bevolckte ende nootgevende

zijn

zyn Neira, Ay ende Lonthoir, 't welck anders het Grootelant
leggende voort alle d'andere, als gezeyt, woest ende ongepeupuleert
behalven dat de Comp.e op 't kleynsten Eylandt van Cruytbrot [?] ende
op Rosingain ende Rhun yder een redoubtien heeft, met 10. a 12.
coppen bezet, te dienen dat op Rosingain, tot bewaringe van
haar geboft vee, daar op in groote quantiteyt weydende ende
zonderlinge wel tierende, ende het andere om te beletten dat
de slaven haare meesters ontlopende, hen daar op niet mogen
te verschuylen comen, ende van daar 't haerer believe, op d'andere
nabuurige bevolckte Eylanden transporteren, ende met stelen
ende andere rooverijen, haare personagien tot groot nadeel
vanden burger plegen, gelyck als zy dat, bevooren de Comp.e die
plaatse hadde geoccupeert, al tot meermalen hebben ondervinden
gehadt, voornaemde twee Eylanden plachten in voortyden, waer over
als zy noch vande naturele inwoonderen wierden bewoont, mede
nooten voort te brengen, maar wordt daar van op deselve, gelyck
wy op Rhun met onze eygen oogen hebben gesien, ende van
Rosingain (maar dat door belet van tijt niet zijn aengecomen)
worden bericht, niet een oorbeytsel meer gevonden, zynde mits het
doorde overlandt ende menichte der wilde boomen in haaren wasdom
verhindert geworden, ende voorts successive door belet vande zelve
geheel verstickt ende uytgegaan.

Alle genoemde gepeupuleerde Eylanden, nevens oock Rhun
hebben wy (als gezeyt) over ende weer geloopen, ende ons van haare
gedaenteden op het naauwste berichten laten; het scheen daar
alomme een goet gewas te zullen zyn, want waeren meest alle
de boomen wel met vruchten bezet, die ten principalen al over haer
grootste waeren gecomen.

Op Neira wil het met de nieuwe aenplantinge gants niet
voort, datmen het naaste gelooft, door het vee belet wordt,
die de jonge boompjens afknaeuwen, waeromme daar aen oock
niet meer gedaan wordt. Zoo continueert oock noch op het groote
landt aende N.O. zyde van het zelve gewaar te worden. Zoo
daar van dage te dage, vele nooten boomen door de schraelheyt

der

der noordelijcke winden, staan verwolckert, ende voort van tijdt tot
tijdt geheele te verstorven, bijcomende, doordien daer, zoo wel als van
vele groote wildeboomen, die, met haar hooghte ende dickte, den
cruijnen, voornoemde nooten boomen van gezeijde schrale ende
noordelijcke winden plachten te beschutten, tot het branden van
kalck ende andere nodicheden zijn omgeslagen geworden, ter
welcke daeromme nu dan oock speciael geinterdiceert ende alle
ingesetenen verboden is, eenigen boom, zonder consent vanden heere
Gouverneur, om te slaan, die daerinne oock niet en consenteren
ten zij eerst, doorden boschwachter, afgezien is, dat daer door voornoemde
nadeel niet geoccasioneert can werden.

Waar comt Banda, onaengezien voornoemde beletsele, dese
sedert van Jaare te Jaare meer ende meer specerije uijttelangen,
gelijck als ons dat, door nasiente der afgeleijde boecken, heeft
gebleecken, bij de welcke consteert hoedat, van het Jaar 1642
tot 1646. toe, dat 4. Jaaren zijn, het eene door het andere
gerekent aende Compe. zijn geleevert 5155. sockels macis
ende 524902. catty banda nooten in soorten, ende van 1647.
tot heden, dat gelijcke vier Jaaren zijn, 5204 sockels macis,
ende 540900. catty nooten, bijcomende door den sterken
aenwas van voornoemde boomen aen Z. zijde van het groote
landt, voornamentlijck van Selam af tot Dender toe, waar dan
wij beneden dien, noch ontelbare menichte jonge boompties hebben
gevonden, zoo datter weijnich te twijfelen zij, de Compe. van
voornoemde specerije uijtgebreck zal hebben, ten ware het God
den Almachtigen zonderlinge accommodeerde. behalven de nooten muscaten
bringen gem. bevolckte eijlanden oock noch verscheijde boom
ende aerdtvruchten voort, als zijn sockels, soete ende suijre
appelen, mangen, durioenen, canarij, catappen, pinange, pisang
lanceen nobus tocke tockes, patatten, pompoenen etc. ende
verscheijde Sijrie, zijn meestentijden, maar egeene rijs, sagou
boontjes ofte cadjange, welcke noodtlijckheden daer van buijten
moeten werden ingebracht, het gene tot noch toe door de
Compe. selve ende eenige gelicentieerde vrijburgers, javanen
maleijers, kimaelen, macassaren ende oock d' Ostoreingers van

cay

Cay ende Aroe &c.ra is gestelt, doch alsoomen van tydt tot tydt
der Mooren trouwloosheyt meer ende meer gewaer wordt, is der
Commandeur ende Raadt van verstande (waarmede dat wij ons
oock conformeeren) dat alle gemelde verandelingen, vande
volk overcomende, die vaart voortaen geen niet als in Amboina
zij gestelt, mede behoorende ontseyt, ende deselve alleenlijck maar
bij de Comp.e ende haare subjecte Europianen te werden waargenomen
ofte is het andersints te bedugten, dat de Comp.e daar vande selve
't avondt of morgen eens in een quaden treck staat gestelt te worden,
vermids het een natie is gants niet te betrouwen, ende die
Specerij handel met een brandenden yver naarjagen.

Ende om gemelde dierbare conquesten voorde Generale Comp.e=
in ontwijffelijcke verzeeckeringe ende goet wezen te bewaren
beloonden wordt daar verstaan, dat tot het getal der Crijgsknechten
voorde gehele presidie van Banda geordineert, zijnde 350. coppen
ten minsten noch 250. d.o behoorden te worden toegedaan, om
zoodanich niet alleen de possessie van die plaatse te connen
maintineeren, maar daar en boven oock te weeren ende voorcomen
dat de vesten daar, door haastige invasien, van deze of gene
natien niet connen bestraidt worden, in welckers goet wezen
de gehele waardye van die plaatse consisteert, dat gemeijnt
wordt met het voornoemde ordinaris guarnisoen niet wel te
doen zij, vermids dat, in cas van eenige overcomste, behalven
het guarnisoen dat inde vestingen tot bescherminge vande selve
behoorde te blijven daar noch gerequireert wordt, een nombre
van coppen 3 a 400 ende bij ander, op verscheijde oorden waar dat
zij mochten derwaert aencomen het hooft te bieden, ende ter
landen te beletten, waartoe van het guarnisoen daer jegenwoordich
niet boven 150. coppen zouden connen worden uytgevonden
invoegen de vesten zonder verwijlen van Batavia derwaerts
bevolkt te worden, [illegible] het meergem.e conquesten, maer
vaardt de Comp.e ende haare subjecten d'inwoonderen bij ware
ongelegentheyt, dat zij doorde nature van waters zoo weynich is
gezegent, zijnde namentlyck eenlijck maar het grote landt, Gresyt
Pontroin (behalve eenige bracke bornen, die hier en daar op
d'ander eylanden zijn) daar af voorzien, van waar dat dan alle

andere

andere plaatsen inden droogen tyt, waaren noodtdruft moeste
gaten comen, beloopende haar inden natten tyt. gedurende den rege-
tydt, door voornamentlyck die van het eylandt Ay omtrent 3. mylen
benoorden voorsz Castein gelegen, met regen water dat zy vande
daacken, door aengerichte gooten, vangen, ende in Martabaen potten
wel nauwe bewaren om haar geniet inden droogen tydt.
wanneer het, door belet van weer en wint, somwylen eenige
dagen ontstaan can, dat men op voornoemde Castein niet can
aencomen, Alle genieten; ende heeft de Compie daar binnen 't Landt-
vestingh 3. backen in Cement gemetselt, houdende tesamen
omtrent 1000: leggers voor haare suppoosten te dienen, maar
[illegible] daar jaarlycks onaengeroert het voornoemde een en
ander behulp middel, aen water gemeynes noch al gebruyckt,
Zoo het nu dit jaar, door d' extraordinarise droogte ende een
langhdurigen wint wedere, dat daar geweest is, voornamentlyck
zy gesien, om welck defect (zoo veel doenlyck zy) te gemoet te
comen, deselve by haaren Requeste aen ons ernstelyck versocht
hebben, voor haar by UEd: te willen insteren, dat op
voornoemde Poulo Ay, aende W. Zyde van het Casteel, waar
dat zy oock een plaatse daar toe bequaam vertoont hebben, een
water tanck of waterback, ten gerieve vanden burgers moste
werden gemaackt, twee duysent ofte meer leggers groot
om daarinne zoo veel water, als het inden regen tydt was, te
vangen (gelijck als zy haar lieten bedencken dat het selve zoo
wel was te practiseren) dat zy daar aen, in het droog mousson
genoegh hadden, presenterende d' oncosten daar van, door een
eene of ander middel by haar uyt te dencken, de Compie in weynig
Jaaren te rembourseren, en of UEd: in haar voornoemt versoeck
quamen t'accorderen of niet, zoo waren zy echter voor eerst
gants dienstelyck expostulerende dat UEd: haar metten eersten
van goede quantiteyt Martabaen potten wonde verzorgen,
daaromme zy zeyden ten hoochsten benodicht te wezen, als in
eenige Jaaren geringe hebben becomen, of UEd: nu voorn
burgeren versoeck, zullen houden gefundeert ende in redelyckheyt
bestaande, midsgaders ingevolge daarinne consenteren ofte
niet, zullen niet verlangen inwachten te hooren. emmers wat ons
oordeel aengaat, wij houden het, benevens den heere Gouverneur,
den

een werck te zijn, ten hoochsten gerequireert, om met den eersten
aen begonnen te werden, ende zouden U.Ed. indien gevalle dan
noodtsaeckelijck van hier derwaerts moeten versenden sufficiente
quantiteyt clinckert steenen ende cement, buyten welcke twee
materialen geen middel zoude weten, immers altans en zijn daer
niet aende handt, waermede voornoemden tanck zoude connen
werden gerepareert, behalven voornoemde versoeck zijn ons noch
drij distincte requesten ter handen gestelt, om favorabel ge-
disponeert te werden, die wij goet geacht hebben, als ons
vermogen passerende U.Ed. herwaerts voor te brengen. waervan
het eene, door de gesamentlijcke burgerije daer ingegeven
continueert deze substantie.

Dat schepenen ende weesmeesteren, te weten, uyt de burgers
voor haere voornoemde bedieningen, jaerlijcks mede eenige
recognitie, tot U.Ed. discretie mochte werden toegevoecht.

Dat de colonie jaerlijcks met goede quantiteyt slaven mochte
werden geaccommodeert, alzoo het den burgers, buyten voornoemden
behulp middel, tot haere totale ruine en Comp.s inestimabele
schade, niet mogelijck is, den speceryen oegst behoorlijck te landt te brengen.

Dat de lynnwaten ende Comp.s cleeden, tot wat civielder
prijs dan nu geschiet mochten verkocht worden.

Dat 's Heeren gerechtigheyt van 10 per cento van alle vercocht
werdende immobile goederen, tot 5. gl. als hier op Batavia
wordt gepractiseert, mochte werden verminderd, te meer alzoo
zij suppliant(en) des [illegible] vande speceryen aende Heeren mede noch
10 per cento, item voor yder siel die zij tot het waernemen
vande zelve gebruycken, ½ rijxd.r 's jaers moeten betalen, of clagen
dat anders noodtsaeckelijck onder de swaere lasten moeten bezwijcken,
dat zij supp.ten vertrouwen U.Ed. goedermeeninge noch intentie
niet te zijn.

Dat voornoemde plaets successive van deze ende gene victualie
als zijn vleesch, speck, boter &c.a wat rijckelijcker als voordesen
geschiet mach geprovideert werden, ten eynde niet het selve

den

den burgers voor zijn gelt daar van nodig hout can bekomen, alzoo
zij daar af, buijten de Comp.e, van niemandt anders connen
gedient worden.

Dat, alzoo zij suppleanten bemercken hoe UEd: genegen zijn, haar,
zoo veel als doenlijck zij te helpen, ouerzulcks geliven te verzorgen —
derwaarts jaarlijcks eenich timmerwerck, stijckens, drogen, eerd —
ambacht, peck ende teer werdt gesonden, om bij haarluijden voor haar
gelt gekocht te worden.

Dat alle specken, die eenige dienaaren vande Comp: tot heden noch
besitten, haerluijden mogen werden afgenomen, dat is belast binnen
peremptoiren tijdt te vercoopen, ende gevolgelijck oock verboden meer
lijfeijgenen aen te houden, dan als zij tot haare eijgen dienste
hebben van nooden, om daar door te verhinderen die occasie, welcke
zij door het gebruijck derselver anders hebben, om den burgers
in zijn voordeelen te prejudiceren, die nochtans eenes maar, zonder —
eenige subsidie vande Comp.e daar van moeten leven ende subsisteren
blijven.

Dat d'eijlanden respective door de Comp: mogen geaccommodeert
werden met eenige musquets, om haar, in tijden van noodt, af te
keeren, ende houwers tot het omslaan van het bosch of ruijchte, —
mids betalinge vandeselve, in cas moeten haacken verlooren
aende Comp.e tot redelijcke bedragen te betalen.

Dat de Mardijckers of vrije inlandsche ingesetenen, wanneer zij tot
dit of geen werck, ten dienste vande Comp.e comen gebruijckt
te werden, zoo als dat somwijlen geschiet, daar voor in billickheit —
mogen werden betaalt, alzoo zij maar van haarluijden handt —
werck moeten leven.

Ende hebben de twee andere verzoecken in te weten, het eerste,
de gemelde dienaaren vande Comp.e aengaande.

Dat haerluijden, vermids de schaarsheijt vande plaatse, voortaen
haare goede maanden niet meer in cleeden, gelijck als tot noch toe zij
geschiet, moeten werden goet gedaan, vermids zij die niet dan
met groot verlies konnen quijtwerden, maar in contanten —
verstrekt; ende het laatste dienaeds voorde corporalen ende

gemeijne

gemeyne soldaten, midsgaders werckluyden, zoo verre als zy —
maandelycks rantsoen van vleesch en speck genieten.

Dat hier te weten de corporalen des maants 6 1/2. soldaten 4 1/2 lb. bouwen- 0. ende 6. lb. successive moesten werden verstreckt, gelyk zy — suppleanten zeggen bericht te zyn op andere plaetsen mede te — geschieden; hoe verre nu UEd.e in der suppleanten faveur zullen gelieven te disponeren, willen wy UEd.e voorzichticheydt gelaten ^zullen hebben, zynde onder en tusschen, dat den Heere — Gouverneur ende Rade op het examineren vanden prys courant op alle goederen daer voorde Comp.ie valt genaemt, hier onder tot UEd.e speculatie specifice geregistreert, ons heeft gelieven aenterwyzen, eenige goederen die laen Z. volts verstonden — dat wel tot weynich minder bedragen konden werden, afbraeckt.

Nota is de formele Prys Courant:

Pota maleye	f	2 1/2
Dromgams gingans fyne	"	5 —
d.os grove	"	3 —
Zyde chindes de 4 asta		6 —
tape chindes	"	1 1/2
tape grandes	"	2 1/2
tape sourias		2 1/2
gingams geschilderde		5 —
gingams bruyne	"	5 —
Saratta gobans		5 —
Saratta maleye	"	6 —
Conitens	"	6 —
Tambouttyns groote		7 —
Tambouttyns cleene		4 —
Cain goulongs		2 1/2
Malemolos		6 —
Madapous		2 1/2
Salalous		2 1/2
tattasolas de Mancepoux		2 —
tattasolas gingange		2 —

Velas

Chelas van de cust	ƒ[a]	3
Carricams ofte roode chelas		2
Guinees lywaat		7
Hemden van de cust		2 1/4
d[o] grove		1
hemden van guinees linnen		— 1/2
mutsen van de cust		— 3/4
linnebroecken		2
roode parcallen		3
witte parcallen		2 1/2
witte mouris		4
roode dittos		5
witte salampouris		5
roode dittos		6
roode bettillos		7
witte d[os]		5
blauwe bettillos		7
witte boulabas		4
rouwe d[os]		3
Salpicados		4
blauwe boulons		1 1/2
swarte breede battas		4
swarte smalle d[os]		3
witte smalle battas		2 1/2
Allimanus		— 3/4
Cannakins		— 3/4
Canquins		— 3/4
Samadramoery		2 1/2
Miguanias		2 1/2
Sipous		4
Calla bengale		6
swarte berams		1 3/4
witte d[os]		1 1/2
breede chitsen		3 1/2
smalle d[os]		2
tartse goet		5
sonnet werck		4
deeckens van golconda		2
potloden van zyde		10

Weerenberg

	ƒ a
Moerbalyne chiauls	10. —
Gingams van lain	5. —
d.os van zyde	10. —
Sinaatse cangans	3. —
Garen van lain	5. —
d.os van zyde	10. —
Chinese canganghs	1. 1/2
Zyje cleeden	1. 1/4
laackens d.o	4. —
perpetuaan off breede say	1. 1/4
Chinees gout ende silver laackens	10. —
brocados	16. —
satynen ende	16. —
tonquinse satynen	20. —
dubbelde damasten	30. —
enkelde d.os	10. —
Catta d'olle	1. 1/4
feuwerc	1. 1/4
Schoenlinten t p.s	2. —
nestels t dozyn	— . 1/2
zyde t catty	12. —
Zyde couseus	3. —
Catoene d.os	— . 1/2
Chinees garen t catty	5. —
catoene garen, t catty	— . 3/4
Tinonse cleeden	— . 1/2
knoopen t C.t	— . 1/2
Spaanse leere schoenen	1. 1/2
Troostleere d.os	1. —
fyne Spaanse hoeden	4. —
grove d.os	3. —
Swarte hoeden	4. —
Spaanse leere colter	3. —
boraanse leere colter	1. 1/4
Anacaanse bisnetten	30. —
Amphioen t ℔	8. —
Caneel	— . 3/4
porceleyne groote grove schotels	— . 1/2

Middelbaar

		Rd.
Middelbare		— . 1/4
Cleene		— . 1/8
Groote grove commen		— . 1/4
Middelbare		— . 1/8
Kleene		— . 1/12
Grove spiegels		— . 1/8
Kle: copiens		— . 1/16
Zeep. doosen		— . 1/12
Witte suijker de 6. ℔		1. —
Bruijne suijcker 't picol		6. —
Peper de 6. ℔		1. —
Parringels 't p:s		1. —
Gongen groote 't st.		60. —
Cleene d:os		30. —
Yzere pannen groote		1. —
Middelbare		— . 1/2
Graauwe rijs 't last		40. —
Cleijne yzere pannen		— . 1/4
Vleesch en Speck 6. ℔		1. —
Boter 't ℔		— . 5/16
Spaansche wijn de kan		1. —
Olijven Olie d° kan		1. —
Karnie 20. ℔ voor		1. —

Volgen de Goederen die verstaan werden te voren te zijn getaxeert, ende hoe dat zij beloonden te gelden.

Petamalijs	van Rd. 2 1/2 tot Rd.	2. —
Madaploos	2 1/2	2. —
Cittimitten	— 3/4	— . 1/2
Linne broecken	2	1. 1/4
Blauwe betillos	7	6. —
Witte betatios	4	2. 1/2
Rouwe d:os	3	2. —
Blauwe bouloos	1 1/2	1. 1/4
Pentetuanen of bonte sayen d'e	1 1/4	1. —
Enckelde Damasten	10.	16. —
Beraans lange rollen	1 1/4	— . 3/4
Witte suijcker	20.	16. —
Peper van 6. tot 8. ℔ voor		1. —

Cado

Zynde 'er dan noch verscheyde lywaten onder gespecificeerde
cleeden daar niet begrepen, welcke eevenwel, ten voordeel vande
Comp.e wel naargelaaten mogen werden, voor taen meer derwaerts
te werden gesonden, namentlyck.

Tapi Grandes.	Roode moerissen.	Chitsen.
tapi sourias.	Salpicados.	Cangangh van China
Gingams geruijd.	Cannakins	Chineese goude ende zilverlaackens.
Sarassa malayo.	Langinins.	Parringels en
Committers.	Smadramoockis.	Gongen.
Cain goulonghs.	Niquanias.	

De boecken hebben daar accurate gevisiteert, waarinne, als
oock op d'andere plaatsen in ende onder contra commissie sontoreende,
geobserveert hebben deze naarvolgende ordre, die wy goet geacht
hebben tot U Ed.e ende onse heeren principalen goet genoegen
punctueel t'inserreren, ten eynde U Ed.e daar by blijcke
van ons debvoir zoo dat behoort.

Eerstelyck dan aengaande de Negotieboecken
hebben het slot der afgeloopen boecken geconfronteert met d'inschrij-
vinge vande nieuwe boecken, om te sien of dat met den anderen
zoo het behoort accordeerde, daarnaar hebben alle de
posten der Journalen voorbedachtelyck door ende overgesien, en
onder het selve nauw gelet, of daarinne oock ongefundeerde
inquo posten waren geboeckt met de maniere vande Comp.e in
het houden van haare boecken stuydich, bevolgens hebben acht
gegeven of alle de specificatien, ende kerck.en als vande
winckel, bottelarij &c.a al behoorlyck conform deselve
inden Journale waren ingetrocken, wyders alle de posten
inden Journale van partye tot partye naargerekent, ende
onder het selve speciale achtgegeven, of alles al conform
den prijs courant was geboeckt, ende daarnaar voort de
Journalen opgetelt, ende met de grootboecken gepuncteert,
ende doen voort balance daar op getrocken.

En aengaande de Guarnizoens boecken.
hebben eerstelyck het slot, offe de balance der afgeloopende
tegen d'inschryvinge der nieuwe boecken geconfronteert
om

om te zien of het selve al quame over een te slaen, zoo als het
behoorde te doen; daar naar hebbe al de Journaelen met byzondere
opmerckinge door lesen ende accurate acht gegeven, of in deselve
ooc eenige ongepermitteerde partyen wierden gesien, gelyck als
daar zyn het inschryven van geslooten werck, transporten van de
eene op de andere reeck.en goetdoeninge van condemnatien der
gene die aende Comp.e te quaet zyn ende diergel. wyders het
mede gemerckt, of de te quaet staende soldy der gene die daer
deren jaare zyn aengecomen al wel ende behoorlyck.en tot laste
zoo als dat behoort, waeren ingeschreven, ende de monsterrollen
ondertusschen vervolckt, ende daer naer noch mede gesien, of den
datum van het jongste genot der geslooten reeck.en = ooc zy naer
den dach van het slot, het zy in cas van verloopene of overledene
persoonen. Item of der verstorvene reeck.en = of zy met of sonder
testament ende goederen naergelaten zyn overleden, ende by
seqiuele acten in het grootboeck naar haare testamenten,
inventarissen, venditien ende quitantien der geligateerde
geerven, vervolgens hebbe ooc acht geslagen, of de hoofden ende
grootboecken al wel waren gecorrigeert, ende aende suppoosten
ooc exactelyk is verstreckt, midtsgaders eenige derselver togten
p ordre vande Comp.e binnen haeren tydt zyn verbetert geworden
voort hebbe by confrontatie vande guarnisoen boecken ende die
vande logien gesien of de condemnatien ten goede vande Comp.e
gedecreteert, haer E: op de reeck: van condemnatien inde guarnisoen
ende logieboecken loopende al wel ende behoorens zyn goet gedaan
geworden, ende ten laatsten hebbe alle voornoemde boecken gepointeert
ende balance daer op getrocken.

Hebbe ooc alle de protocollen, rollen van Justitie, placcaat,
sententie, resolutie ende brieffboecken, dachregisters, kerckelycke
reeck.en & c.a = nauwe doorzien, ende by al het selve niet anders
connen bespeuren, of wordt alles daer wel ende debite zonder
eenige reproche bestelt.

Maar dunckt ons (onder verbeteringe van nyper oordeel) dat
goet waare door U Ed.e derwaarts belast wierde aen het Casteel
Nassouw op Neira voortaen aparte winckel ende dispence
boeckjens wierden gehouden in plaatse vande magere reeckeningh.e

derwelcke

Gewelcke zy daer van langer handt gewent zijn, van voornoemde twee clercquen tot noch toe, aen den Opperkoopman maentelycks te doen, vermids voornoemde bedieningen (onzes gevoelens) te important zijn, om met alzulcke naackte reeckeningh(en) te connen bestaen.

Soo zijn oock noch van verstande, dat de coopluyden welcke de boecken houden, Comp.e Cassa, waer dat het geboeckte van gelt behoort te werden onttrocken, ende die aen een ander persoon, ende met geen cooper of vercooper benoemende, gegeven te worden alzoo onder voornoemde pretext, bijsluijkeryen connen worden gepractiseert, de generale Comp.e nadeelich zijnde, immers in allen gevalle waer dat zoo veel bequame stoffe niet en is, dienen de Cassa zonder bedencken zoude mogen betrouwt werden, oordeelen ten minsten nodich te wezen, dat voornoemde houders der boecken, benevens de Cassa reeck.e die inde Negotie boecken loopt, noch een apart Cassa ofte Specificatieboeck behoort te werden gehouden.

Noch dunckt ons, omme de Comp.e voor onnodige oncosten te preserveren, dat de Guarnisoens ende Ologie boeckiens, welcke op de plaetsen als Contoir ende Mayor werden gehouden, om daer naer gevolgentlijck aen het groot Casteel op Neira, vervolgens vanden heere Gouverneur, wel zouden connen werden g'excuseert, ende door maendelycksche overmakingh van naemlijsten inde boecken op voornoemde Neira getrocken, gelijck als zulcks in Amboina gepractiseert wordt.

De Fortressen alomme in het territorie daer gelegen zijn gewapent, bevolckt, ende gemonteert als hier vervolgens te zien staet te weten.

Op het Eylandt Neira het Casteel Nassouw, Ordinaris residentie vanden H.r Gouverneur	coppen	yser canon	metael
coppen	163	30	3
het fort Belgica op den daer boven gelegen berch, zijnde beyde vierkantige vestingen	70	8	9
De Redoubt Neira wederom boven Belgica gelegen en dienvolgende oock weder over het selve dominerende	12	2	5
het Ooster Wachthuys	5	2	1
het Wester Wachthuys dat by den dagh ledich staet maer des nachts bij de burgerye wordt bewaeckt		2	1
Transporteren	250	44	19

	coppr	yzere canon	metale
Per Transport . .	250.	44.	19
Op het groote landt off Lontoir.			
De platte form hebbende voor aende Zee rant een banck	15.	6.	—
De Vestinge Hollandia, zynde een vierpuntich fortien op de hooghte boven voornoemde platte form geleght, ende daer boven dan oock becomentlycke bestreckende	40.	19.	—
De redoubt Lacoy aende W: zyde vant voornoemde landt gelegen tot bevrijdinge van een baytie daer voorde vyanden eenichsints aencomen zoude zyn	9.	5.	—
De redoubt Ciyselenbergh off Celam, waer het landt zeer smal is, soodanich, dat met het schut aen weder zyden van het landt, het aencomen eenigher maten zoude connen werden verhindert	9.	6.	—
Het fort op Dender	10.	2.	—
Het fort op Wayer	10.	5.	—
Het fort op Ourien	9.	3.	—
Op Poulo Ay het Casteel Revenge	54.	23.	1
Op Poulo Run een sterre redoubte	8.	6.	—
Op Poulo Rosingain een sterre redoubtien	10.	6.	—
Comt te samen . . .	432.	125.	20

Daer onder 260. militaire dat 90. militaire persoonen minder zyn, dan tot de bezettinge van geheel Banda g'ordineert is, ende, soo als wy verstaen, om sonder ofte toelatinge geheele zeecker van die conqueste te zyn, met noch 250. coppen, dat is tot 600. v:en behoorde te werden vergroot, ende wordt het canon daer meest al verzyst, behalven dat het metaal, al mede om deselve redenen, die wy van Amboina ende Molucco hebben gegeven, tegen goet yser schut, zoude connen werden getroucqueert. De ware afbeeldingen van alle voornoemde vestingen, dat is soo diep, wyt, hooch, zyn, ende voor meer daer af is, werden in ons dagh register gevonden, daer toe ons, om in deser niet te prolix te zyn refereren, veel zoude op alle deselve, ofte de meeste vandien, soo aengaende haare situatie als de bouwinge selfs connen werden gezeyt, maer alsoo het om de swaere costen

ende

ende moeijten die daer aen vast souden zijn, niet en is te remedieeren,
ende dienvolgende noodtsaeckelyck soo zal moeten verbeijdt, ofte als
het nu is, soo houden oirnodich, met het selve te remonstreeren ter
plaetse vuyl te maecken, behalven dat ons dunckt het Casteel
Nassouw, meest over al maer 18. voeten hooch, tot 23. d[itt]o houts
omme verhoogden te werden opgetrocken, Item in voornoemde
Casteel twee nieuwe cruijskelders gelyck in eenige der punten
gemaeckt, die daer toe spatieux genoech zyn, ende om haere
noodtsaeckelyckheijts wille, voor alle andere wercken, verhoogde
by der handt genomen te werden, vermids de geene daer nu te vooren
worden gevonden seer ruinatieq, ende op onbequame plaetsen
tot geen gevoechlyke verzeeckeringe gefundeert zyn, tot geen,
als den kalck ende steen daer seer wel te becomen zynde. Eyndelicken
sonde weren te doen van alle de voornoemde Bandase
Eijlanden, heeft de Comp[agni]e haer met recht van oorloge den eijgendom
wettelyck g'acquireert, excepto Rosingain ende Rhun, daer op, te
weten Rosingain de deenen, ende Rhun d'engelsche wel eenigen
eijgendom souden pretenderen willen, dat wy ongedisputeert sullen
laten, ende voert daer nu te voort over alle voornoemde Eijlanden
inden name vande Comp[agni]e het commando in qualiteyt van vice-
Gouverneur den E: Cornelis Willemsz van Outhoorn extraordina-
ris raet van India, een man, soo als ons niet anders heeft gebleecken,
ervaren inden dienst vande Comp[agni]e, oock voornamentlyck inde
quartieren van Banda ende Amboina, van een matige conditie
respectabel, sachtsinnich, goet burgerlyck levende ende exemplaer
leven, den dienst vande Comp[agni]e naerstich, punctueel ende
getrouwelyck waernemende, doende oock professie vande gereformeerde
religie, invoegen dat wy dan oock van zyn persoon, dienst ende
comportementen niet anders als alles goets te zeggen weten
gebleven zoodanich oock de voornaemste suppoosten vande Comp[agni]e
door mijn privatim ende ijder int bysonder naer gevraecht zynde,
unanime getuijgt, behalven D[omine]n Guillelmus Pantenius die
hem van zyn E: in verscheijde zaecken meijnde misdaen te
wezen, maer wy ons aenbiedende, hem ende theselve meer
moeten zyn, tegen de gebreckelyckheden vanden Heere Gouverneur
soo hy aende zy meynden dat haer zulckx ijets van eenen staet
ontmoet, bequaem te willen zyn, ende hem dienvolgende
zeggende

zeggende dat hy ons sijn vermoeden soude geliefen in te geven, ende het
selve (den noodigen geënoucht sijnde) te doceren, gelijck hy, eene
apparentelijck abusive sullende hebben ingebeelt, dat het maar gevonden
was, alsmede van sijn E. Gouverneur ende Overhooft, soo maar wat
quam te seggen, daar van te [illegible] ende en het ick nijt sijnen ge-
seggen oock met anders connen besteunen, of sijn het maar quade
inbeeldingen geweest, uyt een ongerust gemoet voortcomende, die hy
tegen den heere E. Gouverneur heeft geliefen op te nemen, ende
naardien het, naar de kennisse die wy meijnen van sijn naturel te
hebben becomen, niet apparent sy, dat sijn Eerwe. met de
goede onderrichtinge, door ons geschiet, sal souden wel g'[illegible]
ende gerust, ende dat daar nochtans wel nodigh liefde, vrede
ende eendracht gerequireert werdt, soo souden wy in U Ed. welmeijnen
ten dienste van de generale Comp.e en kercke nodich achten dat
sijn eerw. sijn vertreck van daar, gelijck hy daarom versocht
werde g'accordeert, die van de kercke of Weena. Waarinnede
het schijnt dat hy voornoemde D.us Pantherus mede wel ter
meeste hadde g'arbeyt, hadden weynich tijt voor ons aencomen
daar inde landen, haar vervoordert den eersten Opperkoopman
Leonard Winnincx sijnde politicq Commissaris vanden heer
Gouverneur in voornoemden kerckenrade, tot oirsaecke te
beleggen, ende daar op voort expresselijck van hem te begeren,
voor dat sy de gewoone proclamatien by personen wilden laten
geschieden, dat hy uyt het gestoelte van de H.r Gouverneur,
van wien dat hy als den tweeden persoon daar inden Gouverne-
mente den naasten gestelden was, soude verordenen, ende in haar kerckes
gestoelte sitten comen, het welcke by voornoemde Opperkoopman
doch niet sonder misnoegen vanden H.r E. Gouverneur
soo was gevolgt, waar van de H.r Gouverneur op ons gelastede
te versoecken, dat notatie moeste gedaan werden, alsoo hy
verstondt, dat sijn E. persoon ende de politie daar mede
ongewoon ende groot disrespect was geschiet, waar over wy ons
vanden saecke wel ende beloone hebben g'informeert, met
advijs van sijn E. ende rade van believen sijn geworden
meer verhaalden S.r Winnincx daar over te hooren ende
speciael af te vragen, of hy door contrarie vanden
kerckenraat daar was doen sitten, ende in cas van ja, hoe

of

of in welcker voegen dan niet een daarinne was geprocedeert,
midsgaders of hij voordeden daar in te zitten waaromdat hij beloofde,
of anders, en gevoegd of hij gesint was daar te continueren
zitten, dan wel of hij liever van plaatse wilden wilde veranderen
waar op tot antwoorde bequamen, dat hij door die van den kercken
raade tot voornoemde verplaatsinge zoo niet en was gevolmagtigt
geworden, of hij hadde het ten eersten weygerend, maar wierde hem
het selve door haar Edelens: met dreygementen van proclamatie
daar van in al een of twee wacken geschiet, niet te willen laten
voortgaan, (dat hij oordeelde grotelycks tot zijn verachtinge
te zullen zijn) ende anderhande vermaningen meer, het tien,
om zoo te spreecken, zoo naar aende voeten gelegt, dat hij niet
gaade door hem naarlaten haar begeeren in te volgen te meer als zoo
hij hem tot bedencken aenden heere Gouverneur niet
betrouwt te hebben, het zijn Ed. zeer quaet uit gevallen, maar
als hij hem in't selve wel hadde bedacht, zoo zeyde hij te bevinden
dat hij hem geabuseert, dat is onaengesien voorn. dreygementen
der kerckenraade, zijn plaatse in het gouvernements gestoelte hadde
behooren te hebben ingenomen, verzoeckende midsdien van
voornoemden mislagh geexcuseert ende toegelaten te worden.
Den heere Gouverneur te bijwezen van gelijckschappen, dat wij
geen hebben geaccordeert, mids ditto het ampt van ouderlinge
bejaerde bekleeden, ende wanneer het H: Sacrament des
Avondtmaals zoude werden gecelebreert, dan in het kerckengestoelte
bij de predicanten en ouderlingen zijn selve zoude
nemen, met recommandatie in aenstaande voorzichtiger te zijn,
dat is te leeren niemandt met verkleyninge van een ander, te
willen verheerlijcken, ende bezyden dien te weten dat de politie
binnen onzen lande in alle gelegentheden voor de kercke wordt
gepreferreert. Welcke ons voornoemde gecommitteerde die van de
kercke binnenmonds, geluyden haer Ed: ons daar over
aen te spreecken, met bedencken dat de kercke daar door grootelijcke
zoude werden verkort en onteert, verzoeckende bij gevolge dan
den ouderlinge zijn plaatse in haar gestoelte, zoo als hij in hadde
moeten bekleeden, welcke bejaerde wij haar met zoo veel onderrichtinge
als wij hebben gekonnen, hebben afgeslagen, ende dencken ons
in

in U Ed. wie mede, daarinne met anderen gedaan nocht geplandt te
hebben, dan het gene rechtmatig, billyck ende met reden zy —
accorderende.

Ongaande de politie, passeert het in Banda meest op een wyse
dan als wy hier boven van Amboina hebben gez: behalven dat
daar geen landraat zy, maar bestaen daar weder besyden —
de ordinarie banck van Justitie op Neira, noch een cleene banck
van Justitie op Poulo Ay, maar men van de zelve aen die —
op voornoemde Neira appelleert.

De gewnaer effecten vande Comp.e quamen daar over all op
achtervolgende bygevoegde specificatie te bedragen —
f 154575. 8. 10, daar onder waeren 9345. R.a comptant
ende 391 lasten rijs, bestaande de reste in verscheyde assorterende
coopmanschappen, lyf eygenen, kruyt, oorlogs ende andere —
gereetschappen &c.a het nombre zielen over geheel Banda —
van alle natie, jonge ende oude, bestaat in 4320 coppen, daar
onder 432 suppoosten vande Comp.e met haare vrouwen ende —
kinderen, gelyck alle de rolle daar van specifice aenwyst daar —
toe ons gedragen.

De middelen vande diaconye monteerden over gants Banda —
11925. R.a die gewoonelyck tot ½ R.a op interest wierden uytgezet,
welcke winsten, alzoo ons dat te weynich te zyn, vermids
in Banda gemeynelyck een seer rare wordt gegeven, zoo hebben
die vande diaconye, op onze aenmaninge, geresolveert ~~geaccordeert~~ het zelve
van ½ tot ¾. R.a te verhoogen.

Van Dammen waren in Banda noch geen tydinge aengecomen, maar
hebben wy, op ons retourneren uyt voornoemde Banda, in Amboina
daar van geapprehendeert, dat men met de boot Batavia verdwaelde —
gevonden, ^ den oppercoopman Josua Graconier, die ons gerapporteert
heeft, hoe dat door die van Dammen merckelyck geremonstreert —
zoude wezen, dat op d'eylanden Nila ende Seroewa noch groote
menichte noote muscaat boomen zonder gevonden wierden, om
welcke te extirperen, hy meynde, dat haar die van Dammen geduerende
des somme van 3. a 400. R.a wel zouden laten bevelen ende stieren

^ ['t plaetse reys naer Banda te navigeren]

Zy

hy geroerde uytroyinge der boomen, een zaacke die Comp:e = seer hooch is
aengelegen, vermits de Macassaren ende andere vreemdelingen de
voornoemde vruchten daer jaarlycks waeren handelende, zoodat
daer in dit gepasseerde jaar noch 6. van voornoemde vaertuygen
zyn geweest, ende beladen met vruchten vandaer weder waren
vertrocken. Op welck zyn voornoemt voorgeven wy goetgevonden hebben
hem dat ons uyt gez. Amboina, met een expres scheepspraeuwtie
vermits het met voornoemde boot, door belet van het contrarie
mousson niet mogelyck was voor alsnoch derwaerts op te comen,
naer Banda te dimitteren, omme derwegens met den heere
gouverneur tydinge te spreecken, want wy uyt zyn E. verstaen
hadden, dat hy voornemens was, met den eersten bezendinge
derwaerts te doen, waer op wy dan niet twyffelen willen, of
zal den heere gouverneur dat wel die plecke daer eenen hebben
gedaen, ende den oppercoopman tot het uytroyen van voornoemde
boomen ordre gegeven, alhoewel wy niet connen gelooven, dat
het aengeven vanden coopman, wegens voornoemde Zes daer
aengecomene Jonckxen, op verde naer zoo bevint is, doordien wy
in Macassar zynde, niet en hebben connen vernemen, hoe nauw
daer naer oock hebben vernomen, dat daer van voornoemde
specerye, yets merckelyckx wat aengecomen, alsoomen de nooten
daer by het stuck hadde vercoft, die anders met picols ende
baaren worden uytgewogen.

Op de verbeteringe vande scholen cuilen ons, by ondervindinge van
gedane examinatie, bedencken dat geen genoechsame ordre of
goede methode was, waeromme den heere gouverneur
hebben gerecommandeert daerinne eenige veranderinge te doen
gelyck als het selve speciael in onze memorie den heere gouverneur
op ons scheyden, van daer, naergelaten, onder andere poincten
continueert.

De generale ongelden over gheele Banda
comen met malcanderen te bedragen 123779.-.9
daer tegen beloopen de winsten maer . . . 80709.4.-

In manieren de Colonie van Banda dezen jaare noch ten
achteren comt 43069.16.9

[signature]

Met het welcke wij deze sullen sluyten, verhoopende U Ed.e daermede te sullen hebben vertoont, al het gunt tot voornoemde presidie — pertineert ende daer van noodich zij te hebben aengewesen. —

Bouton ende Macassar.

Zijn en passant ooch Bouton ende Macassar aengeweest, om te vernemen of daer op een van beyde voornoemde plaetsen, ooch affgesanten vande rebellen uyt Molucco ende Amboina om assistentie waeren verschenen ende in cas ja, het selve (waere het doenl.) om te stooten, doch — hebben, tot onse groote verwonderinge verstaen, dat daer tot dato — op voornoemde eene ende andere plaetsen, noch niemandt was aengelandt, onaengesien, zoo wel in Molucco als in Amboina al voor lange — gerucht is geweest, dat zij daer eenige besendinge zouden gedaen hebben, ende hebben ons beyde voornoemde Coningen belooft, indien daer eenige vandezelve quamen te verschijnen, deze aen te tasten ende in 's Conings of onze handen te sullen overgeven, om gestraft te werden, veel weyniger dat zij souden dencken haer t'assisteren ofte in eenigen deele te hulpe te zijn, het welcke indien, volgens haere beloften, zoo continueert, zeer goet zijn, ende de rebellen de — voornaemste hoop, waer op dat zij ontwijffelijck gesteunt zullen hebben mede benomen sal werden, op dat daer inne door haer te — minder gefavoriseert werden, ende ons daer door altoos verseeckert — konden maecken zijn. Zoo heeft den Coninck van Ternaten 10. — persoonen uyt sijn suite op Bouton ende wij Comp.s residenten ende ommeslach, met believen vanden Coninck andermaal in Macassar overgelaten, te meer doch overmits wij hem ende zijne gevolge door de kleenicheyt ende groote beklemmeringe der schepen met alle d' officieren vande Comp.e daer in voornaementlijck werdende — quaelijck zouden hebben konnen commoderen; veele vande landt — overheden op Bouton hebben haer tegen den Coninck aldaer — mede gebandeert, zijnde gecombineert naer d' over zijde van landt geweecken, waer dat zij haer sterck hadden gemaeckt, waer over gem.e Coninck gaeren gesien hadde, gelijck als hij dan ooch instantelijck op ons versochte, dat wij daer met onze schepen t' zijner dienste voor eenigen tijdt wouden overblijven, om hem daermede met alle macht tegen zijne rebellen te dienen maer ooch

toe

tot den bouck vanden Macasser toe te wercken. Welcke daarop Stoutelijck
gevraecht wierde, dat hem eenige ... om de voornoemde Zijne rebellen
tegen den Coningh, die Zij achtede dat vanden Coningh in Molucco
ontvluchte daer in de vervolginge wat gedrongen, te hulpe te comen,
Welck verzoeck wij hem beleefdelijck, als de tijt ende gelegentheden
het selve nu niet connende gedoogen hebben afgeslagen, met
belofte van U Ed. Zijne zaacken op het favorabelste voor te dragen
ende verzeeckeringh, dat hem de 10. mannen vanden Coningh
in Molucco daer gelaten, voorden Macasser, gevoert als
tot den Strijt ende ... souden dienen, vermits hem den
Coningh in Macasser, van die lieden laet antwoorden daer
vermeende, om de gemeenheijt ende besondere aliance die
hij met de Croone van Ternaten van oudts gehadt heeft. ende
noch onderhout, hem niet te weygeren souden, yets ... op die
landen t'ondernemen. gelijck wij de ... abundantie dan
noch aenmaenden met den Opperen Coningh in Macasser,
waerwaerts hem onse reijse in den slagh, daer over
speciael te spreecken, middelerwijle hebben wij in Macasser
voornoemt zijnde, vernomen, dat daer als nu weijnich in der
winde gedacht, maer was daer van het verleden Jaer
handelspraeck geweest, jae zoodanich, dat onsen Resident daer
vertoonde, indien het overcomen van eenige ... personen
daer niet tusschen was gecomen al eenige macht derwaerts zoude
vertrocken geweest zijn, uijt het welcke dan te dencken
beeft. of het zelve, 's avondts of morgen, noch niet weer ...
zoude gebeuren mogen, want ons het contrarie. Op onse
gedane intercessie, niet absolutelijck is geaccordeert geworden
maer wierde ons verzoeck vanden Coningh meest maer met
stilswijgen. ende eenige contenance ... als ...
wij en hebben, met advijs van Rade niet goetgedacht in
Macasser van U Ed. voorslach te melden, om namentlijck alle de
nagelen, daer Jaerlijcks aencomende, voor de Comp.e met
exclusie van andere natien tot een vasten ende zeeckeren prijs
alleenelijck te contracteren, vermits den Resident Buys ons
verzeeckerde, dat daer van doch niet Veel te volgen. doordien
noch Coningh noch Grooten lieven, om aldulcken accoort met
ons aen te gaen. met haren vermogens, alzoo de voornoemde

nagelen

nagelen niet laer, maer particuliere coopen, meest vreemdelingh
en daer niet liever versoecken, maer sulcx als de aenbrengende
waeren toecomende, betalen datte zoo wierdt oock noch gedisticu-
teert, indien men daer zoodanich accoort quam te treffen, men
derhalven daermede voornamentlijck wanneer het tot een loge-
rijs was, ofte als het indien gevalle, buyten twyffle zoude
moeten zijn, doordien de slaer van 550. Rsd hollands, daer dit
jaer bij de eerste Mooren, ingelyck als andere vreemdelingen,
tot 300: 350. ja eenige en cleyne partijtien tot 400. Rsd is
verkocht geworden, maer te het quaet maecken, ende mitsdien
doorsulcks niets twe weder te wegen zonder te waeren, maer
staetsen by haerlieder nu al voor lange achtergelaten, ende
all uyt den sin gestelt, bevyndende dat wij met de Spanjaerden
in Molucco, deswegens noch al in onderhandelinge gestelde
waeren, maer vande resolutie uyt Manilla in Maert aen-
staende stonde te volgen, van welcke indien zij mellioreren
mosten, niet om daer over te comen tot finael verdrach,
verstaende den ghetigen aenvoeck in Macassar, mitsdien
wie weder zonden resolveren, maer hebben wij daer en tegen
ons ter oorer gecomen zijnde, hoe dese jaere weder
6. vaertuygen, met verscheyde mainteinendes, constane
Xna waeren derwaerts geavanceert, ende dagelycks
meede noch een ander, dat daer het zoo bevonden zoude zijn, stonde
te volgen, op den Coningh en grooten, zoo wie uyt den naem
ste van wegen den Coningh in Molucco als U Ed. instantelyck
versocht, dat voornoemde vaert daer uyt de plaetse, als
deselve de verbonderinge vande vrede, tusschen Mandarsa
ende zyne rebellen zonderlinge zynde prejudiciabel, vermids
zij doordat middel, uyt de handen der Castilianen ende
sidonoren in haere rebellitheden al meede zouden werden
gesecondeert, waermede het anders nu korts zoo verre
was gebracht, dat zy wel haest zouden genoodtsaeckt
werden, weder aende hant te comen, maer voorde tydt
van 3. a 4. jaeren moste werden gesurcheert, versekerende
zijne hoocheden, dat hy daermede den Coningh in Molucco
ende de Compe. zoude verobligeeren een contentie ende dienst
daer ten hoochsten aengenaem, want laten wij ons bedencken
dat

dat zoo bij aldien zij ons tot helpe laden of accordeerden, de
Castillianen dan daardoor wel genootsaackt souden zijn geworden
met ons te traffigeeren, daar van wij geloofden anders beswaarnisse
niet te sullen volgen, maar bequamen tot antwoorde, dat ons
sulcks door haar niet absolutelijcken conde worden belooft,
doordien Macassar een bandaar ofte een handels plaats de-
was voor alle coopluyden vrij en open, ende dat zij haar niet
gequalificeert ofte machtich vonden, de geene die daar maar
van buyten inquamen, ende daar dickwijls met boven een werck
twee adij overbleven, onder te stellen. ofte wetten voor te
schrijven, waar naar toe ofte waar naar toe niet, dat zij
souden vermogen te vaaren, doch wat haar eygen naturelle
natie aenginge, dat wilden zij in faveur van den Coninck de
Comp.e wel accordeeren ende beloven. ooch aennemen
welcke van den contrarie bevonden geset quamen te doen
daar over te straffen, begeerende van ons daar op, dat zoo
bij aldien daar eenige Macassaren quamen te verschijnen
wij haare namen maar opnemen, ende haar die den overtreders souden
willen overmaacken, waar bij het verder aengaande dese
materie voort soo is gebleven.

Met den prins Patingolo, als een sonderlinge curieux ende
wetend heer zijnde, hebben wij veel ende verscheyden discoursen
gevoert, ende toonde hem zijne hoocheyt byzonderlinge aende
vriende tusschen ons ende de croone Portugaal te zijn gelegen,
gelijck hij ons dan ooch tot meermalen speciaal gelieffde te
vragen wat wij van saacken tusschen onsen staat en de croone
Portugaal waren oordeelende, dat was, of den tienjarigen
trefves tusschen ons ende haar in zijnde, deselve niet apparent
was geprolongeert te worden, dan wel of het weder tot
openbaren oorlogh stont te comen, waar op wij hem antw-
woorden, dat, vermits wij wel verzeeckert waren, dat
onsen staat niet anders was tractende, dan met alle de
werelt in minne ende vriendtschap te leven, die salve dan
ooch vastelijck geloofden, dat zoo wanneer den Coninck in
Portugaal aen onsen staat quam genoegen te geven, in
het gunt, waarinne dat zij meynden van hem bewesen vercort

zijn

tot welcke wy beyden te geven principael te bestaen ende ditto
contract tusschen ons beyden over Brazil noch ongedecideert
hangende, dat het dan aen onse zyde niet gebreecken zoude, om
den treves te prolongeeren, doch soo niet dat wy dan verthoonden
het tusschen ons onderslaen weder tot openbaere oorlogh zoude
uytbersten, ja dat het daer mitsdien, als den tydt van treves
geexpireert zynde, reets al gecomen was, waer op hy verclaerde
te zeggen, zyende dienen uwer staet zien te vermogen of
macht anders, alleen hy het weten dese geheele Indias quyt,
want hebben geen macht noch vermogen meer, wordende de
zaeken handel, met reconqueste van Malacca gediffideert
doch bekende hy, dat, naerdien de werelt een of twee polen
heeft, maer vande eene van vrede ende d'andere materie van
staet zy. dat gheemijden niet laten. het wordt dan gestreken
ende gebonden zoo het best can, voor als noch niet breecken
maer zoo sult continueren blyven, of ginge Spagnien anders
met geheel Portugael voorzeecken niet weder doen. Zoo
doende hy voor uwer staet weder al te stercken ende
machtigen bondtvrundt zoude worden; dese consideratie
voor een moor seer zoo verre ondersocht, ende ongeletterde werelt
bewonderende.

Den grooten Abdolis Coninck heeft zyne voorrede
aengenomen een gespecificeerden prys t'ontfangen, mids met
de betalinge niet te seer winde gelaet, daer van wy een toe-
zegginge hebben gedaen, met belofte daer en boven dat hy
de Compe. zoude indachtich wesen. Waermede oock de betalinge
geschiede, maer hebben wy wel gemerckt, schoon hy het selfs
voor ons niet ronduyt geliefde te zeggen, dat een den prys
seer excessief dachte, en ingevolge den contoirslui niet meer
aengenomen en zouden zyn. Zyne Mayt. doet aen U.Ed. in
recompense vande gifte van door U.Ed. gesonden, als in door
ons noch geeffectueert, vereeringe van 15 lasten delicate
versen, Macassarsen rys, ende den prins 1½ braen walk, als
by haere missiven bericht. Zoo schreven oock aen den Coninck
Mandarsha op den zynen, door ons daer gebracht, alle in
onse handen betrouwende, die niet gewoone eere. geef als hy
ons

ons daer oock zijn gerecommandeert. Ende wenden zullen dienen
g'accepteert te worden.

Ons voorder Resident heeft te kennen gegeven, hoe dat
daer inde maent May van desen Jaere de Salm gebracht aen landt
waren gecomen twee cyferiger slaven, toebehoorende Abraham
Dittabin(?), welcke haer onder het gebiedt van Chayn Soer(?),
anders oock Kanany(?) genoemt, waren verschuylende, hebben
wy instantelijcken versocht, dat ons voornoemde slaven, volgens
luyt van het 11e Articul van het Verdrach Ao 1637 tusschen
den Overleden Coningh en Saligerheden … Antonio
van Diemen lostelijcker gedachte, gemaeckt, mochten worden
gerestitueert. om over haere gepleechde misdaet van weglopen
ten Stryde van anderen gestraft zijnde, aen haeren meester
weder te worden ter handen gestelt, maer en is Zijne May=
door ons daer toe niet gebracht te brengen, onaengesien Wy
goede redenen van ons daer toe oock zijn bygebracht geworden
vermits Zy, zoo als hy geliefde t'allegeeren, met … Malin(?)
metsch gebooren hadden aengenomen, waer door haere Wet
niet en consenteerde zoodanige persoonen aen handen der
Christenen oyt weder te laten volgen. Sustineerende oock dat
zulcks uniforme was met voornoemden Articul. binnen d'Acte
van Verdrach in haerluyder Spraacke gestelt, dat zy ons
indien het d'originele Acte zelfs zy geweest. by naer lesingh
(zoo verre wy daer van bericht zijn) hebben doen besichtigen
maer naerdien het selve een gantsch onbillycke Zaacke zoude
zijn, in alle Comp.s … Suppoosten slaven, dagelijx
een prickel excitereerde, om by het minste onvermogen, daer
haere Meesters over haer mochten comen te beclagen, datese
dien weg mede in te slaen. Betalen(?) dat het soodanich in een
… Instrument niet staet gestelt, het welcke
indien het sulcx inderdaet was g'accordeert geworden,
dan (buyten twyffel) inden voegen reciproce, als in verdere
bestaande. Wel mede zoude zijn gestelt. Geen als in een
Nederlandts tractaat wel claerelycken doet, namentlijck dat
niemant malcanderens volck zal vermogen aente houden, maer
gehouden wezen die reciprocque te restitueren, zonder daer af

van

van die exceptie uijt den haarden geproponeert, welck gewag
altoos wordt benomen, ende midtsdien enaertwes zy te bedencken
of dat articul bij haar daarinne ten quaden verstaen zoo men
wel zal zijn geweest, zoo achte, tot preventie van voornoemde
quade consequentie gants dienstich ende nodich te wezen dat
daar over aen zijne Mayt.tt met d' eerste gelegentheijt, naerder
werde geschreven, maar om alle occasie van dergelijcke disputen
voor te comen, verstaan wij, soo verre Mogen zy, getracht behooren
te werden. alle slaven voordezen Moors zijnde geweest ende uijt
het Moorsdom voortgecomen, doch voornamentlijck de sulcke,
welcke van daar ende daar ontvreemt zijn afcomstich uijt die
plaetsen wesende, naardien het evidentelijck heeft gebleecken
dat zijne hoocheijt ons deselve slaven met quaden gemoede
niet ontseijt, maar ons die conscientie wegen niet en can
transporteren, vermids hij ons de waarde daar vooren ten
meermalen heeft laten aenbieden, dat wij om geen quaden
inbreuck te occasioneren, niet hebben derven of ons nemen,
maar hebben wij deselve vrijheijt aen ons genomen ende
gezeijt, dat hij ons, om het contract niet t' infringeren
maar toe dat wij zijden in 't minste niet mogen geheel de
voornoemde slaven effective weder in handen wonden gelieve
te bestellen, onder toezegginge aen onze zijde, dat zoo hij
eenigen bij deselve dan expresselijck deslinerende ende van ons
versochte weder te hebben, dat wij hem dan die, of zijn
verzoeck, uijt vriendtschap, maar niet als of wij zulcks,
om dat zij waren Moors geworden, eenige verobligeert,
geern wilden weder om geven, mids haare waerde ende
eijgenaar billijck betalende, maar ick hebben ons daar of
geen antwoort weten laten, ende is de saacke dan daar
bij voort soo gebleven; den Iman Radialy Telissima
ende consorten hebben daarmede niet gebonden ende
versocht aldus wij eentreent den president bij wie hadden
verstaen, dat indien wij haar al quamen te verdeneren, daar
uit doch niet zoude volgen, dat zij daar voort moeten werden
gehouden, zonder eijt geconstitueert te werden weder naar
Amboina te keeren, dat ons zijne hoocheijt met toewijsinge van
zijn hooft zonder noottaes uijt te spreecken heden als 't accorderen,

[signature]

Dit verminderinge waeren alle vandaen, uytgesondert een vaertuych bestemt tot de Moluckse voyagie (als voorraet) noo-dich wordende bevonden, en zyn de geene waervandaen dit sal ... gewest zyn, soo ick vrees.

Twee engelsche schepen met den President Pennerton genaemt d'Endever ende Francois van Bantam gecomen, ende oock weder derwaerts vertrocken. 5. Portugeese fregatten, zynde twee van Solor, eene van Maccao, eene van Negapatnam ende eene van Bengale. 5. jonckens van Cambodia. Item oock van Batavia van Goa den portugees fidalgo Sr. Francisco Vieira de Figueredo met zyn schip vande ...omes twee jaar voorleden op Batavia met het selve schip inde maent van geladen met sandelhout met intentie het selve daer aen U Ed. te recommanderen, weder naer de cust van Coromandel is vertrocken, ende van Manilha den Castiliaensen Portugees Sr. Jan ...omes mede weder derwaerts vertrocken midtsgaders daer en boven meenichte cleene vaertuych vande custe van Borneo, Java, Bima &c.na welcke alle den resident, om saecke voorleden met accurates hadde connen opnemen ende aenteeckenen, met alle welcke voornoemde schepen, jachten, jonckens ende vaertuygen daer successive goede quantiteyt coopmanschappen aende Maccassaren waeren gebracht, als namentlyck met de twee engelsche schepen ende de twee fregatten van Bengale ende Negapatnam verscheyde soorteringe van Bengaelse ...ulcratsi ende cust cleeden met de twee Solorse jachten goede quantiteyt sandelhout, was ende schiltpadts hoorn, met de vyf jonckens uyt Cambodia verscheyde goede partyen benjoin, peper ende was, met het vaertuych van Jan ...omes uyt Manilla gearriveert partye realen van 8en, eenige poeder suyckers ende ontrent 20. baar nagelen van Ceram (dat te noteren zy) in Manilla gecocht, pr. het Macaus fregattien eenich Chinees goet, ende andere grove waeren, midtsgaders voorts met d'andere partye tijs, ende veele cleyne snuysteryen meer van verscheyde soorten, daer af door comps. residenten successive waeren aengeslagen, soo by vercoopinge als op afleggingh

vande

van onderscheet, 154. baaren 23 1/2 catty Sandelen hout
deselve gewicht tot 550. @ hollands ten pryse door malkanderen
van 68. Macassaarse maaren of courante realen, 1136. picols peper
van 122. @ yder picol tot 8 1/8 voornoemde maaren als voorens
gewicht 5 1/2 baaren Schiltpads hoorn. tot 300. maaren
yder baar, 30. baaren Was a 102 1/2 d.o yder, 354. pic.s
Wittepoejer Suyckers tot 8 1/2 maaren t picol. 150. picol
benjuwyn a 45 1/2 maas het picol 106. lasten rys tot 36.
maasen het last van 3000. @ hollands ende 7. picol pootsiock
tot 25. maasen het picol, dat alles meest ten ordinarisen pryse
is, except den benjuwyn. die in 6. a 7. Jaaren herwaarts
twee 5. a 6. maaren duurder opgekocht is, dan als zy daar
voorens plach te gelden, van alle welcke goederen succesive
met de feuytien Mongenstan ende Salm, U Ed.e herwaarts
zyn toegesonden. alle de voornoemde Suyckers, 24 1/2 baaren Was
5. baaren Schiltpads hoorn 194. picol peper, nevens voorts
alle den rys, pootsiock ende benjuwyn, ende becomt U Ed.e nu
met deze twee Jachten alle de resterende partyen mede noch tot
op 81. baaren Sandelen hout naar, die wy, beneffens het
extraordinaris schoone lange stucken waren, niet hebben
connen inladen, ten waare wy deselve hadden willen in
stucken sagen, dat wy op consideratie U Ed.e al eerder van
dat hout (nu weynich meer zynde begeert) zult genoeg hebben
niet hebben willen op ons nemen.

Comp.s: goederen daar deze Jaare aende marckt gebracht
waaren alle met redelycke winsten vercoft, except eene 341. St.
breede Suratse chits. bestaande in 3. packen ende 240. St.e
smalle Suratse taffechelas, monteerende t'saamen ƒ 1012.-.14
die waaren van nu, de vreemdelingen vervoert zynde, mede
noch wel te vinden stonden, invoegen dat den Coopman, nu nevens
deze zynen eysch wederom voor het aenstaande Jaar doet geselve U Ed.e
by deselve [illegible] met recommandatie, wy by U Ed.e
wilden insinueeren, soo dan by deze gedeeltin zyn doende
hem deselve met den eersten te mogen worden besorgt, om tegen
tegen die goederen welcke U Ed.e vandaar de zieder[illegible] te
mogen worden omgezet, met 1256 7/8 Macassaarse maasen

beurt

Beest het comptoir daar belast. die wy den Resident hebben
gerecommandeert, hem zoo haast quyt te maacken als doenelyk
waare, ende zyne Zaacken zoodanich te dirigeeren, dat hy ons
aenstaande van dat goet zoo weynich op Batavia mede bracht
als immers conde ofte mochte. alzoo het daar om zyne invendibi-
liteyt gants niet en was begeert.

Den Ingenieur Winter, comen daar deze Jaare afgeschreven alle
ongelden beloopen ƒ 15579.1.3 dat ƒ 11371.19.—
meer als het voorgaende Jaar is, bycomende doordien goede
aftreck in Comp:s coopmanschappen gevoelt,

D'uytstaande Schulden, quamen daar, excepte het bedragen
vande [illegible] Globo. of het Slot der boecken, die met ons
overbrengende beloopen ƒ 4727.4.4 als by de specifi-
catie hier onder manifesteert te werden

Tchayn patingolo	ƒ 3539.8.—
Gelofe da Silva	196.10.—
Colobagus	481.6.4
Cinty Ximenes	510.—.—

Montere d'uytstaande Schulden als voorens ƒ 4727.4.4
dat alles mede schult is daar by de Comp:s apparentelyk
niet in staat te cont te comen; gelyckelyk zonder Schulden
te maacken, schoon het of de negotie daar niet wel was te
dirigeeren, Waaromme wy haar dan daar ook het selve
niet absolutelyken hebben connen verbieden, maar belast
zoo weynich te fiaren als eenichsints doenelyk waar, ende daar
onder ook wel toezien aen wie dezelve Schulden wierden
gemaackt, ten eynde de Comp:s immers in geen schade
mochte vervallen, gelyck zulcks ende wel meer zy, by onze
ordres d'Suppoosten daar achtergelaten, blyckt. daar aen ons
refereeren.

Van het incident dat tusschen den Vryman Daniel Damiez ende
het macassaars vaartuych was voorgevallen, UEd: voorder
van gesz: is ons daar niet of weynich voorgecomen. Zynde
nochtans de gem:e door gesz: Daniel met het clein vaartuych
in Zee waaren dryven laten, daar wel aengecomen, Waaromme

wy

Wij dan oock niet raedtsaem hebben geoordeelt, daer al meer
over of te halen.

'Thooft schijnen haer de saecken nu wel toe te dragen, sedert
onse residenten inde tractamenten ende bejegeningen omtrent
den Coningh ende grooten goet genoegen. Soo sullen haer
d'andere oock wederom de contentementen van onse suppoosten
wel gevallen, waeromme wij haer dan oock beyde vermits
nu voor het tweede jaer staen overtestaen (?), ende dienvolgende
andermael van gelegentheyt comen te stercken (?) te worden
om haer versoeck sulcx voor UEd.: in persoon te doen, met
advijs van rade. Op haer aenbiedinge van de Comp.e noch
langer te dienen, ende voortaen (?) van langh overige tijdts expira-
tie, de novo, voor vijf achtereenvolgende jaeren inden dienst
vande Comp.e hebben aengenomen, te weten den ondercoopman
Buys in qualiteyt van coopman, met verhooginge van 40 —
tot 70 gl ende den boeckhouder Hendrick de Vries van 25 —
tot 45 gl ter maent voor ondercoopman dat wij willen verhopen
UEd.: haer wel sullen laten gevallen.

Voornoemde president Pennelton, was met groot ongenoegen
tusschen hem den Coningh ende prince van daer gescheyden
ende heeft den Castiliaenschen Admiraal d.o Pedro da
Motta, daer noch al sonder eenich succes in sijn schulden
sitten, maer hadde de prince Patingelo hem als borge
voor deselve in cas van voornoemde Engelsen geconstitueert
ter somma van 5000 r.a uyt welck subject, nevens
noch den vercoop van eenige goederen, het schijnt dat de
questie dien eyl. Pennelton met den Coningh ende prins hadde
gecregen, sijn oorsprongh te hebben getogen.

Van daer vertreckende, heeft ons den Coningh seer ernstelijck
gerecommandeert van aen hem met den eersten een seer
gemackelijcken beugel stoel, met een hart (?) gebeelden sulcx
nevens eenich Nederlantsch tapijt, van het aldergrootste
formaat, midtsgaders een horologie, om mede inde sack te
connen dragen, te willen bestellen, met belofte van [illegible]
bedragen daer van te willigen danck te willen betalen
ende voort, nevens den prince ende andere grooten versocht
UEd.:

UEd.e beneffens haare brieven bij monde hartel. te
willen groeten, ende traanenent wegen ind'Successie inden Gouver=
nalen Gouverno, alle geluck heyl ende voorspoet toe te
wenschen, met bequame verseeckeringe, dat zij altoos zijn
ende blijven sullen soodanige liefhebbers ende dienstbevorde=
rers vande Comp.e als zij tot dato sonder eenige
opspraecke, meynende te hebben geweest, welcke offer wij
UEd. dan bij desen oock alles dienstwilichst met behoorl.
respect zijn aenbevelende.

Voor besluyt in mijne heeren, mogen wij oock niet voorbij
UEd. te vertoonen, om de gewichticheyt vande saacke, int
het groot perijckel (?) dat wij voordelen daerinne voorde
Comp.e consideeren, hoe wij soo wel in het gaen als keeren
inde ordinarie pascaarte groote misslagen ende faulten
zijn gewaer geworden, want hebben successive bevonden
dat meest alle d'eylanden tusschen Xulla (?) ende Macassar inder
daat veel noordelijcker leggen dan als zij inde caarte zijn
geannoteert geworden, soo worden oock noch eenige eylanden
inde voornoemde caarte gemist, als zijn d'Alambanes en
noch een ander eylandeken, daer bij geen name geste=
kent (?), ontrent 8 mijlen beoosten voornoemde Alambanes
inde caarte gestelt, welcke in effecte niet en zijn, ende daer
tegen worden oock eenige andere ontrent Macassar
ende bij het eylandt Salombo inder daat gevonden, waer
van wel inde caarte gants geen mentie noch gewach
wordt gemaeckt, item oock eenige gants suyder ende
hooger (?), als zijn voornoemde Salombo, met zijn nabuyrich
eylandt, ende de Salines (?) die wij in 't West noorden hebben
ondervonden, dat voornoemde met koraal ende klippen
zijn beset: noch zijn ontrent het eylandt Wattouw (?)
ende voort langes de custe van Celebes noordtwaert op
tot 3 graden, verscheyde clippen, drooghten ende andere
periculen gewaer geworden, daer noch inde ordinarie
pascaarte, noch oock in het apart caertien, onder de
vlagge vanden Commandeur Martin Gerritsz de Vries
zaL.r vande straete van Bouton, ende de binnen custe
van Celebes custe gemaeckt, gants niet van aengeteyckent

is

is, nevens noch veele vreijde andere gebreecken meer—
belangh ende menichvuldich om hier aentehalen. alle het
welcke wij oordeelen dat (vermids de Comp^e. voornaemste
vaarwater der het berichtste noch langh staat te gebruijc-
ken) noodtsaeckelijck hoe eer hoe liever behoort te worden
gebetert, of is het anders te vreesen dat de Generale Comp
daar door d'eene of d'andere tijdt noch eens groote schade—
ende ongelegentheden (dat Godt verhoede) staat toe—
te comen, ende vermids wij wel gemerckt hebben, dat het
zelve en passant, niet bequamelijck zoude zijn te verrichten
zoo zoude (onses oordeels) in UEd: wel eenige gants—
dienstich ende nodich wezen, dat daar toe eenige persoonen
met een bequamen caartemaecker p^r. een vlot gaende jachtie
ende eenich cleen vaartuijch bij haar, expresselijck wierden—
afgezonden, het gint gevoeghelijckst in het begin van het Weste
Moesson zoude connen gedaan worden, niet alleen het vaar,
water over ende weder te ondersoecken, ende alle eijlanden—
ende hoecken aentelopen, te diepen ende met een accurate
belandes staande om te teeckenen de lijn haare waard—
streckinge perfectelijck af te peijlen, midsgaders specialijck
alle voornaeme kenteeckens van bergen, boomen of anders
inde caarte wel af te beelden, ende de diepte op alle—
bekende banken, clippen ende droochten punctueel met
onderscheijt van vademen ende voeten ende of zij boven
van onder water leggen, te mentionneren alsoo het zelve
grootelijcks tot kennisse ende gerustheijt van den zeeman
is dienende, ende naardien het (buijten alle twijffel) hoegen
zoude, dat met zoodanige eene beschrijvinge alles noch al meer
pertinent zoude worden uijt gevonden, zoo dunckt ons dat
het jaar daar aen andermaal op gelijcke wijse, noch—
andere schippers ende stierluijden behoorden te worden
g'emitteert, ende geven waarinne zij quamen te verschillen
het welcke (buijten twijffel) noch al in velen zijn zoude
wanneer wij dit twee dan te samen op een schrift, maar—
onder een meerder hooft, mede inde conste ervaren, om
haare capriteu (den zeeman speciael zoo het schijnt aengeboren)
door zijn ontsach te vergelen ende in limiten van redelijcke

h

te vinden, voor de derde ende laatstemaal worden hebben
afgesonden, om zoo met effective ende dadelijcke aenwij-
singe malcanderen de verscheydene discrepantien te remonstre-
ren, waar naar men tenzelfde oordeels) daar van zonder
scrupule voort wel plaeten sonde mogen maecken, ende die
voortaen gerustelijck volgen laten.

Sulcx daermede dan deze onze relatie, van het geene wij
aengaende onze Commissie, te seggen hebben, sluytende –
willen wij ons, naer onze dienstverplichte ootmoedige groete
onder Godts scherm, in UEd. vermogen gunst laten
gerecommandeert, refererende ons: aengaende vele
particulariteyten, aen ons gehouden dach register, daer
inne wij alles getrouwelijck met zijne omstandicheden
distinctelijcken hebben aengeteyckent, met ootmoedich
versoeck door UEd. te mogen verstaen worden geestim-
zoo wij altoos geweest zijn, voor

Int Jacht de Leeuwerick
zeylende langs Groot Javas
Custe westwaert aen naer
Batavia dezen 25. Octob.
Anno 1651.

UEd. Comp: ende UEd: dienst-
verplichte ende trouwhertige
goetwilligen dienaer.

J. Dirckskoom

Int Schip Nassouw dezen 23.en Decemb. Aº 1650

Verbael off daghregister, gehouden bij den Heer Arnold de Vlamingh van Oudtshoorn, Ordinaris Raadt van India, op zijn voyagie per de schepen Nassouw ende Brittioen, de jachten Zouwerick ende het Cab van Gent, midsgaders de fluijten Gulden Swaen ende Smient, van Batavia naer de Molucos, omme aldaer, in qualiteit van Superintendent, de gerezen onlusten, tusschen den Coningh ende eenige zijner Grooten, is het doenlijck, ter neder te leggen, ende voorts voorz. Gouverno, nevens dat van Amboina (naer dat daer van bevorens aen den Heere Willem vander Beeck, Extraordinaris Raadt, volgens d'expresse last van onze gebiedende Heeren, behoorlijck transport zal gedaen wezen) ende Banda, midsgaders oock het Comptoir op Macassar, als expres Commissaris te visiteren.

Vrydagh den 23.° Heden alles tot onze geprojecteerde voyagie dienstigh, veerdigh ende gereedt zijnde, zoo geliefde het mijn Heere den Gouverneur Generaal ende Raden van Indien, ons afscheidt te geven, — transporterende aen mij, nevens meer andere pampieren, het geen naervolgende geschrift, zijnde een forma van Instructie, om mij in het verrichten van mijne zaecken, naer te reguleren; het huijs van mijn Heere den Generaal afgaende, wierde van daer tot de poort toe, onder haer vaendel in orde gestelt, een Comp.e soldaten, waer aen weder zijden doorpasserende, ende wierden van mijn Heere den Generaal selve, nevens zijn E. gemaelinne, ende alle de Heeren Raden van India, met haere respective huijsvrouwen, aende Chaloupe, voor het Casteel gereedt leggende, g'accompagneert, alwaer door den een — aenden anderen, beleeft ende vriendelijck afscheijdt wierde — genomen, ende voeren wij voorts de reviere uijt naer het Schip Nassouw, nu al een groot stuck weeghs vande rhede zijnde afgezeijlt, wordende door de Heeren Raden Joan Maetsuijcker Gerardt Demmer ende Joan Cunaeus nevens meer andere Heeren ende Jouffrouwen, geleijdt, ende wierden van het Casteel,

den H.r Commissaris vaart naar boordt van 't Schip Nassouw.

tot een

In 't Schip Nassouw dezen 23 december A°: 1650

tot een eerie teycken vijf Canonnadoos ende drie chargies met musquetten
gedaan, d' Heere Godt wil ons een geluckige spoedige —
voyagie geven, ende gunnen dat de last mij opgeleydt tot Godes
eere, midsgaders voordeel ende genoegen van mijn Meesters, —
magh uytwercken.

Alwaar zyn E: Commissie den volcke voorgelezen wordt.

Aen boordt gecomen zijnde, dat gisteren omtrent ten klocke negen
uyren is geweest, wierde door ordre vanden Heere Joan
Maetsuycker als daar toe van mijn Heere den Generael
specialyck zynde belast, de klocke geluydt, ende mijne Commissie
den volcke, (die daar van alle d'andere schepen, te weten Officieren
zynde, mede gecompareert waeren,) voorgelezen, luydende van
woorde te woorde, zoo hier naer, achter de voorz: ordre volght;

yder Overhooft van het Schip wordt een Seyn=brief ter hande gestelt, met expresse last, van in de Schepen goede mesnagie te houden, ende rantsoen van water &c.a uyttereyc=ken.

ende dadelijk daer op aen een yder Overhooft van het
schip een seijnbrief, bij mijn persoon al gereet gemaackt,
ter hand te stellen, mitsgaders achter geregistreert staende, met
ordre, alzoo men bevonde dat het weste Mousson noch niet
door en waeyde, ende mitsdien de reys wel wat langer mocht
vallen, dan gegist was, dadelyck over al de schepen rantsoen van
water, vleys ende specke, te weten een kan water voor yder
hooft 's daeghs, ende een vleys nevens een speck dagh ter weeck,
uyt te reycken, midsgaders het brandthoudt, zoo veel doenlyck waer,
te menageren, ende eyntelyck in alles goede ende geschickte
ordre op de schepen te houden.

Comen ten ancker.

Naarde middagh quamen een goedt stuck weegs buyten de schepen
ten ancker, vermids de windt uytter zee quam; ende zijne voorgem:

d' Heeren Raden van India &c.a retourneren naar alvooren van zyn E: afscheydt genomen hadden, naar landt.

heeren Raden, midsgaders de verdere opperhoofden, omtrent den
avondt, weder, naar alvooren behoorlyck afscheydt aen wederzyde
genomen hadden, naer landt geretourneert.

Ordre voor den Heer Arnold de Vlamingh
van Oudtshoorn, Ordinaris Raadt van Indien,
vertreckende naar Ternaten, waar naar hem zal
hebben te reguleren.

Nota

Deze myne becomene Ordre heb hier mede behoort g'inzereert,

By ons aengemerckt zynde, het over stout bestaan der
Ternataanse Grooten, de welcke haar verbondenheyt gebroken hadden

Coningh

Int Schip Nassouw deezen 23.ste December A.o 1650

ten eynde den curieuzen lezer dit mijn dagh-Register of verbaal van het geheel verrichten mijner Commissie lezende bij confrontatie van het een tegen het andere, daer uijt te klaaren magh blijcken, of mijn opgelijde last, al accurate ende getrouwelijck heb waargenomen of te niet.

Coningh Mandarsaha, zonder daar af eenige de minste voorkennisse
aen ouzen E. Gouverneur te hebben gedaan, alles wederom ende zijnen dwarsen
broeder Manilla, in zijn stede, weder voor Coningh uytteroepen,
midsgaders haer mette zelve gevoudsaen als vijanden van zijne
hoocheyd ende ouzen Staat, naer de sterckte Xoula, voortvluchtigh
te stellen; het welcke alzoo wij voor eenen zeer opmerckelijck
quaadt bestaan houden, ende eenzaacke te zijn, die eenmael ziet,
hebbende niet alleenigh zijn opzicht op de quartieren van Molucco,
maar oock zeer groote reflectie op Comp.s dierbecomen
geruststige conquesten in Amboina. Soo ist, dat, tot redresseringe
van het zelve, besloten hebben de schepen Nassouw, Gritthoeck
ende de Jachten Tonnewicke ende 't Zas van Gent, nevens
de sleupen Smient ende gulde Haen, bevolckt, boven haere
ordinarie schipsluyden, met een nombre van 500: militairen
oppen, van hier derwaarts af te veerdigen; Ende alzoo tot
het beleydt van gemelde wercke, noodtsaeckelijck een ervaren
capabel aensienelijck persoon gerequireerdt werdt, ende dat
oock niet eenen, tot naercominghe van d' ordre ouzer heeren
principalen. d' Oostersche quartieren ('t gene in al eenige
jaeren overgeslagen zijn) dienen gevisiteerdt te worden, zoo
hebben, als ons van U E. goede qualiteyten ende courtoys
tementen versekert houdende, niet eenparigh voor een
goedtgevonden ende g'arresteert, U E. persoon daer toe
t'employeren; Wes U E. hem dan, als alles, daer toe
noodich, nu gereedt ende vaerdigh zijnde, zoo haest u deze
onze ordre zal worden ter handt gestelt, in het schip
Nassouw embarqueren, ende daermede in Comp.e van voorz:
andere schepen, de reyze aenvaerden volgens de speciale sijlaas
ordre, U E. mede gegeven, inden name des Heeren, derwaerts
zult bevorderende, doende eerst aen de stadt Bouton ade,

Om den Coningh van Bouton te begroeten en: te beschincken, werd g'ordonneerdt die plaatze aengedaan te werden.

om daar uyt te zetten des Coninghs gezanten ende sluyte
inde maandt May verleden, p.r de fluyt de Kroonvogel hier
verschenen; gem: May.tt zult in onzen name hertgroete
lijcke groeten, midsgaders voor zijn bewezen behulp, aen
het gestrande volck vande Ternataense schepen,
in Maart passato op het eylandeken Sangoy geblevenen —

Eerstelijck

Int schip Nassouw dezen 23.^{en} Decemb^e a^o 1650

hoochlyck bedancken, midtsgaders, in teecken van het zelve —
nevens onze missive, met gewoone eere, bij vereeringe te —
transporteren, alle zoodanige goederen, als in voorz: zyne
missive UE: mede gegeven, staan aengehaaldt, ende aen UE
zijn, wel geconditioneerdt, zyn ter hande gestelt; het volck
zynde 25. persoonen, dat daar af, op des Coninghs begeerte,
tot behoudt van zyn Coninglyck outlagh, tegen eenige zynen
quaatwillige machinatiens, tot noch toe is verbleven, zult mede
beleeftheydt, alzoo niet en connen verstaan, de welcke dit
vereyst dat zy daar verblyven, ende het de Comp^e belastien
valt zoo veele lieden vruchteloos te gageeren, van daar
lichten ende met u op de Schepen nemen, om deene inde
inneewaartze quartieren gebruyckt te worden, doende den
Coningh daarentegen uyt onzen name, verzeeckeringh —
zoo onze speciale missive, aen zyn Hoocheyt Ghz:, ook
vermeldt, dat wy hem, bij alle voorvallen, tegen zyne
quaadtwilligen, paratelyck zullen assisteren, geeft dan te
den fine, om altoos kennisse van zyne constitutie te mogen
becomen, Jaarlycx aen eenige onzer Schepen, van hier
inwaardt aen vertreckende, als oock mede de gene, welcke
van daar herwaarts komen, belasten zullen, voorz: Bouton
aen te loopen, ende zyne Hoocheyt met het geene, buyten
belasth van hare g'ordonneerde voyagie, doen connen,
behulpsaam te zyn; van daar zal UE de reyze voort —
naar Ternaten, langs de cust van Celebes, bij de Wae —
henen vorderen, dat UE recommanderende mette uyterste
vlyt, zonder eenige vertragingh, te betrachten, alzoo naer
onze overcomste aldaar, nieus het vervolgen van het
verledene maents voorens, buyten twyffel geen cleyn verlangh
zal zyn.

Ende zullen de 25. man daar gebleven gelicht werden.

Daar en tegen den Coning verzeeckeringh zal gedaan werden, dat eenige onzer inwaart aan vertreckende Schepen, zoo in't gaan als keeren daar jaarlyckx zullen aencomen, om naar zyn geligentheydt te vernemen.

Moet getracht werden langhs de custe van Celebes opte comen.

Onze rechte meyninge is, dat het verloop in voorz: Molucco
inder minne (is het doenlyck, ende dat het, met behoudt van
des Coninghs ende Comp^e respect, kan geschieden) zal
g'accommodeert worden, invoegen UE: hem vande mede voorcomende
macht, niet anders als ter noodt, ende dat het in vrundtschap
niet

De voorvallen zaken in Molucco moeten in der minne (is het doende) werden bygeleydt,

niet kan zijn, hebt te dienen, daarinne naar gelegentheijdt ende voorval van zaacken, met malkanderen naar u beste overslagh gelieft te handelen, zonder dat wij UE. daar toe van hier eenige vaste ordre weten voor te schrijven.

Maar wordt den Commiss: en: Raadt in bedencken gegeven, of niet goet zal zijn, om te verhoeden dat de Mutins van d'aencomste vande Macht hoorende door ontrach vandezelve, haar niet voorvluchtigh en stellen, den Commissaris zelve met een bezeijldt schip vande vloot afsteeckt, en: voor heen naar Macqian zeijlt, om hem daar door den Oppercoopman: Hulstand vande geligentheijdt te laten informeren.

Inden tittel de geven wij UE. en zijnen Raad in bedencken. Alzoo bevint zijn, dat de muitins, wanneer van UE: ontsachelijcke overcomste hoorden, wel bevreest worden, ende haar met haren aenhangh, naar de overcuste van Halmahera of elders, voorvluchtich mogen stellen, waarde van ons, door de groote spacies ende desertheijdt van den Landen, niet geprosequeert connen worden, ende ons, wanneer onze macht van daar zoude wezen gescheijden, altoos in onze Residentie inte storen, en onze goede ondersaten tegens ons zouden excitieren connen, Of niet goedt zal wezen, dat UE tot preventie van het zelve, als ontrent de wercken zult zijn gecomen, in persoone overtreedt, in zoodanich schip of jacht, als onder wege bevonden wordt 't bezeijlste vande vloot te zijn, ende daarmede voorheenen d'andere naar Macquian oversteeckt, om u daar vanden Oppercoopman Hulstand vande presente gelegentheijdt te laten informeren, ende innere zaacke, het zij mette vloot te waerden, ende dan te gelijcke naar Maleijo voort te vaeren, Offe wel dat de Reijs wijders alleenich naar voorz Maleijo vordert, ende de vordere macht tot gelegentheijdt op Macquian laat, naar te wachten.

eenige der voornaemste belhamels wordt belast in handen te zien crijgen, en: bij wettich vonnis te straffen.

Wanneer de zaacke, door Godes genade, zal wezen g'effectueert, moet het werck voort daar worden beleijdt, dat eenige der voornaemste vande seditie in handen bekomdt, die bij wettich vonnisse vanden Coningh ende zijnen Raade, anderen ten exempel, ende tot afschrick van diergelijcke meerdere t'onderneminge, gestraft moeten worden, wijzende u uijtterlijcke nochtans, om in haar en d'haren geen quaden wil tegen de Comp= t'excitieren, of zelfs haren voorspraeck ontrent den Coningh waerdt.

Maar zal den Commiss: hem uijtterlijck aenstellen om in haar en d'haren geen quaden wil tegen de Comp.e t'excitieren, of haar voorspraeck ontrent den Coningh was.

Maar of het zaecke waar, dat de geconjureerden tot geen

Int Schip Nassouw deezen 23.e Decemb: A.o 1650

Demittins tot geen redenen Willende verstaan Wordt belast haare Vrucht dragende boomen te ruineren, ende voort alle haar mobilien, ten voordele vanden Coningh ende Grooten, him fidelt gebleven te confisqueren,

Geene behoorlycke overcomste wilden verstaan, maar, bij haare ongerymtheden persisterende, voornamentlyck onze macht te resisteren, of oock wel dat haar niette blijckt hun of daar naar toe moeten hebben geretireerdt, zoude op u E: ontbieden te willen wederkeeren ende haar u E: billycke voorstellen onderworpen, zoo zult u E: hem op haare goederen, waar daar condt toe of bij comen, refereeren, deselve alle ten voordeele vanden Coningh, ende de geene wie hem fidelt zijn gebleven, confisqueerende, doch haare nagelbotten, alzoo de Comp:e uyt Amboina van voorz: speceryen meer als genoech zal werden gedient, zult, het zij met schellingh der boomen, ofte ombellingh derzelven t'eenemaal ruineren.

Den Opgeworpen Coningh zal van straffe Vry zijn.

Den meer t'opgeworpen Coningh zult, alzoo buyten twijffel tot meergemelt bestaan, als zelfs een verstandeloos mensche zijnde, door d'anderen kracktig zal zijn adhorteert worden, maar dat de zaecken in haar vorige terminis zullen zijn gerestitueerdt, werden, zonder hem nu daar te wenden, in zijn oude geleegentheydt stellen, ende aen onzen Gouverneur belasten, hem tegen alle quade attentaten te protegeeren.

Het abuijs inde Missive raekende het transport der Crist gewonden Negryen begaan, moet expresselyck gebetert Worden.

Het abuijs in het translateeren vande missive aen u E: door zijn hoofden, in Amboina, raekende de gedane afstandt vande meest Christ geworden negeryen, aldaar, met het gunt daar aen ende van dependeert, geschreven, zult den Coningh bekent maecken, met verzoeck het zelve door zijn prompte naerdere ordre gelieft te beteren.

Item oock te Weegh gebracht, dat op den Heere Vanden Beeck gedesigneert Gouverneur in Amboina, macht van Super intendence boven den Quimilaha, als in voortyden geschiedt, gedefereert Werde.

Zoo moet oock van meergemelte zijne Mayt: in onze name begeeren, dat op den Heere Willem vanden Beeck, u E: gedesigneerden vervanger in het Gouverneur van Amboina, gelycke macht van superintendence, over zijne landen aldaar, gevest te determineren, als zijne Mayt:e ende zijne voorzaten Coningh Hamsia, op d' Heeren Caan, Demmer ende u E: zelve hebben gedefereert gehadt, alzoo zulcx zonderlinge tot behoudt vande prezente wolstandt van zijne ende Comp:s domeynen derwaerts over zal strecken;

Naar het Different

Belangaende d'ongedetermineerde questie, tusschen den Quimelaha

Madira

Int Schip Nassouw deezen 23.en December Aº 1650

Den 2100. Rdn. tittsken den quimelaha ende Macquilin, noch ongedecideert hangende, moet vernomen worden.

Item naar het Diffirent van het Vlies en Speck pr. Friedrick Hendrick aº 1646. uyt Amboina derwaarts gezonden.

Midsgaders oock na de geligentheydt van Jacob Coppel, in faveur van d'Heer Sinoyen,

Madira ende den gedeballeerde Opperkoopman Octav Macquelin, nopende de afgenoemde 2100. Rdn. zult u naerder omtrent de desinatie Sophy in Molucco informeeren, naerdien gezeyde wordt, hij daarmede eenige kennisse van zoude hebben; naar het differentie vande 20. vaten vlees, en 10. do. specke, inden Jaare 1646. met het schip Frederick Hendrick uyt Amboina derwaarts gezonden, zult andermaal ondersoecke doen, ende daar van geen naarder bescheydt, als tot noch toe geschiet, connende becomen, zoo zult belasten, de partijen met het [illegible] om d'accoorde te gaan, besluytet worde.

Inden meerdere partijen, is d'Heer Sinoyen zijn zaacke [illegible] by die vanden Raadt van Justitie, oock te laste gebracht, een somma van 1000. Rdn. ofte ƒ 4590. zynde zoo veel die Jacob Coppel, door gem. Heer Sinoyen tot opperh. gestelt op het Comptoir Batsian buyten kennisse vanden Raadt, gebonden, op zijn voorz. administratie is tenachteren gevonden, bij welck verschil alzoo hy eenigermate buyten redenen meynt beswaart te werden, zoo heeft hy op ons verzocht dat voorz. Coppel, ingevalle geen middel by der handt heeft, om hem paratelyck te guarandeeren, metten eersten met zynen [illegible] slach herwaarts gezonden moet worden, om met hem te doen ende handelen, zoo als hy naar rechte zoude mogen goedtvinden ende te behooren, waarom U.E. belasten daar naer te verneemen, ende indien niet mogens is de betalinge te presteeren den defaillant met alle zijn have herwaarts over te zenden.

By ons exactelyck geexamineert zynde, het overgezonden concept vanden Gouverneur vanden Bogaerde, aengaende den Tydorees ende Ternataten tegen malcanderen in oorloogh te doen continueren, het welck ons omstanden aenwijst, d'ongenegentheydt, die partijen aen weder zyden hebben, om daerinne langer te verharden, inboogen den Gouverneur genoodtsaeckt was gevonden, het begeerde bestandt, als geen ander middel wetende, op gestipuleerde voorwaarden, by provisie toe te staan, waarmede alzoo wy verder dat den [illegible] handel [illegible] met genoegh komen gewendt, ende de [illegible] in haere nagre negocie zien

Int schip Nassouw dezen 23. Decemb. A° 1650

Het bestant tusschen Tydoor ende Ternaten (is het mogelyck) illusoir gemaackt ende weder gedestrueerdt werden,

Of, zoo neen, geen middel toe is, moet getenteert werden, of men met den Tydorees en Castilliaen tot geen overeencomste inden nagel handel can comen.

zeer geavanceert zal worden, zoo hebben U.E. by deze belast het zelve voornaementlyck te trachten by alle wegen weder te destrueren, ende partyen (is het mogelyck) tegens malcanderen op te ruyen, het welck verhoopen door het ontslagh van d' ierielyck Mart, waermede nu derwaerts kompt, met prudentie wel zal zyn uyt te wercken, Of indien, gelyck eenige meynen dat niet zal worden te bevorderen, doordien partyen, door maeghschappen, te zeer aen malkanderen zyn verknocht, ende behalven dien het oorlogh noyt van harten hebben gemeynt, maer daer door onze speciale instigatie, eerlyck maer toe gehouden zyn geweest, zoo blyft U.E. nyt exacte onze gequalificeerde tenteren, of metten Castiliaen ende Tydorees geen verbandt zoude connen worden ingegaen, waer by zy verobligeert wierden, alle de nagelen, die inde Moleccos zyn vallende, excepto het geene tot haer eygen behoeft, naer Manilha (zoo juyst begerende) voeren, aende Comp.e alleen, met exclusie van alle d' andere Indise ende Europische natien, tot een vasten prys te leveren, waer tegen wy ons dan (vica versa) weder zouden connen verbinden, haer jaerlyckx van alle zoodanige lywaten ende alle andere coopmanschappen, mede tot een vasten prys, te bezorgen, als zy tot haeren handel, zouden mogen komen te benodigen, daer wy meynen, zylieden, als onze bedenckens, een zaecke haer zonderlingh voordeelyck zynde, wel toe te brengen zullen worden, zoo wy ons maer eenen prys vanden incoop der nagelen (daer zy in opsichte vanden hoogen marckt, welcke deselve in Macassar halen, zynde nu dit gepasseerde jaer 200. maren of spaanse R.en de bhaar was 620. ℔ Hollandts gewoogt, wel eertelyck al wat costelyck mede zyn zullen) niet te naeuw en binden, gelyck als voornemen niet te doen, ende U.E. ingevolge oock qualificeren, in opsichte vanden interest, welcke de Comp.e lydt, ingevalle zy dat specery niet t' eenemaal onder haer sleutel crygt, ende daer van de marckt stellen can, ten uyttersten tot 250: a 200. R.en de bhaare, als gezeyt, tot een matige quantiteyt, naer proportie, als haere plaetsen in connen uytlangen, te contraheren, met verstande dat dan oock geen meer zouden

Daer van een uytterlyck prys gestelt wordt,

vermogen

vermogen, toeplicken, midsgaders goede ordre gestelt ende dat
gegeven werde, het Contract wel wordt naergecomen, ende de
gene onder onze negotie zijn contenteerde, haare vruchten om gelijcke
geogene prijs te becomen, niet door quade wegen, als voorde handels
der voornaemde Ternatanen ende Tydoresen, aen ons laten weeren.

Ende werden eenige goederen tot een proef van voorz: handel mede gegeven.

35. Packen verscheyde soortering kleeden, item 2000 stc
pannings ende styllen, zyn, om een proeve van voorz: handel te
nemen, onder het Ternaatse Cangaroen, expresselijck mede gegeven,
daar of te willen hebt; worden zult t'eenen ende anderen, of
voorz. Zaacken gestelt, vermidt hebbende het geheele
gouvernement als oocq expressele Commissaris, accurate
te visiteren, gedragende u daarinne naar de particuliere Instructie
voor onze Heeren principalen in dato 20en April A 1626.
binnen Amstm. voorde Indische Commissarizen geconcipieert,
waar van u E. een afschrift hebben ter handt gestelt.

Het Gouvernement moet by den Commissaris exactel gevisiteerdt werden.

Indien het bericht dat in Molucco eenich Schip ofte
Schepen, tot aenhalingh van hout ende steenen, tot het maacken
vande wercken te dienen, overbehouden, gelijck het wel apparent
is, alzoo het Schip Vlaardingen, daer nu geweest zynde. Zoo
berigt werden, moet afgevaren zij, wordt u E. geauctoriseert
daar, tot het zelve, als om de laatste, ader werden, in augusty
aenstaande, van daan herwaarts te zenden, zoodanich Schip
of Schepen vande alsnu vertreckende te laten, als zult
bevinden ten meesten dienste vande Generale Oostindische
Comp. te vereyschen, doende ons d'anderen by d'eerste
gelegentheyd, met de daar in voornaemt zynde nagelen
ende zoo veel vande mede genomene Soldaten, als bequaemelijck
worden connen, ende in Molucco niet gerequireert werden,
weder herwaarts toecomen; het Schip dat mett laatste
vandaer vertreckt, zult ordonneren Macassar aen te
loopen, om onze Residenten met Comps ommeslagh daar in
te nemen, ende herwaarts tot ons te voeren.

In Molucco moeten naar eysch van zaacken Schepen gelaten werden,

Maar zal de restie met den eersten, nevens d'in voornaat zynde nagelen ende zoo veel Soldaten als daar niet gerequireert werden, weder naar Bata. gelangert werden.

Het laatste Schip uyt Molucco vertreckende, moet Macassar aendoen.

In het verlossen, lichten ende worden aennemen van Comps.
Suppoosten, zult naar inhoude vanden Generalen Articulbrief
d'ordre

Int Schip Nassouw desen 23.en decemb. A.o 1658

d'ordre onzer heeren principalen ende voort naer gelegentheyt ende vereyschinge van zaecken, handelen, dat UE. geheelyck — bevolen ende toevertrouwt werden.

Speciale acht te geven op het Schut dat op Malieyo light,

Naedien by onze heeren principalen, uyt het schryven/rapport vanden heer Caen zal.r, aengaende zyne jongste gedane — commissie inde Molucco, aengemerckt zy, hoe de fortresse — Malieyo met 30. st. swaer canon zoude werden voorzien, dat zulcx haer E. meyninge te veel te zyn, ende ons mitsdien recommanderen daer op te letten, ende haer E. te zynen tydt te verwittigen van ons advys, zoo belasten UE. daer op speciale acht te nemen, ende ons, naer u bevindinge ingevolge daer van in geschrifte bekent te maecken.

In alle zaecken die geen uytstel mogen lyden wordt den Commissaris geauthorizeert by — provisie tot approbatie ordre te stellen.

In alle zaecken waer dat gevaerlyckheden vindt, die niet, als met interest vande Comp.e connen werden uytgestelt — zult allenwegen t'onzer approbatie, zoodanige ordre by provisie maecken ende stellen, als zult meynen ten dienste vande Comp.e te behooren.

Comt de Schinckagie voorden Coningh

Voorden Coningh, om hem tot verweeringe te sterken, alsoock wel anders voordeel daer, met het behulp dat van ons verouers staet te trecken, wel zoude bestaen connen, hebben mede — gegeven een groote goude medaille, met verscheyde gesteenten gegarniseert ende geamailleert, hangende aen een goude keten, ende een legger spaense wyn, welcke keten deselve naer dat werden met zyn princelycke waerdicheyt zal werden geintituleert, uyt onzer name, tot geluckwensinge zult om den hals werpen, ende daer op voort metten legger wyn beschencken, om een vrolycken tydt mede te houden.

Den Commissaris zal allesins het voorzitten ende gebiedt hebben.

UE. zult allenwegen, gedurende u aenwesen, de presidence — en het commando boven de E.e gouverneurs hebben, maer zal hem den heere vanden Perck, onvermindert zyne qualiteyt ende respect, getroosten moeten, de E. gouverneurs om haer by de voorvallen ende in haere respective residentien te houden

te eeren

te ordeneren, ——

Uyt Molucco scheydende, wordt alternative g'ordonneert, het zy eerst naar Banda, of eerst naar Amboina te strecken naar dat de tydt, weer ende windt zal willen toelaten.

Van het Bandaes en Amboins Gouverno zal hem den Commissaris mede grondelyck informeeren laten.

Uyt Molucco scheydende, zult uwen cours directelyck naer — Amboina stellen, ende daer, zonder vertoeven, transport van het voorz: Gouverno met zyne appendentien, aenden heere Willem vander Beeck, onse gedesigneerden ontvanger, in forma zoo dat behoort, doen, stellende dezelve van dien respective, tot onse wedercompste van Banda uyt, (waer in, gelycke van Molucco gezeydt, mede van het Gouverno, grondelyck zult berichten laten,) 't en waere in Ternaten zoo veel tydt t' zoeck braechte, dat zoo laat in Amboina quaemt aen te landen, van daer naer Banda vertreckende, de reyse bezuyden groot — Ceram niet winnen, maer daer benoorden, dat mogelyck zyne, ende in ruym een maendt of daer ontrent inde voyagie conde te verschieten comen, zoude moeten omlopen, in welcken gevalle — u E. qualificeeren, uyt Molucco vertreckende, eerst Banda aen te doen, ende van daernaer Amboina te comen afzacken(?), — wesende dese heere vander Beeck in zyn keure gelaten of hy mede met u E. derwaerts wil vertrecken, dan dat hy uyt Ternaten comende, gezint is directelyck voor heenen naer Amboina te navigeeren, maer zoude hem, indien gevalle, voor u E. compste aldaer, alzoo het transport, niet onder, niet onder zyn voortganck kan nemen, de regeringh niet hebben t'onderwinden, daer af gepreadverteert blyft.

d'Heere Vander Beeck voorz: Commissaris in Amboina comende, zal hem voor zyn E: aencompste aldaar, de Regeringe niet gelieven t' onderwinden.

Zyn E: moet voorden Commissaris voor zyn scheyden uyt Amboina, alomme den volcke bekendt gemaeckt, en by geschrifte van Constitutie, van het Gouverno grondicht onderricht gedaan werden.

Voor u scheyden uyt Amboina, sult onse ontvanger den — heere vander Beeck meermael gemeldt, aldaer alomme of de contrellers(?) ende residenten vande Compe. in zyn gedestineerde qualiteyt, den volcke bekendt maecken, ende zoo by monde — als geschrifte, vande Amboinse constitutie grondelyck onderrecht doen.

Alle vreemdelingen wordt de vaardt, by placcate op Amboina ontzeydt.

Ende hebben wy, op u E. voorstel, besloten, geen vreemdelingen ende licentien, om op Amboina te vaeren, te verleenen, maer zal die vaert voortaen, nevens de Compe. alleenig maer toegestaen blyven dobingeerden(?) van Amboina ende Batavia, natuerele — Amboinianen(?) zynde, te weten in zoodanige waeren ende goederen,

als

Int schip Nassouw dezen 23.en Decemb. Ao. 1650

Zoo blyven oock de Naturelen vanden Lande verbooden meer te vaeren.

als bij speciale placaten niet eertijts geïnterdiceert, in voegen geen nieuwe saken meer geven, maer ijgelijck bij publicque interdictie waerschouwen zult, dat haer voortaen uijt de quartieren van Amboina, op pene van eeuwige incarceratie, zullen te vertrecken hebben; wie men begeert dat d'Amboineesen zelve, zoo nu 2. a 3 jaeren naer den anderen is geschiedt, als een rechte wet zijnde, om de oude slavelijcke trouwbelofte weder inde voorstanden over te brengen, langer geleentheijdt zullen worden te vaeren; ... als op de plaetsen, die mede onder het gebiedt van Amboina gelegen, haer van oudts altijdt toegelaten geweest, maer om haer niet expres te doen weten, dat het zelve zoo ongewilt is, waer haer, als den mensche uijt de nature van aerdt zijnde, dat hij altoos specialijck begeert, het gunt hem geweijgert wordt, daer wel eenige materie zouden mogen comen toe te stellen, ofte ten minsten over ontbeeren houden,

Maar zal daar geen interdict van gemaackt werden, maar haar zulx als daarom comen verzoecken, met een mooy pratien ontzeydt werden.

zoo zult daer, als van d'andere geseijde, geen speciale interdictie afdoen, maer haer eerlijck, als wanneer daerom te verzoecken comen, van voorz. voornemen, met een mooij praetien traeten te divertieren, dat zoo, zonder daer veel woorden, om zullen beboosten gebruijckt te worden, alzoo het vaeren bij de naturelle inwoonderen niet gemeijn, maer alleenlijck van eenige weijnige noch maer ondernomen is, wel zal te vinden zijn.

Abram Pittavin zal met zyn familie opcomen mits alvoorens het restandt van zyn condemnatie in Amboina betalende

Item oock Macquelin maar zal eerst naarde quittidure 2100. Rds. naarder onderzoeck gedaan werden.

Die trouweloozen Abraham Pittavin zult, naer dat hij restant van zijne condemnatie zal hebben betaelt, accordeeren met zijn familie ende ommeslagh van daer uijt de Molucques gewaerts vertrecken; zoo zult oock den snooden fugitieve Marquelin, die wij om zijne seditieusen buijten aerdt, een zeer schadelijck instrument in voorsz. quartieren houden te zijn, met zijn ommeslach ende familie, als voorer herwaerts ontbieden langerende, mids nochtans UE. hem daer betoonen in zijne dedes quinolakas presentie, aengaende de dittoreentuire 2100. Rds. naerder informerende, om daerinne naermaels bij ons gehandelt te worden, zoo als naer rechten in redenen de billickheijdt zullen bevinden te behooren.

Zoo wierdt oock belast den coopman Joan vanden Briel. tegenwoordich aldaer

[illegible]

't Schip Nassouw dezen 23.en Decemb. A.o 1650

Den Fiscaal Jan van den Briel met zijn familie op te zenden.

't fiscaals ampt bedienende, sult ten oorsaecke de quade getuygenisse, welcke van zijn persoon ende comportementen woorden, van daer laeten opcomen, ende die plaetse weder met een ander geschickt bequaem persoon vullen.

de Predicanten Pontearen ende Pontanus, werden op haar verzoeck g'accordeerdt op te comen, zoo werdt oock mede g'ordonneerdt Davidt Smals te lichten.

Soo staen de predicanten D.s Pontanus en Pontearen, op haer versoeck mede toegestaen op te breecken; gelijck oock begeren dat den Cranckbesoecker Davidt Smals, om zijn ongeregelt leven gelicht sal werden, suppleerende haere respective plaetsen ende bedieningen weder met de persoonen, daer toe expresselijck van hier mede te senden.

Werdt g'ordonneerdt de plaatzen onder den Coningh behoorende altoos van witten rijs wel voorzien te houden

Den rijs hebben, op U.E. voorslach, in prijs verminderdt, te weten den witten tot 60., ende den graeuwen tot 50. R.s de last, waer voren sult ordre geven, deselve daer in aenstaende altoos verkocht werde, waer aen willen vertrouwen d'Amboineesen een goet gevallen sullen scheppen; ende wert U.E. gerecommandeert dat altoos op de residentien, onder den Coninghs sorterende, goede quantiteyt witten rijs in voornaemde sij, om haer te minder redenen van clachten te geven, behoudende den graeuwen rijs tot uytdeylingh der kantlooners, ende om op de plaetsen, onder onse jurisdictie behoorende, te gebruycken.

in de ordres, daer op verscheyde zaacken gemaakt, zal geen veranderingh gedaan werden.

De goede ordres, door U.E. aldaer op verscheyde saecken gestelt, sult, als deselve by ons hier geheelijck g'approbeert ende geratificeert zijnde, aen nieuwe ontfangen den Heere vanden Berck, ordonneeren, sonder de minste alteratie int selve, gelijck naer te comen.

Den Commissaris van Amboina scheydende zal en passant Macassar aenloopen.

Uyt Amboina sult eyntelijck, binnewaerts keerende, Macassar aenloopen, ende daer, in onsen name, den Coningh ende prins Patingolo begroeten, midsgaders met onse dienaers over te maecken bevelingen, die den Onderkoopman Buys belasten sullen, tot U.E. overcomen aldaer onder zijn toebehoorendes, besichtigen, ende vervolgens het Comptoir aldaer, als vande andere plaetsen geschreven, mede punctuelijck visiteren.

Oeglobius

Int Schip Nassouw deezen 23.en Decemb. Aº 1650

de Globus Terrestris by den Prins Patingelo gelijckt sal derwaarts gezonden worden.

De Globus Terrestris gelooven den prins Patingelo aengenaem zal zijn, maar twijffelen of hem andere hooge prijs niet wel moet te stooten comen, in welcken gevalle hem de specificatie daer van, zoo ons die door ons d Meesters is toegesonden, zult vertoonen, met bijvoeginge dat het een curieus wercke, te weten, in sulcken grooten forme, is, ende mitsdien veel moeyten gekost, ende den hoogen prijs veroorsaeckt heeft.

Zoo in Ternaten metten Castilianen en Tydorees geen verdrach gemaackt kan worden, zal onderstaan worden of daar in Macassar metten Prins ende Coningh niet in te doen en zy,

Ingevalle het gebeuren moet, gelijck vertrouwen, niet, dat metten Castilianen, aengaende het contracteren vande nagelen, onder zijn ende des Tydorees dominie vallende, niet conde overeen comen, zoo moet tracteren, of metten Coningh ende prins Patingelo in Macassar, derwegen in geen accoordt kondt gemaeckt, want het voor de Comp.e gansch qualijck komen zoude, dat onze apostaten, Engelschen, Deenen, Portugiesen, de andere natien van dat specerij yet in handen bequamen, alzoo zy daermede de Comp.e in het stellen vande marckt, ae was de quantiteyt niet groot, dapper schadelijck zouden connen zijn, qualificeren u E. mitsdien, zoo bij aldien het met geen minder te bewercken mach worden, den Globus daer aen te coste te leggen, dat ons (: de zaecke maer daer toe beleydt connende worden :) gaeren willen getroosten.

Daar, zoo het met niet minder zoude zijn te verrichten, de voorz. Globus wel aen te cost geleydt zoude mogen worden.

d'Amboinse overheden worden voor haar liberale aenbiedingh van met het voortplanten der nagelboomen te supersederen, bedanckt

Voor de liberale aenbiedingh der Amboinse overheden, ons bij u E. jonghste advijsen ende dagelijcksche aenteyckeningen gedemonstreert van dat se presenteren, ingevalle de Comp.e bedient mach zijn, uyt Amboina, bij verloop van tijdt, te veel nagelen te becomen, niet alleenich mette verdere voortplantingh der nagelboomen willen supersederen, maar datter oock volvaerdich toonden ende presenteerden zoo bij aldien noots te veel zij, partijd van haer vruchtdragende boomen om te kappen, zult haer, schoon voor als noch niet voorgenomen hebben, ons daer van te laten dienen, hertgrondelijck bedancken, ende haer daerneevens aenseggen, dat wij gemelde aenbiedingh voor een vast teycken van haere zuyver ende trouwe tot de Comp.e houden, als niet begeerende dat haer ingesetenen, onaengesien het tot haere eygen proffijt zoude redonderen, vruchteloos zullen gespandeert worden./

Int schip Nassouw dezen 23en Decemb aº 1650

Zijnde alzoo dezen jaare inde Indische Regeringh wijn wat veranderingh is voorgevallen, als te weten, eerst de succesie vanden Heere Generaal in het generale Gouverno van India; ten tweeden die vanden Heere vander Beeck in het Gouvernement van Amboina; ende ten derde ofte laatste, dat UE: haeren Oudt Gouverneur, nu daar inde qualiteijt van Commissaris staat te comen, bij hoedanige occasie de landt overheden gemeijnlijck wat plaetsen te crijgen, zoo hebbe, als in contoiren mede niet willende gebruijcken, ende om voorz lieden onze Regeringh metten beginne agreabel te maecken, ende daar over te beschencken, voorden Quimelaha ende grooten, voorgenomen, eenige lasten [?], ende anders, metten schepen van hier directelijck derwaarts vertreckende af te schicken, die UE daar gecomen zijnde, volgens luijdt vande specificatie daar bij gevoeght, sult distribueren laten.

Bij ons, met verplichte toezicht, of de mesnage vande Compe gelett, midsgaders accuratelijck gespeculeert zijnde, waerinne men vele onnodige lasten ende ongelden zoude connen prevenieren, zoo hebben, aengemerckt, hoe dat het van langer handt door Indien gebruijckelijck is geweest, dat welcke dienaar vande Compe zijn verplichten tijdt was g'expireert, ende hem aenboodt de Compe noch langer te dienen, den zulcken meest altoos, 't en zij eenige redenen waren die het zelve specialijck quamen te verbieden, met verhoogingh van qualiteijt ende gagie, zonder eens g'examineert te worden, of de Compe zijnen dienst bezonderlijck quame te vereijsschen ofte niet, wierde aengenomen, waardoor haare E: dickwils met groote ongelden, van vele onnutte gagie treckende suppoosten, zijn beswaart geworden, in het welcke wij, als een noodsaeckelijck ende ten hooghsten gerequireert wercke zijnde, willende voorsien, hebben UE: bij dezen, als den eersten zijnde, die onder ons Generaal Gouverno in Commissie woordt verzonden, geboden, allerwegen alle onnutte ende overtollige dienaars

Op het employement van Compe suppoosten, het vernieuwinge vanneming ende verbetering der gagie moet nauw regard worden genomen

dienaars te lichten, midsgaders voort een overslagh te maecken,
hoeveel ende welcke persoonen, op yder plaatse, tot het wel
waarnemen van Comp.s dienst, noodtsaeckelyck gerequireert
werden, die wy dan oock verstaan, onaengesien haar tydt g'expi-
reert mocht zyn of niet, dat daar altoos sonder verhoginge in
gagie of qualiteyt, zullen te continueren hebben, zoo dat wy niet
en begeeren, dat iemant in eenige plaatsen ofte Clerquen verhoginge
zal genieten, maar zal, zoo eenige plaatse compt te vaceren
den oudtsten inden Gouverno, zoo tegen zyne comportementen
ende hoedanicheden niet en valt t'objiceren, ende zynen tydt noch
niet g'expireert zy, by halveringe van gagie, tot deselve
vacante plaatse, conform den inhoude vanden Generalen Articul
brief, g'advanceert, ofte anders, zyn tydt uytzynde, onder een
nieuwe verplichtingh weder aengenomen werden, als by
voorbeelt.

Ende werdt de gelegentheyt van Amboina gepartseert ende tot een voorbeeldt daer van gestelt.

In Amboina verstaan, dat, by deze paisible tyden, maar een
Oppercoopman, om aen het Casteel, tot het houden der
negotie boecken, ende den Gouverneur, als tweede
persoon by te woonen, ende met zynen goeden raadt en daadt
t'assisteren, gerequireert werdt; ende dat op Hitou ende
Lonsou, item inde Kledenwinckel wel met Coopluyden, midsgaders
op Cambello, Laricque, Manipa, het houden der guarnisoens
boecken ende het waarnemen van des Heeren Gouverneurs
Secretary met ondercoopluyden can afgesien werden, ende
comen d'andere plaatsen, als zyn Lillidy, Oma en Amblauw
als derzelver Rech.s in des Casteels boecken lopende,
genoechsaam by Clerquianten (except op Hommoa, daar ons
dunckt dat wel een vaendrich in qualiteyt, wel ten premio
zynde, van nooden is) bekleedt werden, in alle d'andere
mindere bastilleden, item oock op de redoubten, als het hooft
vande militie, ende den naasten adjunct vanden Coopman,
zal het met een Corporael der Adelborsten gevoeglyck bestaan
mogen; Tot het Fiscaals Ampt dunckt ons, om voorde natie
t'ontlastelycker te zyn, ende zyne clergie met te meerder
reputatie uyt te mogen voeren, niet minder als een Coopman,
doch

ooch in opsichte van zyn [illegible], maar met 50 gl. gagie, —
begeert gebruyckt te werden, maar zal het ampt van Secretaris
van Schepenen, item ooch van Weesmeesters, genoech bij bequame
clercken connen werden bedient.

Den Capiteyn ende Luitenant houden wij in Amboina [illegible]
te zyn, in voegen alle d'andere, boven aengetogen bedieningh, in
wat qualiteyten het zy, daer wel zouden connen gederft werden,
maar alzoo wy nu mette Portugeesen noch Castilianen geen oorlogh
hebben, ende vreede met de [illegible], waer wy met de luyden hebben
zullen, ende dat haer voorige diensten, zonder tegens de discretie
grootelycx te misdoen, niet gedoogen connen, haer te verstooten,
zoo zullen deselve daer bij provisie noch gelaten, maar als —
gezeydt, bij haerluider vertreck, of overlyden geenige andere
in haere plaetsen weder geavanceert werden, ende wie het
in diervoegen niet aen een staet, zult haer demissie verleenen,
wanneer zy dan ooch geen anderen staet te maecken hebben,
als om per d'eerste gelegentheydt naer het Vaderlandt te —
vertrecken, of bij te werden, d'andere mindere qualiteyten
moeten ooch met aendacht g'advanceert werden, ende verstaen
wy dat dit zoo in alle andere de Gouvernementen, naer
haer particuliere constitutie, op het nauwkeurichste, zoodanich
nochtans, dat het [illegible] aen [illegible] Officieren comt te —
gebreecken, met communicatie vande respective Gouverneurs
ende Overhoofden mede zal gevolcht werden.

Den Ondercoopman Cornelis Priem, gaet op de Fluyt de —
Smient met zyn huysvrouwe ende familie, mede naer
Ternaten, om daer in d'een of d'ander gelegentheydt gebruyckt
te werden, blyvende UE. zyn persoon gerecommandeert. —

Den Ondercoopman Priem gaet mede om in Ternaten gebruyckt te werden

De Poincten of Articulen, bij forma van Instructie, ons —
totte Regieringh van Indien, met de Jongste Schepen uyt het
Vaderlandt, door onze Heeren Principalen herwaerts over
gezonden, hebben UE. mede gegeven, om UE. aller [illegible] af
te dienen, ende belasten UE. bij dezen aende respective
Gouverneurs of Overhoofden, waer aen compt, daer uyt
yder

Aende Overhoofden mede respective gouvernementen ende residentien vande Compagnie sal

Int schip Nassouw dezen 23.en December Aº 1650

door den Commissaris een afscrift van ydere plaets gelegentheyt, particulier ter handen werden gestelt.

yder een afschrift, zoo veel haere plaatzen specialyck aengaen, ter hande te stellen, om haer mede naer te dragen;

Den de vloote zal maar een bleyck ende speck dagh inde weeck sijn, alzoo daer niet overvloedich van zijn voorzien, mogen gegeven werden, zoo zult oock ordre stellen dat inde gouvernementen ende residentien, daer zoo weynich van gespendeert werde, als immers doenlyck zy.

Maer een vleesch ende speck dagh ter week sal over de vloot werden uytgereeckt.

Uwe vacatie in het Generaal gouverno, zult allen wegen, daer ende zoo 't behoort, den volcke bekent maacken; Ende alzoo UE. buyten het verhaalde, niet meer en weten t' insinueren, zullen sluyten, ende UE met zijn schepen gezonde een spoedich behouden vaert wenschen, ende Godt in zijn divine hoede ende genade bevelen.

Batavia desen 22.en Decemb: Aº 1650. Onderstondt UE: vrinden, en was geteyckent, Carel Reniersz Joan Maatsuycker, Gerard Demmer, Joan Cunæus, P.V: Oudtshoorn, Willem vanden Beeck, Willem Verstegen,

Commissie

Carel Reniersz: Gouverneur Generaal ende de Raden van India, wegen de doorluchtige Hooch-Mogende Heeren Staten Generaal, der vrye Vereenichde Nederlanden, zyne hoocheyt Willem Frederick, door de gratie Godts, Prince van Orangien, Grave van Nassauw &ca ende d' Ed:le Heeren Bewinthebberen vande Generaale g'octroyeerde Oostindische Comp:e in Orienten, allen den geenen die dezen zullen zien ofte hooren lezen, Saluyt; doen te weten, alzoo niet alleen, tot naercomen van het iteratyf aenschryven, ende expres bevel vande Heeren Bewinthebberen, ter vergaderinge vande 17.en om jaerlycx door vigilante, getrouwe ende naerstige Commissarizen, alle forten, comptoiren ende residentien hier in India te vizitieren, midsgaders op het doen, laten ende bedryven van

van alle deselve Ordinantien, accurates te letten, ende te behertigen,
dat de Compe: alleen wegen oprecht ende getrouwelijcke gedient werde,
maar oock t'onsen byzonderen regret, aengemerckt zynde, hoe
daar dit Jaar eenige Ternataensche Grooten niet hebben ontsien,
haeren wettigen Coningh Mandarsaha (: zonder de minste kennisse
aen onzen Gouverneur daar van te doen) te verwerpen,
ende zynen dwazen broeder Manilla (dat een onbequamen ende
simpel mensch is:) in desselfs plaatse weder uyt te roepen, haar
met gewoudsame oppositie ende vyandtlycke actien tegens
onzen Staat stellende, al blyckende met dezen zotten Coningh —
naar de sterckte Xoula te begeven, het welck by ons van
een overgroot, stout en dangereus bestaan of attentaat —
werdende, niet geleden, maar, om alle verderf daar uyt te
sulcken onheylen, tydelyck voorgecomen dient, om al het zelve
naar onze goede intentie ende meyningh uyt te voeren, —
hoognoodich een aenzienlyck gequalificeert verstandich persoon
derwaarts vereyst gezonden, Zoo ist dat wy ons ten vollen
vergenoegende met d'aenzienlyckheydt, capaciteyt ende —
becomen ervarentheydt (: voornamentlyck in gem: quartieren)
vanden Ed: Arnold de Vlamingh van Oudtshoorn, Raadt
Ordinaris van Indien ende jonghst geweest Gouverneur
der Amboinsche Landen, goetgevonden ende besloten hebben —
zyn gem: E: daar toe te nomineren, stellen ende authoriseren,
gelyck zyn E: nomineren, stellen ende authoriseren mits desen,
tot onzen expressen Commissaris ende superintendent, omme
achtervolgens d'Instructie vande Heeren XVIIen de generale
visite aldaar wegen, inde quartieren van Molucco, Amboina
Banda ende Macassar, te doen, midsgaders, tot redres vande
gerezen swaricheden in Molucco, zoodanige middelen int werck
te stellen, als onze mede gegeven Instructie is dicterende —
als mede, omme niet alleen onze voorn: conceptien en dissseynen
aldaar behoorlyck te verrichten ende uyt te voeren, de rebellen
te straffen, ende tot gehoorzaamheydt te brengen, maar voorts
in alle andere zaacken voorn: gouvernementen raeckende,
met advys vande respective vice gouverneurs d'Heeren —

Caspar

Int schip Nassouw deezen 23en December Ao 1650

Casspar vanden Bogaerde, inde Molucos, als Cornelis Willemsz van Oudthoorn in Banda, midsgaders Willem vanden Berck als gedesigneert Gouverneur in Amboina, Zulcks te bevaren ende by der handt te nemen, als ten dienste vanden Nederlandse Staat, ende profyt vande Generale Compe, zal bevonden worden te behooren; Ordonneren ende beveelen diensvolgens de respective gouverneurs bovengenoemt, gem: E: Hr Arnold de Vlamingh Van Oudtshoorn te ordonen, ende, gedurende zyn aenwezen, de ontvange te geven, oock voorts alle opperkoopluyden, fiscalen, Capiteyns, schippers, mindere officieren, soldaten, matroozen ende vrye borgers, niemandt uytgezondert, zoo die met 't zyn E. van hun derwaarts gaan, als ginder op de respective plaatsen, schepen of jachten gevonden zullen worden, zyn boven gem: E: voor onzen Commissaris, hoerer Commandeur Admiraal ende Superintendent aentenemen, te respecteren ende gehoorzamen, als of wy zelve in persoon aldaar present waeren, alzoo wy zulcks ten dienste vande generale Compe bevinden te behooren.

Actum int Casteel Batavia opt groot Eylandt Java, deezen 22en december Ao 1650. Was onder geteykent Carel Reniersz, terzyden was het Compes wapen in rooden wasch uytgedruckt, onderstondt, ter ordonnantie van haar bovengem: Ed: ende was geteyckent Joan Maetsuyker Wagenaar.

Seynbrieff

Seynbrieff, waarnaer dem d'Heer Willem vanden Berck, extraordinaris Raadt van India, ende gedesigneert Gouverneur over de quartieren van Amboina, varende opt Jacht de Grifioen, gereeft te voegen, midsgaders hem voorts alle verdere opperhoofden, bevelende op de respective schepen, Nassouw de Zeewinck, 't Wapen van Zeelant, midsgaders de fluyten Eniumt ende Gulde gans, onder de vlagge vanden E. Hr. Arnold

Int schip Nassouw dezen 23en Decemb Ao 1650.

Arnold de Vlamingh van Oudtshoorn raadt van India, hebben te reguleeren. —

Eerstelyck blyft de vlagge, achtervolgens speciale ordre vanden Heer Gouverneur Generaal ende de Raden van India op de groote stenge, ende 't vier, om alle misverstanden van coursen ende andere onheylen, zoo veel mogelyck zy, t'eviteren, achter vande Companngie van 't schip Nassouw gevoert, mids dat in donckere regenachtige weer als anders, het Jacht 't Sas van Gent — oock met een vier den Admiraal voorzeylen zal.

2

Seyn van onderzeyl te gaen

Wanneer den vlagh-voerder geraden vint, ancker te lichten, ende onderzeyl te gaan, zal hy daer de fock, het voormarszeyl ende cruysseyl ontslaan, maar by nacht zulcks voorvallende, zal een lantaarn ofte vier op de Companngie uytsteecken, ende een schoot schieten, waar op d'andere, zulcks vernemende, met een gelyck vier zullen antwoorden, tot een teecken dat het zelve gezien is, ende dat zoo lange ophouden, tot dat alle onderzeyl zyn, ende als dan uyt doen.

3

Ten ancker te komen.

Soo den Admiraal by daach geraden vindt te zetten, 't zy door contrarie windt of anderssints, kan het zelve vermerckt werden by 't innemen der zeylen, ende in gevalle by nacht zulcks geschiet, zoo zal den vierman, boven het vier dat op de companngie is voerende, noch een gelyck vier aende vlaggespil ophyssen, ende zullen dan die van d'andere schepen, tot een teecken dat het zelve gezien hebben, een gelyck vier op de boechspriet brengen, ende datelyck zetten.

4

Van te wenden.

By aldien het gebeurt dat den vierman geraden vindt des nachts te wenden, 't zy by rencontre van landt, of schraapsheyt des windts, als anderssints, zal hy noch een vier, nevens dat op de companngie is voerende, opsteecken, ende een schoot schieten, het welck gezien ofte gehoort zynde, zullen d'andere schepen

altezamen

In 't schip Nassouw dezen 23.en December A.o 1650

altezamen oock werden, midsgaders oock een lichr achter op de compangie, zoo lange 't zelve behoorlyck can gezien werden, opsteecken, ende daar naer weder uytdoen.

5

Ende ingevalle by eene vande Schepen, voorden dienman, des naechts landt gezien wordt, zal dezelve, die 't ziet, 't bovenstaande Zeyn vanden dienman doen, tot zoo lange hy met d.o Seyn, te weten twee lichten, ende d' andere oock met een weder antwoorden.

Als van d'andere schepen by naecht landt gesien wordt

6

Wanneer ymandt by dage landt, droochte offe ondiep water gewaer werdt, offe ontmoet, daar de Schepen peryckel af zouden connen lyden, zal die het eerst vernemt, de bloetvlagge vande Cruysstenge laten wayen, ende een canon lossen, doch, by nacht zulcks gebeurende, zal den eersten die 't ziet, drie lichten nevens den anderen opsteecken, ende twee schooten schieten, daar op d' andere met een licht zullen andtwoorden, ende den dienman als dan drye lichten ophouden, tot dat het peryckel voorgecomen zy.

7

Zal den vlagge werden aengenaem zyn, dat hem niemandt voor by en loopt, maar de competente eene van voorte zeylen laat bestaen.

8

Of het gebeurde, dat ymandt genoodtsaeckt was zeyl te minderen, zal het zelve by dage met een schoot waerschouwen, tot dat vande naaste, ende zoo voorts van alle d' andere, met een diergelycke schoot g' andtwoordt wordt, wachtende alsdan gezamentlyck den anderen in, om te vernemen wat gebreck hy is hebbende, maar by nacht zulcks gebeurende, zal den genen die noodt geeft, een licht opsteecken, daar, waar het vande naaste man gevoeglyckst kan gezien werden, ende met welckhande blick... lichten zyn, midsgaders schoot op schoot doen, tot dat vanden anderen met een licht van attentie, teecken van het zelve gezien te hebben, gedaan wordt, alsdan zal den dienman, met twee lichten nevens malkanderen op de compangie zeylen, tot dat alle weder by den anderen zullen zyn, ende den noodt verstaan hebben.

Sooher

Int Schip Nassouw deezen 23.en Decemb.e A.o 1650

9

Soo het gebeurdt ('twelck Godt verhoede) dat eenige Schepen vande vloot quamen in noodt te vervallen, 't zy van brandt, leckte, of aende grondt geraeckte, zoo zal den geenen die zulcx overcompt een volle doeck vande groote stenge laten waeyen, ende schoot op schoot schieten, waer op een yder, die zulcks eerst ziet, zich datelijck naer de benodichde zal toewenden, ende voorts alle d'andere met een schoot andtwoorden, doende denzelven, met sloepen, boots, werp ancker, kabeltouwen, emmers ende balies, naer gelegentheijdt der zaecken, behoorlijcke assistentie, op arbitrale correctie die 't zelve verzuymt.

10.

Ende by nacht zulcks gebeurende, zal den geenen, die in noodt is, aende groote, voor ende cruys stenge, yder een lanterne hangen, ende, als vooren, schieten, waer op d'eerste, die zulcks ziet, een vier achter op zal steecken, ende een schoot doen, op dat alle gewaerschouwt mogen zyn, ende behoorlijcke hulpe gedaen werde.

11

By dage een vreemdt zeyl of schip ziende, zal den geenen die 't ziet, de prince vlagge vande compagnie laten waeyen, een schoot schieten, ende zich datelijck daer recht naer toe wenden, op dat by een yder mach gezien worden, ende zal alsdan, ingevalle den Admirael zijn coers niet blyft gaen, maer mede begint devoir te doen het zelve naer te jagen, een yder zyn beste doen, om daer by te comen, niet verstaende nochtans, dat een yder zich op den avondt weder by den Admirael zal vervoegen, ende op dat niemandt met al te blinden yver, ofte kleijne insicht, het vaertuygh al te langh zonder voordeel zoude mogen vervolgen, zoo zal een yder, wanneer met een schoot vanden Admirael geseijndt, ende 't groot marszeyl tweemael gestreecken ende terstondt weder opgehyst werdt, het naerjagen laten berusten, ende zyn best doen om weder by de vloot te comen.

13

Of 't gebeurde dat eenige onzer Schepen vanden anderen quamen te geraecken, ende daer naer weder by daele malkanderen in 't gezicht

gezilt kregen, zalmen, om zeecker te weten of het van onze vloot is, 't voor marsseyl ende cruyszeyl zoo lange op en neder halen, tot dat het vermoede schip gelycke seynen ende een schoot doet, als wanneer u verzeeckert moogt houden, dat het van onze schepen zyn./

14

Maar by nacht zulcks gebeurende, zalmen een lanteren aende bezaen roede op ende neder halen, waar op den anderen van gelycken zal doen, ende alsdan malkanderen verpreyen, roepende. hola van waar 't schip, daar op andtwoorden zullen van 't Eylandt Java, ende gevraecht werdende van waar het is, zal werden g'andtwoordt van Batavia.

15

By storm offte onweder, zulcks datmen genoodtzaackt is zonder zeyl te dryven, zal den vierman, boven het vier dat op de compangie is verende, noch een ander van gelycken op de boeghspriet brengen, als wanneer dan een ygelyck een vier op de compangie zal opsteecken; dezelve zal oock duidelijck woorden geven, die door noodt zonder zeyl moeten dryven, als te weten een vier achter op, ende een d.o op de boeghspriet, alswanneer den vierman een vier inde voor mars zal hebben, nevens het vier op de compangie.

16

Als de witte vlagge op 't schip Nassouw, achter vande compangie waydt, zal het den heere Willem vanden Berck geliven daar aen boort te comen, waar haar de respective overhoofden vande verdere schepen daar van gelycken mede zullen hebben te vervoegen, te weten alle de geene die by particuliere instructie onzer heeren principalen, de vertreckende schepen uyt het vaderlandt mede gegeven, daar toe expresselyck g'ordonneert werden; waarmede dezen sluytende, bevelen u.E. E. heere midtsgaders alle de verdere overhoofden vande respective schepen met hun scheepsgezinde, naar voorgaande recommandatie het drinckwater doch wel te menagieren, des heeren zegen, ende voorspoedige behouden reyse amen. Int Schip Nassouw dezen 23. Xmb a.o 1650 was geteeckent W.: Oudtshoorn:

Saterdagh

Int schip Nassouw dezen 24en Decembr. aº 1650.

Saterdagh den 24 dº. 's Morgens mitte landtwindt lichten ons ancker, ende gingen weder onder zeyl, liepen tusschen vader Smits eylandt ende de cust van Java door, op de diepte 6. 7. 8 vaem, boven gem. eylandt zijnde namen de cours N.O. ten N. in zee om wat vande wal te schuyven, op den middagh hadden slappe koelte uyt den N.N.W. hiel den cours N.O. 's avonds met zonnen ondergangh, was den hoeck van Indramay S.O. omtrent 2½ myl van ons, ende liepen N.O.t.O. en O.N. aen, 's nachts bejegende veel stilte, hebbende 13.14.15. 17. 20 a 22. vaem diepte.

Sondagh den 25. dº. Met zonnen opgangh sagen den hoeck van Indramay Z.Z.W. naer gissingh 4 a 5. mylen van ons, dreven in stilte, wezende de diepte 23. vaem; ende alzoo het heden Carsdagh is, wordt den volcke uyt de postillen Bullingerij door den Cranck-besoecker, vermids den predicant Dº Hogenius sieckelyck is, ende midsdien zyn dienst niet wel can presteren, yts voorgelezen, ende heb naer gedanen dienst, alle de bij een compste expresselyck op hoge pene doen waerschouwen ende vermanen, haer van vloecken ende sweeren t'onthouden; naer de middagh, omtrent ten drie uyren, cregen 't coeltien uyt den N.W. en N.N.W. 's nachts hadden diepte van 24. 22. 20 a 19. vaem sterck grondt.

Maendagh den 26. dº. Des morgens met zonnen opganck hadden de wint Z.W.t.Z. ende den hoeck mitte drommel hoomen Z.Z.W. omtrent 3. mylen van ons, liepen Z.O.t. suyen aen, op den dagh wierdt het stil; ende ten aensien het de tweede Carsdagh is, wordt gelijcke dienst als op gisteren geschiet gedaen; op den middagh wierdt het weder stil, ende wierden de soldaten, boven op 't schip, met loos kruydt op de pan geexerceert, dat wij aende Capn. ende de verdere officieren belasten alle dagen, met cleyne partyen zoo te continueren, omtrent zonnen ondergangh kregen een koeltien uyt der zee, ende hadden poulo Pakkit met 't vallen vande avondt N. omtrent 3. mylen van ons, op de diepte van 15. vaem, liepen O: aen, inden avondt quam het windeken uyt den Z. S.Z.W ende Z.W. voerden nog al oost aen, met een diepte van 14. 16. 18. a 20. vadem.

Oingelsdagh

Int Schip Nassouw dezen 20en Decemb A° 1660

Woensdagh 20. D°. 's Morgens met een W.Z.W. windt, liepen O. en O. t. Z. aen ende zagen den bergh van Tegal int Z.Z.W. van ons, met weijnich voortgangh ende variable winden.

Tegen den middagh ordonneerden, om een volcomen ordre van een vloot te hebben, ende midsdien voorde natie t'ontsaghlijcken te zijn, bij denunciatie vanden ondercoopman Joannes [illegible] nevenraat aenden oppercoopman Nicolaas vanden Cappen, op het Jacht het Sas van Gent de voorvlagge, ende aen die op de Zierickzee d'achtervlagge te voeren, met recommandatie aende respective coopluyden ende boeckhouders op de schepen, dat yder bezorgen ende maken zoude, zijne boecken naer luydt vande speciale ordre, daer op geraemt, prompt te vervolgen, op pene, zoo wie daerinne, bij naerzichte naerlatich wierde bevonden gelijck haer dede waerschouwen, dat oock haest voornamen te doen, daer over paratelijck zouden gemulcteert ende gestraft worden; Item dat, indien haer op de schepen eenige persoonen hadden verstercken, ende alzoo uyt haerder verplichten dienst onttrocken, deselven namen opgenomen, ende aen ons overgebracht zouden worden, om, bij eerster gelegentheijdt, zonder merckelijcke [illegible] gelijckse gecomen waeren, ofte ijt te laten geraden, weder tot haere bescheijde plaetsen, ende bedieningen te werden verzonden.

'T Sas werdt geordonneert de voor- en de Zierickzee d'achter vlagge te voeren

worden verscheyde orders op de schepen gegeven

Soo deden over de schepen, alzoo dagelijcks noch met stilte gequelt waeren, oock accuratelijck vernemen, hoe veel leggers ende verckens waters, midsgaders brandthoudt yder hadde, onder afvragingh of zijlieden (weer en windt zoo slap continuerende, als tot noch toe is geschiedt) dachten, daermede de reijze tot Bouton, waer ons daer weder de novo van verzien conden, te mogen gewinnen, – ende zoo neen, of ijemandt vande schippers of stuerluyden – elders ondertusschen eenige gelegentheijdt wiste, waermen, – zonder perijckel aenlopen, ende ons ingevolge van water ende brandthout, zouden verzien konnen.

Voorts ouze afgezonden bode, weder keerende, bracht voor rapport hoe dat hij, bij opneminge, bevonden hadt de schepen alomme – van brandthout noch redelijcker wijze voorzien waeren, – midsgaders van water geprovideert als hun volck

namentl

Int schip Nassouw dezen 20en December aº 1650.

namentlyck.

de Mattouts die op hadde Coppen	330	leggende	40.
de Snittioen	211		24.
de Smient	114		19.
de Teuwerick	115		14.
de gulde Hans	100		16.
't Sas van Gent	102		10.

perfecte openinge want water en wolcke op de schepen

Waarmede yder voor het zuyd, gisten het buyten twee — dor tot Bonton wel te zullen comen strecken, wezende andersints, Zoo den heere vanden Broeck verclaarde, aen poulo Mandaliqua, beoosten Japara gelegen, ende naar het zeggen vanden schipper op de Hans oock aen het eylandt Solombo bequamelyck — water te halen, verders zouden de cooplieden ofte Boeckhouders op de scheepen, den last van haare boecken promptelyck te vervolgen, schuldelyck naarcomen, ende strecken waeren, te weten, op — Mattouts twee, den eenen zynde een swart, genaemt Hendrick Jansen, ende d'ander een inboorlingh van Batavia met namen Gregorius Meyer, op den Snittioen een, met namen Johannes Amanus, ende op 't Sas van Gent eenen Hendrick Hagen Jonger, waarvande vader opper timmerman in Amboina is, die heen het schip Concordia hadde ontvaeren laten, gebonden, daar, volgens onze gegeven ordre, mede gehandelt zoude werden.

Des middaghs hadden Sude bree van 6. gr. 20 m., naar den middagh ontrent twee uren liep de wint W. N. W. stelden den cours O. en O. t. Z. aen, bequamen diepte van 20. vadem steek grondt; een uer voor zons ondergangh zagen Carimon Java N. O. t. O, 8. mylen van ons, hebbende des nachts de wint doorgaens W. N. W. en N. W. met weynich coelte, blyvende noch als boven op de diepte van 20. vadm. den gangh O. en O. t. Z.

Donderdagh den 29e d.o met Zonnen opgangh was voornoemde eylandt, naar gissingh ontrent 5. mylen N. N. O van ons gelegen, hebbende de wint Z. Z. O, weynich coelte ende 20. vadm diepte, 's middaghs bevonden dit etmaal 11. mylen gezeylt te hebben met een O. cours ende behielden dezen gantschen nacht een redelycke coelte uyt den N. W. en W. N. Westen. —

Vrydagh

Int schip Nassouw dezen 30.en Decemb.e A.o 1650

Vrydagh, den 30. D.o 's anden morgen stondt was de windt variabel, maar kregen het coeltien tegens middagh uyt den N. W. gisten dit etmaal 16. mylen g'advanceert tehebben, ende sagen Tabuam S. ontrent 6. mylen van ons, liggen N. O. aen; Naar het avondt gebedt deden dehr. vercompste waarschouwden, ende onder behoorlycke straffe verbieden, dat niemandt elders dan ter g'ordonneerde plaatse, te weten, voor, by de Focke mast, alwaar te dien eynde een waecker gestelt is, om alle dangieren en ongelucken uyt het tabacq lingen by nachte dezerwende, zoo veel in ons is, voortecomen, zoude mogen tabacq drincken, midsgaders geene buyskruydt op den overloop werpen, ofte ergens in een hoeck by den anderen vagen, maar belasten, om alle verstinckinge onder zoo veel volck, teverhoeden, dezelve schoon ende suyver te houden.

Met zonsondergangh hadden Tuboeq O. N. O. & N. O. t. oost naar Gittinge 8. mylen van ons, ende de wint W. N. W. met redelycke coelte, doch wiert in d'eerste wacht weder stil, zynde 't eynde uyttien W. N. W. en N. N. W. —

Saterdagh den 31. D.o 's morgens met het opgaan van de zon, lagh de O. hoeck van Tuboeq N. O. t. N. ontrent 3½ myl van ons, zynde de wint slap ende variabel, ontrent ten 9. uyren kregen een cleyne travade uyt den N. O. maar duerde niet langh, ende liep de wint terstondt daar aen N. N. O. N. en N. N. W. — 's middaghs bevonden 15. mylen, met een O. en O. t. Z. cours gevordert tehebben; naer den middagh kregen de wint flauwelyck uyt den N. N. N. O. en N. O. ende lach met zonnen ondergangh voorz. O. hoeck N. W. t. N. 5 a 6 mylen van ons, dryvende voorts den gantschen nacht in stilte. —

Januarius A.o 1651.

Sondagh P.mo D.o met het ryzen van de zon, lach het midden van Tuboeq N. W. t. W. naar Gittinge 8. mylen van ons, hadden de wint noch al variabel, met tusschencomende stilte; ende om gerust te mogen zyn. of onze ordre, in cas van het bewaren van buen —
ende licht

Int schip Nassouw dezen eersten Januarij Aº 1651

en licht gegeven, als wel wierde alle volck(?), zoo hebben, boven de g'ordon-
neerde ronde, aenden Schipper ende Stierluyden, alle nachten op het
afgaen vande wacht te doen, g'ordonneert, ende de visite die daer
en boven noch meest alle nachten, tusschen de wachten vanden Capn.,
hendrick ende clingianten geschiet, heden avondt, ontrent 4 glasen
inde eerste wacht ingetreden(?), met een lontie(?) allenwegen op het
schip de Constapels camer &ca. selfs de visite worden doen, maer
hebben nergens eenich gevonden(?), vier of licht vernomen, hebbende
hem een ygelyck geschicktelyck tot zyn rust begeven, maer
quam gewaer te werden, hoe dat aende combuys geen deur
en was, in welcken voegen deselve vele jaeren gevaren
hadde; Item oock dat het voorluyck waer de Cabels doorlopen,
open lagh, onder deckend(?), gelyck den Schipper daer van voorgaf,
dat de tonnen, ten waere de cluyzen, daer in zynde, wierden
grooter gemaeckt, anders niet vaerdich genoech konden zyn,
om by gelegentheydt schielyck te gebruycken; het welcke
beyde. alzoo wy altyden een zaeck op diergelycken bekommerden(?)
schip vol volck, van groot perijckel ende gevaer te wezen,
als commende yder, wie maer wilde, 't synen believe, zoo wel
by nacht als daegh inde voorn: combuys comen, ende daer
vier, het zy om taback of anders te drincken, en langen,
behalven dat oock hatten(?), honden ende katten haer om ende
in het vier zouden comen leggen, ende het zelve aen haer
huyden ontfoncken, ende alzoo met gezonde ontfonckte
lichamen elders onder kisten ende vaten cruypen ende brandt
veroorzaecken; midsgaders in het voorn: luyck, daer de
geheelen dagh ende nacht af en opklimmen, was, by middel van
taback drincken of anders, eenich vier konnen comen te
geraecken, ende ons alzoo in swaere ongelegentheydt doen
vervallen; zoo hebben aenden Schipper belast, het voorn:
luyck morgen aenden dagh, voor alle wercken, zoodanich
te laten accommoderen, het zy mette cluyzen grooter te
maecken, of anders dat het zelve wel gesloten, ende ettelen(?)
aen het gebruyck vande tonnen, geen hinder quam gevonden
te werden, mits nochtans daer voorder ettelen(?) zoo wel by
dach

Door hebbe doorsto eerste benodig over schip.

Int Schip Nassouw, desen eersten Januar: Aº 1651

dach als nacht, alsoo daar, bij ongeluck, noch eenich vier soude —
connen door te vallen comen; een schiltwacht gestelt werdt, om al
de gene, die daar omtrent met vier souden mogen comen, daar van
te weeren; soo belasten mede voorde combuus een vaste deur te —
maacken, midsgaders de cap vandeselve, alsoo bevindt wierde door
het continueel koocken voor soo veel volcks, ende dat hij hier en daar,
binnen blick of cooperloos was, al tot tweemalen was in brandt
geweest, met een oude koopere ketel weder te laten repareeren, —
ende wat matiger stoocken.

Maendagh 2en Do. Inden vroegen ochtentstondt is den tegenwoordigen predicant
d'en Jacobus Rogerius, aen een beraemde sieckte, overleden,
Zijne goederen hebben datelijck volgens ordre, doen inventariseren
ende aende meestbiedende voorde mast vercoopen, daar te samen
nevens noch . . . . . bevonde comptante penningen, van geprocedt
een somma van ƒ . . . . ende alsoo Zijn E: hadde —
in zijn sieckte, op ons versocht, dat, soo bij aldien het mogelijck
waar, hij ergens op een eylandt mocht begraven werden; soo —
deden, alsoo het eylandt Solombo ontrent 25. mijlen voor ons —
uijt hadden leggen, ende meer en meer met stilte ende oostelijcke
contrarie winden gequelt wierden, in soodanigen voegen dat wij int
inden tijdt van drie etmalen geen . . . . mijlen hebben gevordert,
ende oversulcks metter tijdt hier en daar over de schepen, wel
gebreck van brandthoudt ende water conde comen. Claas Jansz de
schipper op de Swaen, die verhaalt hadde dat aen voorz eylandt
wel te comen, midsgaders oock hout ende goet water was, voor
ons doen roepen, ende belasten deselve het doode lichaem —
vanden predikant, nu rede ingekist, binnen zijn schips boordt
te nemen, ende soo het gevoechlijck conde geschieden aen het —
verhaalt eylandt te begraven, met denunciatie voort voordt aen
alle de schepen, dat, soo wie eenichsints twijstelen mochte van
hout ende water, voor op Bouton comen gebreck te sullen
hebben, voorz eylandt mede aen te lopen, ende hem daar van
genoemde twee noodtsaeckelijckheden, in haaste te voorsien,
mogende d'andere, die meenden, tot voorz Bouton noch wel
voorsien te weesen, bij voorheen derwaerts navigeren
ende d'andere daar in wachten.

Werden overleden den E: predicant d'us Jacobus Rogerius.

Dingsdagh

Int Schip Nassouw dezen 3den Januar Aº 1651

Dingsdagh den 3den dº hadden 's Morgens de wint variabel, met veel tusschencomende stilte. 's middaghs bequamen de Sr Bte van 6. gr en 30. m: kregen den wint O. t. S. daer aen O. N. O. ende terstondt weder N: O. met weynich coelte, naerdien wode zagen het eylandt Colombo N. O. t N. omtrent O. ende met sons ondergangh N. O. en N. O. t O. 6 a 7. mylen van ons — het eenigen zynde slappelyck uyt den oosten.

Woensdagh den 4. dº 's middaghs bevonden de Sr Bte van 6. gr 1. m hadden de wint O. Z. O. O. en O. N. O ooch mede N. O. en zagen voornoemde eylandt N. N. O naar gissingh 4 a 5. mylen van ons, in d'eerste wacht wackerden het coelten weder wat op uyt den O. en O. Z. oosten.

Donderdagh den 5den dº de windt noch al uyt d'oostelycke handt continuerende maeckende voor ons een rechten bylegger, ende midsdien ons water ende brandthoudt voort dagelycks zeer verminderde, zyn te rade geworden het eylandt Colombo, in meest op zyde van ons gebleven, aen te loopen, ende aldaer (in gevalle den drinckwater ende brandthout is te becomen) zoo lange te tarderen, tot dat de windt ons dienstich wordt, dat verhoopen mette volle mane die op handen staat, wel te zullen volgen, ende zyn ons alle d'andere schepen, d'een naar d'anderen, daermede gevolcht, by welcke gelegentheydt den predicant Dom. Hogerius zal. daer noch mede, conform zyn hantwerck begeven, ter aerde is bestelt geworden; Ende alzoo hun niet gaeren eenige tydt vruchteloos patteren, maer ons van het verzochte, zoo — haest doenlyck, zonder verzuymen, zoo hebben wy om naer gelegentheydt van water ende brandthout uyt te zien, dat eenich p.mo een vaertuych, zelfs in persoon naer landt getransporteert, daer houts genoech, maer weynich water bevonden, zynde de beeckiens, waer het water, by regentydt vande hooghte zyn schoot schynt te nemen, nu, doorde lange gewese droochte, meest van water ledich, maer zyn met hier en derwaerts te zoecken, hier ende daer noch zoo veel cleyne waterbeeckiens gevonden, dat de schepen haer gerieft noch al matelyck zullen connen becomen.

Arriveren voor het eylandt Colombo.

Alwaer den predicant Dom. Hogerius zal. ter aerde gebracht wordt.

Dt

Sommiere descriptie van voorss: Eylandt

Int schip Nassouw desen 5en Januarij Ao 1651

Op dit Eylandt, zijnde onbewoont van volck, ende daar toe weijnich weyde voor het beestiaal, als meest met wilde boomen beset, hebben echter verscheijde koebeesten gevonden, en geschoten, die daar vande nature niet, maar apparentelijck door d'eene of d'andere natie opgeplant moeten zijn, zoo hebben daar oock pauwen, kakatoewen, veldthoenders ende voort meer ander slach van gevogelte vernomen, dat al mede vremdt schijnt, alzoo genoemde eylandt ten minsten 13. mijlen vande N. O. hoeck van Madure het naaste landt daar van af, sonder eenige andere nabuyrige eylanden, alleen in zee leydt, ende voorz: pauwen ende kakatoewen geen vlugh gevogelte is, in manieren daar wel eijntelijck ale mede, als van het vee is geschreven, door menschen op gestelt, ende zoo allenskens moeten zijn voortgeteelt.

Als maar een Eylandt, zijnde, sonder eenige buylen om of by hem te hebben, zien dit Solombo inde pascaart geleyt, ende bevinden het in effecte ter contrarie twee aparte eylanden te wesen, leggende het eene vande naaste hoecken, sonder de reven gereeckent wel 1 1/6 mijl recht N. van het ander verscheyden zijnde beyde rondtom met groote reven beleyt, gelijck by het hier   caartien te zien is, maar het welcke wij van oock het voorz: eylandt in alle pascaarten over de vlootte gevonden, hebben door verandering daar in versoecken haar mijn heeren, als wel gedaan zijnde gelieven te rusten wan het by expresse gecommitteerde schippers, stuurlieden ende den caartemaacker Pieter du Bruy met eijgene vaarlyngde het door ondtdecken, ende alles wegen accuratelijck afpeylen ende dieppen.

Discours op eenige abuyses inde pascaert gevonden

Het in voorz: noordelijckste eylandt, een Eylandt voor der de zuydskaante niet bekent, offte wel anders Arents Eylandt (inde pascaart zoo genaemt) is, ontrent 8. mijlen N. van voorz: Solombo afleggende heeft grotelijcks zijn bedencken, naardien het van daar niet hebben zien connen, zoo anders wel bevoorderen gedaan te hebben, mids meer verhaalt Solombo in effecte wel   mijlen noordelijcker te weten op de hoochte van   gr: m: gevonden hebben; dan het inde kaarte is

Int schip Nassouw deezen 5en Januar A° 1651

is gestelt, ende by gevolge Arends Eylandt (indien der alsulcken Eylandt is) onder het selve op zijn rechte breete leydt, soo wel van oock naerder zij gelegen; dan het geplaatst is, zijnde midlerwijle dit onbekendt eylandt by ons den naem van d' Ed. Hr. Generaal Carel Reniersz eylandt gegeven.

Voorts zeyde de meezen, weezende dit nu de derdemaal, dat ik, in Godes naem, dit vaerwater zoo heen als weer ben gepasseert, heb ik verscheyde abuyzen in de ordinaris paskaarten, gewaar geworden, zijnde namentlijck dat meest alle d' eylanden, die in dat vaerwater leggen, in sterckte noordelijcker heb gevonden, dan ze in de paskaarten zijn gestelt, zoo en heb ik oock noyt het onbenaemt eylandeken 7½ mijlen beoosten d' eylanden Alambany gelegen, gevonden, oock by niemandt connen vernemen, dat het oyt is gezien, waeromme wel te gelooven zonde zijn, dat dat selve eylandtien daer niet en is, ende wenden daer en tegen weder twee eylandekens gewaer . . . . de Salimos, in de kaarte niet bekent die zeer gevaerlijck zijn gelegen, om by verkeert te wenden, ende de schadelijcke droogte de Kuil genaemt te schouwen.

Zoo hebbe ik oock, beneffens noch meer andere in onze vloot waernemen over 4 jaeren met de jacht Brouckoort als Commandeur naer Amboina vertrock, naer onze gissingh ontrent . . . mijlen west noorden van voorz. Kuil gelegen, een droogte gevonden daer . . . vadem water op hadden, ende met een wackere topzeyls coelte wel ½ glas op bleven, mede in de caarte niet gestelt, om alle welcke aengetogene abuyzen, onder buyten twijffel noch wel meer zijn, dan ik hier aengehaalt hebbe, zijnde eenelijck maer wat by mijn zelfs is ondervonden, zoo dencket mijn, tot preventie van ongelucken, dat (ten dienste vande Compe) niet ongeraden zonde zijn, mijne Heeren den Generaal, ende Raden van India de moeyte namen, ende het selve vaerwater door expresse af te zenden stierluyden eens te degen laten ondersoecken, dat is alle hoecken ende eylanden aenloopen, deselve met een astrolabium te lande staende wel afpeylden, daernae beduchten en perfect op zijn breedte deden leggen. —

Vrydagh

Int schip Nassouw dezen 6.en Januar A.o 1651

Vrydagh den 6.en d.o 's Morgens omtrent ten 8. uren wierde my, door den schipper op de Caab geinsinueert, hoe dat zy daar in het ophalen vande dagwacht, onder het pompen, gewaer waeren geworden dat de rys van haar last, apparentelyck vermids d' ondergeleyde cadjangs moeten zyn doorgebroocken, door de zoo quam geloopen, ende alzoo de pompe met spillinge van goede quantiteyt van voorz. rys, onklaar hadde gemaeckt, dat den schipper duchte, 't en waere hun leggende, daerinne tyden wierde voorsien, haar anders in zee comende, voornamentlyck by ontmoetinge van eenich hardt weer, wel dapper zoude mogen incommoderen, — waer op datelyck dan voordts aende schippers ordre gegeven heb, dat se met haar boots daer alle aenvaeren, ende zoo veele rys uytsluyten zouden, tot datmen bequamelyck by het gemaek ende pomp comen conde, ende het voorgevallen incident helpen, bevoirende daermede een genoemde Caab leggen, om voorz. rys dan datelyck daar weder in overgelanght te werden, — 't en waere het meerder quam t'importeren, dan alle de boots ende vaartuygen te zamen conden innemen, wanneer sulcks voor in het voorschip van Nassouw, waer, door den op Batavia om tot het vertoonde leck aldaar te comen eenigen rys uyt genomen plaatse overich was, zouden bergen.

Saterdagh den 7.en d.o, waeren doende met het lossen vande rys uyt de Caab ende crygen 6. a 7. boots daervan, midsgaders 7. voncken water van landt, alsmede eenige koebeesten, door d' onze geschoten benevens partye brandthout aen boort; Ende verstaande hoe datter qualyck meer water, hier aen het eylandt is te becomen, ende daer toe de wint vry wat naer het noorden begonnende te schieten, zoodanich dat meest weder coers zonder zeylen commen, zoo heb geen tydt willen verzuymen, maar raedtzaem gevonden datelyck weder rys te vorderen, ende alzoo den noch veel volcks aen landt was, zoo heb myn zelfs in persoone derwaarts getransporteert, om haar alle op te laten zoecken, ende voor al te verzorgen, datter niemandt op het eylandt moest comen achter te blyven, alzoo met dezelve, buyten alle twyffel nadien dat eylandt weynich aengedaen wordt, ende van zelfs

zoo

Int schip Nassouw dezen 7en Januar. Aº 1651.

[72]

zoo ver tot niet en is, dat zich daermede eenige sonden op ons konden
comen, een zeer elendich eynde mede geslapen hen sonde, maar
quam op mijn comen aen landt, te vernemen, hoe dat noch eenige
persoonen in het bosch te schuijlen waren, die 't en ware daer —
eenich teecken gedaan wierde, wel lichtelijck voormorgen uijtte
niet souden weten te keeren, zoo heb met eenige musquets in —
het bosch schieten, midsgaders ooch de trommel daerinne roeren,
Item ooch, naer dat aen boort gecomen was, met een canon
derwaerts heen bijngeben, ooch de voorzeylen ontslaen —
laten, ten eynde zij, het selve ziende van strant, dan
datelijck naer de sloepen mosten comen afsacken, sturende —
ten dien eynde ooch eenige vaertuygen naer landt, om daer een
goet stuck inden duncker naer volck te vertoeven, maer deze —
eyntelijck wedercomende ende rapporterende, dat se geen volck —
vernomen hadden, daer toe de wint geheel favorabel naer
het westen schietende, zoo hebben alle het ancker gelicht
ende zeyl bij gemaeckt, except de fluyt de Swaen, welcke
mids zeer bezeylt is, daer belast te vertoeven, ende het
volck intenemen, met expresse recommandatie, dat van daer
niet souden verzeylen, of zonde alvooren den laatsten man
mede hebben ingecomen.

Verzeylen van Colombo.

Sondagh den 8en Metten dagh hadden de windt N.N.W., met redelycke —
coelte en regen, 's middaghs lach het eylandt Colombo meest
6. a 7 mijlen van ons, met het ondergaen vande son zagen
d'Alambaijns op de gegiste distantie van 5 a 6. mijlen in 't —
N.N. oosten.

Maendagh den 9en Met het opgaen vande son, lagen de gem. Alambaijns —
N.N.W., 4 a 5. mijlen van ons, zijnde de wint N.N. oost —
met tamelijcke coelte, ende des middaghs de son hooghte 5. gr. —
30. minut —

Dinghsdagh den 10en hadden de Zuyder breete van 5. gr 49. min., en bevonden
dit etmaal 15. mijlen, met een bolenden ooste cours g'advanceert
te hebben, kort naer de middagh wierdt het stil, 't welcke zijnde —
veranderlijck uyt den noorden, N. t oosten N.N.O. ende
N. t westen

Int schip Nassouw dezen 10 Januar[a] A° 1651.

N. ten W. weynich daar aen bequamen een slappe W. Z. W. wint, ende alzoo presumeerden, dat omtrent, ofte wel op de banck waeren, daar de 6. vaem op gelijckeit staan, wierpen 't loot ende bequamen conts daar aen 12. 14. 16 ende voorts 24. 30. 34 tot 54 vademen dupte, deze drooghte gepasseert zijnde, begon de wint wat op te blazen, welcke doch inde eerste wacht met stilte (die den gantschen nacht continueerde) wederom is gaan leggen.

Woensdagh den 11. d° Dezen dagh hadden doorgaens de wint variabel met regenachtich weder.

Donderdagh den 12. d° bequamen de Zuyder breete van 5. gr: 50. m: hebbende veel ongestadige winden, en tusschen comende stilten, 4. glazen inde eerste wacht, wierpen gront op 13 ½ vaem, waarnyt bespeurden dat op de breede banck waeren, de wint zijnde N. W. met weynich coelte, liepen doen O. N. oost aen, en hadden vonden 13 ½. 13 ⅓. 13. 12 ½. 12. en weder 12 ½ daar aen 16. ende ~~[illegible]~~ [illegible] 35. vaem dupte, naackende in omtrent het verloop van 7. glazen over gemelte drooghte, als wanneer de wint weder wat began te wackeren, nytten N. westen.

Vrydagh den 13. d° Met het ryzen vande Zon, lagen de Salm[?] noorden omtrent 3 a 4. mylen van ons, de cours was Oost, ende de windt met regen ongestadich; 's middaghs zagen het hooge landt Tamakeka O. t. N. en O. N. oost naar gissinge 8. a 9. mylen van ons, kregen de windt uyt den N. Westen met redelycke coelte; 's nachts inde tweede wacht met het uytgaan van deselve stierf een van onze soldaten, genaemt Jan Hollandt van Killady.

Saterdagh den 14. d° 's Morgens was de windt meest W: ten noorden, 't weder regenachtich, ende de cours O. ten zuyden, met goeden voortganck, quamen op de lenghte des hoecks van Tamakeka zijnde omtrent 2 ½ myl vande cust van Celebes; des middaghs waeren nog 6. gegiste mylen vande bongerones enghte, leggende 't eylandt Salayer O. Z. oost van ons, de Z. hoeck van Tuanne der Celebese cust int N. oosten omtrent 5. mylen van ons hebbende stelden de cours O. N. oost op de gem bongerones aen, de welcke

omtrent

ontrent ten vier uyren passerende, met het schieten vande wint naer W. Z. Westen, den gangh weder O. ten Zuyden hebben aengestelt, de Stroom hadde zynen loop Noordtwaarts; met 't begin der eerste wacht, was den cours O. en O. ten Zuyen, continuerende voorts dezen nacht doorgaens mooy weder ende redelycke coelte.

Sondagh den 15. do. 's Morgens sagen Salayer noch W. Z. Wt. omtrent 10. ende 't eylandt Camboina N. O. ½. oostelycken naar gissingh 9. mylen van ons, zynde de wint meest N. N. Wt. en N. Wt., de cours O. ten Noorden en O. N. oost, met redelycke coelte; tegen den middagh wiert het stillekens, dan bleef op den avondt een styve koackwindt uyt den W. t. Zuyen, met donker weer ende veel regen; de cours was dezen nacht meest O. ten Noorden en O. N. oost.

Maendagh den 16.de do. 's Avonds quamen voor de Stadt **Bouton** omtrent een half myl wechs binnen de rechte Reede, ten ancker, hebbende het, mids d'oble redelycke stinck in het water began te comen, met over en weer laveren, uyt vreese weder buyten mosten wenden gedreven, niet langer dirven ondernemen houden, ende alzoo wy mids het selve, van onze compste den Coningh al eerder wel conden verwittigen, zoo dimitteerden datelyck den ondercoopman Tieuws Box nevens den Corporaal der Adelborsten Severinus Hantz: welcke ons niets van voorz. Bouton, waar hy over de Soldaten het verleden Jaar daar by den Coningh verbleven, in zyn voornoemde qualiteyt als hooft commanderende, aen boort was comen verzoecken, derwaarts totten Coningh, met denunciatie van onze comste aldaar nevens verzoeck dat het zyn hoocheyt, vermids wy door contrarie ontmoete winden ende stilte, vry langer dan gegist, waeren onderwege geweest, ende, buyten alle twyffel, in Ternate de naar onze compste geen cleen verlangen was, woude gelieven ons te contenteren, dat 's morgens vroegh de missive ende verclaringh van myn Heere den Gouverneur Generaal ende Raden van India, aen zyn altesse geconsigneert, aen Landt tot zyn Hoocheyt mochten brengen, ende ons voort te licentieren tot bevoorderinge van onze geordonneerde voyagie weder spoedich te vertrecken, hebbende middelerwyle

om

komen ontrent Bouton ten ancker.

waer over om tydt te winnen, wordt den Coningh van onse compste gedenuncieert.

Int schip Nassouw dezen 16.den Januar.en A.o 1651.

om emmers geen tydt vruchteloos te laten passeren, den Heere Willem vanden Berck by gebiedendt versoeck door recommandatie hem gereet te houden, om op morgen ontrent vroech nevens alle de Coopluyden vande schepen ende hooft Crygls- Officieren, als daer toe by ons mede expresselyck ende belast aen ons boort te verschynen om voorz. missive ende vereeringh, alsoo wy om verscheyde insichten niet raedtsaem vonden, ons zelfs in persoone daer toe te laten gebruycken, totten meergemelten Coningh statelyck te geleyden.

Bekomen rapporte vanden Coningh op onse dimissie aen hem gedaen.

Ontrent 4 glasen inde eerste wacht, keerden voorz. onze Afgezanten aende Coningh, weder tot ons aen boort, rapporterende hoe dat hem den Coningh over onze wederkompste zeer verblydt hadde gelaten, ende t' accordeert, mette missive voor hem te comen, t'allen tyden, het ware morgen ofte overmorgen, wanneer het ons maer zoude goetdunckende, ende geliefde, maer hadde daeren tegen versocht, dat wy hem ten dage, wanneer zulcks quame voor te nemen, 't selve vroech eenige ure voorde wilden toezenden, ende daer van verwittigen, ten eynde de ceremonien daer toe noodich, in tyds mochte laten gereet maacken.

Dinghsdagh den 17.en d.o 's vroech quam d' Heer Willem vanden Berck, met meest alle de Coopluyden der schepen ende hooge Crygls- Officieren aen ons boort, om den brief ende schenckagie, die daer voor de handt gereet lach, boven totten Coningh te brengen, gelyck zy dan oock ontrent ten thien uren voorden noen, naer dat onze expresse met het limineren vanden dagh tot preadvertentie aen zyn hooft (gelyck hy ons op gisteren gerecommandeert hadde) gezonden, weder tot ons aen boort waren gekeert, met denunciatie dat den Coningh verheugt was audientie te verleenen derwaerts heen wendende, bestaande de schenckagie in het hiernavolgende.

Heden wordt de missive van heere Generael ende vereeringh statel. voor Coningh gebracht.

Een donderbusch met zilver ingeslagen, twee pistolen ende een houwer met een incarnadine schee ende gilt oort yzer op gelycke maniere gemaeckt, een pontoffel, een schiltpads-hoorn truyt bussie met zilver beslagh, twaelf stucks snaphaen-roers,

wordt de schenckagie gespecificeert.

een

een Ceylonse bandiraen, ende een d° hijltie poolsweyze gemaackt van wolgkebeyde het yzer constich uytgehackt is, twee holsters tot voorz: pistolen, met incarnadyn fluweel bekleedt, een kostelycke gegraveerde rondas, met het zelve fluweel, als vande holsters gesz: geboort, twee zyde vendels van oorlogh, 200 ℔ bus poeder, in vier vaten, 50 ℔ hollandse loodt, 12 p:s vuursteenen, een stale panser of Jacque de maille, een wel vercierdt schapraintie met roodt laacken overcleedt, een metale klock wegende 470 ℔: ende zyn toebehooren, een vergult Ledikant, met een roodt brocade behangsel, alles met gout ende zyde frangie ende kantjen bezet, ende onder met geel cleeuwerk geboordt.

Dat alle stuck voor stuck van Soldaten ende Matrozen gedragen wierde, tot gunt t'samen, metten Heere vanden Berck, zyn E: suite ende oppassers al een grooten sleep menschen maeckte; Ende hadden wy den meergesz Heere vanden Berck, onder andere gebruyckelycke complimenten speciale last gegeven, onze persoonele verschyninge op des Cooninghs dat niet heel wel te passe was, ende ijts bezonders t'schryven hadde, t'excuzeren, midsgaders daerbenevens oock specialyck te verzoecken, dat hy het volck het voorleden Jaar vande verongeluckte schepen daar verbleven, conforme d'uytgedruckten inhoude des Missive, om tot onze aenstaende expeditie mede gebruyckt te werden, in geleyde te langeren, ende ons voort haestich afscheyt verleenen, alzoo onze tydt hooghlyck zouden van doen hebben.

Wat ceremonie by ons daarmede syn gebruyckt.

Op het afscheyden der vrunden mette Missive ende vereeringh van voordt, deeden tot een eereteycken van ons schip 5 schooten met grof canon, ende drie clengiers met musquetten, daer op van alle d'andere schepen, oock gelycke twee clengiers met drie groote schooten in ordere volgden, dewelcke grove schooten zyn op ons eerst aenlanden ten teecken ter eere van des May:tts veste alomme van schepen mede gedaen.

Onder de suite vanden Heere onzen Afgezandt, hadt Jk oock den

Int schip Nassouw dezen 17.den Januarij A° 1651

Pierre du Broy caertemaker gaet de stadt besichtigen om een bequame kaerte ende beschrijvinge vande stadt maecken

den Caertemaecker Pierre du Broy g'ordonneert, om, aen landt ende inde Stadt gecomen zijnde, de gelegentheijdt van die plaetse accuratelijck (waer het hem doenlijck) af te zien, ende een perfecte caerte af te maecken, zijnde het geene hierom volght,.

Description vande stadt van Bouton.

De Stadt leijt meest driehoeckich, op een vrij hoogen ringh van eenen berch, daer dicht achter noch een hooger geberchte boven henen loopt, strecht hem voor aende zee meest Oost en West, daer hij oock bolwercken heeft, zoo leggen noch aende Z. zijde vande Stadt zijnde ende aende Noord zijde drie gelijcke bolwercken, maeckende te zamen 21. d°=, van grof steen gemaeckt zijnde qualijck voorsien, hebbende, zoo wij zijn wijs geworden, maer 6. a 8. stucken: balleu, meest van ijser, maer van roers, musquetten ende volck blijven rijckelijck geprovideert, in voegen wel een nombre van 14 a 1500. weerbare mannen zouden uijtmaecken connen; de voorn.de Zuijd zijde vande Stadt, zoude (zoo wij vernemen) niet wel geslooten, in voegen daer niet te voort lichtelijck in te comen ende de Stadt wel te bemachtigen zoude zijn; omtrent een musquet schoot vande Stadt aende Noortzijde, op een ander geberchte, zijnde van datte daer den Coningh zijn residentie op heeft, met een vrij wijde cloof afgescheijden, die een uijtloozingh van versch water in zee geeft, leijt noch een steen fort met 4. puncten, hebbende weijnich binnen hem noch twee steene stercktens, nedoubts wijze leggen, welcke gedurich bij eenen Laboeke genaemt, hebbende des Coninghs eijgen suster te wijve, zijn g'occupeert geweest, die hem altoos tegen denzelven gekant ende getracht heeft, het rijcke tot hem te trecken, schijnende hier toe meer geïmpetieert te wezen om dat hij gedurende de minderjarichheijdt vanden Coningh het gebiedt over de Stadt, als zijn geconstitueerde of tutelaris, langh gevoert, ende ondertusschen vele vande grooten hem tot vrinden heeft weten te maken, die hem noch sterck tegen den Coningh aenhangen, fonderende haer genoemde complotten ten principale (: quasi :) hier op, dat den Coningh te sincere correspondentie mette Comp.e houdt, ende haer bij sequelle ontset heeft het groot voordeel, dat zij anders A° verleden op onze verongeluckte sloepen ende volcken, met deselve al te massacreren, ende de goederen tot haer te nemen, hadden connen

crijgen,

Den Orangcaij Laboeke geworden usurpateur van het rijck, ende geweldige tyran is heijmel. naer Macassar gevlucht

Soude bij den Macassarsen Coningh vrij veel gehoor hebben gekregen.

Dat de Boutonders vrij bedacht doet zijn.

ringen; gemelte Orangcaij Laboeke was voor eenige maenden — met eenige van zijn aenhangh, clandestina van daer naer Macassar vertrocken, waer hij den Coningh (: zoo gezeydt wert :) zien getracht heeft gehadt ~~hebben~~ tegen het Rycke van Bouton op te ruijen — hebbende hem daer in gedient met een logen, die te grof is, namentlijck dat wij tezamen met die van Bouton souden zijn over een gecomen, om het Rycke van Macassar te gaen beoorlogen, ende soude de — Macassaersche Coningh (: naer het geruchte hier liep :) daer al vrij wat geloofs in hebben gestelt, ja zoodanich dat, ten ware hij door beleijdingh vanden prins Patingelo, die het maer voor een bijl verdichtsel hielt, wierde gepreveniert, den Coningh zelfs in persoon, om inde voorvaert te zijn, met een groote macht van Corrocorren ende andere vaertuijgen stondt herwaerts te comen; over welcke geruchten zij hier dan oock sterck bezich waren, — haere fortressen te beteren, ende van verscheijde noodtlyckheden te — verzorgen; Wij hebben haer getracht (: zoo veel ons mogelijck geweest zij :) deze vreeze uijt den hoofde te praten, alzoo wij — bemerckten, dat eenige hier over op den Coningh niet wel waeren gemoet, dunckende dat dit nergens zijn oorspronck van hadde — dan dat de Coningh hem mette Hollanders te veer hadde ingezeijlt, daer den Macassaerschen Coningh jalours over was, ende apparentelijck als zijne andere naergebueren mede niet wel zoude gevallen.

Behalven, gelijck als wij hier voor aengehaalt hebben, dat deze — plaatse aende L. zyde, waerze niet wel is gesloten, ende middelen bequaemst om t'importeren soude zijn, zoo wert ons geappointeert zoo dat voorz. sloot, die beijde de bastiloden of debengen, waer op datse gelegen zijn, vanden anderen scheijdt, ende d'eenichste — gelegentheijt is, waer zij haer drinckwater van moeten crijgen, daer in die gelegentheijdt blijvende, zoo als het noch is, wel souden afsnijden, ende zoodanich tot extremiteijt van dorst te — brengen zijn; Al het welcke wij hier doch met geen ander intentie stellen, als om den curieusen lezer te voldoen, ende voorts in tyde van oorloch, of het t'avondt of morgen met deze wispeltuerige — luyden daer weder toecomen moste, van gedient te connen werden, sonder dat ick daermede eenichsints soude willen raden, yet op — deze plaatse t'attenteren, want daer voor de Comp.e in het minste

niet

niet meer zoude connen werden gewonnen, maar is 't contrarie myn advys, datmen deze luyden gedurich behoort te tracteren — contentement te geven ende te caresseren, om met ons in goede — vrundtschap te continueeren, dat jk betrouwe met discretie ende — beleeftheyt midsgaders den Coningh ende eenige der voornaemste grooten altemet met een smal vereeringhtien te beschencken, zoo wel bequamelyck zal te houden zyn, immers altans by het leven — vanden jegenwoordigen Coningh, dat een zeer beleeft discreet man schynt, gelyck als jk hem voor 5. maanden, wanneer hier uyt Amboina comende, aen wale, zelfs in bele occazien heb bevonden.

Keert d'E.le vander Burgh ende geselschap weder aen boord.

's Avonts metten doncken keerde d'Heere vander Burch — met zyn geselschap van landt weder tot ons a boordt, rapporterende hoe dat de missive ende vereeringh ordentelyck totten Coningh mer — vele van zyn grooten op zyn balerie zittende, recht voor zyn logement staande, gebracht, ende van zyn May.t met groote aengenaemheydt (: zoo het uytterlyck hadde geschenen :) ontfangen ende gelezen was; zoo hadde gem: zyne May.t oock beloofft, ons volck, die van 23. coppen, gelycken jongst gebleven zyn, tot op 15. waren gedecimeert, alle gemoedes te langeren, — bedanckende den Heere Generaal ende Raden van India — voorde vrundtschap ende behulp, welck hy daar zoo lange van hadde getrocken; ende wilde ons, alzoo hy uytte missive wel

Zyn vanden Coningh vrundt.e bejegent.

gezien hadde, hoe nodich ons vertreck was, niet ophouden, maar, zoo haast het ons zoude goetduncken weder langeren, doch was — zyn voornemen my altevens morgen zelfs in persoone aen boort, noch eens te comen bezoecken, verzoeckende dat jk my — wilde vervorderen, van hem, wanneer hy van boven beneden aende strandt zoude zyn gecomen, waar hy my expresselyck wilde van weten laten, aldaar met myn vaertuygh by te comen, — om zoo tezamen naer het schip te vaeren; middelerwyle zyn wy vast bezich geweest met water, waar wy wat gebreck van hadden, ende brandthout te halen; zoo heb heden oock ons schip, door alle de schippers ende stuurluyden vande schepen respective, alzoo onderwege bemerckt hadde, dat het gantsch

Doch door expresse gecommitteerde naer de ongemackelyckheden van ons schip voorts.

weynich naar zyn roer luysterde, waar uyt jk beducht waar, —

dat

Int Schip Nassouw dezen 17en January a° 1651

dat ons in het passeren vande Straat, die op eenige plaatsen bij-
naest is, ende vande sterke stroomen doorlopen, als de custe
van Colombo, waar het mede niet heel peijs en is, 't en ware de
in winde voorzien, wel eenich ongeluck (: 't welck Godt —
verhoede :) mochte overcomen, doen visiteren, die mij rapporteerden
dat zij gemerckt hadden, hoe dat het Schip ruijm . . . voeten
meer achter dan voorlastich, het welcke zij meenden wel . . . .
veel te veel was, mede dat het roer op geen . . . . . naer een
boordt conde werden geleijt, bijcomende doordien het zelve te —
dick ende dicht naer de steven toe geboeijt was, het welcke, alzoo
het van onderen tot boven sloote, niet te helpen was, of moste

Dat gevonden wordt maar hier niet wel te zeggen is

het roer geheel van het Schip afgelicht werden, dat zij oordeelden
hier, waerinne geensints bij de wercken hadde, om, of en —
niet afnemende ende weder aen te hangen, het aen te breecken —
moste comen, gelijck zulcks, alzoo het een oudt Schip was, —
lichtelijck conde geschieden, behalven dat het Schip oock te —
diep geladen waer, niet geraden te zijn, waer op dan dadel-
lijck g'ordonneert hebben, dat alle den ... welcke wij uijt de
Zaus voor Colombo leggende, hadden overgenomen, ende
tot heden noch in behouden, midsgaders in het achter Schip —
geleijt was, daer weder aen over te geven, ende voort noch
zoo veel andere goederen van achteren naer voren te brengen, —
als, om het Schip tot zijn bequame last te crijgen, voortaen
zoude werden nodich te wezen, zullende het roer, tot dat in
Molucco comen, inden Name Godts zoo moeten continueren
blijven; Bij deze occasie dat de schippers hier nu alle bij ons
aen boordt waeren, zoo stelde aen een yder ter hande eene
copije van het nieuw caerte vande Straete van Bouton
ende de Celebeze Oostcust, door pierre du Bois onderweege
naer een principale correctie afgemaakt.

Woensdagh den 18 d° 's Uchtens omtrent ten 8 uijren, liet den Coningh ons, —
door een expresse, weten, hoedat hij ande strant gereedt was —
om bij ons aen boordt te comen, waer op mij dadelijck, nevens —
den Heere vanden Berch, in het vaertuijch transporteerende —
werdende door al d'officieren vande schepen met de haere
gevolcht, nemende yder zoo veel soldaten in, als bequamelijck —
conden

Int Schip Nassouw dezen 18den January A° 1651 —

Den Coningh verschijnt aen ons boordt.

voeren conden; omtrent het incomen vande Rivier vonden den
Coningh met een groote suite heeren ende dienaeren, onder zijn
schiltpadts staet, ons vast inwachtende, zoo hij dan oock datelijck
tot ons inbarcqueerde, werdende in het midden geplaetst; voor dat
een Wattouw, daer wij op gelogeert zijn, quamen, werde op —
het begeeren vanden Coningh, de Brittische nevens de Sleurt —
de Swint, alzoo hij gezint was deselve schepen te sien, aen boordt,
ende voort rondtom alle de schepen, die yder op haer meyst, mer
vlaggen ende wimpels waeren uytgestreckt, ende wierde op ons
schip, 't Admiraal zijnde, op het overcomen 7. op dat vande —
Brittische 5. ende uyt alle d' andere yder drie canon schooten
midsgaders zoo veel clangiers met musquetten gedaen, het —
welcke het aen alle kanten in het hoogh gebeulte dapper —
dede daveren, waerin den Coningh zonderlingh zijn vermaeck
scheen te scheppen, zijn hoocheyt is aen ons boort, op het beste
als wij hebben gemogen, onthaelt ende getracteert, en heb ick
hem vande stoffen, mij door mijn heeren den Generael
ende Raden van India apart mede gegeven, buyten d' ordre
vereeringh, op zijn schepen van boort, met twee rollen roodt
damast, tot gordijnen voor zijn nieuwe becomen prauw te —
maecken, ende aen zijn huysvrouw twee p[s] attlas, midsgaders
aen yder zijner voornaemste grooten tot . . . . int getal
elck d° vereert, daer in hij hem zeer hooch vergenoeght;
wierde van ons met gelijcke eere ende ceremonien, zoo als hij
gecomen was, weder totte rivier geconvoyeert, waer op hij —
ons verzocht, dat wij totten aenstaenden dagh noch wilden —
vertoeven, alzoo hij gezint was ons een bruylen aende —
Coningh in Ternaten mede te geven, het welck hem, naerdien
wij doch alle noch niet claer conden geraecken, midsgaders dat
het volck van landt noch niet aen boordt was gecomen,
accordeerden, ende zijn wij daermede yder weder naer onse
bescheyde boorden gedetourneert, waer ons straks een —
bode vanden Coningh quam volgen, met verzoeck hem
eenige timmerlieden wilden toezenden, om de stylen vande —
becomene clock ende het Zeekant op te rechten, daer zij lieden —
geen raedt toe en wisten.

Donderdagh

Int schip Nassouw deezen 19en Januarij A° 1651.

Donderdagh 19. D°. Alzoo gelyck voorz: hier dezen dagh noch stonden over te blyven, zoo datt het my goet, den Mortier van Batavia met ons gebracht, hier aende Strangh, daar bequame gelegentheydt toe is, eens te proberen, ten eynde, naarmaals, als het gelegen moght comen, geen efficatie te gebruycken, daermede dan met bekligen moghten vallen, of in 't abuzeert werden, ende alzoo wy dachten of den Coningh niet wel genegen moght zyn, het gebruycke van zoodanige schietttuygh te zien, Zoo lieten hem daar van weten, met verzoecke, indien jae, dat hy hem dan, te dien eynde weynich naarde middagh aende Strangh geliefde te vervoegen, midsgaders oock dat in het schryven vande voorgegeven Missive aenden Coningh, geliefde te laten haasten, naardien Ik voornemens was, buyten twyffel heden avondt te vertrecken, waar op hy my weder tot andtwoordt liet dienen, dat hy my van voorz. denunciatie (ende bedanckede), ende hem ingevolge mede aende Strangh, te gooden tydt, woude vinden laten, mids het welcke wy dan de Suarmen daar toe vereyschende hebben gelast claar te maacken, daermede ontrent ten 2. a 3 uyren naarden noen, dwars van het Schip, aenden oever vande Zee, op een bequame plaatze gevaeren zyn, g'accompagneert met meest alle de Scheeps ende Cryghs Officieren, ende ettlyke 300 Soldaten, onder een vendel verdeelt, omme daermede vele gelycken eenige militaire exercitie, ten eeren vanden Coningh te doen, alzoo hy ons door een zynen Tolcken doen aenzeggen hadde, dat zulcks tot zyn meerder reputatie voor eenige zynen quaetwillige onderdanen zoude strecken; Zyn hoocheyt liet hem ontrent ten clocke drie uren, daermede vinden, ende sloech hy, beyde inde operatie vande Mortier, welcke tot driemalen naarden anderen wierde geschooten, midsgaders d' exercitie der Soldaten, een zonderlingh wel behagen te scheppen; 's Avonds met het vallen vanden doncker, scheyden met vele Complementen, wederzydts gebruyckt, vanden anderen, nam ende den Coningh zynen wech boven naarde Stadt, ende voeren wy ons gezamentlyck weder yder naar ons boordt, ende verzocht zyn hoocheyt wy hem met een zynen Tolcken, die hy nevens ons wilde laten keeren, een getuygenisse zyner gunste, aen ons volck eens bewezen, geliefden te verleenen, om hem in gelegentheydt, ontrent d' onzen, met meerder te verzoecken contoirien van te connen dienen, dat hem, van woorde te woorde zoo hier volcht op een geel gecoloreurt indiaans papier geschreven, met gulde letteren

Doch de mortier aende Strangh in presentie vanden Coningh geschoten ende een goedt gedoochte van ons Soldaten gedaen

politicus ende secreticus bezaÿt, heb g'accordeert,

Acte van getuychenis voorden Coningh van Bouton.

Arnold de Vlamingh v: Oudtshoorn, Uyt den name ende van wegen haare Hoog: mogende d'Heeren Staten Generaal der vrye vereenichde Nederlanden, Zyn Vorstel: Hoocheydt d'Heere Willem Frederick by der gratie Godts Prince van Orangien, Graave van Nassouw, Gouverneur Capiteyn ende Admiraal Generaal vande Landen gemelt; d'Ed: Heeren Bewinthebberen vande vereenichde g'octroyeerde Oostjndische Compe ende in derzelver name d'Ed: Heer Carel Reniersz: Gouverneur Generaal ende Raden van Indien) Ordinaris Raadt van Indien, Gouverneur ende directeur over de provintie van Amboina mette Landen daar onder sorterende, Commandeur Admiraal ende Superintendent over de navale Crychs=macht dezen Jaare naar Molucco, tot redressement vande zaacke tusschen den Coning Mandarsha ende Zyne Grooten aldaar voorgevallen, verzonden, midsgaders expres Commissaris tot inspectie vande presidie voorz: nevens de Gouvernementen Amboina ende Banda, midsgaders Compes Comptoir op Macassar; Allen den geenen die dezen zullen zien ofte hooren lezen, doet te weten

Alzoo onzen Staat met het Ryck van Bouton (zedert eenige Jaaren, doch voornamentlyck onder de prysweerdige Regeringe vanden prezent Regerenden Grootmachtigen Coningh Aly, goede ende vaste correspondentie heeft gehouden, ende de bezondere vrindschap ende behulp, welcke door Zyn hoocheydt niet alleenie Zyn bewezen, in het bergen van het volck der Scheepen, Anno passato op het Eylandt Sangony (daar eenige gestrandeert:) gebleven, maar dat oock de meeste part vande zelve luyden, van het voorz: Eylandt Alzoo Zy het door vele gebreckelyckheden qualyck langer zouden hebben connen houden, ende om haar voort van alle bedenckelycke attentaten van quade menschen te bevryden, tot hem in Zyn eygen Coningelycke Stadt

Stadt gebracht, ende aldaer onder vaderlycke bescherminge, totte compste der scheepen, uytte innewaart in gelegene quartieren Moluco, Amboina en Banda voormelt, comende, geleyde ende aldaer gemoedelyck neffens zyne missiven ende gezants naer Batavia, aen myn heere den Gouverneur Generael ende Raden van Indien, getransporteert heeft; alle welcke voorz: courtoisien ende daer blyckelycke vrindtschap, waer gedachte Ed: hooch estimerende, hebben my ordinarelycke belast, in passant dese plaetse aen te loopen, ende zyne hoocheyt, uytte naeme ofte van wegen haere meergem: Ed:en daer voor hartelyck te bedancken, ende met een aensienelycke vereeringe te beschencken, midtsgaders deselve een getuygenisse, van daer schyndende, onder hem te laten, met belastinge aen alle Comp:s onderhoorigen, soo by deesen geschiet, gelyck oock mede aen alle Comp:e geconfedereerde, ende geallieerde versocht wert, den meergemelten Coningh, neffens alle zyne subjecten om reden voorz: voor Comp:e goede bondtgenooten, ende lieve getrouwe vrinden te houden, ende in deselve qualiteyt hem ende de zyne by ende in alle voorvallen, het zy te water ofte te lande, hier ofte in andere quartieren te bewysen, zoo veel behulp, gunst, faveur ende vrindtschap, als eenichsints mogelyck zyn, ende buyten menschelyck tyds verloop, van daer gestelte opgeleyde dienst, zal connen geschieden, waer aen de Comp:e dienst, ons eere ende vrindtschap, midtsgaders onse hooge overheden een wel gevallen zal gepresteert werden;

Gegeven in het Schip Nassouw, ter Reede voor Bouton, deezen 19e January A° 1651. Was onderteyckent A: d: V: Oudshoorn.

Zoo hebbe hier oock onder zyne handen gelaten, om by gelegentheyt met eenige passerende vaartuygen, tot Amboina aen mynen geconstitueerden den eersten oppercoopman Simon Cos voor bestelt te werden, d'hier naervolgende missive, by welckers naerlesinge de redenen, waeromme het selve gedaen heb, geboorlyck zal connen werden bespeurt, waeromme dan oock daer af in desen geen vermaen doen, maer my daer aen, om cort te zyn, ende onnodige verhalen t'evitieren, zal gedragen blyven.

Aen den

Uyt 't schip Nassouw dezen 19en January Aº 1651

Aenden Oppercoopman S. Simon Cos, in Amboina,

Erntfeste, Wyse voorsienige

Naer dat wy op 21en Augusty, met de Jachten Concordia ende het Zas van Gent, d' Amboinse Reede verlaten hadden, zyn met zeer slecht weer (Godt zy gedanckt) den 16en September daer aen, op Batavia behouden aengelandt, hebbende onderweegen Bouton ende het Schipbreuckich eylandeken Sangory aengeweest, daer alle de verbleven volcken ende goederen vande gebleven Schepen, excepto 25. coppen, op d' instantie vanden Coningh, doen noch verbleven, maer immede van daer gelicht, hebben ingenomen, ende met ons naer Batavia gevoert, waermede beyde voorz: Jachten oock geheelyck afgeladen waren, invoegen het een geluckich toeval voor ons geweest is, dat het Zas (gentre) noch mede met ons genomen hebben, want zouden daer anders zoo vele menschen ende goederen, ten merckelycken ondienste vande Compe noch hebben verblyven moeten; ende is op 17en October naer onze voorz: aencompste op Batavia uyt de Molucos pa Macassar aldaer mede aengecomen het Jacht Lis, met het welcke haer Edn bericht bequamen, hoe het meerendeel der Ternataense Groten, haer verbonden Heere zadden, den Coningh Mandarsha, zouden door haer van voorz: voornemen aenden Nederlandtsen Gouverneur, eenige preadvertentie te hebben gedaen, afgesworen, ende zynen dwasen broeder Manielha, in zyn stede weder voor Coningh uytvercoren, midsgaders haer mettenzelven, naerde sterckte Xoula gemeensaem als vyanden van zyne Mayt ende onzen Staet voorverclaert te stellen; het welcke alzoo by myn Heeren den Gouverneur Generaal ende heeren Raden van India, voor een zeer quade zaecke wierde aengezien, die, als niet alleenich zyn opzicht op Compe Moluccse conquesten, maer zelfs groote reflectie is hebbende op den paisibelen toestandt in Amboina, niet behoorende getolereert, maer absque ulla mora, met ontsach ende reputatie tot schrick van anderen, gevoeglyck ende geboetet te werden; zoo heeft het haer gedachte Edele by eenparige stemmen, geliefft myn persoon, als in myn gepresteerde diensten noch vergenoegende, daer toe, onder de titule van Admirael Superintendent, op 23en december, mette Schepen

Nassouw

Int schip Nassouw dezen 19en Januari Ao 1651

Nassouw, Edle Wittiogen, de Jachten Leeuwerick, ende 't Zas van Gent, midtsgaders de Fluyten gulde Haes ende Swaen, gemant boven haer ordinary scheepsvolck, met een nomber van 500: wackere Crijghsluyden, in 6. Compagnien verdeelt, derwaerts affteveerdigen, met wijdere last van genoemde Edle Gouverneur, nevens ook dat van Amboina (: naer dat daer van althoonens aenden Heere Willem vanden Berck, extraordinaris Raedt van Indie, die mij tot naeste adjunct, op genoemde expeditie bij gevoeght is, in qualite als Edle Gouverneur en Directeur behoorlijck transport zal hebben gedaen :) ende Banda, midtsgaders ook 't Comptoir Macassar als expres Commissaris te visiteren.

Ter heden zijn, eenemaels veele ontmoete stilte, eerst tot Bouton gearriveert, van waer ons Edle God den Heere voort, behouden ende spoedich tot Molucco gelieft te laten overvaren,

Hier naer mij uytte Commissie die vanden raet hebbe, welcke veele vandes Conings onderdanen, den Quimelaha Madura zijn stadthouder toedragen, ende den lust die wij in haer bemerckt hebben, van zelfs te regeren, niet geheel konnen te becommeringh houden, of zijn Edle van voorz: commotie in Molucco verstaen hebbende, gelijck het door d'expresse uyt Tib, voor ontrent de Manipa (: zoo verstaen :) afgesonden, wel apparent is, het zelve daer niet wel ander in forma moeten hebben naergespeelt, ende, bij sequele, den gedachten Quimelaha uyt zijn gebiedt gestooten, en de Regeringh tot haer zelve getrocken, of anders wel eenige veranderingh gemoveert, gelijck als zij het voorleden jaer daer toe al eenigen maten hebben aengeleydt gehadt, hoedanich wesende (: als Edle God gebeure :) zoo wordt UE: hiermede gelast, datelijck naer de receptie deses, een expresse tot ons naer voorz: Molucco af te vaerdigen, met duydelijcke notificatie, hoe zich de zaecken daer mogen hebben toegedragen, wanneer wij ons officie in voorz: Molucco hebbende verricht, met alle de macht naer Amboina zullen comen afsacken, maer wordt UE: inden gevalle gelast middelerwijle alle mogelijcke debvoiren, tot moderatie t' adhiberen, want beyde de soldatesca

Int Schip Nassouw dezen 19en Januarij Ao 1651

ende schepen, zoo haast doenlyck is, weder op Batavia dienen te wezen, om tegen den Portugesen, gelyck wy met deselve mede d'aenstaende uytstingh van het twaalfjarig bestandt, weder ter openbaren oorlog staan te coomen, tot dit of dat voorgenomen important exploict gebruyckt te werden.

Alle de nagelen van d'afgelegene Comptoiren, zult dat(s) naer de becominge derselve, zoo het voorde recepte derselve noch niet en is geschiet, aen het Casteel laten ontbieden, om gelyck nevens de gene by U.E. daar zyn ingecoft, mette eerste schepen ten gebruycke vanden Inlandtschen handel, naer Batavia versonden te werden.

Den langhsten eenen maendt naer ons vertreck, was het voornemen de schepen naer Amboina ende Banda toe doen, in sulcken staet maecken, dat omtrent medio februarij het secours daer te connen staet, waerom U.E. by desen belasten te bevorderen dat alles zorghvuldelyck ende distinctelyck ontfangen ende opgeleydt werde, gelyck de witte kleden vanden graeuwen, gelyck in de schepen mede is gedaen, separaat leggen, alsoo deselve voortaen op ons voordragen in tarief vande Inlanders ter verscheyden prys, te weten de witten tot 60: en de graeuwen 50 rls 't last zal vercoft werden, van voorz. witten kleden zult dadelyck naer de descharge der schepen, alomme naer de Comptoiren gelegen op de plaatzen onder den Coninck behoorende, goede quantiteyt, is te verstaan, zoo veel als gegist werdt, dat daer omtrent in een geheel Jaar zal connen werden vercoft, sturen, nevens noch zoo veel graeuwen d° midsgaders provisien van vleysch ende Speck etc: Item Ammunitie van oorloge, Coopmanschappen ende anders, als gecalculeert zal werden, voor gemelde tydt, totte uytdeylingh der Gantzoenen, Segouns possessie der fortresse ende het dryven vande handel nodich te wezen, want deze Jaare geen andere Schepen, als maar eenige d'oude fuyt Castricum, daar reeds voornt zynde, staan over te blyven, in vorigen gemelde plaatsen, by omissie daar naer van gaare beschoten niet gedient zouden connen werden.

Alle

Int Schip Nassouw dezen 19en Januar: a° 1651

Alle het geene onder des Botteliers custodie is, zult, door expres t'ordonneren Gecommitteerden, namentel: het gene in Stucke bestaat, distinctelyck laten tellen, ende dat in mate ende gewichte consisteert, accuratelijcke doen wegen ende meten, gelijcke wij successive jaarlijcks voor het overcomen der [illegible] Schepen, hebben in gebruijck gehadt, ten eynde altoos punctuele kennisse vande hoedanicheydt der effecten mogen hebben, ende onze oogh daar te fondamenteelder op instellen.

De Boecken, welcke op ult.mo Februarij moeten werden gesloten, zult daer beneffens zorchvuldich oversien, ende van haare gebreckelijckheden zuyveren, op paene, ingevalle wij daer naer bij resumptie, ende zelve eenige mangel bevinden, te vervallen in correctien ende boeten, daer toe g'ordonneert, het welck zoo van gelijcken mede aen alle d'andere Suppoosten die eenich bewindt hebben, yder in het zijne, uyt onzen Name zult recommanderen, ende bevelen, met belastinge dat maecken de reste Restanten met d'insluytingh der winckelboecken exactelijck accorderen, tot welcken eynde beneffens het sluyten der voorz: boecken, alles watter onder is, met af ende aenschrijvingh (: salvo nochtans onze examinatie ende censure daer over te decreteeren) zullen ver[illegible]ende.

Totten Bottelier Heintz, zult, om redenen, ons moverende, met gelijcke macht in zijn bottelierscharge voegen, den Assistent Hendrick Barentz: [illegible], ende hem in gevolge ordonnantie van het opnemen der Restanten, item oock de tegenwoordige vivres etc: onder den bottelier berustende, daervan notitie te houden, zoo dat naerderen niemandt van haer beyden zal vermogen apart inde Magazijnen te gaen, maer zullen daer te gelijck acces toe hebben, consequenter moeten dan oock voor alle deuren twee aparte slooten gemaeckt ende aen yder een sleutel gegeven werden.

Ons voordragen, hebben haer op gem: Ed.e [illegible] het [illegible] spijckel, dat wij voorde presente Amboinse tranquille toestandt daer in zagen, mij geliven te belasten, aen alle [illegible] geringe uytgezondert, naerderen, bij expresse mandato te verbieden

Int schip Nassouw dezen 19en Januar Ao 1651.

verbieden, meer, op de quartieren van Amboina te vaeren; Zoo
zullen oock om gelijcke redenen, als in cas vande vreemdelingen
gesz. aende inboorlingen, zelfs geen meer consenten verleent mogen
werden, om op eenige andere plaetzen te vaeren, als die welcke om
ende by Amboina zijn gelegen, daer van oudts altoos op geaccordeert
geweest, maer zal de voorz. vaert alleenlijck maer vergunt ende
geaccordeert blijven aende Amboinse ende Bataviase burgers
natuerelijcke Nederlanders zijnde, waer van dan, te weten aengaende
de vreemdelingen, ingevalle wij zoo tijdich in Amboina niet te
verblijven quamen, of dat de geene welcke dezen raed, meer
haere opstinerende patten daer staen te comen, aleer weder
gezint waeren te vertrecken, in onzen name, een publicq edict,
op paene van eeuwige incarceratie emaneren, ende het zelve
aller wegen, gelijck het gebruijckelijck is, zoo wel inde
Maleijtse als Nederlantse tale, zult publiceren ende affigeren
laten, maer van wegen d'inlanders, zult, om jaloesie te ..., geen
publicatie doen, maer haer verzoeck eenes maer tot onze
persoonelijcke overcompste excuseren.

Zoo by eenige ... noch eenige uytstaande schulden resteeren
derselve zult belasten, parateelijck in te vorderen, alzoo wij niet
gezint zijn een enckelden penningh schult aen onzen geconsigneerde
successeur te transporteren.

Den Coopman Jan vanden Bruul zult aenzeggen dat hem
prepareert, om nevens zijn huysvrouwe ende familie per d'eerste
retour schepen, naer Batavia te vertrecken; Zoo zal oock
den gedebaucheerden Abraham Pittavin met zijn familie, als
gecontinueert, derwaerts gelargeert werden, mits alvoorens
daer ter plaetze, in baer gelt, voldoende, het geene aen zijn
condemnatie noch komt te gebreecken, daer of hem naer de
receptie dezes, mede notificatie moet doen, om hem, in het bestellen
van zijne zaecken, eenigermaten naer te richten, vervolgens
zult hem oock, voor twee dagen inde weecke toestaen uyt zijn
bandijn aen het Casteel te mogen comen, om zijne particuliere
affairen te beschicken, alzoo het de meijningh van onze
Hooge Overheden niet en is, iemandt buyten reden te
vercorten.

Int schip Nassouw dezen 19.en January Aº 1651

Den fugitiven Octaef Macquelin, hebben op Batavia —
gevonden, waer hij onder abuzie voorgeven, dat hij ongeluckelijck
door handt werck (: wij hoorde op't gecken clap :) van daer was
verdreven, als een barnden vier over straten, zijnde daer voor
dagh selven in een byzonder kleet, gingh spaceren, hebbende —
sijne zaecken, door bevorderingh van eenige, die het schijnt hem
met verkeerde passie waeren beguinstigende, soodanich weten
te dirigeren, dat zeer [illegible], hy waere daer zelfs in
persoone waeren verschreven, genoegsaem triumpherende in
Amboina zoude zijn weder gekeert, maer hebben wij haer Ed.
naer onze overcompste van zijn handel ende bedrijf luttelijcke
anders geinformeert, ende het ingevolge daer toe gebracht
dat hij stracks, op de genome proceduren vanden fiscaal in hechte[nis]
gestelt, ende eyntelijck zijn bannissement by vonnisse diffinitief,
vanden Raedt van Justitie, is verdubbelt, te weten van een tot
twee Jaeren geprolongeert, invoegen met de eerste gelegentheydt,
als geapprehendeert, weder derwaerts staat over te comen,
soodat wij U Ed. bij dezen belasten, hem, dat ons naer zijn aenlanden
costy, weder naer zijn oude confinien plaetze aende overzyde van
het landt, ter waere naerder ordre van onze gebiedende —
Heeren bequaemt, die, voorders dezen hebt te volgen, te —
dimitteren; Edoch alzoo wij den man voor een zeer schadelijck
instrument, in voorz. Landen, houden, soo hebben haere Ed.
bewogen, als d' eene vande Justitie tegens hem, met genoegde(?)
prolongatie sententie, genoegh zijnde bewaert, dat met zijn
huysvrouwe ende familie, als geconfineert. Gelijck van
Pittavia(?) is geschreven mede van daer naer Batavia zal
werden verzonden, daer zijn huysvrouwe oock kennisse van
kondt doen, om haere particuliere zaecken ondertusschen mede
naer een te stellen; Emaer zal hij voor onze compste niet —
werden verstuert, naerdien last hebbe, om mij aengaende
de 2100. ff.ª tusschen hem ende den Quimelaha noch ongedecideert
hangende, in presentie van partijen, naerder t' informeren,
ende bevelen wij U Ed. bij dezen, den gedachten Quimelaha —
voor Macquelins persoonelde overcompste derwegens noch eens
naerder te hooren, onder recommandatie, gelijck hem voor
dezen door ons in U Ed. eygen presentie mede is geschiet, —
vande waerheydt doch niet te kort te doen, ende den man —
vergenoegen —

Int Schip Nassouw dezen 19.en Januar.ij Ao 1651

vergeren, dat hem gerechticheijt vanden selven zoude mogen competeeren, geen daer onder verstaende, of hij hem ondertusschen ons antwoorde over de zaecke mitsdien naerder moet hebben bedaert, dat hij hem daeromme niet en gelieft t'ontrecken, daer af, als een suspicie bekentenisse uijt te doen, het gunt geenints t'zijner schande, maer veel eer tot zijn eere strecken zal, &a; doch moet hij, alzoo die man van zeer zacht naturel is, die hem wel lichtelijck door Marquelin Otto de Zijnen, tegen de waerheijdt weder zoude laten abuseeren, daer en tegen aen d'ander zijde oock gewaerschouwt worden, dat, zoo hij alleen hij niet schuldich en is, hem door niemandt moet laten verleijden, om abuijs, gelijck hij verclaert, ter eerster instantie gedaen te hebben, bekentenisse te doen, Otto werdt gewaerschouwt dat oock de schult alteenemael op hem zal moeten nemen, zonder te vermogen daer tegen naermaels weder eenige exceptie — t'inventeren, daer op te letten heeft. —

Met de Schepen, jongst uijt het vaderlandt gecomen, heeft mijn heere den Gouverneur Generael Cornelis vander Lijn, op zijn iteratijf verzoeck, zijn demissie derwaerts geobtineert, ende is weder bij resolutie vande heeren bewinthebberen in zijne plaetse tot Gouverneur Generael gecommitteert den heere Carel Reniersz. ordinaris raedt van India, daer van de solemnisatie op 7en Octob. binnen Batavia geschiet is, ende voor ons, naer ons overcomen aldaer mede, in forma, zoo dat behoort, zal geeffectueert werden. —

De huijsvrouwe vanden heere Willem Verbeeck, staet met d'eerste gelegentheijdt van Batavia derwaerts te comen, — ondertusschen welcke tijdt wij U.E. in dezen ordonneren, onze huijze alomme wel te reijnigen, ende gedachte Joffe. haere residentie daer in te laten nemen, versorgende wijders, daer door niemandt eenige cleijnachtinge, maer contrarie, naer de respectuerze qualiteijt van haeren man, alle eere ende courtoisie werde aengedaen.

Van onze aencomste zult aller wegen, op d'afgelegen plaetsen zoo wel onder den Coningh als de Comp.e behoorende notificatie

notificatie

notificatie doen, met belastinge daer tegen haere Conscientie
gereet maecken, om, nevens ons, de generale visite te doen, dan
alsoo het d'heere ons bij gesontheijdt spaeren, ende behouden vande
laetende, ten langhsten inde maendt April te zijn staet. —

De Predicanten Do: Pontanus ende Fontanus, is, op haer
versoeck, haer vertreck g'accordeert, ende zijn tot haere
plaatsvullinge weder gedetermineert d'E: Pieter Appeldoorne
die met zijn huijsvrouw ende familie, mette voor aengetogen
vertreckende schepen, derwaerts staet over te comen, ende
Jacobus Hogerius, met mij van Batavia vertrocken, maer
in 2de pass.o inden voorgen intent, omtrent het eijland
Madura overleden, invoegen Amboina naer haer E: doode
maer met twee predicanten sonde versien blijven, dat, ons
bedunckens, totte wel waernemingh vande saecke aldaer, de
geest te weijnich is, waeromme haer gen: E: in bedencken
geven, of echter, sonden tegen haer Christen officie te midden
besonder te vertrecken, dan het selve noch een jaer in te zien;
mids 't volck wij haer nochtans, zoo niet geen Persoonen
voornemen gesint zijn te continueren, bij desen toestaen te
verzeijlen, alsoo wij wel afgesien hebben; dat daer niet ongeneigde
persoone, doch in dat groot werck niet te vervullen zijn sal.

Breeder wordt U E: van het eene ende andere naer onse over-
compste bericht, invoegen dit alleenich maer voor een preadvijs
te houden hebt, zonder anders weert

Dienstelijcke Wel Ed.e Voorsienige, zeer discrete, met U E
adjuncten en suppoosten, Godt de heere in zijn segen ende genade
bevolen.

Bouton voorde Stadt, in het schip
Nassouw dezen 16de Januarij a:o 1651.
onderstondt U E: goetgunstigen ende was geteeckent
Arnold de Vlamingh van Oudtshoorn.

Wydagh

Int schip Nassouw dezen 20en Januari A° 1651

Vrydagh den 20en d° bleven noch leggen, zynde vast besich met water ende brant hout te halen. ———

Saterdagh 21en d° 's morgens omtrent ten 7. uren, lichten ancker ende gingen naer het afblasen van eenige canon schooten onder zeyl, hebbende het de geheele nacht zeer stil geweest, ende de stroomen meest straatwaart uyt geloopen, zoo als omtrent een grotelingh schoo[t] vande Reede waren afgezeylt, quam een boode van den Coningh aen boordt, versoeckende wy noch een weynich geliefden te vertoeven, alzoo den Coningh gesint was, zelfs in persoon noch eens aen boort te comen, welcke boode tot antwoorde gaven, hoedat wy met veele moeyten, even het ancker hadden gelicht, ende de stroom goet was, om onze wech, straatwaart, in te vervolgen, waer over ons zyn hoocheyt geliefde t' excuseren, maer zoo het noodich was, dat hy ons sprack, wilden naer hem, doen, of eenen voor het naeste een tydt, blyven vertoeven, doch is hy niet verschenen, hebbende oock door een expresse laten weten, dat wy onze reyse, zouden langer vertoeven, wel voort mochten continueren; dede beyde aen my ende den Heere vanden Berck yder een slaef vereeren; het Jacht de Zuytberick ordonneerden wy, naer ons vertreck, daer ter Reede noch te vertoeven, tot dat het volck van landt, welcke mits het laeck water, mette vaertuygen niet en conden uyt de revieren geraecken, daer alle met haer plunderagie ende eenige restante goederen ende slaven, aen boort waren gecomen, wanneer ons datelijck mede hadde te volgen, voorz. restanten ende slaven bestaen in het hiernaervolgende te weten.

4.	p° witte fyne moeris	a	4. R° yder
4.	p° d° Chiavonis	a	2. R°
4 1/2	p° witte salempouris te weten		
	1. p° goede onbeschadicht	a	3 1/2 R°
	3 1/2 p° beschadichde d°s	a	2. R°
159.	p° witte beschadichde dongrys	a	3/8 R°
33.	p° beschadichde blauwe baftas	a	1. R°
1165	℔ tins		
334	℔ loot		
165.	℔ Sperck		

14. Cannen

14. Cannen olye d'olyven.
30. ℔ bußpoeder,
556. p:ˢ musquets cogels
6½ bossen lont.

Dat alle goederen zyn, die wy haer hier het voorleden Jaar hebben gelaten, gehaelt; Zullende de boeckiens vande Specificatien vande dezelve, midsgaders de dagelyckse gehouden aenteyckeningen uwl. dagelyks exactelyck biviteren, ende zoodanich die comen te bevinden dan melden/.

Tegen den avondt zyn wederom ten Ancker gecomen/.

Sondagh 22.ᵉⁿ dᵒ. met het luimeren vanden dagh hadden de wint N.N.Wᵗ ende N.W.ᵗ gingen onderzeyl, doch vermids de slappe coelte ende het keeren vanden stroom, wierden genootsaeckt het ontrent den middagh weder te zetten, hebbende den gebroocken hoeck N.Wᵗ een half myl van ons, tegen den avondt maeckten weder zeyl, met een W: N. Weste redelycke coelte. ——

Maendagh den 23.ᵉⁿ dᵒ. 's middaghs anckerden weder op 29. vaem, liggende de N hoeck van Pangarame West by de 2. mylen van ons, ——
naande middagh ontrent 4. uyren gingen weder onderzeyl de wint zynde uyt den N.N.O. met een moye coelte. ——

Dinghsdagh den 24. dᵒ. quamen aen het Westeynde vande Straet ontrent de versche waterplaets ten ancker, daer ons, zoo veel conden, van water ende brandthoudt versagen; Ende alzoo nu weder de Cust van Celebes hebben te passeren, daer het op eenige plaatsen, voor swaer gelade grootte schepen, met zeer pleyn is, als onder buyl ende nadien zynde, zoo hebben tot preventie van ongeluckien g'ordonneert, dat het Jacht de Zeemeeuw, alzoo 't zelve zeer wel bezeylt ende plat gaende is, tot in Castricoms bay (aen het N. eynde vande voorz. Celebes Custe gelegen) zullen gecomen zyn, waer voornemen haeste pleginge te houden, continuelyck zal voorzeylen, ende het vierenvoerd, zullende door de Sundt, die mede onder 't gaat, ende een goor zeylen is, gevolcht, welcke weder door ons, ende wy vande Dittioen naergezeylt, midsgaders de kroup eyntelyck gesloten zal werden van het Jacht het Lab, in: de kleyns de Haas by

Int Schip Nassouw dezen 21en January Ao 1651

bij welcke voorz: ordre, twee bootgaende schepen, beyde voor ende achter, ende wy twee swaere ende diepgeladen in het midden vande vloot sullen zyn, te sturen, de twee eerste, om ons van onheylen als zyn droochten, rudsen &ca te praedvertiren, ende de twee laatste, om in noodt (: dat Godt verhoede :) van geholpen te mogen werden, biddende den Almogenden Godt dat hy ons voorspoedich wil laten vaeren ende voor alle perijckel behoeden.

De voorz: afgezeylde Straat van Bouton, nevens de custe van Celebes noch te passeren, hebben tot genoegen vanden curieusen lezer hier achter in cleen bestek, naer het apart vandien gemaeckte caartie gecopieert, doen byvoegen.

Woensdagh den 25en d.o smorgens met het liniren vanden dagh lichten ancker ende gingen met een oost windt onderzeyl, korts daer aen wierde het stilletiens, invoegen weynich vorderden, ende voornacht bequamen een frissen windt N. N. westen, welcke doe ten beginne der tweede wacht weder ons gaen leggen, ——

Donderdagh den 26en d.o omtrent sonnen ondergangh, quamen op 3/4 Myl bezuyden de waterplaats, daer het hooft eylandekens voor leyt, ten ancker, hebbende tint getiren maer twee mylen gevorderd, opgewonnen, snachts was de wint N. N. W. met flauwe coelte. ——

Vrydagh den 27. } D.o bleven op ancker leggen, continuerende de wint sterck
Saterdagh den 28. } uyt den N. N. W. de noorden. ——

Sondagh den 29. D.o met het aenbreecken vanden dagh gingen onderzeyl, de windt zynde N. N. west, ende mids de cleene vorderinge liten naer middagh ten twee uyren op 29. vaem, onder Wawony, wederom het ancker druypen; ende naerdien hier in al omtrent de tien etmalen hebben gelegen, zonder, door de stijve Noorde windt yet te hebben connen vorderen, ende dat voort veele siecken onder de vloot beginnen te crygen daer onder oock zeyls den Heere vanden Berck is, die aen een sleepe catarre laboureert, ende dat wy daer toe zeer verlangen, om kennisse vanden Amboinsen toestandt te becomen, om ons, in ons verblyven uyt Molucco niet te mogen naer reguleren, zoo hebben by resolutie, hier onder gemeenandt goetgevonden ende g'arresteert, het Jacht de Diemenick, dat zeer wel bezeylt, te weer, alsoo ten principale

maar

maar met Amboins Cargo geladen is, van hier met alle onze
Zeijlen ende advijzen (:mede achter de Rezolutie volgende:) aende
opper coopman Simon Cos, onzen gesubstitueerden, naar Amboina
p.r den eersten affvaerdigen, zullende daar bij, als originele
ooch gevoecht gaan, het afschrift van onzen missive op Bouton,
in handen vanden Coningh gelaten, hier vooren aengetogen; —
Ende zijn ooch voornemens, conforme voor van hiernaevolgende —
Rezolutie, den gedachten Heere vanden Broeck bij deze —
gelegentheijdt, op zijn verzoeck, ooch derwaarts te dimitteeren

Rezolutie

Bevinden wij ons heeden met de schepen —
Nassouw, Dolphijn, 't Jak van gent, Zeeuwerick, —
midsgaders de fluijten Smient en gulde Haas, door —
ontmoete stilte ende contrarie noorde winden, niet verder dan
Tillekes Celebes custe, ende voor het Eijlandt Nassouw bevinden;
Alwaar wij ooch in hier etmalen, door gemelte tegenwinden
ende prejudiciable stroomen, zonder eenich het minste voordeel
gebben toegebracht, latende het werck zich daar en boven, naar
den tijdt des Jaars, zoodanich aenzien, dat langhzamelijck de
reijze tot Molucco zullen connen gewinnen, ende dat wij daar
beneffens hertelijck dezireren, om tijdelijck van Amboinas —
constitutie zeeckerheijdt te hebben, niet zonder importante
redenen beducht zijnde, dat op de ontfangende geruchten vande
gemoveerde rebelle in Molucco, wel sommige ongeruste
geesten, iegens perturbateurs van Comp.e tranquillen —
Staat in Amboina, aldaar, omtrent den Quimelaha ende —
de zijne iets nadeligs mochten aengespannen ende geinnoveert
gebben; Zoo ist dat den Heere Superintendent Arnold de
Vlamingh van Oudtshoorn, deze zaacke den Heer —
Willem vanden Broeck gecommuniceert ende daar op zijn
rezolutie ad vijs ontfangen hebbende, de verdere raden deser
vlote geconvoceert ende in vergaderinge gecompareert zijnde,
voorstelt ende te delibereren geeft, ofmen niet, om tijdelijck
vanden Amboinsen Staat zeecker te zijn, derwaarts van hier,
een den bequaamste Jachten uijt deze vlote behoorde te —
depescheeren, om Comp.e zaacken, wanneer de geruchte embroulles
in Molucco

in Molucco zullen zijn gerendeveert, ende opgem: quartieren —
van Amboina, zoozeer vervallende, door quaede gangers, moeten
zijn getemperiert, in behoorlijcke gestalte te reduceeren, ende
de schadelijcke machinatien, in haare beginselen, hoe eer hoe
beter, te smooren; waarop naer 't colligeeren der advijzen,
eyndelijck pari voto, geresolveert ende besloten is, noch tegen-
morgen tijdelijck 't Jacht de Leeuwerick (: 't welck, excepte
weynich rijs ende eenige quiate plancken, ten principalen, met
Amboins Cangangen geladen is,:) naer gem: quartieren
ten voorz: eynde aff te zenden, om met spoedt (: aldaer ontlost
ende behoorlijck weder geballast, midsgaders van zijne noodt-
lijckheden verzorght zijnde :) van die plaetse, ons naar de —
Moluccos te volgen, in conformite van d' ordre, d' opperhoofde
van gem: Leeuwerick, op de zeylaatse, ter handen te stellen.
blijvende voorts anders opperkoopman ende gesubstitueert hooft
in Amboina by de te zenden militie, Secretaris gecommandeert
vanden toestandt derwaarts over naer Molucco pr gemelte
Jacht, ons dilucide te rescriberen. —

Staende deze vergaderinge, van gelijcken ingezien zijnde de
indispositie vanden Heere Willem vanden Broeck, in beleyde
op den ——e Nittioen, ende midsdien zijne genegentheyt, omme per
deze commoditeyt, naer Amboina te vertrecken, zoo is eendrach-
telijck geresolveert gem: zijn E: verzoeck in dezen t' accorderen
ende dien heere naer zijn believen te laten verzeylen. —

Zijnde terwijle tot spoedige voltreckinge der voyagie uijt
Amboina naer Molucco zeer veel gelegen is, een couragieuse
ende geexperimenteerde persoonen op dat vaerwater, ende daer-
zien toe ons vanden schipper des meergem: Jachts de Leeuwerick
te kennen gegeven wordt, dat hij van stuurluyden daertoe niet
wel voorzien en is, zoo is insgelijcks, op dit subject verstaen
den onderstuurman vande Gulde ——aen, als (volgens —
de getuygenisse des prezente schippers) op dat vaerwater
bedreven zijnde, tegen den onderstuurman van 't te verzenden
Jacht te laten overgaen, ende 't zelve daermede (: als gezeijt
op morgen (in ——des naame) zijne reyse ter gedestineerde
plaatzen laten bevorderen.

Onder —

Int schip Nassouw dezen 29en January Aº 1651

Ende overmids wij (gelijck inden beginne dezer resolutie —
hebben genoteert) door de continuerende Noordoostwinden in al
eenigen tijdt inde vorderinge onzer voijagie zijn geobstrueert —
geworden, zoo is midtsdien de vergaderinge in serieuse bedenckinge
gegeven, of men geen naderen en bequamen wegh zoude connen —
vinden, tot acceleratie en spoet van onze reijze, dan daer langhs
wij ontrent den tegenwoordigen tijdt geordonneert zijn te
zeijlen 't zij dan datmen, van hier afsteeckende, onderlegge
benoorden Bouro naar Xoula besij, daar dicht bij oosten om,
op 't eijlandt Oubij te loopen, om 't zelve bij westen te passeren,
ende dan voort de reijze naar Batsian, en door Batsians
engten op Marquian vervolgens te performeren, of wel dat
men (: schouwende de buijten langhs de Celebes Cust ge-
legen :) buijten dezelve omloope, ende het tot de gedesigneerde
rendevous plaatze (: zijnde ——— Altricams Baaij :) —
tracht op te halen, zijnde op beijde deze consideratien —
noch gevoelt, dat het zeer gevaerlijck zal commen —
langhs d'ordinarien wegh, door ende over dangereuze —
engten, klippen ende droogten voort schip Nassouw, —
zijnde 't zelve gantsch swack, afgevaren, diepgaende, ende —
bezijden dezen alle, door nodeloos defect van 't roer, zeer
ongemanieert bevonden; ——— Ende na dat op deze —
poincten aendachtelijck gespeculeert zijnde, verscheijde —
discoursen over ende weder overwogen waren geworden,
zoo is eijndelijck, door de meerdere [illegible], goetgevonden
ende vast— gestelt, datmen zich in zeijlaetse gelijck
zal blijven reguleren nae de gebruijckelijcke coursen —
om deze tijdt 's jaers, in conformiteijt vande ordre —
door den ——— Gouverneur ——— Generaal ende Raden
van India daar op mede gegeven, blijvende de verdere —
stemmen rejectabel, als connende geensints bevroet
werden, dat het inden tegenwoordigen tijdt geraden
of ——— te oirbaer zij, om zoo inusitate ende tegen ordre
te kiezen passagien met de vloote t'ondernemen, ende
zich inde periculen, die uijt d'een of d'ander moeten resulteren

tot

Int Schip Nassouw dezen 29en January a° 1651

tot schade ende merckelijcken ondienst vande Compe. te prejudicieren.

Aldus geresolveert ende g'arresteert, int Schip Nassouw g'anckert leggende tusschen de Custe van Celebes ende het eylandt Wawony, ten dage, Maent ende Jaare voornoemt.

Jo.t Sedtschooren

Claes Jansz de Witt

Cornelis ...

Gerrit Bruijn

Johan Oetgens

Joannes Trevenraadt

Missive aenden Oppercoopm:
S. Simon Cos, gesubstitueerdt hooft in Amboina.

Eerzame vroome Discrete

Zijn ingesloten de copije van zeeckere onze Missive op Bouton in handen vanden Coningh gelaten, om, bij goede gelegentheijdt met eenige passerende vaartuijgen, derwaarts tot Ul. overgesonden te werden, waar van den inhoude als noch geheel blijven continueren, diennende dezen om dan eenlijck maar tot geleijde vanden Heere vanden Broecke, ende eenige onzer impotenten,

met

Int schip Nassouw dezen 29.en January Ao 1651

met het Jacht de Zeeuwerick, by ons, gen bestelegde inzulten ten dienste vande Generale Compe afgezonden.

Gualter Borre vanden Broeck, zult zijn residentie in ouze huyse laten nemen, ende naarde werdicheyt van zijn advizien qualiteyt eeren ende respecteren, ooc in alle voorvallen de rechterhandt ende het voorzitten geven, zonder dat hij hem daar mede nochtans de Regeringe voor onze compste, jet hebben aentetrecken, maar zal dezelve zoo lange by Ul., in onzen name, blyven, mids Ul. met zyn E: nochtans in alles communicatie gaande, ende hem van zyn E: raat dienen laten.

De Zieken, van wat qualiteyt die zyn, zult alle van het Jacht nemen, ende inden de zaacken aldaar noch gecontinueert zyn (: gelyck verloopen ja:) zoo zult ons in haar steden onder het commando vanden Capn Luitenant Cornelis vane by, aldien hy aen het Casteel voorde handt is, ende daar can werden gemist, weder gelyck getal hupse Soldaten laten toecomen, om ons tot uytvoeringe van onzen last af te dienen.

Twee dagen ten langhsten stellen, om het geene voor Amboina zijn in comt. uyttesluyten, ende voort d'advyzen gereet te maken, alzoo daarmede, gelyck als vanden Schipper bericht werden maar 14. leggers wyn, 8. vaten booter . . . lasten tarwe ende . . . do voor Amboina komen, dat alle waaren zyn die lichtelyck connen werden overgenomen, de resten te weten de Guiate plancken ende thes daar, bezyden hez voorder verhaalde, noch in zynde, komt voorde Molucos, maar over het zelve daar niet uytsluyten, maar geheel zonder de minste verkortinge, zult inlaten, om geen disordre tusschen die twee voorz. Comptoiren ende het generaal te maken,

Van geeiseerde goederen, in Amboina tot ons bestoorende, is my geen factuurken mede gegeven, zoo dat die appartementes, inde factuure, met te verwachten de Steuytz te comen, zullen gebruyct werden, waaromme dan oock op den ontfange te

nainte de

Int schip Nassouw dezen 29en January A° 1651

nauwer reguardt moet werden genomen, dat UE. gerecommandeert blyft.

De paarden, op myn schryven van daar, door den Quimelaha voorden Coningh gezonden, om by gelegentheydt tot zyn voorz Heer ende Meester te worden derwaarts geschickt, Zult nu, by deze occazie, mede daar heen afzenden, item ons oock toecomen laten, indien het conforme onze expresse last, voor heden noch niet en is geschiet, extract van zyn May.ts Kerck.en in Amboinas boecken lopende, daermede opbrengende, ingevalle het geeeuelyck can gedaan werden, het bedragh, der tollen vande nagelen, uit dit sayzoen, op zyne landen, gevallen, alzoo zyn hoocheyt ons, om voorz Kerck.en al overlange heeft verzocht gehadt.

Vanden toestandt aldaar, Zult ons punctueel ende accuraet adviseren, Zonder yetwes, wat eenichsints nodich is, over te slaan Zonder anders.

Eersame, vrome, discrete, met UE.n adjuncten ende suppoosten. den Heere in zyn hoede ende scherm bevolen.

Int schip Nassouw dezen 29en January A° 1651

Onderstondt UE. guinstigen, ende was geteeckent Arnold de Vlamingh van Oudtshoorn.

Neest

Ordre voorde overheydt op het Jacht de Zeeuwerick om haar in het verzeylen over Amboina tot Molucco naar te regulieren.

Wermids, door beletsel van contrarie stroomen ende winden, nevens over de byt wercken onderweech zyn geweest, ende dat noch dagelyckx niet anders als harde contrarie noorde winden die oock het water continueel om de Zuyd zetten, ontmoeten, waar door over de sloepen wy al wat liecken, alzoo zeer met volck ende goederen zyn belemmert, bekomen, en dat wy

Int schip Nassouw desen 29en January Aº 1651.

Wij daer en boven seer verlangen te mogen weten, hoe haere —
saecken in Amboina, 't sedert ons vertreck, ende maendt
van Augusto verleden, van daer, mogen hebben toegedraegen, dat is
of alles, sonder veranderingh in rust en vrede is blijven
continueren, dan dat haer daer wel mede eenige onlusten
oft vreese vande geruchten der tumulten in Molucco (dat
godt verhoede) mogen hebben vertoont, om ons, in het bestellen
onser saecken, aldaer eenige mate naer te reguleren, ende
laestelijck oock, dat de ladinge maer ten principalen Amboins
Cargo is, soo sijn met advijs van die van onsen Raede, van
besluijt geworden, U.L. van hier directe naer Amboina, als
voor bij desen, af te vaerdigen, om u daer van u ingenomene
last, op het spoedichste te disbarcqueren, midsgaders oock van
alle d' overgenomene persoonen t' ontledigen, ende vervolgens
met d' advijsen vanden opperCoopman Sr. Simon Cos
onsen gesubstitueerden, ende soo het geen bij met goetvinden
U.L. daer verder in te geven, ons op het spoedichste inde Molucos
bij te comen, sullende uwe cours. van hier derwaerts bovenlangs
Bouro, tusschen Amblauw heen, nemen, ende in het verseijlen
van daer naer Molucco, weder benoorden voorn: Bouro, of
het Eylandt Xoula besse, stellen, waermede u voort naer —
wegen de wint sult moeten reguleren, dat is, soo de wint u
gunstich is, dat de Celebese Cust bestevenen condt, soo moet
die aen boort, ende daer bij langhs heen trachten te loopen —
tot ontrent de Linie sult genadert sijn, wanneer van daer
dwars naer Macquian sult overtrecken, waer ons, soo bij —
avonture wij aldaer (: gelijck vertrouwen ja:) noch niet gearriveert
mochten wesen, sult inwachten, maer anders, voort de reyse
tot Malleyo bevorderen, doch oft het saecke waer, dat
wanneer ontrent het Eylandt Xoula besse (: als geseyt is)
sult sijn gecomen, de wint naer het westen begint te —
schieten, gelijck het wel te gelooven is dat hij doen sal, ende —
dat midsdien de Cust van Celebes qualijck soude connen bevaeren,
soo en moet u niet amuseren met daer langer tijdt, vruchteloos,
over en weder vaerende, door te brengen, maer sult datelijck
uwe cours naer het Eylandt Oubij strecken, trachtende daer
beoosten heen Battian aen boordt te crijgen, ende vervolgens

Macquian

Int schip Nassouw dezen 29en January Aº 1651

Macquian te bezeylen, wanneer ghy voort naar d'ordre bovengemelt hebt te reguleren.

Soo haest eenmael mogelyck is, moet ghij van de Cargo in Amboina trachten t'ontlasten, daar wy ten langhsten maar twee dagen toestellen, binnen welcken tydt ende minder zoo kleinen Jacht (als dat is) alzoo daar volgens onze ordre met alle craften zult geholpen worden, wel gemackelyck behoort ontlast te connen worden, ondertusschen moet ghij daar van ballast, water ende brandthoudt, indien het van nooden hebt, versorgen — zonder anders, zyt met u scheepsgezinde Godt in zyn hoede ende scherm bevolen, die u een spoedich behouden vaerdt wil verleenen Amen.

Int schip Nassouw ter Rhede voor het Eylandt Wawony, dezen 29en January Aº 1651. Was geteekent Arnold de Vlamingh van Oudtshoorn.

Maendagh den 30en dº. Alzoo vermids de gedurige doorblazende contrarie winden, genoodtdruckt worden aen deze hoeck op ancker te blyven leggen, zoo hebbe middelertwyle over de vloote gelast dat haer yder, die des gebreck hadde, van water ende brandthoudt zoude voorzien, waar de benodichde dezen dagh dan oock vlytich mede geoccupeert zyn geweest.

Dinghsdagh den 31. dº. Het Jacht de Zeeuwick, nae 't overnemen der impotenten, volcomen gereet zynde, zoo is den heere vanden Bercke, met requisite adviezen (zoo aenden opperkoopman Simon Cos in Amboina, als oock aenden opperkoopman Jacob Hustaert hooft op het eylandt Macquian, door den schipper te bestellen, hier naer te volgen, (ende volckens inhoude ons vedezen, om kort te zyn gedragen) van hier (in Godes name) vertrocken, omme de geinzolveerde reyze naer Amboina te bevorderen, — den Almogenden gunne hem daer toe een spoedich ende behouden vaerdt; gemelte Zeeuwick een tydige verlossinge uyt de plaatze in Moluco, ende ons een gunstigen bequamen windt omme deze importante expeditie spoedich ende met vrucht

t'effectueren

Int Schip Nassouw deezen 31e January Ao 1651

t' effectueren, ten eynde overvloet van stoffe becomen zynde —
Almogentheydt, voorde ontfangene weldaden, plichtige danckbaer
heydt tebewyzen.

Missive aenden Oppercoopm: Jacob Hustaerd hooft op Marquian.

E:

Erntfeste Discrete

By myn Heere den Gouverneur Generaal ende Raeden van India verstaen werende, de tumulten inde Molucos, tusschen den Coningh ende eenige zynen Grooten, geresen, heeft het haer gedachte Ed.e geliefft mynen persoon, als sulcks houdende voor een zeer quade saacke, ende van gansch kwade consequentie tot redressement van het selve, op 23en december, met de schepen Nassouw, Gritticoen(?), de Leeuwerick, het Sant Clas(?) — ende de cleynen Smient ende Haes derwaarts af te veerdigen; Ende alzoo, door veel van stilte, vele ontmoete contrarie — stroomen ende winden, ons tot heden (zynde in al zeven dagen over de maendt verloopen, dat op de reys zyn getreckt), noch maer gevonden vinden tusschen het eylandt Wawony, — aen het oosteynde vande Strate Bouton gelegen, waer het nu al het vierde etmaal is, dat daer, door gestadige stercke doorblazende noorde winden, genootsaeckt als geweest zyn gehouden, zonder yet t'avanceren, ende dat middelertyt, mede zeer met volck zyn beladen, vry al met siecken beginnende — behommert te werden, zoo zyn derhalven, als om meer andere oorsaecken ons moverende, te rade geworden, het voorz. Jacht de Leeuwerick van hier naer Amboina te dimitteren, met ordre, ons van daer, zoo haest doenlyck zy, over den Boeton(?) — wech, dat kan, tot Moluco te volgen, het geene apparentelycke buyten het eylandt Oubij heenen, door de Strate van Batsian zal zyn, ende mede om, alzoo hy in Amboina niet en heeft te vertoeven, ende het Jacht zeer wel bezeylt is, mitsdien noch wel eerder, als wy, by UE. op Marquian zoude aenwezen connen, in welcken gevalle UE. recommanderen, gemelde Schipper mede belast hebben, van ons vertrek(?) [illegible] tegen —

d' inlandende

Int schip Nassouw dezen 31^{en} January Aº 1651

d'Inlanderen niet te spreecken, ende mids het zelve te voorcomen, dat geene van ons volck, alsoo haren tough door quaesy comen besturen, aen landt, of eenige Inlanders daer aen boort comen, om door ontydige ouvertuure in onze g'ordonneerde dessijnen niet gepræjudiceert te werden; den Heere Gouverneur wert sr expresse van onze compste clandestino laten weten, met recommandatie dat het hem gelieve, nevens den Capn Paulus Andriesz: ende zoodanige andere persoonen meer, als kennisse van zaecken hebben, ende het zyn E. zal goetdencken met hem te voeren, op Marquian by ons te comen, om aldaer te zamen simul et semel sulcx te concluderen, als zullen meynen ten meesten dienste vande Generale Compe te behooren, ende vereysschen; Ende geven wy UE. beyde dan in consideratie of het oock noodich zy, dat den g'abdiceerden Coningh, met eenige van zyn voorname Officieren (hem fidelt gebleven) vaerwelde vertogen. Hoedanich wezende, zal UE. daer van anderen Heere Gouverneur, by missive, uyt onzen naem, mede adviseren, Zonder anders. Weest met UE. adjuncten ende suppoosten, Godts, naer onze vriendelycke groete in genade bevolen,

In het schip Nassouw dezen 30^{en} January Aº 1651.
ten ancker liggende tusschen Wawony, onderstondt
UE gunstigen, en was geteeckent, Arnold de Vlamingh
van Oudtshoorn.

Woensdagh 1e do omtrent vier uren naer den middagh lichten ancker met een oostelycke windt, maer wierden genoodtsaeckt des nachts inde tweede wacht, vermids de verslappende coelte, op 12. vaem graeuw sant weder ten ancker te comen, hadden dit etmael de veranderende diepte van 25. tot 14. vaem.

Donderdagh 2en do 's middaghs ten een uyren zyn met een tamelycke N.N.W windt weder t'zeyl gegaen, de stroom liep noordtwaerts, een uyr inden avondt hebben ten aenzien de windt begon te stillen, wederom gezet, de stroom varieerende liep om de S.S.Oost deze nacht hadden de windt meest uyt den N.N.W, N. en N.N.Oost.

Vrydagh

Int Schip Nassouw deezen 3:den February Ao. 1651.

Vrydagh den 3den do. lichten weder ancker en liepen naar het Eylandt Wawony hebbende doorgaens een afgaende diepte van 25. tot 12. vadem wanneer het wederomme naar Celebes custe over hebben gewendet, de wint bleef van N.O. O.N.O. O. N.O. N.N.O tot het N: invoegen met het begin der tweede wacht, wederomme op 22. vadem ten ancker zyn gecomen.

Saterdagh 4den do. gingen onder zeyl, vindende ons naar weynich vaerens ontrent het W: eynde van het rif, 't welck N.N.Oost en Z.Z. West van Twonas N. hoeck afstreckt, hebbende d'gem: hoeck doen W. t. Z. en W.Z.W. 1 1/4 myl van ons, waer naer toe, mids de verslappende coelte, ende het aenstroken der zee allenskens gedreven zyn, met den avondt quam den Opper Stierman vande voorzeylende Feyt de Smient ons aendienen, hoe zy selve met een Schip op gem: rif ter diepte van 9. vademen waeren geweest, wy lieten daeromme het ancker op 28. vadem cleyn grondt vallen 3/4 myl buyten de wal, 't Eylandt Siecol lach N. t. W ontrent 1 1/2 myl van ons.

Sondagh 5den do. het ancker gelicht hebbende, liepen dicht by voorz: rif langs op een diepte van 22. tot 37. vadem deden den cours naer het Eylandt Wawony waer onder tegens den avondt op 25. vadem 1/2 myl buyten landts ten ancker quamen. de N.W: hoeck van gem: Eylandt lach Z. t. O. en Z. midsgaders de N.O: hoeck N.O. t. O en N.N.O, van ons, zeven uyren inden avondt gongen, vermids het windeken wat begon te wackeren, weder onder zeyl.

Maendagh 6den do. 's middags lach 't Eylandt Siecol W. t. Z. ontrent 3/4 myl van ons, desen dagh hebben den wint met regen variabel gehadt.

Dinghsdagh 7den do. Cregen het coeltien uyt den N.N.O, en woorden bevonden dit etmael 4. mylen met een N.W. ten N. cours g'advanceert te hebben.

Woensdagh 8den do. Alzoo de windt geheel stil wierdt, ende wy bevonden dat de stroom ons verachterden, hebben het 's naermiddaghs ontrent ten 4. uyren op 37. vadem gezett, liggende de

hoe

'Int Schip Nassouw den 8en February A° 1651 —

hier met de kercken N. O. a 8 mylen van ons, :-

Donderdagh 9en d° inden vroegen uchtent vernamen van 't Schip den Quittioen (dat een goet stuck weechs achter uyt lach) een canon schieten, en zagen daer op besydes dat 't selve op een droochte in aende gront geraeckt was, waeromme dienvolgende (: tot preventie van swaerder ongeval) ter stondt de boot en schuyte wel gemandt t'zyner hulpe hebben afgesonden, sulcks op gelycken voet vande verdere schepen oock haest gescheet is, invoegen daer sonder d'alderminste schade spoedelyck afgewonden ende int diepe gebracht wiert, voors. droochte is (gelyck wy uyt 't bericht vande opperhoofden des gemelten Quittioens vernamen) inde paskaerte niet onbekent, leggende van Ackersloots ondiepte een cleyn mylken strekkende Oost moeste dit dinge zyn het selve dat van gem: Ackersloots droochte afleyt, ende inde caerte qualyck conde wesen geteeckent, 't welcke, 't zy dan dat sulcks soo gelegen is, of niet, pertinentelyck en op zyn behoorlycke plaatse hebben doen afsetten, gelyck uyt de verbeteringe claerlyck int hun voorden ingevoechte caerten can werden gesien, ende ... ons (buyten dese) noch verscheyde andere sandt ende clipachtige droochten (: welcke ongelegentheydts halven niet accurate hebben connen werden afgepeylt :) successive langs dese onse g'ondernomende passagie zyn voorgecomen, die insgelycks oock (: sonder de alderminste achtslaginge :) inde caerte niet bekent staan, soo souden wy (behoudelyck nochtans 't gesonder oordeel van haer Ed: in Bat.a) een dienstich estimeeren, om de groote gevaarlyckheydt (: die dees tydt 's jaers langs Celebes custe subject zyn) voorsints te prevenieren, datmen het principale succours voor Molucco (soo by aldien de gelegentheden sulcks eenigen maten conde gedogen) niet als op 't expireren van 't Noorden sayssoen, alleen dat omtrent laet of p.o ... February sonde comen te zyn, uyt Batavia behoorde te versenden, omme de reyse alsdan by Noorden 't eylandt Bouro door Bathians engte naer Macquian ende Maleyo respective te perfomeren, waer by g'extenueert sonde blyven de voornaemste periculen daerinne den considerabile en importante

[Margin:] de Quittioen raeckt op een onbekende droogte daer is sonder schade weder afgecomen.

[Margin:] voorslagh om 't principale ontset voor Molucco spader uyt Bat.a: by noorden Bouro en niet langs Celebes custe afte senden.

importante conquesten, door 't derven van haar jaarlycks ontzet, tot irreparabile schade vande Generale Comp.e zoude connen werden geprecipiteert.

Vrydagh 10en d.o 's Morgens gingen onder zeyl, maar wierden cort daar aen genoodtsaeckt het ancker op 34. vademen te laten drijpen, alzoo de stilte de Smient voorzeylende, die oock maar een musquet schoot voor ons was, ande grondt geraeckte dan is daer ter stondt weder af geschoten, en hebben wy oocke daernoomen weder ancker geeft, loopende, vermits de contrarie wint naar de Celebes Cust, waer wy tegen zons ondergangh op 33. vaem ontrent een myl vande wal geset hebben, dezen nacht was de winde W.N.W.t, W. en W.Z.W.t

Saterdagh 11en d.o 's Morgens lichten ons ancker ende stelden onzen coers langs de wal naar de Oost met de Kückens, daar wy ontrent de droogte die van voorn. Eylandt afstreckt tegen den avondt ten ancker quamen, de twee cleyne klippens die daar op leggen waeren N.N.O.t naar gissingh 3. musquet schooten van ons. En aengezien wy (met Godts genadelycken hulpe) nu ter principaelen de periculen der droogten gepasseert zijn, zoo hebben naar prescriptie onzer ordre, gelet op de consideratien voorslach des Heeren Gouverneur Generaal en Raden van India, omme, wanneer ontrent de wercken comen zullen, een schip voor af naar Macquian te zenden, ende vande constitutie derwaerts over te vernemen, oock omme daar door te beletten, dat (wanneer de gantsche macht arriveerde) zoon afvarende waere, alsdeus moeten comen te antiqueren, den raadt der vloote doen vergaderen, ende deze zaecke exactelyck geventileert zijnde, zoo is men tot eenparich besluyt gecomen, om de Smient (dat een zeer wel bezeylde scheepje is) morgen vroech derwaerts voorn: Macquian af te vaerdigen, daarinne wy dan oock tot beleydinge en acceleratie der dingen, zullen overtreden, gelyckerwys 't een en 't ander by de genoomene resolutie breeder gedetineert, en hierannexe ingevoecht can naargesien werden.

[margin:] resolueerg tot acceleratie ende beletten des dessyns voor aft p.r de Smient naer 't Eylandt Macquian te seylen

Aengezien (tot voordeel en welstandt vande generale Comp.e

Int schip Nassouw dezen 11.^en Februarij A.º 1651.

Comp:^en) zeer wel gelegen zij ende hooch nodich bevijst wordt, dat bij ons, in 't wel voorgenomen ende aengevangen dessein (nopende den g'innoveerden staat inde gewesten van Molucco) tot desselven redressement, bezonderlijck met aendachtige overleggh rijpen raadt ende een zorchvuldige voorzichticheydt werde gebesoigneert, omme alzoo (door Godes genadigen zegen) de zaecken daer toe te beleyden en dirigeren, dat tot een gewenst eynde van deze zoo importante expeditie geraacken mogen, ende hier bij aengemerckt hebbende 't geen den Gouverneur Generaal en Raden van India in haare Ed.^e wel geraisonneerde instructie (op den heere superintendent Arnold de Vlaming van Oudtshoorn gedepescheert) in consideratie believen te geven, namentlijck of 't niet dienstich en oirbaer zoude wezen wanneer met de vloote ontrent en bij de wercken zullen geraeckt zijn, een schip alleen voor heenen d'andere naer Marquian af te zenden, ten eynde omme aldaer uyt den oppercoopman Jacob Hustaert vande Moluccs.^e constitutie grondich te worden g'informeert, ende daer op dan voorder het werck naer gelegentheydt en voorval van zaecken te reguleren; deduceerende wel gem.^e heere superintend.^t daer beneffens omstandelijck dat zulcks (op dien voet geschiedende) niet alleen niet schadelijck maer oock een bequaem middel zoude zijn, om de principale rustverstoorders en die haere machinatien hebben g'ineneert, buyten alle quade bedenckingen te houden, tot zoo lange de gantsche vloote daer zoude wezen g'arriveert omme alsdan (bij zoo verre het doende wapenen moste werden g'effectueert) 't verloop der Moluccse zaecken met reputatie te redresseren, den g'abdiceerden Coningh met het removeren van zijnen broeder in zijn wettich rijck wederom t'investeren, en de stichters van zoo schadelijcke revolte, naer haere verdiensten te straffen, daer ter contrarie wij eensclaps met de vloote gecombineert verschijnende beroerzaecken zouden, dat (zoo mogelijck de muitins van zinne verandert, tot haere schuldige gehoorzaemheydt wedergekeert, ende met hunnen wettigen Coningh ende onzen Gouverneur aldaer, de gerezen onlusten getranquiliseert zijnde in accoort geraeckt waren) zijnse door 't aencomen van zoo redoutabile macht, tot disfiance gebracht ende van vreese bevangen zijnde,

hen

Ogen door de bereedt slwaerts transporteren souden, waer bij dan ter deser onze intentie in ooghmerck sijnde, om de hooft perturbateurs in handen ende voort aen kant te crijgen, stonde infructueus gemaeckt te werden, 't welck (als gezeijt) door de verschijninge van een schip alleen, sonder d'alderminste schaduwe van ons dessein te geven, gevoechlijck sal connen werden geduijmeert ende voorgecomen, soo is op den gedaenen voorslach ende d'annexerende deductie eenstemmelijck besloten, dienstich ende nodich te sijn, dat sulcks voor af met een schip alleen geschiede, waer toe dan oock om sijne welbezeijltheijt 't fluijtschip de Smient bequaemst gevonden werdt daerinne (tot bevorderinge der opgemelte besoignes) den Heere Superintendent in persoon geresolveert blijft noch aenstaende morgen uijttent te desembarcqueren, en (in Godes name) de reijse naer Macquian t'ondernemen, behoudende door wel gemelte sijne E: aende overleijdt vande verdere schepen expresselijck g'ordonneert, dat sij gedurende de reijse tot Macquian voorts geconjungeert bij den anderen blijven ende vloote houden sullen, om inden tijdt ter gedestineerde plaatse met respect ende aensien te compareren, ende geconsidereert dat aengetogen Smient apparentelijck de distantie tusschen dese plaatse en Macquian vrij tijdelijcker als d'andere schepen sal hebben afgezeijlt, soo blijft met eenen gelast dat sij op den ordinarie cours, langes Celebes Custe (sonder de voorderst gedesigneerde rendevous plaatse aen te soecken) linea recta tot Macquian sullen bevorderen, waer omtrent sij nochtans gecomen wesende hun voor al geinsinueert blijft stillekens, ende sonder eenige adumbragie te naderen, ter wijle naer de gestelde leuse (die bij twee canon schooten uijt de Smient sullen bekomen) wierde gegeven, als wanneer sijluijden met alle uijtterlijcke teeckenen ad arma op de behoorlijcke wijse reputatie hebben te verschijnen.

Gerrit Lambertz: van Oort hooftbootsmansmaet, daer voor A° 1646 den 8^en April p^r 't schip den Walvis in India gecomen, welcke aen ons, mids de geruijme expiratie van sijnen verbonden tijdt, versocht heeft onder verbeteringe van qualiteijt ende besoldinge de novo in Comp:^s dienst verbonden te

Int schip Nassouw dezen 11en: Februarij a° 1651.

te werden, hebben wij daeromme ende om de goede getuijchenisse die zijne scheeps overleden wegen deselven dienst, en waerinteijde de geschickte comportementen zijn gebleecken, onder een drij jarige verbintenisse wederomme aengenomen, voor hoochbootsman met een tractement van vierentwintich gulden ter maendt verbeteringe ende verbandt beijde ingaande van dato dezen.

Aldus gedaan en geresolveert int schip Nassouw geanckert leggende tusschen Celebes Oostcuste en de Hen met de kiekens. Datum ut supra.

W. Vredtshoorn.

Cornelis Cleyn
Willem Aertsz
Christ. Mervijn
Joannes Overvenraad

Sondagh 12. d° des morgens zijn (in conformiteyt van't geresolveerde op gisteren) uyt dezen schepe Nassouw int fluyt schip de Swaen geroscambarcqueert, zijnde de windt Z. Z. oost met weijnich coelte. Des avonds quamen dicht onder den hoeck bij noorden van Tobucque gelegen, zijnde de windt ongestadich en d'andere scheepen omtrent ½ mijl in 't zuyden van ons.

Maendagh 13. d° hadden de windt van't oosten en N. oosten, waermede noordtwaerts overliepen, en lach den hoeck bij noorden Tobucque Z. t. W ongevaerlijck 2. midsgaders de Z. hoeck der Bobinebatij 6. mijlen in 't westen van ons, van waer den coers N. t. oosten is ingestelt, om boven 't rif van Madona te loopen.

dingsdagh

Dinghsdagh 14. d°. des voormiddaghs naer dat den gepasseerden nacht een continuelen regen en onbestendigen windt hadden gehadt, bequamen een redelijck koelten uyt den O. en O.S. oost daermede (3 mijlen buyten de wal van Celebes zijnde) den cours N.N. oost hebben aengestelt, en hadde des avonts de S. hoeck van 't eylandt Oubij O.t.N. en den Cape int O.t.S. van ons.

Woensdagh 15. d°. Bevonden ons ongeveer een mijle buyten Celebes Custe zijnde met een N.W. windt den gangh N.N. oost, ende Oubijs noordthoeck int N.O.t.O. van ons gelegen, tegens den avont quamen seer nae onder tot westelijckste der twee eylandekens, leggende aende N.Wt. hoeck van gem: eylandt Oubij, van welckens S. zyde sich een tamelijck groot rif is afstreckende zijnde 't gementioneerde eylandeken bevonden wel een mijle noordelijcker te leggen, dan de mede gegeven paskaerte aenwijst. hadden voort desen geleden nacht of stilte of flauwe veranderlijcke winden.

Donderdagh den 16. d°. Op den avont was Cabo de Tallabo in 't oosten van ons gelegen, zijnde, mids de continuele stilte sedert sonderlinge niet gevordert.

Vrydagh den 17. d°. hadden voorn: Cabo O.t.N. van ons, en geduerde als vooren de stilte tot omtrent middagh, wanneer een frisse windt uyt den O.N.O. opliep, daermede, sonder merckelijcke avance den voorleden dagh en nacht tusschen Oubij en Celebes Custe mer over ende weder wenden hebben toegebracht,

Saterdagh 18. d°. bevonden ons omtrent twee mijlen bij oosten Cabo de Tallabo waeyende den windt als gisteren noch O.N. oost maer slapper, ende was dit avancement ontstaen ten principalen uyt de stroomen die wij aengemerckt hebben, dat den gantschen nacht en dagh sterck noordtwaerts op geloopen zijn.

Op dato passeerden Cabo falso, leggende tegen den avont in W.S.W. van ons, en was den cours met een oostelijcke windt den geleden nacht noordtwaert over.

Sondagh 19. d°. 's middaghs hadden zuyder breedte 20. m en de Cabo falso 6. mijlen Z. van

Z. van ons, dat met de meeste genaemde verbeterde caerte (daar op geen Cabo op 20. die inder daat nochtans sulcken dan 40. m: liggende is) over de 20. gelycke minut comt te differeren, 't welck, als corrigeren versuymende, oock pertinentelyck zal dienen geremedieert te werden.

Des avonds, den windt O. N. Oost zynde, hebben 't N: waert over geleyt, om Celebes custe ontrent Castricoms bay aen te zeylen, zynde mids de groote stilte op heden weynich g'avanceert. —

Maendagh 20. do Continuerende noch de stilte, en hadden des middaghs de noorder breedte van 10. gr: Cabo Falso lach int N. en Celebes custe bewesten van ons, zynde ongeveer 3½ myl buyten Castricoms bay.

Dinghsdagh 21. do bevonden ons 2½ mylen by westen voornoemde baye hebbende den gepasseerden nacht, (onaengesien 't favorabel windeken uyt den Westen) mids de gestaege oostelycke dryvingen, zonderlinge niet gevordert. Op den dagh schickten onzen opper stierman per de sluyte naa de wal, om daar langhs naar bequame ancker plaatse te vernemen, die, des avonds wederkeerende bescheyt brachte, dat om 't anckeren geen grondt, maar wel goede gelegentheydt, om versch water te becomen, gevonden hadde. —

Woensdagh 22. do 't weder continuerende als vooren, hebbende dezen gantschen nacht, mids de gedurige stilte ende ongestadige lucht, niet meer dan ½ myl g'advanceert, ende aengezien ons water eeniger maten begonde te crimpen, hebben schuyt en boot wel gemandt naa de gevonden water plaatse afgezonden, welcke tegen den avondt met gevulde vaten aen boort zyn wedergekeert, dryvende voort den gantschen nacht in stilte. —

Donderdagh 23. do Des morgens lach Castricoms bay int noorden van ons, en waeren omtrent 2½ myl buyten landts, de windt weyfelde den gantschen dagh, en tegens avond ter N. N. Oost stillende, leyden 't daarmede oostwaert over den geheelen nacht, de gegiste noorder breedte is geweest 20. m: Heden is comen t'overlyden den tamboer dezes schips, genaemt Steven Marteux van Picardnes.

Vrydagh den 24. do den windt en coers bleef noch als vooren, gisten ons op

de

Int Fluijtschip de Smient desen 24:^{en} february 1651

de Noorder latitude van 10. gr: ende gelijck getal van mijlen
van Castricoms baij te zijn, en hebben wij daar op (naar
convocatie van Raadt) g'arresteert, hoe op den oosten coers (in
Godts name) naar d'Overcuste te laten voortstaen, gelijck de
g'extendeerde resolutie derwegen naarder dicteert, zijnde
deselve substantieelijck als hier onder volght.

resolveren van Celebes custe naar Marquian over te steken.

Den Heere Superintendent Arnold
de Vlamingh van Oudtshoorn den vergaderden Raadt van 't
fluijtschip de Smient, serieuselijck ende met aendacht overleijt
hebbende, hoe zij namentlijck van 12. Januarij tot heden
langhsamelijck bij Celebes custe opgecropen en jegenwoordich
op de Noorder latitude van 15: gr: ontrent 10. mijlen buijten
Castricoms baij gecomen wesende) met de dagelijcxe of stilte
of contrarie winden aendesen hoeck seer weijnich hebben
g'advanceert, en daar toe gesien de cleene apparentie ter caure
vande continuerende suckelingen, welcke sich om spoedich
hooger Noordewaerts te geraecken, vertoonen, beijden dat zij
tot accelleratie der dingen de tijdige overcompste ter
Marquian inleveren, en deselve naar uijtter ste
vermogen tracten te bevorderen, hebben in haare vergaderinge
(:gemerckt de verleende Instructie tot het oversteecken
naar voorval der winden is aenleijdende niet alleen
den geene die by noorden de linie gepasseert,
maar oock die daar noch bij Zuijden sijnde, deselve
mochten genaedert zijn:) een stemmelijck besloten datmen
het van gelijcken (in Godts name) op den oost
ende oost ten suijden coers beneffens een halve o
halve streeck onbegrepen, naar de overcuste zal laten
voortstaen, met confident vertrouwen, dat hier beneden
beijden of middelwaters gecomen zijnde den windt
zoo dienstich sullen ontmoeten, dat aen gewenschte voltreckinge
der voyagie geensints zal te dubiteren wesen, waer toe den
barmhertigen Godt ende gever alles goets zijnen
Zege[illegible]

Int Fluytschip de Smient den 24en feb: Ao 1651. —

Zegen genadelyck gelieve te verleenen amin.

Aldus gedaan ende geresolveert int fluytschip de Smient ten dage, maendt ende Jaare als boven.

A. K. Uydtshoorn

Cornelis [illegible]

Jannes Grevenraadt

Saturdagh 25. Do de windt continueerde noch meest uyt den N. N. oosten en den cours als boven oostwaert, gisteren dit voorleden etmaal O. t. S. ½ Zuyd: 15. mylen gevordert, ende op de Zuyder breete van 0: m: te wesen, maar hebben naar bevondene hoochte — verbonden, dat met harde Stroomen tot op 30. m: beZuyden den Equator afgeset waeren.

Sondagh den 26. Do den windt hollende te wayen uyt den N. N. oosten, ende — daar omtrent, Zagen inden morgen Stondt het Eylandt Batchian ongevaerlyck 12. mylen oostwaert van ons.

(Sien oostwaert van ons t Eylandt Batchian)

Maendagh 27. Do Noordenwint waeren 's morgens dicht onder t eylandt Manena zulcks overwonden tot den middagh, wanneer de wint naar 't Westen Sloech, waermede het woder N: waart overleyden, 's avonds palleerden — latoulaty, ende was het voort der geheele nacht Stilletiens. —

Dinghsdagh 28. Do 's morgens dreven noch met Stilte, doch tegen den middagh creegen een coeltien uyt den N: daarmede oostwaert overliepen 's avonds quamen dicht onder d'Eylanden Siro, waar omtrent tot voort der geheele dagh met af en aenloeven bezich bleven.

Maart

Woensdagh 1e Do 's morgens palleerden met een O: W: tusschen voors: eylanden en de gouritjes Lebb, 't Eylandt Macquian N. N. O. van ons en dreven voort den geheelen dach stilte

Donderdagh

Int Fluÿtschip de Smient dezen 2:en Maert Ao. 1651.

Donderdagh 2en Do. dreven aen de Zuydhoeck des eylandts Macquian ontrent een mijle buyten de wal in stilte, waeromme (aengesien door vele onspoets alrede geruymen tijdt is doorgebracht, ende selve tot de noodige verrichtinge van Comps. zaecken dapper van doen zullen hebben) omtrent een ure na middernacht p.r de sluype zonder eenich gevolch, van boort gestecken zijn, ten eynde, naer ons voornemen, zoo onbekent en secretelijck op Gnoffacquia aencomen mochten, als eenichsints soude mogen geschieden, gelijck wij dan in den morgen oock ongevaerlijck een ure voor dach op 't eylandts voorsz. Gnoffacquia gecomen, ende door den Oppercoopman Jacob Hustaerdt verwelkomt geworden zijn, uyt den welcken verstonden (: naer dat wij hem den tegenwoordigen toestant vande Compe. en de gemoveerde embroillen inde quartieren van Molucco eenigen mate gedaen t'onderrichten :) dat de seditieuse rebellen met haeren opgeworpen Coningh Manilla vande sterckte Hoela, naer d'overcuste op Saboe met de vlucht waren geretireert, alwaer zij gerustsaem buyten de macht ende 't geweer vande Compe. haer onthouden conden:

Dat zij in haere aengenomen machinatien tegens Mandarsha uyt cracht vanden gedanen eedt der getrouwicheydt aen den geintroduceerden Manilla zoo halsterrich bleven persevereren dat zij de restauratie vanden gemoveerden Mandarsha nimmermeer en souden admitteren.

Dat gantsch Macquian van gelijcken door een selven eedt tot verwerpen vanden eenen, ende croninge vanden anderen gestemt hebbende, zonder veranderinge de contraverterende partije stijfsinnichlijck bleven inhaereren.

Dat zijlieden echter wel genegen waren met de Compe. te treden in vriendelijcke conferentie, omme over de geresen differenten te transigeren, besonderlijck datmen haer (als gezeyt) de religeringe vanden opgem. Mandarsha niet ontrudende offe over den hals dringen soude, waer buyten zij verneyt bleven

alle

Landen meden gevoegen mor= gensondt op Macquian daer vande constitutien standt de Molucos informatie bekomen.

op alle redelycke ende billycke conditien met ons te contracteeren, –
ook zoomen tegens gemoede van heulieden met macht van
scheepen en crijchs-volck 't zeewaerts der zaecken gewieldelijck –
voornaemen uyt te voeren, dat zy, om daerinne te bewilligen, liever
selver sitten ende met dobbelt een elwaerts transporteeren
zouden, .

Dat pertinerende om het oorlochs vuyr tusschen Ternaten ende –
Tidoor weder op te blazen, sustineerden wy binstaendt,

dat (zoo lange de vreede by ons ende den Castiliaen wierde –
onderhouden) daer toe om de naeuwe affiniteyt deser twee
volckeren, midsgaders de wederzijdtse fastidie, die zy al lange
inden oorlogh hadden genomen, geen apparentie altoos –
zouden gevonden werden; voorts beduyden ons:

Dat den Castiliaen op den Dammalamma (Molcke 't vrede
verbondt tot noch religieuselyck hadde onderhouden –)
voorleden avondt met twee scheepen waere gearriveert, dan
heeft de qualiteyt van 't selve, daermede becomen, hem voor –
als noch onbekent.

Dat inden morgen de gesteldeerden per expresse aenden
Gouverneur Caspar vanden Boogaerde, onze missive, daer
by zijn E. onze comste verstendichden, en met eenen dat (ter
acceleratie der affairen) het zijn E. zoude believen op het
spoedichste met zyne adjuncte raden alhier te verschijnen, –
gelijckenisse 't inleggende briefken extensive is tonende.

ende schryvens voort aenden Gouvern. op Maleyo

Missive aenden Gouvern: vanden Boogaerde

E: Erentfeste, achtbare, manhaften wel wyze, voorzienige zeer bescheyde –
discrete heere. ——

Myn Heer.

Naer dat wy op 23. december Ao passo met de scheepen Nassouw
Brittioen, de jachten Zierickzee ende het Gentse Zab, –
midsgaders de fluyten Dam ende Smient, gemant boven
zaans scheepluyden, met een nomber van 500. wackere –
crijchs

Crijchsgasten in 6. Compagnien verdeelt, op Batavia overe
doporte hebben becomen, omme in qualiteyt als Superintendent
tot redressement vande zaacken alleen tusschen den Coningh ende
eenige zijner grooten gerezen, midsgaders voort deze conqueste Ex.na
als expres Commissaris te visiteren, zoo zijn door veele ontmoete
stilte en tegenwinden eerst op
aende waterplaatse op Celebes oostcuste tegen over Wawony
gelegen, g'arriveert, van waer te rade zijn geworden het
Jacht de Zeerwerick voort (alzoo zeer wel bezeylt is ende
meest maar met Amboins Cargo was geladen) met eenige
onzer impotenten, nevens onze advysen aen onzen gesubstitueerden
den Oppercoopman Simon Cos, derwaerts Amboina af te vaerdigen
met ordre van zijn inhebbende goederen gedischarcqueert zijnde,
datelijck over den besten boeck, die moeste, ons herwaerts
bij te comen, ende zijn wij tesamen vervolgens met de andere
schepen op de drooghte gebleven met de kielckens
inde Paleaante genaemt gelegen op 3. g.n Suyder breete,
gepasseert, waer, tot meerder acceleratie van onze voyagie
uyt Wawony inde Smient, naerdien het een zeer wel bezeylde
fluyt is, midsgaders om niet gelijck met de macht tot U.E. te
verschijnen, ende midsdien, door het ontstaan vande zelve een
ontijdige vreeze ende geweldelijck vluchten inde seditieuze rebellen
te moveren, midsgaders mij voort met U.E. en zijne Rade
gen vorens over de zaacke wel te consuleren, ben overgetreden
ende heden een voor Macquian mede g'arriveert, wanneer
incontinent besloten heb deze (tot notificatie van onze
compste) tot U.E. af te vaerdigen, met verzoeck dat (zoo 't eenst
eenemens condt, ende indien het de gelegentheden daer, buyten
imminent perijckel connen lyden) met eenige van U.E. raedsleden
clandestine (can het geschieden zoo mij onder verbeteringe
dunckt bij nacht tijde het gevoechlijckste zoude te doen zijn)
tot ons herwaerts af te comen, om simul et semel (naerdien dat
in alzulcke gelegentheden dickwils periculum in mora is) te
zamen zulcks te delibereren ende concluderen, als wij zullen
oordelen (ten dienste vande Comp.ie) te vereysschen; d'andere
schepen staan (buyten twijffel) binnen twee dagen hier langhs
zien

zyn almede aentewezen, voor welcke tydt, tot nodich is, UE: E
hier zydt, of zoude het proviant, uyt ons voor af zenden geloopt
door langer dilay anders geheel infructueus comen te zyn, daer
niet in dient; ende alzoo wy wel eintelyck in ons voornemen
niet zullen connen concluderen, ofte zal den Coningh Mandarsha
ende eenige van zyne grooten, hem fidel gebleven, daer over
mede moeten werden geloont; zoo geven UE: in zyn prudentie
bedencken. Of zy mede met UE: niet eenmaelyck tot ons herwaerts
connen comen; zyn ambassadeurs zyn beyde nevens haere
suite noch gezont, doende haeren Souverain ende Coningh
gedienstelyck, gelyck wy mede hartelyck groeten zonder
anders.

Noyst

E: Eerentfeste, Achtbare, Manhafte, wel wyze voorzinige
zeer bescheyden discrete heeren, naer onze cordiale groete met
UE: adjuncten en suppoosten Gode in zyne divine hoede
ende genade bevolen.

Op 't Eylandt Macquian int Huys Gnoffacquia dezen
2en Meert Ao 1651. Was onderteeckent UE: gunstigen vrunt
Arnold de Vlamingh van Oudtshoorn.

Dit Eylandt Macquian gelegen op de N. latitude van
is zeer hooch ende ten merendeele rondt, begrypende in zyn circumferentie
ofte ommeringe 7. mylen, bevolckt (zoo men voorgeeft) met
duyzent naturele inboorlingen, in fertiliteyt ende ryckelyckheyt van
nagelen, alle andere Moluccse eylanden excellerende. Hier op heeft
de Compa: liggen de fortressen Mauritius en Tallaloo,
midsgaders twee redoubten genaemt Ponatten en Tabelolo
gesitueert in forma als de caerten yder op zyn plaetze pertinen-
telyck zullen aenwyzen.

Vrydagh den 3en. Comt hier voor 't Casteel ten ancker 't cleyne schip de Smirna,
ende weynich tyds daernaer van Malleyo den Gouverneur
Caspar van den Boogaerden, geaccompagneert door den Oppercoopman
Joan Dortsens, Capitain Paulus Andriesz: en den Fiscael
Francois de Cuthbert, daermede aenstonds, naer gedane
wederzyds

Die, hoeden gearriveert zynde
in vergaderinge alhier de briefs
consideratie nopende den
toestant deser quartieren voortstellen.

wederzydse verwellekomsten, vergaderinge hebben doen beleggen
ende daerinne laten geschieden behoorlycke lecture vande Missive
vanden Edle Gouverneur Generael en Raden van India aen gem:
Heere vanden Boogaerden geschreven, midsgaders d' ordre en Commissie
door gedachte haere Ed:en op ouzen persoon gedepescheert, waer
naer wy de vergaderinge hebben voorgestelt ons discours in
scriptis geconcipieert by forma van propositie, behelzende —
omstandelyck de consideratien nodich tot redressement vande —
oneenicheden over dese quartieren alomme gemoveert, in 't eynde
van welck ons concept den Edlen Gouverneur vanden Bogaerden
ende verdere Raadslieden verzocht wierdt, daer tegen haere —
advizen by geschrifte op morgen vroech aen ons over te leveren,
om daer naer dan wyders te besoigneeren, zulcks als tot welstant
vande Generale Compagnie zoude werden gerequireert, 't welck
by haere E: aengenomen zynde, zoo is dese sessie daermede —
g'absolveert, opgem: discours hebben goetgedaen hier —
vervolgens t'insereren, luydende van woorde te woorde dusdanich

Discours by forme van propositie —
door my gedaen op Macquian binnen
't huys den Edlen Gnottacquia ter eerster beleyder
vergaderinge, tegens den Heere —
Gouverneur Gaspar vanden Bogaarden
ende andere vrienden mede in Rade geroepen.

E: Heere ende vrienden hier jegenwoordich vergadert,
By resumptie vande Missive van myn Heere den Edlen Gouverneur
generaal ende Raden van India, den welcken aen UE: bydesen
met zyn bycomende papieren ben transporterende, item oock —
schriftelycke ordre, my (tot myn ver gouverno) mede gegeven, —
die hier open voor UE: leyt, wordt UE blyckende in wat
qualiteyt ende speciael om wat redenen, wille, midsgaders met
wat schepen ende macht van Crygsluyden come herwaerts gezonden,
waer vooren dan oock niet twyffelen of zullen UE: E my —
gemoedelyck erkennen ende accepteren &c.a behalven verzoeken
dien

Op t Huys Grottacquia dezen 3:en Maart aᵒ 1651.

dien nochtans aennemende UE: daer van maer dat door Godes genade, belonden op Malleye zullen g'arriveert zijn, by speciale commissie naders ouverture te doen.

Uyt het schip Nassauw, waermede van Bat:a zijn vertrocken, heb(ben) wy (d'eight indespalcaerde delen met de kerckenb genaemt. geloopen langes Celebes Oostcuste, ontrent op 3. gr: Zuyder breedte gepasseert zijnde) in deze leuyt, om zyn wel bezeylt heyts willen, overgetreden, ende voor heenen d'andere, zijnde nu tot 10:e maert gerwaerts aengezeylt, omme mij voor ende alleen de luyden alhier van onze macht ende intentie kennisse connen crijgen, en middlen haere zaecken daer na richten, met UE: E: oock tot bestellen van onze affairen accuratelijck te confereren, in voegen de voorz. vier andere scheepen (buyten twijffel) belonden (dat Godt geve) gevaeren zijnde haest mede staan aen te comen.

Ende vermits wy door belette van vele contrarie ontmoete winden ende stroomen, mede wy wat meer tyds hebben door gebracht, dan wy hadden gehoopt en gegist, zoo zal het goet nodich zijn, dat het restant van dien, vermits oock noch verscheyde andere plaatzen hebben aen te vaeren, zoo veel menageren als ommers doenlyck is, waeromme dan zeer desireren met UE: daer af leden noch al in preparatoire conferentie te treden, midsgaders by sequele voort te delibereren ende (in Godes H: name) te besluyten, zulcks als wy zullen meynen ten dienste ende voordeel van onze Heeren principalen te requireren, daer by wy dan (buyten twijffel) onze particuliere ende byzonderlyck mede gebonden zullen vinden.

Tis dan E: Heere en vrinden (ter materie tredende) zulcks dat myn Heere den Gouverneur Generaal en d' E: Heeren Raden van India by UE: schryven inde maendt October p:o 't jaer Tilly ontfangen, bericht hebbende becomen vanden toestande gerwaerts over, sedert UE: jongsten met den missive in daer voren gesz: ende daer uyt voornamentlijck gezien hoe de principaelste der Ternataense grooten. den hebben verstout haeren Coningh Mandarsha zonder aen UE: daer af hebbende eenige kennisse te doen, t' abdiceren,

ende

ende zijnen broeder Manilha, de Comp.e om verscheyde afzienlycke qualiteyten die van hem uytsteecken, gantsch niet agreabel, weder voor Coningh in zijn plaetse uyt te roepen, ende met denselven gemeenzaem als vyanden beyde vanden Coningh geduchten Mandarsha haeren wettigen souverain ende Opperheere, mids gaders de Comp.e naede stercke Xoula voorbedachtelyck te stellen, qualyck hebben geweten, door de verscheydentheydt der speculatien, welcke haere Ed.e 't gesz: object quamen te geven, hoe zij voorz: voorval in cas vande Staat vande Comp.e dat was quaet en schadelyck, dan wel goet en favorabel hadden te considereren ende achten. —

Quaet scheen het haere Ed.e ten eersten inzien seeckerlyck om dat het een zaecke was, die niet alleen zijn opzicht op de Moluxe conquesten, maer selfs oock groote reflectie op Comp.s particulieren Amboinzen toestandt hadde, ende overzulcks soo niet conde getolereert, maer noodtsaeckelyck met reputatie worden geboetert, ende den Coningh in zijn competente weerdicheydt gestelt moeste werden, het geent met d'ordinarie macht, alleen niet te doen ende midsdien (buyten alle twyffel) nodich was, dat daer toe van daer buyten ordinaris succours van schepen ende volck (soo haest als het mogelyck was) wierde herwaerts besteldt, daer toe haer de gelegentheden, mids het derven der vyf gebleven schepen, het voorleden jaer herwaerts, en noch een andere naer Tayouan gedestineert, die als noch vermist worden ende meer andere inconvenienten gantsch qualyck presenteerden. —

Goet dacht het eenige onder haer Ed.e weder omme veele ende verscheyden inzichten als te weten.

Eerstelyck om dat men den Coningh met de te doene onderstandt, die hy oock specialyck versocht, soodanich aende Comp.e boven zijn goedtzint, welcke hy al bereets tot haer heeft soude comen te verbinden, dat wy alles van hem souden connen becomen, wat in tyden ende wylen in redelyckheydt op hem souden mogen begeeren, ende in zijn vermogen zijn.

Ten tweeden; Overmids de Comp.e by deze occasie van alle haere

malevolenten

Op 't Huÿs Gnoffaequia den 3:den meert a° 1651

Malevolenten ende haeren aenhangh, bequamelÿck zouden connen worden ontlast, ende andere de Comp:ie toegedaan ende den Coningh fideel gebleven, onder groote obligatie, worden in haere qualiteÿten eleugien ende plaatzen gevoert. —

Ten derden, om datmen, mids het zelve, de zaacke voort oock daer toe zoude connen zien te dirigeeren, dat alle den Delinquanten ende adherenten Nagel-boomen, onder andere panaliteÿten, als bÿ condemnatie wierden g'extirpeert, midsgadens het werck voort onder het hooch Credit dat de Comp:ie ontrent den Coningh, — mids zÿn restauratie (door ons Speciael beleÿt bevorderen —) ende voorts de reputatie welcke door de prezentie van zoo een aenzienlÿcke macht, ontwÿffelÿck zullen becomen, door inductive vermaningen kon worden gebracht daer toe belÿst te worden — dat alle zÿne andere Subjecten, op conditien met ons te ramen — het zÿ van haar de cleeden ende rÿs voortaen tot minder prÿs dan tot nu toe zÿ geschiet, te laten; offte wel anders aen haar successive Jaarlÿcks een proper bedragen in gelde te geven, om onder hen pro rato naar datze veel nagelboomen possideren gedeelt te worden, zelfs te resolveren quamen, de rest vande — nagelboomen om te vellen, offte zoo bÿ aldien zÿe, mids een deze zaacke vrÿ zonderlinge vreemt ende onverwacht zal voorcomen, — tot het paraat uÿttrecken vanden niet mochten weren te disponeren, zoo zouden connen toestaan, dat haar eenigen tÿd een tee wierde g'accordeert, onder vaste belofte nochtans — van haare zÿde, dat 't zelve zonder intermissie zoude worden — g'effectueert, zoo haest zÿ dienwegen met den Gouverneur — Generaal ende Raden van India zouden verdragen zÿn, waer toe men licentieren conde, dat zÿe eenige gezanten naar Batavia nevens ons afvaerdigen mochten, immers in allen gevalle — dienen nu alle de boomen op het eÿlandt Motier, 't zÿ met of tegen genoegen vanden Coningh, alzoo het zelve eÿlandt een — zeer nagelrÿcke plaatze, daar toe seber bewoont midsgadens vrÿ verre vande landt buÿten ons geweldt gelegen ende mids dien qualÿck te verhinderen dat den Ternatanen en andere daar geene nagelen ten sluÿck van daen en voeren, uÿt geroeÿt te worden.

Ten

Ten vierden ende laatsten, om dat den Coningh en zyne edelen (d'andere
een kant ende buyten vermogen zynde) door deze hooge diensten
waermede haar aen Comp:s Staat zoude verbinden te gevoeghlycker
zal connen geinstigeert werden, om tegen den Tidorees het oorlogh —
weder aen te nemen, ende door dat zelve middel in deze tyden al mee
eenen getracht zin, mede van hunne Nagelboomen te ruineren
ende zoodanich eenmaal te spolieren, de tyden ende occasien, waer
altoos naar gewenst ende geloopt zyn, dat is: dat de Comp:e —
(buyten perikel, zoo wel de merckt op de nagelen als de noten
ende foelie can stellen, waar toe de landen van Amboina alleenich
over fertil zyn, om stofs genoech uyt te leveren.

Voor of het zaecke waer, dat den Ternataen niet en was te disponeeren
van andermaal het oorlogh met Tidoor aen te vangen, gelyck als
aen alle haare actien bemerckt wordt, dat zylieden daar gantsch
niet toegeneyght en zyn ende mitsdien qualyck toe treeden
zullen of zy het al te doen comen, dat het dan maer een gebeynsde
vriendtschap zoude zyn, waermede de Comp:e in haere maximen
gantsch niet wezen gediendt, dat is de nagel procure by die van
Tidoor in der voegen etten niet zoude werden geproveniert, maer
dat zy, in alzulcken cas, haare vruchten, naer haeren appetyt —
liberlyck zouden plucken connen, ende die, aen wie het maer moste
wezen verhandelen, ende altoos de Comp:e in haeren Nagel handel
kleyn te becommeren, zoo staet oock te delibereeren, of men door
pertinente persoonen, ondertusschen tot den Tidorees af te zenden met den
zelven buyten kennisse vanden Castiliaen, niet tot zoodanich accoort
zoude connen raecken, waer by zy zelve quamen voort te nemen
ende te resolveren, haare Nagelboomen, onder voorgeven, dat zy
niet anders als schadelycke effecten voor haer waeren, die haer —
maer gedurich in oorloge ende moeyten leyden, om te vellen,
of anders omme den Castiliaen te minder te irriteren, het zelve
door de Ternatanen (quasi violenter geschiedende) toe te laten te —
doen; tot welcke resolutie de presentie ende het ontset van
Comp:s macht, wel eindelyck goede effecten zouden geven connen,
ende staet te noteren dat myn meyninge eenmael is, gelyck als oock
vooren, waer vande Ternatanen op gelycken subjiect las gesproocken,
dat zoomen met denlieden dienwegens accordeert, datter niet —
verdragen moet werden, haar daar voren ordre voor al een somma
te

te geven, want zy dan, als haer weynich aen haer verbonden
goederen, buyten twyffel trachten zouden al weder op meenighe eyn-
den daer op moeylycke hooghten ende andere afgeleghen plaetzen
oock wel publicq, als zy haer met trouwelycke wilden dragen
ende aen het Contract houden, aentepflanten, maer moet (ter
preventie van zulcks) gestipuleert werden, datmen haer
Successive Jaerlycks, eenproper tanto in gelt, tot geen dan daer
naer oock geproportioneert moet werden, ten lande stelde
onder expresse voorwaerden, dat wanneer bevonden wierde, zy-
luyden weder eenigen boom quamen aentepflanten, gelycke daer
Jaerlycks, door expresse uytterende Commissarizen naergezien
moet werden, alsdan verbeurt zouden hebben, dat jaers vertael
behalven voorz.e aengeplante boomen, oock dat se weder zouden
werden uytgeroyt, in welcken voegen met haer zynde verdragen,
konnende wy niet betrouwen dat zy eeuwen daer naer oyt weder
zouden trachten, en met het zelve haer vast incomen, om zoo een
onzeecker voordeel, in perickel stellen, ende vervolgens den
Nagelboom aldaer, naer verloop van eenige Jaeren, geheel als in
vergeten, gelyck offe daer noyt was geweest, comen zoude,
ende zouden wy (de zaecken, daer toe comende werden gedirigeert)
voorde Comp.e (mijns bedunckens) geen cleen werck hebben
verricht, dat is, dat haere Ed.le daermede niet alleenich zouden
comen te werden, geheele possessuers vanden gantschen Nagel
handel, naerdien, met onze kennisse geen andere plaetzen gevonden
werden, als eenlyck maer in Amboina, waer (buyten eenen ter
stede) nagelen groeyen, daer zy oock versterkent zoo zeecker zijn
dat in haere heymelycke ontvoeringe weynich perickel meer is;
maer zoude boven dien, oock alle het gunt, dat de Comp.e aen lede
by contract minder te geven quam dan als de nagelen incoops
costen, genoechzaem maer als gevonden gelt zijn te reeckenen
naerdien voorz.e Amboina alleene meer nagelen contribueeren
dan de geheele wereldt machtich is te vertieren, ende dat de Comp.ie
den handel alleen hebbende, daer op dan voort zoo hoogen prys
zoude connen stellen, als het haere Ed.le zeer ——— geraden duncken
ende te rade zoude mogen werden, behalven dat oock de nagelen
(als gezeyt) zynde uytgeroyt, alle andere contracten, buyten
eenlyck het Casteel Orangie op Maleyo, zouden mogen ingetrocken

ende

ende daar zoo veel gagien en tractementen mede comen worden
bespaart, die nu met alle oncosten al vry hooch importeren, ja —
zoodanich dat Ternaten, gelyck ik by naarzien der generale boecken
heb aengemerckt, met het eene en andere afgetrocken, noch de
winsten welcke uyt den vercoop der cleeden, 's lands incomsten &c.a —
procederen, jaarlycks noch al een somma van 140. a 150. ⊕ ge-
ten achteren compt, dat veel is ende een groote breucke in haere —
generale ophwinsten maeckt, ende zoude, boven alle het vooren
verhaalde den Castiliaen dan oock van zelfs wel genoodtdruckt
worden van daer te vertrecken, want het hem in het minste niet
aenstaan zoude, daar niet alleenich zonder voordeel, maar oock —
buyten eenige hoope van dien, zyn costel guarnizoen te houden
waar naar dan oock het onze nochmede merckelyck zoude gedeclint:
ja alsmen het zoo goet vondt, daar wel geheel comen werden
ingetrocken; andersints wanneer het op deze voet niet zoude willen
vallen, zoo vinde ik my by Instructie gerecommandeert te dencken
ofmen niet publicquelyck met den Castiliaen ende Tidorees —
tezamen tot zoodanich accoordt zoude connen comen, waer by zy
jaarlycks quamen te verbinden alle haere nagelen tot een zeecker —
bedragen alleenich aende Comp.e te leveren, waer tegen wy ons aen
d'ander zyde, dan weder zouden verobligeeren, deselve haar —
gerief van cleeden ende vivres &c.a mede tot een vasten prys te
bestellen, dat doch (myns bedunckens) een zaecke vol van
lotterye ende op verre naar voor de Comp.e zoo favorabel als —
het voorige niet zyn zoude, ende by ons midsdien niet anders als —
inde uytterste gelegentheyt maar op gedacht behoort te werden.

Alle welcke myne geproponeerde consideratien versoecke d'Ed.e
Gouverneur ende vrinden haar aendachtelyck gelieven te —
bedencken ende my morgen uytterlyck vroech, wanneer wy daar over
voornemen te resolveren, haare byzondere speculatien in geschrifte
te geven, die wy myne heeren, dan oock tezamen ende yder onder-
ee in het byzonder accorderen, daar tegen liberlyck in te voeren —
maar wy ons oock, voor zoo veel als deselve op redenen zullen
zyn gefundeert, gaerne willen naervoegen, nademen d'onze maer, —
als van buyten incomende, ende noch bezyden dien gebout zyn —
op de gelegentheden, zoo als die ten tyden van het jongh-st
afgezonden

Op 't Huÿs Gnoffacquia dezen 3en meert aº 1651 —

afgezonden schryven geweest zyn, zedert welcken tydt twee zodanige veranderinge inden Staat zouden connen weezen voorgevallen, die het werck een geheel ander aenzien (dan als het van ons wierdt geraemt) zoude connen doen hebben, onder recommandatie ende hooge waerschouwinge nochtans dat de heeren Overgebieders van dit extraordinaris secours (buyten twyffel) wederomme ongemeen voordeel voor de Compe. zyn verwachtende, daer wy op toletten hebben.

Ende dit is zoo E: heere en vrienden, het geene voor ditmael met UE: hadde voorgenomen te handelen, waer naer nu oock dezidereere van UE: te mogen weten, hoe haer de zaecken zedert UE: jongste adwyzen (als verclaert) aen doen al hebben toegedragen, dat is, of de muytins noch even halstarrick tegen haeren Coningh blyven continueren; dan wel ofte zedert tot haere schuldige gehoorzaemheydt zyn weder gekeert, ende waer zy haer nu te voort ontheuden; en zoo ja, datze zyn gekeert, of den Coningh dan eenige der voornaemste over de seditie heeft doen straffen; hoe groot het getal aen dit Jaer twee geweest is: hoe met de vivres al is omgecomen, dat is: of hy noch propen heeft connen strecken dan of wel van het eene of ander rede gebreck heeft gehadt; hoe de zaecken ten tijde der Ternataen ende Tidoreese al hebben toegedragen ende voort wat vanden Castilianen bedryft ende gelegentheydt zy, dat is: ofze haer inden breede al getrouwelyck comporteren ende nieuw secours hebben becomen, midsgaders hoe sterck het zelve van schepen ende volck is. &ca: —

Op 't Eylandt Macquian binnen 't Huÿs Gnoffacquia dezen 3en meert Aº 1651. ondenstondt UE: geetgunstige dienstwillige vriendt, Etwas geteeckent Arnold de Vlamingh van Oudtshoorn. —

Den Coninghs Mandarsha, die nevens zyn broeder Calimatte in voordere suite, pr Connecorre in Compe. vanden heere vander Boogaerden, gisteren van Maleyo gevaeren, ende voorleeden nacht door handt weder van Zyn E: geraackt was, is op dato —

gien —

Den Coningh Mandarsha (naer eendrige van gem. op de gehoude vergaderinge op dese plaetse geland synde) wort met competente eere ontfangen —

ende verder met zyne majesteyt geconfereert.

zijn voort Casteel wel aengecomen, deselven hebben door onse gecommitteerdens, met competente eere vanden oever laeten inhaelen, en, voor ons verschenen zijnde uyt den name vanden Heere Gouverneur Generael vrindelijcken gecongratuleert, hem wijders aenseggende, dat het haere Ed:e zeer leet hadde geweest te vernemen, 't overstout bestaen van meest alle zijne May:ts subjecten, int' abdiceren van hem haeren wettigen Coningh ende Overheer.

Dat haere Ed:e (om de liefde en toegenegentheyt die zijne May:t altoos den Staat vande Comp:e hadde gedragen) oversulcks (hertelijck bewogen met zijn ongeluckige regeringe) geresolveert hadden, een redoutabile macht schepen ende crijchs-volck, onder ons commandement herwaerts af te zenden, om de vervallene zaecken weder op te rechten, de gedissipeerde gemoederen wederom t'saem te brengen, ende inder minne met zijn May:t (waert doenlijck te bevredigen, anders mits te vervolgen) ende met 't geweld der wapenen hem zijn Coninglijcke waerde ende authoriteyt te restaureren, gelijck zijne May:t uyt de gesonden missive vanden Heere Generaal naecktelijck soude blijcken, 't aenkeeren van volcke niet en geschiede tot despijt ende verkleeninge van zijn eere, maer dat d'overleveringe eenlijck wierde uytgestelt tot wij met lief op Malleyo souden wesen aengecomen, omme aldaer met reputatie en gebruijckelijcke solemniteyten eerlijcken gedaen te werden.

Waer op zijne May:t weder zeggen liet.

Dat hij (altoos zijne goede affectie aenden Staat vande Comp:e gehebbende laten blijcken) in deselve voornam volstandelijck te continueren, en alles wat in zijn vermogen waere, t' haerer dienste van harten te contribueren.

Dat het hem op 't hooghste verheuchde te zien wij zijne zaecken zoo serieuselijcken bij der handt hadden gelieven te nemen, hem door zoo hooge diensten niet alleene zeer geeert maer oock op 't sterckste verbonden souden, om sulcks voor altoos onder

Groote

groote danckbaerheydt te recognosceren.

Waermede zyne May:t (na dat alvooren, volgens de maniere des lands, met een pinangh was getracteert) op gestaen ende naer 't huys, dat voor hem hadden doen prepareren, met zyn gevolch vertrocken is.

Aen gem: Coningh hebben voorts om zyne kleene commoditeyt te deser plaatse, terwyl alhier bleef met zyn geselschap remoreren, benevens ettelycke sacken rys, doen verstrecken 50. ℔ a comp:s onder verdere aenbiedingh, dat, soo zyne May:t yets meerder quame te behoeven, hem sulcks door ons minnelyck soude werden gesuppediteert.

Desen dage syn persoonelyck gaen visiteren de fortresse Mauritius ende de redoubt pouatte

Op heden hebben persoonlyck wesen besichtigen en door ander accurateleyck de fortresse *Mauritius*, en 't vierkant, midsgaders de redoubt *Pouatten* ende deselve bevonden van groote, breete, ende lenghte, midsgaders geammuniteert en voorsien als specifice in 't gevolch deser werdt gedemonstreert, zynde de fortresse *Mauritius* de principaelste een goet stuck werks van strangh op een hoochte gelegen, bevattende in de lenghte 161. en breete 116. voeten; de buyten muere van 't groote bolwerck is hoogh 16. van binnen langh 49. en breet 42. voeten, daar op geplant staan 7. yzere stucken swaer van 2800. tot 2000. ende schietende van 12. tot 11. 10. 8. en 6. ponden yzers, 't kleen bolwercks muragie in de hoochte 16. van binnen in de lenghte 38. en breete 34. voeten voorsien met 5. yzere stucken daer van 3. yder 2000. een 1800. en 't laeste 1700. ℔ gewichts hebben, schietende een derselver 8. en de resterende 4. yder een kogel van 6. ponden.

De vras van buyten heeft een hoochte van 18. en is van binnen langh 46. en breet 44. voeten, gesterckt met 6. stucken grof canon swaer 3700. 3600. 2860. 2200. 2000. en 1600. ponden werpende twee derselver 12. een 11. een 8. een 6. ende 't laeste 5. ponden yzers.

Hoz

Op 't Huys Grottacquira de[n] 3[vee] Meert Ao 1651.

Het toorentien dat hooch is 27. begrijpt in zijn binnkant 18. voeten zijnde gemunieert met een yzeren Stuck van 1600. wegende een cogel van 6. ponden.

De gaardyne is in hoogte aende noort 8. en aende Z. zyde 6½ midsgaders dick 6. voeten.

De borstweringh hooch 4. heeft de dickte van 2½ voeten 12. voeten dick is de muere der poorte doorde guardyne gaende en heeft de guardyne onder de corps du guarde de dickte van 8. voeten, van buyten aenden tempel is de muere 16. en na Ponatte uytsiende gelijck getal voeten op getrocken.

Het binnkant, dicht aen strant liggende, bevat de lenghte van 240. en breedte 126. voeten, de minnagie rondtsom is hooch 9. dick 6½ voeten, zynde de guardyne 5. en de borstweringh 4. voeten inde hoochte.

De kat, Zeewaert aen gem: binnkant gebouwet, is langh naar de zyde van Ponatten 42. na Quotagita 41. en breet 35. voeten inde hoochte naar de Zeecant 13½ naar Ponatten 14. midsgaders naar de zyde van Grottacquira en Quottagita 12. voeten, de borstweringh heeft 2. voeten inde hoochte, ende is van gelijcke dickte, den gangh vande voorn: Cat tot 't huys is in lenghte 30½ ende breedte 10½ voeten, op hebbende 8. metale stucken wegende 3890. 2567. 2455. 1151. 368. 326. en 675. waer van het eerste 10. de drie volgende yder 7. twee daer aen 3. ende 't laaste 2. ponden yzers werpt.

De Redoubt **Ponatten** omtrent [blank] weerts mijlen van daer begrepen, is langh inde breedte 56. smal zynde aende Zee 56. ende aende landtzyde 52. voeten, de lenghte van binnen heeft 42. en breedte 20. voeten, de minnagie dick wezende 4½ voeten, hooch van buyten aende Zeekant 30. naerde baye 20½ naar Marquian 26. ende aende landtzyde 24½ voet de middelmuere begrijpt 4. voeten dickte. de borstweringh een hoochte van 5½ en dick 2. voeten, zynde de corps du guarde in lenghte 47. en breete 45. voeten, deze redoubt is gemonteert met 9. yzere Stucken Canon. waer van 6. d[o]: 3200. lb gewicht hebbende

gebleven die cogel van 8. ponden wegen, eene d° swaer 1350 ℔
schiet een yzer van 4. a 2. d° oock 1100. ℔ swaer zynde een
cogel van 3. ponden.

De restanten, die door expresse gecommitteerdens hebben doen nasien, zijn effective bevonden de naervolgende.

Ende liets door gecommit. voorde de packhuysen opnemen.

Inde packhuizen.

400. p: Cannakyns in een pack N°: 92.
120. " Chiavonis.
80. " blaeuwe boulongis.
2. " wollen Spaens
2. " d° beraen ex
2. " linyden soolleen.
102. " tattaerseis.
120. " Smalle Cliis.
146. " roode Chiavonis.
600. " fyne Chiavonis in 2. packen N° 373. en 788.
200. " d° Chiavonis.
30. " bettilles de 30. asta.
100. " bettilles als vooren in een pack N°. 424.
80. " Salampouriesen in een d° N°. 1896.
300 " Catte bingale in 3. packen 219. 221. en 66.

Een Catte daerinne

30. p: bettilles de 40. asta
37. " Madapolans.
9. " Catte bingale.
30. " Salampouriesen.
2. " geschilderde deckens.
200. " fyne Chiavonis.
2. " Catty Cimies garen.
5. " breede Clis.
8. " Stucken Crosonetten a 20. de d°.
80. " Cannekyns.
100. " Chiavonis met roode boorden

10½. [Catten] thee.
450. ℔ Soiet.

20. kan

20. kan olyven olie.
20. Itt. Cooper werck en 1920. bos Coquos lont.

Inde winckel.

5. p.: Cust-banden.
10. " tirnatanos de 40. asta.
2½. " witte botillos de 30. asta.
33. " Chiavonis met roode hoofden.
10. " blauwe Chiavonis.
31. " gaerne tattarelas.
3. " gingangs.
4. " blauwe botillos de 30. asta.
2. " roode van voorz lengte
33. " blauwe boulongs.
3. " tape Sarassen.
13. " Cannekyns.
17. " papierren gevlamt groot
10. " cleyne dittos.
51. " allere Croon-nas.
1. Catty getweernde zyde
1. " root.
1. " bruyt Sool-leer.

In een kist de volgende beschadichde goederen.

17¾. Ellen lacken.
25. p.: grove banden.
3½. " Armozyn.
3. " pantinos.
01. " allen Satyn.
4. paer schoenen.
6. " Chiavonis met roode hoofden
1. " fyne d°.
11. " witte botillos de 30. asta.

Op de wapen-Camer.

52. Musquets.
80. onbequame d°.
13. musquets loopen.

95. degens

95. degens.
5. houwers.
50. holpiecken.
11. halve piecken onbequaem.
24. nieuwe bandoliers.
139. dto meest onbruyckbaer.
45. do draechbanden.
15. storm-hoeden.

By den Constapel

3500 ℔ bußpoeder.
2300. musquets-cogels.
700. langelont.
200. Cogels van 12. ℔
60. dto... van 11. ℔
80. dto... van 6. ℔
30. dto... van 8. ℔
50. dto... van 5. ℔
30. bollen hollandsch lont. ℔
23. stx. staven.

Inde Saal

15. holpiecken.
4. wapens.
4. ringl-cragen.
4. storm-hoeden.
12. musquets.
4. lange lont-roers.
2. halle baerden.
3. Coopere donderbussen.

De restanten werden nae revisie met de boecken geconfronteert, ende meest accorderende bevonden.

Welcke alle by exacte genomene revisie vande Macquiaanse comptoirs boecken ten principalen accorderende zijn bevonden, ende waeren de Moluckse quartieren van 't hus noch voor omtrent drie maenden geprovideert, inwegen daer geen gebruick heir obercomen, maer alles noch properlijck was comen te stocken, de situatie deser voornoemde

voornoemde Stucken hebben door Afteeckeningen, en met een pertinente Caarte sien by voegen.

Saterdagh 4. do hebben (in conformiteyt van 't appointeerde op gisteren) den Raadt wederomme doen vergaderen, waarinne den Gouverneur vanden Boogaerde en de samentlycke Raadsluyden aen ons hebben getradideert haare schriftelycke responsiven by forma van advys, op de consideratien haar E: by ons propositie discours gegeven, luydende als hier onder volcht.

By den Gouverneur vanden Boogaerde en synen Raadt werdt ons in vergaderinge getradideert der schriftel. antwoort op ons propositie aende heeren gedaen

Antwoordt ofte advys van d'E: Hr Gouverneur Gaspar vanden Boogaerden ende zyn E: Raads-persoonen schriftelyck overgelevert op de propositie by d'E: Heer Arnold de Vlamingh van Oudtshoorn, Ordinaris Raadt van India midsgaders Superintendent en Commissaris over de gewesten van Ternate, Amboina en Banda, wegens den tegenwoordigen Staat van Molucco, in vergaderinge voorgelesen.

Opmerck nemende, zoo wel in 't overwegen vande tegenwoordige gelegentheydt der Ternataensche Zaacken, als de gewichtige propositien, by den E: Heere Superintendent tot voordeel van des E: Compe toestandt in dit gewest ende redres der rebellie van des Coningh Mandarshas principaelste en meeste onderzaten voorgehouden, zoo vinden d'E: Hr Gouverneur ende naargenoemde Raadspersoonen dat onze gebiedende Heeren op Batavia grootelycks tot haar oogmerck beoogende alle de nagelvruchten, die in deze eylanden werden voortgeteelt, alleen met exclusie van alle andere natien te connen genieten,

ofte

ofte wel liever, dat alle de garioffels-boomen geruineert ende
ten eeuwigen dage van die vruchten geen meerder gebonden —
mosten werden, dewyle door Amboina die Speceryé zoo overvloedich
suppediteert als voor de gantsche werelt genoch is, wydere dat
aengem: heeren gedencken, mids 't maintineeren van Mandarsha
recht tot zyn Croone nu gelegentheydt geboren zy om yets —
vruchtbaers in 't geruineerde stuck uyt te wercken. —

Ende werdt voor eerst in voorangetogen propositie geconsidereert,
dat deze rebellie van schadelycken gevolge schynt geestimeert
te moeten werden, eensdeels om de gemeenschap die de Moluxsche —
ende Amboinse zaacken tezamen zyn hebbende, waer op d' E: —
Heer Gouverneur ende vordere respondenten voor advys —
dienen, dat naer de geruste toestandt in d' Amboinse Regeringh
door goede ordre onser ingezetenen nu voor heenen te wege —
gebracht, ende gevestiet, doet hopen de vlamme van dit oproer
zoo verre niet zal geslagen zyn, behalven dat de gelegentheyden
van dat gewest haer ten principalen onbekent zy.

Datmen Mandarsha, met zoo krachtelyck onderstant, tot
maintenue van zyn recht, grootelycks ten voordele van d' E: —
Compe: verpligten zal, is buyten dispuyt, maer werdt by de —
respondenten geoordeelt, dat wy de vruchten daer van niet
connen genieten voor en aleer d: Coningh wedersomme met
zyn onderdaten vereenicht zy, item dat, ingevalle deze —
inwoonders, mids onsen ottelycken oorloch tot proffyt van
Mandarsha in haer voornemen hartneckich blyvende, zonder
rics of sterckten ofte besloten plaetzen te betrouwen, gezamentl.
haer op een onnavolgelycke vlucht begeven, d' E: Compe: de —
goede genegentheydt van gedachten Mandarsha niet veel
te passe can comen, als zullende hy in zoodanigen gevalle —
een Coningh zonder onderdaten wezen.

Soo werdt oock gesustineert, dat zonder te doene reconciliatie —
tusschen voornoemden Coningh en zyne onderdanen geene —
ontlastinge van malcontenten en quade bellamels te wege —
gebracht

gebracht can werden, maer by aldien d' afgewickene door
d' inductie vanden E. heere Superintendent tot onderlinge accoort
gebracht connen werden, als dan geene gelegentheyt zal ontbrecken
om d' overleveringe der quaetwilligen te bedingen, dewyle alreets de
principaelste onder de Ternataenen: Obrileyt inden handel ende
handt-hulp vanden Capn. Zand met zyn consoorten gansch geen
goetgenoegen hebben. Om verders te bezorgen dat de aenzienelyckste
officien onder dit volck, met dan aende bequaemste en d' E. Compe.
meest toegedane persoonen werden bestelt, obsteert geweldich
de quade coustuyme die by deze luyden in 't defereren van
ampten wert gepleecht, te weten, dat daerinne meer de
Coninglycke en adelycke afcomst, als goede meriten ende
bequaemheyt geconsidereert werden.

Soo is dan eyndelyck d' opinie van d' Hn. Gouverneur ende
Raedspersoonen, dat men voor 't eerste werck een proeve genomen
dient, offe de rebellen, uyt ontsach en vreeze voorde Nederlandtsche
wapenen, zich niet naerder bedencken willen, ende met gemoede
(altyt de straffe der hoofdmoets bedongen ende gereserveert
zynde) wederomme haeren wettigen Coningh aennemen, ende
dewyle nu zoo wel Mandarsha als d' E. heere Superintendt.
hier op Gnoffacquia jegenwoordich zyn, zouden tyds genoegh
ende alleen de moeste ebriteyt op 't loopen gaen, de Sengadjes
ende Kimelahas van dit eylandt al t' samen (offe immers
de principaelste) by een geroepen, en door minnelycke persuasie
doormengelt met dreygementen tot reconciliatie aengemaent
belooren te werden, te meer dewyle geoordeelt wert dat als
de Macquianders omgekeert zullen zyn, de Ternataenen op
Gilolo wel haest staen te volgen.

't Vorderlyckste dat voor d' E. Compe. nu ende tot allen tyt zoude
zyn uyt te wercken, verstaen zy respondenten te zyn d' uytroyinge
der nagelboomen met wille ende uytcoop van d' eygenaers, doch
dewyle by voorvluchten der inwoonders ende onzen oorlocht
tegen haerluyden gemoveert alle bedenckinge op dat point
uyt is, wert best geacht de minnelycke reconciliatie gelyck
vooren gezeyt is, voor eerst ende voor al met alle vlyt te

vonderen: Mynens is d'opinie dat (alwaert schoon in vollen oorlogh)
het niet wel doenlyck zal wezen de nagelboomen ter oorsake der
inwoonders te extirperen, zonder dat zoodanige macht als nu
herwaerts gestiert is, een rond Jaar hier verblyve, ende ooch niet
wel mogelyck zoude wezen, de nagelboomen op Hatilian, dat een
landt van groot begrijp is, oock les wijze uyt te royen, derwegen
de respondenten den vrywilligen uytcoop favorabilen achten
ende doenlycken, hoewel wezen noch van 't eene noch van 't ander
veel zal vallen, aengesien deze inwoonders lichtelyck zouden
geloven zoo haest de propositie daer van geschiet was, dat d'E.
Comp:e ziende de nagelvruchten geruineert, verveeckt zoude
werden de Moluckse eylanden, als voor haer langer onnut, te
verlaten en haer met de Jaarlycke recognitie op den duym
laten fluyten, want zoecken deze luyden betrouwen ons immers
zoo weynich als wy haer, zoo zoude dan beswaerlyck wezen
haer zoodanige fantasyen uyt het hooft te praten, behalven
dat moet geweten zyn, dat de gemeene luyden, die alzoo wel
nagelen hebben als de grootste, tot 't omcappen der boomen
niet zouden verstaan, alwaer 't schoon dat by d'overicheydt voor
account dies aengaende, volcomentlyck besloten was, want
zy zouden bedugt wezen dat de penningen van recognitie aende
vingeren der overicheydt moeten blyven hangen, evenwel werdt
g'oordeelt dat het niet schaden can een proef te nemen, doch dat
daer van niet gerept werde ten zy naer gedane reconciliatie.

Om de nagelboomen der rebellen en quaetwillige by forme van
confiscatie te ruineren, is geene gelegentheydt, dewyle dezelve
als den Cap:n Zaid, Hoeteum, Tomagola en andere geen
nagelboomen hebben, doch by aldien onder den naem van quaet-
willige alle afgewerckene verstaan werden, zoude heel
Macquian verconfisqueert zyn.

Zy hoe dan de zaacken afloopen, en cunnen zy respondenten
niet bedencken, dat den inwendigen oorlogh tusschen den Ternataen
en Tydorees te wege gebracht zal connen werden, zoo langh als
onze onderlinge vrede met den Spagnaert duert ende blyve,
zylieden haer vast houdende aende consideratien op dat poinct
voorgangen

voorgangen Jaare naar Batta: gesonden.

Van gelycke onmogelyckheydt houden zy de propositie, om den
Coningh van Tidoor sonderlyck ende sonder kennisse vanden
Castiliaen met zoodanich accoort te verbinden, dat hy selve quame
voortevaren ende 't een of 't andere ons voorgeven zyne nagel
boomen om te cappen, want den Coningh is zoo gespagnoliseert
ende tot den Castiliaen genegen, dat het niettegenstaende waere te
te willen weeten by zoodanige voorslach, sonder kennisse van
zyne protecteurs soude admitteeren, bovendien al ware
het aensoecken verborgen, 't effectueren most noodtsaeckelyck
in 't openbaer comen, waer voor hy Coningh, niet sonder reden
bevreest had te zyn. Bydens is den Spagnaert over eenich
gesprecke tusschen ons ende den Tidoreesen zoo jalours, dat zoo
haest sich gen: Coninghs bevondert een Nederlander aen te
spreecken, straks een Castiliaens spioen daer by gesonden
wordt, die hy, sonder eenich tegenspreecken, altoos gedoogen moet,
wel is waer dat hem de jegenwoordige Comps: cruys-mare
schiutie sal maecken om ons in allen te believen, maer staet
wonder te bedencken, dat het duuren voor onse wapenen zoo
lange duurt, als zoo sufficante vloote ende militaire macht
hier jegenwoordich is, maer deselve vertreckende verandert
het duuren haest wederomme in onverschilligheydt.

Daer wordt getwyffelt, ofte den Spagnaert zoo wel als wy
tot uytroeyinge der nagelen genegen zy, immers dat daer
door zoo wel by hem als by ons de groote oncosten van
guarnizoen gespaert soude connen werden, gaet vast, dies
soude 't d'E: H:re Gouverneur ende vordere kinderen
voor een zeer considerabile saecke, dies aengaende deze
Gouverneur van Gammalamma eens den pols tasten,
geloovende voorens, indien men met hem eenigen accoort
wordt, te weten, de nagelvruchten, 't zy met wille 't zy met
onwille der inwoonders inden grondt te verdelgen, als dan
weynich obstakel in dat werck soude voorcomen. 't Slimste is
dat die van Gammalamma aen zoo nauwe ordre gebonden
zyn, ende in een extraordinarie saecke, als deze is, niet

sonder

Sonder bevel uyt Manilla derven veroveren. Offte bestaan
derhalven oock alwaart haarluijden desen voorslach smaackte, –
te duchten is zij eerder op haeren ouden voet zullen vallen, ende –
't werck uijt stellen tot ordre uyt de Manillas.

Dat er middel souden zijn om met den Tidorees te contracteren
dat hij alle zijne nagelen niet ander Castilianen maar aen ons –
leverde, dunckt de vrunden respondenten niet wel mogelijck –
want de Spagnaerts te gelijck met den oorlogh haere afgunstic-
tegens ons niet en hebben afgeleijt, soude oock om sulck een
voorslach laden, als strijdende regelrecht tegen 't bijtde Articule
der vreede, waarinne gestipuleert is, dat geene van beyde –
parthijen sich de commertie van d'andere t'ondernemen hebbe –
besalven dat dat werck (gelijck d'E. Heer Superintendent
wel seijt) vol moeijtlijcke, lons- handel ende op verre na soo –
considerabel voor d'E. Comp.e niet souden zijn, als 't andere, –
alwaer oock de saecke op dat project volcomentlijck –
g'accordeert, wij souden niet eenige fidele effecten bij stellen
voornamentlijck op een plaats daar wij noch volck noch fort in
residentie souden hebben.

Waeromme d'o Heeren: en vrunden tot een besluyt andermael
hunne opinie itereren, en seggen haars bedunckens, onder correctie,
voor eerst dienstich te zijn dat er reconciliatie met Mandarsha
ende zijne onderzaten op Macquian geschiede ende naar
volbrengen van dien soude de Moorsche overicheyt over meeningh –
van 't uytroeyen der nagelboomen met haar wille bij uytcoop te
kunnen gegeven werde in soodanigen maniere als reeds bij –
d'E. Heere Superintendent geconcipieert is.

De gemeijntinerende hebben haar sedert 't vertreck van 't Jacht
Tila seer halsterrich in 't verwerpen van Mandarsha –
getoonden, residerende 't meestendeel op Gailolo, doch de
Coningh en den opvoedigen Cap.n Laud, nevens den Hoecum
Tommagolo ende verdere veerkinckes op Sabou, ontrent
drij mijlen van daar gelegen.

De schaarsheydt en gebreck van victualie is tot nu toe met Complanten gestopt, doch begonnen op Macquian geweldich om sout verlegen te werden, met den voorraet van 't Huÿs hadmen noch wel 3. maanden connen toecomen, de vrunden cunnen wÿders als noch niet anders seggen als dat den Spaengaert de vreede sincerlÿck onderhoudt, maer schÿnt eenichsints tot onwil bÿ den compsten wat geneygen te sÿn, hoewel sich doorgaens van frequentatie op 't eylandt Macquian onthout, sÿn secours op 8mo: Meert gearriveert bestaat in twee schepen, doch wat weynich van volck ende victualie daermede sÿ overgebraght, is des E: Comps suppoosten voor als noch onbewust. —

Aldus overgelevert int Huÿs te Gnoffacquia opt eylandt Macquian ady 4en Meert Ao 1651, was onderteeckent Gaspar vanden Boogaerden, J: Hustaerdt J: Goessens, Paulus Andriesz: Francois de Cribbere.

Naar lecture van welcke ende daar over gehoudene ampele discoursen by eendrachtige voyzen voor het raedsaemste en oirbaerlyckst g'oordeelt is geworden, den Quitchil Guzarat zÿnde hooft vande negrÿe — Gnoffacquia over boven oude batterÿt gelegen, zÿnde een man die hem in voortyden doorgaens wel heeft g'acquiteert, ende soo het te geloven is, tot dese genoemde embrouilles meer geconstringeert als geneygen zÿ, voor ons te ontbieden, den welcken (naar een weynich tydts) in vergaderinge comparerende hebben door aenspreecken met diergelycke redenen.

Ende wert, naer lecture vande selve, daer op goetgevonden, eenigen van onse volcken, den Sengadje van Gnoffaqina ende verdere hoofden deses eylandts te senden, om uyt deselve, wanneer sy tot ons sullen syn afgecomen te verstaen de redenen van d'abdicatie hunnes Coninx.

Dat wÿ verstaen hebbende zÿne getrouwicheydt ende goede comportementen omtrent de Compie hem waeren versoeckende dat hÿ sich, mids zÿn gezach en aensien daer in wel vermochte, wilde laten emploÿeren, omme den Singadie van — Gnottagita ende verdere hoofden deses eylands t'samen te roepen ende tot ons te laten verschÿnen, omme, uÿt haer eygen monden exactelÿck ende naerde waerheydt te mogen verstaen, wat henluyden tot het abdiceren van haeren wettigen Coningh moeten hebben gemoveert:

Ende

ende daar op in equiteyt en redelyckheyt wyden te disponeren,
'twelck by hem ——— Heere insanat parate en gedienstes aenwaeren
zynde, hebben deselve (om 't wercke te ylen) terstont op zyn —
versoeck in Comp.s vaertuych door bantquieren, ende nevens den
Tolck Pieter naar de versyste plaatsen gedepescheert waermede
deze tweede Collie alzoo geëyndicht is geworden.

Sondagh den 5en do. 's ongevaar ten 4 uuren inden morgen stondt komt alhier ter
Reede van Amboina 't Jacht de Leeuwerick 30en January passo
door ons van voor Manipa dienwaerts gesonden, zynde (gelycken
wy de bygecomene missive vanden Opperkoopman Simon Cos
verstont) op 5en February daar wel aengecomen, en den
9en volgende wederom uyt die Reede vertrocken. ———

den Standt vande Comp.s affaeren inde Amboinse quartieren
was (Godt lof) zedert ons vertrecken van daar, in gewenste —
vreede ende eenicheyt blyven continueren, vanden gerevolteerden
Staat inde Moluccos hadden zyl. 12. Septemb.r passo door
expressen vanden ——— Heere Gouverneur vanden Boogaerde gesonden
d'eerste tydinge ontfangen, ende op de consideratien die dese
staat uyt dit werck hadde genomen, zynde ten principalen
daar op dat apparent vele vande afgeweeckene seditieuse —
Ternatanen, door armoede gedrongen, hen naarde Stranden van
Amboina begeven zouden ende consequentelyck aldaar tot nadeel
vanden tranquillen Staat, 't een van oneenicheyt excitieren mochten,
zoo hadde gem: Cos dit terstont ilico met een brieffken den
Quimelaha Madyra doen notificeren en hem bevolen 't adonteren
van in zyne beswoorne fideliteyt tot Mandarsha te —
volherden, oock minnelycken gerecommandeert alle vluchtelingen
die onder zyn district mochten comen aentelanden in bewaringe —
te nemen ende met occasie aen 't Casteel te zenden; den
Luytenant Cornelis Dam, die, midts de impotentie vanden
Opperkoopman Banduts zieck is tot deze zaecke was gedeputeert
bracht rapport dat gem: Quimelaha, aggreerende deze —
resolutie, belooft hadde in zyne getrouwicheyt tot

Mandarsha

verschynt uyt Amboina 't Jacht de Leeuwerick.

Den opperkoopman Cos schryft daer mede de continuatie der vreede in gem: provintie

Raedt op de komste der by van gerevolteerde Molucsche standt hadde bekomen den Quimelaha Madyra deses aengaende — komste doch ende tot syne schuldige trouwe exhorteren 't welck die Ternataan volcomen belooft.

Madjira geeft voor dat het geraden is synen broeders neffens eenige andere Ternatanen, op 't eylandt Xoula breuck van hemme correspondentie gelden hebbende, in Amboina t'ontbieden, dat, omdo mochte diend voor deesen gesadt dat die gathen daer uyt te kryge, bij gen Cos ende synen raadt geimprobeert wordt.

Mandarsha en de Compagnie volstandelijck toepenlieverenen, ende alleenwel gedurende Quimelaha naedtsaem oordeelde dat men zijne broeders Dagga en Tabodi neffens de quinteriels Cismol en Codiali op Xula schipbreuck geleden hebbende — en daer noch vertoeverende, beloonde wederom naer Amboina t'ontbieden, uyt vreeze dat door Manilha eenige bezendinge derwaarts geschiedende, zy daer aanleydende tot dezelve — gedeligeert mochten worden, wannneer daer bezijden te duchten — stondt dat door de groote negryen Souho, Cambello ende — Tissdy al t'samen haer gegraveert houdende, wegens de verminderinge van haere voor deezen geusurpeerde authoriteyt in 't gezach wedren over de cleyne negryen de afcomende partye der seditieuze Ternatanen gesterckt, ende alzoo de onruste in een tranquillen staat tot nadeel vande Compagnie gebracht sal zoude werden, zoo hadde Gouverneur: Cos eerten met zynen Rade — overleyt de swaricheyt, die bij 't innoepen van die gasten stonde te volgen, geconsidereert de groote moeyten diemen voor deze hadde gehadt om dat volck uyt dezelve provintie te crygen, en daar toe besloten, datmen meer gezinden Quimelaha aen schryven zoude, teneynde bezendinge naer Xula voornam te doen dat hy zyne broeders bij de toezendinge missive tot haere — geswoorne fidelityt aenden Coninck Mandarsha derwaerts wilde adorteren, 120. Ra: waeren aende Remonanten op Xula ten versoecke des Quimelahas tot laste van 's Compagnies reeck: — gedebiteert, ende om alle swaricheden te preeraveren, die eenigen maten van buyten tot onruste van 't eylandt Amboina mochten werden gebrocht, zoo hadde hy Cos gedenckt d'onrustigen — van 't Casteel belast met eenne Correspondentie tegen alle rostile invasien gereet te zyn.

Ter preventie van alle te vreesen swaricheden, werden d'orangcays want Casteel Victoria gelast tegen alle hostile invasien met haere correspondentie gereedt te syn.

Betreffende den staat der kercken derwaarts over, dezelve was (: Godtlof :) in goeden doene, daer toe de predikanten — Joannes Pontanus en Hendrick Hartongh haer aen d'een zyde ywerlijcken betoonden, en aen d'ander kant de genegentheyt der inwoonderen in 't geloof van — den Godes woort was toenemen; die van Caybobo hadden, tot verlossinge van hemme twee —

De staat der kercken staet in goeden doene niet alleene maer nam door den yver der dienaers en de genegentheydt der leerlingen noch dagelicx toe

Gevangenen

gevangene Orangcayen eenige harer Heeren Grooten gedeputt:
aen 't Casteel gezonden, en sterke doléancen over de vijanden
boven inde Negrye woonende, geinsinueert, die zij oorzaecke deser
inconvenientie ende met eenen aenleydinge noemden van 't verbranden
haren Maret ofte kercke, maar waeren door gem.te Cos toe
naerdere occasie afgewezen, Dom.s Pontanus gaf wegens
't Christendom aldaer goede getuygenisse, en stondt den E.
Gantongh eerstdaechs naer Ammahay, quelquepoeti en
d'Ulliassers (waer sedert ons vertreck geen bezoeck gedaen
en was) tot de behoorlycke visite te verreyzen, doordien
den predicant Pontanus was 't gebiedt Teijtimor op 7.en
november en alsoo tot 10. Xmb.er volgende, nae usance
ondersocht.

Die van Soram, op 't voor-
beelt, dat die in die van
Rhanhakit hadden genomen,
verbinden haer op nieuw
aende staet vande Comp.e

die van Heeren Soram hadden op 't exempel van
Rhanhakit, aen 't Casteel homage comen presteren,
ende haer onder voorwaerden op nieuws aenden Staet van
Comp.e verbonden; de onderhanden wercken, namentlijck de
redoubt op Laricque, 't Stede-huys, hospitael en een
geordonneerde Chaloupe, waeren ten principalen voltrocken;
de geinde speceryen op d'afleggende plaatsen (die dit
Jaer over gansch amboina niet boven 40. a 50. baren
stonden te bedragen) zoude hij met den eersten aen 't Casteel
brengen, ende in 't magazijn behoorlycken doen opleggen.

Ende hadden die van Cambello,
Lissidy, Erangh, Assahoudy, Bonoa
ende Sonoa tot wraecke vanden
overlast in october jongst door
de Poponesen hen aengedaen,
met 17 corracorren in der
selver landen invasie gedaen
8 negeryen verbrandt, ende
victorieuselijck met den roof
van 20 hoofden en 40 gevang-
nen weder binnen hare
plaetsen geretourneert.

Die van Combello en Lissidy verstercht met Erang. Assahoedi
Bonoa en Sono, waeren in November pass.o onder 't beleyt
vanden quipatty van Combello met een vloote van 17.
Corracorren op den Poponesen landen aengetrocken, om te
verhalen den overlast die zij lieden 12:den october jongst
met het verliesen van 14. persoonen door die roofgierige
race hadden geleden, van waer zij oock victorieuselijck
naer 't vastlant ende afbranden der negeryen aghwa,
Sangwe, Lyem, Iove, gassiegh, Liocba, Waygamma
Bantot en Massawaly waeren geretourneert medebrengende
20. hoofden ende 40. gevangenen onder dewelcke zoude geweest
hebben de dochter vanden Coningh Massawaly, welcke zij
(zoo hun voorgegeven was) voor 6. slaven, 1. swaert, 1. cris
1. musquet, 2. met gout geweven cleeden en een schotel

zouden

zouden gelangeert hebben, voornoemde Negryen, alhoewel ieder maar uyt 7. à 8. huyzen bestaande, waeren zoo volckrijck, dat yder huys een Malooij of vaertuych, daermede ordinarij ten roof trecken, bequamelijck conde bevolcken, en was 't gevoelen dat die piraten (zoo andermints de buytlaaldens niertelijck rapporteerden) door zoodanige bestoockingen den lust der Rooverijen wel waer overgaen ende haare eygen nest leeren zouden beter te bewaeren.

Den afgesonden Tolcq brengt tydinge dat by onse insinuatie aende hoofden deses Eylants gedaen hadde, ende sy beroepen waren op deselve tot ons aff te komen

Op dato keert den Tolck Pieter, gisteren met de Singadje Guranar tot het afbrengen vande hoofden deses eylands gezonden, weder, omme allien, met rapport dat verscheyde vande zelve, daer zy aengewesen waere, belofte gedaen hadden, van te zullen compareren, ende was den Guranat vorder noch naer eenige afgelegene plaatsen deses eylands vertrocken, omme onse insinuatie aldaar te doen, zulcks deselve op morgen, naar zyne meninge, stonde te verschynen.

Maendagh 6. d:o Ter wyle tegen opinie de hoofden, die wy door ouren Tolck en den Singadie van Macquian hebben doen dachvaerden, blyven tardeeren, ende dat deze hoop van zeer sammelende en trage resolutie zynde, noch wel eenige dagen mochten comen te vertoeven, zoo hebben andermaal, tot een expedient den te vernieuwde zaecken verwaerts gezonden, den voornoemden Tolck Pieter met expresse belastinge van aen deselieden op 't hooghst te bevelen, dat zaen zouden verbaerdigen tot ons te comen, om van hen te vernemen de reden en oorzaecken die *Mandarsha* mochte hebben gegeven, waer door zy zyne verwerpinge hadden comen te besluyten, of dan by non comparitie wy andermints het daer voor zouden moeten aennemen, dat zy zouden billijcke ofte wettige redenen te comen produceeren, niet anders dan uyt een seditieus gemoet van haeren Coningh waeren gedeficieert; waermede zy vertrocken zynde noch deezen middach retourneerde, rapporteerende dat zy te zamen vergadert waeren ende gereet, om af te comen stonden gelyck zy dan oock op den avondt allien verscheenen zyn.

Maer alsoo sy mits hunne gewoone traegheyt noch niet ten desen dage compareerden, sonden den op gisteren gehoorde bode andermaels derwaerts met belastinge van te insinueren datselyck afftekomen, gelijck sy dan op den avondt ook voor desen huyse verschenen te syn

Dinghsdagh 7. d:o Zyn wy, in onze Comp:e mede voerende den Coningh Mandarsha

met dele

Op 't Huÿs Gnottacquia desen 6.en Meert Aº 1651 —

begeven in Comp.e vanden Coninghs Mandarijn per Corracorre tot visite vande fortificatie Tattasso & Tabellola, ende liete de Oppercoopman Hustaert ordre met de Macquianse overheyt voor aftespreecken om hun te vinden.

met den Heere Gouverneur vanden Boogaerde en verdere
staden, exempt den Oppercoopman Hustaerdt die expres omme de
Macquianse overheydt te vinden ende met een over 't extirperen
der nagelboomen van verre, onder seeckere voorwaerden, te spreecken,
t'huys gebleven is, tot visite der fortificatien Tattasso en
Tabellolo per Corracorre vertrocken, op wegh hebben met
verwonderinge beschouwt de miraculeuse avonture van seeckeren
berch deses eylandts, inden jaare 1646. op den 20.en July door
brandt van binnen uytgeslagen, dat met sulcken extreme
vehementie en schuddinge van 't gantsche territorie deses eylandts
was toegegaen dat 's Comp.s logie op Gnottacquia, midsgaders
de cat daar voor staende aen alle kanten geborsten ende open
gescheurt waren, eenige inwoonderen lieden hadden sich op Mollin
nedergesetst, ende was de reste geresolveert van gelijcken dit
eylandt te verlaten, ende haar elders te begeven, door dese
geweldige uytwerpinge was een baye, daar voor desen de
schepen plachten by occasie te ancker(en), t'eenemael toegestopt,
ende gevult met een berch van geschuerde ysselycke klippen
waer van een soom dergelycke steenen afstreckt en opwaerts
loopt tot het boven deses eylandts, daar het een extraordinarie
machtige cloove en scheuringe gemaeckt heeft, invoegen
het niet vremdt waere by groote instortinge van regen
(gelijck daar een stuck blijck en teecken by en ontrent de
negorij Gnottagita van gesien hebben) dat een separatie de
afscheydinge deses eylandts naderen bevonnen wierde. —

Comen op de redoubt Tabelolo.

Ontrent 5. uuren op den dagh quamen aende redoute Tabelolo —
daar op getreden zijn, deselve hebben door gecommitteerde —
accurate doen meten, ende bevonden aende zeecant in hoochte —
20. ende na de landzijde 13. voeten, binnens muers in wijte
44. en buyten 57. voeten, de gantsche opgetrocken hoochte 34.
aende zee en aende landzijde 27. voeten, de borstweeringh —
begrijpt 4. inde hoochte, ende inde dickte 3. voeten, de soldering
boven is wijt 45. en de muragie in de onderste schietgaten,
dick 5½ voeten, de kruytkelder is breet 7. diep 6. ende
9. voeten

9 voeten indelenghte geammuniteert met 10. stucken Canon

daar van 1. weeght 2800. lb en schiet een cogel van 10. lb.
1. d° ... 1700. lb .... 7. lb.
5. d°s van 2014. lb yder weegende .... 6. lb.
1. d° ... 1600. lb .... 5. lb.
1. d° ... 1200. lb .... 4. lb.
1. d° ... 700. lb .... 2. lb.

Zynde daarenboven voorzien met 554. L: loodt schroot en 564 lb. buscruyt, drij musquetten, is te verstaan boven de geene die vande soldaten dagelycks worden gehanteert, 75. potten Coquos en 5. d° hollandse kout, de situatie van deze redoute wert by 't volgende Caartien pertinentelyck aengewezen.

Comen op Sattalodo en laten onse gecommitteerde d'effectieve restanten opnemen.

Tegens den middag landen, mids 't lage water, een weynich beneden Tattasoho, voetende langs den oever ende quamen weynich tyds daaraen binnen deselve fortresse, aenstonds hebben by onze gecommitteerde doen opnemen de restanten effectivelyck aldaer bevonden namentlyck.

Inden Wincke[l]

22. p: Chiavonis gemeene witte.
28. " d° met roode hoofden.
15. " fyne d°s
41. " Catte bengale.
9. " gemeene Salampouris
8. " fyne d°s
25. " witte betillos de 40. asta
40. p: gaerne tatterolas.
39. " blauwe boulonghs.
37. " Cannekyns.
17. " Smalle Chits.
5½ " Croonas.
5½ " fyne gingams.

In het Packhuys

270. p: Cannekyns.
80. witte betillos de 40. asta
130. fyne witte Chiavonis.
50. " gaerne tatterolas.
299. " Chiavonis gemeene.
110. " d°s met roode hoofden.
20. witte betillos de 30. asta.
127. blauwe boulonghs.
23. p: grove Salampouris.
33. " fyne dittos.
2. " Sirnatanos.
10. " fyne gingams.
30. " grove d°.
44. " Catte bengale.
1500. lb. buscruyt.
11000. lb rys.
465. p: loodt schroot.

Op Tattasoho deezen 7:den Meert a⁰ 1651.

Onder den Capitain des armes

41. p: musquetten.	160. p. houwers en degens.	34. piecken.
46. morrioens.	6. p: hellebaerden.	116. bandoliers.
41. cortte swaerden	660. lb Cogels en	30. lb loth: lonts

't Casteel Tattasoho is gemonteert met 10. p: groff canon
daar van 2. d⁰: 12. ℔ yzer werpen.
2. d⁰: 10. ℔.
1. d⁰: 8. ℔.
1. metalen wydtmondt.
9. d⁰: 6. ℔ yder schietende.
2. d⁰: 4. d⁰ ℔
1. d⁰: 3. ℔. —

De quitasol is een ronde sterckte weynich van daar gelegen op een hoochte ten principalen dienende om een zeer schoone water bornen daar dichte by staende, waerde fortressen haer drankwater uyt haelen, te beschermen, is voorzien met 4 yzere stucken, van welcke 3. yder 10. ℔ en 1. 6. ℔ yzers is schietende.

De situatie deezer beyde sterckten wordt by de volgende ingevoechde caarte pertinentelyck aengewezen.

Wy ueren naarmiddaghs scheyden van daar, en quamen 't eylande omgevaren zynde, met het vallen vanden dagh voor 't huys quottaqui den oppercoopman Jacob Hustaerdt, die op zyn ontbieden, in onze absentie met de verschloonde Macquiaulo overheydt, conform den gegeeven last hadde gesproocken, relaterende ons. —

Dat hy haarluyden uyt onzen name getrouwelyck hadde vermaendt en geraetslaeght tot hunnen Coningh Mandarsha in fideliteyt en obedientie te verdinkenen.

Dat hy oock hadde hooren mompen zylieden, staande over dittemael van resolutie waeren geworden, om hunne nagelboomen te distrueren ende als dan uyt dit territorium met haeren ganschen aenhangh elwaerts te transfugeeren, daar op hy gezeit hadde, zoo zylieden het omkappen hunner nagelboomen geresolveert hadden, dat de Comp:e het dat niet qualyck afnemen, maar daer en boven, zulcks met een zeeckere jaerlyckse somme gelts wel wil erkennen

zoude.

Tegens den avondt kome weeder op 't huys quottaqui en doedt den oppercoopman Hustard van zyne ver-richtinge ons 't volgende rapport.

zoude. Waer op zijluijden voor andtwoort gaven, dat zij om vele redenen den verworpen Mandarsha tot zijne Coninglijcke Regeringe nimmer admitteren zouden, ende pa. consequens geresolveert bleven Manilha standtvastelijck aen te hangen, op den eet van hooge getrouwicheijdt, die zij deselven hadden gesworen. Al wat ons mochte weren aengedient, van dat zij tot het destrueren van zaed-nagelen geresolveert hadden, was t'eenemael buijten de waerheijdt, alsoo zij zulcks noijt en hadden gedacht.

Wat aengingh de Contractatie over de omvellinge der Specerij boomen (daer bij gem: Hustaerdt specialijck alleene met de Singadie Cay Dirixat over gediscoureert was) op 't selve hadde den Marquiander gerepliceert, dat zoo zulcks bij hen wierde gedaen, wij alsdan van daer opbreecken ende geen werck meer van die plaetse maken zouden, waer tegen wederomme was gedient dat zij van Comp.s oprechte trouwe zodanich noijt en moest gevoelen; dat wij oock (zoo wanneer onse goede genegentheijdt niet daer was) machtich genoech waren om 't selve gewoeldelijck ende zonder eenen penninge aen haer te geven te connen effectueren. Daermede de vergaderinge, vrindel[ijck] door hem bejegent, wederomme was gescheijden.

't welck den Coninge Mandarsha door gecommitteerde wert verstendigt

Omme welcke verrichtinge bedecktelijck den Coninge voor te dragen ende met eenen daer op zijne genegentheijt te mogen verstaen, gem: Hustaerdt nevens den Ondercoopman Jannes Grootenraet nae zijne woninge hebben gecommitteert, welcke op hun wederkeeren ons voor rapport gedient hebben, dat hun (naer onderlinge gevoerde discoursen eyntelijck ter materie met zijne Maijt gecomen zijnde) op den voorslach van met de Marquianders over het omvellen der nagel-boomen te contracteren, voor andtwoorde was gegeven, dat hij (zijn refugium onder Comp.s gezach genomen hebbende) het hem moste wel gevallen laten, wat wij dienwegen quamen te resolveren, daerblijckende hadde hij met die reden doen mercken dat hem dese zaecke zoo geringe niet aen 't harte lach, maer dat hij lieven de

Die op hem wederkeeren voor rapport gedient hebben het volgende

conservatie

conservatie dan 't vasteren deser Specerÿe soude inleveren; die
strecken almede vol wantrouwen tegen Comps. affectie t'eenwaerts
daer tegens zÿ gecommitteerdens woorden hadden geproduceert.

Dat het Comp: noch onse intentie niet en waere hem eenigen sints te
constringeeren tot saecken, welcke niet souden comen te strecken tot
de behoudenisse van zÿne Coninglÿcke reputatie ende welstant.

Dat hÿ niet en moste gelooven wÿ in dese zÿne ongelegentheÿd
(bÿna van ÿder zÿnen Subjecten verlaten) hem minder als voor
heenen waeren estimeerende, maer daer tegen niets geneygen waeren
sonder zÿne communicatie te ondernemen.

Dat hÿ oock gansselÿck behoorde te vertrouwen het afsenden van soo
notabilen vloote Scheepen en Crÿchsmacht, tot 's Comps. groote costen
eenlÿck t' zÿnen dienste en tot restablissement van sijn Coningrÿck
gericht, immers een claerder blÿck waere van Comp: getrouwe
genegentheÿt t' sÿnwaerts.

Dat zÿne domeÿnen door 't extirperen der Nagelen op Macqian
geensints vervallen, maer veel eer souden werden verbetert, als
sullende Jaerlÿcks daer voor een ontwÿffelt aensienlÿcker
recognitie vande Compie mogen verwachten, als ooÿt van die
plaetse hem voor gerechticheÿt door zÿne Subjecten, was toegecomen
daer op hÿ vertrouwen mochte, dat oock d'extirpatie eens
geschiedende, dan noch d'ettelÿcke Jaeren in Amboina met aenslagh
op zÿne landen aldaer soude mogen werden gecontinueert, hoe
welck anderssints daer noodtsaeckelÿck soude opsoecken
ende collecteren moeten, of soude anders in haaste soo eer als daer
wel de helft meer nagelen geoogst werden, als de geheele
werelt niet machtich sÿn soude te consumeeren.

Den Coningh op desen alle een weÿnich in stille bedenckinge geseten
hebbende, en zÿ gecommitteerdens om te vertrecken hen gereet
latende, soo was hÿ gecomen tot peremptoire beslÿtinge, aen
haer verclarende, dat zÿne hertelÿcke wille was, goet te vinden onse
te nemen resolutie soo ette in welcken voegen die oock soude mogen
werden getrocken, met versoeck nochtans dat men altÿt door sien
wilde

wilde op de manutentie ende vermeerderingh van zyne Croone, dat hem door onse gecommitteerden geattineert was, altoos geweest te zyn de waere intentie ende ooghmerck vande Comp.e daer hy sich verseeckert op geruste stellen mochte, waermede zy luyden van hem vriendelyck gescheyden waeren.

Woensdagh d.o hebben op de versoeckinge der Macquiaense Overhoofden binnen 't huys Grottacquia vergaderinge doen beleggen, die henluyden (tesamen nedergeseten zynde) aengesproocken in dusdanigen voege

De Macquianse Overhoofden voorgeroepen voor ons en worden dusdanige aengesprooken.

Dat den heere Gouverneur Generael en Raden van India tot een bysonder misnoegen verstaen hadden, de groote onwillicheden, welcke tusschen henluyden en haeren Coningh Mandarsha waeren gereesen, waeromme haere Ed.le (als bestelyck derselver verwaerende de vrede en welstant binnen zoo oude ende getrouwe geconfedereerde) achtervolgens het onderlinghe verbondt onser, pertoon, met een notabile macht schepen en crygsvolck herwaerts aengesonden hadden, omme de verongelyckte in zyn rechtvaerdige zaecke te subsidieeren, en de schuldige naer verdienste te straffen, sulcks zylieden (aengesien ons d'oorzaecke deser beroerten niet volcomentlycken waeren bekent) openlycken, sonder eenige de minste scrupul souden produceeren de redenen, die zy gehadt hadden om haeren Coningh te verwerpen, ende als daer op by een gevagevert wiert in 't wilde, dat namentlyck (alhoewel hy mer Hamsias doodt en de Crooninge van Mandarsha geroept en vasstelyck vertrouwt hadden, van vele godnagen lasten en sorbituten in g'eenigent te sullen worden) zy ten contrarie bevonden datse niet alleene daerinne bleven steecken, maer oock met meerder exatien van haeren Coningh wierden becommert, insonder dat zy niet eenlyck maer oock geheele de Molucos van zyne ondrdragelycke regeringe een afkeer hadden gecregen.

Maer op hen verder lieten dienen dat dese generale belastinge niet genoech was, maer dat zy pointuelyck souden deciferen alle 't gunt zy tot zyner laste waeren hebbende, daermede in deser voegen aengevangen wiert.

1. Dat zy

Op 't Huys Gnottacquia desen 8en Meert aº 1651. —

poincten van beschuldigingh door die van Macquian tot fundament van de abdicatie tegen haren Coningh Mandarsha geproduceert

1. Dat hy Mandarsha (tot seer groote vilipendie van de selve) zyne Staden, die hem van deze of gene zaacken quamen te spreecken, niet in beswaerdinge aen te nemen, maar van zyne Catten en Slaven meer wercks en achtinge maeckte.

2. Dat hy noyt in staads-vergaderinge waere gecomen dan g'armeert met syn swaert, nochtans hem aen wederzyden een geladen pistool hebbende leggen, uyt welcke insolente maniere van doen zy niet goets conden presumeren.

3. Dat hy ter voornaemste tyde van hunnen Nagel-oogst altoos syn geplaeste hadde met herwaerts en derwaerts te vaeren, waer door zy in gebreecke waeren gebleven van haere achterstallige schulden te connen voldoen.

4. Dat zy, volgens d'oude overcompsten, noyt subject geweest waeren hem uyt den haeren schippers voor zyne corracorren te beschicken, maer dat het gebruyck waere geweest, dat zy (zonder eenige servituyt) de dochters hunner vrouwen aen hem, tot zyne byvrouwen, overgaven, welcke costuymen hy directelyck hadde gerenverseert.

5. Dat hy zonder hert en reden den Gnottacquiaeschen Singadie en den Quimelaha van Gnottabawa inde gevanckenisse hadde geworpen,

6. Dat hy (wanneer zy eenigen tyden om te beraedtslagen tot hem gecomen waeren) hen de deur voor 't hooft gesloten ende inde hitte der Sonne voor deselve hadde laten wachten, 't welck haer ten hooghsten was verdrietende.

7. Dat hy den Singadje van Gnottacquia (welcke hem getrouwheyt gesworen hebbende, van hem met een beslouten was gewonden) zyn Coninglyck woordt niet gehouden, maer de gegunde negorye Sincapatti hem geweldelyck weder ontnomen had.

8. Dat hy op gelycke onbillycke maniere den Singadie van Gnottagita de negorye Samada op Xula gelegen hadde ontweldicht.

9. Dat

9. Dat hy eyndelyck, wanneer zy met hunne vaertuygen elders (om water of andersints benoodicht) quamen aen te leggen, met geschut daer onder geschooten ende veele alsoo afgeweeden en het selve verhindert hadde.

Om alle welcke redenen zy souden verclaarden, veel liever gesint te zyn hen de Staet vande Comp.e te onderwerpen, als hem Mandarsha in zyn plaetse voor haeren Coningh uyt wedercomende t'ontfangen. —

Hier op wierde haarluyden door ons gerepliceert.

ons antwoorde aende overheyt van Macquian, waer naer sy vertrocken

Dat wy (aengehoort hebbende de beschuldigingen door hen tegen den Coningh geproduceert) volgens de judiciele wetten in gebruyck hadden (bevorens daar in terminatief te handelen) oock de beschuldichde partye daer en tegen zyne defentie te hooren doen, waer nae zy hadden te gelooven dat wy recht spreecken en de geoppresseerde in alle billyckheydt mainteneren souden. Daermede zylieden een afscheyt nemende, wy aen stonds den Coningh hebben doen roepen den welcken comparerende de gem.e accusatien articulatim hebben doen voorlesen, waer op hy ordentelycken oock seer gedefendeert ende in desen voegen van poinct tot poinct geantwoordt heeft.

Den Coningh Mandarsha werdt op ons ontbodt in vergaderinge, ende doet op de voorstaende accusaties articulatim syn defentie

Eerstelyck. Dat het niet soude geprobeert worden by zyne vaeder sulcks uyt hadde bejegent, hadde hy zyne slaven ofte cattens elders in gehoort buyten haer, 't was gewoont in saecken zyne huyshouding betreffende, waerinne hy meynde dat sy seer niet en behoorden of hadden te becommeren, als zynde buyten materie van staet ende de regeringe van't gemeene welvaeren des Coninckryckx.

2. Dat hy immers niet en hoopte zyn Coninglycke macht ende aen siene soo nauwe gerestringeert te worden, dat hy binnen de vergaderinge, nae zyn welgevallen gewapent, niet soude mogen verschynen, nogt soude oock blycken dat hy met deselve wapenen ymandt van edeluyden gedreyght veel min gequetst ofte gedoodet hadde, waer toe dan de beschuldiginge.

3. Dat (belangende 't afpersten van volck inden tydt haers oogst) hy hem op 't hooghste verwonderde, zylieden hem dit verwyt soo hooch hadden opgedrongen, daer hy doch in drye jaeren dat Coningh

geregeert

geëxigeert hadde, maar eenmaal voor een tijdt van weijnich dagen op —
Macquian de Jongue hadde doen vergaderen.

4. dat hy volck (om op zijne prauwen te gebruijcken) van hen hadde geëijscht niet alleen tot zijnen, maar oock ten dienste vande Comp:ie in voorvallende gelegentheden, was veroorsaeckt door de slechte tijt van menschen op — Maleijo, welcke door groote sterfte, dapper hadden afgenomen; dat hij niet sterck geloofde hem wel te competeren; de Oostens (welcke zy gewoon waeren aen hem, tot haare groote costen, over te zenden) hadde hy 't binnen voordeel by de haere gelaten, ende liever gehadt van mannen gedient te werden, dat hem voor geen faute conde werden geimputeert.

5. Dat d'incarceratie vanden Singadie van Guottacquia midsgaders den Quimelaha van Guottabawa, niet door hem maar uijt last van zijne grooten zelfs, op 't bedragen der Macquianders geschiet waere, en dat ter cause dese gevangene smadelijck van zijne May:tt gesprooken hadde,

6. dat hy zijne Raadsluyden voor zijne deure hadde doen wachten, bekende hy voor de waerheydt, weijnich vertoevens bracht haare Coninghlycke wyze van doen mede, hadden zy wat langer en tegen haar zin — moeten platvoeten, de schult daar van was aen haare zyde, dewijle zy om verscheyde haare landtsaeten, voor dezen in 't gereet maecken van haare oorlogs prauwen gespeurt, geresolveert hadde niet te vooren, noch yet met haar te besluyten, ten zy zy te- gelyck met hunne vaertuygen tot hem wel gepreparéert afquamen.

7. dat hy de Negerye Sincapatti aenden Singadie van Guottacquia — in vollen eijgendom zoude hebben verleent, was tegen de waerheydt, maar hadde hy de Singadie voornoemt met eenen Kottangs simpel beschoncken, om voor een tydt gezach over deselve plaatse te voeren.

8. Dat de Singadie van Guottagita over 't derven vande Negerije — Samada op Xula leggende, zeer beclaechde, daar toe hadde hy —
geene

geene noden, aengesien de wenige uyt de Zynen welcke aldaer een domicilie hadden genomen, die geene waeren die hy deselve op suspectatie dat zy toveren conden van hem verjaeckt hadt zynde de principale resterende meniste alle Rulleren, een volck onder Coninghs gebiedt resorterende, daer op hy singadys ongefundeert was, eenich recht van eygendom ofte gehoorsaemheyt te allegeren.

9. Dat hy, wanneer zylieden 't hacken besloten oldeus hadden aengeloopen uyt zyne praeuwen daer onder souden geschooten hebben, ofte doen schieten, was 't eenemael buyten de waerheyt, maer had hy alleen achterblyvende ende retarderende correcoren met het losbranden van een canon schoote wel teecken doen laten om haer te haesten, niet connende bedencken wat hy daermede eenichsints soude mogen hebben misdaen.

Naer 't debat van welcke illatien den Coningh dede aenseggen, dat deze examinatie tot geen anderen eynde waere geschiet, als omme 't gebruyck der gerechticheydt, tot ontlastinge onzer gewisse, daerinne te conserveren, alhoewel wy in 't begin der accuratien wel hadden connen afnemen, dat deselve alle maer gepassioneerde futiliteyten en pretexten waeren, om eenne ongerechtige zaacke te houden staende, Waeromme Zyne Mayt zich oock hadde te verzeeckeren, dat wy hem tegen alle deze machinatien ende zyne vyanden (in conformiteyt vande mutuele confederatie) met geheel onzer macht assisteren, en hem zyne waerde en achtbaerheyt wedeeromme restaureren souden, daermede Zyne Mayt opstaende vriendelyck van ons zyn afscheyt genomen heeft, ende hebben wy vorder daer op, naer ventilatie van haere opgeroopte gravamina geresolveert de anteurs deser rebellie met onze letteren van insinuatie, ten seeckeren dage by deselve te praefigeren, op Malégo te beschryven, omme van hen nader te vernemen hoe zy zich op onzen voorslach zullen willen laten vinden, de resolutie

waer na wy Zyne Mayest: onse intentie op deze examinatie verklaringe met bygevoegde belofte onser assistentie tegen Zyne Malignanten en rebellen.

resolveren dadt op andere afwyckelinge op geloote seinde onse letteren van insinuatie.

Op 't Huys Gnoffacquia dezen 8ven Maert Aº 1651. —

Resolutie deswegen getrocken is van dusdanigen inhoudt.

Den Heere Superintendent midsgaders den Gouverneur en verdere Raden in hunne vergaderinge aendachtelyck overleijt hebben de gravamina, door d'afgecomene bevelhebberen des eylands — Macquian, tot fundament vande abdicatie ingebracht tegen den Coningh Mandarsha, ende de pinctuele debatten door zyne Mayt. tot beweeringh ende justificatie van zyn waere onschult, ter contrarie gehouden, waer by naecktelyck manifest blyckt hoe de gerebelleerde tegen recht en reden de hooge autoriteyt der Ternataense Croone int slyck getreden hebben, en daer door vervallen zyn, tot de crimine læse van gequetste Mayesteyt — uyt crachte van welcke hooge misdaat zy gevolchlyck na rechten doodelycke straffe ende confisquatie van goederen hebben gemeriteert, Soo ist: dat den Heere Superintendent den Gouverneur vanden Hooge raede ende den tegenwoordigen Raedt (verstaen hebbende, alhoewel zy by d'abdicatie pretenderen dat de bevelhebberen deses eylands met en stemmen noch geroepen worden tot electie of reprobatie van haere Coningen waer by zy dan oock eenigen maten in deze onschult bevindende zouden) eendrachtich geaccordeert hebben, om 't werck van zynen oorspronck t'ontginnen, datmen noch heeden te samen p.r 't Jacht de Leeuwerick ende de fluyt de Swaen naer Maleyo zal versenden, ende aldaer op den afgesonden brief van insinuatie verwachten de verschyninge der afwyckelingen ten seeckeren dage gepraefigeert, om van haer te aenhooren die zy reeden, die zy tot het abdiceren van haeren Coningh souden mogen alligeren, ende daer op van verder gedisponeert te werden als naer behooren, zullende voort aende Macquianders (naermiddagh reeden te compareren) andermael ende op 't serieuste worden gerecommandeert, dat zy tot preventie van swaricheden andermaels op haer te

verschynen

deriveren, om zich naar hunne schuldige obedientie en getrouwicheit, of daar tegen doende dat zÿ henluiden met en zonder te verlagen hebben, van d'ongevallen die zÿ met eenne halsterrichëÿde tegen de tweede gedane vermaningen ende waarschouwingen van de Comp.e zonder comier te occasioneren.

Aldus gedaan ende geresolveert int Huÿs Gnottacquia opt Eylandt Macquian, ten Jaare maendt ende dage voornoemt.

A. H.o Nedtshoorn

[illegible]

J. vander Boogaerde

Paulus Crudiot

François de Tribbere

Joannis Oortenraadt

Opt Huys Gnoffacquia deezen 8.en Maert aº 1651. —

Zoo is (conform den voorgenomen arreste) oock gestipuleert

In gaen mitsdien perzoonelyck per de Kleinwerck en Smiont van hier naer Maleyo.

hebbende met den Leeuwerick en Smient na Ternaten, af te steecken de Macquianze Overheydt nochmaal deezen middagh saem te roepen, ende henluyden over voorgedaene getrouwe waarschouwinge t'erinneren, dat derselver t'hunnen beste was aangeleydt, en zy haar daar op (tot voorcominge van onheylen, uyt hunne halsterrigheydt te resulteren) zorghvuldelyck hadden te bedencken, gelyck geschiet is.

Den Tolck Alonso (ondertusschen van insinuatie gevoorcht zynde) hebben p.r de galey naar de bluchtelingen op Gilolo gedepescheert 't concept luyt aldus.

De geconiureerde, zoo hooge als lage standts, tegen den grootvermogenden Mandarsha Coningh der Ternatanen &c.a waar dat zy haar zouden mogen houden vergadert, Salut.

Naar dat het myn Heere den Gouverneur Generaal ende Heeren Raden van India, door missive vanden Heere Gouverneur Gaspar vanden Boogaerde gebleecken zy, vande differentie tusschen U.L. ende den Coningh gemoveert, daar zoodanich verloop ... ingecomen was, dat U.L. hen gezamentlyck met een onwettich opgeworpen persoon naar de sterckte Xula voortvluchtich hadde gestelt; zoo heeft het haare gedachte Ed.le gelieft, als van herten derizerende de vreede ende wel stant van dit ryck te vermids zy haar oudste geconfedereerde zijn, deze ende Indien hebben, mynen persoon (die een mede lit vande hooge regeringe van Indien ben) tot redresement van voorz. uluyden voorgevallene zaacken met 6. weerbare schepen, gesterckt met een goede menichte wackere crygsgasten, herwaerts te committeren, hebbende (zoo het schynt) in myn vertrecken, naerdien de

lande

Op 't Huys Grott Acquia deezen 8:en Meert Aº 1651.

Olanden van Amboina eenige Jaaren als Gouverneurs en
Directeurs hebt bedient, ende my midsdien UEl. haere Costuymen ende
manieren ten principalen wel zyn bekent, goede hoope gelieve te
stellen, daar in wil vertrouwen UEl. haare moede niet t'abuseren
zullen vinden, heb UEl. dan oock by dezen vriendelyck gerecom=
mandeert ende aengemaent heb, gezamentlyck onder mijne
trouwe, die ik by dezen ben doende, dat niemandt onder UEl. van
ons eenich gewelt zal geschieden, binnen verloop van 5. a 6. dagen
ten langhsten tot Maleyen voor ons te compareren, en UEl. haere
gravamina in te geven, om by ons gehoort zynde, geëxamineert
en pro & contra met de grieven vanden Coningh ingegeven,
gedispiteert te werden, ofte zoo [illegible] bevindt
zouden dit ons billyck aenschryven in achtingh te nemen, Zoo
moet UEl. ben getrooster dat wy den Coningh, die goetwillichlyck
zyne zaecken aen ons submitteert, recht ende gelyck geven
ende consequenter in zyne gelegentheydt trachten te mainteneren,
daar toe het ons (door Godts genade) aen geen macht
nochte gelegentheydt zal gebreecken, dat zoo vastelyck geloven ende
vertrouwen moet, ende willen wy UEl. by dezen vriendelyck
geïnsinueert ende aengemaent hebben, dat UEl. hen door de
Castilianen, waer verstaen dat somwylen al eenige secrete intelli=
gentie moedt hout, niet en laat abuseren, want wy u verzeeckeren
willen, dat al wat zy lieden u van hun of daarinne secours te
willen doen, zonder mogen trachten wys te maecken, maar futile
pratiens zullen zyn, om u lieden uyt den ouden haet, die zy noch
tot u zyn hebbende, in u uyttersten verderf ende ruyne te leyden,
want zy niet vermogens en zyn, UEl. eenige het minste behulp
noch in raadt ofte daadt, (zonder vreede breuck) te doen, maer
dat zy haar wel wachten zullen eenige oorsaecke toe te geven,
naedien het haeren heer den Coningh van Hispanjen te veel
moeyten gebaant ende gekost heeft, eer zy die van onsen Staat
daar toe heeft te disponeren weten, behalven dat het ons hier oock
niet aen middelen zoude gebreecken om ons daar van gevoldiert

te

te presenteren, 't wat wijders onse meeninge ende intentie is, sulcx
U.L. by monde door den tolck Alonso, bringer van desen gecommunic[eert]

Int Huys Gnottacquia desen 8en meert A° 1651. onderstondt
ende was geteeckent, U.L. gunstigen vriendt, A.V. Oudtshoorn

Tegens den avondt omtrent 6. uren zijn (volgens besluyt) met beyde
de schepen uyt dese Reede naer Maleye vertrocken, alwaer wij
oock vervolgens

Comt op Ternaten.

Donderdagh 9en do. Maandes noch vanden voor afgevaren heere Gouverneur
vanden Boogaerden met competente eere binnen 't Casteel
Orangien ontfangen zijn.

Situatie des Eylandts en syne fertiliteyt &ca.

Dit eylandt Ternaten, gelegen op de N:a latitude van
heeft in synen ommeringh een spatium van 6. mylen, bevolckt
omtrent met 4000. inwoonlingen, gehoorende onder 't district des
Ternataensen Coninghs, welcken getal doorde grasserende —
met veel min dan drievierendelen is gediminueert, de grootste —
sterfte door de kinder pocken grasserende een rondtom een, en (zoomen
meent) hadden de Rebellen vanden vaeren, door deselve ziekte —
ongeveer duysent, 200 oude als jonge menschen verlooren. De —
vruchtbaarheyt der Nagelen op dese plaetse is van cleene consideratie
't eene door 't andere jaer, niet boven 30. bharen van 625. lb.
monterende.

De fortressen en stercktes, welcke de Comp.e op dit territorie —
possideert, zijn 't Casteel Orangie, 't fort Tolucco ende Calla —
laboca, 't welcke van hoochte, breete en diepte, midsgaders —
gemonteert en gesitueert als vervolgens by de descriptie ende —
't alhier ingevoechde caerten can werden gespeurt.

De guardijne van 't groot bolwerck des Casteels Orangien aen
N: zyde

Maliye Int Casteel Orangie desen 9en meerte Ao 1651.

N: zyde is hooch 14½ en langh 77. voeten, aende oostzyde hooch 17½ en langh 131. voeten, de Casemat aende zelve oostzyde hooch 16. en langh 11. voeten, aende oostzyde vande cleene punt is de gardyn hooch 17. en langh 40. voeten, zynde de borstweringh in breete 3. en hebbende een hoochte van gelyck getal voeten aende Z. zyde is de guardyn hooch 17. en langh 45. voeten, de Casemat aende zelve zyde hooch 15. ende in lenghte 19. voeten, aen d'oostzyde hooch 14. ende langh 96. de borstweringh breet zynde 4. voeten, de guardyne des grooten casemats na de W. zyde heeft de hoochte van 15. en lengte 20. voeten, 't hoeckske aende Z. zyde is hooch 15. ende langh 22. voeten, de gardyn aende West cant is hooch 15. ende langh 70. voeten, de borstweringh heeft 3. voeten hoochte, de corps de guarde is langh 79. en breet 10½ voeten, des punt zwals guardyne aende oostzyde is hooch 19. en langh 37½ voet, aende Z. zyde hooch 10. en langh 75. voeten, aende westcant hooch 17. en langh 73. voeten, midsgaders aende N. zyde hooch 17. ende langh 71. voeten, zynde de borstweringh van breete 3. en opgetrocken gelyck getal voeten inde hoochte, de corps de guarde is inde lenghte 73. en breete 10. voeten, de mine tegen 't incomen vande poorte begrypt een hoochte van 14. en het schilderhuys op de W: guardyn 12. voeten binnencants. de guardyne vande punt Gilolo is hooch 16. aende Z. zyde ende langh 20½ voeten aende W. zyde 16. hooch en langh 57½ voeten, aende noord zyde hooch van gelycken 16. en langh 50. voeten, midsgaders na d'oost cant hooch 10. en langh 27½ voeten, de borstweringh is breet 3. voeten en van een zelve dikte, begrypende de corps de guarde een lenghte van 50. en breete 17. voeten, hebbende de mine tegen 't incomen vande poort 12. voeten inde hoochte. de guardyne van 't zee bolwerck boven de poort is hooch 10. ende langh 36. voeten, aende W: zyde hooch 17. en langh 27. voet, aende noord zyde 16. hooch en langh 53½ voeten, aende oostcant hooch 17½ en langh 54. voeten, aende Z. zyde is de guardyne hooch insgelycks 17½ en langh 30. voeten, zynde de mine tegen 't

incomen

Maliye int Castiel Orangie deezen 9:en Meert Aº 1651.

Incomen des poorts hoogh 10. de borstweringh 3. in hooghte en breet 3 1/2 voet, de quarden aende oostzyde tot St. Pieters gat is langh 274. hoogh 8. en breet 3. voeten, 't Schilderhuys aen d'oostquardyne — heeft 10. voeten viercants, en is St. Pieters gat voorz: langh 27. — ende breet 20 1/2 voeten, waer tusschen en des Gouverneurs huys een Spatium is van 12 1/2 voeten, de lenghte van gemelte huys — is 150. ende breete 78. voeten, de Straat der poorte naar binnen is breet 11 1/2. naar buyten 20 1/2. voeten, 't huys zyn lenghte naar buyten quadrant met die naar binnen, de dickte des muyrs — begrypende 4. voeten, de breete onder de Zaal van 't huys is van 32. voeten, de lenghte vande plaats voor 't huys is van 67. en breete 35. voeten, de binnemuer van dickte zynde 2. voeten, de gracht des Casteels aen d'oostzyde is wyt 26. diep 7 1/2 en den berm breet 16. voeten, aende Z. zyde wyt 36. diep 13 ende den berm breet 12. voeten, aende W. zyde wyt 32. diep 13. en den berm breet 14. voeten, aende W. zyde achter de poinct Gilolo — wyt 33. diep 16. ende den berm breet 14. voeten, aende Noordt zyde wyt 36. diep 16 en den berm als vooren 14. voeten, aende — Noortcant van 't Zeebolwerck wyt 37. diep 13. ende den berm breet 14. voeten, aen d'oostzyde van gemelte bolwerck wyt 33. diep 9. en den berm breet 14. voeten, aen d'oostcant tegen over St. Pieters gat wyt 46. diep 11. en den berm breet 15. voet zynde aengetogen Casteel gemunieert als hier onder volcht.

Het Groot bolwerck is gemunieert met 12. Stucken metael canon daaronder 8. cartouwen, wegende 4782. 4654. 3954. 3820. — 3740. 3660. 2492. en 2484. waarvan de twee eerste yder een cogel van 24. ende resterende yder een 18. ponden zyn werpende — midtsgaders een metalen Saker van 2172. schietende 7. lb. en 3. — prince Stucken wegende 162. 509. en 180. ponden, daarvan de — twee yder 5. en 't laaste 3. ponden yzers is schietende.

De punt Heavel is voorzien met 9. Stucken Canon 3. metale cartouwen

Namentl

namentlijck wegende 4593. 4322. 4311. daer van een een cogel van 24. en de twee andere yder 18. ℔ ijzers schieten. 1. metalen Saker wegende 2930. schietende 14. ponden, 3. ijzere Sakers wegende 2. derselven yder 3600. ende 1. 3550. ℔. schietende ijgelijck 12. ℔ ijzers, ende 2. metale princ Stucken wegende 356. en 260. ℔. schietende yder een cogel van 3. ponden.

De punt Gilolo is gemonteert met 6. Stucken geschut namentlijck twee metale d° clockspijs wegende 1014. en 1796. ℔. yder 12. ℔ ijzers werpende, 4. st. ijzere Sakers wegende 3550. 3500. 2520. en 2420. de twee eerste elck 12. het derde 10. ende 't laatste werpende een cogel van 9. ponden.

Het Zeebolwerck heeft op 6. Stucken canon 3. metale cartouwe namentlijck van gewichte 3617. 3550. en 2160. schietende de twee yder 18. en het andere 12. ponden, 1. metalen Camer Stuck van 1600. ℔. werpt 40. ℔ ijzers, 2. ijzere Sackers wegende 3000. en 2520. 't een 10. en 't ander 9. ℔ ijzer schietende.

Zijnde voorts van geschut scherp en dependerende behoeftigheden alomme behoorlijcken geprovideert,

De restanten dezes Casteels, die wij door onze gecommitteerden behoorlijcken hebben doen nazien, zijn in effecte bevonden te wesen de volgende,

239¾ p.s Salempouris.
631. " Cassebengale.
15. " Guinees lywaat.
205. " witte betilles de 40. asta
80. " roode van gelijcke lengte.
144. " d.os de 32. asta.
100. " bruyne langh als voren.
220. " geblockte van deselve lenghte.
488. " bruyne chiavonis.
437. " roode dittos.

631. p.s

Maleije in 't Casteel Orangie desen 9ᵉⁿ Meert Aº 1651.

631. p.s grove Lywaeten.
259. ,, Dongaris Maleije. 192 ,, fijne d.ᵒˢ 23½ grove dittos
3. ,, geblockte chiavonis.
104. ,, taperindos.
113. ,, tattarolas.
120. ,, blauwe bouloes.
51. ,, zyde petoolen de 8. asta.
45. ,, dº ,, de 7. asta.
95. ,, smalle Chitsen.
2. ,, breede d.ᵒˢ
63. ,, bruijne bettilles de 40. asta.
93. ,, Cholas.
76. ,, Cattoenen deecken.
40. ,, dº bonden.
19. ,, dº Mintzen.
10½ ,, hunt sool-leer.
3. ,, vellen borach } leer.
2. ,, vellen Spaens }
63. ,, Cribsen.
26. p.s 6¼ elle perpetuanen
58. p.s 17½ elle Croonras.
35. ellen laacken.
28½ ℔ Crimos garen.
45½. ℔ flos zyde.
3⅛. p.s damast.
16. ,, Coopere gongen.
4. ,, Coopere lappen.
25. ℔ tin.
130. ƒ.ᵃ Contant ongangbare munte.
1. silver doopbecken.
6. Zilvere mes lepelen,
1. dº Olij en } Cannetie
1. dº azijn }
1. dº lampet schotel swaer 85½ ƒ.ᵃ 225. ℔

Maleÿe int Castiel Orangie deezen 9en Meert A° 1651.

225. ℔ peper.
169700. ℔ rijs.
2200. ℔ Sout.
90. Ste. Kosbieskes.
35. Ste. Slaeper en Slapinnen.
13. Martavanen.
1. groot Cooper becken.
1. yzere balans met een gewicht.
6. metale klockiens.
11700. L Dackpannen.
2358. ℔ yzer en staal.
35. metale stucken canon.
13. yzere d°.
3. metale batten.
2. d° killen.
18. Steenstucken.
3570. ℔ bus poeder.
13950. rondt en langh loot.
19000. musquets cogels.
3000. draetcogels.
6000. botten Coques lont.
350. d° hollandse lont.
500. musquetten.
450. bandeliers.
6. donderbussen.
41. roers.
446. degens en houwers.
20. Crus lemmetten.
6. partisanen.
11. hellebaerden.
231. wolspiecken.
50. ringenagen.
1. slachswaert.
16. Stx pistolen.

Welcke

Welcke alle met de Comptoir boecken (naar collatie) ten voornaemsten bevonden is over een te comen. —

Op eenige geruchten die ons zijn toegebracht vande zeeckere secrete intelligentie die den Castiliaen met de seditieuse afwyckelingen op Gilolo was houdende, ende 't quaet gevolch dat daer uyt conde gecauseert werden, hebben geslooten, omme daer van zoo veel mogelyck te vernemen, metten eersten bescheyt tot proadvertentie van onse te zenden Commissarissen aenden Gouverneur tot Gammalamma, omme (door zyn E: den dagh der congratulatie geprefigeert zynde) alsdan gemelte onse gecommitteerdens aende selve met onse brieven af te veerdigen, ende daer by te verleenen zoodanigen naarder Instructie tot uytvoeringe van s' Comp.s zaacken derwaerts als daer tegen door ons zal werden geconcipieert, 't geresolveerde is van volgende inhoude.

Resolveren om kennisse te hebben vande geruchte se-creete intelligentie die den Castiliaen met de gerebelleerde op Gilolo soude hebben, onse Commissarissen naer gedane proadvertentie tot Gamma-lamma aenden Gouvern.r onder schadeuwe van com-plementen te depescheren

Donderdach 9:en Meert a° 1651.

In Vergaderinge aendachtelyck geventileert zynde de secrete intelligentie welcke (zoomen zeeckerlycken bericht wordt) door den Castiliaen met d' oproerige vluchtelingen geconjureerde tegen den jegenwoordigen Coningh van Ternaten Mandarsaha wordt geleyden, midsgaders de consequentie die uyt dat zelve ver—laet in prejuditie van Comp.s importante conquesten herwaerts over t' eeniger tyde mochte werden gecauseert, als zullende (buyten allen twyffel) den Spagnaert op den tribulenten Staet van dit gedeelde Coninghryck speculerende alle gelegentheden

nu-

in traeten waerteneemen, om zijn voordeel daer uyt te consequeren. staende Eenr toe te consideren, dat den bovengementioneerde afvalligen hoop (nu zijn vernemen dat Een hert vanden verworpen Coningh door de Comp^e^: eerstelijck — gepatrocineert wordt) door inductien vanden Spangiaerd daer toe gesterckt) met den Tidoreese zullen traeten in accoort te comen die (mits zijne ongenegentheyt tot den oorlogh) daer op niet lange zal differeren, maer veeleer eens tot sterckingh van zijnen staat aenslaan en vlijtich bevorderen, waer beneffens het te duchten is, (zoo — lange die van Tidoor uyt den vreede met ons en den Ternataen gesloten blijven) zij tezamen van 't gros van Ternate (daer tegen gestemt) wel mach worden, of 't overal zoude comen subsisteren) met voordeel te (door raedt den Castiliaen tot volleyndinge haeren toeleg wel g'instrueert zijnde) tegen onzen staat wel mochten comen t'employeren) hebben eendrachtelijck geresolveert ende — gearresteert om Comp^s^: maxime in dit territorium, zoo — veel mogelijck, te attendeeren, dat men beschrijft naer Gammalamma zal afvaardigen, om wanneer vanden gouverneur dien plaetse daer op zal in andtwoorde gepraetigeert zijn, den dach die 't hem zal believen te stellen (om zijn E: te comen congratuleren, daer op veerder haere gecommitteerdens neffens zelven beneffens brieven van complimenten, en eenige presentjes te depescheren, met expresse ordre schriftelijck daer toe — inte stellen, ende haerlieden t'overhandigen, dat hen vanden Spangiaerden aengecomen succours bedectelijck informeren met eenen van Ternate onderstaen ende de inclinatie vanden Castiliaen sunderende te hooren of hij niet eenigen maets —

zoude

zoude met de Comp^e. gerint worden te comen in onderlinge —
gelimiteerde Negotiatie, omme namentlijck hem ende den
Tidorees jaarlijcks te bestellen zijne behoefte van kleeden
etc: waar tegen aende Comp^e. tot vasten prijse sich zoude verbinden
te leveren alle de garioffel nagelen op Ternate en Tidoor —
vallende, bij succes van welcke handelinge het daar voorn —
gehouden werdt, dat niet alleen die speceryen ten principaelste —
gebruyck tot groote emolumenten vanden Staat, zouden pollideren,
maar dat oock daar beneden zullen werden infructueux ende
t'eenemaal doserent comen te loopen (Tidoor onder den vrede —
mi begrepen, aengenomen zijnde) alle de conceptien en aenslagen
die de gecomplotteerde rebellen andersints aen t een of ander —
notabel sint op den Staat vande Comp^e. mochten hebben bedacht oft
noch lieden naar bij voorcomende occasie comen te beramen. —

Aldus gedaan en gearresteert int Casteel —
Orangie op Maleye desen 9^en Meert voorz —

A. v. Outshoorn.

Joannes Overeenraadt

J. vanden Boogaerde

J. Huijsaerdt

[illegible]

Paulus Andriesz

François de Tribbere

Maliye int Casteel Orangie deezen 10:en Meert aº 1651:

Den tolck Alonso Cardinoso keert van zyne afsendinge naar Gilolo, onsen gesonden brieff te rugge brengende en voor rapport dat de rebellen by hunne halsterrige resolutie voornamen te persevereren

Vrydagh den 10.do den Tolck Alonso Cardinoso die wy op 8:en stantij van
Macquian aende malcontenten op Gilolo met onse letteren van
insinuatie hadden gedepescheert, come op heden inden vroegen
morgen stondt wederom alhier aen 't Casteel, ons rapporteerende, —
dat (zynde als hy gisteren ontrent aende Obercuste omtrent —
de mont van zeeckere Riviere was gecomen) aldaar de wacht
vanden Coningh Manilla op een derzelver boecken hadde —
gerencontreert, welcke hem oock zonder admissie van te mogen
naderen, hadde afgewacht, wat hy aldaar quame te verrichten —
waarop hy zynen last hebbende verclaert, zoo was onsen mede
gegeven brief, door een daar ontrent zynde vaertuygen opgebracht
ende middelerwyle hy naar andtwoorde daar ontrent 3. a 4 uren
hadde geleghen wachten, zoo waeren eyndelyck (zonder eenige —
schriftelycke responsen) tot hem met geslooten onsen brief —
(die zy weder aen hem behandichden) afgecomen eenige vande
hoofden der gerevolteerde, uyt den name van hunnen Coningh —
en de gemeente, met mondelinge declaratie (die hy Alonso —
aen ons conde relateren) dat zy (geen Mandarsha erkennende)
Manilha tot haeren Coningh ende overheer hadden gecooren
en gekroont, den welcken zy gehoorzaemheydt gesworen —
hebbende oock voornamen met alle fidelityt standvastelycken
te amplecteren, goet en bloet tot manitentie van gem: haere
May:tt te contribueren en op te zetten.

Wat verder aengingh de vermaninge, die zyn by derselve insinuatie
waere gedaan, van geen intelligentie met de Spaignaerden
te houden, daarmede hadden zy genoechzaem den spot gedreven —
voorgevende dat zy gezint waeren te handelen niet alleene met
haar maar, oock met allen den geenen, die tot hun geliefden zoude,
hen gereet houdende afte wachten alles watmen hier op tegen —
haar mochte comen te besluyten, den selven onsen Tolck weder
waerschouwende in zyn weder keeren tot ons, met dicht langes —
hunne Custe te houden alzoo zy daar vaertuygen hadden cruyssen
die hem vyandelyck aggresseren ende uyttenste perijckelen stellen mochten.

Op

Maleije int Casteel Orangie desen 10en Meert 1651.

Schryven daer op twee vermaen brieven aenden Goegoe ende verdere Orangcayen op Gilolo.

Op welcke in expectatie rapporten aenstonts geresolveert hebben, om hem de mate op te vullen, twee brieven te concipieren, 't eene aende Orangcayen tesamen, ende het andere aenden Goegoe Quitchil Mosso, bij dat aen Mosso geschreven, wierde hij op het vriendelijckste geadhorteert en gevoedet van hem te converteren tot zijn schuldige trouwe en gehoorzaemheijt zelfs onder condonatie ende remis vande faulten door hem met het verlaten van Mandaxsha zoo hooglijcken gecommitteert; d'Orangcayen generaelijck wierdt op vriendelijcke wijze aengeseijt hem wel en rijpelijck te beraden ende bij accoort tot hierwaerts te comen vergunt, om reden van hem doen te geven, met bijgevoeghde presentatie ons als minnelijcke compositeurs tusschen haerluijden en Mandaxsha te zullen laten gebruijcken; deselve missives luijden substantielijck aldus.

Aende Orangcayen op Gilolo.

Met verwonderinge is mij heden door den Tolck Alonso Cardinoso die uijt een goet gemoet nevens mijne missive om u ten besten te raden, hadt derwaerts gesonden, gerapporteert, hoe onfatsoene dat hij van UL. sonder ons te verwaerdigen een letter schrifts in weder andtwoordt mede te geven, is gerescontreert, ende nevens onze eijgene missive weder tot ons herwaerts terugh gesonden, meenden beleeftheijt ende bedaertsaemheijt hadden van UL daerinne verwacht, edoch alzoo Cardinoso nu al een hooch bejaert man begint te worden, hoedanige persoonen altemet van vreemde passien wel wat meerder als andere werden gequelt, en dat wij misschien bedurft zijn, of hij zijn last al wel en recht naer onze meeninge mach hebben uijtgevoert, dat is: van UL. met sinnen en manieren beleefdelijcken aengesproocken te hebben zoo zijn wij te rade geworden UL. dezen andermael door den Tolck Symen toe te schicken met vriendelijcke recommandatie dat u deselve

wel

Maliye int Casteel Orangie deezen 10 Maert 1651.

wel wilt bedencken ende om de liefde die tot u vrouwen, kinderen familie ende vrunden welvaert behoort te hebben, wyselyck te beraden, presenterende ons, naer dat ons redenen van het verlaten van den Coningh Mandarsha zult hebben gegeven, waer wy u ondertusschen vry accoes ende licentie toe verleenen, herwaerts te comen, als minnelycke compositeurs tusschen u ende den gedachten uwen Coningh, in alle redelyckheyt te gedragen, op het welck verzoecken ons u finale resolutie p:r overlandigen derwaerts by geschrifte te- rugge willen laten brengen, ten eynde recht weten mogen waer naer ons te reguleren, en oock om myn Heer den Ed.le Gouverneur Generaal op myn wederkeeren naeckte onderrichtinge van u voornemen te connen geven Sonder anders.

Maliye int Casteel deezen 10: Maert A.o 1651.

Onderstondt ende was geteeckent, Arnold de Vlamingh van Oudshoorn.

Aenden Orangcaye den Gorgoe quitchil Morro.

De goede getuygen, die ik van u comportementen gehoort hebbe en de liefde waermede altoos uwe wettige overheydt zyt g'adhereert geweest, doet my vastelyck vertrouwen dat u L. en noch vele benevens u tot dit verlaten van uwen wettigen Coningh Mandarsha, niet anders als door verleydige tongen en bewerckinge van eenige ongeruste geesten, die maer betrachten haer eygen welvaert voor die van het Rycke te bevorderen, zyt g'exciteert geworden, en dat u E: (haere practycken merckende) gelyck niet twyffele offe die reeds al gewaer werdt, wel wenschet dat zonder becomme- ringh weder tot uwe schuldige gehoorzaemheydt gekeert waert; Soo is't dat ik den Coningh Mandarsha zoo verre gedisponeert heb, dat hy u (in haast wederkeerende) nevens oock alle die geene wie resolveren zullen met u te comen, heeft belooft, zoo wy

Malÿe int Casteel Orangie deezen 10:den Meert Aº 1651.

wij in zÿnen name aen UE: dan mede doen, bij deezen u hierinne misslach, in zÿn verlaten begaen genadichlÿckst te remitteeren wes UE: nu dan oock vrindelÿck vermaent en gerecommandeert tot zÿne Coninglÿcke goedertierentheÿt, niet voorders in uwe quade actitaten niet langer te misbruÿcken, maer u datelÿck inden schoot van zÿne aengeboorne barmherttigheÿdt neder te storten, 't welck doende u wel en wÿsselÿck zult hebben beraden, en bÿ gevolge uwe ontwÿfelÿcke welvaert bewercken, midsgaders ons, als die geerne zijnde, uw gelÿck tuwen besten zÿn inclinerende, zonderlinge vrindtschap presteren Vaert wel.

Malÿe in't Casteel deezen 10den Meert Aº 1651.

Onderstondt ende was geteeckent. UL: gunstigen Vrindt
Arnold de Vlamingh van Oudshoorn.

uÿt de vorige responsive der rebellen blÿcht de correspondentie vande Spanjaerden met haer voor ontwÿfelt.

De schrÿvens en vorige andtwoorde vande Maen geswoorne Timbatiers, confirmeert in ons 't bedencken, dat wij op gisteren uÿt de gevallen van haere intelligentie met de Spanjaerden hebben opgenomen staende vast te presupponeeren deselve haere tot deeze zoo onbundige resolutie met quaden raet stercken en assisteren, dat den tÿt leeren.

promulgeert d'auctorisatie vanden Heere Gouverneur generael Carel Reniersz.

Op huÿden hebben met gerequireerde solemniteÿten (na dat bevoorens de qualiteÿt onser commissie doen notificeeren en affleezen) de Auctorisatie vanden Heere Carel Reniersz: in het gouvernement Generaal van Indien doen promulgeeren, ende den volcke bekent maecken, tot dien eÿnde een ÿgelÿck (naer voorigen gebruÿcke) vanden eet der getrouwicheÿdt (aenden geweesenen Generaal Cornelis vander Lÿn gepresteert) ontslagen ende, onder nieuwe verbintenisse aenden gesuccedeerden Heere Generaal Carel Reniersz: zoo dat belooft.

Na de solemnisatie wiert zeeckeren soldaat, onder troup staende int chargeeren met een cogel door 't hooft neder geschooten, naer welck ongeluck aenstonds op den casus deselven hebben doen inquireren ende wiert ons gerapporteert dat de soldatesq: generaelÿck

voor

voor d'eerste male met schrap hadden losgebrandt, 't welck den Capitain des Guarnizoens alleen bij brachte in dergelijcke occasie altoos in observantie was geweest, dat hij oock een gelijck voorleeden hoor gewoonte te schieten, wel expresselijck gelast hadde, welck gebruijck als slepende met sich d'inconvenienten, die door dronckenschap, onverwacht bleijkt en verdere bedenckelijcke toevallen hier uijt souden mogen spruijten, op 't strickste gelast hebben in toecomende achterwege te laten, ende meerder circumspectie te gebruijcken, den hanteren was, om gem: redenen (na gedane enqueste) niet connen uijtgevonden worden.

Den Gouverneur in Gammalamma, doet op onsen brieff rescriptie en laet de commissarisen den prefixen dagh verwachten.

Tegens den avondt comt den gesonden boode weder van Gammalamma brengende vanden ~~...~~ den Gouverneur dier plaatse besluijt, daar bij hij toecomenden Sondach prefigeert, omme onze te zendene Commissarisen alsdan aldaar te gemoet te zien, ende behoorlijcke te ontfangen.

Den afgesonden tolck keert weder aen't Casteel met rapport dat hij den brieff aen d'Orangcaijen bestelt, maer geene gemist hadde die andere doggot gesp: te onderhandigen

Dat hij van henluijden niet ontfangen was, doch met seme woorden afgenomen hadde sijt ten d'admiral van mandarsha niet en souden resolveeren nimmermeer te komen

Saturdagh 11. d^o Retourneert op den avondt hier weder aen't Casteel den ondertolck Simon Solhorn op gisteren met onze brieffkens aende Malignanten op Gilolo gedepescheert, rapporteerende dat hij op zijne compste aldaar (bevorens gewaerschout zijnde van wien hij mochte comen gesonden) zijnen last uijt onzen name hadde geopent, wanneer zij hem gehoort ende den eenen brief geconsigneert aen algemene Orangcaijen, van hem wel hadden ontfangen, maar hadde hij geen geleegentheijt connen acntreffen vanden tweeden aenden Goegoe quitchil Mosso, door ons particulierlijck geschreven, te bestellen, wes hij denselven tot ons geslooten weder te rugh was brengende, zij hadden hem geseijt dat zoo het onze schrijven vanden Gouverneur Oppercoopman ofte Capiteijn geweest waere, zij 't selve nimmermeer en souden hebben willen accepteren, den tolck Alonso en bijsonder sijck Craan, begeerden zij onder henne oogen niet te dulden, waer omme zij naderen met geene brieven aen haer beloofden gesonden te werden, aenstaenden Sondagh noch een weecke waeren zij van meeninge vergaderinge te houden, wanneer lieten weten, dat zij wegens ons eenen Commissaris souden verwachten, om aende

selve

Dezelven haare peremptoire resolutie bekendt te maacken, maar was hun onderlinge conclusie noch altoos van onveranderlyck te persevereren by de trouwe, die zy hunnen Coningh (Manilha) hoorlyck? hadden gesworen, invoegen het zig laat aenzien, datmen met deze quanten (naar onze goede intentie) niet lichtelyck yet voordeelichs zal connen verrichten.

Sondagh 12.e d°

Depescheerden (in conformiteyt van onze resolutie vanden 9.e cour.t) onder behoorlycke instructie aenden Spaenschen Gouverneur op Gammalamma Fran.co d'Estibar, d'Oppercoopluyden Jacob Hustaerdt, en Joan Goettens den Cap.n Lieutenant Cornelis Danen, en den Ondercoopman Joannes Greveraat, tot onze Commissarissen derwaerts gedesigneert, met serieuse recommandatie onze goede meninge ten voordeele vande Comp.e sonderlinghs gade te slaan, gelyckerwys ons bericht-schrift tot gouverno ende verleent punctuelyck hiernavolgende dicteert.

Depescheeren onse gecommitteerden aenden Gouvern.r in Gammalamma

Ordre voorde Oppercoopluÿden S.rs Jacob Hustaerdt en Joan Goettens midsgaders den Captain Lieutenant Cornelis Danen en den Ondercoopman Joannes Greveraadt, waarnaar haar vertreckende tot Gammalamma na de Castilianen, in het wel uÿtvoeren van onzen last zullen hebben te reguleren.

In conformiteyt van ons besluyt voor gisteren genomen, daarvan U.L. een benevens extract zyn ter handt stellende, om u voor onze ordre te dienen, hebben heden ons bericht en dispositie, daarnevens geprepareert, gereet gecregen, weshalven U.L. een dan datelyck, alzoo verstaan die van Gammalamma u (op onze gedane praeadvertentie) heden zullen verwachten, in Comp.s prauwe, daar toe aende wal gereet leggende begeven, ende met deselve de reyze op het spoedichste derwaerts zult bevorderen, overleverende aen haar met groote beleeft ende geschicktheydt

op u

Maleye int Casteel Orangie deezen 12. Meert 1651.

Op u aencomen aldaer, onze Missive en geschencken etc. om aenden
Goimerendin als voorens te transporteren mede gegeven, recommanderende
ons (alzoo die natie boven andere zeer gevoelich van haer respect
en reputatie zyn) over de geringheyt vande gifte, op het vertoonen
van onze resterende Schepen; uyttelyckelyken zult u voegen, even als of
alleenlyck maer, om haer te complimenteren quaemt derwaerts
gezonden, immers of van ons egeene expresse last altoos thans
hebbende, om met haer van eenige Zaecken te handelen, maer en
zult mids het zelve nochtans niet naerlaten, u grondelyck van
haer [illegible], toestandt ende inclinatie (zoo veel
eenichsints buyten quaet bedencken can geschieden) te informeren,
dat met voorbedachte leydingen van u propoosten zoo wel te bestellen
zalzyn, voornamentlyck wanneer die Signores wat meer als
gemeen inden beecker zullen hebben gespeculeert, dat eet wel
lichtelyck (volgens d'oude gewoonte) op uyttedrayen staet; —
zeer circumspect moet u L. hier nochtans (om in haer geen vreemt
bedencken van achterdocht te verwecken, onder een bedeckte los—
otte openhartticheyt) in uwe woorden en actitaten gedragen, —
waeromme al wat met vreede zaldenen gedroncken, wanneer de
Zumeriner zoo lichtelyck tot het Cabinet vande hertenen niet gelevert
worden; vande rebellie der Ternatanen zult (zoo zyes daer selfs
niet van beginnen te mentioneren) geen redenen met haer voeren, —
ende anders zoo spaerzaem of weynich spreecken, dat 't schynt of
wy ons die zaeck, als van geen importo zynde, weynich ofte —
gansch niet waren aentreckende, als zullende noodtzaeckelyck
in haer zelven, tot eenluyden uyterste nadeel worden moeten
eyndigen, mids u L. nochtans wanneer met haer in gemelde
materie zult zyn gecomen, nauw op haere woorden ende manieren
hebt te letten, hoe zy haer daerinne te vinden comen. Het is de
hertelycke wil en wensch van onze Heeren gebiedens, gelyck —
als wy u L. by naerichte van onze ordre gedemonstreert hebben,
datmen (de zaecke tusschen den Coningh en zyne vassalen bygeleyt
zynde) tracten zoude het armistitie tusschen den Ternatanen
ende Tidorees provisionelyck ingegaen worden te destrueren,
ende partyen voort tot openbaeren oorlogh bittelyck t'exciteren

Om

om door dat middel (gelijck haer Ed.e hoopen) te voorcomen dat
bij haerlieden en haere gealieerden de Spagnaerden, Macassaren ende
andere, geen ofte altans te minder nagelen werden becomen, waer
toe, alsoo wij, mids d'halstarrichheijdt der geconjureerden, geen
apparentie voor de handt en zien, soo hebben U.E. uijt crachte —
van onse voorangeroerde ordre, indien de gelegentheden haer daer
toe wel presenteeren belast te tenteren of de Castilianen niet wel
gesint zijn en resolveeren souden met ons eenige nieuwe negotie te
stabileeren, sijnde namentlijck, dat wij, beijde haerluijden ende —
den Tidorees souden bestellen soo veele ende alle soodanige cleeden
vivres etc.: als zij souden mogen comen te behoeven, ende van ons —
te begeeren, mids dat zij aen ons daer en tegen dan weder souden
vercoopen, met exclusie van alle andere natien, soo eenpaerlijck als —
particuliere alle de gewassen nagelen, soo wel op het eijlandt Ternate —
onder haerluijden district als ooch op het eijlandt van Tidore groeijende
beijde tot eenen vasten ende seeckeren prijs, door ons te samen
daer op te namen, ende souden wij (indien den Castiliaen eijgentel[ijck]
daer op aendrongh, soodanich dat het niet anders soude willen
vallen,) wel connen concedeeren dat hij seecker gedeelte van zijne —
nagelen naer Manilha soude mogen vervoeren, alsoo men
bevonden heeft, dat over dien weijnich oijt nagelen naer Europa zijn
gebracht, maer werden deselve (naerdien het niet veel importeeren
dat de Castilianen voor hen daer af oijt hebben becomen) daer —
in die quartieren selve geconsumeert ofte naer Nova Hispanjen
gebracht ende gesloten; ende laten wij ons voorstaen dat den
Castiliaen, naer genoemden onsen voorslagh zijn oor, want het voor
henlieden (onses bedunckens, naerdien zij nu met den Portugees —
zijn gebroocken ende midsdien van haerluijden, soo het in voorleden
plach te geschieden, van haere behoeftigheden van cleeden etc.: —
niet meer gedient connen werden) een seer groote saecke zijn —
soude, wel sal neijgen, voornamentlijck soo U.E. de padres ende
andere overheden condt induceeren, (daer naer tracten moet —
alsoo dat een bijsonderen begeerigen hoop is) dat aen dien handel
voor henluijden particulier groote voordeelen vast zijn, het welcke
bij haer dan wel geapprehendeert ende in gevolge van resolutie

sijnde

Maleije int Casteel Orangie desen 12. meert a° 1651.

Zijnde gesonden met ons te handelen, sal dan (mijns bedunckens) weijnich swaricheijt sijn te maken, om den Tidorees, die geheel van haer dependeert ende hem naer haere humeuren moet voegen, daer toe mede te disponeren, het conde wel sijn dat den Castiliaen u sal aenspreecken en vragen, soo voor desen al te meermalen gedaen heeft, of den Tidorees van ons niet mede verstaen werdt inde vreede te sijn begrepen, ende dat dien volgende alle acten van hostiliteijt tusschen hen, ons ende den Ternataen voortaen niet mede gepleecht sullen, in welcken gevalle laet Otto wie ter andere vanden Tidoresen sijde selve weten moste, (gelijck sij-lien al veel tijts mede in haere conventiculen met ons vinden laten) met beleeftheijt sult seggen, dat geen last en hebt om den wegen met haer te spreecken, maer dat vertrouwt, soo bij aldus sij desineren daer over met ons te handelen, dat vriendelijck ontfangen ende met genoegen weder van ons sullen gedimitteert werden. Alsoo aen voorsz uijtsteeckentheden wel hebt connen bemercken dat met een seer absolute macht in alle saecken, sonder daer van nochtans speciale veel min pointuele commissie te hebben, herwaerts gecomen. ende dit is soo het weijnige dat UE. voor ditmael hebben te bevelen, op u wedercomen sult ons van u verrichten in geschrifte rapport hebben te doen. Sonder meer. —

Maleije int Casteel desen 12: Maart A° 1651. —

Was onderteeckent. Arnold de Vlamingh van Oudshoorn.

Mijn heeren hebben haer (omme aenden gemelten Spaenschen Gouverneur te bestellen) ingedragen behalven eenige presentens, onse missive, continerende onder heuse congratulatie tie principalen niet anders dan versheijde nouvelles der voorleden jaere in Europa gepasseert, midsgaders onse complimenten herwaerts aen, met versoeck aenden selven van gemelte onse Commissarisen uijt onsen name vriendelijck te willen ontfangen ende admitteren.

't concept desselfs brieffs luijt als hier onder volgt

Ed: Exntfeste

Maliye int Casteel Orangie den 12:de Meert Ao 1651.

EDELE ERNTFESTE
manhafte, wyze voorsienige zeer
genereuse bescheyde, discrete Heeren
Den Heere Gouverneur Francisco
d'Esteibar ende de vordere hoge ministers
over den Staat vanden Grootmachtigen
Heer DON PHILIP de vierde vandien
name, Coningh in Spagnien etc: houdende
haare residentie binnen het Casteel
Gammalamma op 't eylandt Ternaten.

E: Heeren ende broeders
in Regeringe.

Den vriendelycken bandt, waermede beyde onse Staten, door den ingetreden
heyligen vrede zyn verknocht, ende de genegentheyt welke wy daar
omme reciproquelyck tot den anderen betoonen te hebben, gebiedt my
aen U Ed:le van mijne overcomste herwaerts te laten weten, ende
onder het selve bekent te maecken (na dien zeer twijffele of U Ed:e
becomen advysen, alsoo verre als d'onse zyn, die wy jongst uyt
Europa hebben ontfangen, wezende van dato 25. April des voorleden
Jaers) dat alles aengaende U Ed:re Staat aldaar, soo veel wy daar van
zyn connen wijs werden noch in goeden voorspoedigen doene bleeft
continueren, hebbende zyne hoocheyt Ertshartoge Leopold
Wilhelm Cap:n Gouverneur ende Stadthouder Generaal
van wegen haare May:t van Spanjen in zyne Nederlanden, op de
François tot distincte malen goede successen gehadt, waer uyt
(zoomen zeydt) gem:e François den vrede hier door hooggedachte
May:t van Spanjen tot verscheyden malen favorabelyck aengeboden,
nu op dien voet wel souden begeeren, maer den Coningh in Spanjen
nu soo zeer niet toegenegen en schynt te zyn, ondertusschen loopt het
gerucht dat er een overstaan van eenige Ministers uyt onse
Staet

Staat, als middelaers, door beyde de Croonen daar toe versocht, weder de nieuwe in geabsoigneert zoude werden, het welcke (zoo zynde) willen wy Zyne Almogentheyt bidden, dat hy daar van den goede uytcomste gelieft te verleenen, ten eynde het lieve gedesolleerde Cristendom, eenmaal tot de langh naargewenschte vrede, ons door onzen eenigen Saligmaacker de Heere Jesus Cristus, dien grooten vrede-vorst zoo hooghlycken gerecommandeert, mag geraacken; in Engelandt staan de zaacken noch even verwart, schynende, naar alle apparentie dat van het parlement den Coningh te zullen prevaleren, zoeckende gedaeste, g'abdiceerden Coningh, vast alomme waar dat can, hulpe en bystandt, dat nergens zeer geneert vindt, naardien het schynt, ygelyck genoech aen zyn eygen hant te vagen heeft, echter nochtans werdt gemeint dat de Coningin Denemarcken hem eenige assistentie zoude toegezeyt hebben; zoo presenteren de Schotse Staeten hem oock voor Coningh t'ontfangen, maar willen hem zoo nauwe wetten prescriberen, dat het zyn Coninglycke Maj:tt zonder merckelycke leeze van zyne reputatie op deze voet niet can aengaen; In Yrlandt continueert het oorlogh noch steeds heviglyck, werdende van de eene ende dan weder de andere wapenen gezegent, in manieren daar maar veel onnozel bloet onnuttelyck comt vergoten te werden; In Vranckryck zyn de princen van Condé ende Conty zyne broeder, midsgaders den hartoge van Longueville in apprehentie genomen ende binnen bois de Vincennes geconfineert, wat de reden daar van zy blyft ons alsnoch onbewust; In het Duytsche Ryck mangueert anders vrede anders niet als dat de articulen, wederzyds geconcordeert, geexecuteert werden, waerinne over het eene ende andere pro & contra noch al vry wat te critiseren valt, in het welcke malkanderen nochtans wel laetstelyck zullen te verstaen dienen, of is het te vreezen, de gemoederen, door die nauwe cavillatien, wel weder zoodanich tegen malcanderen geexciteert te werden quamen, het weder op een openbaren oorlogh uytbersteden, het welcke den grooten Godt, tot soulagement van zoo veel onnozele verdruckte zielen, wil voorcomen en beteren. De differentie tusschen zyne Heyligheyt den Paus van Roomen en

den

Malije int Castiel Orangie desen 12. Meert 1651.

Den Hartog van Parma is overleden gewest. Zyn weder in der minne bygeleyt. De Sig:rie van Venetien had den Turck op het eylandt Candia groote afbreuck gedaan. ende dit is 200 Heeren en vrinden, hoe voornaemste dat U E: present dienende weten te adviseren, versoeckende my mynen vrypostigen aint, die naar d'oude Nederlandse conditie, open en rondt is, ten besten te duyden, Tenwyle dese heb, om U Ed:le te complimenteren, gecommitteert de Oppercoopluyden Jacob Hustaardt en Joan Goessens nevens den Capitain Lieutenant Cornelis danen, midsgaders mynen Fiscaal ende Secretaris Joan Grevenraadt, die versoecke in mynen name niet en gelieft te excuseren te worden maar cordialyck te spraacke te staan, Zoo heb jck oock aen haarluyden als een teecken van myne vrindtschap overhandicht, om aen U Ed:le met alle beleeftheden te transporteren een vaten Spaanschen wyn, een d:o Olie d'olyven, een pot Nederlandse booter, een d:o ingesouten speck, midsgaders 5 st:e Caros, mine heb zynde geweest met anders hebbe om U Ed:le mede te gedencken, versoeckende niettemin het selve, sonder uwe oogen op de geringheydt vande gifte te slaen, te ontfangen, het welcke doende zal U Ed:le my verobligeeren te blyven, Zoo jck ben, onderstont ende was geteeckent U Ed:le seer gunstigen dienstwilligen vrindt ende broeder in Regeeringe Arnold de Vlamingh van Oudtshoorn

Malije int Castiel desen 12. Meert a:o 1651.

Heden zyn in Comp:e vanden E:le Gouverneur vanden Boogaerde etc: wesen visiteren de fortificatie Tolucco, de mate derselven opgenomen door expresse gecommitteerde wordt hier vervolgens aengewesen, blyckende des selfs situatie uyt een pertinent caertien dat hier tusschen hebben doen voegen.

Het fort Tolucco Noordtwaerts van Malije gelegen op een clippige hoochte gefundeert, is van byzondere Stercktе, zynde de Gardijn aende Noordtzyde langh 60. en aende Suyd cant 62. voeten, hooch aende Zuyd zyde 13. en aende noordt zyde 12. voeten, 't rondeel aende Noordtkandt is in hoochte 16. dat aende Z. zyde 12 ½ en

na

en ad' oosthoeck 15. voeten, de borstweeringh aende Z. zyde is hooch 3. en
dick 2 1/2. voeten, de borstweeringh aende Noordtzyde van 't rondeel
is hooch 3 1/2 en dick 2 1/2 voeten, aende Suydzyde van 't rondeel is
het een zelve hoochte en dickte. de borstweeringh van 't rondeel aende
d' oostzyde is hooch 2 1/2 en dick gelyck getal voeten, de borstweeringh
der gevangens aende Noordtkant, is dick 2 1/2 en hooch 3 1/2 voeten,
zynde deze geme: fortificatie gesterckt met 12. stucken geschuts,
te weten 3. metale basiens wegende 2570. 2520. en 1370. —
schietende 2. derselven yder een cogel van 12. en het derde een
van 8. ponden, 3. yzere stucken wegende 2050. 1423. en 1395.
lb. schietende 't eerste 5. en de twee andere yder een cogel van
4. ponden, en 6. steen stucken, voorzien met 12. camers, wezende —
voorts van alle crygs gereetschappen etc: behoorlycken voorzien.

De wedercomste ende volgens haeren lastbrieff by geschrifte relaes hunner verrichtinge aen ons gelevert

Des naarmiddaghs ontrent ten 5. uren keerden weder aen 't —
Casteel onze genoemde Commissarissen wedercomme van
Gammalamma ende gekeert, brachten vande meer opgemelte
Castiliaensche Gouverneur een briefken in andtwoorde vanden
onzen aen hem gesz: behelzende niet anders dan eenelyck
zyne danckbaerheydt, die hy was doende over de vriendelycke
correspondentie en bedeelinge van zoo veel goede tydingen
uyt Europa, waer van sy (door oorzaecke dat in wel 15. maenden
geen schepen in Europa uit Spanjen waren aengecomen) gantsch
geen kennisse en hadde gehadt, zoo wy iets vorders mosten
hebben, het zoude hem op het hooghste aengenaem zyn van ons
te vernemen, 't welck hy met dezen eenbiedig was verzoeckende.

Wat verders zylieden ontrent den eenen en anderen (int regard
van onze ordres) hadden gesprocken en verricht, exhibeerden
zy (conform onzen last) schriftelyck by 't volgende relaas. —

De Raadts-Persoonen door d' E. Heer Superintendent Arnold de Vlamingh van Oudtshoorn, naar de Spaensche fortresse

Malaÿe int Casteel Orangie den 12.den Meert Aº 1651.

C ... Fortresse Gammalamma gesonden, om aldaar den Heere Gouverneur Francisco d'Esteiban te congratuleren, ende omtrent de Spaansche Officianten zoodanige verrichtingh tedoen als haar luyden bij schriftelycke ordre was geiniungeert, Rapporteren van haar wedervaren 't naarvolgende.

Het bleeck uijt alle omstandicheden dat deze — bezendingh den Spaenschen Gouverneur zonderlingh aengenaem was, als zijnde den Sergeant Mayor ende verdere Capiteynen van d'omliggende forten nevens den Commandeur vande twee — schepen aldaar geconvoceert ende present, zonderlingh genoegen gaf, de communicatie vande vaderlandse nieuws ende victorie van d'E: h.re Superintendent geinsereert, verclarende de Signores dat door de groote sterfte van pestilentie in Sevillien ende omliggende gewesten, geen schepen in nova Hispania waren aengelandt, item het schip voorgaenden jaere uijt de Manillas naer Acapulco — gesonden, was selve op 't eijnde van zijne voyagie door zoo geweldige tempesten aengetast, dat genoodtsaeckt wierdt wederomme de haven Manillas masteloos te zoecken, voorders dat deze twee — schepen el Rosario ende 't Jacht door swackelingh in stilte en tegenwinden wel veertich dagen op weg hadde geweest, daar die — voyagie andersints, mids 't doorblasen van 't noorden mousson van 't noorden mousson in acht dagen te beswijcken is; hoeveel soldaten met dit secours zijn overgecomen hebben de gecommitteerde niet wel correct connen vernemen, discorderende de gebrachte Spanjaerts tesijder in haare verclaringh, zulcks voor 't seeckerste te houden is — 't geene S.r Hunt d'overgeronde gevangen Nederlanders heeft verstaen, dat 't getal der soldaten niet boven de 140. te achten zy.

De mede gesonden presenten met behoorlijcke complimenten overgelevert zijnde, waeren zonderlinge aengenaem ende presenteerde den Gouverneur

Maleye int Casteel Orangie deezen 12.en Meert A° 1651.

Den Gouverneur Estibar al 't geene de Heeren op Maleye uyt der Spaense Seroens conde dienen, met groote genegentheyt te willen uytleveren.

Over de zaecke vande rebellige Ternatanen, is niet een woordt continentie gevallen, hebbende, zoo 't schynt, den Spanjaert zoo wel als wy voor heene besloten, die zaecke niet te touceren, zoo heeft oock niemandt der Gecommitteerden eenige punctuele geleegentheyt van ons Seroens ofte hoe veel soldaten daermede stonden te verschynen, afgebracht, eenlyck zynde den Gouverneur dat in cas van d'onze eenige swaricheyt hadt gevreest, derwyle hem was aengevoudeert dat op Macquian niemant aen boordt vande nieuwe schepen wierdt geadmitteert, waer uyt blyckt ende te oordelen staet dat de verdere geleegentheyt vande volgende schepen den Spanjaert al mede niet onbewust is. In gelycken voege, ill er niet een woordt vande Tidoreese zaecken geroept, nochte eenige van die natie daer present geweest, schynende de Castilianen op deezen dagh van complimentos andere niet voor gehadt te hebben, als met uytnement goedt onthael de Gecommitteerde satisfactie te doen.

De Gecommitteerdens, voorde maeltyt, met de Signoors in onderlinge praet geraeckt zynde, quamen de zaecken van Macassar op de baen, mits welcken den Gouverneur verclaerde, dat den Spaenschen Generael in Manilla zyne havenen gesloten had voor de Portugesen, die aldaer met goederen, de Macassaren toebehoorende, meenden te navigeren. Item dat drie Macassaren, door de Spanjaerden gevisiteert en g'embarcqueert zynde, om naer Manilla gevoert te werden, met geweldt uyt de schepen gehaelt ende van d'inwoonders doodt geslagen waeren, doch dat er tusschen den Coningh en fidalgo della Matta geene omme ofte differentie was, de Gecommitteerdens dienden hier op heer zy bericht waeren dat den Coningh van Macassar zyne onderdanen verboden had op Manilla ofte Moluco te vaeren, 't welck de Signoors, zoo 't scheen, niet wel aenstondt, hier door, als geleegentheyt gevat zynde, om 't poinct vanden cleeden handel te touceren, wierdt door de Gecommitteerde uytgeslagen, dat zy Castilianen de vriendtschap met den Macassar liefdelyck zouden

toonen

connen uytten, maar hun op volcomen met een sillabe andtwoordt.

Naderhandt is in 't byzonder 't point vande geroemineerde coop van cleeden by d'een en d'ander Capn. gemoveert, den Gezant hebben van 't Jacht scheen daar toe vierichlyck genegen, zoo deed oock den Capiteyn van Ternaty ende nevens haar den Commandeur van 't Secoursche Statie oudtman, maar hoorende datmen zoodanige correspondentie met contract zoude connen bevestigen, zeyde dat zonder speciale last uyt Spanjen ofte nuova hispanien, zulcks niet conde geschieden, aen den Gouverneur Estevan minnelycken gepresenteert zynde, dat by aldien hy ofte zyne Castilianen in 't generaal 't zy hier in Molucco te vertieren ende te slyten, 't zy, om wel naar Manilla te vervoeren, eenige goede quantiteyt witte lywaten van nooden hadde, zyn Ed. daarmede uit overvloedt zoude connen geaccommodeert werden, zoo gaf hy (ofte de rechte meeninge niet vattende ofte niet willende vatten) daar op tot andtwoordt, dat van gelycken hy goetwillichlyck al 't geen in zyne schepen tot onzen dienste was, wilde overlaten, maar evenwel bespeurden de gecommitteerde zoo onder de Capiteyns als onder de paepen een zonderlinge genegentheydt tot den incoop van cleeden, sommige terstondt voor haar particulier zeggende, dat eenige goude keetens daar voor wilden verruylen, invoegen, hoewel geene gelegentheyt zich vertoont heeft, om dat werck claer en naeckt voor te stellen; zoo vertrouwen wy gecommitteerdens ofte dat den wech tot zoodanige propositie eenichsints gebaent zy ende dat na haer vertreck onder de Signoors van die zaacke zonder twyffel eenich gesprek geroert zal zyn, int laaste verclaerde den Gouverneur van harte genegen te zyn met d'E. Hr. Superintendent Arnold de Vlamingh in mondtgemeenschap te comen, op zoodanige plaatse als zyn E. daar toe zoude willen verkiezen, waar op de gecommitt. tot antwoort voechden niet te twyffelen of zyn E. zoude daarinne geerne consenteren, doch dat voorde compste der vertreckende schepen, om verschenden inzichten daar niet van vallen zoude. Maliye int Casteel 12. maart 1651. was onderteeckent: J. Hustaert, J. Goessens, Cornelis Danen Joannes Grevenraadt.

Maendagh

Maendagh 13e. Onder ons rescriptie aenden Spaenschen Gouverneur op den zijnen ons gisteren toegebracht, daar bij gevoeght hebben alle de gazetten van 2. October 1649. tot 19en April voorleden jaers in Nederlande gedruckt, met eenen zeggende dat wij vertrouwden daar onder de zijnen wel ijmandt soude werden gevonden, die de Nederlandsche spraecke lesen ende verstaan soude, daar van zijn Sig.re dan bij gevolge pertinente berichtinge soude connen ontfangen, gemelte briefken luydt van woorde te woorde als volght. —

Ons rescriptie aenden Spaens. Gouvern.r ende communiceren hem eenige Euro. nouvellen.

Ed.e Eentfeste
Manhafte Wijze Voorzienige Zeer genereuze, bescheyde discrete Heere Francisco d'Estivar, Gouverneur over den Staat vanden Grootmachtigen Heer Dom Philip de Vierde van dien naem Coningh in Spanien &ca houdende zijne residentie binnen Cammalamma opt eyland Tirnatin.

Mijn Heer

Met over groot vernoegen heb door mijn afgezonden Commissarissen vernomen hoe U Ed.e zich zoo veel hebt gelieven te vernederen, van mijn geringh giftien t'accepteren, zoo houde mij versch dies oock ten hooghsten aen U Ed.e verobligeert, over het heerlijck onthaal dat mij in haarlieden persoonen, door U Ed.e is aengedaen, met belofte van het zelve, bij alle occasie aen U Ed.e ende de zijnen met mutuele courtoisien weder te zullen ontschuldigen, waer toe verhoope de gelegentheden, naer het aencomen onzer resterende schepen (alle uren te verwachten) haar wel gunstelijck zullen presenteren, — het weynige nieuws dat U Ed.e hebbe mede gedeylt, is zoo maer het gunt mij vast inde memorie gehangen heeft, waerinne — (alzoo verstae dat U Ed.e niet alleenlijck genoegen hebt gelieven

te

Malÿe int Casteel Orangie deezen 13. meert aº 1651.

te nemen, maar wel wenschte daar en boven noch met heeren ende andere door ons bedeelt te mogen werden, zoo heb ik mij verstoutt op hoope dat daar aen geen quaet gevallen zult scheppen (gelijck als versoecke dat niet en gelieft te doen) UEd.e eenen bondels dewaerts over te maecken de gazetten van dato 2. october 1649 tot 19.den april 1650. in onze Nederduijtsche tale geschreven comprehenderende sommierlijck meest alle de nieuws zedert voornoemden tijdt in gansch Cristenrijck voorgevallen, waer uyt onder anderen oock verstaan zult hoe den Coningh in Hispanien zijnen Heere hem weder inden staat van huwelijck met de dochter vanden Hartoch van Mantoua heeft begeven, niet twijffelende of zal daar wel yemant binnen UEd.ns presidie gevonden werden, die de Nederduijtsche tale leest, en UEd.e ingevolge dien waren sin vanderselve gazetten zal expliceren connen, zonder anders zijt mijn Heere met UEd.e adjuncten en suppoosten Godde (naer mijne hartgrondelycke groete) in zijn divine hoede en genade bevolen.

Malÿe in ons Casteel deezen 13.den meert aº 1651

onderstondt ende was geteeckent, UEd.ns broederlijcke vriendt

Arnold de Vlamingh van Oudtshoorn.

Mandarsha ontfangt schrijven van die van Cau die hem om hulpe versoecken tegen de rebellen ende trouwloos geboorsaemheijdt bolens

Den Conings Mandarsha, welcke op heden door eenen afgesondenen van die vanden strickte Cau, op d'overcuste gelegen, een missive hadde ontfangen, quam heden voormiddagh deselve aen ons binnen 't Casteel exhiberen, welcke naer lecture bevonden van deezen inhoudt.

Dat den samen gesworenen hoop van Gilolo aen die van Cau een troup van 40. mannen hadden gesonden omme den geraerhebber derselver landtstreecke by den haeren in verbondt te doen comen, maar dat deselve aen den a[illegible] gesanten geantwoordt hadde niet te gaen, ofte eenichsints in haeren voorslach tebewilligen.

Dat

Dat zy daar op hem onder hooge dreygementen hadden gewaerschouwt, — by zoo verre hy deze zyne resolutie niet quame te altereren, zy in corten tot een weder stonden te verschynen, en dan met gemoede, — niet willende dat zy last zouden hebben, zyn hooft met een ad — haren Coningh af te brengen.

Dat zy oversulcks (als zynde genegen sich aende zyde vanden Coningh — Mandarsha te houden) geen zyne May.tt was insinuerende dat tot een wilde geliven een offte twee persoonen tot zyne plaatze te committeren omme met hen over deze zaacke te comen in vrundelycke conferentie waar naar hy dan oock was verzoeckende persoonell tot zyne May.tt te mogen verschynen, omme zyne fideliteyt en obedientie naarder te betoonen.

Dat zy met die van Dodingen (welcke sich inden beginne deses vervolgs tegen Mandarsha verclaart hadden, nu evenwel nochtans sich genegen waren te voegen onder zyne Regeringe (naar 't voorbeelt dat zy daar hem dede — Singa: van Cain souden bespieren) 't eenemaal verdragen gecomen was.

Waar op zonder vertreck overgeslagen ende goetgevonden is, (ter — believen ende reputatie van Mandarsha zyne May.tt 't hart de — Lieutenant (dat buyten anden employement vaceert) toe te staen, waer mede zy persoonlyck geresolveert is (beyden onsen dienwaerts te committeren Capitain deses Guarnizoens) onder zyne Coninglycke vlagge, naar 't landt van Cain te vertrecken, omme met den Reguinau (gerart hebben den plaatse) te transigeren, zulcks als 't zyner ende d' Comp.e wel staet zoude mogen werden vereyst, ende is vaerder te presupponeren, dat deze beginselen (andersints wel gemeen) niet alleen zyne vervallen Staet dapperlyck stuyven (als zynde die van Cain wel by de 4000. mannen sterck en daar toe een wackere — ende stuytbare natie) maar oock een groote verslaegtheyt en ontsett by den gerevolteerden hoop op d' Oosterkuste excitere zullen, daar uyt by gevolge, wen zy henne inclinatien alleen zien verdwijnen en verlies loopen, de restauratie van Mandarsha vaar blyckelyck met reputatie staat te volgen.

Daer op (t Zyner May.ts versoecke) tgaet de Luitenant derwaerts heen, die persoon mede gaet om met de regenten te confereren.

ende presupponeert men uyt dese beginselen een apparente herstellinge vande Ternataensche croone

Tegens den avondt braeht men ons tydinge van Gammalamma —

antwoorde

Maliye int Casteel Orangie desen 13en Meert a° 1651

Beantwoorde op het brieffken dat wy desen morgen aenden Ede Gouverneur der zelver plaatse hadden geschreven, begrypende den jnhoudt niet anders als een compliment onse danckbaerlijck voorde gesondene eenige verversinghen.

dingsdagh 14. D° Aengesien wy komme te tenteren volcomentlijck de handelinge met de Castilianen en Tidorees in voordeel van d'Comp.e Staet ende Molucse quartieren) zoo genegen zyn te mogen weten hoedanich die luyden daer toe moeten wesen gedisponeert, zoo hebben met onsen Raede eenparichlijck goetgevonden tot bequame openinge van desen werck te concipieren een brieffken aenden Castiliaensen Gouverneur en daerinne te versoecken, dat het zyn Ed.e gelieven wilde een seeckeren dach te prefigeren omme op een t'appointeren plaetse aldaer persoonelijck te verschijnen, en uyt den Gouverneur vanden Bogaerde nevens vanden onse besonder Commissarisen aldaer te overleggen zoodanige te proponeren articulen als wy hem by speciael pouvoir zouden comen te ordonneren, gelijck het concept desselven missive hier onder breeder aenwijst.

Tot openinge vande werck waerdoor langh men soo met den Castilianen als den Tydorees moeste komen tot een onderhandelinge nieuwe negotiatie, beschreven aenden Gouverneur in Gammalamma gelt.: om t'appointeren dagh ende plaetse waermede den aengaende souden treden in conferentie.

Gammalamma
Aenden Spaanschen Gouverneur
Francisco d'Estiban

Mijn Heer

Alsoo wel wenschte met U Ed.e in die van uwen Raede te confereren over eenige zaecken, waer uyt vertrouwen dat voor beyde onse Staten voordeel zoude comen volgen, daer wy (in U Ed.e volcomen) beyde ampts halven voor onse respective Souverainen verpflicht zyn, met ons uytterste vermogen naer uyt te rechten, zoo hebben U Ed.e by desen versocht dat het U Ed.e wilde gelieven hem zelfs in persoone te laten vinden op zoodanigen dagh als het U Ed.e zal goetvinden ende ter plaatse tusschen onse naaste casteelen gelegen by U Ed.e zelve te appointeren, omme aldaer onse intentie uytter monde vanden Heere Gouverneur Ede Caspar vanden Boogaerde te verstaan, welcke ten zelven fine gecommitteert met onse procuratie dan mede derwaerts zullen afdepescheren, zonder meer, Ede Godt spare u langh gesont, ende geve dat met malkanderen zoodanich

zyn

Maliye in 't Casteel Orangie dezen 14.en Meert 1651.

Syt mogen besluyten waer uyt onze respective Souverainen voordere becomen en wy zelve mede onze particuliere eere by mogen gebondent vinden.

Maliye in 't Casteel dezen 14.en Meert A.o 1651. onderst.t ende was geteeckent. U.E. d.r broederlycken vrundt Arnold de Vlamingh van Oudtshoorn.

Op dato by resumptie vande Comptoir boecken deses Casteels gesien hebbende dat op 't sluyten derzelver inde reecken.e van bleeck en Specke voor laccagie waeren afgeschreven 5. vaten van die vivres, dat ons wonder gaf, aengesien by ervaringe op de Gouvernementen Malacca en Amboina daer op altyds (staende onze regeringe) 't overbehouden hadden, hebben daeromme nevens den Gouverneur vanden Boogaerde persoonelyck 't magazyn wezen besichtigen, alwaer wy ten bywesen vanden Oppercoopman Joan Sc(h)ellens ende den dispencier deses Casteels uyt den hoop der bleeck en Specke vaten ('t haerer presentie) hebben doen nemen van elck dry stucks, waer uyt het bleeck en Specke genomen ende los op de schale gelegt nagewogen zynde bevonden hebben, namentlyck yder vat bleeck 410. en het Specke netto 316. ponden effectivelycken te wegen 't welck (alzoo derselve doorden anderen maer tot 300. lb inde boecken werden goetgedaen) op elck bleeck vat 110. en 't vat Specke 16. ponden in overwichte comt te differeren, en gevolgelycke op de partye van 171. vaten bleeck ende 78. Specke eenlyck in deze boecken loopende, te bedragen een quantiteyt van 20958. ponden welcke (zoo sy staen uytgetrocken) tegen 8. stuyvers 't pont comen te monteren een somma van 3343. ƒ. van 8.en justo die den dispencier, except het geene daer van aende schepen zyn gegeven, alzoo dat wederom met volle vaten, gelyck alse comen, wert getradideert daer by can hebben geprofiteert, offe zoodanich niet in bevrien wierde zoude connen profiteren.

In 't resumeren der boecken van Maliye op de reeck.e van bleeck en Specke voor laccagie bevonden hebbende 5 vaten afgeschr.: syn, om aentewysen 't voordeel der gerechten op die vivres persoonel: met den Gouvern.r de magazynen wezen visiteren, ende aldaer getoont hoe op 't geconsumeerde en noch te consumeren, niet alleen geen manquement maer goede partye in faveur van die reecke.e behoorde over te comen.

Woensdagh 15.do: inden morgen stont ontfangen andtwoorde vanden Gouverneur uyt Gammalamma op den brief hem gisteren toegezonden, daerinne en op den gedaene voorslach zich beleefdelyck excuzeert, van persoonlyck niet te zullen connen compareren ter cauze van zyne publ.e occupatien

Den Gouvern.r in Gammalamma biedt aen, op onsen gesonden brieff, off syne Commissarissen herwaerts, off die van onse syde derwaerts te senden, om onderlinge te besoigneren, daer op besloten is de voorders gebruyckte persoonen in deze handelinge wederom t' employeren

occupatien die hij met debiteerde van de dingen, geworden onder handen van
zijne antecesseurs den Gouverneur dom Pedro fernandes del Rio —
noodtsaeckelijck moste bijwoonen, onder belofte en aenbiedinge nochtans
dat hij geresolveert was (op ons believen) zijne Commissarisen tot ons
af te zenden, d'ofte bij den zijnen te verwachten, tot zoodanigen plaatse
als het ons mochte goetduncken, t'appoincteren, waarop wij (om
geen bequamen tijdt te laten sonder verrichtinge doorslippen) de
vergaderinge geconvoceert ende na gedane lecture deser missive
ende onze wijdere propositie gesloten hebben, onze voorseide
g'employeerde Commissarisen tot verrichtinge andermael te —
gebruycken, 't concept der resolutie luydt aldus. —

Den Heere Superintendent met communicatie vanden Gouverneur
ende verdere raden deses Casteels op gisteren naar Gammalamma
zijne missive afgevaerdicht hebbende, gericht tot ten principalen omme met
den Gouverneur derselver fortresse te comen in onderlinge conferentie
raeckende 't vrijgeven van een nieuwe negotiatie tusschen de
Castiliaen en Comps: Staat in dese gewesten, in conformiteyt vanden
voorslagh door den Heere Generaal en raden vanden Nederlandsen
Staat in Orienten, bij ordre aen gem: Heere Superintendent
gerecommandeert, hebben in haare vergaderinge (op den ontfangh
der rescriptie uyt Gammalamma voornoemt, continerende ten
principalen dat hij Gouverneur, om verscheyde occupatien, welcke
hij tot debiteeren vande dingen, geresenteert hebbende onder zijne
antecesseurs Gouvernementen, noodtsaeckelijck bijwoonen moste,
niet vermogens was personelijck zoo tot de te doene handelinge
te vaceren, maar dat hij des niet jegenstaende was aenbiedende of
zijne gemachtichde tot haare Ed: te zenden, of haare Ed:te gecommitteerde
tot den zijnen te verwachten, ter plaatse die het haare Ed: zoude
gelieven ter bequamen dage te appoincteren) met eendrachtige voisen
geresolveert ende goet gevonden, om van haare zijde met veel eere
en weder comen met veel tijdts te consumeren, de Commissarisen
den 12.en stantij eeniger mate tot deze actie g'employeert worden,
omme derwaerts te gebruycken, mids datmen den Spaenschen Gouverneur:
derwegen preadverteert en het geresolveerde bekent maken zal —
ten eynde zijn Sig:rie den dagh der bij een compste beramen mach

Waarmede

wanneer oock met hunne t'ontfangen ondert voorgemelte Commissarisen door haar Edtle tot de aengetogen beruchtinge zullen werden gedesponeert.

Aldus gedaan en geresolveert int Casteel voorsz datum ut ante.

A. Oudtshoorn

Gerardt Boogaerdt

J. Huysaert

J. Cowens

Francois de Snibbere

Joannes Greevenraadt

Ende omme pertinent te mogen weten den dagh die het den Gouverneur gelieven zal daar toe te prefigeren, zoo hebben ten voorsz eynde een beleeft briefken aen zyn Sigrie geconcipieert en afgesonden zynde van dubbe dangen inhoude.

mits datmen den Gouverneur sal aenschryven dat hem gelieve een seeckeren dagh daar toe te appointeren.

Henden

Maliye int Castiel Orangie dezen 15. Meert Aº 1651.

Aenden Spaanschen Gouverneur
in Sammalamma
Dom Francisco d'Esteibar,

Myn Heer

Gezien hebbende, hoe d'occupatien daar in U Ed.e responsive van mentioneert, niet en connen toelaten, dat U Ed.e hem zelfs in persoone aldus laat vinden, om met d'onzen gelyck wy daar van in onzen jongste voorslach gedaan hebben, te comen in conferentie, maar dat U Ed.e om ons te hooren nochtans garen accordeert, dat of wy onze Afgezants tot U Ed.e derwaerts mogen depescheren, of oock wel dat U Ed.e zyne gecommitteerden tot ons herwaerts wilt stieren, om te hooren wat van onze propositie zy, voor welcke courtoisie wy U Ed.e bedancken, zoo zyn (by ons gespeculeert werende, wat (om tegen de beleeftheden ende courtoisien niet te peccheren) in dezen moeten ende behoorde te doen) van advys geworden, ende hebben dien volgende besloten aen U Ed.e t'imploreren als doe by dezen. Alzoo de casus propositionis by ons gemoveert wordt, in welcken gevalle het zeer onbillyck van ons zoude gedaan zyn. Zoo wy U Ed.e verder d'uwen hier te zeynden, dat het dan U Ed.e geliefte zy te consenteren dat onze Commissarissen, nu jongst daar geweest, zoo haest als het U Ed.e emmers zal mogen te passe comen, andermael derwaerts tot U Ed.e mogen verschynen, om aen U Ed.e onzen voorslach met alle beleeftheyt vrindelyck te proponeren, hopende middelertyd nochtans haest occasie te zullen aenvoerten van aen U Ed.e officien zyner ministres te compenseren de beleeftheden myner persoon, in myne Commissarissen door U Ed.t bewezen. Zonder meer, leeft myn Heere met d'uwen lange gezont.

Maliye int Castiel dezen 15.en Meert Aº 1651.
Onderstondt ende was geteeckent, U Ed.e broederlycken Vriende
Arnold de Vlamingh van Oudtshoorn.

Die noch dezen avondt by rescriptie dient als dat by onse laet bessende legen

Waar op noch dezen avondt een cleen letterken tot andtwoordt hebben ontfangen, inhoudende dat zyne Sig.ria onze afterondene gecommitteerde

niet

Sondage aenstaende laet verwachten

niet eenden, als tegen soudanse aenstaende souden verwachten, omme met hen dan van onse voorgenomen handelinge te comen in onderlinge conferentie.

Door te lange tardance onser verwachtende schepen niet sonder redenen bedught zijnde hebben om te recognosceren naer Macquian last gesonden van daer twee prauwen door bysondere passagien affsenden

Onde terwijl t'onser grooter verwonderinge tot heden vande vertrede vier schepen, door ons 3. graden bij zuyden de linie aen Celebes custe gelaten, gansch geen geruchten harer compste vernemen, hebben last naer Macquian, aenden guarnizoen commanderende lieutenant aldaer gesonden, dat hij namentlijck op't becomen derselver onse ordre, twee prauwen 't eene door Batsians engte ontrent 't Eylandt Oiby ende 't andere door de Strate Patientia tot bij Gany te varen, in haest affveerdigen hadde, omme door dat middel kennisse van gem: onse schepen, mogelijck door stilte ende contrarie winden daer ergens peribelijck retarderende, te comen hebben, en bij ontreffen van dien ons op 't spoedichste derwegen p: expressen te laten weten. —

Donderdagh 16.

't Abuys inde generale faultlijste noppende de provisie uit de schepen als parsato verongelucht, op Malleyen aengebracht, is ten opsichte teere niet specifice wordt aengewesen quaedelijck konnen geremedieert worden.

Do bij resumptie vande lijste der abuysen, naeckende de generale reeckeninge van negotie inde Molucos, gesien hebbende op de partye van f 14614. 10. 14, welcke door den boeckhouder generaal tot laste deses Comptoirs gebracht wordt, soo zijn 't selve uit revideren der loopende boecken met den oppercoopman Joan Goslings geoccupeert geweest, en hebben bevonden, dat door hem te rechte ende in conformiteyt van d'aengebrachte originale memorie geboeckt ende ingeschreven zijn alle soodanige goederen als etc., volgens van Sangory p: Concordia hier ontfangen zijn, welcke oock met de gesonden factura in prijs (bij naer hiervoor) accorderen bevinden, comende het bedragen derselver te zijn ter somma van f 8953. 10. 14 welcke met de bovenstaende partye netto comt minder te wesen f 5661. — ende connen wij niet apprehenderen (aengesien specifice bij gem: faultlijste sulcks niet wordt aengewesen, maer simpelijck voor provisien en andersints gem: somma van f 14614. 10. 14 staet uytgetrocken) waeraen dit bysonderlijck manqueert, anders dan dat apparent inde afgesonden lijste van Sangory nae Batavia yets moet wesen gebracht, 't welck in deze memorie niet gestelt, oock in effecte hier niet aengecomen zij.

Maleye int Casteel Orangie deren 16.den Meert 1651.

Zy, Waeromme wy deze partye zoo gelaten, extract uyt de negotie boecken derwegen doen trecken, en de memorie naar ons genomen hebben, omme met die van Batavia geconfronteert, ende 't differendt alsdan nae waere bevindinge behoorlyck geredresseert te worden wegens de 30. baten bleck en speck A.o 1646. den 23.e Aprie door den Gouverneur Gerardt Demmer p.r Fredrick Hendrick uyt Amboina herwaerts gesonden, is by ons alleen met naerders commen gedaan worden, Waeromme tot versterkinge derzelve Comptoirs deselve geordonneert hebben aen en af te schryven, ... in Seys of derselve hier waeren ontfangen ende af voor zoo vele als met de blyckt dat deselve hier zyn goetgedaen, omme den Gouverneur Demmer of dienaeren gaende by wegen van Tertio naeder te convenieeren en de Comp.ie behoorlyck te guaranderen. Tot beteringe vande resterende fautes (volgende de te cort comende 5. baten bleck midsgaders de twee baten booter A.o patt.o op ult.o Februarij by 't sluyten deser boecken tegen overige olye ter somma van 450. gl aen bleck en 100. gl aen booter afgeschreven, midsgaders de 110. gl wegens de 40. te cort comende salempouris tegen onder abusivelyck met gelyck getal mocrizen uyt twee packen, N.o 265. en 266. p.r Concordia ende Pellicaen, buyten facture meer aengebracht, afgeschreven, en geliquideert) hebben onzen fiscaal provisie verleent deswegens tegen den Opperkoopman Joan Dodtens in rechte te agerenne omme daar op zyne defentie en weerens gehoort hebbende wyders gedisponeert te worden als naar behooren. —

Tot voldoeninge der 30. R.s van 8.en welcke op Batavia int Comp.s Cassa (conform den billet van hier derwaerts gesonden) aende gedelegueerden Buycke Buykies moeten betaelt zyn als door den Tolck Alonso hier effectivelyck voldaen, waervan hebben van gelycken ordre aen onzen Actum gegeven.

Belangende d'abusen inde soldye boecken van Maleye A.o 48. en 49. gecommitteert door den overleden Pieter Lucas, daar voorts is den zelven niet connen gedebiteert worden, ter cauze met zyn doodt noch eenige schulden ter soma ongeveerlyck van 1600 gl: aen d'E. Comp.ie heeft nagelaten

Of de

Inden boecke de 30 baten bleck en speck A.o 1646: in Molucco per Fredrick Hendrick aengebracht is niet nader komen gedaen worden, invoegen, tot versterkinge vandien rekeningen; die provisie af te aen ... laten schryven reserverende Comp.s actie en guarant op den genen, die d'administratie inder tydt derwegen gehadt heeft.

Om te verhalen de abusen inde soldye boecken van Maleye gecommitteert, is mits overlyden vande fauteur en hun naergelaten schulden niets komen gedaen worden

Maloye int Casteel Orangie deser 16. Meert Aº 1651.

Op den laten avondt ontfingen schrijvens vanden Luitenant op Macqinan, van geenen anderen inhoude dan dat hij ter ontfangh onzer letteren den gegeven last, met het afzenden der prauwkens naarde te verwachten schepen hadde geëffectueert. houdende zich de zaacken onder de mooren aldaar noch onveranderlijck in voorigen standt.

Vrydach 17. Do. heden is bijzonderlijck niet voorgecomen dat de annotatie meriteert.

Saturdagh 18 do. Aengezien (t'onzer groote verwonderinge) de vier schepen Nassauw, [illegible], 't Zas van Gent ende Gulde Gans blijven uytanderen, ende dat wij bedacht zijn in zulck vertoef wel eenige swaricheydt mochte steecken om 't welck te recognosceren, nevens 11en courant twee prauwkens hebben afgezonden), zoo is met advijs vande hier ter reede leggende schippers ende stierluyden, naar gemaackten overslagh op onze voorstellingh van om de noordt een ander vaertuych te depescheren, goetgevonden met het zelve depeschement te supercederen, ter tijdt en wijle gemelte afgezonden prauwkens haar keer zullen hebben gedaan, om bij noode t'ontfangen quade maere vande zelve niet ontdeckt ofte vernomen te hebben, daar op dan verder geresolveert te werden t'onzer meeste geruststellinge en welstandt van Comp.s saacken hierwaerts over. gelijck de resolutie hier onder volgende naarder aenwijst.

Delibereren omme, behalven de gesonden prauwkens geen ander vaertuygh N:waerts behoorde te depescheren, dan alsoo de gem. prauwen noch niet gekeert, ende dienvolgende onweetende zijn, off deselve de schepen mogen hebben ontdeckt is besloten dat t'eyndinge haere wederkomste te verwachten.

Den Heere Superintendent midsgaders den Gouverneur en verdere Raadt des Casteels ...

Maleye int Casteel Orangie desen 10en Meert Aº 1651

met advys der schippers ende stuurluyden vande alhier ter
reede leggende scheepen Smient ende Harderwyck —
in haere by een comps te oever geslagen hebbende, hoe
[illegible] vande vier versterckende scheepen onder de vloote —
van gemelten heere superintendent resorterende, te
weten Nassouw, Griffioen, 't Sas van Gendt, de Ver-
gulde Gans, ende met eenen uyt wat oorsaecke dat zulck
vertoeft ten principalen zoude mogen werden geconsulteert, —
't zy dan dat gemelte scheepen by ordre expresselyck bevolen
gecombineert ende in vloote herwaerts te coomen, door haere
mogelycke resolutie aen Celebes custe tot avanceeren —
van noodelycke vreede met contrarie winden of stroomen —
werden opgehouden, of wel dat deselve e contra te verre over
gestreecken zynde beneden Batchian te zuydelyck —
moeten zyn afgedreven, hebben in gen: haere vergaderinge
(op de voorstellinge van genoemden heere superintendent
van behalven de prauwkens, tot recognossement der selver —
achterblyvende scheepen, eene door Batchians engte naer de
dicht by Oby, midsgaders 't andere door de straete van Patientia
by dag te vaeren, voor dry dagen reede gedepescheert, —
eenich ander vaertuygh hoedanich het zoude connen goedt
gevonden werden, om de noordt af te vaerdigen, ten eynde
tot geruststheyt kennisse derselver vier gementioneerde —
scheepen mogen hebben, eenparich goetgevonden ende —
geresolveert (aengesien bysonderlyck daermede voor —
alsnoch niet zoude connen werden gevordert) de vaerdinge —
noordtwaerts te staecken, ter tydt en wyle de voorge- —
noemde prauwkens zullen zyn gekeert, om als dan (by noode
't ontfangen bescheydt) verder aengaende nader ten dienste —

vande

vande Comp.e geresolveert te wenden.

Aldus gedaan ende geresolveert int Castiel Orangie op Malizye datum ut ante.

H. van Outshoorn

J. vander Boogaerdt

J. Huysaerd

[illegible]

Paulus Audrics

Francois de Knibbere

Joannes Grevenraadt

Wy hebben gemerckt (hoewel den Gouverneur vanden Bogaerde allegeerde, dat sulcks 2. maal ter weecke bij zijne ordre geschiede) dat de soldatesque deses Casteels niet geexerceert ofte mede zaane wapenen om te gaen behoorlijck g'exerceert worden.

[illegible]

Malije int Casteel Orangie desen 18.en Meert 1651.

waerkomme, als zijnde zulcks een gansch nodige ende vereyste zake, —
waarinne de cracht en welstandt der militie subsisteert, en geconserveert
wert, wy last gegeven hebben dat gem: exercitie dagelycks binnen —
desen Casteele ter bequamer plaatse, voorderen daar toe gedesigneert,
ende gehouden, by beurte met de helft des guarnizoens zal werden
gedaan, 't hanteren der piecken welck geweer wy lien in geen gebruyck
gehouden hebben, ende echter estimeren dat d' oeffeningh ende 't wel
voeren derselver inden oorloch zeer considerabel en van aenzienlycke
cracht wordt gehouden, hebben van gelycken ingevoert, om alsoo den
soldaat tot alle crygshandelinge habil en vaerdich te maecken, —
ende ten eynde dat het onordentelyck ende woest schieten der —
sommige musquettiers mach werden geprevenieert, zynde buyten
twyfel om zeer hovaerdige onge-experimenteerde gasten hen daarinne
gedragen, zoo hebben een zeeckeren rint binnen dese fortresse —
doen stellen een houte schyve endaarinne tot scopus ette ordineeren
waar op by de soldaten, vicissim daar toe te gebruycken, met hare
musquetten zal werden geschooten dry om dry dagen, naerder andere
en wie men zal bevinden inden tydt de naaste het wit getroffen
te hebben, dezelve zal een kroot of pluyme, die wy daar toe —
stellen voor zynen prys stuyken ende ontfangen, daarmede —
ontwyffelyck alle disordres gelyck op dat stuck zullen werden
gebetert.

Stellen ordre op het dagel: exerceren van de solda-, tesq: deses Casteels.

Sondagh 19. de, depescheerden met de voorzyde ordres onze gecommitteerde naerder
Gouverneur in Gammalamma, om (gesterckt van onze procuratie)
met denzelven (achtervolgens den arreste op dat stuck 15.en lijus
genomen) te tracteren en over een te comen, van onderlinge negotiatie
gelyckerwys dezelve instructie en ons veelvuldige schrijven/ pennen-
hebbe hiervolgende ingeschreven, nader dicteren.

Depescheren onse volmagtigde aende Gouvern.r in Gammalamma

Ordre voor d' oppercoopluyden —
Jacob Hustaerdt en Joan Goessens —
midsgaders den Capiteyn lieutenant —
Cornelis dauen ende den ondercoopman
Joannes [illegible]

Joannes Crevenraadt, Waar naar hen vertreckende tot den Castilianen naar Gammalamma zullen hebben te gedragen

Aengezien heeden den dagh is geprolabeert die den Castiliaensen Gouverneur in de Gammalamma geappointeert heeft dat wy onse gecommitteerdens tot hem derwaerts souden willen afsenden, soo sullen U.L. hen, in conformiteyt van onse Resolutie 15den stanty genomen, incontinenti in Comps. vaartuygh, tot U.L. transport voor het Casteel gereet leggende, begeven ende daermede de reyse op het spoedichste derwaerts bevorderen, transporterende aen zyn Ed.t op U.L. aenlanden aldaar, naer dat de gewoone complimenten van begroetingh sullen zyn gedaen, onsen Missive aen gemelten Gouverneur geconsigneert, doende vervolgens, wanneer binnens huys zult zyn geleyt, by exhibitie van onse procuratie op U.L. gepasseert, die u beyde in het Nederduytsch en Castiliaens geschreven by desen originelyck zyn ter hande stellende, (naer luyt van ons geresolveerde op den 9den Meert lest voorleden genomen) ouverture van onsen last, waeromme derwaerts comt gesonden, zynde namentlyck dat tentenen zult ofte zien gesint en gequalificeert zyn met ons te tracteren van een onderlinge negotiatie, tusschen ons eenlieden en den Tidoresen te stabileren, soodanich namentlyck dat wy ons daer by eende sine zyde souden comen te verbinden, aen haerluyden beyde jaerlycks toe te brengen alle soodanige goederen, soo doecken, cleeden etc: en wynen als zylieden van noden hebben, en van ons souden mogen comen te begeeren, waer tegen zylieden beyde, haer aen d'ander zyde weder souden verpligten aen ons te vercoopen met exclusie van alle Europische als Indische Natien, alle de garioffel nagelen die eens inde Moluccos, onder haerlieder beyder dominien zyn groeyende ofte van waer zy die anders buyten ons distrikt en negotie souden mogen weten t'acquireren, beyde tot eenen seeckeren en vasten prys daer op te maeken.

Voor haere Nagelen, wyls schoon en droogh zyn, moeste aenstonds

wel

tot 100. Spaansche R.a: de baer van 625 lb. hollands, bieden, weesende
zoo veel, als wy vernemen dat de vreemdelingen successive daer-
voren ontrent hebben betaelt, en vervolgens (wanneer se
daer op anders zouden willen sisteren) met 10. opslaende tot
200. gelycke R.as en meer comen, maer moet U E. daeromme echter
niet al te schielyck in het augmenteren wezen, alzoo men met te
verhoogen, zelden belet can bycomen, en zoo veel de cleeden aengaet,
daer voor condt 't zy in rescontre van nagelen, ofte met baer gelt
te betalen, zoo veel zien te bedingen, ende crygen als immers doenlyck
zy, reguleerende u ten principalen naerden prys daer van
nevensvoort hier courant zynde u ten dien fine in gesnitte mede
gegeven, ofte liever zoo veel meer als van haer zult connen bedingen,
het zal wel lichtelyck zyn dat haer den Sigres als by gelimiteerde
zynde, ende haer zonderlinge strickt aen haere ordres bindende,
niet gequalificeert zullen vinden, van met ons in eenige onderhandelinge
te treden, en diensvolgens tydt ende uytstel zullen nemen, om deswegen
eerst aenden Generaal in Manilla, daer deze onder
gesupposeert zyn te schryven of zenden, in welcken gevalle haer
zult aenbieden, een provisionele contractatie tot ratificatie en
approbatie van voornoemden Generaal te comen, en of het zaecke
waer dat zy haer te stooten quamen, van alle de nagelen aen ons
te verhandelen nadien zy haer daermede zelve buyten het genot
ende dienst derzelver zouden sluyten, zoo zult haer indien se
anders niet zoude willen vallen, wel accorderen en toestaen mogen
een geringe quantiteyt om voor haer eygen consumptie een-
de Manilla en nuova hispania te strecken, daer van te behouden,
het welcke wy doen, alzoo beducht zyn, dat daermede wel lichte
een wyde deure van [illegible] zoude mogen worden geopent, nochtans
liever anders zagen, waer inne U E. niet doen, ten zy zy zelve
daer van mentioneeren, ja oock al wat sterck op ingeeren niet
haest moet concenteren, ende indien met haer eyndelyck over
een compt, zoo zult in het concipieeren vande articulen zeer
omzichtich zyn, wel lettende dat alles claer en duydelyck met
de minste amphibolye gecapituleert worde, alzoo die natie

zeer

seer naauwe capillatueus sijn, haer wetende in cas van disputen
en differentien van geringe pointillos seer naauw te laten dienen, —
Indien bemerckt dat met haerluyden tot geen contractatie conn-
comen, soo sult al weder vanden Tidorees soo weynich melden als
(buyten noots te sijn) immers cont. en soo hy aldien sijliede u
specialijck mochten afvragen, of hy van ons niet verstaen werden —
onder het contract mede te sijn begrepen, soo sult dienen geen
last te hebben met haer dienwegens te spreecken, maer seggen
om haer in die saecke ons finaal voornemen niet te doen weten, —
ende midsdien eenige vreemde resolutie tegen te trecken, dat haer
des echter wel cont verseeckeren, dat wy altoos sullen sijn en
blyven religieuse onderhouders vande vreede articulen, soo die —
door onse respective souverainen in Europa sijn besloten, 'maer
in cas met haer inden Nagel handel accordeert, soo muecht wel
vryelijck verclaren, dat wy gesint sijn met den Tidorees soo wel
als haer, in minne en vreede te leven, sonder meer. Op u weder
keeren, moet ons van u gebesoigneerde in scritto extentie —
relaes doen, ten eynde onse heeren Mres tot haer genoegen soo
naauwe kennisse van ons verrichten mogen hebben als immers
doenlyck is.

Malleye int Casteel Orangie desen 19:en Meert 1651.
was onderteyt: Arnold de Vlamingh van Oudtshoorn.

Ick ondergeschreven Arnold de Vlamingh van Oudtshoorn
ordinary raadt van Indien uyt den name ende van wegen myn heere
den Gouverneur Generaal Carel Reniersz: ende de Raden van
Indien, Admiraal Superintendent ende Commissaris over d'oostersche
conquesten vande G'octroyeerde Nederlandtsche Oostindische Compe:,
verclaere in myn voornoemde qualiteyt gesubstitueert ende —
volmachtigh gemaeckt te hebben, als doe by desen, d'oppercoopluyden
Sres: Jacob Hustaerdt en Joan Goessens den Capiteyn luitenant
Cornelis Danen midsgaders den Secretaris ende Fiscael —
Joannes Grevenraat, om met den heere Dom Francisco d'Esteiban
Gouverneur over de conquesten vanden grootmachtigsten heere

Dom

Maliÿe int Casteel Orangie desen 19den meert Ao 1651.

Dom Philips Coningh in Spangien etc: en zijne Edele Raden te tracteren van eene onderhandelinge, die tusschen onze twee Staten reciproque zoude connen gepractiseert werden, beloovende voor bondich, vast, goet ende van waarden te zullen houden, en bij gevolge, dat oock bij mijne Souverainen voor bondich, goet, vast ende van waerde gehouden zal werden, all het gint bij voornoemde mijne gesubstitueerden met gem: heere den Gouverneur Dom Francisco d'Esteban derwegens verhandelt ofte gecontracteert zal werden, even zoodanich als of ik selve in persoone daer present geweest en het contract gemaackt gecapituleert en geteijckent hadde. alles zonder arch offte list, t'oirconde hebbe ik desen met mijn eijgen handt onderteeckent.

Maliÿe int Casteel Orangie desen 19den Meert 1651.
was onderteeckent Arnoldt de Vlamingh van Oudtshoorn.

't brieffken dat wij aenden Gouverneur Francisco d'Esteban hier nevens hebben gevoeght, was van dusdanigen inhoudt.

Gammalamma

Aenden Gouverneur Francisco d'Esteban.

Mijn Heer.

Alzoo het heden den dagh, te weten den 19den vande lopende maent is, die UEd: ons hebt gelieven t'appointeren, dat onze gecommitteerde tot UEd: zouden verschijnen, omme te doen ouverture van onze intentie zoo comen deselve gemunieert met onze speciale schriftelijcke procuratie jegenwoordich derwaerts om met UEd: te transigeren volcomen te accorderen en over een te comen, over de zaacke van my aen haer bevolen, versoeckende ingevolge UEd: haer in henne voornoemde qualiteijt te willen hooren, ende vorder te vertrouwen dat wij met anders en tracteren noch voor en nemen dan met UEd: oprechtelijck ende getrouwelijck te handelen, gelijck als het goede Christenen ende lieve bondtgenoten met malcanderen

malkanderen, toestaen en betaemt te doen, Zonder meer. Godt Spaere U Ed:e met zÿne adjuncten en Suppoosten lange gesont. —

Maliÿe int Casteel Orangie deezen 19:den meert a:o 1651

Onderstondt ende was geteeckent, Arnold de Vlamingh van Oudtshoorn.

Onse gemelte afgesonden Commissarisen keerden op den avondt tot ons weder aen't casteel, refererende dat zÿ op den gedane voorslach (conform haer last) wel yets hadden g'avanceert, maer dat ter cause der Gouverneur zeer nauwe aende ordre vanden Generaal in Manilla waere geastringeert ende gebonden, omme daer buyten selfs geen provisionele contractatie, tot ratihabitie van den: zÿnen Generaal met hen eenigen mate te besluyten zÿnde met denselve, tot geen accoort hadden connen geraecken, dan zoude hÿ op dit werck naer Manilla advyseren, en van daer zÿnen naderen last verwachten, invoegen als henlieden schriftel. getradideert relaas omstandelyck aenwÿst dat hier vervolgende hebben doen inseriren.

weleke des avonts retourneren ende bÿ haer schriftel: relaes hun verrichtinge ons gedi-deen.

Rapport bÿ d'Oppercoopluyden Jacob Hustaard en Joan Goessens den Capit:n lieutenant Cornelis Dane midsgaders den Secretaris en fiscaal Joannes Grevenraadt te zamen gecommitteerdens op haere wedercomst van Gammalamma, nopende haere verrichtingh omtrent den Spaansche Gouverneur aen d'E: h:r Superintendent Arnold de Vlamingh van Oudtshoorn ge-exhibeert.

Soo haest de gecommitteerdens, bovengenoemt, op Gammalamma inde Spaensche vergaderingh waeren verschenen wiert, naer overlevering van d'E: h:r Superintendents missive ende lectuire der procuratie by monde vanden Oppercoopman Jacob

Maleye int Casteel Orangie desen 19:en Meert 1651.

Jacob Kistaendt aenden Ed.e Gouverneur Francisco d'Esteiban
ende zijne Raedspersoonen geproponeert ende vertoont, dat alhoewel
in d'Articulen der eeuwigen vreede tegens de gemeenschap van
onderlinge Coophandel strictelijck was gestipuleert in vougen 't
de Spanjaarden niet vrij stondt onse Negotie inde Indiaensche —
gewesten te onderneemen, noch te oock ons ijets tot nadeel vande
haare te practiseren, evenwel daaromme niet verboden bleeft eenich —
onderlinghe contract met wedersijdts consent ende voordeel van beijde
partijen in te gaen; hoewijders bij de Nederlanders altijt geloofft
ende meest ondervonden was dat de Castilianen in Molucco residerende
eertot noch toe geresideert hebben, niet eenlijck tot drijven van
Negotie maar sonderlinghe tot voortplantinge van haare Religie
als oock om eenige politique consideratien die voorderen inde
oorlogh te bedencken vielen, want sulcks voornamentlijck daar uijt
bleeck dat jaarlijckx wel de meeste part nagelen op Tidoor gevallen,
door Javanen, Macassaren ende Malaijers selfs, niet wetens ende —
int gesichte der Spanjaarden uijt Molucco vervoert wordt; waer
uijt dan te besluijten viel dat den nagel handel bij de Castilianen
in weijnige consideratie ofte waarde gehouden wordt, als —
wetende daar door maar een geringh voordeel te genieten; dan
dewijlen zij gecommitteerden gelast waren te tenteren ofte —
met den Gouverneur Fran:co d'Esteiban geen accoordt waere te
sluijten, waar bij deselve verbonden souden zijn alle nagelen die op —
Tidoor vallen aen d'E: Comp:ie met exclusie van alle vremdelinghen
tot soodanigen prijs als bij onderlinghe besluijt wierde geaccordeert
te vercoopen, ofte door de Tidoresen te doen vercoopen ende sonde —
aen d'andere zijde d'E: Comp:ie gehouden zijn ten
behoeve vande Castilianen ende Tijdoresen jaarlijckx hier
in Molucco over te brengen, ende 't zij voor comptant 't zij —
in troque van nagelen ten prijze daartoe te namen aen
haarluijden te vercoopen allerhande slach van Cormandelsche
ofte Suratse lijwaten in soodanigen quantiteijt als d'onderdanen
vanden Coningh van Spanjen 't zij hier 't zij selfs in Manilla
van noden mochten hebben.

dese

Maliye int Casteel Orangie dezen 19:de Meert A° 1651.

Deze propositie gehoort zynde, wiert voor eerst door den Spaenschen Gouverneur het stuck vanden vercoop der lywaten geroert, ende gezeyt dat dezelve voor alzoo geringen ja mindere prys in Manilla wierden ingekocht, als wy vermogens zonder zyn in de geproponeerde accoort te stipuleren.

Dat in voorgangen Jaare twee schepen in Manilla met cleeden geladen waeren verschenen, doch hadden zoo slechten marckt aengetroffen dat weynich advance conden doen, dat den Coningh van Macassar jaarlycks zoodanigen petitie van cleeden, als by den Gouverneur Generaal van Manilla wert gevordert, zonder faute voldoet. Wat wyders 't vercoopen vande nagelen aen ons alleen betreffe, daar op dede hy Gouverneur niet te zullen gedoogen, dat eenige nagelen 't zy door Macassars 't zy door Javanen 't zy door Maleyers voortaen uyt Molucco onder zyn district, werden vervoert offte ingekocht, voor de rest docht hem den voorslach op zoodanigen wyze zeer vreemt, ende zeyde dat de Castilianen niet alsoo goet fatsoen conden van ons eysschen dat al de nagelen van Macquian aen haar alleenich wierden gelevert als door ons nu den eenigen vercoop vande Tidoreze nagelen wiert gevordert, en wilde hy Gouverneur voor zyn eygen particulier aennemen al de residenten ende adherenten van d' E: Compe: met allerhande slach van cleeden te verzorgen tot 10. pr: cto: minder als dezelve nu by d'onze wierden vercoft.

De Gecommitteerden alsdoen (op de vrage voor hoe veel gelts door de Castilianen de nagelen op Tidoor wierden ingekocht ten antwoorde crygende voor 55. 60 en somtyds 70. Rsd: de bhaar van 630. ℔ na dat het gewas groot offte cleyn viel) repliceerende haarluyden vreemt te duncken dat de Castilianen dit accoort zoo verre wierpen, aengezien zy daarmede groote winste conden becomen, dewyle d' E: Compe: geresolveert was 100. Rsd: voor yder bhaar te betalen indien men de zaacke onderlinge eens wiert, welck nu ter aenbot de Castilianen eenichzints deden luysteren, maar verclaerden zy —

zy verders dat van alle nagelen die op Tidoor vercocht werden, den
Coningh van Spanjen een derdepart voor zyne gerechticheydt competeerde,
ende strictelyck voldaen moet werden, de gecommitteerdens, naer een
weynich pause, antwoorden dat in cas van accoort zy besloten hadden
des Coninghs tol als vooren verhaalt inte willigen, indien men verstaen
con de waarde daer van in contant te laten voldoenen, ende de —
gantsche masse der nagelen tenprijse van 100. rd. de baar aen ons
alleen te laten volgen, dan op wiert wederom dese swaricheyd —
geinoveert dat des Coninghs tol onwederleggelycke altydt niet in
gelt maer in rouwe nagelen betaelt moet werden, ende in niemands —
vermogen is daerinne eenige veranderinge te maken, de gecommit-
teerdens, ziende de zaacke niet verder te brengen, resolveerden —
oock over die swaricheyt heen te stappen ende verzochten dat 't en
accoort in volgender wyze mocht besloten worden, te weten dat de
Castilianen zouden verbonden zyn alle de nagelen van Tidoor zonder
eenige vreemdelingen hier te admitteren altesamen aen d'E. Comp.
alleenich tenprijse van 100. rd. de baar te vercoopen, mids dat
den Coningh van Spanjen gerechticheydt, die by de Nederlanders —
oock voldaen zoude werden in rouwe nagelen te vervoeren zy: door —
nae geene andere plaetse als Manilla. 't Scheen nu dat den
Gouverneur ende zyne raden het werck zoo vreemt niet en vonden
als in 't eerste maer namen zy [illegible] haer uytvlucht op onvermogentheyt
als zynde niet gequalificeert zonder kennisse vanden Heere Generael
in Manilla Don Diego Fagardo eenich nieuw tractement aentegaen
dies wilden zy de gedane propositie met den eersten naer Manilla
oversenden, ende antwoordt becomen hebbende daer van tydelycke
advertentie doen, wegens den vercoop van cleeden tot gesetten prijse
daer zy int eerste zoo weynich wercks van scheenen te maecken —,
wiert nu by haer wederom gedacht ende belooft oock over dat
point aenden Generaal te zullen schryven, de gemachtichden sloegen
voor van dit Contract by provisie ende tot naerder ordre uyt —
Manilla [illegible] aentegaen, ende dat den Gouverneur immers wel
zoo veel betoonde over zich te nemen, maer cregen voor bescheyt dat
daer gantsch niet van vallen zoude, ende dat zy de precisicheyt van
zynen last niet wilde overtreden, dat [illegible] in de zaacke zyns
oordeels niet verzuymt wiert, dewyle jegenwoordich niet eenige

Mage

Maleye int Casteel Orangie dezen 19en Meert aº 1651.

nagel op Tidoor in voorraet was, ende slechts over 6. a 7 maenden
eenige verwacht werden, dewelcke als 't schoon in een groot gewas de
quantiteyt van 80. baren niet comen te excederen, dies meenden zy al
andtwoordt op zyn schryven uyt Manilla te zullen hebben, eer deze
nagelen geheel geplukt comen zyn, voor de rest deelt het de
gemaertelden dat onder den Gouverneur en zyne hooftpersoonen
padres en Capiteynen uyt genegentheydt tot eenich particulier gewin
in 't laatste eenige begeerte tot volvoeren van 't geproponeerde accoort
wierdt bespeurt, zulcks zy geloven dat wel licht de ratificatie uyt
Manilla staat te volgen, als wanneer met eenige augmentatie
vanden prys niet beswaarlyck sommige vandere prys heden op
dat stuck bedongen zouden connen werden.

Het bleeck oock dat den Gouverneur ziende hoe onze maxime is
alle de nagelen door verhooginge van prys aen ons te trecken
zonderlingh beroert was, dat den Tidorees zonder zyne kennisse
met ons eenige complotten maecken mocht, dies drooch hy voor-
komende besoigne by mutueel accoordt te besluyten dat geene
Tidoreezen zonder zyne schriftelycke ordre op 't eylandt Maquian
offte Ternaten gedoocht zouden werden, ende verooderly in tegendeel
zonder licentie vanden Nederlandtschen Gouverneur offte eenich
gequalificeert persoon geene Maquianders offte Ternatanen
zeefs vande rebellen ontrent de Spaensche forten te admitteren,
wederom claegden hy dappen dat eenige Christenen van Gamma
lamma naer Maleye waeren overgelopen, ende als hy die wederom
geeyscht hadt, d'E. Gouverneur vanden Bogaerde hem
tot andtwoorde schreef dat zy moors waeren geworden, de
Gecommitteerden zeyden geen last te hebben eenige andere zaken
als 't geproponeerde te verhandelen, ende dat zy met den tweyt helden
offte zoo wanneer een gelieffde naer 't arrivement vande volgende
4. succours schepen, zyn commissarissen aen d'E. Hr. Superintendent
op Maleyen te zenden, alles in vriendtschap ende goet fatsoen
gehandelt ende tot bestendicheyt van onze onderlinge vreede
gevordert stont te werden.

Maleye int Casteel Orangie adij 19en Meert 1651.
was onderteeckent: Jacob Hustaerdt. J: Goekens
Cornelis Danen Joannes Orevennaat.

Maendagh

Maliye int Castel Orangie desen 20en Meert 1651

Maendagh 20en: hebben de Schoolkinderen (welcke tot 23 in 't getal bevonden zijn) voor ons binnen de Sale van des Gouverneurs huijs (ten cause de plaetse daer sy gewoon zijn geweest voor desen haere schole te houden, door den brandt is wechgenomen) laten compareren en deselve door den predicant Dom: Joannes Warmelo doen examineren, omme te sien hoedanige progressen bij haer meester waren gedaen, en hebben bespeurt dat de beginselen in hen tamelijck waren, zijnde eenige die de gebruijckbare Christelijcke gebeden, als thien geboden, gelove, vader onse, uchtent ende avondt gebeden van buijten wisten te reciteren, andere weder van wat minder oeffeninge, en sommige die eerst begonden te boeckstaven, ende te lesen. Wij hebben tot accressement van desen, de goede toesicht ende onderwijsinge aen gem. predikant op 't hooghste gerecommandeert om sulcks niet alleenlijck op den Schoolmr. staan te laten. Gem: kinderen om in hen de genegentheijt te stercken, hebben ijder doen geven eenen dubbelen stuijver. Wat partinent tot de kennisse der Cristgeworden Mineros hier habiterende, deselve hebben (naer examinatie) van geen emporto ende soo teder bevonden, dat onder deselve eenige het vader ons niet hebben weten op te seggen, waeromme geresolveert zijn daer toe bequamer ordre ende middel te beramen, op hope dat godt de heere dit werck met zijn zegen sal gelieven t'assisteren, ende (tot grootmakinge zijnder glorie) ten goeden te laten gedijen.

Doen examinatie onder de schoolkinderen, die goede beginselen tonen, ende recommanderen de continuatie aen den predicant Warmelo om dat werck aen den schoolmeester niet alleene te vertrouwen.

Ende aengemerckt dat wij alhier noch banck van Schepenen noch Weesmeesters Collegie, noch te oock eenigen Kercken Raet bevinden opgerecht te wesen, ende dat sulcks echter een saecke zij, welcke in alle gereguleerde Regeringen, tot conservatie van goede ordre, wordt gepractiseert, ende onderhouden. Soo hebben in vergaderinge gedelibereert ende goetgevonden, aengesogen dese collegien te formeren, sullende den Raadt van Justitie, om de weijnige bequame stoffe die in desen hoeck soude connen gevonden worden, blijven in forma als die voor desen is geweest, tenzij bij den Heer Gouverneur en zijne Raedtspersoonen, die in Staatzaken ordinary worden geemployeert) alles in conformiteyt als de volgende resolutie deswegen genomen, specifice tractoors.

Tot observantie van goede ordre ende settinge van politie doen erigeren een banck van Schepenen, kamer van Weesmeesters ende een kerckenraedt.

Den

Maliye int Casteel Orangie desen 20:en Meert 1651

Voorden Heere Superintendent Arnold de Vlamingh van Oudtshoorn, aengemerckt zynde hoe onder 't resort van dese Gouvernemente tot noch is voorbij gegaen te verkiesen een banck van Schepenen midsgaders collegie van Weesmeesteren ende een kercken raat, zoo is naer convocatie en deliberatie van rade tot observance van goede ordre en handthoudinge van geregulieerde politie, geaccordeert met het stabileren vande opgem.te collegien voort te gaen, ende zijn daar toe oock mids desen genomineert de naervolgende persoonen te weten.

Tot Schepenen

Den Gouverneur Caspar vanden Boogaerde continueert president
by welckens absentie
Den Opperkoopman Joan Goslings de voorsittingh buyten den Stoel
zal representeren, en andersints echter de tweede plaatse occuperen
Claes Pietersz vande Graeft van Bergen.
Pieter Schatter vendrich deses guarnizoens.
Den Singadje der vrye Mandykers.
Den Quellomanicka.

Tot Weesmeesteren.

Den fiscaal Francois de Cnibbere.
Den Cabeça der Cinezen.
Den Singadie der Mandykers.

Sullende deese opgem.te twee collegien den eersten adsistent Jan Spyck als secretaris onder den titul van gesworen clerck bedienen, waer voorens hem van 22. die jegenwoordich wint, 30. gl tot maendelycxe soldye zyn toegevoecht, en terwyle na examinatie bevonden wordt 't geene wegens den weesen hier restiert, van zoo cleenen consideratie te zijn, dat derwegens apparte boecken te formeren, onnodich geoordeelt wordt, zoo is verstaen datmen 't selve (gelyck voor henen is geschiet) zal laten blyven loopen by de negotie boecken deses Casteels, ter tydt sulcks zoo verre come te vergrooten, dat apart na ordre daar boecken van mogen gehouden worden.

Omme inden kercken raat te gebruycken zyn op 't voordragte vanden predicant Joannes Warmelo genomineert de volgende

Joan

Maliÿe in 't Casteel Orangie 20en Meert 1651

Joan Goessens Oppercoopman tot ouderlingh
Jan Ruÿt Coopman idem
den Opper Chirurgijn deses Casteels tot diacon.

Blÿvende daerbenevens besloten inconformiteÿt vande maniere en ordre dies aengaende in Bata: gepracticeert wordt, den Opper coopman Jacob Hustaert (wanneer van Macquian hier present is) in deselve kerckelÿcke vergaderinge tot onsen politicquen Commissaris te delegeren.

Zullende midsdien voor de respective Collegien geappoincteert blÿven de dagen hier naer volgen, als te weten: voor 't Schepen collegie eens ter weke ende dat op donderdach voormiddaghs, nevens zoo veel extraordinarij te beleggen vergaderingen als deselve zouden mogen werden gerequireert, voor de Weesmeesteren alle 14. dagen eens en dat op vrÿdach voormiddaghs, voor den kerckenraet van gelÿcken om alle veertien dagen eenmael, ende dat op Saturdagh namiddaghs, omme bÿ deselve genomineerde respective vergaderingen verhandelt ende geterminneert te werden, alles wat tot onderhoudinge van goede justitie en politie etc: zal werden gerequireert, ende alsoo nodich zÿ, dat tot de collegien van Justitie, Schepenen ende Weesmeesteren een bode, die de staets persoonen den tÿdt der vergaderinge bekent make, midsgaders de dagementen behoorlÿck observere, zoo is tot waerneminge van 't zelve gestelt den Ass:t Pieter Kelderman, en hem (ten opsichte getrouwt en van goede woldragentheÿt zÿ) daer voor toegevoecht in plaets van 20. die nu wint een besoldinge van 30. gl maendelÿcks.

Ende aengesien binnen het District van dese plaetse onder Comps: ministers, zoodanige stoffe niet can werden uÿtgevonden, dat bÿ deselve de banck van Justitie zoude connen behoorlÿck buÿten den jegenwoordigen werden geadministreert, zoo is van gelÿcken eenstemmelÿck verstaen deselven staet te laten in forma als zÿ present consteren, dat is bÿ den Gouverneur ende zÿne bedienende staeten, die ordinarij ter staetsaecken werden geëmploÿeert.

Met eenen staende deze vergaderinge overgeslagen hebbende, hoe vele onzer Cristen Mardÿckers en Chinezen, hun om het [illegible]

hen

hen leven buyten wettich verbandt des houwelycks in vuyle concu-
binagien overbrengen, dat midsdien oock onder eenige Comp.e ministers
en vrye lieden ongetrouwt zynde, vrouwvolck in huys gehouden
wordt, onder den mantel dat die tot [illegible] ter domestique
dienst gebruycken, waar veele onbehoorlyckheden moeten geschieden
blyven, zoo is geslooten dat by placcate daar van behoorlycke
denunciatie en verbot zal werden gedaan, van gelycken is geresolv:
dat de beelden ende andere superstitieuse paapse ornamenten
welcke by veele Mardyckers werden bevonden, by onze publicatie
zullen werden verbrandt, en als prophaniteyten geabolieert,
zonder dat zylieden oock vermogen zullen hunne [illegible]
Roomsche papen nader meerder te doen, ofte haare inzettingen
aentenemen, onder hooge paenen by de respective placcaten
gestatueert, welcke placcaten oock verstaan wordt dat met den
eersten zullen gepubliceert en ter behoorlycke plaatse
geaffigeert werden.

Aldus gedaan en geresolveert int Casteel Orangie op 't
Eylandt Ternaten datum ut ante

A. de Vlaming van Outshoorn

[illegible] vander Boogaerde

[illegible]

[illegible]

J. van Ruijs

Franciscus de Tribbere

Joannes Grevenraedt

Maleÿo int Casteel Orangie deezen 20:en Meert 1651

prohiberen alle tot noch toe gedoogde concubinagie, onder de Christen Mardyckers

Ende omme de groote licentie ende ongebondentheden welcke hier ter plaetse onder de principale meeste der Mardyckers met het houden van concubinen, buyten huwelijcks contract tot noch hebben gegrasseert, te comprimeren ende affte schaffen, zoo is van gelijcken beraedtslaeght daer toe te concipieren, onse letteren van interdictie welckers inhoude hier vervolgens bij insertie van placcate blijcke.

Arnold de Vlamingh van Oudtshoorn Raadt ordinaris van India midtsgaders Superintendent ende gedeligeert Commissaris van Molucze, Amboinze ende Bandase quartieren etc. allen den geenen die dezen jegenwoordigen zullen zien offte hooren leezen Salut.

Alzoo wij (tot ons gevoelelijck misnoegen) gewaer zijn geworden de quade maniere, welcke voor heenen en tot noch toe onder meest alle de Mardyckers ende de Christenen hier om heen woonende, met het houden van concubinen, buyten eerlijck en wettich contract van huwelijck, zyn onderhouden, en noch gevolcht worden, en dat wij zeer affecteren, om tot welstandt dezer landen, alle goede gepoliceerde ordres in te voeren, zoo hebben (tot weringh van deze grove licentie ende ongebondentheyt, directelijck strijdich tegen d'ordonnantie ende zeden der Christenen) met onsen Rade goetgevonden daerinne behoorlijck te voorzien, gelijck doen bij dezen, bevelende midtsdien aen allen ende een yder wel expresselijck (die hun als voorzeyt in concubinagie noch bevinden zullen te leven,) hen daer van niet alleene voortaen t'abstineren, maer oock binnen den tijdt van veerthien dagen haere namen en woonplaetsen aen den predikant D:o Joannes Warmelo midtsgaders den oppercoopman Joan Goessens en den Coopman Jan Ruÿt als daer toe bij ons expresselijck gedeligeert ende geautoriseert, bekent te maken, omme naer 't Christen gebruyck (die zulcks gezint zijn) in wettich

zoo wettich

Malayo int Casteel Orangie dezen 20en Meert 1651.

Eeuwelyck geconnecteert en samen gebonden, offe (die hen daar toe
mochten ongeneegen toonen) vanden anderen gedisjungeert ende —
gescheyden te werden, op pene soo wie bevonden sal zyn naar lapse —
vanden geprefigeerden tydt, sich niet aengegeven, offe naar de —
scheydinge, wederomme tot deze verboden concubinagien begeven te hebben,
van namentlyck de man voorden tydt van een rondt jaar inde keten
geklonken te worden, om ad opus publicum te arbeyden, midsgaders
de vrouwe voor gelycke tydt in een tuchthuys te worden geincludeert
ende opgesloten, Zoo willen wy oock besyden dezen wel expresselyck
dat alle ongetrouwde Nederlanderen 't zy Comps. ministers offe
vryluyden, welcke tot noch eenich vrouwvolck in haare huysen
hebben gehouden, onder pretext dat deselve de huys zaecken
bestellen offe t'anderen dienste gebruyckt worden, waer onder
veele buyten ledden sluypen, onbedeckt zyn, deselve op de publicatie
dezer sullen abandonneren, sonder immer wederom te admitteren
op pene van deportement hunner ampten en soodanige verdere —
mulcte als by de heeren op Batavia daar op geraemt, staen
geexpresseert. Gelasten derhalven den officier op de contraven-
teurs van dezen placcate te letten, ende daar tegen sonder
conniventie offe compositie, nader inhouden van dien strictelyck te —
procederen, alzoo wy sulcks tot opbouwinge van dezen landen
welstandt en manitenentie van goede Christelycke ordre in billicheyt
vinden te behooren.

Aldus gedaan en geresolveert in 't Casteel Orangie gelegen
op 't eylandt Ternaten dezen 20en Meert Ao. 1651.
gepubliceert en g'affigeert den 25. daar aen volgende,
was onderteeckent Arnold de Vlamingh van Oudtshoorn.

Zoo hebben oock vernomen hoe onder veele der Christen Mardyckers
welcke nu en dan by occasie van en naar Gammalamma vaeren,
verscheyde beeldekens ende andere superstitieuse roomsche —
ornamenten gevonden werden, daarmede zy tot stuytinge vande
waeren gereformeerden Godsdienst hun geloof voeden, en de —
factie des pausdoms aenhangen, om welck te remedieeren daar
toe mede by onze expresse placcate hebben geordonneert dat
deselve

Ende remonstrantie van gelycke by placcate alle beelden en paapse superstitieuse orna-menten.

deselve verworpen zullen worden en blijven, onder hooge straffe tegen de transgresseurs geterrnineert in voegen als hier onder wordt aengewesen.

Arnold de Vlamingh van Oudtshoorn Raadt Ordinaris van Indien &c.a allen den geenen die dezen jegenwoordigen zullen zien ofte hooren lezen Saluyt.

Alzoo wij zeer ongaerne hebben vernomen, hoe onder vele onzer Christen Mardijckers gevonden werden diverse paapse beelden ende andere Roomsche superstitieuze ornamenten, daermede zij (contrarie onze Christelijcke leere ende tot stuijtinge vande ware gereformeerde religie) haeren afgoden dienst zijn exercerende, dat oock zijlieden wanneer bij occasie omtrent de Castiliaensche papen comen geraken hen aende zelve biechten, en haere onderwijzingen ausculteren ende aennemen, waermede den arbeijdt der ouden tot voortplantinge van 't goddelijcke woordt [illegible] werdt aengeleijt t'eenemaal comt infructueux gemaackt te werden, zoo ist dat wij (tot weeringe van dergelijcke misbruijcken ende uijtroijinge van deze valsche opinie) geordonneert en geïntendeert hebben, gelijck wij doen bij dezen dat van nu voortaen alle die geene welcke zoodanige beelden en ornamenten in haere huijzingen zijn hebbende hen aengeven en datelijck aen onze gecommitteerde den predikant Joannes Warmelo den oppercoopman Joan [illegible] ende den Coopman Jan Huyt zullen bekent maecken ende hunne beelden en paapsche vertuijgingen tot haerluijden brengen, omme van hen verbrandt ende als prophane wercken t'eenemaal verdaen te werden, blijvende mede dezen hen oock verboden van nu af omtrent de Roomsche papen geene biechte ofte andere haere vermaningen te doen, off t'aenhooren in hoedaniger manieren deselve oock mochten zijn, op pene van den man die hier tegen zal hebben overtreden voorden tijdt van een rondt jaer inde keten geklonken ende de vrouwe voor gelijcke tijdt in een huijs daer toe te verkiezen gereclideert ende opgesloten te werden, onder zoodanige verdere t'imponeren mulcte, als wij na de qualiteijt der misdaat zullen bevinden te behooren, zullende

daer

daar tegen yegelyck Christen zal behoorlyck stellen na de goede onderwysinge en waere goddelycke leere, die haar door onze predict. ende voorders daar toe gestelde onderwysers zullen werden gedaan, gelaaten dienvolgen den Officier op de contraventeurs van dezen onzen placcate zonder connibentie, ofte compositie naar de meriten van dien strictelyck te procederen, alzoo wy zulcks tot manutentie vanden waeren hervormden godsdienst en geboltlyck becomen van des heeren zegen over dit territorium in billyckheyt vinden te behooren.

Aldus gedaan ende geresolveert op't Eylandt Ternaten in't Casteel Orangien dezen 20: Meert Aº 1651. gepubliceert ende g'affigeert den 25.en daar aen volgende. was onderteekt: Arnold de Vlamingh van Oudtshoorn. —

Ontfangen blyde tydinge vande parceel onse 4 retourende schepen

Na't scheyden vande vergaderinge outfingen blyde tydinge van Macquian, dat namentlyck onze vier manquerende schepen dicht ende by de wincken waeren, 't briefken ende de bygevoegde resolutien vanden oppercoopman Nicolaas vanden Capper, continerende ten principalen. dat hy met zynen raede geresolveert hadde, aengezien de schepen Nassouw ende Guilliers den 21.en februarij voordeboort van Gorontalo van hun waeren afgeraeckt, inconformiteyt van onze gelatene ordre, in cas de schepen door storm ofte anderssints mochten werden gescheyden, naar Castricoms baye te loopen, omme een aldaar van 't noottsaeckelyck drinckwater en brandhout te verzorgen. —

Den Oppercoopman vanden Capper schryft dat hy de 21: feb: voor Gorontalos boort van Nassou ende de Guilliers afgeraeckt was, ende geresolveert hadde naar Castricoms Baye te lopen.

Dat zy den 24:e volgende in een bequame baye op Celebes Custe (zynde Castricoms haven, mids d'oncunde niet zoecken) aengecomen, en na ongeraan twee etmalen vertoevens, d'afgedwaelde schepen niet vernemende, vandaan gestreecken waeren, in resolutie tot langs gen: Custe tot op 1. graadt by noorden den equator op te stoppen, dat d'oostelycke winden haar gedeurrelyck zeer hadden g'obstrueert inVougen zy den 27: de schepen Nassouw ende Guilliers, in't gesichte gecregen hebbende) den laasten februarij om een interwaeren een ander bequame haven op 32. noorden (?) gelegen, waeren

Op den 27.e feb: verschenen d'afgedwaelde schepen weder in hun gesichte.

aengeloopen

aengeloopen, binnen welcke baye de voorz: twee geveelde schepen waren g'anckert, zoo hij presumeerende seeckere van dat het mogelijck een dicht onder 't landt leggende, niet zouden hebben connen zien, waeromme hij ten spoet den Heere president per de boot van 't Jacht 't Sas van Gent door den schipper Gerrit Herwijn haer liet aenzeggen, dat zij aldaer bij een met de schepen souden willen verschijnen, presenteerende haerluyden om zoo veel te spoedigen met water, brandthout en daer toebehoorende versterckinge te mogen worden geprovideert, daer toe alle mogelijcke assistentie, besonderlijck hadde hij dit insinueren gefundeert, om gecombineert (volgens ouzen last) naer Macquias te vertrecken ende buyten alle tardantie wel te bevorderen.

Sendt den schipper Gerrit Herwijn naer de gem: twee schepen om hen d'insinuatie bij hem te komen ten eynde die te gereet veerdigh zijn mochten, om, tot bevorderinge der voyagie, zeyl te gaen.

Dat hij op de rapporten van aengetogen schipper, welcke de gemelte twee schepen in een dienstige baye hadde gevonden, daer zij hen niet alleen van water en brandthout meenden te voorzien maer oock genoodtsaeckt waeren te blijven, om haer van een sufficante wange te dienen, tot versterckinge vande groote mast op Nassouw, welcke vergaen van binnen, en nevens een handt breedt onder in een gesackt en zeer ondienstich vallen was, dierhalven geresolveert hadde met zijn Jacht ende de fluyte naer gemelte schepen te lopen, ende in spectie van zaecken genomen hebbende daer op den meesten dienste van Comp.^e naer vermogen te behartigen.

Die wedercomende bescheydt bracht dat d'aengetogen schepen in een dienstige baye gevonden en uyt d'hooftden der heeren verstaen hadt de noodtsaeckelijckheydt die hen porste daer te blijven om daer niet alleen van water maer oock van een dienstige hout tot versterckinge vande vermoederde mast op Nassou te voorzien.

Dat hij met den Raedt besloten hebbende de gestalte vande voorz: maste, geresolveert hadde, deselve in zijn wesen te laten, dewijle ondekendts halven niet veel zoude mogen hebben, otte connen verdragen, mids datmen alle bequame zorten zoude doen preparéren, om bij voorcontrerende ongeval daer van te connen werden geholpen, en ten eynde tijdige assistentie den anderen zouden connen doen, zoo hadde hij daer beneden gelast, datmen des avonds de achter geblevene schepen zoude inwachten, ende geconjungeert (zoo veel mogelijck waere) te zeylen.

Innegen bij raedt te Capps besloten hadt der waerde met de schepen af te lacken, om de saecke te besichtigen ende loirbaerlijckste met sijnen raedt te besluyten.

Dat zij zedert den 2:^en eijusd ondervindt hebbende, 't zeewaerts met de vloote te loopen, in vertrouwen den windt aldaer aenwervende

Vanden 2:^e maert tot d^o daer aenvolgende maert

't land

Maliÿe int Casteel Orangie dezen 20en Maart 1651

Sij doende geweest, om op de noorder brete van 1 graedt op te loopen, 't welck de contrarie winden belet ende den schipper doen resolveren had op goede hope naer Macquian over te steken, aldaer sy niet voorden 19e stanti waren gearriveert.

't Laeste dienstich zonder hebben gevonden, ter contrarie van den Noordt oostelycke stijven windt geduerich waren gequelt geweest, invoegen wederom de Bal van Celebes hadden gevonden voorde Zeekuste, om by occasie hunne Zucken te recognosceren, ende met den landt ende zeewindt ten minsten noch drij dagen voordeel te zoecken, op hope dat de noorder latitude van een graet zouden mogen becomen, maar zulckx niet willende vallen, zoo was ditten besloten na lasts van gestelden tijdt, de Custe van Celebes te verlaten ende in godesname de reyse naer Macquian t'ondernemen, zedert welcken gerevolveerden tijt, namentlyck den 8sten courant zij noch tot Macquian 13. gantsche dagen hadden toegebracht, dat waerlyck een zeer verdrietich varen geweest is, en een voyagie zonder voorbeelt, als zijnde eenlyck twee dagen minder dan drij volle maenden van Batavia tot Macquian op reyse doorgelopen.

't Jacht de Leeuwerick keert hier weder met Mandarsha van Caij ende Dodinga.

Op dato comt hier wederomme ter Reede 't Jacht de Leeuwerick dat wij met den Coningh Mandarsha en den Capn. Paulus Andriesz. den 13. stantij naar d'overcuste aen die van Caij en Dodinga hadden gedepescheert, 't rapport dat ons gemd. Capiteijn van 't gepasseerde mede brengt is namentlyck

Den hoofman van Caij versocht datmen vijff dagen sal vertoeven, waer binnen hy met bescheijt weer te rugge komen.

Dat (op hunne verschijninge aldaer) den hoofman welcke de missive der Caijmees aenden Coningh hier op Maliÿe hadde gebracht aen landt was getreden, omme advertentie van Coninghs personele compste en onze goede meeninge te doen, welcke hoofman oock gezeit hadde, dat zoo hij binnen den tijdt van vijf dagen (die hij verzochte datmen daer wilde vertoeven) met geen bescheijt aen haerlieden te rugge quam, dat zij dan vrijelyck naar Maliÿe zouden keeren, aengezien het wel mogelyck waere dat binnen gemelten tijdt bij de Caijmees (sammelende in haer besluijten) geen peremptoire resolutie zoude getrocken zijn, indien gevalle zij nochtans stonden om wederomme op Maliÿe aenden Coningh te verschijnen, om wegens haare zaacken met zijne Mayt. te overcomen.

Die van Dodinga waren by Mandarsha verschenen.

Dat die van Dodinga (achter Caij gelegen) haar bij den Coningh hadden laten vinden, ende geresolveert waren zoo bij aldien den

Caijmees

[margin:] In [illegible] ... met de Cauwers gesloten moeste werden volcomentlijck te gedragen.

Cauwers haare gehoorsaemheijt aen Mandarsha betoonen, hem naer dezelve in allen deelen volcomentlijck te gedragen.

[margin:] Die van Cauw blijven boven den gestelden tijdt noch twee dagen sonder te verschijnen, achter dat hem Ma.t hadt doen versoecken weder herwaerts te komen.

Dat zij na 't verstrijcken van niet alleen 5. maer geheele 7. dagen geen bescheijt vanden ijman ontfangende, wedercomme van daer opgebroocken waeren om rapport van 't gepasseerde te geven, daer zij dachten wel in gedaen te zijn, 't welck alsoo confirmeerden, ende wij in conformiteijt van ons geresolveerde op den 10:en currant gestemt hadden, 't selve jacht in cas geen tijdinge van onse schepen quamen te vernemen, per eerster gelegentheijt na de Oostcuste van Celebes te depescheren, omme aldaer naer derselver constitutie te inquireren, ende bij ongeluck [illegible] alle mogelijcke hulpe ende bijstandt te doen.

[margin:] Vertrocken per galeij naer Macquian om ontrent de geparesseerde schepen alle nodige ordre te stellen.

Op den avondt zijn per de galeij naer Macquian vertrocken om aldaer ontrent de schepen alle nodige ordre te stellen, 't jacht de Zeeuwerick blijft gelast op 't spoedichste naer Macquian te volgen, om in voorvallende occasien gebruijckt te worden, en zijn ter selver plaetse des nachts ten een ure wel aengecomen, vindende 't jacht 't Sas van Gent ende de fluijt de Gulde Haen eerst ter reede den voorleden avondt gearriveert, de schepen Nassouw ende Quittioen waeren ontrent Tabelolo daers te voorn geweest, en stonden na alle apparentie eerst den toecomenden dach te parteeren.

Dinghsdagh 21. do: zeijlden de schepen Nassouw en Quittioen ontrent tegen over Pouatten en quamen met voorde nacht te deser reede —

Woensdagh 22. do: hebben met onse ordre alle de siecken welcke door de langhe voyagie al tot een groot getal waeren geraeckt op Macquian aen landt doen leggen, ende aenden Opperkoopman Jacob Hustaerd geordonneert dagelijcks aen ijder der impotenten te verstrecken 1/8 R.e in gelde omme daer voor haer van nodige verversinge te voorsien.

[margin:] De siecken vande vloote werden aen landt geordonneert ende behoorlijck versorgt.

't Getal der dooden over de vloote zedert hun departement uijt Batavia tot eenen is van 42. coppen, daer onder 24. soldaten

Op 't Huys Gnoffacquia desen 22.en Maert a.o 1651

ende 18. Matrozen te weten.

Tgetal der dooden over de schepen sedert t'vertreck van Batav.a tot dato.

	Soldat.	Matroz	coppen.
Op 't Schip Nassouw	7	4	11
Op den Griffioen	4	3	7
Op 't Sas van Gent	9	6	15
Op de Gulde Gans	3	1	4
Op de Smient	/	3	3
Op de Leeuwerick	1	1	2
Zyn als boven	24	18	42 coppen,

De gantse militaire macht wordt onder vliegende vaendels op Macquian in goede ordre vertoont ende naer gedane monsteringe weder geembarqueert.

't geheel der militaire macht hebben in goede ordre onder vliegende vaendels op 't aensienlyckste eens aen landt in vertooninge doen trecken, 't welcke gedaan zynde wederomme naar haare bescheydene plaatsen eenpaerlyck doen embarqueren.

Sende den Leeuwerick voor aff naer Tolo, om dat nodeloos fortjen te demolieren.

Den Leeuwerick welcke desen middagh hier ter reede comt, hebben met competente macht naar d'overcuste op Tolo afgesonden, en 't volck daermede gesonden in mandato gegeven, 't selve fortien teenemael te demolieeren, 't geschut en volck vandaan te lichten, en ons wyders op 't spoedichste naar Maleye te volgen. Wy hebben hier toe besloten, aengesien bedacht bleven, dat (by zoo verre de Macquianders hen beroepen moesten vinden) zy wel eindelyck overwonnen sonder het ingenium derwaerts te nemen, 't selve te occuperen ofte andersints het swack guarnisoen van 16. a 17. mans dat daar leyt door 't afsnyden van water, in dyer voegen ende ongelegentheyt te brengen, behalven dat de besettingh aldaar sonder eenich voordeel vande Comp.e is geweest ende geen nut toebrengen can.

De inhabitanten van Sabelolo en Tattasoho, vluchten uyt haere residentie op de hoogten der bergen.

Wy hebben op heden oock vernomen dat de Macquianders ontrent Sabelolo en Tattasoho uyt haare negryen ende residentie waren geretireert, ende hun op een inaccessible plaatse (by d'oude den [illegible] berge geheeten) zynde maar door een styl en enge voet pat te naderen, nedergeslagen hadden, waer uyt te besluyten is zy eynden in haare contumacie en wederspannicheyt staende [illegible] voornemens te persevereren ende het uyterste af te wachten, die van Gnoffacquia bleven wel in haare plaatse, maar is echter geen [illegible] derselven

deselve wedercomme tot ons gecomen, dat almede een evidentie teecken is van haare onveranderlycke hartneckicheyt, invoegen (gelyck voornemens zyn,) 't principaal redressement deser verwarringe door de wapenen zal moeten werden gevonden, ende zyn wy oock ten dien eynde met de voorder schepen d'Nassouw, Griffioen, 't Zas van Gent ende Gulde Gans tegen den avondt noch uyt dese Rede naar Malayo vertrocken.

'T principaele redres met de wapenen gevordert moete worden

Vertrecken met de vloote naer Malayo.

Donderdagh 23. do: lagen noch dicht naar Macquian, dan vorderden op den dagh hoewel den windt niet al te gunstich was, met goeden stroom invoegen jegens den avondt dicht langs Tidoor zeylden ende

Vrydagh den 24. do: met aengetogen schepen omtrent 9. uren inden morgen aen 't Casteel Orangien ter behoorlycken Rede geanckert zyn, wierende op ons aen landt comen vanden Heer Gouverneur vande Bogaerde met verscheyde eere ontfangen, den Coningh Mandarsha comt naar een weynich tyds met zyn gevolch op 't huys vanden Gouverneur ons vriendelyck congratuleren, wy hebben om te accorderen zyne Maytt doen nedersitten ende hem aengesproocken inder voegen.

Comen binnen 't Castele Orangien ende spreecken met Mandarsha, op wat wyse hy nu ter sake van syn rycke oordeelt dat men met de rebellen behoort te handelen

Dat zyne Maytt (wel connende begrypen door de ongewoone [illegible] der schepen een geruymen tydt zonder vrucht in onze [illegible] waere doorgeloopen) om te menageren 't restant vandesselve tot zyne resolutie wilde comen, ende overleggen wat tot [illegible] en welstandt zyner croone omtrent de geresolveerde [illegible] gedaan ofte gelaten woorde te werden.

Dat zyne hoocheyt oock verder de dispositie vande afgeweecken gemoederen (na dat zy vriendelyck tot twee distincte malen waeren geinsinueert hen tot haar voorige fideliteyt ende trouwe te converteren) wel hadde connen apprehenderen, en daar uyt genoechsaem besluyten de hertneckige ontrouwe die zy voornamen tegen zyne Maytt te continueren.

Dat wy oock nu met onze macht volcomen hier gereet zynde, welcke tot groote coste vande Compe en ten dienste van zyne Maytt was aengeleyt, daermede voornamen alles te verrichten wat tot

vorderinge

bonderinge van zyne May.^tt^ zoude connen strecken, ende zy op ons conen verzoecken.

Ende als hy daar op in antwoorde gebracht hadde dat zyn welvaren hy teenemaal was bevolende aende goede affectie ende voorzorge daermede wy altyds zyne May.^tt^ hadden bejegent, zoo was hy weder te vreden, zich naar onzen goeden raat in deze zaacken volcomentelyck te gedragen.

> hy bewaert daer op de gantse dispositie aen onse goeden raadt.

Wy hebben hem tot deezen gerepliceert, dat zoo het zyne May.^tts^ verzoeck waere onzen staat ende volck in dit werck te gebruycken, hy zulcks by zyne acte van Requeste zoude gelieven te laten blycken, wy waren oock bereidt hem daarinne naar ons vermogen t'assisteren, waar op zyn verzoeck schriftt ontfangen hebben 't welcke by overzettinge ten principalen van deezen inkomde bevonden.

> Dit hem belooven onder voorwaarde dat hy hier schriftel. laten blyken verzocht te hebben, 't welck hy doedt.

Mandarsha Coningh in Ternaten, aenden hoogh achtbaren heer^n^ Arnold de Vlamingh van Oudtshoorn Admiraal van Comp.^s^ staat inde quartieren van Molucco, etc: —

Hooch achtbare Heere.

Hoe vriendelyck ende onder welcke zeer beleefde invitatien, wy de gevluchte rebellen op Gilolo midsgaders den hartneckigen hoop op Macquian, tot ons ontboden en haare schuldige obedientie en onderdanicheyt onder d'oogen gestelt hebben, is u E: hooch achtbare en zyne rade genoechsaem bekent, midsweleken u hooch achtb: oock niet onkundich zy, de verachtelycke responsiven midsgaders de opgeloopte frivole en gepassioneerde illatien, daarmede zy gaerne hen door blancquetten ende myne hoocheyt op 't laetelyckste allen wegen getracht hebben te traduceren, waaromme, als zynde daar toe het oorlogh het naaste middel, wy mids deezen u hooch achtb: - - eerbiedelyck verzoecken, mynen vervallen staat de handt bieden en myne croone (naar u hooch achtb: vermogen) te herstellen, in zynen voorigen luyster, wy zullen daar voor zyn en blyven (gelyck voordezen) den zeer getrouwen ende waaren bontgenoot van

van Comp: welstandt, was onderteeckent.

Mandarsha.

Na lecture van 't welcke wy Zyne May:tt verclaart hebben dat aengesien de voorgaende verdeelingen, zyne dubbele nodigingh door ons in zynen name gedaen, zeer onerbiedelyck hadden verworpen, en daer-benevens 't insinueren was Conincklicke reputatie en Comp:s authoriteyt mede in cleenachtinge te brengen, wy (als geen nader middel dan het oorloch tot redres voor handen zynde) met onsen Raedt — delibereren zoude, omme met de gantsche force hen op de gevluchte plaetse te gaen besoecken, Zyne May:tt soude alvooren onder zyne jurisdictie alleen doen publiceren zoodanige proclamatie waer-mede de oproerige verclaert worden, gevallen te zyn in het crimen Lesa Maiestatis en daeromme aen lyf en goederen, zonder gratie strafbaer, gien: Acte van ons hebben 't zynen genoege doen concipieeren ende overzetten, welcke hier vervolgens na zynde inhoude aldus luydt.

Doen hem antwoorden dat wy op syne saecke met onsen raed sullen delibereren

Syne Majesteyt soude onder des alomme onder syne — jurisdictie alleen doen aenslaen sodanige proclamatie waer by d'oproerige voor bittere vyanden verklaert worden vervallen te syn in het hooge crimen van gequetste Maj:t.

Ick Mandarsha Coningh in — Ternaten etc: doen by deze letteren van Proclamatie weten aen alle myne lieve en getrouwe Vrunden ende Onderdanen alomme onder myne Regeringe resorterende. —

Alzoo niettegenstaende onze minnelycke en goedertierne aenbiedingen, die niet alleen van d'afgeweeckene ende gerebelleerde van hier op Gilolo gevlucht, mitsgaders eenige aldaer noch in een halstarrich voornemen tegen myne Croone onthoudende, maer oock aen die van Maquian van den selven onnut gedreven, successivelijck zyn gedaen) wy echter vernemen ende t'onzen ongenoegen tot heden bespeurt hebben, dat geene derselven hen sulcks niet alleen — niet aengetrocken, maer oock tot de meeste disreputatie en cleenachtinge myner Coninglycke waerdicheyt daermede geminachten

die

den spot gedreven hebben, waerover wy deselven alle, mids deze
onze proclamatie, houden vervallen tot het hooge crimen van
geqüeste May:tt ende uyt cragte derselven verbeurt te hebben
lyf en goet, willende en begeerende derhalven dat alle mijne
subjecten en getrouwe onderdanen de voornoemde Rebellen en
verachters van mijne hoocht: als bittere vyanden te sien ende
straffende sonder eenige gratie aen lyf ende goet, noemende als
onnoemende, vervolgen ende uytroeyen zullen. op alle plaetsen waer
zy deselve eenichsints zullen connen ofte vermogen te attrapperen,
alsoo wy sulcks tot executie ende herstellinge onzer Croone
ende dempinghe van alle moetwillige turbatien in billickheyt
vinden te behooren.

Aldus gedaan op Ternaten adij 24:en Meert 1651
was onderteeckent Mandarsha.

Wy souden naer overleg zijne May:tt van ons peremptoir besluyt
verstendigen, waermede hy opstaende vriendelyck van ons opscheyde
is, wy hebben daer op den Raet doen convoceren ende hen deze zake
voorgehouden, midsgaders eyndelyck pari voto geaccordeert de
gerebelleerde met de totale macht op Gilolo te gaen besoecken
en de zaecken daer volbracht zynde, naer Macquian weder af
te zacken, om de gecommitteerde aldaer over hunne baldadige
hartneckicheyt in gelycker manieren te onthalen, zoo is oock met
gemeene stemmen besloten, naer resumptie der papieren tusschen
den Quimelaha Madina en den Opperkoopman Macquelin op de
leggende, concernerende zeeckere 2100. Rd: die gem: Macquelin
tot laste vande Hoch:de des Coningh in Ternaten op d'amboinse
boecken t'onrecht hadde afgeschreven, deselve somma, als
zynde een particuliere schult door den Quimelaha gemaackt,
en den Coningh in allen gevalle niet concernerende, wederom in
faveur van zyne May:tt af te schryven ende goet te doen, mogende
hy Macquelin zyn actie tegen den Quimelaha voorn: houden
gereserveert, gelyckerwys de resolutie op dit werck genomen
ende hier onder volgende specifice tracteert

In vergaderinge vanden Heere Superintendent Arnold de Vlamingh van Oudtshoorn midsgaders den Gouverneur Caspar vanden Boogaerde, en vordere raadsleden, deses casteels dadelyck overgeslagen ende in consideratie genomen zynde het schriftelyck versoeck door Coninghs Mandarsha desen morgen aen haer Ed:e gepresenteert en overgelevert, waer by zyne May:t tot erectie en herstellinge zyner Croone verbiedelyck is versoeckende haere raedt ende bystant tot dempinghe van allen den geenen welcke met hunne rebellie zyne autoriteyt ende macht gesocht hebben te vernietigen, ende liet toe by haer Ed:le geconsidereert dat met de principale forces jegenwoordich bij den anderen geraect zyn, oock met 't retardement der jongst gecomene schepen den bequaemsten en nuttelycksten tydt van yets notabels in dese quartieren t'effectueren, is voorby geloopen, invoegen met het restant derselver op het sorchvuldichste wel dient te worden gemenageert: Zoo is by gemelte haer Ed:le eendrachtelyck goetgevonden en gearesteert, datmen om het werck vanden principalen oirspronck ende d'eerste machinatoirs deser gemoveerde rebellen, zynde de uytgewekene ende gevluchte op Gilolo, in cas het met weynich gevaer ende tydt verlet te doen zy, aen te grypen, waer dat alle d'andere hen oogen op houden als zynde die geene wie (naer de wyze van dit Landt) den Coningh eeren, het gint die van het Eylandt Macquian &c.a zonder de minste macht ofte recht van aggreatie daer in te hebben, op hunluyden bevel overzulcks dan maer hebben gehoorsamentlyck te laeten, en naerte comen, gelyck als zy haer deshalven wegens het afstellen vanden Coningh Mandarsha (schoon zy haere particuliere ongenoegentheyt tot denzelven duydelyck te kennen gaven) oock wel hadden willen t'excuseren [?] met te seggen dat zy inde verkiesinge niet geroepen zynde, dan oock aengaende het verlaten vanden selven by haer niet en behoorde te worden verkeert, behalven dan oock noch zeer te bedencken staet dat (zoo by aldien onder dien hartneckigen

loop

Maleÿe int Casteel Orangie deezen 24.en Meert 1651

loop als nu door Comp.s respectabile macht, met eenich ontsach
worde verweckt, het zy met deselve in haare residentie te
gaen rebelleeren, ofte ten minsten voor ons heen drijven, ende
zoo doende haeren dwasen roem ten spot trachten te maecken,
wel zoo [illegible] stout moeten werden, ende haar verwonderen
wanneer onse macht van schepen en volck ende van dien zal
zyn gesleijten, van met haar rebellie noch weder tot Maleÿe-
te keeren, ende aldaar den Coningh ende de Comp.e in haare
residentie plaatse, tot haar beyder oneere en schade dagelycks
comen infesteeren, derwaerts noch op morgen met de schepen
Harderwijck, Grittioen, 't Sas van Gent, Smient,
Leeuwerick en gulde Gans uyt deze rheede ten voorsz. eynde
zal vertrecken, zullende 't schip Nassouw dat noodtsaeckelijck
ontladen ende vertimmert dient, alhier ter plaatse zoo lange
blijven leggen, ende omme geregulieert in deezen exploicte aen
te gaan, zoo is op den gedanen voorslagh goetgevonden ende
g'arresteert, ten eynde alles voortgae, wat voorde handt
can werden verricht, te ordonneeren, datmen op het Landen aen
Gilolo voor af van 't leger zal zenden, om 't landt daer om
heen behoorlijck te recognosceeren een verlooren troupe van 50.
wel geresolveerde militaire Coppen, nevens gelijck getal
padtvindige Ternatanen en Mardijckers onder 't commandement
vanden Capitain Lieutenant Cornelis Dauy, [illegible] voor
een [illegible] cloeck ende g'experimenteert Soldaet,
zullende tot deszelven contentatie noch daer en boven gevoucht
werden een nombre van 30. [illegible] daar van 20. piecken
ende de resterende handtgranaten aenvoeren zullen, ware
aen het leger in deeze volgende maniere zal werden gecomman-
deert, d'avantguarde ofte voortocht zal opvoeren de
Capitain deezes Guarnizoens Paulus Andriesz. ende ten
hem hebben den Luitenant Jacob hiersden welcke avant
guarde mede verstaen werdt te zullen consisteeren uyt 100.

Militaire

militaire mannen, waer bij tot versterckingh geordonneert zijn
50. picquiniers. de bataille, welcke den heere Superintendent
voornoemt geresolveert is selfs te voeren, zal bestaan uijt 250.
soldaten verdeelt in drij Compagnien, telcken voren gevoert—
zijnde &c.: door de Luitenanten Cuijlenburgh, Paile ende—
Flettingh, waer achter volgen zullen de dragers vande provisie
munitien van oorloge als mortier, prince stuckiens, handt-
granaten, stormladders, bijlen ende verdere gereetschappen
tot den trein gerequireert. de arriere guarde te commanderen
voorden Capitain Walterio Bouduwijn ende den Luitenant
Anthonij Kerckhoven, zal bestaen uijt een getal van 100. musquet-
tiers, gesterckt met 30. piecken, uijt de Matrosen te formeren,
ende omme soo veel doenlijck met fatsoen en avance deze macht
te vertoonen, zoo is van gelijcken verstaen uijt het guarnisoen
van Maleijo tot deze tocht af te steecken 60. koppen die buijten
alle difficulteijt gevoeglijck zullen connen werden gemist, —
wesens noch soo veel meer als uijt de aengecomene Mart—
zullen gevisiteert werden, die andersints niet impotent maar—
met quade beenen gequelt zijn, en het leger derhalven niet
bequamelijck souden connen volgen, invoegen dat mede 't leger
naar calcula bestaen zal uijt een getal van 600. duijtsche—
koppen, except de Ternatanen ende Mardijckers, waer bij ver-
trouwt werdt het voorgenomen werck geluckelijck ten dienste
vande Comp.e zal connen werden geabsolveert.

Den heere Superintendent in vergaderinge producerende—
verscheijde papieren, raeckende zeeckere questie tussen den
quimolala Madicka ende den gedepositeerden Opperkoopman
Octavis Macquelijn over een somma van 2100. realen
van 8.en die gemelte Macquelijn pretendeert aende
selvde quimolala crediteur te zijn, welcke penningen oock—
abusivelijck ende ten onrechte doorden selven Macquelin—
ten

Maliye int Castiel Orangie deren 24:en Meert 1651.

tot laste vande Sinnatamkse Coninghs Reckeninge zyn afgeschreven, Zoo is in Rade, na genomene deliberatie verstaen, aengesien uyt deselve papieren (behalven de negative vande Schult doorden Quimelaha geallegiert) niet can gedoceert werden, dat zulcks den Coningh is concernerende, maer particuliere negotiatie tusschen den gemelten Oppercoopman en den Madura voornoemt zy, datmen op 't iteratyve versoeck des Coninghs Mandarsha zyne Mayesteyts Reeckeninge voor een zelve tanto zal crediteren, ende de penningen hem comptant aentellen, latende gemelten Oppercoopman tot zyne pretentie op den Quimelaha daer mede vry 't verstant gelaten heeft te institueren op den besten forma als 't hem doenlyck zal zyn.

Aldus gedaen ende geresolveert op Maliye int Castiel Orangie datum ut ante.

A: Oudtshoorn

H: vander Boogaerde

Joannes Grevenraadt

Pieter Kuijlaerde

[illegible]

Paulus Andriesz

Joan Kuijt

Francois de Chibbere

Maliye int Casteel Orangie desen 25 Meert 1651.

De placaten op 20e stanti gesloten te formeren worden gepubliceert en aengeslagen

Saturdagh 25 D°. Op heden zijn t' onzen ordre de placaten, welcke conform 't geresolveerde vanden 20: stantij besloten waeren te maken jegens de concubinagien en superstitieuse beelden dienst, ter behoorlijcker plaetse gepubliceert ende gedaan affigeren.

Ende de persoonen gedesigneert inde nieuwe opgerechte collegien in haere respective ampten bevestigt

Soo zijn oock op heden de persoonen tot schepenen, weesmeesteren &c. bij aengetogen resolutie vanden 20: stantij gedesigneert naer gedaenen eedt van getrouwicheijt in henne respective ampten door ons bevesticht ende geauthoriseert.

Met Mandarsiha wordt afgereeckent ende de schulden van Bamsia tot laste van des tegenwoordigen Coninx reeckeninge in Amboina gebracht, om tot spoediger liquidatie deser aengaende te geraken.

Wij hebben, volgende het besluijt van gisteren de somma van 2100 rd. in faveur van Mandarsiah Coninck wedercomende afgetrocken hem bereijden zijn contingent van Batavia aengebracht in comptant doen tellen ende met genoemden Coninghs [illegible] affgesanten deser aengaende gemaackt, de schulden deser [illegible] Bamsia aende Comp: noch ten achteren hebben, alsoo sien langsame lijck sonder wonder bevestigt, tot laste van Mandarsiah reeck: in Amboina doen brengen, ende den Gouverneur vanden Boogaerde schriftelijck gerecommandeert gem: Coningh soo weijnich te verstrecken als geoorlijck, behoudens d'eere en reputatie sal geschieden, ten eijnde hij met zijne jaerlijckse 4000 rd: strecken ende de liquidatie van 't achterstal des te eerder mach worden gevordert.

Vertrecken met de gantse force naer Gilolo

Tegens den avondt zijn met de schepen Haeswijck, Brittiocke, 't Hal van Delft, Smient ende Gulde Dans inconformiteijt van't geresolveerde op gisteren, uijt dese rhede naer Gilolo vertrocken, ende quamen anderdaechs custe

Sondagh 26. D°: achtermiddaghs met d'aengetogen vloote voorde geaffirmeerde plaetse ten ancker, de geweldiger hadden, (soo wij uijt een gevangen, tot berichtinghe vande gelegentheijt aen strangh gevangen, verstonden, ende oock eenvoudich uijt onse schepen bemercken costen) de advenue en de plaetse daer zij d'aencomste, soo 't schijnt verwachten, met paggeringe afgesloten, een teecken dat zij geerne blijven den aenval van onse macht in het fort van defentie affwachten.

Daer arriveren, ende bevinden besett worden. 4 Javaense persoonen den [illegible] besichtigen, ende laten de lichte schepen dicht voor de gelegentste plaetse [illegible] korten.

Maendagh

Int schip Harderwyck desen 27:en Maert Ao 1651.

27. Do. hebben persoonlyck (ter geselschap met den Coningh Mandarsha ende zyn gevolch) de gelegentheijdt langs den oever waren bezichtigen, met eenen ende lichte schepen deser vloote belast, zoo dicht naer de plaetsen, daer wy voornemen onse macht te landen, op te conteren als eenichsints buyten periijckel der drooghten ende andere ongelegentheden zoude connen geschieden, 't welck alzoo volbracht is.

Den breeden raedt der vloote vergadert ende de resolutie van 24o. stanti hen gecommuniceert, welcke geratificeert zynde met hunne advysen respective, hoe beter aenstonts onse gecommitteerde ordre gegeven, alles te versorgen wat tegen morgen vroegh tot den treijn souden werden gerequireert.

Na 't keeren der schepen hebben wy binnen den Edeln Brittioen ter presentie des Coninghs ende zyne raedslieden, de principale officieren onder de vloote doen vergaderen ende eenluydere te samen onse resolutie vanden 24:en deser in Malcijs genomen punctueel gecommuniceert, ende voorgelesen, welcke zy eenlijck na die forma ende inhoude alzoo met haer advysen geratificeert ende geapprobt: hebben, invoegen daer op wyder ijgeliijcks ordre gegeven is, omme dienvolgens deselve zyne debvoiren te presteren, ende ten eynde alles, wat zoo van provisien, munitie van oorloge ende andere gereetschappen, tot den treijn noodtsaeckelyck gerequireert wordt, wel ende zonder manquement versorcht worde, zoo is de opperkoopman Jacob Hustaert den Capn: Poulus Andriesz: en den schipper Cornelis Claesz: Cleyn geordonneert, 't zelve noch heden onder de vloote te verrichten, op dat ten gestelden tijdt namentlyck morgen uytent dien wegen geen hindernisse tot verachteringh van ons voornemen gecauseert mach werden, ende als wy den Coningh Mandarsha ons besluyt hadden geanticipt: zoo was hy daer op in volle vergaderinge versoeckende, datmen nochmaal voor de dande ende laatste reyse een letterken ande rebellen zoude doen bestellen, waer by zy ons voornemen zoude mogelyck van zinnen veranderen en den Coninghs rebellen moeten, ende alhoewel wy in den beginne niet geerne daer toe en traden, als zynde, gelyck wy zyne Mayt: voor oogen leijden de eere ende achtbaerheijdt van zyne ende onsen staet, daermede te quetsen, zoo zyn echter tot zyne instantie en versoeck (na deliberatie in onse vergaderinge gehouden) van besluyt geworden contes- saer t'insinueren, dat zy eenlijck haeren wettigen Coningh Mandarsha die wy medebrachten in getrouwicheijdt weder zouden aenveerden

Den Coninge versocht datmen voor laetste noch een briefken van insinuatie ande gevangen rebellen souden afsenden, dat hem voorne — ongaerne, ende toestaen

En adhorteren mitsdien de rebellen, hun te keren tot haeren wettigen Coningh Mandarsha

ende

Int Schip Harderwyck desen 26en Maert Ao 1651 —

Ende vergiffenisse ende vergiffenis van hunne faulten te bidden

ende hem vergiffenisse van haare misslagh comen bidden, sonder
dilay, offte eenige uytstel des tydts. noch heden, voorden avondt offte
dat by refuis van dien wy, hen als bittere vyanden van haaren Coningh
ende de Compe: houdende, met ons voornemen van hen aentetasten
ende allen wegen waer dat comen offte mogen, tevervolgen, op desen
aenstaenden morgen daartoe voort te gaen, zy hadden hen derwegen
tebedencken; ende brachten zy, onder de bredde vlagge tegen desen
avondt, ontrent de paggeringe langs den oever (als wy —
verhaalt hebben) gestelt, bericht op onze gedane insinuatie.
van substantie dat zy Mandarsha nimmer souden admitteeren
ende soo wy ende de Compe: zulcks voornamen geweldelyck door
tedryven, dat zy sich daar tegen gereet souden, en geresolveerde
waeren het uytterste af te wachten; op dit bericht hebben wy —
voort deen geven de teeckenen van hostiliteyt, ende overslagen
met eenen, omme tegen morgen doende geheel de paggeringen sonder min
g'incommodeert te worden. na 't ondergaen van 't licht der maen
een looser alarm te maken, en daermede deselve paggeringe —
te lichten, of wel 't haer verballen souden, daer wy 't sas van Gem:
ende 't Jacht de Leeuwerick (dat op den avondt sien ter rede —
comt) geordineert hebben, dicht voor te comen, te beschieten en des
doenlyck oock t'incorporeeren, daer tot landen vande macht ende
veel volcks andersints te mankeeren, byzonderlyck mede geboden
soude werden; wy zyn ter sleer tyde personelyck met onze —
chialoupe ende twee galalys nae gemte Jachten gevaeren, latende
Ondern Armden Oppercoopman Jacob Hustaerdt. om op onze leeuwenyns
de Jachten hem gestelt. met ons genoegsame voort te gaen, dan hebben
door 't lage water en d'afstreckende drooghten rudsen en clippen, —
makende den oever ongenaeckelyck. gantsch niet connen in desen onze
aenslagh advanceeren, waeromme inde nanacht dit obstacul gecommunicit:
en geconsidereert zynde, weder na 't Schip Harderwyck ons hebben getrans-
fereert, omme met den dagh nader desen aengaende te besoigneeren.

Daer op zy binnen onder sangh quelen van Mandarsha nimmermeer te sullen erkennen voor haren Koningh 't weelcke soo de Compe voornamen gewelddadig te drijven, sy bleven gereedt in posture van defensie het uyterste te verwachten.

Nemen voor naer 't ondergaen van 't licht der Mane onder een losen alarm de paggeringe wegh te rucken, off hoeker halfwaren en fortjen t'importeren, 't weelck mits 't lage water misluckt is

Dinghsdagh 28. Do des morgens embarcqueerden in myne sloope, hebbende ondre —
gegeven aende Schepen met eenige schuyten en boots wel gemant ons

te

te volgen ende aende Smient toe te stuyren, dat geeffectueert is, van waer omme te tenteren met dit jegenwoordige hooge water de gestelde paggen houten uyt te trecken, en alsoo een passagie tot op strant te banen, afgesonden hebben, twee gemonteerde sloupen, nevens een wel gemande galey voorsien met 2. primo stuckiens, omme onder 't faveur van zelve als mede van 't canon der fluyt de Smient voorn. (in cas van vyanden getracht wierde zulcx te beletten) hun werck te verrichten te connen volbrengen, waer aen zy gecomen en besich zynde met 't uyttrecken van gereyde houtten, wierden g'empesteert door 't clingeren van musquetten, welcke den vyant embuscade leggende en op voordeel van onder een groten boom heymelyck op d'onze, sonder gesien te werden dede continueren, ende niettegenstaende met canon daer op spelen lieten, soo hielden zy echter in haere lage en apparente gelegentheyt, waeromme d'afgesondene weder (sonder yets byzonderlyckx te hebben connen verrichten) aen boort vande Smient geretourneert zyn, wy naer ontfangh der pertinente occasie ende ingesien de constitutie deser landen welcke geheel anders bevinden dan ons voorderen wel is bericht, hebbende namentlyck aen deser hoeck langs geenen ongevaer een slinger worp buyten den oever afstrecken een cliffige drooghte, die met het afgaen des waters bloot leyt en met de vloet nauwelyckx soo veel heeft dat met geladen boots deselve bequamelyck souden connen passeren van welck recif meer dan tot op strang toe weder diep water is hebbende ter breete (als gesegt) van omtrent een slinger worp, daer met 't vallen de boots en vaertuygen noodtsaeckelyck souden moeten binnen blyven zitten, en daer by gevoecht dat de passagie, voor en al eermen int ruyme geraeckt des velts is, buyten allen twyffel door hem van weder zyden in lamme struyck plaatsen verborgen leggende, sterck zullen werden beset, zynde 't pat ooch van soodanigen engte, dat nauwelyckx 2. mannen nevens den anderen souden connen aentrecken, 't welck daer beyden tot meerdere sluytinge vande marsch zoeckt te sluyten is, dat met ruychte ende omgecapte boomen sal werden niet alleen gesloten, maer ooch (gelyck deser natie en die van gansch Indien in usance hebben) met groot getal voetangels onbruyckbaer gemaeckt behalven dat zy na haeren appetyt ende met sonderlinge avantagie d'onze souden door 't clingeren afmaecken, sonder dat met fatsoen eenige resistentie ter contrarie soude connen werden gedaen, hebben onsen raedt doen convoceren en heeft d'opgemelde consideratien in serieus overlegh en bedenckingh gestelt, omme daer op te besluyten 't geene geraden ende verstaen soude werden ten meesten voordele ende welstant vande Compagnie, waer na eenparichlyck gestemt is, al een binnen tyden en om nader landt

[Margin:] Geven ordre de paggeringe te lichten maer worden daerleggers door den vyant afgewesen

[Margin:] bevinden de plaetse ongelegen ende geraeden om te landen.

[Margin:] wat op geresolveert is de strandt van Tielo te verlaten ende directe naer

Macquian te loopen.

daer met vrucht de macht konnen gebruycken.

naderlandt niet te moeten, 't geene nu sonder schaut ofte nadeel connen doen, door 't uyste Geramendenlandt te verlaten, directa naer Macquian te stoken ende daer 't wit vande Comp.e naer vermogen t'effectueren, in conformiteyt als de resolutie deswegen genomen, en hier vervolgens ingel.: naderd.e die terw[illegible]

Angesien soo terstont achtervolgens de communicatie op gisteren en den verleden nacht deswegen gehouden, bij ordre vanden Heere Superintendent gedepescheert sijn twee wel gemande sluyten g'accompag.t van een gemonteerde galey, onder 't gesach vanden Cap.n Paulus Andriesz: omme te tenteren ende t'ondersoeken ofmen niet gevoechlyck met het punte hoge water sal connen comen bij de gestelde paggeringe, en deselve met het uyttrecken openen midsgaders alsoo een bequamen wech te banen, omme met de macht op den oever te landen, en dat sij aen 't werck gecomen sijnde vande gerebelleerde vijanden, door 't clingeren van musquetten en bosschade op strang leggende sijn gerepousseert ende te rugge gecomen, sonder yets deswegen te hebben connen verrichten, rapporterende eenlijck dat deselve afheyninge wel te openen soude sijn, soo heeft den Heere Superintendent voormelt, den staet deser vloote, inden Swient (?) bij den anderen sijnde vergadert, watmen op dien subject behoorde te resolveren, staande te considereren dat het vaertuych welcke geladen beswaerlyck met hooch water over het rif [illegible] (omtrent een slingerworp vanden oever gelegen, waer tusschen behoudens weynich diep water is hebbende) can geraacken, met d'ebbe en afheyninge binnen 't selve soude moeten blijven leggen, sijnde het vaertuych dat alomme bij den handt hebben, daer en boven niet bestaende omme de macht in twee a drij malen aen landt te setten, waerbij comt dat den vijandt in sijn lage verborgen en op voordeel leggende sonder merckelycke tegenstant resistentie van onse zyde het volck dapper soude connen beschadigen, behalven dat de passagie die opgebrocht moet werden, soo engh ende smal sij, dat op deselve naeuwlycks twee persoonen nevens den anderen connen marcheren, welcken wech sij niet alleen (buyten twijfel) met omvellen der boomen hier en daer sullen toegestopt, maer oock (naer d'usance aller Indianen) rondtsomme met voetangels beset ende onbruyckbaer gemaeckt hebben, midsgaders daer in [illegible] sijns met sterke partijen aen weder kanten soodanich ontbreeckt (?), dat sonder merckelycke schade, daer niet door geraacken souden, en na dat op dese consideratien ende de situatie deser landen, die geheel anders bevonden wert dan daer van voorder wel af bericht sij, gespeculeert, ende met serieuse overdenckinge gelet is geworden, watmen ten voordele ende welstandt behoorde te doen. Soo is een[illegible] eenpaerlyck verstaen, datmen noch bedere

niet

met den landtwindt deze bochte verlaten, ende directa voor by Maleyo na Macquian stiercken zal, omme de markt aldaar met proffijt ende nae 's Comp:s maxime avantagieusten te employeren.

Aldus gedaan ende geresolveert int Fluytschip de Smient datum ut ante.

A. de Oetkercken

J. Cuylaerdt

Marten Boudewijns

Barent Jansz Vandorst

Cornelis Adam

Willem Cornelis

Albrecht Stevens

Anthonij Hoorbeeck

Joannes Overcraadt

Wij zijn daar op aenstonds d'anckers ingewonden ende wy met de landtwindt verder (na ouzen believte) van hier vertrocken, dan deng[r]iende contrarie opcomende windt en stroom, waren genecessiteert wederom binnen de afgezeylde bochte van Gilolo ten ancker te comen, waar wy om d'onbequaemheyt van't schip Harderwyck op't Jacht de Zeeuwerick overgetreden zyn, wy zijn inden avondt lichten met de landtwindt ancker en gingen uyt deze bochte t'zeewaert. Wy laveerden

Gebrocken Agopar varende ende zeewaerts op Maleyo.

Ínt Jacht de Leeuwerick dezen 28. maert 1651

Vervolgden[?] eenen beroerens naer Maleye p.r den E. Salary aen den Opper-coopman Jacob Hustaardt met ons briefken van 't gepasseerde alhier aenden Gouverneur vanden Boogaerde, zynde van dubbelde inhoude.

Maleye

Aenden Gouverneur Caspar vanden Bogaerde.

Erntfeste Achtbare, wijze voorzienige zeer discrete Heere

Myn Heer.

Naerdat wy op 25. deses p.r de schepen Harderwijck, Grittiock het [illegible] ende de kleynen Smient ende Gulde Gans uyt de reede van Maleye ons afscheyt genomen hadden, zijn wy den 26.en ende de Leeuwerick den dagh daer aenvolgende hier inde bocht van Siloo ten ancker gecomen, middelerwijle welcken tijdt dat wy naer de Leeuwerick als voren tardeerde, zoo hebben ter instantie vanden Coningh Mandarsha andermael een invitatie briefken tot de rebellen afgesonden, om haer daermede tot haere schuldige gehoorsaemheyt op te wecken, maer is ons daer op vande selve al even fier als voorde gerespondeert, waermede dan overdubbelde redenen, van haer als vyanden te verclaren, hebben becomen, gelyck daer op oock in geen gebreecke zouden gebleven zyn, maer vinden die guyten zoo doorde natuerlycke situatie van haere residentie, als haer eygen artificiale bywerckingen zoo periculeus voor ons te belegeren dat wy(om het geringe voordeel het welck (: alles wel succederende :) daer uyt voorde Comp.e zoude connen werden geacquireert) met naedeel geoordeelt hebben, onze macht daer tegens te employeren, maer een stemmich verstant deselve op Macquian, waer dan meerder voordeel voor ons te bewerckenzy, te gebruycken, ofte

dan

Int Jacht de Sierwijck desen 28.en Meert 1651 —

gelyck dan oock tot dien eynde met alle de schepen (in Godes name) de reyse derwaerts sullen ondernemen, van waer UE. te zynen tijdt van het voorgevallene nader bericht sal werden gedaan, ende alsoo jegenwoordich hier buyten, niet anders hebben, sullen sluyten ende UE.

Eerentfeste, achtbare, wyse, voorsienige seer discrete Heere met zyne adjuncten en suppoosten, (naar onse vrindelycke groete) Gode in zyn hoede en genade bevolen, blyvende onder, tusschen die altoos geweest ben. Onderstondt en was geteeckent. UE. geaffectioneerde en dienstw: vrindt Arnold de Vlamingh van Oudtshoorn.

Int Schip Harderwyck ten ancker leggende inde bochte van Gilolo. desen 28.en Meert Anno 1651. —

Blyvende daar beneden gemelte Hustaart belast en pattani sidore adatschappen, ende den Coningh dessolven eylandts te recommanderen en versoecken sal te willen abstineren vande gerevolteerde in hunne contumacie en ongehoorsaemheydt te voorden, maar de eere van Mandarshah Croone na zyn vermogen, alsints helpen conserveren, midsgaders by derselve gelegentheydt denckt t'onderstaan of den Tidoreesen, sonder aen-sieninge op den Spanjaart te nemen, niet wel mochte genegen zyn, met ons over den Nagel-handel te comen in onderlinge contractatie om alsoo die speceryen by alle middelen te jointeren ende onder den sleutel vande Comp.e te brengen.

Gelast den Hustaart om Tidore en ... met den Tydoreesen te spreecken.

Wy hebben, pertinerende tot de geconjureerden op Gilolo voormelt, bericht ontfangen dat zylieden eenigen tijdt geleden zeecker vaartuygh uyt haare plaatse na Xula hadden gedepar-teert en daar nevens eenen ... broeder vande

Ontfangen berichtinge vande correspondentie der rebellen met die van Xoula.

gedeconfeerde ...

Int Jacht de Periwinck den 28.en Meert 1651

gedecolleerden Leliatte voor deren wegens Ternaten quimelaha in d' Amboinse quartieren, dat zy oock onlanghs vandaer p.r 2. — Corrocorren tot assistentie vanden Hiloresen afgesonden, alle wacker gesolliciteert, invoegen te beduchten is — dit vier van oneenicheyt (door wint van soodanige correspondentie) wel wyder ende tot in 't binnen Amboina overgebracht moete — worden, daer voornamentlyck tot voorcominghe ende stuytinghe van dergelycke schadelycke desseins, in gehandelt sal moeten werden zulcks wy oock op onse verschyningh aldaer (met den E. Godes hulpe) gedencken te doen.

daer men sal moeten voor=sichtich tegen zyn.

Woensdagh 29.e 's morgens was 't stilletjens ende lagen in 't gesichte — van Maleyo. op den dach creegen een tamelyck windeken uyt — den wal, daermede tot dicht aen 't zuyt eynde van Tidore — avanceerden, wanneer den zeewindt rescontrerende met deselve p.r 't Jacht de Periwinck ende de fluyt de Smient noch dezen avondt voor Macquian ter rhede zyn gearriveert, de E. Haes, — die naest achter ons hadden, quam inde voornacht eer mede ten ancker, blyvende de resterende schepen noch wel 2. a 3. mylen buyten de rhede; wy vernamen op onse compste uyt 't rapport vanden E. Oppercoopman Jacob Hustaardt, dat hy (volgens onse ordre) ontrent Tidore gecomen, een paraukien van dat — landt hadde gerencontreert, en aen 't zelve belast, dat zy zyne — compste den Coningh souden willen notificeeren, hy was geneigen met zyne May.t te comen in vriendelycke conferentie, die hy — dan oock niet eenich verzocht daer toe plaetse te willen appointeren 't welck den Coningh aengedient ende hy middelerwyle genadert zynde, zoo hadde zyne May.t door de bootschappers laten weten, zoo hy yets hadde te communiceren, dat hy hem binnen zyne wooninge zoude verwachten, 't welck gemelte Hustaardt als zynde tegen zyne ordre niet en hadde willen ondernemen, invoegen op onse meninge niet en is gebesoigneert, dat echter by naerder occasie gedencken te voldoen.

komen op Macquian ende rapporteert den oppercoopman Hustart dat hy met den Ty=doresen, nopende onse intentie niet had konnen besoigneren

Donderdagh

Op 't Huys Gnottacquia desen 30en Meert 1651.

Donderdagh Do. des uchtens quamen hier ter reede de schippen [illegible] ende 't [illegible] van Gent.

Op dato met de compste der gemelte schepen den Coningh Mandarsha mede aen landt verschenen en onder convenable eere op dit huys ontfangen zynde deden wy den breeden raadt vergaderen ende den Coningh voorhouden in forma gelyck op Malayo mede was geschiet, wat wy in geresolveert ende besloten hadde, ter beste van zynen tegenwoordigen staet te verrichten, hy dreyde daar op dat wy als vooren by zyn besluyt noch persevererende vande rebellen over haere landt eenichtydt te straffen, ten waere zaecke zy eenige op de insinuatie, die men hun ex super abondanti ende voorde laatste male aenstonds zoude doen, tegens morgen ende niet later hier quamen te compareren ende haere schuldige obedientie aen zyne Mayesteyt bewyzen, de achterblyvende ten gestelden dage, zonder met eenige non comparitie zonder eenige andere exceptien voor onschult te mogen allegeren, gehouden ende verclaart worden voor rebellen, vyanden ende turbateurs vande gemeene rust te des Ternataensche Coningh-ryckx, dat zyne Mayesteyt alzoo geaccordeert ende met gemeen advys van raede besloten hebben. Zoo terstondt oock heden den Tolck Pieter ter voorz: fine verbreet-ken, omme de Macquianse overheydt deze onze resolutie te notificeren, ende terwyle men in vast gevoelen blyft dat zy echter styfsinnichlyck in haeren quaden raadt voornemen zullen te continueren, ende hier toe geconsidereert dat om de Mart voor Gnottagita welcke de principale spille is, daer het Macquianse werck gelonden wordt op te drayen, bequamelyck aen landt te smyten, met vaartuych geroint by der handt hebben, zoo is nae onzen gedanen voorslach geoordeelt goet te zyn, datmen gedeelte derselver p[er]de

Marginalia:

Den Coningh wordt ons voorneemen voorgehouden, op wat wyse hy ons macht styven dienste sal willen gebruycken.

Hy blyft by syn voorige besluyt mits datmen voor 't laetste den Macquianders insinuere.

'twelck geschiet.

Doch resolverende daer beneffens opgewachte datmen

hoe 't van beede continuatie de straadt van Gnoffagita te incorporeren.

de gemelde voors. schuyten etc.: op morgen met het hooge water daar aen brengen zal, met ordre voor eerst niet te attenteren, maar alleenlyck den oever t'onser naderer bevele in te volgen ende te bewaren, gelyckerwys by de resolutie hier onder volgende staat gedeclareert.

Donderdagh 30:en Meert Aº 1651

In vergaderinge van Raade gedelibereert zynde, hoe wy jegenwoordich van de Siloloo gekeert en lien met de gantsche macht voor Macquian (Godt lof) wel aengecomen zyn dat oock, mids 't verloop van bequamen tydt, het werck op dit eylandt geabsolveert staat te werden, zoo veel mogelyck geaccelereert ende geswint dient voort te gaen, zoo is by gedachte vergaderinge, naar gehouden communicatie derwegen met Coningh Mandarsha dies, voegende zyn voornemen besluyt, de persecutie der rebellen intercedent eenparich goedtgevonden en vastgestelt datmen noch aen staanden morgen (connende tot door 't getyde des waters niet vroeger geschieden) met de vloot p.ae 't by een te brengen vaertuygh, zoo veel volcks naar Gnoffagita (dat het sterckste nest ende gehouden is te wezen de spil daar 't geheele Macquians gebouw op draeyt) zal ter bequaamste als eenichsints gevoechlyck connen overgevoert worden met ordre aende hoofden der troupen te geven dat voor eerst geen acten van hostiliteyt aende inboorlingen daer omtrent betoonen, 't ware in cas van offensie, maar preoccuperende den oever, hun op de bequaemste en de weerbaarste plaatse neder slaan ende legeren zullen, ter

tydt

tydt ende wyle naar den ordre van een ·· des aengaende Jae worden gegeven.

Aldus gedaan en gearresteert binnen 't Huys Groottacquia ten Jaare, maendt ende dage voornoemt.

Ad. Snetshooren

J. Huijsaerdt

Nota de voegende persoonen hebben mede haare absentie niet deze niet geteekent.

Nicolaas van der Cappen
Paulus Andriesz
Cornelis Danen
Jacob Heijsden
Corneliu Paio
Paul Martin Flessinge

Cornelis Clom

Willem Corten

Joannes Overenraadt

Des avonds keert den Tolck Pieter van zijne uytsendinge te rugge, rapporterende dat hy (na 't ontvouwen van zynen last aenden Singadja van Groottagita) vanden zelven in andtwoorde bekomen hadt, dat hy oudt ende afzynde, wel wiste, 't zy dan of hy den Coningh wederaennam ofte niet, het eerder zyn hooft costen zoude, dat hy niet vermogens zoude zyn onze macht te resisteren. Hy zoude dan met zynen

Den Singadja van Groottagita desperaert van syn leven.

dan soude hy met den synen

[...] oock d'andere Negrijen, [...] voor antwoordt gedient hadden, beraadtslaegen wat sy in desen souden voortsetten mogen doen.

zijnen Raadt overleggen, wat best diende voor henlieden gedaan, en stonde morgen ofte overmorgen daar van geadverteert te werden; In ver- scheijde andere negrijen, hadde hij oock onse insinuatie gedaan, die mede geseijt hadden, dat eerst met den anderen in dese zaacke zouden beraadt- slagen, en na een dagh of twee ons derwegen kennisse doen, Aen Babanwa een hooge en stercke plaetse, daar zij in groote menichte op geretireert zijn hadde hij, ter cause vande hoop gewapende, die hen aldaar vertoonden, niet derven aen landt comen, om haar onse meeninge te verstendigen.

Die van Babanwa ont- houden haer gewapent op de hooghte.

Vrydagh 31. Do: Arriveert eerst ter reede 't schip Vandenwijck, ende vertrocken (in conformiteijt van 't gearresteerde op gisteren) alle de vaartuijgen met soldaten, die hen bij den handt hebben connen crijgen, na de strant van Gnottagita, om deselve t'onsen nader ordre in te nemen, ende te bewaren.

Die van Gnottaqia ende Motin comparerende en worden geadmitteert.

Op onse gedane insinuatie zijn desen morgen alhier verschenen, de Singadie van Gnottacquia, Motin ende de Zoon van die van Gnottagita van welcke de twee eerste (nadat alvoorens den Coningh Mandarsha in onse vergaderinge gecomen, ende hem dit gecommuniceert was) door onse gecommitteerdens hebben laten voorstellen, of zijlieden niet gesint waren met een oprechte affectie ende genegentheijt haeren wettigen Coningh Mandarsha te voet te vallen, ende in zijnen staat met alle trouwe t'omhelsen, ende als zijluyden daar op verclaerden van harten dese zaacke te meeneren, is hen vorder belast dat zij bij sequele, dan zijne Maijtt als getrouwe onderzaten, convenierende ende betaemt, in alles wat hij haar den oorlogh en welstandt des Coninghrijcks betreffende, zoude mogen comen te gebieden, zonder eenige contradictie hadden te obtemperen, zonder zijne hoogheijt als voorheen geschiet ware, wederomme met contumacie en wederspannigheijt te irriteren, dat namaels zoo zaetve (als hebbende om de oude aliantie ende bondtgenootschap met de Ternataensche Croone ingegaen, de Compe haar nu tot minnelijcke reconciliatie ende verzoeninge tusschen henluyden en den Coningh willen interposeren) niet meer en stonde uijt te vallen, daar op zij te dencken hadden, dan zij dan wijders oock alle die geene, die in haare rebellie en halstarrig-

beloven, op den voorslagh den Coningh Mandarsha trouwe en gehoorsaemheijt

heijt

boosheyt in ontrouw tegen den Coningh persevereren, als die van Gilolo en Adius verkeerden, oock op Macquian 't zy, souden verclaren voor hunne vyanden, ende deselve na haar uyterste vermogen, naerder waar comen, soecken en swaerder vervolgen, ende alleen [illegible] te beschadigen, afsnydende bovendien sijnde voorden de correspondentie ende 't heymelyck verstandt dat zy voor desen met de afgeweeckene souden mogen hebben gehouden, 't welck by henluyden hooghlyck belooft zynde, soo wierden zy daar op tot de vergaderinge ingelaten ende voorde voeten van Mandarsha hun geworpen hebbende, baden vergiffenisse van haeren misslagh, die hun alleen door zyne Mayt goedertierentelyck is geschiet, onder [illegible] van haere verbintenisse van vyt en vyt den Coningh getrouw ende getrouw te syn en blyven;

Ontfangen daer op volcomen vergiffenisse vanden Coningh

Wy lieten voort zyne Mayt dienen, dat hun op met nadenk wis te leggen, als hebbende zyne Mayt met zyne goedertierentheyt aen dese subjecten veel verdient ende getoont dat hem het welvaren derselver ter harten gingh, die van Gnottagita insplorerende met tranen in d'oogen op 't nedrichste voorden Coningh te mogen verleenen om dieselve tot voete te vallen, waermede zy keeren en den ouden gaeren vader tot zyne Mayt afbrengen souden, dat haer plat geexcuseert wierdt, ende hen belast met ter audientie te sullen comen voor ende alleen den ouden Singadie met zynen vader te gelyck by ons soude werden afgebracht, dat zy hun oock van sammelen hadden te wachten, en te songen dat deesen dach daar op (sonder eenige verslyting) niet onder ginge, waermede zy vertrocken, ende te gelyck den Coningh opstaende mede binnendes van ons zyn afscheyt genomen heeft, die door onse gecommitteerde met reputatie tot binnen zyne gedesigneerde wooninge alleen g'accompagneert is geworden.

Den soon vanden Singadie van Gnottagita versoeckt sonder ter audientie te komen ende wordt door hem aen synen vader de spoedige afcominge tot ons seriouse belast.

Mandarsha neemt afscheyt ende wordt door onse gecommitteerdens thuys weder geaccompagneert.

Op den naarmiddagh ontfangen schryvens vanden Capitn Paulus Andriez van Gnottagitas strant geschreven, melderende dat hy met zyn byhebbende soldaten sonder eenige de minste resistentie te vernemen geland ende 't pat naar de negrie opgetreden, midsgaders ontrent deselve sich nedergeslagen hadde, alwaar hy drie persoonen tot hem afgesonden, versprocken hebbende, verstonde, dat den [illegible] van Singadie dieplaatse tot den Coningh gereyst ende vergiffenisse verworven hadde, versoeckende zylieden te dien eynde men wilde-

Crygen schryvens uyt 't leger voor Gnottagita daer alles naer onse intentie verricht was en nadere ordre verwacht wiert

Eendoch

Op 't Huijs Gnottacquia den 31:en Maert A° 1651

hen doch geen hinder offte ongerechte aendoen; tot distincte malen
had gemelte Cap:tn eenen Mardijcker binnen haere vastigheijt gronden,
om te recognosceren, maer hadde denselven bescheijt gebracht, datmen
van wapenen noch eenige preparatoire defentie aldaer gantsch niet en
sagh, zoo verre was 't vandaen dat zij hem vijandelijck souden aen-
stellen, dat volc op de compste van onze macht met hunne krijgstuigh
waeren te gemoet getreden, om deselve aen d'onze te vercoopen. hen
hertteliijck begeren d'ijndelijck van haer was, niet wilde om de groote
vreese, die onder 't volck waere ontstaen, haere plaatse niet naderen—
comen, ten eijnde alle onlusten mochten werden geprecaveert. Gem:
Capiteijn hadde sich middelertijt vande gelegentheijt der plaatse—
gedient ende het volck in goede ordre doen legeren, verwachtende—
onze naderen last, die wij hem ooc daer op aenstonds hebben toege-
zonden, comprehenderende niet anders dan dat hij sich aldaer zoo lang
in defentie soude onthouden, tot wij gesien souden hebben of op pd—
gedane insinuatie den ouden Singadie met zijnen staat persoonelijck
resolveren soude aftecomen, dan alzoo den tijdt sonder zijne verschijninge
passeerde, zijn van besluijt geworden, in cas morgen geen bescheijt
vernemen, derwaerts te ordonneren, dat zij opbrecken ende de negrij
occuperen sullen, sonder nochtans, ten zij in cas van offentie, eenige
actie van hostiliteijt te toonen, na de incorporatie van welcke—
dan ooc belast heeft, inder minne, is 't doenlijck, zoo niet met
gewelt te tracteren den ouden Singadie van Gnottagita voornoemt,
beneffens den Iman ende de 4. Quimolaha dier plaatse in handen
te becomen, ende herwaerts tot ons in verzeeckeringe aftezenden,
de gemeente (welcke ooc deze actitaten moges geadverteert
sullen werden) soude hij aendienen, dat zij ter deser aengaende niet
en becommerden, angezien de schult buijten hen ende eenelijck bij—
haere overheijdt gedelinquieert was, dat zij hen mochten verzeeckeren
bij zoo verre resolveren wilden eenige uijt den haeren tot ons te—
committeren, dat deselve niet alleene vrundel souden bejegent
werden, maer ooc van ons buijten twijffel te ontfangen comen alle
billijcke satisfactie en contentement.

Satturdagh 1:me April. Heden deser morgen bequamen tijdinge dat tegen aenstaende
middagh den meer opgem: Singadie en zijnen aenhangh stonde af-
te comen, waeromme onze missive geconcipieert na d'ordre ende
besluijt

[Margin:] die wij hem toesenden.

[Margin:] men brengt bescheijdt van Gnottagita hij comt, maer op den brieff ophoudt,

tot middagh, om dan by non comparitie met de resolutie achter te pogen.

besluyt gisteren avondt genomen, en geraect om versonden te worden, ingesonden hebben, voornemens nochtans (in cas den selven ten gesetten tydt niet en compareerden) met onse resolutie voort te stappen.

Voorn: Singadje compareert maer wordt niet g'admitteert voordat de resterende hoofden sullen afgekomen syn.

Tegens middagh versochten alleen voor 't huys den ouden Singadie van Gnoffagita, omme den Coningh Mandarsha te voete te vallen, ende den eedt der getrouwicheyt aen syne May.tt te doen, dan is deselve ter audientie niet geadmitteert maer afgewesen, tot soo lange de resterende Macquiansse oversten mede souden weesen gecompareert, werwaerts den volck buyten afgesonden, omme leenluyden ter dachvaert te roepen.

De fluyt de Wolff verschynt uyt Amboina mede brengende tydinge van d'Amboinse revolte ende 't afvallen van Madjira als volgt.

Op den avondt verscheen hier inexpectaet uyt Amboina, de fluyt de Wolff met missiven vanden Oppercoopman Simon Cos, tracterende de quade voorgevallen veranderingen inde Amboinse provintie, ende was den sommieren inhoudt der brieven voorz: luydende als volcht

Dat de bedroefde ontstelteniss, door de trouwloosheyt vanden Quimelaha Madjira over d'Amboinse landen veroorsaeckt, gemelte Cos g'incitteert hadde extraordinaris besendinge aen ons t'ondernemen ende omme deze inexpectate veranderinge van synen aenvangh en voortgangh te beginnen en deduceren, soo adviseerde hy eerstelyck, hoe hem op 13.^en februarij pass.^o van Louhoe doorden voorzeijden gevloden Madjira, p.^r drij expresse Ternatanen was toegesonden seeckeren brief, doorden opgeworpen Coningh van Ternaten ende zyne grooten g'addresseert aende Boinese Olilimas ende Olisivas, ende van syn Madjiras volck g'intercipieert, buyten heeft nochtans den genen aen welcke die was geschreven, zynde ten principalen van dusdanigen inhoudt, dat voorgenoemden opgeworpen Coningh benevens alle de grooten ende edelen (uyt het gesach vanden wettigen Mandarsha geweecken ende op Gilolo hen verhoudende) aenden Quimelaha Madjira, midsgaders alle de Olilimas ende Olisivas waeren begerende, dat zy de hoofden generalyck aftragen, souden of zy Mandarsha mede wilden afgaan en Manipsia als haeren gecroonden Coningh erkennen, soo jae, dat zy by gevolge zyne mandamenten ende bevelen (gelyck dat behoorde) souden obedieren en gehoorsamen, gevende voor reden, die hen tot het abdiceren van

gemelte

gemelten Mandanska hadden geinformeert, dat hij contrarie de costuymen
ende oude Moluxe herkomsten, inleijdende de raadtslagen der Hollanders
hem beloofft hadde zijn gelove te verloochenen ende sich tot het Christen-
dom te voegen; hij hadde daarenboven alle het gout ende de goederen
vanden overleden Coningh verquanselt ende doorgebraght ende met
zijne quade regeringe het landt in zoodanige beroerten gestelt,
waaromme sij Kamphia — met zijn uijtwijckelingen op 't vertrou-
wen dat sij in zijnen Godt was tenderende, het Ternataensche —
Coninglijcke voor alle destructie conserveren ende met den oorlog
trachten zoude te resisteren, alle die gene die het daarop souden mogen
hebben aengesien; den vrede was tusschen Tidoor ende Lenluijden
getroffen, waarinne wederzijdelijck was verhandelt en geconfirmeert,
dat bij zoo verre het gebiedt ijmandt, hij waere sulcken persoon als
hij dan mochte zijn, onder Hituluijden quame te committeren, een misdaet
raackende de zaacke sijnes geloofs, met sulcke of die sich souden
willen patrocineren, sal soecken in handen te becomen ende met sijne
wijven ende kinderen tot slaven brengen; zoo stack hem oock seer —
tegen 't harte, dat sij Mandanska voor deesen de vier negrijen
Caybobo, Makrika, Amahay ende Sawayko met zijn toestem-
minge ende opdraght gedoopt hadde Christenen te worden, vermanende
hem Quimelaha in cas den Macassaersen Coningh het selve quam
te vernemen ende daaruyt yets mochte comen te ontstaen, hij 't selve
met goeden raat wilde prevenieren; hem gelove in de Moluccos —
diminuerende dappere ende lijdt veel aenstoots, Mandanska hadde —
oock d'afsettinge van alle d'orangcayen, zoo wel Ulilimas als
Ulisivas besloten om 't landt van Ambon op dien voet geheelijck —
onder de macht en heerschappye der Hollanderen te redigeeren, —
daaromme sij tesamen wel hadden te letten, wat sij in deeze sake
't haerer beste stondt te doen,

Over brief aen hem Cos aldus gecomen, ende den Madira, sich met
een eygen bijgesonden letterken ontschuldicht hebbende, van dat sij —
persoonelijck aen 't casteel niet en hadde comen compareren ter —
cause sij onlanghs door 't vallen vanden paerde bedeurt geworden
was, zoo had gem: Cos naar Loehoe gedeputeert den Capiteijn
Jacob Verheijden, om den Quimelaha vriendelijck aen 't Casteel

te

te nodigen, ende met een, soo over deze zaacke als de differentie van Macquielyn te confereren, die wederom keerende, rapport brachte dat Madura, zoo haast hem zyne smarte wat zoude verlaten, stont te verschynen, tot confirmatie van deren, hadt den Quimelaha daar op met een briefien aen 't Casteel gesonden, deselfs g'addopteerden zoon, een Clincob van afcompst, dienende den inhoudt, dat hy ter verschyninge van aengetogen Capn: op Louhoe, zich zeer qualyck hadde gevoelt, maar, nu weder wel gedisponeert zynde, zoude p:mo eersten commoditeyt met die van Cambello, Lissidy ende Bonoa sampt alle de Olilimas ende Oliwas beraadtslaen ende den heere vander Beeck in zyn aengeel Gouvernement van Amboina comen congratuleren.

Den voornoemden Quimelaha hadde op Cambello ende Lissidy, onder den mantel van (tot beslechtinge eeniger zaacken tusschen de inhabitanten van Manipa voorgevallen) naar Amboina te gaen, groote vergaderingen gehouden, oock een geruchte doen lopen dat op Boiano van Tydore, Ternaten ende Xula was aengecomen eene vloote van 100. Corrocorren in meyninge ganch Ambon te incorporeren, ende alle wederstrevers in slavernij wech te voeren, deze faem hadde daar heenen gestreckt om de kleene harten t'intimideren, ende om nu quansuys de zeeckerheyt van deze mare te hebben, midsgaders alle vrieze uyt de verbaasde gemoederen te dimineren, zoo had den Quimelaha derwaerts besloten te zenden, den Iman Swacky van Lissidy ende Mayamme van Cambello, die hy mercktte Comps: staat toegedaen, ende zyne woeste dessyngh contrarie wacren, in waerheyt niet anders voor hebbende, dan eenluyden, door dat midden van kant te helpen, 't welck hy mede zoodanich hebbende begrepen, zoo hadde den eersten op zyne debiliteyt, den anderen deze voyagie op zyn hoogen ouderdom afgeslagen, werende van Mayamme zulcks naarder verclaert aenden lieutenant Hymbach, hoe Madira een Ternataen ende niet te vertrouwen was, die een op dezelve steene zoude hebben doen ombrengen, gelyck dan 't gebode van zyn schelmachtich voornemen genoechsaem zyne trouweloosheyt openbaar ge-maeckt ende aengewezen heeft.

Omtrent

Intusschen dien selven tydt was van Amblauw aen't Casteel bestre-
ecken briefken, door den Corporael van daer naer Ambon gesonden
van inhoude, hoe hem Corporael verstendicht was, dat Codiali —
(laest met Madiwas gebroeders naer Tomaten vertrocken) op —
Boino weder van Nila aengecomen, ende souden sÿ Codiali tegens
twee Amblausche Orangcayen verclaert hebbe gezeydt hebben, dat
men geen twee swaerden te gelÿck in handen nemen moeste. —
'twelck den Codiali op d'examinatie en afvraginge hadde geloochent
en sich des ignorant gehouden; den Quimelaha Hatsie van Cajeli
liep het geruchte, dat subreptive des nachts het huys vanden
Amblauwschen pattÿ frequenteerde, ende daer secrete conventiculen
hielt; men riep dat op voorz: Cajeli oock sommige correspondenten waren
verschenen, des halven sÿ Corporael een Amblauwer derwaerts —
om te recognosceren, had afgevaerdiget, die wedercomende rappor-
teerde, dat geen van Codialÿ ende Orangcaÿ Tanahel daer hadde
gevonden, welcke hem Amblauwer naer de gecomene macht der
Hollandtsche Scheepen gevraecht hadden, en gezeydt dat sÿ daer de —
wech-geloopene slaven vanden Sergeant Porton, staende voor-
den eenen naer Tommaloy ende den anderen om Boino te schepen,
naer welcken brief oock een Amboins Sagouw handelaer van —
Boino aen't Casteel gecomen was, rapporteerende hoe sÿ aldaer
secretelÿck hadde verstaen, dat Madiwa derwaerts hadde geschr:
ende aen die van Boino ernstel gerecommandeert op de Nederlanders
niet meers te intenteren, ten waere sake sÿ eerst van den
Quimelaha sulcks souden hebben verstaen, den selven handelaer
was oock van sÿne gunstige geraden te vertrecken, 't welck sÿ —
nalatende sÿne uytstaende saecken, dan oock vaerdelÿck geëffec-
tueert hadde.

Syne Edle hadde den naer oock weder tot Amblauw in sÿne residentie
gesonden, den Sergeant daer commanderende, nu van sÿne siecte —
aen't Casteel wesende geconvalesceert, met ordre om Boino —
rondt te vaeren, ende van sÿn bevindinge dies aengaende te adviseren,

Middelerwÿle was het geruchte door de Ceramers, comende van
Cerams Custe als andere geloopen, dat de Mooren binnen goedende

op 't

op't geberchte bleven, ende de kleyne negrijen continuo in arbeyt-
zaten om wapentuijch te bereijden, welcken noch door den Opperkoopman
Zeduro, comende van Laloe naert Castiel, om van zijne bloetkruyt
geaccordeert te werden, aengaende welcke persoon des Quimelahas
oock was g'attineert, waeromme hij Cos met sijnen Rade van
advijs waeren geworden, sich persoonelijck over den contra wegh-
derwaerts te transporteren, omme te vernemen wat eygentlijck
ende inde waerheyt t'eene van weesen mochte zijn, welcke dan daeraencomende
de wooninge des Quimelahas in goede gestalte hadde gevonden,
tredende voorts in onderlinge conferentie met den zelven, soo hadt
hij hem de bekende loopende geruchten gecommuniceert, en met eenen
gezeijt, zoo hij eldersvoor bedacht was sich met zijn meubelen onder
onze bescherminge binnen Comp.s sterckte te retireren mochte, na
welcke en andere gevoerde discoursen de Quimelaha verclaert had,
door een groote bevreesde en ontstelteniss vande gemoederen der
inlabitanten, gecauseert uyt deze vier oorzaecken.

Dat zij namentlijck bedacht bleven (zoo wanneer de Alfoereesen
tot onzen Gods-dienst zouden gebracht zijn) mede haerluyden alsdan
insgelijcks tot de Christelijcke Religie zoude mogen constringeren.

Dat de gecombineerde macht, diemen nu dat van Xula, Ternaten
ende Tidoor te verslijnen stondt, hen overweldigen, berooven ende
in slavernije wechvoeren mochte.

Dat met de compste van Comp.s geraek ende macht uyt Ternaten
het geschieden zoude dat de nagelboomen of verdelgt en afgecapt,
of het Rijck moutten ende extraordinair gewas verboden zoude
werden t'ontfangen, ende eyndelijck

Dat wij Mandanka verlaten, met Bamlia contracteren, ende
dan door groote pænen in d'uytterste armoede ende miserie
stellen zoude, die geene die pantije des ouden Coninghs hadden
g'inhereert.

Op deze poincten haddelijc Cos den Madiena (soo 't scheen) met
genoegen voldaen, maer geloofden den Quimelaha het den gemeent

zoo

zoo niet zoude afgewesen worden; Aengaende d' oude dittoriatie-
tuitter Marquelin ende zijnen persoon, daer van waeren mede eenige
redenen gevonden, maer bleef hij bij den voorgedaenen eedt kracht ver-
persoonen; Naer welck berichten gen: Cos sich weder naer 't
Casteel begeven hadde, daer hij op zijn comste schrijvens, door den
Sergt. van Amblauw gesonden, ontfingh, meldende d' executie vande
gegevene order, ende hoe alles in goeder gestalte gevonden was,
hebbende niegens connen vernemen, datter ten oorloge eenige preparan-
ten wierden gemaeckt, zoo was oock uijt Ternaten niet nieuws
daer op Boino aengecomen; welck berichte hij Cos opstondt den
Quimelaha, ende met eenen de hoofden van Loehoe, Cambello, Lissidij
ende Manipa hadde aengeschreven, maer was den 12den van Marte
schrijven van Loehoe aen 't Casteel gecomen, hoe den Quimelaha
met vrouw en kinderen, sack en pack sampt alle d' inwoonderen
der voorz. negrije, uijtgeseijt Abdul Rachman ende eenen Tramer
die sich inde redoubte hadden begeven, op den 11den snachts naer
Caloela onder Lucello met de vlucht vertrocken waeren. —

Welcke inexspectate tijdinge die van 't Casteel doen resolveren, sadd
onder den Capn. Verleijden, 5. Corrocorren derwaerts te senden
ende te gelijck over Hitoelamma naer Loehoe te sijcken, om
bericht van derzelver constitutie als die van Cambello ende Lissid
noch voor 't vertreck van gen: Capn. te becomen, dat des anderen
daeghs gepractiseert wierdt, continuerende sommierlijck 't vertreck —
vanden Luitenant Heymbagh met de Chaloupe nevens een noch
9. Nederlanders, verscheijde slaven ende den Orangcaij Majeramme
naer Kelangh, om uijt craghte van des Quimelahas schrijven
die inwoonderen het aenvoeren van kalck te gaen belasten; den
zelven onnosel omcomen, door het moordtschutt vande verraderende
ende overvallunsen Madura, midsgaders hoe vanden op Cambello
(ter apparente kennisse van des Quimelahas berichten) de —
inwoonderen (naer 't Mattacheren vanden Sergt. Jan Salans
de huijsvrouwe des timmermans met drie kinderen, beneffens de
de winckelieden naer boven inde sterckte) sich daer als vijanden
verclaert hadden; den Luitenant ontcoomen, die op Cambello —
om

om syn swackte, verlost hadt sich te retireren, meÿnende met drÿ —
soldaten na zyn besetten quarnizoen Lissidÿ te vertrecken, maar daer
voor comende hadt tselve g'incorporeert ende den vÿandt daer van
meester gevonden, invoegen zÿ retraicte weder naer Cambello had
genomen; voornemens de logie benoorden Hardenberch voor overvael
te bewaren, maar was sulcks eenstemmelyck afgeraden, dewÿle
door 't missen vanden luytenant Rÿmbach in zÿn gezelschap —
midsgaders eenige compe: met 8. soldaten int bosch om Lontracken
vertrocken, het swaerlyck gemeint zÿn soude, met maer 15. a 16.
musquettiers, die der noch restende, de principaele sterckte te
bestormen, waeromme besloten was Compes: effecten naer boven —
te voeren, daer tot den avondt mede wierdt voort gegaen, ten welcken
tydt, omringet vanden vyandt, g'ingesint wierden, (nalatende partÿe
rys, cleden, 12. stx: gongen en meest alle de medicamenten) hen
padt naer boven te kiesen, daer 't soo scharp mede aenquam dat zÿ
naeuwelyckx aen d'een zÿde binnen sich gelukt of hadde den
vyandt deselve logie aen d'ander al ingenomen, die spolierende en
verbranderende; de gem: fortresse Hardenberch was met 67. sielen
bezett, ende maer voor twee weecken van rys ende met weynich
water geprovideert, zÿnde voorts van oorloch munitien soo dapper
ontbloot, dat zy sich (buyten haastich secours) daermede niet langh
en souden connen behelpen ende defenderen; op Lochoe manquerende
het aen landt daer van de becondnis eÿsch dient ende ontset versochte,
alsoo hy alle uren den Quimelaha, om een assault op de fortresse
te ondernemen, was verwachtende, in hoedanigen staet sich de saken
met Laala, Allacody, Bonoa, Sonoa, Manipa, Amblauw en
Caybobo vertoonen mochten, was hem noch onbekent; 't geruchte
om dezen tydt liep dat Jan Pays met des Quimelahas gezanten
heymelÿcke by een compst hadde gehouden; dat Madiras g'adop
teerden soon, oock in 't vendel van Ambon tegen den anderen —
Clincks sich hadde laten hooren, men moeste wel op 't casteel
toezien, alsoo het met dit werck door geprojecteerde besloten —
vanden Boucom pays insgelyckx op victoria was aengespannen;
invoegen Sr. Cos met zÿnen Rade de gereet leggende corrocorren
daer door opgehouden in den gerespecteerden binnen tot Lon-

gecontinueert

gecontinueert hadde, zendende tot ontset nae Cambello, Loehoe, Amblauw ende Manipa, de fenijt Castricom, ende 2. brÿbongens jachten de Patientie ende Coninginne, nae gelegentheyt wel geprovid:- hebbende 't Casteel zoodanich ontbloot, dat naeuw 400. lb buspoeder ende 20: geronde Cruÿts kogelen daer binnen overich bleven. —

Uÿt berichtinge van zeeckeren Samsan, broeder vanden overleden Orangcaÿ Moeda over Hitoelamma aen 't Casteel gecomen, was verstaen, dat int begin van 't vluchten, den seditieulen Madira op- zyne zyde ende tot het boos dessyn geraect zijnde ende daer binnen de negrÿ Loehoe hadde gehouden vele Cambelleesen, Lissidiers en Alphoereesen, waer mede hij, op zijn gegeven bevel aen die van Loehoe, van met hem doorte gaen, in cas zÿ 't selve niet gepasseert en hadde, zoude voornemens geweest zÿn alle tegenstrevende te- massacreren, sommige, die hij bedocht was dat hem zouden afgaen, gaet hij gebonden doen voortleÿden, waer onder oock desen Samsan ende den Imam Swacki van Lissidÿ waeren geweest, maer had hem 't geluck gedient dat hij met een cleen prauwken g'escappeert ende naer Mamalo overgecomen was, zonderlinge meer en wist desen Samsan niet te verhalen; Ende verhoopte genomi- neerden Cos, aengerien de Batavische succours schepen noch niet en verschijnen, tijdelyck van hem onze ontsettinge. Zijnde van gevoelen (gelijck wij daerinne oock zonderlinge niet discreperen)- dat dese rebellen (exempt de lasten die de Comp:ie tot redres- van dien zal moeten attribueren) den Staat niet nadelich zijn zullen, alsoo met de compste van onze macht, op die gerebelleerde plaetsen, dat Sinnerloos en voorts bestaen des Quimelahas ende- zijne coadjutanten (met Godes Godlijcke hulpe) ten eersten haest in duÿgen staet te vallen, behalven dat hem door gelegenth: zal werden geprobeert, omme alle deser nagelboomen, immers het grootste deel derselven te destrueeren ende den quaden loop- te verdigeren tot de uÿtterste miserie ende ongelegentheyt daer wÿ t' onzer personele verschÿninge, oock met alle circumspectie- overleggen ende trouwe zorchvuldicheyt in gedencken, tot Comp:s- welstandt ende gedienende maximes te besoigneren

Uÿt

uyt de tweede Mittwe, zynde de vooriges, door contrarie windt ende
stroom, p.r de gedepescheerde corrcorren op   maert pallato
te rugge aen't Casteel gebracht, verstaen, hoe cort daer aen,
namentlyck   desselven maents, 't keyzers schip de Woerd-
ende   dagen later de Kroon ende Salm van Batavia voor 't
Casteel Victoria salvo waeren verschenen; Castricom, tot ontset
den 14.en maert naer Cambello gesonden, was vruchteloos geretourneert,
zoo waeren oock der vrijborgeren Jachten, tot secours ende versterckinge
der verdere afgelegen Comptoiren, besonder, in haere voyagie —
voor alsdoen noch sukkelende geweest, ende gevoeglyck tot voor-
nemen tot subsidie der gemelten plaetse zoodanich niet uytgevallen
als den dienst ende welstandt vande Comp.e was vereysschende;
ende alzoo des niettegenstaande de noodtsaeckelycke behoeften
voor Cambello bestelt dienden, midsgaders de constitutie requirerende,
dat de piraten vanden Quimelaha, infesterende de gantsche Hitoese
custe, zoo veel doenlyck afgeweert ende gediverteert wierden,
zoo hadde Sr. Cos, onder het commando vanden Cap.n Verheyden,
derwaerts geprest alle de Corrcorren zoo van't Casteel als
het Leytimorse gebiedt, onder anderen gemant met achtien
vrijwillige borgeren van Ambon, om Hitoes gewesten langs gevaren
zynde, tot Senen weder af te sacken, van daer met een
geconjungeert getal van 6 a 7 corrcorren op Cambello aen te zetten,
en de plaetse in zynen noodt te subvenieren, aen't effect van welcke
en ende ander meer niet en was twyffelende, gelyck wy dan Godes
Seegene bidden, dat zulcks in der tyt gelucklyck mach zyn volbracht.

Volgende, op 16.en maert voorleden van Larike aen't Casteel
gecomen, was, dat den Quimelaha de stercke Taala geoccupeert,
vier Nederlanders daerinne neder gelevert ende 't overschot met
hem gevanckelyck genomen hadde, confirmatie van deze overval
volgde daer op met zeeckeren matroos van Noessatelo, die swaerlyck
alleene ontcomen, by welck verlies oock de Comp.es partye scheeps-
canon te missen compt, zynde grootelycks te beduchten, dat het van
gelycken met Assaludy, Manipa ende Amblauw (wesende ter
water de twee laatste plaetsen seer ongelegen) niet seer wel
afgelopen moste, dat wy hoopen en bidden nochtans Godt den
Heere genadich zal gelieven te prevenieren en voor te comen —

&c.

Op 't Huys Gnoffacquia desen eersten April aº 1651

De plaatse Tien, in zyn zelver, om de verlore fundatie, niet wel te be-
schermen, hadt hy tos doen lichten, en de drie guarnizoen soldaten aen 't
Casteel g'ordonneert, encourageerende middelertwyle de inwoonders —
met de naekende comste van onze macht, tot soo lange zy sig elders
in securiteyt vertrecken. Offe met vyandt combineeren mochten,
ende alsoowel wyders, staande dese tumultueerende tydt, van
Hitoe g'adviseert was, datmen de Sterckten ——— Lima, Cost
ende Mamalo mede behoorde intetrecken, om met die guarnisoenen
respective Hila ende Hitoelamma te renforceeren, soo hadtmen om
pregnante redenen, daarinne niet connen verstaen, aengesien
by die occasie, den vyandt groote openinge gegeven, ende den Hitoese
siende dese verlatinge, mogelyck het ook na den vyandt keeren
souden, gelyckmen al kennisse was hebbende, dat den Quimelaha,
even voor zyn vluchten, mediatelyck door d'Jan Baitie getracht
hadde die van Hitoe te intimideren, ende daertoe te brengen, met
voorgeven een groote macht van Xula, tot destructie sinner landen
op handen was, ende d'Hollanders sin alle tot tot Cristen gelove
reduceren souden; gemelte Hamba Hadje Baitie had hy tos —
g'ordonneert by den cop te grypen, maar was deselve op 't gerucht
van des Quimelahas doorgaen, hastelyck gesubterfugeert.

Aen d'onderdanen wyder van 't Casteel, item die van Hominoa, —
Oma etc: hadmen noch niet anders als bestandige fideliteyt —
ende trouwe connen bespeuren.

Nopende de saacke vanden Hoerim Joan Pays, daar van waren
noch niet anders dan vliegende geruchten, doch bleef hy echter,
tot onze nader ordre, binnen 't Casteel, onder goede accommodatie
naer zyne qualiteyt geconfineert.

Den fugitiven ——— Steaaf Macquelin, door haare Ed.e in Bat.a
f.o de gecommitteerde schepen wederom naer Amboina gesonden, was, op
zyn arrive (volgende haar welgemelte Ed.e ordonnantie) —
door hem Cos in hechtenisse genomen.

Ende alsoo met de gearriveerde schepen uyt Batavia tot —
Amboina geene cranckbesoeckers waren verschenen, dan eene
den lichthoofdigen Joseph Calbiach, en dat den predicanten smals,

Om

om zyn ingoedlyck ende ontstichtich leven, dieplaatse daer geenen dienst doen conde, wesende insgelycks met zoeckende [illegible], p.o den [illegible] daer gecomen, preuve gedaen, die tot zoo verre hadt laten leggen datmen aenstonds hem weder had moeten verzenden, zoo verzoeckt hy oock, dat wy met onse compste derwaerts eenen bequamen kranck-bezoecker wilden overbrengen, om de dagelycksche gebeden daer te doen, 't welck hy meynde den predicanten metter tydt te moeyelyck vallen zoude.

Van welcke missive (na dat wy den Raadt doen convoceeren hadden) in vergaderinge behoorlycke lecture hebben doen geschieden, ende in consideratie genomen hebbende de constitutie der Amboinse Landen, met eenen den staat in serieuse bedenckinge gegeven, zoodanich men op de zaacke vanden ouden Guostagiten ende alle quade aen-spannelingen behoorde te procederen ende termineren, 't zy eenen de gecommitteerde misdaat te vergeven ende in genaden op te nemen, dan wel naer haere verdiensten te straffen, waer op, alzoo veel swaricheyt en diversiteyt van gevoelen gemoveert wordt, belastet hebben, een yegelyck ziel daer over naerder te beraden, om tegen aenstaenden morgen, dienaengaende, peremtoirlyck te resolveren, blyvende middelerwyle 't ordonnantie onder requisite officieren, Amboinas [illegible] met een hondert wackere crygsknechten voor af p.o aengetogen stoet, die wy gelast hebben om deze zaacke te coleren, met ten ancker te comen, tegen aenstaende morgen te verhinderen.

Diep inden avondt keert weder tot ons den Tolck Pieter, den gepasseerden voormiddagh tot de Macquiaense hoofden alomme afgesonden, rapporterende,

Ontfangen uyt onsen afgesonden bode verscheyt dat de voorde hoofden deses Eylandts voor vrees onser wapenen op de geb[illegible] gevlucht, nochtans geresolveert waren, alles te confirmeren wat met den Guostagiten van Guostaquia soude werden gehandelt

Dat hy deselve meest op de hoochten gerefugieert gevonden, ende (naer gedane insinuatie aen deselve uyt onsen name) voor andtwoorde ontfangen hadde, dat zy van haere gewoonlycke residentien eenelyck uyt vreese en angst des oorloghs geweken waren, ende tegen courage oock niet wel resolveren conden tot ons af te comen, zy zouden nochtans alles wat den Singadji van

van

Don Quottacquia ende Don Sagita, als representerende
de principale macht des eylandts, met zyne May:tt en de
Comp:re quamen te verhandelen, houden of zulcks by eenlinde
mede persoonelyck gedaen ende verhandelt waere.

Sondagh 2:en D:o deden op 't subject van gis- teren avondt, den raadt
andermaal vergaderen, ende, na reiteratie onzes voorstels
noch wyder gevoert hebbende, hoe (volgende de rapporten door
den Tolck Pieter gisteren aen ons gedaen, de resterende
hoofden van dit eylandt gedetermineert waeren, en op de hoogten
een refugium genomen hadden, gevende, op de gedane insinuati
voor andtwoort, dat zy een met het verhandelde by den
Singadje van Don Quottacquia ende den ouder van Quottagi
volcomentlyck zouden conformeren, maar uyt te beseyten wil
dat, zoomen den meergemelten Singadie van Don Quottagita
ende eenige andere met hem af [illegible] komen, naar eeuwe
verdiensten quam te straffen; zulcks (om dat groot ontslae
dat den selven is hebbende) niet alleen een hinderpaele zyn
zoude om de resterende tot ons te doen komen, maar een wercke
waer door zy, duchtende haer lyf en welvaeren te
zullen moeten derven, zouden worden geimpelleerdt haere
plaatsen van toevlucht tegens onze ar[illegible] faulten te forti-
ficeren, en in geresolveerde tegenstandt het uyterste te
verwachten, 't welck mids de voorgekomene Amboinse incidenten
den tydt niet zal lyden willen te geschieden. Zoo is raadtsaem
gevonden, deze zaecke inder minne te beslechten, ende de
misdadige (mids hoorende den Coningl. trouwe ende
gehoorsaemheydt) hunne faulten te remitteren, werdende hen
aldaar voor gehouden, dat sy te sterker (door deze onze
minnelycke interpositie) met den bandt van fideliteyt aen
zaeiner Coninghs Mandarsha ende in [illegible] de [illegible]

Den raadt vergadert weder ende wy besluyt in de selve alles met de Quottagita ende die noch moetten komen afteslacken minnelyck te termineren.

de Comp.e zullen worden verknocht, gelyck de Secreten hier onder volgende dicteert.

Sondagh 2en April Anno 1651

Aengesien: op de seer inexpectate en droeve tydinge gisteren avondt p.r 't Jacht Schip de Woestel ons uyt Amboina toegebracht, wy met onsen Rade ter selver instantie in vergaderinge hadden geconsulteert, hoedanich men inde voorgenomen procedueren tegen den Singadie van Dno Sagita ende die men verder souden estimeren hen contrarie de peirde en trouwe eenes goeden onderdaens begrepen te hebben, — behoorden te tracteren, 't zy dan datmen oordeelde, naedtlaemst te zyn, deselvige, tot herstellingh vanden turbulenten staet hierwaerts over, van kant te helpen, of wel der gecommitteerden misslagh te perdonneeren, ende haer in genaden wederom aen te nemen, ende dat daer op doenmaels discrepance van gevoelen was gevallen, invoegen 't peremptoire besluyt deser aengaende (op ygelyckx rypen overleg ende oordeel) met samen s. stemmingh tot heden morgen bleef geprocrastineert; Soo ist dat wy ten fine voorz. comparerende — ende (na reiteratie van 't voorss. tot meer gemelt) aendachtich geremarcqueert hebbende, hoe beyden dese onverwachte innovatien het eerste zeer dangereuse zynde, den opgem. Singadie, wesende van grooten aensien en gesach over Macquian met eygen (schoon naer verduyste) te penneeren, zynde sulckx met allen apparent, om te strecken een middel, waerdoor de gemoederen deser natie, tegens ons op 't hooghste verbitteren, maer oock een weg, langs welcke zy (desperaterende doch door

Zulcke

Op 't Huys Gnottacquia den 2:en april A° 1651.

Zulcke voorbeelden aen haare behoudenis bede) verweeren ende besluyten souden, alle ongenaackbare ende inaccessibele plaetsen t' haerer retiraginum ende bescherminge te occuperen, die (waer het moste gebroocken) tegens onze assaulten en invasie renforceren ende alsoo in possessie van defensie tot uyttersten te verwachten, behalven dat wy, met de wapenen voortganck nemende, kleine voordeele daervan souden comen te genieten, met onsen rade ingegaen: geannexeert [illegible] ende besloten hebben (alsoo deze tyds tot geweldich redressement der Moluxse zaecken souden werden gerequireert, dat de gebroocken [illegible] in Amboina ende de wiltheydt deser Landen voor de Comp: geringen maten en kan gedoogen) den vooraengetogen Singadia van den [illegible] noe [illegible] Sagita ende alle verdere posten vanden, (terwyle zy volwillich zyn af te geraken onder eedt der getrouwicheyt aen haeren Coningh te doen) wederom in genaden aen te nemen, ende onder zoodanige dien beter [illegible] contractatie, als men zal souden sufficient te zyn, tot onderhoudinge ende continuatie vande goede ruste deses Ryckx.

Ende ommewyden d'Amboinse Provintie voor dat [illegible] te succureren is van [illegible] gesocht noch heden p:o den g'arriveerden [illegible] van gin derwaerts te zenden, een nombre van hondert [illegible] Soldaten, ende die fluyte daer mede (in Godes name) met behoorlycke [illegible] ende requisite advysen op 't spoedichste te belasten verzeylen

Op 't Huÿs Gnottacquia den 2.^{en} April a^o 1651

verzeÿlen

Aldus gedaan, geresolveert ende geannoteerdt binnen 't huÿs Gnottacquia, ten dage maendt en jaar als vooren.

A. v.^r Oudtshoorn

J. Kuÿsaerdt

De volgende persoonen hebben door haar absentie deze niet geteeckent,
Nicolaas vanden Cappen
Cornelis daen
Johnas hendricksz:

Hier na is den Coningh Mandarsha tot ons gecomen, die wÿ (naer gedane congratulatie) het geresolveerde, nopende den Macquamanse staet, hebben gecommuniceert, 't welck zijne Maÿ.^t volcomen aggreerde, zulcks wÿ daar op den singadje van Gnottagita, ende die met hem waren afgecomen, ten

Mandarsha verclaerdt voor ons, dat wy 't geresolveerde communiceren 't welck hij goedt vindt.

ten Audientie hebben ingelaten, en hen voorgehouden, of zy voortaen
niet gezint waeren (niettegenstaende vanden onbetamelijcken eede
die zy den Manilloos hadden gesworen) haeren wettigen Coningh —
Mandarsha, wedervomme in alle schuldige trouwe en gehoorsaemheyt
aen te nemen, gelyck als vroome ende goede onderzaten toestaat ende
betaemt, waer op zy haere volwillicheyt getoont, en hen aende —
voeten van zyne May:tt nedergeworpen hebbende, vergiffenisse van
haeren misslagh (daer zy zeyden door quaden raedt vande Terna-
taensche afwyckelingen, in vervallen waeren geworden) deemoedelijck
hebben g'implooreert, welcke hen door de Coningl. goedertierentheyt
is belooft, onder zoodanige schriftelijcke Contractatie (die zy met
Eeden ende nae haere wyse hebben geconfirmeert) als by de
formeele hier vervolgens ingeschreven kan werden geresumeert

Den Singadys van Gnoffa-taquia ende Gnoffa-gita &ca. werden ter audien-tie ingelaten (en) presteren eedt van getrouwigh:

Contract beswooren doorde — Gnacquianse Overheydt &ca: aen haeren Coningh Mandarsha —

Wy ondergesz: den Singadie van Gnoffacquia, den Singadie — van Gnoffagita den Singadie van Talamo, ende de drie Singadies van 't Eylandt Motir sweeren ende beloven op ons Moorsche wetboeck ofte Mosaphy, zoo voor onse persoonen, als d'ingezetenen van onse negryen, den Coningh van Ternaten Mandarsha, by ons voor desen verworpen, nu wederom voor onsen gerechtigen Coningh ende heer aen te nemen, ende hem voortaen met alle oodtmoedicheyt te gehoorsamen, in alle 't geene zyne May:tt ons te water ofte te lande zal gelieven te gelasten ende op te leggen: sweerende ende belovende daer en tegen, ~~aen~~ alle de geene voor onse vyanden te houden, die deselven Coninghs Mandarshas vyanden zyn, daer — onder verstaende oock die geene, die, uyt zyne gehoorsaemheyt — afgeweecken, alsnoch tot geen bekeringh zyn gecomen; zoo — sweeren ende beloven wy mede oock ten geenen tyde den selven onsen Coningh Mandarsha te sullen verlaten, ofte by zyn leven een ander te kiesen, maer ons in allen dele onder d'alliantie —

vande

Opt Huys Gnoffacquia dezen 2den april 1651

vande Nederlandtsche g'octroyeerde Compe: ende geene andere, te zullen gedragen, als vroome ende getrouwe onderdanen van zoo mogenden Coningh toecomt ende betaamt.

Aldus gedaan ende beswooren voor 't huys Gnoffacquia opt Eylandt Macquian, in presentie vanden Coningh Mandarsha ten overstaan van d'E: Heer Admiraal ende Superintendent Arnold de Vlamingh van Oudtshoorn. —— dezen 2den april 1651

De Wolff vertrockt naar Amboina

Op den naarmiddagh (conform onzen besluyte heden genomen) de geordonneerde soldatesca inden Wolf geembarcqueert zynde, hebben de fluyt daermede naar Amboina (in —— des namiddaghs) laten verzeylen, met soodanige last ende adviezen, als de gedeposeerde ordre tot de seylaetse, midsgaders de missive aenden Oppercoopman Sr. Simon Cos geconsigneert, specifice tracteren, als bij deselve de insertie hier vervolgens can werden geinsereert. ——

Ordre voorde fluyt de Wolf vertreckende naar Amboina.

Soo draa als U.L. deze onze ordre zal wezen ter hande gestelt, zult d'anckers uyt deze Reede lichten, ende op het spoedichste dan immers condt de reyse vorder naar Amboina vervorderen, want de Compe: aen u spoedich arriveren daar ter reede, ten hoochste gelegen zij, onderweege, ten ware om hoochnodich gebruyck van water of anders, zult nergens aenloopen, maar de reys, als gezeydt, directelijck naar Amboinas bay, voor het Casteel Victoria bevorderen ende aldaar aen onzen gesubstitueerden den Oppercoopman Simon Cos, onze missive, U.L. ter hande gestelt, overleveren, ende voort zyne ordre, in alles, tot ons arriveren aldaar, volgen; ingevalle, zonder veel tydt verliezen, ende speculatie op Cambello condt ter rede comen, ende vernemen hoe dat het daar met d'onze gelegen zij, zoo zult het selve, met communicatie ende advijzen der twee hooft Crijchs Officieren doen, zijnde nochtans

in zee

in het vermeerden naande gelegentheyt aldaer &c.a Heer voorsichtich ende circumspect, t'en zijnde u daer niemandt, eenigen quaden toe komt te spelen; zonder meer; zijt met u schaps gerinde, Godt in zijn hoede ende genadebevolen, die u een spoedich belonden waeren wil verleenen, amen.

Gnottacquia deezen 2=den april A.o 1651. onderteeckent ende was geteeckent U.l. gunstigen Arnold de Vlamingh van Oudtshoorn

Amboina

aan den opperkoopman Simon Cos. P.r de fluyt de Wolf gez:

Eersame, vroome, discrete

Naer dat op 31: Januarij par sado, den Heere Willem vanden Broeck, onsen gedesigneerden vervanger in het gouverno van Amboina, van ontrent het Eylandt Wawonij, voor Boutons Straets oosteynde gelegen, op zijn verzoeck p.r het Jacht de Leeuwerick, met onse becomen impotenten, derwaerts Amboina hadden afgevaerdicht, ben ik den 12=den februarij daer aen volgende, d'ingl. d'heen met de Rijnchens, ende palcaante zoo genaemt, ontrent op 3. en 7: breete langes Celebes oostcuste gelegen, gepassen zijnde, tot acceleratie vande reys, die tot zoo verre zeer onspoedich was geweest, ende omingevolge vande molucse zaecken, t'eenden bericht te mogen becomen, uijt het schip Malacca, ende wel bequijde feijt de Smient overgetreden, ende daermede, voor henen d'andere schepen, herwaerts overgezeylt, waer ik, met gerijnde feijt den 2=den Maert daernaer, ende alle d'andere schepen, eerst op 21=den daeraen, g'arriveert zijn, dat voorde laatste een stons van

twee maenden ende 20. dagen, ende met ons zoo veel contra gewerkt is van hoedanige tegenspoet, met weynich meer exempel is, — gebleven ons oock met weynich in het verrichten van onzen last, g'obsteert; voorn: Jacht den Leeuwerick, by u E: uyt Amboina op onzen last herwaerts gesonden, is den 5:den Maart daer aen dier behouden aengelandt, waermede, item als nu gisteren tegen den avont p:r de Leuyt de Wolf ons geworden zyn u E: adviesen ende by ingevoechde papieren van ende daer op dien volgende, naer dat u E: bevoorens vande gelegentheit van dese quartieren, sommiere remitte zal zyn gedaen, zullen andtwoorden; zeggen dan tot inleydingh, hoe dat wy, op ons aen landen dier ter plaatse, de Ternatanen, op Xula eerst gevoerde geweldt, alle geintimeert hebben gevonden, gelyck wy dat wel gedacht ende gevreest hadden, naer Gilolo, eenplaatse, zoo als wy, bij eygen genomen inspectie, hebben ondervonden uytte nature, door dien daer qualyck aencomen is, als zynde voor langs henen, met een reif bezet, ende den oever voorts vol met mange mange bewassen, zeer sterck, waer tot ons dan niet geraden dacht, om het geringh voordeel, dat daer uyt — stonden t'acquireren, ons volck in eenich perijckel testellen. — maer oordeelden beter tezyn, die van tot eylandt Macquian, welcke met haer ander consten, mederoer halsterrich, in haer boos voornemen, tegen den Coningh bleven perseveren (zoo zy haer niet en beriden, gelyck zy nu doen op wel alle gedaen hebben) op het lyf tevallen, in voegen daermede groot gedeelte van het werck alrede, nu reeds geboteert is, waer naer wy, ter wyle d'onverwachte droevige Amboinse tydinge daer tusschen gecomen was, van meyninge waren geweest, ons andermaal met alle de macht naer Maleyo getransporteert, ende daer alle der verbeurtelingen nagelboomen omgehackt tehebben, het welcke ons, nu doch, alzoo daer wy wat tydt zoude aenvast zyn, een geheele andere resolutie doet nemen, ende besluyten, zoo haast als wy — immers connen, het gunt verkoopen in weynich dagen tezullen zyn, met alle de macht derwaerts te comen afsacken, waer op in geliefft te rusten; Waermede overtredende totte beantwoording van

Op 't Huys Groot Hacquia deezen 2.den April A.o 1651

van U.E. tweede voorz. missiven, zoo zeggen dat wy ons niet genoech
en konnen verwonderen, over de trouwloose meyneedicheyt by den
Quimelaha Madira gepleecht, ende de gevolchlycke veranderingen
daar inde landen, zoo schielyck voorgevallen; middelerwyle staat ons
daarinne niet ten besten te voorsien, gelyck wy in 't twyffelen of —
zullen U.E. naar het aenlanden der Batavias secours schepen,
naar uytterste vermogen, met het provideren der afgelegen Residentien,
hebben gedaan, ende voorts alle plaatsen, op het beste verzeeckeren;
Wy zien in dit werck voor de Comp.e zyn moeyte, maar voor de —
trouwloosen weynich voordeel te gemoet, voornamentlyck zoo —
wanneer haar die op de Hitoese cust, ende Comp.s onderdanen ,
door de rebellen niet en laten exciteren, maar getrouwelyck
dragen blyven, zoo wy van haar verhopen willen, dat zy doen zullen,
zullende haar groot verwachte Nagel-moisson, daar toe lichte
goede inductien veroorsaecken; ondertusschen, sullen die van Hitoe,
ten eynde vande seditieuse, niet mogen geintimideert, maar ter
contrarie door de goede sorge, welcken zy zien dat wy voor —
gen welvaren zyn dragende, te meer met liefde aen onzen Staat
verbonden te worden, met eenige Soldatesca, om lien ende daar
inde plaatsen te versterken, duncken [illegible], dat U.E. inden zoo
voor heden noch niet zyn gesticht, ten hoogsten gerecommandeert
blyft, wordende tot dien eynde, p.r voorz. Wolf, u voorlooden
toegesonden, een nombre van 100. frissche Soldaten, in twee Comp.en,
onder haare respective Officieren, verdeelt, die dan, als gezeyt,
dadelyck zult gebruycken, ende voort tot onze persoonele overcomste
op alles zorchvuldich reguardt nemen, recommanderende den
heere vander Beeck, gelyck wy by dezen aenden Cap.n verleyde
oock zyn gebiedende, dat hem stracks naar de receptie dezes,
p.r bequame gelegentheydt, naar Cambello gelieft te transpor-
teren, om met ons, want wy daar ons eerst aencomen meenen te
nemen, over de zaacke ten besten te beraden, ende de rebellen
zoo weynich tydt, van haar te verzeeckeren, te geven als immers
doenlyck wordt; d'attacq vanden Hoeum Joan Pays, twyffelen,
of niet al wat te vroech, ende op te weynich besteyts, immers
voor zoo veel U.E. aen ons daar van adviseert, zy geweest. Edoch —

aezoo

alzoo het daermede nu soo verre gecomen is, zal het tot ons verblyden, zoo te continueren dienen, indien geraeckte pas schuldich is (gelyck ik immers hoope neen) zoo itter weynich te twyffelen. Of daer zyn dan al meer van onse camerats aen dat eylanden vast, waerom op haer door handel ende bedryf, doch voornamentlyck op datte van Hadie kwlangh, wie een zeer cleyn verstandich man is, ende eene zeer listelyck traductie laat, naaiwe zal dienen gelett, dat hi ten hoochsten bevolen blyft; Ende alzoo wy niet buyten rechtevoort met anders te schryven hebben, zullen deesen sluyten, ende U.E. met zyne adjuncten, ende Comp^s. suppoosten, den Edele, naar onse vriendelycke groete, in genade bevelen.

Edele

Gnottacquia in Comp^s: wooningh desen 2^den: April 1651.
onderstondt ende was geteeckent, U.L. gunstigen. Arnold de Vlamingh van Oudtshoorn.

Den Gouvern^r. vanden Boogaerde wordt kennis gedaen van deese innovatie ende met hem bevaerdt versocht tot verhandelinge sommige affairen vande Comp^e.

Van deese voorgecomene innovatie, over de amboinse provintie, hebben by missive den Gouverneur vanden Boogaerde oock heden kennisse gedaen, ende hem met eenen aengesz: terwyle den tydt, en de gepresenteerde occasie, niet gedogen conde, mette vloote weder tot Maleye te comen, gelyck wy anderstints gemeynt hadden te doen, en echter met zyn E: voor ons scheyden van hier, diverse zaecken, den dienst vande Comp^e: betreffende, noch te verhandelen hadden, dat zyn E: sich, p^r. eerster commoditeyt, wilde tot ons op Macquian vervoegen, omme geen tydt vruchteloos te laten voorby gaen, ende alles zoo spoedich te effectueren, als eenichsints zoude mogen geschieden, ende Comp^s: welvaeren komen te vereyschen, in forma als den zelven brief hier by gevoecht, naarder declareert.

Aenden Heere Gouverneur
Gaspar vanden Boogaerde.

Eerentfeste, Achtbare, Manhafte wyse, voorsienige, seer discrete.

Op gisteren avondt, is hier omtrent het eylandt, zeer onverwachten uyt Amboina verschenen, de fluyt de Wolf, waer by ons, totte

grootste droefheyt g'adviseert werdt, hoe den Quimelaha Madira,
tegen alle bedencken, zijn schuldige trouwe ende gehoorsaemheyt
aenden Coningh ende Comp.e vergetende, het werck daer geheel in
disordre gebracht, ende de Comp.e, bij gevolge, al eenige plaetsen
zoo gewelddadich als verradelijck afgenomen, midsgaders etteleijcke
van haere luyde ministers doodtgeslagen ende gevangen genomen
heeft, gelijck U.E. het breet verhael daer van, uytte missiven
van daer becomen, die wij om de kortheyt des tijts originele hier in
gesloten hebben, gelieft naer te sien, daer toe ons gedragen; —
gem.e moeten ons, vermids, als gezeyt, d'originelen zijn, buyten
twijfel weder herwaerts toegebracht worden, om ons van te dienen,
daer het te passe can comen; voorts veranderinge, bevindt ons —
metten eersten derwaerts, doende ons in gevolge een geheel ander
register, dan als wij anders gemeynt hadden, op ons voornemen
trecken, ende alzoo geen tijt overich laeten, om andermael der-
waerts over te comen, ende dat ik nochtans voor mijn vertrecken
van hier, met U.E. noch verscheyde zaecken (den dienst vande Comp.e
aengaende) hebbe te verhandelen, zoo is mijn vriendelijck verzoeck,
dat U.E. zoo haest als immers condt, in persoone herwaerts —
gelieft te comen, latende den Oppercoopman des Castels daer
zoo lange den dienst vande Comp.e opgedragen; voorgenoemde —
Amboinse nobels gelieft daer (gelijck wij hier mede doen) seecker
te houden, ten eynde de Comp.e alleen, door haere ontijdige onbesintheyt
geen nadeel encoure.

De spoedige disbarquie, vertimmeringe ende herwaerts overmakinge
van het Schip Nassouw, blijft mij hiermede ten hooghsten gerecom-
mandeert, alzoo het gemelte Schip ons noodtsaeckelijck, tot den
transport der volcken derwaerts, onder anderen mede zal
dienen moeten.

Alle d'impotenten vande vloote daer verbleven, gelieft U.E. op —
Nassouw te embarqueren, om ons, p.r het selve toegebracht, ende
weder yder op haere respective beschreyt plaetsen overgestelt
te werden; den boeckhouder van't Guarnizoen, gelieft U.E. af te

laten

Opt Huys Grootlacquira desen 2den april aº 1651

laten vragen, of ons geen bericht weet te geven, waar de persoonen,
in nevens comende memorie gementioneert, zyn verbleven, alsoo —
deselve alle mede op de sloepen, het voorleden jaere, eenwaerts —
g'ordonneert, ende op het eylandeken Sangong gesuccedeert, geweest,
ende tot heden noch niet naargevorst zyn connen werden, waar —
gebleven of waar naer toe dat sy vervaren zyn.

Om, naarde gestrickte ordre vande Compie: behoorlycke verlossing
in desen Gouverno te laten geschieden, resteert tot selve, daar by
UE. in het Casteel ende de vastigheden Tolucco ende Calle-la-bocca
noch gedaan te werden, alsoo wy sulcks sien, van het varendt-volck
op Hardenwyck, ende de Soldatesca inde respective forten resideerende,
reedts zyn voortgangh al hebben nemen laten, wes UE ons het
getal der geenen, wie niet gerint en zyn, met prompte verlogingh in
gagie te verblyven, dat is van 9. tot 10. en 11., van 10. tot 11. —
en 12. van 12. tot 13 en 14. guldens voor een Soldaat ende boots-
gesel het hooghste toe te laten comen, ende, als vooren, op —
Nassouw mede te vanquieren, nemende daar vooren vande boots-
gesellen, namentlyck, zoo veel andere van Nassouw weder in
plaatse, ende sullen wy UE: van hier, ooch weder goet getal Soldaten
of zoo veel min of meer, als verstaan zal mogen worden van
doen te zyn, mede derwaerts geven, de feyt de woel, sullen, sonder
ymandt van landt naar boort ofte ooch van boordt aen landt —
te laten comen, om hier te minder remitte van die zaacken te —
werden gevreegen, hoedin weder zyn de spoede naar Amboina —
verleenen, ende, om daar datelyck gebruyckt te werden 100. —
Soldaten in twee Compen verdeelt, mede over stieren; Sonder
anders. Zyt, Erentfeste, achtbare, manhafte. Wyze, —
voorzienige zeer discrete Heere, naar onze groete Gode —
in zyne hoede bevolen.

Grootlacquira desen 2den april Aº 1651. onderstondt
was geteeckent Arnold de Vlamingh
van Oudtshoorn.

Maerdagh

Op 't Fluÿt Grottacquia den 3:en April A° 1651

Depescheeren de Smient naer Amboina.

Maendagh d°. depescheerden uyt deze reede naer Amboina 't fluÿt schip de Smient, met een cargasoen monterende ter somma van f
ten principalen bestaende uyt bl.en c.ty Macquian gariophil nagelen, 30 leggers araca en 4000 lb buspoeder, waer d'hoofden, daermede bevrachten, in mandato gegeven, midsgaders aen ouzen gesubstitueerden regent, in gem.e quantiteyten bij missive aengekondicht zijn, dienende beyde d'ordre ende ouzen brief welcke hier vervolgens hebbe doen insereren, zijnde van dusdanigen inhoudt.

Ordre voor de Fluÿt de Smient om hem, vertreckende van hier tot Amboina, naer te reguleren.

Datelijck, naer de receptie van deze onze ordre, ende dat de soldaten met haere goederen zullen zijn geembarcqueert, sult uyt deze reede d'anckers lichten, ende de voyagie directelijck naer Amboina, het zij door de Straat Patientie of Batsian, naerdat u dat best gelegen comt, vorderen, zonder elders onderwegen aen te loopen, ofte de minste tijdt te verzuymen, ten waere u mitsdien de noodtsaeckelijckheyt om water of anders daer toe dwingende, alzoo d'E. Comp.e aen uw spoedich aenlanden aldaer, ten hoochsten gelegen zij.

Het verder performeeren van uwe voyagie, naerdat de Straat van Batsian of Patientie zult afgezeylt zijn, blyft uwe kennisse van dit vaerwater, alzoo hier meermael geweest zijt, bevolen, maer zult in allen gevalle trachten, tusschen Bolangh ende Manipa door te loopen, ende voort de reyze naer Cambello vorderen, naerdien niet naer het Casteel, maer ter reede voor de vastigheydt Hardenberch aldaer, die verleden door den traidoor Quimelaha wel hiet belegert (zoo 't maer niet quaeder daermede vergaen is) geordonneert zijt, alwaer ter plaatse, naer ouwe comste, den hoopen haest te gesluyden, zult vertoeven, doende middelerwijle aen den vande vastigheydt, zoo bij aldien noch in ons geweldt
(ge

(gelyck Godt geve) is, alle behulp van't gunt in heeft, wat immers
kundt of moogt, maar moet in allen gevallen, voorsichtich zyn, u
door de inlanderen, met abuseve seyden, niet latende trompeeren.

Alle ordre, die daer, door onse gesubstitueerde, bekomt, in hoedanigen
voegen die magh wesen, deselve zult, voordere onse last, met gelycke
gehoorsaemheyt, als of het van ons selve quam, volgen.

Wy hebben inderee feyt voor Amboina, van het Molire Cangaloer
gescheept 10959. lb buspoeder, bestaende in 100. vaten, nevens
30. leggers scheeps arack, dat alles wel moet conserveren, alsoo daer
van in Amboina (gelyck wy duchten) luttel gebreck is; van
genoemde Aracq ende kruydt, zult handenhaven (daer om benodicht
zynde) zyn competentie mede deylen, maar anders alles tot onse
compste in behouden, de soldatesca, zal naer ten bevele van onse
gesubstitueerden, den Oppercoopman Simon Cos, ende den Heere vanden
Beeck, ottehanen last hebbende, gehoorsaemelyck in alle gelegent-
heden employeren laeten. Sonder anders

Zyt met u scheepsgesinde den Heere in zyn divine hoede ende genade
bevolen, die u een spoedige behouden reyse wil verleenen.

Gnottacquia in Compes: woningh desen 3en April 1651.
onderstondt ende was geteeckent, UL. gunstigen Arnold de
Vlamingh van Oudtshoorn.

Aenden Oppercoopman Simon
Cos, gesubstitueert hooft in Amboina
p:r de feyt de Smient geschr.

Eersame, vroome, discrete

Gisteren middagh, hebben p:r de feyt de Wol (eergisteren
avondt hier verschenen) op den inner Gouverneur gerescribeert, daer aen ons
refererende, verhopende deselve tot u costy spoedich zal zyn overge-
comen, 107. militaire coppen in twee vaendelen verdeelt, zyn u
daermede voor seven derwaerts toegesonden, ende comen UE mi

sen

p:n deze keyst de sumeut noch toe   d:ob makende te zamen
persoonen, die alle ten meesten dienste van d'E: Comp:e zullen
gebruycken; op morgen staet oock den Brittioen, en wy voort mede
derwaerts binnen 3. a 4 dagen, ten langsten, zelve mede te volgen. —

Ons, by de missive van Bat:a jongst door U E: toegesonden, niet
gebleecken zynde, dat daer, met de schepen voor Amboina kruydt —
comt, item oock geen, hoe datter noch voor Banda noch voor —
Amboina   aracq inde voorz schepen is afgescheept, hebben
overzulcks goet geacht, van hier uyt het Molucx cargasoen 10959
lb buspoeder ende 30. leggers aracq, zynde van beyde omtrent de —
helft, van al het gesondene in deze keyst voor Amboina obvertezett

Wy hadden gaeren mede noch eenich vleesch ende speck daer in geladen,
maer is hier daer van niet connen gedient worden, door dien in
deze schaele Molucos, voor de residenten, schoon daer al geit wordt
behandelt, niet te becomen zy, behalven dat zelve eenige der schepen
zien, daer van, mede noch noots zyn, moeten worden geprovideert,
doordien by den equipagiem:r Crab, onaengesien onze serieuse ende
iteratieve recommandatie dienwegen aen hem gedaen, geen acht
geslagen ende gelett is, deselve schepen, boven haere schipsvoorraden
daer van noch mede apart voor de soldaten te provideeren, waeromme
dan hooghnodich zal wezen, gelyck wy U E: oock by dezen andermael
expres ordonneren, vermids dusdanich anders aen tot selve ernst —
gebreck zullen lyden, daeromme nevens noch soodanige andere zaken
meer, als meent in Amboina om verlegen te zullen mogen vallen, —
naer Banda aenden heere Oudtshoorn metten eersten op te schrijven
worde, om ons daer af zoo veel toe te schicken, als daer, buyten
eygen behoefte, sal connen worden gedient, nevens recommandatie —
dat daer doch, voor alle quade actitaten, gedurich wel op loeder
gelett te worden; zonder anders, zyt, met U E: adjuncten ende —
Comp:s suppoosten, den heere der heeren, naer onze groote
in zyn divine hoede ende genade bevolen, die gelieve Comp:s zaecken
op ons paerthenen, aldaer beter gestelt, dan als wy niet connen
naerlaten voor te dusten, vinden mogen.

Gnoffacquia deezen 3:en april a:o 1651. onderstondt en was geteek:t
U E: gunstigen Arnold de Vlamingh van Oudtshoorn. —

Op 't Huys Gnoffacquira den 4en April Ao 1651

Dinghsdagh. Do: de boecken zoo vande Negotie als Guarnisoenen, met haare appendente papieren, hebben alle zelfs, zoo veel den tydt ende gelegentheyden hebben connen gedoogen, exactelyck gevisiteert, ende voort door anderen naer onse voorgeschr: ordre doen visiteeren die gevoelt is als hiervolght.

Ordre op de visitatie der boecken gehouden ende d'abuysen in de Molucqse comptoir boecken en guarnisoen d° uytgevonden.

Eerstelyck, aengaande de Negotie boecken, hebben het slot der afgeloopene boecken geconfronteert met d'inschryvinge vande nieuwe, daer naer alle de posten der journalen, voorbedachtelyck oversien, en gelett of daer in oock ongefundeerde posten waeren geboeckt, tegen de maniere vande Compie. in het houden van haare boecken gebruyckelyck, ende betamelyck; vervolgens is gesien, of alle de specificatien of reeckn:, als vande winckel, bottelrie &ca. al behoorlyck (conform deselve) inden journale waeren ingeschr:; item oock alle de posten in het journaal van partye tot partye naergereeckent, en daer onder, speciale acht gegeven, of alles al (conform den prys courant) was geboeckt, ende daer naer voort alle de journalen opgetelt ende met de grootboecken gepunctueert, en doen voor het laatste balance (want de boecken noch niet geslooten waeren) daer op getrocken.

Noopende nu de boecken der Guarnisoenen

In den eersten hebben de balance vande afgeloopene boecken, (dat het slot is) geconfronteert met d'inschryvinge der nieuwe boecken.

Daer naer de Journalen, met opmerckinge doorlesen ende naeuw gelett of daerinne oock ongeliquideerde partyen wierden gevonden, als daer zyn inschryvingen van geslote reeck: transporten van des eenen op des anderens reeck: goetdoeningen van condemnatien der geenen, die te quaet zyn, ende diergelycke, item of de te quaet staende saldos der geenen die daer doot zyn gecomen al wel ende behoorlyck tot laste zyn ingeschreven.

Item gesien en gelett naer kladde boeckiens, die de boeckhouders (myns bedunckens) behoorden te houden, en daerinne sommierelyck te schryven, alle de reeckeningen der geenen, die vertrecken, verhuysen, wonden of overleden, ende daer uyt naderhandt de reeck: inde –

boecken

boecken te formeeren, alsoo deselve souden soo ettelic staen, ende oock qualyck connen staen, dat de Reeck:en juyst op dien dagh en stonde als de luyden vertrecken, inde boecken connen worden gesloten, van welck cladde-boeckien, den ontvangeren altoos een weyniga — behoort te hebben, om daar uyt te connen sien, ende vervolgens oock met lusts naarsien, ofte door naarsien weten, dat de boeckhouders nadenhandt inde boecken de Reeck:den met anders formeeren, dan als sy de selve originelyck in het voorz: cladde boeckien en d'uytgereeckte — reeck:n hebben geformeert gehadt, waar door het comt dat veeltyds de uytgegeven Reeck:n met de boecken niet en accorderen, maar en hebben asulcke kladde boeckiens, nergens in Molucco niet vernomen gehadt, het gint wy dan voornemen te belasten, in aenstaende te geschieden, mids het welcke des eelten [?] niet naargelaten hebben alle d'afgeschreven reeck:n naar te reeckenen, Item het grootboeck te doorlopen, ende te letten of oock defficit zy, aen het hooft van yders loopende reeck:deo Item of oock eenige reeck:n het zy van langh vermiste, overledene, of oock anders vrygewordene persoonen, per — balance voortloopen, ende zoo ja te bezorgen dat die behoorl. [?] werden gesloten.

Soo hebben mede gesien, of den datum van het laaste geset der geslotene reeck:n oock zy naar den dagh van het slot, het zy in cas van vertreck of overledene persoonen.

Item op der verstorvene Reeck:n of zy met of sonder / des Famen [?] en goederen waeren overleden, ende daar nae in het verkeert eynde van het grootboeck gemerckt op de Testamenten, inventarisen, — venditien ende quitantien der Legatarisen.

Daar naer heb ik oock de Reeck:n vande negotie boecken, inde oore [?] boecken lopende met de negotie boecken selve naargesien ende geconfronteert

Wyders gesien of de condemnatien, voorde Comp:den gevallen, het negotie boeck al zyn goet gedaen, ende laastelyck alle deselve boecken gepuncteert ende balance daar op getrocken.

Geen aparte winckel, noch dispence-boecken, worden elders inde Molucq gehouden

gehouden, maar brengen deselve eenlÿck slechts maandeÿcks een reeck: aende Coopluÿden op, wie deselve dan, inde Negotie boecken inschrÿven; soo werdt oock nergens een Specificatie van Cassa gehouden, maar is den Oppercoopman van het Casteel, gelijck oock alle de hoofden op d'afgelegen comptoiren mede zijn, Cassiers met eenen, houdende daar van maar eenlÿck reeck: inde Negotie boecken, dat niet wel en comt, waaromme wij het selve dan oock belast hebben, in aenstaande anders te gebruiken, te weten:

Dat aen het Casteel Orangie op Malÿe, waar het aen geen stoffe gebreeckt, de Cassa aen een apart persoon, hem noch met incoopen noch vercoopen bemoeÿende, sal werden bevolen, ende daar af een Specificatie boeck zoo dat behoort gehouden, hoedanich oock d'afgelegen Opperhoofden mede doen sullen, schoon de Cassa onder haarlieder handen (door gebreck van andere bequame stoffe) sal blijven continueren; de Weesboecken werden, om haare cleene validite, niet apart, maar inde Negotie boecken gehouden, het welck goet geacht hebben, zoo te laten continueren; ende is op het voorz: eene ende andere g'observeert ende aengeteÿckent zoo hier volcht te weten

Op de Boecken vande Negotie des Casteels Orangien op Maleÿen.

Wordt int revideren bespeurt, hoe de hooftslagers, tuinwerckers ende de kettingh slaven, zonder een just getal in deselve voortloopen, inbrengen op de maandelijckse verstreckingen, die nu meer dan minder zijn, niet can g'annoteert werden, waar uÿt 't selve komt, gelijck zulcks pertinentelÿck aengewesen dient.

Zoo is oock (buÿten alle gewoonte en ordre) op ult. decemb — a.o 1650. de reeckeninge van condemnatien (Succesive ten profÿte vande Comp.ie g'appliceert) tot laste gebraght een Summa van 14: R.s van 8.s, ende voor gelijck tanto de Cassa gecrediteert, dat aenden fiscaal de Cribbere voldaen is, uÿtende zeeckere breucke eenen Paulus Cleÿnlans, bij sententie vanden Raadt van Justitie des Casteels Orange, g'imponeert; even als of (wanneer de gecondemneerdens ten achteren ende insolvent zijn) reeckeninge—

van

van condemnatie daer de beurs trecken moest, om den fiscus zyn toe gewezen portie toe te stellen, dat wy anders ordonneren ende die in sulcke partye behoorlijck zullen doen redresseeren, zynde voort d'º boecken in vijderen partijen accordeerende en naar ordre wel gevonden bevonden.

Nopende de guarnisoen boecken des voorz. zeyden casteels Orange.

Inde zelve werdt op d'inschrijvinge der Monsterrollen, omtrent een menichte der persoonen, niet gementioneert, met welck schip off schepen, waar voor en van wat camer, midsgaders tot hoe veele gagie ter maendt, zy hier te lande gecomen zyn, 't welck in aenstaende pertinentelyck t'observeren, behoorlyck hebben g'ordonneert. .

Zoo vinden oock (tegen de gebruyckelycke ordonnantie) dat inde maenden November en Decemb.re 1649. midsgaders April, Mey ende September Aº passato, aenden Fiscaal de Cuibbere uyt den winckel verstreckt zyn, wegen condemnatie de somma van 70 ƒ ... ende gebracht tot laste vande onderstaende 13. persoonen, die (conforme d'annexe specificatie) doenmaels alle op sunne respective werck= ende Comp.e ter rekeninge stonden, ende zyn met namen

Marcus Rodrigos van S.t Lucas, soldaet	R.de 5	belopende	66.17.8
Steven Heyn van Dantzick d.º	4		36. – . –
Jacob Witte van Tonder d.º	3 1/4		16.12.4
Joris Heysolt van Sandtwits d.º	5 7/8		4.4.4
Pieter Patientia van Zuyck d.º	6		6.6.10
Claas Davidsz: van Amsterdam d.º	5 3/4		116.17.5
Lazarus Bermudos Spangaert	5		76.14. –
Manuel Rodrigos d.º	5		66.17.8
Hendrick Juriaensz: van Swartsluys	11 3/4		40.1.6
Gerrit Gerritsz. van Asendonck	5 3/4		65.17.2
Jan Jansz. de boer	5 1/2		75.10.14
Joris Antonisz: van Bergen op Zoom	5 3/4		110.4. –
Jan Guldenberck van Crakouw	9 7/8		97.8.2

Dat wy voornemen in debita forma te doen redresseeren, en dienvolgens

Op 't Huys Gnottacquia deeser 4.den april a° 1651

open tobelasten, dat nadeeren sulcke mesuses niet meer en werden gepractiseert, aengesien uyt deze exorbitance comt te derivieren, dit inconvenient, dat, by versterven, &c.aa niet de gecondemneerdens, maar zelve de Comp.e uyt haare Cassa den fiscaal zyne booten contribueerd; 't welck allints onbillyck is.

De misreeck.s waar by sommige persoonen in hunne saldos verkort zyn, werden hier vervolgens aengewesen te weten.

Jan Ibelman van Bremen, Corpor: p.e 't Jacht Concordia naar Batavia vertrocken, nst vande Comp.e - -	54 : 11 „ 5
Severyn Manteer: van Hoorn, corporaal absent, - - - - - - - - - - - - - - vertrocken	15 „ — „ —
Davidt Hendersen van Dordrecht, adelborst, is op zyn reeck: ult.mo Juny 1650. gesloten, te weynich goetgedaen - - - - - - - - - - - - - - - - - -	2 „ 13 „ 5
pieter Claasz: Snieder van Amsterdam, op zyn reeck van ulto.mo april 1650. - - - - - - - - -	— „ — „ 10
Steven Dircksz van Duinen, J: Assistent staat inde rolle tot 12. gl: onderwendt hem ult.mo Juny 1650. op een reeck.g van 1 1/2 maendt tot 10. gl zyn gagie maar uytgetrocken dat te weynich zyn -	3 „ — „ —
Dat tosamen tobedragen comt guldens - - - -	75 „ 5 „ 4

Hier tegens zyn de volgende partyen in faveur van Comp.s boeck.s uytgevonden, namentlyck —

Op de gesloten reeck: 2. July 1650. vanden Corporaal Hitelandt broom - - - - - - - - - - - - - - -	2 . 14 . —
Op de reeck.g van Cristiaen Jansz: van Antwerpen adelborst, in Augusto 1650. - - - - - - - - -	4 . 10 . 11
Op d.o van Stoffel pieterz: van Amsterdam, adelborst in Augusto 1650. - - - - - - - - - - - -	7 . 2 . 11
Op de reeck: van Louwens Manteer: van Molve is te veel gecrediteert den tyt van 22. dagen tot 10. gl gesloten den 15.e augusty 1650 -	7 . 6 . 10
Makende de partyen uyt - - - - - - - - - - - -	21 . 14 . —

welcke

Welcke een en andere abuÿsen, wÿ gelasten zullen, dat inde boecken behoorlÿcken op ÿgelÿcks reeck:e werden geremedieert.

In het grootboeck des Guarnizoens zÿn, naar exacte reassumptie, uÿtgevonden de volgende reeck:ee namentlÿck die van

Anthonÿ Fonteÿn van Valencÿn.
Gerrit Wiggens van Breden.
Hans Grieger van Oldenburgh.
Hendrick Ginckelenburgh van Amsterdam.
Jan Dirckz: van Noordtbroeck.
Jan Andriesz: van Dordeÿ,
Jan de Hamel van Dombeken.
Jan Jansz: Vermeulen.
Jan Jansz: van Soest.
Matthÿs Krantser van Holsteÿn.
Pieter Andriesz: van Medenblick,
Tiel Lourentz van Flensborgh.
Thomas Heel van Uÿttrecht.
Willem Zitleÿ van Amsterdam.

Welcke (alsoo reets eenige Jaaren p:r balance hebben voortgeloopen, ende die persoonen nergens werden bevonden) verzorgen zullen (na ordre) met de Comp:e afgesz: ende vereffent werden, wÿ hebben behoorens geleth of in deezen oock eenige fraude schuylen moste, maar naden niet can blÿcken dat op deselve reeckeningen oÿt eenige verstreckinge gedaan ofte belaste gebracht zÿn, hebben alle suspicie, dienaengaende, geeximeert.

Ende alsoo wÿ verder gezien hebben dat de distributien int Guarnisoen van Maleÿo, boven de gestelde 8. maenden, jaarlÿcks vrÿ ruÿme en rÿckelÿcken werden gedaan, zulcks bÿ reviesie van 106. persoonen aldaar, extraordinarelÿck ƒ 4190.10.14 bevinden verstreckt te zÿn; zoo hebben voorgenomen (tot precautie vande schade, die de Comp:e inden haaren daar uÿt can toecomen) derwaerts te belasten zoodanige excessive verstreckingen voortaen niet meerder te laten geschieden, of dat de Comp:e zich daar van aende schuldige

zae

zal quaranderen zoo dat behoort.

Uyt rogvand vanden Winckelier zal mede naarder instructie geschieden alzoo bevonden wordt dat denzelven inde maenden Maert ende April ende februarij deses Jaers aen seven persoonen verstreckt hebbe een somma van t: 164 $\frac{1}{4}$ zonder dat denaengaende eenige de minste ordonnantie onder zyne lyste gevonden zy. Ottobe..schrijft door hem can vertoont worden, namentlyck aen

Jan Dolea van nova Spagnien sold:	R	34 $\frac{1}{8}$
Manuel Louis Spagnaart d°	"	34 $\frac{1}{8}$
Lazarus vermoedes	"	32 $\frac{1}{2}$
Jan Dolea voorz ten tweeden male	"	5 —
Justus Teunisz vanden Rynstroom sold:	"	10 —
Pieter Jantz vander eyck Opper timmerman	"	32 —
Jan Albertsz: van Severen Adelb:	"	10 —
Isaac Carelz de Vooght metselaar	"	6 $\frac{1}{2}$
Zyn t'samen als boven	t°	164 $\frac{1}{4}$

Welcke licentie, niet alleen stryende tegen de gestelde ordre, maer oock naer zich slepende particuliere schrapingen en gewin, wy ae mede strictelyck verbieden, ende (geslepen gerecht) met onzen naderen Instructie afschaffen zullen, als blyvende zoo lieden door, gelyck oock mede ten cause vande voorgementioneerde extraordinaire gedane leeningen, 60. guarnisoen houdende persoonen, by 't sluyten der jongste boecken, noch ten achteren een somma van ƒ 5305. 9.11 dat veel is, en waer van de Compe. niet dan schade en nadeel kan hebben te verwachten.

Wat nu aengaet de boecken der Negotie van Groottacquira op Macquiau.

Daarinne zyn na gedane visitatie de volgende abuysen (die wy hebben doen corrigeren) uytgevonden, te weten.

Inde montuere der mondcosten des guarnisoens staet op de partye der comptanten $\frac{1}{8}$. t°: te weynich belast in dato p^{mo} maert 1650. zoo voort op p^{mo} May daer aen in continuatie als boven 57. minder, kans coquos olie te veel opgebracht te worden, daer tegen wierde op den eersten augusty volgende twee mutskens d°: oly te weynich

gestelt

gestelt bevonden; ult.mo July staat inde afbetalinge der Mardyckers
oock te veel gebracht 1/5.. Rs. Ternataens; den laasten September
worden inde reeck.r van oncosten 100. Rs. te veel gestelt, ende
op p.mo Octobris staan in reeck.r vanden soldaten handtloonen 10. —
middelens Anacq te weynich, behalven dat (nopende de distributie
en vercoop der cleeden) verschryde d.os inde boecken bevonden tot
minderen pryze afgeg.r dan ingevolge des prijs courant, voorlang
daer op geraemt en g'ordonneert is aenbrengende, zonder dat by de
posten int journaal eenige esclaircissement offe geraisonneerde
extentie wordt bevonden waer uyt sulcks procomt, 't zy dan dat
de selve cleeden of verlegen, beschadigt, of anderssints ongetrocke
sorteringen geweest zyn, gelijck voortaen hadde behooren te geschieden,
ende dat by suffisante verclaringe, of zoude onder deze en dierges-
zaacken veel frauduleuse actien konnen werden bemantelt; wy
zullen dit in onze ordre gedencken, ten einde alle afschrijvingen
en alteratien contra de meer aengetogen lijste naer dezen inde boecke
voorvallende, dilucide en claer geexpresseert worden met bijvoeginge,
als gezeijt, vande [illegible] attestatien zoo dat behoordt; anderssints
hebben de voorgen. boecken correct ende in goede ordre bevonden
gehouden te werden.

Betreffende de Guarnisoen boecken van Gnoffacquia.

Daerinne hebben gezien dat (volgende den quaden coers van Malayen)
al mede te excessif inde loonningen gegaen was, zynde aen 90. persoonen
daer guarnizoen houdende, verstreckt, boven hunne 8. gestelde
maanden jaerlycks, een somma van ƒ 3333. 16. 10. ende
bevinden op 't sluyten derzelver boecken ult.mo Februari Aº 1651 —
40. persoonen op hunne reeck.e aen d'E. Comp.e debiteurs ten bedrage
van ƒ 4401. 8. 14 dat exorbitant, ende waer over wy, in maniere
als van Ternaten opgez: tot voorcominge van sulcks, in toecomende
ordonneren zullen.

In 't grootboeck werden uytgevonden verscheyden persoonen, ten
getale van 44. welcke inde monsterrolle (daer het [illegible]
geschieden moet) niet naer behooren, dat is hoe veel op haare jongste
te goet offe quaet geschreven zyn, waeren aengeteyckent op f.o 9 —

staen

Op 't Huys Groottacquira desen 4den april aº 1651

staat de reck:de van Jan [illegible] Dildenbingh van Crakouw conste: int grootboeck tot 16. ende inde rolle tot 15. gl: maandelyckx aengeteyckent, invoegen hem op gem: reck: sedert july 1650 geslooten 15. gl: teveel zyn goetgedaan, daartegen is op fº 32. eenen Elias gillis van haerlem, adelborst voor een maendt soldy tot 10. gl. teveel, ende buyten waeren geen verdere abuysen naer gedane visitatie gevonden

In de Negotie boeckiens van 't Casteel Tattasoho.

Wert (na gedane resumptie) niet anders gespeurt, dan dat mede eenige cleeden, ende andere verkotte als verstreckte goederen, sommige te weynich andere teveel zyn afgeschr: discorderende met de lyste der pryzen, voor hem daartoe geordonneert, sonder dat oock geraisonneerde verclaringen inden Journale daarvan gevonden werdt, ende op zal in forma als van Macquian geinsinueert hebben ons punctuele ordre werden gegeven.

Wat aenbelanght de boecken van Tattaloloe Guanmizoen, daarinne bevinden mede boven de geordonneerde leeninge van 8. maenden geexcedeert te zyn aen 11. persoonen ter somma van ƒ 2351.6.4 ende bleven 32. coppen op 't slot der boecken aende Comp:ie nog ten achteren ƒ 2119.0.9 inde monsterrolle waeren 33. persoonen uyt haare reck: wat zy laast te poonen ofte ten achteren gestaen hadden mede niet behoorlyck aengeschr: gelyck dat costumelyck hadde behooren te geschieden, ende naer desen soodanich geordonneert zal werden.

Aengaende de boecken der Negotie van 't Casteel Barnevelt op batsian

Daarvan hadden, mits d' afgeleyde boecken niet overgesonden waeren, de nieuwe ingeschr: met d' oude restanten niet connen werden geconfronteert, dat een groote misslach is, alsoo daer insonderheyt (als een principale saacke zynde) op acht gegeven, ende exactelyck gelet moet werden; soo zyn oock wegens de oncosten ende mondcost by geen aparte specificatie boeckiens gevonden, noch deselve oock achter het Journaal geregistreert, invoegen sulcx oorsaecke niet pertinent conde werden vernomen, of de handtloonen der Officianten

Officianten, al naar behooren, maendelyckx gedistribueert waaren

de gereetschappen, daar wesende, stonden niet uytgetrocken, zulckx de qualiteyt en quantiteyt van dien onbekent bleeft. dat meede is, gelyck dan oock mede de belastinge vande negrye Batsian ter somma van ƒ 103.12.- (aengezien de reden, waar uyt zulckx derivere met eens inde poste van 't Journaal wordt aen-getogen) hier slechte comt, zoo den niet anders mede is gemengelt. dat wy bevelen zullen behoorlyck te corrigeren.

Raeckende de guarnizoens boecken op Batsian

Derselver inhoud is by 't uytten van d'oude balance niet commen werden gecontinueert, ende wordt verder inde monsterrolle geen behoorlyke notitie gevonden, waar by men zien mach, in wat gelegentheyde met hoedanich schip, en voor welcke Camer de persoonen in Indiea gecomen zyn, midsgaders daar by verluymess over 't hooft gezien wat een yder by 't slot zyner laatste reeck.^r te boven off ten achteren blyft; Soo staat oock onder dato 14=den april 1650. eenen Willem Gaij ..., aenden Oppercoopman Wybrant Joriss van Schagen gedebiteert ter somma van ƒ 449.13.- voor eenige goederen (zoo luyt den text) door voorz.^e d'heer van Schagen gehaelt, zonder die coopmansch.^e nochtans specifice te designeeren, maar is eenes gemelte Schagen (zynde den debiteur ofte cooper ...) voor gelyck bedragen op zyn reeck.^r gecrediteert, dan indebite ende ongeoorlofde particulariteyten zyn, ende niet specteren commen, als op schade vande Comp:^e. Den: Schagen werden oock op 10. maanden gagie tot 90. gl gereeckent. 10. gl te veel goetgedaan by de reeck:^r waarmede hy ult=mo may 1650. naar Batavia is vertrocken, staande inplaatse van 1620. uytgereck= een somma van 1630. gl. zoo comt oock zeer absunderlyck op ..mo maert 1650. int inschryven vande comptanten "Comptoir Malleijo" balance aen balance voor netto 100. gl (zoo 't schynt) uyt geen ander oorsake voortcomende, als omme de liquidatie der voorigen boecken daermede te hebben willen vorderen, die verdere werden soo ingeschreven in ... het leunten op der voorigen voet staan heen te loopen, de extraordinaris verstreckinge aen 37. Comp.s dienaeren aldaar gedaan, beloopt al mede een somma van ƒ 2103.19.- op welcke verstreckende —

indebite

indebite partijen, wij naer der verclaringe zullen vonden, ende
generael op de voorgespecificeerde crediten, contom over alles van
correctoire reformatie vereyst, zoo prompten onderr gedencken te geven,
dat daerinne naederen geen crediten offte faulten meer staen gecommittet
te worden; waermede (zoo wij door de geïnnoveerde Amboinsche staet,
tot het spoedich vertreck van hier niet genootdruckt, ende op 't hooghste
geïngagieert waeren geworden) voortcommende over deze comptoiren
zorghvuldichlycken zouden hebben voortgegaen, 't welck nu tot de
naeste verzendinge uyt Ambon herwaerts noodtsaeckelijck moet werden
gepostponeert.

Dato tegen den avondt depescheerden uyt deze reede naer Amboina de
jachten [illegible] ende 't Sas van Gent, met recommandatie
van spoedighe eenne voyagie p[raese]nte costij te vorderen; wij hebben met
communicatie der vrunden, goetgevonden naer gemaeckte calcula
vande moluxe provisien, boven de 30. leggers araq p[raese]nte derwaerts
verzonden, met deze verzendinge noch 50. vaten vleesch en speck af te
steecken, aengesien, mids 't employement vande macht naer Amboina
de victualien in geen quantiteyten ten alderhooghste zullen worden
vereyst, met wijdere belastingh alomme in deze gewesten in plaetse
van vleesch en speck, maendlyckx rantsoen in gelde onder 't guarni-
zoen te distribueren, ende de mondtcost tot een vordt in dringende
noodt te reserveren.

Ontbiedt den Coningh ende syn gereconcilieerden die wy ons noodtsaeckelijck vertreck bekent maecken.

Woensdagh 5en d[it]o 's morgens lieten wij zijne May[esteit]: nevens de gereconcilieerde
Macquiaensche overheyt als de singadie van Motir voor ons ontbieden
dewelcke verschijnende, ende met behoorlijcke eere ontfangen zijnde,
dede aenzeggen.

Dat wij (om de noodtsaeckelijckheyt onser affairen, welcke door ons
inde quartieren van Ambon, Banda, Macassar etc[etera]: noch te verrichten
openstonden, ende ingesien 't verloop vanden bequamen tijdt tot een
zelve) met onsen raede geresolveert ende besloten hadden, noch
heden uyt deze plaetse (tot bevorderinge van Comp[agnie]s welstant)
ende dienst in opgemelte quartieren) te vertrecken.

Syn recommanderen syne Majest: wy minnelyck een goedertieren regeringe over syne onderdanen

Dat wij daeromme zijne May[esteit]: en lieve getrouwe onderdanen voor
ons vrundelijck hadden ontbooden, om behoorlijck afscheyt van hen
allen te nemen; den Coningh wierde serieuselijck gerecommandeert
(tot conservatie vanden welstant zijner Croone) met een ygelijck

zijner

zijnen onderdanen (waer souden door zijne regeringe niet en conde —
subsisteren) terwijl en als een goet vader met zijne kinderen te —
willen leven, zijne Mayt souden wij seer geerne noch eenigen dienst
met onse macht hebben gepresteert, maer de gewichticheyt onser —
besoignes elders t' effectueren, wilde sulcks niet gedoogen, wij hadden
den goeden hoope en vertrouwen die van Hulelolo laast op den goeden
voorganghe der Macquianders ende Motiresen van haere steyf —
sinnicheyt souden afkeeren, en tot schuldige gehoorsaemheyt gebraght
worden, en of schoon sulcks tegens onse meeninge niet en subsequeerde
ende dat zijne Mayt moste oordelen binnen onse assistentie de staet
deses rijcks nodich te zijn, hij hadde ons sulcks met een der volgende
schepen OOpperhooft connecomme te laten weten, wij souden daer op van
Amboina zijn Hooght. onse hulpe doen hebben, ende gemerckt de
Capn Laudt en Hurcum, de voornaemste perturbateurs ende ontroerders
des Ternataenschen staets, waeren afcomstich van 't geslachte der
Tommagolen, welcke van oudts een altoos veel moeiten en onrusten
hadden gebrouwen, niet naerlaten souden, in vervoeringe haerer quade
machinatien, alles aen de handt te crygen, dat zy eenichsints daer toe
dienstich souden oordelen; soo conde wij niet naerlaten verduchtens te
zijn, sulcken mogelijck den Quimelaha Madura, uyt dat selve —
onrustich huys der Tommagolen gesprooten, ende van zijne fideliteyt
en trouwe, tot yets quaets, den geruste staat in Amboina schadelijck,
moste hebben getraduceert, om welck werck (soo zynde) in de —
beginselen te smooren, ende de swaricheden by naerdaeme daer uyt
voort te slaen, naer vermogen te prevenieren, onse tydige comste in
deselve landen seer loonlijck niet ende dienstich wesen soude. —

De subjecten vermaent tot schuldige trouwe en gehoorsaemht. aen haren Coningh en versekert haerluyden van onse protectie

Die voordere Overhoofden, als die van Gnoffagita, Gnoffacquia, Motiri &
daer ontrent, recommandeerden wij seer ernstlijck, dat zy (ter
naercomingh van den gedanen eedt) haeren Coningh Mandarsha,
welcke door van vieren niet gesocht en opgeraept, maer haerlieden
door 't wettich recht der geboorte van Hulelo toegevallen was, —
souden presteren alle eere ende trouwe, gelijck wy als vrome
ende gehoorsame onderdanen van soo mogenden Croone toestonden
ende betaemde, wij wilden haer versekert hebben, dat wij haerlieden
voor alle overlast van buyten en binnen, naer ons vermogen, souden
beschermen, des Comps intentie en ware niet anders als opreght

in

in liefde en eenicheyt met haar te negotieren, sonder dat wy ons, —
gelyck zy eenigermaten scheenen te gevoelen, na de dominatie offte —
heerschappye van hunne landen g'affecteert, ende alsoo op 't versoeck
des Conings goetgevonden was, met een der naestvolgende schepen
naar Amboina te zenden den Singadje van Maleyo, om ende getrou-
wen onderdanen van zyne May.tt omme 't redressement van zyn hooch-=
vervallen staat aende zynen aldaar te notificeren, zoo stelden wy
henlieden voor, dat het goet zyn zoude en yeges negeryen uytmaeckte
een aensienelyck en gequalificeert persoon te duren, soo wel ter
suite en staat van gem.de Singadje als tot wacre getuygen, dat
zy met haaren Coningh versoent ende in genade aengenomen waren;
Welck een en ander zoo aen zyne May.tt als de presente overheyt —
geproponeert en gevraeght zynde of 't in allen zulcks met en dat 't e
billyck te wezen, zy gesamentlyck g'aggreëert en daarinne gecon-
senteert hebben, waernaer wy henluyden (tot bevestinge der
vriendschap ende oude confoederatie) deden beschencken met 20. stx
contanten ende 15. clompen amfioen, gedistribueert namentlyck —

De gereconcilieerde stemmen toe 't versoeck des Conings om geassigneert stadthouder van Amboina, mits den haren eenige persoonen tot getuyge te senden

	contant	amfio
Aenden Coningh	4	2.
Aen zyn broeder Calimatta	2	2.
Aenden Singadie van de Gnottagita	2	1.
Aen die van Gnoffacquia	2	1.
Aen den drie Singadjes van Motier, ider een	3	3.
Aenden Singadje van Maleyo	2	1.
Aenden Pinaty Sopi	1	1.
Aen noch vier andere aensienelycke luyden	4	4.

Samen stucks 20. contanten 15. ste amfioen:

Den Coningh ende bij sonder Singadjes worden van ons beschoncken,

Waermede zyne May.tt in verdere voornaeme personagien door ons
beleefdelyck wierden gedimitteert.

Den heere Gouverneur Gaspar vanden Bogaerde van Maleyo —
tot Macquian op myn ontbieden noch niet gearriveert, ende mids —
het retourneren van dit Jacht, van welckens derwaerts compste —
zyn E: geadviseert was, ende dien volgende wel eerstes staat
gemaeckt zal hebben mede te verschynen, geheel onzeecker zynde
wanneer zyn E: hier noch staat over te comen, ende middelerwyle —
myne compste in Amboina, mids de g'excitteerde revolten aldaar

ten

Opt Huys Gnoffacquia desen 5en april Ao 1651.

dienste vande Compe: ten hooghsten, weerdende versyst ende geobedi[t]
ben Ick met myn huysvrouwe ende gevolge, naer noen de klocke —
omtrent 5. uren, hebbende alvooren het jonghste afscheyt vanden
Coningh ende Grooten, met gewoonlycke complimenten, genomen, die
my alle, tot op den oever vande zee, convoyeerden, geembarqueert
in het Jacht de Zierickzee, hebbende wy aldaer, op myn belastinge
het ancker op en neer staende, ende voort alles, wat tot de reyse
nodich was, klaer ende gereet gemaeckt, invoegen dat wy de zeylen
bygetrocken ende reysvaerdende. Hebben op ons vertreckende
van hier onder handen vanden Oppercoopman Jacob Hustaerdt
gelaten om te syner tydt besteet te werden, een Missive aenden
Heere Gouverneur Gaspar vanden Boogaerde, een do: aenden
Spaenschen Gouverneur op Gammalamma, ende een aenden Coningh
van Tydore, gelyck deselve hier vervolgens van woorde te woorde
gelesen connen werden, daer toe den lezer wyzen.—

vertrocken per 't Jacht de
Zierickzee uyt Macquian
[illegible] naer Amboina.

Aenden Heere Gaspar
vanden Boogaerde Gouverneur
In Molucco.

Myn Heere

Alsoo het nu al in het derde etmaal loopt, dat Ick, naer UE: over-
compste herwaerts, heb vruchteloos uytgesien, ende dat de hooge —
noodt in Amboina, buyten myn aller grootste particuliere aenspraeke,
niet en can toelaten, daer van my een ure tydts meer werde toegedaen,
alhoewel Ick met UE: anders, over verscheyde saecken, dese Gouverno
concernerende, noch gaerne eens hadt gesproocken, Zoo ben Ick mede
advys van vrienden, in UE: welnemen, te rade geworden, noch heden
desen dagh de reyse, in Godes name, derwaerts t'ondernemen;
volgens myne ordre Zoude UE: gaerne ietwes in geschrifte, als
by memorie, tot UE: zyn goet Gouverno achterlaten, maer werde
daerinne niets myn haestich scheyden, naerdien alsulcke saecken
wel met aendacht willen werden gestelt, ende midsdien eenige
tydt vereysschen gepraetendeert, dat dan met het retourneeren vande
fluyt de Haes, UE: in Julio, ten langhsten, om voor het ontvouwen
den laatste advysen uyt dese quartieren te dienen, toecomen

Sta

sta t'ondernemen, in manieren U.E. voor tegenwoordich ten principaelen
met anders sal te recommanderen, als dat in het conserveren van Comps
vastigheden alomme gheen voorsichticheyt te zijn, ende daer onder toe
zetten naer uyttersten vermogen van het gene van noode hebben verlangen;
ende geven wy U.E. ende zyner rade in deliberatie, of in deze dangereuse
tyden voor de Compagnie niet goet ende dienstich ware, om Comps macht
in bekortheyt by den anderen te hebben, eenige vastigheden, gelyck daer
zyn op Maleyo het fort Calli la hoca, alleen daer maer, in opsichte
der Castilianen, waermede wy in vreede zyn, gemaeckt, midsgaders
de redoubt Ponattan op het eylandt Macquian (gelyck wy oock alreede
met het nodeloos fortien op Terico gedaen hebben) wierden ingetrocken
ende derselver sterckten, als is het Casteel op Maleyo, ende de
presidien op Macquian, met deselver volckeren ende munitie te
beter geconcentreert.

Voort sal het in deze conjunctuyren voortaen, myns bedunckens, noodich
wezen, datter, alsoo het zeer qualyck met landen wil werden gebroocken,
een zachtsinnich maer nochtans voorsichtich gouvernement werde
gevoert, het welcke wy den Coningh Mandarsa van gelycken
tevens, mede hebben ingescherpt, om alsoo d'afgeweeckene allenskens
weder tot haere plichtelycke gehoorsaemheyt te leyden, maer tot wy
verloopen dat de gepresteerde onderdanicheyt van die van het
eylandt Macquian ende Motir, ende des Coninghs daer op
gesubsequeerde letteres gedenckwaerdicheyt, geene inspectie aen
anderen, om het selve van gelycken naer te comen, sal hebben
gepraestert; Ontrent den Coningh van Tydoor zal mede al
wat water in den wyn dienen gemengt, daer wy den wel al
eenigen maten hebben naer ingeleyt, alsoo het wertelvoort gants
qualyck comen zoude, dien stouten machtigen Coningh mede tot
onzen publicquen vyandt te hebben, waer over (door onder verbetering
van U.E. rypen ende ervarender oordeel inde zaecken van
Molucco) goet achte, dat het onderlandtsche houwelyck van den
Coningh Mandarsa met zyn dochter, die daer toe zeer incliniert,
ende ons oversulcks al tot verscheyde malen om de bevorderinge
van het selve instantelyck verzocht heeft, geconsenteert werde, mits
daer onder bedingende, dat hy zyne hoocheyt in Ternaten tegen
alle zyne rebellen ende wederspannigen met zyne wapenen mede
zal mainteneren, het welcke indien hy comt te doen, twyffelen wy

niet

niet, of zullen de beditinnes wel haest een geheel ander register op haere zaecken trecken, ende den Coningh als voren, weder schuldige gehoorsaemheijt presteren, edoch moeten de twee voornaeme hooftwachten den Capn Laudt ende Koimum, om geringen waeren in genade ontfangen, maer niet alleen geslaeckte, zynde noch overblyfselen vande oude onrustige kurs der Tommagolen, werden geextirpeert. —

Uyttien vaten beons in speck wegende 1095 9. lb bisponden, alsoo daer omme buyten twyffel in Amboina meest staen verleght te vallen, item 30. loggens arack, vermids dezen jaere, door gebruyck vande zelve noch naer Banda noch Amboina, niet een droppel is gesonden, behalven van het nieuw cangaleen geeirt, voor welckers bedragen zullen verzorgen het gemeene in kleyder laecken alleen worde gevoedt. ende alsoo mids het zelve lieu de magazynen van haere provisien zeer zyn ontbloot, zoo zal het loosnodich zyn, daermede al vanden rantsoen aen dappen worde gemenageert, nyckende byvoegen al omme, waer het eenichsints kan gepractiseert worden, maentoos gelt in plaetse van vlees en speck tot nandtloon aen het volck uyt, waer mede alsoo lien wel lichtelyck haesten gelden moet comen verleegen te vallen, naerdien het selve maentoos al een goede somma staet te monteren, te meer, alsoo beyden den noch uyt de comptanten dezen jaere voor cangoleen lien ontfangen een somma van 6000. spaense Rl:as als lien niet te stade comende, met ons naer Amboina nemen, zoo zal het loosnodich wezen, betalen ons gelt voornemende dat wy van aen U Ed daer voren uyt voorz: Amboina weder met gelyck bedragen of meer in payement te secunderen, zoo veele penningen vande verzeylende vrinden per wissel zult tetrecken als condt becomen, ende daermede noch niet gevonden hebbende, zoo qualificeren U Ed: bydezen tot suppleement gelden tot ½. Rle: te dato winst ter maendt op interest te negotieren.

Inplaetse vanden traidoorlen Madieza een jk met den Coningh verspreecken, dat om de qualiteyt van quimelaha of stadthouder aldaer by provisie waerteneemen, nymette den aus of Nattoim volgen zal den Singadje van Malayo des Conings oom ende zynen getrouwen onderdaen, dat jk voor een tyt geslicht man achte, zullende by den pinati sopi, naerdien hy zelve in Amboina noyt is geweest, ende mids dien gantsch geen kennisse van dien plaetse

In't Jacht de Leeuwerick deezen 5 April a° 1651.

plaatse ende geleegentheden heeft, als zyn adjunct en raadsman
wesen en assisteert, ende meynt den Coningh daarin te bewegen, dat
deselve sonde zyn heer uyt eenige vande voornaemste Nogryen van
dit eylandt, yder een principael persoon, als een overtuyginge van
saaxe geobserveerde trouwe, tot Mandarsha, item den volck eerst
wierde mede gegeven, waar op U E: zyn bedencken gelieft te nemen,
ende ons sulx in dien voegen goetvindende, dan te versoecken, sodanich
zyn effect sorteere. Des Conings Commissie op my ende den heere
vander Beeck, onsen voorganger in het Amboinse Gouvernement, —
als Superintendent over zyne domeynen ende heerlyckheden derwaerts
over geconsenteert, item noch 5. stx andere brieffkens, aende —
ende genen overleden toucherende, midsgaders oock de Commissie op
den nieuwen Quimelaha ende Singadij te doen opstellen, by my meest
alles selfs ontworpen, ende aende Opperkoopman Jacob Hustaerdt
ter hande gestelt, gelieve U E: te versoecken sonder uytstel geexpedieert
ende in ampla forma, soo dat bezegelt geteeckent ende geregelt,
my met voorz: Gouverneurs attestatie toegesonden werden, mids
letterende in voorz: nieuwe Quimelahas Commissie speciael wierde
g'insereert dat hy hem geene saacken buyten kennisse van ons
ofte den Amboinsen Gouverneur, als de superintendent over
's Conings landen zynde, verder, hebbe t'onderwinden of te
aentetrecken. —

Deze twee ingeslooten brieffkens, by my, om goede redenen, aende
Coningh van Tidoor ende den Gouverneur in Gammalamma
geschr: sult U E: soo 't geen redenen mochten, waaromme het beter —
waare niet bestelt wierden, by goede geleegentheyt, tot een beyde
gelieven voort te zenden, appliceerende by yder zoodanich geschenck
je als U E sult oordelen naar coustume ende de waerdicheyt haarer
qualiteyten te behooren.
Het geene by den Coopman Vanderwyck voor het Comptoir —
Batchian is geeyst gelieft mede Gouverneurs belaten schepen met
belastinge aende Schippers daar aenloopt, ende hem van al het
ingenomen discharge ende ons daar naer data tot contrôlle besorgt.

Gnottacquia in Comp:s Logie deezen 5en April
a° 1651. onderstont U E: zeer toegedane gunstige vriendt
ende geteeckent Arnold de Vlamingh van Oudtshoorn.

Int Jacht de Leeuwerick desen 5^{den} april 1651 —

Tydor aan Saida Coningh desselven Eylandts

Vermogende Heer en Coningh.

Bij mijn heere den Ed^{ele} Gouverneur Generaal en de Raden van India verstaen zijnde d'oneenicheden tusschen den Coningh Mandarsja ende zijne onderdanen gemoveert, heeft het haer Ed^e: gedacht als daerinne (midts der plaetse vande oudtste geconfedereerde van haer E: Staet inde Indiës zijnde) over zoo seer verdrietich schijnende, geliefft mijn persoon, die een medelit vande Regeringh van Indien ben, tot minnelijck accommodement vande voorz^{de} saecken (waer 't vermogen) herwaerts te committeren, gelijck ik dan dadelijck naer mijn overcomen in dese landen, zijnde getracht heb de redenen daer van pro et contra te vernemen ende ingevolge alle de hoofden van dit Eylandt als oock de gecontinueerden naer Gilolo, bij vrindelijcke versoecken, voor mij geciteert, daer af eenige te verschijnen, doch d'andere achtergebleven zijn, gevende de gecompareerden zoo magere redenen van het verlaten van haren Coningh die door haer, niet van lien of daer uijt een soorte opgevoet, maer haer van Gode, naer het recht van zijne geboorte wettich toegevoecht is, dat het schande zij, waeromme wij haer dan oock met groote naerstichheijt, tot distincte maeten, getracht hebben van hun boos voornemen af te manen, en haren Coningh weder aen te nemen, waerentusschen die van het Eylandt Macquian toe gevoecht zijn, maer hebben die op Gilolo gevlucht, onaengesien vaste debvoiren bij ons daer toe oock zijn geattribueert, tot het selve voor als noch niet verstaen willen, waer over wij dan oock beijde doende redenen, wie ons gebieden allen geoppresseerden tegen haere gewelddenaers te defenderen, als d'expresse last van mijne overheden in Batavia geordonneert en bevolen vinde den verdrukten Coningh Mandarsha, met mijn uijtterste vermogen behulpsaem te zijn, het werck niet heb mogen naerlaten, U.Ed^e: hoofden als onse lieven naegebueren zijnde, te verstendigen, ten eynde door quade berichtingh bij 's Coninghs partijdigen van onse billijcke debvoiren

niet

met g'absluit moest werden, met wyder versoeck, dat uwe hoocheyt,
als mede, door het recht van zyne geboorte, een kroone op het hooft
voerende, gelieft te gedencken, hoe naer oock dese saecke u eygen
persoon is concernerende, ende of UE: by gevolge niet gehouden zyt
in faveur van Mandarsha, mede de wapenen aen te gorden, ende die
snoode rebellen, nevens ons tot hun en swaerde te helpen vervolgen
want, dit de indese wederspoorige menschen getolereert werdende, —
die waerlyck (groote vorst gelooft my) een toe mogens anderes
als door haar eygen regeerlust werden gedreven, wat Coningh
sal dan op't zyne Staet en Diadema seecker zyn? geen; maer —
sullen alle gedurich onder de macht ende het believen van haare —
onderdanen als slaven geknevelt leggen ende niet anders connen
dencken, veel min doen, dan het gunt met haare vrundschappen comen
over een te slaan, dat een beklaechlycke Regeeringe sonde geven.

Wy seggen andermaal (mogend Heer) dat wy een tot geenen anderen
eynde gesonden zyn dan omme den verdruckten, 't zy by den Coningh of —
d'onderdanen, eerst met onsen dienst van interpositie en daer naer
oock met ons vermogen te hulpe te comen, ende dat wy by sequele —
den Coningh Mandarsha met soo goet recht soucken te mainteneren,
als op't leste comen te mogen geschieden.

Wy hadden gaerne gewenst met uwe May.tt voor ons vertreck
eens selfs in persoone mondelinge over dese en geene saecken te
mogen hebben geconfereert, wyltelen niet of souden daer uyt voor
beyde onse Staten goede vruchten gesproduceert zyn, middelerwyle —
heb uwe hoocheyde gerecommandeert ende gebeden met onse —
gouverneur door gaens te houden vriendelycke en minnelycke correspondentie

Ende alsoo ik voort vernieme datter tusschen uwe hoocheyde ende des
Coninghs Mandarsha, van een huwelyck tusschen zyne May.tt ende
uwe hooch.t dochter gecontract: zy, soo en mach ik niet naerlaten daer
over by desen myne hoochste geluckwenschen te doen, Godt biddende
dat hy daer toe zynen overvloedigen segen gelieft te verleenen —
sonder anders. Weest mogend Coningh met uwe onder
hoorigen Godes in zyne hoede ende genade bevolen.

Macquian desen 5en April Ao 1651. Onderstont ende —
was geteeckent, uwe hooch.te gunstigen vriendelycken vriendt
Arnold de Vlamingh van Oudtshoorn.

Aenden

Aenden
Gouverneur op Gammalamma.

Mijn Heer

Ik hadde van herten gewenst met U E: eens naarder geraeckt te zijn in conferentie, het welcke doch, uyt oorsaacke mij des Comp.e dienst elders vordert, tot mijn leetwesen, voor als nu niet en heeft konnen geschieden, biddende mij oversulcks daar van te willen excuseren

Aende goede onderhoudinge van vrundtschap, tusschen U E ende onzen Gouverneur, willen wij niet twijffelen, immers altans connen U E verzeeckeren dat eens het selve door mij inden naem van onze Heeren gebiedens, op het hoochste blijft gerecommandeert, ende daar toe dan specialijck gelast wel te verzorgen ende toesien, dat er aen onze zyde geenige de minste redenen tot infractie der vreede articulen comt te geven, het gunt wij zoodanich van gelijcken oock van Ulieden wegen gaeren willen vertrouwen, middelertijt vinden wij ons genoodtdruckt U E: in dezen te vertoonen, hoe tot distincte malen hebben gehoort, dat U Ed mette rebellen vanden Coningh Mandarsha onzen lieven g'allieerden, die hen op de Overcuste van Gilolo zijn onthoudende, verscheyde reyse by eencomsten en t'samen spraecken hebt gehouden, ende daar voort van oorlochs munitien versterckt, het welck zoo zijnde (gelijck wij doch anders willen vertrouwen) zoude U E: hem daarinne gewillelijck tegen de goede ende sincere intentie van Ulieden Coningh (daar af wij ons wel verzeeckert houden) ende de uytgedruckte poincten vande vreede formelijck comen te vergrijpen, ende ons bij consequentie mouveren daar tegen te protesteren, met verclaringe, dat wij het selve in het geringste poinct met gemoede niet en zoude connen lijden, maar ons geforceert vinden met gelijcke aintrage daar tegen te kanten, recommanderende ende verzoeckende U E: middelertijt (de voorn.e saeck zijnde zoo als zy is) in toecomende voorzichtich te zijn, ende U E: als heylige onderhouders vande vreede, zoo als wij aen onzen zyde, buyten twijffel, mede doen zullen te willen presteren.

Op den voorslach U E: jonghst, door onze gecommitteerden gedaen
verzoecken

versoecken UE: nader toeschillen letter, ende mits ulieden onvermogen daar over aenden Generaal in Manilla te schrijven. Zonder meer.

Weest Eersame, Achtbare, Manhafte, Wijse, voorsienige, zeer beschijde, discrete Heere, met UE adjuncten ende Suppoosten, Gode (naar onse vriendelijcke groete) in genade ende zijne divine hoede bevolen.

Ghottacquia binnen Compagnies Wooningh aldaar dezen 5en april 1651 — onderstont ende was geteeckent UE: dienstwilligen broederlijcken vriendt, Arnold de Flamingh van Oudtshoorn.

NOTA

dit briefken is door ons aen Coningh van Ternaten of zijn verlooch ter hand gestelt.

Arnold de Vlamingh van Oudtshoorn admiraal &ca aen den Heere Gouverneur Gaspar van den Boogaarde Saluijt

Ingesien de getrouwe aliance die de generale Compagnie met het Rijcke van Ternaten, nu vele jaren naar malkanderen door voornamentlijck onder het prijswerdich Regiment vanden present regerenden Coningh Mandarsia gehouden heeft, ende daar toe gestelt tot dienste de onveranderlijcke continuatie vande selve, de Staat vande Compagnie is, zoo vinden wij ons gemoveert UE: bij desen te recommanderen deselve met al uw vermogen te conserveren, ende ingevolge met gedachte Majt. t'onderhouden goede correspondentie ende eenen affabilen vriendelijcken ommegangh, providerende bij sequele dan oock dat opgemelte zijne Coninglijcke hoocht. bij niemandt van Compagnies onderdanigen, in zijn eere oock niet gelaedeert, maar dat hem van een ijgelijck daar en tegen alle eer, respect ende courtoisie aengedaen werde, presterende UE: hem daarinne zelfs een exemplaar voorgegaen, waer door het dan buijten twijffel aende andere mede meer gebruijcken zal, ende wie daar tegen oijt te doen comt, de zoodanige moet (UE: vanden zaacke maar genouch zijnde gebleecken) zonder eenige figure van process tot anderen exemplaren corrigeeren laten, alzoo wij het selve ten dienste vande generale Compagnie ende tot competent respect van gem: zijne Majt. tot zoodanich

eijnde

binnen te besloocken. ——

Gnoffacquia opt eylandt Macquian dezen 5den april Ao 1651. onderstondt ende was geteeckent U E. goetgunstigen vriendt, Arnold de Vlamingh van Oudtshoorn.

Dezen nacht was het meest stil, in manieren gantsch weijnich avanceerde

Donderdagh 6 do: begonde het uyt den N weijnich op te koelen, waer over met den Z: O: cours naer de Straat van patientie stevenden, met voornemen dieselve, op hope van spoedigen voyagie, door te lopen.

passeeren de straet patientie

Inde voornacht passeerden met een moye N: O: coelte, tot grootste gedeelte vande voorn: Staat ende en conden wij met anders bemercken of wierden, door de Stroom om de Z: O: streckende, merckelijck — gefavoriseert, wierpen gestadich het loot, maar en vonden geen grout, inde middennacht wierdt het stock stil ende bleven en slach nogh die meest tot den dach aenhiel. —

Vrydagh den 7. do: 's morgens vernamen ons omtrent een myle binnen d'uytterste hoeck van Labova of batsian leggen, vonden daar een droochte — inde kaarte noch niet gestelt, op welcke alzoo het stil was, ende — wy vander door de Stroomen innewaert wierden getrocken, ter diepte van 20. vademen ten ancker quamen, zynde een steenachtige grondt; naar den middagh, alsoo een soet labbercoeltien uyt den N: kregen, ende bemerckten dat den Stroom verder was gekentert, trachten ons ancker te lichten, maar en conden het selve wat de buijsen daar toe ooch aenwenden, niet opkrygen, zynde, zoo het scheynt, tusschen de groote clippen vast geraackt, invoeger eyntelyck genoodtdruckt wierden het touw af te cappen; vervolgens in het uytseylen vande Straat, tot wel een halve myl daar buyten, te weten aende Labouwsche zyde bevonden diepte van 20. 25. 35. 40. 42. 50. 55. ende 60. — vademen waters.

rencontreren een droogte een myle binnen den hoek van Labou

Saterdagh den 8
Sondagh den 9
Maandagh den 10

Onsen cours vervolgende, cregen, soo wy meenden, poulo Mattsiw: vant van ons in het gesicht, stelden dezen nacht den cours Z. en Z. ten oosten over, hoopende zoodanich met de Stroom, die wy oordeelden dat ons wel wat om de west zoude zetten, 's anderes morgens tusschen Tittebatty ende het eylandt Bonoa of anders boangh gesicht te vervallen, ende dan voort daar beneden leende, maar

vinden ons door misslaginge der Stroomen,

naar het gat van Kelangh ende de Manipa te stevenen, maar bevonden
des morgens, tot onser aller grootste verwonderingh, dat benoorden
voorz: Bonoa leggen, tot recht voor het gat van Kelangh en Manipa
waren gedreven, dat wel 14. a 15. mylen uijt onse gissinge liep, —
Ofte moeten alle de voorz: eylanden niet wel geraport, dat is inder
daat ende waarlijck westelijcker zijn gelegen, dan zij inde Caarte
zijn geplaatst.

tusschen Bonoa ende Kerrabatta

Dinghsdagh 11. d° sorteerden passeerden het gat van Kelangh ende Manipa ende
quamen noch den avondt voor Cambello ten ancker, invoegen
de reijs in 6: dagen hebben geavanceert, dat (Godt danck) —
raer is, vonden de schuijt de Swiert daar ten ancker voor twee dagen
aengelant; zoo als wij uijt den schipper van voorsz schuijt (tot ons
aenboort zijnde geroepen) verstonden, was de schuijt de Wolf —
daar noch niet geweest, maar hadden de schuijt de Salm daar —
ten ancker gevonden, van het Casteel victoria gedepecheert, omme
d'afgelegen plaatsen, alomme van het gene benodigen, te provideren,
zoo hij hier niets gedaan, ende den volgende dagh, nevens ten zelve
dage van de Swierts arriveren, naar Loehoe genomen hadde, —
hebbende last om daar naer oock Hila aen te vaeren, ende dan wederom
naar het Casteel te retourneren; gem: schuijt was oock aen
Amblauw, de Manipa ende Allalaedij geweest, maar hadde die —
plaatsen alle inlanders van de vijanden gevonden, invoegen met een
Canon van daar was gedreven; Omtrent Erangh in het Oosthoeken
van de Manipa leewaerts, hadden die van gemelde schuijt twee —
jonckiens vernomen, haerer coers oostwaert in, naar de Moordenaars
Revier. Op voorz: Erangh bij d'onze soo genaemt, nemende, alwaar
zij, door die van de schuijt, niet waren connen gehaelt worden. —

Arriveren voor Cambello.

Woensdagh 12. d°: met het krieken van den dagh deden alle onse Soldaten aen
landt setten, waarnaer ons daer selfs oock mede zelfs in persoon —
derwaerts tot de vastigheijt transporteerden, vindende de selve daer
27. coppen onder het provisioneel commando van den Sergeant
Marten Webber, gestrecht, zijnde den Luitenant Harman
Oudtkoorn, de hier, naar het ombrengen van den Luitenant Claes
Heijmbach, het commando hadde gehadt, nu omtrent drie weken
geleden, door den Capn: Jacob Verheijden, met 6. corrcorren, ten
ontset van de vastigheijt, van het Casteel hier geweest, mids —
zijn impotentheijt, ende voort op het algemeen verzoeck der Soldaten
die

van de de macht ende nemen inspectie van de sterckte Hardenbergh op Cambello.

Int Fort Hardenbergh op Cambello 12. april 1651

die verclaerden zijn mael: commando niet langer te connen pareren van daer gelicht, ende mede naer het Casteel gevoert; van ammonitie van Oorloch, vivres etc: hebben de bastiaerdt, zoo niet 't gunt daer bevonden, als dat daer door ons uytte sloepen noch aen landt is gegeven, verrier gelaten. als hier volcht. te weten.

Generale Specificatie vande vivres ammunitie van Oorloge etc.ª op Cambello inde fortresse hardenbergh gelaten.

- 4. Lasten rijs; in zoven sacken d.°
- 4½. vat vleys en speck.
- 3. sacken zout.
- 1. legger sloops arack, 9. duym wan.
- 54. kannen stoeck aracq.
- 12. martavanen.
- 4. legerleggers.
- ½. mantien slotspijckers
- 2. putsen.
- .. Clappus olie.
- traen.
- 1. koe ketel.
- 2. schoppen.
- 2. koevoeten.
- 2. bijlen.
- 1. lantaren met 12. kaersen.
- 1. waeghschaal met 5½ ℔ gewicht
- 6. pancallen tot meester doeck.
- 2. d.° tot waterlakens.
- 1. bottille a 40 aftor,
- 2. blauwe d.°
- 2. d.° roodt tot de vlaggen.
- 5. manados tottos tot canders linnen en water lakens.
- 2. Comp.s slaven.
- 1. domme Craeft.
- 15. vaten en vier bearen boskruijt.
- //. ontrent 3000. musquets cogels.

Pantije

Op Cambello inde Fortresse Hardenbergh 12. april 1651

= partye grof cruyt.
60. bossen lont.
26. handtgranaten.
10. vierpotten.
4. musquetten ende een trom.
3. Metale stucken van — 12. ℔
1. d°: van . . . . 9.
3. d°: van . . . . 6. ℔
2. d°: van . . . . 5.
20. langespiesen.

Waarmede wij voorderst preferlijck zullen connen redden, goede — quantiteyt cleeden, die door de oure onder het Moordisch geweer noch mede van beneden boven op de redoubt waren gebracht, en — daar zoo lange hadden gelegen, hebben in verscheyde packen, by — een doen binden, ende met ons naar het Casteel gevoert; zoo hebben wij oock de verlossinge der lyfs g'expireerden gedaan, ende voorts het getal tot 45. Coppen vermeerdert, dat wij tot sequire defentie der fortresse genoeg houden; Ende alzoo wij kennen voorsz. — Clergeant Marten Wolber een jongman te zijn, als onder ons — gouverno sich gedurich hebbende gemilitieert, van zeer goede comportement ende matelijcke kennisse in zaacken vanden Oorlog, daar in hij van jonghs op aengequeeckt is, dien wij overzulcks — het beleyt vanden saacke sich wel ende ten vollen zyn toevertrouwt werde, zoo hebben wij niet connen resolveren, denselven verder van sich te lichten, ende een ander in zyne plaatse t'ordonneren, maar — raadtsaem ende goet gevonden, hem sich voort, voor absoluyt — hooft te continueren, hebbende hem noch twee Sergianten, ende ge— vier Corporaels, tien eyndelijck daar, als al wat verder vande — handt zynde afgelegen, by sterfte aen geen bequame commandanten mach gebreecken, tot zyne assistentie bij gevoeght; ende ten — eynde te meerder ontsach ende acrieur onder zyne suppoosten, sich ten hoochsten vergrimmert mach hebben, met de qualiteyt van vendrich absoluyt ende 40. gl gagie ter maendt vereert ontfangen zyn lopende verbandt noch op verdere naar met en zy g'expireeren, — om de Comp.e daarinne van heden af noch vyf achtereenvolgende — Jaaren te dienen, te meer alzoo voor dezen, onder onze conducte, — namentelyck in het importeren vande stucken Halnalkit, nochmaels een vendel by provisie heeft gevoert, ende van dermaels zoo

mannes

manmelyck g'acquiteert, dat hem waerdich maeckte, als d'eerste met zyn vendel binnen de fortresse zynde geweest, d' hooghste premie by ons voor d'Overwinnaers daer op gestelt, te becomen.

Wat ordre wy hem op ons scheyden van daer hebben gegeven, vindt den curieusen lezer hier onder van woorde te woorde aengeteekent. Item het afbeeltsel hoedanich hem de bastioenyt in achten ende weer verder toe afgeteykent,

Ordre voor den Vendrich Marten Webber hooft inde bastioenyt Hardenbergh op Cambello. —

Alsoo wy met onsen Rade, over de gelegentheyt van deze plaetse, naer dat den saecke hier rechtevoort vinden geconstitueert, wel en aendachtelyck hebbende bedacht, hebben ten meesten dienste vande Generale Compe goet ende raedtsaem geoordeelt, dat deze vestingh ten eynde hier altoos een vaste voet aen landt mogen hebben, om ons, in tyde ende wyle, dat voorde Compe: op deze plaetse moeten goet achten, hier naerders t'attenteren, voor eerst noch werde gecontinueert, ende in zyn volcomen weesen behouden, waerom te nadeelen gevonden, deselve uyt onse mede gebrachte Soldatesca tot 45 . . . coppen in alles te versterken, dat wy genoech achten, om de bastioenyt voor alle quade attentaten, wanneer maer wel op u hoede zyt (zoo wy u by deezen bevelen geduerichlyck te doen) ende publicq geweest te verzeeckeren, verbiedende UL: oversulcks, noyt eenige excursien, om hier weer t'ontdecken, of eenich ander voordeel op den vyandt te becomen, hoe schoon of advantagieus u deselve oock souden mogen vertoonen, t'ondernemen, maer zult u eenelyck maer, ter defentie, binnen de fortresse, onder goede ende bequame vigilien, blyven verseeckert houden. van Ammonitie van Oorloge, provisien etca: zyt voorsien, als de Specificatie daer van, UL. ter hande gestelt, uytwyst, dat alles sorghvuldelyck zult menageren, spillende met een catty cruyts daer af te vergeefs; zoo moet mede den loodt wel gadeslaen, want daer met veele van zyt voorsien, ende vinden wy ons hier rechtevoort niet mogens u daer van met een bos, naerdien daer zelfs mede geen overvloet van en hebben, meer te secunderen, latende by gevolge 's daeghs maer 2. a 3. lonten ten hooghsten aensteecken bewaert, ende altoos de doove lonten met een poeder buysje aen het eynde gebonden, daer by gereet laeggen om daer van in tyde van noodt verder te mogen worden gedient.

Aen

Aen yder persoon, zult, gelijck als sulcks alletijt wegen in ende aende bastiloeden is gebruyckelijck 40. ponden rijs nevens 6. d°: vleeschs ofte spek midsgaders daer en boven noch 4 ℔: d°: vleesch en spek, in plaetse van het ordinaris subsidie gelt, naerdien lieden niettegenstaende daermede, niet te marckt can werden gegaen, ter maendt verstrecken, makende over zulcks tesamen voor yder man, hooft voor hooft 10. ℔ vleesch ofte spek, volgens welcke verstreckinghe het met het vleesch ende spek, het vat te weten vleesch tot 350 ℔ ende het spek 300. d°: gereekent 3. maenden, ende den rijs a 3000. ℔ 't last. 6½ m.t, midsgaders den aracq. beleggen tot 350. kannen hollandts gemeet, die yder 10. mutsiens inhouden, makende over zulcks in alles 3500. mutsiens voor 2½ maenden, zult connen strecken, langh voor welcken tijde wij u.l. beloven, wederom van het Casteel te provideeren, sonder dat u.l. daeromme echter, inde consumptie buyten ordinaris gaen, maer zult de menage op 't alder nauwste beneerstigen.

Alle uwe waterpotten, tot 12. in getale, zijnde groote martabanen nevens 4. sloops leggers, hebben wij vol laten halen, daermede op de consumptie wel acht gevende ende lettende, het wel een goede wijle tijdts zult connen schicken, ende moet ulieden, bij alle occasien als het regent (waervan het nu het mousson begint te worden, zoo veele wondt somme van het dack, door aenvoeginghe van gekloofde bamboesen, in plaetse van gooten, sien te vangen, als emmers koudt ofte moete ende zoo bijaldien het weijnich regent (het welck echter maer inde goedewil ende macht des heeren bestaet) soo zult by proprie gelegentheyt, het welck u.l. sonderlinge hebt waer te nemen, door een goet gedeelte van u volck, uyt de revieren, waer ende waer omtrent wij het van nuttigheyt, om door den vijandt niet belet te worden, gelooven hebben doen suyveren, u nootdruft van water voorsien besie te becomen, houdende wijders onder uwe suppoosten gestrickte ordre, zijnde een soets, met een exemplaer leven, een sedich voorganger.

Alle uytenden ende avonden, sonder over te slaen, zult de gewoone gebeden onder de suppoosten, t' uwer eygen overstaene, stierwes doen, midsgaders des sonnen ende heylige daechs, eenige Capittelen uyt d' evangelien ofte andere gereformeerde geestelicke boecken lesen laten.

Bij alle presenterende gelegentheden, moet ons uwe hoedanicheyt accuratelijck adviseren; van het gunt ons tot noodtwendicheyt beloofte den fortresse sal op gegeven, ende wel uyt de sloepen met connen worden gedien

gedient, sullen u met den eersten, van het Casteel, naar vermogen verzorgen, daar op u moogt rusten.

De sloepen, die hier uyt Ternaten, naar ons vertreck comen aen te land (gelijck wij naar dat expresselijck g'ordonneert hebben, tedeen) zult uyt onzen name belasten, hun dadelijck, zonder eenich vertoeven, naar het Casteel te transporteren; ende naardien u voor jegenwoordich niet anders hebben te recommanderen, zoo willen u tot besluyt, met u adjuncten ende suppoosten, Godes in zijn divine hoede laten bevolen.

Cambello inde stercte Hardenbergh deezen 12en April Ao 1651 was geteeckent. Arnold de Vlamingh van Oudtshoorn.

Ruineeren, door omkappinge ende het vier de vruchten ende heijningen inde valeye beneden Hardenbergh

Ende vermids bemercken, hoe inde valeije vande oude Negrije, van waar haar d'inwoonderen, naar boven op de bergen hadden geretireert, noch vele limoenen ende boomen in wezen stonden, die voor de vyanden behalven dat zij oock meest alle vruchten, noch haar gerief in voorderen daar van quamen halen, bequame schuijlwinckels gaven, om onze — pereduten, wanneer zij binnen water quamen halen, ende brantholt sochten, clandestine te bespringen, zoo hebben alle de voorz: limoenen ende boomen, ende voort alle andere vruchten, zoo met den wortel als door omcappinge derselver, doen ruineren ende schadeloos maken.

Oock notificatie van onse compste aende Heere vander Beeck.

Hebben voorders noch, de posteerden een Comp.s lijfeijgen, op besette, — mids het perijckel dat voorz. menschen daar in was, van zijn vrijdom in cas van goede bestellinge, met onze missiven aenden Heere — Vander Beeck (hem niet te voort aen tot Casteel onthoudende) ende — den Oppercoopman Jacob van der Hooft aende Redoubt Hila, overgesonden naar Soelos aen het residerende hooft aldaar, om door denselven voort herwaerts ende derwaerts gebracht te worden, tendenende ter principalen maar tot notificatie van onze compste alleen, als brieven bij dezelve hier onder van woorde g'insereert, kan gelezen worden daar toe ons gedragen.

Aenden E: Heer Gouverneur
Willem vander Beeck

Eerentfeste, achtbare, manhafte, wijse, voorsienige zeer bescheijden discreete Lo:

Mijn Heer.

Successive 2e en 3e stantij, heb ik U.E. p.r tot verschijnen vande — feinten

feijnts Vloot ende Swiwen uijt Ternaten g'advisiert, ende daar beneffens herwaerts tot mij geroepen, het welcke (indien desen U E:, op — Amboina, noch ter handt comt) wel sonder te misdoen) sult mogen achtervolgen laten, verlangende eenlijck maar dat mij den Capiteijn verhoijden herwaarts bij comt, want van meeninge ben, mij eendaeghs selve naar 't Casteel te transporteren, om U E: persoonlijck in 't Gouverno te instrueren, ende vervolgens tesamen te beraatslagen ende besluijten, sulcks, als wij sullen meenen, inde ge'ambuleerde tijden, ten meesten dienste van d' E: Comp:ie te sullen wesen.

Zoo als ick desen continuere, zijn wij bericht met de negrije inde cloof Cambello (van menschen geheel ledich geloopen, ontcondende haer — in 't achter eijnde vande selve, op een inaccessible hooghte) den neder haer op te slaen, ende daar van alle simme fruijtboomen te spoleren, midsgaders noodtsaeck de fortresse (om uijtsicht te hebben) de nimmer uijt te roeijen.

Desteren inde voornacht ben ick hier met het Jacht de Leeuwerick uijt Ternaten belonden overgecomen, vindende de feijnt de Swiwen, daer beneffens hier mede aengelangt, maar de Vloot (wel drie volle etmaal, namentlijck den tweeden voorz: voor mij uijt Ternaten vertrocken) tot mijne verwonderinge noch niet gepasseert, vreesende midsdien wel lichtelijck, met de stroomen om de West sal zijn geraeckt, ende over sulcks wederom swaerlijck connen opcomen.

De Jachten Duijffien en het Sas van Gent, zijn, daer voor ons verschenen uijt de Molucco, mede herwaerts aengeroeijt, invoegen 't hoope staet dat zij alle vijven mede sullen opcomen, wanneer wij voornemen tijttijdts mede te gaan opstommelen, ende vervolgens oock te dencken, of met op de mamoja iets sullen attenteren connen.

Hardenberch hebben van 't eene ende andere, dat nodich was, inde Schepen voorsien, ende voort in plaatse van 27. met 45. wel gerepelleerde coppen versterckt; den Vaendrich Joan Pars moer tot onse compste, in verseeckeringe gehouden, maar dus eertijdts soo lange van zijne feijten niet en bleijckt, wel getracteert worden; — Alle de Cameraets geliefft mijnen 't wegen vrindelijck te groeten, ende van mijne goede genegentheijt t' haerwaerts te willen verseeckeren; mijne huijsvrouwe heb ick (Godt lof) noch fris ende gesont zijnde

bij

bij mijn, doet neffens mij U E. ende Moeder, met de broeders, neffens
onse, meest bekinwelijckte Suster, hartelijck groeten, zonder anders.

Inde vasticheydt Hardenbergh deezen 12.den april a.o 1651
onderstondt ende was geteeckent. Arnold de Vlamingh v: Oudtshoorn

aanden Oppercoopman
Jacob Voir, P.r Terram,

Eersame, voorsinige, seer discrete

Dit briefken p.r terram, langs den wech van Loiloie in gevolge van
een ander, door ons aen den h.r Gouverneur van den Beeck gesz:
wordt u ten principalen gesonden, om onse behouden overcomste uwe
Eersaemheden tot lien toe te notificeeren, 't welck oock alomme onder de
inhabitanten aldaar sult doen divulgeeren ende bekent maken, met
eenen haar van onse naekende ende eerlijcke macht doen verstaen
contrarie d'uijtstroijselen, diemen eenluijden van onse verliende
nederlage in Molucco heeft willen persuaderen, ende wijsmaecken;
zondt (dit recommanderen u l ten hooghsten) voort gedurich goede
vigilien voor alle bedeckte ende onverwachte attentaten ende over-
rompelingen, alsoo dit perfidieus geslachte ende dodrouwe verbandelt:
ons dagelijcks leeren op hoede te zijn. Waer buijten u met anders
hebbende te belasten, dan dat spoedich deeze ingesloten aen 't Cattive
voortsendet, zoo sullen (naar onse groete) u met zijn adjuncten
en Comp.s suppoosten. Godde in genade bevelen.

Int Jacht de Leeuwerick voor Cambello deezen 12.den
april a.o 1651. onderstondt ende was geteeckent, U L. gunstigen
Arnold de Vlamingh van Oudtshoorn.

Donderdagh 13.den houden ons als vooren besich met het distribueren vande nogrij
Vrijdagh 14.den deeden inde fortresse een rijslock binnen het packhuijs maecken
ende beijde de soldens, welcke metter tijdt heel waeren opgesloten,
zoo dat in het packhuijs het water in groote menichte, als het
regende quam doorloopen, bevindende voort continueren met het omlaeghen
den

der kinderen op gisteren van geschreven.

Ende alsoo ick uyt de vastigheyt hadde bemerckt, dat achter inde valeye naarde stillicke zyde, waar hem deselve derwaerts keerende geloof begint om te swencken, omtrent een derde loopte van een gebeurte, verscheyde musquet ende grove schoten op onse arbeyders wierden gedaan: soo ben ick selfs in persoone, naarde noen, omtrent twee uren, met een troupe van 06. coppen, voorz: valeye, tot dicht onder voorz: plaetse, waar het schiet van daen was gecomen, om deselve wel te recognosceren, ende ons in tyde ende wyle van te mogen dienen, ingetrocken, maar vonden, als het volck achter bergh leggende geen advantagie daar op practiseren, waeromme weder stillekens, sonder een musketschoot te crygen, zyn afgetrocken.

De vyanden schieten op onse arbeyders, doet hun met een accessibiliteyt der gedachten niet komen verhinderen

Hebben twee uren voor sons ondergangh, retourneerde weder tot ons van Louhou met schryven vanden luitenant Harman Oudtkoorn, den staet, van ons op eergisteren (als verclaert) derwaerts gesonden, zynde van desen inhoude.

Den afgesonden staet keert van Louhou met rescriptie weder van Cambello.

Voor vyf dagen was hy luitenant, als hem nu weynich weder ende beter handt vindende, tot vervangen vanden veldwerck Jan Pietersz Brewer, gansch qualyck te passe zynde, aldaar, van het Casteel gesonden, zynde daar in alles 45. coppen sterck, dat hy meynde, 't selve inder defentie, met allereerst genoech te zyn, maar vond alleen met deselve daarenboven noch mogens, tot ontdeckingh van een volt soo nu aldaer een troupe van 20 a 25. coppen uyttesenden

Den Orangcaya Abdul Ragman, met syn Sinte, vrouwen, slaven als kinderen, in alles 73. zielen sterck, bleven daar noch binnen de trancquine vande vastigheyt, als tot de Comp:e in getrouwicheyt continuerende, onthouden, ende was gedachte abdul voornemens myn eerstdaechs selfs in persoone herwaerts te comen besoecken.

Den vrouwlooper Quimelaha Madira was hem in het gebeurte ende op de strangh van Lohoe onthoudende, daar hem op beyde plaetsen dapper hadde versterckt ende verschanst; onsen Militers had syn noch dienselven avondt, met den burger Willem ...dder die met syn vaertuych daer eenige dagen ter plaetse hadde gelegen, over naar Hila aenden oppercoopman Verheyden gesonden om over de conte weet voort naar 't Casteel te versenden.

Dato op den avondt, quam het Jacht den Ruittier, een mede—

Arriveert de Ruittier van Molucco.

ten

ter reede, zynde van het sal nu al 4. dagen geleden, benoorden om bij gesteyden, dat zy eens met een moye ruyme coelte daer verbelde geenen naer, maer wacten zy, volgende onze recommandatie, daer bevolgen om geloopen, maer over zylieden daer verthoonteden, naedien gedreyde sal, tot heden niet noch met winde bevonden, dat het wel liter doorde stroomen, die zy bevonden hadden, dat zeer violent om de S: west hadden geloopen, vlaeck op de noortcust van Boano, zoude mogen vervallen zyn, hoedanich werende was het te vreden, beswaerlyck, emmers altans zeer traechlyck, weder zoude connen herwaerts op comen; den voorsz. Lello uyt Hitoe, zoo als hy noch ontrent een myle weechs vande reede was, stunden met een cleyn vaertuych Cornelis Claesz. cleyn schipper op de fluyt de Swaen te gemoet, met ordre

Die voor Lissidy ter reede
ordonneerde, om syn Canon
op den vyandt te gebruycken.

vande overhoofden op denselve aen te zeggen, dat op de reede voor Lissidy loopen, ende daer zoo dicht onder de bastierdye soude setten, als emmers mochte ofte conde geschieden, makende het daer dan met een springtouw dwars voor de vestinge vast, zoodanich datmen met de volle zyde (willende) daer conde op en voort valeye waert in, recht doorde negrye canonneeren, en gaf ik middelertyt ordre aende schipperen op de Lierwerick, zyn ancker te lichten, ende mede derwaerts

Soo geleghert insgelyx met
den Lierwerck.

geene te vorderen, latende de fluyt de Swaen eeulyck maer voor Cambello, alzoo wel 12000. lb. nagelen in blaren binnen het ruym staen hadde, verblyven, om daermede door het schieten geen ongeluck te becomen, daerinne myn huysvrouwe uytte Lierwerick, waer op ik my niet verbonnt zelfs laet vinden, ooc overbrachte zynde van meyninge, zoo by aldien ik de occasie eenichsints avantagieus hadde bevonden, voorsz. negrye met anderen daerlc uyt ende, daer aen te hebben besprongen, tot welcken eynde, dan rede den Luytenant

Syn van voornoemde Lissidi
aengetasten.

Jacob verleenden, met een troupe van 80. militaire persoonen tusschen Cambello ende Lissidy, alsoo wy ons volck, met een weynich cleyn vaertuych, dat wy hadden, doch alle niet tevens, aen landt zouden connen brengen, op strandt hadden doen aensetten met intentie zulcks aende andere zyde mede te doen, om dan soo te gelycke van drie canten op het hijs, welck daer toe van my stonde t'ontfangen, te hebben aengevallen, maer quam ik uytte Gnitticey derwaerts my, tot inspectie vande plaetse hadde getransporteert, te bemercken, dat de vyandt de plaetse, zedert het ombrengen van onze volcken, zoodanich hadde gefortificeert, dat se by ons, met de spreeuwe maert, zonder merckel gevaer niet zoude tije t'importeren geweest, want was vanden eenen berch tottem anderen

Dat by nader inspectie om
pregnante redenen niet raed-
saem wert gehouden.

dwars

dwars henen over de balcye met een bovenstucken, van op geze Hostaz getrocken, ende daer langhs, voor leenen, met een dobbele piga pieg gelyck wy dat van het schip bequamel(ycke) sagen, besicht, ende daer buytten voort, zoo als wel te presumeren is het voort ende sterk angels bestercken; waeromme te nade wierden, alsoo oordeelde, dat al hoe geerne mi Otte dan. ten dienste vande Compe. quamen voortenemen ooghenschyne(lyck) zoo secker moeste zyn, dat aende begonne overwinninge niet en viel te twyffelen, met ons voornemen te superceederen, hoe dat van het Castel, volgens onze gegevelast, naer den berouns hadden becomen, het gunt buyten twyffel, alleenen op landen is ondernemende onder tuschen uyt de Jachter, om haer van een vande te verstercken, waer dat noch seer mede bezich waren, te verhinderen, ende voort groote vreese aen te jagen, gedurich op de battreye ende inde negrye te canonneren, ende met mijn quetten te claggeren, daer zy ons alleenwegen van landt wedder in gelycken vorgen op verscontreerden, schietende onder anderen een kogel van 8. @ yser zonder nochtans een eenich mensch te beledigen. op de steenplecke dwars door de scheel mittioen leenen; maer begonnen zy lin der uyter geheel van schieten af te laten, waeromme wel eyndelincks presumeerden, dat doende mosten wezen, om berchwaert ende de vlucht te nemen; te middernacht hebben wy voorz.e lyfeygen andermael met onze mittiwen, over den berch naer Loolou gedepecht.t met last aenden luitenant dingesloten, van daer, naer het Castel ende Hila overgebracht te werden, staende hier de vervolgens van woorde te woorde geregistreert, daer toe ons gedragen.

Marge: Maer canonneren voorts uyt de scheepen om den vyant syn nader versterckinge te impedieren.

Aenden Heere Willem vander Beeck ende den Rade in Amboina.

Myn heeren ende vrienden.

By mijn, naer het becomen van U.E. advysen in Ternaten, aengaende de tumulten, jonghst in deze landen voorgevallen, dickwyls aendachtel(yck) gespeculeert zynde, watmen daer tegen op het beste ende dienstich voor de Generale Compe. zoude mogen by der handt nemen, soo duncket my (onder verbeteringe van rypen oordeel) het alder oirbaerste ende oock een gantsch noodige saecke te zyn, datmen

onder

Int Jacht de Leeuwerick desen 14de april A° 1651 —

onder alle attenten, dewelcke de rebellen zal connen of mogen aendoen,
tracht haer oock van alle haere nagelboomen, met absitie vande-
zelve, te frustreren, wanteen (mijns gelovens) niet gedaen behoort
te werden, om met die maliguanten, als haere activaten al te —
trouweloos ende schendich zijnde, ende midsdien door ons nimmermeer
vergeten behoorden gestelt te werden, oijt weder te reconsilieeren,
naerdien wij ons van haere trouwe, in het ongemolesteert laten
van Comp.s volcken, omtrent den verzekerende, gelijck als dat in cas-
voorz: dan noodtsaeckelijck al weder soude moeten geschieden, verder
nim in het verboden, ofte vercoopen der nagelen aen vreemdelingen,
noijt souden mogen houden versterckent, het gunt nochtans noodtsaeckel.
buijten eenich dispuijt soude weren moeten, ende sullen verder so
voor verklaerde de custen van Hitoe ende Leijtimor, nevens d'eijlan
den Oma; Honimoa ende Nusselauw. de Comp.e al eeten van
nagelen genoech connen verzien; op welck point (alsoo so
een saecke van sonderlingh gewicht ende opmerckingh is) —
versoecke UE: mij cito een schriftel. advijs over de Conte werck
ende Todloe gelieft te laten toecomen, om mij na te reguleeren
ende vervolgens, indien met mij eenstemmich accordeert, zoo sullen
strax noodtsommen aen alle Comp.s subjecten, uijt mijnen name,
gebieden, dat mij dat sij, sonder eenigen dach vruchteloos te laten
passeeren, met alle de Corracorren herwaerts bij comen, om haere
dienst aende Comp.e (sonder aen eenluijden daer speciael te verklaren
waerinne) te presteren, ende zal d'eene naer d'ander met toevoeg. —
der wil gerect is, maer voor eenen aftrecken, ende ons herwaerts
bijcomen, ende naerdien wij vernemen dat de feint de Woet Costij —
al is aengelandt, waer mede UE. over de Londut soldaten, de —
sijpste uijt onze macht zijn toegesonden, dat ons in het verrichten
der saecken, seer soude verswacken, indien wij daer van gelijck
bleven gefrustreert, zoo gelieft UE: ons uijt deselve weder
zoodanige quantiteijt vande rapste gasten te laten bij comen
als daer zult meijnen, buijten eenich perijckel vande fortresse —
(dat ons bedunckende gants weijnich ofte geen can weezen, wanneer
alle d'inlanderen, met haere Corracorren selfs mede op de been
zijn) te connen werden gedeelt: den opperc oopman Cos, Capit.n
verleijden, ende den Cap.n = Luijtenant Cornelis daeren. als alle
eerden luij mede quantieren bedreven zijnde. sullen mij met voors.
sougie luij mede bijcomen, om mij van haer advijs in alle voorvallen

af

af te commendeeren, want hier niet te voorn, niemant bij mij hebbe daar eenigen staadt offe daat van can trecken, behalven dat ik ook sterktes ende alle wereltse calamiteijten, benevens anderen onderworpen ben, zoo gelieft U.E.: ook in haast te laten maacken ende af te schepen eenige bambousen ladders ende handt granaten, om of wij deselve ielders mochten comen van doen te crijgen, te gebruijcken, item oock goede partije Hollandts salpeter ende musquet cogels, daar van de schepen geheelijck zijn ontbloot, nevens noch zoo veel bijlen als eenichsints bij der handt te crijgen zijn; voor de guarnisoen Loendens ende bastioen Hardenbergh, benevens noodtsaeckelijcke coutten, schoenen, hembden, combaersen, garen, ottezijde om te naijen, ende eenige bequame cleeden, of stof tot cleederen te maacken, item oock medicamenten gesonden; de resterende schepen zijn tot heden noch niet gepasseert, invoegen hier noch alleenich maar met de Feniks de Smient ende het Jacht de Leeuwerick ben hier leggende, gisteren achtent hebben wij uijt der zee sien comen, ende zijn voor om den hoeck van Cielamor een jonckien of ander vreemt vaertuijch, 't welck of voort zijn wech naar het Castiel sal hebben genomen ende daar g'arriveert, offe waer het anders mach naar toe geroudeert zijn, is ons onbekent, dat ons gelieft t'adviseren, wij souden twee twijffelen, of het geen ontwijffelbaar lorrendrayer is geweest, zijn nevens naarder boort van Caijbobo, totten Quimslala hebbende genomen, te meer alsoo hier van de vrienden verstaen, dat door die van de Salm omtrent Cangh noch twee andere jonckiens souden zijn gesien, op welcke geesten naauwe sal dienen gelet; de menagie van bleek en spock wordt U.E. ten alderhooghsten gerecommandeert, ende by sequele dan oock belast, daar van aende guarnisoen Loendens, bij het Castiel, op de cust van Sitoe, de eijlanden Oma, Laminoa ende Noussalaut, naar de receptie deses, geen een catty meer uijt te langen, offe elders aen te consumeren, maar sal aende selve, als alle plaatsen zijnde, waarmede om gelt noch wel iets can becomen, contant in stede worden uijtgegeven.

Hier ingesloten komt derwaerts over een originele acte van authorisatie, conform den welcken U.E. in deser expresselijck gene, commandeert ende belast wordt, mijn Heere den Gouverneur Generaal Carel Reniers in amplissima forma, zoo dat beloore als Gouverneur Generaal van Nederlandts Indien, den volckeren daar bekent te maacken, ende naar ontslaginge vanden eedt aen mijn Heere den gewesen Gouverneur Generaal Cornelis vander Lijn gedaan, deselve weder de novo met eede aen zijn gedachte Ed. te verpeilen

Int Jacht de Leeuwerick 14en april a° 1651

verspeuls; zoo zal den staat aldaar, uyt crachte deses, oock alsoo sij niet zeecker can weten, wanneer noch aen het Casteel mach comen te verschijnen) den Heere Willem vander Beeck, mijnen vervanger, conform zijn mede gebrachte commissie, als Gouverneur ende Directeur van Amboina, in mijn plaatse investueren laten handelende daerinne even op deselve wijze, als boven van mijne Heere den Generaal is gesz: ende mij vervolgens dan oock worden, naer luijt van mijne speciale commissie, daer van een autentique copie hier ingevoeght compt, bij publicque affixingh, den volcke bekent maecken. Stuerende mij een gelijck afschrift vande Heeren vander Beecks commissie herwaerts toe, om de publicatie daer van, op de respective comptoiren ende sloepen, bij mij te maijnen zoo dat belooft, van gelijcken mede gedaen te werden.

Zoo als desen onbevonde was geconcipieert, komt hier ter rhede het Jacht de Brittioen, zijnde voor 3. a 4 dagen van het Sab- omtrent Oubij afgemaeckt, wij hebben het selve, onder pistool schoot voorde vastigheijt Lissidij comen ende dappen op schieten laten, met voornemen hierluijden daer op voort te hebben besprongen, maer bevinden dat wel, buijten vermoeden, zoodanich gefortificeert, ende voornamentlijck met pege-pege ende andere snoode [illegible] bedijt, dat wij genoodst hebben, met ons cleijn hoopien, ons hooft daer voor te stooten, het gunt voor al in geen perijckel dient te worden gestelt; waer over U E: andermael recommanderen, ons, naer uyterste vermogen, op het spoedichste te secondeeren, want het reets laat int jaar begint te lopen, ende middelertijt dienige sloepen haast weder dimitte te werden gedimitteert, recommanderende U E: andermael ons van volck te versien, alzoo daer geheel van zijn ontbloot, zoo gelieft ons mede met eenich groff scheut van 8. 6. 4 ende 3. ponders, 40 a 50 stucx, zonder anders weest Gode in genade bevolen.

Int Jacht de Leeuwerick ter rhede voor Lissidij desen 14en april a° 1651. onderstondt ende was get.t U E: gunstigen vriendt Arnold de Vlamingh van Oudtshoorn.

Saturdagh 15. ditto Naerdien geen volbeantwoorder, als gedoydt, naer het verwachtendt secours te toeven, zoo wierde met communicatie vande schippers, van voornemen, om immers geen tijdt vruchteloos te laten passeeren, met het Jacht de Leeuwerick ende de Kenyt de Smient een tochten voortwaerts

trocke met den Leeuwerck, ende Smient voortwaerts in

beoostwaert uytsoecken, om te zien, of wy de Joncken, by die vander Salu van Ceram, konden op doen; hebbende dien volgende daer geresolveert ende besloten, 's avonds, mettelandtwindt, de reyze derwaerts t'ondernemen, zullende den Opitti ende Kulttes... voor Littidy, in actie als voorz, ten ancker verblyven om de vyanden aldaar geen respiratie te geven.

Den heere vander Beeck verschynt van 't Castele met 20 corracorren.

Deeser naarder middach, ontrent de klocke twee uuren, is hier van het Casteel met 20. stx. Corracorren, zoo cleen als groot, by ons ter reede gecomen den E. heere Willem vander Beeck, extraordinary raat van Indien, ende onzen geadsigneerden verbanger zynde, op ouze bevoelen ontrent voor 4. dagen van het Casteel gescheyden; de Corracorren zyn geweest, zoo ick verstaen, deeser Noussanive, kielangh, Soye, Hative, Tatoi halat, ema, mardicq, halouw, Hoetemoery, Baguale, alangh ende Poeta, zynde alle Camerab van het Casteel, ende van 't Landt van honimoa, die van Sonnesorry, Papero, Touaha, ende Boyaria; die van Noussalauw ende van het landt Boangh besie, die van Oma ende Hatuaha midsgaders vande Cust van Hitoe, die van Ouzien, Wacassive ende Larieque, ende zouden die van Way ende Thiel mede noch volgen, dat dan te samen uytmaacken zoude een nombre van 22. Corracorren, zoo kleene als groote; op bevoelen geweest, dat die van Ouzien voorz: met den Quimelaha [illegible] intelligentie zouden, zouden gad zyn E: daar aen geweest, ende twee der voornaemste Orangcayen Lacotoely ende hatib genaemt, om hem van haare naarspraacke te fungeren, met hem voor my gebracht, wanneer voorz heere vander Beeck hier aen quam, was ick juyst boven in de kontrolle op het eene ende andere Order stellende, waer omme myn schepraeuwe met myn dienaar tot zyn E: sant, met verzoeck dat hem wilde gerieven, nevens de voornaemste Officieren, aldaar by my te comen; zoo geschiede, wanneer dat wesm in Godes name, hebben gedelibereert, hoedat wat men best, tot redrestement vande vervallen Amboinse zaacken, zoude by der handt neme ende aenvangen, doch alzoo het selve een materie is van zeer nauwe opmerckingh, daarmen mette voorzichticheyt en consideraatie in gaan can, zoo zyn op nieuws tot morgen uytstel voorz gehouden, om dan oock met eenen d'acte van authorisatie van wegen myn heere den Gouverneur Generaal Carel Reniers ende voorz heere

Deliberatie op 't redresment van d'Amboinse zaacken.

heere den Gouverneur vanden Broeck, midsgaders ooch mijne —
Commissie, der volcke, in forma soo dat betaemt te water voorlesen,

Sondagh 16 d°. inconformiteyt van ons geresolveerde op gisteren, hebben
wij den Raet in de redoubt tesamen zijnde geroepen, ende de voorsz. —
Acte van authorisatie der volcke solemneel onder de losse van het
grof canon publicquel zijnde voorgelesen, hebben naer rijpe deliberatie
in Godes name g'arresteert ende besloten, den vyandt op Pissidy,
dewelcke daer noch schijnt te blijven beclouden, op morgen uijtterlijk, —
met het aenbreecken vanden dach, gesamender handt te gaen bespringen,
ende daer naer, met alle de macht naer de Manipos over te steecken,
om dat eylandt (is het doenlijck) voor eerst, als wij houdende d'E.
Comp.e daer aen wel het meeste te zijn gelegen, te destrueren, ende
zal in het bestormen vande voorsz. negrije dese ordre werden onder-
houden, voor eerst zal op heden noch naer den noen, de klocke een a 5.
uijren, de top vanden berch, oostwaert van handen berch afgelegen —,
daer op gemerckt wordt, dat den vyandt continueel zijn schilt-
wachten houdt, ende al ons doen bespiet, door een troupe van 25. —
lijfste jonge gasten, tot preventie van het selve, g'occupeert
worden, ende daer naer tegen het vallen vanden avont aen landt
gebracht een nombre van 100. soldaten, gesterckt met even soo —
veel swarten, ende 50. matroosen met handt granaten, makende
tesamen een getal van 410. coppen, te gebruijcken 225. te weten
100. Nederlandse soldaten, ende gelijcke veel swarten, nevens —
25. matroosen, om onder het commando vanden Cap.n Luijtenant
Cornelis Daver, naer middernacht met stille trom door de Coninghs
valeye te trecken, ende soo dicht achter aende negrije te marcheren,
(gelijckmen dat doordien wel doen can) als mogelijck zij, mids voor
sijnde nochtans dat haer niet en bloot comen te geven, dan zij het
sein van aentevallen, door ons met drie groote schooten uijt de sloepen
te doen, hooren zullen, ende 50. Nederlanders met 50. inlanders, —
om aen beyde canten langs strandt, soo dicht onder des vyandts
naaste bastioenen te rucken, gelijck zij aen weder zijden die —
gemaeckt hebben, dat zij even van haer grof schiettuijgh mogen
bevrijdt blijven, ende souden wij in het krieken vanden dach, met
de resterende macht, naer voorsz. sein, hebbende gedaen, in
Godes name, recht tegen het front vande negrije, onder de —
beschermingen van het sloeps canon, aentrecken, maer soo als —
wij vast beried waeren, om op het voorsz. een ende andere ordre

te

Acte van Authorisatie des heeren Gen.l Caroe tenierckes wert gepromul-geert ende voorts arrest genomen op de gisteren dagse deliberatien.

Ordre int attacqueren vanden vyandt te houden.

te stellen, zoo wierde ons gants onverwacht gedenuncieert, dat den
den voorn: twee geïnspecteerde Quinse Orangcayen Hatibe, bij den
Capn. Gysbert van Moerlaer op de Corracorra van Hinimoa —
logeerende, den gem. Capn. (een weynich ter ruste hebbende begeven)
met een pannigh, daer by der handt vindende, twee alsulcke —
atroce wonden, over het aengesicht hadde gebracht, datter weynich
apparentie scheen te zijn, het leven daer van af te sullen brengen,
ende was den misdadiger daer op voort met voorn: pannigh inde —
handt inde zee gesprongen, ende naer landt geswommen, maer door de
jongen Anakaloeij gevolcht, ende over aen landt zijnde gecomen
achterhaelt, ende het hooft vande romp geklouwen, waer van de
geruchte onder het volck vande vloot zijnde gecomen, vaerde de
selve inde meesten alsulcken alteratie, dat zij, om dat zij mitsdien
voor eerst bevaert waeren verzekerde, of anders oock wel van
het schelm stuck medeskennisse hadden, dat het te verwonderen
was, ende in ons oock geen cleen bedencken, doende ons immers —
alsoo van den nacht, van ons voorn: voornemen supersederen, daer
af wij allen wegen, door de vloote, pr. expresse devote doen lieten,
ende ons volck van boven den berch, die zij nu al beklommen hadden,
weder ter neder comen; vervolgens lieten oock den onnozel gequetsten
Capn. (sonstbuldich zijnde verbonden) om wat beter gemack te
hebben, aen ons eygen schip brengen, ende daer den anderen
Orangcaij Tacotoelij neffens noch een slaef ende met vande —
gedecapiteerden boosewicht, tot ons op het schip den Heuvelen, waer
dat wij doen juyst waeren, ende wel de meeste ruymte was, halen,
daer wij haer exactelijck examineerden, maer zij ons eerst met een
praetien denckende te vreeden te stellen, ende haer vanden zaecke
geheel ignorant te houden, lieten wij haer int eerst den slaef —
vanden nedergeslagen, ende daer nae oock den Orangcaij selve —
mette pijne wat aenlaten, daer toe wij ons dencken lieten, dat de
snoode geruchten, die de heere ~~den~~ ontbernamen van haer mede —
bracht, ende door de gepleechde moordadicheijt vanden nedergeslagen
noch veel wonderen geagraveert, ons indicien genoech gaven, om
het selve te mogen doen, daer op zij conforme, maer ijder apart,
verclaert ende geconfiteert hebben, metten Quimelaha sonder —
intelligentie te hebben gehadt, waer in den ten principale als
aenleijder vanden zaecke voorn: hatibe hadde laten employeeren,

Zijnde

Tradicie vanden Quinsche Hatibe aende Capitain Moerlaer gepleecht.

Dat ons van onse voor genomen zaecke doet desisteren

Declaratie vanden slaeff des nedergeslagen Hatibe van Oranie.

In 't Jacht de Tjeuwerick desen 16.^{en} april A° 1651.

zijnde ten deser tijt, tot verscheijde malen over ende weder over, tot den Quimelaha gereijst, daer van de jonghste reijse noch niet boven 8 a 10 dagen was verleden, maer wilden niet confesseeren, bij een oijt voorgenomen stuck besloten te zijn, onze fortresse t'imponteeren; doch zeijden dat eenlijck maer in den sin ende voorgenomen hadden, geraedt de vestinge van beneden de strandt tot boven op den berch (haere oude woonplaets) te nemen, dat voor zoodanich niet wel aennemelijck en is, ooc bij haeres g'accuzeerden, den Orangcaija Nousatello = belly van Attaloulo, wel expresselijck ten contrarie verclaert was, wijdens door ons aen haer gebracht werdende, wie met eenelijden, van eenige andere plaetsen van voors. haer voornemen kennisse, ofte met haer daer over ont moet hadden beraedtslaecht, hebben sij beijde, zoo wel den slaef als d'Orangcaija, zonder malcanderen te hooren ofte spreecken, unanimi verclaert, dat den Quimelaha Madjira twee missiven van een ende den selven inhout, vanden nieuwen Ternataense Coningh (zoo zei voorgeven was) gesz. doch wel seeckerlijck te presumeeren, bij een zelve maer gefabriceert, met een Hamba Radja d'jouw bapet, soo hij op de cust van Hitoe hadde gesonden, houdende d'eene aende geene, welcke vande vijf negrijen S: W:t aen tot om den hoeck van Alangh, ende d'andere oostwaert op tot 't eijnde van het Landt toe woonen, die beijde publicquelijck op de balleuwen waeren gelesen, zijnde sij, contesteeren bij den eersten zelfs present ende tegenwoordich geweest, luijdende in substantie, dat zijluijden van hem Coningh, als van zijn oudtste vrinden wesende, vermaent ende opgewect wierden, op haere staet ende gelegentheijt, die in groot gevaer (zoo den brief luijdde) was, wel hadden te letten, want d' Hollanders vastelijck besloten ende voorgenomen hadden hen alle van haer oudt Mahumetis geloof te doen veranderen, ende tot Christenen te maecken, ende voorts onder het jock van slavernije te brengen, gelijck als met de inwoonders van Banda in voortijden was geschiet, maer zouden zij, als geront daer tegens in tijds voorzien, ende alle d' Hollanders tevens uijt haer landt verdrijven, hij nam aen ende beloofde, by zijn voors. schrijven haer met assistentie van die van Macassar, Bouton ende Xula, met dewelcke hij reets over haerluijden saecken, p^r. internuntios hadde gesproocken, ende om vande zelve haer behulp was belooft, tegens ons gewelt t'assisteeren, ende weder in haer oude vrijdom ende forme van Regeringh te doen stellen, daer op zijluijden haer

Declaratie vande inthoud door den Quimelaha Madjira uijt des opgeworpen Ternataensen Coninghs name langhs Hitou gesonden.

vasteß hadden te vertrouwen, ende verclaerden zy confesanten
dat alle die van het landt van Hitoe, tot Way toe, eenimmers niets al
hadden geconsenteert, wachtende eeneß maer nae occasie, om tot wercke
bevorens anderen, op het beste mede uyt te voeren, daer naer wanderen
boven voorn: missiven, aen haerluyden, ende, soo zy geloofden, mede
aen anderen, noch verscheyde brieven ende boden vanden Quimelaha
gesonden, om hen meer ende meer, in haer boos voornemen t'excitere,
zynde in een Olle meer vandeselve dat my ontgaen is, soo als zy
zeyden, onder andere animeuse aenmaningen, oock deze formalia
gestelt geweest. Begint gylieden daer maer, het werck sal
gants geen swaricheyt hebben, want blyft die last hier langhs
heenen aen my, ende aen het Casteel (waer dat sylieden
met ons altemaal mede eensins zyn) den Heeren Joan
Pays bevolen. Ende op tot selve van ons, eenst aender slaef, zynde
gevraecht, of die van Ourien eenen niet wel met eenige Orang-
cayen aen het Casteel oyt hadden gesprocken, en beraedtslaecht,
zeyde deselve, met niemant (zyns wetens) anders als met den
Heeren Joan Pays, tetten welcken dickwyl uyt de laecken gesprecke-
beraedingen waren geschiet, maer wat daermede speciael was
gehandelt, bleef hem onbekent, waernaer den Orangcaya
Lacotoely zynde gevraecht, bekende die, door Joan Pays al voor
eenige maenden, tot beroerten, met seditieuse aenmaningen te zyn
g'excitteert, hebbende daer toe, onder anderen deze reden gebruyckt:
, O. ghy van Ourien, in tyden van oorloge, doen haer de Compe:
, van u luyden assistentie wel gedient vondt, waert ghy by haer-
, luyden wel geacht, maer nu het vrede is. Siet men dat ghy
, niet een hayr beter, als anderen, zyt g'estimeert, moetende
, uwen dienst met hout en steen aentehalen, tot het maecken
, der wercken, alsoo wel als anderen presteren, ende even alsoo
, bevinde ick het met my mede te passeren, ick sie wel wat het met
, d'hollanders is, haerlieden doen ende maniere van regeren,
, ben ick al moede, onder de vreemdelingen zyn wy Amboineezen
, geacht, maer by henluyden niet met alle. Ende souden
zy dat soo onder haer, die van Lariqué ende Wacassihe, successive,
tot verscheyde malen hebben gecontinueert, tot dat zy eyntelyck
onder den anderen hadden besloten, de lacreten te verlaten, ende
alle tesamen met sack en pack, voortswaert op te breecken, comende
gaens landen, als hebbende die van Hatiwe haere tuynen alle
aende

(Jan Pays werdt met de voorgenoemde moordenaers ge- suspecteert.

Seditieuse aenspraecke door den heeren Pays aen die van Ourien

Per Jacht de Leeuwerick dezen 16.en april aº 1651. —

aende overzijde van het Casteel gelegen, achter eenen nader aen-
malcanderen te grenzen, dat de zaack noch naarder geloof geeft,
want zy daar doordatwy, wanneer die van Alangh ende Tillobon-
daarinne mede hadden geconsenteert, gelyck (het eerste waer
zynde) sterck te twyffelen is, dat zy van dien pitsiaringh daer ae
mede kennisse zullen hebben gehadt, want Joan Pays hem altoos
als een byzonderen patroon van alle de voorn.e luyden heeft aengestelt,
ons een groot ende voornaem gedeelte van het landt van Sitoe zouden
hebben afgerukt, ende de rechte, schoon zy het te voren nooyt hadden
inden sin gehadt, met het selve mede groote invectiven hebben toe-
geprobeert. de jongste pitsiaringh verclaarende Tocatelin dewijl
metten Hoofman daar over hadde gehouden, was tusschen hen beyden
alleene, noch niet langh verleden, aende overzijde van het Casteel,
in den Hoofmans tuyn, geweest, wanneer daer tusschen beyden de
verbondt naar behooren vast gestelt was. voorgem.e declaratie —
ons doorde contestanten zynde geschiet, vinden wy ons met advys
van raede, datwy van resolutie, van ons albereets getogen, besluyt,
om metter hooge naer de Mampa over te steecken, ende het daer-
voor eerst klaer te maecken, te alteneren, ende, in plaatse van
zulcks, te concluderen, ons zoo haast als wy conden, naer de cust
van Sitoe ende vervolgens tot het Casteel te transporteren,
om ons daer, voor andere zaacken, van ons eygen wel te verzekeren,
want zynwe vastwel van vertrouwen, dat zoo by alden het geene
den Hoofman Joan Pays naargesprocken wert, waar zy, gelyck
wy hen alle geloven, dat het ten principalen doet, dan buyten
twyffel almeer van onze Camenas (zoo niet alle) aen dat werck
zullen vast zyn, waar over dan oock ongeraden achten, daer op,
voor als noch het naeuwste t'inquireren, als vreesende in het
zelve meer wercks te zullen vinden, dan als wy machtich zyn,
ende 's Comp.s dienst toelaten zoude te straffen, ende one
uyt de orangcayen in het generaal wech te nemen, ofte wel,
om eygenden te zeggen, te voorcomen de vrees die in zaaken wel
eertyds worden conde. dat wy dittekent van haer persoonen ver-
doen mosten zyn, ende wy gevolge daarinne eenige kleenmoedige
resolutie trecken van verbeurten, ofte anders laan wel mede —
tot den rebelligen hoop toevoegen, de staat vande Comp.e —
in deze turbulente tyden, ten hoochsten aengelegen. Zoo vonden
wy

De vlucht Borgwardt by de Camenas bekent

Van Bayes wordt om considerabele redenen van syn onnoselheyt betichtinge ontslagen.

Ende wordt den Orangcay Latatoulin om 't leven gebracht.

Wy gaven den gesuspecteerden heeren, op 't fatsoenlyckste als-
wy best conden of mochten, van zyne betichtinge zeefs bezonder,
ende tot teecken van zulcks, aen een van zyne geslachtsvaren, in alder
Orangcayen presentie te gebieden, den meer verhaelden Lacatoulin
van Oenin, de doodt, volgens zyn eygen belydenisse, door wel dubbelt
gehebbende verdient, stracks daer op het schip aen stucken te racken,
ende het hooft voor ons te doen brengen, met welcke actie ver-
scheen wy haer uyt veele vreese trocken, ende dat wes waren, als
verwoonende mannen, (matelyck) als dan andermael te (raden) vinden een proef op die
van Tissidy te doen, zoo dan op.

Attenteren op Oenin ende verwoesten alles wat daer om ende ontrent vinden.

Maendagh den 17 do omtrent de klocke 9 uren, reet voor aende Negryen met
alle de macht gesonden, maer vonden deselve van menschen geheel
leeg: schynende des nachts naer dat wy haer van haeren uytkyck
hadden berooft, ende dienvolgende wel hebben bevroet wat 'er
op handen was, daer achter uyt naer Orangh te zyn geweken; de
Negryen hebben geheel gedevasteert, maer geen van onse goederen,
of yet van haere meubelen bevonden, moetende 't selve of zeer
stil met haer gevoert, of anders wel elders inde aerde zoo verbor-
gen, veel schoone vaertuygen hebben daer verbrant, ende ontelbare
menichte vruchtboomen van verscheyde sorteringe geruineert.

Verheyden gaet naer Orangh bocht om naer eenige gevluchte joncken vernemen, maer en vindt niets.

Dato, omtrent den middach, sonden wy den Capn Verheyden met drie
Corrcorren naer de boort van Orangh, om te zien of zy vande joncken,
door die vande Salu van Greyt, eenich bescheyt conden becomen,
die welcke tegen den avont retourneerende ons voor rapport brachten,
dat zy daer alleweegen, tot 't naeste gat toe, wel neerstelyck
gesocht hadden om ende weer gekruyst, ende onder anderen de Noordenaers
neffens ook zoo verde opgeweest, als zy conden bevaeren wonder,
maer nergens eenich teecken vande voorz: joncken bevonden, waer
over zy wilden gelooven, dat die vande Salu wel eertyts qualyck
uytgekeecken ende eenige cleene vittens praintiens. Gelyck haer
dat gedien sommylen wonderlyck hooch op doet, voor joncken
zullen hebben aengesien; maer op de strangh naer Orangh hadden
zy groote menichte van cleen vaertuygh, neffens twee clampanyen
en drie Corrcorren opgehaelt gevonden, die zy garen hadden aenge-
tast, maer vonden, soo drae zy haere stevens derwaerts keeren
wouden, door grof ende cleen schietgeweer, daer op strangh staende,

Gaet op Orangh strangh vaertuygh, daer hy door 't sterck canon des vyandts wordt afgeweert.

daer

daar van geweerdt, waaromme, als met laer drien met martien
zynde dat expoict t'expedieren, waeren zy van advys gevonden —
dat ons weder tot ons te keeren, ende van haare onderwindinge rappoort
te comen brengen; Wisten voort te zeggen hoedat het geberchte van
voorz: craegh langhs heen met wercken ende bastioenen was bezet,
ende dat haar daer oock vele menschen in wapenen hadden vertoont,
waaromme zy vastelyck geloofden dat de meeste volcken van
Cambello en Lissidy, haare beurt derwaerts heuen zouden genomen
hebben, op welck bevinden advys wy besloten den gem. Capitain
in dezen avontagieuse naght, zonder tijtsslach met 14 a 15. corricorren

Den Capit.ᵒ trockt andermaal met 15 corricoren op den vyandt om hun vastingh ontrent Erange te vernielen.

andermaal derwaerts te dimitteren, alzoo wy ons ten dienste vande
Comp.ᵉ veel aengelegen laten, dat voorz: vastingen mosten geruineert
werden, want die van voorz craegh met martin zyn haar zolve
te spijzen, moeterende meest allaer voornaer van over d'eylanden
hebben. Zoo dan

Dinghsdagh 18.en d.ᵒ naar middernacht deden, maar bracken ons, op haar weder

Maer werden daerde gepre=
=veniert.

keeren ontrent ten tien uren voorden noen, voor rappoort, dat zy dat
van al het gereyde vastinge met een meer hadden gevonden, wezende
het volck door de vyanden, als wel lichtelijck voor onze wedercomste —
al bekent zynde geweest, van daer verboort, dat zy vertrouwden
door het gat van Nassauw, naar Allalody, of elders derwaerts
leven gesocht te zijn, 't geint waarlyck jammer is.

D.ʰ vande Berck reyst naer het Castoel

Dato vertrocken den heere vanden Berck met het Jacht de Veenhoven
ende de groote claloup naer het Castoel, by welcke occasie oock mijn
huysvrouw derwaerts langeerde, als zynde ik gelyck gereyt, —
voornemens noch voornoemens de vastingh op Zoulou ende de gantsche
hitoesche cust te gaan bezichtigen.

Woensdagh den 19. d.ᵒ heb de heuyt de Swiert nevens de jachten Dolphijn ende

Waer naedest nde de Swiert, Dolphijn, Lieuwerick ordineren.

Lieuwerick mede naar de Spelt gegeven, met last aen voorz: Swiert
van my op Zoulou te volgen, om daer enige geschutstocken, voorde
fortresse (waar hy noch wel van was voorzien) uyt te langen, ende
gadden de twee andere schepen, midsgaders oock de vloot, die onder
wyle van het Castoel daermede noch arriveerde, last voor leyden,
naer Hila te vaeren, ende ons daer inte wachten, excepto de vloot,
die expresselyck of ordonnantie heeft directelijck weder naer te

Caltoue

Inde Redoubt Touloe dezen 19ven April Aº 1651. —

Castele te keeren, ende vertrock ick daer naer mede, alsoo met de —
corracorren van Oma, Honimoa ende Noussalaut, tesamen 7 zynde
in getale, om den hoeck van Cil, naer Touloe, met last aende
Capn. verleyden my, met de resterende macht tot Lila te volgen,
mids ondertusschen afloopen ende ruïneren zoude, alle de nagelboomen
op oudt Tittidy, kleyn Batuala, Moulut, Henuttonaly, ende —
(waer het mogelyck) op Waypooty, tot noch toe overgebleven.

Ende trocken met 5 corracorren in persoon naer Touloe;

Donderdagh 20ven: dito s'ochtens omtrent ten clocke seven uren quamen inde redoubt —
op Touloe, die gemunieert, voorsien van volck ende geprovideert
hebben gelaten als volcht. —

daer wel aengekomen.

Specificatie vande vivres, oorlogs munitien etc: inde redoubt Touloe dato dezes gelaten.

1200. lb. vleys.
414. lb. speck.
5. cannen clappus oly.
10. do. traen.
4. do. olye van olyven.
6. do. azyn.
400. lb. sout.
40. do. hartenvleys.
21720. lb. rys.
30. do. was.
2 3/4 st. guinees linnen tot pleysterdoeck.
4. metale stucken . . a 8 }
1. do. van . . . . 4 } lb.
3. yzere d.os van . . . . 5 }
1. do. dito . . . . . . 4 }
3. bassen zonder camers
10. musquets.
12. hele piecken.
6. halve d.os
5. bandoliers.
1. lepel van 8 lb }
1. do. van – 5 lb } 2 dittos

Inde Redoubt Zeeburch desen 20:ste April aº 1651. —

2. d:os van 3. ℔.
4. schuppen,
4. houwelen,
2. koeypotten.
1000. ℔ cruyt.
66. botten lont.
3. p:s Colab.
3. strengen zyde.
1. p:s zeyldoeck.
5000. p:s musquet cogels.
42 coppen;

Dat ons tot volcomen verseeckeringh genoech dunckt, zoo onse ordre het hooft voorgen: zich ordre van woorde te woorde volgende, maar wel g'observeert ende naargecomen werdt; het afbeetsel van voorz: redoubt werdt hier naar bevoordt.

Ordre voorden Luytenant Herman Oudtkoorn, provisioneel hooft inde Redoubt Zeeburch

Naerdemael wy geresolveert blyven, de Redoubte, schoon sich in gants geenen handel ondersteen, voor als noch te continueren, zoo hebben goetgedacht U:l. dese onse eenvoudige ordre, tot het wel waernemen vande fortresse toe prescriberen, die (sonder daar t'eenigen tyden van af te wycken) gehoorsaemlyck zult naercomen ende volgen.

Om geeringen waernomme, het schoon u oock d'occasien mochten comen toe presenteren, zult u onderwinden tot het ontdecken van 't vret of anders eenich volck vande redoubt, geschiet als, zeer onvoorsichtich gehit gedaan, te doen, ende, naar wy bericht werden, al [illegible] gequetst mede hebt becomen, te sturen, maar zult u gesamentlyck daar binnen, ter defensie, zoo naeuw als of daarinne wettes waaren geconfineert, blyven verhouden, wanneer wy U:l. obermaatie ende mans genoech kennen. als nu met malcanderen twee en twintich Nederlandtsche coppen sterck zynde. de fortresse voor de Generaele Comp:ie het geint voor eerst maar onsen wensch ende intentie aengaende dese custe is, te conserveren, staende U:l. een ter principael dan maar hierinne te continueren, dat de provisien, oorlochs minitie ende het drinckwater wel ende voorsichtich menagert, midsgaders mede

uwe suppoosten, onder animerende aenmaningen, in geschickter ordre houde
midsgaders ul daerinne zelfs een goedt exempel voorgangen, —
verstaande daer onder specialijck oock dat de name des Heeren, door
schandelijcke blasphemien, ofte andere heylloose vloeckinge niet geinjurieert
ende vervolgens daermede zijnen rechtvaerdigen toorn over ons gelaeden
worde, midsgaders de gewoone ochtent ende avondt gebeden, binnen
eygen overstaane godtvruchtelijck gedaan, ende beneffens dien, noch des
sonnen ende heylige dagen, den volcke eenige cappittelen uyt —
d' heylige schrifture, de postillen bullingerij, ofte andere geleerdere,
meerdere schribenten worden voorgelesen; zoo wij voor als noch comen
wijs werden, schijnt den Orangcay Abdul Radman, uyt zijn actien,
voor, in ende naer het bestaan vande revolte gepleecht, het met de —
Comp:ie wel te meynen, maer moet hij daeromme al echter, getrouli
deserent den meeren onbedenckelijcke trouweloosheyt, niet al te veel
worden vertrouwt, waeromme wij ul bij deesen dan verbieden, van hem
even min yemandt anders, ooyt boven op de redoubte te laten comen —
maer als hij ul spreecken wil, zoo zult ghij selfs beneden daelen, —
ende hem daer in het vertreckien hooren, zonder daer oock zae
vermogen ten lootsten met meer als 2. a 3 wapenloose persoonen
tot hem te verselsijnen; van amonitie van oorloge, provisien etc:
laten ul geprovideert als de specificatie daer van, in ter hande —
gestelt, dicteert, dat alles, als gezeyt, wel moet menageren, —
spillende voornamelijcks daer af niet een catty cruyts te vergeefs, en
gen:l cruyt alsoo wel den kelder redelijck drooch ende hoe is, —
moet des echter, midts het waterich element, dat ul hem selven leert,
altemet laten keeren; geen mindere sorchvuldicheyt sult oock voorde
loodt, daer van wij in Amboina rechtevoorent zelfs niet wel de
zijn voorzien, houden, latende midsdien bij dach op de redoubt. maer
twee d°, dat is boven ende beneden yder een, opgesteecken, mids —
daer neffens altijdt eenige doorslooten revens hangen, om daer in
tijde van noodt, haestelijck af te comen werden gebruyckt; In het verw.
strecken vande provisien zult zonder deze ordre, een yder persoon
zal maentelijck, zoo voor zijn competent rantsoen, als in plaatse van
zijn subsidie gelt, daer voor hij op zijn reeck:r wordt belast, —
naerdien hier rechtevoorent met geen gelt doch can worden ter marckt
gegaan, 10. lb soo vleesch als specke neffens 40. lb rijs, ende alle dagen
een mutsien arack, te weten des uchtens een halfien ende 's avondts

een

In de Redoubt Lochoe dezen 20.en April Aº 1651 —

gelyck laeten worden uytgereyckt, wanneer het met het bleck en
speck, het vat te weten, het bleck tot 350. ℔. ende het speck 300 ℔
gereeckent. gelyck als u van my selve dat suyker toegewogen is, zyn
3½ maanden, ende metten tyd, het last op 3000 ℔ gestelt, 16. do:
ende den arack, den legger tot 350. cannen, de kan a 10. mutsjens —
yder gereeckent, makende zoo tesamen 3500. mutsjens, 2½ maande
sult te comen connen, daar op te letten hebt, langh voor welcke
tydt, wy voornemen, u de novo, ende om het gedane wyders belooft
van het Casteel weder te verzorgen, daar op u bryeff moet verlaten

Volgen onder genomineerde persoonen, sulx om dat haeren verbonden
tydt aende Compe. geexpireert is, ende daar niet gesint en zyn
weder de novo te verbinden, als anderen, die vermids haere impotentie
d'E. Compe. geenen beloonlycken dienst en connen presteren, met
de feluyt de Smient, op onse gegeven ordre, op morgen apparentelyc
van Cambello alhier ter reede te verschynen, met haere plunderagie
naar het Casteel dimitteeren, nemende daar vooren vande voorz:
feluyt, uyt craght van deze onse ordre, weder zoo veel soldaten
met haere reeck= ende plunderagien over, als tot het getal van
veertien, waar uyt hier in allen het guarnisoen zal bestaen, —
comt te gebreecken. te weten.

Jan Merckelsen van Nimwegen Corporaal vande adelborsten
Johannes Holtcampt van Rostock assist.
Joost Pietersz: de la Neve timmerman,
Jan Couter van Diepen corporael.
Jan Waals van Hyttel adelborst.
Gosen Jansz van Asperen adelborst,
Jan Gosselsen van Haarlem do
Gillian Jansz: van Rotterdam do
Joost Geurtsen van Oma do
Alexander Bilsaint van Diepen do
Jan Carwyck van Sloenloben do
Roelof Jansz: van Frederick Stadt do
Francisco de Lalane van Barcel Spagnaert do
Pieter Woutersz van Goes do

1000. ℔ cruyt nevens 3. vaten bleck, een legger arack ende een mandeken

Spyckers

Inde Redoubt Louhoe desen 20:ste april a° 1651: —

Spyckers, zult, inconformiteyt van onze ordre, il ten hande gestelt uyt de ... lysten, midts ander schip=re quitantie vanden ontfangk, zoo dat beloont passerende, zoo en moet oock niet vergeten vanden boeckhouder op den ... mitties afterwonderen de reeck=ten van Marinus Jansz van Sluys tamboer, die aen landt g'ordonneert, aldaer nu lopende; alle de kleeden, die in opgenomen, sult nettens zoo veel contanten, als er gedient connen worden, onder d' opsichte vanden assistent Joannes Hoetcampt, omme daer met eene van zyne suppositive administratie aende oppercoopman Barent ... beloonlyck bewys reeck:en en reliqua te doen, naer het Casteel Stierz.

De onderlandtse waterbornen, binnen de fortresse, moet voort op delven laten, tot zoo lange water becomt, ten eynde reeckenlyck water mogen, hoe daer af zullen connen worden gedient, want zonder dat wy daer, of eldens anders binnen de tranquiere water becomen, — zoo zal daer noodsaeckelyck op eenich ander middel dienen gepracticeert te worden, na den bevinden het oude aquaductje, of door gebruick van regen, of anders oock wel, gelyck wy oordeelen geloven, om dat tot boven door de vyanden zal zyn toegestopt, geen water meer en geeft, zonder meer, zyt met uwe adjuncten ende suppoosten gode in zyne genade bevolen.

Louhoe inde Redoubt desen 20:ste april a°: 1651. was get:t Arnold de Vlamingh van Oudtshoorn.

Den getrouwen Abdul Rachman wordt voor syn goede dien geloondt.

Den ande Comp:es fidiel geblevenen Orangcay Abdul Rachman ende zynen gevolge hebben, over haere getrouwicheyt loflyck gereconnoisseert ende, tot verdere continuatie g'animeert, midtsgaders, alzoo deselve nu geenich slaen haere lynen, waer uyt zy voorderen haere levens noodtdruft te becomen plachten, als verlooren hadden, waer zy die, door de ontrustheyt der vyanden, niet meer en connen gebruijcken, zoo hebben wy haer, tot haere noodtdruft, ende om anderen, in toecomende, in dergelycke occasien, meer ende meer t'animeren, met een last witten ryst ende 100. R:ds bedragen in cleden, — vercoops gereeckent, vereert, dat zy danckelyck hebben g'accept:t, vernemende onder andere saecken aende voorsz: Orangcay zeer exactelyck naer de redenen, vande voorgevallen commotien, ende — waneer, midtsgaders op wat wyze, zy het selve hadden aengeleydt daer

(Vernemen naer de redenen der Amboinse saecken, daer gemelt —

Inde Redoubt Loehoe den 20:en April Aº 1651. —

Kechil Itam van Varnadit. daer op hij ons substantieel vertelde als volcht. —

Noijt hadde hij connen vernemen, dat haerluyden door ons eenige oorsake gegeven, die hen hadden bewogen, totte gepleechde veranderingh te resolve-
ren, maer hadden zij haer, ter contrarie, altoos van ons goet ende —
eerlyck onthaal hooches bedanckt, ende geroemt, invoegen des Orang-
cays betrouwen was, dat den Quimelaha ende die van zyne kooken —
geleeft ende overzulcks maer, op het wencken van zyn oogen hebben
gepast, ten principale hier toe waren geinstimuleert geworden, door
de Malcontenten in Ternaten, waer vande voornaemste mede van
zyn geslachte waren, te weten het oude seditieuse huys van Tommagola
waren, want hadde hij, beyde eenden meergem:e Quimelaha ende de
Orangcay Meynowne, nevens voort alle de gene, die hem op die voyagie
geselschap hadden gehouden, kort na haer wederkeeren, jongst uyt
Ternaten, tot distincte malen, aen verscheyde haere actitaten wel
connen bemercken, datter yet vreemts op handen was. Gelijck hij dan
aende Comp:s overhoofden op Loehoe ende Cambello, wel dickwyle
speciael vermaent ende gerecommandeert hadde gehadt, wel op hoede
te zijn, ende den Quimelaha, zoo seer hy hem oock voor hem wist te
vertoonen, niet te veel te betrouwen, dat by haere weynich geacht,
ende dickwyl met een onwaerdich smadich andtwoorden inde winde
was geslagen; maer had hij d'eerste openbaer teyken daer af gemerckt
inde maandt van Xmber: verleden, of daer ontrent, naer dat de —
commotie in Ternaten hier al ruchtbaer was geworden, wanneer —
de Quimelaha op Loehoe een solemnele vergaderingh van alle —
d'Orangcayen der drie voornaemste negryen Loehoe, Cambello ende
Lissidy, gesterckt met de principaelste uyt de kleyne geheuchten,
voornamentlyck onder de voorsz: drie groote negryen sorterende, doen
beroepen hadde, tot geen ander eynde (zoo hij Orangcaya betrouwde)
tenderende, dan maer om yders gemoet, ende genegentheyt, door —
eenige gepractiseerde voorstellingen, wel te sonderen, want hij —
daerinne voor eerst ende oock ten principalen met anderen en propo-
neerde, dan, of het hem wel betamen zoude, wanneer sE te zijner —
tydt hier weder keerde, hij my dan aen het Casteel (gelyck hij —
successive tot noch toe gedaen hadde) gingh congratuleeren, dan
wel, of hij hem op Loehoe zoude blyven verhouden, tottertyde
toe sE daer zelfs quam aentelanden, latende middelertyt niet

maer

naar, daar voorde gantsche menichte opene verclaringe te doen, van
dat zyn eyge simplicheden, ten opzichte vande goede onthaelingen
die hem succesive van my waren ontmoet, hem daar toe wel deden
teruden, doch dat hy in qualiteyt van Quimelaha, zyn eygen persoon
niet volcomen meester was, maar hem daar over met haar orang
cayen hadde te beraatslagen; welcke propositie by hem, in voegen
verclaaert zynde gesiet, bleef hy zyn ooch sterck op den Orangcaya
Moeda, hooft vande negrye Sammancke op Touhoe, ende d'eerste
vande voorz: drie groote negryen in alle gemeene vergaderingen
houden, verwachtende (zoo het scheen) maar met aendacht, wat
hy daar op zoude seggen, doch deselve met neergeslage oogen, geheel
stil blyvende zitten, ende voorts ygeelyck die hem volgden, tot den Iman
Swackij toe, alle zyne vragen van gelycken met stil swygen
beantwoordende, zoo begost voorz: Iman hem in dezer voegen te
laten hooren. ghy zeght d'jouw Quimelaha dat de cortosien
, uwen persoon, door den Heere Gouverneur, van tydt tot tyt
, aengedaan, UE: wel souden schynen te gebieden, tot zyn E:
, (in deze landen wederom gecomen zynde) te vertrecken, om
, hem te complimenteren, dat staan wy gaarne toe, want
, wy ons alle, benevens UE: van hem doorgaans mede wel vinden
, getracteert. doch dunckt my dat zulx inderen, aengaande
, uwe hooge qualiteyt, geen plaats mach grypen, maar dat
, UE: (tot respect van uwen Coningh in Ternaten ende
, zulx voornamentlyck in deze turbulente tyden, nu zyne Ma^{to}:
, aan zyn eer, door d'afvallicheyt van verscheyde zynen
, principaalste officieren, schade schynt te lyden) zyne
, reputatie behoort te houden, ende dienvolgende niet derwaarts
, te vertrecken, maar te verwachten, tot dat hy persoonlyck
, zal hier gecomen zyn, wanneer ik dan noch al niet van advys
, zoude weren, dat ghy tot hem inde redoubt behoorde te gaan,
, maar hem binnen u eygen wooninge te blyven verwachten,
, vorders aengaande u persoon particulier, staë ik toe, dat
, hem zoo veel weder vrundtschap presteert, als ghy vermoocht.
Welck advys vanden Iman, voort by meest alle d'andere, die als
van zyn handt vliegen, ende mitsdien daar toe vooren wel zyn
geinstrueert geweest, eenstemmich wierde geconfirmeert, mids
het welck, alzoo het dan geschreven zoude hebben, dat het zoo al
zeeckeres was geaccosteert ende vast gestelt, hadde het hem

(zoo

(zoo hij verclaarde) niet goet gedacht, langer te swijgen, maar geer-
geacht, zijn advijs (het wierde dan geacht voor het geen dat
men wilde) daar tegen mede t'inforceren, ende, hem, bij sequelle –
dan, uijt zijn zitplaatse opheffende, hadde hij naar zijne groote –
behoorlijcke wijze hebbende gedaan, in deser voegen zijne meijning
mede ingevoert, Met verwonderingh heb ick aengehoort, het
„ advijs bij den Iman Swackij gegeven, niet wetende te bedencken
„ met wat schijn van redenen, of hij het selve zal bekleden, –
„ want het allerwegen, onder vrunden van eene qualiteijt, of
„ daar omtrent, gebruijckelijck was, dat de geene die elders
aencomt, door de aenwesende, het zij persoonlijck offe bij
geschickte, naar dat de geleegentheden dan presenteerden, –
wierde begroet, behalven dat ick, zoo verre met den Quimelaha
in waardicheijt quam uijt te steecken, dat ick volgens mijnen
last vanden Coningh haarluijden souverain ende Overheere –
gelijck haar allen dat bij lecture van zijn hoochte eijgen –
verleende commissie hadde gebleecken, vermochte den Quimela[ha]
met haarluijden alle, wanneer het mij maar believde, voor –
mij te roepen, daar ende waar het mij maar quam goet te dencken
waar over hij dan, tot besluijt, ende voor zijn finaal advijs
hadde geseijdt; dat hij Quimelaha, zoo draa als hij van –
mijn wedercomste hier inde landen zoude hebben verstaan –
hem met een statelijck gevolgh van Orangcaijen, naar het
Casteel behoorde te vervoegen, ende ons te begroeten, gelijck
als dat tussen vrunden ende supposten aen haare Overheden
allerwegen wierde gepractiseerd. Welck zijn Orangcaijs advijs
hadde hij aen het weeren vanden voorsz: Quimelaha wel gemerckt
dat hem, noch te geringe van zijne creatueren, belachelijck was –
geweest, hoewel hij het selve nochtans, als gantsch gefont ende
gefondeert zijnde, daar openteijck hadde geloudeert, ende voor zijn
part zoo mede g'advoueert, ende wierde voorsz. bij een comste –
daarmede, als vindende hem den Quimelaha, door Abduls inbooring
in zijn oorlof (soo het scheen) g'impedieert, g'eijndigt, maar –
hadde hij 2. a 3 dagen daarnaer, weder een ander t'samencomste
beschreven, op Tittidij in Iman Swackijs tempel te houden, daer
den Quimelaha aenden meergementioneerden Abdul Rachman –
speciael belast hadde, hem mede, nevens Orangcaija Moeda
te laten vinden, maar waren zij beijde (naardien haar onder

de

de landt, ter goeder trouwe bekent was, dat voorz.e versamelingh —
alleenich maar gepractiseert ware, om zaaken onderweegen op de
berch, in het gaen derwaerts, door verborgen lagen, te laten ombrengen
daar niet verswegen, hoe dickwijl den Quimelaha oock p.a expressen
aen haar hadde gesonden, jae aen hem Abdul selves, vermits hij
gadde voorgegeven siecke te zijn, eenige lieden met een Litiery —
gestiert, om hem den berch over te dragen; wat nu in voorz.e verga,
deringh, ende andere bij een comsten was beraadtslaecht, die zij —
naderhandt eens ende daar noch verschrijden hadden gebroect, bleef
hem Abdul onbekent, eenlijck hadde hij uijt den Orangcaij Cramen
zijn mede fideel gebleven, die oock inde eerste versamelingh op —
Lissidij was geweest, verstaan, hoe dat inde selve bij een comste
doorden Iman Sswackij, als procureur vanden Quimelaha, was —
voorgestelt geworden, dat, alsoo nu in Ternaten twee Coningen
waeren, ende zij eens middelen in Amboina niet en wisten, wie zij
voorden rechten Coningh hadden te kennen, of over sulcx voorde deze
gaarslanden niet dienstich souden zijn, dat zij haar met eenen van
het Rijck van Ternaten afscheiden, ende den Quimelaha, wiens —
vader ende hij selve, door zijne getrouwe diensten, de Landen in
voortijden bewesen, zeer veele van haar hadde verdient, tot haren
Souverain ende Coningh deden uijtroepen, maar hadde sulcks voor —
datmaal, naardien den Orangcaija Cramen, nevens meer andere
van Touloe daartegen geweest, zoo noch niet willen vallen.

Den Orangcaija Mooda, die des Quimelahas voornemen altoos was
tegen, ende de Comp.e getrouw geweest, soude hij (zoo een Mooda
op zijn doodtbedde selfs verclaert hadde) hebben door vergift —
doen ombrengen, waernaer hij datelijck, naar voorz.e Orangcays afster,
ven, eenen Bagadet, een wijle tijdt te vooren met des Quimelahas
suster getrouwt, in Moodas plaatse, als hooft vande Campon
hadde gestelt, waarmede hij voort alles naar zijn wil dirigeerde,
ende zijn schelmerijen naar zijn goetdincken heeft weten uijt te wercken
het welcke, indien Mooda bij 't leven ende in gesontheijt was gebleven,
buijten twijffel zoo niet ware geschiet; welcke notificatie (die
wij laten voor het geen dattet is, ende oock wel vertrouwen willen,
dat, naardien gemeijnen aert van dese lieden breet genouch g'ex,
tendeert zij) van ons zijnde gehoort, seijden wij daar op dat ons —
ten hoochsten verwonderde, over het advijs vanden Iman Sswackij,

ter

Inde Redoubt Louhoe deezen 20:en April Ao 1651 —

ter eerster belyden vergaderinge op Louhoe gegeven, ende noch —
veel meer over de voorstel op Lissidy, volgens Craemers zeggen, gedaen,
alzoo daer uyt scheen te blycken, dat hy den Quimelaha ende zijn quade
bedrijf hadde g'addoucieert geweest, daer my ter contrarie nochtans
door den Oppercoopman Cos in Ternaten was aengeseyt ende genotificeert
geworden, hoe dat Iman, nevens den Orangcaya Maynunne by den
Quimelaha in ongenade wezen, ende by gevolge, te weten, Iman
in zeer nauwe bewaringe genomen, ende Maynunne bevolen den
Luitenant Claes Hembach op de strand van Erangh, door des —
Quimelahas bestellinge, zoude zijn gemassacreert, waer op de —
Orangcaya by replycq (spottende lachende) in dezer voegen antwoordde
myn Heere, is het mogelyck dat Sr Cos dat noch aen UE. heeft
geseyt, daer wy hem, wanneer hy jongst, maer weynich dagen voor des
Quimelahas vernaderinge, hier op Louhoe was, nochtans zoo duydelyck
contrarie van hebben g'informeert, ende door verscheyde omstan-
dicheden doen blycken, dat Maynunne ende Iman swackyn de voornaem-
ste instrumenten vanden Quimelaha in het uytvoeren van zijn zaecken
waeren, ende dat al het gint daer af ter contrarie wierde voorge-
geven, maer loose fainten waeren, by eenelyden voorbedachtelyck —
gepractiseert, om haer, indien de zaecken naer hen voornemen —
niet en quamen te succederen, af te dienen als middelaers, gelijck de
Mooren altoos, in alle laecke acten, zoo een achterdeur bleven open —
houden, ende dede hy tot de meerder verzeeckeringe van zijn geallegeerde
daer noch toe, hoe dat Maynunne, gedurende haere onderhandelinge
daer van Abdul (gelijck als gezeyt) sich absenteerende, hem zelfs
in persoone, tot verscheyde malen was by geweest, ende met alle
crachten, zoo uyt zijn eygen als swackyns name (gelijck als hy zeyde)
ende altoos als tot een getuyge, eenige van zijne suppoosten —
met hem bracht, getracht hadde aen de zyde vanden Quimelaha —
te trecken, ende vanden Orangcaya Moeda af te keeren, allegerende
tot verder bewijs van het alius, dat Sr Cos, in het geene door
hem van die lieden (gelijck voren gezeyt) was geseyt, wel zeecker
bericht te hebben, dat hem Iman, in goeden doene ende als een voor-
naem hooft vande geconcerneerde gunsten, op Erangh bleef —
verkeeren, niet twyffelende, of was Maynunne mede noch inden —
leve ende by den Quimelaha in grooter aenzien, wesens by gevolge
van ons, omtrent die luyden vernomen wordende, hoe het in
het principaelste vande acten, zoo lieu als zedens, zijns wetens,

was

was gepasseert, heeft hij verhaalt.

Dat hij niet beter conde bemercken, of is het met de traiderye alle-
weegen op eenen dagh zijnde den 9.en deser maent voorgenomen geweest,
doch hoe ofte in welcker voegen gepractiseert, was hem van alle
plaetsen niet bewust, maer wiste het den Quimelaha wel, onder 't
pretext vande redoubt teveens met nieuwe atap te vernieuwen
begrepen gehadt, hebbende ten dien fine wel aenderhalf van 3 a 400.
mannen van hier ende daer, met partijen atap op de schouwen, daar-
onder zij haer geweer hadden verborgen, aende redoubt d'appointeren,
in meyninge binnen deselve plaetse, waer de soldaten haere wercken
bouden zijnde gecomen, een meester vande vestingh te maecken,
ende bij gevolge alle de Nederlanders t'ontlijven, ende op dat 't zijn
snoot bedrijf te zekerder zoude mogen effectueren, hadde hij onder-
wijle de dragers metten atap vast aengenomen, den Corporael Jan
pieterse hebbende provisioneel hooft vande redoubt voorz. tot hem
geroepen, om den selven iet te spreecken, die sich daer toe dan oock
alvoorens vaerdich gemaeckt, ende het beste packje aengetrocken
hadde, maer was hij, door Hem Abdul met krachtige redenen
teruggh gehouden, ende oock het volck dat den atap aenvoerde binnen
de redoubt geweert, met belastingh dat het nu niet gelegen quam,
ende dat zij midsdien naer 4 a 5 dagen zouden wederkeeren, hebbende
hij Orangcaya uijt verscheijde teyckenen die hij in dit ende datte
quam te mercken, betrouwen, dat, soo hij aldien hij den Quimelaha
maer alleenich dien dagh in zijn voornemen conde prevenieren, zijn
bedrijf dan deselve loopen ende wel klaer ander dagh zoude comen,
midsgaders voorde geheele wereldt openbaer worden, zoo dan oock maer
weijnich niet daer naer geschiede, want laet den Quimelaha ober-
naerden noch, met twee adij corre coren, daer hij het restant van
zijne meubelen in bracquende, de velt naer Lokij, ende van daar
voort stracks tot Laala genomen, voor dat d'onse daer van zijn
quade dittenen noch kennisse conden hebben, waer hij hem over
fiettaertie (als op Toulouc daerte toedoen) vande vestingh Mr.
hadde gemaeckt, hebbende eerst het provisioneel hooft, den
Corporael den adelborsten, nevens noch drie soldaten tot hem
uijt de stercke laten roepen, om een wilt swijn te schieten, dat zij
voorgaf zijn volck daer in het bosch tegen een boom staende
ziet, want zij voegens haere wet ende wijze niet en vermogen
het leven te doden, ende de luijden dusdanich door een partije in

Eindelingh

Den geprefigeerde dagh die den Madjira tot syn boose moorderije gestelt hadde

toeleggh op Loulocs redoubt om deselve verraders t'em-porteren.

Madjira vluchte naer Lokij

maniere van overcomp-stingh op Laala.

Inde Redoubt Tonloc den 20=en April a° 1651 —

zindenlage geleyt, ommers doen ombrengen, daarnaar hadde hy een
(die geene welcke binnen de vestinge waeren, noch van zyn doen geheel
ignorant zynde) derwaerts met een stats sloepmaetsche of transpo
alwaar hy van het inwoonende guarnisoen, naar de waerdicheyt van
zyne qualiteyt ende gewoonte, statelyck zynde ontfangen, hadde hy —
aldaar die zorgelose menschen, door zyn by hebbende geselschap doen
omringen, ende in apprehensie nemen, zoo als zy oock voor als noch —
daar waeren, het schut, cruyt ende loot hadde hy van daar naar —
Loky, waar dat hy zyn sedem belli scheen te willen nemen, gevoert

Op Cambello hadde den quimelaha mede, tien dage voorsz, van alle
de plaatsen daar om her gelegen, die, volgens de gedane repartitie,
aen het nieuwe werck aldaar mede moeten helpen, veel lieden —
by een doen comen, om de ruygte daaromtrent de bastieloyt (welcke
zeer lang was gewonden) voor onze compste (om soo quansuys syne
lieden te schynen) af te kappen, ende, onder dat pretext, occasie te-
vinden, van gewapent met parrangs ende ander hackgeweer, —
omtrent d'onze, die hier ende daar, by het nieuwe gebouw, in —
haaren dienst gesepareert stonden, te mogen verslinden, ende —
massacreren, hebbende om door het hooft den Luitenant Hembach
daarinne niet verhindert te worden, denselven 3 ortens, neffens eenige —
zyner gecommitteerden, daar onder oock den voorz: Orangcaya Mayuwo
met een brief, quansuys om die van Kelang ende Attalody
tot noch eenich hout ende steen te brengen, dat van haarluyden opge-
leyde, ofte te beurt gevallen portie, noch quam te gebreken, achterwaerts
versonden, maar onderwege op de strand van Kelang, neffens noch —
Nederlanders tot een, door loose beleydinge van voorz Mayuwo
doen ombrengen, de bestinge binnen waeren zy haast meester —
geworden, ende souden haar voort, vermits het hooft, als verlaten
van huys was, niemandt op 't selvestuck bedencken hadde, ende.
het volck meest hier ende daar verspreyt in haeren dienst stonden,
Hardenbergh mede niet hebben ontstaen, zoo zy haar niet pleinderen
beneden, waar Comp^s goederen lagen geberght, niet te zeer —
geanimeert, ende d'onze ondertusschen tydt ende gelegentheyt —
gegeven hadden, om tot de wapenen te comen loopen, ende haar te
defenderen; hoe het op de andere afgelegen plaatsen, gepasseert is,
zy was hem declarant ten respecte niet bekent, waeromme hy —
daar van dan oock geen seecker bescheyt wist te geven.

Een

attentaat op de Stercte Hardenbergh.

Inde Redoubt Louhoe desen 20en April a° 1651

Het getal der vermiste persoonen (het zy dat zy doodt offte noch in leven zyn (het geen vande minste gevreest wordt) komt, achtervolgende de hier onderstaande specificatie 161 .. zielen, zoo vrye als slaven, jongen ende ouden, vrouwen ende kinderen te bedragen, waer van wy verhoopen willen dat Godt den heere d'omgekomene genadich geweest zy, ende d'arme gevangenen in haere swaricheden troosten, midsgaders de Comp:e haere schade met een opulente profitabele negotie verzetten zal)

Nomber vermiste persoonen

Op Cambello

Claas Heymbach van Overkerck Luitenant
Jan Galantz van Geensbeeck Sergiant
Guilliam Steen van Gulick Corpora:l
Robbert Rennick van Cancany Sold:t
Evert Janz vande Goure cuyper,
Dirck Jacobsz: van Hooren Sold:t
Johannes Born van Ments d:o
Harman Sandertz: van Deventer d:o
Jochem Velinge van Godtsbergen d:o
Eymaar Sinckler van nieuwlandt d:o
Hendrick Boy van Hamborch Quartiermr:
Pieter Sandertsz: van Amsterdam bootsman,
Anthony Nieuwelen van Antwerpen d:o
Thomas Jansz van Coldinge d:o -
Jan Jansz Hinckel van Amsterdam d:o
Christiaen Gerritz van Coppen-hagen d:o
Dirck Cornelisz van Aldeveen d:o
Bartholomeus Pietersz: van Amsterdam
Jan Dircksz van Bleckenen in Noorwegen,
Dirck Cornelisz van Utrecht,
Barent Kruysler van Oldenborgh
Roelof Hendricksz: van Fernambucquo
De vrouw van Willem Jansz: de timmerman
D:o vanden Sergeant Jan Galant,
2. Kinderties.
12. Comp:es slaven,
2. Macassaren.
5. particuliere slaven.

In de Redoubt Toukoe deeze 20:^ven^ april A^o^ 1651.

Op Tissidy

Robbert Wyst van Leyden Corporaal
Dirck Willemsz van Coppenhagen Constapelsm:^t^
Joost Cornelisz: Olterman van antwerpen adelb:^t^
Jan Hendricksz: van Bockolo d^o^:
Sybrant Jacobs^z^ van Tonningen d^o^,
Pedro Madernango vande Cust d^o^:
Laurens Hens van Flameryn d^o^:

Op Cleen Hatuala

William van Berselen van Antwerpen Corpor:^l^
Willem Robbertz van S^t^. Andries Soldaat.

Op Manipa

Dierick Bonsen vanden Bouw Ondercoopman,
Arent Corneliss: dobbelsteen Onderbarbier,
Rodolf Wintelen van Ypren Sergeant
Hans Pasp van Lubeck Corporael,
Hendrick van Gelder Landtspassaat,
Laurens Pietersz: van Noortstraat adelborst
Jan Boom van Antwerpen,
Abraham Fontyn van Merselen. ad:^t^
Adriaen Boot van Amsterdam d^o^,
Nicolaas Herter van Mets d^o^:
Robbert Rogiersz van Camerleel d^o^:
Pieter Carstens: van Tonderen d^o^:
Paulus Soetlaes van Wippenwerint d^o^:
Hilaert Croonck van Arenbourg d^o^,
Diderik Bitter van Nimwegen d^o^,
Jacob Jansz van Wium Soldaat,
Christoffel Sontman van Slegen d^o^:
Thomas Noort van Donte d^o^,
Pieter Hendricks: van Amsterdam Bottelier
Cornelis Pieters: van Amst^m^ d^o^,
Isaack Schiple van Rotterdam Sold:^t^
Tomba van Macassar Marinjo
Adriaen Jacobs: vanden Eper,
een Comp^s^ lijfeygen.
d'huysvrouw vanden Coopman Jan Coomans

twee

In de Redoubt Toulou deren 20en April ao 1651

twee van dolleets kinderkens.
vyf slaven en slavinnen.
seven do kinderkens.
een slaaf vanden sergeant.

Op Amblauw

Jaemes Cysgius van Oostercee.
Steven huysman van hamborch Cirurgyn,
Willem Noet van Amsterdam Corporael
Dirck slict van Noorthampton soldaet.
Christiaen pietersz van frederick stat do,
Christiaen aertz van huys do,
pieter pietersz van middelburch do,
Robbert Thomasz van uytrecht do,
hendrick Jansz Toholm do,
hans hendricksz van Laningen do,
hans hermansz van dockom do,
Cornelis adriaensz van uytrecht do,
de huysvrouwe vanden sergeant en 2 kinderkens
4 dolleets slaven en slavinnen.

Assahoedy

Herman Dulick van holstein serg.
Elias Jansz vander heyden barbier,
hendrick Stoman van Eysleben Corp.e
Christiaen Christiaensz do,
Jan andriesz vander goude sold.
Jochem paalsen van duersden do,
Willem bruyn van oldenborch do,
Claas aertsz van Oudenbrugge do,
piet bruyn van Langemarck do,
daniel danielsz van Rotterdam do,
gillis Jansz vander Zwcke do,
marten Slobos van Modigem do,
Isaac Cuyper van parys do,
michiel Jansz van Eynden do,
twee van des Sergeants slaven.

Bonoa

Abraham Jonson van Cassel Corp.e der adelborsten

Inde Redoubt Touloe desen 20.ste April a° 1651.

pieter valentijn van Leyden.
Johannes Sigismundus van Dinckerspiel

Gonoa

Wessel Jansz uyt de rijp Corporael der adelborsten
philip Gerritsz: van Delft Soldaat,

Moussatillo

Hendrick Hendricksz van Wilmont Sergt.
Crijger Adolaan van Codwits corporaal,
Samson de Koster van Kyssel d°,
Jan Franssen van Alckmaar quartierm:
Jan Thyssen van Tonderen bossch:
Harman Paulussen van Amst:
een Comp:e slaaf.

Touloe

Michiel Gravesen van Engelant Soldaat met brieven
naar Cambello overgaande.
twee Comp:e slaven.

Taala

Pieter Bruyn Corporaal der adelborsten
Jan Pietersz: van Valentijn Corporael
Jan Commain van Lonnen bossch:
Harman Hendricksz: van Termolen Soldt:
Pieter Lambertz van Delft d°,
Anthony Ulderick van Coblents d°,
Dirck Jansz: van Groeningen d°,
Lambert Pietersz van Haarlem d°,
Meins Pietersz: van Dort d°,
Hans Willemsz: van Hamborch d°,
de vrouw vanden Corporaal der adelborsten
d° vanden Corporael
2. kinderkens.
3. slaven en slavinnen vanden Hendrick Jan Pietersz

Dato des avondts omtrent 2. uren naar sons ondergangh, zijn wij met alle

vertrecken met de corrcorren gelaamiente op Cottowu.

alle de voorsz: Corricorren, naar de Cust van hitoe, op de Negrye Lien overgestrecken maar bevonden ons, op

Vrydagh den 21.e door de stercke om de west treckende stroomen, zoo verr afgerett dat maar eerr Capala mosten bestevenen, van waer dan vervolgens binnen den tydt van twee dagen, dat zyn

Saterdagh den 22.e
Sondagh den 23.

de geheele cust van hitoe zyn langhs gepaggayt, ende alle de sterckten hebben versorgt, midsgaders versterckt, geprovideert ende geammuniceert van alle tot gunt ons daar dacht te gebruycken, invoegen nu voorsien zyn, als hier onder te lezen staat, te weten alle de houtte vastigheden, die daar langhs leggen nu tot 9. in getal zyn, op een ende dezelve maniere, namentlyck met 20. soldaten, 600. lb buskruyt, 50. bossen hollandse lont, 4000. st musquet cogels, gedorde pantye verscheyde sorteringh goet scherp . . . water, wieren ende speck, midsgaders twee lasten rys. Ende hila als inde order wordt gementioneert; Lariqui vermids de redoubt daar zyn volcomentlyck op hende naar noch met een borstt, ende daar onder tot leden noch van een cruyt kelder ontbloot blyft, hebben wy oversulcks niet naetlaten geacht voor als noch naar eysch te voorsien.

daer de visite bevoorde gedaen is.

Op Wayr, Tiel, ende wyt negryen ende pallen Lebelelu, hebben wy onder mede tot de meerdere verzeeckeringh van het landt van hitoe, noch een bestingh geleyt, invoegen daar langhs leggen, te weten van Tiel af tot Lariqui toe, nu als gezeyt 9. bezettingen zyn, benevens twee stercke redoubten hila ende Lariqui, voorer van bevinden ende zyn wy noch voornemens, het fortie op Noussatello by de vyanden gedemanteleert, mede weder te laten verbouwen; Jeder hooft hebben tot zyn goet reglement, een schriftelijck order ter hande gestelt, waer van hier onder 't afschrift van woorde te woorde gevoeght wordt.

Ende ordre tot den hooffden gouverno gegeven.

Ordre voor alle d' Overhoofden inde houtte vastigheden langhs de Cust van Hitoe gelegen, van eene sin ende inhoude zynde.

Geconsidereert het onbedenckelyck trouweloos bestaan, byden quimelaha Madira ende zyne schelmen, aenlanghs tegen Comp.s goederen ende volcken, alomme inde vastigheden ende residentien op Coningh landen gepleeght, ende dat alle d'inwoonderen hier langhs de custe

van

van hitse gelegen, behalven dat zy eenemaels door maechschappye —
aende anderen zyn verbonden, ooch van een ende deselve Religie mo-
gen zyn, ende middelen mede in het minste niet te betrouwen, Zoo —
vinden ons genoodsaeckt, U.E. boven onse menichvuldige successive —
gedane onderrechtingen ende recommandatien, hoe dat u in het we-
waernemen vande fortresse sondt hebben te gedragen, u in deze de-
ten overvloede ende andermael noch te bevelen, gedurich wel
ter defentie ende voor alle bedenckelycke attentaten op hoede te
wesen, verbiedende U.E. oversulcks wel expresselijck uyt, ter poorte
meer als twee persoonen, wanneer u willen spreecken, ofte dat
gy hen, van dit of dat, van wegen de Comp.e wilt gebieden, ende
dat noch sonder geweer, te laten comen, houdende alle de velte-
van haer gevolch, gelyck als zy gemeynlyck al met een grooten staet
pronceeren, niet alleen buyten de deure, maer —
selfs ooch al buyten de pagerpagger staende, ende vermids wy bericht
worden, hoe dat den Quimelaha ende syne snode consorten, om tot
een boos voornemen te gevoechlycker te comen, verscheyden ende —
daer getracht hebben eenige persoonen met een soort praetien, binnen
de fortresse te locken, om dan te segounden, de weynige die binnen
de vestingen noch waren gebleven, te mogen op het lyf stooten
ende vermoorden, (Zoo verbieden U.E. ter poorte uyt meer als
twee persoonen teffens uyt de vasticheyt te stieren, ende dat noch —
ooch niet anders als om noodtsaeckelyckheden van cost of anders
inde negryen te becomen, ende ter eynde deze lieden, niet vorderende,
met geen quaden wil tegens ons mogen ingenomen worden, midsgaders
dat wy in tyde ende wyle zy mede yets quaets (dat Godt verhoede)
tegens ons mochten comen t'attenteren, ons met een goede gerusthe-
heyde voor Godt ende de werelt, daer tegen souden mogen kanten, —
Zoo als wy nu niet de minste ontroeringe des gemoets, tegen den
perfidieusten Quimelaha ende consorten zyn doende, Zoo bevelen u
deze lieden, noyt selfs quaet te bejegenen, of te gedoogen door andere
van uwe suppoosten gedaen te worden, veel min sult onderstaen
haer yet van het haere, wanneer het hen niet afstallich is, ofte
ooch tot minder prys, dan als zy het goetwillich gesint zyn te-
geven, af te knevelen, maer sult haer het gunt van hen begeeren
te coopen, tot haer believen betalen. Ofte anders beloonden laten,
daer van vermaent ende gewaerschouwt blyft) de vasticheyt
moet gestadich in defentie, rondtsomme met dubbelde pagerpagger

beren

bezett ende daar tusschen beyden vol voet ende steenen aengeb gestercken souden, deende dat es, t gunt daar van comt te vervallen, door de — inlanderen weder repareeren; maar moet voorsichtich zijn, dat zij in, by zoodanigen occasie, met een geweer onder den adap of anders, dat se tot het werck aendragen, te verbergen, met verlacken, gelijck als de Quimelaha zijn huysluyt, door zoodanich middel, jonghst op Tonkoe gedacht hadde te practiseeren, dogh, door Godes genade, anders is uytgevallen; wij wenschen dat gelegentheyt hadden om de dacken der wooningen alomme inde sterckten, met pannen, tot bevrijdingh — van brandt, te decken, maar alzoo daar af niet en zijn geprovideert, zoo moet het noodtsaeckelijck noch zoo continueren blijven, belastende — UE.d oversulcks, in voor brandt, zoo dat van in eygen vier zoude — mogen ontstaan, als het gunt door de vyanden zoude connen werden verweckt, naar uytterste vermogen te verhoeden, doch voornamentlijck de kruyt kelder wel gade te slaan, vindende oversulx niet ongeraden, dat daar t'elckens eenige koeckens uyt valt, en die in een kiste of andere bequame plaatse opsluyt, ende dan voort de deur vande kelder met kley zoo dicht besmeert, dat daar geen locht mach bycomen, ende alzoo het cruyt, of schoon de wooningh al mocht inde brandt geraacken noch achter behouden blijven.

Wij hebben het guarnisoen tien nu tot 20. koppen versterckt, daer ons genoech dunckt om de plaatse, als maar wel op toesiet, — beyde voor publicq ende heymelijck geweld te defenderen, 't volck moet altoos in geschickte ordre houden, hem selfs daarinne een goedt wacker voorganger zijnde, d'uchtent ende avondt gebeden sult alle dagen, sonder overslaen, doen, midsgaders oock des sonnen ende heyligen daechs eenige Cappittelen uyt de heylige schrifture doen voorlesen; wie dan comt te verloopen in heylloos vloecken of sweeren, sult anderen ten exempel, parateliek corrigeren laten, maar zoo bij aldien een ymandt mocht comen met blasphemeren te buyten te gaen, ofte eenige andere godtlasterlijcke woorden te spreecken, den zulcken zult, bij goede occasie, naar het Casteel schicken, om aldaar door den fiscael voor den Crijgsraadt geactioneert te werden.

Van den Opperkoopman Jacob Veck op Hila, sult uyt crachte deses, vorderen (dat wij hem belast hebben aen UE. te geven) 300. lb cruyt, 2000. musquets cogels 20. botten lont, 5: vaten vleesch en speck, midsgaders twee lasten rijs, wanneer met d'ammonitie, —

daar

daar nietteveel noch van zijn voorzien, tesamen zult blijven gepourvideert met 600. lb buspoeder, 30. bossen lont, ende 4000 musquets cogels, dat wij voor de d'jegone defentie der fortresse genoechsaem achten; alle welcke voorsz munitie seer sult sparen, maeckende daer niet een catty eenighs te vergeefs af te consumeren, zoo moet oock de lont naeuw menageren, alzoo wij nietteveel in Amboina nergens meerder als om lont zijn verlegen, waeromme oock zult tracteren zoo veel clappus lont te koop van d'inwoonderen, om bij dach te gebruijcken, te becomen, als doenelijck weet, niets nochtans oock altoos eenige vaten hollandse lonten, zien ende daer inde vastichheijt gereedt leggen, om, in tijde van noodt, terstont ontstekt ende alzoo van gedienst te mogen worden. het vleys, speck ende wijns zult niet aentasten, maer tot een ongelegen tijdt, daer bewaert blijven, continuerende ondertusschen in rantsoen, off voor desen zij gestelt, van hila successive maendelijcks te laten. vleesch noch speck zal men langhs de gantsche cust van Hitoe, niet meer gegeven, maer, in plaetse van zulcks, gelt aende suppoosten worden uijtgereijckt, nadien het weijnige, daer ons noch van gepro-videert bevinden, noodtsaeckelijck tot behoefte vande vastichheden Vanderborgh ende Loehoe, midsgaders ten dienste vande sloepen die daer van meest alle nietts zijn ontbloot, dient opgeleijt te worden.

Eyntelijck, voor besluijt, belasten UL. tot meerder confirmatie van ons voorgerecommandeerde, malcanderen, in cas u eenige vijanden overcomt, manneelijck t'assisteren ende de vastichheijt tot den laetsten man toe te verdedigen, want u geen quartier bij die bloetdorstige mooren laet t'imagineren, niets dat welcke alzoo niet meerder weten te recommanderen, sullen sluijten, ende U.E. met u suppoosten Gode in genade bevelen.

Inde Corricorre van Oma desen 23. april anno 1651. Onderstondt en was geteeckent Arnold de Vlamingh van Oudtshoorn.

Op Larique was het werck al onder dach gebracht, ende den coopman metter woon daer in getrocken, maer stont dach (voor ende aleer het zijn volcomen perfectie zal hebben) noch al vrij wat aen te keulen; alle d'overheden langhs de Hitoese cust hebben geordonneert . . . staende aen het Casteel voor ons

d'Inlandtse hoofden van Hitoe bruyn gedagvaerdt aen 't Cast. soo te komen

te

om daer te handelen vande nodige welstandt der landen.

te verblyden, om gesamender handt te delibereren, ende te besuyren, sulcks als wij sullen oordeelen ten dienste vande Comp.e ende de landen in het generaal te requireren; het ontwerp vande redoute op Hila met zijn aengemaeckt bijwerck, item die op Larique midsgaders het houte fortien op Pattij Lobaleu (hebbende oock meest alle d'andere houte vastigheden zijn) sijnde den eruineren heer hier onder accuratelijck afgebeelt.

Vertrecken naer verrichte saecke de respective corre-corren van d'Uliasser eylanden weder thuijs-waerdt

Ondertusschen op Hila sojournerende, quam den Cap.n Verheijden, mette resteerende longe vande hoeck van Ceil, tot uijtroyingh der nagel boomen daar gelaten, ons weder bij, wanneer wij de voorsz. Corre-corren vande eylanden Honimoa, Oma ende Noussalaut, daar mede wij, als gezeijt, van Cambello voor tenen waren vertrocken, hun vrindelijck afscheijt gaven, om van daar, door het gat van Hatuaha, na haare respective residentien te keeren, want het haar wel vergeefsche moeijte souden zijn, eerst met ons den hoeck van Alangh om naar het Casteel te vangaeijen, ende gingen wij de sloepen haare dispositie naar het Casteel hebbende gegeven, inde Corrcorre van Hitulangh over in manieren op

Ende onse sloepen naer het Casteel.

Maendagh den 24.sten naander noen, de klocke omtrent 3 uren, belanden (Godde zij gelooft) voor het Casteel arriverende, daer ende over vande zee, door den heere Gouverneur vander Beeck ende officieren zoo neder als inlandtse vrinden, verwelcomt, ende met ettelijcke chargies van musquetten, ende de salve van grof canon, casteel waert geconvoyeert; vonden het fort het zal van gent. hier onder anderen mede een rede, zijnde voorgisteren aengelandt, zoo was oock de fluijt de Wolf al op den daar uyt Jernata weder gekeert.

daer wij gerecordeert en met competente eere-werden ontfangen.

Dinghsdagh den 25.sten: passerende meest met besoeckinge van dese ende gene ende zijn wij voort de negerye ende onderlandtse wercken alomme worden bezichtigen, die tot ons matelijck genoegen wel gevonden hebben bevonden.

bezichtigen de onderlandtse wercken.

Dato hebben metten heere Gouverneur ende Raden, op verscheyde zaacken, gedelibereert ende geresolveert zoo hier naer bij resolutie gelezen wordt.

Dinghsdagh

Dinghsdagh den 25.en april a° 1651.

Presentibus

d'E: E: H.ren Admiraal, d'E. H.r Gouverneur, S.r Capit:n Verheyden, d'Oppercoopman Voor ende Coopman Adrichem.)

Naardemaal, door den trouweloosen affval ende moordadig-
heyt schelmachtigheyt vanden overheden Quimelaha Madira ende sijne
geconjungeerden, de landen, (midden in haeren soo gewensten, vredigen
ende van Godt verleenden luystere opbloeijenden staat) niet alleen
alomme geweldadelijcken ontroert ende gestelt, maar gevolgelijck —
oock nu weder (Godt betert) met vyandtlycke factien ende met den
onrust en commer verheelden oorlogh syn beswaert geworden, sulcks
men nu loosens genoodtdruckt werdt, met alle craghten, t'zy twe
tot recuperatie offte restauratie vande geleden schade aen 's Comp.s
soo effecten als verschuyde gebouwen op 's Conincks landen, offte tot
soodanigen anderen affbreuck van voornoemde laters verraderlycke
moorders, als dienstich sal geoordeelt werden, uyt te rijen, ende
te vigileren; Soo ist dat den E: E: H.r Admiraal, als voren
geproponeert hebbende, hoe dat syn E.E. het vroech ende tydich,
midsgaders in soo veel quantiteyt als eenichsints doenl. te rugh
d'expeditien van 't herwaerts gecomende crijchsvolck, insonderheyt
met den presente schepen, boven al in Batavia loosen van noode
door den Ed.le heere Gouverneur Generaal, beroerens syn —
E.E. verschryden, is gelast ende gerecommandeert, nochtans —
inciende voorgemelde opgeroepen revolte, ende midsdien deselve
requisite tegenweer ende vergeldinge, den Raadt voorstelt, off
niet hooghdienstich waere, men al eer ten 't voornoemde crijchsvolck
ende eenige schepen hier behielde, ende ten verschryde voortaenemen
deffensien, als versterckingen ende besettingen, daer 't nodich werdt,
employeerende, waer op 't collegie naerder kennis overleggende —
't nombre derselven crijchsknechten, der schepen, als andere waer
na de constitutie deser landen, nu sonder omverlaten nodich wordt
vereyst, Hebben d'E: E: heeren den E. E. H.r Admiraal voorsz. —
midsgaders den E: H.r Gouverneur ende verderen Raadt —
g'arresteert ende besloten als volcht.

Datmen

Datmen al het gemeyne crijchsvolck, alsnoch alhier, immers voor eerst tot de laaste bevindinge zal behouden, ende daarmede geconbineerde inlandtse bestaande gelovige onderdanen, den vyandt gestadige afbreuck aendoen, byzonderlijck gelegen zijnde int ruineren ende vernielen van alle 's vyants nagelboomen, welcke hoochnoodich tijdich, als nu al int tegenwoordich zeer opulent saysoen, nyt gebottet aen't geboomte hangende, zijn moeten voor afgesneden ende voor altoos (daar doch alle de rust ende 's Comp^s. goet overwicht ingelegen is) ontogen werden. —)

Maar toe dan wyder, hoochnoodich tot verblijf alhier, genomineert werden, 't Schip Nassouw, de fluyten Wolf ende Swan, nevens de jachten Tesinwerick ende 't Sas van Gent, van welcke Nassouw ende de Gans voorsz: noch uyt de Molucco staan te comen, zullende alzoo dan de schepen Erwitticum, Smient, Honostor ende Salm mettet aldereerste, om aldaar te mogen dienen naar Batavia gedespicieert werden.

Ende aengezien men van crijchs officieren alhier vast vorderende, — niets bedroeffelijckt voor nieuwelingen, met goede redenen in deze landen gepretendeert beloont te werden, in genoechsamen getale is voorzien, als mede omme den wel meriterende van haar advancement niet te versteecken, werdt oock geresolveert, alle Cap^n. Luytenants vaendrich Sergeanten ende Corporaels, met dese vlote nieuws nu van Batavia gecomen, wederomme derwaerts telangeneren, behoudens exceptie alleen den Luytenant Paul Martijn Flessinge.

Bij overslach der vordere ende officieren, als opmerkinge van yders gegeven preuve haere soo sufficiente comportementen, ... pro et contra, werden op de naangesz: plaatsen, waar op voor dit maal consideratie valt, voor vaste opperhoofden gekoren de volgende.

Op Cambello te continueren den vaendrich Marten Weber.

Op Louloe in plaats van een Coopman, mids den oorloch ende geen negotie meer aldaar voorvalt, een crijchs officier, ende mids mae commando &^a. vanden Luytenant Oudtkoorn, heden daar noch — provisioneel vorderende den Luytenant Paul Martijn Flessinge.

Op Hitoe eerst in onze nieuwe fortresse op Nassau nu werdende — gemaackt den vaendrich Jan Pieters^z. Holwick.

Item voor opperhooft des Comptoirs inde redoubt op Hyla, in

plaatse

Int Casteel Victoria desen 25den April Ao 1651.

plaatse vanden oppercoopman Jacob Verr, nu als tweede opper-
coopman ende fiscaal aen 't Casteel gebruyckt werdende, den
oppercoopman Nicolaas vander Cappen.

Op Oma, inplaatse vanden Luitenant Warnar Cintenius, die-
te facil geoordeelt wordt, den Capn Luitenant Cornelis Danen.

Zoo wordt oock verstaen, behalve voorsz nieuwe stercktes op Naim
item d'oude bastioenen op Cayt, Hitoelamma, Mamalo ende Liwe
datmen langhs meergesz Hitoos cust, om die voor al voor alle
invallen ende waggelingh, zoo de door op bedez noch geloef aen-
onze zyde is, bevrijt te mogen houden, noch drie gelijcke fortjes-
te weten aende Noordt zyde een op Sobololu, ende aende Oost ende
Zuydt oost cant op Way ende Tial, mede yder eene d° bewaere
ende met 20. militaire coppen beleggen zal, dat oock insgelijcx
ons redoubtien op Nontsatello wederom zal opgetimmert ende
sterck genouch bevolckt worden.

Conform de reets gegeven ordre van den E. E. heer Admiraal langs
meerlsz: Hitoos cust, wordt oock unanim toegestaen, dat in yder
stercktie, om by tydt van noodt te mogen dienen, zullen gestapelt
worden, voor provisien 2. lasten rys ende drie vaten vleys, zonder
dat deselve anders oyt zullen werden aengetast, maer sal een
ygelijck rantsoen, als voorderen vande redoubt op Hila hebben
t'ontfangen; item voor amunitien yder 600. lb buscruyt,
4000. musquet cogels ende 25. potten Hollandtse loodt.

Datmen oock insgelijcks om de swaere slyt van 't vleys ende spek
't zelve nergens weyden als op d'onbuyste plaatsen, als Cambello
ende Louhoe tot rantsoen zal uytdeelen, latende de rest daar-
voor comptant geet, te weten $\frac{1}{8}$. r.e voor yder lb gerekent.,

Datmen eyndelijck oock, om verscheyde gewichtige consideratien, een poort
inde redoubt op Hila om laet breecken, ende die voort bequaemste
op de hoeck aende Landtzyde maacken zal.

Ende alzoo daermede dese gantsche landtstreeck nu tamelijck direct
aenden anderen met stercktens, ende goet getal krijgs volck zal
wesen voorsien, wordt verstaen aen yder opperhooft eyndelijck te-
ordonneeren, dat by aencomste der vyanden, de naaste soldaten
aenstondts de andere naastaengelegen stercktes, waer tusschen

beyden

Int Casteel Victoria desen 25^{en} april 1651.

worden, sy zullen zyn verlegen, met synen gewaerschouwt hebbende met zyn half deel quamen derwaerts uytbreecken, ende van strant afweren, oock by langs een treckende naer Cannecoranen deselve al gestadich vervolgen, ende wanneer dat noch ontrent de voorder steecken zullen comen te naderen 't half deel volck, als vooren, uyttretten, ende zoo haest d' eerste weder binnen haer beschreven plaats, zullen zyn geretourneert, daermede alzoo, zoo lange tot dat die weder geheel zullen hebben verlaten, beslickende aller wegen vierbaeckens, continueren, ende in der voegen de strande volcomentlyck bevryt houden zal.

Tegen den persoon vanden Orangcay Joan Pais conform voordato genomen resolutie, ende mits consideratien daerinne aengeslaen, wort verstaen, datmen wegens zyn geinsinueerde schult niet wyders zal procederen, als op derzelver naeuwe acht te slaen, zoo tot eenen is geslooten, ende ingevolge de zaeck deckende, denselven, 't zy door courtoise middel, van eenen door ymandt tot eygen versoeck daer toe t' inducceren, ofte zoo 't soo niet vallen wilde, wel andersints naer Batavia te senden, met instantie van noyt weder herwaerts te mogen werden gelangeert, waer by oock werde te practiseren waere, men eenige der voornaemste Orangcayen kinderen, onder pretext van die in de latynsche schole te onderwyzen, mede derwaerts, strecken als ondertusschen voor gyselaers, beschickte.

Laetstelyck, naer gedane propositie vanden E: E: heer admirael, wesende oock bestemt conform hare Ed^s. gegeven ordre uyt Batavia in plaetse van wel gem^e. E: E: heere admiraal, oudt Gouverneur ende Directeur deser provintie, wederom tot Gouverneur ende Directeur te authoriseren den E: heer Willem vanden Beeck, ende zulcks op Donderdagh aenstaende in behoorlycke solemniteyt te laten effect sorteren, als wanneer oock ter meeste verrecken[?] uyt alle de hoofden des lands hier, als oock Hamannen[?], daer toe tegen voorz^e dage allien beroepen, een speciaele act van getrouwicheyt etc^a: zoo door haer als oock vice versa door d' E: E: heer admiraal ende E: heer Gouverneur boven genoemt, by mem^e E: E: heer admiraal reets al geconcipieert ende den rade voorgelesen, midsga ders geapprobeert, in requisite forma zal gepresteert worden, waer op voorts wyders geresolveert is, datmen de schenckagie door d' Ed: heer Admiraal aen vertrekende als den Quimelaha etc^a: die in zyn afgevallen, geronden, al eerder geloof naer qualiteyt

zyn de

Int Casteel Victoria den 25en april Ao 1651. —

in natâ fortie, ende vordere voornaemste getrouwe gebleven inlanderen, boven 't geen haar speciale is toegedacht, t'haerder meerder animatie ende bestendige affectie t'onswaert, distribueren zal.

Aldus gedaan, geresolveert ende g'arresteert in 't Casteel Victoria, ten dage, maant ende Jaare als vooren.

A. Oudtshoorn

Nota de voorgaende persoonen hebben, mede haare absentie deze niet geteeckent
Simon Cos.
Jacob Verheijden
Jacob Volckx
Cornelis van Adrichem.

De Custe [illegible] ondersaten werdt aenden Olifant getracteert ende geadvoyeert.

Woensdagh den 26en do. tracteerden die vande Custe van Hitoe aenden Olifant, dat met vreugde ende groot genoegen vande comparanten (zoo als wij niet anders conden bemercken) passeerde.

Donderdagh den 27en do. wesen dien dach zijnde, dat wij alle Comp.s onderdanen, zoo eenen om ende bij het Casteel, als langs de Cust van Hitoe woonende, hebben g'appoincteert gelast hier te verschijnen, om te sien presteren bij den heere vander Beeck den eedt, die den Gouverneur gemeene/ of het aenvaerden van haare gouvernementen zijn doende, ende aen d'ander zijde oock wederom als Comp.s onderdanen den eedt van getrouwicheijt ende speciale gehoorsaemheijt aen zijn E. te doen ende daer toe oock alle de voorsz. ver- [illegible] volckeren aen het Casteel reets zijnde aengelandt, ende inde groote zale gecompareert, zoo hebben wij den heere vander Beeck geinstalleert in qualiteit als Gouverneur, met gewoone solemniteiten g'authoriseert, midsgaders den eedt van getrouwicheijt in onze handen doen, ende voort alle inwoonders haer met gelijcke ende aen zijn E. verpeilten laten, daer van beijde —

Heere vander Beeck werdt als Gouv.r ende Com- [illegible]s lands g'authoriseert.

de

de formelijcke Eeden onder gevoegde woorden.

Eedt bij die van't Landt van Hitoe gedaan.

Gemerckt de trouwelooze actitaten, bij den Quimelaha Madira ende zijnen aenhangh, tegen d'E: Compe. met het spolieren ende berooven van goederen ende volckeren jongst op verscheijde plaatsen gepleecht, verclaren wij ondergeschr. orangcayen van het Landt van Hitoe ende Hamau, dat de gen. Compe. met goede redenen als eenige van ons ende de selve door maetschappije den anderen zeer nae bestaende, belasten dat wij oock van een ende deselve treligie, te weten de Mahumetaense zijn, een naerder opsicht op ons mach nemen, ende ons dienvolgende op het nauwste, als zij immers konnen, aen haer verbinden, gelijck als wij ons dienvolgende dan oock, onder den dierbaersten ede, die wij doen mogen, dat is op onze Mosalapeij, op de dienvolgende articulen uijt onze eijgen vrijen wille, aende voornoemde Compe. naerder verbinden als doen bij desen.

Eerstelijck beloven ende sweeren wij d'E: Compe. getrouw ende getrouwe te sullen zijn ende blijven,

ende dat wij dienvolgende oock, met alle de geene, waermede voorsz. Compe. in eenighe in vrundtschap is, ofte die naer noch vrundtschap soude mogen comen te maecken, mede altoos als goede ende onze dijgt-verbonden vrienden sullen omgaen, leven, handelen ende wandelen, soo wijdt ende verre, als ons dat bij voorsz. Compe. sal worden geaccordeert ende toegelaten.

Gelijck wij dan oock daerentegen aende andere zijde weder beloven ende sweeren voor onze vijanden te achten, houden ende sullen houden, alle de geene, waermede d'E. Compe. nu tegenwoordt oorlogh voert, ofte naermaels noch soude mogen crijgen, tot soo lange deselve oorloch dueren sal, zijnde speciael daeronder gemeent ende begrepen den voorgemelten snooden Quimelaha Madira, met alle die, welcke zijne zijde ende factie gunstich zijn, ende deselve volgen, 't geene van die gerecommandeert ofte uijtgevordert.

Soo beloven ende sweeren wij noch mede, met niemandt vande Quimelaha Madira ende zijne consorten, ofte andere Compes. vijanden eenige secrete correspondentien ofte t'samenspraecke te sullen

houden

Int Casteel Victoria desen 27en April Ao 1651 —

souden, maar dat wij in contrarie alle de gene, die wij van voorz. quimolas
aenlangt, sonder eenige onderscheijt van persoonen te maacken, soo nader
zij ons oock in bloede, ofte van aenleijnlijckheijts wegen souden mogen
bestaan, in onse handen comen te grijpen, of sodanigen wijse tot selve
oock soude mogen weren, souden eenen onmiddelijcken tijdt daermede te
tanderen, sullen brengen ende leveren, aende naeste supposten vande
Comp.ie van ons afgelegen.

Item oock dat wij ons t'allen tijden gereet ende vaerdich sullen laten
vinden, op de ontbiedinge vande Comp.ie, den algemeijnen vijand
soo te water als te lande, naer ons uijtterste vermogen te vervolgen
ende destrueren, van alle welcke poincten, tot zij int geheel ofte ten
deele, indien wij blijven in gebreecken, verclaren ende bekennen wij ons
selfs liberael te weren meijneedige ende met goede redenen lande,
goet ende bloet te hebben verbeurt, dat alle wij mids desen, daer oock
daer onder submitteren ende als te pande stellen, hebbende wij te
samen ende ijder van ons int bijsonder, tot bevestinge van sulcks, —
onse handen, volgens onse vaders wijse, in het sweeren gebruijckelijck
geleijt op de Moesalafij; waerentegen hebben wij Arnold de
Vlamingh van Oudtshoorn, ordinaris Raadt van India, oud
Gouverneur ende Directeur van Amboina, ende als nu voor
Admiraal, Superintendent ende expres Commissaris herwaerts ge-
sonden, ende Willem vander Beeck, extraordinaris Raadt ende
regerent Gouverneur ende directeur vande provintie voorsz. —
in onse respective voorsz qualiteijten, voor ende van wegen de —
Generale Comp.e belooft ende gesworen, als doen bij desen, het
landt van Hitoe, nevens alle de gene waermede de Comp.ie hier
verbonden in aliantie is, soo lange als zij haer naer de voorsz.
benaemde articulen ende vorige contracten oprecht ende getrouwelijck
blijven comporteren, allen tijden, soo wel voor publicq als heijmelijck —
geweld met uijtterste vermogen te helpen ende assisteren,

Dat bevestigen sullen de contracten, voor desen, bij wijlen mijn heere
den Generaal Antonio van Diemen met die van dese landen,
aengaande het betalen der nagelen ende coopen van Comp.s cleeden
gemaeckt, aen onse zijde wel, oprecht ende getrouwelijck werden —
onderhouden ende naargecomen.

Ende speciael beloven ende sweeren wij bij desen, dat wij noijt traech

sullen

sullen, geensins van het Mahometis geloove afteleyden, maar sullen
die vande gantsche cust van hitoe ende wie elders meer van dat geloove
zijn, van ons daarin ongemolesteert werden gelaten.

Soo sullen wij oock niet gedoogen eenige jonge lieden van het Moors
geloove, sonder speciael consent van haare ouders ende vrinden
met eenige Christen dochters trouwen ende midsdien, gelijck dat dan
volgen moet, Christen werden, maar nemen wij aen ende beloven
d'ouders ofte momboirs van zoodanige onmondige kinderen, daar van
te laten weten, ende indien zij daarinne niet willen consenteren, deselve
weder datelijck tot hen te sturen; Soo waerlijck moet ons Godt
almachtich helpen.

Aldus gepasseert ende beswooren in het Casteel
Victoria in Amboina desen seven en twintichsten
april A° 1651

Commissie voor den E[dele] Heer Willem van der Beeck extraordinaris Raadt van Indien Gouvern[eu]r ende Directeur over de Provintie van Amboina metten resorte van dien

Carel Reniersz Gouverneur Generaal
ende de Raden van India, wegen de doorluchtige, hoog m[ogende]: Heeren
Staten Generaal der vrije vereenichde Nederlanden, zijn hoocheijt
Willem Frederick, door de gratie Godes prince van Orangien,
Grave van Nassouw etc: ende d'Ed[el]e heeren Bewinthebberen
vande g'octroijeerde Oostindische Comp[agnie] in Orienten, allen den
genen die desen sullen sien ofte hooren lesen saluijt, doen te weten
naardien d'E: heere Arnold de Vlamingh van Oudtshoorn,
ordinaris Raadt van India, midsgaders jongst geweesen Gouverneur ende Directeur der Amboinse provintie, op 16en Septemb[er]
pass[ato] p[er] 't Jacht Concordia (vermids g'allegeerde redenen van
geduerige indispositie ende accresserende debiliteijt herwaerts
gecomen is, op hope, onder die ofte een ander gesonder climaat,
reconvalisatie ofte beterschap t'erlangen; hebbende voor zijn

vertreck

Int Casteel Victoria desen 27en: April Ao 1651 —

vertreck aenden Oppercoopman Simon Cos, tweede persoon des Gouvernements de goede sorge bevolen gelaten, ende voorts op alles requisite ordre gestelt ende syn E., om redenen boven gemelt, syne verlossinge van voorsz Gouvernement toegestaen zy, in wiens plaetse dan weder een ander habil, ervaren ende bequaem persoon vereyst wordt, om het voorsz: importante Gouvernement met gerustheyt ende verzeeckeringe te bekleeden: Soo ist dat wy, kun tot goet behagen hebbende, aende capaciteyt ende bevonden experientie vanden heer Willem vanden Beeck, extraordinaris Raedt van India ende gewesen Sergiant Majoor deses guarnisoens, denvolgende denselven aengenomen, gecommitteert ende geauthoriseert hebben, gelyck wy syn E. aennemen, committeren ende authoriseren by desen, tot vice Gouverneur ende Directeur der Amboinse landen, waer-waerts op morgen met de schepen Haerlem ende Leyden, Nassouw, de Gulden Swan, Zierickzee, 't Wapen van Gent, de Smient ende Gulde Haen, onder 't opperste gesach van onsen Commissaris, Admiraal ende Superintendent d'heere Arnold de Vlamingh van Oudtshoorn, over de Moluccos te vertrecken staet, om op syne aencomste aldaer, ofte wel eenigen tydt daer naer, dat gemelte heere, naer volbrachte expeditie, daermede sal comen te vertrecken, de gantsche regeringe ende directie der voorsz landen, sorgen voor der negotie ende voordeelen ommeslach uyt landen vanden meer geraporteerde heeren obedientie, recht ende Justitie, soo wel in 't Criminele als civil, met advys van Rade t'administreren, ende verders te doen volgens onse successive gegeven ende noch te geven ordre, wat tot den trouweloosen afbreuck, beschermingen der goede, ende vorderen Comp.s dienst kan gedaen ende bygebracht werden, midsgaders den getrouwen vice Gouverneur ende Directeur te staen ofte behoort, verzoecken, ordonneren ende bevelen dienvolgen by desen alle vrinden ende bontgenoten, midsgaders alle oppercoopluyden, Capiteynen, schippers, Luytenants, vendrichs, mindere officieren, soldaten, bootsgesellen, burgers, inlandsche Christenen, midsgaders mooren ende heydenen, niemant uytgesondert, in gemelte quartieren te water ende te lande wesende, of die daer naer derwaerts mochten vertrecken, genoemden E.: Willem vanden Beeck daer voor aen te nemen ende t'erkennen, midsgaders voor haren vice Gouverneur ende Directeur te respecteren ende te gehoorsamen, oock by alle occasien met raedt ende daet t'assisteren, alsoo wy 't selve tot des Comp.s welstandt dienstelyck vinden te behooren. Gegeven Int Casteel Batavia opt Groot eylandt Java —

deser

dezen 22en Xmber Ao 1650. was getrocken Carel Reniersz ten tyden stondt Comps. Segue in voorder lack, noch lagen, ter ordonnantie van haar hoochgem. Ed. ende getrocken. Sacharias Wagenaar.

Ende gepubliceert d'acte van surrogatie des heeren Carel Reniersz int gouvernement generael, mitsgaders onse commissie

Zoo is oock mede op heden d'acte van autorisatie van mijn heere den Gouverneur Generael Carel Reniersz: midsgaders oock mijn commissie gepubliceert, ende wierden die aenzienelycke acten 's middaechs met een goede maeltyt besloten; Godt den heere geve dat zijn Ed. de Comp.e lange jaeren getrouwelijck mach dienen, daer aen wij zijn E. by gezontheyt continuerende) onder Godts genade, niet en twijffelen.

Vrydagh den 28. do vertrocken meest alle d'orangcayen van het Landt van Hitoe met groot genoegen (zoo het scheen) yder naer haere gewoone residentien; hebben haer oock genotificeert, hoe mijn heere den Gouverneur Generael en de heeren Raden van Indien, de landen in het generael met eenigen rijs ende wijn hadde beschoncken; item oock op ons voordragen, tot soulagement van d'inwoonderen geaccordeert, dat den rijs lien in aenstaende, tot wijder ordere prijs als in voortyden geschiet, dat is de witte tot 60. ende de swarte of graeuwe 50. rds. de last zoude vercoft worden, waer voor dat zij haere Ed. hartelijcken bedanckende.

D'orangcayen van Hitou [illegible] nae hunne residentien. Ende wordt haer verkondigt vande beschenckinge door den Generael aende landts inwoonders gedaen, mitsgaders den afslagh inde waerdye vanden rijs.

Saterdagh 29en do was het vergaderinge vanden Landtraet, die wij ten principalen laten beleggen hadden, om occasie te crijgen vande orangcayen in het generael over haere traecheyt die zij in haere Christelijcke plichten, volgens de klachten der E. predikanten, gedurende ons afwesen uyt deze landen, hadden betoont, te berispen, dat zij van ons gaeren (zoo zij zeyden) als van haeren vadder aennoomden, met beloften oock van haer in aenstaende beter te willen quyten, ende beloofden wij haer voort met eenen, als daer in twee gebreecken vindende, geïnduceert ons te beloven ende accorderen, uyt den haeren eenige commissarisen te deputeeren, om met de gene die wij van onzent wegen zouden goetvinden, daer by te voegen, te beraedtslagen ende delibereren op eenige poincten, waer by men geroeckeloost afschaffen, de quade manieren inde contracten van huwelijck, het trouwen, doopen der kinderen etca. eenige noch zynde gebruyckelijck, daer uyt, behalven dat tot hun oncristelijcke costumen waeren, dickwijl groote questien ende verschillen tusschen haer onderlingh wierden geoccasioneert.

Sondagh

Sondagh 30en dito is niet opgevallen.

Majus

Maandagh den eersten dito valt niet voor dat aenteyckeninge meriteert.

dinghsdagh 2en dito depescheerde het Jacht 't Sas van Gent, met eenige nooditeden voor d'afgelegeplaatsen Larique, Hila, Lonthoir, ende Cambello, met onse adviezen derwaerts, wat wij daer beneffens aende hoofden in voorss. vestingen logerende, hebben geordonneert kan bij de volgende afschriften bespeurt werden, daer toe ons gedragen.

't Sas gaet met nootelijckheden naer d'afgelegen comptoiren

Larique
aenden Coopman Gerrit
vanden Cruysse,

Eersame, vroome, discrete

Per onse Chialoups, komen ul. een beneffens toe, tot suppleringe van het geordonneert guarnisoen aldaer. soo hopen wanneer, behalven d'extraordinarie volcken, als werck luyden ende andere, daer met malcanderen effective sult sterck wesen   soo hopen dat wij, onder Godes zeegen, genoegh houden, om de fortresse voor publicq ende heymelijck geweldt der vijanden mede te defenderen.

Niet een inlander, hij zij wie hij zij sult meer boven op de redoubt comen laten, maer tot de geene die u spreecken willen, offte andere welcke ghij, van wegen d'E. Comp.e dit of dat hebt te gebieden, zult selve beneden vande redoubt comen, ende hen daer, in een bequame verblijf, te maken hooren; soo en begeeren oock niet dat ghij oijt meer als   persoonen tsamen boven de redoubt begeven, maer zullen daer alle excepte voorsz   dat bij quartieren waer om gaen, continueren, ende boven dien noch gedurig soo wel bij dach als bij nacht   persoonen voor in de slave met een volle geweer de wacht houden, om op alle incidenten ende voorvallen daetelijck paraet ende gereet te zijn; aen alle de soldaten zult verbieden oijt sonder zijdtgeweer van boven de trap aff te dalen, offte het selve immer van hen aff te leggen.

om

om wat saacken het oock zoude wesen mogen, op pæne van t'selckes, daar tegen pecerende ofte contrarie doende, met 50 koel slagen gestraft te werden.

met den kruyt sal daar vrucheloos geconsumeert werden, zoo moet mede op de lont wel worden gade geslagen, doende die volgende, om de Hollandse lont te spaaren, zoo veel clappus lont maacken, om bij dach te gebruijcken, als daar zult connen gemaackt ende te coop crijgen, midsgaders belooven, maar hael vantsoen bleeck ende spork zult aende Oorlentier aldaar uijtreijcken, ende de rest met goet, het kruyt tegen 1/11 ... suppleeren, alzoo ons daar af geleve qualijck bevinden geprovideert. Dat meijner, daar in den voegen zoo wel zal connen gepractiseert werden, ofte zoo niet moet eer ons laten weten, wanneer daar op bij ons naader zal werden gelett; d'inwoonders zult altoos wel bejegenen, ende van hen haare niet een aes verkorten, maer conform den ouden prijs, op het coopen der nagelen ende vercoopen der cleeden, ende rijs gestoelen, met haar handelen, ende u voorts generael naarde speciale ordre van ons, tot u ter gouverno, voordere belandelt, comporteren

Met het werck moet wacker continueren, op dat daar van eenmael een eijnde mogen becomen, de gebacke steen tot de middelmuren, benoden inde godon te maacken, zal u naarderen bestelt werden. Hoedanich haar die van het landt van Hitoe in 't generaal ende Comp.e de novo met eede hebben verpeint, werdt u.l. bij de copie acte daar van, gecommuniceert, ende lasten u.l. toe te sien, dat zij den inhoude daar van wel naarcomen, ofte zult, contrarie bevindende, ons daar af datelijk hebben te verstendigen, zouden mede, zijt mee in gezelschap, Gode in genaden bevolen.

Amboina int Castéel Victoria deren 2.en maij a°. 1651.
onderstont ende was geteeckent, u.l. gunstigen Arnold de Vlamingh van Oudtshoorn.

Hila.
aanden Capt.en Luitenant
Cornelis Danen.

Manhafte, vrome, discrete

Naardien wij geresolveert hebben, den oppercoopman Jacob Verwoorbaere hier aen 't Castéel zijn dienst te laten praesteren, ende toe zijne

Int Casteel Victoria desen 2den May Ao 1651. —

zyn verbangen op het Comptoir hila den ——— Oppercoopman Nicolaes
vander Capper te gebruycken, met het daerl 't sas van geen —
jongst over de Molucos uyt Batavia met zyn familie, om onder
quartieren te worden g'employeert, expresselyck herwaerts gesonden,
zoo committeren U.E. hiermede te verstaan ende by te woonen, dat
door voornoemde Oppercoopluyden, transport van alle Comp.s —
middelen ende effecten, vanden een aenden anderen gedaan worde,
in forma zoo dat behoort, bringende ons daer van, in U.E. Landen, op u
overcomen, dat zoo haast sal geschieden als voornoemde transport
gedaan zy, een copie herwaerts toe, om hun als een slaper bewaerd
te worden, ende ons in alle gelegentheden, daer het vereyst van
te mogen dienen.

De goederen, provisien ende noodtlyckheden, jongst g'eyst, comende
hier ooch beneffens, daer het Comptoir, volgens ingevoerde reck:
moet worden voor belast ter somma van - f 143.2.6 ons —
onder aen U.E. jongst daer, tot het wel waernemen van d'plaatse
behandelt. zult aen meergem: Oppercoopman vander Capper,
een in zoodanige qualiteit, als of die voor hem selve ware gestelt,
transporteren, met insinuatie, dat al wat volgens d'Steets in Londe
noch resteert aen andere plaetsen, gegeven te worden, het selve —
dat es, met d'eerste occasie, voldoet, ende vervolgens, gelyck van
ouds altoos zy geschiet, al eeten noch blyft continueeren, ende
selve manier haar gewoon rantsoen uyt te langen.

Vyf lasten rys in goeny sacken gedaan, comen hier, voorde gemeene —
ende Hodonbt hen dienst hebben gepresteert, ingescheept, nevens
noch twee gelycke lasten aenden Orangcaya Boelangh ende Hadja
Hitoe yder een verëert, die zult verdeelen aende selve, sonder eenige
verkortingh of veranderingh te doen, wel werden bestelt.

De Chialoup, wanneer zy daer, met het schut ende provisien naar de
bastiloden te brengen, zyn dienst zal hebben gedaan, zult men
weder herwaerts, maer naar de platse langeren, om ons, in onse
voorgenomene reyse, naar 't landt Hoamoal, oma ende Nussalaut
van te dienen, zonder meer, weest ——— Godt in genade bevolen

Amboina desen 2den May Ao 1651. onderstondt ende was
geteeckent U.E. gunstigen Arnold de Vlamingh van Oudtshoorn

Touloe

Louloe
Aanden Lieutenant
Harman van Outhoorn

Manhafte, vroome, discrete

U.E. schryven van dato 29en passo is ons op heden per expres overgesonden soldaat wel geworden, daar op u.E. lieden bewesen, volgens ingeslooten memorie, per het gentle sab, worden te gronden de goederen ende noodtsaackelijckheden, van ons gevondert, ende alsoo wij, om redenen ons moverende, ten dienste van de Generale Compe goet gedacht hebben, den persoon van Paul Martijn, flessinge, lieutenant provisioneel, tot uwen vervanger aldaar t'ordonneren, ende u.E. tot ons herwaerts te roepen, om u.E. dienst hier of elders, waar dat het ons zal goetduncken, te presteren, zoo zal u.E. hem, naar den voorz: flessinge behoorlijck transport van alle Compes effecten, als oock gesubstitueert hooft vande bastiluyt aldaar, te hebben gedaan, met gevoerde jacht nevens alle uwe bagagie, tot fine voorsz, herwaerts te transporteren, hebbende hem daar onder oock met eenen over d'ordre aen u.E., tot het wel waarnemen vande saacke aldaar, door ons jongst bevolen, den Abdul Harman ende zijne consoorten, zult mijnen wegen hartelijk groeten met aenlegginge, dat op zijn verlooch, jongst aen ons gedaen, te zijner tijdt zullen letten; zonder meer, weest met u.E. suppoosten Godde in zijn hoede bevolen.

Amboina dezen 2den May Ao 1651. onderstondt ende was geteeckent Arnold de Vlamingh van Oudtshoorn.

Cambello
Aenden Vendrich Martin
Weber.

Manhafte, vroome, discrete.

Op de memorie ons jongst van u.E. mede gegeven, komen u.E. hier beneevens toe alle zoodanige goederen, als d'ingeslote specificatie dicteert, meest otte ten principaele met voorz memorie accorderende, die u.E. belasten wel te menageren, ende hem voort naar luyt van onse ordre, u daar jongst door ons in geschrifte gelaten, ten dienste vande Generale Compe punctueel te quyten, beyde de sergeanten Marten Thijs ende Joris Frederick Nagel komen hier benevens, weder terugh, waarmede nu het getal van 41. koppen weer compleet is,

ende

ende, soo als wij alsnoch bevinden, verstaen, sterck ende maght genoegh zijt
om u voor publicq ende heymelijcke gewelt der vyanden, in Godts name
als maer godvruchtich wel op hoede zijt, zoo wij u bij dezen belasten doorgaens
te doen, te defenderen; van het voorvallende aldaer moet ons bij alle
goede occasien weten ende daer beneffens oock toecomen laten, wat
of daer tot noodtwendich behoeft den fortresse is verschijnende; zonder
anders, weest Godt met Comps: suppoosten, in genade bevolen.
Amboina dezen 2en May Ao 1651. onderstondt ende was geteeckent
u.l. gunstigen Arnold de Vlamingh van Oudtshoorn. —

Woensdagh den 3 do. hielden ons vast besich met onse missive aenden Heere Gouverneur
Generaal ende Raden van India te concipieren, alsoo gaerne op morgen
de schepen derwaerts depescheren souden.

Voor besichtinge van d'Uliassersche corracorren om de Eylanden nader te passeren

dato hebben oock alle d'Uliassersche Orangcayen belast: om in haast met
haere corracorren aende Hatte te verschijnen ende ons alder weder
daer door de eylanden, tot naerder visite derselver, te voeren.

Smient, Honoge, patientia werden depescheert, en de Salm over Macassar naer Batavia gesonden.

Donderdagh den 4 do. zijn met onse advijsen onder voorgeschr. instructien uijt deze rhede
naer Batavia vertrocken de fluyten Smient en Salm, midsgaders
het Jacht den Hinoger, nevens de fluyt de Patientie, op ordre uijt —
banda hier aengelandt, zijnde den bande voorsz. Salm belast —
Macassar en Pattani aen te loopen, om te sien of daer oock yet, ten
dienste vande Compe met innemen van eenige goederen, ontrent
den Resident huys is te verrichten, onse voorsz: missiven, zoo aen
mijn Heere den Gouverneur Generaal, als voorn. Resident huys
gesz: item oock d'ordres de schepen, tot haer seijlaets geprescribeerde
werden hier onder van woorde te woorde geregistreert bevonden, daer
toe mij gedrage.

Batavia
Aenden Ed: Heere Gouvern: Generaal
Carel Reniersz: ende d'Heeren Raden
van India p.r de Smient en Salm gesz.

Ed.e Erentfeste, hooch-achtbare, manhafte, wijze, voorsienige seer bescheijde —
generoese, discrete Ed. Heeren.

Myn Heeren

Naerdat wij op 23: Xmb: Ao passo mette schepen Nassauwe ende
Zuijtvliet, de Jachten Terwericke ende het Zas. midsgaders de
fluijt

Int Casteel Victoria desen 4en May Ao 1651.

heynsen swint ende gulde dans van UEd. ons afscheyt hadden
becomen, zynde meeste der voorsz schepen door gedurige stilte,
contrarie ontmoete winden ende tegen stroomen, eerst op 21. Maerte
daer aen, dat twee dagen minder, als drie volle maenden is, inde —
Molucco, ter reede voor Comp.s vastingh Gnoffacquia of Macquian,
g'arriveert; het welck een byzondere lange verdrietige reys is —
geweest, van welcke gelycke niet geloove oyt meer exempel is, —
hebbende ons vervolgens oock, tot leetwesen, niet weynich, in het
wel uytvoeren van onse saecke g'obsteert, maer sonder sich achter
alles noch aen te propen(?), tot UEd. genoegen (soo wy verhoopen) hebben
geschickt, ten waere ons eerst daer aen de groote noodt in Amboina,
sien blijcke, door het aldersnootst verstercken vanden trouwloosen
quimelaha Madira, tot aller menschen onbedencken ende verwonderd,
ringh. hadde gemoveert, incontinenti, met alle de macht, derwaerts
(als latende ons bedencken, daer aen, voor de generale Comp.e
het meeste te zyn gelegen) te verzeylen, waer van hier naer op —
zyn plaetse breeder sullen spreecken. —

Mette heynst de swint, waerinne, mids zyn welbesteltheyt, ter
accelleratie vande reys, ende om daer door voort te gaen ende het
voordeel by UEd.e in myne ordre g'extendeert, de dwoorste(?) d'een
Mottekiecken(?), indespassant soo genaemt, omtrent op 3. gr. —
S: breete, langs Celebes oostcust gelegen, gepasseert zynde —
was overgegaen, ben ik 19. dagen voorde gen.e andere schepen
te weten den 2.en op voorsz Macquian, ende twee dagen daer naer
oock het jacht de Leeuwerick, over Amboina daermede aengelandt,
met genoegstaant(?) jacht de Leeuwerick, dat wy, om onse becomen
siecken, over alle de schepen, die al ande kant van 50. persoonen
waren, daer onder oock selfs d'heere Willem vanden Berck —
op zyn instant versoeck, naer voorsz Amboina over te voeren, van
het eylandt Wawony, aen het oosteynde vande Straat van
Bouton gelegen, derwaerts hadden gedespecheert, doch wel voor,
namentlyck om vanden Amboinschen toestant iets te mogen weten,
daer in ik my noyt niet gerust konde stellen, zynde altoos —
becommert, dat die vande drie groote negeryen, Louhoe, Cambello
ende Lissidy, onder dese occasie, dat de grooten in Ternaten
den Coningh Mandarsaha hadden g'abdiceert, oock met eenen
zynen Stadthouder Madira van hier uyt te landen(?) sonder verdrijven(?)

ende

ende de regieringh aen hen selven trecken, gelijck als zij daer oock
voor twee jaeren alsteeck hebben beraedtslaeght gehadt, kregen
uyt voorz. Amboina zeer gewenste tijdinge, namentlijck dat zij —
haer daer de saecken vande Molucos gants niet waeren aentreckende
ende dienvolgende voornamen, in haere presente gewenste staet
onder d'E: Comp:e (die zij niet beter, gelijck zij doen noch selfs —
uytteden en wisten te bedencken) te blijven verbonden, middelerwijle
welcke tijdt, dat wij als gezeijt, naer de andere Slopen inde —
Moluco vertoeffden, hebben in conformiteijt van U Ed:e wel gegeven
last, met uyterste vermogen, getracht den Coningh Mandarsia
met zijne Subjecten weder te reconcilieeren, daertoe bij hem in sooda-
niger voegen, als wij het goetvonden, ja alwaer het oock soo dat
hij van zijn Croon souw moeten afstant doen, ende die aen een —
ander cederen, waer over hij maer (gelijck zij verseeckerde) in vriendt-
schap ende onder de bescherminge vande E: Comp:e meest te vre-
den geschickt ende genegen vertoonde, maer wilden geene vande —
onderdanen, die in een boos voornemen halsterrich bleven, continueren
tot de reassumptie vanden Coningh Mandarsia verstaen,
seggende die van het eijlandt Maquian, welcke op onse gedane —
insinuatie, als binnen Comp:s bastioen voor ons comparerende
waren fier, dat eer wij haer Mandarsia weder tot eenighen
Coningh wilde opdringen, zij veel eerder haere necken uytstrecken
ende die door den beijl, bij ons datelijck daer toe te coopen, goetwillich
wilden laten afslaen, maer wanneer wij haer van Mandarsia —
excuseeren, zij wilden dan oock Manilla den nieuwen opgeworpen
Coningh, die zij reets mede homagie gedaen hadden, wel verlaten,
ende haer, sonder Coningh geheel onder d'E: Comp:e begeven.

Welck haer ongemeen onverwacht antwoordt, bij ons zijnde geloofs
ende daer uyt niet anders connende presumeeren, (alhoewel
d'Hr: Gouverneur vanden voorgaende ende vrunden in Moluco
contrarie verclaerden) of moste een Mandarsia noodtsaeckelijck
groote redenen hebben gegeven, d'onse noch onbekent, welcke —
zij moveerden, soodanigen grooten afkeer vanden selven te hebben;
gaven haer daer op tot antwoordt, dat wij niemandts landen
en begeerden, maer alleenlijck, als eerlijcke coopluyden, onse
vriendelijcken handel soecken te drijven, notificeerende een mee-
rendeel oock de redenen waerom derwaerts quamen gesonden, —

Weerende

weynde namentes om een, als onze oudtste & alliierden zynde, te
zamen weder inder minne te verdragen, ende zoo dat niet volgen wilde,
dat wy dan gelast waren, de lydende partye, het ware den Coningh
ofte den, tegen den halstarrigen, met de macht, die wy, door Godes
genade, van U.Ed: met ons derwaerts brachten, tot het becomen
van zyne gerechticheyt, te helpen, versoeckende op een middel der
vrinden dat zy ons de redenen van haer ongenoegen punctuelijck
geschreven bekent te maecken, ten eynde wy, naer examinatie vande
zelve zeeckerlijck weten mochten, aen wat zyde ons gerechtes —
hadden te voegen, wanneer onderstonden, voor oorzaecke van haer
misnoegen partye subtiliteyt t'alligeren, in ons dagh Register —
punctueel aengeslaget, niet waerdich zijn te verhalen, op de welcke
den Coningh op ons expres versoeck, daer ter plaetse, neffens —
d' hr. Gouverneur van Maleyo oock mede al zynde —
verschenen, wierde zy onderwyle, op hun eygen begeerte, daer
buytten staen, wenderde gelooft, gedrongen hem zyne Ma.tt in die
absurditeyten (de lasterste een wereldt voor den Coningh van zyne
wettige onderdanen te moeten verstaen) zoo geschickt ende eytlamier
dat wy ons daer over ten hoochsten moesten verwonderen, debatterende
de zelve van point tot point zeer zoeties ende zoo claer dat ons —
d'ongerechticheyt van zyn partyen stout bestaen, daer uyt evidente-
lijck quam te blijcken, waer over wy dan oock, met advys vanden
heere Gouverneur vanden Bogaerde voornoemt, ende die —
vanden Rade aldaer, resolveerden, de voorn. Macquianse overleden
de grove impertinentien tegen haeren Coningh gepleecht duydelijck
aen te wysen, met andermale recommandatie, dat haer hadden
te bedencken, om metten Coningh wederom te verdragen, ende boden
wy ons daer inne selfs als middelaers aen, gevende hen daer toe
den tydt van bedencken van 7 a 8. dagen, onderwylen wy voorgenomen
hadden, een tocht naer Maleyo te doen, met protestatie dat wy, —
indien zy lieden contrarie deden, ons genootsaeckt zouden vinden,
den Coningh met onse wapenen ende vermogen, tot zyn goet recht
gerechticheyt te helpen, waer op zy te letten hadden; maer scheenen
zy onze vermaningh weynich te achten, komende (gelyck wy be-
vonden) met geloven dat de voorgegeven macht stondt te verdwynen,
naerdien ick zoo seckerlijck allenelijck maer met een schip quam
voor heeren aengezeylt.

Ondertusschen zyn wy metten Coningh ende heere Gouverneur
vanden Boogaerde naer Maleyo, tot exacte visite van die plaets,
vertrocken

vertrocken, van waer dat ons twee distincte malen, een expressen
aende Rebelligen Capn. Laudt ende zijnen gevolge, tot Silolo Lobby
afgesonden, waerwaerts heenen zij van haere eerste opgeworpe —
Stercktie Xoula, al eenige maenden voor ons aenlanden aldaer, —
(zoo wij dat al geweest hadden) waeren gecontinueert, met vriendelijcke
insinuatie, dat weder tot Malijo, haer oude naturele plaetse —
onder schuldige gehoorsaemheijt van haeren wettigen Souverain
den Coningh Mandarsha, souden gelieven te keeren, otte ten minste
haere gecommitteerden, met haere Gravamina, tot ons seijnden —
ten eijnde, uijt deselve verhaal, hadden moeten weten wat vande
zaecke was, ende met wien dat ons het wettelijckste hadden te voegen.

Den eersten stuurden zij, naer dat dien gelesen hadden, met onsen eijgen
afgesonden bode, smadess, sonder eenich het minste woort antwoort
op te schrijven, tot ons terugh; hebbende haer over zeeckere onse
vermaninge, onder andere poincten laten weten, van met de —
Castilianen geen gemeenschap of correspondentie te willen houden —,
gelijck wij waeren bericht dat zij noch deden. Seer misnoeght ende gansch
contenteert gevonden, maer is de tweede van haer aengenomen —
ende oock weder beantwoordt, zijnde d' inhoude daer af ten principael
van substantie geweest, dat wij haer van Mandarsha niet en moesten
spreecken, maer wilden wij haeren opgeworpen Coningh Manilla
voor Coningh vande Molucco erkennen, ende onder zijne hooght te
Regeringh met hen handelen, zoo waeren zij willich ijmandt van mijnen
mede gecomen suppoosten, op den 13en dagh naer haer voorz.
schrijven derwaerts tot haer t'ontfangen, maer zoo wij onderstonden,
daer ijmant uijt den naem otte van wegen den Heer Gouverneur —
vanden Boogaerde, het waere den Oppercoopman. Capn. Otte wie
het anders moest zijn, bij te voegen, zoo en souden zij noch den eene
noch den anderen niet hooren, maer haerlieden te samen, onbecommert de
zaecken t'onsewaert de retour seijnden, want zij niet gezint en
waeren, met ijmandt vande oude suppoosten, als deselve voor de —
waere oorsaecken van haere tweedracht tusschen hen ende den Coningh
houdende, in eenige onderhandelinge te treden, daer van wij gewaer,
schouwt zijn moeten, aen welcke bruijsque antwoorde, alhoewel
wij wel lichtelijck bemercken konden datter niet veel goets met ons ende
die vande hooge Regeringe stondt te verrichten, zoo hebben wij even,
wel hooppe gevonden (want wij anders geen middel sagen, om UEd.t
goet oockwit, aengaende de provisionele armistitie, tusschen den

Coningh

Coningh van Ternaten ende Tydore gemaackt worden te destrueren, ende die twee vorsten tot een openbaren oorlogh op te ruyen, om een stilmae, wanneer wy met de macht daar eens voets waeren vertrocken, onder dat soditeus gebroet sal t'exciteren, is te verstaan de gemeynte van het grote rot aftesneiden, ende, soo by aldien sylieden daar toe met macht tekerstaan comen, hen alsdan (waer het, sonder veel gebaeus, doende) uyt haare ingenomene vestingh te verjagen, ende alsoo al een voornemen illusoir te maacken, ende te destrueren, welcken volgende dan, op 23en Maert, naar dat d'andere schepen twee dagen daar bevorens, als gezeyt, op Macquian met alle de macht naar Maleyo ende den tweeden dagh daar naer tot voorsz Dilolo zyn voortgezeylt, wanneer datsoo een expresse, voonde derde ende jongste maal, aen hen hebben afgesonden, nevens noch een particulier brieffien, aende Honcum geschr:, die een man van groot aensien onder de gemeynte is, ende geloofft wordt de factieuse partye meer constrictie, als met gemoede, tevolgen, van inleyde ten principaale, te weten het eerste, om haer, als voorderen, tot haere plichten aentemanen, ende het andere, om, wanneer de voornaemste rebellen, naar onze billycke vermaningen niet en luysteren, den voorsz Honcum daar door dan op te wecken, om hem met de meeste part der gemeynte vanden soditieusen hoop af te scheiden, ende weder totten Coningh Mandarsia te voegen, maar gaven de rebellen op haar adverveny allen wegen soo naauwe acht dat de missive aenden voorsz Honcum niet ongemerckt (soo wy dat belast hadden te geschieden) konde bestelt worden, ende creegen wy op het publicq brieffien aende Regenten tesamen geschr: sonder lange te vertoeven, tot andtwoorde, dat alsoo wy Mandarsia bleven mainteneren gelyk zy zagen dat wy hem met ons mede inde vloot hadden genomen om door zyn persoone aenwezen (soo wy verloopen) de gemoederen der gemeynte t'ender tot afvalligheyt te bewegen zy met ons niet en conden handelen, meeten dienvolgens doen Waer ons goet dachte, wanneer wy, met communicatie vanden Coningh, naar dat, door het afwerpen vande bloetvlaggen, het teecken van oorlogh hadden gegeven, besloten den vyandt in zyn voordeel aentetasten, doende dien volgende drie vande lichtgaande schepen soo dicht aende oever, die zy allen wegen geoccupeert hadden, kortsz als immers conden, ende eenige stucken op een los tebranden, maar quamen eyntelyck gewaer te worden dat voor ons op deselve doende ongelegentheyt vandeplaatse niet dan met overgroot gevaer

souden

souden te vernielen zijn, waer over te rade wierden, voor ende aleer —
noch vanden vyandt hadden geleden, met volcomen eere van daer te —
scheyden ende ons voordeel op Macquian, indien zy tot geen geloov —
wilden comen, waer wy lieden dat onze macht begeerden ende vorderes-
kosten gebruijcken, te soecken, hebbende ondertusschen Mandarsha soo —
verde gedisponeert, dat zy die van Gnoffagita ende Tafasoho in
geen genade soude accepteren, of souden binnen der voornaemste uyt die
plaetsen, welcke voorde ontrecken vande moeyten aldaer wierde —
gevonden aen hem vande gemeynte goetwilligh werden overgelevert
ende onthalst, met confiscatie van alle haere goederen, ende souden —
boven dien voorsz: gemeynte haere fouten oock selfs niet werden —
geremitteert, nevens oock die van het eylandt Motier wie daer mede
haere residentie houden, ende over sulcks genoechsaem als een volck maer
geacht werden, ten zy zy selfs hadden toegestaen, daer toe eenige der —
voornaemste van ons onder de handt al ten meerendeele waeren bewogen,
alle haere nagelboomen, mits vande Compe daer voor een proportie —
vereeringh jaerlijcks genietende te laten omvellen, maer wierden, soo —
als wy 's Saterdachs zijnde den   Meert, met de voorsz eylanders —
wegen handelende, en deselve, niet eenige discrepantien, op aenstaende —
maendagh hadden geadjourneert, op den selven Saterdagh —
's avonds, soo als wy met den Coningh separat uytgereedt zijnde,
't huys quamen, per d'onverwachte aencomste vande fregat Delft
uyt Amboina vande gantsch ongeloofte droeve tijdinge aldaer verwit-
tight, dat ons datelyck aenmaende een geheel ander register op ons —
voornemen te trecken, ende den saecke daer naer, op het geboorlyckste
en beste, als wy eenmael conden ontmoeten, trachten t'accommoderen,
naerdien, om ons eerste voornemen uyt te wercken, daer onder mede —
gemeynt was, naer gedane oorlogh op Macquian ende Motier, oock
Maleye van alle zijne nagelboomen t'ontblooten, noodtsaeckelyck noch een
goeden tijdt ende al het aenzijn vande macht vereyste, hebbende het
over sulcks voor dit mael eenes maer daermede laten passeren. Dat wy
die vande voorsz: eylanden Macquian ende Motier, 's maendachs daer
aen, weder met den Coningh hebben bevredicht, ende de selve aen zijne
hoocheyt met eede verbonden, soo mijn heeren by Copie daer van —
wert aengewesen; de saecken tusschen den Coningh Mandarsha ende
Saydi Coningh van Tydoor, is by ons in state, gelijck die gevonden —
hebben, gelaten, want wy, mits het verloop vande dingen aldaer —
geen middel en sagen, om tusschen hen het concert fatsoenelijck op te wecken,
behalven dat wy oock vreesden Saydi hem (tot noch inde Ternataensche

saecken

Int Casteel Victoria deezen 4en May A° 1651.

factien neutrael hebbende gedragen) dan wel eertoes met de rebellen
veegen, ende zoo verder op nieuws een distructie inde verleste aliantie
met die van Macquian souden hebben gemoveert; met den Castiliaen
hebben, door reciproque overseyndinge van brieven, cortoise vriendtschap
gehouden; het schynt of die vrinden met de rebellen al meerder aliantie
correspondentie ende communicatie souden dan het behoort, waer over
haer gewaerschouwt hebben, van het selve af te laten, naerdien de
geringste onderhandelinge tusschen haer ende deselve, zonder lesie
van de beyde articulen niet geloden conde werden, gelyck wy dan oock
niet souden naerlaten, ons daer van, op gelycke manier, mitsdien te
resenteren; ende naerdien hen dan de Tydoreese saecken, om redenen
voorens verklaert, t'onser voordele niet wel schenen te willen vlaeyen,
zoo hebben, volgens UEd.e ordre getracht met haerluyden wegens
een onderlinge te stabileren negotie te tracteren, waer door wy aende
eene zyde hen van alle noodtlyckheden, zoo cleeden, rys ende anders
souden voorsien, ende zylieden aen ons daer en tegen weder, met exclusie
van alle andere natien, verkoopen alle de nagelen in haer district,
zoo wel op Maleye als Tydoor groeyende, beyde tot eenen vasten
ende zeeckeren prys, daer op respective te maecken, dat haer een
vreemde voorslach van ons dachte, naerdien zy hen lieten voorstaen,
dat zy van alle het geene wy haer presenteerden te brengen, niet
allenich van Macassar haer eygen nootdruft genoech kregen,
maer selfs van het overschot aen anderen, noch ryckelyck conden mede
deylen, gelyck zy ons dan oock reciproquelyck aenboden jaerlycks zoo
veel cleeden daer te willen bestellen, als wy tot onsen geheelen
Moluxsen handel quamen te benodigen, ende dat yder stuck een
R.a minder in prys, dan als wy die selfs daer gewent waren, te
vercoopen, ende wat de nagelen aengingh, wilden die van ons alle
mede gaern ontfangen ende dat tot hooger bedragen, dan als wy
selfs wel eertoes resolveren souden connen aen haerluyden daervoor
te geven; deze andtwoordt, myn heeren, hebben wy eerst maer
voor een noodtsaeckelyck gevolch van haer gewoon ronckeren ende aen
geboorene grootsheyt aengesien, als willende liever yet derven
van het geene zy anders gaeren hadden, dan van ons daer af weerden
gedient, want hen eyntelyck noch zoo verde hebben traduceren laten,
dat, op ons aenbieden van 100: Sp.a R.a voorde baer van 620. lb
Hollandts te geven, boven des Conincks gerechticheyt, dat een
gerecht ende van alsoo ingesloten is, ende in effecte met nagelen

meer

moet werden betaelt, midsgaders na nieuwe hispanien geronden, —
aengenomen, hebben daer over aenden Gouverneur van Manilla daer-
die in Molucco onder bevelen, eenbuyten, welckes speciael consent
zy niet vermogen, te schryven, nemende bezyden dien oock onze aen-
biedinge van haerluyden met kleeden ende andere behoeftigheden, —
als voorsz te weren, danckelyck aen, met byvoeginge, dat indien
zy daer af uyt Macassar niet conden werden gedient, gaf dit sayzoen
tot haer alteratie, niet was geschiet, zynde daer tot dato van
elders noch niet een vaertuyge aengelandt, voorsz onze aenbiedinge
vande gewenste zaecke altoos, die zy conden believen, welcke —
woorden een geheel ander toon, dan haer eerst brieck gegeven
andtwoort hebben; het gevolge daer op staet ons Aº aenstaende —
uyt Manilla te vernemen, wy hadden haer ganck bewogen geladen
een provisioneel contract op approbatie ende ratificatie vanden
Manilesen Gouverneur, met ons derwegens te hebben aengegaen,
maer bleven sy ten strict op onvermogen excuseren, meynende oock —
dat wy ons daer aen in het minste niet beloonden te laten zyn geleghen,
naerdemael dit jaer in Molucco doch geen Nagel gewas en waer; —
het seecours dat zy desen jaere becomen hebben, zynde geweest —
p=mo Meert, twee dagen voor ons aenlanden op Macquian, bestaen
in een schip Rosario genaemt, nu al 2. a 3. jaeren naerdere
anderen daer gebruyckt, een Jacht ende een Galeye. daermede voor
reeckin hebben gecregen drie Compes infanterie waer van wy —
de rechte quantiteyt, uyt soo veel coppen yder bestaet, niet wel
zyn konnen wys worden, werdende by desen op 100. a 90. door —
gevoeren, doch tot maer 50. a 60. effective coppen begroot, —
comende ten principalen, zoo zy voorgeven, maer om de oude soldaten
te vervangen; wy en connen niet wel begrypen op wat insichten
den Coningh in hispanien daer soo swaeren guarnisoen wil continueren,
want zy daer voorder anders geen incomen of voordeel uyt die plaetsen
en treckt, dan het simpel derdepart der nagelen in die quartieren
groeyende, hier voorens van aengetogen, tot gunt jaer voor jaer een
over door het ander gereeckent, niet boven 20 a 25. bharen wil
importeren, naerdien alle haere Moluckse quartieren, off, om —
eygentlyck te zeggen, het landt van Tydoor, want zy tot heden
nergens anders, als van daer, nagelen hebben becomen, wanneer
het een goet gewas is, ten hooghsten niet boven 80. a 100. bharen
konnen uytleveren, waer tegen dan werden gestelt de quade jaeren,

dat er

Int Casteel Victoria desen 4.en May Ao 1651.

datter op de werelt naer soo veel niet en wordt gewonnen, die gemeenes
twee tegen een geerde volgen, Soo en comt het genot voorden Coningh
ten hooghsten niet meer als 20. a 25. blancken als geseyt te monteren
waer van het bedragen op verre naer d'oncosten niet can goetmaken
ende blyven, zy daer echter onaengeroert met ons nu in vrede zyn
allereerst vastigheden noch continueren, waeromme noodtsaeckelijck
te bevroeden is, dat de lieden noch eenige andere speculatie, als wy
ons connen inbeelden, over dese plaatsen houden, ten waere den
Coningh, soo eenige van onse Suppoosten meynen, inde Molucse saecken
beter als ick verwachte, van zyne hooge ministers, door abusive
remonstrantien, vande gelegentheden derwaerts over, en haere
[illegible] van gebiet in te sluyten, die wel lichtelyck voor haer op een
ander niet genoegt staen souden, wierde g'abuseert; nu dit aen
staende saysoen, staet het in Molucco een groot nagel gewas te
zyn, gelyck wy by eygen genomen inspectie op Macquian zyn wys
geworden, soo het maer aen geen volck om deselve te plucken
gebreckt, het welck lichtelyck, mits de swaere sterfte daer al
omme inde quartieren van kinder pocken geweest zyn, moeste
gebeuren, weshalven (soomen verstaet) wel een quant.a van het gewas
gespilt werd, gemerckt op Maleye ende Macquian begonde luy
nu meest op te houden, maer overstack het sich op Tydore ende
Gilolo onder de rebellen, soo hebben, datmen meynt, zy daer ooc
niet minder dan d'andere van sullen geraeckt worden; ondes
bedenckende can het selve de Staat vande Comp.e daer niet nadeelich
zyn, want het een natie is, die noch onder den segen van
rijckdom noch veelheyt van menschen, ooyt wel gerust heeft connen
sitten, maer dan altoos haere macht, op het uytterste, sonder
veel aenschouw op gelegentheyt vande saecke te nemen,
getracht hebben t'extenderen, gelyck zy dan eens, onder achtbaer
voordeel haere conqueste in Amboina, op Bouton ende langhs
de gantsche Celebese oostcust etc.a sonder eenige schaduwe van
gerechticheyt, hebben gevordert; den Coningh Mandarsha was,
voorde ontfangen Amboinse quade maere, seer geneyght een tour
met ons naer Batavia te hebben gedaen, hebbende ons daer toe
tot distincte malen selfs seer instantelyck aengesocht, ende door
anderen ooc doen aensoecken, ende namen wy, om vele ende
verscheyde goede insichten (daer van voornemen met U Ed.e
naerder mondelingh te confereren) alreede in bedencken, of

wy

In 't Casteel Victoria desen 4den May A° 1651.

wy hem syn versoeck, nu hy daer voor maer gemeensaem als ont-
coninght, sonder onderdanen leeft, in UEd: welnemen, niet sonder
hebben geaccordeert, maer vande Amboinse revolten hebbende
verstaen, quam hy selfs daer van weder te rugge keeren; de
fortressen, residentien ende boecken vande Comp:e hebben daer
alomme, except de vestinge op Batsian, waer door ons laetste
vertreck, met syn comen aenloopen, exactelijck gevisiteert, ende
bevonden de Generale Comp:e daer met excessive groote lasten is
beswaert, comende d'ongelden, afgetrocken voor de winsten, welcke
op den vercoop der cleeden geschiet, item de sluytinge der schepen ende
allen suppoosten onbetaelt blyvende maentgelden, soo te water als
te lande, 't et gunt in Nederlant wordt gedaen, te bedragen over
somma van 140. a 150. (m) gulden jaerlycks, dat veel is, ende een
groote breucke in Comp:s generale overwinsten maeckt, wy hebben
daer allenwegen op de insluytinge voor de Comp:e goede ende
getrouwe acht gegeven, ende met connen bevinden, of wert alles,
naer de presente constitutie, door den heere Gouverneur
Gaspar vanden Boogaerden, wel ende getrouwelyck geguverneert
Zoo heb ick de boecken mede allenwegen ten principalen in debita
forma gevonden, gelyck UEd: by myn dagelycksche aenteyckeningen
wordt aengewesen, met de maniere ende wyse by my, in het
naerreeckenen der voorsz boecken, gebruyckt, waer aen, verhope
UEd: een goet genoegen sullen gelieven te scheppen, maer dincken
my dat de menagie, mits daer nu met den Castiliaen geen
meer oorlogh hebben, wel merckelyck met het intrecken van eenige
ende verkleyninge van andere bastilloden sonde connen worden
gesocht, waeromme ick dan reets het onnutte guarnisoen, ob de
op Tolvo gelicht, heb doen intrecken ende de fortresse demante-
leeren laten, soo geloove, indien d'occasie daer gepresenteert hadde
dat wy met den heere Gouverneur naerder (soo onse
meyninge was) in conferentie waeren geraeckt, van gelycken
mede met de redoubt Tabelolo op Macquian ende de fortresse
Calla la boca, op Maleyo, souden hebben gedaen, dat syn Ed:
nu echter in recommandatie ende bedencken gelaten is; ende
dit is soo myn heeren het voornaemste dat wy UEd: voor
tegenwoordich, aengaende de Moluxse quartieren, weten t'ad-
viseren, gedragende ons, belangende eenige specialiteyten
aen onse dagelycksche aenteyckeningen daer van gehouden, welcke

Wy

Int Casteel Victoria desen 4en May aº 1651

wy UEd: soo laest die met de Nassouw van daer becomen, sullen
toesynden, want deselve daer ter rhede voor Maloyo gelaten hebben,
ende door haest, nevens cledinge, bedt, bultsen etc.a ja selfs in
salicto hospitio ('k wil seggen d' heer Dominicus Adriën —
geweest te hebben) achter uytgeseylt zyn, daer van ons geliefft t' ex-
cuseren; mits het welcke dan voort aenvangen, ende overtreden [?] sullen,
tot het verhael vande saecken, tot heden in Amboina gepasseert

Soo als wy, geaddresseert [?] door den Schipper ende boeckhouder vande —
feluyt de Wolf, op Tattasolo [?] aengelandt, ende van daer met
Comp.s vaertuygh op Saterdach den   tot ons gebracht,
uyt schryven vande vrunden in Amboina vanden desolaten staet
aldaer bericht was geschiet, heb ik 3 daechs daer aen twee Comp.s
soldaten, uytmakende omtrent 110. coppen op voorsz feluyt, die —
doe voor Macquian eerst ter rhede quam, gecommandeert, ende
deselve daermede, sonder de feluyt eens ten ancker te laten comen,
offe oock te gedoogen, ten eynde der saecke (soo wy verlooppen)
voor de Ternatanen, om daer geen nieuwe alteratie te verwecken,
soo niet te laten, yemant van landt daer aenboort, offe yeder van
boordt aen landt te komen, nevens onse missive mede derwaerts
gelangeert, wordende daechs daer aen, door de feluyt de Smient,
den volgenden p.o de iachten Quittien ende het Sas, ende op —
woensdach van myn selfs met den Leeuwerick (alle soo vol soldaten,
als sy bequamelyck laden conden) gevolcht, invoegen vande —
sloepen, met my gebracht, inde Moluco eenich maer verbleven zyn
het schip Nassouw op Maloyo ende de feluyt de Swaen op —
Macquian, beyde in haer ontladinge leggende, met ordre ons
(gedisbarcqueert ende daer in tegen van ballast weder voorsien
wesende, daer mette Nassouw, alsoo de ballast op Maloyo niet
seer wel te becomen, het voorsz: schip daer toe te groot is, ende —
oversulcks al goede spatye sal benodigen, midsgaders ons daer geen
behulp van cleyn vaertuygh zy, al eenige tyt mede sal
intermitteren) daterste mede naer Amboina te volgen; ende ladden
alle de sloepen, voor myn leven vertrocken, last my op Cambello —
te wachten, except de Wolf die g'ordonneert was, om van onse
overcomste aen het Casteel tydinge te brengen, directelyck derwaerts
te navigeren, maer vonde ik op myn arrivo den 11en daer aen
aldaer de feluyt de Smient eenlyck maer ter rhede, comende den
Quittien eerst 3. dagen daer naer mede te verschynen, ende —
heeft het Sas die plaetse niet connen beseylen, invoegen eerst
op 24en voor het Casteel g'arriveert is, zynde door de stroomen
geheel om de S.W. geleyt geweest; op Cambello was de

vastigheyt

Int Casteel Victoria desen 1en May Ao 1651 —

Ontsettinge handenbeert van het Casteel, door de kruyt de Salm
ende daer voor ons aencomen, vandaer vertrocken, uyts g'assisteren
dat wij voort uijt onse macht ende middelen, tot gevoechlijcke —
versterckinge van alles gesuppleert hebben; van onse over
comste cortij deden dateliyck, over Louhoe p.e expresse aen het
Casteel ende op hila kindtschap geschreven, met ordre deselve —
allen wegen op het breetste te divulgeren, ten eynde de gene wie
daer op hoopten, daer door g'incoragieert, ende andere wedder in
haer quade activiteiten mede geprevenieert, ende verhindert mochten
worden; dattes hebben wij met de macht, die van beyde de schepen
Smient ende Zierickzee, konden uijtmaecken, de negrij Cambello
wie, door vrees, vanden vyandt nochts meest was verlaten, —
hebbende haere retirade op Mattalijn, in het hooge geberchte —
genomen, geheel geruineert, ende van alle vruchtdragende boomen,
vaertuygen etc.a beroofft, het welck daer naer soo van gelijcken
oock, naer dat den Ed. Pittioen daermede was g'arriveert,
ende d' heere vander Beeck met eenige corrocorren op onse —
ontbiedinge verschenen, mette negrije Lissidy (daer het mede
op een ende deselve voete, als op Cambello gestelt bevonden) —
is gevolcht, synde die tot die van Lrangh gevlucht, waer dat sij —
gaer tesamen, op het hooge geberchte dapper hebben versterckt,
het welcke daer in diversege bevinde, op alles in handenbeert
requisite ordre hebbende gestelt, ende den heere vander Beeck
daer als Ed. Gouverneur ende directeur van Amboina den
volcke bekent gemaeckt ende beloofft g'investieert midsgaders
met de Ternatanen daer, ondertusschen ons aenwesen, van het Casteel
mede verschenen, wedder derwaerts hadden gelangeert, ben ick, alsoo
den dienst vande Compe. mij noodtsaeckelijck op de custe van —
Hitoe vorderde, (voor haer wel het meeste aengelegen) waer
het mede dapper scheen te waggelen, om ordre te stellen met de
Corrocorren van Hoenimoa, Oma ende Noussalaut, tesamen —
7. in getale van de hoeck van Ciel naer Louhoe en vervolgens,
naer dat daer op alles mede wel hadde gestelt ende g'ordonneert,
naer de cust van Hitoe op Mamalo overgestoocken, hebbende —
Zien, d' uijtterste vestinge vande Compe. daer langhs lancke —
gelegen, door verleydende Stroomen, met commen bestevenen, —
waer dan vervolgens alle de residentien vande Compe. van —
voorsz. Mamalo af tot Lariqué de suydelijckste toe, accurates
geb gevisiteert, ende van het gene daer vonden te gebrecken —
wel geprovideert ende verstrekt, in manieren dat daer (onse

ordres

onders maar wel werdende gebeldt, die wy haar yder in geschrifte
hebben naargelaten, in copie hier by comende) onder [illegible] deses-
beloofde, weynich meer voor ongerechticheyt te duchten is, zynde by ons,
boven de sterckten daar langs eenige noch liggende, tot soo lange
onsen Staat alomme in dese quartieren hier wat beter sal hebben
gevest, noch 4. andere, te weten op Tiel, Way, aen patten Lubelëu
ende op de 5. negryen onder Landen genomen te leggen, die even
als d'andere mede mainteneren ende versterken sullen, ende, tot
eynde ons noch te bet van het doen der hitoeses mogen verseeckeren,
Zoo hebben hier alle, op 29. passato hier voor ons aen het Casteel
ontboden zynde, om U Ed.ers toegesonde berechtinge te comen ontfan-
gen, ende hen voort met ons te vermaecken, de novo onder den
specialen eet, hier by gaende, als by renovatie van d'oude gedane
beloften, aen den Staat van de Comp.e verpleijt, zynde den 3den
dat daar aen, dat is eergisteren geweest, alle weder seer vrundel(yck)
ende wel gecontenteert (naar datmen uytterl(yck) aen haer gebaerden
konde bemercken) yder hier 's weechs van ons vertrocken, ende
zyn wy voornemens, met den eersten, naar het versoucken deses
nevens den heere Gouverneur van den Broeck, d'eylanden
Oma, Honimoa ende Noussalaut te gaen besichtigen, ende wat
daar, als eenige plaatsen op deselve eylanden, niets in alle van
boven het geberchte aende strandt woonen, voorden vyand
vry openleggende, dienstich gedaan ende by der handt genomen
dient te werden, dat hopen binnen 14. dagen of daaromtrent
wel sullen hebben bestelt, ondertusschen welcken tydt verhoopende,
de voorsz twee schepen uyt Molucco noch te comen, hier almede
sullen weren aengelandt, wanneer wy voornemens zyn, met alle
de schepen ende macht, die wy eenichsints connen uytmaecken, —
naarde eylanden Manipa, Amblauw, ende Kelangh te vaeren, —
ende die gelyck van nagelen, sagoeu ende andere vruchtdragende
boomen, vaertuygen etc.a (is het ons mogel(yck)) te spolieren, —
vervolgens oock alle de nagelboomen, onder het district van den
vyant gelegen, waar dat daar maar comen toe stel by coomen
onvruchtbaar te maecken. Gels van ons noots in pattant op ons
Tissidy, kleyn Batuala ende langhs den hoeck van Ciel ac sterre
duysenden gants uytgeroyt ende vernielt zyn, al het welcke in
dien voegen by ons comende werden vernielt, daar wy, onder Godes
genade, ten principaele wel hope toe hebben, emmers ons uytterste
beste toe attribueren sullen, Zoo denckt ons dat de generale Comp.

behalven

Int Casteel Victoria desen 4en May A°. 1651 —

belasten het vermoorde volck, die niet weder gerestitueert connen
worden, ende het verlies vande geroofde goederen, uyt dese vervoerde
weynich schade of nadeel zal comen te lyden, maar alle het quaad —
datter zal weesen gedaan, den trouwloosen loop maar op een eygen
hoofden druypen, alzoo niet twyffelen of zullen de landen van
Hitoe ende Leytimor midsgaders d'eylanden van Oma, Honimoa
ende Noussalaut, de Comp.e al eeter haar competentie van nagelen
genoech contribueeren, maar zullen U Ed.e laan daarentegen —
gelieven te troosten ende te vreden laten, dat wy voor eerst geen
noch over beloonden, onaengesien wy wel weten hoe zeer de Comp.e
om schepen door gantsch India, is verlegen, het schip Nassau (dat
doch nergens anders meer dienst zoude connen doen) nevens de jacht
Leeuwerick ende het [illegible], midsgaders de fluyten Dauw
ende Wolf, met alle het crygsvolck, door myn van Batavia
gevoert, dat oock wel lichtes, nevens de voorsz. Jachten ende —
schip, hier het geheel jaar sal dienen te continueeren blyven, Ofte
zouden wy onmogens wesen ons voorsz. voornemen (d'E. Comp.e
ten hoochsten aengelegen) t'executeeren, ofte ons oock voor ordre
comende geweest, dat de rebellen noch dagelycks vast van
Macassar, Xoula ende elders verwachten, ofte ten langsten
in October aenstaende sterckers te gemoet zien, vermids een
dan bequaem saisoen wordt te pangayen, beklommen connen, —
want het hier alomme inde landen, een groot swaer gewas staat
te zyn, haast (naar het schynt) te nypen, voor welcke tyde
ons voornemen noodtsaeckelyck volbracht dient te worden, of zouden —
andersints, te weten de nagelen maar vande boomen gepluckt ende
elders in haare schuylwinckelen gebracht zynde, verlaat connen, —
ende d'E. Comp.e force dulden ende lyden moeten, derselve tot anderen, binnen
zet geweest ende, tot zonderlinge schade vande Comp.e, verbooden,
ende zy vervolgens tot dat werck meer ende meer worden aenge-
lockt, ende geanimeert, maar integen den vyanden nagelboomen,
als geroeyt, uytgeroeyt ende mids het selve wech genomen zynde
het subject, waaromme de vreemdelingen zouden comen mogen, —
zal voor ons aen dien cant dan weynich meerder zyn te duchten,
ende wy onze partye, sonder wapenen, gemackelyck hebben —
gesupereert, ende overwonnen, want zy, zonder uytterlycke macht
(daarmede hier meynt, dat zy ende die van Ternaten, al dadelyck
naar of noch wel voor de verbooden daar gemoveert, met de Macassaren
Xoulazen, Bantanders ende andere vreemdelingen hebben over

beraadtslaecht

beraatslaecht) tegen d'E Comp.e niet bestaen en connen, maer noodt
saeckelyck in hen selven vergaen ende te niet sullen lopen moeten; —
waer uyt UEd.e dan klaerlyck komt te beÿcken hoe seer nodich —
het voorde Comp.e zy eenmael ende middelen by der handt vaerdich
houden, om de quade beginselen voor te weeren, ende te voorcomen
die anders niet dan met groote moeyten ende swaere costen langh —
saemelyck weder souden konnen worden gereduceert ende gebetert.

Niet minder dan het ons hier gedaen heeft, vertrouwen wy dat UEd.s
daer aldaer, over het snoot bedryf vanden trouweloosen Quimelaha
moet sullen verwonderen, want hy niet alleen als onderdaen vande
Comp.e is opgebracht, maer, daer naer d'E speciale bevorderinghe,
oock tot zyn qualiteyt (waerlyck heerlycker ende wackender
geregiert dan zyn Coninghe in Ternaten op het beste selfs niet
heeft) gevordert, ende voort deurgaens soo wel getracteert
ende bejegent, dat hy selfs niet heeft connen naerlaten, daer —
van deurgaens ten hoochsten te roemen, ende hem aende Comp.e —
seer over te houden verobligeert; wat hem tot dit boose fait, hier
naer in het corte te verhalen, eygentlyck heeft gemoveert, konnen
niet recht wys worden, immers altans dit weten seer wel —,
ende is seecker, dat hem daer toe vande Comp.e door ons ofte
ymant anders van haere ministers, de minste redenen niet gegeven
zyn, moetende overzulcks noodtsaeckelyck van elders zyn oorspronck
hebben genomen, dat dan exactelyck te presumeren zy vande —
molucse factien, als hy met de voornaemste hollanders aldaer,
den Cap.n Laut ende Gogoe (van extractie uyt een huys zynde,
te weten dat van Tommagolo, altoos met seditien zynde besoedelt
geweest) sal weten voortgecomen, ende hebben UEd.s Suppoosten
in Molucco vertrouwen, dat de gront van dit fait al voor twee —
jaeren of daer omtrent, wanneer den Quimelaha jonghst daer —
was, sal zyn aengeleyt geweest, ende voort onder de hant
successive al hetselve aengestoocken, dat soo oock wel weten souden
connen, onaengesien wy hier moeten verklaeren daer van aen hem
de minste teyckenen niet te hebben vernomen.

Het is dan geweest op 11en Meert pass.o, dat by den Quimelaha
ende zyne aenhangh gemaect, soo het schynt, is besloten geweest,
Comp.s vestingen ende volcken alomme tevens te bespringen
ende te vermeesteren, hebbende daer toe verscheyde middelen. —

Maer

naar tyds gelegentheijt ende vande plaatse (waar alle verraders)
aengewesen geladt te weten.

Op Toulou hadt den Quimelaha, onder 't decken vande redoubte
met nieuwe atap, waar toe hij door het hooft, mids onse aenstaende
compste, al voor wijle tyds versocht was, begrepen, daar toe hij, op
voorsz: dato, ettelijcke honderd menschen, om het selve eenmael ende
tevens te bestellen, hadde geappoincteert, waar van twee, of —
mitsdien wel alle, eenich geweer onder den atap hadden verborgen,
dat zij boven omtrent de deckplaatse (waar de soldaten wachten)
zijnde gecomen, te gelijck voor den dach geraect, de soldaten onvoor-
ziens mede overvallen ende den alzoo vande redoubt meester —
zouden hebben gemaackt, het gunt, als van ons volck geen —
quaet zijnde vermoeyt, zoo lichtelijck waere geeffectueert, ten ware
het hooft vande redoubt, den vendrick Jan Pietersz. helwich, —
door den orangcaya Abdul Rachman, vanden verraderen boos —
attentaat was gepraeadverteert, jae, alsmen het wel zal seggen,
genoechsaem met geweld, door crachtige terugh sendinge van
de deckers, tegen wil van het hooft, die in Abduls voorgeven
geen geloof conde stellen, voor verloop geworden, voor welcke
trouwe acte wy den voornoemden Abdul uyt de vereeringh, door
UEd: jonghst voor 's lands grooter dienst bestelt, beschonckt
hebben met een last witten rijs nevens 100. Rijxd. bedragen aen
cleeden, dat wy niet tot selve daar by, als wy meynden gemeritt
hebbende, niet dencken te laten berusten; in welcke zijne snoode
aenslagh den Quimelaha siende bedrogen ende ingeboet —
zijn persoon op Toulou niet secker achtende, mids d'ontwijffel
quade tijdinge van zijn doen uyt andere quartieren te vernemen,
want was het, als gesegt, alomme op een ende denselven stont
voorgenomen, heeft hy hem noch op dien selven dach, met een
restant van zijn meubelen, daar van het principaelste al voor
lange clandestine was vervoert, met eenige corcorren (daar
toe gereet hebbende) naar Tooky getransporteert, ende van
daar voort datelijck tot Saala, voor dat d'onse daer van een
voornemen op Toulou geladt, tydinge conden hebben, verwoest
ende vande sterckte meester gemaackt, hebbende eerst een
provisioneel hooft den corporael der adelborsten, nevens drie
vande gesupste soldaten tot een, buyten de fortresse getrocken

Om

om een wilt swijn, dat eenige van zijn volck daer in het bosch, zoo-
zij voorgaf, tegen den boom staende sieden, ende als met haerd weer
strijdich zijnde, niet dorsten aentasten, te schieten, welcke daer op
met een geweer, sonder eenich quaet vermoeden, veel min op loeren,
wesende buyten getreden, zijn dadelijck door een verburgen partije, —
overvallen ende ontlijft, waer op hij zelfs, met een stater gevolch,
binnen de bastioeyt is gecomen, daer hij vande onsen (van zijn
boos attentaat noch geheel ignorant wesende) naer gewoonte gaets
verbiedes ontfangen wordende, heeft hij se alle dadelijck doen
omsingelen, ende in apprehensie nemen, sendende haer (zoo men tot
noch niet anders can vernemen) in naeste verseeckeringe bij hem
inden bosch, maer de fortresse heeft hij geheel afgebroocken, ende —
het geschut met de munitie daer af naer voorz. Loocky, tot zijne
naer toe gewrochte sterckte gevoert; Op Cambello hadde
hij, om de ruyste nachtcomme de fortresse (die seer lange was —
gevallen) voor onse compste aftelacken, ende zoo quansuijs te syner
man voor Comp.s accidenten te schijnen, goede partije menschen gesonden,
om onder het selve pretext, sonder achterdocht, d' arment ontrent
de werckluyden, die hun ende daer aen het nieuwe werck hande-
dienst waeren presterende, te mogen verslinden, ende den volgende
tobeter occasie te hebben, om haer tevens op het lijf te storten
ende vermoorden, hebbende den lieutenant Claes Wijnbach, soo hierus
onder een soort practicq, alsoo dat anders een waeckeren baes was,
ende nietsdien wel lichtelijck bevreest zal zijn geweest, dat hij eenen
in zijn huijs voornemen sonde hebben verslindert, tot aenprestinge —
van die van Erangh ende Kolangh, om noch eenich houtwerck te-
brengen, met een inias briefken versonden, ende onderwegen nevens
noch zes soldaten ende drij matrosen, gelijck als wij tot noch toe —
niet beter weten te vernemen, massacreren laten; de plattefoome
beneden vinden zij dadelijck meester ende leeft het met de bastien
boven, mede niet veel verschilt, hebbende eenes maer een laen-
gaerter peinderen beneden, waer Comp.s goederen lagen gebonden,
geslapen, onderwijlen welcken tijdt, d' onse gelegentheyt bequamen
boven tot haere wapenen te loopen, ende hen tegen de vijanden
ten defensie te stellen; Op Lissidij, Manipa, Amblauw, Hoiellabello
ende Attalooddij, soo schijnt dat zij al mede op zoodanige en dergelijcke
andere pretexten haer schelmstuck hebben gepractiseert, maer
zoo kan eygentlijck niet gesz: worden, zoo en comt onder het volck —
van

Hatiiala, Honoa ende Sonoa niet te vooren zyn, noch te worden oock geen inwoonders van daer lien vernomen, in manieren van daer naer rederen, almede niet veel goets maer verloopt worden, zoo dat een getal der Christen alomme, het zy gevangen of doodt zyn, 't welck vande meeste partye het naaste gelooft wordt, zoo van Comp.s dienaren, slaven, vrouwen ende kinderen effective bedraeght, gelyck by de hieronder volgende Specificatie van naem tot name wordt aengewesen, ende 1610. Coppen te wesen.

Op Cambello.

	Coppen
Claas Hymbach van Overkerck Luitenant	1
Jan de Dalaut van Geinsberch Sergiant	1
Guilliam Stux van Gulick Corporaal	1
Robbert Cemick van Canarien Sold.t	1
Evert Jansz vander Donie Cuyper	1
Dirck Jacobs van Hooven Sold.t	1
Johannes Born van Munts d°	1
Harman Sandertsen van Deventer d°	1
Jochem Welinge van de Doetsberger d°	1
Cymaar Sinckler van Nieulandt d°	1
Hendrick Boy van Hamborch Quartiermeester	1
Pieter Sandertsen van Amsterdam bootsman	1
Anthony Michielsen van Antwerpen d°	1
Thomas Jansz van Coldingh d°	1
Jan Jansz van Vinckel van Amst.m d°	1
Christiaen Gerritsz van Coppenhagen d°	1
Dirck Cornelisz van Alckmaer d°	1
Bartholomeus Pietersz. van Amsterdam	1
Jan Dircksz: van Vlecken in Noorwegen	1
Dirck Cornelis: van Uytthoorn	1
Barent Bruynsen van Oldenburgh	1
Roelof Hendricks van Fernambuco	1
De vrouw van Willem Jans de timmerman	1
D°. vanden Sergiant Jan de Dalaut	1
2. kinderkens	2
12. Comp.s slaven	12
2. Macassaren	2
5. particuliere slaven	5
Transporteer	45

Op

Int Casteel Victoria deren 4^{en} May aº 1651

P^r. transp^t. Cop. 45 -

Op Lissidij

hobbert wijst van leijden Corporaal - - - - - - 1 -
dirck willemsen van Coppenhagen constapelm^t. - - - 1
Joost Cornelisz Ostenman van antwerpen adelborst - - - - 1
Jan hendricksz van Borckelo d^o. - - - - - - - - 1
Sijbrant Jacobsz van Tonningen d^o. - - - - - - - - 1
pedro madimango van de Cust d^o. - - - - - - - - 1
Jannius Hels van Seamontijn d^o. - - - - - - - - 1

Op Clein Hatuaha

Guilliam van binsolen van antwerpen Corporael - - - - 1
willem Robberts^z. van S^t. andries soed^t. - - - - - - 1

Op Manipa

Gerrit Bonsen vanden Donck onderCoopman - - - - - - 1
arent Cornelisz dobbelsteen onderbarbier - - - - - - 1
hans pasp van lubeck Corporael - - - - - - - - 1
hendrick van gelder Landtspassaet - - - - - - - - 1
Jannius pietersz van Noortstrant adelb^t. - - - - - - 1
Jan boom van antwerpen - - - - - - - - - - 1
abraham fonteijn van Mecholen adelb^t. - - - - - - 1
adriaan boot van Am^{sl}s^m. d^o. - - - - - - - - - 1
nicolaas hertoch van Mets d^o. - - - - - - - - 1
Robbert Rogiersz van Camersiel d^o. - - - - - - - 1
pieter Carstensz van Tonderen d^o. - - - - - - - 1
paulus Sootlaes van wippervurt d^o. - - - - - - - 1
Rotlant Croinse van edenbourch d^o. - - - - - - - 1
didlof lijtser van nimwegen d^o. - - - - - - - - 1
Jacob Jansz van Tilum soed^t. - - - - - - - - - 1
Christoffel Soutman van Slegen d^o. - - - - - - - 1
Thomas Noot van dorte d^o. - - - - - - - - - 1
pieter hendricksz van amsterdam bosm^{an}. - - - - - - 1
Cornelis pieters^z. van d^o. d^o. - - - - - - - - 1
Isaacq Sciple van Rotterdam soed^t. - - - - - - - 1
Tonwa van Macassar Marinjo - - - - - - - - - 1
Adriaen Jacobs^z. vanden pen - - - - - - - - - 1
een Comp^s. lijfeijgen - - - - - - - - - - 1
D'huijsvrouw vanden Coopman Jan Cooman - - - - - 1
twee van dessels kinderkens - - - - - - - - - 2

Transporteere

Pr Transport

uyt dottelts slaven en slavinnen 5
neven d^o kinderkens 7
een slaaf vanden sergeant 1

Op Amblauw

Laurens Eytgens van oostsenee 1
Steven Huysman van hamborch Cleiningyn 1
Willem Nest van amsterdam Corporaal 1
dirck vliet van noorthampton Sold^t 1
Christiaen pieters van fredericks-stat d^o 1
Christiaen aertsz van buyl d^o 1
pieter pietersz van Middelborch d^o 1
Robbert Thomas van uytrecht d^o 1
Hendrick Jans Lockkelin d^o 1
Hans hendricks van Laningen d^o 1
Hans harmans van dockum Sold^t 1
Cornelis adriaensz van uytrecht d^o 1
d' huysvrouw vanden sergeant en 2 kinderkens 3
4 dottelts slaven en slavinnen 4

Assahoudy

Harman Gulick van holstein serg^t 1
Klaes Jans: vanden heyden barbier 1
Hendrick Steman van dyslaken Corpor^e 1
Christiaen Christiaensz d^o 1
Jan andriesz dotbilde vanden Donne Sold^t 1
Jochem pachter van dresden d^o 1
Willem bruyn van edenborch d^o 1
Claes oldertsen van Oosbrugge d^o 1
piet bruyn van Langemarck d^o 1
daniel daniels van Rotterdam d^o 1
gillis Jansz van Tucke d^o 1
Marten Slobos van Modigem d^o 1
Isaacq Cuyper van parijs d^o 1
michiel Jansz van Gyuden d^o 1
2 vanden sergeants slaven 2

Boanoa.

Abraham Tronson van Cassel Corpor^e der adelborsten . . 1

Transporteere

P.r Transport

pieter valentyn van leyden - - - - - - - - - - - -	1
Johannes Sigismundus van dinckelspiel - - - - - - - - -	1

Sonoa.

Nisse Jansz uyt de Rijp Corporael der Adelborsten - - - -	1
philip Gerritsz van delft sold.t - - - - - - - - - -	1

Noussatello.

Hendrick hendricksz van Witmont Jong.e - - - - - - - -	1
Cryger Adolaar van Codwits corporaal - - - - - - - -	1
Sampson dettopyn van Kyttel d.o - - - - - - - - - -	1
Jan franssen van Alckmaar quartierm.r - - - - - - - -	1
Jan Tyssen van Londenen bott.r - - - - - - - - - -	1
Harman paulus van Amst.m - - - - - - - - - - -	1
een Comp.s slaaf - - - - - - - - - - - - - -	1

Loiloe

Michiel Granyer van Brabant sold.t met brieven naar Cambello overgaende - - - - - - - - - - - - -	1
2. Comp.s slaven - - - - - - - - - - - - - - -	2

Laäla

Pieter bruyn Corporaal der Adelborsten - - - - - - - -	1
Jan pietersz van valentyn Corporaal - - - - - - - - -	1
Jan Commainy van Lonnen bott.r - - - - - - - - - -	1
Harman hendricksz van Formoren sold.t - - - - - - - -	1
pieter lambertsz van delft d.o - - - - - - - - - -	1
Anthony ildricks van Coblens d.o - - - - - - - - - -	1
dirck Jansz van Groningen d.o - - - - - - - - - - -	1
Lambert pietersz van haerlem d.o - - - - - - - - - -	1
Michiel pietersz van dort d.o - - - - - - - - - - -	1
Hans Willemsz van hamburch d.o - - - - - - - - - -	1
de vrouwe vanden Corporaal der Adelborsten - - - - - - -	1
d.o vanden Corporaal - - - - - - - - - - - - - -	1
2. kinderkens - - - - - - - - - - - - - - - -	2
3. slaven ende slavinnen vanden hendrick Janpieterss - - -	3

Samen Coppen 161.

Waar van wy verloopen, dat de Doot de Heere d'omgecomene Laeche

Int Casteel Victoria desen 4e May A° 1651 —

haare lieden zal zyn genadich geweest, ende de gevangenen met lytsaemheyt in haare swarigheyt troosten. —

De schade die by de Comp.e door voors. spolie, except het geschut ende oorlochs ammunitie, wert geleden, comt, voor zoo veel als het op het nauwste noch connen reeckenen, te monteren ƒ 22594.17.[6]
namentlyck.

op Cambello	ƒ 5302.14.13
op Tessidy	„ 6112.19.–
op Manipa	„ 6203.19.8
op Amblauw	„ 4975.4.1
Somma	ƒ 22594.17.6

Welcke schade Godt de heere haar met een opulente negotie op andere quartieren gelieft te vergoeden, daar toe wy verhopen het aenstaande nagel saisoen. Een inlander, het gunt van hooger bedrage geoordeelt wert, mede zyn aenpart reyckelyck zal attribueren connen; deze comt U Ed.e toe met de fluyt Schapen Swart ende Salm, neffens het Jacht de Kreeft, zynde voors. Salm geordonneert expresselyck Macassar aen te loopen, om te sien of daar oock yets voor de Comp.e in te nemen is, alzoo wy niet connen weten, of de constitutien derwaerts over ae zullen continueren, dat wy, conform U Ed. last, dit jaar in Macassar komen, zynde voornemens ons daarinne te reguleren, met postponeringe van alle particuliere consideratien ende brekinge van eygen sinnelyckheden, naarden waren dienst vande Generale Comp.e te voegen; p.o voors. fluyten comen U Ed. toe 40716 lb nagelen, dat alles is, wat desen jaare, beyde in Amboina als Molucco, is gevolght, comende het gunt in Amboina is genegotieert met alle d'ongelden, volgens d'ingesloote facture te monteren ƒ 7188.13.– ende dat in Molucco is gecocht ƒ 14543.5.12 daar onder gereeckent, ges dat als ongelden gemeynlyck geschiet, hoe cleen die partye oock zy, de 4000. Rds. die aende Coningh jaarlycks tot recognitie worden verstreckt, voor welck een ende andere U Ed. gelieven t'ordonneren het generaal, ten faveure van yder comptoir, naar behooren belast werde; met deze schepen hebben wy ende dese Stade Godt geaert derwaerts te senden den Orangcaya Hoeum Joan Pays, die wel een maent voor myne aencomste in dese landen
by den

Int Casteel Victoria desen 4en May Ao 1651. —

by den Opperkoopman Simon Cos ende Raede, over welcken te suspiteren,
van met den Quimelaha mede secrete intelligentie gehouden te
hebben, binnen het Casteel geconsineert geweest, of die van voorsz
Raede redenen genouch gehadt hebben, om soo een aenzienelyck persoon —
t'apprehenderen, nemen zeer in bedencken; evenwel is het naderhant
dit op gevolcht, dat wy mede in kennisse tegen hem heeft door twysttheyt,
dat zeeckere twee Orangcayen, van ⸗ Dinier Hatibe ende Lacatoelin
genaemt, door een ander Orangcaya uyt Attalouloin, geheten Nouttabella
belie, van gelycken gemeynschap met den Quimelaha ende daer
onder hoor bennaert beschuldicht werdende, door den Heere vanden
Berck, met de Corrcorren van daer, t'lant verandt woordingh,
voor my tot Cambello zynde gebracht, voorsz Hatibe, tot een —
groot ende zeecker teecken van zyn aengeklaechde misdaet, soo als
hy op de corcorre van Hoinimoa, voor Cambello ten ancker leggende,
als geconsineert, des buyten eenige banden of yzers, vry ende —
vranck over ende weder gingh, den Capn. Moorlaer (hem —
weynich ter ruste hebbende begeven) met een panningh, daer voor
gelandt vindende, zulcke twee atroce houwen over het aensicht
heeft gebracht, dat hy groot gevaer geloopen heeft van daer af —
te comen, immers altans gantsch ende t'eenemael mede geschonden
ende gedeformeert is, begevende hem daer op met de voorsz: —
panningh inde buyst, buyten boort naer de wal, maer wierde, —
door den jongen Anakalody met schilt en swaert, snedich gevolcht
ende even aen landt gecomen zynde, achterhaelt mitsgaders het
hooft vande romp geklouckt, van welck bravaet gevaer my, aen
boort wesende bericht, heb ik daer op dat oock den ander, Lacatoelin,
nevens zeeckere des Hatibes slaef, in hechten doen nemen, ende
vande Corcor voor my doen brengen, om gehoort te werden, die
eyntelyck, naer dat zy met 't Hoployen wat waren gerecht, yder apart
conforme verclaerden ende beleden met den Quimelaha secrete —
intelligentie te hebben gehadt, daer in hem ten principale, als
aenleyder vanden saecke, voorsz Hatibe hadde laten employeren,
zynde te dien fyne tot verscheyde malen, over ende weder tot den
Quimelaha geweest; daer vande jongste reys noch met boven —
10. a 12. dagen was verleden, maer wilden noyt confesseren, by
hen oyt voorgenomen ofte besloten te zyn onse fortresse t'eenemael
porteeren, des zeyden dat eenelyck maer inden sin ende te samen
voorgenomen hadden gehadt de verkeert van beneden het strangh te

boven

boven op den berch, haar oude woonplaetse te nemen, dat voor
zoodanich niet wel aennemelijck is, oock bij voorsz. Noussateliers belijt,
contrarie verclaert wordt, wijders door ons aen laeg gewaerschout werde
wie met een, van eenige andere plaatsen, van voorsz haer voornemen
kennisse ofte met haer daer over beraedtslaecht hadden, hebben
zij beijde, zoo wel de slaaf als d'orangcaija, sonder malcanderen te
hooren off spreecken, eens luijdent verclaert, dat den Quimelaha
Madira, twee missiven van een ende deselve inhout, door den nieuwen
Ternataensen Coningh (soo het voorgegeven was) ofte: doch wel
seeckerlijck te presumeren, bij hem selve maer gefabriceert, met de
Hamba Hadja de Jonge Bajotjonge, op de cust van Hitoe hadde
gesonden, houdende d'eene aen de gerne van de West negorije
S. waert tot aenden hoeck van Alangh, ende d'andere oostwaert
op tot 't eynde van het landt toe woonen, die beijde publicq op
de baleuwen waren gelesen, zijnde zij confrontanten bij den eerste
selfs present ende tegenwoordich geweest, luijdende in substantie,
dat zijluiden van hem den Coningh, als van zijne oudtste broeder
zijnde, vermaent ende opgewekt wierden, op een staat ende
gelegentheijt (die in groot gevaer was) wel te letten, want de
Hollanders vast voorgenomen ende besloten hadden, haer alle
met gewelt het oudt Mahometis geloof te doen veranderen, ende
tot Christenen te maecken, midsgaders zoo alleens [illegible] hoofden
en laet zij haer nu [illegible] te handelen ende taxeeren, slaven
moesten te maecken ende onder het jock van slavernij te brengen,
gelijck met d'inwoonders van Banda was geschiet, maar souden
(als geseijt) daerinne in tijds voorsien, ende alle d'Hollanders
levens uijt haer landt verdrijven, hij nam aen ende beloofde bij
zijn schrijven, haer, met assistentie van die van Macassar, Bouton
ende Xoula, met de welcke hij reets over haere saecken hadde
gesproocken, ende tem haer behulp was beloofft, voor offe tegen
ons geweldt t'assisteren, ende weder in haere oude vrijdom
ende forme van Regeringh te herstellen, daer op zij haer vastelijck
hadden te vertrouwen, ende verclaerden de confrontanten, dat alle
die van het landt van Hitoe, hierinne reets hadden geconsenteert,
wachtende eenlijck maer naer occasie, om het werck op het beste
mode uijt te voeren, seggende: oock dat de gemelte vreemde assisten-
tie, haest te verschijnen stont, daer naer waeren, boven voorsz.
missiven aen haer, ende, zoo zij geloofden, mede aen meer andere,

noch

Int Casteel Victoria desen 4en May A° 1651 —

noch verscheyde brieven ende boden vanden Quimelaha gesonden, om hen meerder ende meer in hun quaet voornemen t' exciteren, zynde in een Ottomiere vande selve (dat my vergeten is) onder andere animeuse aenmaningen, oock dese formula gestelt geweest — 4
, Begint ghylieden daar maar, het werck zal gants geen
, swaricheyt hebben, want blyft de last hier aen my, ende
, aen het Casteel, waar dat zy met ons altemaal eens gesint
, zyn, den houcum Joan Pays bevolen; ende of het selve eenst van ons anderen slaaf zynde gewraeckt; of die van —Oiniue lien oock met eenige orangcayen aen het Casteel oyt hadden gesproocken ende beraadtslaeckt, zynde deselve zyns wetens, niemandt anders als met den houcum Joan Pays tot den welcken dickwyl uyt den haeren expresse verendingen waeren gesonden, — maar wat daermede was verhandelt, bleeft hem onbekent, — waer naar den Orangcaya Tacatovelu zynde geloont, bekende die, door Joan Pays al voor eenige maenden tot versoecken, met seditieuse aenmaningen te zyn g'exciteert gebruyckende onder andere daar toe dese woorden; O ghy van Ourien in tyden van oorloge
, doen haar de Comp:e van u luyden assistentie wel vondt —
, gedient, waart ghy by haar wel geacht, maar nu het vrede
, is, sietmen dat gy niet een hair beter als anderen zydt
, g'estimeert, moetende uwen dienst, met hout ende steen aen
, te halen, tot het maacken der wercken, alzoo wel als anderen
, presteren, ende even alzoo bevinde jk het met my mede te
, passeren, jk zie wel wat het met d' hollanders is, haarluyden
, manier van doen ende regeren ben jk moede. onder de voor-
, delingen zyn wy amboinezen geacht, maar by henluyden —
, niet met allen. — Ende zonden zy dat zoo lustelen haar die van Lariqua ende Waccatsiwe successive, tot verscheyde malen hebben gecontinueert, tot dat zy eyntelyck onder den anderen hadden besloeten de plaetsen te verlaten ende alle te samen met sack ende pack bergwaert op te trecken, comende zaan de landen — (als hebbende die van Hatiwe haar tuynen alle aen d' overzyde van het Casteel gelegen) achter zeer naar aen malcanderen te queeken, dat de zaacke noch meerder geloof geeft, want zy daarmede dadelyck (wanneer die van Alang ende Lilleboy — daarinne mede hadden geconsenteert, gelyck het eerste waere zynde) starck te twyffelen is, dat zyluyden dan van die pitliaring

zal

al mede kennisse zullen hebben gehadt, want Joan Pays hem
altoos als een bysonder patroon van alle die voorsz luyden heeft
aengestelt) ons een groot ende voornaem gedeelte van het lande
van Hitoe souden hebben afgevinckt, ende doenst schoon zy het
te voren al niet ladden inden sin gehadt, daer naer mede groote
invectiven hebben toegegeven; de jongelste Pitsiaringe verclaerde
Lacatovin die sy metten Coninck daer over hadde gesonden, was
tusschen hen beyde alleenich, noch niet langh verleden aende Oost
zyde van het Casteel inden Conincks tuyn geweest, wanneer daer
deselve naer boven tusschen hen beyden vast gestelt was. —

Voorgemelte declaratie ons, doende aengetogen confessanten, zynde
gehoort, vinden wy met advys van Rade datter van resolutie, —
om van ons reets genomen besluyt, van met de Jonge naerde —
Manipa over te steecken, ende het daer voor eerst claer te maecken,
t'altereren, ende soo haast wy conden, ons (als vooren verclaert)
naerde Cust van Hitoe, ende vervolgens tot het Casteel te —
transporteren, om ons daer, voor andere saecken, van ons ongerust
wel te verseeckeren, want waeren wy vastelyck van vertrouwen, —
dat soo by aldien het gunt den Coninck wierde te last gebracht
waer was, gelyck wy hem alle gelooven dat het ten principaelste —
dan, buyten twyffel, almeer van onse camerads, zoo niet alle, —
aen dat werck zullen vast zyn, waer over ooc ongeraden geacht
hebben, daer naer op het naeuwste t'inquireren, als vreesende —
daerinne meer wercks te vinden, dan wy souden machtich geweest
zyn, ende des Comp.e dienst hebben connen toelaten te straffen,
ende alzoo wy nochtans om verscheyde gewichtige insichten, niet
hebben connen goetvinden, den voorsz Coninck, in deze embroullierde
tyden, te langeeren, ende dat hy ooc, sonder het uyttersten misnoegen
der Orangcayen zyn mede camerads, niet wel langer in detentie —
konde werden gehouden, die reets al dickwyls om zyn relaxatie
instantelyck hebben gesolliciteert, zoo hebben goet gevonden —
hem alle t'induceren, dat wy zyn persoon van zyn naergesprocke
infamie, als van te hooge qualiteyt ende speciael van U Ed.e met
een gouden keten (een bysonder eerteecken onder ons) vereerde —
beschoncken niet conden suspecteren, maer hoochnodich was, daer toe
seefs een keer tot U Ed.e naer Bat.a dede, alhoewel wy hem aen
al het gunt hem was naergesprocken, al ende geheel ontschuldich

waren

waervan kennende, gelijck wij dan oock den Dunilen Zacatoerin (de-
doodt volgens zijn eygen confessie ende beschuldinge eens door andere
belaste gebracht, overdubbelt hebbende verdient, om hem ende andere
Orangcayen, ons goet vertrouwen op een beteren intesprinten, door
een van zijne naaste geslachtvrienden, als quansuys in revengie vande
schande ende het ongeluck hem ende zijnen geslachte, met zijn vaelsche-
betichtinge aengedaen, in een allen aenwesen voor ons doden in
stucken tacken, ende het hooft tot een afschrick van andere derwaert
zijn nogen voeren; waer wij d'Orangcayen mede alle om daer-
alle vreeze uyt den hoofde te helpen, ende bij sequele van vluchten,
daer wij noch al voor bevreest bleven, te voorcomen, van dit
faict soets ontschuldigen, ende den last daer van alleen op de voorn:
gebelde schoven, dat daer oock wel schien te gevallen, maer conden
wij aen haere bestemde tronien, wel mercken, hoe de saecke
met een daeromtrent was gelegen; het schijnt Mijn Heeren, datmen
in groote regeringen, ende voornamentlijck onder deze vreemde natien,
altemet van zijn naauwste recht al wat moet afwijcken, ende water
onder zijnen wijn weten te mengen; ende souden U Ed: welmeynende,
voor soo veel wij meynen, de saecken van Amboina materie, doch
voornamentlijck de gelegentheden vande presente toevallen, voor
de gerne dwelen niet en zijn gewoont, te kennen, onses bedunckens,
ten dienste vande Comp:e goet zijn, dat U Ed: daer mede voor eene
gelieften te vrijen, ende dienvolgende in zijn oude qualiteyt, als
een goet getrouw onderdaen vande Comp:e, weder t'ontfangen
ende voorgaens wel belaten tracteren, zijnde een persoon, die men
sonderlinge aen uytterlijckheden can vergapen, ende mede tevreden
laten stellen, ende voort in aenstaende gelegentheyt gecontenteerde
weder herwaerts belaten keeren, onderwijle welcken tijdt wij
meynen, dat eens alles, ten principale wel weder ter beste
zal hebben gekeert, behalven dat wij ten overvloede noch voornemens
zijn, de bijsl principaelste cameraes te disponeren (soo daer pays
op ons speciael aenraden nu reets al doet, van yder aen U Ed:e
een haerder soonen, ofte, bij gebreck van dien, een van haer
naaste bloetvrienden kinderen op te offeren. Om op Batavia
onder U Ed: ooge, ter schole bestelt, ende de beginselen van onze
policie ende regerings forma ingeschrept ende vervolgens tot
dezelve allen bequaem gemaeckt te worden, dat vertrouwen
U Ed: voor wel ende wijsselijck gedaen achten zullen, want zoolange
als dezelve haere kinderen daer zijn, zoo en zal er daer trouwe,

bevindt

vermids zy ordinaris veel wercks daer af maacken, een weynich
meerder beloven getwijffelt te werden; wat nu voornoemde Joan
Pays tot dit zyn vuyl bedrijf mach hebben gemoveert, is ons, aes
hy het zelve wel expresselijck negerende, niet bekent, maer wert
by velen, niet zonder groote redenen gelooft, dat eerst de —
heerschzucht, met welcke passie hy van jonghs teer gequelt is geweest
daer toe groote incitatien zal hebben gegeven, midsgaders ten —
tweeden, dat daermede zal hebben getracht zyne schulden t'ontwijcken
die hy naer zyne gelegentheyt met zyn equiperen (hem ende andere
inlanderen by tyden vande oude regeringh, mijns bedenckens, in
U Ed: welnemen, veel onvoorsichtelijck zynde geaccordeert geweest)
al vrij veele heeft gemaackt; waerlijck ik en can mij niet bedencken,
wat goede insichten haer Ed: in dat consent geven konnen hebben
genomen, want zoo daermede voorgenomen geweest was haer in
rijckdom tedoen toenemen ofte anders, als ter dier zaacke meer
verstaande daer door telaten consumeeren, zoo zegh ik, met eerbiedenis,
dat in het eene alzoo veel abuys als in het ander is gelegen, want
deze lieden (behalven dat zy onder dat middel een open deur hebben,
om met alle vreemdelingen liberlijck naer haer wel gevallen —
te connen correspondeeren, gelijck mij van deze pays niet verzeeckert
mach zonder gedaen tehebben) alzoo weynich al te verheyt aes —
overvloedich rijck mogen weezen, maer van het een hooghmoet ende
het ander desperatie comt te verwecken, zijnde beyde passien die men
zoo veel als immers doenlijck, door een prudent regiment, uyt deze
lieden moet weeren, waeromme U Ed: zeer loffelijck gedaen hebben,
van aen haer onder verscheyde poincten, U Ed: door mij jonghst —
tot de goede verzeeckeringh vanden eylanden opgegeven, zulcks expresselijck
te verbieden; het welcke zal een yeder, inconformiteyt, door expresse
edicte, daer van aen U Ed: eeninge voocht een afschrift comt, aen
alle vreemdelingen moeten gedaen werden, dat te wenschen ware —
voor langh al was geschiet.

Wat belangt de behoude overcomste der jonghst verzonde schepen
uyt Batavia herwaerts, ende den ontfangh der goederen, daermede
gezonden het welcke zullen de speciael vanden heere de Gouverneur-
vanden Boeck ende Raad alhier, als in ons afwesen g'arriveert
ende gedebarcqueert zynde, bevolen laten; Op de feyt de Salin
kieren uytwijzende U Ed: last, derwaerts over den Coopman
Jan vanden Bruel ende Abraham Pittavin met haere familien, —

Zynde

Int Casteel Victoria desen 4.den May A° 1651.

zynde U.Ed.e den jonghsten uyt zyne gesleuterde actien genoech laten
bekent, invoegen onnodich achte daer over meer papiers vuyl
te maecken, ende wenschen wy aengaende den tweeden, zoo veel geloofs
ontrent U.Ed.e mochten hebben geen hoopen jaer te doen, dat hy een
persoon is, hebbende vele ende byzondere qualiteyten, maer geene,
als eenlyck maer dat hy eenige slottens weet te maecken, die doch,
waer over, om de Comp.ie van onnodige kosten te verlossen, ter
mynes bedunckens in U.Ed.e wel gevallen goet wacke buyten hand
dienst in wyden wierde gestelt, otte anders mette eerste gelegent-
heyt voor onbequaem naer het vaderlandt gesonden; D.s Pontcaren
ende Marquelin staen eerstdaechs mede te volgen, waermede
Amboina van vele quade snode menschen zal weesen gesuyvert, die
ik moet verclaeren my te samen myn Gouvernement zeer hebben
gedifficulteert, dat myn nasaat noch niemandt niet toe en wensche;
om goede ende getrouwe insichten, die U.Ed.e naer desen mondelingh
zullen geven, heb ik den Opperkoopman Jacob Voer, als tweede
Opperkoopman van het Casteel, mids met eenen ooch het fiscaals
ampt bedienende, van Hyla herwaerts getrocken, ende aldaer in
zyn plaets voor hooft weder gesinnogeert den Opperkoopman Niclaas
vander Capper, p.r het sas over Molucco van Batavia hier jongst
aengelandt; vande onder genoemde persoonen hebben hier p.r
wissel in Comp.s cassa ontfangen, volgens luyt vande wisselbrieven,
aende selve door ons respective daer van ter hande doen stellen -
R.s 4000 1/8 maeckende a 51 st.s p.r R. f 10200.6.6 om aende laeck
ottelaaere gemachtigden op Bat.a weder geremboursseert te
worden, te weten.

Van Barent Jansz: aen Rijcke Rijckes .... R.de 370 1/8
van d.o aen Bastiaen Boullon .... 230 -
van Dom.e Pontanus aen hem selven .... 3200 -
van Dom.e Appeldoorn aen d.o Ontermans ...... 200 -

Comt als voren .. R.s 4000 1/8

Naer Banda hebben aende heere Gouverneur Outhoorn vande
vande verandering hier geresen precautie gedaen met waer-
schouwingh aldaer, ooverzulcks mede voor alle quade activaten
tosiet op hoede te wezen.

Uyt Molucco, alwaer de plaetse gants van geen alarm, ende niet meer
als gemeyn van vlees speck ende cruyt is voorsien, dat hier nochtans
inderen turbulente gelegentheyt wy meenden als ordinaris staen
geconsumeert te worden, hebben van het Tangaloen aldaer met ons

herwaerts

Int Casteel Victoria dezen 4^{en} May A:° 1651. —

herwaerts gevoert, 50. vaten soo vleesch als speck, 30. d:os araq ende 10000. lb buspoeder, daar vooren ons lieve aen het generaal, in faveur vande Molucos zullen debiteren laten.

In voorsz Moluco, daar van overgeslagen hebben op zijn plaatse te mentioneren, is niet anders als dat onde schip Harderwijck continueren blijven, ende is lieve de seijt Casteroom (geleve af ende onbequaam zijnde) aende wal gelegt.

Naarden wij voornemens zijn, niets het noch tanderen vande seijt de Haes ende het schip Nassouw, voorens van geroert, eerst noch dobilite inde Uliasserse eijlanden te gaan door, zoo hebben goet geacht vermits de wint noch al uijt den Westen continueert, de seijt de Wolf, neffens het Jacht de Diemerick naande Manipas, tot op-waackinge vande breeddoelingen toesijnden, ende is dat sulx maar weijnige dagen verleden tot noch naarder providering vande bastidoor op Hila, Toulou ende Cambello ventrocken, voorsz Woerde zullen, om de laatste advijsen uijt Banda ende gaus uijt de Molucos tot uE:d: overtebrengen, in fine july derwaerts dimitteren, met last aenden Heere vanden Bogaarde in Moluco, als oock aenden Heere Gouverneur Outhoorn indien wij zulx niet derwaerts en navigeren, (dat noch niet zeecker stellen connen) deselve schepen-bende weder over deze plaatse tedesposteren, om en pattaut lieve noch mede laarder dienst te presteren.

Vedijn swaare crijgsteenen, lieve lange gelegen, daar wij uE:d: op Batavia zijnde van hebben gesprocken, komen in de seijt de Smient geschept,

Waarmede

Mijn Heeren, als ten principalen ten eijnde materie zijnde, deze sluijten, ende uE:d: naar onze dienst schuldige gehoorsamheijt Godes in zijn hoede bevolen, die geve lieve alles weder ten besten keeren ende Comp:s staat onder uE:d: prijswaerdich regiment meer ende meer mach toenemen, dat van harten wensche.

Amboina int Casteel Victoria dezen 4:en May — A:° 1650. onderstont ende was geteeckent. uE:d: ende Comp:s dienstschuldigen dienaar Arnold de Vlamingh van Oudtshoorn.

Macassar

Macassar,
aenden Coopman Evert Buys
pr. de fluyten Smient en Salm, gesz.

Eersame, vroome, Discrete —

Alzoo Ick mij, van mijn heeren den Ed. Gouverneur Generaal ende Raden van India, onder andere poincten oock belast ende g'ordinneerde bevinde te versuyngen, dat in Augusty lest zij van hier, uyt de — Molucco, of van Banda een fluyt Macassar aenloopt, om in mer Comp.s effecten in te nemen, ende naer Batavia over te voeren — ende dat Ick niet wel can weten, of de saecken, mids de groote — veranderinge hier inde landen gemoveert alzullen consenteren ende toelaten connen het selve zoo zijn effect neme, is te verstaan dat een fluyt zullen mogen afsteecken, maer wel lichtelijck een jacht connen derven, zoo zijn wij te rade geworden, deze fluyt de Salm expressent Macassar aen te steecken, om het gene UL. daer reets in voorraet mocht hebben opgecocht in te nemen, ende tot Bat.a over te voeren; geen fluyt moet daer niet een uyre tijds verwachtens ophouden, maer datzelve (als hy belast is, heeft) werden dimitteren, alzoo daer (buyten twijffel) op Bat.a groot verlangen naer zal zijn, om naer de voort te gebruycken; in Ternaten hebben den Coningh met die vande eylanden Macquian ende — Motir, midsgaders de gene welcke op de overcuste van Dodingo volckeren, werden beneedict, maer blijft hem den Cap.n Laud & consorten; met haren onwettigen dwasen Coningh noch in obstinaatelijck op Ed. Gilolo, waerwaerts hier al voor tien a twaelf — maenden van haer eerste naer toe geweecken stercke Xoula gevlucht zijn, verblijven, daer hem den Coningh weynich ende noch veel min de Comp.e laat aengelegen zijn, want daer met haar snoode boos wesen, noodlaeckelijck, door gebreck van verscheyde nootelijckheden in haer selven zullen consumeren moeten.

Tot ons groot leetwesen wordt UL. bij desen genotificeert, dat gien inde maandt verleden, door bestellinge vanden trouwelosen Quimelaha Madira, weder swarde rebellen alomme op 's Comp.s landen zijn ontstaen, hebbende hem die snoode guyt, wie eenelijck maer door bewerckinge van d' Comp.e tot die eerlijke geworden ende voort doorgaens van haer Ed. met veele munificentien is

verheerlijckt

verdeelyckt, niet ontsien. op 11en passato met een algemeyn beleyt,
voortenemen hem van Comps vastigheden allenwegen meester te maken
gelyck hy dan alreets ondenstaan heeft op 11en meert voorleden, de
fortressen op Amblauw, Manipa, Lissidy, Laala, Assaloedy, Noussatello
midsgaders het voorwerck op Cambello, nevens de cleyne residentie
op cleyn Hatuala Sonoa ende Lonoa af te loopen, deselve naar dat
de suppoosten vande Compe. daer residerende alle vermoordt, offte
gevangen heeft genomen, offte doodtgeslagen, 't gunt ons noch niet
wel bewust is) t'eenemaal te spolieren ende daer naer vervallen
laten; op Cambello mette vastigheyt Handenbergh ende de redoute
Loeloe (waer het mede geweldich was op aengeseyt) is het hem
(Godt zy gelooft) gemist, wat of dat godlose mensch tot
zoo een abominabel bestaan heeft gemoveert, ende daermede inden
zin gehadt heeft, kanmen niet bevroeden, ende wy dit geloven vastelyck
dat hy hem van hier of daer eenige uytcoemsten maeckt sal hebben
geimagineert, die, de heere zy gepresen, tot noch toe niet te voorschyn
gecomen is, ende dan voort oock wel eerder (zoo wy vertrouwen)
dit saysoen, naardien het reets seer begint ten eynde te loopen, niet
van te volgen staat, wanneer wy meynen dat het ons, onder Godes
genade, noch aen macht noch aen middelen gebrecken sal, om een
de vruchten van haer boos bestaan, tot een wels besonderen nadere
over haer eygen hooft te doen comen, gelyck als wy dan reets al
beyde de negryen Cambello ende Lissidy hebben geimportuneert,
ende t'eenemaal geruineert, midsgaders veele van haer vaertuych
verbrandt, item oock alle de nagelen op oudt Lissidy, cleyn Hatuala
ende Way poety onbruyckbaer gemaeckt, het welck voornemen
zoodanich alomme (is het mogelyck) te vervolgen.

Met die vande Cust van Sitoe hebben d'oude alliance weder gerenoveert
zoo U.E. by het afschrift daer van, hier ingaende, wert blyckende.
Op Dinien hebben twee voorname orangcayen, Tacatoveru
en Hatibe gent die in haere trouwe mede hadden gewaggelt, dan
is met den Quimelaha geconfirmeert, uyt het getal der levendigen
onder de dooden gestelt, waermede wy bidden Godt de heere
ons ende de Compe. jonnen wil, dat alle boze gesten daer op de
custe (de Compe. het loodste aengelegen) mogen werden uytgeroeyt;
ondertusschen continueren vast daer langhs deselve goede wacht
te houden, hebbende midsdien alle de vestingen van ammonitie
ende provisien wel voorsien, midsgaders tottet meerdere verzeeckeringh

tot

tot de gelt daar van ouds zijn geweest, noch eenighe nieuwe Stercktens
te weten op Hila, Way, ende Capellen Lobaliu ende op de uyt hoeckjes
gebouwt.

Alle vreemdelingen, wat natie die zijn, is de vaert op dese landen
expresselyck ontseyt, waeromme of mitsdien daar noch eenige —
Schippers wierden gevonden, die ende Capellen ende daar op dartel een
waerts te comen, U L. deselve daar van, om alle pretense ignorantie
voor te comen, specialyck sult verwittigen, ende waarschouwen, want
zeer tegen alle de transgressuers van onse voorsz bevelen, op 't
rigoureuste sal werden geprocedeert; ende ten eynde de Comp.
haar van de waerdige conqueste totaal mach houden verzeeckert,
zoo is oock mede aen alle inlanderen de vaert uyt dese plaetse naer
andere quartieren ontseyt; tot nu toe hebben, als vooren gezeyt,
noch geen vreemt ontbij vaertuygh vernomen, werdende eenewe
sterck geruyt, de Macassar hem souden annexen ende met de —
rebellen, tegen den Coningl. Mandarsa, voegen; wat zeer van zijn is,
U L. daar beter als ons zeer bekent, hoopende ondertusschen, dat er
gunt daar van wordt gevoelt, in roock sal verdwijnen, maar en laten
wy daaromme, buyten vreesen niet naar daar over al eenigen malen
becommert te wesen, ende alomme op de advenien, op hen aencomste
getrouwe wacht te houden, als hebbende die natie voorlange byzon-
derlyck op dese quartieren geloert ende toegeleydt gehadt, besonder
dat het nu oock noch te duchten is, dat zy door onse afgewerckte, als
zynde hen onmachtich de saecken tegens ons alleenich uyt te voeren, tot
derwaerts comste houden staan of invitiert te worden, immers —
in allen gevalle belasten U L. in desen ons van hen voornemen by alle
occasien getrouwe waarschouwinge te doen, om ons in tyde ende wyle
tegens te voorzien; of de gelegentheden derwaerts over ae sullen toelaten
comen, dat wy voor dit jaar in Macassar verschynen, zoo ons expresse
last anders is konnen wy niet predicteren, zynde voornemens ons —
geheel naar occurrentien ende voorvallen van saecken te reguleren; van
het verloop in dese landen sult daer gants geen vermaen doen —,
maar daar en tegen jegens de geene wie aen U L. daar naar vernemt
verclaaren dat alles zeer wel continueren begint, het gelycke
hebben oock aende schepes overicheyt wel expresselyck belast & bevolen.

Met dese schepen keeren met haare familien naar Bat.a den —
Coopman Jan vanden Briel ende Abraham Pittavin Gedebaliserne
van qualiteyt en gagie, aen welcke persoonen wy, om goede inzichten
verboden

Int Casteel Victoria desen 4en May A° 1651. —

verboden lobber op Macassar aen landt otte oock ymandt van lande tot haar aenboort te comen, daar op U. L. ondernemen acht te geven ende in cas zy contrarie doen, het selve aen myn Heere den Gouverneur Generaal ende Raden van India overte schryven.

Waarmede

U. L. (naar onse hartelijcke groete) met U adjuncten ende Comp.e Suppoosten den Godt in zyn hoede en bescherminge bevelen, zullen

Amboina desen 4en May A° 1651. was geteeckent Arnold de Vlamingh van Oudtshoorn. —

Sr.

: Burgh

Naar het schryven deser worden bericht, hoe dat in eind January verleden is een vryman van Batavia met namen Daniel Danielsz met twee vaartuygen, waar van de codens op Batavia souden resideren, derwelcke op haare passen ofte acten van licentie gaan regiandt geweest, door welcke zy wel nauwe ende strictelyck inde limiten van gehoorsaemheyt gestelt waren, heeft voornoemden Daniel Danielsz nu al eenigen tydt voor myn overcomen, zynde den 11en April voorleden, hem niet ontsien, onder meer andere onbillycke actitaten onderweegen op de reyse aengerecht, seeckere Macassars vaertuych naar Bima, zoo wy lien tot noch toe niet beter connen vernemen, teenderende, vyandtelyck aengetast ende verscheyden geweldige attentaten op gedaan, wat oyt gevolg van deesen zaacke is, ben ik mits myn eerst overcomen lien te lande, ende dat ik noch gh'occupeert ben, noch niet volcomen wys geworden, maar meyne voor metten eersten myn werck daar van te maacken, hebbende middelerwyle by dese occasie, dat de schuyt derwaerts vertrecke niet mogen naarlaten, U. L. daar van in desen tot spoedt vertonen, ten eynde of daar van het voornoemde stuck al kennisse moet zyn gecomen, gh'ess vertrouwen sal, daar af beter op zoude moeten worden, ende de onderdaenen der Coningl. neevens de gene wie daar by specialyck mogen wesen verkent, uyt onsen name verzeeckeringe dat wy op deser zaacke zoo nauwe acht tot haar voordeele zullen geven, dan als hy zelfs lien present wesende, zoude connen ofte mogen doen, zonder anders

Amboina 4en May 1651. was geteeckent Arnold de Vlamingh van Oudtshoorn. —

Andere

Ordre voorde fluyt, schepen Swint ende Salm, midsgaders het Jacht den Hoenster, vertreckende naar Batavia om hen naar te reguleren.

Naerdemaal den tijdt verstreecken is, dat d'eerste verending geordinaris van hier naar Batavia geschiet, ende dat voort alles, wat tot dereyse noodich zij vaardich ende gereet is, zoo zult, zoo raest als u deze onze ordre ter handekomt, u anckers lichten uyt de Reede hirten, ende dereyse op het spoedichste trachten derwaarts tevorderen, stellende daar toe uwen coers bezuyden Amblauw en Bouton, naar den Boucanon, ende zoo vervolgens langhs de custe van Java tot Batavia, alwaar, naar onze godienstige groete, mijn Heere den Gouverneur Generaal ende d'heeren Raden van Indie gedaen, aen haare Hoog Ed. zult overlandigen de missiven ende papieren u van ons mede gegeven, werende in het passeren langhs Boutons buyten custe voorsichtich, dat niet inde Gradevycke Toucabettjer komt tevervallen, zoo moet mede de voorn Boucanon afgezeilt zijnde, wel gelet ende toegezien worden, naarde riffen, buyten ende droochten daar beoosten in menichte gelegen; alle vaartuygen zoo groot als cleyn, van waar dat zij zouden mogen zijn, die aen dereyde bande voorsz Boucanon ontmoet ende van geen behoorlycke passe zijn voorsien, except die van Bouton, waar dat wy nu mede in vrindt. schap zijn, ende het vaeren daar gelicentieert heyt, zult aenslaen, nemende de goederen, onder behoorlycken inventaris ende laar t samen in goede verzeeckeringh daar uyt in u schepen over; de Zalm zal, wanneer den Boucanon gepasseert zijt, dereys naar Macassar nemen, om tezien of daar geen ladinge voor hem is, maar zal de Swint ende de Hoenster by den anderen bevelen, ende maken (om redenen die ons daar toe moveren) te gaen op Batavia ende voor mijn Heere den Gouverneur Generaal te verschijnen.

D'opperhoyt op den Hoenster voorsz: wordt by dezen gelast den Heer Joan Pais boven in het camertie teplaatsen, ende doorgaens wel tebejegenen ende tetracteren, doende hem oock nevens hen inde cajuyt eten, ende aenden tafel d'eerste plaats nemen, tevens met d'opperhoyt zal hij oock ten eersten instantie voorden Heere Generaal produceren.

Gedurende de voyagie zal de vlagge vande groote stenge op de fluyt

Int Castiel Victoria desen 4en May Ao 1651 —

fluyt de Swient wagen, ende den Haat, zoo by aldaer en noch comen voortevallen, waerover Ed. Justitie dient getrocken, beroepen worden, waarinne de Schipper op voornoemde fluyt Couwelb Claasz: Cloyn genaamt, gedurich zal presideren.

Die vande fluyt de Valk, zullen maacken, wanneer voor Macassar verschynen wel slachvaardich te zyn, ende geen met een van boort naar landt transporteren, dan dat daar ymandt van Comp.s — Suppoosten van landt te schepe gecomen zyn, ende een vande goede toestant aldaar bericht gedaan is; niemandt sult aldaar ten — Fleede offenceren, maar tegen alle de geene wie mochten voornemen eenigen overlast tedoen, zult u vroomelyck defenderen. —

Voor besluyt belasten u gesticht ende onder het volck op de — schepen tehouden, corrigerende alle voorvallende mobilen conform den inhoude vanden Generalen Articul brief, ende speciale placcaten successive by de Comp.e in judien ge'emaneert. Synde de Suppoosten zelfs zedige voorgangers, verlangende oock specialyck dat d'ochtent ende avondt gebeden, zonder intermissie, behoorlyck gedaan worden; zonder meer, zyt met u schepes gerinde — Gode in genade bevolen, die u een spoedige behouden reyse wil verleenen.

Amboina int Castiel Victoria desen 4en May — Ao 1651. onderstondt ende was geteeckent, U L. gunstigen Arnold de Vlamingh van Oudtshoorn.

Met voorsz schepen is onder anderen oock met zyn bewilliging; doch door onse speciale inductie naar Bat.a vertrocken, den geinsinueerde Orangcay Joan Pays, om daar gevaarlyck van het quaat gerucht hem naangaende, voor haare Ed.e te verantwoorden; hebben een op zyn verloeck een brieffken voorschryven. quasi mede gegeven, daar van het afschrift hier ondermede bygevoeght is.

Jan Pays daertoe ver'willigt, vertreckt tsyner defentie nae Batavia.

Brief van voorschryven den Orangcay Hoeciunt Joan Pays naar Batavia vertreckende

Ed.e Erntfeste hoogh achtbare manhafte, wel wyze voorzinige en bescheyde generuise discrete Ed.e Heeren. —

Myn heeren

Even gelyck alsmen by naarlesinge der oude ende moderne scribenten boecken bevindt hoe dat eenige persoonen, goede ende getrouwe — patriotten

patriotten van haar vaderlandt zijnde geweest, ende den volgende door haere menichvuldige ende langhwijlige goede diensten daar van vele ende bysonderlijck hebbende verdient, zijnde desniettemin (door men weet qualijck wat middel) tot d' uyterste ignominie ende verachtinge, selfs in haar eygen vaderlandt (aen hen ten hoochsten verobligeert) zijn vervallen, zoo schijnt het hier nu mede met den Onderkoopman Joan Paris gepasseert te zijn; een man, die ik moet verclaren, de Compe. ende de landen gedienende mijn drie jarige gouverno alhier, altoos een goede getrouwe officier heeft gepresteert, hoedanige getuygenisse oock met twijffele, of zal mijn voorraet, de heeren ——— ordinarie, nimmer van hem mede geven moeten, en is zijn E: des echter nu al een maendt voorleden by onse gesubstitueerden den Opperkoopman Sr. Simon Cos ende den Raede over verschreyde infame geruchten (sonder men te degen kan vernemen van waar die zijn voortgecomen) binnen het Casteel in verseeckeringe genomen, met welcke mishandeling, alzoo hy hem niet sonder redenen meynt (naardien van het hem belast gelijck gants niet en can blijcken) seer te wesen geinjurieert, ende overzulcks op ons beleefdelijck versocht heeft van de schande hem ende all zijnen geslachte daarmede aengedaen, weder wettelijck te mogen werden gebetert, ende zijn E: in zijn oude eere, luyster en reputatie herstelt, daar toe wy ons hier, alzoo zijn E: in persoon van een hooch weten ende groot gewicht hier is, zijnde bevryt dien oock van UEd: al voor lange om zijn goede diensten met een gouden keten, een besonder eeretecken beschoncken, qualijck aenzienelijck genoech konnende om het selve wel genoech te doen, zoo hebben wy naerlaten ende goet geacht hem benevens desen tot UEd: self in persoon naar Batavia te demitteren met versoeck dat UEd: hem gelieven t' erkennen, aen te sien ende ontfangen voor een getrouw vrindt vande Generaele Compe. die vele aende selve met zijne successive gepresteerde goede debvoiren heeft verdient, sonder meer; weest mijn heeren naar mijne nodige groote ——— ende in genade bevolen.

Amboina int Casteel Victoria desen 4en May Aº 1651

Onderstondt ende was geteeckent, UEd: verobligeerden dienaar

Arnold de Vlamingh van Oudtshoorn.

Vato hebben oock het jacht de ——— nevens de fluyt de Wolf voorden tijdt van drie weecken, tot solange wy om haar diensten noch weynich verlegen staan te vallen, tot opsetten vande vreemde vaartuygen naar Manipa gesonden, gelijck zulcks breeder by haare bevonden orders blijckt. daar toe ons refereren.

——— Ordre

De Wolf ende [illegible] gesonden aen Manipa om op der vyanden ende uytlandsche vaartuygs te cruysen

Int Casteel Victoria desen 4en May Ao 1651.

Ordre voor de Fluyt de Wolf ende het Jacht de Leeuwerick ter waght op de vreemdelinge naer de Manipa vertreckende.

Alsoo bemercken dat de wint noch al vrij westelijck waijt, waer door d'uytlanderen, als Macassaren, Javanen, Boutonneren, Maleyers ende anderen in voortijden gewent op dese plaetse te negotieren, noch gelegentheydt bevinden, om van dit moulton herwaerts te comen, ende dat dese dan gemeijnlijck gewent zijn eerst haeren cours op de Manipa achter Massaboije te nemen ende ten van daer allenskens, bij goede occasie, herwaerts ende derwaerts door het landt te verspreyden, zoo hebben goet ende voor de Compe dienstich geacht UL. naerdien UL. nu noch niet en weten t'employeren, beyde derwaerts tot voorsz Manipa achter de hoeck van Massaboije, Nousilli, of waer anders dat daer omtrent bequame gelegentheyt siet, naer vreemt vaertuijgh te vernemen, zijnde alles groot ofte cleijn ende wat daer sonder onse speciale passen komt te vernemen, die dan bij rescontre (daer UL. in deesen gelast wordt geduerich wel soo dier naer te laten uijtsien) aentasten, ende in vlugen gevoelt moet tracten te becomen, nemende het volck daer af in goede verzekering ende de goederen onder behoorlijcken inventaris over; je het aendoen van eenich vaertuijgh moet seer voorsichtich zijn, vermaent wesende dat de lieden, als wel wetende dat wanneer zij gekregen worden hier voor al ten leven in de ketenen worden geklonken, om aen Compe wercken t'arbeijden, haer niet lichtelijck over en geven, maer zeer desperatelijck vechten ende hen defenderen, waerover wel goet achten, dat lichtelijck vanquerende maer houden beter te zijn, dat haer met groot ende cleijn schiet geweer van verre maer tracte te matteren, ende vermoorden, latende laer de Compe aende buijt die daer af staet te comen, wijnich zijn gelegen, wanneer zij maer ten vernielen gebracht ende de landen van haer snode invasien verlost worden.

Noyt sult ondernemen eenige landttochten te doen, alzoo met alle de eijlanders daer nu mede in openbaren oorloch zijn, mits hebben dan oock voor haer soo wel bij dach als bij nacht, wel op hoede moet zijn, houdende continuelijck goede ende getrouwe wacht.

Boden naer drie weecken sult maecken (ist mogelijck) een weder ten

ter steede te werden, waer dat in het opbrecken u saecken meer naer aenleggen, want wij dan eenige ander importanter desseijn t— hebben voorgenomen, ondertusschen zult 't schip goede ordre ende eenicheijt onder malcanderen, ende 't volck altoos in gestrickte ordre houden, waeronder dan oock niet sult naerlaten d'insident ende avondt gebeden successive sonder overslaen te laten doen; alle kleine misdaden sult daer naer den regel vanden generalen articulbrief onder malcanderen afdoen, maer of iet menschelijcks (dat Godt verhoede) daer anders hals was gelegen, quam te passeren, sulcke saecken sult opsenden ende de delinquanten beneffens de documenten daer van beleijt t' sijner tijdt met u herwaerts brengen, om hier bij ons ende den ordinarie Rade van Justitie van het Casteel gestraft te werden soo dat behoort, sonder meer, sijt met u scheeps gesinde den Gode in genade bevolen.

Amboina int Casteel Victoria desen 4en May aº 1651. onderstondt ende was geteeckent U. L. goetwilligen Arnold de Vlamingh van Oudtshoorn. —

Woensdagh 5en dº: is over den saecke vanden overleden burger Daniel Danielsz inde maendt van Januarij met de Jachten Simpson ende Coninginne van Sweden hier van Batavia aengelandt, gedelibereert ende besloten als bij resolutie hier onder staat te sien.

Donderdagh

Ingesien ende geexamineert hebbende hoe hier in sijn Januarij passato met twee Jachten door deselve reders op Batavia — geequipeert van daer herwaerts gecomen ende hier ter rede voor Hooft ende op Hitoe vande selve geaerriveert is Daniel Danielsz, voor op de herwaerts reijse niet derhalve op de goede ordres die in sijne gebtimeerde acte van licentie door haer Ed. in Batavia daer op exactelijck geexpresseert ende districht om binnen de limiten van gedachte licentie te continueren waren gestelt, hem niet ontsien heeft geraedt, onder meer andere onbillijcke actitaten ende obedyen op de reijs aengericht, sekere Macassars vaertuijgh nade Bima behoorende vijandelijck aen te tasten en verscheide

attentaten

attentaten daer op te doen, ende voorts daer van eene mede twee van
desselfs schipsluyden als gevangenen aen te brengen, soo geeft den
Heere Admirael den Raede in bedencken, dat, aengesien
voornoemde daniel danielsz nu reeds al eenige tijt geleden
van Siine dochter aels becomen quitschuyn ende verheelt is comen
te overlijden, ende Sijn bootsvolck naer voorgehouden vraegh
poincten hun int antwoorden gelijck voordato al is geschiet
slecht genoech betoonen, alsmede dat het een saeke is, die Comp.e
staet inde quantiteyt der waeren ende eer hart is betreffende, of
off tinne veel nutter verclaere, datmen 't selve sonder naeder
ondersoeck ofte verder examinatie, soo niet in vergeten blijven
ende 't schepsvolck nevens de twee macassaren ende die daer
aen beantwoorde ende gerevolveerde Interrogatoria, tot naeder
Ed.e naer Battavia p.r 't Jacht den Griffioen, in
Sijne ontlossinge leggende, sturen, wanneer haer Ed., als
die saeke beter ontrouffel claerder staende te sullen weten, tot
bevorderinge van Comp.s dienst, daer over naer het wel gevallen
ende rijp oordeel sulcke disponeren en beraetslagen connen,

Soo is bij den raede bevonden de gespeculeerde gelet hadden,
op 't gunt daer op te letten stont, met eenparigheit van stemmen
goetgevonden ende geresolveert dat de gedane propositie
tot de besendinge naer Batavia vande twee
Maccassaren als 't schepsvolck &c.a sijn volcomen
voortgangh nemen ende effect sorteren sal ...

Ende aengesien de geresolveerde penningen vande gehoude
venditie der Coopmanschappen met voorsz Jachte
aengebracht naer Batavia dienen te worden geremitteert
is goetgedacht datmen de selve om met die Jacht den
Griffioen sulx noch te laten geschieden, sal nemen laten,
des gelijcks naedemael noch partie ammis in sacken,
eenigen stucken arack, omtrent de vier lasten sout, en
een distileer ketteltjen, vande selve goederen ongeveylt blijven;

is daer op gestatueert, dat den arack en sout, namentlijck den
arack tot 3/8 rds de can, ende 't sout tot 10 rds. 't last
soo veel 's inde venditie is vercoft aande Comp.e als daer
van niet al breede vermelt voorsien, sal betaelt worden, sullende
den amijs ende de stelen hateetje [?] werden p.r voors.
Jacht de retour naer Batavia,

Insgelijcx geremarqueert 't Comp.s cassa bij den
provisionelen boeckhouder Gerrit Schellinger
'teenemael [?] eenigen tijt herwaerts is gehouden geweest
ende dat sich met de guarnisoenen uijt den dienst in dese
tribulente tijden, door 't versterven, verloopen als
andersints van eenige persoonen vrij meer als ordinair
sal vinden geoccupeert, niet wel door hem sal connen werden
gepresteert en waergenomen, voornamentlijck inde tijden
vanden nagel oegst, die seer opulent ende groot staet
te sijn, soo is, insiende den Coopman Jan Comans
voor eenige dagen der gepasseerde ende gehouden
wolten [?], van Manipa hier verschenen, vruchteloos
sonder eenigen dienst te doen is continuerende op de gedane
propositie vanden Heere Admirael besloten
geresolveert ende gestatueert, dat tot bedieninge van
die charge sal werden genomineert en in den
Schellingers plaatse gesubrogeert den Coopman
Jan Comans voors.: omme door den selven
voortaen te werden geadministreert, tot welcken
transportdoeninge uijt die collegie gecommitteert werden
den Opperkoopman Sr. Simon Cos ende Capitain
Jacob verheijden,

Is oock desgelijcx in consideratie genomen, den ondercoopman

Cornelis

Int Casteel Victoria desen 5en Maij Ao 1651.

Cornelis Hanst, nu een geruijmen tijt herwaerts de bedieninge van bottelier ende secretaris heeft bekleet, ende die twee ampten door een persoon, by hun noolsaeckelijck d'een of d'ander qualiteijt inde volle waernemminge wordt verachtert, wille als boorde te gelijck comende verders vervolcht mede goetgevonden datmen tot ontlastinge van sijn twee vooraengetogen diensten, den selfstandigh ende niet over eencomende van natuir sijn, een ander in sijn plaetse tot dispencier souden nomineren, emaer alsoo uijt d'ambachteden onder suppoosten geen bequame stoffe (daer toe te employeren) conde werden gevonden om die regie te administreren, is dienaengaende goetgedacht, datmen die verkiesinge, mits d'aengecomen nieuwelingen eens hunder door de corte spatie die hier geweest sijn, niet al te wel is bekent, tot nader informatie uijt te stellen, ende excuseren sal met veel [illegible] tande noctans, dat van de bequaemste in leven als andere middelen [illegible] sal werden uijtgesien;

Aldus gedaen geresolveert inde gouvernement, op Amboina int casteel Victoria datum ut ante

A. de Vlaming van Outshoorn

Nota de volgende persoonen hebben mids haare absentie dese niet geteeckent

Willem vanden Bieck

Simon Cos.

Jacob verheyden

Jacob Voer

Cornelis Van Adrichem

Jan Coomans

Dato

De vreemdelingen wordt bij expressen edicte de frequentatie der Amboinse lan: ontseyt.

dato hebben volgens d' expresse ordre van haare Ed:le in Batavia aen alle vreemdelingen, bij publicquen edicte geproclameert, van naar desen, noyt weder hier in deselanden te verschijnen, soo bij het volgende hier onder gesien woordt.

Placcaet
nopende de vaert der vreemdelingen naar Amboina.

Arnold de Vlamingh van Oudtshoorn, Ordinaris Raadt van India, ende Gouverneur ende Directeur deser provintie Amboina, midsgaders Admirael ende Superintendent, als oock expresse Commissaris der importante Gouvernementen Molucos, Amboina ende Banda, van wegen d' Hoo: Mog: heeren Staten Generaal, sijn Hoog.t Willem Frederick, bij der gratie Godes prince van Orangien, Grave van Nassouw &c.a onder 't beleyt vanden Ed.le h.r Carel Reniersz Gouverneur Generaal over gants Nederlands Indien, allen den geenen die desen sullen sien ofte hooren lesen, Salut; doet te weten, alsoo wij gedurende ons Gouvernement in dese landen, van tydt tot tyde hebben aengemerckt, hoe deselve seer lichtelijck met factien, invasien, vele onrusten ende bijsonderlijcke contraminatien tegen de solemnele contracten tusschen de Comp.e ende alle haare goede onderdanen, als bondtgenoten aengegaen, bij continuatie vande jaarlijcks aencomende als retournerende vreemdelingen uijt verscheijde gewesten ende landen herwaerts aen sijnnen particulieren handel met vele ende verscheijde minuderien ende voor comptanten (edoch slechts soo veel ons maer openbaer can werden) toetrecken ende negotieren, sijn verscheijde gestadich sonder connen werden gehouden in een onseeckeren stant, waerdoor onse voorsz inlanderen ae schoonste hem tot d' effective waere daet noijt mochten comen toverloopen, niet alleen gedurichlijck met aenbestingen ende innerlijcken strijt, gelijck met 's menschen ongematichde begeerte, lijck veryt accorderende tot afbreuck der ongedoente ende absoluts gewin aengedreven ende bestreden, maer oock bij dadelijcke transgressien der meergeh: soo heylich gesworene contracten door 't verhandelen van een eenige lot d' allerminste quantiteijt garen nagel vruchten, of wat daer slechts eenigen reuck of smaeck van is behoudende, in overgroot peryckel, soo wij sulcks mochten gewaer worden, van niet eenelijck al geheel hun landt, sant ende

alles

Int Casteel Victoria desen 5en May Ao 1651.

alles wat ter werelt beritten, maer oock als meijneedige met de loosste
infamie zijn lijf ende bloet, sonder commen recht veranderlijcken te verbeuren,
Zoo ist, dat wij willende onse welgesinde goede ende lieve onderdanen
zoo wel van zoodanigen affectiven capitalen misdaet als wel oock
van 't perijckel van t'eenigen tijdt doorde loose aenbiedingen, beloof
lijckheden, als looze traductien van voornoemde vreemde ondeuchtse
negotianten, daer toe te vervallen, t'lands gemeene gerusteheijt
bevrijden, ende oock altoos d'E: Compe in haere gerechtige possessie
deser tractaten naer onse respect soo veele doenelijck, allermeest ende
buijten alle nadencken confirmeren, hebben met voorgaende
communicatie ende approbatie van onse Ed: hoochgeachte heeren
gebiedende, den Ed: Heer Gouverneur Generaal ende Ed:
heeren Raden van India in Bata uijt kracht van haere dade
toe gegeven specialen last, expresselijck verboden ende geinterdiceert,
zoo wij expres verbieden ende interdiceren bij desen alle ondeuchse
uijtheemsche volckeren offe vreemdelingen, van wat staet offe
conditie die souden mogen wesen, oijt ten eeuwigen dage. alle
pretexten, hoedanich oock souden mogen genaemt zijn, uijtgesloten,
in dese landen van Amboina, zoo wel die onder de souverainiteijt
vande E: Compe als onder den Ternataensen Coningh ende
bij solemneel verdrach ende verbondt onder meergemelte E: Compe
zijn sorterende, met eenige 't zij joncken, champans, praeuwen
offe eenige ander vaertuijgh 't zij met offe sonder ladinge offe
negotie naer de publicatie deses meer te verschijnen, op paene
van vaertuijgh ende alle goederen voor d'E: Compe te sullen
worden verbeurt, ende daer en boven alle de menschen voor al
haer leven inde keten geklonken ende gedoemt in slavernije
gehouden te worden, want wij sulcks tot de bloeijende rust ende
vreede deser landen ende welstandt van d'E: Compe altoos
bevinden te behooren.

Amboina desen 5en May Ao 1651. Was geteeckent
Arnold de Vlamingh van Oudtshoorn.

Heden wierde eenen Samuel Arentsen van [illegible]
over begane manslach van een inlander bij vonnis
vanden Rade van Justitie ende onse daer op gevolgde
approbatie mitten swaerde van het leven ter doodt gebracht

Godt
soldt:
Sd

Saterdagh

Saterdagh den 6e
Sondagh den 7e
Maandagh den 8
dinghsdach den 9
woensdagh den 10
Donderdagh den 11. } Passeert niet dat aenteyckeningh meriteert.

Vrydagh den 12. do vertrocken van deeze Rhede naar Batavia het schip de Quittien, wat wy by die gelegentheyt derwaerts schreven hebben geadviseert, wordt hier onder geleesen, daer toe ons gedragen.

Missive aenden Ed: Heer Gouverneur Generaal ende d'E: Hn Raden van India, pr den Quittien geschreven.

Ed: Eerentfeste, Hoogh achtbare manhaffte, wel wyze voorsienige zeer genereuze bescheyde, discrete Ed: Heeren

Myn Heeren.

Onsen eersten ende jonghsten, gedurende deze onze voyagie aen UEd: is geweest in dato 4. stanty, met de fluyten Smient ende Zalm, midsgaders het Jacht de Venester, buyten om Bouton verzonden, als by de weergae hier incomende, blyckt, zynde oock noch in comp: vande voorsz schepen gecomen de fluyt de Patientie, ter zelver dage uyt Banda hier aengelandt, willen verhopen dezelve alle tot UEd: spoedich zullen overcomen, om tot andere nodige diensten, voorde generale Compe: tydich geemployeert te mogen worden, —

Soo als my door Comps: Suppoosten bericht wordt, is hier inde landen inde maandt van Januario voorleden, met twee vaertuygen de Simpson ende Coninginne van Sweden, aengelandt eenen Daniel Danielsz: door eenige Batavieren uytgereedt ende onder speciale verlof brief van UEd: derwaerts aengesonden.

Gemelte Schepjens hebben in haare reyse herwaerts, benoorden den Boneraon, eerst ontmoet een vaertuych, komende van Malacca onder passe vanden heer Gouverneur aldaar, waer

datse

Int Casteel Victoria desen 12en May Ao 1651. —

Dat se niet al te wel medelyden gelooft, maer zyn daer naer noch
gerescontreert een ander Macassars jonckien, met gecommitteerde —
brieven ende geschencken vanden Coningh in Macassar aenden Coningh
in Bima gesonden, om tusschen des Coninghs in Macassars soon, ende
des Bimaes Coninghs dochter van een huwelyck te contraheren, dat zy
zoo U.Ed: by d'ingeslooten verclaringe gelieft te vernemen, zeer —
qualyck hebben mishandelt, jae niet anders als of het openbare —
vyanden waren geweest, getracteert, waer door dan oock de saecke
tusschen beyden tsamen hoogh geloopen is, dat een Macassar ende
twee Nederlanders, behalven noch eenige andere swaer gequetste,
waer onder oock voors: Daniel Danielsz: selve geweest is, doodt
gebleven zyn, maer dat het lelyckste ende gruwelyckste van
voors: Daniel gedaen zy, is dat hy . . . persoonen, die hy uyt 't
Macassars vaertuygh in het zyne, inden beginne, als gevangen
hadde overgenomen, daer nae inde zee, binnen een cleen prauwtie
met weynich gereetschap, om elders te lande te comen comen, sonder
eeten of drincken heeft dryven laten, die dan wel eenichsins alle
ellendichlyck sullen zyn omgecomen; Ende naedien niet te
twyffelen is, of sal nae voors: saecke door den Coningh in Macassar
naerstich ondersoeck werden gedaen, zoo hebben wy een goet ende —
raedtsaem gedacht, vermits den voors: Daniel Danielsz, nu al
geruymen tydt verleden, aen zyn becomen quetsuren, is comen
t'overlyden, ende de reders van hen op Bata: als gesint, wesende
alle de geene met hem op de voors: vaertuygen geweest zyn,
daer onder oock twee Macassaren, in het vaertuygh vande jonck —
noch bevonden (die U.Ed: van het gepasseerde naerder kennisse —
sullen doen connen) U.Ed: per deze occasie derwaerts toe te senden,
om daer inde saecke by U.Ed: wydere gedisponeert ende gebesoignt
te werden, als U.Ed: naer haer wyse ende voorsichtich oordeele, —
sullen bevinden te behooren, gevende ~~ae~~ dat de heeren middelerwyle
maer, dat d'onse op Macassar daer over werden niet qualyck —
mogen werden bejegent, waer dat wy een niet connen naerlaten,
al eenigen maten over becommert ende bevreest te wesen, waer —
over wy dan oock aende vande selve depesches hebben geboden
voor Macassar comende, wel slachvaerdich ende op hoede te wesen,
midtsgaders niemandt daer aen landt te laten gaen, voor ende aleer
iemandt van Comps: residenten van landt daer aen boort geweest
ende hen vande constitutie aldaer goet bericht sal gedaen zyn; —

Het selve heyft oock speciael den Coopman vanden Kiel ende —

Abrasam

Int Casteel victoria desen 12.en May A° 1651. —

Abraham pittavin, met voors: feijt tot U.Ed. volgens onder verstreckt,
om haare waarachticheyt ende waerheydt, of intendeert, zynde beyde
geesten, dien ik daar voor achte ende houde, dat zy haer niet zonder
ontsien te doen, de Comp.e moet daar by zoo zeer of interesseert worden —
als zy conde, als maar mijn particulier naandeel daer uyt quaem te
consequeren, ende dat eenlyck maar in retorsie van het ongelyck
hun door mij (zoo zy haar laten voorstaen) met mijn correctien, over
haare successive berispelyckheden (doch nader inden zyner verscheydent-
lyck) aengedaan, ende alsoo ik in die twee merckelen ende meer andere
gespeurt hebbe, een groote stoutigheyt, een niet ontsiende van haare
overheden te snateren ende schryven, ja selfs aen d' hoochste overheden,
wat haar maar voor de mondt ende inden sin comt, houden of de —
waerheyt wel negenand te nemen, gelyck als zulcks met voors: pittavin,
tegen mij A° voorleden heeft gebleecken, zonder dat hem daer over —
het minste is geschiet, onaengesien mijn contrarie versoeck soo wel
in geschrifte als by monde aen mijn heeren vande oude regeringe
gedaan, ende dat ik overzulcks met goede redenen wel becommert
mag wesen, dat zy ofte andere verstaande ende ziende daer aen
niet te zyn misdreven, het selve dan wel lichtelyck al weder zullen
ondernemen, zoo versoecke aen U.Ed. bij deser, in cas voors: zeer
eerbiedelyck, want het voor geene eere gemoet wel is te verdragen,
in zyn eere te worden verkort, ende dat noch voornamentlyck
van zyne suppoosten, die schuldich ende by eede verobligeert zijn,
haare overgestelden te eeren, respecteren ende gehoorsamen, dat
U.Ed. aenden Advocaet fiscaal gelieve t'ondernemen mijne saacke,
alsoo den dienst vande Comp.e mij verbindent zulcks daar tegen
voorder wel te doen, tegen alle soodanige quaetspreeckers waer
te nemen, ende daar over te punieren laten, Macquerin, dan
stoute boefen, heeft naar zijn retourneeren alhier, voor mijne
overcomste in syn detentie plaatse, hem noch al niet ontsien over
stout ende wijpostien te spreecken ende roemen over het groote
ende heerlyck onthaal hem door de heeren vande oude regeringe
voor mijne overcomste op Batavia aengedaen, gelyck hij hem
dan oock niet ontsiet, daer noch by te voegen, dat zy niet verdrietig
of wert gevenidt, maar door voors: overheden expresselyck verwacht
ontboden was, met expresse beloften van herstellinge, zoo U.Ed.
bij het hier ingesloten versoeck, van hem met eygen hande gestelt
wordt blyckende, welck zijn voorgeven wy geensints voor
waarachtich konnen aennemen, want zonder haare Ed. ons

bedenckens

In 't Casteel Victoria desen 12. May A° 1651. —

bedenckens, dan niet geconsenteert hebben gehadt, dat hy daer over bij den Rade van Justitie aldaer andermael was gecondemneert geworden.

Deselve: vrijlieden, vaertuygen ende bij sijnde goederen, zijn hier onder d' opsichte vande Comp.ie bij publicque venditie, gelijck bij 't afschrift van deselve blijckt verkoft, zijnde daer van in alles geprocedeert ƒ 4075 5/12 die wij, als p.mo willen getelt hier behouden hebben, om het voorsz: bedragen daer van door U Ed.e aldaer aende gerechtige eygenaers weder gerembourseert te werden, ende behouden wij hier beneden, dien daer noch van wegen de Comp.ie vracht lasten sone tot 10. ƒ 't last, alsoo daer van gebruyck hebben, neffens 2011. cannen Stercken Arack tot 3/8 ƒ de can, kostende tesamen ƒ 794 1/8. dat versoecken U Ed.e daermede gelieven te voldoen. —
't welcke gevoeght tot het montant vande venditie, aen ons, als gesegt, hiermede getelt, komt tot eene ende andere in alles ƒ 5566 te bedragen, daer voor wij ons hier aen het Generael zullen debiteren: tien packen Comijn, p.mo voorsz jachtjens mede gebracht, dat hier niet is connen werden verkoft, neffens een distileer ketel ende zijn toebehooren, keert met dese gelegentheyt derwaerts daer haer Ed.e naer haer   mede gelieven te handelen.

Tot wat insichte dese lieden het distileer keteltjen met hen herwaerts hebben genomen, is ons ten rechten niet bekent, gevende ons middelertijt groote suspitie oft tot daermede niet wel op nagel olie te distileren zal zijn aengeleyt geweest.

Met dese gelegentheyt keert, op zijn versoeck, met zijn huysvrouwe ende familie derwaerts den eerwaerdigen D.ne Johannis Pontanus predikant, die hem, om hier noch wat over te blijven, niet heeft gelieven te laten bewegen, schoon nochtans zijn dienst hier rechtevoorens zonderlingen wel souden benodigen, naerdien hij nu over soo verre gecomen is, dat hier de kercke, mits het maleyts begint te prediken, nut soude connen dienst doen, behalven dat hier oock een predik.t gebreck hebben, vermids Pontcasen (dat nodich zij) mede opkomt, ende D.nus Jacobus Hogenius met mij van Batavia vertrocken, ondertusschen overleden is, invoegen hier eenlijck deser jaere maer zullen blijven, noch teneer D.nus Hendrick Vantongl ende Petrus Appeldoorn, waer van den eersten noch weynich ende den tweede

gants

geen Maleyts en verstaat, dat nochtans een byzondere eygenschap is, —
waar van lien de kercke moet werden gedient, waaromme wy U Ed: met
goede redenen andermaal bidden, te meer alzoo door van tyt tot tydt —
meer ende meer comen te bespeuren ende gewaar te werden dat de —
Nederlandtse predikanten, haar noyt met gemoede, het gunt nochtans
zoo (zouden zy den rechten dienst doen) zyn moeten, haar op de buyten
plaatsen zullen gebruycken laten, ons met de twee voor desen versochte
Portugeze Studenten van Malacca alleen gelieven t'accommoderen, —
ende daar toe noch eenige andere conscientieuse vrywillige Predicanten
die niet tegen haar sin ofte gemoet werden verzonden, uyt te laten, soecken,
of Staat het werck inde Ulvattans. by my jongst op myn aenwezen
aldaar van sonderlinge loope gelaten, haalt wel t'eenemaal werden
te verloopen, dat waarlyck jammer wesen zoude, zynde daar ende
ooch op Oma niettewoont noch predikant noch kranckbezoecker —
tegenwoordich, alzoo Smals die nevens Pontcalen op voorsz Oma —
geest gecregen, in, om zyn ongeres leven mede van daan op comt, ende
is den kranckbezoecker Jan Pietersz: op Honimoa, dat een geselicke
eerlyck man was, onderwylen myn afwesen naar Bat:a aende
bloetgangh, nevens ooch den Cranckbezoecker hier aen 't Casteel
gestorven; wy hebben met d:ta Hanton, die voor eerst wel de —
naaste zoude zyn om daar te resideren, als (god gezeyt) weynich
Maleyts begint te verstaan, daar over gesproocken, maar weet die
man soo veel uytvlugten van verschooninge aentewenden, dat ik daar —
uyt wel claarlyck kan bespeuren, hy daar toe niet in is gezint, —
dervende onder andere frivole excusen allegeren, dat ymandt daar —
altoos woonende ende niets dan anders niet als Maleyts predikende
geen tot den Duytsen dienst geleveniert zoude maacken, even als of —
het hem verboden zoude zyn altemet, als het eens te pas quam, voor
het guarnisoen, den Duytsen dienst mede te verrichten, dat verde van
daar is, eenmeus is dan het voornemen voor eerst, als het met gemoede
niet verder wesende te brengen, dat die plaatsen van lien altemet
door de predikanten ende onze Gecommitteerden zullen werden bezocht
daar toe zy dan beyde voor de eerste maal nu met ons mede derwaerts
te vertrecken staan, den eersten om den dienst te doen ende den anderen
om de manier te zien ende te leeren hoe dat het daar in die ende andere
gelegentheden toegaat; den Cranckbezoecker Balbiaen ontrent eene
in Comp:s hospitaal, spelende daar den fynen mallaert, zullen eens
gien volgens U Ed: ordre het haar overzenden, ende dit Hollenaar
vedens (men can qualyck naar verstaen waar) verdroncken, —
wandelende, zoo hy het doet, by nacht, want noyt van ymandt by dage
vernomen

Int Casteel Victoria desen 12^den^ May A^o^ 1651. —

vernomen wordt, invoegen van die twee broeders, niet veel goets — (Godt beterts) te verhopen staat; Joffrouw Heijnierts: weduwe van Sal: Sr Salomon Heijniers Oppercoopman d^o^. verleden, (...) overleden, komt met desen schepe, onder het geselschap vanden predikant voorsz — mede derwaerts over.

U Ed: ordre van geen Cinesen ofte andere vrije luijden met Comp^s^. schepen meer passagie te verleenen, zullen gedienstich naercomen ende voort op alles, den dienst vande Comp^e^: concernerende, soo naeuw ende accurate acht geven, als het een getrouw Commissaris toestaat ende beloont te doen, daer op versoecken U Ed^e^: seer gerust te rusten. —

Anno verleden is van hier, onder patte, met zijn vaertuijgh naer Banggaij, Xoula ende de plaatsen daer om heen gelegen, vertrocken eenen Intie — Matta hary priamanees. maer heeft wel aende kant van 20. jaren of meer hier inde landen op de custe van Touloe inde negrij Wayboet, waer dan oock getrouwt, gevrijst ende gelooft is, geresideert, ende — van daer zijn vaert herwaerts ende derwaerts gedaen, invoegen hem de gelegentheijt van dese landen boven andere vreemdelingen is bekent, waeromme dan oock van haere staet herwaerts over, in dese presente constitutien te bedenckelijcker is. dat ons geinformeert wordt hem in qualiteijt als een Waijboetens inwoonder, ende bij consequentie mede — onsen vijandt zijnde, nevens noch 7. ste sijner lijfeijgenen, hier voor — eerst bij ons in verseeckerings te houden, zijnde wij daer toe noch te meer geimpelleert geworden, om dat hij seeckere 6. naturele Waij — booters, daer onder sechs een Iman van de plaatse, met hem vervoert op voorsz: Banggaij, soo hij voorgeeft, mits de kleijnheijt van zijn vaertuijgh, souden gelaten hebben, maer, soo als wij vastelijck vertrouwen, vande veranderinge in dese landen hebbende verstaen, in het keeren herwaerts, haer elders op 's vijands custe. t zij de Manipos, Amblauw of Bouro sal hebben uytgeset.

Het schip Nar — vonse ende de fregat de Zeehaens is hier tot heden noch niet aengelandt, daer wast dagelijcks met arents oogen naer uijtsien, om ons voornemen op den vijandt, in Godes name, te eerder te mogen effectueren.

Van Wijs door U Ed^e^: onder anderen, aen die op 's vijands landen resideren gesonden, hebben onder de getrouwe gebleven, om haer te beter aende Comp^e^. te verbinden, verdeelt, zijnde dan de verdeijlinge —

daer af

daar af geschiet, als hier onder volght.

	Aende Camaras van het Casteel	Lasts 3. –
	aen die van Honomoa ende Noussalouw	" 3. –
	aen die van Oma	" 2. –
	aen die van Hila en ressorte	" 5. –
	aen die van Tanique ende ressorte	" 3. –
zynde de Nyt voor naamste Camiras secretelyck gegeven	aen Hadje Noussanive	" 1. –
	aen Hadje Kilangh	" 1. –
	aen Hadje Soys	" 1. –
	Aenden Anataloody	" 1. –
	aen Joan Pays	" 1. –
	Aenden Secretaris Mancus	" 1. –
	Aenden Orangcay Amalocke, midts uyt den Raat geset maer echter een frayman is	" – ½
	Aenden Iman van Noussanive om dat dickwils het een ende ander voorde Compe. sarytt	" – ¼
	aen Samsan gebleckte Orangcay tot de Compe.	" – ¼
	aen Abdul Rachman voor zyn betoonde getrouwicheyt aende Compe.	" 1. –
	aen Orangcaya Boulangh	" 1. –
	aen Hadja Hiloe	" 1. –
	Comt tesamen lasten	26. –

Voor welcke milde gifte, item den afslach op den vercoop vanden rys genaemt, zy UEd. ten hooghsten zyn bedanckende.

Het prince stucken ½ last tannins ende calle roos water aenden Quimelaha gesonden, zullen hier ende daar ten dienste vande Compe. gebruycken laten.

D'onder genomineerde persoonen hebben hier aende Compe. geheet om aen haar ette haare gemaerkinden, volgens onse verleende willets, weder gerembourseert te worden, een somma van 2002 ½ Rx. ten 40. stuyvers yder, daar vooren wy ons hierde Rx. tot 51. stuvers gerekent, maeckende mitsdien ƒ 1350.7.8 aen het generael zullen debiteren te weten.

D'Hr. Weesmeesteren voor reeck vande kinderen van Saler. Sr. Johannis van Aeken, in zyn leven oppercoopman, om aende weese meesters aldaar weder uytgekeert te worden Rx. 2366 ?/?

die transporteren

Int Casteel Victoria desen 12en May Ao 1651 —

Per Transport ƒ	2366 2/9
Willem de Bodden ende Harman Jansz Hals en Compe. aenden Capn: kamp op Batavia . . . . "	339 —
Willem de Bodden voor hem selven aen voorsz: Cap: kamp	176 5/9
Somma. Realen "	2882 1/4 —

Sonder anders, werdt mijn heeren, naar mijne gedienstige groete de Godt in zijn hoede ende genade bevolen.

Amboina int Casteel Victoria desen 12en May Ao 1651. — onderstondt ende was geteeckent. UEd: ende Compe: dienstwilligen dienaar, Arnold de Vlamingh van Oudtshoorn.

Mijn heeren naar het schrijven deses zijn hier vande naargenoemde persoons noch getelt ƒ 1400. te weten.

van Julian de Silva te betalen aen zijn vrouw Cecilia de Silva	ƒ 400. —
van Evert Willemsen te betalen aen Sr: Hendrick van den Dict	1000. —
Somma	ƒ 1400. —

het welcke gevoeght tot de eerste 2882 1/2, ende dit eene ende andere tot het gunt in onse voorige missive van hebben gementioneert komt het tesamen te beloopen ƒa 8202 5/9 waar voor ons, als gewoonlijck tot ƒ 21120.13.14 de ƒ: namentlijck tegen 51. stb: gereduceert — aen het generaal debiteuren rullen. —

Amboina datum ut ante, onderstondt ende was geteeckent UEd: dienstwillige dienaar Arnold de Vlamingh van Oudtshoorn.

De Gans arriveert over Batavia uit Ternate.

Ten selven dage komt hier uijt Ternaten ten rhede het fluijt schip de Gans sonder advijzen, zijnde deselve in Massouw, mede op weg, geweest.

Saterdagh den 13 do: valt niet voor.

Sondagh den 14. schrijven aenden Oppercoopman Vanden Cappen naar Hila als bij het afschrift daar van hier naer gesien wordt.

Hila. Aenden Oppercoopman Vanden Cappen,

Eersame, vroome discrete

Beijde uE missiven van 9: en 12: stantij, zijn ons, te weten den eerste

Int Casteel Victoria desen 14e May a° 1651.

Ons eersten ten selven dage in handen van onse gecommitteerden, benevens het schriftel. transport doorden Oppercoopman voor aen UL. van Comp.s effecten op Hila gedaan, endeden tweeden of laesten op 13e p.to gerepte afgerondene sold: over den wegh van Hitoelamma. Wy gevonden, daar op UL. die desen saecken in andtwoorde ende voors. tot onderd.

Op het defect aende ongerondde seven lasten rys hebben den Oppercoopman Simon Cos geloont, ende vanden selven verstaen, hoe datter geen seven maar eenel. 5. lasten 115. goenij sacken voorde gemeijnte t samen waeren afgescheept, zynde de twee lasten voorde Orangcayen Boelangh ende Radja Hitoe ijder een g'ordonneert. p.to abijs naar gebleven gebancqueert te worden.

Welcke UL. by desen over sulcks ordonneren, boven het defect vande vyf lasten gevonden, uyt den aldervesten rys vande Comp.e daar neertevoort wesende, tot laste van dit Comptoir te suppleren, — invoegen daar 7. lasten, soo voorde gemeynte als voorsz. Orangcayen effective sult uytkeeren; de g'eyste rysmaten, sullen u metten eersten (gemaackt zynde) derwaerts toegebracht werden. —

De tweede punten, moet, gelyck UL. vanden Cap.n Tuiten t'Conneliddanck wel aengeroert is, gelieve tot het fondament toe demanteleeren, ende daer naer met bequame dekkingh weder soo veel hooger — opmetselen laten, dat het canon uytkeeren soo hoogh als de muer door zyn schietgaten te staan comt, maar sult deselve opgemetselt synde, voor onse naerdere ordre met eerde niet opvullen, want voornemens zyn haar, om van uytwasten bevryt te zyn, soodanich tot dat zy — wel sullen bestorven wesen, onopgevult te staan laten, ende op dat zy noch te massiver ende vaster mogen wesen, soo sult soo — weynich sant onder de kalck doen mengen, als op het minste — nodich is, midsgaders daar rondtom, over een loos dappen dack laten richten, om van regen, waar het daar in het moillon begint, wordende bevryt te zyn; het peabysse mack voor eerst soo als het nu leyt, wel liggen blyven, om te minder water by het nieuwe fondament t'ontfangen, dat in allen gevalle schadel. is.

Gelyck UL. ende d'Orangcayen met fondament ende goede redenen versoecken dat alle de geene wie van onse vrunden op de Cust van Hitoe vlieden in garnisoen pangayen altoos wanneer zy hier of daar

Int Casteel Victoria dezen 14en May a° 1651. —

O daar eenige van Comp:s vastigheden of negrijen pattemeen(?), tot eenig —
of ander teecken doen mogen, waar bij zij vande onzen bekent ende al-
zoo geprevenieert mach worden, het ongeval, dat jonghst, door gebreck
van het selve, te naesten bij met die van Ouriën(?) lion(?) in daar was —
geschiet, zoo belasten wij aen alle de hoofden inde vastigheden
gelegen langhs de Hitoese cust van Larique af tot Twe loo(?), in
onzen name t'ordonneeren ende bevelen aen haare Orangcayen, yder
inden zijnen, te recommanderen ende belasten, dat wat vaertuijch
groot off cleijn, eenige plaatsen passeren, wanneerse daar voor
comen met het slaen vande tijf(?) afvonden(?), ende met een cleen wit
vlaggetien, door haar aen een stockjen te binden, driemaal naar de
anderen te slingeren, maar sullen daeromme alle tot(?) alle onze —
suppoosten of bondtgenoten eenich [illegible] vaertuijch omtrent land-
plaatsen vernemende, schoon zij voorsz teijcken al te doen comen
naar dien den vijandt buyten twijffel, van dusdanige publicque or-
donnantien niet ignorant staat te blijven, ende midsdien het selve, —
om d'onze te verlocken, mede zoude connen practiseeren, niet naerlatig
op hoede te wezen, om in cas voorsz: geen ongeval t'encourreren,
zoo verstaan ende belasten in dezen mede, dat, zoo wanneer der —
eenige vijandtlijcke vaertuijgen langhs de cust werden vernomen, —
de geene die het eerst ziet, twee schooten, weijnich naar den anderen
zal laten doen, ende daar op voort de helft van zijn guarnisoen
gewapent de strandt derwaerts senden(?), voorsz prauwen schopt(?) de,
nevens eenige inlanderen stueren, om haer ten minste tot de naaste
vastigheijt van haar afgelegen te volgen, ende zoodanich het strandt
allen wegen te beletten, waar zij dan weder doende andere zullen
vervangen werden, maar zullen zij daar inden uijttreckende plaatsen
zoo langh blijven vertoeven, tot dat d'andere weder binnen sijn
guarnizoen zullen wezen gekeert, (maar of de noodt vereijste, —
dat de troupe stercker moste zijn, zoo zal dat geheele guarnizoen —
dan voort [illegible] ende ongemattert(?) zijnde, excepte eenes het hooft, uyt-
trecken, ende de vastingh maar bij d'ingecomen buerman bewaert
blijven, ende de geene die uyt zijne buermans vastigheijt voorsz: —
schooten hoort doen, die zal hem daar op strack tot defentie wee —
claar maacken, ende gewes(?) woonen gedreijt, mede de helft van zijn
guarnizoen, tot zijn buermans vastigheijt afsenden, met ordre daar
zoo lange te vertoeven, tot dat alle d'eijge guarnizoen [illegible] —
daar weder binnen zullen gekeert zijn, op peine van yder 100 ℛ
zoo wie hierinne naarlatich blijft, daar over [illegible] als anders [illegible]

maar

Omme naer exigentie van saecken door den Cleyghs-raede gestaeft te werden.

De meyninge ende onse ordre van outs is, dat noch soo onveranderlijck
blijft continueeren, dat, onaengesien wij bevelhebbs in gebruijck hebben
gehadt, soo als in desen nu verder geschiet, dat, wanneer wij eenige —
generale last langhs de cust van Hitoe hebben willen geven, tot
selve dan aenden Oppercoopman van Hila, als d'aensienelyckste ende
oudste van qualiteijt zijnde, hebben geschreven, om door den selven
voort alomme inde andere vestingen de ordre van gedaen te werden —
yder vastigheijt des echter op zijn selven bestaat ende van zijn eygen
hooft gecommandeert werdt, als staande alsoo wel d'een als d'ander
directelijck onder den Gouverneur, invoegen dat UL. commando hier
niet verder en extendeert, als over het guarnisoen aen Hila, de —
negotie ende de negrijen daer bij ende onder gelegen, ende heeft UL. —
aen niemandt die bij UE. coomen, tenzij gij selfs tuwen eygen
costen liberalijck begeert yet te geven, maer moet hem yder met zijn
ordinaer maentelijck rantsoen te vreden houden ende vergenoegen laten
pr. Gouverno.

Het gunt UL. van ons versoeckt, item noch gebreckt aende voldoeninge
van onse ordre, om aende andere vastigheden te versterkken, sal u —
mettet eerster p. chaloupe bestelt werden.

De Fluyt de Haes, waer dat UL. inden zijnen van mentioneert,
is hier over twee dagen aengelandt, ende werdt nu oock van Batou —
een groot schip apparent Nassouw gesien, de Brittioen is —
tien dage voorsz. de Haes passerende naer Batavia vertrocken, —
die Godt de Heere, beneffens de voorvertrockene, alle salvo —
wil geleyden.

Eerstdaechs staen ick met d'Heere Gouverneur naer Oma, Honomoa
ende Noessalouw te vertrecken, om de plaetsen daer alomme te visiteren
ende van het gebreeckende te versorgen, in welcke actie vertrouwen
ontrent een tijdt van 14. dagen t'intermitteren, wanneer voornemens
vermids de verwachtende schepen nu geärriveert zijn met alle —
de macht te schepe elders te vertrecken, om den vijandt hier ende
daer soo veel afbreuck te doen, als immers mogelijck zij. —

Bij 't hier ingesloote papierken werdt UL. blijckende hoe die van
Hitoelamma swaere klachten over den vendrich Albert Tomaszen —
anders Hoobol gesayt, zijn doende, daer naer UL. bepaelt sonderbuldelyck
als daer toe van ons in desen expresselijck zijnde gecommitteert, te
vernemen

In 't Casteel Victoria desen 14en May A° 1651.

vernemen, ende ons van u bevindingh by geschrifte naerder rapport
te doen, wetende dat wy om hooren noch om lacken (gelijckmen soo spreeckt)
niet en begeeren, dat d'inlanders van Comp.s suppoosten quaets werden
bejegent, veel min haer eenige extorsie aengedaen, daer af voorsz:
vendrich van ons dickwyl ende int jongste op myn aencomen aldaer
wel expresselyck is gewaerschouwt ende vermaent geworden.

Desen hebben eenige orangcayen op ons versocht in Ganonno met haer
corracorren onder den Capn. verleenden te mogen vertrecken, schynende
het ooge naer den quimelaha, dienen niet dat eenige corracorren
souden equiperen, te hebben, soo by alden daer langhs de cust eenige
vrywilligen syn, die haer fortuyn ende eere, boven d'andere mede
soecken te betrachten, het wordt haer by desen mede liberes geaccord.t
daer van om haer, in cas van gelegentheyt claer te mogen maecken,
by desen gepreadverteert werden, ende sullen wy de corracorren van
hun vertreckende belasten daer op de cust te comen, ende d'ander
mede (gelyck voor meermael geseyt) gesint synde, dan met haer in
Comp.e te nemen, in welcken gevalle U.E. ende ider op syn plaets te
sal vermogen haer van amonitie beloones te voorsien, mede het
overschot daer van op haer wedercomen, dat elcq aende Comp.e weder
restitueerende, waer de voorsegden respective op te letten hebben.

Op het gunt U.E. vande huysmeubelen schryft, wordt te syner tydt
beloonlyck gelet, sonder meer. Weest.

Eersame, vrome, discrete met Comp.s suppoosten, U.E. huysvrouwe
ende familie Godes in genade bevolen.

Amboina In 't Casteel Victoria desen 14en May
Anno 1651. Onderstondt ende was geteeckent, U.E. gunstige
Arnold de Vlamingh van Oudtshoorn.

Nassou verschynt insgelyx uyt Moluco.

Maendagh 15 d°: Compt hier uyt Ternaten beoosten ter reede het schip Nassouw
dato 22en April van daer vertrocken medebrengende brieven vande
heere Gouverneur Gaspar vanden Boogaerden ende den Oppercoopman
Jacob Hustaert, waer van den summieren inhoude hier onder gestelt wordt.

't Geverbaliseerde uyt de brieven p.r 't schip
Nassouw uyt de Molucos gesz:

Sedert ons vertreck p.r den Tervenick van Marquian ende tot
op het departement van Nassouw uyt de reede van Malleyo

Schr.

Int Casteel Victoria deezen 14.en May A° 1651.

schrijft den gemelten Gouverneur vanden Boogaerde, dat de
saacken in Ternaten ten principaelen sonder veranderinge waeren blijven
continueren, op ouden voorslach, die wij bij onse schriftelijck gelatene —
memorie den Gouverneur vanden Boogaerde ende sijnen Rade in
consideratie hebben gegeven, nopende het demanteleeren vande stercktes
Calle la boca op Ternaten, midsgaders de redoute ponatten op —
Macquian, om d'andere plaetsen met derselver guarnisoenen te —
renforceeren, hadde sijn E. voor als noch in deze turbulente tijden,
niet connen resolveeren, om redenen, dat inde gereconcilieerde op
Macquian, ende die daer vonder onder de bescherminge van ponatten
gaene Orientalen waeren houdende, met dan groote verbaestheyt
ende ontstelteniss veroorsaecken, en daer tegen den moet en
couragie der rebellen allesints stijven, ende vermeerderen souden; —
Onse missives aenden Tidorese Coningh en den Spaenschen
Gouverneur op Gammalamma te bestellen gelaten, daer mede
hadde sijn E. onse ordre volcomentelijck g'effectueert, ende voorts —
verstaan (wat aenbelangde de gepresumeerde correspondentie
en verstandt, 't welck den Spagnaert met die van Gilolo soude
hebben onderhouden) dat sulcks niet dan al te seecker was, en
waer tegens hij vanden Boogaerde oock voorgenomen hadde in
debita forma te protesteeren, verclaerde sijn E. daer en boven dat
die van Sabougu ende Gilolo voornoemt (welcke kort naer
ons afscheyden van daer, sijnne gesanten met schenckagien aenden
Spaenschen Gouverneur hadden gedeputeert, die daer oock —
aengenomen, wel ontfangen, en vrindelijck gedimitteert waeren)
sorgelijck van die sijde met oorloochs munitie t'haren defensie
wierden g'assisteert, om waer van gronde kennisse te
becomen, sijn E. alomme naeuw ende sorchvuldelijck soude laten
vernemen; seeckeren trompetter, welcken al voor eenigen tijdt
uijt sijne gevanckenisse op Ternaten na de sijde der Spagnaerden
gevlucht was, ende apparent stonde met sijnne twee schepen die —
22.e April naer Manilla souden vertrecken, mede derwaerts
te navigeeren, hadde sijn E. wederomme van daer in handen becomen. —

Inplaetse van 8000. R.a in specie p.r Nassouw herwaerts uijt de
comptanten van Molucco gesonden, versocht sijn E. niet alleene
die somma maer oock noch daer en boven 5. a 6000. andere R.a in
payement, omme daer uijt te versterken de maendelijckse —
rantsoenen, dat sijn E. mids 't derven vande 50. vaten vleesch en speck

midsgaders

midsgaders 30. leggers arack uyt tot canga van Molucco naar Amboon mede genomen, nu in gelde genoodtsaeckt waere te doen. —

Van Saruytloot ende Nootcooper, 't volck met het subyt vertreck vanden Ditticor in dat jacht verbleven was, midsgaders partye Coquos Olie, daeromme zyn E: beleeftelick heeft versocht, zy pro eerster commoditeyt te mogen worden geprovideert.

Om in Ternaten tot verbeyt te dienen, heeft den gemelten Heer Gouverneur instantelyck dat derwaerts gesonden moste worden een der cleenste jachten uyt onse vlooten, aengesien van 't oudt afgebande ende onbequame handelwyck den nodigen ende vereysten dienst aldaar niet en conde worden getrocken. Op welck een ende andere wy naer genomene deliberatie inder tydt bezorgen sullen dat ten meesten voordele ende welstandt inde Quartieren opgemelt zal comen gerecquireert te worden.

Van Maquian schryft ons den Oppercoopman Sr. Jacob Hustaert, dat de Orangkaya's vande negryen Tallapaiuw, Sable, Tattalolo ende Quottabaruwa sich noch onverwenet op de hoogten onthielden, maer waeren d'inwoonders van aengetogen Sable, zynde wel den sterckste ende grootste loop, deficierende van eenne Orangkaya, die sy op Babanwa hadden laten staen, met eenen gezeyn sloep naar Ottagita gecontinueert ende vanden ouden Singadie in protectie aengenomen, daermede tot niet den malcontenten dapperlycken verswackt geworden was, ende te presupponeren, in cas die van Quottacquia ende Quottagita, maar in eenne beswooren fideliteyt niet en quamen te wanckelen, het ryck der Weder-spannelingen niet lange en zoude konnen duyren; doch hadmen seeckere berichtinge dat deselve hoop om hulpe van volck ende oorlogs gereetschappen aen die van Gilolo ende Sabou, door expresse gecommitteerdens hadde doen versoecken, met voorslach van 't Casteel op Tattalolo by overrompelinge te emporteren, men meynde dat den ouden Quottagiter aen deze bestellinge mede zoude vast zyn, maer 't werck doorkeecken zynde, wordtmen hem ter ontrenten bescheuldiert; op den cours van deze saecken hadde Sr. Hustaert verscheyde bedenckingen genomen, sich geensints konnende imagineren dat die van Maquian ende Ternatanen soo veel voets op eenne

bodem

In't Castiel Victoria deren 15en May a° 1651.

bodem uyt zouden geven, ende eenige troupen van buyten admitteerde, tot conquiste van eenige onser vastigheden aldaar, om bij gevolge aen deselve Ternatanen intenrymen een absoluit gebiedt, daar zij doch nimmermeer hebben willen toe verstaen, geloovende Sr. Hustaert ooch aen d'ander zyde, dat die van Gilolo door dittance op die van Maquian tot zoodanigen hulpe niet en zoude resolveren, uyt vreeze dat het met laaulyden op eenicke bedrijgenye uytvallen mochte ende eens daar lenm stucken, om door dat middel eenige Ternataensche hooften in't net te crijgen, ende die dus tot straffe haren rebellye in landen vande Comp.e ende den Coningh Mandarsha over te leveren; 't conde anders tints ooch wel zijn, naer Sr. Hustaerts opinie, dat niet alleen de geweconcilieerde, maar ooch de rebellen ende malcontenten (als een volck van extreme trouweloosheyt) sich onderlingh verstonden, ende op haar oochwit t'onzen nadele geraementelijck beleyden, daar tegen de stucken allen wegen zijnde berokt waeren, ende scherpe wacht voor alle hostile attentaten wierd gehouden; de wapenen bleven nodenrijts in stilte, zij luyden zeggende dat zij, uyt vreeze eenlyck van door ons overvallen te worden, hen op de loochten hadden geretireert, wij daar tegen dat het voor ons onnodich ware 't hannas aen te schieten tegen zooda-nige sinneloose menschen, die sich selve by 't lant trocken, ende met gaar vluchten en lopen in sulcke ongelegentheden precipiteerden, die sich straf genoech over haare quade comportementen, ende onverantwoordige handelingen, souden aendoen, niet twijffelende wanneer zij honger ende ongemacks genoech hadden geleden, of zonder van selve wel geerne weder sullen comen.

In continuatie vande gedane beroeringe der vluchtelingen op Maquian na die van Gilolo, zoo was daar, voor 't scheyden van Sr. Hustaerts schrijven van d'overcomste op Babauwe by de malcontenten zonder eenich gevolch aengecomen den Quitsil Duni, zoo eenige wilden om 't Capiteynschap over deselve t'aenvaerden, ende andere, om de goederen zijns afgestorven soons, daar restorende naer Gilolo te brengen, 't gingh evenwel vast dat gem: Duni, mistrouwende de constantie der muytelingen, sich in haaste wederomme van daan vertrocken hadde.

Voorts was door den Gouverneur vanden Boogaerde aen gemelten Hustaert g'ordonneert omme in Comp.e vanden Coningh Mandarsha rondtsom het eylandt Maquian te vaeren, ende bij alle saecke wegen

t'onderstaen

Int Casteel Victoria desen 14en May Ao 1651.

O t'onderstaen, offe noch sommige weygeren totte gehoorsaemheyt van gemelte zyne Mayt: zonder weder te vredigeren, ten eynde geheele alsoo weder dat territorium in vorige tranquilliteyt en ruste mochte werden gebracht. dat den Heere geve.

't Feluytschip de Haen was door Gen: Rustaert (conform onse ordre met de benoodichste noodtwendicheden voor 't Casteel Cambello naer Batavia afgesonden, met expresse belastinge deselve daer gaatloos te disbarcqueren ende dan wederom by oosten om naer Cambello, daer wy de schepen eerst achtercomen hebben g'ordonneert voort te seylen; de besoldinge der Mardiquerse guarnisoenen was alomme betoonlyck geschiet.

't Restant der nagelen zynde 424 lb heeft men gewicht op Tattaloto gevisiteert, hadden wy goet gedacht in Nassau's te schepen, waermede wij op de comptoiren rondtsomme met een nagre mede overich was, oock met stont intecomen voor 't oogsten van 't tegenwoordige gewas, waer tegen wy hertoes deliberende de algemeene ruste ende vrede deses eylandts. Et stonde anders limbs gevreest dien sporteyne in der vreemdelingen handen te vervallen, sonder dat wy oock sonde mogens weren ... 't selve te beletten.

Versoeckende laestelijck dat wy in desen soo roeuwen ende noch ongesteunden staet der dingen van hier souden willen derwaerts afsenden een sandlaem Jacht uyt onse vloote, omme aldaer tot de voorvallende noodtwendige diensten g'employeert te werden, zynde het schip Hardenwyck allentelaten tot expeditie verrichtingen onbequaem ende afgevaren.

Waermede over komen sommige gesanten.

Met voorsz: schip, komt door den Coninck Mandarsia, op ons voordragen, oock herwaerts gesonden, de Singadie van Malayo, om by provisie in des verraders Quimelahas Madiras plaatse, als zyn Stadthouder otte Quimelaha over zyne dominien, herwaerts over te succederen, ende hebben wy daer beneffens oock erlanght acte van Commissie, om hem allerwegen in zyne heerlyckheyt in voorsz Mayts name, te doen ende te laten, wat wy oorbaer ende dencken tot welvaert van zyne Staat goet te wesen, hebbende oock macht om den Heere Gouverneur vander Beeck, naer myn vertreck in gelycke authoriteyt te mogen substitueren, de formulieren

Ende ontfangen beyde des daer neffens vanden Coninck acte van Surintendence over syne Mayts landen, in Amboina

daer

daer van met des Coninghs Missive daer beneffens gevonden worden, sijn vervolgens geregistreert geworden.

Commissie voorden E: heer superintendent Arnold de Vlamingh van Oudtshoorn doorden Coningh van Ternaten verleent.

Ick SULTAN MANDARSHA Coningh der Ternatanen saluijt

Bij mij ingesien zijnde de getrouwe aliance die dit mijn rijcke met de Generale Comp.e nu veele jaeren naer den anderen heeft onderhouden ende de vrintdelijcke bejegeningh midsgaders vriendelijcke assistentie mij ende mijne voorsaten ooyt ende ooyt van deselve, doch voornamentlijck sijn in dese troubileuse tijden, onder het beleijt van den heere Arnold de Vlamingh van Oudtshoorn betoont ende bewesen daer en tegen gelet toe schrijven dat ick door het meeste part mijner onderzaten verlaten ende bedrogen ben, zoo vinde (tot conservatie van mijne heerlickheijt inde landen van Amboina en d'eijlanden daer bij ende om gelegen, onder mijne croone sorterende) geraden ende dienstich den gemelten heere Arnold de Vlamingh van Oudtshoorn (als mij van zijne wijsheijt, capaciteijt ende bijzondere ervarentheijt in voornoemde landen gerust vindende) te imploijeren, zoo doe bij desen, dat het zijne E: gelieve de moeijte te nemen ende de superintendence over mijne voorz. landen t'aenvaerden, midsgaders ingevolge, wanneer in voorn. Amboina, derwaerts zijn E: wijse in Ettern, bevonden (dat Godt geve) sal zijn g'arriveert, deselve landen als mijnen expresse Commissaris te visiteren, ende op alle zaacken, van sodanigen nature of aert die zouden mogen zijn, in onsen name, requisite ordre (naer zijn E: wel gevallen en wijsen raet) te stellen, wijdens dewijle jongst uijt Amboina tijdinge is aengecomen, dat aldaer den Quimelaha Madira van ontrent de redoubt Loehoe de vlucht besluijtende in genomen ende door eenige andere boose menschen, van zijne aenhangh sommige Hollandse schoolmeesters heeft laten vermoorden, ende sich daermede geheelijck vijandt van mij ende d'E: Comp. verclaert

Int Casteel Victoria desen 15de May A° 1651. —

verclaart, vergetende soo Godtloosselijck alle weldaden hem door mij ende d' Hollanders bewesen, versoecke ick aengeroerden Heere Admiraal dat hem gelieve, met zijn E: aldaer presente macht, den selven Quimelaha als openbaren vijandt te willen vervolgen, ende hem met alle die van zijnen aenhangh zijn te destrueeren, ende soo lijf als goet verbeurt te maacken, ende met onse oversten in dat gewest, die op eenige andere wijse sich ten ondienste van mij ende d' E: Compe mogen hebben vergrepen, voorts soodanich te handelen, als zijn E: wijsen raadt ende goetvinden gedragen sal, Soo beveele ick derhalven aen alle mijne bevelhebbers ende goede onderdanen in Amboina — van hooge ende lage Standt, meergem. Heere Admiraal de — Vlamingh uijt crachte deses, voor onsen Superintendent ende — expresse Commissaris aen te nemen, hem daer voor t' erkennen, eeren, respecteren ende gehoorsamen, even als of wij selfs in persoone daer present waeren, ende 't gene een door gedachten Heer in onsen name sal mogen worden g'ordonneert, van ons selfs belast en bevolen wesende te doen, Op pene wie hem daer tegen ongehoorsaem comt te stellen, lijf ende goet sal verbeuren, daer af een yder bij deesen geadverteert zijt, ende ten eijnde te minder scrupule, in 't aennemen van zijn E: persoon in voornoemde Qualiteijt mach worden gemaackt, Soo hebben tot meerder versekeringe dat het voorsz: — soo onsen wille is, ende om in 't gesagh van ons Stadthouderschap — in plaatse vanden schelmschen Quimelaha Madjira te succederen nevens zijn E: derwaerts gesonden, onsen lieven getrouwen Oom den Singadji van Maleijo, ende naer dien den dienst vande Compe: wel eertoes sal requireeren, dat den Heere Admiraal haest uijt Amboina eens vertreckt, Soo hebben wij bij deesen op den Heere Willem vander Beeck gedesigneert vervanger vanden meergemelten Heere Admiraal, in het Gouverno van Amboina, versocht dat het zijn E: gelieve naer het vertrecken vanden Heere de Vlamingh onse voorsz: last, in cas van substitutie, gelooff op hem te nemen, ende ons bij alle gelegentheden vande hoedanicheijt ende particuliere constitutie der landen punctuelijck t' adviseeren, beveelende mijne Stadthouder den Singadji Maleijo jegenwoordich derwaerts gaende ende andere mijne bevelhebbers in die landen, genoemden Heere — vander Beeck met gelijcke eere ende deselve macht, als vanden Heere Vlamingh gesz: aen te nemen ende te gehoorsamen, Alsoo wij alle 't selve ten meesten dienste van onse Croone, ende

manutentie

manutentie van goede ordres inde landen opgemelt vinden te behooren.
Gegeven op Macquian binnen onzen Huyze, 20e April 1651.

Commissie voor den Singadje Maleyo gaande als Quimelaha naar Amboina.

Ick Coningh van Ternaten Mandarsaha &ca.

Vangezien my door d'E: Hr: Admiraal Arnold de Vlamingh van Oudtshoorn zeeckere tydinge per 't fregatschip Dolphijn uyt Amboina gecomen, bekent gemaackt zy, waar door vastelijck verstaen wordt dat mijn Stadthouder in dat gewest, den Quimelaha Madira, ter zyden stellende de getrouwicheyt die hy mijn als zijnen wettigen ende gerechtigen Coningh schuldich was, oock vergetende de weldaden hem in 't byzonder door die vande Nederlandsche Compe bewezen, door instigatie van mijnen boosen Capn Laut ende Hoecum Tommagola, zich uyt zijne residentie plaatse, ontrent de redoubt Loehoe, bewaert in begeven, ende verraderlijck als moorder die eenige Hollanders door die van Craugh heeft laten om hals bringen, met zoodanige schelmachtige actie, my ende d'E. Compe voor openbare vyanden verklaerende; zoo hebbe ick aen d'E. Heere Admiraal voornoemt vriendelijck verzocht (naer dat door zyn E. toedoen ende broederlijcke hulpe het meeste deel des eylandts Macquian wederom tot mijne gehoorsaemheyt was gekeert) met de presente macht der Nederlandtsche soldaten naar Amboina te willen vertrecken, om aldaer dit vuur van oproer ender haast te smooren, den boozen Quimelaha met zijnen aenhangh vyandtlijck aen te tasten ende te ruïneren, midsgaders in dat gewest alles te doen 't geene de gelegentheyt der zaecken vereyschen zal, waer toe zyn E. met mijne speciale commissie, om 't hoochste gezach aldaer te voeren, verzonden heeft, ende gemerckt niet te twyffelen is, of alles zal door goeden raadt ende wijs beleyt van welgem. Heere Admiraal in Amboina haest wederom tot voorigen welstandt ende vrede gebracht worden, sulcks oock nodich zy, dat in plaatse vanden goddeloosen Quimelaha Madira, een ander persoon, van goede ervarentheyt, wijsheyt ende vredtsamen aert, tot mijnen Stadthouder in dat gewest geconstitueert worde;

Zoo

In 't Casteel Victoria desen 15=den May aº 1651. —

Zoo hebbe ick, met advijs ende raadt vanden E: h=ren Adminael Arnold de Vlamingh van Oudtshoorn, daer toe genoemt ende gestelt, gelijck ick stelle ende noeme mids desen, mijnen lieven Oom ende altijdt getrouwen onderdaen den Singadje van Maleyo, hem versoeckende met deze onze commissie, om uijt crachte vandezelve absolutelijck in mijnen name, voortaen alle mijne onderdanen inde quartieren van Amboina te regeren, mids dat hij boven dien zal hebben toekomen ende te respecteren den heere Adminael — Arnold de Vlamingh van Oudtshoorn, zoo lange zijn E: in Amboina remonceert, ende na desselfs vertreck d'E: h=ren Willem vander Beeck Gouverneur aldaer, des ick oock mijne expresse wille, dat voorgezeyde Singadje in gewichtige zaecken, niet sonder kennisse van ongemelte heeren zal werden bestaen offte aengevangen; zoo — belaste ende beveele ick aen alle bevelhebbers in Amboina, zoo — hooge als lage, Ulimas ende Olisiwas, die vande vaste custe, — als omliggende eylanden, ende voorts alle mijne onderdanen in 't generaal den gemelten mijnen oom, den Singadje van Maleyo voor haeren stadthouder in mijnen name aen te nemen, te respecteren ende te gehoorsamen, midsgaders alle 't geene hij haer belast met sodanige vaerdicheijt na te komen, als of ick selve zulcks in persoon gelast hadde; op pene, dat wie den selven mijnen Oom ongehoorsaem wordt, verbeuren sal lijf ende goet, want ick zulcks tot welstant van mijne onderdanen derwaerts over nodich vinde te beloonen.

Ende

In Noffacquia op 't Eylandt Macquian desen 20=de apº 1651

Missive door den Coningh van Ternaten aan den E: H=ra Adminaal gez.

Ick Sultan Dialley, dialoechoe — Wahyo, Wadie, Amrim, hominima, — Mandarsha, Coningh van Ternaten — zende desen mijnen brief aen mijnen — vriendt, d'E: H=ren Arnold de Vlamingh — van Oudtshoorn, Raadt Ordinaris van India, Adminaal, Commissaris &c=a —

Ick en hebbe niet connen manqueren met deze weijnige regulen u.Ed. te verwittigen dat mijn oom den Singadje van Maleyo nu jongst

mede

Is met zijn E: naer Amboina vertrocken, een getrouw ende goet persoon
zijnde, wordende alleen zoo aenzienelijck, vermidts andere ter absentie ende
betoonende infideliteyt, nevens den Ede Doegoe Otto Capn laudt
gaert; dienvolgende zonde zijn E: bidden den zelven mede naer Batavia
moet navigeren, om, aldaer met eens g'arriveert zijnde saen Ed: —
nevens zijn E: wegens 't gepasseerde als andersints te mogen
dienen ende adviseren; wijders de vrundtschap ende ontfangingen die
aldaer aen eens geschiet, (als alleen cost aen mijn persoon gedaen
was) voor hooghelijcke danck ende eere aengenomen worden.

Actum int Casteel Malayo op 't groot eijlant Ternaten,
den   ao 1651. was beveestigt met twee Coning
lijcke zegels met swarten inct gedruckt.

Met voorsz Orangcaya is oock, om hem met sijnen raedt te dienen
herwaerts overgecomen de cimati Sepij, nevens den tweeden persoon
vanden Singadie van den Ede Duottacquia, midtsgaders oock eenige —
voorname kinderen uijt Gnottagita, Talany, Motein & a plaetsen
den Coningh op 't eylandt Macquian sidere gelegen, etc, om
beter te zeggen, die saer wedder, door onse bewerckingh, met zijne
Maytt bij solemnele verbintenisse hebben gereconcilieert, om te-
dienen daer van als getuygen, voorde gerne wie eenen noch in dubio-
staan mochten, om te sien soodanich zy saen naer uijtval het
werck souden mogen dragen, gelijck wij ten minsten geloofft hadden,
dat noch eenige souden gevonden hebben, maer zijn (al a mico) ter
contrarie alle afgevallen ende den trouwelooren loop gevolcht
bij gerede occasie, bequamen oock eenstwijds missiven door den
Coningh aenderen ende geen gesonden, om daer door, indiense noch
niet mochten zijn afgeweecken, in saeme schuldige plicht te houden
gesonden, soo als wij die meest selve, voor ons vertreck van daer
geconcipieert hebben, gevonden, daer aen den lezer wijzende. —

Missive
vanden Coningh Mandarsaha
aanden Quimelaha Madira
geschreven.

Den Coningh van Ternaten, aenden
Quimelaha Madira in Amboina.

De Mandijckers, die bij den Ede Gouverneur vanden Boogaarde
voorgangen jaer naer Amboina gesonden waeren, om aldaer de

trouweloose

Int Casteel Victoria desen 15. may A.o 1651.

Ontrouwloosheyt van mijnen Cap.n Laudt ende Hoecum Tommagola, —
midsgaders die mijne voordere Overheyt mijn verlaten hadt, bekende
te maecken, hebben. Op haer wedercomste, mij uwe schenckagie be-
gandiert. ende met eenen verclaert uyt uwen mont verstaen te hebben,
hoe gij een onveranderens vrient van mij ende d'E. Comp.e bleeft,
ende u met de boosheyt der rebellen niet wildet vermengen; 't welck
ik doenmaal alsoo aengenomen ende gelooft hebbende, vinde mij nu,
int waenderen van uwen persoon, al t'eenelijck bedrogen, dewijl de
tydinge, nu jongst uyt Amboina herwaerts gebracht, mij betuygen,
dat gij, in plaats van u meester, die u soo swaerwichtich ampt
bevolen heeft, getrouw te zijn, ende in plaatse vande weldaden
die gij vande Comp.e soo overvloedich hebt genoten, danckbaerheyt —
met goede genegentheyt te erkennen, mij ende d' Hollanders soo
lelijck hebt verlaten, ende met een uytsinnich voornemen u onser
beyder vyandt hebt verclaert, 't welck ik dan met soo groote —
verwonderinge heb geloont, als of den hemel ter neder viel. —
't moet u voorseecker vergeten wesen, dat gij tot sodanigen staet,
door enckel toedoen der Hollanderen gecomen zijt, want sedert —
eenich mensch ter werelt in d'E. Comp.e dienst geweest is, soo —
zijt gij 't, ende nu en hebt gij u niet ontsien soo verraderlijck haer —
volck ende den vroomen luytenant Verbaen, van wien gij alles
goets genoten hadt, door die van Lrangh te laten vermoorden
daer gij van outs wel weet, hoe d'E. Comp.e geen weldaden
ongeloont geen leet ongewroocken laet, dies mach ik met reden
wel vragen, waer u verstandt en sinnen gevaren zijn; het schijnt
immers al te veel, dat uwe saecken in vrede beter waeren als
inden oorloch, want gij hebt voordesen aldaer costelijcken lof
gevonden ende in meerder achtinge soo bij d'E. Comp.e als mijne
onderdanen geweest, dan ik hier in Ternaten, daer gij nu voortaen
als een vooren verwoestinge, nergens blijvende plaats, ende over
de Nederlandtse wapenen, tot u verderf om d'ooren sult hebben,
ende namaels, soo gij van u boos voornemen geen afstant doet, een
schandelijcke doot sterven. derhalven moet de duyvel u verstant
geweldich betovert hebben, want gij selfs, die soo lange jaeren
in Amboina verkeert hebt, en cont mij niet een sprock meester
noemen, die van zijne boosheyt voordeel Otte een goet eynde gehadt
hebt. Cackiaty, Taliatta, Qimelaha Louhoe ende andere hebben
u verlooren af te schricken; ende gewillelijck nu gij de Nederlandtse
vyandtschap op u hals gelaeden hebt, gij sult niet beter vaeren —

als

als zy alle; daaromme derwyle ik voor 't beste geloove, dat gy van
boose menschen verleydt zijt, wil ik mij naar mijn gewoone goedertie-
rentheyt, beledigen om u te vermanen, dat gy die quade wegen
laat varen, ende tot u schuldige plicht ende gehoorsaemheyt keert;
de Macquianders mij wedervoor voor haaren wettigen Coningh aen-
nemende, hebbe ik haaren misdaet van harten vergeven, ende ik
myne genade noch niet gesloten, maar soo gy halsterrich in u boos-
heyt, zoo weet dat d'Heer Admiraal Arnold de Vlamingh van
Oudtshoorn, met een armada naar Amboina vertrocken is,
geresolveert zynde uyt dat gewest niet te verseylen, voordat zy de
rebellen gedempt hebbe, al zoude het d'E: Compe. noch soo veele
costen, daaromme ik, vindende mij ende getrouwicheyt van
d'Hollanders ende broederens hulpe soo grootelyckx verpligt, syn
E: verzocht hebbe het voorste geraet in Amboina, in myn afwesen
te willen op sich nemen, by aldien gy u nader bedenckt, ende u
eygen verderf vermyden wilt, kondt u aen hem adresseren, zoo —
niet en zullen noch ik noch d'E: Compe: oyt rusten, voor ende
aleer deze misdaat met u hooft ende hantteboot betaalt zy —

Int Ternaten deezen 20sten April anno 1651.

Missive
aan Quitchil Bessy
opt Eylandt Xula.

Hen Ick Coningh van Ternaten —
aen Quitchil Bessy opt Eylandt
Xula.

Het is u l. zonder twyffel al bekent, hoe schelmachtich myne —
Soalvos, door bedriegery vanden boosen Capn. Laudt Saidy ende
den Heeren Tommagola, mij, zonder eenige de minste reden hebben
verlaten, ende eerst naar de vastelandt Xula ende naderhandt aen 't
zamen naar den Gilolo gevlucht zijn, want ik weet dat over
eenige maanden twee Corrocorren hier aenquamen, ende voorts
naar Gilolo gingen, vernomen wat van die zaacke moete zyn,
maar ik hadde deermaals ooch verstaen dat gy laatst in
Ternaten met een geweldigen hoop praauwen in geselschap vanden
Quimelaha

Int Casteel Victoria desen 15:den May A° 1651.

Quimelaha Terbila, stondt te verschijnen, diensvolgen schreef ik aen u terstondt een brief en gafse den oppercoopman op Macquian, om aen u te bestellen, daerinne u vermanende tot uwer schuldigen plicht ende mede een verhalende hoe ik u het Cap:n lauts ampt al voor henen hadt toegeseijt, 't welck Quitseil Saidy wonderlijck gespeten heeft, invoegen ik gelove, dat sulcks hem zoodanich quaet tegens mij heeft doen voornemen; maer den doot tot dusteren valt op zijn eygen hooft, dewijle gij met zijn oproerigen aenhangh het eylandt Ternaten heeft moeten quiteren, zijnde voorwaer altsamen geen kansse om daer wederom te comen woonen, dewijle d'E: Comp:ie besloten heeft mijne zaecken te mainteneren, ende alle die geene voor vijandt te verclaren, die mijn tegenpartijders zijn; gelijck dan alreede mij onder 't beleyt van d'E: H:r Admiraal Arnold de Vlamingh van Oudtshoorn, desen jaere met zes schepen in Molucco verschijnende zoodanige assistentie gedaen is, dat het grootste gedeelte der Macquianders haer wederom onder mijne gehoorsaemheyt hebben begeven. Wat u aengaet ik heb noyt konnen gelooven, dat een persoon die ik altijt zoo lief als mijn eygen broeder ja als mij selfs geacht hebbe, mij soude comen verlaten. Doorsiet het werck eens ter degen, ende gij sult bevinden, dat alle die geene die mij verlaten hebben in haer eygen verderf loopen, want al leefden zij noch hondert jaeren, zoo zal d'E: Comp:ie noyt aflaten haer met de Nederlandtsche wapenen te plagen ende t'infesteren; zoo wil ik dan u ende den Quimelaha Terbila tot schuldige plicht ende gehoorsaemheyt vermanen, 't welck ik dan oock nochmaels met Coninglijcke goedadicheyt zal erkennen, sonderlinge zoo gijluyden de Ternatanen die uyt Amboina of Xula zijn verdreven, niet wederom derwaerts, maer recht toe naer Ternaten sendet, want ik mercke dat den Quimelaha Madira in Amboina oock quade gangen begint te gaen, doch d'E: H:r Admiraal is met zijne gantsche macht derwaerts vertrocken, ende zal hem met zijn quade rebellen haest geruineert hebben; ik hebbe oock nevens zijn E: derwaerts aengesonden, mijnen lieven oom, den Singadjie Maliyo om in plaetse van den boosen Madira het stadthouderschap over mijne landen in Amboina te bedienen, ik hope voorvast tot aenstaende jaer een eynde van mijne swaricheyt ende alle de rebellen gestraft te zien, maer ik soude u niet gaerne daer onder rekenen, want mijne broederlijcke genegentheyt die ik u van kints been aen toegedragen heb, verbiedt mij quaet van u te gelooven; comt dan maer haestelijck tot mij en ik zal u persoon in grooter waerden houden.

Ternaten desen 20:den april A° 1651.

Int Casteel Victoria desen 15en May Ao 1651.

Aende overheden der Eylanden Manipa, Quelangh, Bouro, Amblauw en Bonoa.

Heer Lieve inde waerde der Singadjis inde Quipattys,

Onder vele costelijckheden die mij, door mijne voorvaders ende grootvader den Coningh Hamsia, sijn achtergelaten, can ick niet waerdigers estimeren, als oprechte trouwe en liefde, waermede mijne onderdanen aen mijn verplicht sijn, ende mach ick vrijelijck in oprechticheit verclaren, dat ick deselve altijt van u sonderlinge uijtstekentheit daerinne crachtich hebbe bevonden .. gel-
ken mij dierhalven dan oock uwe persoonen en gelegentheden des te sterker waren recommandeerde, en alsoo ick uijt cracht van het selve, ende continuatie van geroerde uwe fideliteijt, obedientie bevonden te hebben, Soo is het vrete, dat het snode verlaten van vele mijner onderdanen in dese landen, door de vuijle instigatien van den Capitein Laut, den gewesen Coninck ra., mij gebiet al voor verder bedurcht ende becommert te sijn, dan als ick niet wel hopen dat ons Godt de heere sal gelieven mede te beschermen; te meer uijt Amboina tijdingh is gecomen dat den Quimelaha Madjira met eenige boose inwoonders van Hitu aenhangh gebleven is, ende eenige Hollanders door den Prins van Orangh verstaten dood slaen, met den gruwelicke [illegible] opset ende overgeven boosheit; soo vreede ick dan bewogen, om u tot haere plichten bidden naerdat te [illegible], sonder u daer vrees door iemant te willen laten affleijden, off de gangen van den Quimelaha die nu in Hitu gebleven doet loopen, te volgen, [illegible], dat in all het geene u door deselve off gijlieden soude mogen overcomen van de macht van de Compe., door de grote en oude aliantie die ick met deselve hebbe t'allen tijde sullen werden geholpen, hebbende deselve mij, in dese mijne ongelegentheit hier ende onder het beleijt van den Heere admirael Arnold de Vlamingh v. Oudtshoorn
uijt gouvernr. en directeur van Amboina gesonden, [illegible]

Int Casteel Victoria desen 15en May A° 1651.

behulp ende dienst, dan als ick van ijmant mijner dingen onderdanen hulp soude commen ofte mogen begeren, vervolgens ik dan ooch geamoveert ben geweest, op den geroerden admiraal te begeren dat hij de vrientschappe over mijne landen schorvaerts over soude gelieven aen te nemen, soo hij goetwilligheijt gedaen heeft, bedancke u overhulx in desen speciael Uwe E. dat wordt te willen nemen, en al wat u door hem sal geliefft te ordonneeren, ook sodanich te gehoorsamen ende naer te comen, als of het u van mij selve wierde geordonneert, Soo sende ik ook uwer E. Uwe E. mijnen lieven oom den Singadja Maleije, om, in plaetse vanden schelmen Guimalaha over mijn volck in Amboina onder den hr. admiraal ende naer Uwe E. te staen, onder den hr. gouverneur willem van der beeck te regeren, God onse saken Euvelheden heeft hebben gekeert zijn, ende die van Macquian mij weder om tot landt Coningh hebben aengenomen, Sulx wert door mijnen lieven Oom den Singadja van Maleijo, die hier uwer E. gaet gecommuniceert dat tot ons recht [illegible] souden anders.

Noffacquia desen 20en april 1651 in onse woninghe

Dingsdage den 16 dito hebben, op de berichtinge vanden schipper op nassouwe, van dat voorschreven schip soo lek soude sijn geweest, sodanich dat hij niet conde naerlaten te commen te sijn, van daer niet langer meer te bouwen, het selve schip, volgens onse hier naer beschreven ordre, door gecommitteerde, expresselijck doen visiteren, die ons daerop, naer gedane werck het volgende hebben gerapporteert.

[illegible]

Order voor de Gecommitteerde, tot inspectie van het Schip Nassouw geordineert

Naedemael bericht werden, dat het schip Nassouw vrij lek is, sodanigh datter veel duysent slagen in den glas met twee pompen werden getrocken, mitsgaders de mast geheel vergaen, invoegen niet anders dan met eenige opgeslagen wangen staende gebruijckt, naedat de (soo werden bericht) nog dickwijl door heen spleet, ende (geheel kanteloos sijnde) in malcanderen valt, ende opdat wij voorschreve Schip nochtans ten dienste van de Comp.e noodsaeckelijck te gebruijcken hebben, soo hebben raedsaem geacht, tot inspectie van het selve, ende hoe men het op het geringhste met de minste [illegible] te der Spillingh navigabel sal moghen maecken, te committeren ende ordineren, als wij doen bij desen, de Oppercoopluyden Simon Cos, ende Jacob Noel, den Capitain Jacob Verheijden, mitsgaders de Schippers, Stuerluijden ende timmerluijden, op de schepen hier ter reede als aen lant leggende, met belastingh, dat elijck na de receptie deses, met voorsz. visite accurate voort te varen, ende ons, van haere ondervindinge in geschrift een rapport te doen, ten eijnde metten eersten tot het vereijschte werck ordre mogen stellen

Amboina int Casteel Victoria desen 16 Maij 1651.
was geteekent Arnold de Vlamingh v: Oudtshoorn

Rapport

Int Casteel Victoria desen 16en May A° 1651. —

Rapport in geschrifte gedaan, door ord[re]
van d'E: Hr admiraal ende superintendent
Arnold de Vlamingh van Oudtshoorn —
door de gecommitteerde oppercoopluyden —
Symon Cos, Jacob Voer en Capn Verheyden,
midsgaders de schippers, stierluyden —
ende timmerluyden vande scheepen Nassou
de fluyt de Lamb ende de timmerluyd[en]
vande werf, expresselyck om 't schip —
Nassouw te visiteren, gecommitteert, aen
wel gedachte zyn E d'E Hr admiraal
overgegeven.

Heere.

Naar zeer nauwe genomen inspectie van 't voorsz schip Nassouw, hebben [wy]
bevonden 't gantsche lyf seer swack gebonden, ende voornamentlyck voor inde
boegh, waar de leccagie, naar 't geloof, wel zoo groot is, ende zoo veel —
water by brengt, als met eenpomp gestadich gaande kan werden
gehouden, dat niet (doordien de banden die zoo dicht op malcanderen tegen
de boegh zynde gewrocht, datter geen dingen tusschen in gebracht can
werden) van binnen waargenomen noch geholpen werden kan, zulcks
geen andere remedie, tot hulp, voor oogen zien, als 't voorschip t'eene=
maal t'ontlasten van d'inhebbende ballast, waartoe de fluyt de —
Lamb, om geen tydt met aen landt brengen vruchteloos door te brengen
met een boort cortten (onder U E E Hr wyser oordeel) can werden
gebruyckt, ende alsdan siende of d'inwateringh vermindert, soo sal —
noodtsaeckelyck volgen moet de principaelste leccagie, die inde —
las ende vergaderingh, naar opinieringh, vande steven komt, zoo —
geholpen werdt, buyten dit oordelen, naar onzer aller beste kennisse,
geen remedie te weten, want 't droochsetten met 't voorschip door —
de groote swackheyt van 't schip, niet sonder d'aldergrootste perijckel
van t'eenemaal te bersten geschieden kan.

't Gallioen ende de boegspriet boven de stagh, wanneer die afgenomen
werden, zouden mede de steven van veel swaarten, dat noodtsaeckel[yck]

by 't

Int Casteel Victoria desen 16en May a° 1651.

Omdat by t seylen in zee met swabber heen en weder, dattet seer kraeckt, ontlasten, de tydt die int stoppen, sulx ende weder seylvaerdich te zyn, zoude vallende begrooten op 8 a 9 dagen. dewyl vant achterschip zyden ende mast soowel alle vry swackjes bestimmen 't tot d'opleggingh wel sullen connen gaende houden, sonder nader sulx. Dit is E. heeren 't gene wy gesamentlyck int visiteren van dit schip hebben connen bemercken, ende de remedie tot redres in deze noodige verichte conte tydt daartegen vinden, versoeckende onze geringe kennisse naar U E. gewoone discretie in 't goede geduydet worden mach.

Nassouw int schip ter Rheede voor Amboina desen 16en May a° 1651. onderstondt ende was geteeckent. U E. dienstwillige ende ghetrouwe dienaeren, Simon Cos. Jacob Koon. Jacob Verloyden, Willem Volckertsz, Claas Jantsen de Wit, Marten Jansz, Jan Cornelisz. Roos, Aert Hagen, Evert Arentsz en Doenc, Jan Jonitsen, Teunis Teunisz ende Jacob Clemmentsz.

Woensdagh den 17. D° hadden den raadt doen vergaderen, waarinne by eenparige stem geaccordeert is, alles gers d'hier onder gestelde resolutie dictant.

Gingerien de tydt bequaem tot besoeckingh der eylanden Oma, Honimoa, Nussalaut etc. met wie geen nader dilay sal komen lyden, ende dat om 't selve werck te accelereren, nodich voor eenige weynige dagen, besyden zyn de Corracorren tot deselve expeditie t'employeren, welcke nu oock aende passe (waar zy ondmaelyck worden geordonneert te compareren) volcomen geprepareert, van competente macht, munitie van oorloch ende verdere gerequireerde noodtwendicheden, vaerdich leggen, zoo gelieft den heere Superintendent Arnold de Vlamingh van Oudtshoorn, op deze saacke den Gouverneur en verdere Raadtsleden deses Casteels te dreyenende, ofmen de voorgenome visitatie inde quartieren opgemelt, met zoo een hoofluber behoorende te verveerdigen; op welck subject, naa gehouden consideratie, specterende zoo wel op de jaarlyckse gebruyck baarloden, midsgaders de qualiteyt van meer aengetogen heere Superintendent (als expresse tot Commissaris ende visitateur der Amboinse provintie, ende plaatsen onder 't districkt deselver Gouvernements resorterende gedesigneert zynde) als in vondere geeft daar op dat, mids de gemoveerde roerelen in deze landen, de wel geaffectioneerde gemoederen door te lange afwesentheyt ende retardement van onze verschyninge niet en comen, in haare onde-

trouwe

Int Casteel Victoria desen 16en May 1651. —

trouwe ende behoorlycke obedientie te diverteeren en quade wegen tot prejuditie van Comp.s constitutie voorwaerts over in te slaan, — pari voto g'arresteert is met de beschrijvinge der plaatsen voorgemelt tegens aenstaende morgen middagh zonder intermissie te procederen.

Ende alsoo wyders voornoodich zal dienen beveëndent dat de afwijckelingen ende gerebelleerden, in deze quartieren op haare gelegende landen ende stranden zoo nauw worden bezet als immers doenlyck zij, waar toe dat in der tydt een bequaem vaertuijch zal comen te gebruycken, als zullende beyden 't fluijt schip de E.e Swaen — (dat om de laatste advysen van Ternaten naar Batavia geprojecteert is) tot verbleyf in de Molucos, gelijck met de jonghste brieven van daer becomen verzocht wordt, ende wij uijt d'allegatiën redenen wel apprehenderen connen, den dienst van de Comp.e aldaar te vereijsschen, noodtsaeckelijck een Jacht (dat tot [illegible] zal moeten zijn) voorwaerts dienen gezonden, connende, mids de groote defectueusheyt vant schip Vandenwijck geen bijsondere dienst getrocken worden, — daar toe dan gedacht dat tot de visite in de Bandase quartieren van noode zullen hebben 't Jacht de Leeuwerick en de fluijt de Hoef, mids welcke hier ter plaatse niet anders zal comen te verblijven dan 't Schip Nassouw, en dat aengetogen bezettinge (zullende andersints met vrucht geschieden) noodtsaeckelijck met bequame licht ende wel bezeijlt vaertuijch moet worden g'effectueert, zoo is meer aengetogen heere Superintendent voorhoudende, wat middel best bij der handt zal connen worden genomen om dit defect in bona forma op dienende tydt te verhelpen, waar op in consideratie genomen zijnde dat hier ter rheede verscheijde burgerlijcke jachten ende joncken zijn leggende, zoo is 't besluijt goetvindelijck genomen datmen naar eenige der bequaemste onder dezelve zal uijtsien, — die van d'eijgenaars civiel trachten te contracteren ende tot Comp.s gerieff ende dienste naar behooren op 't spoedichste accommoderen tot welcke besoigne met absentie van den heere Superintendent voorgemelt en den E.e Dominicus vander Beeck, d'oppercoopluyden deses Casteels gecommitteert en volcomentlijck g'auctoriseert bleven. —

Ende alzoo den tydt tot d'electie van jaarlycxe schepenen al ruijm verstrecken is, zoo wordt den president van dat Collegie geladt uijt d'aenzienlyckste, verstandichste en habilste Comp.s ministers

ende

ende vrije burgeren van dese plaatse te colligeren een dubbel getal om uyt deselve (ter wedercompste van d'Ed: heere Superintendent) te verkiesen soodanige persoonen, als tot de waardicheyt van dat ampt dienstich bevonden sullen werden.

Staande dese vergaderinge zoo wordt daerinne g'exhibeert een requeste requirant zijnde den vrijcoopman Julian de Sylva, hooft van seecker Jachien hier ter reede zeylvaerdich liggende, om van hier te vertrecken continuerende niet anders dan dat hij (mits de voorgevallene innovatie alhier, soodanich hem in zijn aengebraert tangaleens vercoop verhindert hadde, dat daer op weynige of geen voordeel waren gevallen) op 't nederichst was versoeckende te mogen exempt zijn vande impositie, die hij anderssints wegens zijn aengebraerte ende verkofft tangaleen, monterende ongeveer 1000. ℔: van 8. en tot 10. ten hondert, midsgaders eenige 600. ℔ a tot 5. p. Cento hier aengeleyt ende bestaande in eenich yserwerck ende andere smijsteringen, 't welck hij van sien stonde te verwoeken, aende Comp:e gehouden ware te voldoen 't welck bij d'Ed: vergaderinge ingesien en daer toe geconsidereert zijnde zijn requirants volwillige voordere gedane aenbiedinge, om met zijn vaertuych in g'occureerde gelegentheden de Comp:e behulpen willen dienen, zoo is den selven (om dierlijck niet ongeloont te laten ende voleertheyt reciproce t'ontkomen) zijn gedaen versoeck in ampla forma g'accordeert, gelijck geslot bij dese: welcken volgende hem toestaen (zoo haast de tijdt zijnes vertrecks sal comen toevervallen) dat hij vrij ende onbecommert van hier naer zijn gedestineerde plaatse de reyse sal mogen ondernemen.

Aldus gedaan en g'arresteert int Casteel Victoria op Amboina datum ut ante.

A. de Vlaming van Outshoorn

Joannes Ottensz van Oevenraedt

als voorsz. niet geteeckent

Willem van der Beeck
Simon Cos
Jacob Verheyden
Jacob Voet
Cornelis van Adrichem
Jan Coomans

Int Casteel Victoria desen 10.den May A.o 1651. —

Donderdagh 10. d.o: even naerden noen, naer dat 's ochtens al vooren twee predicatien te weten eene in duyts ende d'ander in het Maleyts hadden gehoort, zijn wy in Comp.e vanden Heere Gouverneur Willem vanden Beeck, den meester Quimelaha ende Sinte midsgaders verscheyde Nederlandse Officieren, ende de predikanten D.s Hendrick Hantongh ende Petrus appeldoorn, met drie orembayen ende een Chialoupe naer de passe gevaeren, om vervolgens tedoen de gewoone visite in de eylanden Oma Honimoa, ende Noussalaut, ter vier uren of daer omtrent quamen op voorz passe aen, waer 't arriveert ende vonde drogge leggen vanden tyt ... conditionen te weten.

hemelvaertsdagh.

Scheepen met eenen vaertuygh naer de pas te

daerte wier weg aen komen ende het geordineerde vaerdigh vinden.

Die van Oma groot 5. vadjes
Die van Noussalaut . totiden
Die van Sonnesonny . 4. dittos.
Die van Boyrania . . 3. dittos. ende
Die van Oulatimbgel 3. dittos midsgaders eenprauw met 10. Schoffen inhebbende gecommitteerdens van Amalaÿ, Makuika ende Suwoco — om ons de gewoone homagie ende groete te komen doen, nevens — Comp.s groote Chialoupe, door ons voor ettel dagen met eenige — provisien naer de custe van Hitoe gesonden, dewelcke voor de bas-tiloden daer langhs heenen geleegen, met last van voort eene ande passe te comen ende ons te wachten, om mede tot versterckinge in onze Comp.e te ontrecken, ende deden ons voorsz: eenen vaertuygh zoo tijdelijck als het water yet begon te wassen, het welck op ons aenlanden meest op het laeckste was, over de passe in zee haelen, — onderwijlen welcken tydt wy de redoubte gingen visiteren, die (conform onze gegeven ordre) proper geinformeert bevonden; de voorsz: bastieÿt was geprovideert, gemunieert ende bezet als — volcht. met

laten met het wassende water haer vaertuygh over de pas in zee haelen

25. Coppen.
„ lasten rys.
„ vaten vlees.
„ d.o speck.
1500 lb buscruyt.
40. bosen lont.
3000. musquet cogels.
400. p.s verscheyde sorteringe houtwerck
4. p.s yzere stucken te weten
2. van 9. ende
2. van 3. lb. nevens

1 metalen

Inde Corrocorre van Oma desen 18.e Maij A.o 1651.

1. metalen d.o schietende 1. ℔ ijser.
6. bosse ende
3. halve piecken midsgaders
3. musquetten; is toevoorstaan buyten die geene daar de guarnisoens mede waren geprovideert, dat onses bedenckens, alsoo dese plaatse dicht aen het Castell leyt, ende van daan dagelijcks nader voorsien can worden, genoech is.

[Bonderen]

Den gelofden nacht continueerde het toeregenen, 't welck ons nooddrinckte aldaar ten huyse vanden sergeant te vernachten.

[vertrecken gesamentlijck van hem: parte tot visite vande Uliasserse Eylanden]

Vrydagh den 19. d.o met den dagh zijn gebarcquiceert, te weten Ik ende d' Heer Gouverneur op de Corrocorre van Oma, den Quimelaha ende zijn geselschap op die van Noessalaut, ende de predikanten op die van Oulat, zijnde d' andere officieren hier ende daar over de resterende corrocorren verdeelt.

[Comen op Tiel ende Way daar de te maacken vastigheden afsteecken ende de nootwendigheden van 't selve werck gereet vinden]

Voorts op Tiel en Way aen, daar de te maacken bastiloden afstaken op de groote van 60. rijnlandtse voeten yder zijde, makende 240. voorsz. voeten, vierkants, zullende hebbende 2. puncten, die cruijsgewijs over malcanderen leggen, voorsien yder met twee stucken, het guarnisoen zal daar bestaen uyt 20. coppen effective; hout om de palissaden te maacken lach daar bij de wercken meest al gereet; de 4. stucken met ons vooruit plaatse gebracht, hebben daar uytgegeven, en op Way 2. d.o, zijnde op voorsz. Way voor 10. a 12. dagen noch 2. andere door onse ordre van Hila gestiert. mogen daar nu mede oock zijn 't geordineert getal van 4. stucken compleet lett, van cruijt en loot zullen de voornoemde bastiloden (de holden daar toe geprojecteert, gereet zijnde) als d' andere langhs dese custe gelegen, mede versien, ende is aende hoofden over deselve instructie, als aen d' andere, hier vooren g'insereert, om haar naar te dragen, mede ter hande gestelt.

[visiteren de schoolen op Way die beter bevonden worden]

Op Way, dat Christenen zijn, deden de schole, in onse ende des Heeren Gouverneurs presentie, door den predikant d.s Hartongh examineren, het welck voornemen zoo van gelijcken op alle d' andere plaatsen mede te doen, ende de bevindingh daar van, nevens onse gevoelen over die saacke, op het slot, dat is de jonghste plaatse van visite dan bij te voegen; ende zijn wij daar nae, naar dat ons vrienden afscheyt vande orangcayen hadden genomen, ende de soldaten

haare

Ende Corracorre van Oma desen 19^ven^ May A° 1651 —

trecken voort op Hatuaha daer wel ontfangen worden

Daer de plicht met veele omstandicheden wel ende beleefelyck ingescheept naer Hatuaha, gelegen op het eylandt Boang Bessi, anders Oma gro- overgestreken, waer omtrent ten klocke half tweeën aenlanden, — ende tot d' Orangcayen op traden, die ons met alle beleeftheyt ontfingen ende vrindelyck verzochten, dat haer doch occasie wilden gunnen, om ons — naer merite, eerlyck te mogen tracteren, maer deden onse excuse — dat haest laden, ende ons overzulcks (ditmael excuserende) gelieften te langeren, met verclaringe dat haer goet voornemen in hertse — gaerne voor de waere daet wilden aennemen, recommanderende hen daer beneevens ons met haere Corracorre met der eerster naer — Honimoa te volgen, om daer te toonen seeckere missive door den Coningh Mandarsha aen haerlieden, die van Hamal, Camerien, ende Tatonkaloy (zoo wy zeyden) gesz:, ende voort met ons over een

Appointeren op ons begeeren van daer de Orangcayen binnen de redoubt Honimoa te volgen om redenen

een ende ander, de landen in het generaal dienstich, te beraedtslagen, dat beleefdelyck aennamen, met ons (zoo saecht als zy immers conden) "beloofden" derwaerts te zullen volgen; de voorsz. van gemelde missive hebben wy op een blancke (door den Coningh geteeckent ende opgegeven, zodanige Mandarsha aen syne afgesanten, op onse recommandatie, verleende hadde medegegeven) selve geconcipieert, komende in substantie meest hiermede over een.

Substantieel inhoudt van Mandarsha's brieff aen syn onderdanen gesz:

Alhoewel wy ons schuldich bedrogen vinden in onsen vice Souverain: over onse domeynen ende heerlyckheden derwaerts over, den Orangcaya Quimelaha Madjira, daer wy, in opmerckinge van onse weldadicheden, hem successive eenyndelyck bewesen, geheel andere officien van hadden verwacht; zoo en mogen wy echterwel aen U.E. goede trouwe te my- waerts niet twyffelen, maer willen, als een zeer goet ende oprecht gevoelen van U.E. betrachtingen hebbende, gaerne blyven gelooven — dat U.E. ons, als uwen wettigen Souverain en Overheer, tot noch toe fideel ende getrouw zullen zyn gebleven, ende by die beleefelycke — getrouwicheyt altoos onveranderlyck continueren, ende in dien volgende neffens myne oude getrouwe bondtgenoten de Hollanders, g'heel verblyven hebben; voornoemden mynen rebelligen onderdaen den Quimelaha — Madira en zyn trouweloosen aenhangh (naer uyterste vermogen) te stutten; want de getrouwicheyt van voorsz. Hollanders tot my en moet niet getwyffelt worden, naerdien haere E. my daer af, — successive ende voornamentlyck in desen jaere hier inde Moluccos, onder het beleyt vanden Heere Admiraal Arnold de Vlamingh van Oudtshoorn overtollige blycken uyt haere gepresteerde — assistentie

assistentie, zoo met schepen als volck gegeven hebben, waer over ick
van oock verwondert geworden, dat opgemelte heere de Vlamingh —
als een, mids zyn langh aenwesen daer inde landen, de gelegentheden
derwaerts over wel ende gronden zyn bekent, t'employeren, dat
het zyn E: wilde gelieven de moeyten te nemen, ende tot opperbevel —
hebberschap over myne voornoemde landen gedurende zyn aenwezen
aldaer, te aenvaerden, met macht vanden heere vanden Broeck —
(daer toe mede genegen wesende) in mynen name naer zyn vertreck
van daer te substitueren, dat hy liberael aengenomen heeft, ende —
hebben wy op zyn E. versoeck daer en boven noch besloten, onze
lieven oom den Singadie van Malleyo, g'assisteert by mynen pinaty
Soply ende eenige Marginaelse overleden, met zyn E. derwaerts te
dimitteren, om in meergesz: Crouweloos Maduras plaatse, als —
Quimelaha ofte Salalaccai, onder het hooghste gezag vanden heeren
de Vlamingh ende vanden Broeck meergem: te succederen, daer voorens
wy U.E. dan by dezen gerecommandeert ende bevolen hebben, meer —
geciteerde heeren, zoo in het zyne te komen, gehoorsamen, ende
ende respecteren, zoo dat behoort, mids t'allen tyde, tot een
uytwercken van myne goede saacke, naer U.E. uytterste beste —
behulpsaem te zyn, het welck doende, zullen U.E. my verobligeren
te zyn en blyven, U.E. g'affectioneerde Coningh als Vader, was
geteeckent

Maliye dezen 5den april a° 1651.

Mandarsaha

Saterdagh den 20en d° omtrent de klocke 9. ofte 10. uuren, zyn met alle de longie
g'arriveert aende Rivier goes den une schepens by-
wester Hamau gelegen, ende voeren wy met het cleen vaertuych, —
naer dat bevoorens de Conneconne van Paperou naer d' Oberinste —
Coram hadden gezonden, tot die van Latoulaloy, met denunciatie —
van ons in laaste op Honimoa by te komen, om met ons daer van
eenige zaacken (het gemeene beste raeckende) te beraadtslagen,
voorsz: Rivier omtrent een quartier uyrs op, waer uyt traden
en den weg naer Sonala opsloegen, die mids het meest geduerich
regende, ende de negorye hoogh in 't gebergte is gelegen,
dapper moeyelyck te gaen was; wierden aldaer vanden Coningh en
Orangcayen zeer vriendelyck ontfangen, ende na zeker wyle
teulse

Gezonden tot die van Latoulaloy om hen op Honimoa te brengen.

Treden te lande en nemen den wegh op Sonala, die Majest. te passeren is.

Daer aencomende, wierden wel ontfangen ende vinden aldaer in —

rinte ende voorstandt

geluckigh getracteert, alles was daer wel, invoegen gants geen moeite en hadden met onderlinge questien af te doen, daer andersins gemeenlijck al wat mede opgehouden worden, gingen de kerck, schole ende de principaalste vande negrije door wandelen, en besichtigen; van hier, alsoo wij om veele insichten niet goetgevonden hadden selfs tot Tamaw te gaan, een volck dat altoos aende zijde vanden Quimolala seer geadhereert heeft, sonden wij onse depesche derwaerts, met expres last als aende van Tatoulaloij hier vooren verhaelt, is geschiet; daer naer namen onse wech langhs het gebercht tot Oulat, waer van gelijcken met groote vriendtschap en toegenegentheijt vanden Coningh ende Orangcayen zijn ontfangen ende bejegent, ende de kerck schole ende negrije mede exactelijck hebben besichticht; dese negrije is mede als Tonala op het gebercht omtrent een groote mijle van malcanderen gelegen, zijnde beijde seer onbequaem om aen te comen, ende niettemin vast genoech, als zij van alle bekommeringen wel wachten voorsien, om haer tegen een groote macht lange te connen defenderen; souden haer beijden, benevens alle d'andere negrijen mede al metter woon hebben doen nedercomen, maer en hebben nergens strange om bequame residentie te kiesen; waeren genoodtdruckt tegens ons voornemen midts de avondt sterck op handen quam, ende noch wel twee uijren te gaan hebben, zijnde daer toe de wegen steijl ende slibberich, quaet genoech om bij dach sonder vallen te begaen, hier den nacht oock te blijven, — soo dat op

Benden onser expresse van nadien van Tamaw om hen af te roepen.

Comen op Oulat daer wel ontfangen worden.

Situatie deser plaets.

Dat door ongelegentheijt moeten vernachten.

Sondagh den 21en d° 's ochtens omtrent 9 uren op de redoubte [Pommonoja aen] quamen, waer men, als niet al over tijdt zijnde, dat onse noch den kercken dienst doorden predikant Hantongh wierde gedaen, doch gingen wij neffens de beide [?] onse lichamen wat verquickt ende verschooning van kleederen hebbende aengedaen, oock met eenen voort de kercke ende negrije om en door besichtigen; het predikanten huijs nevens noch verscheijde andere gemacken, voorde suppoosten, om en bij de redoubte gestaen, hadde den Capn Moerlaer, hoort aldaer. — Stracks naede gepleechde schelmdaden vanden meijneedigen Quimolala Madura ende consorten, om in cas van noodt, hebben uijt licht te hebben, doen wechnemen, daerinne hij (onses bedenckens) al wat te precipitant geweest is, als moetende alle deselve nu noodtsaeckelijck, tot groote moeijten ende costen vande inlanderen, weder opgebouwt worden, soo wij hem dan oock gerecommandeert en geordonneert hebben, metten eersten te doen, zijnde, bereijds de

voorz

Comen op Pommoa aen de redoubt die met den Soldaten gaen visiteren.

Capn Moerlagh heeft verscheijde gemacken als te precipitant gedemolieert dat verscheijde discommoditeijten veroorsaeckt.

Ende Commoreerde van Oma desen 21en May a° 1651.

Ofwoorsz moeyten van het toemaacken der voornoemde dingen, door 't haestich omwerpen vandezelve, redts in d' inwoonderen (van naturen den seer kwaedaertige menschen zijnde) sulcken alteratie veroorsaeckt, dat zij meest alle op ons vergrort hebben, ja selfs oock die van Sorre-Sorry, dicht onder de bescherminge vande redoubt residerende, mer saans woonplaatsen weder naer het geberghte te mogen retireeren, waer van wij haer doch beter hebben onderrecht, ende met 't ondermeer vande meergeciteerde omgeworpen gemaecken weder te doen herbouwen, voort alle onnodige buere ten principalen uyt den hoofde geloopen, ende weder tot ruste gebracht, rondtsom de buyten muer vande redoubt was het met pagapaga of doornen beleydt, en daer tusschen dicht met scherpangels beplant dat wel gedaan is, — maer hebben belast, deselve als (onses bedunckens) niet vast genoech inde grondt zijnde gestelt, te verbeteren, ende met noch een ander of tweede pagapaga t' ommingen, ende beyde deselve, — beneven voornoemde scherpangels tusschen beyden noch dicht met clene voetangels te besteecken, als breeder bij onse schriftelijcke ordre, — hem op voorsz: ende meer andere saacken gelaten, hier achter geinsereert (daer toe ons gedragen) kan naegesien werden.

om weecke te dirimeren dat 't gebroocken weder gordi-neert weesen te hertimmeren

Ordre voor den Capitain Dijsberg van Moerlant hooft ter Redoubte Honimoa, om hem in het uytvoeren van Comp.s sincere maximen ter plaatse voorsz ende den resorte vandien, naer te reguleren.

Het is (buyten alle twyffel) sulcks dat de Comp.e altoos gewilt ende dienvolgende aen haere ministers, die eenich commando bevolen geweest is, successive belast ende g'ordonneert heeft, dat de contracten tusschen haer ende d' inwoonderen van deze landen oyt en oyt gemaackt, ander zijde van haere E: tijeirlijck onderhouden en naergecomen, midsgaders bij sequele al ende een ygelijck der voornoemde inwoonderen, vanden meesten tot den minsten, doorgaens wel houden bejegent, getracteert en met deselve een stabilen ommeganck werden onderhouden, het welck wij U L. als tot voornaemste in recomandatie, in qualiteyt als hooft van deze plaatse, oversulcks dan oock bij desen expresselijcken zijn ordonneerende ende bevelende, hebbende daer onder speciael waer te nemen, dat de —

Magelen

nagelen haarluyden, zonder de minste fraude worden afgenomen,
ende met comptant gelt betaalt, dat is de blaar van 550. ℔ hollants
tot 70. Rds: contant, en de kleeden en tijts haar niet hooger werden
aengerekent dan als de prys contant dicteert, U.E. door ons
bevelens d' ordre, op het wegen ende aenbetalen der nagelen &a:
gemaackt, voor dezen schriftelyck ter lande gestelt; voorts
moet U.E. in onzen name, als een getrouw voester heere van
Godes kercke, op d' ordre, inde kercken en schoolen gestelt,
naauw reguard geven, toeziende ende verlangende daar onder
dat selve door de orangcayen ende schoolmeesters, zoo veel in yders
vermogen ende spelt is, wel werde achtervolcht en naargecomen
zijnde haar daarinne met een strictes exempel, dat is met selfs
gestadichlyck ter kercke te gaen, en u eygen huysvrouwe, kinderen
ende familie daar toe mede strictelyck te houden, een dienstelyck voorganger

Ende naardien wy bemerckt hebben, hoe dat noch by de schoolemeesters
noch oock by de predikanten, selfs, in het wel naarcomen van voors.
schoolordre, ontrent een goede methode of regel is gehouden, hebbende
namentlyck noyt behoorlyck waargenomen of gelet, op het geven
van het vorderen van banck tot banck, midsgaders het uytreycken
der premien aende neerstichste op het derde ende vierde articule
van meergedr: ordre staat g'exprimeert; Zoo hebben U.E. by dezen
belast ende gerecommandeert, daar op nu nauwe acht te geven,
maeckende tot dien eynde een monsterrollatie van yder schoole in
het byzonder, met speciale aenteyckeningh der namen van banck
tot banck, wie daar op sitten ende hoelange daar al op gezeten hebben,
wanneer het U.E. voort weynich moeyte zal wezen vande scholiers goede
haare progressen, altoos met fundament t' oordeelen ende wijders
accuratelyck te connen onderscheyden, wie de prysen zullen hebben
gemeriteert, die wy verstaen dat niet getrocken behooren te werden
by de geene wie op de bancken d' eerste ofte voorste sitten, maar
wie inden corsten tydt bevonden zullen zyn het meeste te hebben
g'advanceert; Zoo moeten zy daar ooch niet aengelegen laten
van veel kinderen in de schole te hebben ofte niet, ende oversulcks
de zelve daarin al te doen continueren, tot zy dat voor haar inde
schoolen meer te leeren zy ofte niet, gel als zy daar voor bewys
niets het gebruyck aen schoolwapenen, zeer laat leeren connen,
geenints maar zult al wie uytgeleert is vande schole ontslaen,
ende weder andere kinderen (zoo by aldaer zyn) in haare
plaatsen zien te crygen, alleenig maar betrachtende, dat alle

de

O de geene die uyt de scholen, in cas als vooren zijn gelaten, strictelijck
dat is ten minsten tweemaal in een weecke, werden gehouden, om haare
letters te comen repeteren, ten eynde de costen ende moeÿten aen haar
gedaan, door vergetingh niet werden als vruchteloos mogen te vergaan
comen, zoo als dat anders, buyten twijffel in corten doen zoude, —
waaromme daar noÿt, hoe out zij, oock getrouwt of niet, sijn, mogen
van afgelaten worden, maar moeten zonder intermissie daar bij —
continueren blijven, ende zoude het, om haar alle reedenen van aenstote-
lijckheijt te benemen, gelijck het voor bejaarde al wat aenstotelijck —
schijnt te zijn, dat zij als kinderen werden onderricht. (zoo het dan —
onderdaat niet en is) van u zeer wel ende noodtsaeckelijck
gedaan zijn, dat UL. hem niet en liet verveelen, gelijck ik om godes
wille) bij deesen op u verzoecke. dat het niet doen en wilt, van u —
neffens u huijsvrouwe, kinderen en dienstboden mede tweemaal
ter weecke publicquelijck in de kerck te laten catechiseren, niet dat
ik twijffele. of UL. recht niet al wel zijt onderwesen, maar —
zoude eenlijck dienen om d'inlanderen met het selve daar toe te —
meer t'animeren, die UL. weet dat zeer door uijtterlijcke teyckenen
ende voorbeelden willen geleijt zijn, ende verclaar ik bij deesen
heijlichlijck, om alle scrupulen ende vreemde bedenckingen (deese
raackende) mitsdien in UL. zijnde daardoor uijt u wech te nemen,
dat, zoo bij aldien ik, door mijne lanckwijlige impotentie, daarinne —
niet waare verhindert geworden, zulcks al over lange aen 't —
Casteel selve zoude hebben ondernomen gehadt; alle civile questien
die tusschen d'inhabitanten onderlingh comen voor te vallen, ende bij —
haar selve op de balance niet comen gedecideert werden, moeten
(voor UL. gebracht zijnde) daer, zonder vertoeven, tracten af te
doen, om door de lanckdurichheijt van den saacke, onder haarlieden
geen schadelijcke onlusten te veroorsaecken, reguleerende en —
voegende u gants ende gaer daarinne zoo zeer nae haare manieren
als buyten prejuditie van Christelijcke gerechticheijt eenichsints
zal connen geschieden, maar in saacken outstaande uijt houwelijcke
contractatien, maackingh van testamenten met haare appendentien
item over misbruijcken van het kinderdoopen, sult u t'eenemaal
gedragen naar onse speciale ordre, nu alomme onder de Christenen
met haar eijgen communicatien en bewilligingh genaamt ende —
g'arresteert, waar van nemen UL. met den eersten het afschrift
herwaerts te beschicken, dat dan oock, tot voorcomingh van alle
pretense ignorantien, sult verzorgen in ijder Christen dorp
zoo wel op het eijlandt Formosa als Moultalains, naar voorgaende

Drie

Ende Corresponde van Oma deren 21.en May 1651. —

Odie Sonnendach te achter aenvolgende proclamatien op publicque plaats als vanden predickstoel ende alle balinnen werde voorgelesen, ende daer naer oock aende balinnen aengeplackt, maer over zaecken waerinne tot de doodt ofte eenige infame executie moet worden geprocedeert, zult u aldaer het bewint als het een orangcay ofte vergaere kinderen ofte naaste vrienden is, niet van aentrecken, maer alle zoodanige delinquanten, mette documenten ende stucken daer tegen beweÿt, naer het Castel zenden, om den zaecke aldaer bij den heere Gouverneur ende den landtraede geterminiert te werden.
De pigapiga, in buÿten, om de muer vande redoubt leggende, zult, als niet goet ofte bequaam zÿnde, wechnemen ende daer in plaatse een ander dubbele dicte, steenpepigapiga maecken, vast in d'aerde met wierlaacken ofte aen een gelickt, soodanich datse niet zander niet en can worden uÿtgetogen, ende deselve tusschen beÿden, boven de ÿseranghels, die daer in staen, noch wel dicht met coute voetangels beplanten, waermede dan voor een aenloop op de redoubte zoo — zult bewaert zÿn, ende u ondertusschen bequamelijck ter defentie connen gereetmaecken; de bastioen uÿt laten voorzien met 25. nederlantse coppen, dat wÿ oordelen, zoo u l. adwijs oock selfs mede is, ter defentie genoech te zÿn, ende zal u geen offensive executien, zonder speciale last ondernemen, en zÿt daer toe van oorlochs munitien provisien etc.a = voorzien als hier volcht, te weten.

Provisien.

25. zacken rÿs.
4. vaten vleesch en
5. d.os speck.
1. last sout en
1. aem olÿven olie.

Oorlochs munitien.

1000. ℔ bus poeder.
4000. musquet cogels
500. verscheÿde sorteringe rondtschaft
12. musquetten, te weten buÿten de geene waermede de soldaten noch zÿn voorzien.
50. botten hollandts lont.
6. lasse pieken.
1. ÿser stuck van 5 ℔. 1. d.o van 4. ℔ en 1. d.o van 3. ℔ ÿser

2. metale

2. metale ballen.
2. steen stucken ende
2. metale Macassaarse stuckiens schietende 1 1/4 ℔ om op de Corre corres te gebruycken.

Zijnde d'een en d'andere van witten, lopels, wercke staerten &ca naer behooren wel voorsien; van voornoemde lijws, dat gemeene Otto swart is, sult zoo veel onder d'inwoonders venderen, als sonder eygen belet, condt missen, het last gereeckent tot 50. ℔ in plaets van 75. d°, zoo als deselve voorderen sonder onderscheyt plaet te gelden, zijnde een beneficie dat dese landen alomme op ons voordragen, door mijn heere den Generaal is g'accordeert en gegunt geworden, maer moet den witten ...s wanneer die bekomt tot 60. ℔ gegeven worden, invoegen dat zij in plaetse van 40. ℔ zoo als in dit rencontre voor een ℔ plaetsen te genieten nu moeten hebben, te weten, swarten 60. ende witten 50. ℔ voor een gees ℔e daer toe wij aennemen UE. metten eersten perfecte geteyckende maten van yder soorte bezonder, dat is eene die een geele, een halve ende een quart ℔e bedragen, te bestellen; het bloes en speck sult niet aentasten, maer deselve in plaetse van het selve maentelijck geld uytreycken te weten 8. ℔ voor een ℔e alzoo wij in Amboina niet te vooren om bloes verlegen zijn, en dien niet goet noch wel can te nutte gemaeckt worden, zijnde nu des dien eens maer gezonden, om u in tijde van noodt, dat is in cas van belegeringe of anders (dat Godt verhoede) af te mogen dienen; zoo moet mede d'Hollandtse lont ende het cruijt wel gade slaen, spillende van voorz. cruijt met een catty te vergeefs, en sult, om de gezeyde Hollandse lont wel te doen strecken, u van inlandse gemaeckte lont laten dienen, die lier bij d'inwoonders om een kleentien wel te becomen ende goet genoeg is tot een waecht om bij dach te gebruycken; van gemelde Calappus lont sult, indien d'inwoonders gezint zijn tot bos 20. vademen lang ende 3. strengen dick wel gedraeyt, tot 1/8 ℔ te maecken (gelijck wij meynen dat zij wel sullen doen willen) 1000. bossen opcoopen ende tot ons naer het Casteel zenden, om alsdan wegen inde quantiteit verzonden te worden, maer, alleen zij voortmaecken, moet ons 20. a 30. bossen tot een monster stueren, om daer bij te mogen sien of zij al goet is, ende het manquement aen d'andere mede gebetert te worden; met het opcoopen van Calappus olie, hout tot naerder bescheyt

Inde Corracorre van Oma desen 21en Maya 1651. —

besluyt, voortvarende, vermids Ternaten merckelycke quantiteyt
van ons wonder; gelyck het besloten is. Sult voorsorgen dat naer
yder 11. dagen precies aen het Casteel uyt yder negerye op d'-
eylanden Honimoa ende Noessalauw gelegen, 't zy cleen, ofte groot
Moors ofte heydens, tegenwoordich zyn, de 10. gesonderde mannen,
met schilt ende swaert gemonteert, om ten dienste vande Compe
benevens andere mede tegen d'algemenen vyandt ten oorlogh te-
trecken; voor besluyt belasten ende bevelen wy U.E. by desen
wel expresselyck geene inwoonders, 't zy wie 't zy, meer boven
op de redoubt te admitteeren, maar die u spreecken willen, of die
gy yet te belasten hebt, deselve sult sulcks beneden in het pleyn
doen, want wy van dage tot dage meer ende meer bemercken, soo-
dane natie niet te betrouwen is, ja wanneer zy in het meeste toe-
laten, datmen dan het nauwste op haere actitaten ende practyquen
sult gade te slaan, soo en sult oock nyt meerder als de helft
van het guarnisoen t'evens van boven comen, ende noyt meer dan
3. a 4 persoonen ten hooghsten te gelyck uyt het circuit of om-
paggeringh gaan laten, ende dat dan oock niet anders als maar
om nodicheden van provisien of anders voor hen te gaan koopen, of de
dienst vande Compe te presteren, ende en sal geringe soldaat
vermogen op pene van 50. kolfslagen t'elckens te verbeuren,
een voet van boven de redoubt te setten, sonder zyn tydt geweer-
by hem te hebben; hout voorts geschickte ordre onder u volck, —
gedragende u inde materien, die by de Crysbrieven mogen comen begaet
te worden, naar d'ordre by onse Heeren haere Hoo: Moo: specia-
lyck op de saacken van oorloge geraemt, midsgaders de placcaten
hun daer tegen successive g'emaneert; met het schutsel over-
het packhuys dient by de Cruytkelder een g'ordonneert te maacken,
sult, soo haast condt, voortgaen, soodanich altoos, dat het ten minsten
voorden tydt van het nagelwegen mach gedaen ende alsoo geprevenieert
worden het perykel, dat daer uyt anders voor de Compe sonde —
commen voortcomen, ende naerdien u dan hier buyten niet verders
en hebben te prescriberen, sullen U.E. met zyn adjuncten ende Compes
suppoosten naer onse groote Godt in zyn hoede laten bevolen.

Honimoa desen 21en May Ao 1651. onderstondt en was geteekent
UE. gunstigen Arnold de Vlamingh van Oudtshoorn. —

Maandagh 22 do 's ochtens goetydt door den Marinje alomme inde negrye-
gebrande laten vernemen of alle de g'appointeerde volcken al

waren

waren verscheenen, ende van deselve verstaen becomen hebbende van ja, hebben dan door de voorsz: Marinjo aen heuren alle doen belasten, in de Christen kercke te compareren, als geen andere bequame plaatse hebbende, om onse voorstellen aen te vertoonen, alwaer wy (geaccompagneert met den heere de ontvanger ende andere Nederlandtse Officieren midsgaders den inlantsen Quimelaha in zijnen gevolge) Staten gecomen zijnde, in yder volgens zijn ampt ende competente plaatse sitstede hebbende doen nemen, quamen wy, naerst omziende of zy alle al waeren gecompareert, die wy sulcks gelast hadden, bevonden te bennemen het vande 9 negryen op Nusalaut gecombineert woonende, die onaengesien voorsz: combinatie yder nochtans haer eygen Overhooft hebben, ende door deselve absolutelyck gecommandeert ende geregeert werden, maer vele persoonen, daer onder niet meer dan twee vande voornoemde 9. waeren, die het Commando voeren, waeren verschenen, ende mids het selve vande Comparanten vernemende, hoe het quam dat haeren Coningh ende de voorneemste Orangcayen, mede niet waeren afgecomen, gaven zy ons tot andtwoorde dat zy van alle d' andere expresselyck waeren gecommitteert, om te aggreeren voor vast ende goet te houden, al het gunt by haere voornoemde gecommitteerden met ons quam besloten, ofte geaccordeert te werden, waer op wy haer voor replycq gaven, dat, of wy voornoemde haer voorgeven van doen al voor wel aennamen, en ons mitsdien mede te vreden wilden laten, gelyck wy doch niet en conden doen, als tot des Ternataensen Coninghs en onser aller uyterste verachtinge zynde, dat voornoemde Coningh ende andere Orangcayen wettige onderdanen van opgemelte Coningh in Ternaten en geconfedereerde vande Comp:e wesende, selfs in persoon mede met de comparanten daer zy wisten dragen, dat wy selve zoo hooge persoonagien, die zy volgens voornoemde Coninghs expres bevel, als zyne Mayt:t selve hadden te gehoorsamen, ons met en ontsagen, tot 's lands gemeene beste, de moeyte aen te nemen, en door dick en dun (gelyck als men zoo spreeckt) herwaerts te comen, dat zy ons dan ietwat van haer last brieden als by monde moesten doen blycken, ofte dat anders alles wat tusschen ons ende hunlieden moste comen verhandelt te worden, by haere presentie moestens daer naer werden can werden geregeert gelyck als zulcks voorderen ouden tot demantelerren van haere plaatse ten naesten by was geschiet, bragende haer consequentien af, of zy van schriftelyck pouvoir waeren voorzien, ende zoo ja, dat zy ons die zouden gelieven te —

Stoome

De geappoincteerde volckeren zyn verscheenen, except den Coningh en verscheyde Orangcayen van Nusalaut.

Ende wordt de vergaderinge binnen de Christen kercke gehouden.

Vragen aende gecompareerde Nusalauwers reden van non comparitie haeres Coninghs ende andere, daer op sy antwoorden.

Ende spreecken haer gerespecteerden aen.

Eysen bleyck van haere geschreven pouvoirs, die sy niet by haer hebbende wordt by monde gecommitteert te zyn.

Op Honimoa desen 22 May Ao 1651.

vertoonen, daer op de gecommitteerden dienden, dat zij niet anders
als mondelinge last hadden, doch evenwel van zoodanige macht
ende vermogen, dat aende saecke ten principalen geen disavieu
zoude zijn, vermids zij wel wisten, dat de Stonckte Hamau geen
ander voornemen hadde, dan haeren souverain den Coningh in

verclaeren omt van haeren
Coningh ende verderen groten
fideliteijt tot de Ternataense
crone & Comp:e

Ternaten (die zij dat altoos te zijn, wie de Comp:e daer voor
kende, ende geen ander) ende voornoemde Comp:e in alles eeuw-
ende getrouw te zijn, ende te zullen blijven, verschoonende
de non comparitie vanden Coningh op een onmatige vreese die hem

haere absentie was door
vreese gecauseert.

bevangen hadde, om dat wij eenigen plaetse verdervens d'andere
mede niet waeren aengecomen, presenterende in gevolge, zijnde
ons misnoegen dat wij over des Coninghs en andere orangcaijen
non comparitie hadden, en daer toe toonende vereeden die wij met
goet fondament (zoo als zij zelfs verclaerden) daer van waeren

presenteren uijt den haeren
aenstonts ymandt af te senden
om de afgesckene te roepen
dat wij accorderen.

hebbende, dat ess iemandt uijt den haeren derwaerts af te zenden,
om haer tot afcomen te bewegen, dat wij haer, met communicatie
vanden Heere den Gouverneur ende den nieuwen Quimelaha
toestonden, maer quam die bode weijnich voorden avondt wederom
retour, met hem brengende inplaetse vanden persoonlijcken Coningh
en de orangcaijen, een ongeteeckent briefien, quansuijs als een
procuratie, 't Haere volmacht, op voornoemde vier gecompareerde

den afgesandt comt tegen
avondt met een cracckeloos
ende te rugge en geeft
daer nevens op onse vrage
onbeschofte ende plompe
antwoordt.

orangcaijen comprehenderende, alle gevende daer toe op ons af-
vragen, waeromme den Coningh ende andere grooten zelfs mede
niet en verscheenen, nondt uijt (maer zeer plompes) dat den
Coningh, als [illegible], voornoemt zijn mede gebracht
briefien sufficant en vondich genoech te zijn, gezeyt hadde dan
zij niet en wilde comen, welck voornoemt een ende ander te
weten d'onwettichijt van 't voorsz: briefien, ende de brutske
antwoorde door den brengers daer beneffens geappointeerd,
bij ons in zorchvuldige deliberatie zijnde genomen, hebben, met
advijs vanden Heere Gouverneur, den nieuwen Quimelaha
opgemelt ende verdere officieren goet ende raetsaem gedaen,
om haer te bet aen onsen goeden wil te doen vertrouwen, en bij

Resolveren daer op, uijt onsen
naeme en van wegen den
Quimelaha andere besen-
dinge tegen morgen derwaerts
te doen.

sequele tot afcomen te bewegen, den Cap:n Lieutenant Cornelis
Vaene van onsen, ende van wegen den Quimelaha zijnen mede-
gebrachten priester, benevens een der voorsz: vier afgecomene
Hamaise gecommitteerdens zelve op morgen uijterlijck derwaerts
tot haer af te zenden, en gingen wij midlerwijle de nieuwe
negrije [illegible], ontrent een groot halff mijl aende strandt van
Honimoa afgelegen, bezichtigen.

Dinghsdagh

Op Honimoa desen 23en May Aº 1651.

Dingsdagh 23 d°: omtrent ten clocke s'morgens hebben voornoemde gecommitteerdens tot die van Imalan afgesonden, met ordre den Coningh en absente grooten, onse sincere intentie door goede ende getrouwe onderrechtingen wel in te scherpen, ende tot afcomen met haer te bewegen, die omtrent twee uijren voor sons ondergangh met alle voorn: geabsenteerde grooten, except eenich den Coningh (dewelcke waerlijck niet wel te passe was), wederkeerden, verclarende van ons alles vriundelijck bejegent, ende tot den aenstaende den dagh, om gelooft te worden, uytgestelt, en braght den Capt: luitenant voor rapport, dat hy daer gants niet was aen gehaalt, ja een niet eenen siri-pinangh (in dese landen alleen wegen nochtans seer gebruyckelijck) gepresenteert ende meynde zy zoo haest dese gecommitteerden niet en hadde mede gebraght die het den Capt: luitenant uyt zijn gewaende kleedt, alsoo wel de spraecke niet en verstont, daerinne wel te doen, ende eyntelijck geen van haer alle niet een sondt zijn afgecomen, hebbende echter nyemant aencomen bemercken, dat zy yets quaets in den sin hadden, of eenige achterdencken opentlijcken van met ons in opreghticheyt niet te willen consuleren, gelovende ovenrulcks dat haer latitoren ende het leben onthaal, het gunt aen een en zijn mede afgesondene was geschiet, maer alleenich den defect van goet commando in haerluyden politie was, schijnende yder onder haer schier evenveel te seggen te hebben, immers altans is (als gesegt) yder regeerder uyt ende op zijn selven bestaende, sonder dat d'een over d'ander vordert, als haere gemaeckte unie medebrenght, heeft te gebieden.

Senden onse gecommitteerdens met goede instructie naer Imalan, die d'Orangcaeys alle excepto den Coningh, die debile was, herwaert afgebraght.

rapport van onse gesondenen naer gem: Imalan

Woensdagh 24 d°: metten dagh lieten alle de gecompareerde menschen andermael door de marinje inde Christen kercke daertoe ontbieden, alwaer gecompareert zijnde, hebben wy eerst naer dat onse harangue over de redenen van onse comste derwaerts inde Maleytsche tale hadden gedaan, den Heere Gouverneur vander Beeck, den gewoonen eedt van getrouwicheyt by de Gouverneurs, wanneer zy op nieuws inde Gouvernementen verschijnen, altoos gebruyckelijck in handen aller tegenwoordicheyt in onse handen doen, ende daer naer, beyde soo wel Christenen als mooren den voornoemden Heere Gouverneur van gelijcken met solemneelen eede gehoorsaemheyt sweeren laten, als inde selve van woorde te woorde hier onder gelesen wordt, zijnde by ons naer de gelegentheyt vande presente tyden wat eygentlijck

en

Doen voorde tweede mael vergaderinge binnen de kercke op Honimoa bereyde, ende, onse reden geopendt hebbende, namen den Heer Gouverneur af den eedt van getrouwigheyt in presentie der gantsche menigte, die tegens gem: Gouverneur wederomme alle trouwe ende gehoorsaemheyt hebben gesworen.

Op Honimoa den 24en May Ao 1651.

en deselvige breeder g'extendeert dan als het selve anders
gemeenlyck wel gebruyckelijck is, en en souden wy oock voorn:
[...] hier den eet niet hebben doen laten, alsoo sy deselve
aen het Casteel, de hooftplaetse van dese presidie, reets al
gedaen heeft, ten ware wy hadden geoordelt, dat haerluyden
anderssints niet wel gemoedelyck tot het doen van een nieuwen
eet (by ons nochtans in ten hoochsten nodich gevonden) souden
hebben te brengen weten, dat nu staetess sonder de minste murmu-
ratie voltrocken is, vervolgens dan belast hebben aen haer alle-
naer verloop van 14. dagen, uyt yder negrye, aen het Casteel
op derselver beurte van 50. patroelen, te bestellen, 10. coppen
wackere mannen, met schilt ende swaert gemonteert, sullende
by de Compe. (als voor een extraordinarisen dienst) van rijs werden
geprovideert, om benevens ons selven, pr. Comps. schepen, als nu
het sayssoen, om met Corracorren te pangayen, mits alsynde
versterckten, tegen den algemeynen vyandt ten oorloge te trecken,
dat sy alle goedertierentelyck aennamen te doen, daer naer de den
de Christen hoofden voorlesen, d'articulen hier voren op-
stanti g'insereert, tusschen ons ende d'orangcayen Caminas op-
de saecken van houwelyck, met het geene daeraen ende van
dependeert, beraemt, met recommandatie, dat sy haer daernaer
(spiegelende aende goede antecollie van onse Casteels orang-
cayen, ende voort een saecke synde sonderlinge tot haerer siele
saligheyt ende welvaert dienende) oock van gelyck souden
gelieven te conformeren, dat sy seyden, buyten twyffel soo wel
te sullen doen, als daerinne niets hebbende verstaen dan dat
haer goet ende dienstich dachte; maer alsoo alle haere
orangcayen daer nu niet present en waeren, maer alleenlyck
de voornaemste, synde nochtans by haerluyden van ouden herkomen
gebruyckelijck dat alle ende een ygelyck vanden meesten tot den
minsten, over alle groote ende gewichtige saecken mede
voteerde, bezyden dat sy oock, als ongeletterden, niet wel synde
g'estelt het geene haer soo maer eens wierde voorgelesen
niet heel en wel verstonden, soo waeren sy des gedienstelijck
ons implorerende, dat aen haer, te weten die van het eylandt
Honimoa, Oma ende Noussalau respective een afschrift van
voornoemde articulen moet worden ter hande gestelt, om
telkens tot de haeren gekeert synde by haerluyden tesamen
van punct tot punct, sonderlinge gerevideert ende g'examineert
te worden, en ons daernaer daer op te dienen van haer advys,

der

Belast wort aen yder negrye om tien wackere mannen, naer laps van 14 dagen uyt de haeren met schilt ende swaert te senden, den vyandt met ons te gaen debelleren.

Twelck sy gelaetenlyck belooven te doen.

De Christenen daer present synde wort voorgelesen, 't beraemde by ons op 't stuck van 't houwelyck &c.a ende tot naercominge van dien g'exhorteert.

Dat sy applauderen, maer versoecken vander voorsz. articulen een afschrift om de mindere orangcayen, nu niet tegenwoordich, t'selve te communiceren.

'T werck hun hebben geaccor-deert.

het volck zy zyden vastelijck te vertrouwen tot ons genoegen te zullen zyn,
Tot gunt wy haar, als niet buyten redenen zynde, accordeerden, belovende
haar ingevolge yder van een copye met den eersten te bezorgen, voorts
hebben ons van het bedryf onzer suppoosten ontrent haar, soo met
het vercoopen der nagelen, aenbetalen der gelden etc: geinformeerde
ende oock den afslach vanden rys bekent gemaackt, daar in zy alle
groot genoegen namen; bedanckende den Heere Gouverneur Generaal en Heeren Raden van India voorde gunste, haar daar
inne bewesen; Ende mits het selve dan het subject van deze
byeencomst zynde geabsolveert, en ons geringe swaricheden tusschen
de landsaten voorcomende, hebben wy haar alle van eenne trouwe
ende goede diensten, gedurende ons gouverno gepresteert, hooflyck
bedanckt ende tot een eenen teycken 5. Canon schooten vande redoubt,
drie chargies met musquets vande soldaten met een geheele rondtomme
de kerck geordonneert, doen laten, ende voorts yder, wie inde longue-
Ofte vloote met en waeren beschryden, weder zyn afscheyt gegeven.

Den haer worden bericht wegens de verkoop der na-gelen, aenbetalinge der gelden, afslage vanden rys etc. dat sy met danck-baerh. genoegen accepteeren.

Bedancken hooflyck worden vanden dienst ende trouwe, gedurende ons gouverno gepresteert, ende vereert daermede, onder dispositie van Canon ende charges van musquetten, dese gantse vergaderinge ende ver-trecken yder, die buyten de hongi beschreven is, naer syn woonstede.

Heden naarden noch zyn wy, om geen tydt te verzuymen, maar soo-
haast als het immers mogelyck waer, weder aen het Casteel
te mogen zyn, met de gantsche honge naar het eylandt Noussalauw
overgestecken, quamen wyder inden avondt voor het Negryen
ten ancker, daar tot 's nachtens leggen bleven, wanneer voorts te-
samet vervoeren, ende van daar naar Abobo, ende deden in het
wederkeeren oock aen, van voornoemde hebben
een expressen aenden lieutenant Warnar Cinterius naar Oma —
ende inde selve oock eenen naar het Casteel aende Oppercoopen ende
substitute Regenten gesonden, meest van eenen inhoudt, ende ten
principalen maar continerende hoe dat zy te weten den lieutenant
die van het eylandt Oma, ende de Coopluyden alle de Cameraes,
midtsgaders al die geene volcke langs de gantsche Liboelse custe
zyn residerende, uyt onzen name van gelycken souden preadverteren
ende aenseggen haar te prepareren, om tegen den bestemden tyde
naar 14. dagen dat op den 8en vande aenstaande maent zyn zal
yder 10. persoonen als voren aen het Casteel te bestellen, om
met ons in expeditie tegens den vyandt uyt te trecken

Vertrecken met de vloote naer over op het Eylandt Nous-salauw daer inden avondt aencomen.

Schryven naer Oma aent hooft der redoubte, als oock aende opperkoopl. des Casteels nopende toerustinge der tien mannen, uyt ijder negorije, gelt by de vergaderinge is besloten.

Eit voor de Christen Orangcayen van
het lant van Honimoa, Oma, ende
Noussalauw,

Vermits het gebruyckelijck is, dat, wanneer yemand inde landen eenen

mitmaes

In de Cornecorre van Oma desen 24 May A°. 1651.

nieuwen gouverneur van wegen den Nederlantsen Staet, aencomt, deselve
doet den eedt, waerbij hij specialijck aen alle Comp.s suppoosten ende ons
naturelle ingesetenen van dese landen belooft, ons alle hare desvolgende
sijne instructien ende onderlinge contracten tusschen ons ende de Comp.e
gemaeckt, op rechtelijcke en getrouwelijck te sullen gouverneren, gelijck dan
den H.r Willem vander Beeck, den H.r Arnold de Vlamingh v.
Oudtshoorn, hier inden gouvernemente gesuccedeert, op heden in ons
aller presentie, in handen van voorsz. H.r de Vlamingh seer
solemnelijck gedaen heeft, soo beloven en sweeren wij ondergesz. orangcaijen
van het lant van Oma, Honimoa, en Noussalau, den gem. Heere
Willem vander Beeq, als onsen geconstitueerden overheer
getrouw ende getrouwe te sijn, ende hem oversulx in sijn voorn.
qualiteijt te gehoorsamen, eeren ende respecteren, soodat beloove
beloven de bij sequelen dan ook te houden en te sullen houden voor
onse formele vianden, al degeene waermede de Comp.e reets voorn
vriantschap heeft, oft namaels noch mede soude mogen comen te
krijgen ende vice versa ook te sullen houden voor onse vrinden
alle degeene, met de welcke de Comp.e nu in vrintschap heeft,
oft naermaels soude mogen comen goet vrinden vrintschap te maken,
sijnde daer onder (als hun selven rijsende) buijten alles hebben sie
ook begrepen, dat wij met niemant, sonder permissie van voorsz.
Comp.e eenige secrete intelligentie sullen houden, maer beloven
wij ende verbeteren mits desen dat wij alle degeene, die van onse en
Comp.s vianden in onse landen comen te vallen, op hoedanige
wijse oft in wat manieren het selve soude mogen bijcomen, sullen
leveren in handen vande Comp.ie, om bij haer Ed. op der selver
bedrijf gedisponeert te worden, sulx sij in redenen en billickheijt
bevinden sullen te behoren, Aldus gedaen en solemnelijck ge-
beswooren inde kercke op Honimoa desen 24 May 1651.

Het gedaan bij die van Ihamau, Hatouaha
en Latouhaloij,

Dewijl wij gesien hebben en tegenwoordich gebleken sijn, dat alle onse
mede eilanden van Honimoa, Oma, en Noussalau, sijnde Christenen, met
onsen tegenwoordigen lieden gouvern.r den H.r Willem vander Beeck, in handen
ende bij overstaen vanden H.r Arnold de Vlamingh v. Oudtshoorn, onsen
geweesen gouvern.r, eenen Orangcaij Samin Amhair, gedeputeerde
als Salahaccan over de dominien vanden Coningh van Ternaten
Mandersaha herwaerts over gedaen hebben, een reciproque eet van

Int Contract van Oma, den 24en May 1651

getrouwicheijt, naer bij den h^ren gouverneur voormelt, aen d'een zijde belooft en
gesworen heeft, voorts onse mede inlanderen wel te tracteren, en bij haer
ende prerogativen (vande Comp.^e successive geobtineert) te mainteneren
ende aen d'andere zijde, wederom van onse mede inlanderen ter con=
=trarie gesworen ende belooft is op gem: h^re gouverneur met alle getrouwigheijt
te eeren, respecteren, gehoorsamen en naer haer uijtterste vermogen en
beste begeeren algemeijnen vijand behulpich te zijn, soo vinden wij ons
genootdrucht, het selve (ter versoecke vanden h^ren admirael, ende
Salahattan Samin Amsaet, als zijnde wij van de vorige missive
vanden Coningh Mandarsaha onsen wettigen souverain ende
Overheijt, ons door den h^ren admirael en Samin Amsaet gelesen
vertoont ende voorgelesen, die alle wet(?) te confirmeren, sodat de Comp.^e en
gem: onsen Coningh in vrintschap ende goede eenigheijt sonder
veranderingh noch blijven continueren) in het generael mede te beloven
den meergem. h^re gouverneur gelijcke getrouwigheijt als voren te presteren
ende daer onder specialijcken ook te beloven, als wij doen bij desen, dat
wij den gebleven quimelaha Madjera, met alle sijne goederen aen
langh, ofte wie namaels sijne zijde noch mede souden mogen comen te
verhuijsen, voor onse formele vijanden sullen houden, soo wij dan
bij gevolge ook beloven alle de selve, inden name ofte van wegen den
Coningh in Ternaten, Mandarsaha ende Comp.^e, te vatten en
te lande te volgen, ende in alle gelegentheden sodanigen afbreuck
te doen als wij aen onse bitterste en natuurlijcke vijanden selfs
souden mogen ofte connen doen, sonder dat wij ook niet sullen
ondernemen met voors^z rebellen d'ingeede minste secrete
t'samensprake te houden, maer beloven wij daerenteegen en
nemen heijlighlijck aen, alle de geene wie wij van haeren zijde
in onse landen becomen, sonder d'eenigen den minsten uijtstel te
slaen, ofte van haer saecken te informeren, te leveren in handen
van voors^z Coningh ende de Comp.^e, ofte haere gestelden
in dese landen, om bij haer E. met de selve gehandelt
te werden, als het haer E. goetduncken en believen sal,
Tot bevestiginge van al het verhaelde voors^z stuck, hebben wij
(volgens de wijse van onse ouders, van outs her gebruijckelijck in)
onse landen gelegt op den Mouhaffie,

Aldus gedaen en besworen op Honimoa, binnen
de kristen kercke den 24en May A^o 1651.

Adoudendaey

In de Corricorre van Oma deezen 25ᵉⁿ May A° 1651 —

Donderdagh 25. d° visiteerden

Comen naer gedane visitatie op Noussalauw weder naer de redoubt Honimoa.

daar allerweegen vrundelyck vande Oversten zyn ontfangen, ende naar haare landtswyze wel getracteert, heden omtrent ten klocke vier uiren zyn weder naar Honimoa verzeylt, waar dat wy sijnde voor avondt aenquamen; bleven 's nachts inde Corricorre. —

Vrydagh 26 d° voeren met de Orembayen de negryen Boy, Papero ende Tiouw gelegen inde bocht, visiteeren, daermede omtrent de klocke drie uiren naar de noen hebben doorgebracht, latende ondertusschen de

Vaeren met de Orembaeyen of Orangkayen op de negryen Boy, Papero ende Tiouw, daer de scholen examinerende.

Corricorren voorde strandt op Honimoa vertoeven, wanneer voorn. (naar dat elck eens als andere noch eenige nadere ordre hadde gegeven) ons afscheyt namen, ende tot Aria zyn vervaeren, daar

Saturdagh 27 d° inde voornacht ter reede zyn gecomen, ende, als voorn., mette dagh de negrye ende schoolen insgelyckx hebben gevisiteert; de bastioen op Honimoa hebben bevolckt, gemonteert ende geprovi[an]deert gelaten, zoo hier volcht te weten.

Comen op Aria daer besoorde visitatie hebben gedaen.

Besettinge vande stercte Honimoa

25. nederlandtsche Coppen,

Provisien

25. Lasten ryss.
4. vaten vleys.
4. d° speck.
1. last sout d°.
1. aem olyven olie.

Oorlochs munitien,

1000. lb buspoeder.
4000. musquet cogels.
500. vierscheyde lonteringe rontsrant
12. musquetten, te weten, buyten die geene waermede de soldaten zyn voorsien. —
50. bossen Hollandsche lont.
6. halve piecken
1. yzer stuck van 5. lb
1. d° van 4. lb.
5. yzere stucken van 3. lb.

2. metale

2. metale bassen.
2. steenstucken ende
2. metale macassaarse stuckiens schietende 5/4 lb om op de Corracorre te gebruycken.

Dat wij geinclineert achten, om de fortresse vande Compe:, onze onderdanen wel gevolckt wesende, tegen vreemde of inlantse behoorlijck mede te defenderen. Op voornoemde Honimoa wierde ons bericht, dat inde maendt van January voorleden van Amalay om herwaerts te comen, ende eenige last vande Compe: te ontfangen, gevaren waren, ende onderwege de volgende persoonen, zoomen vermoet (Godt betert) verdroncken, (want waer men een cleen prauwtien waeren overgestiercken, dat, alsoo nergens van haer gehoort wordt, ende het weynich nae het vertreck bij buijen begonde te wayen, de saecke seer bedenckelijck maeckt) te weten

Alexander Sialau,
Gerard Polalae,
Arnold Amon,
Pouw: hatihuwa
Jonas Palepana,
Willem Asaina, &
Tobias Palouowzy; alle orangcayen ende Christenen, wesende noch een Moor, het welck een swaer ongeluck in te brengen is, of die swacke arme harten, soo eerst uyt het heydendom gecomen, niet wel tot eenige vreemde superstitie souden mogen transporteren; doch hebben wij haer, te weten die geene noch overich gebleven ende thans mede voor ons gecompareert zijn, tot standtvasticheijt aengemaendt, ende voorts in haer voorsz: overgecomen ongeluck na vermogen getroost; comende voor het eylandt Nusalaut gelegen recht tusschen beyde voornoemde eylanden Oma en Honimoa, ontmoette ons een bij harde windt, ende saegh het daer en boven in zee zoodanich uyt, dat met roeden wel moest gebruyckt worden, als nu de rechte tydt van het jaer daer na de zijnde, het wel wat soude hebben mogen aen het Oostmousson peynen, zoo zijn gesprekt van ons voornemen, om langhs de S. zyde van Oma om te pangayen, ende niettegenstaende onderwege mede de negryen Abono ende Cririttu aengeloopen, alles staen, ende onsen wech benoorden de voornoemde eylandt, daer het nu een loge wat is, door het gat van poorte te nemen, ende zijn noch voor den avondt op de

Strange

Ontfangen tydinge dat in January voorleden verscheyde Amahayers, aent casteel ontboden synde, doort quaedt weder waren verongeluckt.

Het quaedt weder, verhindert om langs de S: zyde van Oma te pangayen, alsoo overdat van resolutie sy comen door tgat van poorte.

In de Corricorrie van Oma desen 27.en May 1651.

Strangh van Haroumko ten ancker gecomen, zyn en passant Hatonal andermaal aengeweest, ende Coningh en Singadja belast van ons in persoone mede naar Oma te volgen, om daar te koomen en by te woonen, het gunt voornemens waren, specialyck aengaende voornoemde Eylandt voort te stellen ende resolveren, bleven desen nacht voor Harouco inde Corricorrie leggen.

arriveren te ancker voor 't strangh van Harouco en blyven dien nacht inde corricorren.

Sondagh den 28. d.o naar dat de negryen en schoole daar hadden gevisiteert ende ons vande Overleden laten complimenteren, zyn wy met den heere Gouverneur ende de predicanten met cleen vaertuych om den hoeck van Amet, naar Oma gepangayt, latende de Corricorren, vermids op voornoemde hoeck altemet dapper aenstoot, en ooch voor Oma selve een vlacke lage wal omtrent dees tydt 's jaers is, op Strangh van Harouco leggen; voorder middach omtrent ten clocke 9. uren zyn op voorsz. Oma inde redoubte gecomen, waar een stucks d.o orangcayen, daar vande Corricorren Oberlant al mede verschenen, voor ons deden comen, vernemende vande selve often sedert myn afweesen uyt dese landen ooch yet was g'intermitteert was, waarin zy onsen raet en ordre hadden te gebruycken, waar op die van Amet voornoemt opstonden, ende ons notificeerden, soo dat nu omtrent maanden verleden, Overleden was, haaren Coningh, diens plaetse tot heden noch vacant bleeff, versoeckende dat wy haar daarinne, met eenen anderen te eligeren, gelieffden believen te zyn, soo als datse deden, stellende tot Coningh van Amet op haar eygen begeeren, indes Overledenes plaetse eenen genaemt   als van extractie den naasten daar toe zynde, dien wy by gevolge dan ooch deden overlandigen den rottingh ende rottangh, by den Overleden Coningh, als een teecken van zyn voornoemde qualiteyt gedragen, maar alsoo zyluyden aan al vertoont hadden, hem datse naar des Conings overlyden (dat hy niet en vermogen te doen) voor Coningh te kennen, ende dattelfs voor nieuwe indere ende gemene saacken te laten toecomen, soo hebben wy de hoofden vande negryen daar over, als een saacke van quaden gevolge zynde, gecondemneert in een boete van 50. patolen, te betalen binnen een maendt tydt, op paene in cas van langer vertreck van verdubbelingh, met vermaninge dat sy ende andere haar in toecomende van sulcks of dingen wachten te pleegen hadden te wachten, of dat wy ons anders genoodtdruckt souden vinden, daar tegens scharpelyck te voorsien, onderrichtende voort den Coningh ende

orangcayen

visiteren de schoolen, ende werden vande Amets-overheden gecomplementeert.

laten de corricorren op Harouco, en gaen met cleen vaertuych naer Oma

Die van Amet versoecken dat in plaetse vanden overleden een ander Coningh magh uyt den haeren gesurrogeert werden dat geschiedt.

Die, buyten haere autoriteyt den Coningh sonder Comp.s voorweten hebben verkosen werden gemulcteert.

orangcayen, samentlijck van haare pleyten in sunne respective bedieningen, ende zijn daer naer, als sijlieden geen meer vindende te verrichten, over den berg naer de strangh van Hanonco weder tot de Correcorren gevoyageert, daer naer des middags aenquamen, de voornoemde redoubt op Oma hebben gemonteert, van volck ende ammunitie van oorloge ende provisien gepourvoyeert gelaten. Zoo sijn volckt.

gaen weder naer Hanonco tot de Correcorren.

Nederlandtse Coppen.

Provisien

25. lasten rijs.
4. vaten vleys.
5. d.o speck.
1. last sout ende
1. aem olyven olie.

Ammunitie van oorloge.

1000. lb. buspoeder
4000. musquets cogels
500. p.s verscheyde sorteringe rondtslanck
12. musquetten buyten de geene waermede de soldaten versien zijn voorsien
50. botten hollandtsch lont.
6. halve piecken.
" groote stucken canon van lb.
" d.o van . . . . lb.
" d.o van . . . . lb.
" d.o van . . . . lb.
" ballen
" steenstucken.

Ter zijde vande redoubt onder 't dack leyt 30. voeten rijnlands maeckende 120. gelijcke voeten viercants.

Ende hebben het hooft tot zijn goet reglement naargelaten den schriftel. ordre.

Andre voorden Cap.n luitent. Cornelis danen, hooft der redoubte op Oma, waeran naer hy zich in sijn behoorlijck uytvoeren van Comp.s wane maxime ten voorsz: plaatse ende resorte van dien

Zal

Amboina desen 28en May Ao 1651.

Zal hebben te reguleren.

Onaengesien het U.L. (buyten alle twyffel) niet onbekent zyn zal hoe dat by de Compe successive aen een yegelyck harer ministers, die zy eenich subaltern gezach hebben willen defereren en toevertrouwen, strictel. gelast ende gerecommandeert geworden zy, dat de contracten tusschen haer E. ende d' inwoonderen van dese landen respectivelyck uyt ende uyt gesloten, religieuselyck aen onse zyde voornamentlyck souden werden g'observeert ende naergecomen, per consequens yder der opgem. inhabitanten sonder onderscheyt van ons in alle minne en beleefde vriendelyckheyt bejegent ende getracteert worden souden; Soo hebben wy nochtans (boven d' experientie die U.L. door lange continuatie in dese landen, nopende den handel en wandel derselver ingeboorlingen, hebt vercregen) niet connen laten zyn, om U.L. in qualiteyt als hooft van dese contreije, den affabilen ommeganck ende minsame tractementen met deselve op het alderernstelyckste te recommanderen, onder welcke wy insonderheyt verstaen, dat U.L. speciael zal hebben waer te nemen haerluyden de nagelen, buyten alle fraude, afkortinge ende met contant gelt worden betaelt, te weten de bhaer van 550 lb hollands, jegens 70 contante r:en van 8en, U.L. mede bevelende dat de cleeden ende wat haerluyden niet dierder worden aengereekent dan als de prys courante eygentlyck inhoudt. Die wy, bemerckende d' ordre op het wegen ende afbetalen der nagelen etc. beraemt U.L. voordesen schriftel. hebben overlandiert. —

Soo recommanderen U.L. hoochlyck by desen, als een lidmaat van Godts gemeynte zynde, op de kercken ende scholen onder u district nauw regaerd te nemen, exciterende met u dienstplaen voorbeelden, namentlyck selve met u vrouw ende kinderen geschicktelyck de kercke te frequenteren, een yegel. tot zynen Christelycken ende schuldigen plicht. Wy zyn tot dese recommandatie ende nauwe belastinge wel in desen g'instimuleert geworden, om dat wy op de jongste genomen visite der scholen generaelyck in d' eilanden tot onse sonderlinge bedroeftheyt hebben aengemerckt, hoe deselve alle meest soo verachtert, dat, sonder castige voorsorge tot opbouwinge van dien, het daer henen geschapen stonde te strecken, dat dat goede werck binnen corten tyt, sonder vrucht, jammerlyck soude comineren ende in duygen vallen; — Ende hebben daeromme

ooch

oock by onse Resolutie vanden passato goetgevonden uwe
persoon de directie en bestieringe der Scholen op Oma als curator
volcomentlyck te defereren, ende met eenen de decisie der politique
voorvallende saecken, zulcks als by 't extract van gem. Resolutie
genoteert, ende in deze onse ordre by gevolg naerder gedeclareerde
ende aengetogen wordt; laet dan soodanich u ooge gaen over
de observatie ende orden op bevinge der aengetogen voorvallen
scholen, ende gy zult daer mede aen de obedientie; zien toe
aentekenen wy u.l. (sonder dat derwegen aen eenige predicanten
particulierlycken belast te schryven) alle Schoolmeesteren die hun in
haer ampt niet waerdelyck en comporteren, absolutelijck gedesidereert
tot ons aen 't Casteel te senden, en de plaetse met andere bequame
neerstige ende soodanige leermeesters provisioneel wederomme
te voorsien.

Op de schoolordre (die wy nu g'observeert is, ende u.l. nu worden
ter handt stellen, om veerdiglyck ende betoonlyck in train gebracht
te worden) zult letten dat goet regard genomen worde, ende
byzonderlyck achtgeven op het gunt dat, nopende het verdeelen
van banck tot banck, midsgaders het uytdeylen der prysen
aende naerstichste op het 3e en 4e articul van meer aengetogen
ordre staet g'extendeert, formerende tot dien eynde van yder
school byzonder een monsterrolleken met speciale aenteekeninge
der namen van banck tot banck wie daer op sitten ende hoe lange
zy daer al op geseten hebben, wanneer het u altijt geringe
moeyte zyn zal vande constitutie der scholen en haere progressen
met fundament te oordeelen, en met eenen accurate te connen
distingueren wie de premien zullen hebben gemeriteert, die wy
verstaen dat niet beloonen te worden gestrecken by de gene
welcke de voorste en eerste op de bancken zitten, maer wie
inden korsten tydt zal bevonden zyn het meeste te hebben gevordert.
wy en begeren oock geensints dat u.l. sich aen 't groot of
cleen getal van kinderen inde scholen zal vergapen, ofte het gelegen
laten zyn, oock derselve daerinne doen continueren, schoon inde scholen
voor haer niet te leeren zy of niet, maer sult u.l. al wie de
onderwys boecken, daer gebruyckelyck volleert hebben, vande schole
dedimitteren ende ontslaen, midsgaders derselver stede met andere
nieuwe kinderen (zoo 't er zyn) wederomme suppleeren, lettende
nochtans, dat die gene, welcke alsvooren uyt de scholen gelaten
zyn, strictelyck daer toe gehouden worden, dat zy ten minste

twee

twee malen ter weecke daer toe comen, repeteeren, ten eynde
bij nalatinge van dien niet laestelijck alles vergeten worde, en
de costen en moeyten aen haer mildadich ende sorchvuldich ge-im-
pendeert, sonder vruchten comen t'evanesceren en te verdwijnen.
Waeromme ouders, hoe oudt zij oock zijn, getrouwt of ongetrouw
sult aenseggen, sich, sonder intermissie daer toe te prepareren
ende dat u E. om alle aenstotelijckheyt wech te nemen. gesien
voor bejaerde lieden eenigen maten aenstotelijck schijnt te worden
in dese als kinderlijcke onderwijsinge (soo het in effecte nochtans
niet en is,) te worden gevonden, daer aen soude Godsdienstelijcke
doen (gelijck wij midsdesen vastelijck vertrouwen willen dat gij u
niet en sult laten te wese zijn,) dat mede tweemael ter weecke
inde publicque kercke met u vrouwe ende familie in desen
Catechiseeren, niet dat wij buytten stellen aen uwe goede kennisse
ende ervarentheyt, maer om sich door d'inwoonderen (die gij weet
dat door exempelen sterck aengeleyt ende geinduceert worden)
daer toe te bewegen op te wecken, ende op dat alle scrupule
ende bedenckinge, desen aengaende, mogen in u worde wech
genomen, soo verclaere ick eerlijck, dat, soo bij aldien
ick, door mijne lanckwijlige impotentie voor heen, daerinne
niet ware verhindert geworden, sulcks al over langen tijd
bij mij aen 't Casteel selve soude ondernomen ende gepractiseert
zijn geweest.

Nopende nu alle civile questien, die onder de inhabitanten
respectivelijcken comen t' ontspruyten, ende bij [illegible] op-
de balieuwe niet comen worden gedecideert, stelle verdragen
deselve met (soo laest zij voor u gebracht zijn) stappans
en sonder vertoeven, trachten te beslichten, om, door vertoeveringe
inde saecken geen schadelijcke onlusten te causeren, reguleerende
u daerinne soo veer naer [illegible] gewoonten en manieren
van doen, als buyten prejuditie ende verachteringe der Christe-
betamelijcke gerechticheyt, midsgaders den waren dienst
vande Comp.e eenigen maten sal konnen geschieden, doch in
saecken ontstaende uyt contractatie van houwelijck: makinge
van Testamenten met haere appendentien, item over mobilen
nopende den kinderdoop, sult u geheel gedragen naer luyt onser
speciale ordre nu alomme onder d'inlandtsche Christenen
met hun eyge bewilliginge en advijs geraemt en besloten,
waer van u E. het afschrift bij desen wordt overlandet, 't welck

dan

Amboina den 28en May Ao 1651.

dan oock tot voorcominge van alle pretense ignorantien, zullen berogen in yder Christen negrye op Amboina (naar dien precedente Sondachse achtereenvolgende proclamatien, ter publicque plaatsen, namentlyck vanden predikstoel ende alle baleuwerde niet alleen afgelesen, maer oock daer naer aen voornoemde baleuwen beloonlycken g'affigeert worde; Voordere over zaecken, waerinne tot de doodt offe eenige andere infame executie moet worden geprocedeert, zult u (wanneer een orangcay offe van haere kinderen is) aldaar het bewint niet van aentrecken, maer alle zoodanige delinquanten met de informatien ende lasten naar 't Casteel oversenden, omme de saacke aldaar by den Heere Gouverneur ende den Landtraede geterminneert te werden.

Ende alsoo wy onder andere (visiterende de constitutie van d'Uliassersche eylanden) op 't strange van Aboino bequame gelegentheyt hebben aengeven, om aldaar een stercke voor de Compe te begrypen, zullende dienen niet alleen tot bevrydinge van den oever ende negrye daar dicht by gelegen, maer oock tot het gebruyck der dienstige paden die van daer over 't gantsche eylandt Amboina afstrecken, zoo hebben wy U.L. mids desen serieuselyck willen belasten, alle vereyste toe-wercken zien toe metten eersten bestelt ende gereet gemaeckt worden, om op onse peremptoire ordre (die wy u naer desen zullen toezenden) terstondt den arbeyt te laeten voortgaen, ende 't werck (alsoo wy van onse partye moeten geprovideert en verhindert worden) spoedich te brengen in postuere van defentie, 't welck wy dan verder op uwe trouwe sorge ende g'experimenteerde kennisse zullen laten berusten.

U bevolen redoubt (de stercke op Amboina) hebben wy voorsien met Nederlandtsche Coppen, 't welck wy oordeelen (gelijck u L. daerinne mede overeencomt) ter defentie genoech te zijn, ende zal u L. geen offensive executien ende uytvallen (zonder onse speciale ordre) ondernemen, van oorlochs munitien binnen ons = beyt u L. geprovideert als volcht.

Provisien

25. lat ten thyb.
4. vaten vlees.

[illegible] d. Vlack

5. vaten speck.
1. last sout d°.
1. aem olyven olie.

Munitie van oorloge

1000. lb. buspoeder.
4000. musquet cogels.
500. lb. verscheyde sorteringe roodt koper.
12. musquetten, buyten die gene waermede de soldaten noch zijn voorsien
50. bossen Hollandtsche lont.
6. halve piecken.
" yseren stucken canon van lb.
" d° van . . . . 6 . . lb.
" d° van . . . . " lb.
" d° van . . . . " lb.
" kogels.
" steenstucken.

Zynde d'een ander van witte, lywaten, verkenstouten &ca naer behooren wel voorsien; van geroyden rijs, dat gemeynelyck Ollo-swarten is, zult zoo veel onder d'inwoonders mogen uytventen als zonder eygen gebreck ofte verhinderinge kont missen, het last gerekent tot 50. rds van 8en in plaatse dat het voordesen zonder ondersheyt 75. rds placht te gelden, welcken afslach is een beneficie, dat dese landen alomme op ons voordragen door mijn heere den Generaal is g'accordeert ende [illegible] gevonden, maer moet den witten rijs, wanneer die bekomen, tot 60. rds gerekent worden, invoegen zy eynden in plaatse van 40. lb, zoo als zy [illegible] voor een rde plachten te genieten, nu moeten hebben [illegible].

Swarten rijs 60. } ponden voor een goet rde.
Witten d° . . 50. }

Daer toe wy U.L. dan oock perfecte geyckte maten sullen hebben van yder soorte byzonder, namentlyck van 1., 1/2, 1/4 rde bedragende.

Het vleesch ende speck sult niet aentasten, maer aende luyden daer voor in plaatse maendelyck gelt distribueren, te weten 8. lb voor een rde, aengesien wy tegenwoordich in Amboina om die victualie dapper zijn verlegen, ende men hier met geen

noch

noch wel te rechte can geraecken, mids welcken wy dan eygentel.
zeggen willen, dat de gem: provisien tot geenen anderen eynde be-
waert sijn geworden, als om u l. in tyde van noodt, dat is in cas
van oblessie ende belegeringe of anders (dat Godt verhoede)
daer van te mogen dienen.

Op het buskruyt sult goede sorge hebben, ende letten dat daer van
niet een catty onnuttelycken worde verspilt, zoo authoriseren
ende belasten u l. oock midsdesen, omme den Hollandsen kout in
't Guarnizoen beter te doen strecken, dat vande inhabitanten
moocht opcoopen zoo veel Coquos hout (die tot een waecker vier —
omme by dach te gebruycken goet genoech zijn zal,) als u l. —
oordeelt daer van noode te zullen wesen. —

Voor besluyt willen u dan verder op 't alderhooghste belast —
ende bevolen laten, geringen inwoonders te zy dat oock wie sy zyn —
mogen wesen, naerderen meer boven op de redoubte te admitteren,
maer die u te spreecken hebben, ofte die gy yets belasten
wilt, konnen beneden op het pleyn soo lange blyven. Alzoo wy —
dagelycks meer ende meer gewaer worden, dat dit een geslachte
zy van zonderlinge perfidie ende veel trouweloosheyt, tegen
welcke artifitien ende practycken (als zy u tot meerder —
toelaten) gy oock wel de grootste voorsichtigheyt ende circum-
spectie moet gebruycken, zoo sult oock niemant boven de —
helft van u Guarnizoen buyten de redoubt gaen laten, oock
noyt meer dan 3. a 4. persoonen te gelyck buyten de circumfe-
rentie ofte ompaggeringe van uwe vesten en dat noch niet anders
als om noodtwendicheden van provisien of anders voor u l. te —
gaan coopen, of voor den dienst vande Comp:e te verrichten,
zullende daer nevens ygelyck sold:t gehouden zyn, op straffe
telckens van 50. kolfslagen, niet eenen voet van boven de redoubt
te setten, zonder zyn behoorlycke tyd gewesen by hem te blyven. —

Houdt voorders geschickte ordre onder u volck, gedragende u in 't
straffen der misbruycken, welcke by de Crijchsluyden zouden mogen
worden gecommitteert, naer de ordre by onse Heeren haere —
Hoo: Mog: specialyck op de zaecken van oorloge geraemt, mids-
gaders volgens de placcaten successivelyck daer tegen hier gemaect
ende naerdien wy u l. dan hier buyten niet verder en hebben
te prescriberen, zoo sullen u l. met zyn adjuncten en Comp:e
supposten (naer onse groote) bevelen laten inde —

bescherminge

bescherminghe des almachtigen Godts.

In de Redoubt op Oma desen 20en May Anno 1651. was geteeckent Arnold de Vlamingh van Oudtshoorn.

Daer deliberatyff sijn, om de goede situatie (sterckte) te begrypen.

Hier op Haruko (plaetse vooren den vyandt seer open zijnde, ende voort soodanich gelegen, datmen daerdoor alle wegen een vrye toeganghe over het geheele landt kan hebben) docht ons nodigh, dat tot bescherminghe niet alleenich van voornoemde plaetse selffs, maer oock tot bevrydinge van het gantsche eylandt in deese schadelycke tyden wel noodtsaeckelyck eenich guarnisoen diende geleyt, waer over dan voornemen derwegen met den Raede aen het Casteel zijnde gecomen, te delibereeren. Van hier zijn heden noch naer de passe overgestoocken, daer op den avondt ende vervolgens ontrent de klock tussen tien en elf uren aen het Casteel quamen, waer alles (Godt zy danck) sonder veranderinge vonden. Van Haruko mede gen.e stuerden de predikanten D.o Hantongh ende Appeldoorn, met ons schopprautie voor heenen naer Soely, om de schole daer t'examineren, ende voorts t'ondersoecken, naer seeckeren heylycken afgodt.

vertrecken naer de passe ende comen aen't Casteel.

Die wy bevinden waeren, dat de Christenen daer noch van oudts in het bos sonder hebben staen, ende tot heden dagelycks offerhande doen, de scholen hebben wy (gelyck op Way geseyt) alleweegen, excepto op voornoemde Soely ende de passe, voor ons selfs in persoone, ten eynde grondiger kennisse van haere soodanicheyt mochten hebben, en daer uyt sien wat veranderinghe daerinne ondertusschen ons afweesen het zy ten goede of ten quade waeren geschiet, examineren laeten, ende daer by inde selve soodanige schadelycke mutatien bevonden, dat het te verwonderen ende ten hoochsten te beklagen is, vertrouwende dat zy voor 12. jaeren ende meer, niet slechter als nu zijn geweest en het ick haer voor mijn vertreck naer Batavia by eygen gedaen examen soo geschickt ende wel gestelt gevonden, dat het te verwonderen was, het getal der scholieren hebben maer bevonden te weten.

De scholen alomme zijn dapper verachtert.

Op Way - - en mosten daer zijn

Op Tonaha - - ende mosten daer zijn

Op

Op Oulat – oude meester zijn
Op Sorrelorry – oude meester zijn
Op Ouw – oude meester zijn
Op Bouw – oude meester zijn
Op Aria – oude meester zijn
Op Paperou – oude meester zijn
Op Tiouco – oude meester zijn
Op Amet – oude meester zijn
Op Nolalia – oude meester zijn
Op Abobo – oude meester zijn
Op Uelito – oude meester zijn
Op Siala – oude meester zijn
Op Titiway – oude meester zijn
Op Harouco – oude meester zijn
Op Oma – oude meester zijn
Op de Passo – oude meester zijn
Op Soely – oude meester zijn

---

dat bydde weynige visitatie ende seher somes der predicanten toecomt.

Comende deze schadelycke veranderinge nergens anders by toe, als dat de visiten by predikanten met sorchvuldich en dickmaal genoech gedaan werden, welcke doch niet behoorlyck en connen geschieden, ten zy zylieden daar ter plaatse selve sijn residerende, ende soodanich haar dagelycks ooge, beyde over de schole ende kercke, met haare onfaelbaere yverige vermaningen houden, want laat d'orangcayen ja de meesters selve, waar van nochtans het werck zijn originelen oorspronck moet nemen, veel min het gemeene volck, niet in haare herten weten te binden, Waeromme wy dan oock voornemen (als den dienst Godes en der Comp.e daar aen ten hooghsten houdende te zijn gelegen) met ouzen Raad te delibereren, of niet nodich zy, dat werden een vande twee verbeydende predikanten naar Honimoa worde gedimitteert, om daar pro certo tempore sijn verbeyden residerende, ende zynen dienst soo daer beloont, waarteneinden, onaengesien hoe schaers wy ons tien uitterwoont van predikanten vinden hebben, ende hoe onlustich by deselve bevinden om daar te resideren, of staat anders te beduchten dat de kercken ende scholen daar in laaste gelove sullen vervallen, ende

waeromme tot restauratie van dit vervallen werck deliberatie by sijne E. nodich oordeelt een predicant op Honimoa te beroepen, of staat alles sonder vrucht desert te loopen.

Int Casteel Victoria desen 28e May Aº 1651

ende tot niet loopen, waeraen zoo langhwylige moeyte ende costen is geimpendeert geworden.

Maandagh den 29e }
Dinghsdagh den 30e } Is niet sonders voorgecomen, dat aenteeckeninge meriteert

Woensdagh den 31e Is heden den secreten raadt deses Casteels geconvoceert, waer wy daerinne ten besten vande Compe. gebesoigneert ende beraemt hebben, wordt den leser by de volgende resolutie, van verbo ad verbum geinsereert, specifice aengewesen.

Aengesien den Heere Superintendent Arnold de Vlamingh van Oudtshoorn benevens den Predicant Willem vander Beeck, op gisteren avondt hier ten Casteele, vande gedane visitatie der kercken en scholen, als den verderen toestandt nopende Compe. gelegentheden in d'Uliassersche eylanden salvo (Godtlof) zyn geretourneert, ende dat jegenwoordich den tydt voorhanden is, omme met alle mogelycke macht den trouweloosen Quimelaha Madjira, ende die zyne voorste schelmstucken voorgaendelyck hebben geappraendeert ende aengelangen op zynne plaetsen te gaan insoecken, als zynde te beduchten dan, zoo by aldien die perfidieuse afwyckelingen by notandance ende nalaten uytstel van tydt in ruste op haere residentie van ons gelaten worden, door aengelockte vreemdelingen, loerende op de voordelen, welcke zy al lange geattenteert hebben, om uyt de commercie ende handel der nagelen te mogen joincteren in haere verkeerde saecken ende verderre concepten, tot nadeel ende byzonderen verderve van Compe. voornoemde conquesten gevaerlyck over, sullen geadsisteert ende aengemoedicht worden, daer ter contrarie in cas (gelyck op het allerloosste versocht wordt) zy eenige door onderscheyt van haere nagelen (wesende zoo men zeyt de bruyt daer men om danst) t'eenemael gedestitueert worden, den vreemdelinge oock by dat middel den lust vergaan zal, om dien loop haer te soecken, ofte eenige frequentatie op deselver landen t'ondernemen, waeraen plo consequentie te colligeren staet, dat alleens heure haere krachten extenueren ende haere aenspanningen, zoo moordadich als trouweloos begonnen, geheel intercipt loopen ende in duygen vallen zullen.

Zoo ist

Zoo ist dat gem: Hr. Superintendent op dit subject en d'allegatien
redenen, den Rade in deliberatie geeft, wanneer ende in welcke
wegen, midsgaders op wat plaatsen men den voorgenoemden Vyant
eerst behoorde te gaan besoecken, waar op naar verscheyde —
gevallene discoursen, eenstemmelyck besloten en geaccordeert
is, datmen denselven eerst op het eylandt Manipa (gehouden
voor het importanste) met zoodanigen macht sal aangrypen —
als eenigen maten (buyten becommeringh vande respective —
fortificatien ende bastioenen vande Comp:e hier om heen) zal connen
werden afgestreken, ende dat binnen 8 a 10. naastvolgende dagen,
tegen welcken tydt de tien mannen uyt yeder der dorpen, die sich
tot noch toe in fidelityt metten Coningh in Ternaten, Mandarsa
ende d'E: Compe. verclaart hebben, (achtervolgende onze —
afgesondene beschryvinge) oock hier aen 't Casteel staan te
compareren, ende alzoo 't schip Nassouw (onaengesien het selve —
op 't rapport van onze voorderen gebruyckte gecommitteerdens,
met het afdragen van 't galjoen ende boeghspriet omtrent zyn
voorschip bereidt en wyders gedreven en zoo veel bevonden is —
als eenichsints heeft connen geschieden) echter bij leck ende —
swack bevonden wert, ende dat wy om schepsruymte tot
transport van ons Crygsvolck (boven omtrent 1000. inboor-
lingen noch te zullen beloopen een nombre van 350. Nederlantsche
coppen) ten hoochsten benodicht zyn, zoo wert geventileert
ofmen 't selve daar toe zal employeren, dan wel naar andere
middelen uytsien, waar op geconsidereert de advysen der schipp:s
en timmerlieden vande hier ter rhede leggende schepen, staande —
meest over een, hier op dat (merckelycke accidenten buyten)
het selve schip tot de voorgenomen expeditie noch bequaam —
genoucht zyn zal, ende voort de kleene apparentie, die hier hebben
om van ander vaartuych gedient te worden, gelet oock —
daar beneffen het discommodement dat ze ons deesen, met twee
maal varens tot overvoer der geprojecteerde macht zoude —
connen werden geoccasioneert, eenstemmich besloten is,
gem: Nassouw mede derwaarts aen te leggen, om naar absolute
ende gedaan werck aen Manipa etc: voor Loranga wel
gemonteert ende van schepps behoeftigheden geprovideert, —
midsgaders met soo veel cleyn vaartuych gesterckt als men
zal weten te becomen, gelast te worden, om met alleenich —

dan

Int Casteel Victoria desen 31en Maya A° 1651

dat strangh van alle aencomende vijanden ende andere vreemdelingen te bevrijden, maer oock de gecontinueerde van Cambello ende Lissidy tot voorsz plaetse door het dagelijcks infesteeren van haer strangh met het clapwaeter tuijck soodanich te becomen dat zij als sonder het gebruijck vandeselve quaes ende costteerende te geraecken, tot d'uijtterste extremiteijt mogen gebracht worden; zoo is van gelijcken goetgevonden, alsoo het d'E Compe eene norgens aen meer als schepen zal gebrecken, om niet alleenlijck de voorgenoemde dissijnen wel uijttewercken, maer oock daer naer het werck in goet wesen te houden, datmen de jonke vanden Anakoda Praangh, welcke nae genomen inspectie seer ende weijnig bevonden wordt, midtsgaders volgens t'advijs der timmerlieden voorens gerichtet, bequaem om jachts gewijse navigabel en dienstich opgetimmert te worden, ter somma van 400 realen van 8en (gelijck den eijgenaar die presenteert te vercoopen) zal accepteeren, ende ten dienste vande Compe beloonen laten accommoderen, om tot transport vande noodtwendicheden voor de plaetsen Honimoa, Oma, Noussalaut etc. geconquesteerdes, als oock de noodige besettinge aen Boero ende Manipa, daer in October al tijdt sal beginnen te worden, te gebruijcken.

Voorders Opperkoopman Sijmon Cos, compareerende als president in t'eersame Schepen Collegie (in conformiteijt van ons besluijt op 17 courant genomen) uit in vergaderinge overgelevert zijnde een dubbel getal persoonen, omme daer uijt te doen verkiesinge van schepenen, deser jaere in plaetse van d'afgaende die bancke te bekleeden, zoo is daer op goetgevonden te doen deselvolgende electie.

Continuerende schepenen zijn deze

Simon Cos plaetsbekleeder vanden Gouverneur als presidt.
Hendrick Wijnantsz: Capn der Borgerije.
Jan Teunisz: vrijborger.
Artus Capn der Clineren.

Afgaande zijn.

Barent Jansz:
Cornelis van Adrichem Coopman en
Aert gage Mr Timmerman.

In wiens Plaatse g'eligeert zijn.

Gerrit Fredricks: boomvalck vrijborger
Jan Cooman Coopman in dienst vande Comp:e
Dirck Steijnsteijn onderCoopman.

Weesmeesteren die in haaren dienst continueren zijn.

Jacob Verheijden Capn: deses guarnisoens presos,
Jan pietersz: Holwerf vrijborger alhier.
Jan Vogel Idem.

Afgaande is

Cornelis Daner Capn Luitenant.

In welckens plaatse gedelegeert wert

Cornelis van Adrichem Coopman in dienst der E: Comp:e

Continuerende kerckmeesters zijn

Hendrick Wijnantsz de
Hadja Noittalouw.

Afgaande mits zijn vertreck is geweest

Jan vander Briel.

Om wiens Stede te vullen bij deser genomineert ende verkoren wordt.

Jacob Hoorn Oppercoopman ende fiscaal van Amboina.

Ende alsoo insgelijcks wel bewust wordt dat de ordinarie Officianten vande borgerije deser Stede zijn permanent ende hunne bedieninge bijwoonende, ende dat daarentegen den vrijborger Willem Gedder, inde selve borgerije bekledende de Stede van vaendrich, sich met zijn coopvaert doorgaens g'occupeert zijnt inwoegen desselven dienst daar bij verachtert, soo is dienvolgens bij den Raat gekooren den vrijborger Jan Teunisz de Cocq, om gem: plaatse naar behooren te bekleden.

Wijders gelet hebbende op den staat van Godes kercke ende bijsonderlijck ooch op de constitutie der Schoolen in d'at, gelegen Eijlanden, Oma ende Honimoa midtsgaders Noussalaut welcker visite (als vooren gemeldt is) den welgemelten Heere Superintend:

Int Casteel Victoria deezen 31=en May aº 1651. —

superintendent, midsgaders d' heere Gouverneurs bij-
gewoont, ende doorgaens (naer precedente examinatie met
zonderlinge verwonderinge ende geen mindere bedroeftheijt —
bespeurt hebben, dat deselve scholen alomme in gen: plaetse
zedert een jaere herwaerts, zoo langhs hoe verder, ende niet alleen
in tal van scholieren, maer principaelijck in kennisse gediminueert
zijn geworden, dat 't selve, ten respecte vande successive gedane —
groote kosten, in 't oprechten van zoodanigen godsdienstich werck,
ende den gecontribueerden ijver tot voortplantinge van d' eere —
Godes in bekeeringe van zoo veele arme menschen zielen, salicht.)
op het alderhooghste sij te beklagen, ende niet min te beduchten
zoo bij aldien niet tijdich daerinne wert voorsien, dat alle gedane
moeijten ende ijverigen arbeijt voor henen aen dat onnosel volck
zoo mildelijck geimpendeert t' eenemaal vruchteloos staen te —
corrueren; ende alzoo wij gestelt tot voesterheeren van Godes
kercke, belovende eere ende een goede conscientie niet en mogen
naerlaten de vervallene saecken, naer uyterste vermogen,
te herstellen, midsgaders den Godsdienst ende scholen in
aengetogen quartieren te reformeren, ende weder op te cultiveren —
ten eijnde daer vande verhoopte vruchten mogen oogsten, —
niet alleen ter oprichte van 't welvaren ende salicheijt van
zoo veele duijsent zielen, maer oock om door dat middel de verscheide
gemoederen eens gesmaeckt hebbende het goet van haere —
beloninge, ende (naest Godt) daer voor danckbaerlijck
erkennende onze gemeyntleden, die het hun toe hebben, geinsti-
muleert, met een onverbreeckelijcke bandt der liefde en trouwe
zoodanich aende Comp:e te consolideren, dat zij hunnen staet —
in deze landen door zoo veel bloets en oorlogh geacquireert —
in christelijcke vreedsaemheijt ende welvaren altoos mogen
blijven possideren; zoo is op dit important ende hoognodichste —
werck bij deze vergaderinge (naer aendachtich overleggen) —
geresolveert ende besloten, op de voornaemste residentie —
zijnde aende Redoubte op Hommoa wederomme in plaetse —
vanden overleden predicant D:o Jan Jansz: Kruijf (die geduer-
ende zijnen tijdt aldaer zeer goede officien aen Gode —
gepresteert ende eerlijcke progressen onder de leerlingen
verordent heeft) een anderen derwaerts t' ordonneren, latende
aende kerckelijcke vergaderinge gedeserneert, dat sij zoodanigen
een uijt de haeren denomineren ende verkiesen, als zij zullen

oordelen

ondelick bequaemst te zijn, om den vereysten getrouwen dienst aldaar
te bekleeden ende alhoewel de kercke tegenwoordich met het vertreck
vanden predikant Johannis Montanus zeer seer heeft vermist,
ende in deze gelegentheyt wel hoognodich vereyste, dat tot bedie-
ninge vandezelve ende in uytvoeringe van ons genomen resolutie
drie predikanten ten minsten in dezen Gouvernemente ende desselfs
districte permanenteerden, Zoo ist nochtans zulcks dat het ongenees-
en ontstichtelick leven vanden predikant Hendrick Pontcalen, ende
de geringe hope tot beteringe vandien, niet toe en laten, zijnen
verloop in deze quartieren (daer het aen yverige nutbare lydt-
same ende godtvruchtige dienaren byzonderes gelegen is,
qualiteyten alle die ten principale in eenen werden gedesidereert)
langer te gebruycken, ingevolge dan oock by dezen bey [illegible]
geresolveert met d'eerste vertreckende schepen (achtervolgende
desselfs voorderen gedaene sollicitatie) gem. Pontcalen zijn vertreck
naer Batavia te laten nemen, met confidentie dat haere Ed.
den Heere Gouverneur Generaal ende Raden van India op ons aen-
schrijven per eerster commoditeyt zoodanich deze plaatsen van
Godsdienstige ende getrouwe leeraren zullen verzorgen, dat
daer by de kercke ende gemeynte geen verachteringe altoos
en comen te lyden.

Ende gelyckerwys voor henen by resolutie vanden 25en april
jongstleden hebben geresolveert den Capn Luitenant
Cornelis Daeu, om zijn geschicktheyt ende goede experientie in
dezelanden door lange continuatie becomen, op de Redoubt Oma,
in plaatse vanden Luitenant Warnar Cuytenius, in verschreyde
qualiteyten, die daer met de voorgevallen veranderingen in deze
landen, noodtsaeckelycken in een Opperhooft werdende vereyst,
officierende, zijn residentie te laten nemen; Zoo ist dat wy hem
daer benevens committeren en authoriseren, gelyck hem committerende
ende authoriserende by dezen, boven beslechtinge van alle kleene
politicque questien daer onder d'inwoonderen voorvallende naer
onze intentie en ordre oock aen te nemen, de bevorderinge, directie
ende bestieringe vande scholen onder zijn resorte aldaer in
wezen, als hebbende dezelve al een respect en opsicht op den
politicquen, kercken ende hooge overigheyt allen, zonder dat
wy verstaen dat de geestelyckheydt daermede verder zullen becommeren
dan voor zoo veel eenich delinquant by die aen Godts kercke
zaec

Int Casteel Victoria den 31en May Ao 1651 —

zal hebben gedaan, waer over zy (na lange overweginge des voorszde
eensinnen vermogen hebben, ofte anders van ons, als een positie qui-
peert maer eer naauwe ende groote gemeynschap mette kercke
hebbende specialyck zullen comen toe verlost te worden; — Ende
ten eynde den kerckenraat door onse Resolutie behoorlyck genoti-
ficeert, ende naer onse goede ende gewoone meyninge (zynde —
niet anders dan op bevorderinge van den Godes eere, welstant
der kercken ende gemeynte en bestingel van Comps Staat inde
quartieren herwaerts over, waer toe wy amptshalven verbonden
ende gehouden zyn) met alle beleeftheyt mach werden voorgedragen,
is goetgevonden uyt onse vergaderinge daer toe te committeren
de Oppercoopluyden Sres Simon Cos ende Jacob Verr, met
recommandatie, dat zy naer verrichtinge van dien ons zullen
behoorlyck rapport van haer wedervaren doen :,

Aldus gedaan ende geresolveert int Casteel
Victoria op Amboina datum ut ante.

A. V. Oudtshoorn

Joannes Severenraad

als voorzitter uitgetreden
Willem vander Beeck
Simon Cos
Jacob Verheyden
Jacob Verr
Cornelis van Adrichem
Jan Coomans

Junius.

Donderdagh P:mo:
Vrydagh den 2e:
Saturdagh den 3e:
Sondagh den 4:
} alle deze dagen bleven wy geoccupeert met de requisite noodtwendicheden tot de genoteerde expeditie op den vyant te prepareren. —

Maendagh 5e dito. den vergaderinge van secreten Rade beleggen, ende veel in deselve besloten, zulcks als de volgende geinsereerde resolutien dilucide tractert ende aenwyst.

In vergaderinge van Rade deses Casteels geleezen ende geexamineert zynde de resolutie op ult.mo May passato nopende het stuck der kercke ende scholen vastgestelt, beginnende (wyders gelet hebbende op den staet van deses kercke ende oock byzonderlyck op de constitutie der scholen etc.) ende eyndigende (dat zy naer verrichtinge van dien zullen hebben te doen behoorlyck rapport van haer wedervaren; soo is naedien bevonden (aengezien 't selve met onze goede meeninge volcomentlyck concordeert) de geordonneerde commissarisen tot den kerckenraet op morgen te dimitteren, ende alsoo verder comen te bespreken, dat de ordonnantien voor leeren op de scholen beraemt ende ingevoerdt niet wel ofte naer behooren werden onderhouden, soo is van gelycken (naer gedane reflectie van deselve) besloten, dewyle daerinne niets connen opprehenderen dat denselven observantie behoorde te verhinderen ende uyt te stellen, datmen deselve schoolorder als een nodich en dienstich werck, tot handthavinge van goede discipline onder de scholieren, wederomme sal renoveren en uytgeven, dat deselve ter behoorlycker plaatsen allerwegen, naer zyner inhoude, geobserveert ende naergecomen worde, ende om het een ende ander tot meerder schoolen vorderinge ende anders pertinerende bequamelyck te beleggen: soo wordt insgelycx veraccordeert, datmen tot curatoren en opzienders van dien (behalven de predikanten Hendrick Hantongh ende Petrus Appeldoorn, die mede daer toe bevonden naer onze delectie werden versocht) noch boven dien uyt onze vergaderinge sal stellen ende nomineren d'oppercoopluyden S.rs Symon Cos ende Jacob [illegible]

omme

Int Casteel Victoria dezen 5^den^ Juny A^o^ 1651 —

ommegelamentes voor den tyt van twee Jaren over alle de Scholen in d'amboinse provintie, ende dessselver district successive g'exigeert te sluyden haare vaderlycke toevoorsicht ende verdiste voorsuldicheyt, om uyt dat goede saat, inden tydt te mogen inzamelen de vruchten, welcke (door Godes genade) daar van verhoopt worden verhoopt.

Soo wort oock met eener vastgestelt, datmen comme te bevinden, of de costen welcke de Comp^nie^ maandelycks aen verscheyde inlandtse studenten onder de instructie vande respective predikanten alhier supporteert, beloonelyck ende met vrucht g'impendeert worden, tot derselver examinatie uyt onzen Rade, derwaarts sal committeren d'oppercoopman den Sr Cos ende voor meergenoemt, bevijden den ondercoopman Joannes Grevenraat, om naar bevindinge daar van behoorlyk te rapporteren; den heere superintendent wort aen hun toe voor ofte commissarissen te concipieren de noodige ordre om laan van te dienen.

Ende, alzoo wyders, staande deze vergaderinge, ons by requeste wordt vertoont door den requirant Evert Michielsen, vande in vrye handelinge ten dienste ende op het vaartuyg vanden coopman ende ingezeten Batav: burger Sr Hendrick van Sent hoe hy namentlyck mids de voorgevallen alteratie in deze landen, op zijn aengebrachte waren weynich ofte geen voordeel hadden geconsequeert, ende derhalven voor ende van wegen zynen principaal verzochte, uyt consideratie voorsz: int geheel ofte ten deelen, van 's heeren gerechticheyt en gestelden tol op deselfs aengebrachte goederen te mogen worden g'eximeert, zoo is by onzen Rade daar op gedisponeert ende g'appostilleert om den lust tot deze vaert inden vryen handelaar, niet t'eenemaal te diminueren dat den requirant voorsz voordeelt der geordende impositie bedragende R^s^ van 8ten zal worden kwytgescholden.

Aldus gedaan, geresolveert ende g'arresteert int Casteel Victoria datum ut ante.

Als vorens absent
Willem vanden Broeck
Simon Cos
Jacob verheyden
Jacob Veer
Cornelis van Adrichem
Jan Coomans.

A. de Vlaminck van Outshoorn

Joannes Grevenraadt

dingelstagh

Dinghsdagh den 6 Do. heren strickten af tot den Kerckenraede (achtervolgens de resolutie op gisteren genomen) onse gecommitteerdens d'Oppercoopluyden Simon Cos ende Jacob hoek, gemunieert met de extracten uyt voorsz: resolutie; den tenuer van 't rapport dat sy (naer haere verrichtinge) aen ons hebben geexhibeert wordt specifice by de volgende insertie gedeclareert.

Rapport aen d'E: Heer Arnold de Vlamingh van Oudtshoorn, Ordinaris Raadt van Indien, Superintendent Admiraal ende Commissaris over d'Oost geleghen plaatsen, gepresenteert ende overgegeven door d'Oppercoopluyden Simon Cos ende Jacob hoek wegens haer verrichten in Kerckenraede.

Ed: Heere

Naer dat wy van U E: d'extracten uyt 't resolutie boeck ende voorder onse dimissie hadden becomen, transporteerden ons voorder ter kerckewaert, alwaer de predikanten, except Dom.s Fontealen die terstondt geroepen ende verschenen is, midsgaders alle die van haeren staet, uytgesondert Capn. Verloyden, by een vonden, int rancontre niemande overleverende (naer gebet tot Gode) de E: broeders de copia resolutien, ende met monde bygevoegende de redenen van onse deputatie, midsgaders de goede intentie van U Ed. Heere, dat sy niet behoeften te duchten 't gearresteerde in politicque raede tot haer E: verkleyninge, ofte verminderinge van haer E: authoriteyt waere geschiet, maer sterckte eenlyck tot voldoeninge U Ed.ts gewille, vaststellinge onsen staet in die gewesten, ende om eenmaal vruchten te trecken van die soo overlange gesupporteerde lasten &c.a; op welcke, naer eenich debat, van onse twee Commissarissen, die 't verswygen van particuliere voisen op haer begeren niet wilden beloven, wierde by pluraliteyt van stemmen vast gestelt, ende ons in antwoorde gedient, dat de regeringe der kercke vande politicque was onderscheyden, blyckende by Matt: 22: geeft den keyzer wat des keyzers ende Gode wat Godes is; met onder bestaen:

bestaen

bestont de politie bij wesen, ende den kercken dienst bij de
vrientens wel geloonden, ende beviten, dat sulcks in 't minste op
de apostelen, ende vervolgens de kercke dienaers was geordonneert
blijck bevoomentes bij Matt: 10. Timot. 4. ende tot petrum
wierde geseijt; weijdet mijne kudde. Der ouderlingen die wel
regeert zal dubbelde eere waerdich weesen, Timot: 5. ende mer
die geregeert wordt &c.a weshalven alles wat door dese
bedienende macht wierde uijtgericht, moest ende behoorde met
kennisse ende advijs vande overheijt geschieden, want dese
waeren bescherners ende voesterheeren vande kerck Act: 15.
mitsgaders, ende veel getal exempelen uijt Trigolando, tractoriedde
dese questie wierden voortgebracht, ende sijnde valt geslo
dat se 't gemandeerde, om haer gewisse niet te quetsen, 't besluijt
van 't nationaal Sijnodus niet te contrarieeren, soofs d' ordre
der predikanten mede gegeven, wel 't achtervolgen, ende nu
op haer beladen, ijets dat haere voorsaten noijt hadden
getoont tot dwingelijck mandaat naer te comen, niet sonder rebell

Op 't voorleiden vande schoolordre, offe daer ijets in stooten
of dat niet behoorde achtervolcht te worden, was ingestelt, —
verclaarden volcomentlijck niet, maer te wenschen waere, sine tijde
achtervolcht worden konde, dat door der kinderen onlust, als
met eenigerwijs tractende naer voorplaets, offe op hooger banck
gestelt te worden, tot haer leetwesen niet geschiede.

Op 't versoecken vande politicque curatores der scholen, de twee
oppercoopluijden nevens haer twee predikanten, hadden 't alder
minste niet tegen haer belooften, soo veel haer aenginge, als
vaderlijcke vermaningen eens te quijten: dit is Ed: Heeren
't verricht ende gepasseerde in kerckenraede, dat volgens
u Ed: begeerte in geschrifte hebben gestelt, demoedich
versoeckende, soo eenige u E: goede meeninge niet hebben
getroffen, sulcks onse onwille niet toe te duijden, bevelende
naer plicht uwe ende ummer, ondertusschen u Ed: dienstschuldige
ende altijts bereijde dienaeren, ende was geteeckent Simon
Cos ende Jacob voor. in margine stont. Amboina adij
6. Juny Ao 1651.

Woensdagh 7. do. Liten door onse expresse gecommitteerdens (onder
schrijvers)

Int Casteel Victoria desen 7=den Juny Ao. 1651

Schriftel. ordre op raetsluyden ten dien eynde gedespescheert, — behoorlyck te examineren alle de Studenten welcke tot coste vande Comp.e door de predikanten nu eenigen tydt herwaarts aengenomen zyn te instrueren, om alsoo te mogen vernemen of de depensen aen deselve al te nutte besteet werden, ende zy in haare studien al deer soodanige progressen, als daar van wierde gepresumeert; d'ordre als 't rapport der examinatie werden hier onder pinctueel g'insereert. daar toe ons refererende.

Ordre voor d'oppercoopluyden Simon Cos ende Jacob Voen midsgaders den Fiscaal Joan Overvinraat:

Vermids ick my onder anderen ten hoochsten gerecommandeert ende bevolen vinde op den dienst vande Comp.e alomme wel gade te slaen, ende onder datte, my sorchvuldich t'informeeren of de costen die allerwegen ende in yder saecke in 't besonder naar merite al wel werden g'impendeert, zoo ist dat ick U.L. met advys van rade bevolen ende belast als doe by desen, de Studenten die by de predikanten ter leeringe zyn besteet, ende tot welckers onderhout maendelijcx een somma van 4. r.a yder wordt gegasteert, met kennisse vande voorsz: predikanten, voor U.L. te roepen, ende van raetsluyden beroemen bequaemheden by sorchvuldige gedaene examinatie wel te berichten, ten eynde wy daer uyt met fondament redenen mochten nemen, om de continuatie van dat werck aen ouwen te vangen. den heere Gouverneur Willem vander Beeck mede te bevelen, of anders wel, als vruchteloos zynde tot verhoedinge vande costen, welcke de Comp.e daer af draecht, comende al omtrent 50. r.a maendelijcx t'importeren, geheel af te schaffen, werdende U.L. daerinne geprae-advertent, dat met allereerste moet acht geven ende letten, wie in zyne responsien ende andere leeringen als van singen &c.a het verstelde zy gevordert, maar wie in de korste tydt daerinne het meest geest g'advanceert, waer over U.L. haer nodt sackelycke omtrent den voortlouden vande guarnisoenen moet laten

berichten

Int Casteel Victoria desen 7den Juny Ao 1651.

berichten, hoelange yder nietts tot Comp.s costen heeft ter schole gelegen, ende voor besluyt, wijders letten wat zij ae-merckelyck in dee tydt haer studie sonder moeten geleert hebben wanneer getrouwe acht op haare institutie was gegeven als haar nu wel onderwesen ende geleert zijn. Van uE. ondervindingh sult ons in geschrifte denselven getrouw rapport hebben te doen.

Amboina int Casteel Victoria desen 7den Juny Ao 1651. was geteeckent Arnold de Vlamingh van Oudtshoorn.

Rapport door d'oppercoopluyden S.rs Simon Cos ende Jacob Voerd midsgaders Joannes Grevenraat geconstitueert fiscaal. over de vlote des Heeren Arnold de Vlamingh van Oudtshoorn Admiraal Superintendent ende gedelegeert Commissaris vande Molucxe, Amboinse, bandase quartieren &c.a nopende haere gedane examinatie omtrent de discipulen, welcke ten leeringe by de respective Predicanten alhier tot s' Comp.s costen zyn aenbesteedt, aan welgem.e Heere de Vlamingh geexhibeert ende overgelevert.

Seer Achtbaere Heere.

Wy hebben (in conformiteyt van d'expresse ordre door uE. Achtbaere op ons schriftelyck gedespecheert) gisteren ten bequame tyde van twee uren naer den middach ons binnen de kercke alhier behoorlyck getransporteert, waer verschenen zynde, den eerw. predikant D.ns Hendrick Hantongh met een

catechismus

Int Casteel Victoria deezen 7den Juny Ao 1651

Catechiseren ende instrueren, onder den goet getal scholieren
g'occupeert hebben gevonden, in 't midden van deselve kercke, -
waer van daer, dan voorders (naer gedane communicatie aen
genoemden Hertongh van onsen last) met de geaccompagneerde
discipulen binnen de consistorie getreden zijn, latende opgem.
Hartongh, alsoo wij daer van de andere resterende predikanten
niemandt tegenwoordich en sagen, die wij, om 't werck bij te
woonen, conden aenspreecken, met zijn goet begonnen werck te
vorderen. Alwaer wij dan tot d'examinatie der opgemelte
discipulen zijn getreden, hebben naer precedente interrogatie
aenderselve, hoelange zij namentlyck in deze studie binnen
der predikanten wooninge respective mochten werden
gecontinueert, ende bevonden gevoeglyck andtwoorde van
saeckelijcken voorstelycken [?], goet gedaen perfect ende accurate
te noteren, de namen eeniger persoonen, midtsgaders den tijdt
die zij (als gezeyt) in saene studie hebben toegebracht, ende
is het selve zulcks gelyckerwijs hier onder specifice werdt
geordonneert, te weten vier persoonen, welcke tegenwoordich -
bij meer aengetogen Hertongh werden geinstrueert zijn
met namen.

Ao

Caspar de Freitis v: Nossanivo die 16 m gebruyckt is
bestaen 3/m welcke daer van bij den predikant -
Pontanus bestaet heeft.

Louis vaes van Kielangh voor den tijdt van 5/m
Cornelis Maylile van Tonala voor 3/m
Andries Fernandes van Ponto gelycke 3/m
vier persoonen onder Ds Pontanus namentlyck
Pedro Rodrigos van Oma is onderwesen ruym 12 maend
Johannes van Way old Jdem
Pedro Antony van Caruw [?] den gel. tijt,
Mattheus Eliasz v: Samet een tijdt van 9 maanden.
vier persoonen bij Ds Petrus Appeldoorn zijn
Tomas da Lima van Oma, gestudeert hebbende 7 maend
ende noch drij andere te woonen bij den predik: Pontanus
Pedro da Sylva van Oma, 1 m: gelycken tijdt noch voor
eenige van den selven Pontanus onderwesen.
Jan Fernandus van Soya 1 m: hebbende 10/m woonden
bij Pontanus noch geleert gewoest.

Marcus

Int Casteel Victoria deezen 7den Juny Ao 1651.

Marcus Majoeso van Seroncille 1/m: noch twee andere maenden
bij den meergezeyden Pontanus onderwesen geweest zijnde.

Welcke 12. discipulen, waervande twee laesten op bevoorden bede-
tie vanden predikant Appeldoorn (mogelyc omindeer van deze
voorgenomene te doene ondersoeckinge) niet present waeren,
voorts dan expresse (naer luyt onser commissie) hebben
geexamineert, ende de repetitie van hunne letteren aendachtelyck
geausculteert, waerinne wy (naer 't eyndigen van dien) —
bevonden hebben, dat soo wel de meeste aengecomene als
de oudtste ten principalen int reciteren ofte opleggen
meest eenvast ende altemaent wancken gaande, behalven
(dat doch niet vreemt is) eenlyck by resumptie van eenes-
gelsnitten, ende betemaene wel soo goeden ende sindelycken
letters als de nieuwelingen bevonden, werdende anders sints
(gelyck) gerecht ende eenigermaten hebben connen appreheneren
den anderen in qualiteyt van kennisse sooch na ende naest-
gelyckende kennisse doch van sulcken uytstreckentheyt niet,
of was deselve (naer de proprie getuygenisse van genoemden
Pantongh, gelyck oock uyt d'aenwysinge van sommigen —
discipulen te colligeren is) binnen eenige weinig maenden laetst
gevondenlaeren ingeslopen p[er] consequens dan oock te noteren
is, (niettegenstaende soo by aldus tot daer voor werdt ge-
houden, dat boven de geen geexamineerde letters de discipulen
in kennisse byzonderlyck voor eerst soo niet meer connen
proficieren ende vorderen) dat alle costen, die naer deselve
tydt aende continuerende leerlingen op dien voet worden
geimpendeert, niet nodich ernaers soodanich niet te verspillen
of souden met meerderen en beter bruyt gelangen connen
worden, aende sulcke waerinne bequaemheyt deficieert,
ende daermen van gelycken binnen den gestelden tydt —
de naaste kennisse in mach verloopen toesullen connen bringen.
Ende alsoo wy by naerlicht van meer geciteerden ourde —
dan alles inderselve naer onsen pleit en vermogen behooren
achten geobserveert ende geexecuteert te hebben, soo zyn wy
daermede aen UEd: Hoog Achtb: op het reverent — te
verlibererende deze simitte relatie van 't gepasseerde —
versoeckende aldernedichst dat UEd: h: Achtb: deselve
gelieve

geliefde zoo mildelijck te accepteren, als het godienstich voor=
gelooft van UEd: h: achtb: getrouwe ende gehoorsame
dienaaren.

Amboina int Castiel Victoria deen 7=en Juny
Aº 1651. was geteeckent Simon Cos, Jacob Voer ende
Joannes Grevinraat.

Donderdagh den 8=en d°. passeert niet dat aenmerckens weerdich is.

Vrijdagh den 9. d° Ontfingen uijt banda p=r burgmans vaartuijgh, eenen
brieffken, door den heere Gouverneur Cornelis Willemsz
van Outhoorn op 3=en Stantij aen ons geschr: waar van den
sommiere inhoudt niet anders in begrijpt, dan dat daar zedert
zijnen jongsten ult=mo April pass° p=r de patientia eenwaerts
gesonden niet bijzonders in die quartieren was voorgevallen,
maar alles ten principalen in voorige terminis hadde bleven
continueren, eenlijck was zijn E: uijt ovre overvloede verdienen
verscheijde sorteringe cleeden, als swarte bastas roode canicans
breede ende smalle sucatte gedruckte slechte chitsen, waar van
sij adviseerde dat deesen jaare tot Cangaloor voor banda niet
een stuck gesonden was, coopmanschappen nochtans in die plaatse
tegen de paroolle der oostersche vreemdelingen, zeer in demande
ende daarom bij de selve zoude verlegen vallen: waar van wij dan
zonder verkortinge van Amboina, oock voornemens zijn dat
gouvernement believelijcken te besorgen.

Inde groote chialoupe.

Saturdagh den 10. d° naarden noen, de klocke omtrent 4 uren, ben ick geaccompag:
nieert met fiscael Joannes Grevenraat, gedebarcqueert
inde groote nieuwe chialoupe ende met deselve gevolcht worden
door het schip wassende jaghter Terneuwick ende 't sab
midsgaders de feuijten wolf ende gulde haan, nevens
noch eenige kleene chialoupjens, van het Castel gescheijden,
tot expeditie van het gunt al over lange op den vijant hadde
voorgenomen, zijnde de meijninge eerst ovre advantage op het
eijlandt Manipa te gaan ondernemen, ende ons daar naar voort
na gelegentheijt van zaacken, ende dat weer ende wint zal willen
toelaten, te reguleeren. —

Vertrecken met de macht van amboina naer Manipa.

Inde Groote Chialoupe desen 10 Juny A° 1651 —

De Generale macht bestaat, buyten het Schipvolck uyt 300. Nederlandtse Crijgsluijden, sterck ende omtrent 1000. inlandsche, die alle over voornoemde Schepen zijn verdeelt, werdende uyt yder Negrye de Comp:e fidiel gebleven, tot zij sij moorcn of Christenen zijn, 10. mannen gelicht, ende zoo uyt veel kleentiens een corpus gemaackt, dat wij in eerevorigen goetgedacht hebben te gelijden, ten eijnde voor verveel ende verstroydentheyt van volck, te minder perijckel van collusie te zijn onderworpen: om over de swarten, onder onse hoofste conductie, tot ook te houden, hebben teweten, aengaende de Christenen, met ons genomen de Radja Kielangh den Anakalody, ofte het hooft der Mardijckers ende Johan Tambottij, hooft vande Negrye Poste, alle drie Camenas malcanderen het beste met gevogen, ende mitsdien voor ons (als gezeyt) al mede te minder van quade over een compste, ofte secrete intelligentie bedencken; over de Moren voorneen ten principalen in onsen name, tot gebiet der Orangcay van Ternaten, tweede hooft van Hitoelamma ende den Singadie van Hatoewala, midsgaders den patty van Hamal den anderen mede gants met wel zijnde gezint de voornaemste Nederlandtse Officieren, die wij buyten voornoemde Fiscael Verbeenaat by ons hebben, zijn den Cap:n Jacob verheijden Coopman Jan Coomans, Luytenanten, Harman van Oudtvoorn Anthony Koeckloven ende Cornelis Francken Payse, midsgaders de Vendrich Michiel Cribs ende Otto Lubbertsen, den groote al beyttonst bevel geboden al ons voornemen tot zijn H: naems grootmakingh ende Comp:e dienst te willen bijwoonen ende zegenen. —

Comt voor Sancquetten opposeren vanden Jacob van Deus.

Dato inden Avondt, quamen voor Lanicque, daar het Jacht Lek sas van den Deut ten kleede vonden, op eergisteren, van het Casteel met onse Missive derwaerts vertrocken, en tot tedere onse aencomste verbleven; gaven die van voornoemde Jacht al gaan van het g'imbarcqueerde al hebbende ontladen, ordre datse 't ancker te lichten, ende ons naar Manipa omtrent de Negrye Tomlou mede te volgen; 's naerts omtrent de Negrye van Tiel gecomen zijnde kregen een bruy stijven wint, zoo dat swaricheyt maackten over te steecken, maar te rade werden den Wal tot Cambello voort te loopen, ende naechten de tixer

andere

andere Chialoupen, die te gelijck met ons van het Casteel waeren verzeijlt, met de voornoemde travade van ons.

Sondagh den 11.den Dito met het lumieren vanden dagh vonden ons omtrent de negrij van Moulut = hanni = Touaij en quamen vervolgens ten iets naer voorde vastichijt Hardenberch op Cambello ten Ancker, zijnde door veel van stroom wij langer aengedraegen dan wij gedacht hadden, gingen boven de vastichijt visiteeren daer het guarnisoen wel gemoet ende in goeden gesontheijt bevonden, ende hebben wij van daer datelijck expresse met twee Comp.s slaven over den berch naer Louloe gedepescheert met order aende Corporael Paul Martin Hettingh, hooft vande voornoemde vestingh dat hij ons toestont, naer ziet van onse voorsz: last, zoude derwaerts toecomen, laten 15. wackere soldaten nevens den Orangcaij Abdul Rahman, ende zoo veel van zijne bijgebleven inlanders, als hij buijten veel van zijn eigen saecken, zoude connen afsteecken, om nevens noch zoo veele soldaten, eenen uijt het guarnisoen te lichten, mede op onse expeditie te gebruijcken, dat op beijde voornoemde plaetsen voor zoo cleijnen tijt, zonder perickel wel gedaen mach worden.

Op voornoemde Cambello waeren voor 10. a 12. dagen van Mattelohe tot d'onzen overgecomen drie Comp.s lijfeijgenen te weten twee mannen ende eene vrouw, die de Comp.s door voornoemde Cambellozen, ten tijde van haerlieden aengenomen rebellestuck inde maent Maert voorleden, onder anderen mede waeren ontvoert geworden, welcke voornoemde lijfeijgenen van ons naer den vijandt gelegentheden gevraeght werdende, zoo het namentlijck boven op Mattelohe al was gestelt, te weten, of de vijanden haer daer ende bij gevolge zoodanich hadden verzeeckert; of zij noch cost genoch hadden, dan wel of zij daer al aen het eene ende andere quam te gebreecken: ofmen bequamelijck boven op het geberchte zoude connen comen, en of er meer als eenen wech, dat ja, hoeveel wegen daer dan wel waeren, die ons daer toe zouden leijden konnen; of den vijandt sterck van volck was, naermen wacht hielt, ende of ment den anderen noch al eens waeren, hoe het daer met den nagel saijsoen was, te weten of het een groot mouçon stont

te

Arrivement voorde vestingh Hardenberch op Cambello.

Zij zenden naer Louloe om versterckinge van soldaten

Rapport van 3 Comp.s lijfeijgenen te rugge vanden vijandt op Cambello gecomen nopende Quimelahas constitutie (in d'omgelegen plaetsen)

Inde Groote Chialoupe den 11en Juny a° Hri-

tolijn Otte met, ende waar of de meeste nagelen boven wierden gevonden; wat de hoofden vande plaatsen, boven waeren, ende specialijck of eenen Magnime daarmede met was beclonterende dan wel wat of van zijn doen ende weren was; waer naar toe eaan die van Lissidy hadden geontineert, ende wie of onder eaan de voornaemste hoofden waeren; of die van Erangl-baan hadden sterck gemaackt, wat hemitte zij gebraeckdeden van ons gemiste volck, te weten of zij alle doodt, dan wel noch eenige daar af noch inden leven waeren; wat de vijanden im van haare saacken, dat sij zagen wande brundelingen, volgens des Quimelahas voorgeven, niet en wierden of assisteert, beroven gebleven, ende of zij geen staat en maeckten, dat wij eaan haat sonder mogen bijcomen; soo tot of Lokij met den Quimelaha, naar zij daar af waeren, bevinst gevonden, was gelegen, dat is of zij daar sterck van volck was, ende eeen seer vertrant hadde Otte met, of de vijanden bij wijlen geen bij een comstie geven, ende eaan over haare saacken te samen beraatslaagden; ende of eijndes zij gebraeckdens uijt eaan noijt verstaan hadde, wat de redenen van eaanluijden op genomen misnoegen tegen ons waeren; daar zij declaranten gedeposeert hebben als hier volgt,

Den vijandt heeft bovenop Cambello geen versterking tot noch toe gemaeckt.

Gants geene versterkingen, hadden die van Cambello tot noch toe boven gemaackt, achtende dat de hoogte van eaane woninge eaane voor de Nederlanders (de bergen ongewoon te beklimmen) genoegh tot versterkingh was dienende, hebbende bevijden datte oock eaan plaatse verscheijde toegangen eaan declaranten alle wel bekende invoegen bekennende, dat seer lichtelijck daar sonder zijn uijt te drijven, jae altesamen, soo wij daar maer stilletiens met 100 blancken nevens soo veel inlanders, waar voor dat zij en daer de elbs met schilt en swaart gemonteert comen en het keimmen gewoon zijn, meer als de Hollanders met schiet tuijch gewapent (en seer onrechten gewoon) sonder eaan landtcomen, de meeste part Otte altans de voornaemste, dien sullen zij verclaerden alles wel te weten, lebendich sonder zijn gevangen te becomen,

In souden lichtelijck te verdrijven ofte gevangen te nemen sijn

Hebben noch geen commer van leeftocht ende alle boomvruchten bij haar int gebergte.

naardien zij gants weijnich, ja meest geene swart wanen toerdende met provisien, conden zij tot daar noch matelijck sterck, zijnde een wij grooten tempel sagoinmante daar om ½ stuiver 4 te becomen, wordende van die noodtsaeckelijckheijt door die van Manipa, Erangl, Kelangh, Assalaudij en Boanoa dagelijcx

Ton

tot genoegh gerieft, ende hadden zij beyden, dien van alle boom
ende landtvruchten. boven op het gebercht soo als de vulheyt. —
midtsgaders goet drinckwater, dat van achteren uijt een noch hooger
gebercht door haere residentie met overvloet quam heen vlieten;
het nagewas stondt daer van seer groote apparentie te zijn,
maer in besonder zij niet datse dit Jaar van haeres, midts zij
daer nu dat geenen werck mede weten, ende wat anders te doen
hebben, behoorlijcker wijse souden geplückt worden; de voornaeme
hoofden vande plaatsen waren den jongen Quipatty
ende   die yder een aparte campon hadden ende
wisten zij van Mainemme niet anders te zeggen, dan dat hij —
levens met den Lieutenant Verbaer op de strant van
Erangh souden weren gemassacreert; waren het hooftsten niet
boven 250. a 300. mannen sterck, die van Lissidy haer tot die
van Erangh begeven, waer zij int gebercht verdeelt woonden,
te weten den Iman Swachij als hooft met de helft vandien
aen het hanger van het gebercht, ende d'ander Singadje met
d'andere helft benevens die van Erangh selve boven op den berch
zijnde beijde de plaatsen met een tranquiere beslooten, ende was
al het schut ende voorders munitie in Lissidy de Comp.e ontroofd
van daer derwaerts gevoert, ende ter defentie gestelt; van
het volck vande Comp.e waren (naer zij deposanten hadden
connen vernemen) noch inden leve gebleven, te weten van het
guarnisoen op Lissidy eenelijck den Constapel om in voornoemde
qualiteijt tegens ons te gebruijcken, soo zij seijden dat tot heden
noch deden; op Allalooty 5. mannen, op Lonoadines den corporael
den Adelborsten, ende op de Manipa des Coopmans twee —
dochterkens nevens noch twee slavinnen, met eenige kinderen, mids-
gaders den Sinnengijn ende twee soldaten, ende op Laala 8. —
mannen ende des Corporaels vrouwe met haer kint, dat te
samen 24. sielen souden maecken, zijnde voort alle d'andere —
om het leven gebracht; hoe sterck den Quimelaha op Lokij —
waer, was haer deposanten niet recht bekent, als daer noijt
hebbende geweest, maer voor soo veel als zij daer van hadden
vernomen, souden de geheele berch nevens die van Toulou daer
tesamen woonen, hebbende oock bij haer eenige afgesonderde
uijt het gebercht. maer wiste de confessante slavinne, die
mette vrouwe vanden Quipatty, waer bij dat zij boven op —
Mattelaijn gewoont hadde ons te voet naer voornoemde Lokij
was

oock drinckwater.

't nagewas stondt in groote apparentie.

Den vijand was niet boven 300 koppen sterck.

't geschut, de Comp.e op Lissidi ontroofd, is naer Erangh gevoerd, waer, werdt … die van Lissidi mede gevoegt hadden.

't getal der overgebleven nederlanders.

was overgaan, om haare vrunden te versoecken, te seggen, dat dat
zij achter geheel open lagen, maar voor aende Strandt langs heenen
een Grooten steen vorstrecken hadden, daar op haar geschut geplant
stont, voornoemde slavinne oock gevraecht wordende, of zij daar
veel volcks hadde gesien, ende onder anderen, oock niet de broeders
vanden Quimelaha ende andere Quitsiels vernomen, midtsgaders of
de wech om derwaarts van Cambello te gaan, verde ende moeijelijck was
gaf daar op tot antwoorde, dat zij een arme slechte vrouwe was,
welcke op die dingen zoo eevenauwe acht niet en nam, maar dat
zij daar ondertusschen wel eenige vandes Quimelahas broeders
gesien, doch van geen ander volck dan als boven verhaalt staat
hadde hooren spreecken; de wech van daar tot voornoemde Locky
was, mits het al binnelantsch ende een landt vol met boomen
ende ruyghte was bewossen, zeer moeijelijck te gaan, en daar toe
oock vrij verde, zoo dat zij daar over wel twee etmaelen onder
wegen waeren geweest. Het gunt de vijanden, voor hedenden
van haar nieuwsgierigh uijtstrooijden was, zoo de deserteurs voorgaf
voor haar zelfs dickwijls verstaan te hebben, dat de Hollanders
besloten souden geraedt hebben, haar alle met gewelt tot
Christenen te maecken, ende wie dat niet te doen en quame, dat
zij die zouden laten dooden, tot het welcke, naardien zij eenpaerlijck
doch niet en zouden hebben geresolveert, zoo hadde het haare
beter gedacht, zelfs eerst op ende inde weer te zijn, ende ons
de landen uijttedrijven, het gunt sonder eenige ontbrekingen
niet hadde geschieden connen, ende zeijden voorts noch te besluyt
dat den Quimelaha drie bijzondere expresse aende Macassaren
om assistentie zouden hebben afgesonden; ende dit is zoo
het voornaemste dat wij uijt voornoemde overgecomen slaven
hebben weten te vernomen. ——

den wegh van Cambello naer Locky is bergachtig ende moeijel. te gaen

de vyandt beducht dat wy Macassaren aende Hollanders hier mede datmen haer soude willen tot het christendom constringeren; de Quimelaha soude 3 expresse versoeck sijn naer Macassar gesonden hebben om hulpe

Dato omtrent de klocke drij uuren zijn wij met de Chialoupe
naar de Manipes overgestecken, hebbende de 15. soldaten
van Liverhoede met ons inde chialoupe genomen, met last aende
vendrich Marten Weber, dat hij het voornoemde gevonden volck
van Loulou overgecomen zijnde, zoude daar bij een vergaderen
blijven, totter tyt onse Chialoupe daar zoude zijn wedergekeert.
Die wij voornemens zijn op morgen derwaarts af te zenden; in
het overstecken herwaarts quamen drie van onse sloepen te
vernemen, zijnde weijnich beoosten den hoeck van Tominelolie;

overtocht van Cambello naer Manipa ende

bevinding drie van onse sloepen

's Nachts

's nachts quamen wij aen dese zyde vanden hoeck van Tonbau voorde dregge, waer het tot den dagh, alsoo niet wel konnende varen, bleven leggen, houdende ondertusschen nauwe en sorchvuldige goede wacht, zoo dat

leggen de chaloupen, met den doncker, op onkunt voor de dregge.

's Maandagh den 12en do. ontrent ter klocke 8. uren, voorde negrye Louhoe aende heuvel de West quamen, waer bij ooch het Jacht 't Sas-van-Gent met onse twee andere chialoupen vonden, ende wierden de drie volgende schepen, vande achter uyt noch mede gewaer. Zoo dra als wij voor Louhoe ter rede g'anckert lagen, deden eenige vaertuygen met swarten ende soldaten aen landt setten, daer-geerende mij eyntelijck in persoone mede begaf, waermede straeks met alle macht de berch op negrye-waert sloegen, die wij vonden van menschen geheel ledich geloopen, staecken daer oversulcks den roden haen in, ons volgende geselschap wie het selve uyt teren zee bequamelijck zien conden, 't welck groote courage gaf, ende inden vyandt (buyten twijffel) verslagentheyt gemoveert heeft.

Comen voor de negrye Louhou

landen het volck ende trecken berghwaert nae de negrye die geoccupeert ende verbrandt wordt.

Tegen den avondt quamen de voornoemde drie andere schepen hier ooch ter reede, waermede datelijck den raet beroepen, ende geresolveert hebben den vyandt noch morgen ontrent vroech, om hem gants geen tijdt van te bedencken te geven, te gaen besoecken, ende dienvolgende met alle de macht overlandt naer Tonbau te trecken, dat gelegen wert wel voorde nagel en sagou rijckste, midsgaders de bevolckste plaetse van dit geheele landt, als bij de resolutie hier onder breeder vermelt wordt, daer toe ons spoedigen, werende, soo als door de wegh-kundige geseyt wert, een wech ontrent van drij uren gaens, gevende oversulcks aenden Capn. Verheyden ordre, alles wat tot dien train vanstaen is te requireren, klaer te maecken ende 't gene daer toe comt te behooren, uyt onsen name alleen wegh vande schepen te lichten.

resolveren Tonbau aen 2 oirden te bestormen ende soo te facilder t'importeren.

Maandagh 12en Juny a° 1651.

Resolutie

Den Heere Admiraal ende Superintendent Arnold de Vlamingh van Oudtshoorn, met zijne g'assumeerde crijds ende scheepsraden, in gespannen vergaderinge (naer datmen met den algemeenen [illegible] gebedt Godt den Heere om zijne

genadige

genadige hulpe ende bystant hadde aengeroepen) verthoonende
de execrabile moorderijen, violente rooverijen ende schendige ver-
woestingen bestaan ende uytgevoert door quaden raat vanden
trouwloosen meyneedigen Quimelaha Madira ende zyne snoode
adherenten, aen soo veel onnosele menschen, Comps middelen
ende versheyde stercktens op Cerams custe als d' eylanden
Bouro, Amblauw, Kelangh, Bonoa ende insonderheyt oock
Manipa gelegen, sonder dat van onse zyde tot soo verbloeckte
feyt ooyt de minste redenen aen haerluyden gegeven zyn, —
invoegen dat zy hen in dese actitaten altsamen niet anders —
hebben gedragen ende aengestelt als een hoop onnatuerlycke —
bloethonden ende dierachtige rovers, schendende met eenen
alzoo de mutuele contracten ende dien besworene confoederatien
voorleden tusschen henluyden ende den Staat vande Compe
getrouwelyck opgerecht ende religieuselycken aen onse zyde —
onderhouden, ende voorts geconsidereert hebbende hoe dat dan
alle dese voorverhaelde oppressien niet toelaten (tot wraecke
van 't onnosel vergoten bloet en restabelissement van Compe
vervallene saecken) de straffe aen die Godt vergeten
moordenaars in haere hals, goet en leven eenmael langer te
vertrecken; soo is by gem. haere E. vergaderinge, naer —
rype deliberatie van saecken eenstemmich besloten (dewyle
de vyanden reets door 't importeren ende afbranden der negrije
Loulou, vande comste onser macht zynde verwittiget, hen
andersints by langer retardance in d' overige plaetsen, 't lants
defentie ontwyfels staan te fortificeren), datmen den haerluyden
daarinne te prevenieren, ende gants geenen tydt tot diergelycke
beschansingen te vergunnen, nu aenstonts (behalven eenige —
macht te water met het cleen vaertuych derwaerts te zynden)
de gantsche armade hier op 't strandt voor Loulou zal doen
landen, omme vervolgens met het aenbreecken vanden toecomenden
dagh over het gebergte naer Toubay (zynde gehouden voor de —
vermaertste rycxste ende aensienlyckste negrye des gantschen
eylandts Manipa) te marcheren, ende deselve (onder Godes
genade) door de voor afloerende macht vande seekant ende —
d' andere te lande te doen aengrypen ende incorporeren, wanneer
dan oock verders vertrouwt wert, dat het aende bemachtiginge
van d' andere min gelegene plaetsen geringer moeyten en

zal

zal comen te gebruycken. Ende alsoo de schade, welcke men
dese booswichten op het crachtichste zal connen aendoen, hierinne ten
principalen bestaan moet, dat zij van alle haare abundante
nagel, sagou ende wyders vruchtdragende boomen gedestitueert
ende t'eenemaal ontbloot worden, om door dat middel te vervallen
in d'uytterste armoede ende ellende; Soo wordt gedelibereert
hoedanich men hierinne (naar Comps. hooge maxime) zal
dienen te procederen, 't zij dan datmen eerst voornoemde haare bosschen
alomme te destrueren ende te vernielen, of wel zulcks soo lange
uyt te stellen, tot dat haare principale dorpen ende macht door ons
gantsch sullen zijn vermeestert ende gedebelleert, waer op besloten
is met het laatste point (namentlijck het verjagen ende
bemachtigen vanden vyant ende zijne gelegentheden) voort te
varen, om naer absolutie van dien, met des te minder peryckel
ende onbecommerlijck het schillen ende vellen van haare aengetogen
bosschen te bevorderen.

Ende ten eynde alles wat tot deze tocht gerequireert wordt,
tegen den bestemden tyt, t'eenemaal mach werden geprepareert,
Zoo wordt, tot de naarstige bezorginge van dien, uyt deze
vergaderinge gecommitteert den Captn. Jacob Verheyden
met last ende authoriteyt om de requisite noodtsaeckelijckheden
tot den tocht, alwaer die nodich zijn, uyt onsen name absolutelijck
te ordineren ende wyders te distribueren daert behoort.

Om dat dan oock goede gereguleerde ordre de macht tot de
voorgenomene exploicten mach worden geemployeert, Zoo is
bij de meer opgemelte vergaderinge verstaan deselve te
verdeelen als hier volcht.

P.mo: 't clein vaertuych is besloten te verzenden, onder 't comman-
do vanden luitenant Anthony Hurckloser een nombre van
100. Cryghsknechten ende een goet getal swarten, aentevoeren
doorden Orangcay Tambolly, werdende om 't gem.e vaertuych
op de behoorlijcke plaetse voor Tombar te brengen gecommitteert
den schipper Jan Verbeeck op Nassauw, welcke voorderen
op dit vaerwater gebruyckt ende goede kennisse dieraen-
gaande hebbende is.

Ende

Opt Eylandt Manipa deezen 12en Juny Aº 1651.

De voortroup tot ontdeckinge vanden vyandt sal gevoert werden bij den provisioneelen Sergeant Lodewijck Hofman, en bestaan uyt 24: nederlandtse soldaten, waer onder 15. vierroers, midtsgaders 50. vrye mardijckers onder 't geleyde vanden Anatalody Loiis Domos, waer toe met hant granaten en sinn zijd geweer noch gevoert sullen werden 10. cloecke matrosen.

De avant guarde

Te geleyden doorden Capn: Jacob Verleyden sal bestaan uyt 60. crijgsluyden, geassisteert met een nombre van 200. inlanderen ende 25. schipluyden, gemonteert met hant granaten, piecken ende zijdt geweer.

De Bataille

Om te voeren (onder de hoogste conductie vanden Heere Admirael) bij den Luytenant Cornelis Paise, zal sterck zijn 90. nederlandts soldaten, 50. schipluyden met piecken en zijdt geweer gemonteert, midtsgaders alle de inlanderen, welcke, boven 't getal, dat in d'arriere guarde Otte attentoort g'ordonneert is, noch overich zullen bevonden werden, zullende in gem: bataille vorder oock gevoert gaan alle de chirurgijns met hunne medicamenten voorzien, midtsgaders het bootsvolck, dat tot het opdragen vande oorloochs munitie, langhmaecker ende verdere behoeften vooorden mede gekoozen werden.

D'arriere guarde

te Commanderen, bij den Luytenant Harman van Oudtcoone ende zullende bestaan uyt 50. crijgsknechten, 200. inlanderen ende 25. matrosen gewapent met piecken ende zijdt geweer) het leger behoorlijck sal sluyten, ende naer advenant comen sterck te wesen, met de gene die te water vertrecken, ongeveer 1300. zoo nederlandtse als swarte coppen, begrijpende dan noch de sloepen lichten kleede t'aener bescherminge met competente macht bevolckt, Godt de Heere wil onze voorgenomene dessinen met zijnen genadigen zegen stercken, ende ons tegen die snoode vyanden zijne lasterlijcke vernietens gewenschte successen

successen ende victorien verleenen, tot grootmaackinge zyns heyligen name, opbouwinge en welstant van Comp= conquesten inder landen, midsgaders tot onser aller byzondere eere en zielen salicheyt Amen.

Aldus gedaan en besloten int Jacht de Terwinck op Manipa ter Rede voor Louloe ten dage maant en Jaare als vooren.

A. de Vlamingh van Oudtshoorn

de volgende opperhoofden door absentie niet geteekent.

Jacob van der Heyden
Jan van Beeck
Willem Volckertz
Cornelis Paiso
Harman Oudthoorn
Christiaan Ployck

Claes Jansz de Witt
Anthonij Hendrickszoon
Johannes Grevenraadt

Dinghsdagh den 13en do: het volck ende oorloogs gereetschappen, nettens al het geene wyders benodicht is tot den fort te belegeren, in dere nacht aen landt gebracht ende voorts alles dat tot de optrecken vereyst, claar ende gereet gemaackt zynde, hebben wy ons, omtrent noch een uur voor dach zynde met het vaartuych mede derwaerts getransporteert, wanneer (naer dat wy te voren den algemeenen gebet hadden gedaen) onder het volck, zoo veel wy mochten met onse redenen geencourageert ende voorsien een mutsjen araca laten geven) in Godes name zyn aen gemarcheert, ende inderselve ordre ende voegs als by voornoemde resolutie staat vermelt, ende zyn wy omtrent ten clocke een uur, naast Toulau op een rug van een berch gecomen van waer wy de negorye quasi een gotelingh scheut op een berch weynich hooger als daer wy selfs opstonden, van ons leggen zagen, ende hier (wachtende naer onse achterste troup, doch te vergeefs, alzoo 't te verde was achtergebleven) wat vertoeft ende ondertusschen het volck oock haeren adem wat hebbende laten verhalen, zoo zyn wy omtrent ten drie uren, te weten ik selve en

[Margin: nemen, naer het morgh gebedt, de marche derwaert]

[Margin: daer diese voor op den rugh van den bergh vertoonen naer onsen achtergelaeten troupe]

den

met de voortroup ende bataille na Tommeloehu dat verbrandt.

ende eenige onser gequetsten, ende vermoeiden, blijven, dat wij op den avondt noch naar voors.° Tommeloehu, plaatse waar onse vestingh heeft gestaan, getrocken, zijnde ontrent een uire gaans van voornoemde Toubary, mede aende strand gelegen die wij bevonden noch en geruijmt, daar tusschen beyde staten sonder stoot off wederstoot te bieden, zijn ingetrocken, ende daar naar inden lichten vlamme hebben opgestelt; de redoute met alle zijn appendente wercken, hebben de swalmen geheel gedemanteleert, zijnde daar van niet anders als een ijselen puijnhoop overgebleven, tot welcke in deen voorgaende lebbende vernielt, zijn wij op den selven avondt noch weder naar voors.° Toubary gecontinueert, maar daar comende was, tegens onse gelaten ordre, recept eenlyck de kerck, die noch staan was gebleven al in asse gelegt;

de steene redoute ende gants gedemolieerdt en tot een puijnhoop geworden.

Ende alsoo daar uitsdien weijnich plaatse van logys voor mij was, ende dat ik daar toe oock wel nodich eens te schep dienende te zijn, zoo ben ik, benevens den fiscaal Verbennaat ende Coopman Jan Coomans, inde groote Chialoupe geembarcqueert, met ordre aende Cap.n Verleijden, dat hij morgen den dach met alle macht dateeren aen het omkappen der boomen zonder sparen, zonder een eenigen boom, voornamentelijck van nagel ende sagouw boomen, hoe cleen dat zij oock mochten zijn, overte laten; maar lieft het zich in zee zoo gravelich en gruijselick aenrijden dat wij swarigheijt maeckten, bij nacht den hoeck van Toubary om te steecken, waeromme dan besloten inde Chialoupe te vernachten, ende met het aenbreecken vanden dagh de keijse te vorderen gelijck op

korts op den avondt wederom naer Toubary, daer ik besluyt van daen te vertrecken, met het cleen vaertuygh naer de schepen, te vertrecken.

Woensdagh 14. D.° met al het cleen vaertuijch deden, lopende met ons roeijen, op hoope vande reijse te spoedigen te becomen, vermits de stroom tegens hadden, buyten om, ende gingen de vier andere binnen, bij de hoeck van voors.z Toubary, deur, maar cregen, tot ontrent Nocolilly zijnde gearriveert, beyde wint ende stroom sterck tegen, waar door belet wierden dat niet voor het vallen vanden avont aen de schepen quamen daar in contra d'andere 4. vaertuijgen binnen deur gelopen, al voorde middagh daar waren geweest. gisteren hebben een slaef, sterck uit-mae, twee vrouwen ende een cleenen jongen gevangen gecregen, ende zijn daar in tegen weder van onse

Daer van Toubary naer Louhoe tot de schepen.

Daer aencomen.

Gevangen vanden vijandt een getal onder.

onder achtergebleven per-sonen.

onze troupe achtergebleven persoonen met namen

Die apparentelijck door vermoeytheyt ergens zijn leggen bleven, want den wegh verde ende doorde bevochtight der hooge bergen, daar tusschen leggende, die wij al zijn meestendeel overclauteren dapper moeijelijck was, Soo quam eyntelijck oock noch weder bij onze troupe eenen Cornelis Arentz van Delftshaven matroos, — verhaelende op de vlughte de Heerens, die door twee swarten (zoo hij seyde) besprongen, ende van haer gewondt met twee houwen, was verwondet geworden, wetende oock te seggen, hoe dat hij onderwege, in het voorbij loopen, noch een Nederlander den hoofde loos hadde sien leggen, sonder dat hij wiste te seggen wie, off wat voor een persoon dat het was; gemelten geweldiger matroos hadt voor zijn portie te dragen gehadt het barbiers gereetschap, het welcke hij, vanden vijandt werdende besprongen, hadde van hem geworpen, noch 3. a 4 swarten zijn, beneffens hem selven verwondet geworden; den vijandt, indien zij haere saecken wel wijs geweest waeren, sonde, mids haere kondtschap vande gelegentheyt van het landt ende de plaatse, seer groote advantagie op d' onze connen gedaen hebben, ende ons mitsdien veel volcks schadeloos gemaeckt, het gunt dan zoodanich niet geschiet zijnde, blijven wij den grooten Heere Godt voor zijne genade aen ons bewesen, dat hij haer soo veel kennisse noch verstandt niet heeft gegeven, groote danckbaerheyt schuldich.

Een onder gequetsten en zijn rapport.

Donderdagh 15en ende Vrijdagh den 16e } was het vrij hart weder, waer door wij belet wierden in ons voornemen van weder naer den Luhu te keeren, hebbende middelerwijle nochtans niet naagelaten haar (alhoewel niet sonder pericul) van eenige gevonderde noodtlijckheden naer vermogen ende gelegentheyt te verzorgen.

Dato stuurden den Capn Overlandt, met een briefken om eenige noodtlijckheden, herwaerts, een troupe van 7. blancke mus-quetten, nevens 21. swarten, met schilt ende swaerden gemonteert

Den Capitain Overlandt sendt om behoeftigheden voort leger.

gemonteert. die ons rapporteerden hoe dat zij onderwegen op —
zijn aens hooftdeloos tegens eenen boom vinden sitten, hadden
voornoemde vermisten persoon genaemt Jan Egbertsz: van
Amsterdam, zijnde soo wij vertrouwen, deselve waer van de
voornoemde gequetste matroos op eergisteren vermelt heeft,
dat hij in het bos ijmandt hooftdeloos leggende was voor bij —
geloopen, sullende apparentelijck door de vijanden daer naer, als
tot een spot voor de gaende ende comende man, soo [illegible]
zijn geweest: Soo hadden zij noch een voor aende Strangh doodt
met twee quetsuren een voor ende een achter in het lijf, —
schijnende wonde met een degen te zijn gedaen. vinden
legger Thomas Claasz: van Straalsont, zeijlmaacker op de
Aus, die weijnich anders cunnen presumeren, of moet
tusschen maandaghs ende dinghsdaghs 's nachts, wanneer ons
volck eerst gelandt wierde ende onder haer eenen loosen alarm
ontstondt, sonder men weet waer uijt gecomen, en waer daer
door datelijck veel volcks inde zee naar de sloepen begaf, daar
onder mede geweest zijn ende verdroncken, midsgaders onder
dat gewoel van ons eijgen volck onversiens zijn gequetst —
geworden, dat noch te eerder te gelooven zij, of om dat men
op zijn zijde noch vastgebonden heeft gevonden een pistooletuij
bij hem gevoert, het welck zij van de vijanden zijnde omge-
bracht) zij dan niet souden hebben laten leggen, maar wel
met haer genomen: hoe het nu met d'andere vermiste is
vergaan, konnen wij voor alsnoch niet wijs worden, immers
mogen (Godt betert) daer van altans weijnich beter geloven
dan dat zij almede, het zij door den brandt of anders moeten
zijn omgecomen, 'tzodanich zijnde, willen wij verhopen dat
Godt den heere haere ellendige sielen sal zijn genadich geweest
of andersints zijne almogentheijt bidden, dat hij haer in haere
benauwtheijt ende miserie gelieft te troosten ende te hulpe —
te comen.

Een der affgeslagenen wordt hooftdeloos gevonden te sitten.

Den zeijlmaecker van Aus al inden eersten vermist, wordt op Strangh doodtgevonden.

Saturdagh 17. do. Zijn de persoonen, op gisteren over landt hier verschenen
nevens noch wel 50. swarten tot hier, die haer ter eerster
instantie hier hebben verstercken geladt, ende den tocht
vertrecken laten, weder tot het leger gekeert, ende hebben
wij oock op heden aenden Capn. pr. de groote boot met
eenige verversinge derwaarts gesonden, bij onze [illegible] —

Sonder provisie worden [illegible] ende wordt daer [illegible] den Capitain

G'Ordonneert

belast alles te verwoesten

ondernomen tochten, ende toeren, dat onse goede
meijninge, in het uijtroeijen der Sagou ende Nagelbomen, wel
ende accurates werde voltrocken, ten eijnde de lekste vruchten
van onse voorgenomene dessenen oogsten mogen; ende zijn
wij ondertusschen, (den meeste waterende) hier aen het eijlandt
salt besint om voor het schip Nassouw, gedetermineert voor de
strandt van Orangh (?) ofte op Tolou ter wacht te leggen, —
van een vaertuijch met twee nadjes, hier aende strandt op —
Tonloe gevonden, een bequame chialoupe t'accommoderen.

accommoderen vaertuijg voor Nassouw, om op de custe van Orangh (?) te gebruijcken.

Sondagh den 18en d: ben ik, om nauwe inspectie van het vernielen ter
hoede te nemen, selfs in persoone met de booten van Nassouw —
ende de vloot, naar het leger aen Tonbay, vertrocken daer
weijnich voorden middach aenlandende, wanneer dat wij naer dat
door de Orangcaijen, naar haare gewoonte, met lantgesingh,
tot teecken van wellecomingh, was gecomplimenteert
ende weijnich gegeten hadden, het bos ben ingeslagen ende —
allerweegen gaen besichtigen, of onse gelaten ordre, in het
omvellen der Nagel, Sagou ende Clappus boomen al wel
ende exactes werde gevolcht, dat tot onser genoegen,
wesentlijck verricht hebben gevonden, doch echter zoo niet of
vonden hier en daer noch al eenige vande voornoemde boomen bij —
geloopen ende gelaten staen, die dan al datelijck mede deden
vernielen; ende bevonden mits conde bemercken dat daer
weijnich ijet meer voor ons was te vernielen. Zoo heb ik op

vertrocken, tot inspectie van't vellen, naer het leger voor Tonbay.

Daer onse ordre tamelijck executeert vinde.

Maandagh 19en d: verlaten het leger, om gants geenen tijdt vruchteloos
te passeren, daer op te vertrecken, ende ben ik daer op datelijck —
met omtrent de helft vande macht, selfs naar Tommelolo
langhs de strandt gemarcheert, doende d'andere helft, onder
het commando vanden Capn Verheijden, daer (naer ons —
vertreck) noch vertoeven, met last voor het laatste noch eens
geraemden landt allerweegen, waer dat wij daer omtrent
hadden geweest, bosschwaart te trecken, ende sien of daer oock —
ijetwes was vergeten ende overgelaten, om het selve tot ten
alderlesten spruijtje toe, mede t'extirperen, maer deselve weijnich
voor het vallen vanden avondt mede op Tommelolo voornoemde
bij ons verschijnende, rapporteerde, hoedat zij weijnich ofte niet
overich hadden gevonden.

Vertrecke met de helft, de macht van Tonbay op ende marcheert nae Tommelolo; de rest doet noch bij ende omtrent Tonbay exspectie, om alles beijver te visiteren.

Ik kome voor den avondt mede op Tommelolo.

Onderstont

Aent eylandt Manipa den 19en Juny Aº 1651.

Ondertusschen in het marcheren, van voornoemde Tonbay naer
Tommotolie vonden wij en daer goede partije Sagou ende Clapper
boomen staen, die wij alle mede hebben doen omcappen, ende voors
op dien eygen dagh noch aen Tommotolie voorgenoemt aende
oostzijde vande gedemanteleerde redoubte, de ruijnen wech wijl[?]

Campement ons met het leger aende oostzijde vande gedemolieerde redoubt.

ende onzen legerplaetse versterken laten, midtsgaders aende
zijde van het bosch, rontom ons een paggeren, om voor een
schielijcken aenloop bevrijt te zijn, latten[?] dat. vermidts wij sterck
van volck waren, ende ijder swart hij zij wie hij zij, tot sulcken
arbeijt. als daegelijcks werck inde tuijnen zijnde, capax is,
noch op denselven dagh moest claer crijgen. Wanneer ick den
Capiteijn met het restant vant leger, mede (als gezeijt) zijnde
aengecomen, mij over de gelegentheijt van onze macht, bij mij
selven wel hebbende bedacht, ende daer onder aengemerckt, hoe

Consideratie op de macht der moren in ons leger, die periculeus is.

dat wij onder deselve wel een derde moren hebben, zoo of de luijde
van Hitou, Hatuala, Mamau ende Latoualoij woonachtich, —
menschen, welckmen heeft bevonden, dat van haer woorden[?]
te breecken gants geen werck en maecken, ende oversulcx ooch
geheel niet en zijn te betrouwen, doch tegen al periculeus om meer
gaenluijden tegens haer eijgen geloofs genoten en vrinden ijets
te beginnen, zoo ooch deze rebellen zijn, waer dat wij hier nochte
voort mede te doen hebben, waerdoor wij (in Godes naem)
noch hoogen ende grooten saecken voor hebben te beginnen,
met communicatie ende advijs vanden Capiteijn voornoemt ende
den Coningh van Kilangh, nevens d' Orangcayen Anathahoedij
ende Joan Tambelle, alle Christen Orangcayen, ende leden mijns
onzen landtraede. Staende onder den beaukel[?] hierve. beslooten
waeromme daer van dan ooch geen schriftelijcke resolutie is getrocken
connen worden; de frengt[?] de woet met den eersten naer het

Ende geresolveerde resolutie om versterckinge vant Casteel te vorderen.

Casteel te zenden, om ons tot versterckinge van onze macht
doch wel ten principaelen tot de meerdere verzeeckeringe, om
nedemen g'allegeert, in het volbrengen van onze noch voorgenomen
dessijnen, van onze onderhoorige Christenen, van ijder Cornecommen[?]
zoo als zij die met verscheijde negrijen gecombineert, pangaijen
te versenden, ende ons toetezeijnden noch 10. mannen. Het welcke
tesamen, te weten, soo die van het Casteel als Oma, Honimoa
ende Noussalaut noch wel 150. coppen sal uijtmaecken. item
ooch het verdere groene gerief, dat geheel aen het Casteel
is verbleven, nevens noch zoo veel vrijwillige uijt het verdere

bergens

bergen ende Clincken, als daer gevonden zullen werden; wanneer
wij (onder Godts genadige voorzorge) verloopen, dat ons geen
part van haer zal connen gespeert worden, om het wercke —
te expedieren, heb ick mij, naer dat het volck daer om het bevonden
noch was werden berichtigen, ende op het eene als andere —
requisite ordre hadde gestelt, weder inde groote Chialoupe —
begeven, ende zijn met deselve buyten om naer de Schepen verseijlt
waer dat weijnich voor middernacht aenquamen, in het seijlen
over het rif van Tommeloli liepen groot perijckel (vermids
het water sleght was gevallen) van een groot ongeval te —
hebben gemoet, want raeckte de Chialoupe, zoo als wij in het
voornaemste vande branningh waeren, aende grondt, daer zij —
dapper op stiet, ende veel waters overnam; doch geliefde —
Godt deselve alles noch ter hulpen te keeren; de boot vande —
Wolf, die met ons in Compe zoude vertrecken wierde groot druck
naer dat zij meest vol waters was geslagen, weder te keeren
ende naerder bescheet te wachten, zoo als ick gisteren op Tombau
arriveerde, het gunt verrichtt hebbe op zijn plaatse aenteekenen
wierde mij door den Capn gerelateert, zoo dat gisteren, moet
wel verstaen worden, nu eergisteren met den vijandt die hem
daer elders op een hooghte vertoont hadde, ende, zoo het scheen,
gin daermede last te maecken, om ons van daer dan in
onzen arbeijt dagelijcx te geboerelijcken te comen comen
infesteren, handtgemeen geweest was, waer het al vrij heet
vanden hooften, gelijckmen zoo spreeckt, gegaen hadde waer
hadden wij voor ende alleen zij uyt voornoemde plaatse, die zij
rechts hier en daer al met eenige palissaden omleyt hadden,
wilden wijcken. een dooden en wel tien daer onder eenige —
zware, gequetsten becomen, waer onder oock was den Luytenant
Cornelis Paysle met een hasegaij in het hooft gewondt ende
den Sergeant Lodewijck met een schicht door zijn rechter handt
becomen, hopende doch beijde weijnich periculs: vanden vijandt
hadden wij daer entegen twee coppen gecregen, wezende van
haere voornaemste voorvechters. zoo als zij aende hoofden
doorden Sanbier van Manipa, bij haer inden lobbe geleiden
en op hoeden, haere handen ontsnapt, tot ons gekomen, —
wierden gekent; vrij goeden buyt had het volck daer gemaeckt
dat haer alle (volgens onze belofte) om hen te meerder

t'encourageren

rapport, wegens een ge-
passeerde schermutselinge
met de vyandt daer twee
Coppen van bekomen ende
den gevangen chirurgijn
verlost

t'encouragerende) is beloven laten, excepte een yseren Stuck,
nevens noch een metael d° meers machtige, eenich cooperen
gewicht ende spartye cruyt ende cogels, dat wy voorde Compie
(volgens onder gebruycke lien in deslanden) hebben aengenomen
den voornoemden barbier, nevens oock noch eenen Jan Boom
soldaat, al op dingsdagh voorleden mede tot ons gecomen,
afgebracht zynde. hoe het met de Mattaem lien op de
Manipas was gepasseert, hebben daer van gedeposeert ende
verclaart zoo hier volcht.

Rapport vanden voorn: Chirurgyn ende noch een verlosten soldaet, nopende het gepasseerde inde massacre op Manipa.

Het was den 11en en 12. Meert voorleden dat hier op het Eylandt
omtrent de redoubte, uyt meest alle d'andere hier om leggende
Eylanden veel volckx by een quam, over in aensiencken schyn
(volgens het voorgeven van die van Tommelehu, omtrent de
redoubte woonachtich) of het tot een binnen landtsen oorlogh
stont te procederen, tusschen Waaelemyden ende andere aen deese
zyde van het landt, ende de gene welcke aende noordt zyde
zyn woonende, over een oude quaestie, welcke tusschen deselvde
lange geweest waere, maer wyeltydt als vergeeten hadde
gelegen, doch nu by partyen weder wierde gemoveert, comende
d'eene om deze en d'ander wederom een gerne te helpen,
vertoonende haer die van Tommelehu byzondere) als of
zy haer particulier vele gelegen lieten aende nederlandtse
bystandt; waeromme de voornaemste Orangcayen haer daer
oock meest gedienich omtrent den Coopman, om denzelven
te caresseren, lieten vinden, ende hadde den Coopman, op den
13en deredoubts Chialoupe (maer weten zy declareren
niet om wat redenen) door geloven wel op het begeeren van
die van Tommelehu met 4. a 5. duytsche ende 6. a 7. slaven
naer het Castele gesonden, zynde te deser stonde den Singadje
Cauwalla met zyn partisanen wel tot 7. a 8. toe, by den
Coopman boven op de redoubt, ende haer gevolch beneden in
ende omtrent het circuit vandezelve, waerinne waer naer
zy declareren. leyde op des redoubts galderye by den Schiet
gat staande te spraken, was den coopman uyt de camer
vande Orangcayen ect, daermede by haer gecomen, om
(zoo het scheen) yetwes binnen te gebieden, maer wierde
zoo haast als hy daer stondt, door een slave vanden Singadje
Cauwalla, meyngenoemt, uyt de Camer eens van achteren

naergeslagen

naergestiert, ("met des heeren") sonder woordt ofte wederwoort te spreecken
bij zijn zijde ingedrongen, dat het eenen anderen weder uijt quam
daer af hij voort hertsteecken doodt ter aerden viel; den
het selve ontmoeten oock den voorsz: schiltwacht, ende den
Sergiant benevens bij den schiltwacht staende, ende meijnen
zij declaranten, dat het met haer oock niet beter soude vergaen
zijn, ten waere zij stracks beneden inde redoubte waeren
geloopen, ende haer daer in het kijblock, tot dat het meeste
ende leetste vande furie was overgewaeijt, hadden verstercken,
waer dat zij, nevens noch den jager naergevonden ende daer
van daen gehaelt, midtsgaders den tweeden dagh daer aen
sterck geberingeert bevestwaert op gevoert wierden, te weten
den barbier naer Toubar, Jan Boom op Laulos, den jager op
Sammewane ende den Jonge vanden Coopman, die inde oldat
vande rasp was gecropen ende aldaer hadde verborgen
gehouden, op Nouwillillo, om bij de hoofden van voorsz plaetsen
respective bewaert te worden; soo het heden in groote
missie met haer deponenten was geschiet. verhalen haer
declaranten ende deposanten voorder gehoort, waeren de
twee dochterkens vanden Coopman Jan Cosmans noch inde
leven, zijnde het oudtste inde furie mede aen beene op
verscheijde plaetsen gequetst geweest, waer van dat het
(... de hebbelot) nu meest mede was genesen; voorts
waren alle d'andere soo wel de vrouwe vanden Coopman
als kinderen ende slaven, item oock het volck in het hospitael,
dat schijnt soo mede als besteecken te zijn geweest, inde furie
om het leven gebracht; voornoemde Coopmans vrouwe
sonder haer (soo zij declaranten uijt d'inwoonderen selve
hadden verstaen) hebben ter weer gestelt, het welcke
d'oorsaecke was dat zij haer (gelijck zij seijden) mede hadden
omgebracht. het gint soo niet voorgenomen was geweest;
alle de vermoorde lichamen hadden zij ontkleet ende naeckt
op den oever vande zee gesleept, waer dat deselve soo
noch wel 3. a 4. dagen (gelijck zij verstaen hadden) waeren
leggen blijven, voor ende aleer vande zee wierden opgespoelt
ende in het groote diep getrocken; tot verscheijde malen
hadden de Moordenaers ("kaak") derwaerts gebracht om haer

Ilendich

Margin: hoe den vijandt de bij leven gebleven persoonen op Manipa heeft verdeijlt.

Margin: De vrouwe vanden coopm. Jan Comans was weder sonder handt omgekomen

Aen't Eylandt Manipa den 19den Juny Ao 1651.

ellendich vermoorde lantlieden, daer tot haer te woonende drie Christens alteratie ende becommeringe te zien leggen, wanneer zy daer onder noch vele tyds met groote dreygementen van haer dienaers noch meede zoo te tracteren, ende andere vuyle schimpige woorden door haeren wachter bejegent geworden, als namentlyck. Wy zullen (ziet de Christen honden) u soo leeren ons van ons geloof te willen doen veranderen ende tot Christenen maecken; seggende dit zoo deliaden aller wegen door den Quimelaha vast ingeprent te weten, zynde nochtans een zaecke waer dat sy niet en weten noch oock niet geloove dat by de Comp.ie noyt op gedacht is geworden, ofte als met de contracten stryckt, die haer Ed.e gebieden alleenlyck van hoffelyckheyt t'onderhouden, oock noyt om gedacht sal worden; de gadden zy by gevolge voort dickmaal gedreyght ende haer gedreygt, alle te willen besnyden ende tot Mooren maecken, ofte dooden; Item oock dat zy zoo geck met meer en waeren, dat zy ons berichtens de nagelen langer tot 75. R.a de bhaer souden vercoopen, want conden daer voren vande Macassaren welcke zy dan oock weder in haer landt hadden ontboden, ten willigen dancke wel 100. Spaanse R.a ende oock noch meer crygen; wyders van ons aen haer deponenten vernomen, wonderde hoe het met ons ander volck op Bonoa, Allalody, Amblauw ende Lissidy was gelegen, item wie de Rebellen nu voor haren Coningh ende Souverain waeren kennende, Mandarsha of den nieuwen Coningh in Ternaten by de Rebellen daer opgeworpen, gaven zy ons op het eerste meest een en deselve antwoordt, als d'overgecomene slaven op Cambello hebben gedaan, die vooren onder dato 11den stanty geregistreert, except dat van het volck op Amblauw geweest noch 3. persoonen souden zyn overgebleven, ende tot Boino op de negrye Lessidy gevoert; ende op de laatste vrage dienden hoe dat zy haeren tien noyt van eenen Coningh in Ternaten, het ware jongh ofte oudt hadden hooren spreecken, maer alleenlyck vanden Quimelaha Madira, die zy daer voor haeren Souverain ende Coningh hadden doen proclameren, om onder zyn banniere, goet zy die dan oock byzonderlyck houden, beloven ende te sterven. welcke haer voornoemde depositie zeer groote ende naeuwe convenientie heeft met de gedane verclaringe vanden Orangcay

Chamor

Wreetheyt ende lasteringe vande Manipase moordenaers tegen d'onse gebruyckt ende uytgespogen

Dreygen haer te besnyden ofte om 't leven te brengen

De rebellen houden het met de Quimelaha sodanige dat sy hem tot Coningh proclameren

dat door den Iman Swaky is voorgedragen ende gevoordert.

Cramen eer voor op geregistreert, van namentl.
dat den Iman Swaky op Lessidy sonder hebben de vergaderinge daar voorgedragen, om den Quimelaha tot haaren algemeijnen Coningh uyt te kiesen, ende is het oock wel te gelooven dat die naa geen ten principale tot dese voorgenomene veranderinge moet hebben bewogen, want hij becomen in zyne Stadthouders qualiteyt onder onse vriendtschap zoo goede gelegentheyt hadde, als hij buyten de Coninglycke waardicheyt mochte bedencken ofte wenschen te hebben.

Volvaerdicheyt der Hollandtse lonten wordt onderleyt, te subvenieren met het maacken van calappus lonten in het leger.

Dinghsdagh 20en do: hebben het leger uyt de schepen van verscheyde noodtlyckheden doen voorsien, ende daar onder oock d' onse van goede partij lont geprovideert, maar alsoo wij naar genomen opmerckinge op deselve, comen gewaar te worden, hoe dat wij in den corten tijdt dat van het Castel zijn geweest, reets al drie volle cassen moeten hebben gespendeert, ende dat wij nietsdien daar van noch maar met geleycke quantiteyt of weynich meer blijven voorsien, zoo dat wij daarinne niet worden gesecondeert, binnen 14. dagen of daar omtrent genoodtdruckt souden worden al weder naar huys te keeren, in welcken tijdt wij nochtans naar het eynde ondervinden, niet mogens zijn ons goet voornemen op de helft naar te volbrengen. Zoo hebben den Capn ten hoofsten belast de lonten doch wel gade te slaan, ende tot voort tot de verdere streckinge van deselve geordonneert ende Q' Ordonneert met zyn byhebbende Orangcayen te overleggen, of daar niet zoude connen worden gepracticeert calappus lont te maacken, waar toe wij meijnen dat het hem daar noch aen specie, mitsdien eene alomme dagelycks vele calappus boomen worden gevonden, ende omgehouwt, noch oock aen volck om die te maacken zal gebreecken.

Cleenwerck en 't Sas worden nader Saniard en Coyt gesonden, om den vyandt t'abuseren.

Dato hebben de Jachten Cleenwerck ende 't Sas om den vijandt te abuseren, ende daar te meer gediffideert te houden, als nu wetende waar zij ons al hadden waargenomen, ende zoodanich ons werck met te minder belett uyt te voeren, naar Saniari ende Coyt afgesonden, met last om daar tot onse naardere ordre te vertoeven.

Woensdagh 21en do: houden ons wat besich met onse missiven aenden heere Gouverneur vanden Broeck [illegible] te concipieren ende claar te maacken.

Donderdagh

Donderdagh 22do hebben de fluyt de Wolf zijne depesche naer het Casteel gegeven, zijnde met denselven oock derwaerts vertrocken alle onse — siecken ende gequetsten zoo Inlanders als Duytsen, tot heden inde bloote becomen onse voornoemde missive aenden Heere — vander Beeck, nevens noch een briefken aenden ministeren Quimelaha midsgaders een ander aende Cruysbaet vande — borgerlijcke wacht, een do aende Orangcayen Camerabs, — nevens noch eene aenden Capn Moorlagh, hooft aende redoubt op Hominoa gelegen, item oock d' ordre voorden schipper op voornoemde fluyt, werden alle van woorde te woorde — hier onder geregistreert gevonden daer toe ons refererende.

Depesche vande Wolff naer Amboina —

Aenden E: Hr Gouverneur Willem vander Beeck &ca de fluyt de Wolf gelz:

E: Eerentfeste, Achtbare, — Manhafte, Wyze voorsienige zeer discrete Heer.

Myn Heer.

Scheydende met de groote chaloup in compe vande schepen Walvis, Leeuwerick ende 't Lab, midsgaders de fluyten Wolf ende Swaen, op Saturdach den 10en stantij van 't reede ende deurvaren van ontrent het Casteel in zee, ben ik in compe vande twee andere chaloupen, voor middernacht noch op de reede voor Lariques (maer niet aen landt getreden) ende vervolgens 's anderen daeghs ontrent den middagh alhier (zijnde vande voornoemde twee andere chaloupen, mids het overcomen van een vrij harde travade niet connen werden gevolcht) op Cambello voor compes kasteel g'arriveert ende tot ontrent 3 a 4 uren verbleven, wanneer al [illegible] daer op het eene als andere requisite ordre hebbende — gestelt, en onder het selve zoo van daer als uyt het quartier op Loulou per expres last brieffje dateer over den wegh van Loulou gesonden, ijder 15 coppen tot versterckingh van onse macht ende te begonnen uytvoeringh van onse voorgenomen dessein, gelicht, naer de Manipa zijn overgestreken, maer dat sulcken Tomban ende Loulou nu al voor inden avondt — aenquamen, ende overzulcks het tot op den dagh voorde Drugge- — gonden bleven, wanneer sulcken Kelangh ende Manipa, af ende — aen loopende zeylen vervonden de fluyt de Wolf, nevens het jacht

midtsgaders

midtsgaders onse twee van afgodwaalde sloepjes, eenen verboren
afgenomen, daer naer toe voeren, ende voort de kleede van Manipas
Loulou maeckten aenboort te crijgen, wordende ondertusschen —
van ons nijtter see mede gesien nader aencomen het Schip Nassouw
met het Jacht de Zeeuwerick ende de fluyt de [en] Swaen, —
dewelcke alle (Godtlof) dien selven avondt ter voorsz. kleede —
noch mede behouden arriveerden, doch en wierde onderwijlen in eenige
verhinderen onser saecken niet verzuymt, want begaf jk mij —
met de versch gearriveerde macht stracks te lande, spoorende —
voort, om in d'onse haare courragie te meer t'inflammeeren, —
sine morâ, den bergh op negrij waert keeren, die wij van menschen
ende meubelen geheel leeg gelopen ende ontbloot bevonden, invoegen
ons voornemen van hem den rooden haen op te steken, midtsgaders
daer van haare fruytboomen te spolieren, sonder eenich verhinderen
quamen te voltrecken, het welcke onder de blooten dat er —
wierde gehouden voor een voorbode van verdere apparente —
t'ontmoeten zege; in voornoemde klimmen, of wel om eygentl.
te seggen, onderwege in het nedercomen vanden bergh (want
het al vrij hoogh was, ende daer toe een geheel warmen dagh —
weesende) is den vendrich provisioneel Willem Cripps, door den
moeyelijckheyt van een spasmus bevangen, daer aen hij, aenboort
gebraght zijnde, is comen t'overlijden, soo wierdt op dien eygen
dagh oock noch een ander soldaat gemist, zijnde apparentelijck
sieck of daer mede in onmacht blijven leggen, ofte anders mittlerwijle
wel door den vyandt, wien eens hier en ginds bijwijlen met cleyne
partijtjes vertoonde, van achteren uyt de troupe geruckt ende
vervoert, of om het leven gebraght; het welcke invoegen —
verhaalt bij ons g'effectueert, en de resterende sloepen onder
tusschen mede zijnde aengecomen, hebben wij om den vyandt gants
geen tijdt van bedencken te geven, op dien selfden dagh noch den
breeden raat geconvoceert, ende in deselve ondreinge naer op
alles wel ende wijselijck zijnde geleth goetgevonden ende g'arresteert,
s'anderendaeghs 's ochtens met alle de macht andermael te —
lande te trecken, ende naer Tonbar, een wegh (soo de gidse
verclaarden) omtrent 5. uren ende met seer moeyelijck om gaen,
te rucken, ende ons voor eerst van die plaatse, welcke gesonden
wordt wel d'aensienlijckste te wesen van alle de gorée die op
dit eylandt zijn gelegen, sien meester te maacken, waernaer, te —
weten deselve bij ons zijnde g'emporteert, geconcludeert wierde,

dan

dat alle d'andere mede wel haest sonder vinden geinspecteert, ende ons
bij gevolge het selve eylandt, t' onsen liberen verdoene werden
opengelaten, maer hebben zijlieden daer alsoo weijnich staet als op Louhou
gevonden, verstaende alleenigen als een oude verdwaelde schapen
voor ons hadden; (maer alsoo wij dachten of die quyten wel voor
hebben moesten ons door soodanich doen te vatteren ende onsen tijd
maer vruchteloos te laten doorbrengen, soo vonden wij geraden ons
voor eerst op voornoemde Toubar ter neder te slaen ende de
daer om her. van nagel, sagou, clappus ende andere fruijtboomen
die wij daer in ongelooffelijcke menichte hebben gevonden, gantsche
t' ontledigen, waermede den tijt tot op 10en deses hebben
doorgebracht, wanneer van legerplaetse verandert ende met de
gantsche trein gemarcheert zijn naer Toumoleisso, maer dat ons
als noch verhinderen, ende, soo als ik bij eygen genomen inspectie
hebbe connen vernemen, noch wel voor 4. a 5. dagen werck sullen
hebben, alsoo deselve plaetse een onmijntbaer groot sagou bosch,
ende daer toe al vrij veel nagelen heeft, met voornemen
daer naer tot Tanniwany, Mattaron, ende Nonnolilly te verhuysen
ende daer alles, maer dat wij maer connen toe Otteby comen
mede te ruineren, hebbende ten dien fine voor eerst op 20en
Stanty derwaerts gestiert de Jachten Zierickzee ende 't Has,
in voegen voor als noch geen anderen staet can maecken. of
staen alleenlijck maer op dit eylandt wel een tijt van drie
volle weecken in alles door te brengen, want wij tegen haere=
meijninge, welcke is, soo wij uyt overgecomen lieden vernomen,
dat wij het hier (volgens onse gewoonte van de Honge) maer
een dach a twee sullen blijven verhouden; voorgenomen hebben
haer met onbedancken te laten, hoe veel tijds wij daermede oock
souden mogen comen door te brengen; voorgen. overgecomene
zijn de Clincingijn, nevens noch een soldaet Jan Voor, genaemt
ende sonder hier (volgens haere seggen) noch inden leven over
zijn gebleven, den jongen van den Ondercoopman Bouden-
zal.er en de jager; benevens de twee dochterkens van den
Coopman Jan Coomans, die den Almogenden Godt wil geven
dat voor ons sleijnder noch mede mogen in handen becomen, of
vreesen anders daer naer beswaerlijck sullen weder te crijgen,
ende de lieden middelerwijle een ellendich leven ende eijnde
ontmoeten, ondertusschen vallen hier en daer tusschen ons ende
den vijandt al eenige cleijne schermutselinge voor, waerinne

wij

wij tot noch toe (Godt lof) altoos d'overhant hebben gehadt,
maer des ondertusschen al mede eenige gequetsten, daer onder den
lieutenant Cornelis met een hauw in zijn hooft, ende den
sergeant Lodowijck in zijn rechterhandt aende achterste vingeren
becomen, item oock een doode, nevens noch 2. andere, die naderhandt
aende quetsuren mede zijn overleden. Zoo is ons oock
noch in het trecken van Loulou naer Tonbau, dat wij seer
moeyelijcken wegh bevonden, dan als ons daer af was bericht
ander uyt d'arriere guarde een matroos door den vijandt
ontschaeckt, ende van zijn hooft berooft, behalven noch
verscheyde die gemist werden, met den welcken het wel lichtel
mede niet beter als met den anderen sal vergaen zijn;
doch E: heere daermen sout (wie can het voorcomen) vallen
spaenderen; gunnende ons den almogenden Godt maer
dat het ons allerwegen zoo wel, als het tot noch toe sien
gedaen heeft, vergaen mach: want hadde anders den
vijandt (het landt ende paden kennende) groote occasie. Zoo Godt
de heere haer niet menschen van oorloge ende verstandt
gelieffde te beneven, om ons gewoldich te beledigen, maer schijnt
het dat zijne almogentheyt haer over haere gepeccerde
ontrouw te straffen, ende ons daer en tegen merckelijck gelieft
te zegenen, gelijck sij ons dan alle dagen daer toe het beste
weder gunt datmen vanden hoogen hemel zoude mogen
versoecken, hebbende tot heden noch noyt eenigen regen (als
maer eens een weynich) gehadt, dat ons, in het bestellen
en verrichten onser zaecken, zonderlinge wel comt, waer voor
wij dan ende meer andere munificentien, ons vanden hemel
bewesen, oock bekomen ende bij desen openteß belijden, Gode
groote danckbaerheyt schuldich te zijn. Ende bevinden
wij niet en connen naedencken, wanneer het onsen staet
al beter te passe zoude mogen comen, dan als nu om den
Quimelaha onder andere zelfs mede in zijn woonderve te gaen
besoecken, gelijck wij daerinne mijns bedenckens, om het
werck eens weder in goede postuyre te brengen, niet ongemoleste-
mach gelaten worden. Zoo beyden tot heden voornemens, ter
waere ons naer desen andere redenen, geen als wij niet willen
verhoopen, ter contrarie voorquamen, eyntelijck noch mede-
dienwaerts te verzeylen, ende bevinden het wel te behoorden
is, dat wij vernemende wij zijn ende daer valt doende zijn,

Oversulcks

oversulcks oock wel bedencken sal nemen ende staat maacken
dat wij hem daer dientwegen mede noch al zullen bij comen, ende
daer tegen op het beste ende sterckste hem mogelijck zijnde, bevrijt,
waer toe hij, indien wij Cambello ende Erangh debelleren (zoo
als het voornemen oock is) wel lichtelijck eenige macht van daer
zal becomen, geen zij overlandt haere toeganck tot malcanderen
hebben, ende dat wij vrijden dien, onder onse macht veele van
zijne geloofs genooten mede woonen, die wij wel weten hetzelven
dat zij malcanderen zijn g'addonneert, ende daer en tegen mer
wat een bitterheijt, hoedanich zij haer uijtterlijck ter contrarie
bleijcken laten, tegen het Christendom generaelijck zijn ingenomen
behalven dat die van het landt van Hitoe, ende die op d'Over-
custe woonen, malcanderen in maechschap ofte aenhuwelijckens
wegen, oock zeer na zijn bestaande, immers altoos goede
ondervrienden met malcanderen zijn, ende niet bevriden voor ons
veijnich te betrouwen, om swaarwichtige saacken mede
t'annipieren, zoo hebben UE. bij dezen gerecommandeert,
ons met deze fluijte, tot versterckinge van onse macht ende
om het voorsz voornemen te bevorderen te mogen uijtvoeren
noch soo veel soldaten van het Casteel te laten becomen als
daer eenichsints zullen connen werden gederft, nevens hen
geleverde vandel groene geeren, onder de conductie van
zeeckeren lieutenant, alzoo den Capn. een oudt gesloten swack
man is, midtsgaders noch zoo veel vrijwillige vande Bongerijë
ende Chinezen, als daer zullen gevonden werden. Stellende
daer over tot hooft den meester hendrick Jan Teunisz Cocq
ten waere den Captn. of lieutenant hen daermede zelf in
persoone geliefden bij te voegen, dat ons buijten twijffel niet
onaengenaam zoude zijn, ende zal in alsulcken cas, dan van
alle de voornoemde volcken, exept onse Nederlandtse soldaten
maer een Compe. gemaackt, ende daer voornoemde Captn.
of lieutenant als hooft, het beleijt van gedefereert werden;
doch anders: zullen wij daer op daer na een zoets ordre
stellen, immers in allen gevalle gelieft UE. te verzorgen
dat den hendrick Jan Teunisz Cocq ons onder anderen mede
toecomt want wij ons verhoopen van zijne valiandise wel
gedient te vinden, Noch gelieft UE. vrijden al het voor-
verhaalde te doen bij den koopman de Christen Camerans ende
zien aentezeggen, dat wij op haerluijden vriendelijck zijn

begerende

begeerende, hoe dat zij ons van ijder corrocorre (ende mee-
nigmael) noch met 10. mannen gelieven t'assisteren, om dat
wij ons (als gezeijt) op morgen, ter bester met en vertrouwen,
het welcke oock zoo wel op die van Honimoa, Oma &ca.
Noessalauts moet worden begeert, wanneer wij onder de genade
Godes, verhoopen haer de Comp.e met deze eene voyagie
van veele moeyten ende kosten t'ontlasten, welcke daer anders
noch zonder achterbeyden te vermijden; Ende gelieft U E. mee
eenen in haaste in deze fluijt te schepen alle de pannen jonghst
van Batt.a gecomen, om te dienen op Zouloo Hitoe &ca.
Noessalello, tot deckingh der daecken, het welcke daer toe
bevrijdingh van brandt ter hoeckstee vereijst wordt, midtsgaders
daer beneevens oock noch mede te geven het timmerwerck voor de
cap op Nossalello, onder handen genomen zoo als het verthoont is
het zij gemaeckt ofte ongemaeckt, zullende het overige bij
ons hier wel gevonden worden, item oock twee stellingh-zagen,
met zes zagers, om de latten te zagen, daer de pannen op leggen
moeten, waer toe wij ons hier van houtwercken wel bequame
zullen weten te provideeren, voorders wordt bij schipper Jan
op de Nassauw, ter behoeve van twee groote chaloupen
voor voornoemde Nassauw te dienen, van twee cleene corrocorretjes
hier onder handen genomen t'accommoderen, geeijst 't volgende

2. Sparren tot masten en giecken.
24. Swalu staerten tot de dolboorden.
" eenige greijne plancken om de dolboorden te maecken.
40. yzere dollen met haer platen.
2. dreggen met haer paerdelijnen.
8. blocken met haer toebehooren.
" schijf tot d.o blocken bequaem.
2. Swaepen.
4. greijne plancken.
2. Wieltrossen.
1. yzere kros.
" partije verscheyde sorteringe spijckers
1 " stuck wasbs van 5. a 6. duijmen dick, om daer van voorge-
zijde chaloupen de roers javaense wijse te maecken
1 " baal clavendoeck tot de bolanis ende
20. bollen zeijlgaren.

beneevens noch voornoemde Jan zoo veel bijlen als aen 't
Casteel gereet zijn, midtsgaders 1000. bospoeder, twee katten
hollandse

hollandtse, ende quantiteyt Calappus lont, indien U E: daar af
eenigh voorsien zyt, midsgaders goede partije musquet cogels. 3.
a 4. dreggen tot de boots ende schuyten, ende 12. boecken papier —
clijn formaat.

Voorts feijt gelieft U E ons, soo haast als immers doent, weder te
laten toecomen, sonder naar het overvloedige Sliattonse volck, —
als zij te lange arbeyden, op te souden; met het versleynden —
van dese feijt gelieft U E: te verzorgen dat geen particulieren
araca, om onder het volck te vercoopen, maer worden gesonden —
om ons eens daer door geen ongemacken, welcken den dranck —
gemeenlijck causeert, te veroorsaecken, werdende vande Compe=
tot nooddruft genoech uijtgereijckt, soo gelieft U E: mede aende —
overcomende swarten te belasten, dat zy laan, benevens anderen
gewoon, oock versorgen van goede penningen, tot het opcappen —
vandese ende geene saecken dienstich; ende dientwegen zal de —
feijt van noch eenige vaten bloes ende araca dienen voorsien, —
want die twee noodlooden eens dagelijcks dapper overshijten
loopen, dat oock met wel anders can gepractiseert worden.

Den, aende Compe: sidere geblooven, Orangcay Abdul Rachman
is op 14. passo weijnich bewesten de redoute, met eenich van
zijn volck in het bos om sagou zynde te soecken, door den Quimelaha
die daar selve met een partije in het bos op een advantage —
had te loeren, gelijck als dat soodanich van een overgecomen
slaef is gerapporteert, in het hooft hert stercken doodtgeschoten,
maar is het doode lichaem bij de zijne noch gevonden ende binnen
Compe= pallisadeijt gebracht, waer het doende vendrich Flettingh
Staten is gedaan interreeren, door welck incident de getrouwicht
vanden voornoemden Abdul mi maer eerst recht in mij gebotter
wordt, daar over (ik moet het bekennen) noch altoos mer
vriende bedenckingen ben becommert geweest.

Voor ingesloten open briefkens gelieft U E: aende respective
sondens, zynde namentlijck het eene aenden inwooner —
Quimelaha, het tweede aende Crijgsraat vande borgerlijcke
wacht, midsgaders het laatste aende Cameras te laten bestellen,
zynde deselve by mij, om goede insichten aen haar ijder in —
het particulier, buijten desen noch geaddresseert, dat verroocke
geront tot willen verstaan; soo comt eens benevens oock den

Schrijver

schrijvens onder voorden Cap.n luitenant Cornelis Daniel, gedetermineert hooft op Oma gemunieert met noch eenige andere papieren, die UE: deurreden noch aen het Casteel zijnde, geliefft tebehandigen, of anders, korts al verzochten wordende, mer geleegentheyt derwaerts toezenden, ten waere UE: eenige gebreckelijckheyt daerinne vonde, ende die wilde corrigeren het gunt in UE: eygen believen stellen; En vermids ik hier buyten niet hebbe te schrijven, zoo wil ik UE: met zijne adjuncten, Comp.s suppoosten, UE: huysvrouwe ende familie, naer mijne vriendelijcke groete, Gode in zijn divine hoede laten bevelen, die Comp.s staat, beijde onder UE: ende mijne directie hier geliefft te zegenen, dat van harten wenscht: Onderstondt UE: goetgunstigen vrint ende dienstwilligen schoonsoon. Was geteeckent Arnold de Vlamingh van Oudtshoorn. in margine stont Loulou op de Manipa int schip Nassouw 22.en Juny 1651.

Missive aanden Salahaccan Tamim Amsara p.o deswoel geër.

Arnold de Vlamingh v: Oudtshoorn admiraal in dienste vande Comp.e wenscht den heere Tamim Amsara, Salahaccan, Olte Stadthouder van Coningh van Ternaten over zijne conquesten herwaerts over, salut.

Goetgunstige heere

Geelijck als jk. met UE: in particuliere discoursen zijnde over de voorvallende saacken vanden Coningh uwen heere, in dese landen, hebbe geprotesteert ende verclaert gehadt, dat jk met al mijn vermogen niet anders was betrachtende als Olte voornam, dan zijn hoocheyt in sijne waerdicheyt ende by de prerogativen van zijne landen te conserveren, ende maintineren, zoo en heb jk dan oock, hier gecomen zijnde, niet verzuymt naer middelen te tracten om met dese lieden hoe grouwsaem zij haer oock tegens ons ende onzen staat hebben tebuyten gegaan en vergrepen, te comen in conferentie, hebbende daer toe een depretten, met een witte vlagge van Loulou naer Tanuwani afgesonden, gehadt, maer zetten die guyten, inplaetse

van

van haer ontbiedt d'onse ongewapent te laten binnen, ende ons
aengeboden te hooren, derselve, door verleydingh van een gelijck
klaggeten 't absurden, ende soodanich onder pretext van haer
quansuys te willen hooren, te leyden op een hoeckie kruyts,
waer achter sy verborgen hadden leggen, soo als dat d'onse
(Godt lof) juyst gewaer wierden, een goede troupe lieden
met schietgeweer gewapent, om haer daermede door deselve
onversiens te laten bespringen, waer van wy door onse uyt-
gesondene synde verstendigt, hebben wy noodtsaeckelijck een
ander resolutie moeten nemen, van haer te binnen ende te-
swaerde te vervolgen, het welcke U.E. inden name vande
Coningh, alhoewel wy weeten connen dat daer uyt weynich
vreede voor haer Staet te consequeren, nochtans soodanich
voor lief sal gelieven op te nemen, naerdemael wy geen
ander middel hebben connen uytdencken, nochte ons oock van
U.E. is aengeboden worden, waer door wy van ons geledene
geweet, beloondens onse eere ende reputatie, syn connen
worden gequarandeert, sonder meer.

Louhou op Manipa 22en Juny Ao 1651.

onderstondt en was geteeckent, U.E. bereydenlijcken vrient
ende Admiraal Arnold de Vlamingh van Oudtshoorn.

Missive
aenden Crijchsraedt der
borgerije op Amboina.

Manhafte, vroome, discrete seer
lieve besondere.

't is U.E. (buyten twijffel) niet onbekent, hoe dat ik onder de
bystandige van herwaerts ende derwaerts opgeroept, oock by
my hebbe een goede quantiteyt mooren, als vande custe van
Hitoe, Hamau, Hatouala ende Latoulaloy, in het opbieden vande
welcke, alhoewel ik dese voorsichtigheyt hebbe gebruyckt, dat
ik niet uyt eene plaetse veele heb genomen, maer eenes uyt
yder negrij, om te mijden van quade collusien ende heymelijcke
correspondentien, bevinde te mogen zijn 10 persoonen, soo is het
evenwel soodanich dat ik overdenckende hoe seer dit gebroetsel
tot malcanderen geadonneert zyn en daer en tegen oock wetende
met wat een onuytblusselijcke haet dat canaille tegens ons

ende

ende onse gelooffsgenooten is genomen, beneffens oock dat die van Hitoe met die vande Oveneuste malcanderen seer naer van maechschappije ofte aenhorlijckheijt mogen zijn bestaende, niet en can laten becomment te werden, de saecke sonder eenige andere nadere ende seeckerder onderstandt ten principalen met die volck te beginnen, gelijck ick nochtans gansch doenlijck. dat is den Quimelaha in zijn eygen woonplaetse te gaen besoecken, om soodanich eenmael ende t'eenens het oorlogh tot gerustheijt der landen in het algemeijn, ten eijnde te brengen, ende daermede niet alleenich te soldateren die ... welcke wij daer mije voorde Compe onbequaem staen te becomen, maer selfs oock den vijandt van onse eygen custen te weren, gelijck als zij anders, wel seeckerlijck dagelijcks sullen comen infesteren ende ons soodanich, naer dat zij haere uijtlandige bijstanden sullen hebben becomen, in een oneyndelijcken oorlogh brengen; waeromme ick U E. bij desen, inden name vande Compe vriendelijcken gerecommandeert ende bevolen heb, om pr het keeren vandese feijten met soo veele van U E. onderhorige volgers bij te comen, als daer voor selfs willich zijn ende gewoonlijck sal geschieden connen, om van die ende eenige Clinoren nevens het vendel Gnoone gedient, van mij hiervoor afgesproken, den Compe te formeren, daer toe het mij eens soude zijn, dat hem een van u beijden, het zij den Capn ofte den Luitenant wie het best topas sal comen ende eenige tijt is de Compe in desen dienst te presteren, om als Capitain daer over te gebieden, mede gemaeckt of ten minsten altoos den vendrich Jan Cocq hem daermede moeten bij vinden laten, waer op mij verlatende wil ick U E.

Manhafte, wijse, voorsienige (naer onse goetgunstige groete) Gode in zijn hoede laten bevelen, die geve dat wij in alle onse dessaijnen goede succesen mogen erlangen, dienende tot grootmakinge van zijnen heijligen naem, voorspoet ende proffijt vande Compe ende onser aller bijsonder lof ende eere Amen

Louhou op Manipa int schip Nassouw desen 22en Juny Ao 1651. onderstondt ende was geteeckent. U E. goetgunstigen den Admiraal Arnold de Vlamingh v: Oudtshoorn

Raet

Aen d'Orangcayen Camaras op Amboina.

Achtbare, voorzienige, discrete ende onze zeer lieve d'Orangcayen Camaras aen het Casteel Victoria

Dewijle ik mij van uwe willige gehoorsaemheijt ende promptitude in het naarcomen van oure bevelen, wel magh houden verzeeckert, als daarinne noijt niet hebbende gefailleert, maar u altoos in alle occurrentien ten dienste volvaerdich ende gewillich getoont, zoo en heb ik echter niet mogen laten gehouden zijn, van mijne last aen U.L. door mijn broeder den Gouverneur vanden Broeck alleenich te laten overdragen om mij uijt ijder comvercomme, zoo als die gecombineert pangajt, ende met negrije, als voorderen met noch 10. wackere mannen te hulpe te comen, maar hebbe goetgedacht U.E. daar toe, een bewoeghe selfs in persoone noch mede aen te manen met recommandatie, dat zult geliven opmercken naar te dencken, hoe zeer de Compe. en den Staat van deze landen, in het algemeijn daar aen zij gelegen. want hope zonder, naar dat wij door U.L. ende andere tot onze presentie meest zullen werden gesterckt, de zaacke, onder Godts genade, zoodanich te dirigeren, dat wij eens ende t'eens den vijandt aengrijpen ende een eijnde van dit schadelijk oorlogh maecken zullen, daar wij anders noijt ruste staan te hebben, ja van die guijten eijndelinge selfs op onze eijgen bodems dagelijckx geinfesteert te worden; 't en is niet eene gedroomde vrinden dat wij bevreest niet sterck genoech te zijn om den vijandt aen te grijpen, maar zijn eendelicks (titulen ons gez.) bedurct, zoo wij meijnen, niet sonder redenen, voor ons meest mede geselschap, die u.l. wel weten dat zeer aen malcanderen van haare gelools wegen hangen, bovalven dat die van Hitoe ende die op d'overcuste wonen, veel met malcanderen vermaeckschap, immers altoos groote vrinden te samen geweest zijn, het welcke met de gevolgen van dien verloocken dat U.E. aendachtelijcken gelieven te consideren ende daar uijt te besluijten of wij sonder redenen u luijden naarder bijstandt versoecken ofte niet.

Was

Wat wij tot heden hebben verricht staat U E doorden Heere — Gouverneur vanden boeck gecommuniceert te worden, daar aen wij ons, om in deezen te corter te zijn gedragen.

Ende alsoo wij hier buijten niet te schrijven hebben, zoo willen U E, naar dat wij u nochmaal tot de vaste bestellinge van het gebonden derde boeck, zullen hebben aengemaent, op dramentlijck Godes hoede bevolen laten.

Onderstondt op de Manipa Int Schip Nassouw 22en Juny Ao 1651. onderstondt ende was geteeckent Ul. geleger vrundt den Admiraal Arnold de Vlamingh van Oudtshoorn.

Aenden Capt.n Moorlagh hooft op Honimoa.

Manhafte, Vroome, Discrete.

Hier by comt U E toe een schrittes ordre nebens noch eenige annexe pampieren, waarnaar u in het wel bestellen van uwe zaacken aldaar, sult reguleren, lezende en (berichtende) overzulcks deselve dickmaals, ten eynde waaren waren zijn wel moet te verstaan comen.

Indien u L. daar noch eenige vande Calappus landt gevet zoet welcke wij u belast hebben voorde Comp.e op te coopen, zoo zullen ons deselve met den alder eersten dat is te verstaan op den eygen dagh noch, als u deze toecomt, naar het Casteel schicken, om ons voort van daar eenwaerts bestelt te worden, want er ons hier nergens anders als aen conten (soo veere) sal te gebruycken comen, wij zijn hier op het Eylandt, tot onsen genoegen, gratterende vinderende nergens eenigen tegenstant; Op Tomban hebben het al geheel claar gemaackt, ende zijn wij nu op Tommolehu doende, waar naar voornemens, te bijdeels — vertrecken, zoo dat onse intentie is hier niet overich te laten, — ende deze quijten, zoodanich eens ten wechte te doen smaecken, wat ende hoe zij ons verongelijckt ende misdaen hebben

De kinderen wedewen van de Coomans hebben tot heden noch niet becomen, voorende zij die met haar binnewaerts en denwaerts

door

voor volck ende over bergh heenen, maar is ons den barbier, — nevens noch eenen soldaat, weder in handen gevallen, blijvende buijten deselve den jongen vanden Coopman, nevens den jager bij haar noch inden leven.

Boven het volck uijt d'Uliassersche eylanden, reets met ons — geboort, zult om vele goede redenen, ons moverende, trachten om sijn aen te halen, ons stracks van yder Christen Corracorre, zoo- als zij de pangaijen, ende met negrije, gheel voorderen, (dat wel verstaat) noch laten toecomen 10. persoonen met schilt ende swaart gemontiert, daar onder ons oock zult verzorgen van Loucuço, als den welcken wij om insichten bij dezen specialijck zijn begerende, Kadjo Oulat ende den Patty, met al haar geselschap zijn noch welvarende, zonder anders.

Tonloe op de Manipa int schip Nassouw 22en Junij — Aº 1651. Onderstondt en was geteeckent U.L. gunstigen Arnold de Vlamingh van Oudtshoorn.

Ordre voorde Fluijt de Wolf vertreckende van hier naar Amboina om hem van te dienen.

Om redenen (ons moverende) hebben wij goet ende geraatsaem geacht dese fluijt eens weer naar het Casteel, aenden heere — Gouverneur vanden Boeck te laten doen, waar over, zoo zaalt gij als U.L. dese onse ordre zal weesen ter handen gestelt, u anckers sien uijt de gronde lichten, ende de reyse op het spoedichste derwaerts zult bevorderen, traddenende op u aenlanden, naar onze voor- gaende beleefde groete aenden heere Gouverneur voornoemt, — onzen missive ende bijgevoechde papieren U.L. van ons sien ter handen gestelt, midsgaders oock de gequotteerden ende Zucker, op de fluijte, van alle d'andere schepen overgezet: voort sult — U.L. terwijlen daar verstandert, te volgen d'ordre die u van Zijn E: daar zal comen gegeven te worden, makende ondertusschen dat alles wat u daar bestelt wordt, haestich ende met voor- sichticheijt barcqueert, ten einde het eene ofte andere door zorgeloosheijt niet gebroocken, midsgaders geringen den minsten tijdt

tijdt vruchteloos gepasseert worde. Of 't wederkeeren zullen,
bevorens hernaerts overstecken, op Cambello vernemen, waer
dat wij gevaeren zijn, en daer niet anders connende worden
bericht of dat wij ons hier of hier omtrent noch bevinden,
zoo zult ons dato hernaerts toecomen; onderwegen zoo wel
in het gaen als keeren, moet goede ende geschickte ordre —
onder het volck houden, zijnde daer, met een cappitein —
leven, zoeckt een geschickt zedich voorganger. niet meer als
eenen vrijs of speeldagh ter weecke dal, beijde in het gaen
ende comen, ende gantsch geenen anacq. gestelt worden, zoo
moet mede op de hollandtsche lont wel gade slaen, doende mids
dien te schepe maer eenen waecken otte twee t'eens branden,
ende 't volck met doove gerolde lonten voorzien zijn, zonder
meer; zijt met 't scheepsgezinde. — Godt in genade bevolen.

't Schip Nassouw ter Reede voor Ouloo aende
Manipa dezen 22en Juny A° 1651. was geteeckent
Arnold de Vlamingh van Oudtshoorn. —

Ende de Jaens naer het Eylandt Bonoa.

Ten selven dage hebben oock, bij deser onderstaende resolutie —
g'annexteert den fiscael Johannes [illegible] p.° de
feijt de Jaens, onder onze voorgeschreven instructie, een tour
belaten doen naer het Eylandt Boangh of andere Bonoa —
genoemt, waer vande redenen ende motiven, bij voorangetogen
resolutie ende onze ordre hier onder g'inserteert, uijtvoerich —
gezien worden, daer toe den lezer wijzen.

Donderdagh 22en Juny A° 1651.

Alzoo wij tot noch toe niet en hebben connen ten rechten seecker zijn
hoedanich het met Comp.s ministers op het Eylandt Boangh —
otte Bonoa, zijnde in getale 5. militaire persoonen, ten tijde —
vande moordadige activaten, doorden schelmsen Madjora en
zijne medestanders aengerichtet, mach wezen afgeloopen en —
vergaen, waer van zedert eenlijck dit onzeecker gerucht —
gestroijt zij, dat den corporael der adelborsten op Bonoa, door
den singadje derzelver vorgeije in sauveguarde genomen, ende
uijt de clauwen der moortgieren geruckt, midsgaders tot hebben
noch

noch bij den leven souden gecontenteert werden, ende dat wij daer
beneffens (achtgevende op de sterilitijt ende onvruchtbaerheijt
des selven eylants, als waer op niet eenen nagelboom te vinden
zij, ende beneffens dien geene ofte weijnige sagou bossen
gevonden werden) wel connen affmercken, dat buijten aen-
getogen twee groote noodtwendicheden, wij (de saecke al ten
quaetsten sijnde gelegen) met onse wapenen op dien inwoonderen
sonderlinge niet en sullen proficieren; ooch dat het daerenboven
een wackere en vande strijtbaerste natie, soo te water als
te lande zij, die hier omtrent geseten ofte gevonden werden, ende
welcke dienvolgende (besonderlijck de restauratie van Comps.
geruststellinge ende achtbaerheijt) ons in dese turbulente tijden,
beter tot vrinden als vijanden souden dienen ende te stade
comen; Soo is't dat wij in onse vergaderinge (naer rijpe
deliberatie over dese saecke gehouden) eenstemmich goetgevonden
ende geresolveert hebben, om van 't een en ander, beter verclaert
te becomen, ware ende grondige ondersoeckinge, noch aenstonds
per 't fluijtschip de [illegible]aus (dat sonder ander employ-
gien vruchteloos ter rheede leijt) derwaerts uijt onse vergaderinge
te committeren, tot geleijde van onse als des Coninghs Mandarsjahs
missive aen opgem.: Singadje van Boura gecommitteert, den
fiscaal Johannes [illegible]neveniaat, gesterckt met onse speciale
ordre, omme (achtervolgende deselve) ter bestemden plaetse
geariveert zijnde, alle middelen in secreetheijt aen te wenden
van met deselve eylanders te comen in conferentie, ende, naer
traditie van aengetogen missives, van onse goede affectie en
genegentheijt 't herwaerts te verseeckeren ende vaderlijck
te tracteren, eenige uijt den haeren daer toe te disponeren, dat zij
tot ons herwaerts (onder te geven vrijgeleijde) affcomen om
alsdan met haer wijders geresigneert, verdragen, geaccordeert
en gesloten te worden, sulcks als men ten besten van Comps. welstant
ende gelegentheijt in de landen herwaerts over sal nodich vinden
te behooren.

Aldus gedaen ende geresolveert int Schip Nassouw ter
Rheede voor Manipas Louhoe, datum ut ante.

A. V. Oudtshoorn

de volgende op vernoemt door absentie
deze niet geteeckent.

Jan Ver beeck
Jan Coomans
Willem Volckertsz

Ordre voor den Fiscaal Joannes Grevenraat, om hem, vertreckende per de fluyt de Gans, tot die van Bonoa ende Sonoa, te dienen tot gouverno.

Vermits wij tot noch toe, niet zeecker zijn connen worden, hoe het met onze suppoosten, op het eylandt Boanoa, inde negrijen Bonoa & Sonoa guarnisoen gelegen, zijnde te samen naer onse beste onthout, vijf persoonen geweest, te weten 2. op Sonoa ende 3. op Bonoa, naer de gepleechde meijneedicheyt vanden Quimelaha Madjira ende zijne trouweloze partisanen, vergaen zij; vermeende bij desen geruchte dat zij, door de speciale faveur vanden Singadie, noch inden leve zijn gebleven, in het welcke wij ons, uijt consideratie van deze ende geene saecken, voor heenen over dieselve aengemerckt, doch wel voornamentlijck in opmerckinge van eenige besondere beleeftheden inden persoon vanden Singadie van Bonoa bespeurt, altemet heeft wat flatterende, wel eenichsints geloof sonder willen stellen; maer daerentegen, aen d'andere zijde weder considererende, hoe dat haer vele andere, nooyt qualijcker van ons, als die van voorn. Bonoa, ontfangen, ende so verde tegen haere beswoorene trouwe verloopen ende in godtloosheyt te buyten gegaen hebben, dat zij onze volcken onnosel, sonder de minste faute tegens haer te hebben gepepetreert, om het leven gebracht, soo staen wij in ons gevoelen, weder verstelt, niet wetende wat wij ten rechten vanden saecke sullen oordelen, doch om daer van dan zeecker te mogen zijn ende te weten waer voor wij die lieden hebben t' estimeren, dat is voor onze vijanden ofte vrunden, soo hebben goetgedacht UE. met de Cnaus (te meer alsoo voornoemde eylanders wel voor de bellicoste volcken beyde te water ende te lande, gehouden worden, welcke wij om het woonen, ende ons mitsdien beter te vrundt als te vijandt sonder hebben, behalven dat voornoemde eylandt, oock gants geene nagelen, ende, gelijck als wij niet beter weten, oock geen sagou heeft, ende mitsdien van ons t' lande nadeel doch weynich op gedaen sonde connen worden) een keer derwaerts te laten doen, om te zien of met haer in onderhandelinge gesprock

con

Ghoudt comen, ende naer vervolgens zoo verre brengen en bewegen
dat zij haere Commissarisen met U.E. herwaerts tot ons stieren,
waer over dan, naer dat U.E. deze onze orders zult hebben becomen
de reyse derwaerts zult nemen, tragtende omtrent het —
negrijtie Noulaloa aende Z. westzyde van het Eylandt gelegen
daer op 10. a 15. vademen waters, goeden ancker grondt hebt,
ter reede te comen, wanneer stracks eenige schooten, met grof
canon (doch sonder scherp) tot een seyn zult doen, ende daer op
de witte vlagge van achteren afwerpen, om met haer als vrede
in gespreck te comen, ende tot haere Commissarisen herwaerts
te zenden, te bewegen, tragterende aen haer met eenen oock de
motiven vanden Coningh Mandarsha in Ternaten ende ons
zelve, aen haer bekendende, U.E. mede gegeven; twee volle —
etmalen zult daer in voegen voorsz. ter reede leggende blijven,
om ~~[struck]~~ ymandt haer, indien zy met eenen en comen, te wachten, maer
onderwyle zoo wel bij dage als bij nachte, gedurich wel
scherpwaeckende ende op u hoede maecken te weesen, latende oock —
niet toe, dat zij u met te veel volcks tevens aenboort bijcomen,
om door haere listige lagen, geen ongeval t'encoureren; wij
zeggen dat het daer zoo wel twee dagen zult mogen vertoeven
blijven, dat te verstaen is indien zy onderwylen met u in
geen mondtgemeenschap en comen, maer tot onderhandelinge —
naeckende, ende apparentie voor handen ziende, dat wij met
haer zouden mogen comen tot eenich accoort, zoo en zult u aen
een dach a twee niet binden, maer daer zoolange, tot dat
een goet eynde vande saecke ziet, vertoeven blijven. Geen
vaertuych of volck sal U.E. tot haer aen landt seynden, maer
zulcx mijden, tot u aenboort blijven verwachten. Gedurende —
deze expeditie wordt U.E. toegestaen het commando ende het
zitten voorden schipper Godtsvriendt, daer naer hij hem
te voegen heeft; van u verrichten zult ons, naer u volendende
wedercompste, in geschrifte rapport doen. Zonder meer. —
Zijt met u scheepsgezinde, ~~[struck]~~ Gode in zijn hoede ende genade
bevolen.

Toulou op Manipa int schip Nassauw dezen 22en
Juny Aº 1651. ondertekendt ende was geteeckent U.E. goetwillige
Arnold de Vlamingh van Oudtshoorn.

mitties

Missive aan den Singadie van Conoa.

Arnold de Vlamingh van Oudtshoorn Admiraal en Super-intendent wegens den Staat der vereenichde Generale Oostindische Comp.e inde Moluxe, Amboinse en Bandase quartieren &c.a groet den Singadie van Conoa en Sonoa ende wenscht hem geluck ende welvaren. —

Alhoewel jck mij niet eerlesse can imagineeren (wanneer jck mij nederzette om t'overdencken de bijzondere uijtsteeckentheden van humaniteijt liefde ende trouwe, daermede U.E. en die van het gantsche Eylandt Boangh (zedert het eijgenen ende oprichten vande onderlinge beswoorene Confoederatie ende contracten met de Generale Comp.e) altoos boven andere u mede eylanders hebt gepraecelleert ende uijtgeblonken, dat U.L. oijt, van die voorneme deuchden degenererende, tot nadeel van onsen Staet ende verstooringe vande vreede over u territorium, ijets ten quaden zoude g'innoveert ende aengespannen hebben zoo en can jck nochtans niet naerlaten (gelijck ende t'onzen grooten bedroeffenisse aengemerckt hebbende, hoe moordadich die trouwloosen ende ongeluckigen Madjira, ende die zijne woelle dessenen, zoo boosaerdes hebben g'appareert in vergeldinge van ontelbare hoge munificentien en weldaden hem staande onse regeringe over d'Amboinse landen. Zoo mildadelijck den eenen op den anderen bewesen ende toegedaen) verscheyde Comp.s ministers hier ende daer, wegens derselver residerende, met geweldt en heelt omelijcken van het leven te beroven, zonder dat van haere zijde daer toe oijt de minste redenen connen blijcken, aen ijmandt ter werelt gegeven te zijn) ontvreet U.L. al mede eeniger mate bekommert te weten, dat namentlijck dien bloetlandt u. door opgesminckte valsche ende bedriegelijcke redenen, wel onwarheyts, getracht zal hebben van uwe beswoorne fidelitejt ende goede affectie

t'ontwaart

t'onbevaert geloove te distraheren, ende te tradiceren, tot den
geenen zijne meyneedige en vuyle machinatien, of voorgenomde
hebben, of eer naer noch zoude mogen comen voor te nemen, welck
geloove in mij tegen U.E. eer door te crachtigen gevoet wordt,
om dat ick, t' sedert d' opgeschreven rebelle vanden aengetogen
Quimelaha Madjira van U.E. noch eenich bescheyt, nochte ooch
ijmandt van u volck, tot mij aen 't Castel vernomen heb, —
waer uijt ick hebbe mogen verstaen, hoedanich het met U.E.
ende onze ministers aldaer mochte zijn gelegen; doch als ick
daer tegen wederomme gedencke, hoe vaderlijck ende met welck
een byzondere vrindtschap ick altoos een ijgelijck onder U.E.
hebbe bejegent, met gifte ende gaven overstortet, zonder dat
tegen oyt van U.E. het alderminste te hebben genoten, gelijck ick
noch niet en begere, zoo dunckt mij dat het wel een groote
onmenschelijckheijt ende ongelooflycke wreedtheyt van U.E. zijn zoude,
dat ghij den geenen, wie op u eygen versoeck, tot Comp.e costen
zonder eenich ander voordeel, op u territorium gesett zijn,
alleene omme uwe residentien tegen den potenten overval
te verzeeckeren, en formidabel te maecken, eenige ongerechte
aendoen, ofte gedoogen zoudet van andere aengedaen te werden,
veel min deselve van het leven beroven; — Ende omme in
desen mij van alle bedenckingen gantschelijck t' ontslaen
ende ten eersten eens zeecker te zijn, hoe 't eic de zaecken met U.E.
ende d' onse daer mogen hebben toegedragen, zoo ben ick te rade
geworden, tot geleyde van Coninghs Mandarsiahs millitie —
(uwen wettigen Souverain ende Overheer) ooch desen mijnen
brief aen U.E. af te vaerdigen, met iteratieve recommandatien
dat ghij volstandelijcken doch willet volherden in uwe fideliteyt
ende bondtgenootschap, met de Comp.e religieuselijck besloten,
ende opgericht; of het ooch zaecke ware dat den Quimelaha
Madjira U.E. onder andere vuyligheden, mochte hebben doen
geloven (gelijck wij niet en twijffelen dat hij wel zal onder
nomen hebben, om zijne iniquee ende boze actitaten te blancketten,
ende de Comp.e op het hardste te decrieren) dat wij u al
t'samen zouden willen van u geloove demoveren, ende constringeren
om het Christendom aen te nemen, zoo houdt dat vrijelijcken
daer voor (gelijck het ooch inder waerheyt is), ende wij uwe

mede

mids desen hooren verclaeren, dat het gemoedt logerende ende
groote verzwackheden van hem zijn, daer eenigh gericht, om ue
naer andershandt te trecken, ende tot onbetoonen quaet doen
t' instigeren. want protesteren wy, dat het een zaecke is, noyt
by ons gedacht, veel min voorgenomen, maer dat wy altoos
aen UE. ende een yegel under geloofs genoten vergunt hebben
noch vergunnen, ende immermeer vergunnen zullen d' onbecom-
merlijcke ende vrije exercitie van hunnen Godts dienst
t werck vastelyck moest vertrouwen, ende raden wy UE.
gemoede wijders. Off het mogen waere dat u den Madira
zulcks als gezeyt, met syne schoone verleydingen, moeste
hebben of abuseert, dat gy UE. doen, hoe een eerlieven van
dat snoode hot afscheint, ende beloven wy UE. tegens alle, die
u eenich overmoet comen hinderen te zyn, met onze wapenen
voor haeren overlast te patrocineeren.

Verder zal u verclaert worden door mynen fiscaal en secretaris
Johannis Verdonaat, die ik versoecke dat gy volcomen
geloof gelieft te geven, ende alsoo ik een buyten jegenwoordich
met anders hebbe, om UE. te communiceren, soo zal ik u
daermede bevolen laten inde bescherminge Godts, die u
gunne goede gesontheyt ende een langh leven.

Int Schip Nassouw ter Rheede voor Touhoe op de
Manipa desen 22. Juny 1651. onderstondt ue
gunstigen den Admiraal Arnold de Vlamingh v. Oudtshoorn

Dato heeft met ons schip fraumbien weder eerwaerts Jan
Verbeeck schipper op de Nassouw, zynde als een inde quartieren
wel ervaren, tot degoine overbrenginge den Jachten Pauwenick
ende 't Sas naer Tanniano op 20^en stucks vertrocken
met derselve mede gezonden geweest, doende rapport hoe de
voornoemde Jachten gisteren daer beyde dicht onder de Negrye
wel ten ancker waeren gecomen, ende dat die van het landt
zulcks ziende, ende daer uyt (zoo het scheen) wel staet
maeckende, hoe of het met haer stondt te wedervaren
daer op, te weten die van Tanniano ende Ceyt haere eyge
negryen selfs hadden inden brandt gesteecken, en te samen
den bergh opgevlucht waren, Gemelte schipper heeft tot proeve
te van ongelucken, zoo veel ons doenes is, dat ons ordonneeren
mede

die van Tanniano en Ceyt
hebben op d'arrivé van ons
jachten aldaer selfs hun
eygen negryen in colen gestelt

mede inde een Daus te treden, ende met dezelve (alsoo de schipper daar op varende, op voornoemde custe, die hij seer onbekent is, niet bedreven zij) mede derwaarts Bonoa te verzeylen.

Krygen met de chaloupe een dodel. gequetsten Corporael uyt 't leger.

Heden laat inden avondt keerde de groote Chaloupe uyt het leger weder tot ons aen boort, om eenige behoeftigheden te laden, bregende onder anderen oock mede den Corporaal Edwaerd Piddeman van Cannenwelt, met een halsgat, dat by ons leger door een avonturier vanden vyandt by der kugel ingeworpen, dat een doodelycke wonde schynt te zyn, de Heere wil hem beyde in leven ende sterven genadich wezen. —

Vrydagh 23en: inde nanacht trockt voornoemde Chaloupe met 3. lasten rijs ende twee leggers arack weder naar het leger, ende come oock van daar met eenige impotenten weder herwaarts onze groote boot, by welcke occasie den Capn ons weten laat, hoe dat zij ende d'orangcayen, op onzen voorslach van Clappus lont te maacken, geadviseert hebbende, tesamen besloten hadden dat die van Hitoe ende Leytimor yder zouden maacken te verzorgen voorden kryg 6. van voornoemde bollen, ende die van Hoenimoa, Oma ende Noussalaut yder 4. dat 24. gelycke bollen dagelijks zoude zijn, waermede meynden dat zij het daar mede wel zouden strecken, ende consequenter de Nederlandt lont ten meerendeele tot beter occasie opleggen ende bewaaren conden; dat een goet werck is.

't Leger wordt geprovideert en comt daer van daen bescheyt, dat het met de Calappus lonten te maecken, wel toegaen soude.

Heden, omtrent ten clocke 10. uren voorde noen is de gequetste Corporaal op gisteren van vermelt, inden Heere gerust, hebben hem hier op het eylandt behoorlyck ter aerde doen brengen.

De gequetsten van gisteren sterft.

Saturdagh 24en. Des naanden noen de klocke omtrent vyf uren, keert de groote Chaloupe, uyt het leger, hier weder aen boort, mede brengende een missive, door den Capn Verheyden daarmede gezonden, houdende in substantie, hoe dat hy de provisie met voornoemde Chaloupe jongst gestuurt, daar wel hadde becomen, ende vermeynde daarmede genoech te hebben, om het werck daar voort uyt te voeren, want hy vertrouwde, dat zy daar heden ten principalen gedaan werck crygen zouden. —

Krygt tydinge uyt het leger voor sommeloge dat het daer om het haest gedaen werck zyn soude.

Maar

maer was hij voornemens den volgenden dagh daertoe noch —
mede t' emploijeren, om alles watter gedaen was te doorwandelen,
ende nauw acht te nemen, of eenes ooch noch yetwes mocht zijn
vergeten, het welcke, alhoewel wij houden voor zeer wel te —
zullen gedaen zijn, ooch conform onze expresse ordre is, zoo en
hebben wij ons daerinne echter niet gerust mogen stellen, maer
goetgeacht, om in het werck wel ende zeecker te mogen gaen —
mij s' morgens uytterlijck in persoone, tot nauwe ende accurate —
inspectie derwaerts te transporteren, zoo mij dan op.

Sondagh den 25: do: s' nachts, omtrent ten clocke twee uren, in meergez:
grootte chialoupe begeven ende naer het leger getransporteren
hebbe, comende omtrent ten clocke seven uren, daer te arriveren,
wanneer wij (naer dat het uyttert gebodt hadde laten spreecken)
g'ordonneert ende belast hebben, dat yder, soo wel duytschen
als onduytschen, haer zonder vorder stellen te eten, het welcke —
gedaen wezende, heb ick den luitenant Cornelis Paysé, met
zijn compe: ende alle de slavonnen, met parangs bijlen ende
ander gereetschap voorzien, gezonden, naer een nieuw ontdeckt
sagou bosch, goede stuck weeghs bij oosten Tomban gelegen,
ende ben ick zelfs in persoone met omtrent 100. duytschen en —
tweemaal zoo veel inlanderen, gemarcheert bij westen Tommolekie
de strangh een goede mijle weechs langhs heenen, om te bevinden
of wij daer ooch noch eenige nagel, sagouw ende clappus —
bomen, ofte vaartuijgen mochten gewaer werden, ende hebben wij
zoo hier en daer inde ruijchten ingelaeft gevonden een nieuwe —
grootte malooly met twee nadjos, den sengadie Cawalla toe-
behoorende, met een nieuwe chiampan ende wel 20. sletallen
die wij altemaal, of in stucken geslagen, of door den viere —
geconsumeert hebben, ende zoo al voortgaende, ende hier ende
daer om snuffelende, quam een van mijn lijfschutten nevens
een swart wijf voor mij henen gaende, te treden, den
eenen in een voet ende d' ander in een schen angel. het
welck mij opweckte om nauwer toetezien, als kennende —
wel bedencken, dat voornoemde angels, daer om niet, niet
en zonder zijn gestelt, maer dat daer achter voorzeecker
yet moste schuijlen, het waere eenige vaartuijgen, goederen
ofte anders, dat zij daer hadden verborgen, of anders ooch
wel dat daer zeeven een weg naer eenige van haere —
schuijle

Om tarlick voet te mogen doorsien, ende ons int leger gerust te stellen, persoonelijck derwaerts vertrocken sijn

Vinden goet getaelte vaertuijgen, die in stucken geslagen ende verbrandt werden

Worden voet ende schen-angels gewaer dat ons bedencken doet wandaer omtrent yts te sullen vinden ende opdoen.

schuijlwinckels moste strecken, waar over alle de gene met schoppen waren voorsien voor mij heenen sende, met last sachtens ende voorsichtich van angels aentetrecken, ende alle die zij quamen gewaer te werden, uijt te haelen ende over het velt te werpen. Zoo geschiede, ende quamen deselve eyntelingh de kuijlen ende eenige inden wech nedergevelde boomen, aen een zijde hebbende gedaan, een suijver groot padt gemaakt te worden, aen wederzijden vol met Sagouw staende, het welcke wij dan met alle de macht wel een groote mijle weeghs ingeslagen zijn, vindende hier ende daar verscheijde nieuwe opgeslagen gelintjens, maar alle van menschen geheel ledich geloopen, en van goederen ontbloot, die wij voor eerst al staan lieten, tot dat het eynde bequamen, — het welck was onder het hooge gebergte. Waar zij op een verheven plaatse gemaackt hadden een vrij sterke houtte baricade daar op zij haar verlieten ende presenteerden, maar wij die plaatse wat afgesien hebbende bevonden, hoe dat, daar weijnich van af, noch een anderen heuvel lagh. Over dit haar bastilleijtjen commandeerende, dede ik het selve. Doende binnens datelijck emporteren, ende van daar in des Vijands werck clangeren, doende daar op mijdens den luitenant Outhoorn met een troupe van voren mede aentrecken, het welcke de tradidores vernemende, zijn zij alle met een groot geschreeuw daar achter uyt bostwaert ingevlucht, waernaer heenen wij hun, door eenige troupen, mede doende vervolgen, bequamen wij veel geweren, door voet ende schien angels, welcke die fielten daar allomwegen om hen hadden geplant, ende zijn zij — zoo voort bosch ende berch opgespeurt, waar het ons ondoenlijck is, ooch met voorsichtich zoude zijn gedaan, haarluyden (de — paden ende gelegentheden allomwegen eindich) met cleyne — partijen te volgen, waaromme dan resolveerden, alsoo het nu — al hoogh op den dagh begost te worden, den wech dien wij langhs gecomen waren, weder te keeren, latende daar mede — zoo van huijsen, Sagouw, pisangh, Calappus, als ooch eenige — nagel boomen, die wij daar vonden ongeruineert blijven ende zijn zoo omtrent ten clocke vijff uren 's avondts in onze leger — plaatse weder gekeert waar dat wij ooch weijnich voor ons — gerecontreert vonden den luitenant Cornelis Pijsse voornoemt met zijn partije om de west gewest, relateerende hoe dat hij daar

Vinden grote abundantie van Sagou boms ende veel ledige geloopen negrijen.

Den vyandt presenteert sich eyntelijck in een houte sterckte onder het hoog gebergte

maer vlughten met een groot geroep, op ons aentrecken, achter uyt de baricade hoger naert gebergte.

Onse, naer divertie der alle ontmoete vrucht„ „boomen, tegen den avondt inde legerplaetse ge„ „keert zijn.

De partye om de west —

daar, den gantschen dagh, met alle de macht hebben waeren gewerckt maar op verde naar noch geen eynde gevonden hadden, zoo dat hij staat maeckte, datter noch rijckelijck een dagh werck zoude zijn ende meer, zoo der op nieuws noch yets wierde ontdeckt, gelijck hij met de buytsholde of zonderlinge en daar noch al wat gevonden worden, dat wij meerende voortcomende op hadden

gevonden was, mede gerefuseert hebbende den gantschen dagh, met 't alleenlijck te wederwegen doorgebracht, maer geen synde bekomen.

Maandagh 26 d° Selfs in persoone daar keeren te marcheren, ende heb ick, om van alles wel zeecker te mogen zijn, geheel van Tommeloelie af, langhs strant, tot ontrent een halfmijl naar op Louhoe geboetiert, wanneer, vermids het water heel hoogh gevallen ende het daar toe niets al diep inden avondt was, midsgaders wij oock eenige lieden onder ons hadden, die niet langer voorts en conden, genoodtsaeckt wierden, het met onse troupen in het bosch ter neder te slaen, ende van daar de pantjes voorwaerts tot het schip te zenden, met last ons met het cleen vaertuych van daan te halen, gelijck geschiede in manieren het over al middernacht was, voor ende aleer wij aen boort quamen, ende alzoo die in het leger, voor ons arbeijders, wel eerstdaeghs meer zonder becommeringhe zullen wesen, naardien wij haar daar af geen notificatie hebben gedaen, gelijck wij doch oock selfs niet vast voorgenomen hadden, zoo verre te marcheren. Zoo hebben den Cap.tn Verheijden, als oock om het werck daar bij te zijn ende te ordonneren, dat nodich ende dienstich gedaen is, item oock de wercken aen te wijzen, ten fyne de bossen, die wij onderwegen noch hebben gevonden, te voren met bekent gewerckt op

Marcheren persoonl. van Tommeloelie langhs den oever tot op ½ mijle oerde nogeruwe Louhoe, daer het, midts hooge water en laten avont int bos nederslaen, tot op ons ontbiedinge met vaertuygh van daer gehaelt werden

Den Capit.n Verheyden vertreckt weer omde gevonden bossen te laten destrueren.

Dinghsdagh 27 d°: 's naerts met de morgenstr: groote chialoupe ende onse boot weder derwaerts naar het leger gedimitteert.

Dato 's avonds quam voornoemde chialoupe ende de groote boot weder tot ons aen boort, met mondelinge last van den Cap.tn voornoemt ons aen te zeggen, hoe dat hij heden in den goeden tydt daar was aengecomen en doen dateer een goede partye zoo swerter als inlanders, naar de bossen, op gisteren bij ons ontdeckt, hadde gezonden, die hij staat maeckte, dat van dezen dagh noch meest alle geruineert zouden raecken, invoegen dat hij gisteren met het eene ende andere, tot den effecte nodich te ordonneren ende het gunt zien en daar noch moch-

Daer van hij ons laet weten ende, naer absolutie syn voornemen te syn van Tommeloelie met het leger naer Lanniary te trecken.

moet zijn vergeten, voor het laatste noch mede te schellen de
vendenten, den aenstaanden dagh met het leger op te breecken
ende (volgens onse aen hem gegeven last) het landt dwars
over naar Tamiane te comen trecken, versoeckende mitsdien
dat wij hem geen vaertuijgen, om de vluchtende nodiloden in te laden,
mosten eenster, weder zonder gelevert te laten toecomen, gel
aenstonds geschiet is. ende heb ick mij daer op des anderen
daechs,

Woensdagh 28en d.o met twee praeuwen, naar voornoemde Tamiane tot de
Jachten Zeewendick ende 't Sas, daer, op onse ordre al voor
lange ter reede geleggen, selfs in persoone mede getransporteert.

gaen persoonelijk naer Tamiane, daer den strangh ouersiet ende alles ledigh bevindt

Alwaer gecomen zijnde, versochte mij dat ick met de cleyne
macht die bij mijn hadde, naar landt om de strangh ende
plaatse 't ondersoecken, ende voor onse macht bequame leger stede
uyt te soecken, waer mengens volck vonden, maar vertoonden
sich somwijlen hier en daer goede stucke weegs van ons, drie
vier persoonen op de strangh; al het vaertuygh dat wij daer
noch in wezen vonden, zijnde een Conneconne van twee nadjes,
een handel Chiampantien, ende wel 10. a 12. balletiens hebben

krijgh vijandts vaertuyge dat gedestrueert wordt.

wij door ruyneren, ende hadden zijselfs een groote Conconne
van drie nadjes in den brandt gesteecken. —

Dato tegen den avondt quam de Chialoupe ende het andere vaer-
tuyh, met het trains gereetschap van Tommelolu, hier ter
reede, ons aendienende, hoe dat den Capiteyn met de gantsche
macht, 's morgens met den dagh, over landt mede stont te
volgen, zoo dan op

Donderdagh 29en d.o de clocke ontrent 2. uren naer den noen geschiede,

Den Capiteyn comt mede over 't geberghte op Tamiane, heeft onderwegen veel bomen gedevasteert.

refererende ons den voornoemden Capiteyn hoe dat hij onderwegen in
het overcomen, wel aende kant van 1000. nagelboomen, zonder
hebben bevinden, daer onder wel 4. a 500. rechte vruchtdragen-
de boomen waeren geweest, zijnde een bosch, volgens de relatie
vanden Coopman Coomans, die hier lange voor heeft geresideert
heeft, den Singadie Carvalla ende zijnen broeder toebehoorende
ende hadden zij voort hier ende daer zoo veel Sagou boomen

maer was d'abundantie van Sagou bomen soo groot

gevonden, dat zij meijnden indien wij deselve wilden alle te hebben
omgehouwt, daer toe noch rijckelijck een maendt tijds ende meer
zoude

dat tot dessipatie, ruyme tydt begaven, terwyl het sulcx gaen belettigen

zoude beloven, het welcke by ons verstaen zynde, hebben wy, alzoo het ons niets verstreckende impedimenten, met gelegen komt geen zoo lange te verbeyden, goetgeacht, ons 's anderen daechs 's ochtens eens zelfs in persoone boschwaert te begeven, ende naerde aen gegeven gelegentheyt omtesien, om onze saecke daer naer te richten, inwoegen dan

Vrydagh 30. do 's ochtens, omtrent tusschen 7 ende 8 uren naer landt gevaeren, ende met een troupe van omtrent 80 duytse coppen ende eens zoo veel swarten, aende west zyde vande negrye — langhs een versche uytwateringe, het bos ingeslagen, ende wel een ure gaens al door sagouw boomen, tot onder het hooge — geberchte ingemarcheert ben, waer den vyandt met eenen uyt twee gaen negryen hebben gedreven ende deselve inden brant gesteecken, waer nae van daer, doch door eenen anderen wech, om te beter — te mogen weten, hoe het daer was gestelt, weder naer de strandt zyn gekeert, doende alle de nagelboomen, die wy hier en daer — vonden, omvellen, maer lieten het sagouw bosch, als daer tot — ten minsten noch 2 weecken tydts bondigende, die wy hier niet impenderen conden dan met groote vertraginge in onze noch resterende dessinen, ten merckelijcken ondienste vande Comp: — geen hier onder breeder by de resolutie wordt geexplicqueert, staan blijven. onderwylen wy boschwaert, als gezeyt, waeren gewest, was den vendrich Niclaas Tulp met een gecommandeerde partye van 30 a 35 soldaten ende swarten, aende — andere zyde van het leger in het bosch, om het selve te ontdecken getrocken, daer hy een vastigheyt hadde gevonden, waerinne — gaen de vyandt ontliep, ende die zy (zoo als het scheen) niet — gezint en waren lichtelijck te verlaten, want zy ter tot aende comen selfs dickmaal waren provocerende, maer over zy, alzoo hem dachte wat te swack te zyn, ende oock geen speciale ordre hadde om eenige vestingen te bespringen, zynde eenelijck maer — uytgesonden om het landt (als gezeyt) te ontdecken, ende te vernemen of daer elders oock nagelen wierden gevonden, 3 a 4 mannen aenden Capiteyn om ordre ende assistentie heeft gesonden, maer deselve my mede zynde gevolcht, hadden zyne afgesondene boden niemandt anders als den luitenant Kockhoven in het leger gevonden, die wel over hem naer eenige assistentie te sturen, maer liet weten dat hem geen ordre conde geven, hadde overzulcx te doen ende te laten, zoo als hem te rade dachte,

verbranden twee negryen, ende laet buyten verhinderinge onse wedersoeckinge, met het verwoesten der sagou niet wel willen vallen

den vyandt wordt ontdeckt in een vastigheyt ende provocerende tot de wapenen

Maar

dat zeij vast met het om-
sporteren ende afbrouden
der Baricade benomen
werdt.

naer op den vijandt achter g'avanceert, ende de vestinge (in
godes name) aengedaen hadde, maer waeren zij daer haestel
achter uijt verrewaerts opgeruijmt, zoo dat daer op geen meer —
was connen gedaen worden, als de plaetse in brandt te stecken,
ende de nagelboomen, welcke hier ende daer, onder weege, gevonden
hadde, om te smijten, met verclaringe, dat zij van verde met veten
hadde connen zien, of waeren daer, stuckwerck vande zijde af
noch goede partije nagelboomen staen gebleven, waer over ick
goetdacht ons zelfs derwaerts te spoeden, ten eynde deselve
ongeschonden nagelboomen mochten achterlaten, zoo dan naerde —
moen omtrent ten eenigen geschiede, maer waeren het geen
nagelboomen, die den vijandt daer voor hadde aengezien, maer
eenige andere wildernisse, van verde de nagelboomen niet zeer
ongelijck zijnde, zoo dat wij weijnich moeyte vonden, ende lijf —
deezen dagh daermede moest ten eynde.

Resolutie

Vinderen wij, naer absolutie ende voltooijinge van het geene, —
nopende het diverteren, ende verwoesten der nagel ende sagouw
boomen, om en omtrent Tonbar, Tommeloeu ende langes de gantsche
Z: W: zijde deses eylandts heeft connen worden g'effectueert,
ende uijtgevoert, ons jegenwoordelijck op den oever van Tamiana
met het gantsche leger bevinden, maer omtrent wij oock. als —
mede in het overtrecken, doorlopen ende cruijssen vande gebergten
ende velden, alle de g'encontreerde nagelen t'eenemaal ongeschonden
ende geruineert hebben, invoegen dat ons aengaende 't verradi-
gen dier specerije boomen, niet meer en resteert te verrichten
ende dat wij daer benevens (om deze eylanders zoo sterck als te
benauwen als immers mogens zullen zijn) van haer geheel de
zaecken daer toe gericht hebben, dat een met eenen, behalve —
privatie van haere nagelen ende ten hooghsten nodige vaertuijgen
oock ontsetten moeten, alle de sagouw boomen, om hen alzoo te
destitueren van haere behoeftige leeftocht, ende p:r = consequens —
door honger en commer te laten consumeren, maer tegen nochtans,
hoe zeer 't selve geregimineert wordt, te obsteren comt de —
groote abundantie der gem: sagouw bossen, hier alomme —
staende, waerinne tot distructie van dezelve, zoo merckelijcken
tijdt noch zoude moeten worden besteet, dat, behoevens t'eynde

quamen

quamen, daarmede (in verachtinge onsen wapenen) dottemen
ende byzondere nadeel en ondienst vande Generale Comp.e) den
principalen zoude comen te passeren der bequamen tijt tot vernietiging
ende executie van meer aengetogen onse voornemende conceptien, ende
dottems op den vyandt aengespannen, ende alzoo allesints ten
swaerste oock het meeste wegen moet, midtsgaders den meesten
ende grootsten dienst voor de minste ende geringste gepreponeert
dient te worden, 't welck daar op ziende is, dat wij deser seditieuse
hoop voor eerst ende voor alle dingen van haare nagelen 't eene
maal trachten te beroven, dat tot menige is vande saacke. Soo —
hebben wij (naar rijpe deliberatie hier over gehouden) met
onsen Rade goetgevonden ende besloten, morgen aenstaende —
van hier 't leger op te breecken, ende met den gantschen hoop de
marsse op Mattaboye ende voorts alzoo te lande tot voor de —
negrije Loulee, aen onse daar ten reede leggende schepen
te nemen, om daar (Godt ten hulpe) verschenen zijnde, naarder
te delibereren, ventileren ende besluyten, zulcks als tot wel
stant van Comp.e gelegentheyt, herwaerts over, bevonden zal
worden te behooren.

Aldus gedaan ende geresolveert int Jacht de Lieuwerick
geanckert voor de Strangh van Tanuane datum ut ante.

Gevoegd opontboden hebben / door haare absentie deser niet / geteeckent — A. de Vlaming van Oudtshoorn
Jacob verheyden — Claes Jansz de witt
Cornelis Zaels
Joannes Bruenraad

Julius

Saturdagh den eerst d.o zijn wij (conform de resolutie by ons en onsen Rade —
op gisteren genomen, hier boven geïnsereert) met het geheele —
leger zijnde opgebroocken, onsen marsse naar Mattaboye nemende,
naar

Trecken met het gantsche leger van Tanuane op naar Mattaboye

Daer't alles mede geruineert vonden.

waar dat wij omtrent den middagh van achteren inquamen, vonden onderwege wel 100. schoone groote nagelboomen, vol met vruchten belangen, die wij alle hebben doen ruineren, de negrije was, de vijanden van onse aencomste (zoo het schijnt) al mede gebleven verstaan, van menschen geheel ledich geloopen, ende van alle mobilien ontbloot, daaromme wij die stucks gedeelt in brand steecken, ende het landt daar om her allenwegen, om naar nagelboomen te zien door cruijsten, met 4 partijen, hebbende wij selven oock bij eene gebocht, daarmede wij op een bequamen pat quamen, dat ons tot een andere groote bevolckte negrije leyden, maar deselve zij

Comen binnen een andere negrije die met cleene resistentie incorporeren, de vijandt achterlatende haer dooden.

mede zeer cleene resistentie, invoegen wij daar van al mede haastelijcken, zonder een man te verliesen, of gequetsten te crijgen, meester wierden, becomende onse Mandijckens eenen top; ende alzoo het nu al laat middagh was, ende dat ik 't volck gisteren middagh niet hadde gegeten, daar toe bruijes wat gemanckeert, dat de mage wacker maackt, zoo heb mij daar op een oude balewe wat neder gestelt, ende wat later opgestelde comende ondertusschen de geheele macht van hier en daar, op het geloop van het schieten, mede tot ons derwaarts, maar een van onse uijtgeleijde partijen, schiltwachtende, eenich vijandich

Een van onse uijtgeleyde partijen rencontreert den vijandt, derwaarts den Capitein om te recognosceren met volck afsenden.

volck gewaar wordende, die vast voor haar henen vluchtede, ende zoo nu en dan om een hoeck of achter een boom op de onse wederom schooten, het welck gemeijnelijck door het daveren in het gebercht en bosch, meer klancks als schoots maackte, ende van verre doet schijnen als of het daar al drucker te doen was, zoo heb ik den Capiteijn met noch 15. a 16. musquettiers derwaarts gestiert, om te recognosceeren, wat vanden zaacke was, ondertusschen scheen het schieten al meer en meer toe te nemen, waar over ik van het eeten opsprongh, ende met mijn lijfwachten ende

Volgende self in persoone op het continueren vervolgens.

eenige swarten, mede daar henen marcheerde, met last ande officieren daar verblijvende, bevorens van mij ordre verkregen niet op te breecken, maar daar plaats te houden, doch omtrent twee derde vanden wegh, die al berchwaart opgaende zijnde gh'advanceert, wierde mij bekent vanden Capiteijn geschooten door beyde zijne beenen, ende weijnich daar naar oock noch een

Krijgen gequetsten ende ontbieden de gelatene macht inde negrije, daer ,,omme gesamender optrecken.

ander soldaat, met een halsgat bij den kinghe ingeworpen — midsgaders een matroos, welcke in het werpen van een handtgranaat, de handt was afgesprongen, te gemoet af naarde

vanden

verbieden gebracht, dat mij versochten dede eenige van mijne gesellen
weder te rugge te zenden, ende soo wel aen duytsen als swarten
te laten zeggen, dat zij mij datelijck met alle man volgden, latende
de plaatse daar binnen, eenich maar met 50. soldaten ende 100. —
swarten bezet, ende vervolgens mijnen wech vervorderende, quam

binnen, op onse comste de vestinge, gecomen.

ik eyntelijck tot den Capn. binnen 's vyands vestinge, waar uyt
zij door d'onze nu al gedreven waren, verhalende hoe dat zij
daar al vrij hart hadde tegen gevonden, ende dat hem onder anderen
bijzonderlijck wel gequeten hadde eenen Pauwels Gerritsz sold:

Dapperheydt van een soldaet van ons beloont.

die ik over zulcks dan oock stracks voor mij dede roepen, ende, om
hem ende anderen te animeren, voor een yder publicquel. over
zijn gepresteerde kloeckmoedicheyt, zeer prees, ende met een
somma van 50 realen vereerde, met serieuse vermaninge van
hem voortaan meer ende meer te quyten, wanneer hem buyten
twijffel zijn avancement, nae meriten ende capaciteyt, niet
ontstaan zoude, dat hem ende anderen dapper wel scheen te —
smaacken, ende vermits mij wierde bericht, hoe datter noch —
twee partijen van ons volcken in gemarcheert waren, zoo ben
ik die zelfs, met een goede macht, mede gevolgt, vindende daar
in een ander groote, maar mede van menschen ledich gelopen

binnen een grote negrije almede ledich gelopen en daer niet sonderlinx buyt voor de soldaet.

negrije, daar, voor de gasten, zoo al wat te plunderen viel,
ende mij door een soldaat aengedient wierde, hoe dat zij daar
binnen, in de balleye een oudt man hadde vinden sitten, die niet
wel te bien scheen te zijn, vragende om ordre wat zij daarmede
deden, hem kloppen of boven zouden brengen, dien ik daar op belaste

't gevangen van den vyandt.

om tot mij te halen, zoo geschiede, zijnde een stock oudt man
maleijer van geboorte, maar lange op Pitti hebbende —
geresideert, van waar hij nu bij de 4. maenden verleden was —
herwaerts gecomen, om het ampt van Imam, is een geestelijcke
bedieninge, onder haar te bekleeden; ander welcken dan van
mij naar deze ende gene gelegentheden vorderende vernomen
ende onder anderen specialijck op [illegible],
gebracht ons te zeggen, waar haar dit volck alle met vrouwen,

vragen hem waer hem de vyandt onthoudt, ende segt by ons op den wegh en nader by te wesen.

kinderen ende mobilien waren vervluchtende, alsoo wij zo
allemaegen vonden van menschen ledich gelopen, heeft zij ons
geantwoordt, dat wij nu niet verder vanden werck waren,
(zoo als wij zien konde uyt alle gelegentheden, ghe als zij —
zijde, wel zien conden, dat het niet lange verleden conde zijn,
of moste zijn volck hebben gevlucht,) hadden maar voort

te

te marcheeren, zonder haar wel daer te ontdecken connen, g'de
gedanckt. want geen half uijr daer naer, vonden den kugl vanden
bergh langhs zijnde gemarcheert, quamen allenwegen raar verlopen
gutten ende eijntelijck een palissade, de kugl vanden bergh afsluijtende
gemaeckt te worden, maer lieten daerinne niet lange staen. vertrocken
naer een ander gelijcke werck, wat hooger gelegen, doch
vondt ik niet goet haer zoo al ijlens te volgen, vreesende voor
eenige hinderlage, belastende ondertusschens ons volck daer te
planten, ende middelerwijle met den Capn. op gelegentheijt, zoo
als wij die vanvoorde sager(?), staande discoureerden, of wij eerder
anders als juijst zoo veerst van voren, zonder connen bijcomen

Den vijandt vlucht uijt sijn palissade

dat ons te met soo al een gequetsten causeerde, oock het crijsch
lont ende loot seer verspilde, niet beter wetende of hadde
wij al ons volck daer bij de wercken, zoo naerde den luijtenant
Cornelis Paile met een partye voor uijtgetrocken, met den
vijandt wacker aen het treffen, schietende uijt het hinter(?), met
geweer ende halve clengels, van vorde al een heet gevecht te zijn,
waeromme wij stracks met de voortroupe mede derwaerts
avanceerden, wanneer bevonden, dat d'onse al onder de
palissade waren, tractende deselve te beclimmen, het geene
vermids een seer hert werck was, tegen de hoochte op te climmen
ende waer uijt vanden vijant dapper tegenweer gedaen wierde

Krijgen lemoijlen(?) over onse sijde een gequetsten ende vernemen wat het gedaen wordt.

Onse voortroup raeckt met den vijandt dapper aent treffen.

daer door wij oock stracks eenige dooden, daer onder voornoemde
luitenant selve, nevens noch eenen sergeant ende ettel. gequetsten
bequamen, zoo hadden wij genoech te doen, om ons volck daer
weder te houden, onder van daer te crijgen, zoo eijntel. (door
Godts genade) noch geschiede; de dooden zijnde 5 a 6 persoonen
lieten daer dateel(?) begraven, maer en hebben wij den Clengeau(?)
nevens noch een constapelsm. van onder de bastionen (doot
leggende) niet crijgen connen, of stonden noch veel meer
dooden ende gequetsten te becomen, invoegen daer noodtsaeckel.
zijn moeten liggen blijven, dat den vijandt grootelijcks sal
encourageeren. Met de gequetsten alzoo wij wel twee uren
voort gemarcheert ende nu meest al op het hoochste van
geberchte gecomen waren, hadden groote moeyten, doch hebben
die arme gasten daer van de meeste smerte dragen moeten
gelijck daer van dan oock noch al eenige in het dragen onder
de handen zijn gestorven; over d'allevende swarten. conden

Crijgen ettel. dooden daer onder den lieutenant Corn. Paile.

Ende valt het met de gequetsten op wege seer lastige te marcheren.

niet

niet als met groote moeyten, soo konde crygen dat zij onse gequetste
wilden afdragen, 't laet staan dat zij ons in het vechten eenige
assistentie souden hebben gepresteert, in manieren dat men sich op
zulcken hulp ende bijstant gansch niet en mach verlaten,
of soude men sich in het eynde dapper bedrogen vinden; het was
al omtrent den avondt, eer wij weder beneden aende strangh
quamen, waar het onder den blauwen hemel moesten nederleggen,
alsoo niet geraden was, bij nacht verder te marcheren, want
gadden voor ende alleen tot de schepen aen Loulouw conden comen,
het gunt ten minsten noch wel 3. uuren treckens was, oock
nae Nourelilly, een vijandtlijcke plaatse te passeren, vonden
daer in het bos een ballatien opgeslaagt staan; dat met 4. man
naar het schip Nassauw tot Loulouw afstierden met last aenden
schipper dat hij datelijck tot ons herwaerts soude afsenden de
groote chialoupe met de booten van voornoemde schip ende de
freijt de Daus, medebrengende 50. bollen brood, 200. ...
kruyt een vaten ... nevens 3. leggers drinck
water, midtsgaders 1. d° scheeps aracq, alsoo wij van alle voorsz
noodtlijckheden gebreck hadden, zijnde daer noch daer omtrent
geen drinckwater te becomen, maar quam voornoemde prauwtien
omtrent een uure naer zijn vertreck, vruchteloos weder te
rugge, zeggende, door belet van het holle water, niet om den
hoeck van Nourelilly te hebben connen comen, waerop ik naer
omtrent een uure toevens, ende dat ik gisteret tijt, 't welcke
mids tegen de wint aflopende, het holle water eijdtesse moet
hebben veroorsaeckt, in meest was verloopen, voornoemde
prauwtien andermaal herwaerts gedepescheert, met
beloften van aende roeyers, zoo tijdich maackten op te comen
een somma van 6. R^a te vereeren, ende hebben deselve de
reijse gewonnen, waarop dan oock voornoemde chialoupe en
booten, omtrent een uure voor den dagh, aen onse legerplaatse
tot ons gecomen zijn, ende heb ik datelijck alle de gewonde
nodichsten daar doen uytvoeren, ende de gequetsten weder
in plaatse daarinne gescheept, ende bevorens het bootwerck,
dat stracks te dier tijt, naer de schepen gelangeert, meenende wij

Sondagh 2 d° onsen marsch, naar dat 't samen daer in campangie te
voren de onse gewoone gebeden hadden uytgesproocken, naar
voornoemde Nourelilly ende van daer voort tot de schepen

daer

Margin notes:

blijven op den oever omtrent Nourelilli met het leger dien nacht onder de blauwe hemel ende senden om voorraadt naer de schepen.

Vaertuych voor dagh gesonden werdt.

Nemen onsen marsche door 't bosch op Nourelilli ende van daer tot de schepen.

Aent eylandt Manipa deezen 2e July 1651.

Op voorn: Nonrelilly was alles verlopen, ende destru-eert daer alle hunne vaertuijgen.

Daar wij weijnich naarden noch aenlandeden; int voornoemde —
Negrije Nonrelilly, was al het volck mede gevlught, waarover
wij deselve, mede stracks inden brandt hebben gesteecken, voorder
zijn twee Corrocorren daar van den eenen noch meest nieuw was,
die wij beijde mede, benevens noch veel ander cleen vaertuijch der
rooden haer hebben opgeoffert, invoegen dat met er seker-
lick op dit geheele eijlandt eenich vaertuijch het zij cleijn of groot,
ofte nagelboomen, nu meer is overgebleven, gelijck wij oock eerten
wel geloven willen, dat wij het zoo met al zullen hebben uijt-
gevonden, of zal hier en daer inde ruijgte ende om een hoeck of
op een heuvel noch wel een cleen plantsoen, ende enckelde —
nagelboom, sijn overgeslagen, immers is het getal der vaertuijgen
tesamen, die wij hier geruineert hebben wel 100. Ste daaronder

Getal der gedestrueerde Corrocorren ende andere vaertuijgh vanden vijandt

ten minsten 12. Corrocorren, soo van drie als 2. nadjes ende
zander Cliampantiens zijn geweest, ende is het getal der omge-
velde nagelboomen ontelbaar, daarof niet zeeckers connen

De nagelen sijn aende - bomen in grote menigte

schrijven, derselve ringen, zoo veel van vruchten, als bij mensche
gedenngen noch noijt was gesien, zoudende veel over een maent
naar heden al dienen gepluckt te zijn geweest, want rechts-
gaent aen het rooden waeren; van de sagouw ende calappus boomen
naar dat wij in het ommarcheren langhs de noordt zijde van
het eijlandt, zijn connen wijs werden, zal derselve noch wel
staan blijven, die alle tevinden zijn aen voornoemde noortzijde —
van beoosten, het negrije Cint af. tot Touloe toe, ende ist dan
de geene naarderen tot het extirperen van voornoemde boomen
mach werden uijtgesonden, bij deser gepraedvertreert. niet te
meijnen dat deselve. Zoo als ik voor desen, daar van absolute
ben bericht geworden, maar alleenich dicht langhs de strandt —
groeijen, naar dien wij nu wel zeecker contrarie ondervonden
hebben, namentlijck dat zij hier en daar, oock wel een niet weechs -
in het landt over het voorgebercht inde valleijen gevonden werden,

Schade der Eijlanders ende contrarie voordeel hier uijt voor de Compe. te verwachten.

Dat die van dit eijlandt. bij deze onze invasie, groote schade geleden
hebben, ende wat dienst daar en tegen de Compe. met het selve
geschiet zij, is lichtelijck uijtte naarlesingh van deze onse dagelijckse
aenteijckeninge tebevroeden, want zij aen haare zijde, nu arme
menschen zijn, die quaelijck ende colt zullen weter te geraacken,
ende met en hebben waarmede dat zij weter eenen stuijver —

over

descriptie vande vorige welstant der Manipers.

over te varen, om een cleetien te coopen, daar zij te voren, inde
vaart veel vrijt van nagelen ende Sagouw boomen, gewoont zijn de
welvaerste ende rijckste luiden, van alle de eylanden die hier inde
quartieren waeren woonende, becomende vande Comp.e namentl.
voor de nagelen comptant gelt, daar voren zij dan weder ter
haar genucht in Comp.s magasijn conden te marckt gaen, ende
alles becomen wat zij begeerden, ende wonden zij van haare andere
mede eylanders om haaren Sagou, waar van zij veel meer hadden
als tot haar eygen gebruijck behoefden, als aengeboden; soo —
zal het haar oock niet weijnich hinderen, dat wij haar van al
haar vaertuijch zoo hebben beroofft, want zij nu nergens naer
toe varen connen, maar zullen, tot dat zij haar met eenich —
vaertuijch weder hebben voorzien, daar toe zij, naar zinne —
gewoonte lanckzaemheijt wel een goeden tijdt benodigen, op —
genade ende ongenade van haare gebiuren, leven ende wachten
moeten, of zij haar wat zullen willen brengen otte niet, dat wel
eintelijck naar haar gewoone conditie weijnich geschiet sal zijn.

De nagelen moeten alle soo nu als inde maendt October aenstaende ver-delgt worden om den uijt-landigen vreemdelingen van Amboina 't se weren.

Nu het groot voordeel dat d' E. Comp.e hier uijt staat te genieten,
is voornamentlijck ditte, dat zij nu niet meer voor het verbranden
van deze nagelen hoeft te vreezen, ende dienvolgende oock haare
andere nagelplaatsen met te meerder gerustheijt sal blijven
possideren, want hier nu geen meer nagelen zijnde, ende daar
toe vervolgens oock al de verbolgen plaatsen van dit Eijlant geheel
spoedich ontbloot wordende: waer naar dat met alle craften,
zoo nu als inde maendt october, voor ende alvoren de vreemdelingen
hier met haare bijstanders noch connen aencomen, moet getracht
worden, zoo en zullen de vreemdelingen, om deze plaatsen
niet eens meer dencken, want het haar om de contoiren,
die zij hier ontfangen, niet, maar alleenelijck om de nagelen te doen
geweest is, dat zij hier successive zijn verschenen, 't gunt zij oock
zoo lange als hier voor haar nagelen te becomen waeren, noijt
uijt haare gedachten souden hebben gestelt, maar altoos meer
hert ende sinne naar gelaacht ende de Comp.e zoodanich —
gedurich in pericul ende verdriet hebben gehouden, behalven
datte, zoo is het genoech zeecker, dat zoo bij aldien deze landen
in vrede waeren bleijven continueren, deselve tot schade de
Comp.e door haare dagelijckse aenplantinge in weijnich jaren

de dagelijxe aenplantinge van nagelen souden binnen — korten de Comp.e bijsonder[illegible]

wel de helft meer nagelen zouden hebben voortgebracht dan
als

Op 't eylandt Manipa dezen 2den July A° 1651 —

hebben geïncommodeert.

als zij tot haeren geloven handel, komt te benodigen, die haere nochtans (volgens de Contracten) tot haere schade zouden hebben moeten aennemen, in manieren, datmen, onder het faveur van aen getogen consideratien, niet anders zoude connen verstaan ende besluyten, dat de Comp:e, zoo bij aldien zij tot haer oorlof can comen, van alle den rebellen nagelen te ruineren, bij de genoemde revolte, achter rugge gestelt de schade van haere goederen ende volckeren, niets geleden, dat niet anders als met wraecke daer van te nemen, weder can werden geboet, gants geen schade maer een groot voordeel staat te consequeren. Dat Godt gebe: waermede wij weder zullen keeren tot onzen Journaele; ende zeggen hoe dat wij met voornoemde gevangen paep, nadien van dese ende gene saecken discourerende, ende onder die der zelven vragende, wat d' oorsaecke doch was, dat alle deze lieden haer dus wederspannich tegens ons hadden aengestelt, daer wij haer noyt anders als eere ende wel hadden bejegent, paste zij ons daer op tot andtwoorde, dat zij noyt verstaen hadde, dat zij haer beclaeghden van quaet tractament ofte quade bejegeninge, maer dat den Quimelaha ende zijne partizanen, de lieden allesints voorseecker hadde doen geloven dat wij haer binnen den tijdt van 5. maanden, dat geweest zijn zoude omtrent mijn wederkeeren, een inlanders met gewelt zouden hebben tot Christenen gemaeckt, wijders gevraecht werdende of zij, ziende dat wij haer landt in dus waren ruine, ende niet al berouw van haere begane fauten hadden, ende niettemin niet wel verstaan met ons weder tot accoort te comen, gaf hij tot andtwoordt dat zij in haere vergaderingen noyt mede gebruyckt was, ende over zulcks het naaste bescheyt van haere beraatslagingen niet wist te geven, maer zoo als hij een en daer in een bijspraken wel hadde gehoort, zoo en waeren zij niet van sints met ons oyt weder tot reconciliatie te comen, maer het tot den laesten toe tegens ons uyt te harden ende als zij uytvlugte geen meer en vonden, aen die van Bouro te zijnden, om haer van het eylandt te laten, en gelamentelijck met pack ende sack derwaerts metten voorn. te spoeien, gelijck zij daer toe doende van voornoemde Bouro, reets al beloften ontfangen

gepostponeert de schade aen volck ende goederen, 't welck dese revolte de Comp:e naer alle apparentie seer profitabel zyn.

Den gevangen man gevraecht naer de redenen deser revolt, verklaert dat het niet anders geweest was, dan dat men hadde geroepen van haer alle tot het christen geloove te constringeren.

Ende dat zij niet gesint waeren met ons oyt te reconcilieren, maer alles op te zetten, ende naer obstinatie van haere macht van Manipa naer Bouro te trecken ende daer finné

domicilie te kiesen, dat hen vande Bouroesen bevestigt was.

ontfangen hadden, op het welcke deselve bij gevolge van ons gebruyckt wierdende; hoe zij daer toe niet besloten van die van Bouro conden hebben, naerdien zij qualijck hadden weten connen dat wij ons dorst herwaerts aen souden hebben begeven. Zeijde zij daer op, dat zij, terwijlen wij hier aen het eylandt al hadden gelegen, noch verscheyde raetslagen met deze ende gene hadden gehouden, jae dat corteboort noch volck van Bouro op het landt was, 't sedert ons aencomen herwaerts gecomen, ende, daer neven zij, dat die van Bonoa, nu omtrent 10. dagen zijnde verleden, met 3. Stx corracorren op Nousselilly hadden gewoelt, daer hij der lanant verclaerde met haer volck te hebben gegeten ende gedroncken. Zijnde van Loky vandaer Quimelaha gecomen, met den welcken zij, met haer voornoemde 3 corracorren ende 1 adsistent met noch 2. andere van Quelang, gelijcke veel uyt Caijbobo, ende noch 6. a 7. andere die den Quimelaha daer selfs bij hem hadde, maeckende zulcks tesamen 13. a 14. Stx uyt, tesamen, ondertusschen wij hier aen het eylandt hadden gelegen, op de Custe van Hitoe dapper hadden gegrasseert ende onder anderen de uytwegen ende Wayelir afgeloopen, waer dat zij veel volcks gevangen, gecregen ende oock eenige doodtgeslagen hadden, het welcke alsoo wij quasi conden aennemen, ende hem overrechts verweten, dat zij ons zulcke praetiens trachte wijs te maecken, gaf hij ons tot antwoorde. 't Is goet gelooft gij het niet, ende ik heb het oock maer van hooren seggen, maer twijffele daeromme soo weynich aende waerheyt, dat indien het ten principale soo niet wert bevonden, ick mij vrijelijck van mijn gegunt perdon moocht ontseggen, ende het hooft voorde voeten klincken. Niets welcke gedaen alliancee wij seer haechten, om bij de schepen te weten, ende te mogen weten, of de vloot al weder gekeert was of niet, waermede wij buyten twijffel, aen zijn gevangens voorgeven ijt zijnde, daer at wel zeecker bericht souden becomen, gelijck wij oock (voornoemde vloot 3 ortens weder gekeert vindende) bij naaleringe van des heeren Gouverneurs vandeser Brieffs Missive ende andere bijgevoechde papieren.

Dedel

Die van Bonoa hebben voor 10: dagen op Nousselilie met drie corracorren geweest. Zijnde van Locky vande Quimelaha gecomen, daer mede hij op de Hitoesche custe onderwijlen dat wij alhier hadden gegrasseert.

hebbende veele gevangens ende eenige coppen van daer met hen gevoerdt, dat wij niet connen gelooven.

Sijne gevangens asseurantie bevestinge daer tegen.

Die met de missive per de Volck boden van Amboina ontfangen, overeencomt.

doden, waer af de volgende der Commissien inhout is,

Het was 't sedert ons vertreck van het Casteel daer alleenlijck zonder veranderinge in goeden doene continueren bleven, maer was den Quimelaha Madjira met 14. stx correcorren op de Cüste van Hitoe geweest, waer dat zy gevallen was inde vijf negrijen ende van daer met een gevangen weder gekeert of doodtgeslagen hadden wel aende kant van 50. zielen, zoo mannen, vrouwen als kinderen, ommers altans wierde daer tot dato noch zoo veel volcks gemist, het zij dan dat zy (als gezeyt) gevangen of doodt zijn, of andersints wel dat een eenige in het bosch met verbaest moeten gevallen hebben, ende was gedachten Quimelaha van daer met alle zijne macht naer Wayleu gevaren, waer zy van gelijcken een man het hooft afgeslagen hadde, maer op onse vertrecken hadt zij niets attenteren derven, hoe seker derselve oock waeren bevolcht, ende hadde hy daer en tegen weder twee mannen op de vijf negrijen verlooren; het was desupposten langes de gantsche hitoese cust zeer verdrucket, dat zy vande vijf negrijen, zonder eedens andersins onderwege aentelopen, zoo maer regel recht naer voornoemde Wayleu was voort gepangayt, vreesende daer uyt, of die quanten ten meerendele malcanderen niet wel verstaen mochten, ende weten hoe naer zy d'een den anderen te gaer gadden, wordende tot voornoemde leer begeerende, noch te meer g'impolleert, om dat die vande gem: 5. negrijen voor vast seyden, dat, onder de gene volcke haere negrijen met den Quimelaha hadden afgeloopen, eenige lieden waeren geweest, met witte doecken, om niet bekent te zijn, gemaskeert maer wisten zy aen haere spraecke (zoo zy meynden) voorzeecker wel, dat het Ouwiser waeren geweest, en gimt zoo oock bij den Orangcay van Allalonlo, beneffens noch eenige vrouwen uyt voornoemde 5. negrijen op Ouwien gewoont, voor zeecker wierde g'affirmeert; zoo was oock in corten stonde hier en daer op de cüste van Hitoe tot verscheyde maelen brandt gesticht geweest,

en

Den Quimelaha laet onse sterckten op de hitoese custe ongemoeit liggen

Sommige van hitoe worden gesuspecteert, dat zy met Madjira heimelijck verstandt hielden

Verscheyde gemasqueerde onderdaenen van Madjira worden voor Ouwiesen aengesien

Opde custe van hitoe is verscheyde malen brandt

Opt eylandt Manipa desen 2.den July A.o 1657.

gestelt geweest, dat voor quaadt gehouden werdt

't gunt zy mede geen goet teecken meynende te zijn, maar buyten dat zoo comporteerden haar de volcke redel. wel

Den opperkoopm. vande Cappen stelt op de wachts onder syn district ende plaatse resorterende be:hoorde ordre

Op Patten Tobolou hadt den Opperkoopman Nicolaas vander Cappen zoo veel te wege gebracht, dat d'eene punt vande bastioenen nu in zijn volcomen defensie lagh, in manieren daar nu weynich meer voor den vyant was te duchten, wanneer dan maar wel wierde opgepast, ende by het hooft goede ordre gehouden, waarinne hy meynde dat den Sergeant aende S. Negorye, Hans Jurgen Weber, hem vry wat hadde verkeken, hebbende hem deselve directelyck tegen onze ordre verbonden, tot zyne meerdere versterking; zoo hy meynde, 's nachts wel de helft meer soldaten binnen de fortresse, om mede te waacken, als zy daar in selfs blancken sterck waren, genomen, over welcke voorsz. volck ende meer andere ongerymtheden, by den voorsz. Sergeant gepleeght, en de bezwarenheden voor de Comp.e in tyde ende wyle daar uyt te consequeeren, hy Opperkoopman over hem hadde genomen, gemelden Sergeant van daar te lichten ende dies plaatse by provisie aen een door hetselve corporael te bevelen; alle de bezettingen, by ons voorde vloot geeyst quamen ons benevens deser ter meergemelde toe, excepto lonten, cruyt ende ballen, daar af te weten de lont aen het Castel selve maar 32. bossen hollandtse d.o in voorraet waren, ende hadden zy daar tot noch toe geen calappus-lonts connen gemaackt crygen, ende waren meest alle de ballen zonder camers ofte met verkeerde camers voorsien, zoo dat ons die doch met te stade zoude connen comen

Ongerymtheden begaen voor tlegger ende wede ontfanges te verneemen.

Op den 21. Juny was aen het Castel gearriveert eenen Jan Floritsen, Amboins ingezeten, voor weynige tydt met zyn vaartuyjh, onder bevoorlyckte passe, naar de custe van Ceram tot het dryven van zyn particuliere negotie, getrocken geweest, rapporterende, hoe dat hy voor 10. a 11. dagen geweest was aende negrye Kollolauw, Tonbou en Katibaby, alle op voornoemde Cerams binnen custe gelegen, waar dat hem aldaar wegen doorde inwoonderen den handel geweygert was, jae wierde hy door zeecker zyner vrient

Rapport van eenen Jan Floritsz burger in Amboina nopende het verhinderen syns handels op de custe van Ceram.

daar

Opt eylandt Manipa desen 2 July a°. 1657.

O daer gewaerschouwt, dat hy eene doch in laaste van daer zoude willen packen, of eenige ferijckel van om tot leven te raacken, want waeren het alle de voornoemde plaetsen met den quimelaha tewinnende, ja hadde hy quimelaha op voornoemde Tonbou nochs al een eygen singadje gestelt.

Zoo hadde middelerwijle ons afweesen, oock den predikant Hendrick Hantongh g'accompagneert met den Cap^n^ luitenant Cornelis dauer in het gebiedte van Lijtimor de beloofde visitatie der scholen gedaen, exceptt op Honimoa ende Hottan, plaetsen die hy door gebreck van vaartuijgen, ende getuijge dat de wegen daer berijden met gebruijckelijck of bequaem waeren te passeren, zoo lange hadde moet gedaen te excuseren, tot dat hy te water gelegentheyt zoude hebben om die te besoecken, in welcke zijne visite hy tot op sommige plaetsen oock met al te wel gevonden hadde, daer ordre op gestelt was, hebbende in 't verrichten van desen dienst vandeus gedoopt 33. kinderen ende 10. p^rs^ menschen door den bandt des houwelycks aen een verbonden ende geconsolideert; ende is dit zoo tot voornaemste van voornoemde brieffs inhoude.

Ook voor ende alleen wy vorder gaen, zullen U.E. Insluytens het gunt op Gilolo en al gesonde aengeteeckent gestelt te zijn, te weten dat den fiscaal Joannes Verbeecq(?) met de schuyt de Hans den 22^en^ pass^o^ naer die van Boano vertrocken, op den 30^en^ daer aen weder gekeert is, doende van zijn verrichten relatie zoo U.E. volght, daer aen ons, om in desen te contenteren te worden, gedwongen zijnde ons derselve, volgens tot infallibel aengeven van den gevangen Iman, door den singadie dapper geabuseert te weeren.

Den afgesonden aenden
Singadie van Boano
keert weder, doende van
syn verrichten schriftel.
rapport als volgt.

Rapport g'exhibeert ende
overgelevert aenden E. Manhatt
welwysen voorsienigen zeer
beschyden discreten Heere

Mijn

Myn Heer Arnold de Vlamingh van Oudtshoorn, ordinaris Raadt van India, Admiraal en Superintendent, midsgaders gedelegeert Commissaris over de Moluxe, Amboinse, Bandase quartieren &ca; door Joannes Overvinnaat geconstitueert Fiscaal in de Vloote van gedachten Heere Superintendent; nopende zyne verrichtinge ende 't gepasseerde met die van het eylandt Boangh offte Bonoa.

Hoogh achtbare Heere,

Het is geweest op den 22en courante maent, dat ik by de resolutie ten selven dage gesloten, ende in conformiteyt van d'expresse ordre, die u E: h: a: doormaels op my hadde gelieven te depescheeren, per 't fluyt schip de Goede-Haes uyt deze Rheede, naer het eylandt Bonoa ben vertrocken, waer dat ik (Godt lof) des anderen daechs, omtrent ten clocke 10. uren, boven noorden, beloorden ter g'ordonneerden Rhede voor Nolaloto op 25. vademen goeden santgront arriveerde, ende, onder de vreede vlagge, voort gedaen hebbende d'gebeldesloose schieten met canon, passeerden wy den gantschen dagh, sonder dat ik ofte niemant oock eenich het alderminste teycken van deselve hebbe connen vernemen, in voegen sonder behoedige geslotene vigilien, deze nacht voor by gewaeckt zynde, den 24. Junij, inden morgenstondt, andermael ons canon doen lossen, daer op ziet 2. a 3. inlanderen aende revier uyt het bosch komende vertoonden, hebbende een der eenen van die gasten g'armeert met een musquet, die zy tot twee onderscheyde malen, naer ons toewaerts losbranden, nochtans (zoo wy wel opmerckten) sonder

coge

Op 't eijlandt Manipa deezen 2en July 1657.

eegel, waeruijt (mij imagineerende, dat het eenes geschiede
tot een wedertrecken, van dat zij, ons aencomen vernomen
hebbende, mogelijck desideerenden met ons te willen comen in
conferentie, om d' oorsaecke onser bevindinge tot haerluijden
te verstaen) met communicatie vande voornaemste raads-
persoonen (ontrent mij zijnde) goetgevonden hebbe, onder
een vreede vaen, derwaerts naer Strangh, p.r de schrijver
af te zenden, den schipper Jan verbeeck, mitsgaders den
radja Kielangh, met speciale belastinge (om alle mogelijke
swaricheden te precaveeren) dat zij den oever niet wijder
en souden bestaen te naderen, als ontrent soo verre zij met
den anderen gehoort ende verstaen souden connen spreecken,
dan en is de saecke soo verre niet gecomen, overmits de p-
gecompareerde, op 't afsteecken van boort, sien datse weder
berchwaert hebben vertrocken, sonder dat op de onderscheijde
male gedane toeroepingen ende dickwijls heen ende weder-
vaerens, sich naderlandt, ijmant uijt heeft comen presenteren,
waeromme, naer noch een etmaal leggens, namentlijck den
25en naerden noene, van daer het ancker besloten te
lichten, ende tot aende mondt vande rivier (die sich
opwaerts naer de negorije Bonoa is streckende) voort te
zeijlen, waer wij binnen een corte wijle tijts, het we-
geset hebben, op de diepte van 20. vadem goede
santgront, gelijckerwijs vanden hoeck van Noulaloe-
af tot hier langhs heenen gevonden wordt; hebbende ons
bericht derwaerts daer op gefundeert, dat het, mids
de dagelijckse visserijen, vanden inwoonderen niet wel souden
connen missen, of souden lichtelijck haest met den eenen
of den anderen soo verre te comen, dat wij naer den
singadje (welcke niet wijt van hier zijne residentie
is houdende) mosten afsenden, beschreven mij door U E
h: A: aenden selven gerequireert, mede gegeven
ende bevolgen alsoo naerdere occasie ende gelegentheijt
vinden, om 't restant van d' ordre (naer U E h: A.
goede meijninge) beloonlijcken t' effectueren, doch en is

op

Int Eylandt Manipa desen 2en July Ao 1657

Op dien voorleden dagh, met den avondt op landen quam
van het een noch ander niet bericht, maer als het nu
weder dagh geworden was, ende dat wij verscheyde vaertuyg
hs, tot haer visserye derwaerts sagen uytcomen, sonder
nochtans sich het alderminste omme te crijgen, of van
verre yets te connen vernemen, soo vonden goet met onse
voorgemelde boot, onder faveur van een eenderen windt
derwaerts den voorgetogen schip.re ende Hadja af te steecken
om te vernemen ofmen niet eenige van deselve soude
connen comen in onderlinge gespreck, een albovoren
gerecommandeert hebbende, t geene eygentlijcken (in
cas van contrarie) voor eerst te seggen soude vallen;
dan en is uyt dese afsendinge ontrent het aengespannen
subject al mede niets geopereert, aengesien, op de
naderinge van ons vaertuyg, alle de voorgenoemde
visschers ilico de revieren wederomme
sijn ingetrocken, t gunt mij bij naer t eenemael van de
goede hoope, die ick hadde, van met eenluyden te comen in
onderlinge t'samen spraecke, heeft te willen priveren;
d'afgesondene met gem.e onse boot wacker, (soo't wel
tegen onder) tot boven de revieren ende weder van daer
rontom het aenleggende eylandeken, tusschen de twee
bijgelegen clippen, doorgeroeyt, daer sij midden waters
gevonden hadden een enalige drooghte, maer conden echter
de steenen naestleggende daer met de schepen doorpasseren
hebbende een ontrent diepte van 2 à 2½ vademen, t gunt
Sr: A: hiervore goet gedacht hebbe, (aengesien het inde
versochte caerte sijn geleekt sijnde) sich den stuurman
daer aen bij noodtsaeckelijckheyt by voorcomende occasie
soude connen abuseren, t selve dus dan in't voorbijgaen
aen te roeren, om door UE: hoogh A: op deselve caerte
g'amendeert werde, in aenstaande tot opmerck ende
waerschouwinge te mogen dienen, waermede dan voorts
desen dagh ende nacht meest vruchteloos gepasseert sijnde
soo wierden op 2en s'morgens wederomme eenich vaertuyck
buyten

Op 't Eylandt Manipa deesen 2.den July 1651.

buijten deselve incomende gevaer, ende onder het volck een
tamelijcke groote Maloorij, op geniet hebbende, aen een
hooge stange een vredevaen, diemen sagh dat dickmaels nade
anderen van haere luyden geswaeyt wierde. 't geene (als ijets
goets schijnende te beloven) mij oock [illegible] (met advijs
der vrienden) dede besluyten onse Gen: boot, wel voorsien
anderwerf derwaerts af te vaerdigen, gaende nochtans
onder den schipper Jan Verbeeck (derwijle ick niet conde
naerlaten bedught te zijn, voor deze of gene perfidieuse
actitaten, die zij als een stuijtbaer met een trouwloos ende
moordich volck zijnde te lande, soo wanneer oock te water,
op ons, onder schijn van vrede, met zijnes [illegible]
mochten hebben voorgenomen) dat zij met deselve boot
moest middewaters buyten 't schip ende haere luyden vant [illegible]
sonde blijven vertoeven, om sien of zij eenichsints betrouwden
't ontwaeckt te naderen, 't gunt reciproque ende wedersijts
betoondt wordende, zoo zijn d' onse eyndelinge met haer
tot aende oever gecomen in mondtgemeenschap, en haer
(op hun versoeck) volcomen verzeeckeringe gedaen zijnde
van onse vriendtschap, zoo was haer verders door d' onse
aengezeyt, dat wij tot haer gesonden quamen met brieven
vanden Ternataenschen Coninck Mandarsha ende den
Heere Admiraal Arnold de Vlamingh (haeren ouden
Gouverneur in Amboina) aende Singadie van Bonoa
geconsigneert, naer welckers bestellinge wij, mids d' e-
non compassie van haerl. tot noch toe genoodtsaeckt
waeren geweest een vriendtschap te betoonen, waer op als
zij dieswegen geneigen te zijn daer soo lange te verbleyven. tot
Gen: brieven door d' onse vanden schepe souden gehaelt
werden, zoo quam aenstonds met deze tijdinge aenboordt
den schipper Jan Verbeeck, even voorer meermaels geseyt,
dien ick dan naer traditie der missiven vandese wederomme
derwaerts hebbe afgesonden, welcke naer bestellinge van
zelve, tot mij retourneerende, voor rapport bracht, hoe zij

na

(na sommige gelooffden discoursen) uyt de vooraengetogen redenen verstaen hadde.

Dat de 5. Nederlanders welcke op haer eylandt, wegens de Compe: hadden geresideert, in den moordadigen tyds des Quimelahas (selfs in persoone met eenige van Cambello Erang ende Lissidy daer aengecomen zynde) gevanckes waren wel geboeyt:

Dat den voorsz. Madira (blyck genen hebbende van des Singadirs ongenegentheyt tot de tractatie der selver Nederlanders) deselve strengh gebonden, ende alsoo vi publica (sendende drie compagnien van zyn volck na de residentie) daer van daen met sich genomen hadde, welcken Singadir seer verstoort zynde ende gedwongen, des Quimelahas partye hadde volgen moeten t'incoreren, te meer om dat den trouweloosen Slotslout hooftluyden tesamen daer wys gemaeckt hadde hoe hy door zyne triumpherende macht deselve attentaten, niet alleen vande gantsche Hitoese cust maer oock van alle considerabile vestingen en gelegentheden vande Compe: in Amboina, occupatie ende meester geworden was, 't geen zy oock soodanich hebbende gelooft, ooc aen haere goedewilt tot de Compe: impressie hadde gegeven om ontrent den Quimelaha ende de zyne in dit werck te dissimuleren.

Dat oock eenige ouden hooftluyden, daer op der selver verclaeringe in zy van 't contrarie waren geinformeert, namentlyck dat het maer grove onwaerheden ende pure verdichtsels van Madira waren, dat hy met zyne saecken soodanich hadde geworden, hem wonderlyck aengestelt, ende van haer gegeven hadden, dat, hy soo wanneer den Quimelaha daer was zy hem een stucken cappen souden, hy hadde haer om den tuyn geleyt ende valselyck bedrogen; zy waren noch met een goede genegentheyt, lyft ende sincert harte (als voor heenen) de Staet vande Compe: toegedaen en hadden oock noyt getracht iets in prejuditie van deselve te innoveren.

Waer

Opt eylandt Manipa dezen 2^den July A° 1651. —

Waarmede de brieven van den boom (op strang leggende) daarse de Schipper door haar bevoorens geleyt hadde) genomen hebbende, zoo waren zij van daar vertrocken, met verzoeck dewijle het reets hooch op den middagh gecomen was, ende zij geen gelegentheyt hebben zouden, den avondt vanden Singadje wederomme met andtwoorde tot ons te comen, wij met het Schip tot den aenstaenden morgen daar zouden willen vertoeven, wanneer zij verhoopten dat den Singadie selve in persoone wel tot ons affcomen zoude; 't gunt haar belooft was, en omme de bequaemste plaatse, den by een comste wat nader te zijn, ende d'onze onder de bescherminge van 't canon tegens alle gevreesde schelmstucken te connen verseeckeren, de de het ancker lichten en derwaerts zeylen, daar het een musquet schoot vanden Wal op 35. vademen water hebben geset, verwachtende, onder goede nachtwake, den aenstaenden dagh, als wanneer zij oock met de vorsijnden (volgens haar gegeven woort) op de bestemde plaatse te compareren, waar heenen dan van gelijcken den Schip=Verbeeck ende d° tadjo kielangh, p[er]s[oo]ne oursluyte voor afgesonden hebbe, volgende persoonen met de boot wel gewapent derwaerts, wordende vanden broeder des Singadies (die in zijn stede daar, met noch eenige andere orangcayen, present gaten was verschenen) beleeft ende vriendelijcken verwillecoomt; waarnaar door mij, uyt name van U E: h: A. gemelden Singadje gedaan zijnde de aldervriendelijcke groete, zoo dede deze, van wegen zijnen broeder reciproquelijcken, de behoorlijcke gebiedenisse ende presentatien van des selfs genegen diensten t'onswaart, vervolgende ick daar op vragen, om den Singadie persoonen niet was afgecomen, of deze zijnen broeder niet in receptie, aen U E: h: A. een briefken met sich gebracht hadde, soo andtwoorde hij mij, dat den Singadie bij sich selven hadde goet gevonden, door hem aende gecommitteerden van U E: h: A. mondelinge te laten seggen, dat hij als een fidele ende oprecht bondtgenoot, den Staat vande Comp.e zoude beyde toegedaan, ende zonder het alderminste te veranderen, sich religieuselijcken houden aende eet, die hij eenmaal zoo hooch

ende

ende dien, gesproocken, ende niet ons opgericht hadde; daer hij
weder op dienende, dat de Comp.e aende Landen en sinceriteijt van
haare trouwe noyt en hadde getwijffelt, maar nochtans niet
wel connen naarlaten, bedriegt te zijn, ende te geloven, dat sij
door valsche inductien, ende persuasien, vanden boozen ende
ongeluckigen Quimelaha, van het goede gedistraheert ende
tot het quaade (zijne machinatien conform) moeten getraduct
worden; om waar van te hebben kennisse, als mede sodanich
het hier met d'onse moest worden afgeloopen (naardien van haar
in zoo lange geen tijdinge hadden becomen) het U.E. h: Ed:
gelieft hadde, dese verenderinge herwaerts aen haare leijden
te laten geschieden, principael oock hier toe gericht, om aen
haaren (zoo wanneer zij van onse macht, ten oorlooch uijtgerust,
tot, quamen te verstaan) wegens onse goede intentie, te
geven volcomen versekeringe, ten eijnde zij daer, sonder
(van een ontijdige vreese gedetourneert) met aende selve de
moeten comen te buijttelen, daer zij hen tesamen in sekerheijt
te vernoegen; maar brachten hier tusschen zijlieden bij dan
den Singadie, welcke tijds voorleden, van Mandarsha, eenen
brief bestelt geworden was, daerinne den Maij:tt hem alle
quaet vande Hollanderen geschreven, en per consequens
gerecommandeert hadde deselve uijt zijn landt te verjagen,
geen nu niet gehoorsaam (naar ontfangh ende genomen
lecture vandese laaste Coninghs Missive) konnende
verwonderen, over de contrarie recommandatien en gunstige
aenleijdingen, om alle goet ontrent aende selve te doen
in vergeldinge van hooge diensten, door haare bijstandige
tot manutentie vande Ternataensche Croone, in Molucco zijne
Maij:tt gepresteert; hij dede wederom seggen dat sulcks
niet dan een gefingeert werck vanden Quimelaha zoude
geweest zijn, om haaren t'abuseren, daer op zij niet en
andtwoorden, maar voortgaende in eenen anderen sin, begonden
zij op te halen, dat zij naar dese gemelde revolten nu al
een wijle tijds geleden, voornemens geweest waeren, met
eenen Corre-corre naar 't Casteel te comen, maar vand' onse
voor vijanden, omtrent den hoeck van
g'encontreert ende aengetast zijnde, hadden zij, met verlies

van

Opt Eylandt Manipa desen 2en July A° 1651.

van 3. mannen weder terugge naer haere plaetse gevangen
met weetende hoe zy dese saecke verstaen souden. of werwaerts
sy te keeren; soo vercht desen Orangcay voort te vragen. of U E:
h: A: oock eenige macht op de been hadde, ende werwaerts
het gemunt was, jk andtwoorde dat U E: h: A. met 5.
kloecke schepen (op hebbende boven 5. a 600. Nederlandtse
soldaten, en getal van weynich min dan 2000. inlanderen
met schilt en swaert g'armeert, daer onder sich oock die van
Hatouala, Hamau, Hitoe, Latoulaloy, Camarien ende andere
mooren gevoeght hadden,) sich voor Loulou aen 't Eylandt
Manipa hadde nedergeslagen, om 't volck t'eenemael te
debelleren, ende die bloetdorstige moordenaers haeren loon
naer wercken te geven, aengesien zy, op onse veelvoudige
aenbiedingen, niet g'obedieert, maer veraghtes inden wint
geslagen hadden, 't gunt aen haerluyden alsoo ten breetsten
door Radja Kilangh wiert geconfirmeert, ende verder gevallen
zynde op de voldige perfidie en ontrouw, midsgaders soo
wreede moorderye van Madienoo, daer de Comp.e geheel
anders aen hun verdient hadde, scheenen zy, met optreckingh
van schouderen, te willen significeeren, dat zy oock niet wel
begrypen conden, wat hun tot soo afgrysselyck een werck moste
hebben geinstimuleert, ende aengedreven; deselve Quimelala
hadde oock op haer eylandt aen verscheyde oorden, nedergesmeten
goedspantye van zyn volck, daer onder die van Tittidy,
Erangh ende Cambello voornamentlyck getelt wierden, die
oock noch tot op dese uure hen daer alleenwegen verlieten,
Waeromme zy ons hooghlyck recommandeerden, nergens anders
dan daer te lande te comen, ten eynde wy, door eenige vande
selve niet mochten werden besprongen, etc. beledigt, voor
welcke vrindelycke ende trouwe waerschouwinge wy haerluyden
hertelycken hebben bedanckt, versoeckende verder dat
zyluyden op de byzondere recommandatie die U E: h: A.
my derwegen hadde gelieven te doen, (tot nader blyck
ende bevestinge van hunne trouwe) met ons aen U E: h: A
uyt den haeren souden willen afsenden 2. a 3. commissarissen,
om met U E: h: A. nader wegens de constitutie van hunne
plaetse ende desselfs appendentien, te confereren, onder-

hooge

hooge verzeeckeringh (schoon 't werck sich mogen in haarluyden
onse wapenen halven, wel wat nieuw liete aenzien) geerne
voore altoos in vradden te maacken, dat een ofte ymandt
vanden haaren het alderminste ofte leedt souden —
worden aengedaan, voegende daar noch by, dat soo by aldien
mijne getrouwicheyt met de vereyste noodtsaecken wierden,
omme tot UE: E: A: te keeren, ick 't haaren gerustheyt
in persoone voor d' afvarendene gecommitteerde, onder seeckere
versekeringe, daar soolange wel aennemen wiede te verbleyven,
omme te sien of ick eenmode op dit stuck met yets vorders —
soude mogen avanceeren, maar pattewy voor antwoorde —
dat sy soodanige cautie niet en waeren begeerende, haarluyden
wegens onse oprechticheyt en trouwe genoechsaem souden —
verzeeckert, dan was den tijdt noch tot soodanige vereeninge —
met haar niet geboren, ofte en dunckden sijn daar toe niet —
comen, uyt oorzaacke (als voorens verclaert hebben) dat deze
Quimelahas gasten, op haar territorium noch bleven souden
vreesende soo die quyten daar van kondtschap bequamen, sy
haarluyden niet als tot groote hinderniste ende verstooringe —
in sijnne residentie, soude comen te strecken, waaromme —
sy oock aenhoudent bleven solliciteeren, om aen die spions geen
suspicie van haare handelinge met ons te geven, dat wy —
op ons aenvoort comen de blootte vlagge afwerpen, ende met
alle acten van hostiliteyt uyt haaren wal vertrecken —
wilden, beloofden nochtans (soo als sy met naardruck —
iteratieve te gedencken) d' ordonnantie trouwe ende getrouwicheyt
die sy oyt ende oyt met de Compe voornemens waeren te —
observeeren ende continueeren, 't gunt haar beloofden, niets —
welcken dan oock. siende dat op onse instantie en aenhouden
van eenige uyt den haaren met ons tot UE: E: A: over —
te brengen, niets stonde te worden gevordert, soo namen van
sijn allen ons beleeft ende vrindelijck afscheyt, stellende met
ons aen boort comen, de vaanen in forma als wederzijds —
was besprocken, daar op sy met een musquet hebbende
geantwoort voorts binnen de Schine sijn gestrecken; —
ende schijnt het hoogh aende: heere, met deselvyden t'muyts
becommeren

bedinckens) zoodanich geleegen te zijn, dat zij in dezen (voor
gaende overdeckende staet) der dingen haer aen wederzijden
(namentlijck beyde landtspartye des Quimelahas ende ons) —
't haere gerust stellinge voornemens zijn te dienen, mi van
Madura te brengen, om dat zij door hem verwoest hebben,
ende zijne hoogh opgegeeven victorieuse succesen ende —
dominatie in dese landen geloof geven, te houden en beraemen
vande Compe. om dat zij deselve zaecken niet ten vollen
verzeeckert zijn, ende op ons berichtinge, dien aengaende, weynich
geloove (naer haere aerdt) sullen vinden; maer wil ick —
het gevoelen daer voorens zonder (emmers zoo veele geweten is
uyt haere woorden ende uytterlijcke schijn te oordeelen) dat
(zoo tijdich zij vernomen zullen hebben Compes. gelegentheyt
te triumpheren en dien godt vergeten bloetdronken moordenaer
met zijnen aenhangh geradbraeckt te werden) zij een het buyten
volck haest quytmaecken ende haere vriendtschap met ons —
nader zullen comen bevestigen, dat den Heere godt geve. Ende
daermede hooch Achtb: Heeren, geposeert hebbende tot voor
naemste, tot deser rapporte gerequireert, zoo zal ick gedient
telyck sluyten, ende den Heere godt de heere bidden dat hy UE —
hr: A: particuliere eere ende goeden name genadelijck believe
te zegenen ende uyt te breyden, ende zal ick het middelertijt
met geringh achten te mogen zijn ende blijven, gelijck ick tot
noch toe geweest ben Mijn heeren, Onderstondt, UE: hr:
Achtb: zeer nedrigen ende zeer getrouwen dienaer —
was geteeckent Joannes Crevenraet. in margine stont
geschreven inde Fluyt de gulde Gans, zeijlende op de
rheede voor Manipas Couwou. desen laasten Juny Ao. 1657.

Den voornoemden Iman nebens noch een ander stock oudt man
vanden vyant op den eersten dagh onser landens mede gevangen
becomen, hebben, alzoo de Christenen medogentheyt met haer toe
en laat, haer met koelen bloede om het leven te brengen
ende dat de Compe. vanderselve midts haere voors. hooge —
ouderdom gants geen dienst can trecken, maer alleenelijck maer
latten te dragen comen, met een onderstaende ouwe
Millitie

Den voorn gevangen Iman wordt van ons, volgens gedaene beloftinge, met een brieff aenden van Manipa, gezonden, ende aenlandt gelaten.

mitsgaders hebben wij weder aen landt gezett, ende tot de laetsten keeren laten. Op hoope dat daar door noch zoo veele vrunden mochten werden bewerckt, dat wij de twee onnosele dochters kens vanden Coopman Coomans en onze twee andere, noch inden leven zijnde gebleven, gevangen, uijt haar gewelt ende handen mochten becomen, waar dat wij andersints weijnich occasie meer voorde handt sien, om haar uijt wederom te crijgen.

Brief 't volck van Manipa toegezonden.

Seer lieve, beminde het gemeyne volck op het eylandt Manipa, — besonders alle d'Orangcaijen, welcke haar handen met ons bloet niet en hebben besmet, offte tot het schelmstuck, de Comp.e aengedaan met raadt offte daadt geen behulp hebben bewezen.

Ick en laet, [illegible] A° voorleden, van [illegible] uijt de landen stemmende op het goet tractament, dat u, ende ijder onder onse gouverno successive is geschiet, met [illegible] of zonder UE — UL. wederom comende in getrouwicheijt tot den Coningh, uwe wettigen souverain ende overheeren ende de Comp.e continueren hebben bevonden, het welcke door anders uijtgevallen is, — schijnende dat den schelmschen Madura die zijnen snooden aenhangh, daar wij wel weten dat den Sengadje Cainbatta met zijne broeders voornaemste suppoosten van zijn, op UL door zijne valsche praetijcken, als onder andere namentlijck dat wij UL: tracteren zouden, van UL. geloof te demoveren, zaken die noch noijt niet in onze gedachten zijn gecomen, meerder vermogen dan onze getrouwicheijt ende redelijckheijt gehadt heeft, dat ons (wij bekennen het) moeijelijck valt, want wij garen onzen handel in vreede ende ruste hadden blijven drijven, doch UL. voornamentlijck schade zal zijn, als wij te vooren in vreede bezeten hebben gehadt. een eijlandt zoo overvloedich van [illegible], dat daar van niet alleen UL rijckelijck genoegen bequaemt, maar oock noch een UL vrunden [illegible] cost van mede deijlen. daar in zelfs met de schade die wij

aen

ende UL. becomen gedaen hebben, genoodtdrunckt sult worden
in beloofden van velen te laten, ende hebben wij UL. bij desen
gewaerschouwt, dat soo bij aldien gijlieden op in saecken
niet toe en siet, ende in haeste tot ons gevangen brengt
alle de gene onder UL. aen dit werck schuldich zijn, dat
wij van UL. te vertoonen noyt sullen aflaten, maer in kan-
en gij het denckt, soo veel affronteren brengen als daer
komen op het velt staen, om u benevens al u vrouwen
ende kinderen t'eenmael te laten vernielen, waertoe ons
de Coningen van Saloit en Souite, midtsgaders oock onse
andere bondtgenooten langes de gantsche custe van Ceram
gelegen haeren dienst liberlijck zijn aenbiedende, maer UL.
tot sulck bekentenisse comende, ende ons tot teecken van
sulcks, voornoemde Singadie, nevens alle de gene die
meer aende misdaet ons gespelt, vast zijn, item oock de
kinderen vanden Coopman, nevens alle andere die vande
onse noch onder u inden leven zijn, in onse handen toebrengen,
soo willen wij UL. uyt crachte deses verseeckeren, dat wij
UL. noyt meer molesteren, maer als vooren, in onse oude
vriendtschap weder sullen aennemen, daer in op te letten
ende u tesamen wel ende wijsselijck over te beraden hebbet.
sonder meer.

Int schip Nassouw ter Rhede voor Louhoe-
op de Manipa desen 2en July Ao 1651. onderstont
UL. toegenegen vriendt den Admirael, geteeckent Arnold
de Vlamingh van Oudtshoorn.

Nu alsoo wij (in conformiteyt van onse voorgisteren genomen
resolutie) geresolveert hebben, hoe ons den tijdt, die wij tot
de totale ruine der sagou bosschen hier op Manipa wel van
noden hadden, niet toe en laet (ter wijle in verwachtinge
vande verdere besoinen op Hoeamohel Cambello en daer
geleegen aengeleydt) te deser plaets langer te continueren
aengesien wij het der Comp.e voor eerst aende dibatten der
nagelen ten principalen houden gelegen te zijn, ende daer
beneven dat den vijandt van alle zijne vastigheden
t'eenmael

t' eenemaal gedestitueert worde, wesende die langh geslimmert voor deselver voornaeme timmerwerck, zoo is naer rype deliberatie van rade goetgevonden ende geaccordeert tot afbreuck onser partye, het werck op die lange voor ander te beginnen, alles in forma als bij de resolutie hier onder vervatterius staat geexpresseert.

Sondagh den 2den July Ao 1651.

Alsoo wy gemeensaam verspeurt hebben, gelyckerwys by onse voorgisteren genome resolutie van Januaro oock dilucide ende volcomentes wordt gedemonstreert, dat zoo by aldien wy, boven de abscissie der nagelboomen (waermede niet aengaende dit eylant Manipa) een eynde hebben becomen, tot de totale ruine der Sagou bossen souden willen inclineren, daer toe noch, boven den verloopen, zoo menichmael ander tydt zoude moeten worden bestelt, dat het overige van onse voorgenomene dessynen (tot byzonder ondienst van de Compe.) daermede dapperlycken zoude gesoutineert ende verachtert blyven, mids desen, oock aenmerckende de principale officien en voordelen, welcke men in deze conjuncture, den algemeynen Nederlandtschen Staat ende quartieren herwaerts over sal connen toebrengen, subsisterende ter voornaemsten daerinne dat wy sijn te resolveren d' extreme bloetdorstige moordenyen ende roofgierige schelmstucken bij den Ternataensen Stadthouder Madjira ende zyne quade conspiratien gebrouwen, ende int werck gestelt, de landen alomme, daer zich die boosewichten verschuylen [?] door Godes genade, t' eenemaal van haere nagelbruiken destitueren ende ontblooten, ende dat soo tydes, dat de wederspannelingen gantschelyck van haeren oegst gefrustreert, d' ingeroepen macht van buyten in haere principale meyninge (spectrende op die begeerde specerye) bedrogen werden, ende wy deselve te versekeren zyn mogen van d' universele ende volcomen possessie der nagelen in deze landen, zynde het voornaemste ende eenichste oochwit, waernaer de generale Compe.

zoo

Op 't Eylandt Manipa desen 2en July Ao 1651.

zoo vele Jaaren heerlijck verlanght heeft en aengehouden)
Zoo ist dat wij, tot vorderinge van gemelte onse dissaynen (naer
rijpe deliberatie van zaacken, overleage gemaackt werende
waarmen voor eerst op het bequaemst den vyandt sal mogen
becommeren) met onsen Rade goetgevonden en gearesteert
hebben, p:re de Jachten Zierickzee ende 't galjoot Sal, mids-
gaders de fluijt de Woef, nevens al het cleene vaertuijch, van
hier afterenden, naer 't Eylandt Quelangh, een nomber van
150. wel geresolveerde Soldaten, ende 300. inlanderen, waar
onder een derde moorens, sullen werden versondet, omme
dieplaatse, vande negrije Toeij af tot over de resterende
drij dorpen, Salatty, Quelangh en Coly. van alle zijne
nagelen ende noch eenige note boomen, die daar gevindt werden
te staan, t' eenemaal te destrueren, en dien inwoonders voorts
van zijne vaertuijgen, welcke daar eenichsints langhs
gevende sullen mogen gevonden ende becomen werden zulcks
te ontblooten, dat hij daar door come geprecipiteert in de
uijtterste miserie ende ongelegentheijt, verlopende hier toe,
ende biddende van den Godt des hemels over desen onsen
besluijte zoodanigen bijstandt als het zijne Maytt: oorbaer
zal de constitutie ende welvaeren deser landen en bijson-
derlijck de grootmaeckinge van zijn heijligen name,
midtsgaders de saligheijt onser zielen nutte ende voordeelich te
worden.

Aldus gedaan ende geresolveert int Schip
Nassouw ter Rheede voor Touhoe op de Manipa
ten dage maant ende Jaare als vooren.

A. de Vlamingh van Oudtshoorn

De volgende persoonen hebben mede haare
absentie deses niet geteeckent.

Jacob van der Heyden
Jan van Beeck
Hindrick Wynantts
Jan Coomans
Anthony Skinckhoven

Joannes Ortenraadt

Op 't Eylandt Manipa den 3den July Ao 1657.

Maendagh 3 do: aengaende in der tijt geroert was, dat den Capitain Verheyden (inconformiteijt van onse resolutie op gisteren genomen) met de heele vloot ende 't Jacht 't Sas, nevens al het cleen vaertuygh naer Kelangh soude vertrecken, om geen Eylandt, in Godts name, (naer het doenl.) van zijn vaartuyge te beroven, ende dat dezelve heden nacht door zulcken vehementen coorts aengetast was, dat hij noch gaan noch staan conde, ende sijn voets door zijn geheel lichaem zoodanich gestelt bevonde als of het met stucken en stucken was geslagen, zoo ben Ick te rade geworden, als geen ander hooft officieren bij der handt hebbende, die Ick de zaecke wel betrouwen dorste, want den Luitenant Cornelis [illegible] doot is, ende zijn beyde d' andere mede door voet en scheen aengeels gequetst, tot het uytvoeren van voornoemde expeditie selfs te vaerequeren, hebbende mij daer toe dan getransporteert in het voornoemde Sas; en zijn wij ontrent ten 10. uren (beneven voornoemde schepen noch met ons nemende de Terreweijck mede voor gaets ten ancker dientsvolgs leggende) 't zoo gestrecken, maer wierden stracks van de Ebbe, die in het water quam, zoo verre ende vreemt van den anderen afgevoert, dat wij ons

trecken persoonelyck debiliteyts halven van Cap.n Verheyden, met de geordonneerde macht naar Kelangh.

Dinghsdagh den 4 do. in 't morgen dagh, het gat uyt wel 3. 4. mijlen om de noort ende d' andere schepen waer daer ontegen 's nachts wederomme al vel onder de custe van Cambello gedreven bevonden, ende was oock het selve mede de Chialoupen ende boots ontmoet, zulcks datter geene apparentie was, om deselve gesamentlijck landt op voornoemde Kelangh te lande te comen, zoo nochtans (Wilden wij selve van den vijant niet g' attenteert zijn, maer ons goet coraet volvoeren) noodtzaeckelijck moste die dienste te geschieden, waeromme dan van advijs wierden, weder na de Manipa op Loiloe te keeren, om ons daer naer te beraden, ende is door bij resolutie g' arresteert, de voornoemde drie schepen, die noch alle buyten gaets voor ancker lagen voor eerden naer Cambello te langeren, ende ben Ick nu heden nacht, om redenen van des Capitains impotentie, welcke (Godt beter)

door vehementie der Stroomen Wenden in ons dessyn verhindert en keeren weder op Manipa.

Van daan Wij voornemen naar Camb.o te loopen.

noch al

noch al continueert met de Chialoupe soets voor eenen derwaarts
genavigeert, daar

Woensdagh den 5. do 's ochtens weynich naar sons opgangh ter stede
quamen, en de Fluijt noch mede al aengelant vonden, ende
quam het Jacht weijnich naar ons mede te ancker, zijnde de
Delffsewerick noch ontrent 2. mijlen vande stede, zijn boote
vast doende om mede op te comen, dat mids dien de Wint, dater
naar ons aencomen, uijtte wal quam, voor al laat na de
middagh met vallen wilde, ondertusschen weeckenen tijt wy vast
het volck, uijt de twee andere schepen aen landt deden comen,

Daar aencomen der: de gerede macht landen.

ende mij vande gelegentheden van deze plaatse, ontrent de
hooft korsanten, hebbende laten ontbieden, die verclaarden hoe
dat zij in langen tijt geen volck of Mallolijs hadden vernomen
ende dienvolgende vertrouwden dat zij die plaatse verlaten
ende haare woonstede wel op een ander hoeck gebouwde
stucken werck daar achter gelegen, waardat zij dickwijle
roock zagen opgaen, mosten hebben genomen, het gene
oock bij twee vande Comp.e overgecomene slaven, sodanich
voor zeecker wierde geaffirmeert, ende dat ons (zueckes
zijnde) het nagelbosch t'onzen liberen verdoene opentlagh;
zoo hebben raatsaem g'oordeelt, met onze aenwezende
macht, dater bij dage noch, om haare geltvelden [illegible]
voortganges te beter te mogen bespieden, ende gewaar werden,
als oock een dat den Vyant eens tegens onze comste noch
wat hebben gestoockt, derwaarts naar toe het gebouwde
te manteren, ende de gelegentheden daar te doorzien, om ons
in het bestellen der zaacken naar te schicken, gelijck als (in
godes name) onder mijne eygen conductie geschiet is, nemende
onzen mars met stille troms. aende westerlandt vande
valeije eenen, door een padt vanden Jager aengewezen, daer
ons van achteren boven op Mallolijs door het principaelste
van haar nagelbosch, eenen leijde, zonder een mensche onder
wege te vernemen, zijnde alle in conformiteyt vanden supposte
presumptie ende der overgecomen slaven relatie, mer
der woon van daan geweest; deze plaatse is uijt der nature
in opsichte van zijne situatie, wezende op een klippe,
daarmede het quaet genoech heeft om met zijn ledige lijf op
te

Informeren ons van gelegentheyt der Vyanden.

ende trekken voort op tot boven binnen Mallelijn zonder ymant te vernemen.

Situatie dezer plaatse.

te clauteren, gelegen op een smalle rugge van een hooch —
precipiet gebergte, en boven dien noch met een steene borst
weer rondtsomme opgerecht, sterck en sufficient genoech om
een groot ende machtich leger van veele duysent mannen
af te keeren, gelegen recht in 't centrum van haer nagelbosch
dat d' eenige beduyt schynt te zyn, om de welcke gedaen wort,
waeromme wy niet en connen begrypen, wat haer doch —
gemoveert moet hebben, die plaatse te verlaten, anders dan
dat zy zoodanich is gelegen, dat zy achter geen open en
heeft, om in cas van vyandelycke irruptie te connen uyt
wycken, hoedanige vasticheden zyse gewent zyn altoos
voor haer uyt te kiesen, ende wy dan de gelegentheden hier
(als verhaelt) naer onsen wensch vindende, hebben met
onse byhebbende officieren goetgedacht, alsoo het nu al
laet over den middach, de clocke tusschen 3. en 4. uren was
dat wy het daer voort, tot onse hooft plaatse, souden blyven
versterken, om het op de aencomende dagen, in het ruineren
der nagelen te voorcomen, ende consequenter ons daer
van oock van alle noodicheden te voorsien, stierende midsdien
een partye swarten, g'assisteert met een goede troup —
soldaten, naer beneden om ons vandaer ende gevoe —
noodicheden uyt de sloepen te versorgen, maer de zelve —
aen het benedenste vanden berch comende, waer een die
met een hoeck wat uytsteeckt, ende oock noch eene van
haere oude verlaten steene vasticheden was leggen blyven,
daer wy in het opmarcheren geen tydt toe hadden gehadt,
om die te werpen, vonden daer een groote troup de —
vyanden op, die datelyck op d' onse met een gantsche clengie
t' vieren, maer wat te vroech, hun gaeven, daermede —
stracks eenen twee gequetsten bequamen, op het welcke
d' onse weder troevende ende zoo wyle tyds met malcanderen
clengerende, verweckte het selve in het gebergte ende
daer boven omtrent onse rustplaatse alsulcken grooten
dubbelen geluyt, even als of daer een geheel leger te —
samen was geweest, gevende oock door de valeyen ende
holten, zoodanigen seltsamen weerslach, als of het aen
alle canten rondtsom ons te doen waer, het geint —
men

Margin notes:

die zy nergens anders om hebben g'abandonneert dan om dat het geen achter open heeft.

nemen voor onze plaatze daar te nemen en sterckende gevolchelyck af om behoetten voorden treyn.

onze uytgezondene naar beneden om te provizien. wenden vanden vyandt g'ottendeert ende crygen daar by twee gequetsten.

Op de Continuatie vant chargeren besluÿten d'Onze te Succourneren. & met eenen Op ponde-reuze redenen met de macht weder af te trecken;

men merckte, dat daer onder d'onse boven een groote alteratie ende verslagentheyt causeerde, waer over met advys vande vrunden ende Officieren, die by my waren, goet vonde, want wy van cruyt, lont, loot noch oock provisien niet voorsien en waeren, mede niet alleene tot succours van onse schermutserende partye vonden, dat ae lenger te continueren, maer oock selfs, om des nachts door de vyanden soo veer en diep in het bosch zynde, niet omringht ende overvallen te worden, met alle macht van den berch — weder af te trecken, deende daer op met drie trommelaers (die wy by ons hadden) de mars slaen ende de trompet steecken, het welcke by den vyant (soo het scheent) vernomen werdende, hoorden men daer naer mer eenen schreeuw maecken, ende zyn zy daer op oock vertrocken,

daarmede de Vyand doorgaan.

soo dat wy weder, sonder eenige molestatie tot onse — vasticheyt weder gekeert zyn, ende vonden, de vrunden ende voornaemste Officieren by myn hebbende geroepen om nader te deliberen ende overleggen, wat in het dienste vande Generale Comp.^e het beste ende oirbaerste by der handt hadden te nemen, hebben wy met eenparich advys (aengemerckt zynde wat een overgroot pericule datter van ons syn soude, om de nagelboomen hier met onse — presente macht te schillen, of anders onvruchtbaer te maken want daer toe ten minsten ter opsichte vande veelheyt 7. a 8. dagen tyds souden benodigen, ondertusschen den vyant occasie genouch souden hebben, van daer hier van alle wegen macht te congregeren, want connen die van Lissidy, Erang Tobry, Hatuala ende Waypouti, hier minder als in een etmaal tyds by den anderen zyn, en te samen des mael soo veel machts by een brengen, dan als wy selfs niet en hebben, het gaet oock met goede redenen gelooft moeten werden, dat zy dien willen, behalven dat die van Cambello — de paden, wegen, alle hoecken ende gelegentheden connen — (daer aen by ons gebreck is) alleene machtich genouch zyn wanneer zy maer de couragie hebben (soo als zy nu alreets betoont hebben te doen, om ons, met continueel t'insolteren

redenen en motiven Om de zaacken van Cambello te differeren tot bequamer occazie.

te

te weeren, want wij onse macht (die oock alreets seer on-
lustich vermoeijt ende mat door het dagelijcks klimmen ende
loopen, begint te werden) niet genoechsaem souden connen
maer noodtsaeckelijck hier en daer, tot besluttinge der hackens
ende schollen, wijl die sijt bij partijen moeten uijtzenden,
behalven oock noch zeer in consideratie comt dat groot gedeelt
van onse bijstandige zoo wel mede Mooren ende oude vrinden
van onse vijanden zijn, jae veele den anderen in bloede
ofte van aenhaelijckheijt wegen seer naer bestaende, dienen
wel dencken can dat (alleenich maer uijt oorsaecken
die ons moveren, oorlogende) daer toe niet veel lust komen
hebben, ende overmits oock wel met goede redenen vreesen
mogen, dat zij, wanneer wij met den vijandt in actie raeckten
waer dat sich de zaecke wat dubieus moet comen te vertoonen
haere wapenen, dan zoo wel tegens ons keeren, ende
haer met onse vijanden souden mogen voegen, ende ons
zoodanich t'eenemael, tot onvergoedelijcke ende irreparabile
schade vande Compe ruineren) goetgevonden en geresolt.
met onse schepen, als in de redenen comende te verstercken
die ons bewogen hadden, onvolbrachter besoignes vande
Manipa te trecken, weder derwaerts te keeren, en het daer
voort gelieve te ruineren, dat wij meijnen, buijten meerder
perijckel (onder Godes genade) wel te sullen connen
verrichten, ende achten wij dat de Compe daermede niet veel
minder dienst sal werden gevordert, dan als wij hier souden
doen mogen, vermids de Manipa ende Attaloedij van Sagou
ontbloot zijnde, deselvde, als haer selven niet connende
voeden, maer haer nootdruft noodtsaeckelijck van daer moetende
erlangen, gehouden, sonder assistentie van buijten in
haer selven sullen vergaen, ende consumeren moeten, dat
godt geve, zoo dat wij de Jachten Vrieswijck ende 't Sab-
midsgaders de Fluyt de Woelf, tot ons transport naer
voornoemde Manipa, weder van voor Crangh hebben
geroepen, maer zij haer ondertwijlen wij hier op Cambello
waeren doende, geordonneert hadden met schieten om den
vijandt te abuseren, eenige bravados te maecken

Donderdagh

resolveren om naer Manipa te keeren, en daer alles voort af te doen.

Ontbieden daer omme de Schepen weder van voor Crangh.

Donderdagh 6en d°. 's Ochtens alle de macht in weder gebarcqueert weesende zijn wij (in Godts name) weder naar de Manipa overgestaken, waar dat ik in persoone met de groote chialoupe des middags inde weecke, omtrent de wercken zijnde gecomen, uijt de Tienwerck was overgetreden, ongebaar een uire inden avont aen het schip Nassouw ter reede voor Touloir, beneden arriveerde, vindende den Capiteyn Verheyden weder vrijes (godt lof) aende beter hant, ende hebbe ik de schepen met mij van Cambello gecomen, geordonneert, om des goeden tijts vrintes loos te passeren, directelijk zonder ten ancker te comen, naar Tanuare te verseylen ende het daar ter reede, tot naarder ordre te blijven verleunden.

Comen voor Touloir aende Manipa.

Senden de Schepen (t' ovrir naarder orre) om voor Tanuare ter reede te loopen.

Vrijdagh den 7. d°. Zijn bezich geweest met het een ende andere, tot het uijtwercken van ons voornemen op Tanuare nodich te bestellen.

Saturdagh den 8. d°. vertrockt den Capt: Verheyden, met het cleen vaartuijgh ende het gunt daar voor verder nodich zoude weesen, naar Tanuare tot de schepen.

den Capn: gereconvaleceert gaat na Tanuare.

Sondagh den 9. d°. de presteren de feeste des Heeren dans met alle onze becomende geqnetsten, zieken ende impotenten, item ooch noch ontrent 135. bruijtsloose swarten, naar het Casteel, als bij onze hier onderstaande missive gelesen wordt, daar aen mij gedrage.

Missive aanden E: Hr. Gouverneur Willem vander Beeck t'en de Dans gese.

E: Eerentfeste, achtbare, manhafte, wel wijze, voorzienige, zeer discrete bescheijden heere.

Myn Heer.

Naar het becomen wederkeeren vande fluijt de Woef, 2en Stauty hier ter reede, is ons wel geworden U E: zeer aengename vanden laetste pallato binnen het Casteel Victoria op Amboina geschreven, met de papieren daar bij gevoecht,

daar

Opt Eylandt Manipa deeren 9en July aº 1655.

daer op bij deesen sullen antwoorden, ende U E: vervolgens dan
oock declaratie maecken, het geene sint 't vertreck onses jonghs bij
aen U E: gesonden, is g'intermitteert, comende dan tot beant-
woordingh van voornoemde U E: missiven en papieren, soo
seggen wel dat wij het eene ende andere ons door U E: toe-
gesonden, achtervolgende de bij gesterde memorie, volcomen
ende wel geconditioneert, hebben ontfangen, excepto de
hoenderen daer van ons niet boven de helft zijn getransport:
bedanckende U E: voor de moeyte, welcke daermede hebt
gelieven te nemen, maer hadden voor alle andere noodicheden
wel gewenst geladt dat ons van goede quantiteyt calappus
lont hadt comen versorgen, want zijn wij nergens
meerder als om lonten verlegen, besunders apparent over
de geheele vloote niet meerder als met 80. a 90. clerren
bollen voorsien, daer af Cambello en het schip Nassouw
noch mede geprovideert moeten worden, innoegen U E:
daer uyt wel staat maecken condt, wat of wij al vele
meer op den vyant sullen comen verrichten, naedien
sonder lonten niet alleen niet en connende doen, ende
vermids U E: mij hebt gelieven te laten weten, toe
weynich en sober dat daer af, naer 't ontdecken van
voorsz vuyt, aen het Casteel selfs [?] heeft geprovideert,
zijnde nochtans een noodtsaeckelijckheyt welcke in tijde
van oorloch niet wel gedervt, ja selfs niet wel als met
groote schade can gemenageert worden, soo hebbe ick U E:
ten dienste vande generale Compe bij deesen ten hoochsten [?]
gerecommandeert, doch metten eersten te willen versorgen,
soo bij aldien het voorde vercopen deede, noch niet en zij
gelukt, daer groote quantiteyt van voornoemde lont
wort gemaeckt. het coste de Compe dat het coste,
ofte soo bij aldien daer niemant begeerich is geld te verdienen,
soo dienen alle des Compes lijf eygenen vrouwen en mans,
met postponeringh van alle andere wercken, ja selfs
de soldaten, daer toe g'employeert te worden ende ons
met het retourneren van deese vuyste, goede partije daer
van toecomende [?] geschickt om voor ons soo wel als het schip

Nassouw

Op 't Eylandt Manipa desen 9en July A° 1651.

Rattouw ende Voltingen Cambollo en Tonloo te worden gebruyckt
Zoo is oock het gesonden doeck, zijnde van het swaerste soort
dat de groote schepen gebruycken, voor de Chialoupe gants
onnut ende onbruyckbaer, moetende van het alder lichtste
zijn dat bij de magasijnen is, daerom ons overzulcks partye
gelieft toe te stellen. het gepasseerde vanden Quimelaha Madira
sedert ons aencomen, op de custe van Hitoe, hebben uijt
de missiven vanden oppercoopman Nicolaes vanden Cappen
hooft aen Hicca, met opmerckingh verstaen. het schijnt
of die gast, zijn tijdt en gelegentheden mede al wel
weet waer te nemen, doch is het beste het gunt daer af zij
dat de Compe daer door aen haere vastigheden geen
nadere ontstichtheijt geleden, ende wat aengaet het gunt
door hem op de 5. negrijen is gedaen, twijffele of voorsz
Compe niet alsoo goet als quaet zij, vermits zijnde den, meest
alle die geene haer lief zijn, daer door tegen hem, met bitterheijt
ende haat, te meerder sullen ontsteecken worden, maer is
het daerentegen seer bedenckelijck, het gunt al wederom van die
van Ourien wordt gepasseert, zoo verweckt tot in ons oock
groote ende vreemde speculatie, dat sij Quimelaha geleyde
vande vijf negrijen af tot op Waijboute opgangh is, en
dat sij andermael te lande is getreden. Otte onderweege-
lijck een vande andere zijn geloofs genote negrijen heeft
aengedaen, het is te bedencken mijn heere, dat die moorem
malcanderen wel verstaen ende weten hoe naer den eenen
den anderen comen mach, immers altans en can het in cas
van ouze te nemen tegenst niet qualijck gedaen zijn, daer
het bij ons daer voorer zoo gehouden wordt. doch en vind ick
mits het selve ettelijcke alsnoch niet goet, aen onse zijde
eenige diffidentie te laten blijcken, maer dat zij ter contrarie
allentsints wel worden bejegent, sonder van ijets, oock
van het voorgevallen van Ourien te reppen, tot dat onse soldaten
allen wegen weder naer haere plaetsen sullen wesen
gedimitteert, wanneer naer de saecke van voorsz Ourien
als eens nader zal dienen vernomen te worden, ende over
zulcks bevonden wordende, dat gestuijft dan daer-

over

ter exemplaere) moeten worden gestraft; het is oock te
beduchten waer te zijn, het gint bevonden bij extract van
U.E.: dagelijckse aenteijckeningen, uyt de relatien van
Jan Flonix gedaen, aengaende die van Kellelaimo [?], Touboe
ende Hattebabij, dat zij hun daer als afgevallenen van onsen
Staet geen handel zouden hebben verleent, gevende de
goede Heere Godt maer dat daer langes de eenste geen andere
meer, buyten geritende volcken, aen dat lijntie vast zijn
geweest, wij vreesen ter contrarie, en diensmede U.E.: schrijven
gevoeght gedaen hebbende, zoo als wij meijnen, zullen U.E.:
dan voort verhalen tot gint t sedert onsen jonghsten
met ons (als gezeyt) gepasseert is, wij eyndigen ons met
onse macht vinden, wanneer wij U.E.: jonghst schreven,
op Tommelehu, bereit zijnde om de sagou en nagelen daer
omme te kappen, dat eyntelijck voltogen hebben, wanneer
met alle de macht getrocken zijn van daer dwars over het
landt naer Tanunu ende vervolgens op Mallaboij en
Noncilly [?], tot Toulor ende Slopen toe, waer dat wij ons
gevoeghts alle de nagelboomen, die seer niet veele geweest
zijn, hebben g'extirpeert, mitsgaders Manipa uyt, voor
zoo veel wij connen wijs worden, gelijcken van nagelen
is ontbloot, maer hebben wij alle de sagouts aende noort
zijde van het eylandt staende, dat is van voorsz Tanunu
af tot Toulor toe, tot noch toe, om de groote menichte,
staen laten, vreesende dat daermede zoo veel tijds zouden
hebben gepasseert, dat wij daernaer, door gebreck van
lieden, onse voorgenomene tochten op Cambello ende
elders in het kappen der nagelboomen (waer de Compe
meer aengelegen ashende) niet zouden hebben voltrecken
connen, maer hebben ondervonden dat tot op Cambello
waer dat ick bevel op Mallecijn [?] binnen des vijandts
vestinge (bij haerlieden g'abandonneert) onder de
nagelboomen selfs in persoone ben geweest, zoo eer
als op de Manipa niet te doen en is, want soo als wij
ons bevindende presenteerden [?], om voor eenige dagen, dat de
nagelboomen zonder weder omgekapt, daer onse
resolutie

residentie te nemen, waarop dat wij, zonder een mensch te ontmoe-
ten, waaren opgecomen, ende mits dien met anderen daar-
op waeren zij alle mede tot die van Orangh Oettoloky gevlucht,
zoo wierde ons door de vyanden den afgangh zeer belemmert—
afgesneeden, waar dat wij dan oock met anderen wisten door te
comen, als met schermutselen en haar geweldt uyt haar—
voordeel te drijven, in welcke rencontre dat ons ter swaar
gequetsten bequamen, het welcke indien voorgen. gepasseert
wesende ende daar op bij ons geconsidereert de gelegentheit
van voorsz. plaatse, die zoodanich is dat het ons. door zijn—
verscheyde accessen, onmogelijk zij, daer uytwas in tegenwoordig-
van den vijandt (de paden slingerwinckels ende avantagieuse
hooghten &ca. considerende) te beginnen, behalven dat oock onze
macht, door het langhwijlich clauteren en climmen, gaandes
loopen, reets zeer luttel was en moede begint te worden,
waarende, doch voornamentlijck de swarten, als zieckte—
scheeps volcken met geweer wesende, zeer weder vrij te
zijn, zoo hebben wij goetgevonden van ons voorgenomen—
desseijn eens aftelaten, ende weder herwaerts naar de—
manipa te keeren, om eens noch soo veel schade te doen met
het ombellen der gelaten sagouwbomen, als wij het met
onze louteren ende andere noodtelyckheden zullen strecken—
connen, en het beschicken weder, middelerwijl zoo en
is het eens oock soo ebben niet gepasseert, of hebben wij zoo
in en dan medeal eenige rencontre metten vijandt—
gehadt, doch voornamentlijck op den 1sten Stantij, zoo
op het geberchte atten Mallawone, waar haar d' onze
door te grooten geloot van courage, voor en alleen dat wij
het lagen begeven hadden, onder een stockte, bij den—
vijandt daar op een rugge van een berch gemaackt, die wel
goes als zij wel andere gedaan hadden, niets zijn stoije
ende valbilijt niet moeten worden, en daer daar oock
tot haar behouwen niet weder onder van daer conden—
geraacken of bequamen wij dat ons eenige dooden daer onder
oock den luitenant Cornelis Paits en sergiant Joris
Tuwe

Op 't Eylandt Manipa dezen 9:den July A° 1681.

Weesbraven soldaten, zijn, nevens noch ettelijcke gequetsten, die
wij bij dezen al zijn derwaerts sturende, met versoeck dat
UE: gelieve te versorgen, bij avondt tijde, om daer de
minste alteratie te baren, in het ziekenhuijs mogen
werden gebragt, midsgaders wel getracteert, gecuriert
ende van nodicheden versorgt, hebbende gerijpe beesten
alle waeren met haere gepresteerde courage niet anders
als goet onthaal en lof, midsgaders in cas van vacante
plaetsen, ijder avancementen, naer haere bijsondere capa-
citeijten verdient, daer op bij occasie gelet dient; het
zal UE: mijn heeren lieden jammeren ende deeren
(zoo als het mij van harten waeres mede doet) zoo veele
fraaije buijtelbeesten ellendich gewont te zien leggen, maer
wie en weet niet dat den oorlogh sulcks speciael mede
brengt, en is het naer de gelegentheijt van plaetse en
de goede occasie, welcke de vijanden daer uijt op ons heeft;
naer het werck, het geint wij voor hebben ende hoogh
nodich gedaen dient, hoochst te verwonderen, dat wij noch
geen meer afbreuck en quade rencontren van Laarlijders
hebben ontfangen, gunnende de goede ende genadige Godt
maer, dat het voort in alles noch wel mach gelucken;
de nootsaeckelijckheijt om contanten gebiedt ons UE: de versendingh
daer van bij dezen andermael te erinneren, met versoeck
ons daer verzijden, zoo voor onze Schepen volck, als voor de
fortresen Harderwijck ende Louloe, noch te willen ver-
zorgen, van het lijst volgende, als hebbende wij en zij al
het selve ten hoochsten van doen te weten.

Voor de vloote ette tuijn, soo veel contan, als goedt comen waeler,
5 a 6. hoeveeltes, partije hoveniers, 20. catten grauwen
wijs, een vaten meel, zoo veele bijlen als in voorraat zijn
lijdt seijldoeck tot 2. chialoupen en 8. a 10. catten amphioen
om aen d'orangcaijen te vereeren.

Voor de voltingen Harderwijck of Cambello en Louloe
de goede maanden voor de suppoosten, daer onder eenige
deeckens

Op 't Eylandt Manipa desen 9en July A° 1657.

verckens, groene cadjangh of boontiens, partije droge vis en
rompoenie, twee otte calappus olie, om in de lampen te-
branden, twee trommelen ende eenige d° snaren twee -
cnatiens van musquetten, eenige groote bamboesen, om goten
ende dacken van te maecken, tot het vangen van versch
water in tyde van regen, 2. bylen, partije cleene plaem
boeckens, 2. a 3. houwelen, partije verscheyde sorteringe -
stuckens ende eenich timmermans gereetschap, midtsgaders -
wat swavel en wasch om kaersen af te maecken; van
het een ende andere dat zy seer buyten noch benodigen, namen
wy aen haer uyt de sloepen te bezorgen.

Bevonden de terugh keerende impotenten, siecken en gequetsten
hier vooren van vermelt, comen, om wat meerder ruymte op
de sloepen te crijgen, bevonden deselve noch derwaerts met eenige
bagagie. 135. swaerte, ons seer ondienstich zijnde, wesende
UE: dan met haer snuystorye gelieft te lande te laten -
wercken, maer dient bevorens dit bancqueren. by gecommitteerden
gelet te werden. het gunt seer met wel is connen
gesluyten. of zy onder haere pullen geen van Comp.s bylen,
lonten, cruyt, loot en eenich swart goeden (voor de Comp.e =
uyt den buyt genoech bevonden gevonden) met sloepen, dat alle -
moet werden aengeslagen; item oock rys, want tot ons -
onvergenoegen schynt te zyn datter zulcken grooter quantiteyt by
zoo weynich menschen can werden geconsumeert, gelyck als ons -
door de bottelier wordt opgebracht, behalven datte zoo hebben
wy seer noch al meer als een last d° (by haer wegh gestreeckt)
weder gevonden, aen het wercken der buijlen aent van deze -
lieden immers claerlyck bleyckt, zynde dit schobbens noch
den buyck vol, die haer zonder mate gegeven wordt niet te
vreden. wy hadden noyt gelooft dat dit sulcken snodden
hoop volck is, ik wilde myn heere, veel liever aennemen
een leger van 20. Cristenen witte menschen, als deze
cleene ongeschickten hoop te commandeeren ende moetmen
sich uytterlyck voor haer noch mede al wel genoeght vertoonen
of is het stracks met haer verkeerden werck; verniels

[illegible]

vernomen uyt het relaas van die van […]ma, aen die van Caybobo gesonden gemelt, hoe dat deselve voor en aleer zy onse afgesondene Omalen, catagorice antwoordt op haare afvraagen wilden geven, gesint waeren aende Alfoereese Coningen van Lalau ende Soumite te schrijven, om haarlieden met deselve te beraden, het welcke ende bondtgenooten van Staat vande Comp.e zijn, zoo en can ick niet naarlaten bekent te maken, of voornoemde Coningen haar mede al mede met den Quimelaha zullen hebben geëngageert, om haar van zeeckeren te zijn ende in cas het daer mede noch soo verre niet moet gecomen worden, geh: lieden aen onse zyde ende t'onser devotie te mogen blyven behouden, zoo dunckt mij (onder verbeteringe van wijser oordeel) dat het voor de Comp.e goet en dienstich sal zijn dat door d'onse van […]ma of hoinnoa eens een smal besendingetie, met een cleen vereeringetien aen voorn. Coningen wordt gedaan, ende haar eenigsins beweegen om in persoone aen het Casteel te comen, met U E: spreken ende een goede schenckagie voor haaren, door den heere Admiraal gestelt, daar gereet leggende te comen ontfangen om soodanich occasie te crijgen van haar te meer ende meer aende Comp.e te verbinden, want deselve door met uytterlijckheden willen getractiert ende gevleyt worden; Waarmede Ed: Eerentfeste, achtbare Wel Wijse voorsienige seer discrete beveele UE (naer onse vriendelycke groete) nevens UE adjuncten en Comp.s suppoosten bevolen in bescherminge des alder hooghsten Godes.

Ent schip Nassouw ter reede voor Manipas Touhoe deezen 9en July A.o 1657. onderstondt ende was geteeckent Arnold de Vlamingh van Oudtshoorn.

Acc.

Op 't eylandt Manipa desen 9en July A° 1677

Aenden Heere Gouverneur
Willem vander Beeck ende
die vanden Rade in Amboina.

Mijne Heere en Vrinden.

Vermidts mijn heere den Edele Gouverneur Generaal en d'E.
heeren Raden van India op mijn schrijven van Batavia
niet en indien geweest zijn de veranderingen zedert alomme
een inlanden vanden Coningh gemoveert, en dat haar
gedachte Ed:e oversulcks, daar op oock in het stellen
van mijn ordre niet hebben letten connen, maar deselve
eenes maar in dienvoegen geconcipieert, als of alles een
noch wel en in vreedsamigen state was blijven continueren,
ende dat ick niet en wete, vermidts een voor ende al den
wij naarder ordre ende schrijven van haare Ed:e connen
becomen, noch veel en verscheyde importante saacken
voornamentlijcken inde maanden Octob: en Novemb:
aenstaande, tot afbreuck vanden vijandt zijn te verrichten
die het ons nu niet mogelijcken geweest zij alle te bestellen
soo ick mij in dese conjuncture des tijds best, ten meesten
dienste vande Generale Comp:e ende consequent genoegen
van haar Ed:e sal acquitteren, dat beyde mette ruyge stelling
van alle eygen sinnelijckheden, ofte particuliere gelegent-
heden, bijzonderlijck mijne betrachtinge maar zij; Soo
is mijn vrundelijck versoeck op u E: heeren en vrunden
nu dan van mij in deser met u E: E: voorsienicht goet
oordeel te willen assisteren, ende bij sequel te raden, wat
of van mij, om den dienst van Comp:e tot het uyterste te
betrachten ende mijne opgem: heeren gebiedende het beste
genoegen te geven, nodichst gedaan ofte gelaten zij; ter
tijnt ick mij bij desen liberes submitteren als een wet en
ordre te volgen te weten.

Off dat ick, om de saacke een met mijn raadt en daadt voort
bij te woonen, dit Jaar ende tot naarder ordre van haare
werden

mengen: Ed.e zien over continueren, of wel dat ik, als
zoo noodich zien met zynde van doen, mij met de jongste
schepen weder derwaerts naer Bat.a begeve, om haere
Ed.e van mijne commissie of verrichten te gaen doen rapport,
zoo dat behoort: ende zullen U E: mij berijden dien noch ijder
apart in geschrifte gelieven te oversenden uwijder advys
hoe ofte by welcke middelen den dienste vande Comp.e zien
met de meeste afbreuck vanden vyandt voortaen het beste
zal betrachten, om mij daer op, in het stellen van mijne
advysen, in cas zien verblyven, of anders oock indien dan
come te vertrecken in het doen van mijne relatie te vinden,
het welcke doende, zullen U E: hierin ten vrienden mij
verobligeren te zijn en blijven. Onderstondt en was geteeckent
U E: E: zeer g'affectioneerden vriendt Arnold de
Vlamingh van Oudtshoorn.

Manipa aende negorye Touhou in het schip
Nassouw deezen 9den July A° 1651.

Ordre voor de Overheydt van
de fluyt de Gans naer Amboina
vertreckende.

Gemerckt het den Almogenden Godt gelieft heeft ons vry
al wat met impotenten, siecken ende gequetsten te bezoecken,
om welcke van haere gesontheden wel te versorgen, ter
ons zien aen gelegentheden ontbreeckt, en dat wij insgelijcx
met haerluyden zien maer beleegen zijn, zoo hebben raadt-
saem geoordeelt, deselve alle met deze fluyte naer Amboina
aen het Casteel, tot den heere Gouverneur Willem
vander Beeck, te dimitteren, waer over dan dat oock derhalve
(in Godes name) derwaerts zult vertrecken, brengende,
naer u aenlanden aldaer, voornoemde siecken neffens
deze militie in handen vanden heere Gouverneur gemelt
ende vervolgens dan daer oock weder innemende al zo-
gine

gunt u door voornoemden heere Gouverneur zal
geaccordeert worden, daermede zoo spoedich als immers doenlijck
u weder directelijck tot ons herwaerts zult vervoegen, want
hier aen u haestich aenlanden ten hooghsten gelegen is. op
Amboina gecomen zijnde, sult, behoudens vanden heere
Gouverneur ordre becomt, niemandt aen landt gaan laten,
ende moet U.E. doorgaens wel besien dat de swarten
door haare roeckeloosheijt geen brandt comen te stichten
off eenige andere inconvenienten te veroorsaecken; soo wel
in het gaan als keeren, zal maar een vlees off speckdagh
ter weecke gegeven worden, de siecken moet, op den wegh,
naar vermogen wel tracteren laten; voort sult in alles
goede ende geschickte ordre houden, zijnde u suppoosten
sulcx een deucht leerende, geschickt voorgangen, sonder
anders, zijt met U.E. scheeps gesinde Godes in bewaringe
bevolen. die u een behouden reijs gelieft te verleenen.

Op Manipa voor Louhou int schip Nassouw
desen 9en July A° 1651. onderstondt Arnold de
Vlamingh van Oudtshoorn.

Dato becomen, met het wederkeeren van eenige der cleene
vaertuijgen van Tanuana tijdinge, hoe dat den Cap.n Verheij
den daer wel was aengecomen, besich zijnde om hem, voor
eenen aenval der vijanden, daer vast te camperen. ende dien
hij ons met eenen mondelinge weten, hoe dat de vijanden
haer met een vredevlaggetie aende strant vertoont hadden,
willens zijnde met ons in conferentie te comen, maer hadden
de principalen noch niet besloten, daer toe zij eenige uijtstel
versochten vermits zij noch niet alle bij den anderen waren, hadden
op ons ... versoeckende gem: Cap.n op ons wijsens, dan
wij hem doch noch met eenige bijlen gelieven te voorsien
waer op wij hem heden

den Cap.n campeert voor Tanuane.

de vyandt verschynt met een vredevlaggetie om met ons te confereren ende versoecken uytstel en stilstant van wapenen.

Maendagh den 10. dito weder hebben gem: hoe dat hij wel te voorsien
ende hem te wachten hadde, dat hij hem door de vijanden, niet

laat

Senden ordre aanden Capn. van zich wel in detentie te houden, en naar der mooren practiens niet te luysteren, maar met zijn bevolen werck voort te gaan.

haar voorgeven van genegen te zijn tot verbonden handelinge te comen, niet liede te komen, maar daaromme te meenden of zijn lorde te worden, alzoo de mooren veel tyds gewoon waren haare practycken, onder de schaduwe van een ander aenzien, te bewimpelen, ende zonde dus daar over met zijn bevolen werck in het minste niet vertoeven, maar daermede onveranderlyck blijven voortgaen, daar tesedert van zien noch 100. st. bylen hebben bestelt, en of die vande vyanden, ondertusschen wederom tot hem quamen te verschynen, omme haare voorgegeven vredes-handelinge te vervolgen, gelijck als zy belooft hadden te willen doen, zoo zoude hy haar hooren, doch niets mede transigeren maar haar tedien fine herwaerts wyzen, met voorgaende recommandatie ende waerschouwinge nochtans dat, zoo by aldien zy eijnder ter eerster instantie niet met haar tot wy en brachten de twee dochterkens vanden Coopman Coomans, nevens de twee andere Nederlanders, onder haar noch inde Lesse gebleven, dat wy haar niet hooren, noch te daar naar oock nooyt niet dencken zouden, van niet haar tot eenige onderhandelinge meer te comen, waar op dat zy belooft hadden. het maacken van calappus lonten hebben wy hem oock niet verzuymt andermaal seriuselyck te recommanderen en bevolen.

Stieren daar toe int leger 100. st. bylen

Soo nochtans den vyandt yts met ons te handelen hadde, dat hyse naar Louhou wyzen zoude, met voorgaande conditie van onze gevangenen eerst te brengen.

Dinghsdagh den 11 D°. retourneerde, omtrent ter clocke 9. uren, uijt het leger de groote chialoupe, medebrengende een briefken vanden Capitain Verheyden, daar by hy ons adviseert, hoe dat de vyanden zedert haar voorgeven van vrede, tot dato nooyt wederom omtrent hem daar waeren verschenen geweest, waar uijt hy niet ons bleef presumeeren, dat het maar een vals pretext vande vyanden geweest was, dat zy van vrede met ons te willen tracteren hadden gesprooken, waar tegen hy dan oock, volgens onze gedane recommandatie, beter op hoede ende voor haar lagen bedacht was, en hadt hy ondertusschen op gisteren alle de Christen swarten, onder de beschuttinge van 3. compagnien soldaten in het bos, tot het vernielen der sagou ende andere vrucht dragende boomen, omtrent het negrytie Outelouw gezonden gehadt, waar dat zy noch de novo ontdeckt en t'eenemaal gekapt hadden een bos nagelen wel 200. boomen groot, we

becomen tydinge uyt het leger dat den vyant zich aande strangh zedert nooyt weer hadde laten zien.

nen

200. nagelboomen vol vruchten omtrent Outhoulou gekelt en omgehouwen.

met meest uytvruchten staande, gelyck als hij ons door den monteren daer van overstierende, zoels dese Amonnexer ende zonden zij in voort, dat zij van ons met de jonghste tijd gezonden bijlen, waeren voorzien, successive met haer werck in het ombalteren aller vruchtboomen, zonder intermissie, voortvaerende, het leger was daer, voor een schrickelycken aenloop, in redelycke defentie gebracht; met het maecken van calappus lonten had het dien dagh goede voortganghe gehadt, bey waerde het daer voort in alles wel ende in gewenschten doene continueren.

Dato hebbe wy, alzoo verstonde dat den Capitein verleyden noch al eenst sieckelyck gaan, en niets dien bedreft waer, of op de zaken in het leger al sorchvuldich genoech wierde gelett, zelfs in persoone derwaerts getransporteert, al waer gecomen zijnde, hebbe wy stracks besichticht omtrent de wercken verboucht, waer het proper passeerde.

gaan tot inspectie van saacken zelfs naar het leger.

Woensdagh den 12 d°. | Donderdagh den 13. d°. — bem jk in het leger over gecontinueert, en hebben onze stantyen in deze dagen noch een groot nagelbosch opgedaen ende geruineert.

Vrydagh den 14 d°. Zyn wy 's ochtens, goedtydt, met tot leger, als zien op Tannane niet geen meer te verrichten vindende, opgebroocken ende naer Nounolille gemarcheert, waer dat wy, omtrent 2. uuren voor avondt aenquamen, en stracks aenvingen te campeeren, en alzoo jk wel noodich aen boort hadde van doen zoo ben jk met een troupe van 30. schutten, voort de strangh langhs naer Toulou tot het schip Mallouw gemarcheerd, onderwege tusschen Tannane en Mallawoy, hebben, om immers geen tydt vruchteloos te laten verloopen gaen, den dagh met om hacken van sagouboomen meest doorgebracht, maer dese cxten noch alzulcken grooten menichte achter ons staen laten die noch mede moeten geruineert worden, dat wy calculatie maecken, daermede, en het gunt tot zien toe gebonden wert ten minsten noch wel een tydt van 25 dagen zullen 't soeck brengen.

rucken met het leger van Tannane voor Nounolilly daer het weder neer slaan.

marcheren langhs strangh naer Toulou

abundantie van sagou ontmoet.

Dato inden avont, zoo als wy over het maal saten, kent ook aen boort met de groote chialoupe Jan Verbeeck — schipper

den Schipper van Nassouw keert uyt het Mosquito gat daar hy goede partye vaartuyg gevonden ende gedestrueert heeft.

schepen op de Nassouw, door ons van Tanjani met voornoemde chialoupe ende eenich cleen vaertuych geëscorteert gesonden, om t'hier omtrent Mosquito gat, het welcke vele creecken ende slinge winckelen heeft, om vaertuych inde mangi mangi te verbergen, te doorsnuffelen, ende al wat hij daar quam te vinden schadeloos te maecken, rapporteerende hoe dat hij daar een vrij groote Champan, nevens wel inde 20 stucks [illegible] hadde gevonden ende schadeloos gemaeckt, niet twijffelende of, soo hij alsdan hij het daar noch wat nader

't lage water hadt hem tot de absolute inspectie verhindert.

moet besoecken, gelijck als hij heden, vermits het water eens te vroech was ontvallen, niet hadde doen konnen, of soude daar noch wel meerder quantiteyt op doen; waar over wij hem dan op.

Saturdagh 15en do met de groote chialoupe derwaarts afgesonden hebben, met recommandatie alle hoecken ende winckelen gaen te doorsnuffelen ende het te vinden vaartuych te verbranden of andersints den vyandt t'ontbruijcken te maecken.

des hem weder derwaarts zenden.

Sondagh den 16 do ben ick andermaal een keer naar het legen werck doen, ende aldaar tot.

Maandagh 17. do 's avonds verbeterd, hebbende onderwijsen exactelijck eenen daar wegen perspicieerende, wat ofte sedert mijn jongste aenwesen, inde saecke al was gevordert, ende ooch tot een bestellen van dit ende dat, 't gunt noch niet gedaan en was, expresse ordre gelaten. Dato retourneert hier wederom ter reede 't Jacht de Leeuwerick, rapporterende hoe hij door den Capiteyn van Larique, verstaan hadde, dien hem bij zijner aencomste aende S. Negrijen liet vinden, hoe dat de [illegible] voorleden Saturdagh daar noch ter reede hadde gelegen, zijnde door het lange weder, dat daar in eenige dagen geweest was, niet connen om den hoeck van Alangh comen, het welck woonden arme [illegible], sieken ende impotenten waaren [illegible] comt.

Stellen op alles ordre ende keeren weder naar de Schepen.

't Jacht de Leeuwerick retourneert vande Cust van hitoe.

Dinghsdagh den 18. do wierde ons door den Capiteyn [illegible], hoe dat hij ontrent Mattavoy in het [illegible] vanden Sagou daar staande, noch een nagelbosch wel van 200 boomen waeren gedaan gevonden, waar van de selve wel niet

opnieuws ontrent Mattavoy 200 nagelboomen wierden bol gevonden en geruineert.

vruchten

bevinden beladen zynde dat zy alles hadden op 't extirperen item op dien dagh daar oock met sagouw ende calappus gedaan werck genoegh, invoegen in voornoemde wareden naer het uyttersten boch tusschen Tamani ende Mattaboy niet ontdeckt gelaten of eenigh niet gedaen geruineert te werden ende was (zoo als den Cap: Waeneboerit geroemde) aen deze zyde Nounelilly niet een troupe van 40. a 50. nagelboomen te vinden, daer op zy in het wederom marcheren souden letten ende voorts dat mede geruineert worde.

ende Was het daar ten principalen nu tenemaal Verzicht.

Dato hebben onze groote Kiakoutse, met het guarnisoens volck van Toulou, voorder van daar geruyt, nevens 3. baten vleck, ende 2. d° stuck voorsattelyck Bandenbergh, naer Cambello gedeporteert, met order aen het hooft aldaer, voornoemde lieden, by goede occasie, weder over den berch derwaarts te laten marcheren, alsoo wy hetselvde geen gelegentheyt wisten uyt te vinden, om haar van hier daar te brengen,

't gelichte guarnisoens volck van Toulou zenden over Cambello Werwaarts ende Victualieren haerder bergh.

Woensdagh. 19. d° Liet ons den Cap: weten hoe dat zy de Kiakoutse voorder hier aen het comptoir gereedt, ende sijn mede Mangemange, op Mattaboy niet mede hadden gevonden ende dat daar in alles voorziet, gedestrueert ende schadeloos was gemaackt, wat zy [illegible] weten te vinden. Verzoeckende [illegible] voort, om order ende last, wat zy daar verder zouden stellen, offte by der handt nemen, daer op wy hem dat [illegible] weder hebben weten laten, dat zy (daar geen meer, als zy zien, zynde te doen) met alle de macht opbreecken, ende herwaarts aen souden marcheren comen, mits onderwegh niet alles mede vallende. Wat zy souden mogen comen voorhanden te vinden.

den Cap: Verzoeckt order (alzoo het op Nounelilly g'ablseveert was) wat hem te doen sal staan, om daar heenen bestelt wordt.

Dato tegen den avondt [illegible] om seecker te mogen zyn wat van den saacke, in het leger was. Liefs derwaarts gebaer ende vinde wy vande uytgezondene partyen, volgens comende gerapporteert, hoe dat zy te water aende zyde van Nounelilly (waar dat het leger nu leydt) naer Toulou toe, in dry distincte valeyen niet een goede menichte groote nagelboomen overvloedich met vruchten behangen, hadden gekapt ende daar toe oock niet weynich botten calappus boomen geruineert, hadden oock een bas zonder canen te buyt gemaackt; maar

onze uytgezondene partyen hebben tüss Nounelilly ende Touhou goede quantiteyt Nagelboomen gedevasteert.

een inlander wendt van den vyandt uyt de ruyghte met een loot doodel. getroffen.

maer was daer en tegen worden een van onse swarte bystanders een man van Tonaha, met een coegel, zonder men te degs hadde connen weten waer het vandaen gecomen was, dwars doorgh schooten, te weten by de rechter borst in, tot achter de schouder naetlen by uyt, waerdat de coegel, tegens het vel was blyven sitten, en door den Chirurgijn met een kleyne wond uytgesneden. zynde (zoo den voornoemden Chirurgijn verclaerde) een doodelijcke wonde, als wesende dwars door de longe heenen geschooten; de heere wil hem zyn ziele, beyde in leven ende sterven genadich zyn.

Senden tot verlichting op de schepen 200. swarten voor af naer Culle van hitoe.

Dato hebben, om wat te meerder ruymte oover de schepen te becomen, 200. swarten, met het sas voor eenen maend culle van hitoe gesonden.

Donderdagh

Marcheren van Nouwelly op Tonahoe van waer (na gestelde order) per den Tiriwerick naer 't Casteel Victoria verzeylen.

20 d°: hier op Nouwelly niet meerder wesende te verrichten, hebbe het leger doen op brekken, ende ben ik met het selve de strandt langes naer Tonahoe toe de schepen gemarcheert, alwaer ik mij van de Nassouw op den Tiriwerick, hebbe getransporteert, ende mee deselve geladen zoo veel met volck, als zij eenighsints zoude connen voeren, hebben wort naer 't Casteel vertrocken gevende den schipper op Nassouw order, hem dat wy als de gelegentheyt zoude presenteren met voornoemde schip naer de strande van Erange, tot naeder bezettinge van de selve te vervoegen, ende aen de voornoemde onse order, eenen ordre, van woorde te woorde geregistreert gelesen wordt, daer toe mij gedrage.

Ende voorden schipper Jan van Beeck gedestineert met het schip Nassouw te leggen op de reede voor Erange om hem naer te gedragen.

Verzoo het presente saysoen ons niet toe en laat te doen, dat wy anders gaende deden ende dat wy niets dan patroneren sitte gedoogen moeten, dat eenige daer noch al eenige rebellen, ten principalen, tot beter occasie onbezocht blyven,

ende

ende dat wij deselve nochtans, gaerne soo veere souden
verhinderen ende beletten, als wij eenmael konnen ofte
mogen, soo hebben goetgedacht, U.E. met het schip Wattoum
dat wij door om sijne ondieptens willen, quasi anders ofte
beter weten te gebruijcken, als niet bequaem zijnde om
steen of calcq mede aen te halen, voor Zangl ten keerde
t'ondernemen, om den vijandt soodanich, door het voorz. schip
met het cleen vaertuijch, daer bij gelaten, nacht en dach
op haere custen t'ontstellen ende consequentelijck van haere
behoeftigheden uijt deselve, als visch ende andere [illegible],
sonder de welcke deselve natie haer seer qualijck weet
t'[illegible], waeromme dan gedient (als gesijt) met
'tcleen vaertuijch moet inde weer wesen ende daer en
daer om hem naer ofte de geene laten passeren, die met
cleene prauwtjens of salletjes trachten [illegible] te leggen
als andere middelen gebruijcken om visch te vangen, mede
bedacht zijnde, dat deselve altoos eenich geweer met haer
hebben, om in cas van ontmoeten, eenigen tegenweer te
mogen bieden; houdende dan verstaendt moet U.E. naer salletjes
niet sturen, om bij beteren of ander incident, in geen
ongeval te geraecken, gebruijckende daertoe, indiender
ijets nodichs voorvalt te verrichten, de chialoupen ende
booten, dat meerdere vaertuijgen, daertoe wel bequaem
ende bemant zijn, . Geen hazardeuse tochten sult
ondernemen, hoe schoon u d'occasie daertoe oock presenteren
mochte, want daerinne wel eerst[?] vanden vijandt
met het uijtsenden van een cleen prauwtjen, tot een
lockaesie, sout connen g'abuseert ende bedrogen worden,
invoegen dat U.E. ten principaelen sult genoech doen. —
Wanneer naer comt te practiseren, dat die van Zangl
Cambello, Tillidy ende cleen Batuala in haere vis-
vangst becommert ende belet worden. U water sult
op Cambello laten halen, ende wanneer daertoe uijtstuurt,
de vaertuijgen wel monteren ende mannen, midsgaders
dan oock eenen vande [illegible] daer af weten laten
om u beijde [illegible] van water te voorsien ende voor

des

Int Jacht de Terwinck 20. July Aº 1651.

des vyandts attentaten te ballanceren zijn. —

Ten minsten alle weecken eens sult ghij die van de vastigheijt op Cambello begroetinge doen, ende aen haer bevinden laten, of sij oock yets des nodich gebruyck hebben, om door ul. uijt het schip of van het casteel afgesonden te worden, daer inne haer behoeften (naer vermogen) sult behulpich zijn, — soodanich nochtans, dat om geen behoevende begroetinge naer het casteel ondernemt; ende vermidts ul. daer op 's vyants uijtleggen ende nootsaeckes den anderen landes sult moeten uijtsetten, soo dient gedaen, soo wel by nacht als by dach goede wacht gehouden, ende ten eijnde de vyanden ul. met het afsteken van 't landt tocht by nacht geen quaden part en speelen, ende soodanich tegen devoir in haer gewelt doen vervallen, gelijck als zij dat [illegible] gaten sijnde, ten zij gij gelegenes [illegible] gebrocken souden doen comen, soo sal ul. 's nachts de boot wel gemant, voor het schip onder het landt tocht dicht (daer het begint te domperen) leggen, om ul. voor gel. ongeval te behoeden, ende ten eijnde de vyandt die in de voorz. boot eer dat zij noch tegen slach waernen, niet mach comen t'overrompelen, soo sult om haer in alle [illegible] behulpsaem te connen zijn, een touw uijt het schip aen deselve vastmaecken, om haer daer by haestich naer het schip uijt des vyanden clauwen ende gewelt te connen trecken.

Van volcq, cruijt, loot, lont en provisie laten ul. geprovideert als hier volcht te weten

110 — coppen daer onder 30. soldaten
7. lasten rijs en 20. @ sagouw [illegible],
6. vaten vleesch.
4. d[itt]os speck.
2. d[itt]os soudt.
1. aem olyven olie.
3. leggers arack.

[illegible]

Int Jacht de Terwoirck deezen 20ven July a° 1657

2½ Aem traen.
1. legger Spaensche wijn.
1000. lb cruyt.
50. bossen lont.
6000. musquet cogels.
12. handtgranaten.
6. vierpotten.
12. halve pieken.
12. d°. hele.
12 musquets bandeliers die geene die de soldaten voeren.
20. houwers.
2. booten.
2. nieuwe opgemaeckte Chaloupen.
1. Schippraeuwtien etc.
12. ste tallotalletiens.

Met alle het welcke U wel zijt gemonteert, ende voor goeden tijdt geprovideert, zijnde tot onderhoudinge ende, dat er eene ende andere in maer wel worde gemenageert, — bestellende met een lb cruyts te vergeeffs, zoo moet voornamentlijck op de lont goede acht geven, want wij daer al gants niet gerust U.E. zoo wel weet. Zijn voornemen inbooget U.E. by daer de schepe-gesinnen als eene, ende des nachts geen brandende lonten suet opsienden, maer moeten sien en daerbeneffens doove lonten, of met een poeder busse aen het eynde gebonden gereet hangen, om bij tijde van noodt yets van gedient te connen worden.

Twee beedsdagen suet in een weeck geven, sonder meer, ende aen yder man hooft voor hooft daers een mutsien arack, dat is 's ochtens en 's avonds een halven.

Voorts suet te scheepe goede ordre houden, stellende de uitdoende naer inhoude vanden generaelen articulbrief, ende suet gij U zoo in alle gelegentheden dragen en toonen een goet exempel voorganger te zijn, wachtende U onder anderen voornamentlijck voor den dranck, met welcken desen besluyt —

hebbe

gebben dat al vrij meer als tevoore besmet zijt, ofte niet in voorzichtheijt in ongeregelteerden precipitantie daar af gewaand schoonst zijt,

De Godsdienst gebeden zult oock niet vergeten, dat dagelijcks beijde des morgens ende des avonds gedaan, midtsgaders Sonnendaechs den volcke een behoorlijcke predicatie of stuk uyt de Postillen Bullingerij werden voorgelezen, ende voorts wij UE niet meer konnen buyten met woorden te recommanderen ofte bevelen, zoo zullen UE met zijn scheeps gesinde Godes genade bevolen laten.

Lourde aan de Manipa in het Jacht de Leeuwerick dezen 20en July Ao 1657. onderstont UE. gunstigen Vriendt geteekent Arnold de Vlamingh van Oudtshoorn.

Soo is oock aenden Capn Verheyden bevolen, hem met de volgende macht, bestaande noch uyt 150. soldaten ende 300. swarten, daar beneffens verlooren, ten tyde ende wijse de Heer de Heeren dato 9en January met de gequetsten naar Amboina te vertrecken, ende het Sas op gisteren (als gezeyt) van hier naar de custe van Hitoe versonden, hun zoude werden gecontinueert, om dan met voornoemde twee schepen nevens de fluyt de Wolf tesamen met voorn: opgeborde macht naar Amblauw ende de kuste van Cajeli te vertrecken en daarmede voor de vijanden alles te beroven en schadeloos te maecken, wat doenlijck zal zijn, zoo ons te kennen is ondergeven onder instructie dienende.

Ordre voor den Capitain Jacob Verheyden vertreckende met de fluytschepen Wolf ende Gulde Gans midtsgaders het Jacht 't Sas van Gent naar Amblauw.

Eermids wij hier nu (door de genade Godes) alles ver-
overt

Int Jacht de Terwerick 20en July a° 1651

Woest, vernielt omgehouwen ende afgebrant hebben, waermede de
de vyanden eenichsints zyn comen beledicht worden, invoegen dat
dan tot volcomen voldoeninge van onze resolutie dato
pass° aen het Casteel Victoria op Amboina genomen, niet noch
maer volvoert het eylandeken Ambelauw, in gelycken voege
(is het mogelyck) te tracteren, om het welcke persoonen mede
by te woonen, (zoo als ick eens continueel hebbe gedaen) maer
dien my de tydt ontbreeckt, vermits den dienst vande comp.e
als oock de speciale ordre van myn heere den Gouverneur
generaal ende raden van India vordert, dat ick my ter
exacte perspectie als haer Ed.e expresse commissaris, naer
d'eylanden van Banda vervoege, ende dat dan noodtsaeckel.
een ander aensienelyck ervaren persoon daer toe dient te worden
gesubstitueert, zoo ist dat ick my in UE. lange ervaringe
van dezen landen gelegentheden, midtsgaders goede quali,
teyten, tot uytvoeringe van voornoemde saecke nodich,
genoech vindende ende wel verzeeckert houdende, UE. daer
gecommitteert ende g'ordonneert hebbe, als ick ordonnere ende
committere by desen, ten fyne voornoemt, met de seinten
Woef ende Banus, midtsgaders het Jacht 't Gentsstab,
als hooft ende conducteur van voornoemde expeditie
derwaerts te vertrecken, in manieren, zoo haest als UE
deze onze ordre zal werden ter hande gestelt, (de zylen in
godes name) derwaerts zult bevorderen, lopende bezyden
dit eylandt heenen, dat is tusschen Kelangh door, wanneer wy
meynen, dat voort met eene vloot, de reede daer. Se-
treden, maer dat onze vaertuych heeft gelegen, moet zulx
bevaeren comen, ende zullen UE. daer (daer gecomen
zynde) datelyck met allereerst elcken vaertuych, dat mede levert,
zoodanich gemant als het emmers vaeren can, naer landt
begeven, ende u daer nederslaen, met eenich palissade werck
trachten te verzeeckeren, ende wanneer als UE. eyntelyck alle
inwoonders zult hebben te lande gebracht, soo zult zonder
vertoeven, tot het expedieren van onze voorgenomen
dessein dat is alle nagelen, vaertuygen, sagoeuw,
clappus pisangh, door voornamentelyck nage boomen te ruin
neren, met een Indigo zaedt aen te vangen. latende UE. ter

ter

Int Jacht de Zeeuwerick deezen 20en Julius A 1651.

het aenwijsen van voornoemde eenen ende anderen, dienen vande
gevangenen Amblauwesen, is tevens sijne gratificatie mede-
gegeven, die om sulcx over wech te mogen, van haere ysere
banden ontslaen, ende eenes maer met de handen op den rugh
zult knevelen ende zoodanich door opvattens met een bloten sabel
inde handt aen een eynde van het touw, daermede gebonden
zijn, houden laten, om haer, indien zij mochten voornemen, toch
haere gedane beloften, t'ontvangen, ofte u loose paden aen te
wijsen, datse haere valscheyt te connen vergelden, en de zelve de
Sine Strepitu judicy. of haere eygen hoofden te doen comen,
maer zoo sij alles bij u liefde aenwijsinge doen, zoo zult haer,
in onzen name beloven, het geint wij soo ooch ontwijffelt zullen
houden. dat zij met alle haere parentien, aen het Casteel noch in
zeeckere gebieden, gepardonneert ende in volcomen libertheyt zullen
gestelt werden; al wat in handen becomt, dat mannes ende
tot zoodanigen ouderdom gecomen is, dat zij machtich zij geweer
te gebruycken, zult, vermids het nu al de tweede mael is, dat
die verradige menschen d' onse daer trouweloose hebben
vermoort, niet hacken, maer stockendelieden (?). het zij ooch —
wat sexe het zij, vrouwen ende onweerbare kinderen, zoo wel
masculini als feminini generis, zult ontfangen zij aen haere
zijde zoodanige gratie niet en hebben verdient, al cesten om aen
onze cant, tegen de Christen medogentheyt niet te doen, ende
Godes toorne, door satanische moordadicheden over onsen hals
te halen. bij den leven ende de geene tot buyt laten, die haer in
handen becomt, wij twijffelen niet of zal u l. het daer —
overmids 't maer een cleyn eylandt is, noch weynich met
sagouw ende nagelen beplant, in 4 a 5 dagen wel ten eynde
brengen, ende uwe zaacken volcomentes bestelt hebben, wanneer
zoo wel soldatesca ende swarte bijstanders uyt het Jacht —
het Jacht zult laten, als gevoechelyckst tot de macht die noch op
de kusten is, zullen connen overgestelt werden, dimitterende —
voornoemde Jacht, vermids het selve aengeleyt staat te werden
om de Coningelycke gezanten weder naar de Molucco te voeren
daer naer datse naer het Casteel, ende zal u l. met de 2
andere scheepen voortlopen naer de kust van Cajeli tot de

Negrijen

Int Jacht de Terwerick dezen 20en July Ao 1651.

negeryen
in voornoemde bocht leggende, ende daer schadeloos maecken alle de
Sagou boomen, welcke daer voorde handt sullen vinden. want daer
voornoemde lieden al mede bij den trouwloosen hoop hebben gebleven
die zij met haeren overvloet van Sagou tot versterckinge ende
stijvinge in haere hardtneckicheijt, noch dagelijcx te hulpe comen
Zoo wij bericht werden, sonder het of eenige soodanich geconstitueert
zijn, dat daer mitsdien wel ter degen, ende soo stillekens, sonder
veel geraas te maecken voorts, met het eerste vaertuijch heen
[illegible] of de revier [illegible] comen, tot aen haer negerijen sonder
bij haer gewaar te werden, ende soodanich de reyse daer mee
een goeden buijt gaet maecken, waer of te [illegible] UE. zijt
sterck in alles, buijten het Zeevolck 150. blancke soldaten
nevens 300. do. swarte bijstanders, welcke macht wij (onder
godes zegen) bequaem genoech houden, om ons voornemen
daer uijt te voeren. waerinne alles naer ondervonden ende met
voorsichticheijt belet worde, dat wij UE. bij desen ten hoochsten
gerecommandeert en bevolen te doen; twee [illegible] dagen
sullen over de vloote aen het volck ten wercke, sonder onderscheijt
het zij blancke of andere, werden uijtgereijckt, nevens dage-
lijcx met rijs naer haeren appetijt sonder mate; 140. bijlen
hebben wij UE. tot het omvercken(?) der boomen mede-
gegeven, die bevrongen(?) moet dat wel bewaert, ende ons of-
te wederkeeren weder [illegible] te naer werden gebracht, want
wij deselve noch verscheijde(?) staen te benoodigen, hout wijders
onder het volck, soo wel te schepe als te lande goede ordre(?)
zijnde haer selfs den [illegible] [illegible], wacker ende diligent voorgangh
bevrengende onder anderen, dat de gewoone gebeden niet
verzuijmt werden; op UE. wederkeeren sullen ons van UE. verwachten
een rapport in geschrifte, soo als dat behoort. sonder meer
dan zijt met UE. adjuncten ende supposten [illegible] ende naer onze
groete in zijn divine hoede ende genade bevolen.

Actum Manipa voor de Negrije Toulou(?) Int Jacht
de Terwerick, deezen 20en July Ao 1651. was onder-
teekent. Arnold de Vlaming van Oudtshoorn.

dato

Verliezen met een man een van onze slepende vaertuijggen.

Dato inde voornacht raeckte een van ons achter aensleepende vaer-
tuijgen, een man inhebbende, doordien het touw brack, waermede
dat het gebonden was, van ons af, waeromme genootdruckt
wierden, vermits wij het voornoemde vaertuijgh door den harden
stroom datelijck uijt ons gesichte quijtraeckten, het den geheelen
nacht af ende aen te houden, ende quamen het sterck. —

Vrydagh des 21. dat 's Morgens geluckelijck weder becomen

21. Dº 's ochtends (godezij danck) met bevinde vande custe van
[illegible] wederom gevaren te werden, waermede dan onsen cours
derwaerts stelden ende het vaertuijgh met den mensche seer
gelucklijck wederomme creegen.

rencontreren 't Sas en de Gans d'eene van Hitoe en d'ander van Victoria comende.

Heden ontmoeten ontrent clijn Batonara het Jacht 't Sas van
Gent vande custe van Hitoe, ende den heijst de Gans van
het casteel wedergekeert, waervan ons de Gans aen boort
quam, maer vervolgde het Sas zijne reijs naer de Maccas-
saerdewerende ons die van gez. Gans de brieven ende papieren
van door den heere Gouverneur Willem vander Beeck
om aen mij te bestellen, mede gegeven, daer vanden somwercke
inhoude zij als volcht.

Substantie vanden brief door den Gouverneur vander Beeck aan ons P. de Gans geschreven.

Voornoemde Gans was daer eerst of den staeti geantwoort
zijnde door quaet weder (voor gaets ontmoet) niet conde
connen opcomen, het gint de gemelte ende siecken voorna-
mentelijck commerlijck ende lastich was gevallen; soo datter
onderwege vande volcke ooch vier waeren comen t' overlijden
de resteerende in het gasthuijs vande Casteel besteet, ende
volgens onse recommandatie van [illegible] sijn geprocedeert.

Voor den Radja Saniti ende Sagelauw was, naer luijt van
onze ordre, een smal voorraedt aende Capt.e lieutenant
Cornelis daer naer Oma afgeveerdict, om door denselven
bij presenterende gelegentheijt, derwaerts voort gebracht te
werden.

Calappus bout was daer, doordien het dagelijcks sterck geregent
hadde, weijnich te becomen geweest, soo waeren die van Ternimoa
het heden mede noch geen meer als maer bossen geleverd
die ons met noch dº daer aen het Casteel gemaackt
bedragende te samen bossen ende noch 30. bossen

Hollands

hollandsi Couter, waeran toecomende, voort sturende Zyn ons, of ouren gedanin cysta het gint lien voelt.

Lyste van 't gezonden naer Manipa als voorde Comptoiren Louhoe ende Handenbergh op Cambello p.r de schuyt de Haes.

Voor Louhoe

1. pack dorekens . . . N° 2076.
1. d° Guinees lywaat N° 1487.
1. pack Bastas . . . N° 443.
½. d° Syedoeck . . . N° 202.
100. p.s hemden van Guinees Linnen.
2. Cattys gaeren } in een packen.
2. p.s porpetuanen }
5000. p.s knoopen.
 p.s Comptant.
2. p.s houwers.
3. Sabels met baan beytels.
1. enkele Sterck beytel.
1. handsage.
1. byl.
1. dittoe.
 wynig swavel
1. Cnattor.
20. lb wask.
2. Mandtiens gesorteerde stukens wegende 174 lb
1. packie palen bockens.
1. vatien calappus olie houdende 10. cannen.

Voor Cambello

1. pack dorekens.
1. d° G: lywaat.
1. d° Bastas.
½ d° Syedoeck.
100. hemden van G: lywaat.
2. catty gaeren.
2. p.s porpetuanen

5000. p.s

Int Jacht de Leeuwerick 21 July Aº 1657.

5000. lb Coopper.
Itᵃ contant.
3. schaven met haanebeijtels.
1. dobbelde sterckbeijtel,
1. handtsaeck.
1. bijl.
1. dissel.
2. houweelen.
. weijnich schaeve.
20. lb wasch.
1. Cratten.
2. mandekens met gekonfijtede spijsens wegende 174. lb.
1. partie met flaemboeckjens.
1. vatien calappus olie houdende 120. kan.

Voor den Tuyn.

100. lb katjang boontiens in 4. sackies gemᵗ E
64. lb katjang cadjang in 2. sackies gemerckt D.
400. pompoenen.
12. Camboodze.
: boontiens.
. gansen.
20. latten [illegible].
1. vatien mede gemerckt C.
160. lb clabbedoeck
30. bottels hollandtsche lont.
125. bott calappus lont van Ternimoa.
88. d° bij 't cantoor gemaackt.
2. corven met appelen.
6. koebeesten.
6. boecken.
1. sack zoutvis gemerckt F
1. vatien daer in 50. bijlen.
1. potien boterbloemen.

Waervan wij echter in deesen schepe maar hebben ontfangen het vatien mede. 't potien boterbloemen. midtsgaders een mandeken appels, inde voorts alle de rest naer de Valkerden ende schepen achter mancqe gelangende.

lichten en plattant uijt de gesz: Jans sommige clinickiden.

vandre

Int Jacht de Leeuwerick dezen 21. July aº 1651.

Vanden Quimelaha was zedert zijnen jongsten niet meers te verstaan, dan wierde geruct, doch wistmen niet te bevinden waer of het selve gerucht van daer quam, dat hij hem equipeerde om een inval op Way te doen, andersints heeft alles daer (Godt zij danck) in eenen goeden welstant gecontinueert.

Saturdagh 22 dº 's avonts omtrent ten 10. uren quamen voor Lyt aen, van waer wij de battereijt hebbende bevisiteert, noch dien eygen nacht langes de strange tot Hyla marcheerden, daer omtrent middernacht aenquamen, ende tot 's anderen daechs

Comen op Lyt ende marcheeren tot midnacht aen hyla.

Sondagh 23en dº vertoefden, wij hadden, indien de stroom en windt ons belet hebben willen dienen, gaerne op Larique aengevaren ende zoo voort tot Hyla over d'andere settlement beyden leggende battereijen gevonden, alzoo bericht zijn dat het daer met d'inwoonderen met al te slecht zoude zijn, werdende eenige onder dien beschuldicht van met den Quimelaha secrete intelligentie te hebben gehouden. Van Hyla zijn verreyst tot Hitoelamma ende vervolgens op dezen dage noch over de contre wech tot aen het Castiels overzijde gearriveert, van waer voort door eenige vaertuygen vanden heere Gouverneur op de precedente tijdinge van onze overcomste aende klip bestelt, soo tot aen het castiel gevoert zijn, vindende alles meest in state, zoo als wij het op ons scheyden gelaten hadden.

Van waer over Hitoelamma ende den Contre wegh tot het Castiel marcheeren en gevoert werden.

Maandagh den 24. dº hebben den secreten raadt beleght, ende is ondersoeck geaccordeert ende besloten als bij de resolutie hier onder werdt gededuceert.

Resolutie. Bij ons in vergaderinge van Rade aendachtelijck geconsidereert zijnde op de requisite officien ende voornaemste diensten, welcke inde turbulente ende dangereuse tijden, ten meesten voordele ende welstandt vande Generale Compe. zoude mogen werden geeffectueert, zoo is met gemeen advijs veraetslaecht, dewijle jegenwoordich alles wat op het eylandt Manipa kan werden verricht volcomen geabsolveert zij, ende dat den heere Superintendent (tot vorderinge vande voorgenomen dessainen) voor zijn scheyden van gem: Manipa nochs onder verscheyde instructie den Capn Jacob

Jacob Verheijden g'ordonneert hadde, met een redelijcke macht
naer Amboina ende de boort van Cayeli off Loehoe, ter dilatie
vande nagelen ende nagelboomen aldaer te vernielen
(waer van wy onder de genade Godes) een geluckige ende
spoedige volvoeringe der saecken verhoopen, ende 't werck
geintendeert voornemen ende besluyt wy mede duncken met onse
goetvindinge ratificeeren ende approberen) datmen naer
definitie van geen saecken op Amboina en Loehoe, meer aen
gedachten Capn.: Verheyden, met sulcke macht, als buyten becom-
meringe vande sterckten alomme sal connen werden afge-
stecken, van eenzae depescheeren naer Cambello, omme aldaer
's Comps. maxime in het destrueren der nagelen ende verorde-
ringe van alle schaden tegens den vyandt, naer onse intentie
ende bevindt schrift t'executeeren, om alsoo onse partijen
door dat selve middel des te brengen tot commen ende uytterste
miserie te dirigeeren.

Ende alsoo met desen lande beroeringe, d'afgesanten der
Ternataanse Croone, bysonderlijcken den gedesigneerden Sala-
bacan ofte stedehouder van Mandansala in sijnne qualiteyt ter
respective niet en connen werden g'admitteert, ten opsichte
meest alle de landen hebbende gestaen ende onderhoorich geweest
aen meergedachte zijne Mayt. van Ternaten door voldigde
rebellie van Madira gelyckelijck zijn gedistipeert ende hun
haere schuldige obedientie geweygert; Soo is verstaen (alhoewel
gem.: Salabacan ende sijnen gevolge seer insisteerde, om met
occasie tot den heere Gouverneur Generaal ende Raden
van Indien te vertrecken) datmen eens, om de Compe. van
alle noodeloose costen te eximeeren, denselve sy door sprekelyck van
Mandansala niet en zyn voornaemelick, om ontrent haere Ed.e
op Batavia, yets voort te slaen, ende te versoecken, door d'opper
coopluyden Simon Cos ende Jacob Hoom (die mede desen eere
toe gecommitteert ende gelast beyde) sal laten aenzeggen,
dat wy, tegen ons vermoeden, geen hebbende, de constitutie
deser landen, ende groote trouweloosheyt der afvalligen, mids-
gaders de continuatie van haere ongehoorsaemheyt tegens

Zimme

Int Casteel Victoria desen 24 July Aº 1651.

Onsen wettigen Souverain ende Overheer, den Coningh van Ternaty tot welstandt van dat Rycke, met onse naeuwe Zorge, dewelcke om de lange aliance met gem: Zijne May.tt ende de welvaert onder dane opgerichtet, niet connen naelaten te betrachten ende zeer vriendelycken met alle trouwe ende oprechticheyt t'recommanderen goetgevonden en besloten hebben (als wy commende of weten, dat het Zijne hoocheyt Mandarsha door manquement van goede raat blyven allecu (?) zeer swack vallen zal, de verlopene Zaecken te redresseren, ende in vorigen welstandt te doen stellen) ten dien eynde vaan E. Over Xoula naar Molucco met verscheyde advysen aen haren Coningh, als den quimelaha Terbile, p.a 't Jacht het Sas van Gent wederom derwaerts te dimitteren, mids wercken dan ooch besloten zeijtt, met aengetogen Sas dat eerstdaechs van Amboina herwaerts staat te keeren, wederomme naar Ternate af te steken, de 8000. Spaensche realen p.r Wallorum 15.en May passo: hier aengebracht, omme aldaar ten dienste vande Comp.e te worden g'employeert. — aengesien die gelden hier wel geoorlt connen werden, en tyelycks derwegen in Molucco staan gebruyckt te vallen; meer op gem. Sas wordt ooch verstaan, om de laatste advysen en brieven uyt Ternaten te brengen, met den eersten weder herwaerts te retourneren, omme van hier, zoo het de noodtsaeckelyckheyt in Molucco vereyst als dan wederom derwaerts tot overbleyf mede quantiteyt (?) besonderen te senden.

Omme insgelijcks (tot bevorderinge van 's Comp.s Zaecken in de landen herwaerts over) het nodich vermitten in prejuditie vanden vyandt, op de custe van Ceram ende omleggende eylanden, tegen October aenstaande, by der handt te grypen, is goetgevonden, datmen alle vondt gesoeten (?), de Comp.e ende den Coningh van Ternaten tot onse toe fideve geleven, hoe eer hoe liever om tydes gereet te zyn, zal presenteren (?) dat zy herwaerts met hunne corcorren tegen toecomende 20.en September uytterlijck te compareren hebben, om t'[illegible] executeren 't gunt tot 's lands gemeene beste zal worden gerequireert ende dienbaar gevonden.

Wy —

Vertoonde op Nussatello, welcke wy voor dezen deliberatie-
geweest zyn uytcommende t' extirperen, wordt, by naarder
overleg geconsidereert dat de Comp.e daermede geenen
dienst, ende met als vruchteloose costen staan toetecomen
goetgevonden voor alsnoch ende tot naarder occasie, te laten
in den staet, waarinne het tegenwoordich bevonden wert.

Ende op dat wy soolangs soo meer vande possessie deser —
Amboinse landen mogen geniet en zeecker zyn, zoo is insgelycx
besloten datmen de Coningen ende andere voornaeme grooten
van 't district van dezen Gouverno onderhorich, daer toe zal
trachten te disponeren, dat zy eenige van haare kinderen
uyt sinne residentien met eerster gelegentheyt naar Bat.a
tot den Heere Gouverneur Generaal en Raden van India
afzenden, omme daer in bequame studien t' haren besten
opgetrocken, ende tot de regeeringe ende bedieninge dezer landen,
habil gemaackt te werden, omme by dat middel, alsoo de —
ouderen, als principaele hoofden dezer landtstreecke, en zeer
in liefde tot haare kinderen gebogen, van alle bedenckelycke —
quade desseinen af te trecken, ende in getrouwicheyt tot de —
Comp.e naar vermogen te verbinden.

Insgelycx geconsidereert zynde den eysch van volck, die den
Gouverneur Outhoorn uyt Banda schryft, boven de 7. a 9. te
verlossen persoonen, noch bedragen zoude een nombre van 90. —
coppen, welck getal wy om de g'occasioneerde verloopen in deze
provintie op verre na niet machtich zullen wezen, derwaarts —
te versenden, zoo is eerder verstaen, om Banda naar vermogen
te subvenieren, datmen zoo tot verlossinge als versterckinge
van dat guarnisoen uyt dezen plaetse, met d' aanstaande —
bezendinge sal admitteren een getal van 25. persoonen, die —
men looft, dat zonder verhinderinge vande overige desseynen
geboorlyck zullen connen werden gemist.

De eenige ende weynige fideelen vanden Ternataensen Coningh —
ende de Comp.e op de custe van Ceram, haare domicilien
tot noch toe onder de patrocinie van onze fortresse op Louhou

gebleven

Int Casteel Victoria deezen 24. July ao 1651. —

hebbende, gelooven, wordt op haeren versoecke, alsoo zij, mids
de dagelyckse vermeerderinge vande vyanden, met weinich langer
daer ter plaetse sullen connen gedueren, geaccordeert ende toe-
gestaen van daer op te breecken, ende te haren wel gevallen met
den woon op Hitoe off Hitoelamma te demigreren.

Nader by gevoegt gelet hebbende op de materie ende forma van
resolutie, bij ons voor heenen in dato [ ] passato geannoteert
nopende de directie ende versorginge vanden Godsdienst inde
Molucques, ende specialijck omme tot Cambello in plaetse vanden
afgestorven predicant Jan Jansz Cruijt, wederomme eenen
anderen schuldigen herder over die tedere ende onnosele —
cudde te beleggen, ende dat wy (conadvergeren de voorseyde propo-
sitie door onse gecommitteerdens den kerckenraede op de noodt-
wendicheyt dier saecke voorgehouden) sien wel, niet alleen
uyt de rapporten, doenmaels by gedachte onse latstbekende —
van hun bevinden ende andere vergaderinge gedaen, maer oock —
en byzonderlyck, door het veranderen en slopen van haere —
resolutien, aengemerckt hebben, de cleene affectie die sijluyden
tot redres ende weder opbouwinge vande vervallen scholen —
midtsgaders verdere uytbreydinge vande Christel: Religie —
onder die blinde heydenen sijn dragende, soo is naer voorgaende
confirmatie van ons aengetogen besluyt, dat wy als voor-
deezen, tot vorderinge vande kercke Godes ende welstant
deser landen, seer hoochnoodich estimeren, goetgevonden ende —
vast gestelt, geen: kerckenraede andermael bekendt te stellen deze
zaecke bij onse gecommitteerdens den opperkoopman Simon
Cos ende Jacob Voer te laten voorhouden, maer sullen in cas
zij niet ende en comen tot bepaalde resolutie op dit hooghnodich
subject, men goetvindt dat na deze tweede notificatie veertien
dagen sullen intermitteren, als wanneer zij ter derde male —
hier [over] zynde gevordert, ende weygerich blyvende, sonder te geven —
sufficiente redenen van hun doente, men haer E. sal insinueren
dat wy dan met een goede conscientie tot handthoudinge van
d'eere Godes, gesint zijn te comen tot een besluyt, dat wy anders
saem kerckelycke vergaderinge hier te voeren gingen sonder
bleyven te differeren, ende t geeft wy oock voor Godt ende
geleve

gelijck dezelve sullen connen ende vermogen te justificeeren
welcke te decerneeren saecke naer de dande insinuatie nochtans
niet en zal werden gebondert [?], voor en aleer den heere Superin-
tendent, van zijne beruckinge [?] uyt Banda sien te rugge zal
zijn gekeert, om alsdan daer op geresolveert te werden als
naer behooren.

Bij requeste ons vertoont zijnde door den buysjonger [?] Haanman
Has, hoe dat hij voor den dienst (welcke hij met zijn sale [?]
in het begin des jongsten Amboinse troubelen, aende Comp.e
zeer vaardelijcken ende voordeelich hadde gepraesteert) tot noch
gants geen erkentenis hadde genoten, ende gevolchelijck t' onder-
dienstelijck versoeckende deswegen te mogen werden bedacht,
Zoo is hem daer voor en toegevoecht een somma van sestich [?] ƒ60 –
van achten, welcke recompense hij danckelijck aenvaert, ende in
aenstaande bij alle occurrentien zijnen willigen dienst wederom
voor de Comp.e aengeboden heeft.

Aldus gedaan ende geresolveert int Casteel Victoria
datum ut ante.

A: Outshoorn

De volgende persoonen hebben deze
door haare absentie niet geteeckent,
Willem van der Beek
Simon Cos
Jacob Voen
Cornelis van Adrichem
Jan Coomans.

Joannes Grevenraadt

Dinghsdagh 25. do }
Woensdagh . 26. do } is niet g'intervenieert dat aenteeckenens waerdich is.

Donderdagh 27. do Wordt andermaal vergaderinge bij den secreten Raedt
gehouden, ende in deselve vast gestelt, als bij de resolutien
achter genoteert staat.

Resolutie

In 't Casteel Victoria desen 27. July A° 1657.

Rezolutie.

Dewyle het ons, door successive becomene advysen ende berichtinge vande Hitoese custe gebleecken zy, hoe dat onaengesien de capitale crimen van d' oorloge Orangcayen Tacatouly ende Hatibe, wegens haere perfidie g'exerceert, die van Hitoe noch dagelycx openbaerlycke intelligentie ende verstandt met den moordadigen Madira, ofte die van zyne zyde dependeeren, heymelyck onderhouden directelyck tegen den eet, welcke zy zoo onlanghs met de Comp.e tot bevestinge van haere trouwe beswooren, ende afgeleyt hebben, ende welcke handelingen in deze turbulente constitutie ons gedencken doe ommest laten, dat dit vier voortslaende eyndelingh oock wel het nabuurige Leys van onze tot noch toe getrouwe gebleven bondtgenooten op die custe aensteecken mochte ende zoo dat gantsche werck daer heenen stellen in een irreparabele combustie; zoo ist dat wy met advys van onzen Rade, om daerinne tydich te voorzien ende het quaet in zyn beginselen te remedieren, goetgevonden ende g'arresteert hebben, tot enquiste vande gelegentheyt derwaerts over, met onze onder geteeckende te committeren d' oppercoopluyden Simon Cos, Jacob Hoen, ende Nicolaes vander Capper, nevens eenige uyt d' Orangcayen ende Camerads by ons g'ordonneert, om tegen Mongie aenstaende tot Hyla en van daer op Hitoe, ten fine voorz. te vertrecken ende volgens onze gedepescheerde Instructie aldaer de saecken te vinigeeren, sulcx als zy tot welstant vande generale Comp.e zullen nodich vinden te behooren, doende op hun wederkeeren rapport in convenabele forma.

Ende alsoo wy bij onse jongste resolutie vanden 24.en stanty hadden goetgevonden de Coninglycke afgesanten van Ternaten binnen dezen wederom derwaerts met d' aenstaende verzendinge te verleenen; zoo ist nochtans dat wy naer ryper remeditatie van zaecken, overslaende de swaricheden ende vreemde bedenckingen, die door haer zoo inexpectaet haestich wederkeeren inde gemoederen van d' een en d' ander staen te werden gemoveert, goetgevonden hebben (ons voorige besluyt nietwaerdeerende) deselve tot naerder occasie hier te behouden, ende dienvolgens aen Mandarsaha te laten weten midtsgaders (ist doenlyck) die mannen selve met onze missive

daer

daar lieden te tracteren te disponeren, dat zy den soone(?) gesonden —
een heen nae Batt.a tot den Heere Gouverneur Generael
ende Raden van India te doen, om met haar Ed.e naarder —
aengaande de constitutie zyner landen, &c.a te confereren

De Gecommitteerden bij mede aengetogen onze jongste —
Resolutie tot den kerckenraade afgesonden, om haar E. te insinue-
ren, dat zy of de versendinge van een der predicanten naar —
Hominoa(?) om den Godsdienst aldaar te bekleeden, in den ellendigen
staat der schoolen bedenomme(?) te notificeren(?). Zouden definitive
willen besluyten in vergaderinge ons deliberende ten fine(?)
rapport vant gebesoigneerde in deze haare committie lieden(?),
als volgt.

Rapport gedaan aan den E.E. Heer Arnold de Vlamingh van Oudtshoorn, Admiraal ende Superintend.t &c.a door d'Oppercoopluyden Simon Cos en Jacob Voer(?), beyde door zyn Welgem: E. ende d'E. H.r Gouverneur Willem van der Beeck, midsgaders — voorderen Secreten Raadt, omme de selfs Resolutie ende besluyt aengaande — kerckelycke saacken genomen d'E. — broederen in haare ecclesiastique — vergaderinge te notificeren, gecommitt.

E. Heere

U E. goedert laet vergiffenen(?) wel ontfangen hebbende, hebben ons ten hedigen dage in kerckel. vergaderinge getransporteert ende deselve aldaar moderatieve voor gestelt, zynde namentel. hoe U E.e ende den raat eenigen tydt verleden, ten hoogen dienste vande voorvallen saacken der kercken, ende schoolen, noodich geacht ende middelen met een geresolveert hadden, dat een der predicanten door haare E.: te kiesen, na de ecclesiastique quartieren ten vasten residentie zoude werden gedimitteert, zoo haare E.: alsdoen oock vriendelycken, collegialiter gezind zynde, was gecommuniceert, ende nademaal d'E. broederen 't sedert inde saacken tot noch niets hadden gevonden. —

voorvoegen(?)

Int Casteel Victoria desen 27 July Ao. 1657.

Vervolgens tot heden geene gevonden, zoo was U E.E. ende den raadt te rade geworden, 't selve nochmaal in alle minne 't collegium voor te dragen ende de bevorderinge van dien t' erinneren

Gelijck ook U E.E. ende den raadt voorts met andere consideratien begrepen, van dat zulcks ten hoochsten noodtsaeckelijck was, ende midsdien van conscientie wegen beloonde bijspel te worden.

Hier op, naer alvoorens gevraecht hebbende, ~~[illegible]~~ of daer 't selve, even als voor eenigen haer gebiedende waren voorgestelt, ende wij hun sulcks hadden geconfirmeert, was haer E. andtwoordt dat, zoo lange zulck een gebot bleef staen, zij tenden oock in eenen voorige resolutie van notitie verbin continueeren. Verclaerende zulcks in dien vorm niet te connen ende midsdien nu noch immer oock te zullen gehoorsamen; indien den heere Admiraal hun bij forma van advijs daer van geliefde te verwittigen, het stondt eerst te bevinden dat daermede souden connen over een te slaen, alsoo zij verclaarden mede niet te begrijpen nodich te zijn, datter een predicant besiderende, maer was daer van niet de oorsaeck maar laetlijcken de dispositie beroepen, geen eygensinnicheijt en drieft hun tot deese weijgeringe. Zij en conden in dit cas den heere Admiraal niet wijders als een lidmaat aenzien, den titul van hooften heer (daer van door ons gemoveert wierdt) hadt zij verstandt oock niet wijder als ontrent de bescherminge der kercke tegen alle overlast, die hun (nu al in goede ordre ende vasten treijn gezeten zijnde) van buijten moght comen aengedaan te werden, waarmede deze zaack een eynde nam.

Wijders bij den predicant Dnus Hantongh voorgestelt zijnde, hoe dat hij vernomen hadde de kercken ende scholen op de negrijen Samalaij ende Queqienspoorty seer verstroijt waren geworden; daer nochtans vele besiderende, die de inlijvinge door den Hr. Guiltevijcken doop de vlacktien gemaackt waeren, wiert bij overstemminge eendrachtelijck hooghnodich geoordeelt dat de visite aldaer metten eersten gedaen wierde, ende wijders sonder versuijm dit besluyt U E.E. voor te dragen, nevens bondene instantie ende voorcondinge van dat U E.E. haer geliefde te laten verschaffen door een of eenige der gestede

cumateriën

Cinnatierende, midtgaders naar goetvindinge haar mede be-
laten versorgen van noodich vaartuych ende convoy indien voorgen.
als U.E. tot haare gerieflicke overcomste U.E. best
eenich voor den vyandt sonde dencken te beschroomen, dat wy soo
adviseeren.

Hiermede U.E.E. dan niet anders, nevens 't voorgaande
gerelateert hebbende, zullen eyndigen ende gedienstich zijn ende
blijven: Onderstondt ende was geteyckent U.E.E. onderdanige
ende onderige dienaaren Simon Cos, Jacob Voer, in
margine stondt. Amboina adij 27. July A° 1651.

Waer uyt genoechsaem is attenderen de eleeman yver ende
verkoude liefde, welcke in die broederen tot de salicheyt
der armen leydenen zyn residerende, een beswaert vindende in
onze beveelen diesaengaande te obtemporeren, als een zaacke
zijnde, soo zy dryven, die immediatelijck aen haare vergaderinge
moet blijven gerestringeert, ende waar toe zy geerne sagen
dat wy niet te nederdaalen van onze wettige autoriteyt haar
E. souden willen comen versoecken sulcks te doen; Soo is
daar op met gemeene advijs besloten, datmen van deze saacke
naarder te spreecken, mids haare bijsondere onwillicheyt,
zal afstaan, maar des niettegenstaande nochtans over deze
haare ongerijmde affecten en drifften naar Batavia adviseeren,
ende middelerwijle met verlangen van daar verwachten zodanige
ordonnantien, als wy niet en twijffelen dat op de noodtwendicheyt
deser importante ende vruchtbare beroepinge metten eersten
sullen werden herwaerts aengesonden.

Wat nu aengaat de versochte vaartuygen met volck om daar
mede door den predikant Hartongh gedaan te werden
de visiten van de kercken ende schoolen, op Anasa, Amarica,
Inveneo, Cyndagud, wordt verstaan, alsoo het ons jegen-
woordich in deze tydt van oorloch gants ongelegen come
volck ende vaartuych, dat in wichtigen employ ten dienste
vande Comp.e hebben uytgesetten, van een af te trecken
behalven dat tot aengetogen visitatie de noodtsaakelijckheyt

Soo

Int Casteel Victoria desen 27. July aº 1651. —

zoo verre niet en is ingenomen, of sal deselve tot naerder occasie zonder belett, wel connen werden geprotraheert, dat men de broederen, door onze resolutie zoodanich sal notificeren laten, maer niet bevorders alreede is te colligeren, dat zoo bij aldien de eenige verachtinge tot de kercken ende scholen staat geoccasioneert te worden, hoe gefundeert, bequame en noodtsaeckelijck het wesen zoude, dat een uijt de broederen fixum domicilium op d'Uliassers hadde, omme alzoo met occasie der bevijste visitatien der — scholen, tot bevorderinge vandeselve frequentatie te doen, —

Ons wijders d'Opperkoopluyen S:rs Cos ende Vock in vergaderinge getroduceert zijnde het transport, door den gewesen dispencier Cornelis Hanus, t' zijner overstaan als expresse gecommitteerdens gedaan aenden geinnoveerden dinck terjustitie en daar bij geexhibeert zeeckere notitie, contenerende eenige gelt te cort comen van verscheijde bevoel, onder d'administratie van den selven gecontinueert, zoo is verstaan tot d'exacte resumptie ende examinatie van den selven dispenciers bevoel te committeren d'Opperkooplieden ende gecommitteerdens voornoemt, omme naer bevindinge aen ons overgelevert ende daer op dan wijders gedisponeert te werden als na redens.

Aldus gedaan ende geresolveert int Casteel Victoria. datum ut ante.

A. v. Oudtshoorn.

Als voorens absent

Willem van den Berck
Simon Cos
Jacob Vock
Cornelis van Adrichem
Jan Coomans

Joannes Grevenraadt

Rijdael

In 't Casteel Victoria dezen 28. July A° 1651.

Vrydagh 28. d°: Vertrocken de gecommitteerde tot enqueste vande zaacke op Ceram, gisteren in resolutie van voormelt, met onze voor- gestelde ordre, over den wegh van Hila derwaerts, luydende de voornoemde ordre hier onder van woorde tot woorde geschreven, daer toe ons refererende.

Ordre voor d'oppercoopluyden Simon Cos, Jacob Verra, ende Nicolaas vanden Capper midtsgaders d'Orangcayen Camerat Radia Soya ende Anatahoedy, nevens den Secretaris Marcus du Pioy om haer vertreckende tot Ceram tot enqueste van eenige zaacken naer te reguleren.

Naedemael onze expresse primitive ende twee ouwere Orangcayas Lacahoury ende Hatibi, over haere schelmsche correspondentie met den hayloosen Quimelaha Madjira gesonden, ende ons perticq ponden voor alle d'andere gevluchtelingen mede delinquanten daer op geordonneert, waermede wy vastelycken vertrouwt geloofft hadden, dat zy haer voortaen fidel souden hebben gequeten ende alle verraderlycke correspondentie die zy met den Quimelaha mochten hebben gevoert, geheel afgesneden, soo schynt het nochtans, dat wy deswegens in onze goede meyninge bedrogen zyn, want gelyck wy werden bericht, soo souden haere die van voornoemde negrye, ondertusschen dat wy nu met de macht op de Manipa zyn geweest, bij den Quimelaha hebben gevoegt, of anders wel den Quimelaha met zyn macht daer accoort verleent ende haer tot ons mee derselve begeven op de 5. negryen, ende daer als formele vyanden, om dat die van voornoemde 5. negryen haer aen onse zyde (soo het schynt) wel het fidelste comporteren, een inval gedaen ende vele luyden doodt geslagen, midtsgaders eenige met haer gevangen vervoert hebben, betrachten

datte

Int Casteel Victoria dezen 28ste July a° 1671.

datter heeft een nu weijnich tyds geleden, zeecker Orangcaij-
Marloda genaemt, swager vanden nedergeworpen Hatibs. van
Dolline voor eenige dagen uijt de negorije getrocken, ende zoo
men daar uijt rattereijcken verneemt, tot den Quimelaha getraen
zoude, ende met den selven deswegen t'samen spraacke gehouden
zijnde, ooch weder vandaar eenmael te rugge gecomen, ende nu
andermaal, met noch 8 a 9 voornaeme persoonen tot een derwaert
vertrocken; ja wordt ooch gezeijt, hoe dat die van Allaloulo nu
zoo weijnich tyds naer geleden, haere fidelitijt de Compe —
onder anderen op nieuws hebbende gesworen aende Orangcaijs
Boulange op Hila souden hebben gezonden, ende denselven ge-
gevraecht met wien of zy het datte houden, met de Comp=
ofte den Quimelaha, waar uyt genoeghs schijnt te willen, bezijden
dat, zoo by aldien Boulange gezeijt moest hebben, het met den
Quimelaha te houden, zy dan die zyde mede gekozen ende over
gegeven haere gedaene contrarie beloften, de Compe zouden
hebben afgevallen, alle welcke voorverclaarde posten ons —
zeer bedenckel zijn, ende exactelijck aenmanen, om op onzen
staat ende gelegentheijt nauwe acht te geven, waaromme wij
dan met advijs van Rade ooch goetgevonden hebben, U E.
t'samen derwaarts t'ordonneren, om U van voornoemde —
geruchten accuratelijcken t'informeren, daarinne U die op de
Uyt negorije, ende den Orangcaije Montalolo bethij op Allaloulo
item ooch onze geloofde hoofden veel verrichtinge zullen doen
connen, ende om uyt die van het landt van Hitoe zoo veel
vreemde bedenckingen te weeren, als wij immers connen
zoo hebben goetgedacht d'orangcaijen Boulange en Ternate
daar toe mede te committeren, doch om dat wij haer als mede
de welle mede al van eene ende dezelve sorte zijnde, weijnich —
mogen betrouwen. Zoo zullen U E. zoo drae als haer vande
zaecke op Hila ouverture zult hebben gedaen, ende daar —
op t'samen een middel besloten, om het werck daar gevoe-
gelijckst na te speuren, geen tijdt sitten bij de latere loop ende
dat voort derwaarts vertreckt, maar nevens haer straecx
inbarcqueren, ten eijnde zy ondertusschen geen occasie mogen
becomen, om de g'accuseerde van onze dessijnen te laten weten,
om haar daar tegen te bewaren, waar toe zy met een hayr te goet zijn

[illegible signature]

Int Casteel Victoria desen 28en July Ao 1651.

Het geintt wij van die van Allaloulo verlaat hebben, wegens
het gewin sij aen bouhaut sonder hebben laten brengen, werdt
uwe maer, als perambulatim ingevoert, sonder dat onse —
meyninge daermede is, dat daer naer ondersoeck sult doen
maer hebt UE. daer eens maer t'informeren vande saecke —
op ouwen; als verlaaet of intermitteert. 't en waere dat UE.
daer (in handelinge sijnde gecomen) eenige andere saecken
niewwelinghs voorquamen. maer of UE. is dan al mede,
als vande eerste accuratesse moet berichten laten; indien UE.
de saecken daer in het eene of andere sodanich geconstitueert
bevinden, dat in het verleden geenparticul voor de Compe
werdt g'oordeelt, soo sult de saecke, sonder yet verder te doen
dan UE daer af t'informeren, tot naerder ordre berusten
laten, maer contrarie sijnde, hebt u te gedragen, het sij met
captie vande een of geene. Ofte hoe dat het anders sonde —
mogen sijn, als UE. bequamst sullen meijnen den saecken —
te beneficeren, ende ten meesten diensten vande generale Compe
nodich te wesen, daertoe wij UE. bij desen, als hierinne —
expresselijck uitgedruckt, sijn qualificerende. — Ende naerdien
uit de saecken dan daer (als gesegt) inden voorgaen sijn
gebleken, dat wij quasi weten, waer voor wij die lieden
hebben te houden, ende dat niet dien of haer bedrijf, dese
ondolaten wel naeuwe dient te werden gelett ende sonderlinge
acht gegeven, dat altoos prudentelijck ende met goet overleg —
moet geschieden. soo geven wij UE. in bedencken of de speciale
qualiteyten vanden corporaal der adelborsten Hendrick
Ternatten daer werdt voort voor hooft commanderende, dat is
of die man al commando, beleyt ende beleyt genoech heeft
om het werck daer in desen tyden wel ende sonder scrupule te
verrigten, dan wel of men in sijn plaetse voor dees tijt een
ander, van meerder wesen, beloonde te bevelen.

Van Tanieque sijn nu omtrent de twee maenden geleden, eenige —
van s'Compes kettingh slaven gevlucht, maer soodanich bij —
comen, dat is of sij forcelijck sijn uitgebroocken, dan wel dat
daer niet sonderlinge geroert opgepast sij, blijft ons tot —

noch

noch onbewust, onaengesien den Coopman aldaer al voor lange
deselve ordres aengeschreven is, d'oorzaecke daer van eenmaels te
weten laten, maer van UE. zaen daer in mede, mids hy daer af
is gebleven in gebreecke, sult informeren, ende naer bevindinge van
zaecken, naermaels in gedisponeert ende gehandelt te werden
zoo als wy sullen meynen te behooren.

Van UE. verrichten, ondervindinge ende advys, sult ons naer uwe
wederkeeren in geschrifte traditioneel rapport soo dat behoort. —

Amboinæ int Casteel Victoria dezen 28sten July —
anno 1657. onderstondt Arnold de Vlamingh v. Oudtshoorn

Satterdagh 29 do }
Sondagh de 30 do } is niet weerdichs te relateren voorgevallen.

Maandagh 31. do Vertrocken met het Jacht de Leeuwerick naer Banda
Godt de Heere wil ons een spoedige behouden reyse verleenen;

Vertrocken met den Leeuwerick bynoorden Ceram naer Banda, nalatende provisioneele ordre aenden Gouverneur om in ons afwezen van te dienen.

Ende hebben aenden Heere Gouverneur dit ondergeschreven
provisioneele geschrift, tot zyn berichtinge ter hande gestelt, —
item oock de missive aenden Heere Gaspar van den Boogaerde
mitsgaders een andere aenden Coningh Mandarsha in Ternaten
ende noch eene aenden Quimelaha Terbile of Xoula. alle —
om per het Jacht 't Hof van Delft, waermede het van
Amblauw hiertael weder is gearriveert, met den eersten derwaerts
gebracht te werden, midtsgaders deselve noch een ordre, te dienen
voorden Capiteyn Verheyden, tot het expedieren van de zaecken —
op ende ontrent Cambello voor het noch uyttrecken van de hongie
inde maendt van October aenstaende voorgenomen.

Provisioneele memorie voorden
Heere Willem van der Beeck —
extraordinaris Raadt van India —
midsgaders Gouverneur en directeur
over de Provintie van Amboina.

E: Heere

Vermids de tydt om myne Commissie in Banda te voltrecken
niet toe en laat, dat ik langer hier in de landen vertoeve —
ende

ende dat nochtans verscheyde noodige zaecken voor ende alvoorens dat sij een weder retourneren, dienen waergenomen te worden zoo heb goetgedacht U E. daer toe dit provisioneele memorikie achter te laten;

Zoo haest als het Jacht 't Sas van Gent een van ambeyns zal werden gedetourneert, gelijck als wij aende Capn. Verleyden expresselijck belast hebben, het selve jacht van daer voor eenen herwaerts te langen, zoo moet het sonder vertoeven, datelijck naer Molucco werden versonden, om onse Missiven derwaerts te voeren, ende oock weder van daer herwaerts over te brengen, om van een voort tot Batavia overgebracht te werden de jongste advysen, negotie, guarnisoen, Logie ende Scheeps boecken & papieren onder voornoemde Gouverno berustende;

Ende gelieve U E. daerinne te laden 2. leggers calappus olye 10. rollen plat loot ende 10. platen root coper, van daer van ons expresselijck begeert, nevens noch de 0000. lb. van [illegible] in specie jongst met Mallaeyo van daer ontfangen, een onderuytlick zynde, ende wanneer voornoemde Capn. Verleyden een sels in persoon met de resterende schepen sal wesen aengecomen, zoo dient hij, sonder veel dagen vruchteloos te laten overslaen, tot executie van onse resolutie op 24. stanty een genomen, achtervolgende d' ordre by mij voor hem geconcipieert, U E. nevens desen behandicht, 1º de serjanten Woet ende Dans, met soo veel soldaten, als een sal connen uytgemaeckt worden weder naer Cambello gedimitteert te worden, verdacht werdende dat de adat ende Gabbe Gabbe, welcke daer van doen zal zijn tot het opmaecken vande nieuwe geprojecteerde vastigheyt van hun zal moeten werden mede gegeven, alsoo daer toe plaatse geen van voornoemde twee noodtsaeckelijckheden zij te becomen.

De soldaten sal geboecke derwaerts (als met vande Oorlogs[illegible] zynde) met eene seynt connen werden gebracht. behalven dat wij nochtans verstaen, dat sij daer beyde tot besettinge vande Strange, als haer een [illegible] voor als noch met sonderlinge beloovende, zullen dienen geemployeert te worden, maer zouden een van beyde, middelerwijle, te weten de Woet die de [illegible] noch in heeft, connen gebruyckt werden, om

eenige

Int Casteel Victoria dezen 31en July A° 1651. —

om eenige rijs op Hila, die daar nodich is ende oock op Lariquen;
zoo bij aldien het daar zoo mede vereijst te brengen, item oock
Zoulou van eenige verversinge te provideren, naardien zij daar
van het jongste gronden, door ongelegentheijt niet zijn connen
geprovideert worden, als mede om het volck vanden ongenoemden
Orangcaij Abdue Hasman, zijnde tesamen omtrent noch 70. persoons
sterck, van daar, waar dat zij tot discommoditeijt noch onder onse
vestinge resideren, te halen, en conform onse voorz. annotatie
op de custe van Hijla te brengen, om daar elders woonplaetsen, waar
dat het haar goet ende geraden dunckt, haare woonstede te kiezen
waaromme goet salzijn, dat UE. den Schipper Steriaens beval,
bij Lariquen, indien daar (als gezeijt) mede rijs nodich is, eerst
aenleijt, ende deselve daar uijtlangt, ende daar naar tot
Zoulou loopende, het voornoemde volck inneemt, midtsgaders
verversinge naar Hijla vervoert, en daar naar mede voor
Cambello navigeert, om daar beneffens den anderen de bezettinge
des Straats tot naarder last mede te continueren; het guar-
nisoen op Cambello ende Zoulou, sal alsoo die luijden daar
in gerustelijck als voorgeseijt zijn, zonder een voet vande vastelant
te mogen setten, ende midtsdien dan oock niet anders tot [illegible]
[illegible] becomende, als het geene haar vande Comp.e wordt
[illegible], dat maar rijs, [illegible] [illegible], ende [illegible] is. den meeste
deel voornamentlijck. wie op zoo een eenige plaatse, als gecontinut
woonen, zeer [illegible] ende [illegible] ongetrouw maeckende,
altemet eens [illegible], dat is voor [illegible] volck [illegible]
[illegible] te worden of [illegible] van haar [illegible] te [illegible]
dat zij alle te vergaan stonden. het geene de Comp.e in deze
turbulente tijden, voornamentlijck niet wel connen zoude. —

Zoo moeten voornoemde vestingen, item oock het schip Nassouw
van [illegible] noodtsaeckelijck voorzien worden, gelievende UE. ten
dien fine, als oock om te dienen wanneer de [illegible] in October
aenstaande weder staat uijt te trecken. met het maecken van
calappus [illegible] zonder intermissie te laten continueren. want
wij [illegible] gelijckelijck. [illegible] als UE. weten van [illegible] ontbloot
zijn, [illegible] nochtans een noodtsaeckelijckheijt die in tijde van
oorloge. zoo wij [illegible] [illegible] zijn niet can gedient worden

Ende vermits wij onder anderen. oock geannoteert hebben

Binde

Inde maendt van October aenstaande met de generale Lange-
wedde op den vyandt te trecken, om hem zoo geduirich t'infes-
teren, ende allenwegen, daer dat connen, in nopen en roverie
te winden, ende zoo veel mogelijck te beledigen, zoo dienen alle d's
Comp.s onderdanen, ende de noch sijnde gebleven vanden Coningh
daer van al metten eersten geprepareert te werden, ende
dat niet tegen October, maer al tegen 20en September, dat
dan noch wel ultimo vallen zal, ten eynde zij haere vaertuyge
ende provisie onderwijlen vaerdich ende gereet mogen maecken
ende vermits het laet, dat wij dan op den vyant sullen
weten te vernielen, voornamentlijck Luwuni bestaen zal, dat
zaerdsagonis boomen alomme onbrantbaer worden gemaeckt
is geheel ongeroert, maer so noodtsaeckelijck bijeen te vryteren,
als deselve boomen, om de standicheyt van haere balcken, niet wel
met vannighs comende werden geruineert, besyden dat ze
selve ooch met een algemeyne brandt, indien sal dienen gedaen
te werden, zoo zal het hoochnodich wesen, dat voor alle andere
wercken noch groote quantiteyt ten minsten ten getale van
5. a 600. stucks. boven de 200. ontrent, die wij alvorens
hebben, gemaeckt worden.

Quiden vande afloopende Hadjab Salangh en Somitte crijgs-
afgezanten bevravaents comen, om UE. geseyt dat op haer
laten versoecken hebben, te comen congratuleeren, soo geliefft
deselve vrindelijck t'ontfangen, ende met alle practicable
obbeinden aenden Staat vande Comp.e de noto te verbinden
daerinne een smal veranderingskien met dat volck beve doch
can, of vreezen wij, dat zij haer andermael eenlijck doorden
quimelala sonder laten traduceren, ende met den selven
mede tegen de Comp.e aenspannen, dat ons in deze tyden
quaelijck zoude comen.

Het geprojecteert vallideytien op Hanoiro dient sonder veel
roeren mede volbouwt te werden, of coopen, die lieden daer anders
groot pinyckeel van door de vyanden den eenen dagh ofte den
anderen mede overvallen te werden.

Ons naerder bedacht hebbende op de gelegentheyt vande
redoubt op Sonsoe, zoo vinden wij onnodich, dat die meer

spannen

Int Casteel Victoria dezen 31en July Aº 1651.

spannen (goes als wij eerst voornemens waeren) gedecke
worde, want het wel weezen konde de Comp.e haast verloren worde
de vestingh, als daer langer onderstut zijnde, insonderheijt
wanneer het maar verlooren arbeijt ende costen zouden geweest
zijn, behalven dat voornoemde spannen oock ten hoochsten op
bijla geinequireert worden. Maar dat U E: dan gelieft d'ongemackhe
vonnenen, derselve met den eersten aen landt worden gegeven
zijnde te dien fine als om noch eenige andere nootsaeckelijcke te
maecken, van ons daermede aengezeth vier ketting (?)
slaven met haare zagen, 4 en de welcke ons tot Manipa toegezonden
die U E: bij gelegentheyt ten overvloede aende Opperkoopman vanden
cappen noch gelieft te bevelen dat wel winden gade geslagen, alsoo
vaarmede dat met een kettingh twee aen twee gekoppelt worden
of zouden anders wel eiders met die van Tanicquin mede ...
gasoppat opperen, een gelijcke verseeckeringe zal sijn noodt,
zaecken ontrent de slaven al mede dienen geproactiseert te worden,
want wij het niet geraden achten, dat zij indere gelegentheijt
ijder apart maar met een cleen kettingsken vast zijn. —

De boecken ende andere papieren dezen Gouvernement concernerende
sijn oock denk te doeren eijsch gelieft te versorgen, dat op mijn
wederkomen uijt Banda, het geene sitte ontrent Pmo Septemb.
zal wezen, gereet ende ingepackt zijn, want wij sijn daer naer
ten langesten niet boven 4. a 5. dagen denckende te verbeijden,
nadien Macassar noch mede sullen aenloopen; onder de
voorsz: boecken die gereet moeten zijn worden oock tacite verstaen
de boeckjes der slaven, sijn rechtevoort beschrijden; waeromme
U E: de selve daer af expressie gelieft te doen waerschouwen.

Het goet tractament aende Coningh'es gelanten, heeft U E: onderwijlen
derselve sijn noch kennen, ten hoochsten gerecommandeert
zoo en mogen wij oock voor besluijt niet naerlaten de spoedige
depesche van het Jacht Sas naer Ternaten te bevelen
want wij hun met ons verzeylen tot Bat.a naer zijn wederkeeren
uijt Molucco noodtsaeckelijck zullen verwachten moeten,
zonder anders, dan U E: beveele met U E: d.r adjuncten ende sup.
poosten Gode; naer onze vrindelijcke groete in genade bevolen
Amboina int Casteel Victoria 31. July Aº 1651. was get.
U E: geaffectioneerde goetwilligen vrint A D van Oudtshoorn

Ternate

Ternaté.

Aenden Gouverneur Gaspar vanden Boogaarde.

Edele: Erentfeste, Achtbare, Manhafte wijze, voorsienige seer bescheijde discrete heer

Mijn heer

Naar dat wij met het Jacht de Leeuwerick op 5en April passato uijt de Reede van Quottacquia, door de Straate van Patientia gewaaants aen waaren gezeijlt, zijn door Godes genade, op den 11en daar aenvolgende, voor de vasticheijt Hardenbergh op Cambello, besuijden ter ancker gecomen, waar dat ter reede leggen vonden, de fluijt de Smient, twee dagen eer wij van genoemde Quottacquia vertrocken, ende even zoo veele tijds voor ons daar oock of arrivement gewest, ende quam de Ghittioen, op den 15en daar aen noch mede te passeren den hebben de twee andere schepen, te weten de Hoet ende het Sab, die Reede niet bezeijlen conden, maar zijn successive den 23en voor het Casteel Victoria beoosten aengelandt, dat met voornoemde Sab een lange reijse is gewest tenprincipalen veroorsaeckt, overmids zij, contrarie onse uijtgedruckte last, bij westen Oubij geloopen ende midsdien door de stroom tezeer om de west geset zijn, Voorsz vasticheijt Hardenbergh, nevens de redoubte op Louloe hebben noch inde bescherminge vande Compe gevonden maar zijn voort alle andere Compe vestingen ende redoutten, in des Coninghs district gelegen gewest, als zijn de steene redoubten op Manipa ende Amblauw, de platte toren op Cambello, de houtte vestingen op Lissidij, Assahoedij, Laala, midsgaders de redoutten op cleijne Hatuwaa Conoa en Lonoa, item oock het steene redoutte op Noussatello met de goederen daarinne gewest, door de vuijle beleijdingen, vanden boozen, trouwelosen, Quimelaha ende zijne snoode partisanen, de Compe zeer schelmachtich afhandich gemaackt, het meeste deel van het volck daar

gants

gants onverdelijcken vermoort, of met haar in hunne gevanc-
kenisse vervoert, invoegen dat het getal der vermiste persoonen,
het zij dat zij doodt (het gunt vande meeste wordt gevreest) —
gevoert werdt) ofte wel eenige onder haar als gevangenen
noch inden leven zijn, 159 zielen comt te monteren; ende waren
de schade die daar bij voorde Compe. in veele effecten, buyten
de logementen, het schip ende alle de oorlochs munitie, —
midtsgaders noch het gunt de particulieren daar bij te con
comen, op 22. ⊕ guldens begroot, Met voornoemde —
Handenberch, heeft het oock geen meer geschiet, dan dat die
snoode rovers, beneden inde platte form, waar dat Compes. —
goederen wierden bewaart, te veel tijdt met plunderen door
brachten, ende d'onse middelen gelegentheijt gaven de —
om haar, onderwijsen, boven ten defence te stellen; Zoo heeft
het oock op Timor alleenich maar hier aengestelt dat den
Orangcaij Abdul Rachman Tenlouwes met de zijne nevens
die van Batounala, Hamau, Camarien ende Latoulaloij —
van alle des Coninghs onderdanen, zijne Majt. ende de —
Compe. alleenich maar getrouw gebleven), tegen danck van
het Commandement hooft aldaar, met geweldt geinouwsaem,
voorgecomen heeft, dat groote meenichte menschen, doorden
Quimslala, tot het decken vande Kedoubt met adap op de
schouderen gedrongen, waar onder dat zij haar geweren —
hadden verborgen, ende den Quimslala gedacht hadde
zijn schelmstuck daermede uyt te voeren, op den dagh vande
volleecke moont (zijnde geweest 11.ᵉⁿ meert) met binnen
de logien wierden gelaten, maar doorden selven Orangcaij —
met haar gootje, zeggende dat het daar door geenpas en
gat te decken, wedernomme gedrongen, ende is men zeer
bedrucht geweest, dat zoo bij aldien wij met de maen —
noch maar eenige weynige dagen waren achtergebleven,
of de gantsche custe van Bitou en (Godt weet) —
oock met selfs d'oudtste Christenen, die van het Lande —
van Tymimor, haar mede met zouden hebben van ons —
afgekeert ende benevens den Quimslala de wapenen
tegens ons opgenomen, want onder dezelve dagen

verclaerde

verschreyde vrienden trecken, ende woorden vol van bedenckingh
wierden geloont ende vernomen, immers alsoo dit is
genoegh seecker ende gewis, dat die van Dinnier,
plaatse mede op de Custe van Sitoe gelegen, met den
Quimelaha oock hebben gecorrespondeert, want sulcks
vande haeren selfs is beleden, gel. door ons daer over dan
oock noch twee voorname persoonen vandeselve, in
stucken zijn doen kappen, ende soomen haere verclaringen
mach geloof geven, gel. wij sien (Godt betert) uijt veel
schyns omstandicheden genootdrinckt worden te wese bedoelt,
soo soude de geheele Cust van Sitou tot Wayliu toe,
midtsgaders oock selfs eenige van onse Christen Lamehas
daer onder den Domini Jansens. bij name specialijck
zij genoemt, daer aen, verscheyden laeckeyden, mede vast
ende al van een besluijt met den Quimelaha zijn,
naer het welcke, als een werck wesende van te groote
ommeslach, voor ons, met onse cleene macht onmogelijck
zijnde om alles te beteren, met raadtslagen geacht hebben,
op het nauwste ondersoeck te doen, maer voor de Comp.ie
goet g'oordeelt, den pot toe te decken, ja haer selven
tegen haere accusatoirs te defenderen ende vervolgens
onder occasie van den nieuw aengecomen Gouverneur
met eede de novo aende Comp.ie verpflichten zijnde
onderteeckenen, nochtans den gemelten Domini Jansens,
als een gants quaet ende in dese turbulente tyden
seer dangereuse instrument in dese landen wesende,
door onse inductie, op zijn eygen bewillinge met Comp.s
schepen naer Batavia, quansuys om hem daer selfs
in persoone voor den Heere Gouverneur Generael
en Raden van Indien, van zijn naergesprocken infamie
t'ontschuldigen, gesonden, waer het soo goet sal werden
dat hij eenigen tijdt continuere, ende omme ons met allerlei
verseeckert te houden in de [illegible] beletten, welcke
die van het landt van Sitou aen ons hebben gedaen
die wij doch aen haere zijde om haer in getrouwicheyt te verbinden
weijnich meer dan windt zijn streckende, maer eeten geven

Ende

ende noch andere zyde vande Comp:s gaarde hebben te
opsluyeden, om daer door in tyde ende wyle dat zy haer eens
weder mochten comen, elders in te luyten te gaen, te weeren
recht ende reden, van haer daer over te straffen te becomen,
Zoo hebben tot de begonne fortressen van dien custe voorde
Comp:e daer langhs heenen noch 4 houte bastiloden of
baricaden gelecht, benevens oock noch eene op Harouco op
het landt van Oma, ende zyn wy daer benevens oock
voornemens de gedemanteleerde redoute op Noussatello weder
weder op te maecken, invoegen voorgen: custe nu voorzien
blyft met dry steene redoutes, dat is op de Platte, hyla
ende Larique nevens 9 houte vestingen als namentlyck
op Tial, Way, Lien, Mamalo, Hitoelamma, Ceyt, ende
Patten Lebelen, op de 5 negryen ende Dirien, boven
te samen met 300 coppen, dat een matich guarnisoen is,
sterck ende groot genoech om (onder Godes genade) ende
dat zy hiervooren eens geen veroveringen willen hebben
een groot gewelt mede uyt te wysen ende af te keeren;
ende zyliede selve dien veroveringh begonnende in te laten
(geen het niet zonder bedencken is dat zy (derselve commando)
het geint mede wel credites te presumeren is dat staat
te gebieden, doenrillen, want die van Macassar
doorden Quimelaha haer ernstelyck versocht zyn te willen
verschonen, zoo encomen onse voornoemde bastiloden
noch te maeckt, alwaer het oock soo, dat die noch eens zoo
sterck ende suffisant waren dan als zy is, het selve niet
verhinderen, maer zouden het met goede oogen aenzien
moeten, waeromme voor alle dingen nodich zy, gepracticeert
worde, haer op de advenuen, dat is ande z. zyde van
Bouton, ende in het oostende van dessels strate, aen
Boano, Ambelauw ende Manipa te sluyten, daer toe hen
ons hier aen schepen gebreckt, houdende naer het
verkiesen deses, ende maer in het vaerwater, die ons
daerinne souden dienen connen, de fluyten Woef ende Zande
midsgadens het Jacht de Terwenick, van welcke dry
daer den beter noch een, tot mijn transport naer Batavia
ende onder Resident Ruys op Macassar zy met zijnen
ommeslach intenemen, zal dienen aengeleyt te worden,
invoegen

inbrengen dan maer 2. bodems beyder Natien, die oock geheele
af ende onbruyckbaer meest is, sonder roeyers, tot geene
manier van spreecken, weynich beter als niet zij, waer-
over dan noodtsaeckelijck metten eersten uyt Bat:a succours
sal gesonden dienen, maer wij nochtans wel weten, dat mede
aen schepen groot gebreck is, behalven dat oock buytholen
of oberdinge daer alsoo wnoch sal connen claer gemaeckt
worden, dan als wij dencken, dat den Macassaar (van ons
armeeren wel sullende connen presumeeren) sal trachten
inde weer te weeren, maer over wy dan voornemens zijn van
met UE: in het vervolgh op zijn plaatse noch nader te
discoureren; Middelerwijle is bij ons oock niet verluymt
den vijandt in Hitoelie allen wegen te doen alle afbreuck
die immers mogelijck zij geweest, gelijck wij dan het edele
eylandt Manipa geheelijck tot onderste boven hebben
gekeert, want alle haere Negrijen sonder eenige over te
laten verwoest, haer vaertuygen cleen en groot vernielt,
midtsgaders alle de nagel, oock sagou, calappus en pisangh
boomen sonder eenige daer zij eenich voordeel van genieten
connen te sparen, of omgehouwt of geschilt, ende de cruijden
daer uyt hebben getogen, zijnde deze leden door ons over
ses weecken lanck, dat wy daer met 5. schepen, geladen
boven haere ordinarie scheepsvolcken met 300. soldaten en
wel anderhalf van 1000. swarten bijstandt hebben
gecontinueert, met achterlatinge ende verlies van veel
haere goederen, als wilde beesten vanden eenen bergh op
den anderen gevlucht. Soo hebben wy oock veele
nagelboomen op oudt Lissidy, cleyn Hatoenala ende Moulne
Hennetonaly geschilt, midtsgaders totalijcken geruineert
ende doorden brant geconsumeert beyde de Negrijen Cambello
ende Lissidy, met veele van haere cruyden vaertuygen, daer
op den oever vindende, sonder dat die traiteurs het hart
ofte de couragie hadden, daer tegen eenige resistentie te
bieden, maer vloden die van Cambello achter tot weer
op het hooge geberchte boven Mattelijn ende namen
de Lissidiers haere retraicte naer Erangh, waer dat zij
haer tesamen met die inwoonders, mede op een inaccessibile
hooge plaatse hebben gecombineert ende sterck gemaeckt,

daer

daer het ons niet mogelijck is op haerluyden met de geringe-
macht die wij aen handt hebben, yet t'attenteren. Alle oock
aen haere nagelbomen daer ende daer omtrent diep in 't
landt staende, eenigen hinder te doen, als met groot periculen
van zelfs alle daer vernielt te worden, gelijck als wij daer
van nieuws preuve genomen hebben; want soo als ik op den
5den July zelfs in persoone met omtrent 100. duytsche coppen
ende tweemaal zoo veele swarten bystanders gerucht was,
zonder eenige tegenstandt t'ontmoeten, de valeye van Cambello
in tot twee boven op Mattelijn, in der vijanden verlaten vestingh,
onder het principaelste van haere nagelbomen ende ons daer
begonden te prepareren, om voornoemde nagelbomen te
ruineren, zoo wierde ons door den tominden vijandt (de paden
wegen, schuylhoecken ende winckelen eenieder) datelijck
den afgangh becommert, zoo dat wij beneden, vande benedijste
nodicheden niet souden bevrijt worden, ja oock zelfs niet
weder beneden comen, alle moesten haer eerst uyt een
zeer voordelige plaetse bij haerluyden geoccupeert geweest
drijven ende zoo het pat met cracht openen. het gint oock
zoo eten niet en pattende of bequamen wij aen onze zijde
datelijck twee swaer gequetsten, ende vrij meer wij niet of
zonder, zoo bij alduer wy daer boven, maer dien eenen naeste
waeren overgebleven, 3 ofte 4 gemeenlijck vande vijanden
zijn belegert geweest, ja wel licht oock zoo benaeut dat
niet zonder hebben geweten, daer weder van daen te comen,
vermids die uyt de geheele voort Taala ende Caybobo,
waer hen den Quimelaha boven op Tooky verloont, mede
die van Erang ende de daer naer toe geweken Lissidulen,
item oock die van Eli, Batouala, Mochit, Henmetoinaly
ende Waybonti, binnen een halff etmael tijts daer alle
bij den anderen connen wesen, ende te samen wel tienmael
zoo veel machts uytmaecken, dan wij zelve sterck zijn,
waeromme het het extirperen vande nagelen in de bosschen
van voornoemde Taala, Erangh ende Cambello anders
gelegentheyt zal dienen waergenomen te worden, en ten eynde
dat hun inlanders den Coningh toebehoorende, maer van hem
en de Compe. trouweloselijcken afgeweken, nu nergens
anders meer nagelen worden gevonden, als op Waybonti,

daer

(daer wij wel haest mede loopen achter te comen) Evangel
de hoeck van Taäla ende op Cambello, waer dat met als
met soo groote macht van volck is by te comen datmen rabire
is haer gedurich in schermutselen te houden ende achter noch
goede partye volcks hebbe, om by de geheel met het omlacken
ofte skollen bereit zijn. Stercke macht te laten, ende voor haer lieden
voorde geene daer hier of daer van achter den hoeck ofte
seggen moeten voornemen te helpen springen, infallibel te connen
defenderen, waer toe wij souden ten minsten van noode te —
weten een nombre van 1000. blancke coppen, ende conen
wy hier kortevoort ten uyttersten met boven 400. d[it]o: —
uytmaecken, invoegen dat ons noch circum circa 600. coppen
van Batavia souden moeten werden bestelt, welcke of —
daer al sullen weten uyt te vinden, naerdien alle de macht
met mij jongst van Batavia gebracht hier is verbleven
sulcken seer in twijffel, ende is het mijn heere voorwel
(als gezeyt) sulcks, dat soo by aldien wij gemelde assistentie
met brocht, dat is voor het aenlanden der apparente —
verwachte vreemdelingen en becomen, de Compe. haer hier
weder in een seer schadel[ijcke] langwijlige oorlogh sal ingewickelt
vinden, het gunt anders (gelijck wij gezeyt hebben)
onder de genade ~~Ci~~ Godes te hoopen zy, dat in min als
een maent tyds sal t'eenemael g'absolveert ende —
g'eyndicht raacken, want de nagelen daer omgeslacken
zijnde hebben wij met haer niet meer te vernielen, ende
sullen dan oock door de vreemdelingen nooyt meer beroert
werden, vermids het haerlieden niet om haer persoon aen,,
gericht te doen geweest is, ofte de groote comptoiren
welcke in voortyden hebben genoten, dat zy hier gecomen
zijn, maer de nagelen die d'eenichste bruyt zijn daeromme
(gelijck als men siet) gedanst wordt. Edoch, indien haer
tegens ons vermoeden (dat Godt geve) maer een jaer
geen onderstant vande vreemdelingen met Hitus ofte Sagoeris
worde gedaen, soo hebben wij niet haer, alleenich maer —
met de macht ende het vermogen dat wij hier tevoort noch —
aenderlandt hebben (onder de goddelijcke hulpe) wel
soodanich met het ontsetten van haere levens nooddruft
te benauwen, gelijck als nu al door de verwoestinge

van

van Manipa zij geschiet, dat de voornaemste spijscamers voorde
van Cambello, Orangh ende Lissidij plat te zijn, ende 't gene
daerinne noch werden doen zullen connen, dat zij alle van honger
zullen vergaen, ende het landt selve, om haere ydele buijcken
te vullen, verloopen moeten, ende hebben wij, om haer het gebruijck
vande Zee te benemen, dat is de beste neeringe te verhinderen
het Schip Nassouw (door zijn leck ende ontlooijt door andere
ongemacks meer toe niet bequaem wesende) nevens eenige
cleene vaertuijgh op de Strandt van Orangh dicht onder haere
batterije geleijt, met voornemen eveneens op Cambello
beneden aende Strandt (waer dat d' oude platte form gestaen
heeft) noch een conte barricade op te slaen ende daer voor twee
drij maenden een guarnisoen met die in handen hebbende wachts-
verscheijden van 200. blancke coppen sterck, t' ondonneren, om
haer, door deselve zoo t' onsens dagelijcks, te water en te lande
t' infesteren, ende verwijtteren met; of zullen X zoo nu of dan eene
occasie aentreffen, want dese lieden [illegible] inde boezijt van hare
zaecken doch niet continueren connen, om haer op Cambello van
het meestepart der nagelboomen te ontblooten, dat Godt geve;
alle welcke onse exploicten nu, mijn heeren, en zijn oock zoo ende
niet gepasseert, of hebben nu en dan al eenige rencontres met
de vijanden gehadt, inde welcke wedersijts al wat schade aen
volck is geleden, zijnde onder andere dooden, die wij becomen
hebben, den lieutenant Cornelis Paisé, braef soldaat, mede
geschoten, maer is het groot wonder dat wij geen meer
afbreuck van haer hebben ontmoet, in opsichte vande
verscheijde occasien, welcke zij (de paden condie ende wel
tweemael stercker wesende als wij zelfs waeren) midtsgaders
niet anders tedoen gehadt hebbende, dan op ons te passen
ende te loeren, wanneer wij, gesepareert in vele partijen,
hier ende daer met hacken ende schellen waeren doende) op ons
gehadt hebben, maer schijnt het dat de Godt de heere haer,
over haere abominabile moordadicheijt, sinneloos gemaeckt
ende van alle mannelijcke courage heeft gelieven te ontbloten,
daer vooren zijne almogentheijt ten hoochsten ende eeuwicheijt
gelooft ende gepresen blijft. Maer bij ons ingesien zijnde
de trouweloosheijt, die dit moorsgebroetsel, nu tot distincte
malen de Comp:e heeft bewesen, ende daer toe geconsidereerende
hoe dat zij haer onder ons soete ende sachtsinnich regimente

een

X wij door goede middel

(in't welcke op haere wolvarentheyt allenthalven gantsche-
lijck is geruïneert geworden, zoodanich oock dat zy zelfs
tot meermalen verclaart hebben, dat zy daar toe niet meer-
der willen te wercken, gelyck ik by deze mede protestere, dat ik
daar, tot supplement, oock geen meer heb weten by te voegen)
noch al eeter van haare boosaerticheden niet hebben connen
abstineren, ende dat daar uyt claarlijck te bemercken zy, dat de
staat vande Compie. zoo lange als men met dat Canaille
opgescheept is, eenmael verzeeckert noch vast sal werden
maar altoos formidabel zyn, ende haare E: E: midsdien
genootdruckt worden, een groote guarnisoenen tot swaare —
costen vande Generale Compie. te continueren, zoo dencke
my (onder verbeteringe van beter oordeel) dat by haare
Edts. reedenen genoech gegeven zyn, om voor Godt en de Werelt,
met een goede gewisse, ende zonder eenige blame t'overleggen,
hoe ofmen, wanneer haar en van het landt van Hitou, eens
weder eens in comen te verloopen, zoo men anders met al
bewijs meynt by haar redenen genoech te zyn gegeven, niet
dat zy van alle dese criminele beraadtslagingen, ende —
snoode practycquen, kenisse gehadt hebben, want zy daar
toe, het geint buyten alle twijffel zeecker is, van eene
zelven mede aengeroert zijn ende ons daar van (gelyck als
dat trouwe bondtgenoten ('k late staan onderdanen) betaemt)
niet eens hebben gewaerschouwt, alle den Lande zoude —
connen uytdryven en het selve met een ander volck beplanten,
waar toe my dunckt, dat de Chinesen (op Batavia be-
stadtseerst heen loopende) een zonderlinge bequame natie
(als labourieurs wezende) zoude zyn, welcke wy oock niet
en twijffelen, of daar toe wel zouden inclineren. het getal
van 2000. en by minder was genoech om nevens ons, al
het moeys gebroetsel, niet alleenlijck mede van het landt te
drijven, ende de Nagelvoght te landt halen, maar zelfs oock
noch zoo veel ryss, suycker ende andere aardtvruchten op het
landt (daar toe zeer bequaem, ende spatieus genoech zynde)
te winnen, dat wy verhoopen, metter tydt, alle deze oostersche
quartieren, daar van zouden connen gedient worden, ende —
zonderen op haar bedryf, met zoo nauwe restrictien
connen stellen, ende zoodanige favorable conditien met haar

naeder

kamen dat voor haere gewoone brouwsloffeyt weynich zoude
zijn te duchten, midtsgaders naer verloop van eenige jaeren
d'oncosten welcke de Comp:e daer op het landt heeft te draegen
ende meer, zonder connen uytgevonden worden, ende blyven
wy voornemens het selve mijn Heere den Gouverneur —
Generaal ende Heeren Raden van India al eens in haer wijse
ende verlichte bedencken te geven.

Vervolgens de schepen successive (als voren gezeyt) g'arrive-
zijn eerst op den 12 May de fluyt de Gans ende 15:e daer
aen het schip Nassouw mede noch wel aengelandt, voor alle
welcke schepen besonder vanwegen den Grooten al gedanckt zij
zijnde ons beneffens de Coninglijcke Ambassadeurs, daer mede
oock toegecomen U:E. zeer aengename missive ende bijgevoeghde
papieren vanden 20:en April passato, nevens noch een andere
vanden Oppercoopman Jacob Hustaert speciael den
toestandt van het eylandt Macquian (zijne subalterne
residentie) vermeldende; op welcke beyde in deezen cortel[ijck]
zal andtwoorden ende vervolgens oock poseren, wat wy
meijnen, in onze qualiteyt van Commissaris gehouden
ende verobligeert zijn te doen, Zeggen dan tot inleydinghe; hoe
ons ten hoochsten verwondert dat haer die van Tallapauw
Sable, Tattasoho, Gnottabauwa en Bobauwa noch
niet wedder hebben g'accommodeert, maer haer tesamen
mede naer de hooghte tot die van Bobaua voornoemt begeven
in absentie derselve op mijn aencomen aldaer, haer alle
verclaerden te willen conformeren, met het gunt (sulcken ons
ten eenre, ende die van Gnottacqiua ende Gnottagita
&c:a ter andere zijde, als zy derselve Grooten negrijen
eenichsints suppositit zijnde, wierde verhandelt, het welck
by die vande voornoemde Grooten negrijen oock wierde —
g'accordeert, indienvoegen (buyten twijffel) te zullen
geschieden, gevende voorredenen van haer weygeren non compari[tie]
dat het onder de haeren, geen gebruyck was, dat de cleene
negrijen, nevens met de Grooten in eenige onderhandelinge, —
ten principalen in het generaal de landen raeckende, —
compareerden, maer bleef de sorge daer van gemeynel[ijck]
eenlijck maer de Grooten hoofden gedefereert, Zoo en waren
zij vande andere zijde oock niet gerust by de Nederlanders

te

te compagnieën ende inwoonders, schoonmaeckt in soo groote
zaacke als deze niet haar te strecken &c^a — tot gints wij
in ondervinden dat alle haar voorspraken zijn geweest,
maar door wij dan oock aengemaant worden, op haar doen
ende bedrijf het naauwste te letten, ende den eenen alzoo weijnich
als den anderen te betrouwen, waeromme U Ed. zeer wel
wijselijck ende voorsichtich gedaen hebt, dat alle Comp^s
vestingen van gerequireerde behoeftigheden gevonnist hebt
voorsien. staande dan (mijns bedenckens) ten dienste vande
Generale Comp^e: voort niet anders te betrachten, dan een
werck in termijnen daar te houden, zoo als het tegenwoordich
ende toetsen dat ons niemandt attenteere. sonder (ende
het maar niet al geschiet zij), gelijck wij sien dat Coningh
Mandarsha nevens S^r. Hustaert te dien fine om 't
eylandt Macquian stout te pangayen, hier te woelen, om
de noch ongeloovsame weder tot haare perticiecijt te
brengen, ja is ons geboden (doch onder verbeteringe van
wijser oordeel) dat of schoon zij u al sulcx moesten comen
om te reconcilieren aensoecken, dat U E. haar niet behoort
t'ontfangen, maar op ons vermogen af te wijsen, mids zij haar
tijt, wanneer sij (dapperlijck tot 't selve gesonden) daar
geweest zijn) niet hebben waergenomen, onder belofte
nochtans, om haar tot geen desperatie te brengen, ende daar
door te doen voornemen, tot gints zij mitsdien anders wel
niet eens dencken souden, van in haar faveur te willen
schrijven, want wij daermede anders gelove souden comen
te verliesen d'occasie van haar daer over te straffen, ende
onder het selve pretext ten principalen noch tot ons eijgen
ooghwit te comen, dat is: Godt gedencke van haare nagelen
ontrucktbaar te maacken, sonder het welcke wij niet en
weten, hoe de Molucx onrusten anders best sullen connen
beslecht worden, tot gints, sal de Comp^e. subsisteren,
nochtans daer ende elders noodtsaeckelijck dient te geschieden
want soo lange daar allerwegen nagelen zijn, dienen (volgens
U E. gebooden) daar noodtsaeckelijck de guarnisoenen
gecontinueert, die nochtans de subjecten zijn, van d'onrusten
ende lasten veroorzaacken, maar den voorn. halstarrigen
nagelboomen geabsindeert zijnde, salmen op het gantsche
eylant

eylandt Macquian, eenes maer gelonde weder op Guottacquia
Guammiloocq te continueren, ende dat op Tattasoho. Tabelolo
ende Pouatton comen inbrecken, het gint de Comp.e datse
mercken souden soulageren, middelerwyle soo dienen deselve
gereconcilieerde met attabiliteyt ende 't landt gelonden te -
worden, ende soude het oock seer goet syn, dat, vermids deese
die tydt ende occasie, mids het groot verloop inde saecken
van Mandanlea, geleesen schynt verdwenen te syn, van eenige
tegen den Tidoreesen in onderlinge tweespalt ende oorloge -
t'excitteren, clandestine, sonder den Castilianen het weten, -
getracht worde met gedachte Coningh van Tidore in minnel.
contopentie ende correspondentie te comen, ende den van
Castillien te debaucheren, in soodanige occasie een goede -
verderinge ten korten tydt, by den ventige boode woe
bespraacht gebruyckt, dickwyle sonderlinge veel vermach
ende dunckt ons dat daertoe dan niemandt proponderen, als
den Oppercoopman Jacob Hustaert soude connen worden
geemployeert, ende in besloten wanneer het met anders
can worden gepracticeert (gelyck als wy deese tijt hadden)
geen groote swaricheyt niet gemaackt te worden, of de -
Castillianen daer oock al eenigen lucht bequamen, vermids
die Signoors al verscheyde selven, de vuyde articulen geweest
hebben geinfringeert, met aen Conincks rebellen ende
onse vyanden, beyde volck ende ammunitie van oorloge
verlenen verstreckt, midsgaders haer dagelyckx bij, over -
ende weder gaen, tot haere plaatse verleent, gelyck U.E. schryven
sedert heeft [illegible] te sullen comen worden bewesen, daer
van wy U.E. dan oock by deesen expresselyck recommanderen -
getrachten wettelycke documenten te becomen, om de Comp.e te
synen tydt van te dienen, daer het te passe sal mogen syn, en
schynt of hem Dom Francisco d'Esteiban over myn leste -
vermaninge, hem door myne missive gedaen, ten hooghsten soude
geattenteert, ja selve in syn eere geraeckt vindt ende midsdien
wel soude meynen sien over tegens my proces van injurie te -
moveren, wel (ex animo) meynt dien grooten Don eenvoudigh -
dat de Hollanders langer voor het uytvoeren van een blaes met
boonen vervaert syn, waerlyck neen. behalven dat wy hem by

ons

ons schrijven in het minste niet hebben beroert, als zijnde het selve niet affirmative maer precautionaliter geseyt; doch wij begrijpen wel wat die goede Heer voor heeft, namentlijck— bemerckende dat wij de snuf van zijne spitsvondigheden beginnen inden neus te crijgen ende consequenter licht vreesende van door ons daer over te sullen werden beclaeckt, soeckt op te zijn ende ons met het selve in onse gefondeerde doleances te prevenieren, dat al niet ende goet is om kinderen mede in 't slaep te wiegen; beneffens het voorverhaelde, soo blyckt by ons oock, als met een roode letter genoteert, het oplouden vande trompetten, sodanige ende dergelijcke actitaten de verbont Articulen almede in het minste niet en concerneren, maer blijven in haer eygen nature wel expresselijck verboden; Doch deze allen overgeslagen— houden wij nochtans goet te zijn, dat niet haer daeromme weynich worden gevoert, maer zijluyden, al onder semblant van vrindtschap, by gelegentheyt met geleycke munte werden betaelt ende slaen daer door te laten wijs werden, dat wij de smaecken van haere hoofsche lancen al wel hebben, Soo en gelieft U E. oock niet te verlengen te onderstaen; wanneer haere E.e Successeurs— schepen sullen weder geretourneert, wat beslist of zij op onzen voorslagh van een onderlinge te stabilieren negotiatie— (aengaende haere nagelen &c.ra) uyt de Manillas hebben bekomen, sonder deswegens niet haer nochtans, voor ende aleer dat daer toe nadere ordre uyt Batavia bekomt, in finale— onderhandelinge te treden.

Het verwondert ons seer seer, dat U E. daer nu soo swaerhooftich zijn in het eischen der vastigheden Pouatten of Macquian— ende Calli la bocca of Maliyen, van onse met U E. in onze gelate missiven gediscoureert, ter op siete U E. ons— de onnodicheyt van die plaetsen, doch voornamentlijck Calli la boca selfs hebt g'insinueert; ende dat niet alleenich nu dat wij met den Castilliaen in vrede zijn, om wiens wille Calli la boca eenlijck maer is gefundeert geworden, maer wanen U E. dat meer is, daer meest alle van advijs dat het selfs in tijde van oorloge, met voornoemde Castiliaen onnodich ware geweest, de vestinge daer te stichten, het gunt seker vreemt is, als of U E. daer tractende waren, mij niet anders abusive voor

Stellinge

[illegible]

stellingen, want jck mij ten insichte vanden corten tijdt, dat jck
daer maer hebbe aengewendt, niet schame te seggen, dat jck -
mij derwegens ten principalen nergens anders, als op u eygene
propositien hebbe gefundeert gehadt, ~~[illegible]~~
~~[illegible]~~, welcke contrarie sal laten kennen
van waer dat zij comt, conformerende mij ondertusschen niet inne
rederen, tot U Ed. voor als noch verbleyven in g'allegeert, ende
en wil jck oock niet misprijsen datmen van zijn advijs, wijsen
geworden zijnde, alleenlijck, als een saeck werende die bij de -
politiq hooreU gesproken wert, maer hadde dat wel met
weyniger insichte tot mijne precautie van niet lichtvaerdich -
g'oordeelt te werden, hebben mogen zijn gepractiseert geweest.

Tot U Ed. giunt daer noch om de volcomen verlossinge te doen quam
te gebruycken, heeft d'Oppercoopman Jacob Hustaard, van
ons krijnsvolck, boven zijne ordinaris noch 21. persoonen daer
gelonden, waermede U E. hen voor dit maal sult dienen te -
contenteren, vermits wij U Ed. niet een man meer mogen derven,
sullende (mijns bedenckens) daer oock te samen sterck genoech
zijn, om de fortressen vande Comp.e te bewaeren, buyten het
welcke voor eerst oock, niet veel anders behoeft ondernomen
te worden.

Het pacquet brieven der Spanjaerden, om naer Europa ende
gaende principalen te senden, sullen verlangen dat mijn Heere -
den Gouverneur Generael ende Raeden van Indien overhandicht
werde, om daermede bij haere Ed.e gedaen en gelaten te werden
zoo als zij sullen oordelen (ten dienste vande Generale Comp.
nodich te wesen ende te bestellen.

Voorde 30. leggers anacq. 10959. lb. behalven 25. vaten
vleesch ende 25. d.o speck, midtsgaders 2000 lb. kruijtcoorn
van het Molux Cangaloor op ons begeeren derwaerts gelangende,
hebben wij ons U Ed. het generaal in faveur vande Moluccos
behoorlijck gedebiteert ter somme van f 9071.16.- zijnde
10. gl. meer dan als ons is aengeschreven, bijcomende doordien
de 25. vaten vleesch a f 90.- 't vat, maer tot f 2240. bedragen
zijn uytgetrocken, dat na luyt vande voornoemde reeckening
de differentiale 10. guldens meerder, te weten f 2250.

Zijn

zijn moeten, maer comen UE. daer tegen p.ro desen schip de —
weder derwaerts over 700. cannen clappus olie a 1/4 rd: de
kan, in 2. leggers gedaen, door UE. gerekent tot ƒ 446. 5.
bedragen, midsgaders noch 10. platen coopers ende zoo veel kolle
platloot ongetaxeert, daer van UE. ons p.ro reken generael —
gelieft te valeren. Zoo comen beyden het voorverklaerde noch
mede weder te rugh, als ons sien, mids de gemoveerde —
veranderinge alomme in de landen vanden Coningh, in niet
te staede comende, de 6000. r.ae in specie met [illegible] van daer
herwaerts gelangeert, om UE. daer bij haere [illegible]
van gelden af te voeren, soo best condt, want wij sien niet
mogens zijn, vermids het groot nagelgewas dat staen te
hebben, eenige van onse gelden af te trecken, edoch om door
het over ende weder schrijven geen abuysen te begaen, maer —
recht gewesen te werden, hoe het generael aengaende onse
rekeningh tusschen beyden staet, zoo hebben goetgedacht UE. bij —
desen, dienwegen extract uyt onse boecken toe te seynden, om
daer tegen d'uwen geconfronteert te werden, met versoeck
zoo bij aldien wij ergens in discreperen ons het selve niet den
eersten te willen laten weten, om tijdigh gebetert te worden

Op de antwoorde vanden Opperkoopman Johan Dottens
heeft onsen fiscael gerepliceert dat hem gelieft te verclaringe
om door hem bij dupliq gedebatteert te worden, waermede UE.
met zijnen rade daer de saecke geresolveert gelieft te —
termineren ende ons ofte aen mijn heere den Gouverneur
generael op Batavia het dictum over te stieren om gerieu
te worden.

Ende eenmoede UE. missiven ende bijgevoechde papieren ten
principalen (zoo als wij meijnen) bij antwoorde hebbende —
genoech gedaen, soo sullen UE. eyntelijck noch tot besluyt punctue-
lijck adverteren, verscheyde mobilen, zoo voor ons selve, als —
onse gesubstitueerden, waermede het ons meteen heeft connen
vaceren, in de boecken van Molucco uytgevonden, te weten.

Eyndelijck hebben gesien in de negotie boecken van Maleijo —
geen deschontslagens, knipwerckens ende kettingh scalen, zonder
een g'expresseert getal in voornoemde boecken voorlopen
maer

waar door verhindert wordt, dat niet accuratelijck naargecomen can worden, zoo als dat nochtans wel behoort te geschieden of de maandelijckse versterkingen vande volcke, die d'eene maendt min d'andere weder meer bedragen, al geraisonneerde en tijdelijck zijn geschiet ofte niet, dat dan tot preventie van quade gangen in aenstaande anders gestelt moet zijn, te weten tot juste generaal getal specifice g'extendeert, met speciale inventie indeposito, wanneer min ofte meer, dan het ordinarij gebruyckelijck zij, wordt verstreckt, waaromme of het selve is gedaan, ter eynde voor onze overleden ende meestens alles pertinentelijck blijcke zoo dat behoort.

Zoo zien wij op dato ult.^mo^ Xmb.^er^: bij gereijde boecken noch hoe dat de reeck.^e^ van 's Heeren condemnatie, ende reeck= van Cassa gedebiteert is een somma van 14. R.^ae^ van achten, die aenden fiscaal de Cribbere zijn gegeven voor zijn portie, in zijn voornoemde qualiteyt, van zeeckere condemnatie, waarinne eener Paulus Cleijnlans (op zijn lopende reeck= wel te quart ende diensvolgende den fiscaal daar niet zijnde connen goet gedaan worden) bij sententie vanden Rade van justitie is gecondemneert geworden, dat E: Heere emmers nergens na gelijckt, want deraemede Paulus Cleijnlans niet maar den Heere de boete betaelt, dien nochtans ter contrarie uijt cracht vande sententie tot vermitte behoort te goede te comen, ende den fiscaal als haarer procureur zijnde, maar een gedeelte voor zijn moeyte van toegeleijt te worden, doch den Heer zelfs om datter niet en is (volgens ons oudt Hollands spreeckwoordt) zijn recht verliezende, volgens dan consequentelijck buyten alle tegenspreecken oock, dat den fiscaal, officier vande Heere, het zijne deelt of zijn actie gerepresenteert houdt toe dat de gecondemneerden te voren comen, emmers in allen gevalle is hem den Heer daar voren niet schuldich, waaromme wij dan oock verstaen ende ordonneren als doen bij dezen, dat voornoemde fiscaal de Cribbere gereijde 14. R.^ae^ in Comp.^s^= Cassa weder comptant sal stellen, hebben, ende behoorde hem dien man te schamen, die een beschermer ende behoeder van 's Heeren gabellen ende gerechtigheden is, dat hij hem aen alsulcken clevantien laat kennen. waer uijt wel lichtelijck te besluijten zij, met wat goede zucht hij de Comp.^e^ moet zijn g'adonneert

ende

Ende al even zoo weijnich sluijt het, dat wij sien, aen gemelten
fiscaal, bij de guarnisoen boecken, inde maanden November en
December 1649. midsgaders April, Maij en September 1650.
mede wegens condemnatie, uijt Comp.s cleedtwinckel compl.
goetgedaen zijn een somma van 70 [illegible] tot laste van
verscheijden distincte persoonen, alle op haare lopende reeckeningen
aende Comp.e ten achteren staande, als bij de memorie
nominatim ende specifice te sien is, waar uijt emmers noodt
saeckelijck (wie can het loghenen) moet consequeren, dat soo bij
alsulcken een vande voornoemde persoonen comt te overlijden, voor
en aleer hij sijn achterstal noch heeft ingedient, het selve
als vooren, al mede, ten laste vande Comp.e redondeert, waar
over wij insgelijcks verstaan, dat door een geseijde 70 [illegible]
ende al wat een daar buijten indien voegen noch meede mach zijn
betaelt heeft hij te schepe ofte waerlooft is, weder aende
Comp.s winckel sullen worden gerembourseert, afslaande
eijndelijck maer het gunt yder vande selve onderwijlen sonde
mogen hebben ingedient, sonder meer, met recommandatie, dat
sulcks in toecomende, als geheel ongerijmt ende directelijck
met Comp.s maxime ende goede ordres zijnde strijdich, geen
meer geschiede. Soo is mede in het verstrecken aende
supposten op haare reeck.en seer geexcedeert, want sien
wij hoe bij U.E. volck aldaar aen 106. persoonen boven de
geordonneerde achtmaanden, noch gegeven is, een somma van
ƒ 4190.10.14, aen het welcke haar U.E. suppositive
hoofden spiegelende, zijn zij deselve weijnich mede in geslagen,
ende hebben, te weten het hooft op Duollacquia, al mede
boven de 8. maanden als vooren, aen 40. persoonen geaccordeert
ƒ 3333.16.10 ende den Coopman op Tattalolo, in maniere
als boven, aen 77. persoonen ƒ 2351.6.4 midsgaders die
van Batsian aen 37. persoonen ƒ 2183.19.– monterende
tsamen het gunt extraordinarelijck, over de Molucco, binnen
een jaar is verstreckt ƒ 12067.12.12. waer bij het dan
ooch gevolchlijck toecomt, dat alleenich op Maleije bij 't
sluijten vande boecken 60. persoonen op eere saldos aende
Comp.e te cort comen ƒ 5305.9.11 op Duollacquia
40. persoonen ƒ 4401.0.14 ende op Tattalolo 32 persoonen
een somma van ƒ 2219.0.9 is tsamen ƒ 12006.7.2 —

Onder

onder de welcke weijnigh zijn, sedimisten met de 16, waar van
wanneer hij comt te overlijden, voor de al der bij zijn achterstal
geeft ingedient (het gint men immer met de ine zoecken is)
de Comp.e (als meest calisen ende bewonderingen zijnde, ende
mekelen stuijver in quarant zoude weten te becomen, maar
genoodtsaeckt worden, het selve (alsoo den haen beer te cnoopen
ten zij bij U.E.: (bij de welcke dit schadel. subject door ongemijnde
liberaelheijt, ontwent U.E.: selve is g'occasioneert, ende wid-
get voort volgens de speict van een geloovelijcke, toeschouder
directeur in anderen beloonden te ..., daer voor quamen
aentespreecken, dat wij laen Ed.e dispositie willen laten
opgedragen.

Soo zijn bij voornoemde Maldives quarnisoen boecken noch, tot
zeeckere 5. persoonen op haere reeckeningen te weijnich
gedaen zijn f 75. 5. 4. als te weten.

Jan Holman van Bremen Corp.l p.r het Jacht Concordia naar Batavia vertrocken	f 54.11.5
Severyn Martensz van hodzum Corp.l als boven vertrocken	15. -. -
David hinderson van Doutelyn adelb.r	2.13.5
Pieter Claasz Schilder van Amst.m ...	-. -.10
Steven Dircksz van Duxum I: Assistent	3. -. -
Comt als boven ..	f 75. 5. 4

Maer en liggen weder de naervolgende tot laste vande Comp.e te veel zijn gecrediteert f 21.14.- namentlijck

Ritchiart Vroom Corporaal	f 2.14.-
Christiaan Jansz van Antwerpen adel.r	4.10.11
Stoffel Pietersz van Amsterdam d.o ...	7. 2.11
Laurens Martensz van Moerel	7. 6.10
Als gesegt ...	f 21.14.-

Alle het welcke daer wederzijts, zoo veel als can geschieden,
moet deen betalen, ende zal het E. heere noodig zijn, dat
U.E.: voortaen, de sorge daer van, op de boeckhouders alleene
niet aencomen, maer in ooge als directeur allen wegen
selfs laat overgaen, en zoude daerinne (onses oordeels)
tot voorcominge van het selve, naar deren meer, onder anderen,
geda

geen quaet middel zijn, dat UEd. mochte gelieven te nemen
ende boeckjes doen maecken, waarinne de boeckhouders vande
guarnisoenen respective, alle der gener saldos, wie comen te
vertrecken, vrij te worden otte te overlijden, sommarie rekenden
ende het selve dan bevorens zij de reeckeningen daar uijt formeren,
tot UE. of de hoofden waar onder dat zij sorteren, brachten,
om zelfs naar te reeckenen, otte van anderen te doen naar reecke-
nen, ende moeste daar naar dan, het voornoemde boeckje, met
de reeckeningen daar uijt geformeert, voor ende aleer die
wierden uijtgegeven andermaal tot UEd. ende de hoofden
gebracht ende ten tweedemale naegesien worden of al accor-
deerden, latende het selve boeckjen, om niet verloren, verlorende
noch naderhandt yet in verandert te worden, dan bij u in d' raar
te bewaren, tot dat zij het op 't Comptoir weder quamen te
benodigen; het welcke in dier voegen gedaan werdende, willen
wij UE. wel verzeeckeren, dat daarmede de faulten aen dese
cant, ten merendeele sullen blijven gepreveniert, want de
redenes van voort comt, dat de reeckeningen qualijck zijn
gestelt, otte met de boecken somwijlen discorderen, dan dat de
boeckhouders daar te ruijm over heen lopen, gevende de
lieden dickmaal een reeck.e staende pede maar geformeerde
mede, sonder dat zij daar af, yetwes op een claddetie hebben
aengeteijckent ende vervolgens dan oock niet zeecker weten,
otte onthouden hebben, wanneer als zij de boecken sullen
gaan effen stellen, hoe of d' uijtgereijckte reeck.e is gestelt
geweest, maar drecteren zij de selve inde boecken dan, naar dat
zij het op dien tijdt vinden te behooren, sonder acht te geven,
gelijck zij dat, in cas voorsz. niet wel doen en connen, of de
selve met de uijtgegevene reeck.en accordeert of niet; of
anders, soo zij het al sommariet op een claddetie otte in
een boeckien hebben aengeteeckent, ende daarinne door last
faute begaan, soo sullende, die faute naderhandt gewaar
zijnde geworden, wel beteren ende de geslooten reecq.s inde
boecken debite gaan stellen, maar schamen haar, of laten 't
uijt vreese, van daar over door den visitateur op Batavia
te sullen worden aengesprocken, de faute vande uijtgegevene
reecq.s in margine vande boecken aen te teijckenen. Waar door

een

zet selve op Batavia nochtans, wanneer de lieden nog in
naer het Vaderlandt waeren vertrocken, met eaer een andere
goede reeck:n (conform de boecken) te geven, zoude connen
werden gebetert; het welcke alles door het middel vervaer[?]
soude blijven voorgecomen ende de heeren onse meesters, buijten
twijffel, geen cleen contentement mede gegeven werden, beneffens
het voorverhaelde vinden wij ons noch verobligeert, U E. ter
verhoedinge van het verliesen der lieden reeck:en het welck
zeer veel vreest ende ter principaelen mede al maer door de
boeckhouders sorgeloosheijt bij comt, te recommanderen, soo
dat het nodich zij, dat wanneer eenich persoon of persoonen
vande schepen aen landt g'ordineert werden, der selver reecq:
dan niet ter eerster instantie aende boeckhouders der guarni-
soenen, maer vande scheeps-boeckhouders aen U E., ende de
hoofden selve werden behandiget, en door U E. dan, onder een
registerie aende boeckhouders gegeven, met last deselve
datelijck voor alle wercken inde monsterrolle te schrijven
waernaer U E.: voornoemde reeck:en ende monsterrolle selfs
weder tot U E.: dienen te vorderen ende de voorsz. reecq: naer
dat deselve tegen de monsterrolle sult hebben geconfronteert,
oock selve aende soldaten respective (daer toe speciaelijck
te dachvaerden) te traditeren, met recommandatie die wel
te bewaeren, want hebben wij beijde in de stadt van Malacca
ende op Amboina, waer dat wij als [?]en Gouverneurs hebben
geresideert, selfs ondervonden, dat zoo lange [?]als wij daer af de
dingen de boeckhouders alleenich maer lieten geschieden,
het altoos vol swaeringen, faulten ende misverstanden bleef
continueren, maer zoo haest als wij de last daer van
zoo verde op ons selve hadden genomen, dat geint een geringe
moeijte is, ende niemant met redenen tot elders achtinge can
werden naegesprocken, dat hij op zijnen dienst nauwe let,
zoo quamen wij daerinne datelijck groote beteringe gewaer
te werden. Met dat welcke wij dat op dese materie sullen
laten genoech geseijt zijn, ende wederkeeren tot de boecken
waer dat wij het eerst voorgelaten hebben. In Malaijs
of Oranges guarnisoens grootboecken, wort bevonden, soo
dat de hieronder genomineerde persoonen, daer al van eenige
jaeren

jaaren herwaerts p.mo balance hebben voortgeloopen, ende nergens
inde voelere meer te vinden zijn, moetende consequenten of vertrocken
of gestorven ofte vrij geworden zijn, dat niet en bleyckt te weten.

Antony Fonteyn van Valenchien
Gerrit Wiggertz: van Vrieden
Hans Greges van Oldenburgh
Hendrick Quiulenburgh van Amsterdam
Jan Dirckz: van Noortbroeck
Jan Andriez van Dordrecht
Jan du Hamel van Douveren
Jan Jansz: Vermeulen
Jan Jansz: van Soest
Matthys Fransz: van Holsteyn
Pieter Andriez van Medenblick
Tiel Lauwensz: van Flensburgh
Thomas Hiel van Uyttrecht. en
Willem Lifley van Amsterdam

Welcke partijen, alzoo maar onnodich inde boecken blijven continueren,
p.mo de Comp.ie dienen te werden gesloten en afgeschreven,
ende daer over naar Batavia aende boeckhouders g'advizeert.

Boven alle voorverhaalde creditten ende mobilen, bevinden oock noch
inde winckel boecken van Orange, is gezeyt op Malaye, soo
dat de winckelier daer, buyten U.E. ordre, innemt en heeft
zij daer van altans geene weten t' exhiberen, aende persoonen
hier onder genomineert, verstreckt ette ℛ.a 164 1/4 maecken
a 51. st.s: ƒ 410.16.12. te weten aen.

Jan d'Olea van Nova Spanien sold.t in 2 termijnen, namentlijck maart ende april	R.a	39 1/2	ƒ 99.15.6
Manuel Louis Spang.t d.o	"	34 1/2	" 87.–.6
Lasarus Vermodes d.o	"	32 1/2	" 82.17.8
Gerlus Teunisz vanden Kunstroom d.o	"	10 –	" 25.10.–
Pieter Jansz: van Eyck oppertimmerman	"	32 –	" 81.12.–
Jan Albertz: van Tovieren adelb.t	"	10.	" 25.10.–
Isaac Carelz: de Vooght met solaar	"	6 1/2	" 16.11.8
Zijn als voren	ℛ.a	164 1/4	ƒ 410.16:12

Het welcke, zoo bij aldien hij daer, door een ongeschickt gebruijck
gewent ende gequalificeert is te doen, zeer ongerijmt com-
-ere

ende den gants wijde deure mede geopent zijn zoude, om een
particulierlijck mede te begrooten, dat denzelven niet meer dien
te geschieden, maer moet alles, wat uijt de winckel, magasijnen
of elders van daer gaat, bij ordonnantie van U E: eijgen handt —
zonder ijmandt anders, geschieden, waerdoor U E: eerst ten rechten
van alles kennisse hebben, ende weten zult waerinne te beteren,
ende nader op te letten hebt ofte niet, ende indien het zij, dat
geschreven winckeliers, aengetogen verstreckinge buijten U E: —
kennisse heeft gedaen, ende door geen outgebruijck tot zulcks is
gequalificeert, zoo verstaen, gelijck wij dan oock, in deezen, expresselijck
ordonneren, dat hij niet alleenich, al het selve weder aende —
Comp.e zal goetdoen, belonende zijn guarant op de persoonen
aen wie hij die illicite uijtborging gedaen heeft, maer dat hij —
daerenboven oock als een usurpateur van ongeoorlofde
autoriteijt ende infracteur van Comp.s geraisonneerde ordre,
door den fiscaal, voorden Rade van Justitie, in rechte worde —
betrocken; het is zeecker E: heere dat eenige van eenige
administrateurs meerder claeten, als over de winckeliers —
voorcomen, waer van die inde Molucco onder anderen niet vrij de
zijn, werdende namentlijck van haer geseijt dat zij beneffens,
behalven Comp.s publicque winckel, selve noch een particuliere
winckel binnen haer eijgen woningen houden, waerinmen schier
alles can te coop becomen (maer niet tot d'ordinarie grootte
prijs, doch veel hooger) watmen om zoo te crijgen begeere, —
daerentegen is in Comp.s clede winckel, niet te crijgen, van
het gunt, daer naer men vernuemt [?], waer uijt geconcludeerde
werdt, zoo dat bij sequele buijten twijffel dan oock te geloven
ende als vast zij te stellen, dat zij Comp.s winckel, naer —
haer believen castreren, dat is het beste wattet comt daer
uijtnemen, ende tegen andere groove vodden, van een ledige, bij
haer hier en daer van particuliere, om een leun ende deun —
opgecocht, ruijlen, dat zij haer oock ofte de geene wie ten
het incoopen ende wegen der nagelen zijn gequalificeert, in
het selve zeer eerloos verloopen, met den inlanders door quade
wegingh, het zijne, tot haerlieder particulier vuijl gewin
te ontnemen, latende namentlijck de datse niet stillangs,
maer leeren daer, voor dat hij weder can overgaen, datse de
handt aen ende spreecken zoo het gewichte uijt, naer dat een
haer maer goetdunckt ende believt, treckende dan beijden
dien

dien noch voorder tarra der sacken, wel drijmaal zoo veel gewicht af, dan als deselve effective swaar zijn, souden haar van voornoemde onbillijckheden, doordie vercoopers tewillen laten tradi-ceren, schoon oock tot claar en duijdel. der haare bedriegerijen door deselve somtijts worden aengewesen, ja moeten dickwijle noch, in plaatse dat zij door haare delinquenten, n laar voorgeven zijn souden prostitueren, vele smadige ende ongerijmde woorden van deselve suffereren.

Dat de molucse nagelen, zoo vuijl noch vochtich, niet als zij op Batavia gemeenlijck overcomen, origineel niet gelevert worden, maar dat de nagel ontfangers ofte haare gesubstituerde suppoosten, particulierlijck door eenige inwoonders van haare handt vliegende, voor eenen geringen prijs weten te contraheren, cappeletten, stelen, antoffelen &c.a binnen dien, te voeren bij haar inden ontfangst, als onleverbaar uijtgesloten, ende al dat vuijlste tuijch dan wederom onder de nagelen te muijten, midtsgaders voort deselve, weijnich voor het afschepen, om te swaarder te wesen, ende zoo haar profijt mede te doen, met soutwater te begieten; welcke geruchten of zij al waar zijn ende niet wel wat te kuijn worden uijtgemeten, willen wij nu niet bedisputeren, laterende deselve voor het gunt dat zij zijn, zijnde middelerwijle dit nochtans seecker, dat wanneer wij nu jongst op Tattaloro zijn geweest, ende de nagelen daar in het hock, binnen den winckel heb gesien, deselve daar onses bedenckens, altoos droog, suijver ende schoon waeren, dan als zij in Amboina worden gelevert, welcke indien nu op Batavia in het uijtleveren zoodanich niet en worden bevonden, daar uijt dan claertel. te presumeren ende te gelooven souden vallen, dat het voorgeven daar af niet al buijten waarheijt zij, ende souden wij voorzeecker, zoo bij aldien wat meerder tijdt hadden gehadt, dan als wij gedaan hebben, ende met andere zaacken niet te veel waren geincommodeert geworden, daar naar ende naar meer andere saacken, exactel. hebben geinquireert, dat U E. goede sorge ende toeversicht nu bevolen ende gerecommandeert zijt.

In het grootboeck vant guarnisoens op Ou Nollaquia zijn uijtgebonden 44 persoonen, daar van inde monsterrolle daar het eerst gesien moet, niet veelsinlijck is aengeteijckent

wan

wat off te veel zijn, bij het slot van Haarlemdens jongste reecq=
te goet offte te quaet waren gebleven, soo staet oock op fol.o 9.
de reecq.e van Jan Guldens van Chakouw contonaal in het
voornoemde grootboeck tot 16. ende inde monsterrolle maar
tot 15. gl.s aengeteyckent, waer door het compt. dan
gem. opgemelte reeck.o lest july 1650. gesloten 15. gl.
zijn te veel goetgedaan, ende is daer en tegen weder op fol.o 32
eenen Elias Gillisz. van Haarlem, adelborst 10. gl. voor
een maendt soldije te veel gedebiteert, het gunt al mede
gelast moet worden te redresseren.

Inde Negotie boeckies op voornoemde Quottacquia zijn
oock verscheyde dese cleene abuijsen gewaer geworden, die wij
voor het sluyten hebben belast te beteren, gelijck als dan
noch gevoeghelijck conde gedaen werden. Wij hebben daer bezijde
noch hier ende daer, maer voornamentlijck inde voornoemde
Quottacquiase negotie boecken opgemerckt, hoe dat verscheyde
goederen, tot veel minder bedragen dan de prijs courante dicteren
zijn afgeschreven, sonder daer, inden Journale, bij de teneur vande post
tot esclaircissement eenige redenen bij te voegen, het zij dan
zij bedorven, meer als ordinary gebroken waren offte eenich
ander mangel hadden, waeromme het selve zij geschiet, dan
vooral soo niet en mach passeren, want daer de coopluijden
daer bij grootelijcks (tot prejuditie vande Comp.ie) souden
connen verrijcken ende te buijten gaen, waeromme wij U.E.
belasten daer ende elders waer dat diergelijcke meer geschiet
zij, sufficiente redenen van af te vorderen, met expresse
inhibitie, van sulcks nooijt meerder te plegen, ten zij U.E.
daer toe, om goede redenen, qualificeert, die dan inden
Journale expresselijck moeten werden uijtgedruckt, ende met
bij gevoeghde attestatien gesterckt, soo dat behoordt.

De boecken van Barnebelt of Batkalan en hebben wij niet
behoorlijck connen naesien, vermits den Coopman Handerwijck
verduijstert hadde, d'afgeslooten boecken, soo wel vande negotie
als guarnisoenen, beneffens d'oplopende, item de specificatien
van on ende mondcosten, &c.a appendentien, met hem te brengen
ende was daer naer geen tijt, mits de verafgelegentheijt
van voornoemde Comptoir, over zee, de selve te doen halen.

Waeromme

Waaromme UE: de nadere ende accurate notitie daar van gedeffereert blijft, zijnde ons ondertusschen bij naarsichte daarinne gebleecken.

Hoe dat Comp:s gereetschappen, daar ten comptoire berustende, twee en rekeninge hadden, maar stonden de stucks daar van gelijck beloopende, niet specifice uytgetrocken. Soo staet de negrije Batavia oock belast de somma van ƒ 103.12.- zonder de redenen, waar over of waar aen gementioneert, dat wij niet alleenich verstaen onbetamelijck te zijn, bedalven dat het oock suspect van fraude ende vuijlicheijt is, maar zijn wij daar in beter van verstande, dat geene suppositie hoort. Zonder dezelve ordre van UE: zij gequalificeert, als directeurs met onze Overheden ende principalen ordre zijnde streijdich, eenige uytbrenginge te doen, het gunt dan prudenteres moet worden naargespoort ende eenige fraude daarinne wordende bevonden, exemplaares gecorrigeert.

In voornoemde Bannerolts monsterrolle, vinden niet gementioneert, zoo dat nochtans wel expresselijck van onze heeren principalen geordonneert is, met wat schip de lieden in 't landt zijn gecomen, voor welcke camer, in wat qualiteijt ende met wat gage, noch oock mede niet eens aengeteijckent (dan gants sleordich is,) of zij op haare jongste saldos te goede ofte te quaet sijn gebleven. Soo vinden oock onder dato 14. April Ao 1650. eenen Willem Dou vorder onder Oppercoopman Wijbrant Jeuwel, anders Swager, geweest opperhooft aldaar, gedebiteert de somma van ƒ 449.13.- voor eenige goederen (zoo luijt den text) door voorsz. Geen van den Swager gekoft, zonder dat die coopmanschappen nochtans gespecificeert worden, maar is eenlijck meergem. Swager (zijnde den debiteur of cooper mittlerwijle insolvent geworden) voorgelijcken bedragen op zijne rekeninge gecrediteert, dat zeer indebite ende ongeoorloofde particulariteijten zijn, ende niet specteren connen, als op schade vande Comp.ie; noch zijn aengemelte Swager op ult.mo Maij 1650. wanneer hij jongst naar Batavia is vertrocken, 10. gl: te veel te weten voor 18. maanden gage a 90. gl p.r maant ƒ 1630.- goetgedaan, in plaatse het maar ƒ 1620. zijn moeten, zoo zich laat voelen noch. hoe daar in het formeren der inlandse negotie

boecken

boecken op P^mo: Maart 1650. als sluyten op meijns meer
der reeckeningh Balance aen Balance genaemt, ter somma —
van 100. gls. juyst aen 't Comptoir Malacca Staat gedebiteert
gedaan (zoo het schijnt) om oorzaecke de voorige boecken (daer
op geen balance zal zijn te vinden geweest) te liquideren, 't en —
gunt zoo bij ederen niet geaccommodeert worde, dat U.E. bevelen
beijtte doen, zoo al op dien voeten voort dan seer absurde ende —
tot yders bespottinge zoude blijven voortloopen. — Ende naer
dien wij zien, dat onder voorn. specificeerde fauten, vrij grotten
ende meeren, ingeloopen die directeurs maer door straffbare —
achteloosheyt ende schadelijcke luijheyt van boeckhouders zijn
gecommitteert, als namentlijck het [illegible] ende [illegible] —
reeckenen der reeckeningen, het verzuijmen van aenteyckeningen
inde monsterrollen en grootboecken, van wat Camer men
wat schip, in welcke qualiteyt ende met wat gage de lieden in
het landt zijn gecomen &c.ª = waer van onze heeren Meesters,
als het haer Ed.: aen geen goede stoffe gebreeckende, ja —
connende waer toe dat zij maer eenen dienaer beloven, wel
10. persoonen ter keure crijgen, zeer jaloers zijn, en diensvolgens
dan oock wel expresselijck willen ende ordonneren, dat soodanige —
slechte boeckhouders, daer over terstont zullen worden gecorrigeert
zoo recommanderen wij U.E. bij desen, als wij daer toe volle —
geen tijdt hebbende gehadt, den fiscaal last te geven van —
alle voornoemde boeckhouders, het zij van negotie ofte guarnisoen
zonder onderscheydt te maecken van persoonen of qualiteyten —
want het de grootste ende eerste gegagierde het minste —
betaemt met fauten ende andere onbillijcke qualiteyten beloedt
te gaen, over haer begane fauten te convenieren en tegens —
deselve eysch te maecken ende te concluderen, zoo als bij sal
bevinden naerde waerheyt, Comp.s ordonnantie, ende na rechten
te behooren, maer bevinds eenige uyt U.E. raden daer onder
mede alzullen moeten worden aengesprooken, die bij gevolge
dan niet alleenich in haer eygen saecken (zoo dat zijn selfs die
wyst) niet zullen connen vaceren, maer oock selfs niet wel
zullen mogen geadmitteert worden te vonnissen over andere
van gelijcke misdaet geaccuseert; zoo beliefft U.E. ae —
[illegible] gequalificeert met zoo weijnich onbesprooken personen
als maer bij u meijnt hebben, ja alwaert oock zoo dat

maer

maar alleenlijck kont zijn, daar over (tot bevorderinge vande
zaacke) kort te spreecken, ofte zoo bij aldien dat UE.s daarinne swaa-
righeijt maackten, zoo dienen de processen, wel ende behoorlijck —
geïnstrueert naar Batavia aenden Rade van Justitie gesonden,
om aldaar afgedaan te worden. Ende ten eijnde een ijgelijcke
naar deren kort mach weten, waar naar hij hem wel ende behoorel-
in zijnen dienst heeft te comporteren, mitsgaders UE. selve —
oock, uwe ondersaten ende onze heeren principalen tot volle —
genoegen ^gedienen dat kunt, het gunt voornamentlijck daarinne bestaat, dat
haar E.s successive gegeven ordres accuratelijck worden geobserveert
ende naargecomen, zoo zoude het (onzes bedunckens) aende kant
vande suppoosten, tot preventie van alle exceptien van ignorantie
waar van haar veele dickwijls dapper weten te laten dienen, de
zaan kaart ende huijsboden mede te blancketten, voor de Generale
Comp.e goet ende dienstich zijn, dat UE. de moeijte neemt ende
voor al ende een ijgelijck wien eenige administratie vande
meesten tot den minsten is gedefereert, een expresse ordre —
schrijft, om hem in het wel bedienen van zijn ampt naar te
reguleren, ende wie ^hier daar dan tegen naarmaals mochte comen
te verloopen, deselvde zonder dan, zonder eenige commiseratie —
boven haare gerechtelijcke intrictie, uijt den dienst vande Comp.e
beloonen gejaacht te worden, ten eijnde deselve eenmaal mach
comen te jouisseren van haare ministers die vrienten, welcke —
deselve aende Comp.e bij ende schuldich zijn.

De winckeliers ende dispensiers zullen oock dienen, immers altans
aen het Casteel Malaijo en Macquian, van haare administratie
aparte boecken in forma te houden, want het niet bestaan en can
nochte gehouden en is dat voornamentlijck vande winckeliers —
bij dewelcke door geheel Moluco ten principale de negotie —
wordt gedreven, dat zij maandelijck maar haar reeckeninge —
aende Comptoiren doen, zoo zal oock, het gunt voor UE. pro —
memorie, in het stellen der voorsz: ordres dienen, inde selve
onder andere poincten expresselijck moeten worden aengeslaagen,
dat zij haare boecken altoos prompt net ende effen houden
item oock dat de copijen daar altoos bij vaerdich ende gereed
leggen, immers altans ten langsten niet meer als een maent
daar van verschillende zijn. dat voorts de boecken niet om de —
maant, maar volgens d'expresse last vande heeren onze —
meesters alle veertien dagen worden effen gestelt; dat —

de

de boeckhouders vande guarnisoenen ende op de sloepen, onder het
district van UE: en Gouvernement vanouds haare boecken in
colomnen als g'ordonneert souden, waar uyt dan oock noodsaeckelijck
consequentien moet daer de profijten op selfsten staat, soo en het inde
order dien beneffens jongest uyt het Vaderlandt gesonden, me
en staat uytgedruckt, dat de winckeliers haare quitantie-
boecken vande verstreckingen aende suppoosten, het zij op gewoone
gedemaant tijden, ofte extraordinaarlijck mede in gelijcke
colomnen souden ende die altoos benevens de colomnen der guarnisoenen
ende sloepsboecken voegen, om beves bevonden te werden, of
sonde anders by omissie van het selve het waare geriet ende
profijt dat uyt het stellen der voornoemde colomnen wort verwacht
geheel vruchteloos comen te zijn.

Nu aen onse zijde dat oock conforme de recommandatie van onze
Heeren Meesters sonde zijn, achten zeer nodich te stellen, dat UE:
zijne ledige uren, die men doch genoech heeft, impendeere in alle
d'expresse bevelen ende ordonnantien, die by onze overleden
ofte meesters oyt en oyt in cas van het Gouvernement van
Molucco reeds zijn gegeven, ofte oock naarmaels noch souden mogen
comen gegeven te werden, uyt de brieven by een treckt, en die in
een apart boeck, daar toe te maacken, schrijft ende het selve
altoos by UE: leest midsgaders dickwijl door ende overlaest
het geint lichtelijcken te doen is ende UE: grotelijcks tot verlichtin-
ge sal zijn, want men anderssints gehouden is juyst alle de
brieven te doorloopen, dat, behalven dickwijl verleyt ende genomen
werden, of anderssints wel geraacken, moeyelijck valt, als
by voorbeelt. op . . . Augusto ontfangen vanden Commissaris
Arnold de Vlamingh van Oudtshoorn p.er 't Jacht 't Sas van
Gent uyt Amboina een missive waar by gerecommandeert ende
g'ordonneert vinde als volcht.

Datmen de zaacke met de Macquiaanse rebellen sal souden in
termino zonder veel om de vernieuwinge vande selve te wachten,
ende alsoo by reconciliatie te bevrijden die occasie die wy in
tijde van 't oorloch op derselver nagelbomen hebben, in
welcken destructie de hooge maxime vande Comp.e aengaende
de Moluccos gelegen wert te consisteren.

Datmen den Tidoreeser Coningh van Castillien sal trachten te
debaucheren, zonder daarinne veel den Spanjaert aen te zien

op

op welcken reets groot regt of obtineert hebben door zijne ongeoor-
loofde correspondentie met Comps. vijanden gehouden. ende dat hij onze
gevangen trompetter langh heeft verborgen. strijdende tegen de
tractaten van vreede tusschen Castillien en Nederlandt respective
besloten.

Datmen insgelijcks sal adviseren de compste der Spaansche schepen
uijt Manilla ende gedachtich zijn wat op den voorslach van onderlinge
negotiatie van daar aenden Gouverneur in Gammalamma
zal werden geordonneert.

Dat de verlossinge met d'overige van Macquian op Ternate gedaan
werde ende Comps. vestingen sorchvuldich bewaart zonder eenige
excursien op den vijandt te ondernemen.

Dat op de replicque vanden fiscaal Joannes de Berbennaat door den
Opperkoopman Joan de Bollens bij dupplicque sal werden geantwoort,
en de zaacke geterminneert, midsgaders de stucken beloonlijck
overgesonden.

Dat op de specificatien inde boecken van Malijo geraisonneerde en
pertinente extensie geschiede.

Dat d'indebitoposten geconcludeert en d'ongeoorlofde verstreckte
mulcten doorden fiscaal de Cribbere wederom gerestitueert werde.

Dat inde fauten alomme inde Molucco soo negotie als guarnisoens
boecken den fiscaal provisie zal werden verleent, om tegens de
schuldige te procederen, ende de processen, beloonlijck geïnstrueert,
naar Batavia werden gesonden.

Dat alle de extraordinarie verstreckingen gereduceert ende op de winckel
gerestringeerde ordres gestelt werden.

Dat den Gouverneur over alles ende bijzondere over de boecken
een sorchvuldich ooch houde, omme alle schadelijcke fauten inde
selve te diminueren.

Dat den winckelier in integrum restitueren sal de 164¼ ƒ ao. aen
dienste buijten ordre verstreckt, zijnde mogende guarandeeren aen
personen, die deselve zijn gedistribueert.

Dat den Gouverneur, om alle pretensie exceptien der suppositive
ministers wech te nemen, een ijegel die administratie of werck
bevolen is. zal prescriberen requisite ordre tot zijn reglement en bij con-
traventie van selve tegen den schuldigen op het scherpste te doen procederen.

dan

Dat de dagelijckse handelingen ende 't gepasseerde accidenten ende naar de waarheyt moeten worden g'annoteert, midsgaders niet alleenlijck bij den Gouverneur maar oock bij den Oppercoopman des Casteels originele geteeckent worden, en dat, nevens alle g'arresteerde resolutien midsgaders de missives dien gantschen jaare door den Gouverneur naar Batavia afgesonden, midsgaders oock aen zijne suppoosten inde Molucques geschreven, noch deses met de laatste bezending tot Batavia oversturen, om vande gantsche Molucse constitutie alzoo jaarlijcks te connen worden g'informeert.

Dat Zorchvuldich op d'eylanden gelet ende niet geordonneert worde dan 't gene tot de profitabele negotie derwaerts over ende nodige besettingen zal comen te pertineren, ende dat deselve eylanden, met de residenten in 't Gouverno van Molucco op d'afgelegen stations ingewezen, met 't eerste ende laatste schip opgesonden worden, om bij midden van d'eene van d'andere te connen worden gedient.

Dat de Comp.e Cassa niet bij den Oppercoopman des Casteels maar bij een ander particulier persoon, hem met geen coopen noch vercopen bemoeyende, zal worden gehouden.

Dat inde ordre vande Generale kantoren geen inbreucke meer geschieden, maar alle gecotteerde die daarinne mogen zijn gecommitteert debite geremedieert worden, ende wie zich daerinne niet can conformeren, dat aen dien zijne demissie verleent worde.

Datmen geringe ministers vande Comp.e (onaengesien d'expiratie harer verbintenisse) in gage of qualiteyt zal verhoogen, ten zij haaren dienst specialijck bij de Comp.e vereyst wordt, maar wordt toegestaen dat bij successie in vacante plaatse ijmant zal mogen worden geavanceert ende met den selven gehandelt na inhoude vanden Generalen Articulbrief.

Datmen de boecken van Molucco met d'eerste schepen oversenden sal om alzoo geregelijck bij den visitateur generaal geexamineert te connen worden ende dat daar alsoo bij worden overgesonden de vernaamde prijscouranten.

Dat den Heer Gouverneur selve maandelijcks de boecken perspicieren om te vernemen of zijn E: ordre al behoorl. wort naargecomen.

Dat de Justitie bij den Gouverneur gemaintineert, de Raden vande bancke in behoorlijcke authoriteyt ende reputatie geconserveert, midsgaders daar tegen alle inhabile assessoren in deselve tegens

respectabel

respectabile vroome broeders gerespecteert worden. —

Dat den Heer Gouverneur sich der zaacken van rechten niet en sal bemoeyen maar die geheel den Raadt van Justitie, volgens onse principale ordre, gedefereert laten.

Dat geenige zaacken van gewichte sullen verhandelt worden, dan met volcomen Resolutie vanden Raadt, welck concept niet langer dan tot den naastvolgenden dagh moet gedifereert blijven, om alsdan geresumeert, in 't net geschreven ende behoorlijck geteeckent te worden.

Dat alle Jaaren voorde compste der Bataviase succours Schepen de vivres onder d'administratie vanden Bottelier zijnde bij gecommitteerdens exactelijck opgenomen sullen worden, ende 't geene bevonden zal zijn boven de redelijcke mate op deselve te manqueeren, sulcks tot laste vanden Bottelier zal worden gebracht, behalven dat noch de redelijcke Leccagie die deselve moete te goede toegevoeght worden, ten overvloede niet ende zal worden gestraft, dat hij dispensier sich daar aen niet begroot, ofte sulcks onbehoorlijck wegh gegeven hebbe. —

De dagh Registers ofte Journalen moeten mede getrouwelijck met groote voorsichtigheyt gestelt, midtsgaders van dage te dage vervolcht worden, sonder die, gelijck bij velen geschiet, langen tijdt te laten verachteren, ende daar naer mede naar eygen phantasie als de waarheyt te gaan fabriceren en ofte stellen, ende soodanich den Heere Generaal ende d'Heeren onse Meesters, met eygen opgesmuckte stellingen t'abuseren, waaromme dan deselve tot bevestiginge van haare sinceriteyt ende waarheyt, voortaen niet simpel bij UE., maar oock bij uwen tweeden persoon, dienen onderteeckent te worden, die dan insgelijcks bij consequentie in alle aenteeckenens waardige onderhandelingen mede dienen geroepen te zijn, ten eynde hij zijne handtteeckeninge daar onder met waarheyt, als getuyge mede magh voegen, ende behalven d'afschriften, die UE. ordinaris gewent zijt, met presenterende occasie, aen mijn Heere den Gouverneur Generaal en de Heeren Raden van Indien te sturen, soo sult daar en boven noch met de laaste schip altoos den originelen geteeckent dach Register, van het geheele Jaar, in een apart boeck tesamen gebonden, item oock extract van alle uwe Missives, die sich en daar aen uwe Supposten stuert, hoe cleen die oock zijn, midtsgaders resolutien

naar

naar Batavia seynden, om van daar aende heeren onze meesters
gesonden te werden, gelijck haar Ed: dat expresselijcken zijn
gebiedende, ten eynde haare gedachte Edle: niet alleenlijck doorde
jaarlijckse aenschrijvingen van onze hooge overheden, een sommiere
kennisse van haaren staat becomen, maar oock particulierelijck de
gelegentheden van alle plaatsen in het bysonder, uyt d' eygen
papieren der residentien respective selfs mogen condich werden;

Ende overmids het een saacke is, de Compe: besonderes wel
aengelegen, dat op de practicque van haare negotie wel werde
gelet, als daar uyt niet alleenlijck het vertal van alle de lasten in
het generaal moetende voortcomen, maar oock d' overwinsten
ende uytdeelingen der participanten gevonden werden, Zoo hebben
U Ed: op het aller serieuste gerecommandeert, dat in het formeeren
van U Ede: jaarlijckse eysschen, voorsichtich te zijn, ende onder dat,
beneffens deselve steets alle Compes: effecten allen wegen accurate-
lijck te laten opnemen, om vande rechte quantiteyt ende qualit:
der restanten gerondich bewust te mogen zijn, ende uwen eysch
dienvolgende met te meerder fondament formeeren, oock by hem
selve te connen zien, van wat goederen daar de grootste consumptie
is gewerdt, ende de Compe de meeste winsten hebben toegebracht,
die dan by consequentie noodtsaackelijck weder te meerder moeten
werden geordeneert, en andere ongetrockene onbegeert gelaten,
ofte het selve niet geschiedende ende soo gelooflijck maer den
ouden sleur gevolcht, dat is die van het eene jaer naerde andere
geformeert werdende, geel dat by eenige meer als te veel
geschiet, soo moet daar uyt noodtsaeckelijck consequeeren, dat veele
goederen tot het alder grootste nadeel ende schade vande Compe: —
op de comptoiren lange jaaren onvercocht blyven leggen, ende —
eyntelijck bederft, of doorde mot ende andere ongedierten geheel
comen bekladirt te werden, die nochtans op andere comptoiren
seer sonden zijn getrocken ende met groote winsten voorde Comp:
connen gedebiteert werden; Ende geven wy U Ed: selfs in zijn
bedencken, of het daar uyt niet al veelsints voortcoomt, dat de
Moluccos hertewaert met soo veel chiavonys, betilles ende cassa
bengale beladen zijn, (ten waare datmen seggen wilde deselve
ongerevoordeert waren gesonden) die naarde ordinarie consumptie,
welcke wy daar van by de boecken gezien hebben, in lange —
jaaren daar niet connen geconsumeert werden; Edoch om onze
hooge overheden ende inderselve oock d' heeren onze principalen

te

tebeter genoegen te geven, Zoo soude het goet zijn dat UE: altoos
benevens den jaerlijckschen eysch, noch overzient de restanten vande
generale effecten, met noch een lijste van alle de vercofte goederen
t' sedert een jaer herwaerts, tot stx. ponden ende maten uytge-
reeckent, ten eynde onse heeren gebiedende daer uyt, in het bestellen
van uwe petitie, mede naer eygen byzondere opmerckinge mogen
hebben; ende vermids de zeevaerd periculen by zich heeft, waer-
dooren op Batavia met het blyven van het jongste schip van
uwe gedane petitie zoude connen worden verstrecken, ende midsdien
niet weten hoe of men zich daerinne ten besten zoude hebben te-
dragen, midsgaders de quartieren derwaerts over, daer door in
groote extremiteyten connen vervallen; Zoo zal het voorzichtich,
ende buyten twyffel wel gedaen zijn, dat UE: voortaen successive
met de eerste ende laatste bezendinge uwen eysch doet, me-
verstaende nochtans, dat de jongste naer de eerste niet behoeft
gevolcht te werden, maer moet die zodanich gestelt zijn, als
UE: teder tijdt zult meynen te behooren, die dan oock voor de
eerste sal werden aengenomen, invoegen dat het effect van
d' eerste te eyschen principalyck maer zoude strecken, om of de
jongste door ongeval onbestelt bleve, dat haer Ed: haer als
dan noch van d' eerste ten principalen zouden dienen mogen.

De Casse vande Compe: indien die noch den Oppercoopman van
het Casteel volgens onse recommandatie niet afgenomen is,
ende aen een ander particulier persoon, een met geen coopen
of vercoopen bemoeyende, gegeven, zoo gelieve UE: te bevelen
dat het selve datelijck naer de receptie deses geschiede -
want wy achten de Compe: daer aen ten hoochsten te zijn gelegen.
Den genoemden Cassier zal almede een speciale ordre tot zijn
reglement dienen te worden voorgeschreven, met expresse inhibitie
dat hy hem, niet en vervordere, eenige gelden aen ymandt uyttegeven
ofte oock weder t' ontfangen, dan met speciale ordonnantie -
van UE: selve gepasseert: Item dat hy hem op gestipuleerde -
penaliteyten, niet en onderwinde, Compes: gelden eldens toe -
te misbruycken, maer dat hy deselve gesepareert van zijne -
houde, om by UE: altoos paratelijck naergesien te connen
worden.

Ende ordre vande generale kantooren, mach om geringe redenen
infractie geschieden, maer moet een yder daermede te vreden
laten, of zijn tijdt aende Compe: uytgedient hebbende vertrecken,

Waeromme

Waeromme wij ons dan oock genoodtdruckt vinden, U Ed: te recommand-
eeren ende te bevelen, dat aende geene, aen wie daarinne reets
reeds zij geschiet, tot daarmede, opsicht deses opvolgende, ten ware dan
zij sulcks expresselijck in zijn verbandt hadde bedongen, dat wij dan
oock verstaen, maar tot zijn voornoemde verbandt diende, zal
continueren, zonder langer, ende dat men naarderen met nieuwe
meerder medienvoegen contraheere, maer wie een, met de last geltde
ordre vande Compe: met en wil te vrede zijnde, zijn dimissie verleenen,
want het de Compe: langer aen geen dienaeren gebreeckt.

Ende naardien den tot zeden sonder gemeensame opsicht in 't
aennemen van Compe: suppoosten, zoo als gemeijnt wordt is —
gehandelt, tot groote costen ende swaere lasten vande generale —
Compe: zijnde namentelijck vele, wiens tijdt uijtgewerckt is, op —
haare aenbiedinge met verhooginge in qualiteyt ende gage de —
novo aengenomen, zonder vooraff eens te hebben geconsidereert,
of de Compe: haaren dienst al speciael in die nieuwe verhoogde —
qualiteyt quam te benodigen of niet, waer uijt dan oock gevolght
is, dat haare Edn: uijtdeelinge met vele swaere gagie treckende
dienaaren is belast gebleven, ja sodanich, dat dickwijls ijmandt, te
schepe vaerende bij verloop van tijdt successive van boeckhouder
tot ondercoopman, coopman jae oppercoopman gevordert ende
naar voornoemde zijne qualiteyt in gage verbetert is, zonder
nochtans de Compe: eenige andere offe meerdere dienst te
presteren dan, als hij te vooren in qualiteyt van boeckhouder gedaen
hadde, het gunt seer ongerijmt, onbillijck ende tot swaere last
vande Compe: is, in het welcke mijn heere den Gouverneur
generaal ende heeren raden van Indien willende voorsien, hebben
haar gedachte Edn: mij ernstelijck geordonneert, alomme inde
gouvernementen ende residentien, onder het district van mijne —
Commissie gelegen, te belasten, gelijck ik dan in deser uijt haar
Edn: name aen UE: ben doende, dat voortaen geenich persoon
onder UE: gouverno sorterende (in wat qualiteyt het mach
wesen) onaengesien zijn tijdt aende Compe: verloopt, uijt zijn —
en veel min anders, in qualiteyt of gage sal werden verbetert,
wanneer hij reets heeft zoodanige gage als in voornoemde qualiteijt
ende charge ordonnantie wordt gegeven, ten zij dat hij bij vacante
plaatse, tot hooger qualiteyt worde gevordert, dat is te verstaen
onder zijn loopende verbandt bij calveringe van gage volgens

inleijde

inhoude vanden generalen Articul brief, doch in cas zijn tijdt uijt-
zij ende bij nieuw verbant, tot die gage, welcke in alle rangen
eens voor al moeten werden vast gestelt, waer van wij eene voorde
Molucco ende een reglement formeren sullen, om bij U E: aendachte-
op gelet te werden ende ons van U Ed. advijs over te dienen.

Tot den Gouverneur op Maleijo verstaan wij, dat nodich is
een Oppercoopman, die onder een vijfjarich verbandt sal mogen
gegeven werden 100. guldens, sonder dat hij in die qualiteijt, ten
zij dat zijn tijdt uijt zij, ofte niet, ijet meerder sal mogen genieten;
een fiscaal in qualiteijt van Coopman, maer ter opsichte van zijne
prontitijten, maer met 50. guldens. Inde winckel een Coopman
met 65. guldens, tot het houden vande Cas. de guarnisoen ende
Logie boecken, midsgaders om de Secretarie vanden heere Gouverneur
waer te nemen, ieder een ondercoopman met 40. guldens. Om beijde
de Collegien van Justitie ende Schepenen te bedienen, een geswooren
clercq in qualiteijt als Secretaris. Om alle schepes boecken te
lande te houden een eerste Assistent met 30. guldens. Den
bottelier in qualiteijt als eerste assistent met 30. guldens. 13
Assistenten met 20. guldens ijder, te gebruijcken als namentl(ijck)
een bij den Oppercoopman om zijne boecken te copieren ende voorts
over de packhuijsen te gaen, een bij den winckelier ten dienste als
boven, drie bij den Secretaris vanden heere Gouverneur, twee
d(it)o bij den houder der guarnisoen ende Logie boecken, een d(it)o om
bij den geswooren clerck ende vooraen fiscaal te schrijven.

Op het eylandt Macquian of Grootmacquian

Een Coopman met 65. guldens met twee assistenten.

Op Tattasoho.

Een ondercoopman met 40. gl. nevens een Assistent.

Op Batchian

Een ondercoopman met 40. gl. en een assistent. Zijn buijten den
heere Gouverneur suppoosten vandesenne dependentie(n)

1. Oppercoopman.
2. Coopluijden.
1. fiscaal.
5. Ondercoopluijden.
1. Geswoore Clercq.
2. eerste assistenten.
17. assistenten.

Een

Nu aengaande de militie aen het Casteel in Orange. —

Een Capitain met 90. gl. een vendrig 42. twee sergeanten ende een Capitain des armes die met eene oock de sergeants plaatse waerneemt ieder met 24. guldens, midsgaders 14. Corporaels tot 16. gl. yder.

Op Calli la boca en Toluco. idem

Een sergeant of corporaal van d'adelborsten, ende twee corporaels met gage als boven.

Op Gnottacquira

Een luitenant met 60. gl. ende twee sergeanten, een Capn: des armes met 4. corporaels gage als boven, beloopende een sergeant ende twee corporaels boven, hebbende den luitenant van beyde door onder den Coopman het militair commando.

Op Ponatton en Tabilolo.

Een sergeant ende 2. Corporaels.

Op Tattasoho.

Een sergeant ende drie corporaels, dat zijn twee binnen ende een om buyten inde quitasol te commanderen.

Op Batchian

Een sergeant ende drie corporaels, om dat voornoemde plaats wat verder over zee is gelegen, zijn de militaire officieren inde Moluco.

1. Capitain.
1. luitenant.
1. Vendrig.
10. Sergeanten.
2. Capns: des armes.
32. Corporaels.

twee Tolcken, een om bij het Casteel Orange te gebruycken met 36. gl. ende den ander om op Macquian te werden geëmployeert met 24. guldens.

Met welcke verdelinge de saacken en dienst vande Comp: daar (onses bedenckens) wel ende beloonlijck zullen connen werden waergenomen, en laten wij ons oock voorstaan, dat een yder daar mede wel beloonde te vreden vergenoeght, want wij deselve ten opzichte het daar wat schraaltjes en costelijck valt, vrijwel hoger dan

dan als gemeenelijck op Batavia geschiet, hebben gestelt, doch
zal echter alles daar blijven, in state, zoo als het [illegible] is,
tot dat U E: ons daar over van U E: advijs zult hebben gedient,
ende nader ordre van Batavia becomt;

de boecken nu altoos, als gezeijt, ofte wordende geslooten, zoo zullen
deselve dan geboeckt zijn, op den gezetten ordentlijcken tijdt, dat is met
d'eerste schepen na Batavia comen worden gezonden, dat U E:
dan oock gerecommandeert blijft, of wert anders den visitateur
generaal, door teveel zaecken tevens over hoop comende dickwils
verhindert, de naarsichte derzelver voor het vertreck der schepen
nade Molucco sonst vinden gereet te connen doen; ende moet
besijden dien voortaen successive de prijs courant, zoo die door de
selve Molucco is, bij alle de boecken, dat is negotie ende winckel
voorstaen in het grootboeck geschreven, werden geboeckt, ten
eynde den visitateur, in het visiteren van deselve, daar bij,
zonder dat hij daaromme juijst behoeft andere pantijen naar te
speuren, haastelijck zien ende blijcken mach, of alle goederen ae ten
haaren behoorlijcken prijs zijn afgeschr: ofte niet, maar dienen,
daar van U E: gewaarschouwt zijt, alle de boecken die op
Malaijo worden gehouden, bij U E: selve maandelijcks te worden
gevisiteert, ende dan oock met eenige U E: verleende ordonnantien
tegen deselve geconfronteert, om te zien ende zoecken te mogen zijn,
of U E: ordre al oordelijck wert naergecomen dan niet, ende wie
gem volck vertoondent daar tegen te doen, die moet zonder
conniventie exemplaarlijck worden gestraft. Die bande
militie moeten, zoo als wij U E: gerecommandeert hebben,
dagelijcks zoo wel met de piecke als musquet, dagh om dagh,
worden geexerceert, want zij daar door niet alleenich handiger ten
wapenen worden, het geint in occasie van oorlog zeer advancerende,
maar oock kap van lederen in wacken blijven, in plaatse deselve
anders door vrijgeloop in haare conte gaende, schier vergaan
leggen.

2 Op Godes dienst moet mede sonderlinge acht worden gegeven
is te verstaan dat den leeraar bij den suppoosten in achting
ende eere midsgaders voort alle de suppoosten tot het gehoor der
selven ende de gewoone gebeden worden gehouden; niet weijniger
moet oock de justitie, als zonder de welcke de wereldt niet zoude
can subsisteren, maar noodtsaeckelijck uijt haar geheel gedeelte
moeten vervallen, gehandhaaft ende bij gevolge de vader
van dien midsgaders den officier in goede reputatie gehouden
worden,

werden, maar moeten deselve aen haarluyden zyde een dan oock weder
respectabel ende vroom comporteeren, of anders van die bedieningen
g'excuseert ende andere habile borsten weder in haare plaatsen worden
gesurrogeert, soo en zal U E: hen oock niet gelieven eenige saacken
de justitie aenlangende alleenich aen te trecken, maar die al ende
geheelyck den Rade bevolen te laten, want sulcks d' expresse wil,
ordre ende believen van onse Heeren Principalen is. gelyck U E:
het selve ende wes meer zy het Gouvernement van Molucco
betreffende, by extract van haar E: ordre, met de jongste
scheepen ontfangen, gelieft naeutesien, dat U E: dan oock volcoment-
lyck over als of tot in deses, voor een vaste ordre was gestelt,
sult gelieven te volgen en naaterecomen. De placcaten by ons
aldaar tegens de vuyle concubinage geraemt, ende het profane
aenbidden der heyligen ende Sancten vande Mardyckers, gelieve
U E: te versorgen, dat behoorlyck gemaintineert en by sequel-
dan oock dat d' overtreders vandien, naar inhoude vandeselve
gestraft worden, soo moeten oock de nieuwe opgerechte collegien van
schepenen, weesmeesteren ende kerckenrade, in haar vigeur ende
weesen gecontinueert worden; met het vorder repareren van
't logement, gelieft tot naader ordre te supersedeeren, naardien een
wel lichtelyck weeren conde, dat U E: daarinne ende op meer
andere saacken, tot uytvindinge vande nodige mesnage anders
wierde belast. geenige saacken van eenige importe, mogen
sonder resolutie vanden Rade bestelt worden, ende moeten oock
voornoemde resolutien niet langer als tot den naastvolgenden
dagh ongeteyckent leggen blyven, mids dat zy ondertusschen noch
oock, bovenens in het nette worden uytgeschr., den Rade worden
voorgelesen, om te sien of daarinne oock yet geomitteert
ofte qualyck verstaan zy, ten eynde het selve soo zynde, tevoren
het uytschryven noch mach geredresseert ende gebetert worden;
den Oppercoopman [illegible] heeft van ons t' onsen
aenwesen aldaar, zyn versoeck (gefondeert op volcomen tyds-
expiratie) g'obtineert, dat wy dan oock soo gaeren syn effect -
sonder sorteren laten, maar aengesien dit Jaar uyt Ternaten
geen schip tot Batavia retourneert ende van hier oock geen
ander te versenden staat als eenlyck het Jacht de [illegible],
waar op dat ik my selve met myn huysvrouwe, familie ende
ommeslach dencke te versorgen, ende dat daar den. want het -
claer is, geen plaatse voor hem of andere luyslondende luyden

maer

meer opgehouden soude connen werden, soo sal hij noodtsaeckelijck dit
jaer daer noch te continueren dienen, ende souden wij hem dan voor-
nader, gelijck wij op ons aencomen mede gedaen hebben, dat hem werden
de novo aende Comp.e verpeijnde, daer toe wij hem bij desen onder
een nieuw vijffjarich verbant aenbieden, een somma van 100. gl. -
voor 3. jaeren, 90. gl. 's maendts, welcken drijjarigen tijdt met
de voorgestelde ordre reeds disconsperen, maer soude dat geschieden
in opsichte dat hij in geen hoogere qualiteijt gevordert, maer
gecontinueert werde in deselve, die hij al reedts heeft ende vijff-
jaren ingedient.

Wij hebben hier voorder op sijn plaetse verluijt te seggen, hoe dat
de vivres, onder den bottelier berustende, alle jaeren, inde maent
van Xemb.er voor het aencomen der Batavise succours schepen
bij expresse gecommitteerdens exactelijck moeten werden opgenomen
ende al wat dan in redelijckheijt (bevonden) sal sijn gelaccordeert, bij resolutie
vanden Rade, tot laste vande Comp.e, ijder op haer eijgen partijen
werden afgeschreven, maer soo veel als het buijten de reden
gaet, moet het den bottelier niet werden goetgedaen, maer hem
tolaste gelaten. Schoon ooch niet verworpen can werden dat hij hem
daer aen heeft begroot, om dat sulcks geoccasioneert can zijn,
door zijn straffbaer bedrijff, dat hij met schuldige toesien moet
hebben voorgenomen, ende waer in het gebruijckende de mate
al niet excedeert ende dat hem ingevolge het selve bij resolutie
ooch soude mogen werden geadjudiceert, soo sal hij des exton -
super abondanter gehouden wesen, bevorens met eede te verclaren
dat al het gene er comt te gebreecken, effective gelaccordeert is,
sonder dat hij hem daerinne eenichsints begroot. Ofte het selve
als buijten sijn last ende vermogen sijnde, aen andere her-
werd gegeven, waer van de notulen altoos in het resolutie boeck
geregistreert moeten werden, ter eijnde d'heeren onse principalen
ende de participanten blijcken mach dat haeren dienst hedelijck
wordt geadministreert ende mits dien in eenige saecken beter
contentement, dan tot noch toe geschiet mogen nemen, Even deselve
sorge moet ooch op het ontfangen der goederen met -
de Batavische succours schepen maer in presentie vande scheeps
overheden werden genomen ende al het lacquerende datelijck -
werden afgeschreven, mits dat daer af verclaringe doorde scheeps
overheden ende de gecommitteerden wettelijck voor secretaris ende
getuijgen gepasseert bij de boecken werden gevoecht. Ende

geliefft

Ogelieft UEd niet te vergeten, dat wij UE: bij perfecte weginge
selfs hebben aengewesen ende doen zien hoe dat een vat vleesch —
doorden anderen uyt het packhuys genomen netto weeght 100. ende
het speck 300 ℔. ruckens. dat yder vat vleesch en speck 50. ℔
minder is dan als het daer ordinaris doorden anderen inde —
boecken wordt goetgedaen, het gunt seer ongerijmdes dienlange
bij den bottelier of Coopman is geprouffiteert. ja soudtmen
des ieder jaerlijcks noch al goede quantiteyt speck en vleesch —
derven afschrijven. het welck naerder met geen schijn van redenen
can werden goetgemaeckt nochte verloot, soo verstaen wij dat
de botteliers of Coopes voortaen het vleesch ende speck niet meer
tot 300. ℔. gelijck voorderen geschiet maer tot soodanigen bedragh
sullen hebben goet te doen als het bij opweginge bevonden sal
werden effective te hebben gewogen, mids dat een dan daer naer
op het eynde van het Jaer, matelijcke leccage, naer dat sij —
d'opwertheyt daer af, met rede, als gereyt sal hebben of stercks
werden goetgedaen ende in reeckeninge gepasseert.

Deese comt UEe: toe met het Jacht 't Sas van Gent, buyten
het welcke wij een kertebont met mogens sijn, UE: met noch
eenigen anderen bodem te assisteren, dat wij, om sijne noodtsaecke-
lijckheyt wille nochtans garen deden, want UEe: daer (die
Jacht met de jongeste advijsen, boecken ende papieren, werden —
herwaerts sijnde gekeert om over deesen wegh met mij naer
Batavia te varen, gelijck als dat noodtsaeckelijck sonder eenich
vertoeven, dient te geschieden, alsoo ik een daer naer de expeditie
sal blijven wachten) alleenich maer het onbeleyette Schip —
Harderwijck in het vaerwater sullen behouden. daer van
wel wetende dat UE: daer weynich dienst connen trecken, doch
hebben wij een der handich vaertuych onder handen te timmeren,
ontrent van 20. lasten groot, dat gissen over een maend
gereet te sullen sijn, waer van indien UE: achte dat daer —
sond connen werden gedient, nemen aen UE: het selve daer
derwaerts te bestellen, doch niet hooghes van nooden werdende
sonden wij het een selve noodtsaeckelijck wel beleggen. daer —
op antwoorde gelieft te letten.

De Coninglijcke Gesantens, continueren een noch over. verwach-
tende naer ordre van haeren Coningh. of sij met ons naer —
Batavia sullen vertrecken. dan wel wederom derwaerts keeren,

Alsoo

Alzoo lien te lande voor haar niet valt te vercieren, met versoeck
in cas zij tot Batavia verzeylen, dat den Coningh haar dan
van [illegible] poincten gelieft te voorzien, omme met mijn
heere den Gouverneur Generaal ende Raden van India over
de zaecke van Molucco te contracteren, edoch naardien in dat
werck meer stoffe ende materie steeckt, dan waermede zij gansch
waeren belast, ende dat wij oock niet raedtsaem vinden, een
zelve bij missive aenden Coningh derwaerts t'esclaircisseren,
uijt vreeze of het hem niet recht mochte smaacken, en dan wel
een verloentie trecken, onzen staat ondienstich, ende dat daer en
tegen nochtans, zoo bij aldien hij zijn gemachtichde wilde qualificeren
met mijn heere den Gouverneur Generaal, als gezeijt, te
handelen, deselve procuratie dan noodtsaeckelijck zeer
specialijck zoude moeten werden gestelt, ende hem tot het doen
van het selve, onze meijninge recht condich gemaackt. Zoo
dunckt ons ende oock mede zijne gezanten, dat het zeer goet
ende nodich zoude zijn, dat zijne Hoocheede, dewijle wij doch niet
connen bemercken, dat met het selve daer yet can verzuijmt
werden, conde resolveren, met dit jacht selven een keer herwaerts
over ende voort mede met mij na Batavia te doen, want mijn
heere lien lijt de cnoop ende dit is het wit vande Comp.e
Het gunt wij wenschen UE. wel mocht begrijpen, dat de
Moluccos niet eenen nagel geeft, is te verstaan dat daer
geen nagelen en zijn, vermids haer E. haar van dat speceryje,
lien uijt de quartieren geroert can laten dienen, verclaeren dan
zoo lange de landen derwaerts over van nagelen blijven abandoneren
de generale ongelden daer dan weijnich offe niet sullen connen
werden [illegible], het gunt nochtans, zal de Comp.e onder haere
lasten niet werden verdruckt, daer ende eldens noodtsaeckel.
moet geschieden; zijnde besijden dien ooch zeer te beduchten, dat
daer bij onze [illegible] de Castilianen met haere geallieerde
den Tidorees ende andere daer successive overcomende verwandeling,
nu wij met voornoemde Castilianen tot vrede gecomen zijn,
jaarlijcks veel grooter quantiteyt nagelen, als voor desen
zullen werden gepluckt, vermids zij daer toe nu, het gehele
eijlandt Maleyo (volgens UE. relatie zeer nagel rijck zijnde)
open hebben, ende tot haeren liberen believe in quartieren cunnen,
ja zoo bij aldien zij noch meerder dan daer ende eldens op de
plaatsen onder haer beloontich groeijt, mochten hebben van deen

het

het selve dan noch wel vande eerste, om weijnich meerder prijs-
dan als wij gewent zijn daar voren te geven sullen te becomen
weten, sonder dat sulcks (gelijck wij dat wel afgesien hebben
men objiceert daar tegen watmen wil) bij ons sal connen
werden geprobeneert, zijnde dan om alle het voorverhaelde
te impedieren; dat is dat de Castilianen en vreemdelingen geen
meer nagelen becomen, dan als haar eenlijck het eylandt
Tidore geeft, wij oock geen gelt mitsdoos aen nagelen (die wij
niet en behoeven) uijten geven, ende bij gevolge vele oncosten
daar aen ende van dependerende met het intrecken vande
noodeloose battailen mogen voorcomen, nodich, dat alle de nagelen
inde Molucco zijnde, werden omgeslagen; dat is, den gemeenen man
dewelcke wij alle de Coningh weder is gereconcilieert, bij
accoort, gelijck wij die van Macquian daar toe ten meerderen
dele al hebben gedisponeert geraedt, ende d'andere, door geen
recht, met geweldt, daar aen het minste tellen zal valt zijn,
waaromme wij andermaal seggen te verstaen, datter soo
seer niet behoort geweest te werden om de noch ongeloovsame
op Macquian weder tot haare plichten te reduceren, maar
beter is zijn, dat dat werck soo maar gelaten werdt in
state gelijck als het hertewoont is, want soo wij dese occasie
eens laten passeren, is het te vreesen, dat zij ons mitsdien
in hondert jaeren noijt soo schoon weder sal voorcomen. Gelijck
als zij oock tot heden noch noijt niet gedaan en heeft. Fronte
Capillata post est occasio calva. Hier tegen weten
wij nu wel dat bij U.E. verscheyde connen werden opgesprocken
als onder anderen namentlijck dat het gunt die van Macquian
daarinne souden mogen hebben geconsenteert, meer door vreese
van onse macht, als met goeden meeninge zij geschiet, ende dan
zij midsdien daar van nu wel niet meer souden weten, midtsgaders
dat dat werck op Maleijo den voornamentlijck als men
den Castillianen pretense jurisdictie quam te naacken, ende
daarinne soo almede daarte voortevaren met geen simpel pratijcq
maer al met wat anders souden moeten verricht werden en meer
dat wij alle in geene vonden toestaen en is oock onse meijninge
datmen daar tot het bestellen van het selve, onaengesien den wegen
met den Coningh ende die van Macquian, op Batavia al mochte
werden gecontracteert, des etter redoutabel macht aende landt

ende

ende gevoet moest hebben.

Ende vermits wij wel weten, dat den Coningh tot het contracteeren van die zaacke alleenich niet machtich genoech is, als zijnde dat verdrach principalijck zijn aspect op het eylandt Macquian hebben, dat de meeste nagelen hout ende waerde Coningh wel het minste wordt geloont, zoo zoude het dienstich ende oock nodich zijn, dat beneevens den voornoemde Coningh oock noch eenige voorneme persoonen met een generale procuratie vande gereconcilieerde op voorz: Macquian quamen, comprehenderende eenwel de procuratie deze speciale insertie, dat zij zouden kunnen ende souden, midsgaders deen kunnen ende souden voor goet vinden, vast ende van waerden, dat bij haare gemachtichden met den Heere Admiraal moest comen verhandelt te worden ende zouden wij onder voornoemde gemachtichden gaerne gezonden hebben, om het werck te meerder craft te geven, den Singadje Geriseratti van Gnotlacquia in persoone, alzoo wij dat voor geen onbescheyden man hebben aengesien ende zij zoo als wij meynen, daer toe zelfs wel zal inclineren, want zij ons (zoo wij niet beter weten) versocht hebbe deen versoecken heeft van met Comp.s schepen eens een keer tot Batavia te mogen doen, nietteins de eygen soon vanden Singadje van Gnotlagita, want zij zelfs door zijn hooge ouderdom daer toe onbequaem is. Item oock Quitsiel Calematte des Coninghs broeder, alzoo wij vreezen dat eum dat quyten anders wel toe de partijen vanden Coningh begeven ende daer geen goet doen zoude. Op het verzoeck vande gesanten om den Coningh eenich mondelingh bericht van haar ende de gelegentheden herwaerts over te geven, keert met deeze schepe derwaerts den tolck Craan Leendertsz geel, die i.c.: indien de Coningh resolveerde zelfs over te comen (het gint noch maal zeggen dat wij ten dienste vande Comp.e gaerne sagen) otte dat zij anders daer toe andere gemachticht, mede herwaerts over geleyde verlangen, alsoo ons zijne comportementen niet qualijck gevallen en dat het dickwijl gratieuser comt, dat men zijne meyningen deurch zoo ervaren ende taalcondigen intervenientie, door deze of geene ambagen, naer tyds ende zaacks gelegentheyt laet uyten, dan datmen dieselve, immediatelijck aen alsulcke

nieuwkeurige

naerstkenige lieden notificeren. Aen voornoemde Tolck zijn lieden op zijn versoeck 300. R.a aen cleden verstreckt, om op Ternaten aende Comp.e te werden betaelt, dat U.E. gelieft te bevorderen, zoo zonder verlooven geschiede.

Met het Schip Nassouw is hier p.o ablijs gecomen een casse met boecken, voorde kercke ende schole, inde Molucco gesonden, die wy bij deze (maar door onse leenaers hier wat gecastreert) werden teruggesonden.

Soo is hier mede p.o den Ed.e Dittiens, in handen vanden heere Gouverneur vanden Broeck gecomen, een packie met 200. R.e gesonden, getockent Molucco en na dat op schrift zijn E. noch — dese plaatse niet toecomende, waeromme goet geacht hebben het selve derwaerts te quitteren, als met twijffelende, oft — daar tot U.E. zal t'huijs hooren, soodanich zijnde, gelieft U.E. het daar te behouden, ende ons van t'advijseren, maar andersins worden derwaerts te langeren, om tot Batavia te worden versonden.

Soo als wy deze leijste verstrecken met het Jacht de Zeewolf (?) beooster Ceram naar Banda.

ende naerder, wy hier mede ter cijnde materie zijn sullen leijsten ende U.E. met sijne adjuncten ende suppoosten, Gode (naar — onse vrindelijcke groete) in zijn goede laten bevolen.

Amboinæ dezen 31.sten July A.o 1651.

was onderteeckent U.E. g'affectioneerden dienstw: vriendt
Arnold de Vlamingh van Oudtshoorn.

Voorde kercke in Molucco comen
hier bewesen 100. R. voorts, mingquatie
ende ½ sockel lootwijt het Candal
Cangaloen, gelicht bedragende — 63. 15.—
Daar vooren U.E. daar daar onder andere
gelieven te debiteren.

C. van Mandarsha

Int Casteel Victoria desen 31^e July A^o 1651

Aen Mandarsha Coningh in Ternaten p^r tsar gelz^{den}

Arnold de Vlamingh v. Oudtshoorn ordinaris Raad van Indien &^a wenscht den grootmachtigen Mandarsaha Coningh der Ternatanen saluyt

Grootmachtige Heer en Coningh

Met de behouden overcomste van het schip Nassouw, den 15^e May passato, hier in de landen, is ons met grote aengenaemheyt, door u.e. Mayesteits afgesant, mijn heere Jamin Amsara ende adjuncten, overhandicht uwe Hoocheits missive, neffens de pasjens daer bij gevoecht, die wij nae de waerdigheyt van uwe Coningl^{ijcke} May^{ts} persone, met grote solemniteyten, binnen het Casteel door expresse gecommitteerden hebben laten voor ons halen, ende daer geleesen, waer bij dat wij onder anderen wis wijs geworden, dat uwe Coningl^{ijcke} Hoogheyt met mijn heere sijn broeder den prince Calematta, noch in goede doene, (Godt sij danck) waert blijven continueren, ende aen mij hebt gelieven bedancken de surintendentie ende het hoogste gesach over uwe domeinen en heerlijckheyden herwaerts over, met macht van mij, nae mijn scheyden uyt dese landen, van voorn^{de} last in cas van sub=stitutie te mogen ontlasten, op den H^{re} Gouverneur Willem vanden Boecq; voor welcke onverdiende eere wij beyde uwe Hoocheyt ten hooghsten sijn bedanckende, en twijffelen oock niet, of, soo bij aldien de saecken hier in haer vorich goet wesen waeren blijven continueren, souden wij uwe Mayst^{t.} daerinne gedaen hebben behoorlijck contentement, maer sijn (och leyder!) alle uwe onderdaenen (excepte alleenlijck die van Thaman ende Hattouaka, mitsgaders Camarien, Latoukaloe, Amahay, Maravica, Swencko, quelqu'un parti ende Sopé) de quade wegen vanden Quimelaha ingeslagen

ende uwe Majt. ende de Compe. afgevallen, hebbende sij dien
snoden boef, soo alsmen hier tot noch toe niet anders verneemt, van
tot Landts Coningh geproclameert, ende alle onse vestingen en
residentien, die wij onder uwe Majts. district gehade
hebben, excepto alleenlijck de vastigheit Hardenbergh op
Cambello en de Redoubt op Louhou, waer dat het haer
(Godt lof) gemist is, verradelijcken afgeloopen, al het
volck, off immers het meeste van dien, doodgeslagen en de rest
gevangen genomen, mitsgaders alle Compes. goederen (als der
goeden bunt) onder haer gebracht, die, buijten het canon, oorlogs
ammonitien, ende der supposten particuliere middelen, be
bedragen comen f 22594:17:6. het welcke voor de Compe.
wel te verschetten sij, maer soo veel van ons bloet onnooselijcken
vergoten, sijnde 158 persoonen die gemist werden ende op
eenige redinge naer, dienen seggen, wil dat noch leven, doot
sijn, ende dat op het grouwelijckste omgebracht, jae selfs
onverweerbare vrouwen, ende onnosele kinderen niet te hebben
gespaert, en mach noch en sal bij ons niet vergeten, maer, soo
lange als de sonne schijnt, in gedachten, mitsgaders tot onsen
jongsten druppel bloets tot revengie van genomen worden,
want wij die bloetdorstige moordenaers de minste redenen
van offentie niet gegeven en hebben, sijnde bij mijn op alle saken
haer raekende, soo nauwe acht en ordre gestelt geweest
als ick voor Godt verclare, dat ick voor mijn selven niet
sorghvuldiger noch beter soude hebben connen off weten te
doen, gelijck sij haer dan ook schamen daer over te klagen, maer
fingeren voor redenen, dat wij voornemens soude geweest sijn
haer alle van haer geloove te doen veranderen, ende met gewelt
de Christelijcke religie aennemen, sijnde saken die noijt
in onse gedachten sijn geweest gelijck sij ook (als tegen
de contracten strijdende, daer van wij altoos heijlige onderhouders
geweest sijn ende blijven sullen) niet in onse gedachten sullen comen,
maer sijn dat, verminderde woort! soo maer opgeraepte leugen
bij die barbarise honden gesmeet, om haer schelmstucken

Int Casteel Victoria desen 31en July Ao 1651.

voor de werelt mede te blanqueeren, het gunt uwe genadight
Coningh, tot noch tegens onse partijen in relatie hebben weeten
te doen, is dat wij de Eijlanden Manipa en Amblau geheelijck
als hebben omgeheert, midtsgaders de negerijen Cambello ende
Lissidi, door den vuijre geconsumeert, sijnde bovengeroerde
onse wapenen oock tegen voorn:e Eijlanders te moorden, om dat
het nu al de tweede mael is, dat sij d'onsen hebben vermoort, ende
sijn wij voornemens het nu mette rebellen op den Quimelaha
selve te attenteren, daer van de succesen uwe Hoocheden nader sullen
geparticipeert werden, wij hadden wel gewenst dat dese sake
met minder schade van uwe Ma:tt hadde mogen geaccommo-
deert sijn geworden, waeromme wij dan ook getracht hebben
voor ende alleer wij noch eenige offensie hadden betoont, met die
geene, wie aende misdaat meest schuldich waren (soo bij al-
dien deser eenige mochten sijn) te comen in conferentie, met
voornemen van haer te bewegen de schuldigen aen ons over te
leveren om gestraft te werden, maer hebben haer (apparentel.
hen allen schuldigh kennende) niet willen verwaerdigen, met
ons eens in gesprecke te comen, dat ons dan gespoort heeft met onse
saecken (als gesijt) voort te varen, het welcke wij versoecken
dat uwe Hoocheijt (als wij ons geen nader middel sijnde uijtte
vinden geweest, noch te oock door uwe afgesanten connen aen
gewesen werden) gelieft ten besten te duijden, hem versekert
houdende, dat de Comp:e uwe Ma:tt ende de geene die uwe
altijt sijn getrou gebleven, soo lange daerinne continueren,
niet sal verlaten, maer onaengesien uwe Hoocheden hier nu geen
tienden vande lande en staet te verwachten, als dat van geen
nagelen meer aende Comp:e gelevert werdende, jaerlijcx al
deselve tot het matigh onderhouden van u Coninckelijcke hof,
middelen sal subsidieren,

Ende als hoe wel de saecken hier met uwe Hooch:t dan tot groot
verloop sijn gecomen, sonder apparentie van haest weder in
haer vorige termijnen te sullen werden gereintegreert en

Int Castel Victoria desen 31en July Ao 1651

dat hier ingevolge dan ooc voor uwe maet sloepe afgesanten, als
alldewijl maer sijnde getrocht met den Suiter tot haer staet nodigh
met den staet te verrichten, soo sijn wij met haer Hoogh eigen advijs
te rade geworden haer Ed: alle hier, tot uwe Majts nadere
ordre, te behouden, om daer, door haer schriftelijcke vredelicheden, onder
de lieden geen verent beddrochlen te veroorsaken, ende vermits
het obvecte beide hier ende inde Molucco noch maer eerst als begonnen
is, ende ooc tot geen goet eynde sal connen gebracht werden, en
sij hier ende daer andermael uijt Batavia succoers werde
gesonden, soo dencket mij, om daer over met mijn Hren den Gouvr
Generael, als den saecke van grote importantie sijnde, de
Compe seer veel costende te tracteren, dat het tot behoue
van uwe Hoocheijt en voor de Compe nodich ende dienstich soude sijn,
dat uwe Majt conde resolveren om selfs in persoone nevens uwe
altesas broeder, den prins Calematta, den Singadje —
Gouseratti, mitsgaders den eigen soon vanden Singadje van
Suossagita, met dit Jacht Robbaerts over te comen ende voorts
nevens mij derwaert naer Batavia tot haer Ed: te gaen, laten
het beleijt vande saecken, onderwijlen uwe afwesen, den Hr
gouverneur vanden Boogaerden gedisponeert, ofte soo bij aldien uwe
Majt daer toe niet resolveren conde (gelijck ic andermael
segge dat ic seer nodigh ende dienstich achte) dan den Singadje
Malire Kr: met uwe speciale pouvoirs daer toe te ordonneren,
ende soude ic anders twijffelen moeten of de Compe: op den losse
voet, dat is sonder met uwe Majt daer over specialijck te
hebben gecontracteert, tot het dingen van alsulcken costelijcke
assistentie al soude connen resolveren, behalven dat sij haer
meest dickwijls in andere mede nodige occasien hebben gebruijcken
op het obviceren in versoecken, dat uwe Majt hier over ende
wijselijck gelieft te beraden, ende, het sij dat uwe resolutie te
connen of niet, ons dit Jacht met uwe advijsen weder herwaerts
te laten Robbaerts comen, want ic met mijn vertreck herwaerts vandaer
naer d'expeditie sal vertoeven,

uijt

Int Casteel Victoria desen 31 July Ao 1651

Uyt den naem van uwe Maijts afgesant, gaet nevens desen den volcq
Craen (?) bediendts geet, die uwe Mayt door sal sodanige
volcomen breeder ontleedingh van saecken, als in van sijn h
uwe afgesant voors. ontfangen heeft, willen dan niet dubiteren
of uwe Mayt. sal het met ons eens begrijpen, edoch soo twerg
moet sijn, dat uwe Mayt. al wilt uide quaat, maer
onder commissie [illegible], is uwegest. afgesants meijningh
versocht uwe Mayt. kan gelieven den selven volck met
uwe Mayts. eijgen mondelingen ordren ende mandamenten
tsinwaert te laten retourneren,

Ende vermits wij hierbuijten niet en hebben t'advijseren, soo
willen wij uwe vorstelijcke doorluchtigheit, naer onse
gedienstige groete, inde genade ——— Godts bevolen laten,
blijvende die ik altoos geweest ben, onderstont uwe Mayts
dienstwilligen dienaer en gunstigen vrient, ende was geteekent
Arnold de Vlamingh van Oudtshoorn, in
margine stont Amboina int Casteel Victoria
desen 31 July 1651.

Aen den
Quimelaha Terbile
op Xoulo,

Arnold de Vlamingh v. Oudtshoorn
ordinaris Raad van India &a. wenscht
den Quimelaha Terbilo op Xoula
geluck bij de naer siele en lichaem

Met grote verwonderinge hebbe het voorleden Jaer, mijn heere
den Gouverneur Generael en Raden van India, door den
Molucxen gouverneur Jasper vanden Boomgaerde bericht
hoe dat aldaer den quitosil (?) [illegible] Sougou (?) ende Honcou (?), nevens
noch veele anderen tot Raet, tegen den Coningh Mandarsaha
hare wettigen Coningh en overheere, gestelt, ja hem
geabdiceert ende sijnen broeder Manilha, der verstand voor
simpel ende [illegible] in sijn plaetse voor Coningh hadde

Int Casteel Victoria desen 31en July Ao 1651.

uytgeroepen, mitsgaders haer met den Gilolo, naer de sterckte Xolo
voorvluchtigh gestelt, om van welcke grote ende schadelijcke handelinge
indatelijck kennisse te becomen ende de selve (waeraen het doorl.e
beraetslagingen ende te beletten, (alsoo haer gedachte Ed.e om de
lange aliance ende negotiatie, die sij met die van Molucco paisibel te
hebben gebracht, haer aen haere welvaert en continuatie van haeren vredigen
standt sonderlinge veel gelegen sijn geleegen) heeft het haer mede gen.
Ed. gelieft, mijnen persoon, als mij doe juyst op Batavia vindende
vermits hun inde quantiteyt eeniger Jaren hebt geadmoneert, en mitsdien
proper kennisse van saecken becomen, met een redoutable Crijghs-
ende scheepsmacht derwaerts te dimitteren, gelijck als ick daer toe
dan, inde maent van december verleden van Battavia vertrocken,
en in februari daeraen daer ~~...~~ gearriveert ben, vindende de voorn.e
rebellen ende haere partisanen met alsulcken ongefundeerden haet ten
toon tegen den Coningh ingenomen, dat het de hooghten van onderdanen
tegen haeren souverain en overheere, verre te debonderen, sinde van ons
daer af ook niet geinduceert rebellen sijn, hoe minnelijcken interpositie
mij tusschen haer beyde heb gepractiseert te gedragen, en hoe goedertieren
hem den Coningh met aenbiedingh van absoluyt pardon en het
gepasseerde, doen als off het noyt ware geschiet geweest, te willen
vergeten, aquiteerde, het welck bij mij verderende aengemerckt
hebbende (volgens mijn last) mede d'oorlogh van Comp.s wegen gedi-
=nunceert, provocerende haer te dien fine te voorschijn te comen en de
gerechtigheyt van haere sake, met den degen in de vuyst, te comen bepleyten
daer toe sij geen courage hadden, want bleven haer op Gilolo (waerwaerts
hebben sij haer retirette van voorn.de Xala al eenige tijt voor mijn aencomen
hadden genomen) in het wilde bosch verhouden, sonder, uyt vreese van ons door te komen
te vorderen, eenige vaste versterckte plaetsen verkiesen, maer lopen sij
als partye wilde verbonden het bosch in grote armoede door en door cruysse
daer sij in tegendeel op Maleije (in fidelityt tot den Coningh sijnde gebleven)
haere velden, bossen en huysen, in vrede en vredigheyt hadden hebben mogen blijven
possederen, die nu verwoest, desert, en tenenmael onnut gebleven liggen, te
gint het voordeel is, dat sij tot nogtoe bij haere rebellie hebben geprouffiteert
den Marquiameers, vrijer sijnde, en sijne sake beter weetende waer te vinden
is sijnen Coningh getrouw gebleven, waer over hij dan ook in gerusth.t sijn broot
blijft heeft en met de Comp.e mede in vrede en vrientschap continueren blijft

Int Casteel Victoria desen 31en July Ao 1651. 374

Int Casteel Victoria desen 31en July Ao 1651.

gelijck als ick sulx uijt haere eijgen afgesanten, nevens den Singadji Malcko
den pinati Sopi, mitsgaders den tolck Craan bevonden hebbe, alle op dese
schepe sijnde, gelijck bevonden; soo hecht men hier in Amboina ook, als al van
een gebroecken met de rebellen daer sijnde, grotelijck in ontrouwicheijt mede geloopen
den Quimelaha Madjeira met veele van Conincx onderdanen, daer onder ook
sijn die van Manipa, Amblauw, die inde bocht Cajeli op Bouro, mitsgaders
Cambello, Loehoe ende Lissidi &a., en dat op andere geen voorgeven, dan dat
wij getracht souden hebben, henlieden haer mahometis geloof te doen ruijmen
ende daer entegen weder het Christen geloof aen te nemen, saecken die noch
noijt in onse gedachten is gecomen, nochte (als met de onderlinge contracten
strijdende) ook onse Christen religie selfs strijdich, noch noijt in onse gedachten
comen sal, want wij altoos heijlige onderhouders van onse contracten
geweest sijn, behalven dat ook onse religie (als gesegt) geen constrictie
conscientiae, het voordeel, welcke de rebellen voor haer luijden,
ende de reputatie die sij daer met omtrent de nabuijrige vorsten
bevochten hebben, sal buijten twijfel cleijn sijn, want hebben wij
voor den aenvangh alreets d'eijlanden Manipa en Amblauw heel
onderste boven geworpen, dat is alle de negerijen daer afgeloopen
ende in den brant gesteecken, haer van alle haere vaertuijgen cleijn
ende groot beroofft, mitsgaders alle haere Nagel-, Sagou-, Calappus
pisangh ende andere vruchtdragende boomen omgevelt, behalven
noch veele goederen en menschen, die wij van haer in handen becomen
ende in retorsie weder doodgeslagen hebben, houdende haer het
overschot hier ende daer, als vossen in holen en clippen versteecken
het gunt vrij wat verschilt met de geluckige gebeurde
staet onbekommert dat sij onder onse vrientschap hebben genoten
ende geleeft, want sullen daer in haere schuijlhoeckens van honger en
armoede vergaen moeten, weijnich beter hebben ook die van
Cambello, Lissidi, Clay Lahuara, Modiut, Henitouali ende
Waijbodi mitsgaders Cajeli ontmoet, want hebben sij haer
woonplaetsen reets mede al verlaten, ende ons de selve te prooije
gegeven, sijnde namentlijck die van Cambello hoger achter in het
gebercht ende die van Lissidi bij die van Erangh mede op de
bergen gevlucht, waer dat sij buijten twijfel, mits d'afsnijdinge der
Sagou boomen op Manipa, Amblauw ende de bocht van Cajeli, uijt
welcke plaetsen (als sij selfs geen Sagou hebbende) de principale
sijn moeten gevoet werden, in haest groten honger en commer sullen

Int Casteel Victoria desen 31e July Ao 1651.

sullen lijden moeten, ende noch meer, wanneer wij ook omgeslagen sullen hebben
de sagoubomen inde bochte van Caijbobo, of assahoudij ende daer achter naer
lissabatta staende, mitsgaders daer toe voort alle advenuen soo van beyde
ende toegeslooten, dat sij van nergens, door uijtheemsche natien sullen connen
verderen gesecundeert geE. als wij dat voornemens sijn mit den eersten
te doen, te vletten, voor Cambello en Erangh, of assahoudi ende ook daer
achter inde bochte van Hennetello, ende in het gat van Hittou, mitsgaders
wijders verwachte de tijt sal comen, dat de verendelingen vande vloot hier
comen paresseeren, inde straete van Bouton als het oost winde, voor
de gemene denckers moeten die nachte door te lopen, ende ook daer besijden
om te passen op alsulcke gasten, wie practiseren buijten om te comen,
item ook aende oost zijde van Celebes inde straete van . . .
om te passen op de sulcke, die onderstaen moeten daer langes hare
hene passagie te nemen, sijnde daer besijden, de custe van Hitou met
14 à vastigheden bewaert, daer onder 3 steene redoubten, vol
met guarnisoen beset, wie nu van buijten, luijt heeft eens te onderstaan
wat der Hollanders daerop heeft vermach, die comme aen, en neme daer
eens, eerlijck voor de hant ende niet sekerlijck gelijck den quimelaha
hem alle volgen van onse vestingen heeft meester gemaect, en
prins aff, hopen hem sodanig tonthalen dat hij niet sal derven
de reijse voor de tweede mael anderwerf t'onderneemen, ende
vermits wij jongst geparst sijn geworden, door onverwachte
troublen in Amboina (als gesegt) geen ordre, wij verbat vroeger, dan als
wij anders gedacht hadden te doen, uijt Molucco te vertrecken, soo blijven
wij vastelijck van besluijt nu over 3 à 4 m: andermael met een
groote vlote scheepen ende crijghsvolck derwaert naer voorss. Molucco te
gaen ende en passant met alle de voorn. marct uE eilanden ook aen
te lopen, om uE (daer ik lange naer gewenst hebbe) eens te comen be=
soecken, mitsgaders ook sodanige, wie hier mede doorde afvalligen
moeten hebben laten lijden hare Coningh Mandarsaha ende uE tonge=
hoorsamen, onse hulpe aen te bieden, recommanderende uE ondertusschen
voor besluijt, dat uE doch door de quaetwillige niet en verleijden
laten, maer in gehoorsaemheijt tot den Coningh Mandarsha persevereren
blijven,
Hierbij sende uE tot een teecken van onse oude vriendschap en vruntschap in
handen van den Hr Samin Amsara Coninckx gesante . . .

dat soecke niet en gelieft tontwaerdigen aen te nemen, het welcke doende sal uE
mij verobligeert te sijn en blijven, onderstont en was get. uE cordiaele
dienstw. vrint, den admirael Arnold de Vlamingh v: Oudtshoorn
in margine stont, Amboina desen 31e Julij Ao 1651.

Onder

Ordre voorden Capitain Jacob Verheijden, om hem op Cambello naer te reguleeren. —

OVermits wij selve ondervonden hebben, hoe dat de Nagel-boomen —, boven Cambello op Mattheijn staende, met force op eene stondt niet wel sijn te ruïneren, dan als met groot perijckel van veel volcq te verrichten, Jae wel lichtelijcken van door de vijanden, geheel in route te werden gebracht, door dien sij haer daer in corten tonden —, van alle oorden comen te haeren congregeeren, ende soodanighe een macht uijtmaecken, die d'Onse desformidabel wesen ende in verlegentheijt seker souden passeeren, behalven dat aen haer oock, voor Ons, noch een seer groot uijtsteeckent voordeel geeft, dat haer de paden, avantagieuse hooghten ende andere schuijlwinckels sijn kondigh ende daer inde landen allerwegen bedreven, waer integen d'Onse dickwijl door onkundigheijt, bekadijde paden loopen, ende soodanighe aende vijanden grooten avantagie occasioneren, ende dat nochtans, onaengesien het selve, den dienst vande Compe ten alderhooghsten requireert, dat voornde Nagel-boomen hoe eer hoe lieven onvrughtbaer gemaeckt werden, vermits, in cas van veel langer tardance, te duchten sij, dat de vijanden groot secours van volck ende Eedtwaren haer des toegebracht staet te werden, wanneer wij lichtelijck naermaels van alle goede gelegentheden, om daerinne yets te verrichten, souden bevinden versteecken, Soo hebben, tot preventie van het selve, goedtgedacht U.E. met den nomber van 200:: blancke coppen,

naerdien

In 't Casteel Victoria desen 31.e July A.o 1651.

naerdien wij deselve, presentelijck nogh anders nergens gevoeghelijck weten te employeren, tot voorn.de Cambello te seijnden, om daer, tot October ofte november, dat het weedertijt sal wesen, met de hongien te pangaijen, guarnisoen te senden, ende de vijant ondertusschen met het dagelijcx uijtsenden van eenige loose partheijtjens gedurigh in actie te houden; het welcke wij ons (: in diervoegen gepractiseert werdende:) sekerelijck laten voorstaen, naer de kennisse die wij vande gelegentheden ende het naturel vandat [illegible] gebroedtsel hebben, dat haer haestelijck soodanigh sal matteren en affsloven, dat sij eyntelijck op haere saecken gans geen acht meer geven ende U.E: bij gevolge occasie genoegh sullen crijgen, om ons voornemen, soo nu endan, bij gedeeltens uijt te voeren, moetende U.E: te dien eijnde, wanneer haere traegheijt, door vertooninghe van achteloosheijt, comt gewaer te werden, altemet met U gehele macht terstont boswaert rucken ende dan datelijck met de bijle in het hout [illegible], sijnde daertoe met 200: st: dittos versien, die de soldaten lichtel. ijder eene, achter bij de bocksen, sonder belet, connen insteecken, ende ontrent de wercken gecomen sijnde, met weijnige verdeelinge van haer gewoeder bij haer, den goede gancke wederom gegaen, sal wel duijsent stucx in den halff uere tijts omgeslagen werden, 't voor en al eer den vijant uijt sijn retiret plaetse (: sijnde gelegen [illegible] boven [illegible], op het hooge gebergte:) daer kan bijcomen, naer dien deselve boomen, off de meeste van dien al verder daer van aff, dan van onse vestinge staen, doch dient (: onses bedunckens:) bij U.E. geheel ende in nauwe achtinge genomen te werden, dat alsulcke expeditien altoos inde nae-nacht aengevangen, soodanigh, dat met het crieken vanden dagh, gelijck in het bos,

onder

onder de boomen maeckt te sijn; item oock dat binnedden int op=
stijgen vande valeije ende waer dat meer, bij ondervindingh sult
coomen gewaer te werden, dagelijcx geleegentheden te sijn, eenige
troupjens van resoluteedt, om u den wegh, door den vijandt,
soo als sij dat jongst met ons al gedaen hadden, niet te werden
affgesneden; ende in dienen alsulcke uijttochten, niet dagh om dagh
te geschieden, maer sal noodigh wesen, dat daertusschen altoos
eenige dagen intermitteren, om bij den vijant daer opte weijniger
gade te comen werden geslagen, soo als hij anders (: tot groot
nadeel:) gevoechelijck soude doen connen, de nagel-boomen sijn
daer meest te vinden aen weedersijde vande rugh vanden Bergh
van Massalelijn, item oock bij het watertje, op den wegh
naer Nougatou treckende, mitsgaders voort op het geberghte
bij westen voorn: Masselijn, naer het pat van Lochoe ge=
legen, gelijck als u het selve door de twee slaven . . . . .
ende . . . . jongst vandaer tot ons gekeert, dogh
wel voornamentlijck vanden sergiant Marten Rijs, welcke
hem daer voordesen, langh, als jager heeft gebruijcken laeten,
sal connen werden aengewesen; Ondertusschen en moet oock niet
versuijmt werden, van haer, alle dagen ende nachten, de trangh in
hoe, door uijt te sturen partijen, te becommeren, om haer, daer door
te verhinderen, dat sij geen vis nogh bias connen becoomen,
ende soodanigh te verder tot benauwde extremiteijten gebraght
te werden, want in gebrecke van sagou hebbende, gelijck als sij
buijten twijffel, met de afscheijde der voorn: boomen op Manipa,
Amblauw ende inde bocht van Cayely staen te crijgen, door dien
sij haer selven niet en connen voeden, maer altoos van buijten sijn

moeten

moeten gespeurt werden, dat ten principaelsten uyt de bocht van Cayeli
ende Manipa sij geschiet, ende haer daer toe, nu de Zee nogh sijnde
ontsloten, is het, buyten redenen niet te hoopen, dat sij die plaetse wel
licht daer sullen verlaeten, ende haer elders, verde vandaer, retireeren
ende ons bij sequentie, gants vrij acces daertoe vergunnen, dat Godt
geve. —

Wij hebben hier vooren geseyt dat daer tot de maenden October ofte 9ber
is soo veel geseyt, als tot naerder ordre sondt verbeyden, dat te verstaen
sij, indien niet eerder occasie cont becomen, om de Nagel-boomen
daer te ruineren, maer daertoe eerder gelegentheyt aentreffende,
ende het selve volvoert sijnde, soo sult daer trachten, met de principaelste
macht op te trecken, laetende deselve maer, het werck bij UE beneden
te maecken, onder het suppositieff gesagh vanden vaendrich, door een
vande twee sergianten, op Hardenbergh, met prooper Guarnisoen
beset ende met beyde de fluyten verseylen naer de Custe van Ceram,
ontrent Cammarien, alwaer in den voorleden schuten sult
goede partye balcken, aldaer van het verleden jaer, nogh op den oever
vande Zee, onder een gemaeckt dack gebleven liggen, loopende
UE met d' andere fluyt, terwijl sij met het inneemen van voorn: balcken
besigh sijn, naer Tenane ende Hatisouw, daer mede, langhs
de Custe, weynigh beoosten voorn: Cammarien gelegen, welcke
plaetsen haer mede met den Quimelaha hebben verclaert ende hem
seer met sagou dagelijcx assisteren, die oversulcx daer ende daer
om her, om hem ende sijne partisanen al meer ende meer tot extremi=
teyt te brengen, mede sult trachten schadelijc te maecken, dat
(: ons bedenckens :) gevoeghlijck sal connen gedaen werden, jae sal
UE: indien bevindt, dat wij binnen den voornoemden gepresigeerden

tijt

tijt op Cambello tot Ons ooghwit niet en connen geraecken, geschiede expeditie, met het meeste gedeelte van de macht al echter ondernemen, alsoo wij achten dat daer aen, voor Ons voornamentlijck veel sij gelegen, maer moet niet verswijgen, wanneer van Cambello vertreckt, aen het hooft daer, den vendrich, te commanderen, dat sij al echter bijhaer volharden, de Lee, voor den Vijant dagelijcx met de balletjens, UEd. bekent, te becommeren, ende is oock onse meyningh dat UEd. hem in alsulcken cas, dat is soo bij aldien de Nagelen daer niet alle connen geschilt raecken, naer gepasseerde offitien, op voorn: Tenane ende de plaetsen daer bij gelegen, met d'eene fluyt, die het hout niet in en heeft, weder naer voorn: Cambello sult retourneren en aldaer tot nader bescheyt continueren blijven.

Ervarende UEd. daer op de eerste tijt, wert U bij desen het Commando, beyde te water ende te lande gedefereert; met niemant sult U ondernemen, eenige onderhandelinge van vrede in te gaen, als daer toe niet gequalificeert sijnde, maer sult maer trachten, allewegen, op haer voordeel te behalen, want wij niet geraden vinden, gelijck wij dan oock niet van sin en sijn met eenige van die moordenaers ooyt weder tot vrede te comen, maer sijn voornemens haer (: inden name Godts :) allewege te vuer ende te swaerde te vervolgen, tot soo lange wij haer dese plaetsen alle sullen hebben doen ruymen, met intentie deselve van dessert ende als verlaeten landen te houden, naedien de Compagnie haer dogh echter van elders, van Nagelen genoegh, jae meer als te veel wert te raeten dienen, ende sal het Ons, indien UEd. de Sagou, op Tanoene off daer omtrent condt geruineert crijgen, sonderlinge voordeelijck wesen, in Ons voornemen inde maent van October met de gewoonlijcke Hongie op Assaboedy, Lissebatte ende

daer

Int Casteel Victoria desen 31e July Ao 1651 —

daer geduyrende in het verderven van Sagou t'expedieeren, want
souden anderssints genootsaeckt wesen, onse Macht in tween te verdeelen,
d'eene partije herwaerts en d'andere derwaerts te schijnen, die dan
gecombineert daer alleenelijck sullen connen gebruijcken, waer dat oock
meijnen, dat wij, mits de veelheijt der Sagou, daer sijnde, werck genoegh
sullen vinden, om alle den tijt, dat Ons het weer sal toelaten met
Correcorren in Zee te wesen, te besteden. —

Niet meer als den Vreijs=dagh sixwerckx, sal bij U: te scheepe als oock
in Gardenbergh moogen gegeven werden, want wij daeromme seer verlegen
sijn, maer sullen U daerentegen weder, naer vermoogen, van Cadjangh,
boontjens, pompoenen ende planten bis tragten te versorgen; Sonder
meer, dan sijt Godt in sijn genadige hoede bevoolen, die U E: —
alleenwegen met verstant, tot uijtvoeringe van Onse desseijnen wil —
segenen, ende met sijne genade bijwoonen. —

Amboina in 't Casteel Victoria deesen 30en July ao 1651.
onderstont u l gunstige, en was geteeckent Arnold de
Vlamingh van Oudtshoorn

Naer dat wij met den voorspoedigen oosten wind d'enghte tusschen
Quelangh en Manipa waren gepasseert soo sijn wij

Augustus

dingsdagh Primo dito tusschen Sonoa en Assahoedij voortgevaren, waer dat wij op beide
voorn: plaetsen d'onde vestingen vande Compe:, soo als van verre
met beter sien en konden, noch in haer velden staen saegen, maer
quamen datelijck daer op geweldt te [illegible], in te gelooven
vermeerde [illegible] sijn van lant sullen hebben gesien, een groot
vuijr op voorn: Assahoedij ter plaetse vaer dat de vestinge

Int Casteel Victoria desen eersten Augusty 1651

% Lemmerick

stont, daer uyt besluyten, dat sij lieden doch, uyt vreese vbi dat wederom de residentie souden mogen willen nemen, sulles hebben inden brant gesteecken; die van meergeste plaetse scheyden, naer bij bemerken conden haere vroonsteden weder op haren ouden aerdrijck gelegen hebben geruymt/

Woensdagh den 2. dito, sijn Lissebatta gepasseert, daer ooc, als op Assaroedi, den groot vuir sagen opgaen, blaeck uyt mede niet anders hebben connen bemercken, off stadekens sij lous bedegen in het gesichte kreegen ende mede haere gedekte negerije inden brant staeck uyt, brachten so inmatuere vrese, dan ooc niet anders staet beconcluderen of moeten sij haere al mede de vuyle facten van den verraeder Quimelaha hebben angekleeve. Wij hadden hare Ed.e gaerne versprocken, om van hare meeningen en den waerheijt bevesten, ende ons is achterstaende begunsten in het handelen met haere gelegentheeden te mogen dragen, ge.te vbi ons daer bedien sine selfs in persoone met de witte vlagge p.r de Chialoupe om tot het haere over hebben begeven, vermits men met het schip de selve niet dichte conde of dorste naderen, alsoo die custe noch onbekent met besondere, maer quam niemant tot ons aff, soodat wij ons duijtse Ed.e weder naer Boort transporteerden.

beschrijvinge dienen by de van sonnen Assaroedy en Lissebatta opende comte bertoont doen ons geloven dat sy haer eygen negeryen in brandt hebben gesteecken

Donderdagh den 3. dito bevorderen met een labber coeltjen uyt den N. westelijcke kant onse reyse al dicht langhs de wal heenen;

Vrydagh den 4. do. savonts sijn wij d' eylandekens Matta-lima genaemt tussen de custe van Ceram ende het landt hijtte eylandekens om tusse middewaters gepasseert op de gronden van 10.15.16. a 20. vadem water, al goeden grondt om bequamelijck op ten ancker te comen,

Saturdagh den 5. do. passeeren Hatuwe ende

Sondagh den 6 dito daer aen Pelmatta,

Ontslacht den Leeuwerck desen Augusty Ao 1651.

Maendagh den 7 dito Nu omtrent soo als wij gissen nogh 10 à 12 mijlen van Kharra=kit sijnde, depescheerden de Chaloupe, gemant met omtrent 30 coppen, daer onder 25 Soldaten, van oorlogs munitien wel voorsien, voor hebbende dicht onder de wal naer Kharrakit, ende volgens vandaer tot Ceramlaut, met [last] alle voorn.e volcken ende de gene daer tusschen beyden sijn gelegen, van onse comste te doen weten, ende sijnde sij hare alle daer op datelijck voor voorn.e Ceram=landt sonder vertoeven, ende onse comste daer in verwachten, om onse ordre, die wij haer derselver begeeren, t' ontfangen, waer wij met het schip hier ontrent de wal niet wel naer comen dorven, behalven dat wij ook onsen tijt, om onse saken noch in Banda te verrichten, hooglijck sullen hebben van doen;

(margin:) beschrijven die van Kharrakit, ende Ceram=laut etc. om eenige ordre van ons t'ontfangen.

Tot heeden hebben, gedurende de reijse sonderlingh schoon weeder gehadt, dat is bij dagen Zee ende des nachts [...] landtwinden;

Dingsdagh den 8 dito voorleden nacht inde eerste wacht, sijnde op een sant omtrent een mijle weeghs vande wal gelegen, inde kaerte wel bekent, maer veel nader de custe gestelt, dat datelijck onder het volck grote alteratie veroorsaeckte, maer gaf de goede genadige Godt, dat wij daer sonder eenige schade te lijden datelijck weder af geraeckten ende t' zee raeckte;

(margin:) Stoten op een sandt doch comen daer datelijck sonder eenige schade weder aff.

Ende hadden wij kant weer sijnde de wint meest Suijt oost dat ons recht tegen was, en de zee strax daer sonder ontstonde, waer door genootsaeckt wierden dicht onder de wal ten ancker te comen, naer dat wij hier mits de continuatie van voorn.e weder ende wint ~~tot~~

Maendagh den 14 dito leggen bleven, sijnde ondertusschen ook gewaer geworden hoe onse grote [illegible], gelijck was vergaen, soodat, ten waere wij hem met eenige wangen hadden voorsien, groot perijckel souden geloopen hebben, van heel haest in stucken van boorden te sullen geraken;

Ende

In 't Jacht de Leeuwerck den 14 Augusty Ao 1651

Ende voorn.de chaloupe hadde, door belet van het harde weder ook derwijse niet volcomen connen, wesende mitsdien, beijden ons weder genootsaeckt onder de vast [illegible] soecken,

dat tegen den avondt sijn met een top seijls coelte uijt den Suyden en Oosten, weder onder seijl gegaen, stellende onse cours oostwaert over tot [illegible] toe, alwaer bevonden hoe dat grotelijx vande stromen om de oostwaerts gesett,

Dingsdagh den 15 dito snachts sijn tusschen het eijlant ende de vaste custe gepasseert, omtrent middernachte, dat een goede cours is, of sonder men, anders [illegible], heftelijk op de rutsen en reven, soowel van het voorn.de eijlant als vande vaste ofte grote [illegible] streckende, raecken connen ende schipbrieck lijden;

Woensdagh den 16 dito hebben wij, als in Kharkatit seer sijnde genadert, de chaloupe en sijn voornt. andermael derwaerts en [illegible] gesonden,

Donderdagh den 17 do sijn Kharkatit gepasseert

Vrijdagh den 18 dito quamen voor Cramlaut ten anckher, alwaer tot kontdoeninge van onse comste 5 canon schoten deden, maer is hebben hadden noch niemant vande regeringe tot ons aen boort vernomen, en hebben ondertusschen [illegible] hier doen moeten [illegible], den schipper nevens den caertemaecker Pieter du Bois met de scheeps schuijtje gesonden nae den hoeck van Keffingh om te vernemen of daer, gelijck inde schippers caerte (contrarie de mijne) een doortocht is ofte niet, en voorts beijde de gaten wederskant reven wel over en waer te loden en af te peijlen, onder het welcke sij bevonden hebben, hoe dat den hoeck, gelijck als die inde schippers caerte wel staet afgemaelt met een kleine doortocht van het grote lant is afgesondert, maer hem geheel anders in [illegible] stond, item ook het rif daer beijsijden gelegen, dan als het in een van beijde onse caerten staet afgebaekt, gelijck als uijt het hier ingebrachte caertjen claerlijk gesien wert; soo sijn ons noch verscheijde grove misslagen op onse voyagie inde caerte gebleken, sijnde namentlijck; dat meest de geheele custe contrarie sijn vaerstreckinghe inde caerte bijgeleght, midsgaders dat de anckergronden over al niet behoorlijck bijgestelt, en oock de geringe merckelijcke kentekenen van het lant, bomen, of anders (behalven de hoechten) daerin afgemaelt sijn, het welcke indien bijgelegentheijt niet werde gebetert, soo mij of dan wel eenige ongelucken souden connen comen te occasioneren,

comen voor Cramlaut en doen van onse comste met 5 schoten verwittingh

senden den schipper ende caertemaecker Pieter du Bois nae de hoeck van Keffinge tot inspectie van desselfs rechte situatie

die eenige abuijsen inde caerte vinden,

dewelcke in een bysonder caertgen hebben laten corrigeren.

Int Jacht den Leeuwinck desen 19e Augusty Ao 1651.

Saturdagh 19. dito Met den dach hebben op Ceramslant nae't lant gesonden, d'orancaijen te waerschouwen, dat sij tot ons haestigh aen boort souden willen comen, naerdien wij geen tijt hadden langer te stoppen, waerop ontrent ten clocke 10 uren voor den noen tot ons aen boort gecomen sijn eenige orangcaijen vande minder negorijen seggende, dat haren hooft orangcaij ?edes naer de Uilanden, tot het dorpen van sijnde hande was ?trocken, ende aen haer gebracht sijnde, of daer geen volck vande nabuerige negorijen was en in cas van ja, dat sij hen dan seggen souden, sijlieden haer mede tot ons hadden te vervoegen, om onse ordre aen te hooren, ende de selve tot hare overheden over te dragen, gaven sij ons tot antwoorde, dat daer geen volck vande "andere" negorije was, en dat sij haer ook op heden noch niet souden wéten te becomen, waer over wij dan voort voeren van aen hebluijden onsen last te openen, met ordre de selve "andere" aen haere nagebueren, onse orders hoogen mede bekent te maken en voor te dragen, sijnde namentlijck dat sij haer, nae hebben der macht, met hare cornecorren, wel gemonteert en geprovideert, hadden te vervoegen aen het Casteel, om van daer neffens ons, met de generale honge, tegen den Meijneedigen Quimelaha madjira en partisanen te trecken, dat sij aennamen haren hooft orangcaije (t'huijs gekeert sijnde) en anderen, als geordineerde, te notificeren; en namen (bij bij dese occasie gelegentheijt van haer ons redts ?wiecte, op voorsz. Quimelaha te brengen contente, en sijnde geraerde Quimelaha daer door voor hen seer formidabel moete sijn, en sij onder Ende daer tegen vredert te getrouwer adhaerenden blijven, en souden wij daermede onse reijse bandebaert hebben gevordert, ten ware het hij juijst elopen en de ruime vijel. gesleept was, soodat wij het Canael sonder groot pericul niet souden hebben connen doorcomen,

Dies daer ontrent 10 uren verschenen

Seijden om de orangcaijen van Ceramlant tot haestige aenboortcoming te presten.

Opening daer onsen last

Sondagh den 20e dito sijn met den Z.O. windt gelucklick het canael gepasseert en hebben vervolgens oock onse reijse tot Banda met een topseijls coelte gevordert, daer op

Maendagh den 21en omtrent den middach voor het Casteel Nassou op Neira Salvo ten ancker gecomen, en te lande, door den Hr. gouverneur Cornelis Willemsz Outhoorn en andere bevelhebberen sijn ontfangen ende welcome gehéten. tot

Comen op Neira voor 't Casteel Nassou ten ancker

September

Donderdagh den 14 dito, dat wij, naer gecomen, vinden het ende saen eer t' afscheijt vanden Hr gouverneur en vrinden, met voorsz. Jacht de Leeuwinck wederdirecte naer Amboina sijn gekeert, hebbende onderwijlen het stoeven aldaer ons soveel mogelijck geinformeert van alle gelegentheden, sodoor eijgen naersoeckingh, als exacte verneminghe grondige conschap te becomen, en bij sequille daer af beschouden en verstaen, soo hier volcht.

Bevindende alhier tot den 14e dese vernachten.

als wanneer weder directe naer Amboina keren.

De bouwhen soo wel die van negotie als guarnisoenen en soldijen waren daer nae de ordre vande Comp. wel en effen gehouden soo dat de selve geen noch in cas van eenige bedenckelijke stellingen, vitiuese ?eerg. ofte achteloosheijt, niet en is te reproucheren geballen, en ware dat men wilde verstaen hier en negligentie ofte defectuositeijt te sijn dat de copijen daer bevonden niet effen ofte geveelt en lagen, het gunt de Hr. gouverneur verclaerde daer noch geduurijlijk ofte sijns weetens ontgenoomen gebleeckt te sijn, soo nu doch door mij, ende eenige andere pointillen, hier volgende is onse memorie den Hr. gouverneur nagelaten wat al gehaelt, ex... geordonneert is

Soo en [illegible]

Int Casteel Nassauw desen 19 Septemb 1651

Soo hebben mede bij naersichte der kantoorrollen, verstrecking
aende suppoosten op reeck: acten van verbintenissen of andere
particuliere ordonnantien niet vernomen, dat inde ordres derwelcke
alomme inde gouvernementen ende residentien vande Comp.e
hun gegeven, met yemant extraordinarie kantoor in hun
qualiteijt, bij en luijt vande gem: kantoorlijste, belaten
geinden, op hun reeck.e eenschiff te verstrecken of binnen
hun verplichten sijt te verbeteren, ten sij om geraisonneerde
redenen gebleeckt met den generalen articulbrieff accorderende,
ende daer van in publicque resolutie mentie gemaeckt
te geexcuseert gebleeckt maer en behaeght ons niet, dat binnen
de vrunchelieus ende dispensiers, doch voornamentel.ck den geene
omtrent den gouverneur op Nevira residerende, van hare administra
tie geen apart boeckjens houden, sonder de selve simpel.ck
maer maentelijcke reeckeningh bij een specificatie aenden
Oppercoopman houder der negotie boecken, soodat het ons mede on
billick voorcomt, dat den oppercoopman als het cassier van voor
alle de hoofden der afgelegen comptoiren, die niet alleen de boecken
houden, ooc de cassa vande Comp.e administreren, als onder de
selve behulp mede vande quintslagen tot schade ende
nadeel vande Comp.e commende, vorderen gepractiseert, ende welcke
wij dan niet als noch maer andere saken voornemen den H.ren gouverneur
generael ende Raden van India bekent te maecken, met recomman
datie daerinne andere ordre te willen stellen, dat is aengaende
den bottelieren en vrunchelieus, dat sij voortaen in plaetse vande
schrale reeckeningen, die sij gewoon sijn maendelijcx van hare
administratie aenden oppercoopman te overhandigen, aparte
ruijmere ende dispensier boeckjens sullen houden, mitsgaders de cassa,
waer dat het geborgel.ck aengeschreven, de houders der boecken sal
werden afgenomen, en die aen aparte persoonen, die niet geen
copen of vercopen bevonden gegeven, of waer dat se aen

Int Casteel Nassou desen 14 September Ao 1651.

stoffe gebreecke, om een apart persoon, tot het houden vande Cassa te stellen, dat daer de coopluyden ten minsten belasten bevolen, mach werden beneffens haere cassa reecken: die inde negotie boecken loopt nog een apart ~~[struck]~~ Cassa off specificatieboeck te formeeren, en Item soude nodich sijn, dat (tot voorcomingh vande swaere lasten, die de comp:e jaerlijcx van haere generale ommeslach supporteert) op middelen gedacht werde, om de selve soo veel immers doenlijck sij te besnoijen, soo dunckt ons nodich, dat de guarnisoenen ende logiebeeckelijcks de welcke op Poulo Ay, Lonthoir, en Waijer werden gehouden, wel souden connen werden gecontraheert, ende selve door overmackinghe de maendelijcxe kantsoenen lasten, inde boecken van Neira getrocken gelijck als sulx met d'afgelegene comptoiren in Amboina wort gepractiseert, dat uijt de voorsz. aengelegentheijt vande plaetsen noch vrij gevoechgelijcker als in voorn: Amboina sal connen geschieden vermits daer op ider plaets een boeckhouder sal werden uijtgewonnen

De diaconie, kercken ende rekeninge hebben wij nae gesien, op de welcke wij principalen niet te seggen hebben, als dat ons dunckt dese abusive te sijn, dat die vanden kerckenraede haere oncosten, tot lasten van kercke, ende niet vanden armen, ie diaconie, brengen, welck collegie en niet dat vande kerck mitsgaders haeren raeden subjecties, item dat der armen gelden niet hoger als tot ½ p:cto sijn gedesponeert, daer men in Banda ordinaris een geheel twael op verintst geeft, dat wij dan met advijs vanden kerckenraede en voorstelen van geen diaconie tot op ¾ p:cto hebben verhooget, als blijckt bij de quitantie hieronder met die van voorn: kerckenraede hebben gebesoigneert

Eerwaerde Godtsalige hooghgeleerde d'E.
broederen der kerckenraede in Banda,

Geexamineert hebbende de notulen bij den politiquen Commissarissen gisteren in uwe kerckelijcke vergaderinge gehouden, en inde selve bevindende verscheijde poincten, waerop uwe mijn antwoorde dienstelijck sijn te postuleren, soo hebbe raedsaem geacht uwe daerop toe te laten commen, dit mijn brieffken ende in het selve uwe petitie van poinct tot poinct te beantwoorden; en

1e

bedancke

Int Casteel Nassouw desen 14en Septemb. 1651.

Bedancken uE. hartgrondelijcken van uE broederlijcke advijs over de questie tusschen d'E. predicanten d.o Petrus Appeldoorn en d.o Henric Hertongh in Amboina, in het verclaren van den darden en vierden Sonnendach gedaen, verhopende haer E. daermede tot contentemente (dat Godt geve) sullen gebracht werden,

2e:

Wij laten ons wel gevallen uE resolutie op de verschelde onbesprokelijcke regieringh der arme middelen genomen, maer naer dien den oppercoopman Leonard Winnincx naeste persoon van den Heere Gouverneur Kien inden gouverno, ende bij gevolge dan ook sijn E. ordinaris assessor in het kerckelijcke gestoelte, ende derhalve geselschap in het gaen naer huijs, tot ondertlingh is aengenomen, in welcke qualiteijt dat hij daer mede (volgens uE besluijt) bij het naer tellen der geolligeerde gelden inde kercke soude moeten verblijven, ende den Heere Gouverneur alleenigh t'huijs waerts keeren laten, het gunt niet sonder sijn E. cleijnachtingh, als hier ongewoonlijck sijnde, soude connen geschieden, Soo heb uE, tot preventie van het selve, gecommandeert sijn persoon in het naer tellen van voorsz. gelden, door den ander oorde, het sij den kranckebesoecker off weeskint uE andere goetdunckende, te laten verwangen of anders, dat de voorsz. tellinge maer bij den predicant en diacon, tot dat de gelegentheijt met den Coopman beter, te sijnde bij, anders presentelijck geschiede

3e.

Het sal, als conform d'ordre onser heeren principalen sijnde, wel gedaen wesen, dat uE, (volgens uE genomen resolutie) van meeninge sijn, uE brieven aenden kerckenraedt in Battavia ofte naer het vaderlant, te schrijven door onse handen aen den heer gouverneur generael, en door gedachte sijn Ed. aen haer E. te laten bestellen, ende willen wij uE, in onse qualiteijt ook gecommandeert en bevolen hebben in het selve, als

gehoorsame dienaers vande Compe., voortaen successive door
handen vanden Hren Gouverneurs te continueren met beloofte
van hegoure bestellingh

4e

Des can niet qualijk gesonneert werden, dat in difficulteijden
heerkelijke t'onderscheiden, wat haerlien puir kerkel. sijn
ofte niet, haer daer over, tot voorcomingh van misverstanden,
tusschen die vande politie en kercke, voorneme te beraden,
ofte het advijs in voorn. saken te versoecken van die vande
kercke op Batavia,

5e

Verschelijk is het gedaen, dat de questie in Amboina
uijt de vaderlantse missive is gelaten, also sulx in de broeders
aldaer, doch niet anders als droefheit conde veroorsaken en de
kercke in amboina, ofte de litigieuse kercke, dienaers
tot op sprake en onderhet gedrucht, te meer also geloofd mach
werden dat sij door uw advijs vrede sullen connectieren,

6

Het verhogen of een beneficie, dat de predicanten in amboina
extraordinaris genieten, is haer niet als door speciale order
van mijn Hren den Gouverneur Generael en Raden van Indien
toegeleijt, verbonnen, also ik mij niet gequalificeert
en vinde in eenige andere saken alteratie te doen, als
die geen, waerin ons extreme noodsaeckelheijt niet gedilaijeert
mogen werden, maer alle andere haer Ed. te remonstreren, om
by haer op gen Ed. naer believen in gedisponeert te werden, soo
neme ik aen de broeders de predicanten haer versoek, haer
met gem. Ed. gunstelst. voor te dragen,

7e

Wij vinden, bij resumptie vande missive dato 7 Februarij a 1631
vanden Hren Generael Jaques Specx wel expresselijk
bevolen, ende uitgedruct dat de politicq. commissaris van alle
importante saken, inden kerckenraede voorvallende,
notulen sal houden ende daer toe bij missive, in jongst van

van Batavia herwaerts gesonden, geordonneert dat de h[ee]re
gouverneur d'ordres voorderen over de sake vande kercke
gegeven soude mainteneren ende executeren, waeromme ick
mij dan voor al niet gequalificeert vinde daerinne eenige
alteratie te doen, maer alsoo ick meijnen, dat daerinne
eenige bijsondere hardicheit is residerende, de vergaderinge
lastich vallende, soo meijne ick naer over dese sake met mijn
heere den gouverneur generael gunstelijck te spreken
betrouwende dat daerinne wel soo veel mitigatie sal
werden geadmitteert, dat d'E broederen haer in redelijckheijt
sullen behooren te genoegen,

8e

Het is meest alomme, waer dat ick hier in Indien ben geweest
gebruijckelijck dat de predicanten off immers eenen uijt den
haren benevens eenige politiquen, mede door de politicque
overheit tot curatoren over de scholen werden gestelt
ende van voorn: curatoren, onder d'autoriteit vande
politicque overheit ende dienvolgende met haer E. [illegible]
d'opsichte der scholen volcomentelijck gedirigeert over
de welcke, indien t hier sodanich niet gepractiseert
werde, meijne ick aen met de heere gouverneur
tot der broederen genoegen gel[ijck] wel te beraemen te
discoureren,

9e

Het is (mijns bedunckens) een geringe moeijte voor den predi=
cant hier onder het casteel residerende, ende soo vol van
billickheit dat het geen vragen meriteert, dat hij
wanneer dat ieders naer ouders op het andere lant, tot
bedieninge der kerckel[ijcke] affairen vertreckt, den h[ee]re gouv[erneu]r
als de hoge overheit in dese plaetse sijnde, behoorde aen
te spreecken, ende, niet vragende, maer bekent makende
wijse, sijn vertreck te kennen geeft, en op sijn wederc[omste]

Int Casteel Nassauw desen 11 Septemb. 1651.

heeft in gelijcker voegen ook werde voor sijn E vertoont, maer
alsoo mij dit poinct mede voorgestelt ende geE: ie verstaen, als een
Justitie d'autoriteijt ende d'eere van de Kercke raeckende,
werdt afgebracet, soo meene ick dan daerover als voorn. mede
met den Hre Gouverneur Schetael te spreken,
ende te versorgen dat daer ende over mede aen de saecken van
haer Ed. prompte ordre werde gesonden, en sende den
sijn geEd. mach weten waer naer hem in sine respectiven
bedieninge te reguleren,

10e

Heb ick verscheijden het de broederen, of Batavia en in Amboina
gebruijckelijck E geE ick dan ook niet en twijffele of sulcks haer
E. daerinne mede concurreren ende overeen stemmen, dat
het (niettegenstaende in haere ecclesiastique vergaderingen
geene andere saken dan simpelijck kerckelijcke consisten werden
gedecenteert) den politiquen commissaris het collegie
assisteert ende bijwoont, om t'allen tijden van het gepasseerde
te connen doen sodanige declaratie, als het sijne superieure
overheijt naer gelegentheijt van saken soude goet vinden
te verwijsen,

11e

Bij sijn van gevoelen ende begrijpen in billickheijt dat het
geen krancbesoecker tot den staet ofte betaemt hem selven aen
te nemen den sake die haer niet en convenieert van namentlijck
om haere advijsen tot den predicant over te brengen, eenige mar-
dijckers te commanderen of haer eenige saken van commando
te onderwinden, soo als Ueli. verstaen, dat bij wijlen is geschiet,
maer de last daer van geheelijck de politique overheden
te volgen te laten, jadat meer is Ueli. verstaen ende begrijpen
ook dat de voorn. Cranckbesoeckers haer niet en hebben
te onderwinden, aen die van de kercke eenige saken betreffende
te maken, die niet puur kerckelijck sijn, maer oock

politicq

Int Casteel Nassouw desen 14 Septemb.r 1651

politijcque in haer hebben besieden, sonder daer van behoorlijcke aende politicque overheijt denunciatie gedaen te hebben, en zijnde door voorn.s swijgen geen naerdere in dusdanige saecken geoccasioneert werden, maer in alle saecken vordere en tijdige redres gedaen,

12.

Heeft den seer stightelijck ende ordentelijck besluijt dat de broeders geresolveert hebben, dat naer gedane besoeckinghe der leedematen, geschiedende inde weecke voor het uijtdeelen des H. avondtmaels, altoos vergaderinge vande kercke ten huijse vande Predicant bij een comen, die vande vergaderinge door de broeders, welcke de visite hebben gedaen, behoorlijck gemaeckt ende geratificeert moet werden, de saken hun in haer visite voorgecomen, om daer over bij de vergaderinge geadviseert te werden, sulx als sij sullen meenen, tot de meeste stightinge der gemeijnte ende consequente bevorderinghe der kercke te verstrecken, —

13.e

Op de saecke aengaende het versoeck vanden E. proponent Jochem Pietersz item dat vande schoolmeesters Jan Dragon op Ourien, en Cornelis Willemsz van Rossingain op Neira, mitsgaders ook versoecken schoolm.r en huijse van Claes Cruijs sinde op Nayde begeeren schoolm.r te blijven, wierd aen met den Heere gouverneur en raede gedelibereert ende niet dat naer van ons vernichten te doen weten, sonder anders. Sal de Eerw.e broederen Godt van mij in genade bevolen, die niet de ver=gaderinge met sijnen H.e inspiratien wil begenadigen dat van Edele verblijft, onderstont niet toegedaenen vrient de Commissaris, en was geteekent Arnold de Vlamingh van Oudtshoorn, In margine stont Neira in't Casteel Nassou 12 Septemb.er 1651.

de voorn.e middelen quamen te bedragen, als namentlijck

die vande kercke ende schoolmeesters	Rd 639 1/4
die vande diaconie	10233 —
die vande weesen	

die meest alle tot | vermeerderingh staende geexponeert Rd.

Int Casteel Nassau desen 14 September Ao 1651.

Die vanden kercken raede houden haar over den Heer Gouverneur vrij misnoecht.

~~Kerckenraet~~

Die vande kerckenraede offte wel principalijck den predicant Do. Willelmus Pantenus, hierinne hadt ons verscheijde voor vallen, onder den Hr. Gouverneur vrij wat misnoecht, maer ~~[illegible]~~ van mij naerder wacht ons saecke exactel. verhaelende nemende, om, soo het de saecke verdiende, rechtelijck in te voeren, soo gelieft hij op ons te [illegible] dat wij [illegible] soo op Sijn E. bloot souden [illegible] laten, alsoo hij niet gesint en waren met Sijn E. in verdere moeite te comen, niet wij [illegible] maer den Heer gouverneur wilden recommanderen, hierinne aen competent respect te geven ende ontrent de dienaren in desen en wel te conserveren, dat wij al mannen te doen, maer hadden gaerne gesien dat Sijne de grout van haer misnoegen hadden gesproken om fondamentelijck in geprocedeert te mogen werden, het gunt sij bleven [illegible], mogen als voren verhaelt te excuseren, maer niet wij bedencken namen, dat haer klachten wel licht eenich om het lijf souden hebben, nu wij daeromme echter niet naerlaten de [illegible] met den Hr. Gouverneur te comen in conferentie, quamen niet Sijn E. gesproken te worden, tot dat die vande kerckenraede hen, eenich tijt voor ons overcomen daer inde landen, hadden verwoorden den oppercoopman Leonard Winnincx, als te persoon naest den Hr. Gouverneur daer inde presidie ende ordinaris gecommitteerde wegen de politie in voorn. kerckenraede tot ouderlingh te promoveren, ende daer mede Sijn E. niet alleenich geaccepteert een ander persoon tot kerckelijcke commissaris te ligeren, maer hadden die vande kercke bij gevolge datelijck daerop aengedrongen, dat hij oppercoopman nijt het gestoelte vanden Hr. Gouverneur inde kercke, [illegible] [illegible] dat hij [illegible], soude [illegible], en bij haer in het ecclesiastieq gestoelte comen sitten, waerinne haer den oppercoopman (onaengesien Sijn E. betoont misnoegen) ooch hadde verkoort, ende Sijn [illegible] plaetse bijgevolge [illegible] het welck Sijn E. seide te verstaen soo niet te behooren, naerdien hij verstonde dat de politique overheit daer inne de ongelijck

questie wegen t verkiezen vanden Oppercoopman tot ouderling ende zijn rechtstoel uijt des gouverneurs in des kerckenraats gestoelte gestelt.

ende den sonderlinge kleenachtinge was aengedaen, versoeckende
of ons believe daerinne redres te mogen gedaen werden,
waer over vonden, naedat den oppercoopman deselven
hadden gehoort, ende uit den selven verstaen, hoedat hij nae
door starcke aensporingh van die van de kercke, dat
was met d'ingesetenen van binnen eerst aengevangen
proclamatien niet te willen laten voortgaen, maer met
forme gedaen was geimpelleert geworden, soo leeten
wij met advijs van raede den meergem: oppercoopman afge-
vraecht ende in [illegible] kercke gestelt, of hij dachte, daer in de
kercke st. gestoelte waer dat hij nu sijn sit stede hadde
genomen, weder onbetoont te sitten, en oversulcx daer
te continueren, dan wel of hij hem daerinne geabuseert
hebbende, daer weder meende uytte wercken en beneden
heeren Gouverneur sijn oude sit stede te comen nemen, met
voornemen dat, soo bij aldien hij meende in het kerckelijcke
gestoelte vorder te sitten, ende daer inne dachte te verblijven,
hem daerinne te laten, maer dan met eenen oock van alle
politicque ordonnantien, als hem die hebbende onwaerdich
gemaeckt, te ontbloten [?], maer geliefde hij ons bij antwoorde
te laten weten, dat hij hem tot leetwesen in voornoemde
verplaetsingh hadde geabuseert, versoeckende hem te
selve ten goeden geduijt en soo te staen te werden, weder
sijn plaetse beneden Heer Gouverneur te mogen nemen
hetgeen hem hebben geaccordeert, onder recommandatie
van in achtstaende voorsichtiger te sijn, ende daer onder
te weten dat men niet en vermaent iemant met verminderinge
van eens anders eere, en respect te verhogen, ende dat
buiten alle twijffel, naer het gewaijsonneerde gebruijck
van ons vaderlant de politie voor de kercke ende
regeringe vooral gepreffereert

Met de schoolen stonde het Consistorie onderlinge noch in

Met de Sleuteren stont het daar in slechten ge regeerden staat daar op ver vryghe soudaar hebben gestoot.

sleedelen, magerden staat, ende deselve oft even als de gewone de brooden daer toe geadhibeert, maer scheen het ons als goede methode te gebruycken, waer over daer op ordre hebben gestelt tot haere meerdere accomodement, soo als wij achten nodich te wesen

De Regeringe ende Politie van Banda geadreceert meest met die van Amboina.

De regeringe en politie, hebben daer meest in een ende de selve forma, als in Amboina, gevonden, uyt voren van gemeentions excepto dat daer geen lantraat sij, ge[?] in Amboina, maer wel dat op Poulo Aij nader gevonden een cleene banck offte raet van Justitie, doch onder die van Neira suppositie sijnde,

Corte discriptie van Banda.

de provintie van Banda bestaet in 9. eijlanden, soo cleene als grote met namen Neira, Aij, Lonthoir, Rossingain, Rhun, Capel, offte de bruyt, Pampuan, offte het vrouwen eijlant, ende Swangij waer van eenige bevolckt sijn en noten voortbrengen, ende andere wederom woeste, ende ongepopuleert

De bevolckte nu ende noten gevende sijn Neira, Aij, ende Lonthoir, ende de reste, als geseijt, desert en ongepopuleert maer heeft de Comp.e op het vrouwen eijlant, een hauthoff, ende op Rossingain ende Rhun ider een cleen redoubtjen met 8. à 10. koppen besett, bedienende dan op Rossingain tot bescherminghe van Comp.s grofwoude daer in grote quantiteit wassende en sonderlinge wel tierende, ende dat op Rhun, om te weeren, dat de slaven sant moeste souwe ontlopende, haer daer op niet mogen retireren en tot excessive schade vande Comp.e daer op comen te wonen gelijck als sij sulx voordesen al tot meermalen hebben gepractiseert gehadt, voornoemde eijlanden Rossingain ende Rhun plaetsen, waer mede sij noch by de naturelle

inwoonders

inwoonders vruchtbare boomen, mede noten voort te brengen,
daer van sy nu geheelyck sijn ontbloot, soo als wij dat op voorn:
Ryun selve hebben gesien geraeckt, ende ons van Rosengain,
verhaelt, door dien het van weder en wind, niet sijn aencomen conden
door den Hr Gouverneur is verbeterd geworden, behalven de
noten muscaten, brengen voorsz: bevolckte eilanden ook
noch verscheide boomen ende aerdvruchten voort, als sijn sorte
en suycker limoenen, soccus, ananas, pisangh, pinangh
durioens, catappen, ende verscheide moes kruyden, maer
gants geen Rijs en sagous ofte cadjangh, van welcke hoogh=
=nodige behoeftigheden van alvoorens moeten versien worden
dat gemeenlyck, te weten van sagous, cadjangh en boontjens
van d'oostersche eilanden, ende van rijs, ajuyn, look ende andere
kleedinghen, uyt de om de vastgelegen quartieren geschiet
dat is van de Compe selve, Javanen, Bimaesen en Malleyers
maer alsoo voorsz: volcken leden sijn, gants wel niet te betrouwen
ende de spetserijen met den sondelingen, weder sijn nae verjagende
waer door het te vrezen sij dat de Compe tavont of morgen, door de
selve in voorsz: territorie, tot inestimabile schade een quaden
treck of part soude connen worden gespeelt, soo sijn wij van
gedeunstich advys, dat voorn: om de vastgelegen volcken de
vaert daer in de quartieren al mede, gelyck nu het gepasseerde
Jaer in Amboina is geschiet, behoorde te worden ontseyt
ende alle voorvallende noodtlyckheden daer door de Compe
selve, ofte Duytsche vrije cooplieden te werden aengebracht,

Nombre der fortressen ende sterckten inde gantsche bandase provintie, ende derselver situatie

de sterckten ende forten die de Compe over de gantsche bandase
provintie possideert, sijn namentl:

Op Neyra

het Casteel Nassouw, het fort Belgica, mitsgaders de
redoubt Neira, item de twee wachthuysjes bij oost ende
westen van voorn: Casteel Nassouw gefundeert

Op Lonthoir ofte het grote lant gelegen over Neira

Int Casteel Nassouw desen 19 Septembr. Ao 1651

de platte formen ofte woninge, voor het hooft daer residerende voor ~
aen naer de Ercane gemunitieert met een halve maen,

het fort hollandia

de steenen op Wayer, de redoubten Lacoy, ouwer, derde
en Cuylenborgh

op Poulo Ay

het Casteel Revengie

op Rossingain

den steene redoubtjen mede op

Rhun

een steene redoubtje

Sijnde tesamen 15 stux Casteelen, forten, en wachthuysen, waer
van het Casteel Nassouw, voor aen de stadt op Neira gelegen
binnen smuers afstanden, de pointen ende woningen respective
in sijne lengte streckende O.Z.O en W.N.W. van den anderen, begrijpt
182. ende in sijn breete op de streckingh Z. ten W. en N. ten Oosten
120 rijnlantse voeten, de gordijnen van voors Casteel ende
Zeecant tusschen de puncten Zelandia en Delft, waer tegenwoordich
een nieuw aensienlijck massief huys voor den Gouverneur
werd getimmert, bedraecht in sijne lengte 188½, ende
ande lantsijde op de O.Z. oosten en W. N.W. streckinge 188½
gelijcke voeten, de gordijnen ande twee lantsijden streckende
N.N.O. en Z.Z.W. begrijpen in haer lengte ider 191 voeten,
de lantpoort is wijt 6½. en de waterpoort gelijcke voeten,

Int Casteel Nassauw desen 14en September 1651

Hebbende d'eerste de lenghte tot aende gracht van 34. en d'andere van gelijcken 34 voeten, d'admiraels puncte, begrijpt behalven de casematten in sijnen omringh 273. voeten Z.Z.W: 95: O.Z.O: 93. ende tusschen de 2 casematten N.W. en Z.O. 85 hebbende voorsz casematten ijder een spatium van 22 Rijn=landsche voeten, de punct Zelandia heeft een circuit van 259: voeten op de streckingh Z.W: 79. N.W. Z.W: 95: O.N.O: en W.Z.W: 85 voeten, sijnde de resterende casematten vande selve gestalte geconstrueert als by vande ander op d'admiraels puncte hebben genoteert, de punct Rotterdam comprehendeert in sijne circumferentie 253½ namentlijck N.W.O. 78: Z.O.Z.O. 95½ en O.N.O: 80½ voeten,

De punct Delft houdt in sijnen ommeloop 274½ voeten als aende N.O. sijde 99: W.N.W: 95. en Z.O. W.Z: 80½ voeten, de borstweeringe rontsomme is in hoochte 4. en dickte 3 voeten maer comt de opstreckinge der muragie vande punct Delft en Zelandia sijnde namentlijck in hoochte 22. met de admiraels punct ende de punct Rotterdam die maer beyde 18½ voeten hoogh sijn 3½ voeten differende, dat wij met ons schrijven vandaer bij onse gedaene memorie aenden Heer Goeverneur Anthoony gedaen hebben bekent, is 6 voeten de lagere met d'andere in hooghte gelijck te maken ende paralel te doen lopen

De guardijnen sijn rontsomme in hoochte 18½ voeten, de basis begrijpt in breete 14. en de droge grachten een breete van 18. voeten.

Het fort Belgica, dat boven Nassou op een hooghte is gesitueert ende gebouwt 't voorn. Casteele al ende gantschelijck ~~[illegible]~~ dominerende, contineert binnens muirs in sijne lenghte ende breete oft quadraat 33 voeten, de gardijnen rontsomme begrijpen tusschen de respective puncten der selver

in fortresse in lenghte 24. ende hoogte 10. voeten de puncten
sijn alle uniform, begrijpende ieder der selver in sijnen
ommeloop 54. behalven de casematten die elck een spatium
van 8. voeten beslaen, de borstweer is van hoogte 2½ hebbende
de dickte van 4. voeten, de redoubt Reina noch hoger bergh
waert gelegen ende beschermende over de deffendeerende genoemde
forten begrijpt in sijnen hoogte 2½ hebbende quadraet
24. voeten de borstweer is van dickte 2. ende opgetrocken tot
3½ voeten,

De platte forme op Lonthoir, waer dat hem hooft volgens de Comp.e
sijnne residentie is hebbende, heeft de lenghte van 70. voeten
het pleijn tusschen de muragie daer voren tot defensie van het
selve huijs opgetogen, begrijpt, waer dat gem.te muijr begint
nae weder naerderen over beloopen, 50: en op het hooghte 13. voeten
sijnde het spatium vande water poort tot de residentie langh
75. voeten,

't Casteel Hollandia boven gesijde platte forme gebouwt ende
als geslooten verheffende op de hoogte, wat binnens muijrs in
lenghte 92: en in breete gelijck getal voeten, de gardijnen tusschen
de puncten sijn ieder langh 55. ende hoogh 10. voeten, de
puncten alle vier die van concordeerende grote sijn, comprehen-
derende ieder in haren ommeloop 103. de casematten wijt
sijnde 15. voeten, de poort van desen casteel is 6. voeten
breet ende heeft de lenghte van 15 voeten, de borstweer
is hooch 4. en dick 2½ voeten;

De Sterckte op Wayer is een huijs met uijtgegraven gracht
rontsomme, excepto aende Z. oost sijde landwaert speciael
gefortificeert, hebbende aende N: en Z. sijde ieder een punt,
groot sijnde, behalven de casematten die 13 voeten spatie
hebben, 92 kurlanten roeden, de hoochte vande selve is 10.
voeten, de borstweer heeft inde hoogte 3½ en dickte 2. voeten
het huijs binnens is breet 75. en diep 35 voeten, 't voorschreven

vande

Int Casteel Nassouw desen 14 September Ao 1651.

vande zuydelijcke punt met den ongelijcken hoeck N.o vbade
streckende is langh 65. ende 't punt daer aen nader aende
suijckinge gestelt 69. voeten aende noortoost zijde vande
noordelijcke punt tot den naesten hoeck vande ...
is des spatium 63. en vandie cant tot begin de casematte
vande eerst punt 25. voeten,

de Redoubt Lacoy is quaadraat, breet aen ijder zijde
36. en mede hoochte hebbende 11. voet

Sonnen is de Redoubte aen ider zijde breet 10. en hoog
17½ voeten,

op de ander ... het Redoubtje ... aen elcke zijde
26. ende hoog 11. voeten,

op Ceram de Redoubt Cuylenborgh is breet 30. ende
hooch 19. voeten,

het vijffpuntich Casteel Revengie op Poulo Aij
begrijpt ... met zijne gardijnen tusschen de
respective punten staende, een lenghte van 103 voeten,
zijnde voorts de gardijnen breet 9½ en hoog 22 voeten,
de punten die alle mede op een forme zijn gebout
begrijpen ider in haer circumferentie 142
behalven de casematten die ider 22 voeten spatium
innemen, de borstweringh is van hoochte 9. en
dicte 2½ voeten,

de Redoubt op Rossingain heeft aen ider cant de breete
van 21 — en hoochte van 17½ voeten;

de Redoubt op Poulo Rhun ... breet ijder
zijde 11. en in hoogte 6 voeten 17½ voeten,

Sende oversen de pourtraicten der selver ad justam formam
alle vervolgens hier in ons dachregister beloont gevoeght
daer toe ons refererende,

Int Casteel Nassouw den 14 Septemb 1651

Het Casteel Nassouw bestaet op ons schrijven gemunieert ende versien van geschut ende oorlogs gereetschap als specifice hier onder volgen geduurende. Ordertt

d' Admiraals punt met

2 dubbelde Saecken schietende ider	10. tt
3 do. van	9. tt
1 do. van	8. tt
1 halve saecken	6. tt
1 minion bascken	10. tt

de punt delft met

2 dubbelde Saecken van	10. tt
4 halve do. van	9. tt
2 do. van	8. tt

de punt Zelandia met

4 dubbelde Sakres	10. tt
1 do. van	12. tt
1 halve do. van	9. tt
1 do. van	6. tt
1 minionbasken van	10. tt

de punt Rotterdam met

4 Saecken schietende	8. tt
1 do. van	6. tt
2 dubbelde do.	12. tt
1 do. van ijser	10. tt

Tegens de Lantpoort

1 minion basken van	10. tt

oorlogs gereetschappen

9000. tt buscruijt
400 p hantgranaten
50 p ledige do.

Int Casteel Nassouw desen 14 Septemb 1651

1600 p musquets cogels
500 d^o. draat cogels

Grof geschut [illegible]

64 p cogels van	18 ℔
64 d^o. van	12 ℔
100 d^o. van	11 ℔
500 d^o. van	10 ℔
400 d^o. van	8 ℔
400 d^o. van	6 ℔
300 d^o. van	5 ℔
600 d^o. van	4 ℔
200 d^o. van	3 ℔
300 d^o. van	2 ℔

500 d^o. cruys ballen
40 d^o. gesonteerde ledpeeps

by t prauwenhuis

10 gesonteerde yseren stucken
2 ysere d^o.

Int fort Belgica op Comp^e punt [illegible]

1 metale Sakers schietende	8 ℔
1 d^o. van	6 ℔

op de punct d'Eendracht

2 metale falckens van	6 ℔

op de punct den boter

2 metale Sakers van	6 ℔

op de punct de hoop

2 metale Sakers van	8 ℔

tegens de poort

1 metale bas
8 steenstucken

oorlogs munitien

250 ℔ boscruijt

140 p cogels van	8 ℔
100 p van	6 ℔

Int Casteel Nassouw desen 14 Septemb 1651.

40 ℔ Cruijs balle
40 bouts
2000 ℔ musquets cogels
7 stx lepels

op de Redoubt Nova

1 metale salder schietende 9
1 halve dito van 4
1 ijser stuk van . . . . 3 ℔
3 prince stucken van 3
1 bas 1

1000 musquets cogels
30 groote cogels van 9
40 ℔ van . . . . 4 ℔
20 ℔ van 3
15 ℔ van 1
50 ℔ buscruijt
4 stx lepels

op t oosterwachthuijs

1 ijser stuk van . . . . 6 ℔
1 bas schietende . . . . ½ ℔
1 steenstuk met 2 camers
30 ℔ cogels van . . . . 6 ℔
1. lepel

op t westerwachthuijs

1 ijser stuk van . . . . 6 ℔
1 bas schiet . . . . ½ ℔
1 steen stuk
30 cogels
1 lepel

op Poulo Ay op t Casteel Revenge

1 metale bricker schietende 10
2 stucken van . . . . 12 ℔
2 d:os van 10
7 salders van 8

2 d:o van

2 ditos van . . . . . . 7 ℔
4 ditos van . . . . . . 6 ℔
2 ditos van . . . . . . 5 ℔
4 ditos van . . . . . . 4 ℔
1000 ℔ buscruijt
20 ℔ cogels van . . . . . 18 ℔
40 ℔ van . . . . . . 12 ℔
80 ℔ van . . . . . . 10 ℔
70 ℔ van . . . . . . 8 ℔
80 ℔ van . . . . . . 6 ℔
40 ℔ van . . . . . . 7 ℔
30 ℔ van . . . . . . 5 ℔
20 ℔ van . . . . . . 4 ℔
1000 ℔ musquets cogels
46 hantgranaten
10 gesonterde lepels

op poulo Run

1 ijser stuk schietende . . . 4
1 d° van . . . . . . 3 } ℔
1 d° van 2
3 steenstucken stucken met haer cameles
20 ℔ hantgranaten
200 musquets cogels
3 lepels

Int Casteel Hollandia op Lonthoir

3 ijsere stucken schietende . . 12 ℔
1 camer stuk . . . . . 8 ℔
1 d° clockspijse . . . . 24 ℔
4 stucken . . . . . . 6 ℔
1 baccone . . . . . . 8 ℔
4 ijsere stucken . . . . . 4 ℔
5 d°os van . . . . . . 5 ℔

Int Casteel Nassouw desen 19 Septemb 1651.

450 lb buscruijt
300 p gesorteerde cogels
3000 p musquets cogels
20 hantgranaten
10 lepels

Inde halve maen

1 ysere stuk van .. 12 lb
1 do. van - - - - 8 lb
2 dos van - - - - 6 lb
2 steenstuckes met hare cameren
50 p grof schrot
2 lepels,

Inde Redoubt op Lacon.

1 p canon schietende 6 lb
1 do van - - - - 4 lb
1 do van - - - - 2 lb
2 steenstuckes
50 lb buscruijt
60 grove gesorteerde cogels
2 lepels,

Inde Redoubt op Duries

2 ysere steenstuckes van 6 lb
1 do. van - - - - - 4 lb
100 lb buscruijt
70 gesorteerde cogels
300 musquets cogels
20 hant granaten
2 lepels

Inde vestingh op Wandre

2 stuckes schietende ider 6 lb
3 dos van - - - - 4 lb
90 gesorteerde cogels
400 buscruijt

1000 musquets cogels
60 hant granaten
4 lepels

Inde Redoubt op de ridder

2 halve sackers van 5 ℔.
60 grove cogels
200 musquets d°.
20 granaten
2 lepels

Inde Redoubt Cuylenborgh op Celam

2 Sackers schietende ... 8 ℔
2 ditto Stuckies ... 5 ℔
2 d° van ... 4 ℔
100 ℔ buscruyt
2000 musquets cogels
50 grove cogels
3 lepels

Inde Redoubt op Rosengain

2 stucken schietende ... 3 ℔
4 steenstucken
100 ℔ buscruyt
30 grove cogels
300 musquets cogels
20 hantgranaten
2 lepels

Sijnde alle de selve Casteelen, Forten, en redouten &a. beset met 432. coppen soo hoge als lage en in alle qualiteijten ministers van de Comp.e besetten

op 't Casteel Nassouw	Coppen	163
op 't Fort Belgica	//	70
op de Redoubt Neira	//	12
op 't Oostenwaeghthuijs	//	5
Transporteere Coppen		250

Int Casteel Nassouw desen 14 September Aº 1651

p.r voorstaende Lop	250.
inde platte forme op Lonthoir	15.
op't fort Hollandia	40.
op de Redoubt Lacoij	9.
op de Redoubt Cuylenborch	9.
op de Redoubt aen Selamme	10.
op de vestinge Orantie	6.
op de Redoubt tot ouwier	9.
op't Casteel Revengie	54.
op't Redoubtje op poulo Rhun	0.
op't Redoubtje tot Rossingain	6.
Sijn t'samen als vooren Lotten	432.

waeronder getelt werden 260. militaire persoonen bestaende met het geordonneerde guarnisoen, tot Banda als bevestinghe 90. Soldaten minder sij dan dat werden verdrist, en souden wij oversien van dat pretieuse pant, en die importante conqueste onder Godes genade geheel bewogen sijn versterken, voorts geordonneerde Guarnisoen van 350: met noch andere 250. coppen behoorden te werden vergroot en alsoo dat een macht te Landen ter getale van 600 persoonen vande militie, bedienen niet alleen onnodige respective vastigheden daer alomme inde Landen van binnen tegen alle hostile aggressie beschermen maer alle aenvullen tegens onverwachte vianden van buijten te booren met vrijen ende voorde Comp.e geruste te consideren,

Gedurende ons verblijff hebben successive met den Heere gouverneur ende den raadt in Banda over verscheijde saken spectineerende tot Comp.s welstant inde landen derwaerts over vergaderingh doen beleggen en daerinne besloten sulx als bij de Resolutien respective dato 23. en 31 en augusti mitsgaders Rebe dilucide contrackt die hier vervolgens alle gemenelijck vinden, daer toe ons gedragen,

Woensdach

Woensdagh 23en augustus anno 1651

Also wij naer onse gedane visitatie op heeden van Compag.e [illegible]ecten op nieuw aengemerckt ende na de propositoire bevindinge, mitsgaders exacte revisie der prys Courandt van ende met den heere Gouverneur Cornelis Outshoorn gedaen en genomen, specialijck gelet ende agtgegeven hebben, hoe verscheyden soorten van cleeden, bij de gemelte lijste op de vercoop van deselve geconcipieert ende vast gestelt, soo excessive gecargeert staen, dat daeromme in jare en dagen niet een stuck van sommige, ende van anderen, soo weynigh gedebiteert sijn, dat het op verre [illegible] niet mogende ~~[illegible]~~ te suppleeren, tenderende het selve bijsonderlijck tot groodt nadeel ende preiuditie vande Generale Compag.e, dat per consequens ooch niet anders off bequamelijck sal connen wegh genomen en geremedieert werden, ten sij daerinne matige ende lydelijcke moderatie geschiede, soo is met gemeen advys van Raede, in dese vergaderingh besloten, op meer aengetogen goederen provisionelijck te beramen een redelijck ende voor de Compag.e, als den Coper respective compatibelen afslagh, waer van den heere Commissaris aennemt, sijner parsche in Batavia, aen mijn heere den Gouverneur Generael ende Raeden van India, behoorlijck remonstrantie onder anderen te doen, om bij haer Ed.e deswegen peremptoirlijck gedisponeert te werden gevolgd. dan ooch gerecommandeert ende den heer Outshoorn bevolen, bij [illegible], daermede so lange te supersederen, te meer, dewyle (volgens d'allegatie van opgemelte sijn E.) de Compag.e geen hinder ofte nadeel staet te geschieden, tot dat met de naeste successen schepen d'absolutie ordre sal werden aengecomen, om sigh daer naer te reguleeren, soo dat behoort, soo is ooch mitsdesen verstaen ende geaccordeert, dat men eenige goederen, welcke nu langen jaeren derwaerts bij s'Compag.e Cleeden winckel voortgeloopen, ende, mits haere vierte, nocht vande handt gewilt hebben ooch bij langen

leggen

leggen apparent staen tot schade vande Compag.e te bederven,
om het selve te precaveren, mitsgaders (soomen spreeckt)
liever een half eij dan den legen dop te hebben eerstdaeghs bij
publiecke venditie aende meest biedende sal verkoopen, om
bij dien middel geen alteratie offte veranderinge inden
vasten prijs op die venditie dier goederen geconcipieerdt, te
maecken, maer de selve naer vorigen inhoude in sijn
geheel te laten, eenighe zijde stoffen, die totaelijck
verdorven ende vergaen sijn, gevolgelijck invendibel ofte
onverkooplijck, verstaetmen dat int vier geworpen ende
verbrandt werden sullen, om daermede te prevenieren,
dat deselve niet weder soomense nu al ter vente gestelt
ende verkofte, bij den winckelier offte andere particul.
werden genegotieert, ende dolenselijck tegen goede ende
deugtsame stoffen vande Compag.e gevendelt,
mitsgaders, 't haer schade, inden winckel andermael gebragt
ende gestopt werden

De 57: — damasten, welcke bij de packhuijsen bevonden
sijn van oudts te rusteren ende hier geen afftreck hebben,
maer, bij langer leggen, subiect blijvende te bederven is
raedtsaem gevonden van hier p.r Amboina naer Batavia
te versenden omme aldaar ten dienste van Comp.e verobert
ende gebeneficeert te werden ——

Vorders gelet hebbende op Compag.s welstandt, nopende d'Am=
=boinse preventie, mitsgaders hoedanigh men (na de jongst
geschiede innovatie) bequaemelijck soude mogen bevorderen,
't voordeel dat uijt die landen van overlange bij de ——
Compag.e is gedesidereert, bestaende namentlijck daerinne,
dat wij met exclusie van alle anderen natien mogten sijn
eenighe ende vredighe besitters vande negotiatie ende
traffique der nagelen, waertoe (namentlijck om de abundantie
van dat specerije met het verwoesten ende extirperen van
alle de boomen op de landen des Ternataensen Coninck

te

te dirimeren, mitsgaders den ongerusten, kittelorigen
ende wrevelmoedighe ternataen te debelleren, ende die
landen uyt te drijven, waar souden men daar dogh noyt
trouwe nogh ruste vinden sal) sigh de gelegentheyt nu,
met den seditieusen afval vanden trouwelose madiera,
ende die sijne machinatien adhereren, soo gunstigh opdoet
als die oyt soude konnen ofte mogen presenteeren ende
die wij dan ooch niet versuymen moeten met alle vigilantie
ende te bedencken middelen trouhertigh waar te nemen,
mitsgaders de begonnen en verkregen overwinninghe
ende voordelen op der selver landen, sonder intermissie
te vervolgen, om den vyandt geen tydt van respiratie
te gunnen ende alle assistentie hem van buyten
af te snijden, soo is, naar aendagtigh overlegh en deliberatie
van saeche goedt gevonden dat men tot versterckinghe
vande besettinghe der advenuen (alsoo het met de jegenwoordi
In amboina gebleven schepen ende vaertuyghen sober
omkomt, ende dat hoogh importandt werck niet bequaem
souden connen werden g'exequeerdt) nogh van hier sal
afsteechen 't jaght den Haringh ende de C° sialoupe Banda,
te weten, naa de voltreckingh vande vereyste reparatie
aen gemelte chaloupe bij den heer Gouverneur ontboory
gerecommandeert, gelijck hij ooch aenneempt te besorgen
dat de selve tegen 20 ofte ... uyterlyck per tout Septemb:
op amboina magh aenkomen, als wanneer desselfs
employement daar sal werden gerequireerdt, 't jaght
den Haringh dat tot 20 ofte ... ult° gbr ten naaste
genomen in amboina noch wel kan werden gederft,
werdt verstaen, datmen na de Z. kuste van Ceram
midlerwyle sal gebruychen, om het nodigh timmerhout
voor de fortificatie ende edificien deses Casteels t'hunt
daar alleen jaar gebrapt gelegen heeft, te beryden,
en naar laps vande tydt die het daar can vertoeven,

Bordes

voorders tot amboina versonden te werden en nadien met
den oorlogh ende vereijste exploicten sijnde selve plaatse de
lonten, waar van men weijnigh is versien geweest, soodanigh
vermindert sijn dat men het dessein op den vyant, teghen
october aenstaende voorgenomen, daarmede qualijck soude
konnen uijtvoeren, soo is verstaen dat (behalven eenigh plaat
ijser, 't gunt hier ontbeert kan werden, ende in amboina
tot het maecken van bylen hooghnodigh werdt gerequireert)
dende seven Casen vaarmede banda, nae 't provideren
der aenghelegen plaatsen nogh heijt 't versorght, hier 't dos gelight
ende derwaerts tot voorschreven werck overgehouden sullen
werden.

Aldus gedaen ende geresolveert int Casteel
nassouw op 't eijlandt neyra, dato ut ante

A. Uudtshoorn.

Joannes Overenraadt

Donderdagh den 31 augustij A° 1651

Overmits ons tot de generale visitatie der plaatsen
onder het distrikt ende ressorte van banda gelegen nogh
overigh sij te besightigen de constitutie der eylanden ai, Rhun,

ende

ende Rossingain, ende dat wij hoe eer hoe liever, uijts het
laedt inden tijdt werdt, wegens het voorschreven werck
gaerne een eijnde saegen, soo is bij d'Ee vergaderinghe vast
gestelt en besloten morghen aenstaende, met opgemelte
visite te pergeren(?), ende de reise (in godes name) van hier
op poulo Aij vervolgens naer Rhun ende vandaer
over Rossingain weder aen 't Casteel te maecken, tot
welck voornaem Godt die heere ons goedt weder ende
een bequaem wint gelieve te verleenen ——

Ende alsoo met het afsterven vanden oppercoopman
pieter van Broeckom ende de surrogatie met den Coopman
ende gewesene fiscaal adriaen Noet(?), in des overledens
plaetsen gedaen, bevonden wort dat den ordinarien raedt
vanden heere Gouverneur te subsisteren komt uijt maer
4 raedtspersonen ende dat noch daerenboven twee der selver
vande handt, namentlijck deneenen op Aij ende den
anderen op Lontoir respective hunne residentien houden,
invoegen, dat bij occurente beleydinghen van rade, op
saecke die bij wijlen paraete afhandelinghe depostuleeren,
ende gewichtich niet en souden konnen toelaten datmen
haere personen van daer tot het casteel souden ontbieden,
benevens andere discommoditeyten die hier van sijn
condependent ende aenklevingh, met van heeren raet
en advijs niet kan werden gedient, soo is naer deliberatie
van saecken hier overgehouden, goedt gevonden datmen
den raedt vanden heer Gouverneur voornoemt, sal
versterken met den fiscaal Jan Braconier, die bij d'Ed.
tot een ordinaris lit van d'Ee vergaderinghe geeligeert
werdt, ende den winckelier Isaacq de la Soine(?), welcke
men goedt vindt als een assessor ofte geassocieerde
raedtspersoon, onder een adviserende ende geen conclusive
stemme in het Collegie t'admitteeren, die daer op dan
in rade Comparerende, met den behoorlijcken eedt

In

In haunen qualiteyten respective syn bevestight, synde
dselve van dusdanighe inhoude

Eedt voor de nieuw gekorene raedtspersonen

Wij ondergeschreven beloven ende sweeren, dat wij, naer ons
uytterste vermoghen sullen trachten ende besorgen dat alle
saecken welcke ons souden mogen in onse respective ampten
ten diensten vande generale Compag^e werden gedefereert
ende toevertrout, behoorlijck geadministreert ende bedient
werden, dat wij voorts de secreten vande vergaderinghe,
waarinne wij tegenwoordighlijck te weten, den Fiscael
Jan braconier, tot een ordinario lit, mitsgaders den onder-
coopman Isaack de la haije tot geassocieerden raedtspersoon
werden geassumeert, getrouwelijck ende soo als oprechte
raedtslieden convenieert, sullen celeren ende secreet
houden, mitsgaders inde selve vergaderinghe op alle voorvallen
saecken oprechtelijcken ende naer onse beste kennis
adviseren ende stemmen gelijcker wijs als vrome raeden ende
getrouwe ministers vande Compag^e toestaet ende
betaemt te doen. Soo waerlijck moet ons godt
almagtigh helpen.

Bij ons vorder gelet synde dat het kerckelijck gestoelte
vanden heer gouverneur alhier, ten waere onse presentie,
maar alleene met den persoon van gemelte syn E. wordt
bekleedt, onstaende, soo wij naer genomene en gedaene
bericht werden, daar uyt dat den oppercoopman ende tweeden
raedt deser presidie, Leonardt winninx, hebbende hy voor
eenighe maanden bij de kerckelijcke vergaderinghe tot het
ouderlingschap van bandas outlesier wiendt beroepen,
bande syde ende uyt het voorschreven gestoelte des heeren
gouverneurs getreedt, ende syne plaetse binnen het

doop huyshen genomen heeft, waar over (alsoo den Eerwaerde dese electie, buyten eenige precedente communicatie aen den Gouverneur te doen, of te respect te houden, op de convenientie, die men over al minnelijcken, tusschen de kercken, ende de hooge overigheydt observeert, om alsoo Moises ende Aron in goede concordantie te laten samen gaen, by den kercken raedt gedecreteert is geworden, de voormelte verplaatsingh van gemelte Ds. Leonardt Viruninck, daar op wyder geresolveert) den gouverneur verklaerde sich gehouden te hebben ende alnoch te houden ten hoogsten geaffronteert mitsgaders dat de uytstellingh van het redres in deser eenelijcke geschiet hadde op ons verscheijningh als Commissaris in dese landen, waar buyten, en in cas van onse non parecie sijn Ed. alleggeerde dit werck door hem behoorlijck soude geredresseert sijn geworden, tgunt hij dan mits dese aen ons versogte als nu te mogen gevordert ende gedaen werden, soo hebben wij (naar dat aen meergeciteerden Ds. Viruninck geraest was, uyt het Collegie op te staen) naar overlegh van saecken, met gemeen advijs geresolveert, den selven voor te stellen, of hij sic examineren ende hem voor te stellen, of hij (Schaevers, welcke hij, zedert sijn electie ende verkiesingh) heeft, ende welcke hij, zedert sijn electie ende verkiesingh tot ouderlingh, in de kercke heeft g'occupeert, met genoegde ende vrijwillighlijck bekleedt, dan of hij constrinti, of de bij bevel uyt des Gouverneurs gestoelte geweeken ende alsoo tot die veranderingh gekomen sij, om, daar op gehoordt wesende, wyder gedisponeert te werden, als naar behooren, die dan ter vergaderinge wederom g'intromitteert ende tgeposeerde hem voorgehouden synde, daar op hiende —

heet hij wat aengingh 't beluyt des kercken raedts, op de verkiesinge van sijn persoon tot ouderlingh, gedaen, naar behoorlijcke notificatie aenden Heer Gouverneur aengenomen heeft d'selve bedieninge waar te nemen,

op

op sodanighen voet, als die by synen antecesseur heer Simonsz
belieet soude syn geweest, dat hy, daer op by die vand.
kercke nader aengesproocken synde, om, volgens syn voorss.
qualiteyt het gestoelte des onderlinghs, by haer inde kercke
daar toe gedesigneert, te occupeeren, nogtans sulx het selve
haer voorstelligh begeeren, niet en heeft connen condesenderen
off toestaen, maer haer geantwoort, dat hy hier over met
synen Gouverneur wilde te rade gaen, om sigh te gedragen,
naar het geene syn E. hem op dese saecke soude mogen willen
bevelen off te consuleeren, dat die vand. kercke, urgerende
op voornoemde haer begeerten, daar na over dese saecke
mondelinghe met den heere Gouverneur voorn. hebbe
gehadt inconferentie, ende aen hem Wiminck daar van
gedaen substantieelijcken dit rapport, dat, namentlijck
wat aenlanght de het beseyt, syn E. het hiedr voor wel
ende christelijck gedaen, nopende de sitplaatse vanden
gedelegeerden onderlinghs, dat hy die voor stellende inde
willekeur ende 't welgevallen vanden selven, ende dat hy
eyndelijck souden verklaart hebben sigh daar over niet te
willen houden gemisconteert dat hy Wiminck dit
beseydt soo vast niet en hebbe geadhereerdt, off is het
selve naderhandt by hem aenden heere Gouverneur
wederom gedelateert, ende met het bekomen antwoort van
syn E. (dat het wel was) niet hebbende connen bevroeden
hierinne yts verders te resideren, waarmede hy syndt
gouverneur off te senseren, off de specialijck eenighe
swarigheyt voor hem selven causeeren mogten, soo hadt
hy daar op des onderlinghs gestoelte ingenomen, ende
daarinne tot nogh toe gecontinueert, te meer alsoo die
vande kercke daar toe hadden by gebraght, dat in Europa
niet alleen, maar ooch op vele pleatsen in India dusdanigh
gepractiseert ende in gebruyck gehouden wierdt, waar
van hy verclaarde soo bysondere kennis te niet te
hebben dat hy sulcx tegen de kerckenraedt haar

Hoprimd

maxime dit convenienspanderen wijse expliceren ende sustineren, –

Dat hij ten waere dese rapporten ende 't gevoelen, welck hem bij d'antwoorde van d'Hr Gouverneur gegeven was, van sigh daer over niet te sullen houden misnoeght ende t'onvreden, voorgenomen hadde de proclamatie te wederkeeren, ende liever daerinne te misdoen, als yets bij der handt te nemen, waermede hij aen sijnen Heer Gouverneur soude mogen geven eenighe de minsten rede van misnoegen, gelijck hij dan verklaarde als nogh niet anders daerinne gedaen te hebben, dan het gunt hij, naar sijn beste wetenschap, oordeelde wel ende behoorlijck te wesen

Op welck gehoorde (naerdien men apprehendeert, dat in dese saecke, door 't uytgeven van die vande kercke wat te precipant is gehandelt, 't gunt aende zyde der politique overheydt goetgevonden is, tot de apparente comr te vanden Heere Commissaris te dissimuleren ende aen te sien om door wat middel voor te komen de questien ende oneenigheden, die andersints tusschen den politicq. standt en die vande kercke hadden mogen comen gemoveert te werden) bij dese vergaderinghe goetgevonden is hem Winninghs in sijnne vrije keure ende bedenckinge te stellen, wat plaetzel hij, nae de waerdigheydt van sijn persoon, oordeelde hem te convenieren, die daer op bij nader overlegh begrijpende, sijnen misslagh, geboren uyt defect van genoeghsame kennis [illegible], tot de saecke pertinerende, liberlijck gekeren heeft, sijn voorige sitplaetse, wederomme te bekleeden, als ten wollen verstaende die boven d'anderen hem te competeren, met versoeck hadde hij sigh hierinne vergrepen, datmen de faulten wilde conniveren ende overt hooft te sien, 't gunt bij den Raedt (om goede consideratien) hem is geaccordeert, met serieuse vermaninghe ende recommendatie van sigh in toecomen op diergelijcke occurrentie gelegentheden specialer, sorghvuldigher ende wysselijcker 't informeeren, mitsgaders

't respect

respect van syn qualiteyt, in opsighte der handthoudinge van
de hooge overigheydt in desen staedt gerepresenteert beter en
ongekrenckt te conserveren, niet dat wij hiermede willen te
verstaen geven, dat wij eeniger maten souden inclineren tot
de lesie der kercke off derselver kerckelycke digniteyten, en
waerdigheden die wij hooge estimeren, maer dat wij gesint
sijn ende blyven daer aen te laten ende te geven die eere,
dye haer toecomt, soo nochtans dat het regt ende d'agtbaerheydt
der politicque superioriteydt, daer bij geensins werde verkortet,
gelyck wij dan oock gaerne konnen toestaen ende accor-
=deren dat voorss. Ds. Wimmincx, wanneer het h. Avondtmael
des heeren sal comen gecelebreert te werden, off hyne
beurte syn sal de taffel te bedienen, alsdan sal vermogen uyt
het gestoelte ende neffens syde des heeren Gouverneurs
op te staen, het ouderlinghs gestoelte te bekleeden, ende
gedurende die h. actie synen dienst in voorss. qualiteyt
behoorlycken te presteren, mits dat hy nochtans deswegen
aende heer Gouverneur voornoemdt precizelyck commu-
nicere, ende toestandt versoecke, alle twelcke wij in
Equiteyt ende billickheydt soodanigh vinden te behooren

Den sergiant Hendrick Weylandt, bescheyden int guarnisoen
deses Casteels, ons bij requeste verthoont hebbende d'expiratie
van synen verbonden tydt, ende de goede genegentheyt
die hy is hebbende, om, onder verbeteringe van qualiteyt
ende besoldinge, een nieuw verbintenisse met d'E.
Compagnie aen te gaen, werdt, om de goede getuygenisse
die van synen dienst ende Comportementen inde selve
werden gegeven, als synde hy een sorghdragendt,
nughteren, vigilandt ende manhaft soldaat,
bij desen voor vyff achtereenvolgende jaeren aengenomen
tot absoluyt vendrigh, met een besoldinge van 40
gl. ter maendt, waer van hem acte in behoorlyck forma
sal werden verleent, mits dat hy nochtans gehouden
blyven den dienst van lieutenant, welckers plaetse

hier

hier, door t'overlyden van dien officier, is comen te
vaceren, onder voorschreven sijnen tytel van vendrigh
daar en boven daar te nemen
Aldus gedaen ende geresolveert int Casteel
Nassouw op diera datum ut ante

A. de Vlaming van Oudtshoorn

Joannes Overveenraadt

Dinsdagh den 12 September Ao 1651

Naer dien wij ons, bij d'expresse ordre vanden Heeren 17en,
als oock die van mijn Heeren den Gouverneur generaal
ende raden van India, gemandeert, vinden in onse qualiteyt
als Commissaris vande Molucco's, amboina, banda &c
accurate ende sorghvuldelijcken te perspicieren, alles wat
in voorschreven landen respective is aengaende ende
betreffende de bestendigheyt, bewaren ende voortsetting
van Compagnies welstandt mitsgaders oock het gunt, dat
tot prejudicie van dien eenigher maten soude konnen
specteeren, nauwe inagtinge te nemen, ende naar
exacte deliberatie van d'een ende d'ander daar over te
dienen van sodanighen advijsen als wij sullen vinden, tot
voordeel van haerenstaedt bysonderlijck te strecken

soo is

sou 't dat wij specialyck als nu gespecificeert hebbende op de Colonie van banda ende derselver eylanden geproponeert aen dese vergaderinge met wat guarnisoen ende hoe verre gequalificeerde ministers dese importante conquest te naar behoren soude dienen continuo te blyven beset ende versorght, omme alsoo, ofte het saecke waare datmen onder vonden hadde van d'een en ande te gebreecken, sulck defect naar vermogen te remedieren, ofte d'andersinde 't overwoedt, streckende bysonderlyck tot aggravatie den swaren sorghelijcke lasten, die de Compagn. is supporterende, t'haren soulagemente te ligten, naar het colligeren der advysen, eenpaerigh van gevoelen syn geworden, datmen de fortificatien, Comptoirs ende residentien vande Compagn. in opgemelte bandase quartieren, t'haerer geruster bewaringe behoorde te versien met een guarnisoen van 600 gesonden kloecke koppen, ende daar onder met soodanighen officianten, als bij de volgende reparatie ofte verdeelinge der voorighe plaetsen specifice werdt aengewesen, te weten

op Niera

1 opperkoopman tweede persoon des Casteels, die te gelijck waarneme de boecken van negotie, mitsgaders Comp.s Cassa, dat beyde door den selven gevoeghlijck sal konnen werden geadministreerdt, alsoo hij sigh met copen nogh verkopen geensins is bemoeyende

1 Coopman tot het houden der guarnisoen ende logie boecken, om met eenen in rade vanden heer Gouverneur als een ordinaris lit gebruijckt te werden

1 ondercoopman tot winckelier

1 ondercoopman als dispensier, diemen verstaet datmen eenen tot het verkopen vanden rijs ende den ontfangh der speceryen sal gestelt werden

1 fiscaal volgens d'ordre van 17e met een gage van 50 gl. ter maendt, diemen goedt vindt om syn ampt met des

te

te meerder respect ende aensien te bewaren te defereren
de presceance voor de Coopluyden in vergaderinghe compareren
ende hem in die qualiteyt te doen estimeren, niet tegenstaen
nochtans hy effectivelijck deserve niet en is hebbende

1 ondercoopman, om te dienen voor secretaris vanden
heere Gouverneur mitsgaders inde banche van justitie
7 adsistenten, die men nodigh heeft tot het afschrijven
der Diarijsen ende logie negotie ende andere boecken,
Item de dagelijcxse voorcomende saecken gerequireert
te werden

Militaire

1 Capitain
1 Lieutenant
1 vaendrager
3 sergeanten
14 Corporalen
3 Tamboers
1 schrijver

op Poelacaij aengaende die van Commercio

1 opercoopman
1 substituijt fiscaal, hebbende de qualiteyt van eerste ad=

Militaire

1 lieutenant of de vorder een vaendrigh
2 sergeanten
1 Corporaal der adelborsten
4 Corporaelen
1 ~~Tamboer~~

op Comptoir

1 Coopman nevens
1 assistent, die, alsoo daer weynigh voorvalt, met eenen
conde geemploijeert werden int afschrijven der nierasse
papieren

Militaire

Militaire

1 lieutenant off vendrigh

2 sergianten

1 Corperael der adelborsten

4 Corporaelen

1 Tamboer

Op Wayer

1 beqwaem ondercoopman tot hooft vant Rijs

Militaire

1 vendrigh appointe

1 sergeant

3 Corporalen

1 Tamboer

Oporien

1 eerste assistent tot den ontfangh der specerijen

Militaire

1 Sergeant

1 Corporael

1 lanspassaet

Op Lammen

1 ondercoopman, tot het houden vande negotie ende guarnisoen boeckiens, nevens

1 assistendt, om, naer dien aenonghoudt Climaet ende vande landt gelegen is, bij afflijvigheijdt vanden Coopman het werck te vervorderen

Militaire

1 Lieutenant

2 sergeanten

3 Corporaels

1 Tamboer

Op Salem

op Salam

1 sergeant
1 Corporaal
1 lantspassaat

op Wayer

1 sergeant
1 Corporaal
1 lantspassaat

op P: Ai

1 Corporaal &
1 lantspassaat

op Rossingain

1 sergeant
1 Corporaal
1 lantspassaat

tot oeffeninghe vande Godsdienst, t, het doen der dagelijcxse gebeden, mitsgaders behoorlijck waarneminge der scholen, gewoontlijck in Banda ende op d'ondervorige plaetsen respective van node te zijn,

3 predicanten te weten

1 op Neira
1 op P° Ai
1 op Lonthoir

5 krancktroosters namentl.

1 op neira
1 op Ai
1 op Lonthoir
1 op Wayer &
1 op Rosingain

7 schoolmeesters

7 schoolmeesters als
1 op Neira
1 op Po. Ay
1 op Lontoir
1 op Ourien
1 op Wayer
1 op Denders
1 op Salam

Welck guarnisoen niet simpelijck tot bewaringhe ende defensie der sterckten souden dienen, als waar toe men het expres geordonneert getal van 350 Coppen bestandt genoegh te houdende, maar omme voornamentlijck daar uyt bij onverwaghte attentaten, die, door dese of gene, op Compes landen, mogten werden int werck gestelt, te commen formeren ende afsteecken een goede magt, om alle advenuen te occuperen ende de hostile invasien te resisteren ende te beletten, 'tgunt wij dan dusdanigh (als gesegt) in advijs aengaende dese quartieren sijn gevoelende, om bij haer Ed. in Batavia, daar op soodanigh gedisponeert te worden, als sij tot securite ende vredighe possessie deser landen sullen vinden te behooren, sullende middeler=wijle aende heer Gouverneur Cornelis outhoorn serieuselijck gerecommandeert blijven, dat de plaetsen naar de voorgestelde repartitie, ende geresolveert getal van versorgt, ende de ministers tot haere schuldigen devoiren in getrouwigheyt werden gehouden

En naardien wij, in conformiteyt vande resolutie, op den 23 augustij jongstleden gearresteert, het ons daarmede niet laten genoegh sijn, dat de verdorvene goederen door den viere sijn geabsumeert, op soodanighe insigten ende consideratien als bij voorschreven resolutie staen geexpresseert, maar daar en boven wegens de Compe noodtsaeckelijck dienen seecker te sijn, dat de ministers op de respective

Comptoirs

Comptoiren onder haerlieder verantwoordinghe deser meergemelte
goederen syn bevonden in wesen, den bij geene fraudulentie
wegen, directe off indirectelijck, hij den met vermanghling
off op hoedanighe ander wyse het selve souden konnen geschiet
wesen, in preiuditie vande Compe. den aende selve
niet en hebben begroot of te geseght, soo ist dat wij een
gelijck den selven namentlijck den oppercoopman Leonardt
Winningo ende Isaac d'Lasson, mitch hier op Niera,
den oppercoopman Abraham Weyns op Poulo Ay
mitsgaders den Coopman Adriaen Nolet op Lontoir, hebben
voorgestelt derwegen te presteeren den behoorlijcken Eedt,
die sy gewillighlijck, daer op in communi forma in ons
handen hebben gedaen, met verklaringe daermede
gehandelt te hebben gelijck eerlijcke als getrouwe ministers
vande Compe. toestaet ende betaemt te doen ——

Wijle wij dan voorders, in de quartieren van Banda,
alles, wat onse Commissie ende ordre attineerdt,
verrigt ende geabsolveert vinden, invoegen met
verloop vanden tijdt, ende dat Maccasser noch voor de
handt hebben om aen te doen, het voor ons best sijn sal
de reise van hier, soo veel mogelijck te accelereren,
soo is goetgevonden, daermede, over Amboina op 14en
d stanti, naestkomende, in Godes name, voort
te vaeren ——

Staende dese vergaderinghe ons vorder g'exhibeert synde,
uyt den naeme ende van wegen de vrije Coopluyden
ende Borgers binnen desen districte residerende seeckere
requeste, luydende, van woorde te woorde, als hier
onder by d'insertie van het selve staet gedeclareert

Aenden E.E. Heere Arnold
de Vlamingh van Outshoorn ordinaris
raedt van India ende Superintendent
der Moluccse Eylanden mitsgaders
&c.

In't Casteel nassouw desen 14 September A°1651

d°

D'E. heer Cornelis Willemsen outshoorn
extraordinarie raadt van india —
Gouverneur ende directeur over d'eylant
banda, nevens haar E E verdere
raeden

Vertoonen met alle eerbiedigheydt u E E. verpligte ende
dienstbereyde, dienaars de gemene burgerie als mardijckers
van niera, groot banda ende poulo Ay, welcke suppliantten
aen u we E demoedigh bij desen sijn versoeckende, dat d'onderstaen
gespecificeerde articulen, hunlieden ingewilligt ende daar=
=mede gefavoriseert werden, alsoo sij suppliantten u E E. bij
desen seer sugtt hertigh sijn voordragende hoe de swaare tollen
ende anderen lasten haar suppliantten so deenigh hebben
ondergemaeckt ende uytgeput, dat onvermogens sijn geworden
om deselve int geheel langer te konnen voldoen, weshalven
is haar suppliantes requisitie dat u we E E. d'en naer=
=volgende poincten (als geseght) mogten aedwoyeeren ende
toestaen die haar suppliantten eenighsinghs tot soulagement
hullen connen strecken als namentlijck,

Dat de raadts persoonen ende weesmeesteren een seeckere
gifte jaarlijcx voor haar bedieninghe (gelijck op Batavia)
mogen genieten

ten anderen, dat d'E Compag.nie jaarlijcks een quantiteyt
slaven, tot onderhoudinghe der percken gelieve te senden,
alsoo alle jaaren veele benodo slaven (Godt betert) comen
t overlijden ende niet magtigh sijn, omme de gewassen
van macis als nooten t' innen ende aende Compag.
te leveren —

ten derden dat de Tarbe ende Houdt op een civilder prijs
mogten werden gestelt.

ten vierden, dat d' heeren geregtigheydt van 10 tot op 5
ten hondert (soo als op Batavia) moghte werden gemindert,
aengesien t den burger swaar valdt, omme 10 ten hondert

haude

vande vaste goederen van yder coop te betaelen, 't geen
haer suppliantten onder de voedt houdt

Ten vyfden, dat dese eylanden banda vat rijckelijck van
vees, en speck ende boter mogten werden versien, omme
by den borger voor contant van d. E. Compag. te genieten
ende Lopen

Ten sesten, dat d. E. Compagnies cleeden van prys verlaegt
werden, gelijck voor desen al hier geweest ende present
noch in amboina is

Ten sevensten, dat, tot opmaeckinghe van vaertuyghen,
eenigh pick, teer touwerck, spijckers dreggen &c. voor
contant, mogte toecomen, omme den burgers daer van
te dienen ende haeren gepermitteerden handel te drijven,
alsoo d. E. heer Gouverneur Generael heeft geliewen
te ordonneeren, ende byden Gouverneur deser Eylanden
haer suppliantten is condt gemaeckt, dat gene vrije inwoon-
met d'Compag. vaertuygen naer battavia mogen seylen,
omme te negotieren —

Ten aghsten, dat d'E Compagnies dienaers niet en sullen
vermogen eenighe perchen te besitten, nogte menighte
van slaven te houden, als deselve haer gagie maendelijcke
van d. E. Compag. hebben, ende daarenboven door —
'tbehulp van ditto slaven veel voordighen pro uyten
trecken, die den burger anders hadde toecomen —

Ten negensten, dat vant jaerlijcx hooft gelt der
perchen mogten werden ontlast, aengesien d. E. Compag.
tot heeden den dagh de 10 p:c noch komt te genieten, van
alle de speceryen, die by dinghsetene gelevert werden.

Ten tienden dat d'Eylanden banda met partije bosch-
honders, tot schoonmaeckinghe ende suyveringe van 't bosch,
mogten versien syn omme aen den burgers te ventten

Ten elfsten, dat d'officiers der borgerie van neira. Groodt
banda ende poulo Ay, yder met 12 stucx musketts
nevens syn toebehooren mogten werden voorsien, omme

haer

haer daermede in tydt ende wylen van noodt te dienen,
doch onder dien verstande, dat, by aldien eenighe der selver quame
te vertrecken als dan aen d. E. Compagnie tot een civile
prijs naer uwe Ed. goetvindingh, te voldoen
ten laesten, dat de mardijckers, wanneer se in 's Compagnies
dienst gebruyckt ende besigh gehouden worden, eenigh salaris
of de dagloon, mogte toegewoegt syn, gelijck voor desen
by commissarissen toegestaen is, alsoo velle der selver syn,
welcke niet meeren hebben als dagelijcx met haer handen
winnen, ende aldus besigh synde niet machtigh, omme de
kost voor vrouws ende kinderen te winnen —
E. E. heeren, verdaghten dan op dese voorstaende propositien,
het welck vetvallen van haer suppliantens geeyenste ooghewit,
sullen bevinden d. welck geteeckent Christoffel de Vries,
Jacob schotslaer, Jan pietersen, harmen meijndertsen ende Jdo
Evertsen,
soo is daer op goedt gevonden t' apostileeren, dat, aengesien
wy ons niet en vinden gequalificeerdt ende gemaghtight daerin
absolutelijcken te disponeeren, des niet tegenstaende aen-
=nemen, omme den burger, soo veel doenelijck in redelijckheit
te contenteren, ende behulpigh te syn, tonser partye in batavia
ende heer Gouverneur Generaal ende raden van India,
de versogte poincten gunstelijcken te communiceeren
ende voor te dragen om by haer Ed. peremptoirlijck op de
selve besloten ende geordonneert te werden —
Op het vertoogh vanden fiscaal Joan braconier, nu
Jongst by den Gouverneur ende synen raedt
bevestigt voorschreven qualiteyt, tot ondercoopman met
42 gulden ter maent, onder een vijf jarigh verbintenisse
geworden, continuerende namentlijck, dat hy alsnu, verstaen
hebbe de vaste ordre op de tractamenten der fiscalen inde
affgelegen Gouvernementen by den heeren 17en in neerlant
geconcipeert ende gearresteert, insgelijcx met soodanige

gagie

gagie mochte werden geaugmenteert, doch ons gelet en
acht gegeven zijnde, dat het versoeck geheel convenabel,
ende met de voorn.de ordre ende de heeren principalijck conform
zij, zoo ist, dat wij bij desen goet gevonden ende
geaccordeert hebben, desselfs besoldinge van 42 tot 50
gl. maendels. te verhoogen, zijnde dat het tractement:
door of gem.de onse heeren superieuren (als geseyt) voor de
fiscalen beraemt, en vast gestelt, mits dat hij daer
voorens gehouden zal zijn, ten waere bij voorcomende
avancement, in cas van suffitientie, d'E. Comp.e voor de
selve vaste gagie te bedienen, zonder naer d'expiratie
van zijn aengegaen verbandt, zoo lange hij in voors.e qualiteijt
van fiscaal come te continueren, eenige hoogere besoldinge
te solliciteren, alles in conformiteijt van de ordre en
het vast besluijt bij d'Edele heeren meesters.
Overwegen genomen, dat ten eynde hij zijn ampt, dat veel
van respect en authoriteijt, met meerder reputatie mach
comen te bekleeden, zoo wert hem bij desen vergunt
ende toegestaen, de preseance en voorsittinge voor
alle coopl. die naermaels mochten in vergaderinge
werden geadmitteert, te occuperen, ende als coopman
aengesien te werden, zonder nochtans effectivelijck met
die plaetse gequalificeert te zijn. —

Dus vorder bericht zijnde, d'inhabiliteijt ende onbequaemh.t
van den schipper Dirck Claesen Staets van Hoorn jegenwoordich
bescheyden op 't jacht den Haringh, dat nochtans, mits de

voorgenoemde

In't Casteel Nassouw desen 14e Septemb. 1657

voorgenoemde voyagie geemployeert 't selve in Amboina
daerwaerts, wel met een wacker, vigilant, nichteren, en sorgh-
dragent persoon dienende voorsien te werden, ende ons daer
toe voorgecomen zijnde Herman Meijndertsz Vendrich
inde borgerije op Pouloaij en inden dienst vande Compe
gewesen opperstierman, welcke daer toe versocht, onder
een matige belooninge g'accepteert ende gevonden te mogen
werden, soo ist dat wij den selven met advijs van
onse raeden tot schipper hebben aengenomen, onder soo
danich verbandt ende gagie, als de acte daer van hier
achtervolgende speciaelyck dicteert, staende nogh vast
gestelt, dat den voorn. Dirck Claeszen Hael van Hoorn, ter
eerste commoditeijt, als passagier naer Batavia sal werden
versonden,

Hermen Meijndertsz van Amsterdam, vrij coopman burger
ende ingesetene op Pouloaij, ons bij requeste vertoont
hebbende, hoe hij hem vernomen had, dat het jacht den
Haringh attendeerde, mits 't vertrek van inhabile officier ende
onbequamen hoeden vanden schipper Dirck Claeszen Hael,
van een schipper off hooft soude te vaeren in welcke
plaetse hij vertrouwde bij ons ten dienste vande Compe
vetronnen een ander persoon in qualiteijt soude werden
geintrogeert, soo hadde hij attenderende den dienst der
Compe sich den selven nevens desselfs willen presenteren
met versoecke dat hij tot desselvige mochte werden
geemployeert, soo is dat wij op de goede getuijgenisse die

wegens

Zijnde capaciteyt ende comportemente wel ondergeven,
als hebbende Jongst in zijne qualiteyt van opper timmerman/ende
als schipper in het vaarwater hier om heenen goede kennisse/
ende ervarentheyt becomen, den zelven bij desen aengenomen
hebben voorschipper onder een drij Jaarich verbandt met
een besoldinge van sestich guld. s'maents, [illegible] ende
gagie beyde ingaende van dato deser.

Jacob de Bode van nijmegen bestelt hier te Lande
gecomen A° 1641. met 't schip 't Spaensgatsjen voor
cranckbesoecker met 36 gl. ter maent, jegenwoordich
in d° qualiteyt winnende veertich gulden, welcke
op zijn gedaen versoeck, ende de goede getuygenisse
die van zijn officien, handel ende leven worden
gepredicqueert, ooch dat hij mets over de twee Jaaren
boven zijn Jongst verbonden tijt gedient heeft, sonder daer
voor yets tot erkentenisse vande Compe. te hebben genoten
bij desen in voorsz. zijne qualiteyt van cranckbesoecker
voor drij achter een volgende Jaaren gecontinueert onder
een maendelijcxse besoldinge van sestich gulden,
waermede dan ooch zullen cesseren ende te niet lopen
alle pretentien die hij wegens 't voorsz. ordinaris oft
extraordinary officien op de Compe. zoude mogen ofte
connen intenteren, verbandt ende gagie beyde ingaende
van dato desen, blijvende hem nochtans bij desen toe
gestaen ende geaccordeert, dat hij naer expiratie van zijne
verbonden tijt van hier met de laetste schepen,

Zordinaris.

Int Casteel Nassouw, desen 14e Septemb.er aº 1657

ordinaris in September vertrecquierende zal werden
gelicentieert, indien hij sulcx soude mogen comen te
versoecken, alwaeroock dat aen voorn.en sijn verbant eenige daegen
gunne tot expiratie te gebruycken —

Frederick Sommersdorp van Andernach hier te Lande
gecomen aº 1651 met 't Fluytschip Fredrick Hendrick voor
Capteyn der Armes met 16 gl. tegenwoordich Capiteyn over de
militie in Banda ons vertoont hebbende hoe hij in eenige
Jaeren herwaerts is gestelt geworden, omme ~~[illegible]~~ beyden
sijne voorst. qualiteyt, oock te hebben opsicht over de
wercken der fortificatien en wat daer van dependeert souden
voor de selve extraordinarye diensten, oyt eenige beneficien
van de Comp.e te hebben ontfangen, 't geen hij mits desen
eerbiedelijck versochte, onder presentatie van sich opnieuw
voor drij Jaeren met redel. verbeteringe van gagie aen de
Comp.e te willen verbinden, soo ist dat wij om de goede
en van den th.t ende considerable diensten, welcke hij soowel
in dese gewesten van sijnen persoon heeft getrocken, den
selven bij desen in voorn.e qualiteyt van Capiteyn, voor drij
Jaeren hebben gecontinueert, met een belooninge van 120 gl.
ter maent, onder soodanige voorwaerde, dat hij daer mede
sal affstaen van alle sulcke pretentien, als hij op voorsz.
extraordinarye diensten, ende dat hij in de drie Jaeren
boven sijn verbonden tijt heeft gecontinueert, tegens de
Comp.e soude mogen ofte connen intenteren ende daer bij
gehouden blijven waer te nemen alle saecken die hem tot noch
toe boven sijne qualiteyt aenbevolen 't gaede slaen der wercken

ende haere

Uijt Castel Nassauw deezen 14e. Septemb. a.o 1652

ende haare dependentien zijn gedestineert geweest

ingaende de verbintenisse en gagie beijde tot dato

deezes —..

Marten Franssen. bottelier van Nieuwendam —

hier te lande gecomen A.o 1648. p.r 't schip den —

Olephant voor bootsschieter met 12. guld.ns p.r m.t

— heeft, zedert tweejaaren herwaerts, hier ten

Comptoire in het copieren der negotie boecken,

zijnen dienst met goede getuijgenisse van bequaemheijt

heeft gepresteert, wort als nu te dien effecte

ende met zijne voorss. besoldinge bij deezen onder

een vijfjaarige verbintenisse voor assistent aengenomen,

met een gagie van twintich guldens ter maendt.

't verbandt ende besoldinge beijde ingaende van den

.... des Jaers A.o 1649. wanneer hij als geseijde,

daar voor de Comp.e heeft begonnen dienst te doen —

Outkomij hofft man geboortich van Pouloaij, buijten

dienst vande Comp.e tot noch toe zijnde geweest, ende

bij requeste vertoont hebbende zijne genegentheijt

om in den zelven dienste vande Comp.e te mogen

werden getrocken en aengenomen, waertoe hij —

sich

sich met schrijven, zoodanich hadde bevaerdicht
dat hij verhoopte gebenifficeert te zullen werden
met de qualiteyt van Jong Assistent werdt bij
desen alzoo hij tot den requisiten dienst noch te
swack gehouden wordt, voor drie jaeren tot Jongboots
aengenomen met een belooningh van 8 gl.
s' m[aen]t verbandt ende gagie beginde ingaende
van dato deser, mits dat hij voorder aende
penne gehouden zal werden —.

Aldus gedaen ende geresolveert
Int Casteel Nassouw op
Neyra datum ut ante —.

Het vervolg is te vinden na den brief op folio 380 enz.

Aenden Heer Cornelis
Willemsz Oudthoorn
Extraordinaris Raedt
van Indien, Gouvern:
en directeur over
d'Eylanden van Banda.

Manhafte, Eerbare
Erntfeste, wyse, voor-
sinnige, seer bescrey-
den, discreten Heere. —

Wij bij resumptie der Bandase boecken in ordere genoomen op-
merckinge over de saecken, het Gouverno voornoemt betreffende,
niet gebleecken zijnde, dat sonderlinge reproche meriteert, maer
daer entegen bevonden hebbende, hoe U E: hem, in syn Gouverno,
naer de goede ordre van Onse Heeren Superioren, pointuelijck
heeft geacquitteert, dat is, dat wij nergens aen gebreecken ofte van
anderen aengewesen zij, alhoewel daer nader onder de hant al specialijck
hebben vernomen, dat U E: hem selve, het sij met vreemde quinckslagen
omtrent de goederen van U E: meesters te gebruijcken, ofte wel in
het drijven van particuliere negotie ofte door andere indirecte
wegen yets inne particulierelijck soudt mogen hebben gesocht —,
dat goede acht gegeven ende versorght heeft, dat de boecken, dewelcke,
soo wel van Negotie als Guarnisoenen, ende andere vereffeningen,
de Winckel ende Magasijnen concernerende, onder U E: directie
werden waergenomen, doorde suppositive ministers effen —
gehouden ende debito sijn geaddresseert geworden, sonder eenige be-
denckelijcke, veel min ongelicentieerde posten daerinne te brengen;
Dat geene suppoosten, binnen haeren verplichten tijt, onmanierlijck
heeft verbetert, ofte aen deselve oock, ten sij om dringende redenen,
boven d'ordinaris taxt op haere vereffeningen gedebiteert en
ongevoorloofde rantsoenen laten genieten. —

Dat

Dat geene ongeraijmde schenckagien sijn gedaen, ende van het gunt den dienst vande Comp.e maght hebben gerequireert, daer van behoorlijcke extensie inde Journaelen heeft laten geschieden. —

Dat op d'onderhoudingh der fortificatien ende edificien, naer vermoogen, behoorlijck heeft gelet; de kercken bij haere rechten ende prerogatien, mitsgaders haere ministers (: alhoewel den E: dom: Panterus derwegen het schijnt te misnoegen :) in behoorlijck respect sijn gemain=tineert., —

De Justitie billichlijcken is gehandhaeft ende sijnteleijck op de politie ende verdere saecken, het Gouverno ende directie aengaende door U E: E: prijswaerdichlijcken is toegesien; Soo vinde mij genoo=saeckt, U E: over alle voorverhaelde goede officien in mijne qualiteijt inden naeme ofte van wegen van mijne heeren gebieders, als een getrouw=weerdigh ende gehoorsaem vice Gouverneur te dancken, met recom=mandatie, bij alles voorverhaelde in dierwegen onveranderlijcken te continueeren; Behalven dat wij als nieuwelinghs geordonneert, hier nogh bij en toevoegen. —

Soo dat de Boecken, beijde van Negotie als Guarnisoenen voortaen niet meer om de maent, maer alle veerthien daegen sullen werden effen gestelt, en haere copien, gecollationeert, ten uijtterste niet langer als maer eene maent verachtert, daer nevens altoos gereet gehouden, omme met d'eerst vertreckende scheepen, in April, sonder twijffel, naer Batavia gesonden ende aldaer onderwijlen voor het vertrecken der scheepen in December, geroeckelijck naergesien te connen werden. —

Dat even gelijck als nu jongst geordonneert is, dat de Guarnisoen ende Logie=boecken in cohieren sullen werden gehouden, in gelijcker voegen oock de quitantie=boecken die vande vertreckinge ende supporten op haere reeckeningen werden gestelt, oock mede in

cohieren

copijen, schoon het nevens de voorn[oem]de: ordre niet en staet g'expresseert, sullen werden geformeert, ende deselve, benevens de voorn[oem]de copijen der guarnisoen ende logie-boecken, naer Batavia ende vervolgens tot het vaderlant versonden, offte souden anderssins het gebruijck, dat Onse Heeren geboden bij haere voorn[oem]de: ordre van het houden der Guarnisoen ende logie-boecken in copijen, derselver, noodsaeckelijck vruchteloos coomen te sijn. ——

Dat het Journael off dagh-register voortaen niet simpelijck gecopieert, sonder van imant geteeckent offte g'autentiseert te wesen, naer Batavia werde gesonden, maer sal het selve, nevens het originael, dat in het Gouvernement blijft, bij U.E. ende den eersten opperkoopman moeten geteijckent werden, ende benevens de desen, dienen gesondt is, ordinaris met de eerste en laetste scheepen naer Batavia te versenden, nogh een geheel stel, van al het jaer, dat is van Septemb[er] tot September, dat het jongste schip gemeijnelijck vertreckt, in den boecke te samen gecopieert ende als vooren geteijckent werden gesonden, om (: volgens d'ordre vand' Heeren Onse Meesters:) tot haer Ed[ele]n naer het Vaderlant te werden vertiert, waer uijt dan oock noodsaeckelijck moet consequeren, dat voorn[oem]de Opper Coopman mede, van alles watter passeert, accurate kenntschap werde gedaen, ten eijnde hij sijne infra scriptie naer de waerheijt oprechtelijck magh doen. ——

Dat, insgelijx, als vooren verhaelt, oock een g'autentiseert affschrift, van alle versonde missiven, hoe cleen dat deselve oock sijn, voor het Vaderlant werde gesonden, ten eijnde de Heeren Onse Meesters, niet alleenigh haeren staet van alle quartieren, uijt de verbaelen ende advijsen vande Heeren Generael ende Raeden van Indien, maer oock bij de papieren vande Gouverneurs en Opperhoofden vande plaetsen respective, selve magh blijcken. ——

Dat

Dat door U E: in den boeck uyt de papieren door de H.re Gouv:r Generael
ende raeden van Indien successive herwaerts gesonden, ordentelijcken
bij een werden getrocken, alle vaste orders, eyt ende eyt, aengaende
desselfs Gouvernemente werden gegeven, ofte hier naer nogh te geven,
om U E: ende sijne successeuren te dienen in het punctueel
naercomen van voorsz. orders, die andersints ~~die andersints~~ bij hoog-
gedachte Ed.le geweert werden, dat bij verloop van tijt, met het
verleggen vande papieren, waermede sij sijn overgecomen, mede
achter den banck geworpen werden, ende geheelijck in vergeten
geraecken. ——

Dat d'eyschen door U E: voor de Comp.e te doen, niet simpelijck met
de laetste scheepen geschieden, maer oock bij het vertreck der eerste,
om daermede te preveniëren, het gebreck, het welcke de Comp.e
daerdoor soude connen toecomen, bij het beyven van het laetste schip,
gelijck als inden jaere 1643: met de fluyt den Otter (: godt
betert:) is geschiet, wanneermen genootsaeckt wierde, de petitie,
maer bij de gis, naer den verleden jaerigen eysch, te voldoen,
wanneer, indien met de eerste scheepen mede eenen eysch ware
gesonden, sulcx daermede soo verre soude sijn gepreveniëert
geweest, maer moet in het doen van het selve opgemerckt en geweten
werden, dat sulcx maer alleenelijck geschiede om in tijde van noot,
als vergaert, te dienen, ende dat oversulcx den laetsten eysch,
niet juyst ofte eeven naer den eersten versonden, geformeert
maer soodanigh werde gestelt, soo alsdan geoordeelt sal werden
noodich te wesen, sonder op den eerstversondenen eenigen acht te
geven, het sij dat hij daermede accordere ofte niet, op welcke
jonghste dan oock op Batavia altoos maer gelet sal werden,
sonder op den eersten, ten ware bij achterbeyven van den laetsten
(: dat [cancelled] godt verhoede :) te regarderen. ——

Dat

Dat de militie, allerweghe, soo veel het can geschieden, dagelijcx, soo
wel met de piecq als musquet werde geexerceert, waertoe, om den
soldaet te onversaeghder in het handelen van sijn schiet geweer
ende vervolgens in het schieten te fixer te maecken, alders oock
bequame plaetsen ende schijven souden connen werden opgerecht,
ende haer daer naer om den eenen premie daer op te stellen,
in den wit laeten schieten, met het welcke Ons, alders, waer dat
wij hebben geresideert, heeft gebleecken, dat sij van tijt tot tijt,
seer bequaem sijn geworden, jae soodanigh, dat daernaer, twee
van voorn:de geoeffende soldaten, meer als drij andere sijn
te estimeeren geweest.

Dat alle voort te nemen wercken machst van goet durabel hout
ende steen werden gemaeckt, sonder acht te geven ofte letten,
off deselve originelijck wat langer tijt in het maecken naer hen
slepen ende weijnigh meerder te costen coomen, alsoo sulcx der
Comp:e daer naer, met het voorcoomen van reparatien, die
anderssins noodsaeckelijcke van tijt tot tijt moeten volgen, rijckelijck
genoegh weder staet in te coomen.

Dat op d'onderhoudinge der schoolen, als d'eerste fundamenten vande
politie sijnde, goet reguart magh werden genoomen, en sonder
dat, tot voorcominghe vande kinderen lange in deselve te houden,
waer aen haer de ouders het meeste stooten, vermits sij deselve
(: als weesen ofte de meeste van die, armelieden sijnde :) in haer
huijsselijcke gelegentheden seer benoodigen, gepractiseert werde,
soodanige ordre, als waer van wij onderlinge dickwijl te samen
hebben gediscoureert, dat is: dat de schoolen in bancken werden
verdeelt, ende de kinderen van bancke tot bancke gevordert,
ende wie d'exercitien vande laetste off jonghste bancke sal

hebben

hebben g'absolveert, het welcke ten principale soude bestaen

dat sij perfect connen lesen ende proper schrijven, d'ordinarise avont

ende uchtent oock voor ende naermiddaghs gebeden, de 10: geboden,

d'articulen des geloofs, het vraeghboeckje vanden heere van St

Aldegonde, de cleene ende groote Catechismus &ca, wel

van buijten opseggen ende met kennisse beantwoorden, dat die

gelijckelijck het sij sij cleen off groot sijn, als het de Ouders

begeren, uijt de schoolen behooren gelaten te worden, mits eyndelijck

maer verobligeert bevinde, alle weecken eens, op seeckeren dagh,

daertoe te prefigeeren, inde schoole voorden schoolmeester te

compareeren, om te repeteren haere letten ende gebeden, inde schoolen,

als gesicht, te worden geleert.

Dat de prijs courante altoos voor in het Journael vande negotie

boecken vande Comptoiren respective werden geleght, en mede deselve

naer Batavia versonden, om den Visitateur Generael

in het naerrekenen der vercoghte partijen te dienen.

Dat de Magasijnen alle Jaeren voor het arrivement der retour

Schepen, inpresentie ende ten overstaen van Gecommitteerden

exactelijck werden opgenomen, dat is het gunt in gewichte

bestaet, perfect gewoogen, in stucx, wel getelt ende in maet

consisteert, sorghvuldelijck naergemeten werde, ten eijnde UE:

door voornoemde middel, altoos vande waere contenue der

reede effecten versekert moght sijn, ende meer staet inde

menagie derselven te beter maecken, mitsgaders besijden dien

geruste sijn moght off de Dispensiers haer in haere bedieningh,

al wel en loijaelijck hebben geacquiteert, ende al watdan, bij

confrontatie van der partijen rekeningen inde boecken, tegen

de waerbevonde effecten gebreken sal werden te ontdecken, het selve

moet

moet (: mits het de maete niet overtreden :) op voorn.e partijen, met den blinde post werden affgeschreven, maer daer buyten gaende, de dispensiers, verquistingh, bewijs ende reliqua van affgeweerdeert werden, behalven dat wij oock nogh vertaen, dat de voorsz. dispensiers, wanneer het gebreckende al niet te veel schijnt t'importeeren, echter ex superabundantij, tot te meerdere geruststelt en genoegen van Onse Heeren Meesters, gehouden sullen wesen met Eede te verificeren, dat sij haer aen voorsz. lacquerende goederen, directelijck nogh indirectelijck, niet en hebben begroot, offe haere laet van bewaeringe met het misbruycken van ongeoorlooffde autoriteyt in het verspreucken van Comp.s middelen, offe anders eenighsins gepretendeert, maer dat alles soo effective naer waerheyt op de partyen comt te gebreecken. ——

Dat d'ordre op het employement der Suppoosten, dato 13.en Januarij, hier bij resolutie getrocken, tot naerder ordre werde naegecomen, sonder daerinne, ten bij andere ordre vercomt, eenige infractie geschiede, ——

Dat U E: hem wijders in het wel gouverneeren van desse presidie gheheelijck gelieve te gedraegen naer de gerecommandeerde ordre, by mijn Heeren onse principaelen met haere jonghste missiven uyt het Vaederlant gesonden, waer van wij U E: copie hebben ter hande gestelt. ——

Dat geene Goederen uyt de succoers schepen aen lant in de magasijnen werden opgeslagen, off dat deselve bevoorens, ten overstaen ende in het bijwesen der Schepen overheyt, daer mede ontfangen worden, sorghvuldelijck werden gevisiteert, gewoogen, getelt ende gemeten, sulcx tot het weer en spoock toe, en het bevonden gebreck daetelijck op de partyen in favuer van den

dispensier

dispencier werden affgeschreven, dat bij U E: in gelijcken gehouden
ende gelet magh werden, soodat wij U E: bij exacte weginghe, in
tegenwoordigheijt vanden Opper Coopman Winninckx, Coopman
Kolet ende den dispencier selve doen bewijsen ende gedemonstreert
hebben, hoe dat ijder vat vleeis ende speck, begooten wel sijnde,
suijver vleeis ende speck, den peeckel, sout, hout ende alles affge-
trocken, door malcanderen te wegen comt, te weten het vleeis
446: lb ende het speck 310: d° dat op het vleeis 96: lb
ende het ander 60: d° minder is, dan als het selve de Comp:e
bij de boecken ordinarie wert goedt gedaen, om voorsz overschot,
op de geheele partije jaerlijcx al merckelijck importerende, onder
den bottelier uit gedeelt, maer hier ende daer eenige extraordinaire
dienaren vande Comp:e mede beloont te werden.

Nogh eenige andere punten die wij achten tot desen Gouverne-
mente te dienen, maer alsulcken haest niet en hebben, ofte sal
tot de comste der aenstaende schepen sonder verhinder wel connen
werden uijtgestelt, wanneer wij aen mijn heeren den Gouverneur
Generael ende raeden van Indien te communiceren, waer aff
U E: naer deselve ordre staet toe te comen. Item als daer is,

Dat den winckelier ende dispencier voortaen mantien van hare
administratie niet simpele reeckeningh aenden opper Coopman
ende Cassier overgeven maer dat hij daer van formele boeckjens
sullen houden, soo dat behoort, ende op Batavia ende elders
gepractiseert wert.

Dat de Coopl: nu hier, beneffens de boecken oock de Casse vande
Comp:e houden, desselve, waer het gevoegelijck can geschieden
voorz: Casse, om voor te comen alle wegen van ontrouwigheijt
die sij daerinne souden connen gebruijcken, ontnomen, en die aen
apparte

affparte persoonen, haar met de boecken, coopen
noch te vercoopen niet bemoeijende, werden
gegeven ende geordonneert van haar uijtgifte
ende ontfangh een behoorl. Cassaboeck te —
formeren ende waer het door gebreck van
lotte niet can gepractiseert werden,
aparte persoonen daer toe t'employeren,
dat dezelve dan ten minsten bevoorens ende
geaccommodeert blijft binnen de pagotien,
boecken waerinne de Casse zijn needeq^ne —
maecke hebt, noch een apart Specificatie
ofte Cassa boeck, als voren te houden

Dat, omme onnoodige oncosten voor de Compe
te prevenieren, het houden vande Guarnisoen
en Logie boecken op de Comptoiren —
Aij, Lonthoir ende Waijer
werde gepreteriert ende voornoemde
boecken, inde Guarnisoen boecken hier

op

op Neira, door het overzyjnde
van mandelijcke kantrooi lijsten,
gelijck als in Amboina werdt gepractiseert
als voorsz.^{de} plaatzen alle dicht bij de kant
zijnde gelegen, connen werden ingee-
trocken ende gehouden.

Dat tot de Crughtkelders rechte voort in het
Castel zijnde tot verhoedingh van ongelucken,
als deselve, onses bedenckens niet wel
geplaetst ende behoorlijck gemaeckt zijnde,
noch een off twee Cruijtkelders onder in
eenige der puncten, daer toe spatie genoegh
wesende, gemaeckt werden ———.

Dat de Contrescarpe en tot het uijterste
der bortweringh, maer 10. voeten hoogh zijnde,
out sommige noch 5. voeten, als (onses bedenckens)
in desen voegen te laegh wesende, magh werden

op

opgemetst, te meer, alsoo de meeste grondt
daar rontsom geleegen, wel hoogh sij, als de
geene, maar dat de vestinge op begrepen is, dat
de innagien noch te laegen en in elkeer oock noch
te swacken omt te maecken, bij conditie door
dien dat d'aerde vande gracht daar langhs
heenen sij op geworpen, ofte wel om dat het
Casteel door sijne swackte met sijne grout
tewens ijet geraeckt sij. ——.

Dat om het gebruck op poulo Aij van water in
tijde vande drooghte gelijck als het wegtevoort is,
voor te komen, aldaer onder de bescherminge
van het Casteel een groot water tanck, tot
gerieff vande burgers werde gemaeckt, het
geen (onder correctie) geraedest te practiseren
sijn onder den burger als Compt.e dienaren
grootelijx in haaren noodt soulagerende. Soude

Banders

anders, dan zijt mijn heere (naer mijne hantwerck ende groote) Godt in zijn hoede ende genade bevoolen, die u E gouverno ende directie met zijnen milden segen gelieve te assisteren —

Banda uit Castel. Nassouw op Neira deezen 14en Septemb.r A.o 1651. Onderstondt u E goet gunstich vriendt ende inde dienst vande Compe den Commissaris ende als gestelt Arnold de Vlamingh van Outshoorn

Ende naer wij dan (gelijck vooren gezeght hebben) ons vriendelijck afscheijt uijt de Bandase quartieren hadden genomen, hebben wij op

Saturdach den 16e smorgens (het schip ontrent de pallen ten ancker leggende latende, met ordre nochtans, alzoo voorleden nacht door harde stromen wat achterwaerts ontrent Lanouco waeren vervallen. Zoo spoedich naer Amboina te vaeren als immers doenelijck zoude zijn) ons met de schuijte van Coendt, naer voorsz palle getransporteert ende vorder de Edele, naer een halfuur sloepende 1.re vaertuijgh naer het Casteel, soo dat daer wij in achteren noch arriveerden

Onderteijckent

arriveerden ende vanden Gouverneur Cunnen verstondt
wierden bevestight, alles wat hier (Godtloff)
gedurende ons afwesen in goeden doene bleven continueeren,
ende hadden den Capitein Verheijden (achtervolgende onse
ordre) het Eijlant Amblauw (gelijck Manipa
van ons bewoonders nuts onder was gebracht) geheel
afgeloopen, uijtgebrandt, verwoest ende d'onbewoonbaer
gemaeckt, mitsgaders daer naa oock in Cajeli ettelijcke
vaertuijgen, de vijanden ontset ende eenige groote vingerdije,
bij de gevluchte van Manipa daer stuckwercken de
wijnert opgemaeckt, inden brant gesteecken en gesmeten,
het welck al het quaat was, dat hij daer, vermits die
eijlanden te velde Landewaerts in sijn woonende
op den vijandt hadde weten te verrichten ende dat hij
mits het ... dan op .... daer aen niet alleen de
macht ende schepen naer het Casteel getrocken,
ende op 14. daer aengecomen, wanneer den heer Gouverneur
vanden berg op 17 volgende het Jacht het [illegible]
Sas volgens onse ordre aen sijn Ed. gelaaten, met
onse missive naer Ternaaten hadde affgevaerdicht
mitsgaders noch den 19e daer naeden Capitein
Verheijden, naer Luit van onse voorsz. Jacht, onder
sijn Ed. handen gelaten hier vooren op 31 Julij geregistreert,
naer Cambello gesonden, waer dat hij (volgens sijn

bevonden

Int Casteel Victoria 16 Septemb[ris] 1651.

bequaemen advijse wel was aengeplandt en tot defentie
met een pallisade werck van wellen ende gedaente,
als die langhs de hittoucse custe zijn gelegen. genoeghsa
hadde gedetermineert, ooch nels al goede partije nagel
bomen om geslaagen, met hoope van wijders wel tot onsen
wensch, ende genoegen te sullen comen, dat godt geve,
ende vermits daar inde landen altoos gebruijckelijck
geweest was. de manieren van totonid. off kinderlijcke
contracten, gans heijdens ende oversulcx met onse
christen. gebruijcken dienstelijck zijnde strijdich, waar
bij die inlanders over haar naem, dat doorde onse tot
noch toe, zoo is aengesien gewoonden, dat zij, hier off
daar inne te samen discoorderende, bestonden van velste
vanden anderen te scheijden, ende kinderen en goederen
onderlinge gedeelt hebben, ijder wede en marspartinder, ~~[illegible]~~ [resolverende]
hadden wij (tot quijtingh van onsen ~~[illegible]~~ [christen] plicht, voor
ons vertreck naer de manipa. ondervstaen, daer over
met eenige van voornaemste der inlanders te comen
tot conferentie, ende daar op te samen goet gedacht [ordre te stellen], ~~als~~
als bij de acte hier onder gevoeght blijckt, met
recommandatie aenden h.r Gouverneur vanden berg voor
saecken, noch naarder in geschreven raadt te stellen
ende sien off zij deselve tot een eenparich besluijt
bequaem te brengen, het dient zijn E dan in dien

vodge

Int Casteel Victoria desen 16. Septembris 1620

volgen ooch gedaen heeft ende sonder tegen
spraecken bij d'inlanders te samen getrouwelijck
geworden, mitsgaders tot ijder eens onder commisse
geprommitteert ende piesplijckelijcken –
~~gepromulgeert~~ –

Nota.

Moet hier het voorgeroerde placaet
g'insereert geworden zijn, maer is door
'tSecretaris verleyt.

Sondach den 17.e dº. is niet voor gevallen dat aen te teekenen meriteert

Maandach 18.e dº. is den secreten raede convocceren inden welcken gedelibereert, besloten en gearesteert is, het gunt bij de resolutie hier onder staet uijt gedrucht daer aen ons gedraagen. —

Alsoo wij geset. voor henen bij onse resolutien in dato 31. maij ende 24 Julij passado hebben gemoveert ooc voor als noch niet minder in haerhen de bevorderinge vande kercke Godes op d'uliassen Eijlanden, waer inne (niet tegenstaende wij ondersocht ons alleen naer bandase quantiteijen, ofte insinuatie aende vande kercke door onse gecommitteerde dan uijt dese vergaderinge gedaen, wel hadden gehoopt dat de broederen de noodtwendicht. van dit important voordelijck ende godtsdienstich werck behoorl. considererende, een salutair besluijt naer ons christelijck intentie ende haere schuldiger plicht ende bedieninge souden hebben genomen) wij met onse verleijdinge tegens voorsz. Godes hoope, nochtans met gehelste droefheijt ende ontsteltenis vernemen, dat zij, tot noch toe (t'haeren verdiende oneere ende tot betoninge vande flauwe affectie ende liefde die zij tot de eere godes ende vorderinge van het rijcke Christij zijn draegende) het alderminste niet en hebben int werck gestelt, sondern luijde abusive ende verkeerde imaginatien, dat tot bevorderinge van voorsz. saecken (waer van als wetende wij geslotet tot de hooge regeringh desselve

Landen.

Int Casteel Victoria 10. Septembr 1651.

Landen ende consequentelijck. dan aen ons mede gedelegeert
ende bevoolen zijnde alles wat tot de goede directie der
zelve pertineert. waar van men den godts dienst niet
uytsluyten off te de politique overh.t de behoorlijcke
toeversicht over de zelve affsnyden mach, wij het hierto
niet aen haare vaderlijcke sorge laten hangen, ons niet
en zoude zijn competerende die macht om aen den Leijder
derwegens yets te ordonneren, maar dat wij haar de
zaecke simpelijck te communiceren off daer te dienen
vermochten, om by haer daer op in haare ecclesiastique
vergaderinge dan gedelibereert ende geordonneert te werden
zooals zij wyders zouden vinden noodich ende dienstich te
wesen, waer tegen wij naar intentie vande ordres
successive op dese ende diergelijcke zaecken door de
Heeren onse meesters aende Heere Gouverneur Generael
ende raaden van India mitsgaders alle vice Gouverneurs
gegeven, adhiberende onse competentie ende wettelijcke
authoriteit. by dese vergaderinge goet gevonden hebben
door onse gecommitteerdens den Opperkoopman Sr Simonsen
en Capiteyn Lieutenant Cornelis Daniel aen die vande
kercken te laten weten, dat zij op dit stuck ons zullen
dienen aen haar advysen, om de zelve gesien wesende
by ons daer op geordonneert te werden zulcx als wij
tot goede ~~[illegible]~~ ende fondatie vande Compes welstant
inde landen herwaerts over zullen vinden te behooren,
zullende voorz. Commissarissen van haer berichten
aen ons.

aen ons hebben 't schrijven behoorlijck rapport in
geschrifte. bij welcke afscheidinge aen voorsz. kercken,
naede uijt desen oock werdt goet gevonden haer te doen
verhandigen, 't suijt bij de broeders in Banda,
door de verschillige gevoelens, der Amboinsche predicanten,
t'hunner accommodatie ende conservatie vande rechte der
kercke is gedaen.

Nu alsoo ons verder bekent zijn geworden dat onsen politiquen
commissaris inde kerckelijcke vergaderinge [illegible]
bij die van voorn. Collegie niet geadmitteert en zijn geworden
voor en aleer hij aen haer gedaen hadde den eedt waerbij
hij belooffde alle voorvallende saecken in haere raede
secreet te houden, daer van aen den Hr. gouverneur
niet als simpel. de conclusien, sonder eenige omstandich-
heden mogen openbaren, ende dat wij zoodane
ridiculeuse ongerijmtheden genoodtzaeckt werden
te reprobeeren, gelijck doen bij desen, aengesien het en
woudende redenen h.t voor een ijgelijck bekent staet te zijn,
dat een afgesonderde ende plaetshouder van zijne heer, die
andersints selve, tot die verrichtinge, zoo het gelegen
quame, soude mogen toetreden, naer absolute van
saecken niet en soude konnen ontdoen naer zijn believen,
den staet van zijn gebesoingneerde. Soo ist dat wij deses
pretenderende van voorsz. zijnde onbehoorlijcke ende frivole
gedaenten zijt, uijt desen gelasten ende insonderheijt

niet alleene

In't Casteel Victoria 18. Septemb: 1654.

niet alleenen na 't scheijden van de Kerckenraad aan de
Heeren Gouvern.ⁿ van 't verhandelde mondelingh te
rapporteren, maar oock eenen wel deel particulieren
van alle het gepasseerde wanneer niet heele het Zelve
zoo expresselijk ordonneerde, schriftelijk notitien te
houden, in forma als op Batavia en elders in kerckelijcke
sittingen bij politique Commissarissen gepractizeert
werdt, en dit naar d'uijtdruckelijckheid onder daar op voor
heenen geconsipieert eenen in 't werck gestelt —

Mede vernomen zijnde hoe den predicant Poorcaten
geheijmen tijt herwaarts ziec van zijn predicken gantsch
heeft geabstineert, zonder dat ons den reden bij die
van de kerckeraadt ijetwes gecommuniceert zij geworden
ende dat het de Compe. te lastich vallen zoude, zoo
grooten soontrachandiers daer te houden zonder dat hij
zijn ampt behoorlijck en particuliert bedienende. Zoo is
verstaen dat men naar d'oorzaacke den reden aan die
van de kercke zal vernemen, om daar op verder
bij ons bedienden van de Compe. geordonneert te werden —

Wijder gedelibereert hebbende op de vacatie der
Landen ende demping der notitsichtigh madjika den
zijnde adherenten, 't geint met den eerste voorgenoemde is
door de belasting hoge te exciteren, zoo is verstaen,
datmen om te affirmeeren in voorss. zaecken te procederen,

Zeurdeeren

ende den vyandt op het crachtichste te benauwen
naer d'afstillinge der nagel boomen op ende bij Cambello
(daer onse affgesondene crijchsmacht noch dagelijcx
mede voortgaet) de schepen Nassouw, Gans, Wolff,
ende Vincke daer zijnde vertrocken voor Lochij
(plaetse daer sich den Quimelaha gedetineert hout)
zal ondernemen om daer te sien voorgeschr:
is gedwt tot extirpatie der nagelen ende
Sagouw &c.ᵃ te vernielen ons de knoppen te emploijeren,
waer beneven tot confortatie onser macht uijt
naet zadenvindt, de guarnisoenen van Laughe Hittoe
Cilto te betuijgen ende daer behalven ooch,
tegen onse advanceurs te vertigen te komen
d'afkomste Coningen van Zakau de Samite uijt
Binnemacht, als de gedeeltes van Hattalou ende
Tanoeho om sich weder met onse soorten te hooge
te conjungeeren, na't volvoeren van welcke
voorgenomen zaecke Laughe Cerams binnencuste
men voort gereetste ende profitabelste hout
daer aen te beginnen de destructie der vaertuijgen
op't Eylandt Quilaugh, dat voorden Timmerwerf
gehouden werdt, ende met rede't succes te
goede ooch te zullen hopen der grooter ende voornemste
extirminatie ende [illegible] wachtinghe in 't Corpus van
den vyandt

der vyandts desseijnen tot bestellinge van gerequireerde
versterckinge voor de, zodat er geen aen Cambello
blyft geresolveert ende alsoo zenden de groote Chaloupe met
onder andere Capiteyn Verhoeyden, ons daer mede toe te
schicken, zodanige persoonen, welcke hunne schouders
syt verdient hebben, om alhier tegen andere verlost
te werden, behalven dat daer nevens oock herwaerts
zullen comen, de boeckhouders ende assistenten, op de
schepen respective voor Cambello, zijnde bescheyden
om alhier in andere nuttelijckheden te dienste van de Compe
geemploijeert te werden, doch in cas het nombre des
volcx zoo groot waere, dat voorsz Chaloupe tot der
zelver transpoort, niet groot genough waere, zoo wert
hem toegestaen, de zelve met andere aenwesende
schuyten, tot Oirien te bestellen, om de ende wegh van
Hittoulamma, tot ons aen het Casteel te marcheren,
niet geslitende versleijde werdt oock goet gevonden hem te
bevelen dat hy (niet tegenstaende daer alleenlyck syne
plaetse moest werden geabsolveert) nochtans van daer
niet en come te vertrecken, voor en aleer hy onse
naerder ordre van hier derwegen becomen zal hebben,

Voorders gelet zijnde op de qualiteyt van den sergant
Reynier Luijsen van Andernach commanderende voor hooft

in de [illegible]

inde vruchten van dien, ende bevonden
werdende, dat die plaetse, niet den zelven
niet genoeghsaem door zijne kleyne kennisse ende
authoriteyt voor den Comp.e blyft bewaert, zoo is
goet gevonden den zelven te lichten ende der ander
Habit, ende vaelsche(?) in zyn steede te benoemen, de
s. Amblauwers onder het onstaende revolte hier inde
Landen, op Amboina in staende handelinge zynde, ende
als doen gheffenteert inde boeyen gesloten, ende
sed.t de Comp.e slaven dienst gedaen hebbende
doch bij zonderlijck den getrouwen in het aenwysen der
nagelen ende sagouw boomen op Amblou hebbende
geacquiteert, werden bij dese vergaderinge in hunne
libertijt wederom gerestitueert, om alles onder dit
gouverno, hun domicilie te kiesen ende daer beneffens
vereert met een somme van drij realen van 8.en ijder
Jutche Mattahanij voorsz. met zijn vaertuygh hier
aengehaelt ende tot noch toe in hechtenisse bewaert
gehouden zynde, werdt, om redenen dat de zaecken
tzijnen laste voordt gebracht, niet claer genoegh can
werden geprobeert, op zijn verzoeck gelicentieert naer
Batavia te vertrecken –
Maerzoo wy voorden gesp[illegible] hebben, op de
conservatie dezer Landen, binnen daer tot besonder
van Batavia connen werden geconserveert, het hieraen

goet

Des genoechsaem vastiygh tot besluytinge der saecken
ende tot oordeel of de onderhandelinge zal connen te
gebrecken, om nochtans soo veel doenlijck het werck
naer de jegenwoordige gestaltte te voeren, wert
goet gevonden dat men het Jonchys vanden Clinck
Lochum voor de Comp.e zal aen slaen ende soo haest
doenlijck ter navigatie laten accommoderen —

Hoendus Hodde bedienende provisioneel de plaetse van
vendrich, mits d'expiratie van zijnen verbonden tijt versocht
hebbende, om met eerster commoditeyt, tot zijn familie naer
Batavia te keeren, wert bij desen, naerdien hij de favorable
presentatie, die hem den h.r Gouvern.r met [illegible] rabetreijt hem tot
vendrich te voorderen, voor desen heeft gelieven te doen,
geweygert heeft t'accepteren, zijn vertreck toegestaen
ende geaccordeert; overleyt hebbende dat op Comp.s
Timmerwerff alhier, zeer hooghnoodich een persoon
gerequireert wert, die grondige kennisse hebbe vande
scheeps ende andere vaertuygen timmeragie, ende daer toe
ons in die qualiteyt wel gevallende den opper timmerman Thomas Jelis
van Amsterdam, zoo wert verstaen den zelven, onder den
tittel van M.r knecht daer toe te stellen ende macht hij gedurende
om alle zaecken, die aen gaende, behoorlijck waer te nemen
waer voor hij zal genieten tot sijn beneffitie maendelijcx twee
realen van 8 cort geldt

Den zoon van Abdul Rachman Orangkay gesuccedeert hebbende
op Lohoij wesende negrij, voor het uyt [illegible] boosheijt der swarten
ende trouwloosheden door Madjira aen Comp.s volck
ende goederen gepleeght, door zijne fidelitijt genoechsaem
de Comp.s verdient, op voorsz. Lohoij voor d'incorporatie
vande vijanden.

vyanden beschermt ende zynde sindat goede voornemen
persevererende, zyn trouwe tegens madjerab adherenten, met
de doodt manhafftelyck betuycht ende verseghelt hadt, welcke
als mede in respecte van zyne voorn. vaders lofwaerdige daden,
ende op hoope dat hy naer stappen der zoodanige deughden
in trouwe tot de Compe. daer door te meerder sal
werden gestimuleert ende verbonden, by desen in dienst
van de Compe. voor soldaet met 12 gl. maendel. aengenomen
blyvende hy nochtans van dit stricte waerneminge zyner
qualiteyt ontslaeght ende gerechtiget den dienst ende off
werck daer inne gehouden, dat hy ordinarelyck met de
hooge ten dienste vande Compe sal hebben te compareeren

Lodewyck hoffman van Volgeneds hier te Lande gecomen
Ao. 1643 pr. 't schip de walvis voor Jan Boel met 11 gl. ter
maent tegenwoordich corporael met 16. ende geduyrende
tyt hem waernemende de plaetse van sergeant manhafftelyck by
verscheyde gelegentheden was gedragen ende voor een
genoechsaem bedient hebbende, wert by desen, ruits d'expiratie van
zyne verbonden tyt, op zyn versoecke gevordert tot absoluyt
sergeant met een belooning van 24 guldn. ter maent mits dat hy daer
voorgehouden blyft de Compe noch vyf achter een volgende jaeren
te dienen, ingaende sparte en gagie beyde van dato desen —
aldus gedaen ende geresolveert int Casteel victoria op amboina datum ut supra

[illegible] Oudtshoorn

Joannes Ortvinraad

A dato

Int Casteel Victoria dezen 18. Septemb. 1651.

Dato comt hier uyt ternaten met het Jacht het Cas van gent
ten Hede Mandersaha Coninck in Ternaten, op onse gedane
invitatie, [toen] om ons over desen wegh, tot Batavia aenden
Heer den Gouverneur Generael ende raeden van India
te vertoeven, ende met haer gedachte Edelheden te
delibereren over het ronden redressement van zijn
verlopene zaecken, zoo wel in Molucco als in amboina,
hebben zijne hoogheden dadelijck door den Hr. Gouvern.
vanden bedieninge gecommitteerden aen boort doen verwellecomen
uitsgaders voor ons op den oever vande Zee, waer ons
met de staetsie gevolgh naer toe hadden begeven, laten
brengen, daer wij hem ter vrundelijck ontfingen, ende met
ons Casteelwaert geleyden, doende alle de soldaten
ende burgerye in het geweer, ende wierde, zoo draa als
zijne hoogheden wat binnen geleiden, alle het Canon op het
Casteel ende andere schepen rondt los geschooten, ende
daer onder 't schans met eerste vier gegeven, alwaer
in wijle tijt te samen hebbende getoeft, ende wat pinang
gekauwt, wat gedroncken, uitsgaders van hier waerts
derwaerts ~~[illegible]~~ gediscoureert, hebben wij zijne op gem.te majes-
teits in persone naer zijn geprepareert logiment (het
nieuw. tuyn huys vande Compe.) gebracht ende van alle
noodtlicheden, daer onder 400. r.en comptant, tot hunne gastos
derzelves verzorgen laten, en is desen dagh, daer mede tot ten
anckere geloopen, met d'rencontre van voorn. schip
Coomen, brieven vanden heere Gaspar vanden Bogaerde
Gouvern. ende Molucco van [illegible] houde zoo
hier bovenvolgens volcht ———

Uyt de Missive

Uit missiven door den Gouverneur
Gaspar van Boogaerden p:r Jacob van Gent
van Molucco aende Heer Commissaris
de Vlamingh in Amboina gesonden

Jacob van Gent (gelijck wij hier heeden hebben
genooteert) salvo met mandarsca den Moluckschen Coninck
hier ter rheede verschenen, bragt ons brieven vanden Heer gaspar
vanden bogaerden, gouverneur wegens d'Compag.e 's landt
inde quartieren derwaerts over, daer hij vermanen,
hoe sijn E. tot het redresseren van 't overige op macquian,
aengaende de verwijderinge ende ongereconcilieerde
vande negerien Sabadiro, Jaffasoho ende Tabelolo aende
selve, belofde ende vriendelijck aenbiedinghen hadde gedaen,
onder beloften, dat bij aldien sij luijden hen tot haere pligtige
gehoorsaemheydt converteerden ende met hunnen Coninck
de differentien accomodeeren wilde de begane misslagen
over 't hooft gesien ende sij wederomme met sijne majesteijt
ende E. Compag.e in voorige vrintschap souden aengenomen
werden maer hadde dien onwilligen hoop alle die heijlsa
presentatien ende beloften inden wint geslagen met
verhinderde voorstellinge den heer Gouverneur gebruseert
disputerende hier tegen haer gesanten, om hen jegens de
Compag.e ende de bevredighde macquianders te forseeren
naer Sabouca ende gilolo (plaetse aen d'oversyde van maleijo
gelegen op 't groot landt van Haligmahera, alwaer
hun het gros der seditieusen ende afvalligen verblijden
versoeckende aende selve om assistentie ende bijstandt
jegens sijn E. den gouverneur vanden Boogaerde. ooch
was verstendight dat hen lieden vanden perfidieusen
Capitain laudt quitgil saide, hooft der ninthijns toegestaen
ende geaccordeert was geworden, die dan ooch sijn volck
op boven aengetogen plaetsen aende handt sijnde congregeerde
om daermede ten voorschreven fine op macquian

Aen

aentecomen dat den heer Gouverneur omme de swarigheden
ende de schadelijcken consequentien die daer aen (soo hij
meynde) voor de Compag.e vant swaren hadden doen resolveren)
(gelijck hij sich derwegen naerder gedroeg aende resolutie
op 14 junij passado genomen, om met eenmael de magt
jn Comp.e vanden Coninck mandarsha, bestaende tesamen
sterck 70 soldaten, het maleyts guarnisoen mede genomen)
soodanigh getal hij ooch het dat van macquian voornam
soo Ternataenen ende 't gros der mardijckers clandestine
jnder nagt voor Babanco aen te comen om die voorwinch)
off wederom tot obedientie te reduceren ofte 't lant
te jagen ende te verderven, maer sij verstaen hebbende
van sijn E. Comste ende willende praeveneren het quaet dat
bij gevolgh aen haer ende haren haven stonden te werden
geoccasioneert, hadde, aenden oppercoopman Jacob Hustaert
(hooft op macquian) bekendigh gedaen, ende daer bij doen
weten, dat sij gesamentlijck waeren geresolveert met
haeren Coninck te reconcilieren, met wilde haer, met smart
aen haer ander te stieren, naedere ende firme promissen te
presteren, van dat hen wegens 't gepleegde niet en soude
werden toegerekent, gelijck geschiedt was ende daer op den
22 junij hem haerlieder binnen Compag.e huys aen sijne
majesteyt naer haere wijse op den alcoran ofte mosaphaphij
staende met hunne voeten int water, gesworen den eedt
van trouwe ende behoorlijcke fideliteyt ende was oock haer-
luyden voorder op het hoogste bevolen, egene correspondentie
directelijck ofte indirectelijck, met de wederspannigen
op sabougu ende gilolo te houden ofte eenighe der selver
soolanghe sij met haeren Coninck bleven gebrocken, op haer
territorium te admitteeren, in voegen daermede de
gerustheydt van macquian verkregen ende dat eylandt
wederom jn voorigen standt geredigeert was geworden
den ongeruste saidi (daer van wij hebben geciteert)

Inhererende

inhererende de promessen welcke hy aende gedeputeerde van
Cabano Tassaloho & Tanelle (alsdoen noch in hunne rebellie
perseverende) hadde gedaen) was onder wylen de handelinge
van Cabon, met 4 vier gemonteerde praeuwen, op 20 Juny
naer Macquian gestecken, om de wederspannelingen
soo als hy doenmaals noch presuffonneerde, te weeren, de
helpende handt te bieden, maer was hy hedy voor de
negerien Guoffaquia ende Cabano vanden ser vernieuwden
vyandelyck afgeweesen ende tegen syn vermoeden
van daer verjaagt; Mandarsaha die ten versoecke vande
Macquianse overheydt, om naer syn coninckelycke
agtbaerheydt ende waerde van henlieden te werden
gecomplimenteert noch op Guoffaquia was verbleeven
hadde sigh op 't vernemen dier dingen, mede met eenige
praeuwen te zee begeven ende den Capitain Laud, tot
ontrendt het eylandt pottebacker vervolgt, maer was
dien spoedigh al vlugtende, tot voorby der Castilianen
vestingh Tammalamma geschept in wegen syn mayest.
niet wel[illegible]als by hebbende Macquianders, weder naer
Guoffaquia gekeert ende daer wel aengecomen waren, meer
aengetogen seide, die in t' spectacel voor 't hooft gestooten
ende geen apparentie voor handen siende om syne saecke
ontrendt die van Macquian t' effectueeren, weert syn schip
over een ander boegh, ende was den tweeden dagh daer aen,
namentlyck op den laesten Juny, heymelyck, inder nagt
te water aen 't noorteynde van het Ternataens quartier
opgecomen, de slaepende Ternatanen gestelde wagten overvallen
ende om den hals gebragt, eenige int quartier daer en
boven gedoodt ende sommige dapperlyck gequetst
by welcke het genoeghsaem quam te blycken, de Hostiliteyt
ende partyschap welcke het rodt der rebellen, met die van
Mandarsahas zyde namentlyck de Ternatanen ende
Macquianders waren aggraverende, dat den Gouverneur

vande

venden boorgaerde naerweden te syn een goet middel om te minderen het vervoeren der macquianse nagelen becommert te wesen || voor genomineerde heer Gouverneur hadden den oppercoopman Jacob Hustaerdt met den Capitain Verghiar mi=sens in maleye tot den Tidorese Coninck affgesonden, ten eynde om met syn mayesteyt te comen in conferentie ende by gevolge te sinderen de affectie waer mede hy de staedt vande Compag. mogte amplecteren met eenen te vernemen naerde procedeuren die den spanjaart op den Tidorees hadde aengewangen, synde substantielijck dat die signores hadden besloten alle Tidorese inboorlingen die op 't Eylant Ternaten ontrent onse fortresse insgelijcx voor op macquian hunne frequentatien maeckten, by 't hooft te vatten ende voor den tydt van 6 maenden op de Galeije te bannen om alsoo d'onderlinge correspondentie van den Ternatanen met Tidor te impedieren tot het vetterlijck houden schijnen, om geen ander oorsaecke dan dat den Castiliaen bedught bly voor een huwelijck tussen den ternataensen Coninck mandarsaha ende den dogter vande Coninck Tidore, hem by dien gevalle inbeeldende ende latende voorstaen, dat met sodanighe aliancie, hij hem den handel van nagelen onderkruijpen ende pedestin ooch verghsvelijck de situeeren mogten; de meer opgemelte commissarissen waeren ten geordonneerde dage nementlijck op 17 Augustus ontrent de noen aende bogt van gotto voor 't Eylandt Tidore verschenen ende by hun daer aengecomen den Coninck des selfde eylandts, gekleedt om niet bekendt te syn, in vissers cleedinge, waernaer hy nu met synne mayt heijt waeren gekomen in onderlinge conferentie, soo wierde d'eerste materie geroert van Mandarsaha vertreck uit syn rijck naer de landen van amboina, dat den Tidorees ten hoogsten verwonderde, niet anders dede gewoelen dan dat soodanigh werck door den Compag. gebrouwen tot geen

~~volgh~~ ander

tot geen ander eynde, souden strecken, als om de Croone van
Ternaten de landen der amboinse provintien te ontrucken
ende onder eenige ander heerschappije te redigeren appliceren
daer toe, dat sijn majesteijts vertreck derwaerts, dogh in
t vervolg der verwarden saecken, geensins oirbair en soude
wesen, als sullende muijtelingen, over haar vuijle ende
verradische machinatien genoegsaem door de magt
ende wapenen vande Compag[nie] connen werden gestraft
ende off het nogh saecke waere, dat het aen die sijde eenighe
maten mogte comen te gebreecken soo wilde hij de Japonees
onder sijn gebiedt ressorterende, alle belasten, de muijtyns
te gaen bespringen, wat het vertreck des Coninckx soude
dogh ongetwijfelt niet goets ontstaen connen,
op macquian stondt het soo, dat hij met de Comp[agnie] off
die inwoonders niet, op guoffaquia conde men maer
die hebben ende was de eerste geensins niet te vertrouwen
maer de Commissarissen niet oirbaer of raetsaem
vindende, het dat discours hem te laten pergeren of
daer op bij response pointuelijck te dienen, smeten int naer
eenen anderen heeft hem namentlijck aenseggende hoe
t hunner kennisse was gecomen, dat den spaensche Gouver
[...] gemalamma, vijandelijck met vaartuijgh op den
tidoreese liet uijtgaen, om alle diegene welcke hunne
frequentatie op Ternaten of te Tidoor waeren maeckende,
t afte herderen ende op de galeije, voor 6 maenden te smijten
ende dat dien selven signor daer bij aen sijn majes[tei]t heijt
souden hebben gelegt dat diergelijcke actitatien met onderling
weten van Coningh ende believen van hem ende den
nederlantschen Gouverneur op malaije, aende handt
genomen ende geprocticeert waeren, maer hadde sij
Commissarissen daar tegen geprotesteert ende betuijgt
dat het voorgeven vanden spangiaert, op die saecke, een
notable ende geheele logen was, passende met eenen

het

Dat den nederlantschen Gouverneur ter contrarie gesint was
ygelijck den tidoreesen onder gelimiteerde licentie de
frequentatie op de geciteerde 2 eylanden te vergunnen,
den Castiliaen mogte daar tegen doen 'tgeen hij wilde
daar op sijn mayesteyt van Tidor niet anders hadde gerepliceert
dan dat hem vanden spaenschen Gouverneur tot Gamalama
was aengeschreven, hoe den selven tot weeringh van [illegible]
samen comste van Ternataen ende tidorees met den
hollantschen Gouverneur het eens geworden was, soodanighe
procedeuren te justitieren als waar van hier vooren is
gementionneert, dat de Castilianen hadden aende handt
genomen; d'onsen hadden hem hier op voldaen ende verklaert
dat het de meningh onser respective souverainen in
Europa buyten alle twijffelinge niet en was geweest
dat de moluckse volckeren, nu in vreede soo wel als in
oorlogh gesepareert souden leven, maar tot malcanderen
gaen en comen, gelijckerwijs als geconfedereerde ende bont
vrunden gewoon waren te doen, waarop dien Coningh
weder tot antwoort hadde gegeven op de publicatie vande
vreede, ende wildet gijlieden mij inde saecke niet hebben
begrepen, daar mede genoegsaem betoonende niet
genegentheyt om d'onderlinge frequentatie te [illegible],
nu wederom comt gij mij anders wijs maecken ende
vrucht ontrent ons dusdanigh de goede man to speelen,
maar wij apprehenderen seer wel de maniere van u doen
den spangiaert voedt oneenigheyt ende twist tusschen
u ende den Ternataen, gij daarentegen sijdt het saedt
van dissidie tusschen ons ende spangiaerts, onder een partije
om daar uyt sijn voordeel te assequeeren, blijvende de
moluckse volckeren ondertusschen midden int bedrogh sitten
ende vervolgende sijne discoursen, hadde dien Coningh nogh
daar aengevoegt, om uyt den droom te sijn, hoe sigh versaecken

mogte

mogten derwegen toedragen dat hy geslint was, met den spaenssen
Gouverneur selfs in persoon naer maleyo te vertrecken,
tgint hem by avt woorde van genoemde Commissarissen
was aengeraden te vorderen ende dat hy bij experientie dan
soude geleert worden, hoe wij aen onse syde de vreede
opregtelijcken meijnden ende tragten souden altoos synne
mayesteyt in equiteyt & billickheyt te geven satifactie
ende contentement, syn mayesteyt diende daer op aen
haerluyden, dat hy op de goede hoope hem lange met de
nederlanderen t'sullen leven in vrientschap, geduerende
hadde syn dogter, tot nader Aliance aen Mandarsaha
in huwelijck te besteeden, nu gingh hy naer Amboina
ende meende hij dat hy tot syn loon 't avondt of de morgen
v. zyde v. Compag. niet anders en soude hebben te verwagten
dan het quaedste en droevigh oorlogh; het hadde de naem dat
de Comp.e de Ternataensche Croone voor Mandarsaha wederom
soude krijgeren, sulcx hadde minder moeyte ende arbeydt
connen costen, hy connick aconseerde daer toe den Gouverneur
op maleyo, dat het syn schult was twee der v. Weijde ende
seditie dus verre was voort geslagen, want hadde hy
dat inden beginne aengewooden te smoren, maer men
wiede doenmaals naer alle syn doen en seggen niet
eens luysteren, daer by den genoemde gouverneur wel
hadde doen blijcken hoe ~~[illegible]~~ weijnich hem het welvaeren van
Mandarsaha ter harten gingh, daer op de gecommitteerden
synne mayesteyt wederomme te gemoet voerden dat
~~hy~~ dese geallegeerde presentatie tenemaal onbekendt
was, maer moste geentz niet in twijffel trecken
de goede affectie die de Compag. tot redressement der swallen
saecken op Ternaeten in faveur van Mandarsaha was
dragende dat claerlijck te vatten was uyt de groote laste
synnent halven reeds gesupporteert maer sgeen het dat
synne diffiance de goede betuygingh die de gecommitteerden
hadde gedaen van wegen de ondernemen en Comp.e goede
intentie tijnwaerts ende tot restablissement van het
Ternataensche rijcke, niet en conde ampleteeren, daerin als

hy

Sy buyten twijffel dat hy vande Castilianen werdt geconfirmeert, om hem soo t' eenemael vanonse syde te distraheren ende alleen naer haere pypen te doen dansen, waar toe de habiliteydt vandie vrinden in 't omme gaen met de orientaele princen ende volckeren, seer groodt vermoghen heeft

De principaele mooren op maleijo ende Mecquian hadden dit vertreck oock soodanigh in 't oogen geschenen dat sy daarinne niet wel hadden connen condescenderen, maar, door de continuerende gequeritheydt van mandarsaha, was eyndelijck daarinne geconsenteert mids dat Quitchil Callematta Coninck broeder ende singadre gensiwattij van guoffagia daar soude blyven moeten den eenen omstaedt houderschap in absentie van syn mayesteyt te bekleeden ende den anderen om te voeren het Capiteinschap in absentie van syn mayesteydt ter zee

De heer gouverneur vanden Bogaerde, die de in 't verdere van aengetogen synne missive ten principalen met een pointuele rescriptie op de ordre hem by de onsen van Ult^{mo} Julij passado aengeschreven, ende onder dat nopende d'indebite blaftinghe op de reeckeninghe van condemnatie voor schepen N.o 14 die ult^o 's heeren ingecomen boeten waeren bedaen, aende fisque ende andre dienaars van 't gereghte gedebouseert ter saecke den gecondemneerden te groote somme op synne loopende reeckeninghe aende Compag^e ten agteren was, dat hy gouverneur dan op onse aenschryvingh niet meer en soude laten geschieden, soo oock seer de hy sigh oock over de verstreckte somme ult Compag^e vinckel van 70⅘ aen 18 distincte persoonen, wegens condemnatien t'haeren lasten gecommendeert sulcx in aenstaende soude werden affgeschart maar hadget daar altoos een gebruyck geweest, datmen int uytkeeren de breuckten indifferente hadde gehandelt te weten soo nauw niet gesien off de luyden aen de Compag^e te vooren off de ten agteren stonden waardoor het

dan

Can compt te geschieden dat bij versterven vande Luyden
in sodanigen standt, niet de ministers maar d'Comp.e de
lasten vandiergelijcke mulcten moet supporteren 'tgunt
iniquo is ende strijdigh met d'ordre vande Compag.e op B.a
ende andere gouvernementen gebruijckelijck 'tgunt
sijn E. dan ooch (als gesegt) sodanigh agterwegen
soude de verstreckinge aende supporten (bestaende
daarin dat jaerlijcx aen yder 8 maenden bedraegende
'tsennen onder sonden werde gedistribueert, was boven
t'ordinarie wat te hoogh gesteegen ende soude Sij
Gouverneur (agtervolgende onse gedane seriense recom=
mandatie) eght geven ende versorghen dat sulcx niet
meerder naar desen soude werden ~~g'procedeert~~ gebruijckt, met eendr
letten dat de vet gebonden abuijsen in soldij ende guarni=
soen boecken behoorlijck werden geredresseert ende was
meer tot reglement op de goede bestieringhe van die
presidie was geordonneert ende bevolen, daarinne
soude sijn E. hem evertueren ende beneerstigen dat
alles naar de goede maxime vande Comp.e wierde
geeffectueert gelijckerwijs sulcx een getrouw minister
vande compag.e toestondt ende betaemde te doen
ende is dit soo het voornaemste vande materie in
voornoemde missive g'expresseert

Dinsdagh den 19 d.o wierde voor ons gebraght 3 soldaten met namen
Hans Willemz: van Hamborch Lambert Pietersz: van
Haarlem ende Anthonij Ulrich van Coblents
van Lochij op Lontoir geweght, ende van daar sendende
gecomen die ons verscheijde saecken te verhaelen wisten
daar onder (ons bedenckens) wel het opmerckelijckste
was dat sij den quimelaha madiera met eygen monde
op de strangh van Lochoi staende wanneer den Capitain
verseyden ~~na~~ voor onse Comste uijt Molucco, sinde Landen
herwaarts over, met 12 stucx van onse Cristen Correcorren

Staar

daar voor by de strangh comando gelegt, hadde hooren
seggen, siet daar comt u volck nu aen, ende meynnen
dat sy met haar swarten al wat syn persien, maar wagt
wat, laadt hij hier maar aen landt syn gecomen
soo staen sy te sien hoe ons het haar luijden daarmed
vergaen sal, van ons sullen sy van voor en [?] ende
door haar selven van agteren aengetast werden, Ick
ende den honcom Jan pays syn dat soo eens geworden
ende hadde het ooch wetterlijck aen alle haar actitaten
niet anders gewesen, dan dat sy haar daar op haftdelijck
waeren verlatende ende op betrouwende, wantmen
daar, nogte aen oude, nogte aen jonge, geenige de minste
alteratie hadde gesien, dogh scheen yder voor anderen
naar haar aencomen ~~[?]~~ macte te verlangen, de redenen
welcke die seditieusen gemoveert hadden, dese beroerte
by der hant te nemen, waeren niet anders (soo als
sy de slavanten seyden, tot meermalen uyt haeren mond
selvers te hebben verstaen) dan dat wy haar met gewelt
tot het cristen geloove wilden brengen mitsgaders
dat sy soo nans (gelijck als tot nog toe ~~[?]~~ van de Compe
waere geschiet, niet wilden slaven gehouden, maar
als een vry volck synde, handelen ende wandelen, [?] die
het haar goedt dagte ende inden singuame; groote
dreygementen, waeren haar de slavanten door de vyandt
dagelijcks aengedaen, voornamentlijck tendereinde, om
haar moorts te maecken, gebruijckende daar toe dese vuijle
woorden, o gij Christen honden, gij het ons willen
Christen maecken, maar nu sullen wij u tot mooren
maecken; van het guarnasoen in Laala gelegen, warden
twalven haar de slavanten nog inden Leven een

Corporael

Corporaal met sijn huijsvrouwe ende twee kinderen, mitsgad-
des verslaegen Corporaal vande adelborsten s vrouwe
ende een kindt, sijnde voort alle de reste sonde furie soo
als daar naar met [illegible] bloedt om het leven gebragt
ende sijden (soo als sij de slaranten daar verstaen hebben
op de anderen plaetsen bij den leven nogh over resteren
als volght

op manipa

Pieter hendricksen van amsterdam Bossr
adriaen vander penne des sgravenhage sijnde geweest
de jongen vanden ondercoopman Gerrit bonser &c
beyde de dogterkens vanden Coopman Jan Coomans
nevens nogh een vande Hr [illegible] slavinnen kinderen

op Lockoij bij den Quimelaha

Jan Couter van frieslandt bossr —
Jan pietersen van valentijn Corporaal ende des selfs huysvro
Julia genaemdt van slaeffdighen Christe ende kindt
mitgaders de huijsvrouw, Julianse Caste, vande Corporaal
der adelborsten pieter bruijn, op Laela vermoort ende
de Hr [illegible] s dogterken

op Eerlangh bij die van Lissidij

Joost geurtsen van omea Bossr ende

op Bonoa

Joannes sigismundus vandichelspiel soldaat
onder expeditie op manipa, hadden den Quimelaha ten
hoogsten verdroten, beclagende hem seer over de lafheijt
van die luijden, in cas van heer betoonde dit Jenei is
geslaegt, ende hadden sij hem besijden dien, met cruijt daarom
hij seer verlegen was, als met boven 100 lb hebbende ende
anderen ammunitie geweijgert te schenderen —
de saeck was op Lochij nog redelijck voortgecomen vanden
een gemene Tempel daar, tot ½ r° vercort, bequamelijck

Den

den selve ten principalen het Samoene, plaatse aende over-
zyde vande bogt van Caybobbo gelegen, behalven dat
Locky van sigh selven mede yet hadde, maar op verde naar
niet genoegh om voor haar allen te strecken, dat sy daar
van de geheelen bogt te samen waren gecoucurreert
sterck synde soo berigt wierden wel 3000 weerbare mannen
connende daar het ontrent een nomber van 300 muskettiers
het maecken, maar quam het haer ten principalen
als verhaalt aen pulver te gebrecken, soo daar wierde
gerigt, soude hy de rebellen besendinge om adsistentie naar
maccassar wesen gedaen, daar op haar meeste hope ende
vertrouwe scheen te syn; den Juan Sbacri verbleef hem
op Erangh, maar liepen gerugten dat hy vande vyanden
weynigh wierde betrouwdt, soo hadden sy declaranten ooch
niet anders connen vernemen off was den Orangcay —
majnemme tevens met den lieutenant Claes Remburgh
op de strangh van Erangh doodt geslagen, den quimalaha
madiera, wiende niet toegestaen, hem in eenigh perijckel
ofte op eenighe expeditie selve in persoone te begeven
het waere het liefste dat sy vreesde hem eenigh ongemach
mogte ontmoeten ofte wel om dat sy eenigh quaet bedenckens
op ende tegen hem waeren hebbende, dat haar declaranten
ten regten niet bewust was, ende is dit soo het voornaemste
vande overgecomene gevangene gedane verclaringe —

Woensdagh 20 dito was andermaal vergaderinge vande secreten raede
bleydt waerinne gearresteert ende besloten als soo 16, de
resolutie daar van hier onder dicteert

Aengesien op de gedaene invitatie aen mandarsaha Coninck
Internaten, om ten dienste vande compag.e met ons tot den
heer gouverneur generaal ende raeden van India naar
battavia te vertrecken ende aldaar nopende de saecken tusschen
de Comp.e ende sijnne hooglieden te contraheeren ende te

verdragen

verdragen, sulcx als tot beyder voordeel ende beste soude
bevonden werden te strecken voorschreven sijnnen majesteyt
is comen te verspeeren, pr. 't sas vernemen, ten eynde
als geseght, uyt molucco derwaarts te vertrecken
gelyck hy den sestien bevonden alhier ter rheede gearriveert
is, ende dat wy daar beyde verstaen, hoe sommige van sijnne
grootes over dit Coninckliijck vertreck in ternaten
swarigheyt gemaeckt hadden, als off het selve
soude mogen comen te strecken, tot totale ondergangh
ende verderving der molucque landen ende gemeente
sijnne majesteyt, soo is by dese vergaderinghe besloten,
tot meer gedachte mandarsaha, onse gecommitteerdens
te deputeeren, ende aen sijnne hoogheyt, met [illegible]
van het selve te differeren, off 't verpoeren van sijnne
voorgenomen voyagie, naer Batavia, of te ver
so hy ooch niet siende yets daarinne gepoocde, dat tot
sijnnen nadeel mogte leggen, de reyze te staecken
ende pr. eerster commoditeyt weeder naar maleyo
sigh te begeven —

De gecommitteerden by onse jongste vergaderinghe
tot die van de kercke affgesonden, om haar E. tot onsen
namens over verscheyde kerckelijcke saecken te spreecken,
hebben van haar verrighten exhiberende rapport in scriptis
luydende als hier onder volght

Schriftelyck rapport aen d. E. heer
arnold de vlamingh van outshoorn
ende ordinaris raet van india
admiraal superintendent ende
Commissaris over Amboina [illegible]

Geleg.

Ingelevert bij de Gecommitteerde oppercoopman Simon Cos ende Capn. Luijtenandt Cornelis Vanen wegens haar verrigten in kerckenraede overgegeven

Ed. Heere

Naar hunne doenjugt aende preses vanden kerckenraede te convoceeren, conform voor gisteren genomen resolutie, vergaderde de selve, twee uijren naar middagh breeijt, ende uijt d'Ed. name door ons voorgestelt, dat den ordinaris commissaris Simon Cos, vande beloofte, concernerende d'E. Heer Gouverneur geen particuliere reijsen te openbaeren langh voor dato aen haar collegio gedaen, souden ontslaen item om wat redenen den predicant Hendrick Ponthasen treckende maendelijcx behoorlijck tractement ende gagie naest gerugmen tijdt int prediken geen behoorlijcke vangh gehouden hadde, als mede dat haeren raden staende d'E. gelegentheijdt schriftelijck advijs nopende 't versenden van een predikant naar d'Uliassersche eijlanden, omme fix domicilie daar te houden en ~~te naar~~ te brijven aen d'E. hadden op 't haestighste over te geven, ende ten laesten op d'advijsen vande bandase kercke leeraeren, raeckende haere opinien, over de twee onder haar in verschil staende poincten, naar lecture recommandeerden d'E. name hun seer tot meeste stigtinghe ende voorcominghe van Vorder verschil inde kercke, haar naer de goede vermaninge daarin vermelt, soo 't doenlijcq waere, te reguleeren ende inder minne de saecken tragten souden, bij te leggen aengaende 't eerste voorstel, daar op seijde, sij, soolange

Voorstel

d'eerste, [verdaghte] daer, de kercken raede hadde bij gewoont (dat de regeringhe van 5 à 6 gouverneurs in sigh begreep) 't gebruijck t'aller tydt soodanigh geweest waere, doogh betrouwden dat, 't op sommigen plaetsen niet gewoeght werdt, egter omme daer niet te los ~~[illegible]~~ van de werden, egter omme daer niet te los van de veranderingh toegestaen bij de posteretijt te doen veranderingh toegestaen bij de posteretijt te doen blijcken, versogten d'advijsen van eenigh naburighe kercken, voor daer toe te resolveeren, eerst verwagten mogten, op 't welcke den oppercoopman Coos diende dat de voorighe klachten, aengaende 't niet rapporteeren van particuliere stemmen aen d. E. Hr. Gouverneur, voor desen, als in absentie aen haer gedaen wederriep ende verclaerde in toecomende in geen ander regard t als ondespaalt bij haer verschijnen soude, daer op niet anders voor gebraght werdt

De redenen ~~[illegible]~~ [der] tweeden waeromme den predikant Ponthaesij niet naer behooren opbeurten nessens d'andere leraren, treckende soo wel gagie ende tractament als sij, predicte waeren ten principalen, dat wanneer hij Ponthaesij volght van Ommasier ~~[illegible]~~ [kerg] niet gelijck een leraar tot die kercke behoorende, maer als vreemde ende geen bevestighde vaer plaetse in sigh droegh, naedemael voor de taeongh doende de visiten der kercken ende scoolen, hebbende gepredicte ende gevraeght, off hij voorteen mede wel int' predichen houwe wilde, neen maer daer bij te sullen laten blijven geantwoort hadde, sulcx met haer beyden wel kommende waernemen, ende den anderen staende dagelijcx op sijn vertreck, dat tot soolange niet gedaght hadden te sullen aenloopen, d'aar bij hadden laten berusten

Op 't derde antwoordeden haer ~~[illegible]~~ advijs in scriptis wegens 't fix overblijven van een predikant in d'uliasserse eylanden aen UE. op 't spoedighste overleveren souden

[symbol]

ten laesten bij lecture der beyde papieren de cristlijcke aenmaeningh tot eendragt in agtinge genomen bevonden dit soo vreempt niet gestelt te sijn, dies aennemen alsvrakende daer twee predikanten, de saeke naeder met malcanderen te confereren ende mogelijck zijnde te beslegten, liefde ende eenigheyt blocsden beyden soude t' vaeken van haere zeylinge sijn, dit waeren op de vier voors. tellen, conform UE ordre haer gedaen, de antwoorden, ende scheyden daar op de vergaderinge met welcke ook uitzer meerder stof om dit te verlengen ontbreecht eyndiglen sullen ende naar pligt verblijven onderstondt UEd. dienst genedigen ende gewilligen dienaeren ende was geteeckendt Simon Cos, Cornelis Vanen, in margine stondt amboina adij 20 September Anno 1651

Soo ist dat niet tegenstaende wij daar vot op 't Stuck van Dulias met een predikandt te versorgen, wel hebben aengemerckt dat sij naer haer kibbeligen aert om quansuijs niet te willen succumberen, in plaetsen van aen ons haer advijs te remitteeren, sij daartegen in conclusiere bij meederingh van voysen hadden goet gevonden der waerts den predikant Heyndrick Hartongh af te senden, ende alsoo met deese handelingh successive aen ons geprebeert hebben genoegsaem stoffe, om tegen deese haere kibbelingen autoritative ende naar onse competerende gesagh deswegen aengaende opender wijse te procedeeren, wij nogtans om te houden de liefde die in ons is woonende om de kercke in goede ruste ende eenighsins te conserveeren, goet gevonden hebben dit soodanigh voor deesen tijdt te conniveeren ende ons haere resolutie (die sij tot veragteringe vande voortplantinge des Hº Evangelium buijten regt dus lange hebbe gesprotraheert) wel te laten gevallen,

Nopende de schortingh die den predicant port hadde wegen

sijn

sijn prediken zeedert eenigen tijdt herwaerts gedaen
heeft, alsoomen ondervindt dat het van sijn persoon slecx
is diriverende, werdt verstaen, datmen hem off naer batavia
sal laten vertrecken ofte in vrijheydt buijten den
dienst vande Compag.e hier ter plaetsen toestaen te
resideeren; Den oppercoopman Josua Braconnier hooft
op 't eylant damme, hier, par 't galiot batavia door
contrarie winden hebbende banda misgewijlt, voor
't Casteel aengecomen verstaetmen op morgen, over
de passe, naer hommoa, en van daer verwogens p.r
een gehuirde Orangbaij, naer banda te versenden,
om den heer Gouverneur, wegens verscheide saecken
't Gouvernement van banda concernerende, te
dienen van behoorlijck rapport ende advijs, sullende
voors. galiot, hier nogh soolange ter rede vertoeven, tot
dat met het kenteren des moussons, sijne despesche
op banda segour sal connen geschieden —
Den gedevalieerden octavio maqui sijn tot nogh toe over
sijn achterstallige schult geconfineert hebbende geseten,
verstaetmen dat op sijn instandt gedaen versoeck ten
opsigte, voor weynigh tijt sijn huijsvrouwe is comen t'overlij[den]
ende hij met een huijs vol kinderen blij[ven]
sitten, vande gijselinghe ontslagen ende geaccordeert
sal werden, nogh dit jaar in amboina over te blijven
mits dat hem sal werden g'insinueert, dat hij onder welke
middelen sal hebben te bestellen, om voors.e sijnen
schult behoorlijck te vere[ffe]nen ofte [in gebreke] daarme
met het gedecerneert vonnis, nae laps voorschreven
verginnen tijdt, sonder intermissie sal voortvaren
om hem daar naer behoorlijck te rigten

Aldus gedaen ende gearresteert

Int

Int Casteel victoria desen 20 Septembr 1651

Int Casteel victoria op amboina datum ut Ante

A. de Vl. Oudtshoorne

Joannes Overenraedt

Donderdagh den 21 d° ben met den Coningh ende groote op de harte jaght
gereeden in welcke exercitie sijn hoogheeden een wel
gevallen scheen te hebben

Vrydagh den 22 detto was het vergaderinghe van Raeten van de Marine
geresolveert ende besloten sijn de poincten hier onder, bij de
resolutie gededuceert

Nagedemaal dat de broederen d'E predicanten op onse laeste
advys vorderinghe, nopende de saeche, om een uijt de haere
ter weder oprechtinge, van 't vervallen werck ind'
Uleassense eylanden dat voor dato meermaels is
gerepeteert ende verhandelt geworden, te plaetsen

hoo

soo veer gebragt ende gecomen syn, datse sulcx, naar
veel ende seer groote sporrelingh, niet hebben connen
goedt vinden maar onder desen selven van daar —
een halff jaar geresideert hebbende, wederom van een
ander te werden verlost, gelijck sulcx bij henne
geexhibeerde extract resolutien waeren vertoonende,
soo geeft den heer admiraal den raede in deliberatie,
geconsidereert desen heeren gestelden termijn van tijdt ter
nauwer noodt, gelijckmen seght, de pijn waerdigh is, om
hen ende haare meninghen herwaerts ende derwaerts
te keeren, ende daar beneffens te colligeeren stondt,
hennen voorgegeven tijdt eense te reght fondament
onder der kinderen als der gemeijnte soude hebben geleyt
verstrecken syn soude, waar op dan weeder een
ander consequentelijck in dies plaatzen soude moeten
succederen, dat door de veranderingh in materie, als
onderwijsen seer schadelijck was, off men haar niet behoorde
daar heenen, langer te laeten residieren, ten fine de
onderwijsinghe beter vrught come uyt te wercken
ende de Compagnie voor sulcke last mogt gedefinceert, worde
den raede dese propositie ende de nootwendigheyt van
dien, in opmerckinghe genomen hebbende, resolveerden,
met pluraliteyt van stemmen, ten overstaen vande
ouderlingen ende diaconen (ledematen der kerckelijcken
rade) dat de broederen voorschreven, die derwaarts
geplaest werden, gehouden sullen blijven, aldaar
twee jaaren te continueeren, op dat den aenwas
der cristelijcke religie des te beter magh bevordert
werden, ende overmits de difference tusschen de
broederen in 't gevoelen geresen, onaengesien wij
t' geerne anders gesien ~~wilden~~ hadden, bij haar niet is
connen werden gemodereert, maar ~~dat dijck~~ op het

hijnne

synne soo schipplych staande datse daar toe niet te
brengen syn, soo werde daar wyders op gearresteert
dat hare Ed.e point 73 questie in scriptis overstellen
ende yder 73 verclaringe daar by voegen soude, om door
den heer admiraal meergemelt, naar Batavia te werden
vervoerdt, ende ontrent den kerckenraade te verthoonen
met recommandatie, datse middelertydt deselve questieuse
poincten, op den predickstoel niet moveeren souden, als
dogh andere stoffe genoegh sullende vinden, den voeck
tot leeringhe voor te stellen, ter tydt ende wyle, daar
van uyt Batavia door den kerckenraedt souden advijs
becomen hebben

Vorders op d'ootmoedighe vertooninghe van d'weduwe
van saliger Claes rimbagh, om haren dooden mans
te goet hebbende gagie te mogen ligten, is beslooten
mits dien haar sal laten gewerden

Actum gedaen int Cas teer victoria datum ut ante

Arnold de Vlamingh van Oudtshoorn

Joannes Grevenraadt

Saterdagh den 23 ditto wierden den gheelen dagh met besoeckingh
geoccupeert, ende nu ooch ooch op heeden door den
den heere Gouverneur vander beeck ende yder van
die van desen rade getraditeert haere advysen in geschrifte
door mij, over het redres in verloopen saecken hier inde
Landen, van haar luyden versoght, luydende van
woorde te woorde soo hier volgt.

Gerrit Jelyckx

Schriftelyck advys door wat middel den importanten staet van Amboina tot een gewinst redres te brengen sij overgelevert aenden E. d Heer Arnold de vlamingh van outshoorn admirael ende Commissaris over de Gouvernes Moluccus. Amboina Banda ende het nederlants Comptoir op Macassar omme te exhiberen aen myn Heere den Gouv^r. Generael ende Raeden van India.

Op de aenmaninge van in 't hooft gemelte Heer Commissaris tot presentatie van een schriftelyck advis, als boven aengetogen, segge aenvanckelyck, dat aengesien de schelmse trouwloosheyt vanden Quimelaha madjira met een tirannich opset, ons ende den gantschen Stant der E. Comp^e in dese Lande meynden ondervoeten te treeden, men met dien schelmsen hoop noyt weder in ende in aliancie te coomen, maer, de selve geestuedich, als verbont breeckers, te vuer ende te swaerde vervolgen, ende daer toe 6 a 7 jachten daer onder oocq wel eenige lichte fluytjens met 6 a 700 wel geresolveerde soldaten ende 4 a 500 wackere matroosen, tot besettinge vande vaertuygen uit Batavia te ontbieden, dese bovenstaende macht, gevoughs met die van onse guarnisoenen, soo vele mogelycq sullen connen uitsetten, daertoe gedaen onse noch bevredichde inlanderen, ende de macht die de

Coningen

Coningen van Saulauw ende Somite tot onse adsistentie sullen
bybrengen, vertrouwe wij een nombre van 1000 Blancken
ende 3000 swarten te samen sullen uytmaken, die dan
gevoegelyck in 4 a 5 Parthien sullen connen verdeelt werden
omme dan den vyant van alle canten het hooft te bieden
ende van 3 a 4 plaetsen gelyck aen te tasten, als Cambello
ende Locky ofte Lohou op beyde die plaetsen yder 600
coppen omme 300 van die beyde canten landewaerts in den
anderen int gemoet te trecken, soeckende tusschen beyden
alle naegelen ende fruyt boomen, waer deselve oocq daer
omtrent souden mogen gevonden werden te verdestrueren
ende die forten, te weten Cabello ende Lohou so lange in
esse (tot recepten van ontsete bocomenen (dat godt verhoede)
siecken ende gequetste) continuerende tehouden, tot alle
de nagel boomen vernieticht syn ende daer omtrent
gene meer overich gevonden werden, synde niet van resolutie
dese trouwloose eedtbreeckers op t hevighste Lantwaerts
in te vervolgen, gemerct alle haere vrucht ende levens
voetsel draegende boomen, omgevelt ende vernieticht
synde, ende alsdan de Cheramsche custe aller wegens met
nauwe wachten te water beset ende becruyst,
mits gaeders alle van buyten aencomende vreemdelingen
alsoo geweirt werdende, daer by twe a drij lichte jachtiens
ofte wel bestyde fluytjes met 2 a 300 wackere soldaeten

Soes

beset houdende. omme op Assahoedij Bouwa haturie ende waer eenige eetwaeren vandaen souden mogen coomen daer mede alles te verdestrueren, ende voorts de reste vande macht omtrent Cayely op Bouro, ende manipa in 't vaer waeter te houden, omme off den Macassar met eenige toe gerüste macht. tot der vyande ~~macht~~ attellerij quaeme over te steecken ende den wegh aff te snyden, van welcq succoers den vyandt dan geträstreert synde, nergens vandaen sal connen geprovideert werden. d' Eylanden manipa ende amboeauw, van alle nagelvruchten synde ontbloot, ende wy dus gedurich de Cheramsche Cust infesterende, ende alle nagel Boomen daarmede omhacken, sulx daer geen moer nagelen meer vallende die wt schiet, soo jaerlicx met het pangajen der hongie lichtelyck sullen connen wtgeroyt werden, waertoe eenige swarten, die men soo nu als dan, met een cleeden offte anders propelijck conde begifftigen, dienen gehouden te werden. off ergens eenige boomen mochten overgebleeven syn, ofte weder aengequeect werden. 't selve ons aen te dienen, om soo die vrucht aldaer t'eenemael ten onderen te houden, wanneer dan voorde vreemde handelaers niet meer sal vallen te verhapstucken, ende sy geen incomens meer hebbende. sullen consequentelyck in een extreme armoede moeten precipiteren, ende van ydele hoope. van ons met een langhdurigen oorloge te matteren

haer in

haer in corten seer jammerlijcq bedrogen vinden

Hiermede oordeelende, 't gene tot redres van desen vervallen toestandt noodich dient aengevangen te werden, genoch gedaen te sijn. Bidden den almogenden hy V E d. raetslaegen tot welstandt vande generaliteyt, aenwas der Cristenheyt ende weder opbouwinge van dit vervallen werck gelieve te dirigeren amen.

Amboinæ in 't Casteel Victoria desen 22 septemb Anno 1651. onderstont V E d. allen nedrigen ende d' Comp.e seer verplichten getrouwen diennaer ende was onderteyckent. Willem vander Beeck.

Advys vanden opperkoopman Simon Cos als vooren.

Mijn Heeren

Is V E d. ende alle in dese quartieren ervaren personen genoch bekent, wat middelen by d' Comp.e successive is aengeleyt, omme eenige possessie van de 100 dier gecofte specerien de Giroffle naegelen met uytsluytinge van alle andere natien te sijn ende blijven, ende hoe sulx door vele obstaculen verhindert, int eynde ofte voor weynige daeren 't scopus wel schene getroffen, echter door der moren ontrouw en wreveel ervaren 't nogh genoghsaemlijcq niet

erkent

erlangt hadden, omme welcqx begin met het hedendaeghsche
te vergelijcken ende daer een genees middel wt te colligeren
niet onnoodich houde, yets sommierlijcq daervan aen te
roeren, t'is dan sulx, dat inden beginne de E. Compe. hier
vredelijcq synde gevest, door avontueriers, vreemdelingen
op macassar domicile houdende, op hoope van winningh
eerst in cleijn getal, doch daer naer accresserende, hier alsche
in haere desseijn soodanich gestuijt sijn geworden, dat de
E. Heeren Majores de Lasten, ende sij de naegeteen quamen
te erlangen, tot welcqx voorcominge, als wanneer d'inwoon-
deren van Ceram noch met scruple de speceryen aen die
estrangiers verhandelden (soo k'vertrouwe) wel middel
waere geweest, by aldien dese provintie, met gerequireerde
macht, tijdelycq van Batavia geassisteert, de contracten
menichmael, by haer met de hooghste eeden beswooren
in tervaten geratificeert, ende weder schelmachtich
verworpen, mede hadden willen affgaen, ende haere E.des
van Battavia in haere E.des advysen soo niet geadsisteert
recommanderende aen d'eene sijde wel t'eernstich weeren
der vreemdelingen vandese straenden, maer, aen d'andre
sijde weder te letten hadden, d'E Compe. met goede quan-
titeyt speceryen, synde t'eenige sustent vanden staet
gesecundeert wierde, sonder welcq, noodtsaekelycq onder
de swaere lasten versmachten moosten dese ordre

te volgen

te volgen, den oorlogh aen te nemen, ende geroffie nagelen
in overvloet te senden was niet practicabel, want conden
der inwoonderen Favoriten, op haer landen niet
bevechten, sonder haer te offereren, daer niet alleenlyck
weygeringh van vrucht leveringh, maer den openbaren
oorloch wt soude gevolght hebben. tot welcke voorcominge
ende den eys van specerijen te voldoen. wierden veele
stolentien ende Bontbrucken geconniveert, dat anders
by specialder ordre ende bestanden macht, wel waere
geredresseert geworden, de saecke staende in dese terminis,
quamen door de groote profijten der handelaers, als een
hitsingh onser Europiaense ongenegenen, daegelicx meer
ende meer te verloopen, soo dat tot voorcomingh veele
minnelycke insinuatien ende dreygende protestatien
door de H:aen Gouver:nr: voortgebracht. eyndelyck al
verergeringh siende. gedwongen wierden, met hulpe der
Nassousche vloot, meest alle de dorpen op de Zuyd, als noort
custe van Ceram geleegen inde asse te leggen, ruserende
voorts soo veele nagel, sagouw. Clapper als andere
vruchtdraegende Boomen als eenichsints by brengen
conden. hier door waeren d'onse in openbaeren oorloge
met de Cerammers vervallen. doch wierde door intercessie
vanden Coninck Modophar, de misverstanden. g'assopieert
ende de contracten t' acht cavolgen op nieuw beswooren,

Dit hadde

dit hadde in den beginne wel wat schijns, doch borst
weder in corte op den ouden voet uit, tot wilckx redres, op
veel vuldighe crachten en protestatien, aen syne maij:t
in Ternaten gedaen Quitchil Alij met sonderlinge
autoriteijt ende macht in Amboina vertrocken, hebbende
op den wech 15 macassaren becoomen, waer van der 13.
aen d' E Heer Gouv:r overgelevert. ende twe doode hoofden
van Quimalaha Lochoi, tot teycken van getrouwicheijt
gemassacreert waeren, de oude contracten. ende tot voorcoming
van vordere onlust met een nieuwe veraccoorderes, wierden
ten genoege der gehele Lants, weder solemnelijcq aen
bijde syden beswooren, de acte van ratificatie uit Ternaten
doorden expres affgedeputeerden scraffij singadre
van Cayo vervolgens gebracht, waer in de Coninck de
overtreders aende Lyve te straffen mandeerde. scheen
vrij wat groots te willen bedieden. doch eer geseijde Alij
uit Amboina naer Bouton vertrocken was, selffs (een
vreemde Joncq ontrent manipa hebbende ontmoet,
ende die naer affpersingh van een goede somma penningen
naer Cambello laetende vertrecken) de eerste overtreeden
van dat solemneele verbont. t wilcq doorden Quimalaha
ende vordere onderdaenen, oocq in dier voegen achtervolght
den oorloch nu vehementer dan oijt te vooren beijvert
ende gevoert wiert. verscheijde dattere exploicten

wierden den

werdende door d' E Heeren Gouvrs soo op de vreemde eijgh
als int ander met avantage uit gevoert doch tot totale
onderbrengingh (doorde groote assistentien successive
ter lijff de van haer gewas bicoomen) ende quaetyeg
middele uitgevonden werden, sulx dat op t' aenhouden vande
Commissaris vanden heuvel, aen Coninck hamsia, den
sadaha, omme de Quimi cahas Lochoi ende Leliatte te
lichten ende Factorij (doemaels gelijck nu noch op Boura
wonende) in plaetse te sanrogeren in Amboina verscheen,
hoedanich die deputatie meen, tot naer dan voordele
van onsen staet, gelijck als de voorgaende is uit gevallen
hebben d'onse alte wel ervaeren, ende vervolgens met
de non observanse van s' Coninckx met d' Ed. Gouvr
gen. van diemen zal. gemaecht verbont geleert,
t' maeken ende renoveren van contracten ende t' senden van
Bevelhibbers uit het Ternataensche hoff den middele niet en
sij omme t' gewenste doelwit van alleen de giroffele
nagelen te genieten te erlangen, maer ter contrarie
practijcken, om den Broijden raede, tot onderstant van
haeren staet te verrijcken coomende soo met vanden
hals te senden soo wel den Meister als den afgesant
onder pretext van dienste ten laste vande E Compe.
gebet werden. —

De daden van Mij. sicaffij. Sandaha ende andere

hebben

hebben, getoont hoe valschelyck met heymmelycke —
tegen Bevelen de openbaere geschriften wierden ontmacht
oock wille Quimalaha lochoe seer wil synne Coninckx
ordre gevolght te hebben, met diergelycke pappieren —
(op de aenspraeck van gepleeghde ontrouw tegen synnen
Heer) Anno 1643 te bewysen
dit by d'E Heeren Caen ende Demmer (soo 't vertrouwe)
in achtingh synde genoomen. resolveerden eerder Amboina
met een inboorlingh dan vreemde, hoewel mede
genochsaem Ternaten te beguntigen, oversulx wierde
madiera naer de onthalsingh van de oude Tommagolee
(Anno 1640 met d'E Heer gouvr. Ottens Zal. bevredicht
ende sedert dien tyt 't Landt vooghtschap provisionelyck
bekleedt) tot salahaccan tormelyck gerecent, een
jongelinck, wien ommo uterlyck te spreecken, onder ons
gesooght ende opgevoet. aen de toegedaenheyt noyt getwyffelt
is geworden, dat nu al te droevich maeke, van dat
Tomogools bloet, noch niet ontaert te syn al te(r)ach —
armins hebben ervaren
Dit dan, ommo successive der Ternataenen als Ceramse
gepleeghde schelmsheeden t' inductrigen. hebbende
genarreert ende by 't Laeste alderswoote werdende
gaddeert. vertrouwen ons en staet noyt yets vaste

Van de kans

van die kant te verwachten heeft, wo sal bespeurt werden
over sulx dan tot redres van saken noottsakelijcq andere
ende tot rechtmakingh van dien begaenne moorden
ende berovingen, harder remedien int werck dienen
gestelt, als syn cracht van wapen, door wilcken middel
de vreemdelingen uit sluijten, de naegelen ende andre
vrucht boomen vernielen ende vervolgens een totale
verloop veroorsaeken connen, gelijcq bij 't veroveren van
Manipa ende ambleaun daer al veelen van naer Bouro
syn gevlucht, al eenichsints ervaeren hebben, om wilcq
project uit te voeren, soude noodich achten, met de
eerste gelegentheijt op de boodem van 5 a 6 Jachten
offte fluijt scheepiens ruyqvelijcq gemant met bootsvolcq
tot gebruijcq op Chialouppen van Battavia hiertoe
gebracht werden, een nomber van 500 wackere krijgs:
knechten omme gecombineert met de van hier uit
gesette macht, de guarnisoenen lijdelijcq gelmalt,
dat ontrent op 300 coppen begroote inde Lendenen
vanden vijant op de custe van Ceram gestadich ge:
houden te werden, ende vermits doorde sterckheyt ende
vervolgens moeijlijcq beijaen der Bergen veelh. van
wel in oorlogh geoffende mannen, die van allerhande
cleijn ende groot schiet geweer met hun toebehooren
in dese Lueste schelmse overval becoomen, wel

syn

syn voorsien, oock t' vast maeken haerder residentie
plaetsen met veele voetangels, pegespegen beplant,
t' niet met een coers connen verrichten, moeten en noot-
saeckelyck om, sluyten en eenige rendevous plaetsen begrijpen
waer toe Lochoi ende Cambillo soo wel syn gelegen
seperende de uytt negrijen wajboety, Saluco, Lilla, hatu,
cha ende noulut heneruaty op de wtstrekende tongh
van wanoila gelegen hier mede vande andre aff,
connende oock de excursien, mitse maer twe uyren gaens
dwars over t' Lant vanden anderen gelegen zijn.
suffisantie ende gevoelden maeken hier mede souden
alser een schip voor Lochy ende een ander voor Lerangh
geanckert lagh ende de strant met Chialoupen ende
minder praeuwen, die vande vaerthuyyen in Octob:
staende met de honger te becoomen, wel connen
geprepareert werden, daer toe omtrent 160 Matrosen
te bevolcken van nooden hebben, ende geduirich bevaren
wert, suffisant, geenige ofte weynich cost noch
assistentie van die kant becoomen sullen aen d'achter
syde, omme haer in een volcoomen circuit te besluyten
dienne op de strant van Assahudy, van waer veel
Sagouw ende andere eetwaeren van Bonoa ~~[illegible]~~ Elleboki
hattuw. over dien pas toegebracht, kan werden een houte
Stercqte van Pallisaden sonder eenige costen opgem.

gelyck

gelyck oock aen d'andre syde op strandt van Laala offte
Poriaie een ander diende werden begreepen, die malcanderen
over landt, in 10 uyren meede commen seconderen. synde Laala
ende Loehoe ende allahoedy, van Combello bueren
schepens sulx men de gansche macht te combineren nodich
in een etmael by malcanderen roepen kan. door dese twe
laeste te begrypen Ranicade, waeren de sagouw Landen
daerse daegelicx van werden gespyst. t'eenmael van haer
affgesloten, oock de Mphoerese, met wilcke door vele
geschencken, nu in vreede besitten, lichtelyck over lant,
als synde die van Laulau, soamite ende Schichile oulissiros
ende doot vyanden der oulilinas lichtelyck te bewegen
onder retret van onse vastigheden dagelicx excursies
op haere te ondernemen ende haere bosschen todanich
t'infesteren, datter niet een, hoewel onse gantsche macht
op een ander oordt bolich, soo stout toonen sal te durven
buyten coomen. t'Leeger dan hier ende daer tot bederff
der lants ende niet tot winningh haerder vast gemaekte
nesten aengeleyt, sal onder haer noottsaeckelyck sulcken
hongers noot (want het gewest daer haer plaets begrepen
hebben, gans van geen eerwaere is voorsien) ende by
gevolgh verloop veroorsaecken, dat ick niet en twyffele
offte sullender, binnen een jaer weynich op t' Lant
Hoamoal bevonden werden, waerdoor t'overige doch

onbeschadicht

onbeschadicht gebleeven, met hulpe van onse geheele
Cristen macht, soodanich rasseren, bederven en demolieren
connen, dattet noyt weer getracht werden sal (naerden
mooren aert, voor ongeluckich geacht) bevolcht te werden
t'principaelste obstakel ende verhinderingh, in dese
sonder Macassar, waerwaert soo hier gerucht weet
al besendinge heeft gedaen, met haer desen jaere
te adsisteren, konnen sijn, waertegens onse 4 a 5 jachtes
vandier, gestadich kruyssende off in besedingh
leggende, omtrent de westhoeck van Cayelij ende
manipa sonder wiens niemant, sonder gesien te werden
sal connen incoomen, diese dan lichtelyck al schoon
niet overrompelende, [ideninge] sullen, erger te braden, dat al
mede alte maer vernietricht werden, ende geen
eetwaeren bergen, een worm in haere harte byn sal,
gans groote macht twyffele niet, soo van daer
voorgenomen wierd (want deser natien in haere
exploicten soo voortvarende ende haesrich niet sijn
ofte sonde UE op macassar wel kundich werden
daerwe in dien geieeyent [illegible] tydelycke hulpe onge-
twyffelt wel tegen sonden hebben te verwachten

De Maccassaren dit Jaer achterwegen blyvende
behoeven geensints te vreesen dat dan meer verschynen
sullen want dit moet buyten dispuyt vals gestelt
werden

werden. die van Macassar niet uyt affectie ofte wet,
genootschap de rebellen geassisteert ofte nu hulpe bieden
sullen. maer uyt enkele begeerte haerder naegebueren
daer uyt soo extreme profyten trecken is geschiet, ende
die niet wervende (dat ongetwyffelt tot haer ooren
wel klincken sal) sullen noyt trachten yet wes naer dese
quartieren, daer dangier, sonder gewin valt, t' onder,
nemen, vele salden met de getriede macht, tot vertrecq
vande Helfte scheepen connen werden uytgericht
doch saegen liever de constitutie des tyts eenichsins
connende dulden, omme eens gedaen werck, dat noch
noyt soodanich geschiet is te erlangen dat jaer
de macht van volcq doch soo veel scheepen onnodich,
overbleeff, sonder twyffel waerre het hiermede beschiet
ende macassar van alle toeleggende hulp vertrocken
daer 't anders met halff gedaen werq, ende de assistentie
der vreemdelingen daerop vallende, weder een harden
brock te verduewen wesen sal. die kust synde door
dese middel t' eenemael ontvolcqt ende desert gemaeckt
sullen de eylanden helangh. manipa ende amblauw
daer nu al geen montkost valt (noch niet geheelycq
synde geextirpeert) haer beraet niet lang nemen
dat men in drie termen licht sal onderhouden connen

als maer

als maer jaerlicx de hongie scheffende, de nagel
Boomen die door dese middel eenyder kenbaer, neerstelyck
besocht ende de opcomende vernielt werden, daer dan
mitter geen moeraqien vallen, wil haest eynde in
wesen sal, ende op dat noch eenige onbekende plaetsen
offte naermaels wederom wtgeschoote vrucht draegende
Boomen, ons werden gewesen, soude niet ongeraede
achten, voor opdoeninge ende aenwijsinge derselffe
een Tamelycke vereeringh gegeven wierde, omme eenige
met Licentie Brieffkens versien, tot ondersoeck van
die woest gelaete Landen te animeeren dit dan soo
geeffectueert synde acht eerter niet, als onse soo drier
groote Landen van hittoe, Leytimor, oma, honomoa
ende noussalaut te versekeren, dat met het Leggen van
drij sleghte redoutgens op de Custe Hittoe, als eene
aende uytt negrijen d'ander bytijt offte Lebeheli
ende de Laeste op hittoelamma wel taemelyck geschieden
kan, edoch alles advenuen te besetten van dese custe
is onmogelyck, sleghte seg ick mits ick andrs gene
dan d'iet t' eerste viercant daer inde Cruijt kelder
is gevolt, t' ander met een Borstweringe van
5 voeten hoogh ende een Banckitsie om op te staen
van binnen in steen opgetrocken ende voorts voor
brant vrij met pannen gedeckt en mene d'eylanden

Oma

oma ende honomoa, mitse in t hart van t Lant leggen
ende voor van buyten bespringers, ongi cegen oordeelen
genoch met haere redouten verseker sijn, oocq sullen
die vande custe hittoe met haere gebueren Jhamaeuw
ende hattuaha, nu noch t oogh, soo al te vele gemercq t
wert, op des quimalahas progres gehadt, tot meerder vrees.
ende observantie haeren plicht aentschouwende
t voorleggende lant naer te coomen, bedwongen werden
gelycq al mede niet twyffelen aen die vergelege volckeren
Langs de Custe van cheram cheram Laud. goram &ra.
waermede dan om cort te sijn afflaetende sullen
de voorts nemen descyunen, tot aenwas der Cristenht.
ende weltant vande generaliteyt, den segen van
godt almachtich toe wenschen, met reverentelyecq
vertoocq, soo ergens indesen VE.a reght intentit niet
mochten hebben getroffen, te accepteren, soo voor mynne
beste ervarenth. ende kennisse ten dienste vande E Comp.e
heeft connen begrijpen, biddende andermael alles ten
goede tot restablissement van desen importanten staet
succederen mach.

Amboina in t Casteel victoria adij 18 septemb
Anno 1651. onderstondt VE.a dienstwilligen ende
neerichsten Dienaer ende was onderteyckent
Simon Cos.

Geadvijs vanden off Coop.

Int Casteel Victoria desen 23.e Septemb.er a.o 162.

Advijs voor den oppercoopm.an Jacob Voer als voorens. —

Eerbare

Door de opgecomen verradische revolte inde Comp.es Landen, hierwaert over, wedercommende gedequineert zijnde, dat men den oorlogh bijderhandt nadt, ende hen voordeelighen, zoo tot totale verplettering van die hen zulcx hebben onderwonden, als ten triumphante nutte voor d'E.E. Comp.e, bijde ende volvoeren, waertoe u E.E. niet connende gegeven werden, willinge breeder kennisse vande Constitutie der Landen, ofte vande volckeren, ende mitsdien dan ooch niemandt te dencken bekende, eenighe dienstige middelen te zoude connen bij brengen als u E.E. in rijper ordre doch lichtel. staende daer toe te werden verdijst, is nochtans u E.E. goetbelieven, in al sulcken, dat hen overvloedde tijden tijdt des naedts, in geschrifte maken, te vergaderen zoodanige voorwerpselen als hem, in zijn goetduncken, ten besten dienste zoude mogen te voren comen. —

Onsen plicht over zulcx daer inne volgende connen in u E.E. recommanderen niet anders seggen, dan dat voor advanche zo snode verradische moordt ende roverijen, door 's Coninghs onderdanen onse geallieerden bewesen, zonder enich aenschouw, conform alle recht vande int. ende dat zoo beyde contracten, als blijck speciael in dat van A.o 162. moeten gerecompenseert gestelt werden, met de zwerde te vinden, te swaarden, aen lijff en goedt te vervolgen, doch principalijck om de [illegible] voor [illegible] der Zelven nagelboomen al de geheelijck, soo het immers mogelijck is, uyt te roeijen.

[illegible] doch u E.E.

[signature]

Uijt Casteel Vitoria desen 23. Septemb.e a.o 1657

UEd.e persoonl. daar toe nu al voorlange met een aensienelicke Armade is uijtgetreeden ende in alle doenl.t op 't Eijlandt Manipa loffelijck heeft volvoerdt oock door het onderhantsse Exploict op Amblauw hebben noch tijt volvoerende, waarinne op 's Coninghs landen alomme, soude UEd.e goede intentie ende vast gestelde resolutie sonder onderlaaten naar tijts gelegentheijt dient gecontinueert, nademael doch 't lant van Amboijna, aengemerckt in zijn geheel, bevonden werdt van zoodanich een grootte, dat bij wijde ende aenplantinge daar op in corter tijt souden connen comen aen te groeijen al zulck een menichte nagel vruchten, dat de Ed.e Comp.e die niet machtich soude zijn 't selve te goet behoudt te betaelen, welk niet voordeelich te stenden, waaromme zij niet en connen zijn binnen de paelen vande goede maxime en welvaerdt deser stadt, die daarinne niet voor principaelst oogwitt en behouden de [illegible] altijt in een cleijn corpus te vercoopen, en uijt te breijden gestadich daar toe [illegible] te [illegible] sorgen. moet daaromme oock altijt werden aengesien, dien weijnigen aenwas, die zoodanich bevonden wordt, datter selffs vande [illegible] tot haar vruchtgevende grootte, geen min als 5 a 6 jaaren tijts van nooden is, en waarom, bijaldien voorden den maccassaer sich zoodatter gratie niet hadde getoont, om ons in ons cleen corpus ruijst te bestooken, maar in plaets van dien, zijn besettingen, zoomen noch alleen district en naturele van Amboijna blijven wilde, daar toe het doch geraedtlijck is, dat alle dese waerme indische bij sonder bergachtige landen niet dan geheel bequaem zijn, hadde weder geplant, op 't zijn 't oort ende [illegible] te genieten geplant.

voor haar

Int Casteel Victoria desen 23en Septemb. 1657

voor haer 't welcke de Boero, sich voorsz.den tyts weijnige
danckbaerheyt, zonder eenicht gevoelende, bij soodanighe
voorbeyende aenquëtingh, en wart participant
in desen oegst geworden, ende 't onser grooter affbreucke,
zoo niet ruijne, gestrecken soude zijn —.

Sulcx mede dan op alle 's Coninckx landen als Boero,
Amblauw, manipa en Ceram meest alle in wesen
bleven en uijt werckten mede, de selve van die vruchten
werden ~~dat~~ gestruckteert ende waeromme de dochten moeste
vinden, bij die goeden, welcke noch vrient off schijn vrient
zijn, inder minne, souden uijt het extirperen en bij expresse
contract niet haer bedinge, ygoeden, op pene van lijft en
goedt niet te sullen aenplanten, zooals dat selve nu
Rontsom Ceram, wegens beyde speceryen nagelen ende
muscaten in 2 gedane tochten is gepractiseert —.

Considererende wijders dat het Ceram, waer op nu noch
nagelen te vinden zijn, bestaende van den hoeck Cike tot
aen alsahoedij ofte de nagelrijcke hoeck Hello en aen
d'ander zijde, tot aenden overganck des pattegnaent
ofte de nagelrijcke Chiertolauw, gesamentlijck geintituleert
met den naem van Warnola, in welcke begrijpt al
vrij wat kleine ende groote boomen sucht, waeromme
oock (myns bedunckens) beswaerlijck tot een totale verwoestingh
zoodanich dat niet meer bewoont worden, can werden gebracht
ten waere zij uijt hun selven bestonden niet onse gestadige
travaillijs, haer daervan te begeven, dese alle 's Coninghs
voornoemde onderdanen altijt gepractiseert hebbende, de
contracten te verbreken, zijn dese sulcx genaedelt gewest
daerinne zijnde ongehoorsame, niet tegenstaende 't nochtans
kennelijck. Zy 't selve wel eer niet zyn advys goet gevallen

[illegible]

Int Casteel Victoria desen 23en Septemb.r A.o 1657

is geschiet hebbende altijt, uijt presidentie van voorsz. Mayt.
in Ternaten, daardoor in alle haar schermselen doende behouden
dat praerogatijff van altijt al schijnen te zijn gebleven den Coninghs
onderhorigh, ende uijtsdien ons geworden ten vollen nooijt
subjectie, waar en tegen wij schijnen niet voordeel te zouden
hebben gehadt, zoo't hoff in dese Landen presideert geweest waare,
want in dien casu de Mayt. selffs contrarie wordende, zoo is
successive doch altijt onder den duijm zijn gehouden, ende rechtvaardig
lijck hem selffs in plaats van zijnen stadthouder bestieren en
met de swaarde aff standich, mitsgaders ons ten vollen (in vorigen
als in't Landt van Victoria, haar souverainiteijt in haar zelven
gehadt hebbende geschiet is) onderdanen gemaeckt hebben
zoude, al wat wij voor desen eenlijck zoo veel mogelijk door de
structie maar hebben gestraft ——.

Indien dan nu voorkomen geworden zijnde dese der Coninck [illegible] mooren,
Mandarsjah van ons, zouden op die naem bij verdragh al wederom
als voor henen 't oude voordeel wel behouden, dat nu de macht
geheel uijt moet zijn, ende ons selve niet langer binden aen de
Coninck die al waar hij in zijn [illegible] van geen meer macht noch
effect als een marmorbeeldt ofte doot lichaam bevonden wint
off zouden lieden in continuelen oorlogh tegen die mooren ende
ter aller totale doodt ofte vercomen wegh vluchtinge (dat
doch al wat langer als anders duiren zoude) verhandelt zijn.

Ick meijne zoomen op de contt. des oorloghs zaage, dat de zelve
zoude connen werden bekomen door [illegible] lichtgedwinghe ende
uijt biddingh van quartier aan d'een ende d'ander negerijen,
want geel het zeeker is, dat in onder zoo veele werlincken
veele onnosele schuijlen, zoo zoude uijt de voornoemde gerichten
voordesen, ooch wel daarom vertrouwen, dat het geheel dus [illegible] zijn
ten dijgh ondanck ende weder wel zijn onder gebracht, [illegible]
behouden werden, waarommen zoomen inde voorgeschreve part

werden souden,

Uyt Castel Victoria den 23 September a°: 1657

verckeren conde, zyn macht kracht krygen zoude, de overseeckering
my daar wel eenighsints mochten ende versetten, tot vallelingen te
zullen bekomen, zoo deden wy al een voordeele met Cillidj tegen
die van Cambello. ——.

Soo men dan oyt verdragh quame, 't zoude althans met dese
conditien moeten zyn, van de principaelste daer al over de
te straffen, geen nagelen en noch oyt meer te mogen hebben,
ende alzoo sy doch zoo wel tegen haaren Coningh als ons doodt
schuldich zyn, die sy haar niet aendoen, van eene ongevolgden
myns duncken moet gedacht werden, ooch niet te connen
vergeven, noyt hagen yemandt doorstaan de verhael te mogen
komen als die haer in 't leven schoncken, ende ons alzoo
zoude het oogh oyt meer te mogen werpen op henatelliwick
dienstbaar zyn, conniverende het de Coningh niet verschillen
off zyn landen woest leggen, dan off zoo averechts hoop daar op
noch by den leven swerven, dat sich om zyn eygen onvermogen
alzoo te troosten hadt, middelen wylen wel niet te twyffelen
off zal de Ed. Compe. zoo u Ed. hun ende de zyne al sints dat
verslachtende, zyn schaede rychelyck komen beschieden ——
Ick kome dan dat het al seer onlasselycken alhier voor Compe.
staat zoude zyn, naangeen verdragh meer te willen luysteren
ende doch noodtwendich geen zoo schoonduydige moordenaars te willen
vergeven, maar off al zulcke ter totaler verwoestinge ontrent
voorsz. Coninghs landen Amblauw, Manipa ende Varanula
zoodanich ooch dat met de vruchten der inwoonders geheele ende
al (de onse zynde) daar van genomen werden souden connen te
kunnen tot de meeste bequamicheyt dunckt my daarmede die
in dit jaar zoodanich niet zal connen werden te wegh gebracht, ten
dien opsichte ooch verscheydelyck contribueerde ▬

Want zoo men sich vaste bleyven den vermindelingen slachting
conde, wie zoude al zulcke triumphante verwoestinge al
schoon ooch al wat langwyliger moest vallen niet toestemmen

Egaelhe

Uijt Casteel Victoria deezen 23.e Septemb.r 1672

Begaen sal niet [illegible] voor d'anderen vinden, maar
naardien men in dit geval sich met dat perijckel meedt voor
oogen te stellen hadt, zoo en connen niet naerlaten te dencken, hoe
alsdan voor ons daar uijt een gevaer in te verwachten stont, wanneer
namentl. onder 't pretext [illegible] van onse d'extremiteijt der Krijgen
der inwoonderen deser Landen voornt. sich zodanigh zullen gemoet en
gedisponeert vinden, dat se alle [illegible] als allen
oorden als niet op Amboijna ende den [illegible] verlangende
Vreemdelingen zullen voor staende deugt te salutair connen
in te nemen ende te ontfangen, waaromtegen ick dienstigh oordeel
moghelijck is te connen zoo nauw. op te [illegible] dat se niet door haere
assistentie in schuijlwinckels connen in te slijten, de zake alsoo
in volle verwijderingh zoude ende vervallen —

Want ons doch de tractaten ende [illegible] der Maccassaren hebben al veel grooter
stabiliteit in te beelden, als oijt te vooren, naedemaal hun de hoope voor
dato noijt begeven hadt, zoo lange zij gewesten hebben, dat se maar
een eenige wegh gevonden zij, daar zij hun zwervende [illegible]
hebben mogen setten, omme maar het selve in te [illegible] te zullen
te worden ingenomen, veel meer dogh dan nu, wanneer haer gansche
Landt weder ter assistentie is [illegible], behaven noch
'tgeen [illegible] profijt [illegible] d'Engelsen en Portugiesen haer met alle
crachten daer toe in stimuleerende —

Sulcx dan genomen 't contracteren van UEd. met de Maccassaarse
Maj.t al [illegible] uijt val, en der [illegible] niet anders verwachten
mach als dat soo voordeel, onder voorgeven van zijn [illegible]
en goet gedaan [illegible] zal connen te verschijnen —

Tot [illegible] van [illegible] ick de vigilantie
[illegible] der inwoonderen hier [illegible] in dit
[illegible] ende de vreemdelingen [illegible]
inwoonderen haer niet alleen van manifa [illegible] connen te begeven, zoo si
doch tot heeden niet hebben gedaan, maer continueeren noch al hoe [illegible] in
schuijlwinckels blijven [illegible], waerdoor mijns geringen dencken

dan niet

In 't Casteel Victoria desen 23.en Septemb.r 1651

dan niet ten ondienste, dat men al hoe eer hoe beter, de zelve weder om
te woorde stingh ende onder verspraeckinge ende servituijt als
voren adugetogen den geenen annam, die wij niet als uijt voorsz.
insicht te moeten mogen zijn, het leven te spaaren, ten waare dan
datmen de zelve noch voor 't best, door verdragh hier bijgelegde
voorwaerts keeren 't ons best dachte, laatende geweerden, geheel
& al daar van te krijgen wiste, dat eerder te wenschen als te
vertrouwen is —

Tot hier toe van de rebellige Inwoonders zoo wat gediscoureert
hebbende, volcht te considereren der zelver begin ende beweginge
zoo te lande als ter zee, staende dan hebben noch op voorsz.
waernae onse twee stercke fortificatien te plaatsen,
Lochoe ende Cambello, en commen in dese gelegentheijt niet veel
anders nuttich. offe voordeel daar van voorsien, dan datse
maer eenelijck zijn strekkende om in haar lieden oogh
wat ontsach ende ontzicht te blijven wercken, weshalve indeerdaet
eenewel van geen ander groot effect, & waarom onse aftreckinck
aen haer lieden, niet off weijnich daar van daen, & maer al
ende geheel. van onse oorloghs uijttocht ende der selver
bestandigen excursien geschieden moet, welcke zelve eenelijck zoo
voor eerst noch dient tacken als principael. om d'onsekere
uijtcomste van 't verschijnen van vijandts macht te behouden zijn, zonder
dat ick mijn can inbeelden, daar eeders wijders eenige sterckten
te leggen, niet der noodtsaeckelijck te houden zijn als op Manipa Cambelauw
't een en ander geen vrucht doen connende, ten ware men met haar
lieden in verspraeck daar toe gedisponeert te treden quam p.

Waer, tusschen ende wat onse uijt tochten voor dienst heeft hebben te aenvaerden
dencken niet anders te behooren te bestaan, als op voorige voet,
waervan naem.t wijs werdt, het voordeel van vijanden te
connen behaelen, naer dat de ondervindinge, die meer als ons
dickmael bekent is, op en baert, & waeromme hoe ende
wanneer raedtsaem zal zijn den toeleggh van haar in hunne vastighe
te bestooken niet en connen voorsien —

Steunende doch al onse triumphe op de goede & nauwe bewaernisse
zee, welcke wij geluckende de niet alleen als van zelfs wel
zal doen.

Uit Castel Victoria desen 23 Septemb.er 1652

zal doen slyten. Zoo ist dat in desen de naauw keurigheyt der
aldrijvantsten voet dient te worden waergenomen ende waer
voor ick, onder verbeteringh, geen nader vinde dan dat daertoe
niet min dan 12. Cantsuer vaertuygen, zoo Jachten als galjoots
ofte overdeckte chialoupen worden geemployeert, de welcke
die oock voor het dienstichste houde worden geemployeert,
met te laten cruysen in bequame verdeylingen, naer welcke
winstbestellingh van de noortoost zyde van Boero af laughes
aen de noort west zyde van manipa, beslaende al tot op
Bonoa ofte Allahoedij toe, ende insgelycx van de suydt oost zyde
van voorsz. Boero langs het oost ambelauw en stuckwaghts
zuyden wacht, waer mede verhoopen zoude, dat de wacht
requisit en matichl. genoeghsaem zoude werden versorght,
houdende 't daer voor, dat zoo der noch meer toe mocht worden
affgesetteert, de zelve al voor dienstigh al byden anderen op de
streeck voorsz. zoude zyn te combineeren.

Tot hier toe mijn E.Edele zoo wat verhaelt hebbende, meynende
alsoo wel naer ons geringh vermogen, waerl. schier niets
noch te hebben gedaegt, immers althans dat. u E. can vernoegen,
wel min drieck en moeite te brengen, hebbende doch alreeter
niet mogen naer laten mits u E. goet believen zulcke
mande dede. & waerom vertrouwende op u E.E. discrete
jongsten die sich voldaen houdt van zulcke, die oock hoe
geringh nochtans haer debvoir te gebaren zijn pretenderende,
zal aen laten en verblyven.

Onderstondt V.E.E. onderdanigen nedrigen dienaer

Amboyna adij 18.e Sep-
tember A.o 1652

Jacob Verheyden
1652

advijs van den Capt. Lieut.

In 't Casteel Victoria desen 23 septemb. Anno 1654. 440

Advys van den Capt. Lieutenant
Cornelis daenen als Vooren

E. E. Heere

Aengesien U Ed. hebt geliewen te bevelen in geschriften te stelle ende overtegeven myn advys hoe datmen dese Trouwlose moordenaers ende affgevalleene van d'E. Comp.e ende haeren geswooren Coninck Mandarsha in Ternaten best tot het meeste voordeel vande E. Comp.e staet in dese Lande soude aentasten (soo segge dan E. E. Heeren naede beste kennisse die gedeurende myn aenwesen alhier inde Lande hebbe bécoomen) dat men niet beter kan byden hant nemen, dan alle haer nagel Bossen. sagouw als andre vrucht Boomen om te hacken ende te bederven, aengesien datmen op de mensche alhier offe geen voordeel kan crygen, om dat sy van natuere (principaelle in tyt van oorlooge) genegen syn haer op hooge steylle Bergen te begeven. daer voor ons geen offe qualyck aen coomen is anders als met perykel van veel volcx te verliessen sonder haer schaede te connen doen, want retiriet plaets om daer heenen te loopen haer nimmermeer coomen te ontbreecken, soo dat haer alweder op diergelycke bergen connen vertrecken, ende alsoo voor ons niet als een

seer

seer moyelyck naer volgen (met matteren van 't volck) en is
sulcx dat niet en can begrypen daer in 't minste eenich
voordeel vande E. Comp.a instecqt, anders als een langhduerige
oorloch, daer ter contrarie de nagelboomen geschilt synde
ende uyt de menschen geen voordeel te trecken en is, den oorloch
niet veel te beduyden kan hebben. —

Daerbenessens soo moet ten principaelle middelen
werden aengewent, om de vreemde handelaers die meest
al in macassaren ende Maleyers bestaen uyt dese quartier
te weyren, want dese Lieden, boven dat sy de Rebellen
met goeden rijs, fraye kleeden ende contanten connen
versien, ende daermede haer naegelen affcoopen, haer
noch met allerhande ammonitien van oorlooge ende volck
om haer in haer doen te secunderen, souden versterken
jae dat meer is haere aenleyders ende voorvechters, mits
die veel beter soldaeten, als dese moordadige mooren selffs
syn, wesen souden, waer toe dan, om wel ende tot meeste
voordeel vanden staet in dese gewesten niet minder
behoorde gebruyckt te werden, dan 10 a 12 soo jachten als
deffensive chaloupen, om op 't aencoomen der gesyde vreemde
Coopliedente cruyssen ende op de wacht te leggen omtrent
anahoddy, Erangh, manipa ende Bouro ofte op soo-
danige plaetse als dan de gelegenth.t mede brenght
deshalven dan off 't gevielle dat de Capitaele macht

die ten

die ten minsten in 600 soldaeten, buyten 4 guarnitoen
althier behoorden te bestaen, soo haest niet conde affgesonden
werden als 't wel noodich is, ten minsten eenige Jachten
ende Chaloupen, soo ras als het Moussen compt te
verwaijen, herwaerts werden gesonden, want waerlyck
t'keren ende t' beletten der aencomende vreemdelingen
jn dese ambonse quartieren, wel het principaelste is. —
om tot het rechte wit te geraeken, want desen hoop haer
altijt op de beste stranden met forten sterck maeken
om daermede t'opstrecken naer t'geberchte te beletten
dat diewils al vry wat tegen houden kan, jae wel
geheel ons vande stranden, doen wycken, soo datmen
als de vreemdelinghen die buyten twijffel coomen sullen,
met de hulpe van den almachtigen Godt conde gekeert
werden, men den affvaligen ende trouwloosen hoop
op verscheyde plaetsen aentasteden, men haer dan wel
in soodanige vreese soude connen houden, dat sij het
schollen haeder nagelboomen wel souden moeten lijden
ende aensien; 't is yder hier in Amboina wel bekent
dat het volck wonende in die gewesten daer de nagel
Boomen te vinden sijn, alle op eenen dach by een connen
vergadert werden, namentlyck van Cambillo
Lissidy, Erangh, Louhou, lockie, avingh, Laala
Assahoudy ende alle de omgelegende negerien ende
alsoo

altoo een grooten hoop volckx connen bij een vergaederen.
daermede sij dan (als maer op een oort) aengetast werden
den treyn souden volgen, ende altijt in alarm houdende
wel licht tot ons voornemen niet souden connen geraecken
sulx dat dan naer mijn geringh oordeel geen beeter middel
soude connen aengewent werden, als dit volcq gelijcq als
vooren hebben geseijt. op diverse plaetsen aen te vallen
namentlijcq met de grootste macht inde Bocht omtrent
Lochie, laala ende soo voort dan meede tegen die van
Lissidij ende Cambello. een ander in 't gebergte van
Erangh ende ten laesten met een schip. daerop goede Partie
soldaeten in gijsses Bay te Leggen, om haer van achteren
op den wegh van Henotille, die daer geheel over lant loopt
altijt in vreese om van achteren overvallen te werden houden
Dit is dan E. d. Heeren soo veel als ick. (onder verbeteringh
van V E. achtbaerheyts wyser oordeel) hebben connen schrijven
verhoopende V E. hier in volcoomen vernoegen sult scheppen
biddende den Almachtigen Godt in alle aentevangen
dessegnen te willen verleenen sijnnen milden segen
tot wolstant vande E Compa. ende ons lieve vaderlant.

Amboina int Casteel victoria adij 18 september Ao. 1651.
onderstont V E E dienstschuldigen ende onderdanigen Dienr.
ende was onderteijkent Cornelis daenen

advijs vanden Coopm.

Advys vanden Coopman Cornelis van Gorichem als vooren.

Myn E: E: Heere

hoe dicq en menichmael d'E: Compa. in desen gewesten van amboina door diverse quimelahas ofte stadthouders vanden Tarnataenschen Connicq ende andere moorsche overicheeden, in haerre goede meningen (niet tegenstaende veel voudige gemaeckte contracten) syn bedroogen geweest, is u E:E: myn heere, ende bycans de geheele werelt genochsaem bekent, principaelycq het valt bedrijff door den valschen ende overtrooden quimelaha madjera saminet synnen aenhangh, nu jonghst in wercke byden hant genoomen, dat ter synne wensch in groote schaede van d'E Compa. met verlies van veele onnosele Lieven is uit gevallen, waer uit dan volcomentlycq blyckt, dat dien overgegeven hoop, niet meer te vertrouwen noch te in eenige saeke te gelooven syn, dienvolgende by aldien d'E Compa. dese quartieren in rust en vreede gelieven te besitten dienen deselve alle noottsaeckelycq vertroyt ende uitgeroyt te werden, om dit int werck te stellen ende haer over haere schelmse jae Godt verdoemde

daden

daden te straffen. V E E. raede, d'eylanden Manipa ende Amblauw meest verdestrueert en ooc al vrij wat schaede den vijant op Lissidij en Cambello aen gedaen hebt. naer wilcq een ende ander verrichten V E E. heeft gelieven dre vanden secreeten raede alhier t'ordonneren, dat ilcq een schriftelycq advijs wegens hoedanich ende, op wat voegen onse Partijders (met recht wt spouwsel van alle menschen mogen genoemt werden) over hunne gepleeghde daet voort aen vervolgen ende affbrouck doen. V E E. overleveren souden, soo hi[e] dan, om V E E. ordre t'achtervolgen, naer mijnne geringe kennisse. ten dienste der E. Comp.ie voor best ende raetsaemst g'oordeelt. datmen d'hongre die eerst duecht by den anderen vaet te verschijnnen des vijants sagou Bosschen, nagele ende andre vruchtdraegende Boomen omtrent Luckij geleegen sal trachten te ruijneren, ende den vijant met het verbranden haerder vaertuijghen als anders alle mogelycke affbroucq te doen, ende om dit des te seg[o]urder en met meerder macht wilcq te

Soeraen

voeren sal het, myns oordeels gans geraeden
weesen, dat men d'alphoersse Conningen van Saulaeuw
ende somite, die daer ontrent aemorerende syn,
tot onse assistentie versochte. t'wileq vertrouw, ♂ door
haer niet geweygert sal werden, weermidts deselve
successive jonghst. hier aen het Casteel synde
ons in alle voorvallende gelegenth. te assisteren
aengebooden hebben. dit dan wel uytvallende
sal den vyant, van die kant weynnich spys, daer
meest onbenoodicht syn, connen becoomen, wesende
t voorss. sagouw Bosch ontrent Lochy d'eenichste
plaets waer datse hunnen dagelijcxse cost moeten
saemleen. Laetende onderwyllen t Schip nassouw
voor Lochy ten ancker Leggen, dat met behulp
van eenige corcorren en minder vaertuych de
stranden onvrij sal connen houden, waerdoor
den Viant de visserie mede sal benoomen connen
werden, dit alles met Godes hulpe effect sortereende
dunckt my in dese tyt voor d'onse met de
jegenwoordige macht, op de Quimelaha niet
meer te attenteren sal vallen, alsoo mede

vrij sterq van volck is ende vast getortificeert
Leyt. ten waere geraede gevonden wierde
op de wedercompste der hongie in passant waij
Boetij aen te tasten ende te vermeesteren
dat naer verstae wie sal connen geschieden
als wanneer den tijt geboören sal sijn, omme op de
compste der vreemdelingen met d'overgebleven
scheepen ende andere vaertuijgen, daer het best
noodich wesen sal te cruijssen, die voor al, hier
dienen geweert te werden, want veele weijnige vastelyck
E E Heeren dat by aldien men den vreemdelingh
wt dese gewestee kan houden den Quimelaha ende
verdere rebellen eerlange t'onder te brengen sullen
sijn, ende omme nu dit werq wel by der hant te
nemen, sal het noodich wesen Amboina van
Battavia pr. d'eerste geleegentheyt met 7 a 8 fluijten
en jachten chialoupen nevens lichte tingans
gemant met 5 a 600 militaire persoonen ende
niet minder bootsvolcq dienden geseconderen te

werde

werden met welcke vaertuygen de
gewoonelycke cruys plaetsen genochsaem
sullen connen beset ende den vreemden inganck
d'incoomen belet werden gebruyckende voorts
de resterende macht gecombineert met
soo veel Chrysknechten ende inlanderen
als gevoegelyck in des quartieren (sonder
gevaer) by den anderen te brengen sullen syn
tegen den Quimelaha of Loehy. trachtende
door Godes hulpe dien meyneedighen
schelm met syn verderen aenhangh t'
enemael uyt harre vastigheeden te
verslaen ende alles te ruyneren. soo
dit naer wens uyt valt gelyck niet
twijffelen vertrouwe 's vyants macht
gebroocken end' overgebleven schelme
off van honger off door het swaert

sullen vergaen ten waere eenige verre
affgelegen plaetsen tot haer retraicte koosen. Soo
sal even wel Amboina van dien moordadigen
ende meijneedigen hoop eenmael ontslaegen
en dienvolgende in voorige rust ende vreede
herstelt worden Ende off schoon ymandt
vande haere eenige s' Conincx Landen quaeme
blijven besitten, sullen soo nu endan
sonder groote costen van d'E Comp.ie 't overheeren
sijn offte haer apparent wel selffs (als
hun nagecoomen 't gunt het eenichste
suivere is) mosten ende mochten gedrongen
vinden hen onsen Staet t' onderwerpen
ende vergiffenis te coomen bidden
wanneer wij de soo wel als d'andere de
straffe haerder trouwlooshr. sonder

medogen

medoogen als sulx genochtaem verdient hebbende connen doen gevoellen dit is dan E. E. heeren t'gunt naer myn geringe kennitse aengaende Amboinas redres ende affbreuck der vianden wete op t'pepier te brengen ootmoedelyck versoeckende by aldien hierinne yets misschreven hebbe V E E. gelieve sulcx ten beste te duyden waerop my verlaetende sal den grooten Godt altyt bidden dat hij Comp.e voorgenomen ofte noch voorsenemen deseynnen met synnen milt ryken segen gelieve t'overstroten tot groot makingh synt H. naems ende welvaeren van alle die gene die uit' bysonden daer ven geëygent zijn hiermede een eynde nemende sal V E E. heeren altyt syn en blyven Onderstont V E E. nederigen onderdanigen ende getrouwste dien.r Cornelis van adrichem

Amboina in t' Casteel Victoria adij 23 septemb 1651.

Sonnendack

In 't Casteel Victoria desen 26 septemb. Anno 1657

Sonnendach den 26 ditto gewen naer al vooren d'uchtent predicatie hebbende gehoort ons affscheijt mael aende steenbackerie daer de voornaeme Lantsaeten ende suppoosten mitsgaeders den Coninck ende grooten hadden geconvoceert ende den dach voort met vrienden tot wederlycq genoegen van genoemde maijt ende andre genoemde vrinden doorbracht hebbende onder anden vermaeckelijckheden oock aengestelt het rijden vande Gans. waer inne hem den Coninck oock selffs imployeerde

Maendach 25 do naer dat nu alles wat wij in dese provincie voor eerst hadden te verrichten behoorlyck was geeffectueert. Soo syn wij (naer genoomen affscheijt vanden heer gouvr vanden Boeck) in Compagnie van 't Jacht 't sas van gent van hier vertrocken omde reyse pr Bouton ende maccassaer tot Batavia te volvoinderen. passerende noch desen avont den hoeck van noussanivare ende die van Alangh; wat wij voor ons verttrecken uit die presidie aenden Heer gouverneur vanden Boeck tot ordre op de directie ende bestieringh der saeke aldaen hebben gelaeten blijckt specialyck bijde memorie hier naer van woorde tot woorde gejnsereert daer toe ons gedraegen.

Memorie

Uijt Castel Victoria deeen 25.en Septemb.

Memorie bij forme van

Instructie, vanden Commissaris Arnold de Vlamingh van outshoorn Raadt van India, en oudt gouvern.r en direct.r over de provintie en Landen van Amboina, geprescri„ beerdt en naar gelaaten, op zijn scheijden van daar den H.r Willem vanderbeecq, extraordinaris raadt van India en succederendt Gouvern.r en directeur inde plaetse voorn.t over deselve bij provisie, in het waerdigen van gem.e Gouvern.e naer te reguleren.

Het heeft verscheijde van ouse voorsaten inden Gouverno goet gedacht, haare successeurs, bij instructie, ofte, aen haare Hoogeoverheden, bij forme van relatie, onder andere poincten, oock historischer wijse te relateren, hoe hen de saecken hier inde Landen, tusschen de comp.ie en natureele inwoonders, mitsgaders oock andere verandelingen van langerhandt hebben toe gedraagen gehadt, van alle welcke off de meesten vandien, naer de meeste de afschriften, onder de papieren vande Comp.ie alhier (in G. door wijse onder register behoorlijck getradideert) sijn berustende, zoo hebben onnodich gedacht, dat het selve van mij andermael geschiede,

maar.

maar genoegh geoordeelt, U Edele wegen tot voorsz.
vampieren te wysen, en in desen geheel. maar
stucken vande zaecken, welcke voor U E. in desen
present tyden ende gelegentheden nodich zyn
geweten ende waargenomen te worden. Streckt dan
tot inleydingh, hoedat het hier inde Landen, met
de regeeringh vande Compie verscheyden t'sel is
gelegen, want wat haar over enige volcken
absolut, en souverain commando, soo als alle
Christelen overheden van Godt over haare subjecten
competeert, ende zyn deselve, alle die van het
Landt van Haytimor, ende langhs de custe van
Hitoe, de vier negeryen, aen het westeynde vande
selve genaemt, Ouwien, Assaloula, Lariquy, ende
Waccasiwe, mitsgaders Alangh, Lillebooy en Hatoe,
hier aende binnen hoeck van voorsz. Landt van
Hitoe gelegen, die vande Eylanders Oma, ende
genaemt Boangh " Bessy, Uliassers, en Noussalauw,
except de vier negeryen Hatouaha, Caybolo,
Cabauw, ende Oleiouw, aende W: en N: syde
van voorn. Eylandt Oma, Item Ihamau op de
Uliassers aende N.zyde van gedr. Eylandt werdende
gehouden, alle den Coninck in Ternaten toebehoorende,
nevens oock noch die van Cerambout en Dovans,

mitsgaders

Int Casteel Victoria den 25en September 1657

mitsgaders deselve Bhachakit, met zijne
suppositive dorpen op het N:O. zijde van groot
Cerams buyten custe gelegen, meest alle door het
recht van oorlogh geacquireert, en haar eygen
gemaeckt. het zij dat zij die den portugees, van
waerde selve landen plaetsen beseten te worden,
geweldeel. off crachteel. zijn uyt de handen
gewrongen, offe dat zij daer naer d'inlanders
selve met goet recht zijn affgenomen, gelijck als
met die van Ceram laut, door den Heere Gijsels
inden Jaare 1632. en met die van Bhachakit door
ons, nu noch maer twee Jaaren gepasseert, zij
geschiedt, ende heeft bezijden dien Coninck Mandarsha,
nu maer een jaar verleden noch alle de heydense
volckeren ende nieuwe gewordene Christenen, aldaer
wegen, onder zijne Jurisdictie inde landen herwaerts
overwonnende, aende Compe., met volcomen cessie
van alle hooge gerechticht. verlaeten, ende nu,
tewaeten de resterende 23. negeryen langhs 't landt
van Hitoe en van Ouwin aff oost aen tot de passe toe,
onder vande Compe., als haare beschermheeren,
beseten, onder seeckere voorwaerden tusschen haar
en de Compe gemaeckt, maer wil de Coningh in
Ternaten daar over noch eenige Jurisdictie pretenderen,

gelijck daer

Int Casteel Victoria A°. 1657 den 25en Septemb.

gelijck dan ooch daar van tusschen wijlen Coningh
Hamsia en Salign. gedr. den Admirael Anthonio van
Diemen inden Jaare 1638, eenige onderlinge scheidingh
zijn geschiedt, bij welcke de Compagnie, als 't hooge
gesagh daar over hebbende, zijn toegewesen de
voornoemde 7. negrijen aende westende binnen zijde
van voorn: Landt dat is van Oiniss tot Batou toe
gelegen; ende zoude ons derdste namentl. d'andere
23 negrijen, geleg. als voorn. Landt van buitens,
in 30. negrijen wordt affgedeelt, de Coningh den
tijtel van Hoogeoverichheyt toeende, maer mach hij
mits het zelve, zonder consent vande Compe, daar
niet ondernemen, off ooch met voorn. volckeren,
tegen wil en believen vande Compe. yets particuliers
contraheren, ofte besluyten, in manieren dat hij
genoeghsaem geconsidereert off geseyt mach werden,
daar over voorn. bloten titel maar te hebben,
gel. als d'inwoonders dan ooch niet gehouden zijn,
hem eenige de minste vermaagh te contribueren,
zijnde desen Coninck bezijden dien, hier inde Landen noch
rijgen de voorn. vier negrijen op het Eylandt
Boangh bessij, ... Thamau, op d'Uliassers,
mitsgaders d'Eylanden Boino, Ambelau,
Manipa, Quelangh, Bonoa ofte Boangh, met

het gehele

het gehele Landt van groodt Ceram, van den eenen hoeck
tot den anderen, except eenige. maar de ingesetenen Kartha,,
„het voorsz.e, de Comp.e toebehoorende, mitsgaders
de nieuw geworden Christenen inde bocht van Caybobo,
Amahaij, Amacrica, Suaeco, & quelquepoetij,
uijtgenomen noch alle heijdensche volcken, op voorn.e Eijlt
woonachtich, die de Comp.e door dien Coningh,
als gesegt, zijn vereert.
Dese lieden werden alle door den nederlantsen
Souverainen ten principaelste gecommandeert,
tewelen die de Comp.e (als verhaeldt) eijgen zijn,
volcomentel. ende welcke den Coninck competeren,
doo speciael commissie van den afgestorven Coningh
Hamsia, op den heere Caen eerst gedepescheert, ende
vervolgens ooch op den heere Demmer & mij, mitsgaders
nu ooch op u E. gedevolveert, zoodanich nochtans dat
wij deselve altoos hier inde Landen noch mede
gehadt hebben quimelaha offte stadthouder,
welcke, onder het gesagh van den nederlantsen
Souverainen. alle dagelijcxse voorvallende geringe
saecken, van geen importantie waerneemt en
beslecht, doch en vermogh. deselve niet (uytwes
aengelegen zijnde) zonder voorweten & advis
van den nederlantsen Souverain te ondernemen,
behalven dat zij deselve altoos, in alle gelegentheden,

Regeringe

In 't Casteel Victoria desen 25en Septemb. 1651

de regeringe betreffende, zoo wel te gemoedt zijn gecomen, als eenighsins, buyten prejuditie vande Compe. heeft connen geschieden, in voegen dat zij oock alle d'emolumenten inde voorn. regeringe residerende, het zij in cas van confiscatie, offe waer dien anders van daen comen, altoos voor hen alleenl. maar hebben behouden, zonder dat den inlantschen Souvereyn, daar inne oyt het geringste mede geparticipeert heeft; alle voorn. volcken, dat zijn zoo wel die de Compe. als den Coningh eygen zijn, werden mede alle aengaende de Compe. op eene wijse gegouverneert en getracteert, want gelijck als de Compe. aen haare onderdanen in gewillicht heeft, voor yder baer nagelen van 550 lb. hollants, 60 spaanse realen te geven, mitsgaders dat zij niet en vermogen met eenige andere uytheemsche natien, buyten de Compe. te handelen, offe eenige vremdelingen hier inde landen te voeden, off te te admitteren, zoo hebben haar alle genoopte ende andere volcken, zijnde d'onderdanen vanden Coninck, ende die van het landt van Hitoe, bij voorn. contracte, van gelijcken mede speciaelijck geobligeert, zijnde daer en tegen overgants Amboina op alle cleeden, dien [illegible] werden en vaste prijsen geraemt, alleen wegen op de Comptoiren, inde cleede winckels, tot yders kennisse bijde in het nederduyts en

maleyts gestelt.

maleijts gesz.den, ten tonen hangende, in voegen datmen
met haer luijden noch over het inoogsten der nagelen,
noch oock in het vercopen der selven en anders geen
dispuijt en heeft te maken, de nagelen werden haer
alle comptant afgehaelt en betaelt, mitsgaders door
en bewonen jurisdictie bij haer luijden op de comptoiren
respective uijt den haeren selfs gecooren, onder ons
voorgesz.den in tractie, ten deele laden vande Compe
cooplieden, gewogen, ende wie dan daer tegen
vande Compe eenige cleeden, rijs, ofte wat
het anders mach zijn, begeert, die moet het van geselschap
voor comptante penningen coopen, zonder dat ijmandt
(wie dat het oock mach zijn) met ijet wordt getracteert

Alle voorn.den onderdanen vande Compe zijn Christenen
(excepto de 4 negerijen Ourien, Assaroulo, Laricque
en Waccassive op de custe van Hitto) mitsgaders die
van Nhanhakit ende Ceram Laut voornemelijck
gereformeert, dat moeten zijn) die dan oock naer de
civile wetten en rechten van ons vaderlandt werden
gerichtet, maer is voor eenige jaeren herwaerts, om
haer te bet te vernoegen, ende voor al geen redenen van
clachten te geven, hier een apart collegie van judicatuer
opgerecht, den Landtraedt genaemdt, waerinne als
raeden compareren, te weten van wegen de Compe, den
Hr. Gouverneur en zijnen raeden, ende van die vande Landse,

de Coningen

Int Casteel Victoria desen 25en Septemb.er a.o 1651

de Coningen van Noessanive, Kitlangh, Soya, den harúm
van Batiere, den Latou halat, anatahoedij, hoofden der
Nardijckers, den pattij van Noessanive, de hooffden
van Ema, Soya, halou hottemoedij, bagiato, waij,
Taviro, mitsgaders den pattij van Alangh, hebbende
ooch haaren aparten secretaris Marcus de roij gehadt,
zijnde de broeder van den Coninck van Quitlangh voorn.t,
en alle van de koningklijke kinderen die voor desen met den
Heer Demmer Dijphels naar het vaderlandt zijn vertrocken, en
een bode, genietende hier vooren jaarlijckx, als voor
een maent, tot recognitie, een somma van 12½ R.a zed.r,
haare vergaderinge is ordinaris op Saterdach van 9.
tot 11. uiren, waar toe alle de voorn.de raeden op donderdag
door den bode, uijt last van d'h.r Gouverneur, als
president werden gewaerschoudt, en werden voor desen
naar de affgehandelt alle saecken zoo wel crimineel als
civiel, tusschen de Christen inlanders en de mooren
van het landt van Hitoe, ende wie hier boven niet
gesegdt hebben, dat onder de Comp.ie zijn sorterende,
Item ooch geringe saecken tusschen inlanders ende
andere voorvallende, wanneer naamentl. de inwoonder
verweerder is, maer niet ijmandt te doen hebbende,
geen inwoonder zijnde, hatt hij, aenleggers willende,
te volgen de banck, het zij die van d'ordinaris Raedt
van Justitie off schepenen, waer dat der gedaegde onder

sorteert

sonteert, gelijck als zulcke allerwegen in ons vaderlant
meede costumeert is, en gepractiseert werdt, alle boeten
die voor den Lantraadt werden gedecreteert, werden
in drie deelen gepart, waar van het eene deel vooreerst
ten profyte vanden Heere, is de Compe., het tweede
voor den Fiscaal, ende het laatste off dander part,
ten voordeel vande inlantse Caninas; geschiedt de
Slaaven zelve de, het welcke, alhoewel tegen onse
costume strydich, ooch bedencken ende opspraeck
onderworpen is, dat zy, vermits zelffs vande
boeten profiteren, daaromme wel in staan voorde
ongereeltelijcheden zouden mogen commiteren, echter hier
van langer handt zoo al zynde gepractiseert geweest,
en ooch by wijlen mijn Heer den Gouverneur Generael
van Diemen, hier wesende, zelf ingestelt, dan ooch
noch zal dienen gecontinueert—.

De Compe. is uyt krachte van't contract ondermogende
eenige van s Coninghs onderdanen, mooren zynde
tot Cristenen te maecken, schoon zy het zelffs op de
Compe. moeten comen t'imploreren, ende zoo vier
verstal wedden de voorn. Mooren geen Christenen, en
het zelve wordt by de Compe. ooch gehouden, (onaengesien
zy haar by contracte daartoe niet ondermogende hadt
gemaeckt) met de mooren, waar van de Compe.
het sinzeren gebiedt volcomentel. is competerende, om

in staan.

Uyt Casteel Victoria desen VI.en Septemb. 1612

in haar off de haren en andere, daardoor gedu-
ongerechtigheyt tot der schade vande Compe. t'occasioneren,
als de selve doch, voornamentlijck in zaecken van haar
geloofft, licht gevoelich zijnde ende geturbeert werdende,
behalven oock dat de ervarentheyt klaerlijcken genoech
geleert heeft, dat van een moor nooyt goet Christen
voortcomdt, waarom wij dan oock verscheyde Jongelieden,
Mooren zijnde, die haar selven aengeboden gehadt
Christenen te werden, om daardoor, deese off geene Christen
dochter, daer op sij met liefden waren g'affecteert, te
verkrijgen, vermits het bij ordonnantie anders geen
moor toe en staet met een Christendochter te trouwen,
het selve hebben affgeslagen, wandt dickwijls zij
bevonden, soo niet alleene van soodanich een Moor, selffs
niet veel goets en volgde, maar dat oock de dochter off
vrouwe in haaren ijver, door de mans competente
authoriteyt, werdende, jae selffs genoechsaem in het
harte van Christen inde moors werde, waerover
wij U.E. recommanderen het selve soodanich mede te
volgen. —

Alle ondersaten vande Compe. soowel mooren als
Christenen, onder het gesagh. vanden Coninck en Compe.
sorterende, zijn verobligeert, jaarlijcx eens met de Jonge
voor de tijt van een maendt op haar eygen kosten, ten
dienste vande Compe., het zij tegen den vijandt, offte

om watt

In Casteel victoria desen 25en September 1677

om wat andere saecke dat het soude mogen wesen,
uytsteeckende, 't welck genoegsaem in de maent van octob[er]
als hier te lande, dan het bequaemste weer ~~[illegible]~~ te
pangaien, en den Souverain het best gelegen zijnde,
geschiet, maer zijn zij, behalven voorn[oemde] tijt, oock noch
verplicht, op de ontbiedinge vanden Souverein,
soo menich mael in zee te steecken, als het den
dienst vande Comp[agni]e noodes. komt te requireren,
mits daer voor den yder man, hooft voor hooft
vande Comp[agni]e en 't rijs daghs tot montcost
genietende, maer werdt, onaengesien voorn[oem]de mogen,
dat de Comp[agni]e heeft van haer te eyschen, het selve den
echter niet dan om dringende oorsaecken gedaen, om
haer anders geen wettige oorsaecken van clachte te
geven. Soodanich nochtans, dat ten minsten eens 's jaers
de visite in alle landtsch. gedaen werdt, om alle
questien die hier en daer tusschen de landtsaten ondelings
mogen zijn geresulteert, ter neder te leggen, dat
tusschen haer luyden selve, door een bij sonderheit
aengeboorne halstarrichheyt, quaelijck geschieden wil,
als oock om haer luyden daer door in devotie te houden,
van haere vaertuygen altoos redijvaerdich te hebben,
die anderssints, binnen weynich tijt verloopen souden,

gehoedt.

[signature]

Uijt casteel Victoria den 26en September 1617

gehouden vergaderen, ende voornoemden gebruijck t'eenemael interrupt souden loopen. het gunt om in cas van voorcomende vandenden vijandt, geen nadeel te lijden, daer van men hier noijt seecker kan zijn, niet en mach werden, ijder plaetse is specialijck op zijn eijgen waertuijgh, gestelt, aengaende namentlijck dese en coracoren van 5. gelden van 4. en andere welcken maer van 3 nadien, gelijck U.E. sulcx bij speciale memorije, is aengewesen, alles het voor verhaelden zijn van geen indere, d'onderdaenen vanden Coninck, onder haeren hooft den quimelaha gehouden te presteren, werdende zijlieden daer toe geduijrighlijck een maendt te vooren geprovideert, om haer onder tusschen van lijftochten ende andere gerequireerde nootelijckheden te versorgen, op heeden transgressien in haer selven niet important, doch voornamentlijck van geen quaden gevolge wesende, hebbende hier directie gehadt (soo als ick bij desen dan oock vooral recommandere) dat niet al te nauw gelet ofte gesien werde, maer alle saecken, vande bedieningen in haer hebben woonen, zijn altoos, tot afschrick van anderen, exemplaerlijck, naer de qualiteijt vande misdaden, hevigh gecorrigeert, en gestraft geworden, datwij u.E. dan ooc soo recommanderen, ende naer te comen en te volgen; wel [illegible] moetende volckeren alcommende, vande [illegible] vande Compagnien

[illegible]

Int Casteel Victoria desen 25en Septemb.

bespeurt, want zij gants quael. aftrouwen off ongeval.
connen bestelden en vergeten, waer van de welvaerden
dan gemeijnelijck al tot schade en nadeel vande Compe
geschiedt, waar over goet zal zijn, dese suppoosten zulcx
door U E. successive op het ernstighste werde ingescherpt,
en wie hem dan daar tegen comt te vergrijpen, deselve
moet, sonder intermissie, het zij met depositement
van zijn ampt (zoo hij eenich heeft) off anders, daar
over gepunieert werden; dese inwoonderen zijn alle van
dit naturel, dat hen haare misslaagen (indien zij deselve
begaan hebben) met een gemaeckte grave stemme werde
beduydet (doch maar vermanender wijse) magh gesegt
werden, maar konnen voor al geen hevich kijven off
kijfen, in cas van verspreken, veel, Jae kaen, in
plaetse van dat haer zulcx tot beteringh ende onderrecht
soude laten dienen, daer omme spottelijck te meesmuijlen
en glimlacchen, doch en is geen wel het minnoegen, dat
haer magh komen aengedaen te werden, niet een paire
gestemmeden, dat is, dat d'eene noch al wat sachter ende
omsichtiger als d'andere zijn te handelen, tractende
haer namentlijck onse Christenen, het ongelijck dat
haer maagh comen te geschieden, zoo hadt noch zoo zeer
niet ter harten, als wel de mooren op het Landt van
Ambon, doch en zijn die nu ter tijt op verre naer zoo
nauw heurich niet van de onderhorige vande Coningh,

Voocht.—

Int Casteel Victoria desen 25en September 1651

doch voornamentl. die van de uijtgewesen Louhoe,
Cambello, en Lissidi, die haar en bij zouden
preëminentie, als de oudtste ende grootste zijnde,
boven alle anderen, immagineren, ende mitsdien altoos
t'onsichtiger zijn gegouverneert geworden, omme
komen alle voorverhaalde speculative discoursen
en meest t'evanesceren, met de moordadigste revolte bij
voorn.en Lieden, in jongst inde maendt van maert, onder
haaren moordadigen, snoode trouweloose conducteur den
Quimelaha Madjira, beijdesijds den Coninck Mandersaha,
haaren wettigen souverain en overheer, mitsgaders de
Comp.e haaren iteratieven beswooren, ende getrouwen
[illegible] g'exerceert, waer van dat wij hier naer
op zijn plaatse breeder denken te spreken, ende
mitsdien dan wederkeerende, tot ons eerste subject, de
politie, waer van dat wij hier boven hebben afgelaten,
zoo gelieft u E. te weten, hoe dat, behalven voorgen.de
Landtraedt, hier noch is en raedt van die titel raedt
van schepenen, [illegible], hoewel de borgermeesters,
item noch, over de zaaken der godtsdienst betreffende,
een kerckenraedt, uijt predicanten, ouderlingen en
diaconen bestaende, die alle een, volgens de wijse en
naer het formulier op Batavia, zonder eenich onderscheijt
worden geregeert, gescheijden van het schepenen, mitsgaders

ooch voordt

Uyt Casteel Victoria den 15en September 1652

ooch voordt alle de voorn.de andere suppositien voldaen,
als zijn was, hout, ende boode te moesten, verkiesinge
bij den Heer Gouverneur ende zijne raaden, bestaende
uyt de voornaemste supposten hier aen het Casteel
residerende, op den 23.e dagh van Februarij dat dit
Casteel victoria, inden Jaare 1605, door den admirael
Steven verhagen, de portugesen bij contractie ende
accoort is aff genomen geworden, uyt den dubbele
getal, bij scheppende, inden tijt zijnde, op te geven,
ende die van voorn.de kercken, naeder het gedencken mijn
gouverneo. alhier, het geluck gehadt, van meest
altoos wel gecontinueert, zonder opt eenige discrepancie
van waerde te zijn voorgevallen, als in ouderdom
aenwesende twee mindere Leeraers ½ hebt ontfangen, naer
den aert der Christel. Liefde, mede door mijn versoeck
gonnen van haer Eijgen hoochedel. welcke
vermogen van alle Hooge overheden, als uyt de voor-
bedachte goede wille over de Zaecken van de
Uliassersche ende d'andere ~~ende andere~~ afgelegen Eylanden
waer wij buyten twijfel, gedestineert hebben, om dit
goede werck aen het, [recht.] dat niet alleen in de kercke
Godes, maer ooch selfs, de Comp.e in haer politie
ten hoochsten zij gelegen (wiant over het Jaer gemoedigen
gehaet sluijt) niet t'eenemael interrupt te laten lopen,

ende alle

Int Casteel Victoria desen 25 Septemb.r 1662

en de alle de swaare Costen, tot noch toe daar aen
gedaen gans vruchteloos te laaten zijn, weder om
vindicandt, pro certo tempore fixe. behoorende te
resideren, en dien volgende (zijnde haare particuliere
ongenegentheijt ende [illegible], daar toe) geordonneert ende bevoolen,
uijt crachte vande macht ende authoriteijt, welcke
wij zeerenst. meijnen dat de Hooge overh.t, inde plaetse
respective, over deze Residentien van hen
beijde derwaarts zouden overtrecken, latende doch de
speciale vertrekinge van mij, om haar doch geen
redenen van misnoegen te laaten, den hencken naade
gedetermineert, daar inne zij ons Eerw. geweijgert hebben
te gehoorsamen, sustinerende dat wij over haar, dien
betreffende, in het minste geen authoriteijt hadden te
gebruijcken, maar haar daar inne simpel. vermanender
wijse aen te spreken, laatende het effectueren sorge
van dien, haar en haare hencken naade. geheel
opgedraagen, hetgunt wij zoo, als vooren aengeroert,
niet en verstaen, maar ter contrarie begrijpen, ons
plicht en vermogen te zijn de hooge overh.t wettel.
toebehoorende, gebruijckende daar inne allenelijck
maar haare l. advijs. gel. als zulcx oock klaer
en duijdel. in de particuliere instructie, hen luijden,
door de heeren onse meesters, mede gegeven, op den 3 [illegible]

articul, staet

Int Castel victoria desen 25 September 1672 [page 962]

articul, staat geexpresseerdt, daar toe ons gedragen
hebbende zoo, met woorden: haare ongeduerende capricien,
dat goede groote werck, daarinne bij enige van
haare voorsaten (als zijnde onder anderen die
prijswaerdige heeren Joost Dicxhaen, d'E. Justus Bixius
en Jan Jansz. Cruijt Zalg.^r) zoo after gewerckt, en
door welcke het gaande houden, onderwijle tot heden
totaal schadeloos laten loopen, dat zij nu bij privaleiteit
van stemmen, zoo luijt het extract van haarlieder
resolutie, daar over genomen en mij toe gesonden,
zelfs geresolveerdt en besloten hebben, in plaatse
van ons maar van haar advijs te dienen, off zij, bij
ons gesien wesende haare nalaticheit in het verzorgen
van gevorderde plaatsen geplaegt, dan niet erstonde
dat daar een predicant werdt verwijst, ymant
voor den tijt van 6 maanden daar heenen affe senden,
om quansuijs niet te willen zijden van door ons
daarinne te werden gecommandeert, tegen het
welcke nu, indien wij der pretexts waaren,
dan zij hen hebben vertoondt, ons nu wel wederom
zoude konnen hantere en materie becomen, om haar
te quellen, maar zullen tot betuijging dat onse last
haar daarinne gegeven simpel maar gesproken
heeft, om die cortelijck aant lant door den goeden godt gegeven
Valsgedromen.

Int Casteel Victoria deden 25en September 1677

als getrouwe wachteren van Godes kercke niet
verlooren te laaten gaen) ons voor eerst met haare
goede resolutie houden geconformeert, die te weeten
waaren, dat zij al eerder hadden getrocken, waarmede
wij daaroom oock, met haar, welligtel. in geen dispijte
zouden zijn gecomen, want wij nooijt voor gehadt,
maar altoos gehoudt hebben, van niet met die
vande kercke te comen in dissentie, onder de macht
en het vermogen, dat de Politijcq. onder haar zouden
mogen hebben, vermits wij doch wel weten, dat het
dien aengaende, meest alomme noch wat oneffen
is hangende, ondertusschen gelieft U:E. daaromme
niet naar te laaten, heer luijden te geven zoodanige
eere en respect, als haar in haar ampt generalijck
competeert, en voor alle overlast, hoon en
ongel. van anderen te beschudden mitsgaders gewe
toecomen laaten alle zodanige speciale beneficie
als haar luijden, door Mijn Hr. den Gouvern.r
Generael. en raaden van India extraordinaris
zijn, geaccordeert, zijnde namentl. dat hen jaarl.,
boven vrijen huijshuijr, ijder voor extraordinarie
gratific., die zij, in het doen der visite vande
affgelegen kercken en scholen, maecken, wert gegeven//

1000 Rd

Int Casteel Victoria desen 25en September 1671

1000 lb witte rijst, 25. Cannen wijn, 25. lb boter &
25. rds. comptant; de speciale opsichte der voorn. scholen,
is haar E: benevens de twee eerste oppercoopl., in qualiteijt
van curatoren, mede gedefereert, zijnde der selve
rechte voort alomme overgants Amboina 37. stuck, die
yder, door een aparte gegageerden meester vande Compe. Edele,
onder onse voorsz. methode werden waergenomen, als UEd.
bij d'aparte memorie daar van zijnde constant,
inhebbende te samen aende kant van 1500. discipulen,
en houdt de Compe., behalven dien ordinaris ter zijde
vande predicanten, yder noch, om door de selve bijsonderl.
geinstrueert, ende in tyden en wijlen daar aff schoolmrs.
te werden gemaeckt, 4 studenten, voor welckers yder
montcosten haar E. maendelx. genieten 4. rds., en
gerinter zijn selve, behalven dien noch tweemael 's jaars
stoffen tot cledingen, in manier de ongeleden, so dat
de Compe. jaarl. aende voortplantinge der scholen
impendeert al een merckel. somme comt t'importeren
daar vande vergeldinge uijt Godes segen moet gewacht
werden, blijven UEd. daar toe eendel. maar gerecommandeert
door frequente examinatie vande schoolen door voorn.
curatoren te willen verzorgen, dat de oncosten, die daar
aen werden bested niet vruchteloos mogen comen
te zijn, wordende voorn. examina gemeijnel. om de
drie maenden eens gedaen, en daar niet alleen ooch getrouwt,

en het heijlich

Int Casteel victoria desen 25en Septemb. 1651

en het heylich. sacramendt des doops. geadministreert,
waer inder aan U Ed. door de commissarissen van haere
bevindinghe rapport in geschrifte geschiedt, met speciale
mentie, hoe veele persoonen daar al omme gedoopt
en getrouwdt zijn, dat gemelijck al eenige goede nomber uyt
maeckt, naerdien de gemeene, die in de affgelegen dorpen
woonen, daar ordinarij geen predicanten residderen, haere
geboorene kinderen daar toe ongedoopt houden, ende weijnich
haar inden staat van huwelijcke willen begeven, haere
gelegentheden daar op ooch onverwanden, 't heeft t'mijnen
aencomen alhier van ouder herkomen noch in gebruijck
gehouden, een maniere van huwelijck contracten, [illegible]
beyden en doodloos zijnde, daar van wijdelijden, vooren
dit daar niet hebbe connen afslijten, wat de bevindinge
tot het zelve van ons aengewendt zijn, ende blijft daar bij
den voorsz. costume toegelaaten, om eenige jaaren langh bij
malcanderen ongetrouwt te woonen en verscheyde kinderen
te samen te procreëren, bevoorens dat zij haar huwelijck
wettelijck celebreeren, daar is het menichmael gebeurdt, dat
zij daar naer malcanderen noch verlaten, en ijder een
anderen partuer sochte, maar is daarinne nu (als gesegt)
voorsien, en onder als onder ons zelve gebruyckelijck, offte
ten minsten dese zoodanich gestelt, verbotens in
het kerckboeck geregistreert, daar van U Ed. dan de observa
en prompte.

prompte naercomingh serieuselijck bevolen blijft, zoo
hebben mede d'orancayen Landraes ende Groote haare
vrouwen sonnendaeghs inde Maleytse godtsdienst oock
te laeten verschijnen, waer dat sij tot heden, uijt een
superstitieus propheet bedencken, noch uijt gebleven,
en van haere mannen niet anders gehouden ende opgebracht
zijn, als off de vrouwen aende beelden Goden, nevens de
haar, mede niet waeren gebonden, ende, zoo het, bij
gevolge, wel zoude schijnen, eenen hemel apart buijten
de mannen zouden hebben, dat dan wel lichtel. die
niet en zal zijn, daer inne aende heijligen der weijgde
in volle een lichtel. wesen in gewint. is toegesluijt
geworden, welckers bevorderingh d'U Ed. al mede, als een
getrouw voorstander van Godes kercke, gemeijnte
opgedraegen werdt.

De vestingen die der Comp.ᵉ hier alomme inde Landen
heeft, zijn het Casteel Victoria, hier op de binne custe
van Laytimor, op de passo, plaets ontrent 3 mijlen
besorten voorsz.ᵉ Casteel gelegen, het Lant van Laytimor,
met een smalle streeck, geen Canon schoodt wijt, van't
Landt van hitoe scheijdende, een steene redoubt aen
de oost ofte Zeekant met een halve maen omgevent,
en verst op midden tusschel. gepalissadeert, langhs de
custe van hitoe voorn.ᵉ, op Laricque, en hila twee
steene redoubten, 36 voeten ijder zijde binnens muijers
groot, de muijeren onder 9 d.º dick, doorgaende tot gehecht

geben.

In 't Casteel Victoria desen 25en Septemb.er 1651

boven, tot op 5 à 6 van hecht duerabel yser hout,
nu eerst van ons gebout, behalven dat die op voorn.de
Hila met een steene ommagie, voorsien met twee puncten,
cruysweghs van malcanderen geleegen, noch is omtogen,
met eenes 9 houte baricadoes, begrepen op de plaetsen Olivij,
aende 5. negerijen, op Pattie Lebelieu, Cayt, Hittoe=
Lamma, Mamalo, Tiel, waij en Soule, zijnde
die op voorn.de waij, Tiel, Lebelie, en aende 5. negerijen
nu sedert dese jongste gemoveerde revolte, eerst
nieuwelinghs van ons gefundeert, om daar door die custe
(den vyandt zeer naa geleegen) van invasien, is het
mogel., te beschermen, waeromme de selvige met
alle andere, zoo houte als steene, zonder onderscheyt, tot
staan de saecken herwaerts over beter sullen hebben
toegedraagen, ende nader ordre sullen dienen gecontinueert
te werden, op het Eylandt Boangh. Bessi gelegt
Oma, inde negerije Oma, een steen redoutjen, en op
Haruco, inde negerije op voorn.de Eylandt een
houte Baricade, nu van ons niewe eerst gefundeert,
om den vyandt daar door te beletten d'entrance, die zij
anders, over dien wegh, tot voorn.de Oma van achteren
Tibesel. zoude hebben, op Honimoa, een redoutjen als
voorens, en op Toiikou een massive steene nieuwe redouet
noch 4. voeten ijder zijde grooter als die op Tanique en Hila
voorn.de mitsgaders op Cambello, de steene stercktens hardende,

Zoo geheel

Uijt Casteel Victoria den Vde September 1651

zoo geheeten naer den steenachtigen heuvel daer op hij
is begreepen, met een houte barricade, in plaatse van de
gedestrueerde platte forme, daer beneden steenen
geleegen, wesende daer tusschen beyden in het hangen
van voorn.de heuvel. voorders noch de triangel gesticht,
maer tot heeden noch, als ondienstich zijnde, ongemontert
gebleven, zijnde, beneffens alle voorverhaelde vestingen
voorders, de de troubelen haer hebben gestelt,
op Lessidij mede noch gemaeckt de platte form met
op geseth steen omringht, mede op Manipa, Amblauw,
en Noussawello, ijder een steene redoute, mitsgaders op
Assahoudi en Taala een houte barricado, en op Lonoka,
bouwa, en kleijn Latiaga, de residentie, alle door de
vijanden bij verraet geëmporteert, en te gronde geslecht,
blijvende alle gehoudene noch in wesen zijnde vastigheden
van volcq, schut, oorloghs munitie en provisien
besorcht., en uE. daer en booven hier adt Casteele,
tot de komste der aenstaende succours scheepen,
noch wel voorsien, als de memorije daer van
distincte aenwijst, comende het generaele nombre
der chrijsluijden in de fortificatien en scheepen respective
logerende, exempt het scheeps en andere werckvolck,
ooch slaaven te bedraagen de quantiteijt van 595.—
persoonen, daer mede wij achter den vijandt, in
in deese goede tijden tijt, datmen allen wegen met

connecoren

Int Casteel Victoria desen 15en September 1651

, gegeeven oft bewiesen sal connen(?)

conne worden gevoeght. kan konnen, aen gedaen werden,
wat den Quimelaha en zijne verradische partisanen speciael
geemoveert heeft, om dit snoodt bestaen, tegen de Compe ende
haere volcken en goederen t'ondernemen, weet tot heden
noch niet zekerlijck gewiesen, maer nadien het buytens
twijffel zodanich is, dat hem oft yemandt der zijden van de
Compe ofte de haere, noyt anders als alles goedts, ende en
vrientschap zij bewesen, zoo valdt daer uyt noodtsaeckel.
te besluyten, ende genoughsaem als voor vast te poseren,
dat hij tot dit zijn vuijl bedrijff, door niemandt anders
als de rebellige Ternatanen in Molucco, waer van
de voornaemste met hem zijn vermaeghschap, zal
wesen geimpelleert, ende dat opstoockers, van daer aff, voor
haeren arbeydt te zullen mogen vruchten, ons tot noch
speciael onbekent gebleven, maer te gelooven van de
Compe, zoo wel hier als in de Molucco, alle wegen
uyt en tevens de landen uyt te jaegen, ende haer zoo eelick(?)
meester van 't speelmaecken het geene (Godt loff) aende
zijde van de Compe ten principalen geniet is, hebben
volgens dan ooch niet anders als haer eygen ruine en verderff
geoccasioneert, Ja, om wel te seggen, wij sustineren
en meijnen, niet zouden getaurdeerde [illegible], dat in dien
de Compe de schaede, welcke zij daer door, doch voornamentlijck
aen haere volcken, alreede heeft geleden, can vergeten,
gelijck als dat niet wederom in integrum restitueren zijnde,

moet geschieden

[illegible]

Uijt Castel Victoria desen 25en Septemb. 1657

moet geschieden, sonder nochtans de neeringe daar
van te nighte te stellen, dat haar E. met dese en brocken
stier inde Landen gebaert, 16m en geldende rh., haaren
stadt duijsenden waardich. en die haar, tot den dage
van heden, noch noijt soo avantagieux gerenteert
heeft. off ooch misschien, sonder dit voorval, wel
noijt soo gunstich niet soude hebben voorgedraagen,
want laeten wij ons bedincken, in opsichte dat de Lande
van Hitoe, Laijtimor, Uliassers, Boanoa Bessij en Noussalaut,
machtich genoech sijn, de Compe. jaarlijcks haare competentie
van nagelen uijt te leveren, werdende nu op dit pas soo
weijnich minder als op 2000. bharen begroot, dat haar
E. de schade, die sij bij dese revolte in haare gedeelten
heeft geleden, met afcappen der nagelboomen, door ons
nu alreede aen de vijanden op de Landen Manipa
Cambelauw. mitsgaders Cambello, oudt Lissidi, Cl[illegible]
Latiaka en Moilut [illegible] gedaen, wel op een
bedraagen van 4 a 500. bharen, voor dit jaar mogende
werden geestimeert, dat naar ordinarien prijs een
somme van 5 a 36. [illegible] soude importeren, al wederom
dubbelt is gerestitueert, want haar E. anders niets uijt
crachte vande contracten, onderlinge met die volcken
gemaeckt, soude verobligeert en gehouden sijn geweest
alle de voorn: nagelen af te setten ende leveren, sonder dat
sij haar en stuijver (in manier van pensioen) houden

[signature]

Int Casteel victoria desen 25en September a: 1652

hebben gewaerschouwt, ter zaecke der Compe: al eenige vandat
speceryen uyt d'andere Landen, alsge dyt genoegh can
becomen, om het selve in estime ende demande te houden,
ende staadt te betrouwen dat op Wayboedty inde bocht
van Taaka en op Ranagh. met staande wouteryen, noch
ten minsten bij zoo veel als het [illegible] gehouden wierdt
dat de Compe:, bij het verdragh voorsz gestatueert, alsmede
souden hebben moeten ontfangen, behalve dat alomme
hier en daar, noch zoo sterck aengeplandt is geweest,
gelijck dat, inde minste gedistrueerde plaetsen voorsz
gevondt, heeft gebleecken, dat daar uyt te betrouwen
staadt, zy lieden successive binnen 6 a 7 jaaren, noch wel
eens zoo veel, als nu, souden hebben gelevert, behalven
(het geen ooch noch te noteren is) dat, zoo lange voorn
nagel planten, blijven in wesen, ooch de quantiteyt
tot verpaand Tacken vande Compe: daar noodtsakelijck
ooch gecontinueert moeten worden, jaa misschien ooch
noch wel namaels hier off daar, ter plaetse waar zy haar
aenplantingen vervolgen, eenige andere inwoonlinghs
gehuyrdert, dat nu voorgecomen wordt, ende staet u Ed
mijn heere nu in dese stille maenden, dat de Ed: met
clein vaertuygh geroegelijck kan worden gebruyckt,
onbe[illegible] bedencken, ten dienste vande Compe: eerstes.
te betrachten dat de nagelen op Wayboedty en daeromtrent,

mitsgaders

Uijt Casteel Victoria desen 25en Septemb: 1672

mitsgaders tusschen de redoute op Toulou ende hoek van
Lucielle noch in wesen gebleven (het gunt gevoeglijck zal
te bestellen wesen) ende werden geretireert, ende
voordt den vyandt alle andere vruchtdragende boomen
doch voornamentlijck sagou, met omvellinge en ruïneringh,
item ook staan van staende vaartuygen, ontsett,
datmen (eenighsints geraden zijnde) voor best, tot affbreuck
vanden selven, niet gevoeglijcker zoude konnen
practiseren, als inde bocht van Caybobo van Souwe
affgeloopen wordt op heel tot Cananien toe, alsoo die
plaatsen hem voornamentlijck spijsgevende zijn, en middelen
daardoor dient hij, gelijck mogen hoopen, genoodtsaeckt
staat te werden, met zijn snood volck (want hem den
Lugenbuijck uitgesonden te vinden laat passen) desse Landen
te verlaaten, ende zijne residentie elders ander
landwaert te soecken, gelijck als men verstaet, dat
die van Manipa en Amblauw ten voorsz: gebreck
dagelijcx al naar Bouro doen, want op voorn.de Eylanden
niet alleen de nagelboomen, gelijck verhaalt, schadeloos
gemaeckt zijn, maer daar toe ook alle andere vruchtdragende
boomen, negerijen en vaartuygen bedorven, zoodat zij, in
plaatse te woonen van staanden over welcke andere plaatsen
te spijsen, nu selfs niet en hebben om haar inwoonders
te voeden, en alwaar hem dit bericht gespuijs komt naar
toe te begeven, zullen zij maar zoo veel te meer armoede
aenbrengen, ende het overschot te kort maken,

In 't Casteel Victoria desen 25en September 1657

op Clau hatiaha voorn:de wiert getwijffelt off dicht onder de negerijen, noch niet een nagelbosjen is staende blijven, daar op wel gedacht dient, om het en passant ooch schoon te maken, Soo seijt men ooch, dat op hilang ende Lissabatta wel noch iet souden te vinden zijn, maar van geen importe, niet boven d' 7 a 8. Chaeren bedragende, die soo plaetsen, die onses wetens, hier inde Landen noch restende, en, om den vijandt afbreuck te doen, noodsaeckelijck omgehackt dienden, zijn inde bochte van Cayboboo, aen weder zijden, dat is aen de zijde naar Laala tot Tanihoe toe, maar voornamentlijck omtrent Tochij Sessi, plaetse waar heen den Quimelaha heeft naar toe begeven en versterckt, mitsgaders op Bouro inde bocht van Quajelij, bij het Nassousche gat tot Assahoudij, en daar achter landtwaerdt in tot Henutteloe, en voordt oostwaert op naer Lissabatta en wijders hebben wel aen de andere zijde tot Camanidin, als geseijt, waer van d' eerste, door de menichte der vijanden, daarom heen residerende, niet anders als met groot gevaer van Comp.s volck en t' faut, maar de tweede bequamelijck sullen te ruijmen zijn, voornamentl. wanneer u E. den vijandt met blocqueringh van zijn plaetsen met schepen en kleen vaertuijgh verhindert, daar niet uijt te komen konnen. Soo als (mijns oordeels)

Buijtentwijst,

Uijt Casteel Victoria desen 25en Septemb.er a.o 1617

buyten twijffel gepractiseert, en bij sequentie dan oock de
schepen uit voor Lenaugh en Cambello leggen, vandaer ontboden
en derwaerts gesonden, mitsgaders soo lange U.E. met de
vloote in zee sijt gehouden behoorden te werden, (de
meijninge wij, vermits de vloote, nu sedert 4 a 5
maenden al veel is geweest, ende dat hier daeren-
boven, onder de inlanders, groote sieckte van
kinderpockens grasseert, welcke menschen dagelijcks
weghnemen, mitsgaders oock het nagel plucken, waer-
van het (als geseijdt) een swaar saijsoen staet te sijn,
op de handt is, door alle welcke ongelegentheden, sij
seer haestelijck sullen weder thuijs te sijn, dat, wanneer
de nagelen op waijbootij etc., ende de sagouw in
Caijbobo bocht sal sijn geruineert, daer niet veel
tijt meer sal resteren om yet anders te practiseren
dan met de compe. eijgen macht alleene, ofte ymmers
sal, soo souden wij voor beter ende seer dienstich
achten, dat het Eijlandt Kelangh (den vijandt stimmelierst)
wierde uijtgeplondert, ende daer onder van alle sijne
vaertuijgen, oock wijnich sagouw ofte nagel comen, die
het vast beroort, sullende de reste, tot gelegender
tijt soo men ter dan te volvoeren, moeten werden
uijtgestelt, gelijcke hasardeuse exploicten gedistelleert
op den vijandt te ondernemen, want in cas het gebeurde,
de Compe. eeniche nederlaege quam te krijgen ———

dat godt verhoede

Uijt Casteel Victoria desen 25en Septemb.r 1657

(dat godt verhoede) doch echter alsoo geschieden,
zoo soude daer uijt te vreesen zijn, naer die van het
Lant van hitoe, en misschien ooch noch wel meer andere
uijt de vrindtschap van de Comp.e outtrecken, en
andere gelegende tijde, tot totale ruijne van Comp.s
gelegentheijt in haere conquesten herwaerts over, souden
mogen werden, weshalven wij U.E. in desen andermael
raeden, daer op sorghvuldelijcken, te letten, ende in
alle uwe actitaten voorsichtich te wesen, de hongimi
te sijnde wederom uijt de zee sijnde thuijs gekeert,
sal van de schepen, tot de voorgestelde blocqueringh
van Loocky, Nassouw, en de Chialoupe met eenich kleen
vaertuijgh wel konnen werden affgebrooken, ende
Zeewe, tot bewaringh voor de reviere van Caijelij op Bouro
gesonden, om daer door te verhinderen, dat die van
Cambello, Lissidij, Manipa, en Erang h.a. geen spijse
bekomen, ende soo te eerder tot extremiteijten en
verlopen gecontinueert werden, want die van voorn.e
Cambello en Lissidij, mitsgaders de gantsche hoek voort
van Cit. als zijn die van Clen Hatuatta, Modiut
Hennetouwalij, waerbij h.a. hier voorens mede
genoodtsaeckt van hun seven gans geen leeftochten
hebben, maer moeten die noodtsakel. van buijten
bekomen, waer toe haer voordesen, ten principale

Sijt

Uijt Casteel Victoria desen 25en Septembe 1651

het Eylandt Manipa (zee Sagouw rijck zijnde gewest)
heeft gedient, het welck door ons daer was (als gesegt)
ontbloot en beroooft zijnde, zal haer Cayeli nu, de
voornaemste sterckte en steunsel in haere noodt zijn
moeten, d'welcke in voegen (als verhaelt) beslooten
zijnde, wert haer die hoope mede geheel ontnomen
en daer beneffens oock die van Boero zelve (als mede
kandidies aen het saeck) dattse beduandt, behalven
de vooren Cayeli oock de ordinaris wacht plaetse voor de
aencomende vreemdelingen is, in voegen gedes.
Nassouw, de Galeijen. etc. daer die beletten dienst
souden doen, en wanneer het nu naer Januarij sal
beginnen te loopen, zoo sullen oock d'andere schepen
van Lokij otte waer dat zij dan anders sijn dienen
te worden op ontboden, ende mede op d'ordinaire
wacht plaetsen aen Boero, dat is aen Tommahou
en Wayssamma, mitsgaders, indien het de gelegentheyt
comen toe laeten, oock eene aen Massaboy op Manipa
en bij Lalatty aen quilanghdienen geordonneert,
ende de besettingh in dier voegen continueerende
uijtgevonden, houden wij het daer voor, datter geen
vreemdelingen, onbekent hier inde Landen sullen
connen insluypen, en de Zelve, de vijanden maer een
Jaer ontstaende, het zij dat zij aster blijven (waer toe

wij (ende Lieff

Int Castel Victoria desen 25en September 1657

wy (niet liefst op Macasser zynde gecomen) voornemens
onse uyterste debvoiren t'adhibeeren) ofte wel, adcomende
dat zy, door de onsen, commen werden gedespouilleert
en verhindert, niet staende macht, doch wel voornamentlyck
victualien die zy souden mogen toebrengen, omtrent de
nederlanden te voegen, zoo staen alle haere hooge en wonderlyke
concepten, onder godes genade, in t'ruijt te loopen, ende
de Compe., maer een macht van 4 a 500 coppen voor
geruymen tyt connende uytmaecken, [illegible] den hier
inde landen te becomen, zoodanige avantagien, als
haer Ed. zullen desideren, groote tot establissement
van haer Ed. staet hier inde landen te dienen, en
vermits wy wel weten, hoe weynich de Compe. naer
ons, verlanget en het vertrecken van het unlangs gemaeckte
Jachtjen naer Ternaten, waervan U Ed. den [illegible]
welcker blyft bevolen, hier van schepen, om voornoemde
nodige besettingh mede te doen, zal blyven voorsien,
namentlyck. een tyt maer met het schip Nassouw, mede
af en onbequaem zynde langer te gebruycken en de
twee fluyten wolff en Dam, mitsgaders de twee op de
Chialoupen, zoo hebben omtrent den hr. gouverneur
en raedt in Banda, zoo veel te wege gebracht,
dat het Jacht den Koningh nevens het Galjoot Banda
mede en seffens mede noch herwaerts zal werden afgesonden

om hier

Uijt Casteel Victoria desen 25en Septemb. 1657

om hier voor den tijt van 3 a 4 maenden, wanneer
al weder van Batavia sult wesen gerecruteert, te
werden gebruyckt. en sal oock onder tusschen met de
reparatie aen het ander vaertuygh in deught vanden
Chinees Sochom gedreven, grootelijcx konnen werden
gevordert dat dan te samen, behalven voornde twee
Chaloupen, met het galjoodt (vrij defectueus sijnde)
5 bodems souden sijn, om de saecke tot naerder ontsett,
het geint Zeelandt, met den eersten staet te moet
gesien te werden, waer te nemen ——.

Nooyt gelieft u E. sijne gedachten daer heenen te laeten
gaen, om met de rebellen tot eenige compositie
te komen, hoe schoon u E. d'occasie daer toe presenteerde,
ofte wat voorwaerden sij u E. oock mochten inwilligen
willen, vermits wij niet connen bevroeden dat
den dienst vande Compe daer bij eenigsints soude
werden gevordert, waeromme dan niet eenige anders
op gedacht moet werden, dan van haere successive
te vier en te swaerde te vervolgen, ende daer
onder te doen alle affbreuck en offensie, welcke
eenigsints can werden gepractiseert, ——

De op=bouwinge en reparatien, die in desen Gouverno
werden vereyst, sijn meest hier in het Casteele

Edele

zelve, waar dat alles, watter is, uijt den grondt
verdienende vernielt, excepto het huijs van den Hr.
Gouverneur, dat voor weijnige Jaaren eerst weer
hersteldt en goet is gebleven, behalve de vloer
inde eetzael, die t'eenemael zal moeten werden
opgenomen, en op nieuws gemaeckt, alzoo de
plancken en ribben waar op dat de voorn.de vloer
van gebacken estricken is gelegt, al en gantsch
zijn vergaen, en zal (onder gecorrigeerde) noodtzakelijck
onder de voorn.de voorvallende bouwingen ende andere
ooch gedacht dienen, dat binnen het Casteel een
bequaem packhuijs werde uijt gebouwt, om Comps
lijwaden en kleeden in te bergen, vermits wij de selve
niet bequaem genoeg houden te zijn, in de woninge,
door den Heer Gouverneur onlangs voorzaet daar toe
geprojecteert, hier even buijten het Casteel aende
Buijtenzijde gemaeckt, vermits voorn.de woninge
genoegsaem alte seer proije voor ijder overvaal staet,
ende niet het minste te verbijden, liberalijck
in lichten vlamme te raecken, en de Comp.e
zodanich niet alleene van alle harde dierbare
provisien en costel. goederen, tot haere groote schade,
te beroven, maar besijden dien ooch tot inestimable

Ongelegentheden

Uyt Casteel victoria den 25en September 1657

ongelegentheden van daer, d'staet inde Landen
binnewaerts over te brengen, want in dien wegen
daer van eenmael ontbloot zijnde, zouden wij hier
waerts niet weten hoe sich door gebreck van de
selve te redden, ende bij gevolge dan tot de
uijtterste extremiteijten gebracht werden, dat
Godt verhoede —

Van de ongeschicktht. van dese fortificatie — waren
wij wat te seggen, maer naerdien daer inne
door u E. doch sonder speciale ordre, geen redres
mach werden gedaen, soo hebben goet gedacht
daer inne hier te supersederen, ende, t ghint
ick meijnde te verwijsen daer aen gedaen te werden,
te remonstreren, aen mijn Heere den Gouverneur
Generael ende Raeden van India, daer op u E.
in advertentie dan ordre hebt te gemoeten —

Voor d'overheden in d'afgelegen vestingen respective
residerende, hebben wij, tot haer gouverno een goet
reglement, geconcipieert, soodanige particuliere
instructie, als wij oordeelen den dienst van de
Compe ende [illegible] possessie van de selve
plaetsen te vereijschen, daer van wij u E. d'accurate
observantie ten hooghsten zijn recommanderende,
doende de contraventeurs van dien, en de factoors

van ons

van ons billick werden straffen, sodanige als, zij, naer
de qualiteyt van haere misdaden, zullen werden bevonden
te hebben verdient

Sonder die wij voor alle Coopl.n, boeckhouders en officieren,
mitsgaders andere persoonen eenige chargie becleeden, ofte
boven andere te commanderen, hebben gestelt, item
oock de gene, in dese ende d' gevende gelegentheden geduirende
ons ~~Gouverno~~ den Gouverno alhier bij speciale placaten en ordonnantien
gepubliceert ende geemaneert, gelieve u.E zoo, zonder
daer inne, ten zij met speciale last, veranderinge
te doen, als bij onse hooge overheden, mits wel achtende,
gestelt, geratificeert, ende geaudeert zijnde geheel te
continueren ende doen naer comen, werdende u.E
daer beneven, als in niedewelinghe geordonneert, noch belast

Hoe dat geringe ministers vande Compe., ondanckende
d' expiratie hunner verplichtinge, in gagie noch qualiteyt
zullen werden verhoogt, ten zij haer luyden dienst
vande Compe. speciael werdt versocht, maer blijft
toegestaen, dat yemandt bij successie in de vacante
plaetse mach werden gesubrogeert ende in soodanige
gevalle gebracht [staet], als den generalen articul brieff aenwijst

Dat alle de boecken, zoo wel van negotie, winckels en
Guarnisoenen, voortaen niet meer onder de macht, maer
onder 14. dagen zullen werden ingeschreven, om daer inne
door lange tardance voor al geen achteringe te occasioneren.

Dat alle

Int Casteel Victoria den 21e September 1651

Dat alle de zeven voortaen met d'eerste schepen weeght
zullen werden gesonden, om bij den visitateur generael
gevoeght te komen werden naer gesien —.

Dat voor aen in de factuaren van allerhande goederen
vanne koopmans boecken altoos gehecht werden de vaste
prijs courant, onder visitateur generael, in het
naerrekenen van alle sorten en binnenlantsche
dienen, zouden juijst gehouden te werden, daeromme de
boecken, bij naersichte van andere sorten te
moeten doorloopen —.

Dat benevens de rijsten, ooc altoos specificatie der
restanten werden gesonden, ter tijt de mijn Ed. den
Gouverneur Generael ende Heeren
Raaden, bij confrontatie der zelver, altoos blijcken
mach, off voorn. rijsten al wel zijn gesonden —

Dat voorn. de rijsch niet simpel met de laetst vertreckende
schepen, maer ooc met d'eerste werden gesonden, om
daer bij te voorcomen het ongerieff dat de Compie zoude
komen lijden, indien de rijsch (simpel met het laetst
vertreckende schip maer werden gesonden)
quam achter te blijven, mits daer mede gedacht
werde, dat de laetste niet naer d'eerste,
maer zoo danich werde gestelt, als hun op het
vertreck van het laetste schip, zouden op den eerste

vereijsch

weinige acht te geven, tot meijninge te behooren, daar
op dan oock in Batavia maar alleenich sal
gesien werden

Dat boven het de cohieren, hoedanigh gestelt is, de
guarnisoen, logien en scheepsboecken voortaen te houden,
oock gesz. cohieren werden geformeert, vande quitantien,
die voor deselve geformeert zijn te passeren, door de
gagie, wie yt vande Compe op haar lieden vergen
come te genieten, off souden anders niet getrocken
worden de vruchten, die uijt het houden der voorn. cohieren
van onse heeren meesters werden verhoopt

Dat, beneden de copien van verzonden brieven, resolutien,
en dagh registers, successive met alle retourneerende scheepen
naar Batavia gesonden, daar en boven oock noch met het
laetste schip, altoos derwaerts oock werde gemaeckt een
geheel stel van voorn.den affgesonden brieven, resolutien,
dagh registers van 1e tott 1e, dat het jongste begin
gewijsen van tijde uijt de landen vertreckt, sijde
in een boeck apart te samen gebonden, om aende heeren
meesters naer't patria te werden voortgesonden, te
weten de haer E. daer bij, buijten d'advijsen van mijn heeren
den Gouverneur Generael ende raaden van India
oock noch particulierl. mach blijcken vanden stant
ende gelegentheijt herwaerts over, om tot believen op
geordineert te werden.

Dat alle

Uit Castel Victoria desen 21en Septemb. a° 1657

Dat alle vaste orders naer desen successive herwaerts te comen bij UE. sullen versocht en aengeteijckent worden, even op deselve wijse, als UE. in het boeckien van mij behandicht vindt geobserveert, om deselve door dat middel altoos in uwe memorije geinprent te blijven, en bij gevolge op Comp.s dienst te naukeuriger te comen letten —

Dat het dagh register altoos bij UE. ende den eersten opperkoopman werdt geteijckent, om te minder bedenckelijck te zijn, van buijten de nette en claere waerheijt gefabriceert off gestelt te werden

Dat alle de missiven die herwaerts off derwaerts gesonden, dienende altoos die geene aen sijn Ed. den Heer Gouverneur Generael en raeden van India, naer Batavia werdende gestiert, bij UE. en alle die vanden raeden, werden geteijckent, zoo oock dat geene ontfangene brieven, bij UE. alleene, maer sullen deselve altoos in presentie van die vanden raede, geopent ende gelesen worden

Dat geene saecken, van eenich belangh zijnde, buijten resolutie van raede geschieden, en moeten deselve, ten langsten, niet meer als een dach ongeteijckent leggen blijven.

Dat UE. boven particulier geen saecken, de Justitie aengaende onderwinden, maer moet alle het selve bij advijs van raede werden getermineert, en wat daer bij eenmael is gevonnist

gebruijckt, en magh daer naer bij niemant verbroocken
geextendeert maer moet zoo gevonnisseert blijven, ende
g'executeert werden. beswaeren u E. en die van den
Raeden naer d'ordre. maer gequalificeert, neffens de
decretementen van zaecken waerinne iemant ter doodt
zij verwesen; ende naerdien wij achten dat u E. niet
al het voorder verhaelde van desen gouverno in materie
wel zijt geinformeert en onderrecht, te meer alzoo
wij, gedurende den tijt dat hier int lant zijn geweest,
onse alle gelegentheden wel bevestigen, dagelijcx van
alle voorvallen onderrichtinge hebben gediscoureert,
Zullen desen affbreecken en sluyten, en u E. met zijne
adjuncten en assistenten Godes genade bevolen,
die geve dat alle uwe concepten en voornemens mogen
strecken, tot zijns naems eere. ter meesten dienste
vande generale comp.e, welstant vande lantes,
u E. particuliere lof en eere, dat van herten wenscht
onderstondt u E. zeer goetgunstigen vrient
ende was geteijckent Arnold de Vlamingh
van Outshoorn in margine stondt Amboina
int Casteel victoria den 25en Septembr. a.o 1652

adij 26 do

comp / anckx

26 do. t' Jacht voornoemt met ons gisteren aff geseijlt hebben heeden vermist ende sagen des middachs amblauw in t' noorden van ons hebbende een frissen OZO. wint. deden den cours W. ende W. ten Z.

27 do. Bleeff met even frissen wint onsen cours noch W. ende W. ten Z:

28 ditto met den dach saegen den Zuijthoeck van het eylant wawony, in t' Z. twe mijllen van ons, waer dat wy tegens gissingh ende cours door de heete stroomen noortwaerts loopende waren aff geset. ende quamen des avonts mits t' flauwen van den wint op 25 vadem ten ancker

29 en 30. waeren met Laveren ende anckeren onsen tijt passerende ende comp. by ons t' fluijt schip Berchout, een ermael naer ons uijt Amboina gesonden, ende door gelijcke noordelijcke stroomen beneden wawony geset.

1. 2 en 3 do. syn wij met laveren ende stoppen soo verde gevordert

dat den 4 comp. voor Bouton ten ancker.

4 do. ter reede voor Bouton syn aengecoomen. t' jacht t' Sas van gent waer hier al den 28 passado gearriveert, ende sedert tot voorleeden nacht, dat weder de reijse had ondernoomen, naer ons gebleven wertoeve, saegen door stilte van verre liggen drijven ende hebben het selve door gedaen seijn van Canon wederom geroepen. ende naer dat den Coninck in Ternaeten Mandarsha ons nevens die van Bouton hadde verwillekomt, soo hebbenre

binnen

aen voldekend Coningh een kleene vereeringe doen

Binnen dese scheepe behoorlyck getracteert, ende aenden Coninck van Bouton inden naeme vande Compa. gedaen een cleynne vereeringh van weynich nooten, ende nagelen hem met eenen versoeckende, dat aengesien den tyt om tot Batavia te coomen seer costelyck was, ende gevolgelyck ons vertreck, alsoo wy noch voornemens waren macassar aen te loopen, niet lange conde werden getracteert, synne maijt. hem wilde laeten wel gevallen dat wy soohaest mogelyck onse voyagie acceleerden, daer op hy verhaelt hebbende synne onrusten in het ryck door eenen Aey gemoveert om hem vande Croone te destitueren, hadde wel gaerne gesien dat wy hem met eenige macht om voor synne muijtelingen formidabel de syn hadden sterck gemaeckt, maer hebben wy hem sulcx beleeffdelycken affgeslaegen, ende naerdat wij van waeter ende Branthout waeren geprovideert ende versorght soo syn wy met de fluijt Borcqhout en 't genoemde sal. of

Scheyden van bouton 5
5 do. van daer gescheyden, ende met goede voorspoet de den
7
7 do. den hoeck van Tannakica hebbende bereijckt.

En despeschen de fluyt Borckhout met den coninge naer Bata.

depescheeren met een Brieffken geconsigneert aen mijn Heere den Gouvr. generael ende raeden van Indien naer Batavia de fluijt Borcqhout voors. waerinne den Coninck mandarscha met synnen gevolge hadden laeten overgaen, alsoo wy ontsicchen

synde

synde van Comp.e staet ende 't beloop der saecken op
Macassar niet conden goet vinden synne May.t daer
te doen aencoomen, ende quaemen dien selven avont
noch een groote gotelincx schoot buyten de reede van
Macassar ten ancker. 't voorgenoemde Brieffken naar
Batavia gedespecheert was van dusdanige inhout.

komende noch dees avondt op de Macassar reede

Batavia

Aenden Heere Gouver.r Generael ende raeden van India —

Ed.le Eerentfeste, hooghachtbaere, manhafte, wie wijse, voorsinnige seer genereuse, bescheyden discreten Ed.le Heeren

Myn Ed.le Heeren

onsen jongsten aen V.E.d. is geweest in dato 12 may passado met het schip den griffioen geschreven, die wij willen verhoopen, dat beneffens onsen voorigen met het 't jacht de renocer ende de fluijt en snicnt en salm gesonden tot V.E.d. te synner tijt wel ende behouden sullen syn overgebracht. Zeders hebben wij conform ons voornemen V.E.d. aengeschreven de visiten inde eijlanden Oma, Honimoa, ende Noussalaut allen wegen gedaen, ende die volcken soo veel aen het Castiel ende door die vanden Custe van Hittoe reets

was geschiet

wat geschiet. mede met solemneteen eede aenden Heere
gouverneur vander Boecq, haerren succederende gouverneur
ende indien name oocq aende Compe. verplicht, daer naer sijn
wij met alle de macht. die conden wt maken, Laetende de sorge
aen het Castiele den here gouverneur vander Beeck
gedefereert. overgetrocken naer het eylant Manipa, het
welcke soodanich hebben verdestruceert ende vernielt. dat haer
daerop, door gebrock van Leeftochten, geen menschen meer
sullen onthouden connen, jnplaetse het te vooren daervan
extraordinaerlyck placht te abunderen, synde daer ooch
(onses wetens) niet eenen nagiel boom meer te vinden
al wesende door ons alle geextirpeert. even soodanich is daer
naer ooch door onsen affgesonden exploicteur den Cappitain
Verheyde met het eylant Amblauw gehandelt, mitsgaeders,
oocq inde Bocht van Cagilij de vyanden groote schaede
aengedaen op Cambillo hebben inplaetse vande gedeman,
teleerde platte form welcke daer op den Ouver vande Zee
beneden de vastichtt. Handen Borch heeft gelegen, weder
een houte Barricade met twe punten doen opslaen, mitsgaeders
de Zeecuste daer langsheenen met onse schepen tot heden
beset gehouden ende de vyanden daer door gedurich
geinfesteert. ende soo veel mogelijck in haerre vittscherie
verhindert

verhindert, alwaer den Cappitain verheijden met een
trouppe van tsijtt hondert Coppen. behalven het guarnisoen
in nardenberch ende noch een number van 30 soldaeten
over de schepen verdeelt. van nu bij de twe maenden tot
heden heeft guarnisoen gehouden. om ons voornemen
op den vijant in het bederven haerer nagelboomen
(conform d'ordre hem door ons overgeschreven) t'executeren
waer dat sij inden tijt datick van vlt^{mo} juillij tot 16 september
volgens U Ed^t. Last, mynne Commissie inde eylanden
van Banda hebbe uitgevoert. soo gelickige progressen
hebben gedaen. dat sy daer wel aende kant van 15000
vrucht dragende nagelboomen. volgens haer advysen
hebben uitgeroijt. ende mitsdien vertrouden dat daer
weynich meer conde resteren, gelyck sy dan oocq in
eenigen tijt herwaerts. nergens yet meer opgedaen
hadden, waermede dan op gene der vyande plaetsen
meer naegeleen syn te vinden als wel op Erangh en bij
de Bochte van Laala, mitsgaeders daer achter Lanswaer
heenen naer Hennitille ende aen Wayboetij die door
godts genaede alle mede wel sullen syn uit te roijen
wanneer dan de Rebillen door haerre factien
de Comp^e niet anders als groote voordeelen sullen hebben
geoccasionneert, ende hun selven tot vagabunden ende

arme

arme Bedelaeren gemaeckt, daer aen haer andere in
aenstaende spiegelen moogen.

Dese compt V E d[n] toe met det fluijt Birckhout, welcke wij
banda comende op onse gelate ordre amboina is aengeseijlt
waerop dat wij hier aen Bouton, nu van het sal overgesest
hebben mandarscha den Coninck in ternaeten met voorsd.
sas van daer herwaerts gecomen, vermits wij om redenen niet
raetsaem gevonden hebben syne hoogheeden met ons over
macassar te nemen, van waer wij om gelycke groote redenen
niet hebben blyven willen, wat van syne May[ts] overcomste
derwaerts sijn ons speciaelste ooghmerck is. waerom dat wij
macassar expressicq hebben willen aenvaerden, wert V E d[s].
door ons op ons overcompste colij poinstuelyck gerelateert
versoeckende middelerwyle V E d[n] gemelten Coninck als
een getrouw vrunt vande Comp[e] te willen aensien
ende sekerlyck weten, dat hem alle dese synne swaricheden
nergens anders van toe comt, als dat hy hem altoos de vrunt-
schap vande Comp[es] te naeuw heeft aengelijmt gehadt,
daerinne alle synne groote mishaegen geschept, ende hem
daeromme nu dese part oock soo gespoelt hebben, sonder
meer dan syt myn Heeren naer mynne allerneedrichste
groetenisse gode in syn devine goede ende genaede
bevolen die V E[ns] ende onder V E[ns] prijs waerdich bestier
de staet vande Comp[n] meer ende meer gelieft te segenen

dat van

dat van harten wensch, onderstondt V Ed:e Eerschuldighen
dienstverplichten dienaer. was geteijckent Aernold de
vlamingh van outshoorn ter tijde stont in 't jacht de
Leeuwerck desen 4 october anno 1651.

Het opperhooft Buijs comt aen boort

Weynich nae dat op ancker gegaen hadden quam ons met Comp:e
chialoupe aen Boort, besoecken den Ondercoopman Evert
jantsen Buijs. hooft van Comp:e alhier. vanden welcken wij ons
vanden staet alhier exactelijck informeerden, vernemende

vraegen hem eenige staet points aff

aen hem onder anderen, namentlijck wat goederen voor de Comp:ie
in voorraet hadde opgecoft. wat restanden daer noch bij de
magasynnen waeren berustende. hoe het ten hoff al
passeerde. ende onder datto, off hier alles noch aengaende
de generale Comp:ie, in goeden doenne onveranderlijck bleeff
continueren. dan wie off eenige occasien waeren voorge-
vallen die ons hier ondienst maeken mitsgaders specialijck
offe de saecke gepasseert tussen daniel danielsen vrijman
met sijn vaertuijch ende een maccassaers vaertuijch
tusschen Bima & hier ontmoet, derwaerts met geschencken
vanden Coninck tenderende, geen ongenucht en hadden
veroorsaeckt. off den Portugesen Coopman Francisco viero
da Figueredo syn schult aende Comp:ie al hadde affbetaelt.
hoe de globus Terrestris den Prins Patingalo hadde behaeght
ende off hij hem aenden Hoogen Prins vande selve niet en
hadde gestooten, off herwaerts vande Rebellen van
Ternaten ende amboina geen Besendingh was gedaen
ende assistentie aen dit hoff gepostulleert, off voorn. revoltig

hier al

hier al volcoomen zichtbaer waeren. ende hoe haer dese natie de selve liet en gevallen. off men oocq verstondt dat sij nu gesint waeren deerwaerts heenen weder equipagien te ondernemen, off desen jaere van haer geen besendinge naer spaens Molucco was gedaen? wat van het bedrijff der Engelse, deenen, spangiaerden, portugeesen ende andere vreemdelingen was &ca.

Waerop dit volgende tot antwoordt dient.

Daerop hij ons bij antwoorde heeft gedient als volght, hij hadde hier dit jaer voor de Compie. opgecoft, als bij affleggingh van oude schildt ontfangen 154 bhaeren 23½ cattij sandalen hout van 550 ℔ yder bhaar tot 68 macassaerse masen off couranten rsl. de voornoemde bhaer door malcanderen gereeckent, 1136 picols peper van 122 ℔ hollants yder het picol tot 9⅛ voornd. masen 5½ bhaeren schiltpads hoorn tot 300 masen yder bhaar, 30 bhaeren was tot 102½ masen yder bhaar 354 pioe. witte poyer suijcker a 8½ masen het picol 150 picol benjuwyn tot 45½ masen het picol. 106 lasten rijs tot 32 masen het last ende 7 picol poetsiock tot 25 masen het picol. dat soo meest ten ordinairen prijse is. except den benjuwyn die nu wel 6 a 7 rsl. het picol hooger wert opgecoft. dan voor 5 a 6 jaeren placht te geschieden; van alle welcke goederen successive. met de fluijte morgenstar. directelijcq uit Batavia hier gecoomen ende de fluijt de salm pr. amboina aengecomen naer Batavia sijn gedespicheert. alle de voornd. suijcker

20½ bhaeren

20½ bhaeren walck, 5 bhaeren schiltpads hoorn 949 picol
peper, nevens voort alle den rijs, poetsiocq, ende Beniiwijn
blyvende de reste hier noch tot heden by de magasynnen
beruitten. om nu met dese gelegentheyt (connende syn) naer
Batavia te werden gesonden; de Coopmanschappen desen
jaere. hier van Batavia aengebracht, waeren alle met
redelycke winste verhandelt, except eenlyc 341 p.s breede
sunatte chits. bestaende in 3 packen, ende 290 stucx smalle
sunatte ~~sunatte~~ tapichindes. monteren de te saemen
f 1012:14:9 die haeren man nu (de vreemdelinge wegh
sijnde) noch mede moeten vinden stonden, hij resident
hadde niet connen bemercken off continueerde de gonste
vanden Coninck ende Prins naer wens. waeromme hij
dan oock niet conde betrouwen dat de Rebellen in Molucco
off Amboina (waer van de tijdinge al meede herwaerts was
overgecomen) uit dit hoff eenige adsistentie stonde te
geschieden, werden hy declarant tot voorn.t syn gevoelen
te meer geimpilleert. om dat hij selffs uit den monde
vanden Prins Patingelo gehoort ~~hadde~~ ende verstaen hadde,
dat sij een onvoorsichtich werck hadden by der hant genomen,
dat haer, sonder uitheemsche macht, ende ten sij sij luyden
haere sacchen beter dirigeerden dan als sij daer aff tot
noch toe verstaen hadden, onmogelyck was tegen de
Comp.a uit te voeren, jae was hij van meijninge gewoest
dat het nu dit eene jaer maer, met haer ten principaele
al soude gedaen sijn, want sij tegen de macht ende het
vermogen vande Comp.a niet conden subsisteeren —

Van het

In macassar desen 7en october Anno 1651.

Van het incident tusschen den vrijman Daniel danielsz ende het macassaers vaertuijgh, was inden beginne wel niet gesprocken geweest, maer naderhant heel stil gebleven soo dat hij resident niet en wiste, off dat geschiede, om dat sij haer daer weynich lieten aengeleegen, off wel dat sij voor genomen hadden, tot onse comptoir daer mede te supersederen.

Naer spaens ternaten waren successive ses vaertuijgen vertrocken, ende stonde daegelicx noch een ander darwaerts te volgen, gecargeert met verscheijde cleeden, ende eenigen rijs, in voornemen die aldaer tegen nagelen om te setten, ende herwaerts te voeren, welcke specerijen hier vande vreemdelingen, doch voornamentlijck engelsche ende Cormandelse mooren, datter wierden geaffecteert hebbende voorde bhaer, hoe nat, vuyl ende ongegarbuleert sij oock waeren 300. 320. 340 ende 350 ende eyndelijck 400 macassaersche maesen off courante realen betaelt, dat excessieff veel is. end'avontuerericxs veel gaende conde maeken. de reijse naer Amboina &ª onderaenmen gelijck dan oock verscheyde vreemdelingen gevonden wierden, die daer toe wel geneygen, ende alleenich maer wachtende waeren naer ordre ofte Licentie vanden Coninegh die den Coopman meynde dat sij niet crijgen souden

Sr. Francisco viero da Figuredo hadde de 2000 maesen hem het voorleede jaer doorden Coopman op Leverantie van sandaelen gegeven. item oock de 8000 spaense real. hem op Batavia tot betalinge van het genoten jacht geleent

geleent. met sandaceen hout gehéél affbetaelt, soo dat
daermede syne reqeningh hier inde Boecken nit te
sluijten quam, alle d'aengecome vreemdelingen waeren
nu al weder van hier verseijlt, ende waeren hier desen
jaere aengecoomen geweest twee der engelse schepen
d'Endever ende Francis genoempt, en vijff Portugese
fregatiens synde van Zoloor 2, een van Macao, eene
van negapatnam ende het andre van ~~Bengale~~ Bengale gewest
mits gueders den Castiliaensen Portugees Joan gomes.
met sijn fregatten uit de manilha, nevens noch den
Portugees Francisco viero de figuredo voorn.d p.a Batt.a
van goa, item 5 joncken van Combodia nevens noch
menichte ander cleen vaertuijch vande cüste van java
Banjar=massingh ende meer andere gewesten hebbende
te samen hier aende merckt gebracht, cleeden, sandalen
hout, gout schiltpadts hoorn, realen in Spetie, suijker
peper, naegelen, gepekelde nooten, beniuwyn, poetsiock,
wasch, japans cooper, ende voorts verscheyde andere
nootsaeckelyckheden meer, den President Pinnicton
met de Francois p.a Bantam hier gecoomen, ende oocq
met het selve schip weder derwaerts verseijlt, was
voor sijn vertreck van hier met den Coningk, Prins
ende groote dattser over hoop geraeckt, soo dat die natie
hier te hooff weynich meer wierde geestimeert.
Den spaenschen Fidalgo Don Pedro da notta bleeff in
sijn ongelegenth.t soo noch al continueeren, maer was
sijn reqeningh tusschen d'engelse door tussen compste

vanden Prins

vanden Prins Patingello die hem als Borge daer voor geconstitueert hadde, geliquideert.

Van de deense natie was hier in twe jaeren geen volcq geweest staende haerre Logie leegh, werdende eenelijcq maer door 2 a 3 lyffeygen bewaert. den Hittoisen jman Radialij, ende Tettamma met haeren gevolge, bleeven hier noch continueren, synde in weynich aensien hier by het hoff. — de globus terrestris voorde Prins op syn ontbieden wt het vaderlant gesonden, was door hem noch niet te huijs gehaelt, laetende het hem aensien, off hy hem oock niet accepteren soude, alsoo le buijten syn gissingh veel te hoogh in prijs liep. —

Twe slaeven vande fluijt de salm jonghst hier synde gevoodt, den persoon van Abraham pittaven toebehoorende, bleeven haer hier onder de sauvegarde van voorst. jman Radialij onthouden, die het scheen vermits, reets moorts waeren geworden weder qualycq wt haerre handen souden te becoomen syn, want hadde hij resident daeromme al verscheyde vruchteloose instantien aenden Coningh ende Prins gedaen, doch soo men met matelycke betalingh te vreede wilde syn, liet het sich aensien, off men daer toe noch geraeken soude. —

Van Bouton was hier inde maent van november hasado gevlucht gecomen eenen . . . . . . Alij genaempt voor, gevende hoe dat hij doorden regerende Coninck Sultan Alij (soo als hij hem liet noemen) gewelddelycq vande croone hem ende niet Alij wettelycq competerende wierde onthouden, met versoeck aen desen Coningh, waer van dat

hij seyde

hij seijde een Tributaris te wesen, ende niet vande
croone van Ternate. die haer met hulpe vande hollandrs
onderwonden hadden voornoempt Quitchil Alij te croonen
hem aen sijn wettige possessie te helpen ende scheen het
off voornoempt Alert seggen hier al grotelicxs in
consideratie was gecoomen. nae soodanich oocq. dat het
voordesen volcomentlijcq gescheenen hadde; off de Connicek,
selffs in persoone, met eenige macht derwaerts soude
sijn getrocken, ende den protestanten prins gewoedelycq
daer inde regeeringe hebben gestelt. ende hem die plaetse
gehelycq onderhorich gemaeckt. maer wat het ten laetste
daer van weder heel stil gebleeven. misschien toegecomen,
doordien dat de vrouw van Prins Patingalo gestorven was,
ende voort de kinderen pokiens hier stercq gasseerden
synde reeds oock al in het Connicqx Paleys voortgeloopen,
door voorn. Coopman wierden oocq onderricht. hoe dat
wij wanneer des Connicqx wooninge, synde het twede
Casteel passeerden niet souden schieten, gelycq als het
andert ordinaerlycq gebruychelycq was. om redenenen een
van syn kinderen aande kinderen pockiens lach ende
geen geraes ofte geluijt verdraijen conde.

8 Do. is den Coopman nevens syn ende des ondercoopmans
huijsvrouwe, met de Logies Chialoupe. svichtens.

Verogh.

In macassar desen 8en october Anno 1651.

Suchtens vroch, volgens onse Last. hem op gisteren avont gegeven, weder tot ons aen Boort verscheenen om mijn Huysvrouw inde logie te hallen ende voort van mij te ontfangen soodanige ordre. als ick hem soude mogen goet achten tegeven, wilcke geweest sij. dat hy hem nevens mijnnen Secretaris. datilycq weder naer lant. ende vervolgens transporteren soude ten huijse vanden Coninck en Prins om haere hoogheede van onse aencompste te denuntieren nevens notificatie dat een missive ende geschenck hadden mij door mandarsche der molucken Coningh gegeven aen sijnne May.t geconsigneert, item noch eenige vereering aen sijnne May.t door mijn Heere den gouverneur generael ende raeden van Indien gesonden met versoeck dat mij alsoo het mousson hart aen het eynde begonde te loopen, haestelycq geaccordeert mochten werden voorn.e brieff ende praesenten, haere hoogheeden te comen offereren. ende volgens de last van mijnne gebieders te bedancken voor de eere c.a cortosie ende vrunstchap die wij successive hier ter plaetse hadden ontfangen, en genooten weynich tyts waernaer dat ick mij meede cleede ende naer de logie vande Comp.e vervoeghde, waer dat ontrent de middach oock mede aenquaemen, onse gecommitteerde vooren geroert, tot den Coninck ende Prins gesonden rapport doende ende hoe dat haere hoogheeden geseght hadde

dat mijnne

Lastig aende Coninge ende prins wegens onse comste verwittinge doen, benevens denunciatie van het ser- ,natavens geschenck

dat mijnne compste haer lieff ende aengenaem was
ende ons morgen aenden dach (ons selffs geleegen coomende)
wel consenteren wilde daer te verschijnnen. daer van
wij haer door ymant maer weynnich te vooren souden
gelieven te waerschouwen. weshalven danden raet
hebben doen convoceren. ende met de selve op verscheyde
saecken gedelibereert. ende Besloten sulx als bij
de resolutie hier onder consteert. daer toe ons godnaegen.

Nota

is de resolutie die hier behoorde
te volgen door Woutaris t'boot
gebracht

Maendaels

Maandagh 9. do. omtrent ten clocke 8. uuren zijn van wegen den Coningh
inde Logie verschenen den eersten Sabandhaar ende 2 twee Tolken
ontboijt met een groote drommel menschen met piecken ende andere
geweer vercier, om ons ten hove voor de Mayt. te haelen, —
welcken volgende, zijn wij dan omtrent ten 10. uure met onsen
gevolge te paart opgezeten ende derwaarts gereden, in ordre na-
gaende volgens verzier,

Tydingh ten hoove

Voor aen wierde den brief vanden Coningh in Ternata gedragen
leggende in een goudt becken, coninghs wijse gemaeckt, hebbende
de rebbe voor twee draecken hoofden, ende wierde voornoemde
becken gedraeght van een cleenen jonger, met een witte rock —
ten aerden langh gekleet, gezeten zijnde in een lituwa die door
personen met handtboomen gedragen wierde, gaande aen
weder zijden vande zelve den pontoon, met een geele zijde —
geborduurde quitasol. daarnaar volgde het geschenck vanden
Coningh, zijnde een roo root damast, met geele armosijn ge-
cleet, door ons zelfs bestelt, gelegen in een silvere lampor
Schotel met een gele armozyn cleet overdeckt, door een man
boven s'hoofts gedragen, dat een coleur is bij d'Indiaensche —
Coningen boven alle andere geestimeert, ende midsdien dan
oock niemandt buyten de Coningen betamelijck te gebruijcken,
ende wierde voornoemde schotel dragen besloten met een
goet nombre Indianen met piecken (als geweyt) gemonteert,
deze nu volgden de geschencken onser principalen draegen, bestaende
in een stuck carmosijn rood laecken, dry 1 elen — 3 —
55. catty banda macis 200 — lb nooten muscaten ende
200 — ditto garioffel nagelen, in 20 — sackjes gedaan,
midsgaders een cas met ponsjaens koolwater dat naar —
quamen onze trawanten tot 16. toe, onder het geleyd van
een Clergeant, deze nu wierden van mij zelfs gevolgt, —
hebbende aen mijne zyde rijden den hofmeester vanden Terna-
taansche Coningh. met mij, als boven verhaelt, tot geleyde
vanden brief gezonden, ende volgden achter ons de corporaels
ende andere officieren twee ende twee mede te paart opge-
zeten, ende wierde voort den tocht met onze Indianen gesloten.
t hoof comende vonden daar den Coningh met alle zijne —
grooten vergadert, zittende aen het eynde vande balcon

daar

voorin dicht aen een gestoelt waeren drie stoelen daar op wij
gevoeglyck belast wierden ter neder te sitten, waar naar wij onze
eerbiedige betooninghen wijsche hebbende gedaan inder ons voorge-
nomen reetinge te harangeeren.

Onse harangue aen Syne Mayt. &c.

Machtich vorst ende hooch vermogende heere.

Het voornaemste oogwit, waaromme dat ik op ordonnantie her-
herwaarts te comen, is ten principalen maar om U Mayt
van wegen mijn Meester, mijn heere den Ed.le Gouverneur
Generaal te comen de handen cussen, ende bedancken voor de gunst
het faveur ende de vriendtschap, welcke onzen staat tot dus lange
tijt in U rycke, tot ons grootste genoegen hebbe genoten, —
met nedrich versoeck dat het selve tot accroissement van deselve
vriendtschap, voor als noch mochte continueeren blyven, ende by
gevolge dat ons mochte geaccordeert worden, alzoo onze schepen
reeds zeer waeren overladen met onze factorie, tien voor dit
jaar andermaal over te blyven, zonder daarmede nochtans voorts
hebben het contract het geent dicteerde dat wij hier aen lande
niet langer mochten continueeren dan dat onze schepen hier
ter reede waeren leggende, t'infringeeren, maar was het
eenelyck maar een gunste die wij versochten, dat ons speciael —
voor dit jaar maar mochte worden ingewillicht, op het welcke
voorden prins Craÿn Patingolo inden name vanden Coningh
tot andtwoorde bequamen, dat zoo lange als wy aen onze zyde
geen meer redenen van ongenoegen quamen te geven, dan als
wy tot noch toe gedaan hadden, gelijck zij wilden vertrouwen
dat zij geen meer doen en zouden, dat de vriendtschap tusschen haer
ende ons dan wel stabil ende firme blyven zoude, want waeren
zij aen haare zyde, zoo die voornoemde interruptions verclaarde
op het hoochste daartoe geneigen, gelijck als zij dan tot teecken
van zulcks ons geerne accordeerden het versoeck van tien dit
jaar te mogen overblyven, midts het selve nochtans niet tot ruptuere
vanden accoorde zoude tenderen, maar wierde expresselijck maar op ons
versoeck om redenen ingewillicht, hoedanich het naaderen —
by ons versocht werdende, noch wel tot meermalen zoude comen
geaccordeert worden; daar op wierde den brief vanden Coningh
publicquelijck voor alle de werelt overluyt gelezen, zynde ten princi-
palen maar continueerende, hoe dat Zyne Mayt van Ternaten

Waer op den Coninge dit volgende tot antwoort geeft.

op

Op den Coningh in Macassar was insinuerende, dat soo bij aldien hem t'eeniger tydt, het zij uijt de Molucco offe de quartieren van Amboina, eenige van zijne rebellen quamen te verschijnen om assistentie te versoecken. ofte als men conde, dat zij reets alreede hebben ondernomen gehadt, dat zij in geene gevalle, haar doch geen geloof gheve, maar in apprehensie nemen ende deselve aen mij uijt te leveren die reets gemolesteert zijn gecomen, sonder gelieven te overhandigen. offe eenige naermaels noch mochten comen aenlanden, hem door het beste middel deselve zijnder laten toecomen, hoedanich zijne hoocheyt den wilde bij Coningh in Molucco. hem aen zijne Majesteyt ende des rijcke van Macassar hoochelijcken vinden verobligeert ende deselve t'allen tyden minutieus compenseeren.

Waar op den Coningh dit volgende ter andtwoordt geeft.

Op het welcke den Coningh ons in andtwoorde offe deede antwoorden, dat daer tot heden noch niemandt, het ware uijt de Molucco of Amboina was overgecomen, ooch geloofde dat zij niet comen souden, want wie eenighe kennisse van het hof alhier hadde, wel wiste, dat zij in ongelijck staecken, waer vooren zij alle rebellen van vassalen, tegen haeren wettige Coningen was stimuleerende, een niet soude gemainteneert worden, waer over zij dan ooch den Coningh in Molucco wilde versocht ende gebeden hebben, doch een goet geloove van hem te willen houden, daer van hij d'effecten bij alle gelegentheden, wilde doen blijcken, verders passeerden tusschen ons beyden verscheyde discoursen, van herwaerts en derwaerts, ende onder die voornamentlijck wegen de voornoemde gerebelleerde rebellen, waer van dat die saecke oorspronck hadden genomen, ende hoe de saecken der rebellen soo wel in Molucco als Amboina haer nu vertoont waeren toedragende &ca. Op het welcke wij pertinent andtwoorden ende onder dat tractaet haer, soo wel wij immers conden te doen geloven, dat haere Majesteyt, door onse macht al wederom geresolveert ende zij voort [illegible] alle sonder doodtslagen, waer naer hebben wij, versoeckende den Coningh niet al te langh te verbeijden [illegible], ons vrindelijcke afscheyt van zijne Majt genomen, ende zijn voort weder Logie waert gereden, waer dat wij dan op heden ooch door sinbecomen hebben d'acte van de E. heer Gouverneur generaals authorisatie ende mijne commissie, zijnde ondertusschen ooch de hooft ende schrijver

ende keeren weder Logie waart.

Lastende des heeren gen. autorisatie publiceren

souden

Op Macassar deezen 9den October A° 1657.

zonder intermissie veriet met partye Sandaelen, peper ende Wasch te bancqueteren.

Rijden ten huyse vanden prins patingolo.

Dinghsdagh 10. Dito zijn ten huyse vanden prins Crain patingolo, om hem te begroeten ende te bewegen den Coningh te beschencken, gevonden hebbende zijne woonstede omtrent een mijle weechs van dat vande Coningh gestationeert, zijnde een persoon op wien de geheele Regering van dit rijcke rust, ende waeren boven alle d'Indianen die ick tot noch toe hebbe gerencontreert in kennisse ende geleertheijt uijtstekende,

Diens qualiteyten beschreven worden

sprekende zoo prompt castilliaens ende portugees, dat men een persoon staande, voor een naturael van een van haer beijde zoude achten, hebbende daer toe, het geene wonder is, mede kennisse vande Latijnsche tale, immers alsnu zoo verre, dat hij daerinne den bijbel can lesen ende verstaen, ende dat meer zeecker naeuwe kennisse, dat hij over de disconspantien tusschen de Christen Religie, als de paapsche, gereformeerde of Calvinis ende Martinisz mede weet te discoureeren, zijnde bezijden dat ooch zeer belezen, waer door hij dan ooch accurate kennisse heeft van meest al het geene in Europa is gepasseert ende de werelt voor onder druck gemeen gemaeckt, wij namen bij deze gelegentheijt occasie om met zijn hoocheijt te confereeren, wegens den costelijcken globus terrestris, deezen jaere voor hem uijt het vaderlandt gecomen,

Confereren met sijn hoogh.t wegens de globus terrestris.

dien hij zeijde, tot de aengeslagene prijs te zullen aennemen, ende hem dien volgende metten eersten t'zijnen huyse laten halen, overgegeven wij volgens luijt het schrijven van mijn heere den Gouverneur Generael ende Raden van Indien geintenteerden in den sulcken te dien intentie dat te der daer voorn dan geen meer zoude gevordert te worden, dan hij selfs quam te oordeelen hem waerdich te wezen, ja dat meer was inden hem geheel met aen en stondt dat onze ons vrijes zoude sonder [illegible] moet laten betalen, zoo dat wel redens hebben t'emploijeren. Waer op hij ons gelieffde te dienen, neen, neen, hij is voor mij gecomen ende ick laete dan ooch (zoo dat betaemt) aennemen, ende versoeckende, dat met de betalinge noch eenige tijdt moste werden gesupercedeert, het geene wij zeijden, geerne t'accordeeren, ja dat wij ons ooch indifferent wilden laten zijn waermede de betalinge zoude gedaen werden, 't ware dan in gelt, rijs, Sandaelen hout, ofte wat het dan anders mochte wezen dat hij zoo danckelijck aennam. Wijders bevonden wij zijne

Handelinge met den selven

hoocheijt

eenige andere discoursen de staet vande Comp.e raeckende.

Hooch ged.e ons verzoeck op gisteren publicq ten hove voor zyne — Maj.tt mede gedaan, van namentlijck dat aen alle Macassaren ende vreemdelingen uyt dese plaatse varende, verboden moste — worden voor den tydt van 4. a 5. jaeren op de quartieren van Molucco te vaeren, onder voorgeven dat indien het selve niet en geschiede, het te vreesen waer, de rebellen op Gamcolo, daer door in haere halstarrichheden souden gesterckt te worden, want alsoo wel de handelaers van hier niet derwaerts vaeren, maer op Gammalamma de Tidoreesen ter nederliepen, soo en heeft daeromme sitten met achten dat zy daer van overdien weer nodtdraend — beschuttinge bequamen ende souden het selve geaccordeert — wordende den Coninck in Ternaten ende de Comp.e daermede de grootste weldaat eene ende vrundtschap geschieden, die — gaer van dese Croone in eenige occasie noch oyt was beweezen ende met mutuele vrundtschap in alle gelegentheden verplicht souden mogen zyn, weder gerecompenseert worden. Op welck ons gisteren verzoeck zyn alsoo geantwoort te dienen, dat sulcks niet mogelijck waer, gelijck als ons gisteren ten hove vanden Coninck selfs mede gezeyt was, volcomentlijck te beloven, vermits in ende uyt dese plaatse allerhande slach van natien vaeren, ja eenige maer eens, om dese of geene behoefticheyt eens aen te quamen ende dan daterlijck weder van daer vertrocken, sonder eens te — zeggen of vragen waerwaerts heenen zy haere voyagie daer heen t'ondernemen ende dienvolgende alsoo wel derwaerts Molucco als elders conden navigeren, behalven dat het ooch eene saacke soude zyn, d'onderlinge vrundtschap, welcke dat rycke nu — al van langer handt met die van Castillien hadde onderhouden, — offinguerende, door onaengesien sulcx, soo seyde zyne hoocheyt dat hy tot bevestiginge des Coninckx in Ternaten ende Comp.s vrundtschap hooge was estimerende, daerinne soo vere wilde doen (sonder dat hem daer toe nochtans door besloten — conde verbinden) als hem eenichsints doenelijck ende mogelijck soude wesen begerende by gevolge van ons door eenlevinge — specialijck te mogen weten, hoe de geene welcke daer na desen mosten comen te verlyzen, waren gedaeden, om daer op by zyn alsdan naerder geleet ende nauwer ordre gestelt te — worden, waermede hy seyde te verthoonen dat wy ons voor

daer op het volgende in antwoorde dient.

nemt

ernst. als daerinne door hem met naeder commende gedaen
worden, van zijn persoon, dienaengaende zouden houden bewust
ende gecontenteert, dat wij, vermids het met naeder conde
geschieden; zoo verclaerden te wezen. Wijders hebben wee

hebben verscheyden discoursen wegens den staet in Europa. met hun gehouden

discoursen vande zaecken van Europa gevoert, ende geliefde
het zijn altesa ons special af te vragen, wat wij oordeelde
dat vande vrede tusschen Vranckrijck ende Spagnien item
Spagnien ende Portugael stonde te volgen, dat was of Vranck-
rijck het gint zij hoorde van gelden zoo te wezen uyt oorsa-
ecke halven niet wel gedrongen zoude worden d' aengeboden
vrede van Spagnien aen te nemen, ende of Spagnien mede te weynig
ende ja geen bij verstondt groote sommen gelts aende Italiaenen
ende andere groote coopluyden ten achteren zijnde, niet wel
genoodtdruckt zoude worden, of zijn niet soo gelieve stip niet
te blijven staen van Portugael in den vrede mede te worden
begrepen, vermits of den twist tusschen ons ende de Portugezen
nu geexpireert zijnde, (het gint zij zeer accuraet ende ter
verscheyde malen naer den anderen vraeght) wij niet wel ter
prolongatie vandezelve zouden inclineren, dan wel of wij
trachten zouden met haer weder tot het oorlogh te comen.
Op welck een ende ander ik antwoord dede als volcht

daer hem op diend als volgt.

Dat die twee hooge partijen de Coningen van Vranckrijck ende
Spagnien concerneerden, zeyde wij geloofden om de redenen bij
zijn hoocheyt geallegeert, het gint wij zeyden soo mede te
hebben verstaen, dat wel haest zouden accorderen ende de
zaecke eens worden, maer zeyden wij niet te vertrouwen dat
Spagnien oyt consenteren zoude Portugael daer onder mede te
worden begrepen, want zij hem aen die landen te veel eist zijn
gelegen, ende oock buyten alle tegenspreecken tiende dezelve
landen hem eygen ende wettich te competeeren, nu wat aen-
gingh den twist tusschen die van onzen staet ende de croone
Portugael, dezelve zijnde ik, te vertrouwen dat d' onzen niet
zouden prolongeeren, ten ware de Portugezen, verbonden in
integrum restitueerden, de zaecken in Brasil, zoo als die [illegible]
1644. voor haerluyden gepleegde trahisie was geweest
en voegden wij daer noch bij dat nu als al orders in Indien

was

was dat zoo bij aldien voor het uytgaen vanden voornoemden
tractaet geen contrarie last uyt het vaderlandt quam, men
tracteren zoude op de Portugesen rijck in India allenweegen t'ver-
quinckelen zoodanige voordeelen, alsmen door godes genade, met
de middelen aende handt hebbende, immers zoude mogen obte-
neeren doen, ende dat ik bij gevoeghte dan gelooffde, dat de
oorlog tusschen ons ende de Portugesen nu niet al weder
zoude weren gecontinueert, waer op dat zij repliceerde. Ja
zij hebben haer daer tegens U L. staat seer ontrouwelyck
gecomporteert, ende is het seecker, dat soo de zaacken tusschen
U L. ende haer niet worden bemiddelt, maer dat glij met
gaarlijcker wederom in oorlog comt, zij in staat van geheel
India zullen weren getriumpheert, want zij geen macht en
hebben om het geweldt vande Comp.e te commen tegenstaen
Maccao is geheel verarmt ende machteloos. Zoo dat zij wel
lichtelijck de macht vande Comp.e niet [illegible] zouden derven
het hooft bieden, maer en can ick niet oorlof dat ik het zegge
niet bemercken, wat de Comp.e haer wel aen Macao
behoorde te laten zijn gelegen, naerdien zij Japonen ende
Japan ende daermede den open handel op die quartieren
hebben, ende Macao nu door Malacca als een doodt offert
voor haer is, draeiden zij daermede afgesloten werden om
op Goa ende andere plaatsen te comen trafiqueeren
zeggende voorts ende schrijven datte, heer Commissaris, zoo
geliefft te weten, dat de wereldt op twee polen draeyt, waer
van dat den eenen met godes woorden de vrede, ende d'andere
materie van staat moet geadvoceert werden, waermede
ik wil uytbeelden dat alle werckingen haer op dit princi-
paelycken op de twee de voornoemden te hebben, ende datmen
voort bij wijsen om staats consideratien wel yet de Vor-
quinckelen andens zoude naerlaten, willende zoo hij zeyde
daermede te kennen geven dat wij wel een Aller Portugael
yet van ons naerste niet souden vallen laten, als gedogen
dat zij door de Spanjaarden geheelijcken quam onderdruckt
ende weder overwonnen te werden, alsoo Spanjen daermede
dan wederomme te machtig zoude aenwassen, ende deren
te breecken het kaertie vande haer trachten te maacken,
dat wij moest onbeantwoordt latende edele en sprongh

En

replyck vanden Princ op onse redening mitsgaders eenige andere discoursen over en weer

zij daarmede van voornoemde materie over of Comps staet
ende gelegentheijt hier inde Indias voor voornamentl. die van
Amboina Molucco ende Banda, vragende namentl. wat
ende hoeveel fortressen de Comp: daer alomme hadde, hoe
die waeren besett, gemonteert ende gemunitioneert ende daer
jegenwoordich respective gouverneurden, item hoe veel noten
foelie ende nagelen voornoemde plaetsen aende Comp: jaerlijcx
wel conden contribueren, hoeveel ende welcke scheepen daer
nu alomme waeren overgebleven, tot wat prijs voornoemde
specerijen gemeijnel. in het vaderlandt wierden vercoft, ende
hoe ons deselve hier incoops quamen te costen, dienvolgende
wat proffijten daer op wel genoten werden. maer ten contrarie
hoe groot d'oncosten vande respective plaetsen jaerlijcx
wel wel te monteren quamen. ende of de winsten die wel
conden stoppen, dan of de oncosten meerder als de winsten
quamen te beloopen, &ca. op welck een ende ander wij hem
(alvooren us vanden resident bericht hebbende becomen
dat hem al het gebeurde ten principaelen meest wel was
bekent) ten voornaemsten naerde waerheijt hebben
geantwoort, bevestigende dat wij de macht van volck ende
scheepen inde quartieren immerwaert gebleven, om daer
te minderen te doen in plaetse derwaerts te versterken
wel weijnich hooger zijnde dan als zij ordinaris zijn, na-
mentl. dat Molucco met 600. coppen ende twee scheeps
Amboina 700. coppen ende 5. scheepen midtsgaders Banda
met 500. militaire coppen ende drij scheepen hadden
vertrecken gelaten, ende in Banda, bevestigende de vestingen
daer van ende gesloten noch 2. redoubten op Lontoir
oft het grootelandt aende Z. zijde van het [illegible] hadde
geordonneert te maecken. met het welcke wij dan oock
zijde te vertrouwen dat alle voornoemde plaetsen. zoo wel
waeren verzeeckert. dat wij (onder godes genade) —
daer voor geen ongeval hadden te duchten: —

Op het welcke hij ons repliceerde. 't is seer wel van
uE. gezeijt. onder godes genade, alzoo wij menschen door-
daer buijten van ons selven met alle macht en vermogen, maer
anders natuerlijcken wijse gesproocken. wie is'er door die uE.

daer

bevraecht onse macht op het vragen van hij [illegible] Banda Molucos als Amboina

Op zijne vragen wegens onse oncosten in sodanige jaeren voorvallende, benevens eenige andere pointen beantwoort.

daar het can misdoen, niemant niet, noch Indianen noch Euro-
pianen, want zij geleijden daar alomme in al te vast ende
wel geroten om van ijmandt in uwe possessie getimbeert te
werden, waarover ik dan oock niet en weet waeromme dat
gij daar al sulcke swaare oncosten moest maecken, naerdien
het werck daar emmers met veel minder wel soude connen
bestelt werden, waerop van mij weder wierde geduijt dat
het soo swaare oncosten voor de Compe. niet en waeren, dan als
het lieden, haaren staat niet wel conden, selver te werken, vermits
Compes. ommeslach in Indien door veelerleij alsoo veel volckx
ende slaeven in haaren dienst te hebben ende dat tot haar
van niet veel en verschelde, soo lange als zij me-
niemandt opsienders gehad hadden waerom
zij die juist ontslogen werden, ende voechden sij, om
haar noch al het van die vaarten afkeerich te maecken
ende te doen gelooven dat wij de [illegible] van
dieselven niet veel en achteden daar noch bij, dat wij
inde tijdt dat dispaatsen [illegible] extraordinarie
gesecondeert te werden. het werck is van de
maendt November tot Junio toe, het selve sonder
eenich hermin te hebben in haren voordeel
alleenen alle merckelijcke oncosten conden doen,
vermids wij in die tijdt door het volck noch slaeven
niergens anders willen te gebruijcken, maar op
Batavia buijtendien moesten bestendich te leggen
ende ledich loopen, naerdien alle voijagien soo naer
Japan, Tayouan, Persia, Suratte
Coromandel &c.a in ende naer voornoemde
maendt Junio eerst gedaan werden, verclaerende
voornoemde Dienaaren alsoo wel op Batavia
ledich gaande als te schepe of anders waar naer toe
dat zij gebruijckt werden van de Compe. de gage
ende de cost, comende, zijnde wij bereijden dat de

oock

oock noch seer in consideratie tegen dese Indiaensche
natien, dat soo wy eens oock daar in eenige
occasien al eenich volck quamen te missen, daermede
dan in effecte voorsz Comp:e niet weynigh sonder
comen verlooren te werden, als tydt datter weder
andere uyt Europa (waer dat wy notoir voort binnens
d'algemeyne vrede tusschen de Christen princen, soo vele volck
conden becomen, als wy begeerden) wierden gesonden
want de Comp:e aen haere suppoosten niet langer
dan haer leven diende, was verobligeert, sonder dat
gaende een genamen, naerdien tydt eenen penning
meer van dese volck hadde te pretenderen; heel anders
was het met d'Indiaensche Princen gelegen,
namentlyck soodanich dat zy meest altoos haere
saecken met haer eygen volck, ja met haer eygen
lyf eygenen hadden te verrichten, dewelcke
zy verliesende, quamen daermede dan niet simpel
een tydt dat zy weder andere bequamen gelyck
voorsz van ons geallegeert, te niet, die
maar effectief het volck selfs, als haer eygen
zynde, ende voor soo vele lyfeygenen als daer onder
waeren, het waerbedragen derselver te derven
sonder dat zy van yemandt weder yets als dan
met ons geschiedt, conden werden gerecompenseert.
Daer op hy ons voor antwoorde gewilt te bekennen
dat is soo inder daadt, yes als gy daer op spreeckt
ende oock soodanigen voornoch ende stercke
voor U.L. dat noyt yemandt tegen U.L. yets sal
vermogen; het can wel zyn dat U.L. soo niet en

dan

van door dese of geene eenige moeyte of ongemacken comen aengedaen te werden, gelijck nu in Amboina ende Molucco gebleken is; want d'Indianen van naturen, ende onder die voornamentlijck dese oostersche volckeren, zeer bewegelijck van aert zijn, maer selden het eynde daer van alsoo te haerder nadeel siende [illegible] gelijck men nu aen deselve in Molucco ende Amboina met de rebellen comt gewaer te werden, want in plaetse sij onder uE. vrindtschap ende welvaren eenes gerust ende vrede comen te leven, hebben zij in haere luyster ende landen gequiteert ende bestwaert den vrinde moeten nemen, dat schoone voordeelen zijn; sullen nu in plaetse dat zij bewoonen, allereerst maer emerstie en gerust te zijn, de vruchten van haere landen conden genieten, d'alsoo nu wel moeten cantelen ende slatteren ende noch groot perijcul loopen van s'avondt of morgen door de soldaten allereens [illegible] geattacqueert te werden, maer verhoorde hij daerop: Ghij hebt nu sien voorseyt dat ghij d'eylanden Manipa, Bouro, Amblauw ende den gantschen hoeck van Ceil, midtsgaders oock de binnen Ceil van Groot Ceram, waer dat daer nagelen wierden bevonden, daer van geheel hebt ontbloot, sult ghij nu van elders uyt d'andere plaetsen nagelen genoech tot uwe Negotie comen becomen, daer op wij hem andtwoorden Jae, noch meer als te vore, want staen wij dit jaer alleen uyt onse eygen landen in Amboina een quantiteyt ende

cant

[margin:] spreeck advijs aengaende der Indiaensche volckeren aerdt

[margin:] leven het [illegible] suydt, volgens hun oordeel, altijdt ter slechte sijde.

[margin:] Eenige discoursen by den prins aengaende onse competentie van nagelen bygebracht.

[margin:] Daer op antwoorde

caut van 2000. baaren te becomen. belasten dat
van Molucco noch meede het zyne contribueert, op
het welcke hy, als hy antwoorde, weder voechde
Ja seecker zoo veele, soo hebt gy dan al eenen veele
meer, dan als gy betracht, want en geloof ik niet
dat de geheele wereldt duysent baaren offte weynich
meer jaarlycks can verstrecken, ende al wat gy
daer boven becomt, is by gevolge dan maar te verstaen
een als of gy u gelden in het water smeet, maar
zyndele, vervolgende zyne propoosten d'Ostaguaanders
hebben nu, zoo wy bemercken, niet weynich gemaackt
buyten groote hoope van uws gelycken goede
quantiteyt nagelen te becomen, vermids zy nu
haare bosschen op het eylandt Ternaten ongemoeydt
van u sullen connen gebruycken, die te vooren door
beleet vanden Oorloge genoodsaeckt verlaten hebben
geleegen, ende naar dat wy hier connen vernemen
is voornoemde eylandt in zich selven een seer nage-
rycke plaatse. machtich vele zoo veele nagelen (de
boomen ende bosschen eens bevoorens wel terdege
gekapt ende geslingert zynde, uyt te leveren, als
het eylandt Macquian selve, dat u (d'Ostaguaanders
haar genoegen van nagelen cryghende) in u specery-
negotie dapper zoude inpedieren, vermids zy dan
met cladden voornoemde inwaer handel, + bevoorens de
nooten ende foelie handel, met geheele ende al onder
inden secrete cryght, weet ik niet, of dan d'oncosten
die gy daeromme jaarlycks doet, aelsint connen

+ geheel ontrieven zoude connen te maken
Want Wanneer gy
dien handel

goet

goet maecken. Maer (zeyde hy) gy Hollanders siet
hebt gy het werck niet soo verre gebracht) daer toe
dan eyntelyck noch mede al het eene of t'andere middel weten
uyt te vinden, dat gy nu den Coningh Mandarsha
met u naer Batavia vaert sluyten tevens sal souden
wederom niet, wilt een middel commen van deze Croone
groote eerleggen(?), dat, alsoo wel daer tusschen dit
rycke ende dat van Molucco noch eenige differentien
hebben(?), aengaende de dwinge van eenige landen, —
als Gape op de Custe van Celebes ende elders. dat
wy daeromme niet gezint en zyn, met hem toe
concordt te comen, maer willen verhoopen. dat Godt
voorkomen eyntelyck alles noch wel ten besten in vrede
zal middelen, — Ende tot onze onderhandelinge
daermede voor deze dagh een eynde, ende wy by gevoegde
ons vriendelyck afscheyt van den Coningh ende Prins —
genomen.

[...]scheyt van syn hoogh^t.

Woensdagh 11. d°, vernemende hoe dat onze schepen heden
meest vaerdigh laet staenden in te crygen. ende wy mede
dien niet gezint zynde, als het mousson seer ten eynde
beginnende te loopen, eenige tydt vruchteloos —
te passeren, hebben goet gevonden, den voorn. eerden
Coningh te laten, ende aendienelyck te versoecken
of het zyne May^tt wonde gelieven ons te consenteren
dat wy op morgen derwaerts voor hem mochten —
verschynen, om aen zyne hoocheyt, naer gepresenteerde danck
baerheyt voor de weldaden ons door zyne May^tt —
bewesen, ons vertreck te solliciteren. dat hy accorderende
appointeerde

versoecken om ons afscheyt te mogen nemen

dat ons toegestaen wierdt

appoincterende ons te dien fine 's anderen daeghs 's uchtens
ontrent ten clocke 8. uren, voor hem te compareren
doch zonde ons bevoorens, door zijn broer Smeltton
daer af weten laten.

Hadden dezen dagh veel besoeck van verscheyde vreemde
natien, Spanjaarden, Portugezen, Engelsen, ende andere
die alle tot genoegen hebben ontfaen.

Donderdagh 12.den d.o: nodeden, naer bevoorens renunciatie, dat zijne
Mayt. gereet was ons te verwachten, staende met
een groote lichte schuyt, nemende voor een afscheyt ver-
gezingh met ons, want men andere Indische heeren
met geen ledige handen mach compareren, een hoe
koot damast eenige noten ende foelij, midtsgaders een
zuidealogia met gouden ende silveren stucjens waer da
den Coningh, prins Patingolo ende meer andere grooten
op de balcons vergadert vonden, tot den welcken door
voorsz: broer Smeltton geleyt ende op stoelen, daer neffens
voorden Coningh geset, ter nederen wierden gezet, mids
gaders met siri pinangh, naer der landtswijse. —
getracteert, ende ons vervolgens, door den ordinaris voor-
drager van het hof wierden afgevraeght, of wij oock
yets bijzonders zijne Mayt.t hadden voort te dragen, gaven
daer op tot antwoorde neen, maer dat principaal-
tot geenen anderen eynde quamen als om van zijne
Mayt.t ende grooten ons vrindelijck verlof af
te eysschen t' impleoreren midtsgaders, dat vermids alle
Comp.s goederen in deze twee jachtens die zeer
cleyne

Waer op hebben voor syne Mayt.s verleijnende, synn hoogh.t aenduyende, dat vrinden quamen om afscheyt nemen met eenige andere redenen van staet, soo eygens coopmans verblyft ort jaer over Ep.s

cleijn van ladinge waeren. met geboorde en comme-
waeren geberght, wel min den Coopman met alle zijn
omslach ingecomen, dat zijn hoocheijt overvloedich soude
infractie vande verbont articulen. gelieven te considereren
voorsz: Coopman ~~[illegible]~~ ende ommeslach sijn andermael
dit Jaar overtebrengen, versekerende zijne altoos, dat sij -
de Comp.e daar mede groote vrundtschap soude bewijsen
waar op sij ons het versocht ventuerlijck accordeerde. nu
recommandatie van mijn heere den Gouverneur -
Generaal ende Raden van Indien zijnde 't wegen te groote,
ende van zijne onveranderlijcke trouwe ende genegentheijt
tot den Staat vande Comp.e te versekeren, Zoo -
accordeerde oock met eenen het overbrengen vanden Coopman
ende Comp.s ommeslach, versocht, onder expresse be-
vermaninge, nochtans van het selve tot geen valt -
gevolge te trecken, maar eenelijck als een speciale -
gunste, voor dit Jaar aentenemen, want sij Zoo sij
zeijde) niet gesint en was, de vrede articulen in eenige
deelen t'infringeeren, maar die geheelijck Zoodanich te -
laten, als deselve tusschen Sal.re den Gouverneur
Antonio van diemen ende zijn heere vader waeren
besloten, ende eijntelijck voor het laatste ver-
eerde zijne hoocheijt mijn heere den Generaal
Opgem.t met 15. las ten witten rijs, ende mij, -
om 't Schip te gebruijcken met omtrent soo veele
sacken, die 't samen, naar gissinge, duijsent ponden -
of 1/3 las — t uijtmaacken ende zijn wij daarmede -
weder logiwaart gevoert, naarmiddagh gingen —

op

Op Macassar desen 12. October Ao 1657.

> nemen op gelijcke wijse ons afscheijt vanden prins patingelo.

Op gelijcken wijse ons afscheijt mede vanden Prins —
Patingelo nemende, daernevens twee [2] verscheijde
discoursen voorden, belangh. om alle, sijn aenbevalen
bestrickende sijn broeders met een [illegible] daer —
ende aen sijn soontien (jongh kindt) waerinne het Prins
dat hij sijn bijsonder gevallen schepte, met een sijde —
allegia met gout ende silver — Lampe
ende sijn eijndelijck naer beveel complimenten wedersijden gebruijckt, in het vallen vanden avondt van
sijn afscheijt gescheijden ende ter Logie gekeert, waer
alles bereijt ende gereet vonden tot vertreck soo wij dan oock —
in den [illegible] namelijck datelijck onder [illegible] —
Wor — [illegible] om te loopen
langhs de drooghte die bijnaer — de noorder
eijlanden van Tamakoka werdt gevonden de Windt —
was Styf — uijt den Suijdt Oosten.

> Ende vertrecken wederom naer Bata:

Hebbende bevorens ons afscheijden van daer aen
den Coopman Zevert Buys ende sijnen
adjunct Hendrick de Vries getradideert door —
onse corte memorie, om hen in het bestieren
van Compagnies saecken naer te reguleeren,
inhoudende de selve van woorde te woorde —
als volcht.

Memorie

Memorie voor den Coopm[an] Evert Jansz Buijs ende onder Coopman Henrick de Vries, om haer te dienen tot gouverno, in het wel ende behoorlijck dirigeeren van Comp[agnie]s-saecken in Macassar:

Naerlijcke oversien hebbende, deses Comptoirs Negotie en Logie-boeckjens, met de papieren daertoe pertineerende, magh ick (: voor soo veel mij, bij de voorn: boeckjens ende papieren heeft connen blijcken:) niet anders doen, als in UE verrichten wel mer dan goet genoegen, ende bij sequentie UE dan oock te recommandeeren, daerinne verders soo voort te gaen, besijden dat ick UE, als nu maer nieuwelinghs opgecoomen, ordonnere, hoe dat gemelte UE boecken voortaen niet meer om de maendt, soo als dat doorgaens in Indien is gebruijckelijck geweest, maer om de veerthien dagen sult effen stellen, ten eijnde de Comp[agnie]s saecken voor al in geen verloop coomen, maer altoos correct, prompt ende effen mogen werden bevonden, ende moeten de copien respective, suijver ende correct geschreven, daerbij altoos mede accuratelijck gecollationeert, gereedt leggen. —

Soo en magh voortaen de Cassa mede niet continueeren berusten in handen vanden Coopman Buijs voornoemt, vermits hij geen oock onderwint de Negotie-boecken te houden, maer sal deselve getransporteert werden, aen handen vanden OnderCoopman Hendrick de Vries, die dan bewaerder trace naerder receptie

receptie van voorn.de Cassa te formeeren, een specificatie-ofte Cassa-boeck, in forma, soo als dat op Batavia geschiet, waerinne dat hij hem dadelijck op het rechte lincker sijtje van het voorn.de boeckjen sal debiteeren, voor soo veel als bevonden sij de Cassa effective te bedraegen, ende moet dat soo, van al wat successive in de Cas comt, gecontinueert ende dan vervolgens in credit gebracht worden, al het gunt wedderom uijtgaet, het sij in soodaenigen voegen het selve sonde moogen wesen, 't is te weten, soo wel het geene gegageert als aen deese off geene gecrediteerd oock wert uijtgedeelt uijt welcke cassa-boeck den Coopman Buijs, sonder den negotie boecken, om de voorschreven daegen, gelijck geseijt, dan sijn posten, soo veel de Cassa rekeninghe aengaet, sal crediteeren; wanneer nu een van beijde bladeren, het sij den debet off credit, sal volgeschreven sijn, soo sal het minste van het meeste getrocken ende soodanigh de Cassa op ijder oopen blat gesloten worden, draegende het restant om de andere sijde weder in debet over, ende alsoo vervolgens ten eijnde van het jaer toe,

Edogh en sal voorn.de onder Coopman (: Cat Sur:) geen gelden moogen ontfangen noghte uijtgeven, dan bij ordonnantie vanden Coopman Buijs gepasseert; item oock sijn particuliere gelden onder Comp.e niet moogen mengen, maer die apart bewaeren ende nergens toe anders als Comp.es dienst employeeren, ende ten eijnde men te bet van sijn doen magh geent sijn, soo wert den Coopman Buijs bij deesen expresselijcken belast, de casse altemets eens naeuw te tellen en tegens het Cassa-boeck accurate te confronteeren.

Het grootboeckje vande Logie (: schoon het seer cleijn valt :) moet

deghe-

echter in de cohierkens, nogtans in eene Boeck, dogh simpelijck
maer met eenige schoone bladderkens vanden anderen gesepareert, ge-
formeert, ende in yder van voorsz cohierkens gebraght werden de
persoonen van de ses Cameren, respective uytgecomen, alsoo Onse
Heeren principalen hebben geliefden te resolveren, dat voortaen de
supposten betaelt sullen werden door ofte bij de Camer, waer van
sij origineelijck sijn uytgevaren, ende comt dan oock nootsaeckelijck
te volgen, dat de monsterrollen ende quitantie=Boeckjens, desen dier-
wijse mede moeten werden gestelt; Soo moeten voortaen oock alle
Scheeps, guarnisoen ende Logie=Boeckjens driedubbelt werden
geschreven, te dienen het eerste stel voor de Camer van Amsterdam
het tweede voorde Camer van Zeelant ende het derde off laetste,
om op Batavia totden slaper bewaert te werden.

Alle het dagelijcx voorvallende, moet cort, maer echter duijdelijck
aengeteijckent, ende daeronder voor al niet verswijgen de Hooftsake
besoignes t'opteeckenen, naerdien dese residentie hier mede uijt
materie van staet ende om vanden handel ende het bedrijff der
Vreemdelingen altoos kennisse te moogen hebben, als wel om de
Negotie gecontinueert wert; voorn.: Journael ofte dagregister,
moet drijdubbelt sijn, te weeten het eerste om hier bij het Comptoir
te blijven, ende als tot een rightsnoer te sijn voor de geenen die hier
naemaels magh comen te resideren, het tweede om op Batavia
als een slaper bewaert ende het derde naer het Vaderlant tot de
Heeren Onse principalen te werden overgesonden, ende moeten
voorn.: stucken (: als gesegt :) te vertuenen, bij U.E. blijven, als Originele
werden ondertekent, — Op deselve wijse sult mede
met u te versendende Brieffkens ende te treckene resolutien handelen,
ten eijnde

ten eijnde onse heeren superioren niet alleenigh door de adwijsen
van mijn heere den Gouverneur Generael ende Raeden van India,
van haer Ed: staet inde landen gewaerschouwt ende berichtingh magh ge=
schieden, maer dat haer E: daerenboven oock alles grondelijck conteren
magh bij de papieren vande plaetsen respective comende, om door haer
Ed: des te fundamenteelder orderen, op deese ende gelijcke saecken
te connen werden gegeven.

Vermits de goederen vande Compe= noghte oock de waeren die men hier [illegible]
gewent is op te coopen, tot geenen vasten prijs werden vercoft, maer
dat het daermede, gelijck meest in alle plaetsen van negotie, op ende
neer loopt, soo moeten, tot gerustheijt vande Compe:, dat haere saecken
getrouwelijck werden geadministreert, de posten inde boecken t'extensive
werden gestelt, met duijdelijcke expressie, waeromme het den off
andere geschiet ende speciale justificatie vande namen der coopers
ofte vercoopers, ten eijnde haer Ede:, bevindende, daer naer t'allen
tijden souden connen doen vernemen, ende weten wat inder daet de
waerheijt van het voorgegevene sij.

Wacker moet altoos wesen inde goederen vande Compe= met goede
winsten te vercoopen, ende daer tegen wacker tracten dat de waeren,
die hier jaerlijcx voor de Compe= werden ingecoft, te bequamer tijt
werden bemachtight ende andere opcoopers, als sijn Engelsen, Deenen,
Portugesen, Spanjaerden etca., ontset, daerinne vereijscht practicq=
ende naerstigheijt wel gebruijckt sijn, waertoe wij vertrouwen dat
d'ijt obtinerende licentie van Mr. [illegible] hier inde plaetse, veel
goede insichten sal connen te prebiren: Maer en sal niet het
opcoopen van Sandalen-hout, voor nader last uijt Batavia,
niet veel behoeven gevoert te werden, alsoo het [illegible], volgens het

schrijven

schrijven van haer Edt=, op veele plaetsen weijnigh meer in demande zijn,
ende UL bevijnden dien rechtevoort wel vrij grooter partije aengehaelt
hebt, dan hier gevordert is. ——

Uwe petitien naer Batavia moet altoos met groote opmerckinghe doen,
daeronder verstaende dat geene goederen moet vorderen dan die met
goede winsten connen werden gedebiteert, soo en moet mede voor al
niet meer vorderen dan van doen hebt, off blijven andersints de ——
goederen tot merckelijcke prejuditie vande Generale Compe= lange
inde packhuijsen vruchteloos leggen, perijckel loopende om van onge=
dierte beschadight off anders door brant (: datmen hier aende lichtighijt
vande huijsen, wel onderworpigh is:) t'eenigmael geconsumeert te
werden; Soo weijnigh schulden als immers mooght, moet maecken,
ende waer dat sulcx niet voorbij en connen, moeten UL dan ten ——
minsten seer omsichtigh zijn, wel lettende met wie te doen hebt ——,
ten eijnde de Compie=, soo veel moogelijck sij, van schade magh
verhoedt ende bewaert blijven. ——

Beleeft ende affabel moet UL altoos ontrent de lant overheeden ——
comporteren, alsoomen sich daermede niet alleenigh gunste
ontrent deselve acquireert, maer dat het oocke een saecke bij sich selffs
ende de reden Ons wijsende, jae dat meer is die van Godt ode expres=
selijck geordonneert wert, datmen namentlijck d'Overheeden ——
vande landen, waer men is, sal eeren ende respecteren, naer de ——
manieren die daer in gebruijck zijn, sonder datmen sigh oijt soo ——
verre buijten reden magh laten vervoeren vande staeten in haer ——
eijgen landen (: daer van veele onder d'Onsen groot gebreck hebben :)
juijst nae Onse Nederlantse costuimen te willen dirigeren; Doch
moet onder alle groote voornaementlijck gecaresseert en gehaelt

werden

werden te vreesen te hebben Crain Patingelo, bij d'onse gemeijnelijck den Prins genoemt, vermits van tijt tot tijt sichtelijck ondervonden is, dat de regeringe geheel tenemael van hem dependeert, jae soodanigh oock dat al wat hij wil en begeert, geschiet, ende het gunt hij wederom niet en wil, oock achterblijft. ——

Met d'Engelsen ende andere Europische natien, moet minnelijcken maer spaersamen ommeganck houden, alsoo het in verscheijde voorvallen seecker genoegh gebleecken heeft, hoe dat de minste vertrouwinge met die vrunden de meeste ruste heeft gebaert, want sij seer ruijl van aert sijn, niet anders practiserende als de Compe, met alle middelen dat sij connen off mogen, in haren negotie te becommeren ende ontrent den Indiaen odieus te maecken. ——

Schicktelijcken moet uwe supposten commanderen, sijnde haer bevelhebber seedige vrome voorgangers, straffende de misusen die bij jmant derselver comen begaen te werden, naer inhouden vanden generaelen Articulbrieff ende de successive g'emaneerde placcaten, mitsgaders de gemeijne wetten en costumen van ons vaderlant. ——

Ondertusschen moet oock den Godtsdienst religieuselijcken onderhouden werden, dat is 's morgens ende avonts gebeden dagelijcx sonder overslaen gedaen, mitsgaders des sonnendaeghs der weecke, door jmant uijt de H: Schrifture, de postillen Bullingeri off andere eenige capittelen werden voorgelesen. ——

Alle vaste ende permanente ordres die uijt ende uijt tot gouverne sijn gegeven, off oock naermaels nogh souden mogen comen gegeven te werden, sult uijt de reets becomende papieren soecken en deselve in een boeckje bij malcanderen schrijven, met aenwijsinge in wat

brieff

brieff die sijn gegeeven, ende op wat folio te vinden, te dienen
ten eynde deselve ordre bij u te beter in memorie gehouden —
ende bij schuldige dienst vande Comp.e naer d'expresse
ende sincere meyninge vande Heeren Ons gebieders te accuraten
te werden waergenoomen, als bij voorbeelt. —

En op heden den 12.en October heeft den Commissaris de beraminge
op sijn schrijven van hier, bij memorie, in forma van ordre
geboden 't gene hier volght. te weten. —

pagina 1. Dat de boecken voortaen geen meer om de maent, maer —
alle veertien dagen sullen werden effengestelt. —

eadem pagina Dat de Cassa voortaen niet simpelijck inde Negotie //
boecken loopen, maer daer van bijsonder dien oock gemaeckt worden
sal een apart Cassa ofte specificatie boeckje, ende en magh bij
gevolge dan oock de voorn.de Cassa niet meer in handen vanden
houder der boecken berusten blijven, maer moet getransporteert
werden aenden tweeden persoon, om daervan wegh.en te doen, mits
dat hij sonder ofte buyten speciale ordre vanden eersten persoon,
houder der boecken, geen gelden sal vermogen uyt te geven noch te
ontfangen, in hoedanigen wegen het selve oock soude mogen —
geschieden. —

pag: 2: Dat het grootboeckje vande logie voortaen in sijn Cohieren
sal werden geformeert naer de Camers die inde Comp.e participeren
ende dat in yder van voornoemde cohieren apart sullen werden
gestelt, de persoonen vande Cameren respective uytgenomen. —

Pag: 3: Dat de logie=boecken driedubbelt moeten werden gecopieert —,
om te dienen als in den text g'expresseert is. —

ead: pag: Dat al het dagelijcx voorvallende bij forme van dagh=register

accuratelijck

accuratelijck werde aengeteijckent. —— Ende moet voorn.de dagregister nevens oock alle versonden brieffkens ende genoomene resolutien, geteijckent bij de hoofden, dubbelt naer Batavia werden gesonden. ——

ead: pag: dat de posten inde boecken claer ende duijdelijck werden gestelt, met speciale insertie vande naemen der Copers en vercoopers. ——

Pag: 4: dat den handel met groote omsichtigheijt moet gedreven werden. ——

ead: pag: dat de petitien met goet overlegh werden gestelt. ——

Pag: 5: dat men affabel zijn ende overheden vande landen soo veel immers mogelijck sij, sal trachten te caresseren ende believen, ende onder alle voornamentlijck poogen Crain Patingelo te vrunde te crijgen ende behagen. ——

ead: p: dat met d'Engelsen ende andere vreemde natien een vrunt-maer spaersaemen ommeganck sal werden gehouden. ——

Pagina 6: dat de Supposten geschicktelijcken gegouverneert en die haer tegens in coomen te vercoopen exemplaerlijck moeten gestraft werden. ——

Alsoo wij desen seijnden, soo sullen UL g'ordonneert ende bevoolen hebben, dat voor alle de goederen, die wij boven het gesondene uijt Batavia, achtervolgens onse resolutie vanden 6.en stantij, ten dienste vande Comp.e goedtgevonden hebben aen den Coninck ende Prince, mitsgaders sommige andere grooten in Macassar te vereeren, het Comptoir generael behoorlijcken sult crediteren, ende U daer naer weder p.r rekeninge van schenckagie ontlasten, conform de uijtgedruckte specificatie, UL derwegen getradideert. Sonder anders,

Edan

dan sijt met UE adjuncten onder Supporten eeuw Gode
in sijn genaadige goede bewaerz, die U doen meer ende
meer gerieft te zegenen, Amen. —

Macasser desen 12:en October

Anno 1651: Onderstondt was
geteekent UE: gunstige A: de Vlamingh van Oudt
shoorn

Vrydagh 13. Do: met het vallen vanden avondt waren benoorden
het oostersteste der Salines eylanden daar subite
drookte van 3. vademen ontmoeten, ende om dat ons inde
ordinary passagie (zynde boven Ottebrugden, de voorsz: —
Salines int kenen van hier naar Batavia) niet en bekende
te zijn, mitsgaders de nacht op handen stondt. Sulcx voor
ancker tot den dagh naat ende lieten Alldoen zynde

Saturdagh 14. Do: den schipper voor af met de schuyt voor ons het diepe
ende drooge gaan peylen, ende geraackten dus daar zonder
ongeval buyten de clippen zedert welcken tydt zyn voort
gezeijlt tot den volgende

Vrydagh 20. Do: dat ter reede voor Japara aenquamen, omme int
de comp.e daar Residentie hadde doen begrypen en pallang
ons vande gelegentheyt dien plaatse te informeeren, waar
wy niet anders verstaan hebbende dan dat het daar in
goeden toestandt continueerde, zyn dezen avondt noch
tot vorderinge onzer reyse van daar gestecken, en (gelooft
zy den almogenden)

Lopen de parrant Japara aen.

Woensdagh 25. Do: tegens den middach ter reede voor Batavia
salvo aengecomen.

Ey komen op heden voor Batavia ten ancker.

A: de Vlamingh van Oudtshoorn